ਸੁਰ ਸਿਮਰਨ ਸੰਗੀਤ

ਭਾਗ ਪੰਜਵਾਂ

ਸੰਤ ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ 'ਗੰਧਰਵ'

ਸੁਰ ਸਿਮਰਨ ਸੰਗੀਤ

ਸੁਰ ਸਿਮਰਨ ਸੰਗੀਤ

[ਭਾਗ ਪੰਜਵਾਂ]

ਸੰਤ ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ 'ਗੰਧਰਵ'

ਸਿੰਘ ਬ੍ਰਦਰਜ਼
ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

SUR SIMRAN SANGEET—PART V

by

SANT SARWAN SINGH 'GANDHARV'

ISBN 81-7205-361-4 (Vol. V)
ISBN 81-7205-364-9 (Set)

ਸਿੰਘ ਬ੍ਰਦਰਜ਼ ਵੱਲੋਂ
ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਜਨਵਰੀ 2006

ਮੁੱਲ : 300-00 ਰੁਪਏ

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ :

ਸਿੰਘ ਬ੍ਰਦਰਜ਼

ਬਜ਼ਾਰ ਮਾਈ ਸੇਵਾਂ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ - 143 006

S.C.O. 223-24, ਸਿਟੀ ਸੈਂਟਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ - 143 001

E-mail : singhbro@vsnl.com
Website : www.singhbrothers.com

ਛਾਪਕ :
ਪ੍ਰਿੰਟਵੈੱਲ, 146, ਇੰਡਸਟ੍ਰੀਅਲ ਫ਼ੋਕਲ ਪੁਆਇੰਟ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਸਮਰਪਣ

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਅਤੇ

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਜਵਾਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਹਰਖੋਵਾਲ'

ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਾਸ ਨੂੰ

ਸੁਰ ਸਿਮਰਨ ਸੰਗੀਤ

ਲਿਖਣ ਦੇ ਕਾਬਲ ਬਣਾਇਆ!

ਤਤਕਰਾ

ਮੁਖਬੰਧ

ਸੰਗੀਤ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਇਕ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਗੀਤ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਅਨਿਖੜਵਾਂ ਸੰਬੰਧ ਹੈ, ਨਹੁੰ ਮਾਸ ਵਾਲਾ ਜਾਂ ਲਹੂ ਮਾਸ ਵਾਲਾ। ਸੰਗੀਤ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਅੱਡਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਸੰਗੀਤ ਅਤੇ ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਸਮੁੱਚੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਸੰਗੀਤ ਖੇੜੇ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ। ਖੇੜਾ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ—ਇਹ ਭੇਦ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਸੰਗੀਤ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ-ਰਚਨਾ ਰਾਹੀਂ ਆਏ ਹੋਏ ਇਲਾਹੀ ਆਤਮਕ ਬਚਨਾਂ, ਅਲੌਕਿਕ ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਸੰਗੀਤ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਸਮੁੱਚੇ ਜਗਤ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ—ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ 31 ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ 19 ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਕਿਤਨਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਮਝਦੇ ਸਨ।

ਸੰਤ ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਗੰਧਰਵ (ਡਬਲ ਐਮ.ਏ.) ਡੁਮੇਲੀ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਰਚਿਤ ਪੁਸਤਕ *ਸੁਰ ਸਿਮਰਨ ਸੰਗੀਤ* ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਸੰਤ ਜੀ ਨੇ ਅਤੀ ਕੋਮਲ ਅਤੇ ਸੂਖਮ ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਵਿਦਵਤਾ ਨਾਲ ਪਾਠਕਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਣ ਦਾ ਸਫਲ ਉਪਰਾਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸੰਤ ਜੀ ਨੇ 7 ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ 'ਸੁਰ ਸਿਮਰਨ ਸੰਗੀਤ' ਪੁਸਤਕ ਰਚਿਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਬੜੀ ਲਾਹੇਵੰਦ ਤੇ ਉਪਮਾ ਯੋਗ ਹੈ। ਅੱਜ ਤਕ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਜਿੰਨੀਆਂ ਵੀ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਮੇਰੀ ਆਪਣੀ ਚੋਣ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਸਭ ਪੁਸਤਕਾਂ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖੋਜ ਭਰੀ ਹੈ, ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਖੋਜ ਕਰ ਕੇ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਪਹਿਲੇ, ਦੂਜੇ, ਤੀਜੇ, ਚੌਥੇ, ਪੰਜਵੇਂ ਭਾਗ ਵਿਚ ਭਾਤ ਖੰਡੇ ਸੁਰ ਲਿਪੀ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ, ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ, ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਅਤੇ ਗਉੜੀ ਰਾਗ ਬਾਰੇ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰੀਯ ਅਤੇ ਅਮਲੀ ਵਿਸ਼ੇ ਸੰਬੰਧੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਬਹੁਤ ਅੱਛੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਅੰਕਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਅਤੇ ਕੀਰਤਨ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਚਾਹਵਾਨ ਸੱਜਣਾਂ ਲਈ ਇਹ ਕੀਰਤਨ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਬਹੁਤ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਪੁਸਤਕ ਰਾਹੀਂ ਸੰਤ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਸਮੁੱਚੇ ਜਗਤ ਦੀ ਵੱਡੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸੰਗੀਤਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸੰਤ ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਗੰਧਰਵ (ਡਬਲ ਐਮ.ਏ.) ਜੀ ਦਾ ਨਾਂ ਸੁਨਹਿਰੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਸੰਤ ਜੀ ਸੂਰਜ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਾਂਗ ਸੰਗੀਤ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਪਸਾਰ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਹਰੇਕ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਕਰਨਗੇ। ਜਿਵੇਂ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਹਨੇਰੇ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦੀਆਂ

ਹਨ, ਫੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਰੰਗ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚ ਖ਼ੁਸ਼ਬੂ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਦੂਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਵਿਚ ਸਹਾਇਕ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਹਾਨ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਸੰਤ ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਗੰਧਰਵ (ਡਬਲ ਐਮ.ਏ.) ਭੁਮੇਲੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਇਸ ਮਹਾਨ ਕਲਾ ਦੁਆਰਾ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਜੋਤ ਜਗਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਰਹਿੰਦੀ ਦੁਨੀਆ ਤੀਕ ਜਗਦੀ ਰਹੇਗੀ।

ਸੰਤ ਜੀ ਦਾ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਬੜਾ ਸੱਚਾ ਤੇ ਸੁੱਚਾ ਹੈ। ਸੰਤ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਪਰਉਪਕਾਰ 'ਤੇ ਹੀ ਲਾਇਆ ਹੈ।

ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਖ਼ਾਲਸਾ
ਜਥੇਦਾਰ,
ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ,
ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਮਿਤੀ : 29-5-1987

ਲੇਖਕ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ

ਜਦ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਸਾਂ ਨੇ ਸੰਨ 1970-71 ਵਿਚ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦਾ ਟੂਰ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਤਬਲਾ ਮਾਸਟਰ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਗਿਆਨੀ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਸਨ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਦਾ ਜੋ ਸਾਡਾ ਕੀਰਤਨ ਸੀ ਉਹ ਉਸ ਵਕਤ ਦੇ ਰਾਗੀ ਜਥਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਅਤੇ ਸੰਗੀਤ ਗੁਰਬਾਣੀ ਭਰਿਆ ਸੀ। ਸੰਗਤ ਨੇ ਸਾਡੇ ਕੀਰਤਨ ਨੂੰ ਇਤਨਾ ਅਪਨਾਇਆ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਰਾਗੀ ਜਥੇ ਨੂੰ ਇਤਨੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਈ ਹੋਵੇ।

ਉਥੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਕੀਰਤਨ ਵਾਲੀਆਂ ਟੇਪਾਂ ਅਤੇ ਰਿਕਾਰਡ ਹੋਏ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੇ ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਵੀ ਪ੍ਰੇਰਿਆ। ਸੋ ਉਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਨਾਲ ਅਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਜਦ ਅਸੀਂ ਅਮਰੀਕਾ, ਕੈਨੇਡਾ, ਜਰਮਨ, ਇੰਗਲੈਂਡ ਆਦਿ ਬਾਹਰਲੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਫ਼ਰ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਇੰਡੀਆ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਫਿਰ *ਸੁਰ ਸਿਮਰਨ ਸੰਗੀਤ* ਦੇ ਨਾਮ ਥੱਲੇ ਅਸਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਭਾਗ ਦੀ ਰਚਨਾ ਆਰੰਭ ਕੀਤੀ।

ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਜੋ ਉਤਸ਼ਾਹ ਮਿਲਿਆ, ਉਹੋ ਕੁਝ ਲਿਖਿਆ; ਕਿਉਂਕਿ ਆਮ ਪਬਲਿਕ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਕਿਤਾਬ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਸੁਖੈਨ ਅਤੇ ਸਾਧਾਰਣ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੋਵੇ ਕਿ ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਘਰ ਬੈਠਿਆਂ ਹੀ ਕੀਰਤਨ ਸਿੱਖ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜੁੜ ਕੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰ ਸਕੀਏ।

ਇਸ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ *ਸੁਰ ਸਿਮਰਨ ਸੰਗੀਤ* ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਭਾਗ ਦੀ ਛਪਾਈ ਕਰਵਾਈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਬਲਿਕ ਨੇ ਇਤਨਾ ਅਪਨਾਇਆ ਕਿ ਕੋਈ ਗੱਲ ਕਹਿਣ ਸੁਣਨ ਵਾਲੀ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਸੋ ਥੋੜੇ ਸਮੇਂ ਅੰਦਰ ਹੀ ਸਾਰੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਛਪੀ ਹੋਈ ਪੁਸਤਕ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਆ ਗਈ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਫਿਰ ਦੁਬਾਰਾ ਐਡੀਸ਼ਨ ਛਾਪਣੀ ਪਈ।

ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਹੋਲਗੜ੍ਹ ਰੋਡ ਉੱਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਡੁਮੇਲੀ ਸਾਹਿਬ ਸੁਰ ਸਿਮਰਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਅਸਾਂ ਨੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਲਈ ਜਿਹੜਾ ਅਸਥਾਨ ਸਜਾਇਆ ਹੈ, ਉਥੇ ਬੰਦਗੀ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਜਦ ਸਮਾਧੀ ਸਥਿਤ ਹੋਏ ਤਾਂ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਦੇ ਪੁੰਜ ਪੰਜਵੇਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਮੇਰੀ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਟੁੰਬਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ, "ਭਲੋ ਭਲੋ ਰੇ ਕੀਰਤਨੀਆ" ਆਖਿਆ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਕਿ *ਸੁਰ ਸਿਮਰਨ ਸੰਗੀਤ* ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਸਰਬ ਰਾਗਾਂ ਦਾ ਉੱਤਮ ਸ਼ੁੱਧ ਸਰੂਪ ਦੇ ਕੇ ਪ੍ਰਫੁਲਤਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਵਾਲੀ ਤਿਆਰ ਕਰੋ। ਮੈਂ ਸੀਸ ਝੁਕਾਇਆ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਲਈ।

ਥੋੜੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਦੂਸਰਾ ਭਾਗ ਸ੍ਰੀ ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਰਾਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ਅਤੇ ਛਪਾ ਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਂਦਾ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਆਮ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ।

ਜਦ ਅਸੀਂ ਦੂਸਰੀ, ਤੀਸਰੀ ਵਾਰ ਅਮਰੀਕਾ, ਕੈਨੇਡਾ ਆਦਿਕ ਬਾਹਰਲੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਟੂਰ ਆਰੰਭ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਇਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ ਉਪਰ ਲਿਖੀ ਕਿਤਾਬ ਹਰ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਘਰ ਘਰ ਪਹੁੰਚ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਬਹੁਤੇ ਗੁਣੀ-ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਉਪ੍ਰੰਤ ਜਿਸ ਵਿਚ ਇੰਡੀਅਨ ਗਾਇਕ, ਵਾਦਿਕ ਅਤੇ ਬਾਹਰਲੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸੁਲਝੇ ਹੋਏ ਕਲਾਕਾਰ ਵੀ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਸਾਡਾ ਗੂੜ੍ਹਾ ਮਿਲਾਪ ਹੋਇਆ।

ਕੁਝ ਆਪਣੀਆਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਵੀ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲੋਂ ਅਸਾਂ ਨੇ ਗ੍ਰਹਿਣ ਵੀ ਬੜਾ ਕੁਝ ਕੀਤਾ, ਉਹੋ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਅਸੀਂ ਤੀਸਰੇ ਭਾਗ ਵਿਚ ਦਰਜ ਕਰ ਕੇ ਸੰਗੀਤ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਿਆ।

ਹੁਣ ਅੱਗੇ ਜ਼ਰੂਰਤ ਸੀ, ਕੀਰਤਨ ਨਾਲ ਤਬਲੇ ਦੀ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਚੌਥੇ ਭਾਗ ਦੀ ਆਰੰਭਤਾ ਹੀ ਤਬਲੇ ਦੀ ਉਤਪਤੀ, ਸਿਖਲਾਈ, ਬੋਲਾਂ, ਅੱਖਰਾਂ, ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਅਤੇ ਅ-ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਤਾਲਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਥੇ ਗਾਇਕੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਵਜਾਇਕੀ ਦੀ ਵੀ ਬੜੀ ਮਹੱਤਤਾ ਹੈ।

ਸੋ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪਹਿਲੇ ਭਾਗ ਵਿਚ ਹਾਰਮੋਨੀਅਮ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ, ਦੂਸਰੇ ਭਾਗ ਵਿਚ ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਕੀਰਤਨ, ਤੀਸਰੇ ਭਾਗ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀਰਾਗ ਦੀ ਅਤੇ ਖਿਲਾਵਲ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬੇਅੰਤ ਰਾਗਾਂ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਅਤੇ ਚੌਥੇ ਭਾਗ ਵਿਚ ਤਬਲਾ, ਤਬਲੇ ਦੇ ਬੋਲ, ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਅ-ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਤਾਲਾਂ ਅਤੇ ਗਉੜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂ ਦਾ ਵਿਵਰਣ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬੇਅੰਤ ਰਾਗ ਅਤੇ ਉਪਰਾਗਾਂ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਹੁਣ ਆਈ ਗੱਲ ਪੰਜਵੇਂ ਭਾਗ ਦੀ। ਸੋ ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਵੇਂ ਭਾਗ ਵਿਚ ਸਾਰਿਆਂ ਰਾਗਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖ ਕੇ *ਸੁਰ ਸਿਮਰਨ ਸੰਗੀਤ* ਦੇ ਕੋਰਸ ਨੂੰ ਸਮਾਪਤ ਕਰ ਦਈਏ, ਇਸ ਲਈ ਸਾਡੀ ਇਹ ਵੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਰਹੀ ਕਿ ਹਰ ਇਕ ਸਫ਼ੇ ਉਪਰ ਅੱਖਰਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਧਾਈ ਜਾਵੇ। ਸੋ ਇਤਨੀ ਸੂਝ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ ਉਪ੍ਰੰਤ ਵੀ ਬਾਕੀ ਇਤਨਾ ਮੈਟਰ ਬਚ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਪੰਜਵੇਂ ਭਾਗ ਵਿਚ ਸਮਾ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਆਕਾਰ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਦਾਸ ਨੇ ਤਾਂ ਇਥੋਂ ਤਕ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਬਾਕੀ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਪੰਜਵੇਂ ਭਾਗ ਦੇ ਸਫ਼ਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਬੇਸ਼ੱਕ ਵਧ ਜਾਵੇ, ਪਰ 500 ਸਫ਼ਿਆਂ ਦੇ ਕਰੀਬ ਛਪ ਜਾਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਸਮਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀ। ਸੋ ਪਹਿਲੇ ਭਾਗ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪੰਜਵੇਂ ਭਾਗ ਤਕ ਲਗਭਗ 280 ਰਾਗ ਛਪ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹਨ, ਉਹੋ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਪਰ ਅਜੇ ਵੀ ਰਾਗ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਰੀਤਾਂ ਬੇਅੰਤ ਛਪਣ ਲਈ ਪਏ ਹਨ। ਬਾਕੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਤਰਤੀਬਵਾਰ ਰਾਗ ਵੀ ਦੱਸਣੇ ਹਨ। ਜਿਥੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਕ ਭਾਗ ਵਿਚ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਦੱਸ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ ਉਥੇ ਇਤਨਾ ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਵਧ ਗਿਆ ਕਿ ਪੰਜ ਭਾਗ ਛਪ ਜਾਣ 'ਤੇ ਵੀ ਸੰਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਸੋ ਸ਼ਾਸਤਰਕਾਰਾਂ ਸੱਚ ਹੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਅੰਤ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ। ਜਿਵੇਂ:

1. ਕਬੀਰ ਸਾਤ ਸਮੁੰਦਹਿ ਮਸੁ ਕਰਉ ਕਲਮ ਕਰਉ ਬਨਰਾਇ॥
   ਬਸੁਧਾ ਕਾਗਦੁ ਜਉ ਕਰਉ ਹਰਿ ਜਸੁ ਲਿਖਨੁ ਨ ਜਾਇ॥੮੧॥

(ਸਲੋਕ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਪੰਨਾ 1368)

2. ਕਾਗਦ ਦੀਪ ਸਭੈ ਕਰਿ ਕੈ ਅਰੁ ਸਾਤ ਸਮੁੰਦ੍ਰਨ ਕੀ ਮਸੁ ਕੈ ਹੌਂ॥
ਕਾਟ ਬਨਾਸਪਤੀ ਸਗਰੀ ਲਿਖਬੇ ਹੂੰ ਕੇ ਲੇਖਨ ਕਾਜ ਬਨੈ ਹੌਂ॥
ਸਾਰਸੁਤੀ ਬਕਤਾ ਕਰਿ ਕੈ ਜੁਗਿ ਕੋਟਿ ਗਨੇਸ ਕੈ ਹਥਿ ਲਿਖੈ ਹੌਂ॥
ਕਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਬਿਨਾ ਬਿਨਤੀ ਨ ਤਊ ਤੁਮ ਕੋ ਪ੍ਰਭੁ ਨੈਕ ਰਿਝੈ ਹੌਂ॥੧੦੧॥

(ਬਚਿੱਤ੍ਰ ਨਾਟਕ)

3. ਨਾਨਕ ਕਾਗਦ ਲਖ ਮਣਾ ਪੜਿ ਪੜਿ ਕੀਚੈ ਭਾਉ॥
ਮਸੂ ਤੋਟਿ ਨ ਆਵਈ ਲੇਖਣਿ ਪਉਣੁ ਚਲਾਉ॥
ਭੀ ਤੇਰੀ ਕੀਮਤਿ ਨਾ ਪਵੈ ਹਉ ਕੇਵਡੁ ਆਖਾ ਨਾਉ॥ *(ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ 15)*

ਸੋ ਹੁਣ ਛੇਵਾਂ ਭਾਗ ਲਿਖਾਂਗੇ। ਉਸ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਰਾਗਾਂ ਨੂੰ ਤਰਤੀਬ ਵਾਰ ਲਿਖਾਂਗੇ।

ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗੁਰਮਤਿ ਰਾਗ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਛੇਵੀਂ ਸੈਂਚੀ ਵਿਚ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋ ਸਕੇ ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਆਮ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਿਆਰਾ ਤੇ ਸੁਖਾਲਾ ਪਹਿਲਾ ਭਾਗ ਨਜ਼ਰਾਂ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਛੇਵਾਂ ਦਰਸ਼ਨ ਵੀ ਜੋ ਅਸੀਂ ਦਰਸਾ ਰਹੇ ਹਾਂ ਉਹ ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵਧੀਕ ਪ੍ਰਿਆ ਲੱਗੇ।

ਸੋ ਪਾਠਕ-ਜਨ ਛੇਵੇਂ ਭਾਗ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਨ, ਜੋ ਕਿ ਜਲਦੀ ਹੀ ਛਪਵਾ ਕੇ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਛੱਤੀਹ ਜੁਗ ਧੁੰਧੂਕਾਰਾ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਪੰਦਰ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਰਚਨਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਰਾ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਕੇਵਲ ਪੁਲਾੜ ਰੂਪ ਹੀ ਸੀ। ਇਕ ਚੇਤਨ-ਸ਼ਕਤੀ ਨਿਰੰਕਾਰ ਅਤੇ ਨਿਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਸੁੰਨ ਸਮਾਧੀ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਹਰ ਥਾਂ ਵਿਆਪਕ ਸੀ। ਉਸ ਚੇਤਨ-ਸ਼ਕਤੀ ਨੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਉਤਪੰਨ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਵਿਚ ਆਪ ਵਿਆਪਕ ਹੋ ਕੇ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਰਚਨਾ ਰਚੀ ਤੇ ਜੁਗਾਦਿ-ਜੁਗ ਆਰੰਭਿਆ। ਪੁਰਾਤਨ ਧਾਰਮਿਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ 'ਤੇ ਵੀ ਇਹੋ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਛੱਤੀਹ ਜੁਗ ਧੁੰਧ ਗੁਬਾਰ ਰਿਹਾ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਮਾਰੂ ਰਾਗ ਵਿਚ ਫ਼ੁਰਮਾਇਆ ਹੈ:

ਅਰਬਦ ਨਰਬਦ ਧੁੰਧੂਕਾਰਾ॥ ਧਰਣਿ ਨ ਗਗਨਾ ਹੁਕਮੁ ਅਪਾਰਾ॥
ਨਾ ਦਿਨੁ ਰੈਨਿ ਨ ਚੰਦੁ ਨ ਸੂਰਜੁ ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਲਗਾਇਦਾ॥੧॥
ਖਾਣੀ ਨ ਬਾਣੀ ਪਉਣ ਨ ਪਾਣੀ॥ ਓਪਤਿ ਖਪਤਿ ਨ ਆਵਣ ਜਾਣੀ॥
ਖੰਡ ਪਤਾਲ ਸਪਤ ਨਹੀ ਸਾਗਰ ਨਦੀ ਨ ਨੀਰੁ ਵਹਾਇਦਾ॥੨॥

(ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੫, ਪੰਨਾ 1035)

ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਨਾ ਆਕਾਸ਼, ਨਾ ਪਾਤਾਲ, ਨਾ ਧਰਤੀ, ਨਾ ਪਾਣੀ ਨਾ ਖਾਣੀ, ਨਾ ਬਾਣੀ, ਨਾ ਖੰਡ, ਨਾ ਦੀਪ, ਨਾ ਨਦੀ, ਨਾ ਸਾਗਰ, ਨਾ ਨਰਕ, ਨਾ ਸੁਰਗ, ਨਾ ਜੰਮਣ, ਨਾ ਮਰਨ, ਨਾ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਨਾ ਬਿਸ਼ਨ, ਨਾ ਮਹੇਸ਼ ਅਤੇ ਨਾ ਕੋਈ ਜੀਵ ਜੰਤ ਸਨ। ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਅੰਧਕਾਰ ਹੀ ਅੰਧਕਾਰ ਸੀ।

ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਬਾਰੇ ਬਾਈਬਲ ਵਿਚ ਵੀ ਇਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਦਾਊਦ ਨੇ ਰੱਬ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ, "ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਰਚਨਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਚਨਹਾਰ ਤੂੰ ਕਿਥੇ ਸੈਂ?" ਰੱਬ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ, "ਮੈਂ ਤਦੋਂ ਗੁਪਤ ਸਾਂ, ਮੈਂ ਜਾਣਿਆ, ਜਣਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਕੀਤੀ ਤੇ ਇਹ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਰਚ ਦਿੱਤੀ।" ਮੁਸਲਮਾਨ ਸੂਫ਼ੀ ਰਹੱਸਵਾਦੀ ਪੈਗ਼ੰਬਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਵੀ ਖ਼ੁਦਾ ਦੇ 'ਕੁਨ' ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ:

ਆਪੀਨ੍ਹੈ ਆਪੁ ਸਾਜਿਓ ਆਪੀਨ੍ਹੈ ਰਚਿਓ ਨਾਉ॥
ਦੁਯੀ ਕੁਦਰਤਿ ਸਾਜੀਐ ਕਰਿ ਆਸਣੁ ਡਿਠੋ ਚਾਉ॥ *(ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ, ਪੰਨਾ 463)*

ਇਸਲਾਮ ਅਤੇ ਈਸਾਈ ਮਤ ਆਪਸ ਵਿਚ ਕਾਫ਼ੀ ਸਹਿਮਤ ਹਨ। ਇਸਲਾਮ ਅਨੁਸਾਰ ਸੱਤ ਆਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਸੱਤ ਪਾਤਾਲ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਸ ਮਤ ਦਾ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਵੱਲੋਂ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ:

ਪਾਤਾਲਾ ਪਾਤਾਲ ਲਖ ਆਗਾਸਾ ਆਗਾਸ॥
ਓੜਕ ਓੜਕ ਭਾਲਿ ਥਕੇ ਵੇਦ ਕਹਨਿ ਇਕ ਵਾਤ॥...੨੨॥ *(ਜਪੁ ਜੀ)*

ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੋੜ੍ਹਤਾ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਦਖਣੀ ਓਅੰਕਾਰੁ ਵਿਚ ਫ਼ੁਰਮਾਇਆ ਹੈ:

> **ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੧ ॥**
> **ਓਅੰਕਾਰਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਉਤਪਤਿ ॥ ਓਅੰਕਾਰੁ ਕੀਆ ਜਿਨਿ ਚਿਤਿ ॥**
> **ਓਅੰਕਾਰਿ ਸੈਲ ਜੁਗ ਭਏ ॥ ਓਅੰਕਾਰਿ ਬੇਦ ਨਿਰਮਏ ॥** *(ਪੰਨਾ 929)*

ਅਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ:

> **ਸਸੈ ਸਭੁ ਜਗੁ ਸਹਜਿ ਉਪਾਇਆ ਤੀਨਿ ਭਵਨ ਇਕ ਜੋਤੀ ॥**
> **ਗੁਰਮੁਖਿ ਵਸਤੁ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਵੈ ਚੁਣਿ ਲੈ ਮਾਣਕ ਮੋਤੀ ॥** *(ਪੰਨਾ 930)*

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਨਿਰਗੁਣ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਕਿਤੇ-ਕਿਤੇ ਸੁੰਨਯ ਕਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਹੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਮੰਨੀ ਗਈ ਹੈ। ਨਿਰੰਕਾਰ ਆਪ ਹੀ ਕਰਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪ ਹੀ ਕਾਰਣ ਹੈ। ਏਕ ਤੋਂ ਅਨੇਕ ਵੀ ਆਪ ਹੀ ਹੈ। ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਨਮਿਤ ਅਤੇ ਉਪਾਦਾਨ ਕਾਰਣ ਆਪ ਹੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦੀ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਉਦਕਰਖ ਕਰਮ ਤੋਂ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਉਲਟਾ ਕਰਮ ਅਕਰਖਣ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਹੀ ਪਸਾਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚ ਸਮਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ:

> **ਜਬ ਉਦਕਰਖ ਕਰਾ ਕਰਤਾਰਾ ॥ ਪ੍ਰਜਾ ਧਰਤ ਤਬ ਦੇਹ ਅਪਾਰਾ ॥**
> **ਜਬ ਆਕਰਖ ਕਰਤ ਹੋ ਕਬਹੂੰ ॥ ਤੁਮ ਮੈ ਮਿਲਤ ਦੇਹ ਧਰ ਸਭਹੂੰ ॥**
> *(ਚੌਪਈ ਸਾਹਿਬ)*

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਕੋਲੋਂ ਸਿੱਧਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਪੁੱਛੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਕਿ 'ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਰਚਨਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਅਵਸਥਾ ਕੈਸੀ ਸੀ' ਤਾਂ ਜੁਆਬ ਮਿਲਿਆ, 'ਵਿਸਮਾਦ ਮਈ'। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਵੀ ਦਰਜ ਹੈ:

> **ਵਿਸਮਾਦੁ ਨਾਦ ਵਿਸਮਾਦੁ ਵੇਦ ॥**
> **ਵਿਸਮਾਦੁ ਜੀਅ ਵਿਸਮਾਦੁ ਭੇਦ ॥** *(ਵਾਰ ਆਸਾ, ਸਲੋਕ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ 463)*

ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਉਤਪੰਨ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਮਹਾਨ ਸ਼ਬਦ ਉਤਪੰਨ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ 'ਨਾਦ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਨਾਦ ਦਾ ਵਿਪਰੀਤ ਨਾਮ ਹੈ ਧਵਨਿ, ਧਵਨਿ ਨੂੰ ਹੀ ਧੁਨੀ ਜਾਂ ਆਵਾਜ਼ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਆਵਾਜ਼ ਦਾ ਸਰਲ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਅਰਥ ਹੈ ਖੜਕਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਆਮ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਖੜਕਾ, ਧੁਨੀ ਜਾਂ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਪਰ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਇਤਨਾ ਵਿਰਾਟ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਤਪੰਨ ਹੋਇਆ ਕਿ ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਵਿਚ ਸੁਣਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਜੋ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਹੈ ਉਹ ਗੁਰੂ, ਪੀਰਾਂ, ਫ਼ਕੀਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਸੁਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਰਹੱਸਵਾਦੀ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਸੰਬੰਧੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ਼ਬਦ, ਨਾਦ ਜਾਂ ਅ-ਵਾਜ਼ ਹੋਈ ਅਤੇ ਆਵਾਜ਼ ਤੋਂ ਹੀ ਇਹ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਅੰਡਜ, ਜੇਰਜ, ਸੇਤਜ, ਉਤਭੁਜ ਆਦਿਕ ਉਤਪੰਨ ਹੋਈ।

ਪਰ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਅਧਿਆਇ ਵਿਚ ਹੁਣ ਇਹ ਪੜਚੋਲਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਰੂਪ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੀ: ਲੰਬਾ ਜਾਂ ਮਧਰਾ, ਵੱਡਾ ਜਾਂ ਛੋਟਾ, ਉੱਚਾ ਜਾਂ ਧੀਮਾ, ਪਤਲਾ ਜਾਂ ਮੋਟਾ, ਮੁਲਾਇਮ ਜਾਂ ਕੁਰੱਖਤ, ਸੁੰਦਰ ਜਾਂ ਬਦਸੂਰਤ, ਮਾੜਾ ਜਾਂ ਚੰਗਾ, ਕੌੜਾ ਜਾਂ ਮਿੱਠਾ, ਸੁਣਨ ਵਾਲਾ ਜਾਂ ਅਣਸੁਣਿਆ, ਆਹਤ ਨਾਦ ਜਾਂ ਅਨਾਹਤ ਨਾਦ, ਉਹ 'ਸਾ, ਗ, ਮ, ਪ, ਧ' ਸੀ ਜਾਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਉਸ ਸਮੇਂ ਚਾਰ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ, ਪੂਰਬ, ਪੱਛਮ, ਉੱਤਰ, ਦੱਖਣ ਦੀਆਂ ਚਾਰੇ ਗੁੱਠਾਂ ਉੱਪਰ ਹਨੇਰਾ ਹੀ ਹਨੇਰਾ ਛਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਹੁਣ ਵਾਲੀ ਕੋਈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਸਤੂ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅੱਜ ਵੀ ਨਮੂਨੇ ਮਾਤਰ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਮੱਸਿਆ ਦੀ ਰਾਤ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਘੁੱਪ ਹਨੇਰੀ ਰਾਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਰਾਤਰੀ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਹੁਤ ਧੀਮੀ, ਮਿੱਠੀ, ਲਹਿਲਹਾਉਂਦੀ, ਦਿਲ ਨੂੰ ਮੋਹਣ ਵਾਲੀ, ਅੱਖੀਆਂ ਨੂੰ ਅੱਛੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਣ ਵਾਲੀ, ਨਿਰਮਲ, ਠੰਡੀ, ਸੁਹਾਵਣੀ, ਦਿਲ ਅਤੇ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਤਾਕਤ ਦੇਣ ਵਾਲੀ, ਦਿਨ ਦੇ ਚੜ੍ਹਾਉ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਰਾਤ ਸਮਾਪਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਵੇਰ ਸੁਬ੍ਹਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਸੁਬ੍ਹਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚਾਨਣਾ ਆਪਣਾ ਮੂੰਹ ਇਤਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਹਨੇਰੇ 'ਚੋਂ ਪਾਸਾ ਵੱਟਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਚਾਨਣੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਆ ਖਲੋਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਛੱਤੀਹ ਜੁਗ ਧੁੰਧੂਕਾਰ ਵਿਚ ਬਤੀਤ ਹੋਏ। ਇਹਨਾਂ ਛੱਤੀਹ ਜੁਗਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨੌਂ ਜੁਗ 'ਵਾਵੇ' ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਉਚਾਰਨ 'ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ' ਰਾਹੀਂ, ਨੌਂ ਜੁਗ 'ਹਾਹੇ' ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਰਾਗ 'ਹਿੰਡੋਲ' ਰਾਹੀਂ, ਨੌਂ ਜੁਗ 'ਗੱਗੇ' ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਰਾਗ 'ਭੈਰਉ' ਰਾਹੀਂ ਅਤੇ ਨੌਂ ਜੁਗ 'ਰਾਰੇ' ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਰਾਗ 'ਦੀਪਕ' ਰਾਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮੱਸਿਆ ਦੀ ਰਾਤ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਰੂਪ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਾਦ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਇਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਗੁਰੂਆਂ ਪੀਰਾਂ ਨੇ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ।

'ਨਾਦ' ਸ਼ਬਦ ਉਤਪੰਨ ਹੋਣ ਉਪ੍ਰੰਤ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਸਾਜਣ ਵਾਲੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੀ ਨਾਭ ਕਮਲ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਏ। ਜਿਵੇਂ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ :

ਨਾਭਿ ਕਮਲ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਉਪਜੇ, ਬੇਦ ਪੜਹਿ ਮੁਖਿ ਕੰਠਿ ਸਵਾਰਿ॥
ਤਾ ਕੋ ਅੰਤੁ ਨ ਜਾਈ ਲਖਣਾ, ਆਵਤ ਜਾਤ ਰਹੈ ਗੁਬਾਰਿ॥

(ਗੂਜਰੀ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ 489)

ਉਪਨਿਸ਼ਦਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਕਾਂ ਨੇ ਵੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਬਾਰੇ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਅਨੁਭੂਤੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਤੈਤਿਰੀਜ ਉਪਨਿਸ਼ਦ ਅਨੁਸਾਰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਦੀ ਇੱਛਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੂੰ ਸ੍ਵਯੰਭੂ (ਸੈਭੰ) ਆਖਿਆ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਿਰਜਿਆ ਤੇ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਉਪ੍ਰੰਤ ਸਿਰਜਣਾ ਕਰ ਕੇ ਆਪ ਉਸੇ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੋ ਗਿਆ।

ਨਾਦ ਵਸਤੂ ਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਸੁਣਦਾ ਕੌਣ ਹੈ

ਕੰਠ ਨਾਮ ਹੈ ਗਲੇ ਦਾ, ਗਲੇ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਨਾਦ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸੁਣਨ ਸ਼ਕਤੀ ਕੰਨਾਂ ਕੋਲ ਹੈ। ਨਾਦ ਨੂੰ ਕੰਨ ਸੁਣ ਸਕਦੇ ਹਨ ਪਰ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਸੁਣਨ ਸ਼ਕਤੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਬੋਲਣ ਦੀ ਨਹੀਂ। ਕੰਨ ਆਹਤ ਅਤੇ ਅਨਾਹਤ ਨਾਦ, ਭਾਵ ਕਿ ਦੋਵੇਂ ਨਾਦ ਸੁਣ ਤਾਂ ਸਕਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਤਪੰਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ, ਜੇਕਰ ਉਤਪੰਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਕੰਮ ਸਿਰਫ਼ ਗਲੇ ਦਾ ਹੀ ਹੈ। ਇਕ ਨਾਦ ਉਹ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਹ ਸਰੀਰਕੀ ਕੰਨ ਸੁਣ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਉਸ ਨਾਦ ਨੂੰ ਅਨਾਹਤ ਨਾਦ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਲੋਕ, ਮਹਾਂਪੁਰਖ, ਜਤੀ-ਤਪੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਤਪੱਸਿਆ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਉਤਪੰਨ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਿਹੜਾ ਨਾਦ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਸ ਨਾਦ ਨੂੰ ਇਹ ਕੰਨ ਸੁਣ ਸਕਦੇ ਹੋਣ ਜਾਂ ਨਾ, ਇਸ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਸਾਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ :

ਆਵਾਜ਼ ਲਨਤਰਾਨੀਏ ਹਰਦਮ ਬਿਗੋਸ਼ੇ ਦਿਲ।
ਮੂਸਾ ਮਗਰ ਬਦੀਦ ਨੇ ਦੀਦਾਰ ਮੈਰਵਦ।

ਇਤਿਹਾਸ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੈਗੰਬਰ ਮੂਸਾ ਬਹੁਤ ਸਮੇਂ ਤਕ ਪਰਬਤ ਉਪਰ ਸਮਾਧੀ ਲਗਾ, ਧਿਆਨ ਧਰ, ਹੱਥ ਜੋੜ, ਇਕਾਗਰ-ਚਿਤ ਹੋ ਕੇ ਖ਼ੁਦਾ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨ ਲੱਗਾ। ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਤਪੱਸਿਆ ਤੋਂ ਖ਼ੁਸ਼ ਹੋ ਖ਼ੁਦਾ ਅੱਲ੍ਹਾ ਤਾਲਾ ਨੇ ਮੂਸੇ ਪੈਗੰਬਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਐ ਮੂਸੇ, ਮੰਗ ਕੀ ਮੰਗਦਾ ਹੈਂ। ਮੂਸੇ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਸਤੂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ, ਜਾਂ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਦੀ ਖ਼ਾਹਿਸ਼ ਹੈ, ਤਾਂ ਇੱਕੋ ਹੀ ਕਿ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਖਿਅਤ ਦਰਸ਼ਨ ਇਹਨਾਂ ਨੇਤਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਕਰਾਂ। ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਦਾ ਚਾਹਵਾਨ ਹਾਂ ਪਰ ਵੇਖਣਾ ਵੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ ਨੇਤਰਾਂ ਰਾਹੀਂ। ਅੱਗੋਂ ਖ਼ੁਦਾ ਨੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਆਖਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਅਸਲੀ ਰੂਪ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਵਾਲੇ ਦੀਦਾਰ ਨੂੰ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਤੇਜ਼ ਲਿਸ਼ਕਾਰੇ ਨਾਲ ਤੇਰੀਆਂ ਅੱਖੀਆਂ ਚੁੰਧਿਆ ਜਾਣਗੀਆਂ, ਫੱਟ ਜਾਣਗੀਆਂ, ਚੁੰਨ੍ਹੀਆਂ ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ ਅਤੇ ਤੂੰ ਨਿਗਾਹ ਤੋਂ ਨਿਕਾਰਾ ਤੇ ਹੀਣਾ ਹੋ ਜਾਵੇਂਗਾ। ਤਾਂ ਅੱਗੋਂ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਮੂਸੇ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ ਰਹੇ ਜਾਂ ਨਾ ਰਹੇ, ਅੱਖੀਆਂ ਰਹਿਣ ਜਾਂ ਨਾ ਰਹਿਣ, ਭਾਵੇਂ ਕੁਝ ਹੋਵੇ, ਕੁਝ ਰਹੇ ਜਾਂ ਨਾ ਰਹੇ, ਪਰ ਮੈਂ ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਾਹਮਣੇ ਤੱਕਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।

ਉਸ ਸਮੇਂ ਖ਼ੁਦਾ ਨੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤੇ ਪਰ ਉਸ ਲਿਸ਼ਕਾਰ ਦੀ ਤਾਬ ਨੇ, ਉਸ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦੇ ਤਿੱਖੇਪਨ ਨੇ, ਸੂਰਜ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਡੀ ਤਪਸ਼ ਨੇ, ਸਾਰੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਪਰਬਤ ਜਲਾ ਕੇ ਸੁਆਹ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸੋ ਜੇਕਰ ਉਸ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਤਿੱਖੇ ਲਿਸ਼ਕਾਰੇ ਨਾਲ ਪਰਬਤਾਂ ਦੇ ਪਰਬਤ ਝੁਲਸ ਗਏ ਸਨ ਤਾਂ ਕੀ ਜਦ ਛੱਤੀਹ ਜੁਗ ਦੇ ਧੁੰਧੂਕਾਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਿਹੜਾ ਨਾਦ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ, ਕੀ ਉਹ ਨਾਦ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਧੁਨੀ ਜਾਂ ਆਵਾਜ਼ ਸੀ ? ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਕੋਟ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਵਿਚ ਸੁਣੀ ਗਈ। ਨਹੀਂ-ਨਹੀਂ, ਉਹ ਕੋਈ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਅਣਸੁਣੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦਾ ਬੀਤਿਆ ਨਕਸ਼ਾ ਨਾ ਤਾਂ ਅੱਖਾਂ ਉਤਾਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਨਾ ਹੀ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਕੰਨ ਕੁਝ ਦੱਸ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਲਮ ਦੀ ਨੋਕ ਵਿਚ ਖਿੱਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਗੱਲ ਜ਼ਰੂਰ ਪੁਰਾਤਨ ਤੱਥਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਨਾਦ, ਆਵਾਜ਼, ਸ਼ਬਦ ਜਾਂ ਧੁਨੀ ਸੀ ਉਹ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਸੁਣੀ ਗਈ ਪਰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਸੁਣ ਕੇ ਕੋਈ ਇਹ ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਭਾਈ, ਮੈਂ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣੀ ਹੈ। ਸੋ ਜਿਥੇ ਅੱਖੀਆਂ ਵੱਡੇ ਲਿਸ਼ਕਾਰ ਜਾਂ ਚਮਕ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਚੁੰਧਿਆ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਪੰਚ ਭੌਤਿਕ ਸਰੀਰ ਦੇ ਕੰਨ ਵੀ ਫੱਟ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਨਿੱਕੀ ਤੋਂ ਨਿੱਕੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਇਤਨਾ ਵੱਡਾ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਥੇ ਇਹ ਵੀ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਛੋਟੇ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਨਾਦ ਛੋਟੇ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਧੁਨੀ ਬਹੁਤ ਲੰਬਾ, ਵੱਡਾ, ਦੂਰੀ ਤਕ, ਕਰੋੜਾਂ ਮੀਲਾਂ ਦਾ ਸਫ਼ਰ ਕਰ ਕੇ ਦੂਰ-ਦੁਰਾਡੇ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਅੱਜ ਦੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਯੁਗ ਵਿਚ ਸਾਇੰਸ ਦੀਆਂ ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ

ਇਤਨਾ ਵੱਡਾ ਖੜਕਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਾਕਟ, ਤੋਪਾਂ, ਬੰਬ, ਬੰਦੂਕਾਂ ਆਦਿਕ। ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਧਮਾਕੇ ਪੈਣ ਨਾਲ ਜੀਵ ਜੰਤੂਆਂ ਦੇ ਦਿਲ ਦਹਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਨਸਾਨਾਂ ਦੇ ਜਿਗਰ ਧੜਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਗਰਭ ਛਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਫਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਹੀ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਬਿਜਲੀ ਲਿਸ਼ਕਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਤਨੇ ਵੱਡੇ ਆਕਾਰ ਵਿਚ ਗੜ-ਗੜਾਹਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਹਰ ਬੰਦਾ ਤ੍ਰਭਕਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਜਦੋਂ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਪੈਦਾਇਸ਼ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਨਾਦ ਦਾ ਕੀ ਰੂਪ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਹੜਾ ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਸ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨੇ ਏਨਾ ਵੱਡਾ ਸ਼ਬਦ ਨਾਦ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਤੇ ਕੋਟ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਵਿਚ ਸੁਣਿਆ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਇਸ ਬਾਰੇ ਅਲਪੱਗ ਜੀਵ-ਜੰਤੂ ਕੀ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ:

ਜੇ ਕੋ ਆਖੈ ਬੋਲੁਵਿਗਾੜੁ ॥ ਤਾ ਲਿਖੀਐ ਸਿਰਿ ਗਾਵਾਰਾ ਗਾਵਾਰੁ ॥੨੬॥ *(ਜਪੁ ਜੀ)*

ਕਰਤੇ ਕੀ ਮਿਤਿ ਕਰਤਾ ਜਾਣੈ ਕੈ ਜਾਣੈ ਗੁਰੁ ਸੂਰਾ ॥ *(ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ 930)*

ਰਾਤੀ ਰੁਤੀ ਥਿਤੀ ਵਾਰ ॥ ਪਵਣ ਪਾਣੀ ਅਗਨੀ ਪਾਤਾਲ ॥
ਤਿਸੁ ਵਿਚਿ ਧਰਤੀ ਥਾਪਿ ਰਖੀ ਧਰਮ ਸਾਲ ॥
ਤਿਸੁ ਵਿਚਿ ਜੀਅ ਜੁਗਤਿ ਕੇ ਰੰਗ ॥
ਤਿਨ ਕੇ ਨਾਮ ਅਨੇਕ ਅਨੰਤ ॥...੩੪॥ *(ਜਪੁ ਜੀ)*

ਪੁਰਾਤਨ ਮੁਨੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਕ ਤਾਰ ਨੂੰ ਹਿਲਾ ਕੇ, ਉਸ ਦੇ ਇਕ ਹਿਲਾਉ ਨੂੰ ਜ਼ੀਰੋ ਦੀ ਪਦਵੀ ਦਿੱਤੀ। ਪਰ ਜਦ ਇਕ ਹਿਲਾਉ ਦੇ ਹਿੱਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਕ, ਫਿਰ ਦੋ, ਦੋ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚਾਰ, ਚਾਰ ਦੂਣੀ ਅੱਠ, ਅਤੇ ਅੱਠ ਤੋਂ ਸੋਲ੍ਹਾਂ ਹੋ ਗਏ ਤਾਂ ਮਸਾਂ-ਮਸਾਂ ਇਕ ਟੁਣਕਾਰ ਕੰਨਾਂ ਦੇ ਸੁਣਨ ਤਕ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ, ਅਗਰ ਇਸ ਸੋਲ੍ਹਾਂ ਹਿਲਾਉ ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਸੁਣੀਅਰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ।

ਸੋ ਉਸ ਵਕਤ ਜੋ ਨਾਦ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਹ ਬੱਦਲਾਂ ਦੀ ਗੜਗੜਾਹਟ ਵਰਗਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜਾਂ ਇਕ ਤਾਰ ਦੇ ਹਿੱਲਣ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਕੰਨਾਂ ਦੀ ਸੁਣਨ ਸ਼ਕਤੀ ਗ੍ਰਹਿਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਜਾਂ ਕਿ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਇਤਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਸ ਵੱਡੀ ਗੜਗੜਾਹਟ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਦੀ। ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੱਜ ਦੇ ਮਨੋ-ਵਿਗਿਆਨਕ ਨੇ ਮੋਨੋ-ਬਲਾਕ ਬਣਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਕਿ ਇਕ ਲਫ਼ਜ਼ ਨੂੰ ਉਹ ਦੋ ਦਫ਼ਾ, ਚਾਰ ਦਫ਼ਾ, ਅੱਠ-ਅੱਠ ਦਫ਼ਾ। ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਲਫ਼ਜ਼ ਬਣ-ਬਣ ਅੱਗੇ ਸੁਣਾਈ ਦਿੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਸਾਇੰਸ ਨੇ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸੂਰਜ ਕਰੋੜਾਂ ਮੀਲ ਸਾਥੋਂ ਦੂਰ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਮਾਂ ਸੂਰਜ ਤੋਂ ਹੀ ਤੁਰ ਕੇ ਹਰ ਇਕ ਅਸਥਾਨ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਦੀਆਂ ਹਨ, ਕੋਈ ਕਿਥੇ ਤੇ ਕੋਈ ਕਿਥੇ। ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਾਦ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਹੋਈ। ਧੀਮੀ ਧੁਨੀ ਵਿਚ, ਨਰਮਾਈ ਵਿਚ, ਪਰ ਉਹ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਸਾਰੇ ਕੋਟ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਵਿਚ ਅਗਾਂਹ ਤੋਂ ਅਗਾਂਹ, ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਫਿਰ ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਇਕ ਨਾਦ ਦੀ ਹੀ ਲੜੀ ਵੱਡੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਫੈਲ ਗਈ। ਉਹ ਉਦੋਂ ਦਾ ਹੀ ਤੁਰਿਆ ਹੋਇਆ ਨਾਦ ਅੱਜ ਵੀ ਅਨੇਕਾਂ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ:

ਜੋ ਬ੍ਰਹਮੰਡੇ ਸੋਈ ਪਿੰਡੇ... ॥ *(ਭਗਤ ਪੀਪਾ ਜੀ, ਪੰਨਾ 695)*

ਸੋ ਇਹ ਨਾਦ ਪਰਬਤ, ਧਰਤੀ, ਆਕਾਸ਼, ਸੂਰਜ, ਚੰਦ, ਤਾਰੇ, ਕੋਟ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦੀਪ, ਖੰਡ, ਪਾਤਾਲ ਅਨੇਕਾਂ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੈ। ਕਿਤੇ ਤਾਂ

ਉਹ ਨਾਦ, ਪਾਣੀ ਦਾ, ਕਿਤੇ ਹਵਾ ਦਾ, ਕਿਤੇ ਬੈਸੰਤਰ ਦਾ, ਕਿਧਰੇ ਜੀਵ-ਜੰਤੂ ਦਾ, ਕਿਧਰੇ ਆਹਤ ਜਾਂ ਅਨਾਹਤ ਦਾ, ਕਿਧਰੇ ਸੰਗੀਤ ਨਾਦ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਸੋ ਉਹ ਨਾਦ ਸੀ, ਤਾਂ ਕੀ ਸੀ, ਉਸ ਨਾਦ ਦਾ ਸਰੂਪ 'ਸਾ' ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿ ਅਸੀਂ ਖੜਜ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਉਹ ਖੜਜ ਦੇ ਰੂਪ ਰਾਹੀਂ ਦੂਸਰਾ ਰਿਸ਼ਭ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ। ਜਿਸ ਰਿਸ਼ਭ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਉਸ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਨੇ ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦੇ ਨਾਦਾਂ ਅਤੇ ਰਾਗਾਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ। ਜਿਤਨੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਰਿਸ਼ਭ ਸੁਰ ਨੇ ਕੀਤੀ, ਉਹ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੁਰ ਨੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਜੇਕਰ ਦੂਰ ਨਾ ਜਾਈਏ ਤਾਂ ਸਿਰਫ਼ 'ਪ-ਰੇ' ਦੀ ਸੰਗਤੀ ਵਿਚ ਹੀ ਸਾਰਾ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਪੰਜਾਂ ਸੁਰਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ, ਤਦ ਹੀ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ ਨੇ ਨਾਦ ਰਾਹੀਂ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ। ਅਸਲ ਵਿਚ 'ਸਾ' ਸ਼ਬਦ ਨਾਦ ਰੂਪ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਦ ਰੂਪ ਹੀ 'ਸਾ' ਹੈ। 'ਸਾ' ਤੋਂ ਹੀ ਸ਼ਬਦ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਨਾਦ ਪੈਦਾ ਹੋਣ 'ਤੇ 'ਸੱਸਾ' ਅੱਖਰ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਆਰੰਭਤਾ ਵੀ 'ਸੱਸੇ' ਅੱਖਰ ਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ 'ਸਤਿਨਾਮ', ਸਤਿਨਾਮ ਉਹੋ ਹੀ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਦ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:

ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਤੇਰਾ ਪਰਾ ਪੂਰਬਲਾ॥ *(ਮਾਰੂ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ 1083)*

'ਪਰਾ' ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਪੁਰਾਣਾ, ਪੁਰਾਣੇ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਪਹਿਲਾ। ਪਰਾ ਪੂਰਬਲੇ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਤੋਂ ਵੀ ਪਹਿਲਾ। ਪਹਿਲੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਸ਼ਬਦ ਕੀ ਉਹ ਸਤਿਨਾਮ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਨਾਦ ਤੋਂ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਇਆ। ਸੋ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਦ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਹੋਈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 'ਸਾ' ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਹੋਈ ਅਤੇ 'ਸਾ' ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਰੂਪ 'ਸੋਹੰ' ਹੈ ਅਤੇ ਤੀਸਰਾ ਨਾਮ ਹੈ 'ਸਤਿਨਾਮ'। ਜਿਵੇਂ ਛੱਤੀਹ ਜੁਗ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਰਹੀ, ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਇਨਸਾਨ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਅੰਦਰ ਹੁਣ ਵੀ ਹਨੇਰਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਬਚਨ ਹੈ:

ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਘੋਰੁ ਅੰਧਾਰੁ ਗੁਰੂ ਬਿਨੁ ਸਮਝ ਨ ਆਵੈ॥
(ਸਵਈਏ ਮਹਲੇ ਚਉਥੇ ਕੇ, ਪੰਨਾ 1399)

ਇਕ ਹਨੇਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਦੂਸਰਾ ਘੁੱਪ ਹਨੇਰਾ, ਤੀਸਰਾ ਰੂਪ ਮਹਾਂ ਘੁੱਪ ਹਨੇਰਾ। ਇਸ ਮਹਾਂ ਘੁੱਪ ਹਨੇਰੇ ਦਾ ਵਾਕਿਆ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਵੀ ਆਇਆ ਸੀ। ਜਿਸਦਾ ਸੰਖੇਪ ਵਰਣਨ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ। ਸੰਨ 1971 ਵਿਚ ਮੈਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਇੰਗਲੈਂਡ ਗਿਆ। ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ 'ਤੇ ਅਸੀਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕੀਤੀ, ਜਦ ਅਸੀਂ ਤਿਆਰ ਹੋ ਕੇ ਕਾਰ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਤਾਂ ਕਾਰ ਡਰਾਈਵਰ ਨੇ ਕਾਰ ਨੂੰ ਤੋਰ ਲਿਆ ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਚਾਲ ਬਹੁਤ ਹੀ ਧੀਮੀ ਸੀ, ਤਦ ਅਸਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਡਰਾਈਵਰ ਸਾਹਿਬ ਘੜੀ ਉਪਰ 10 ਵੱਜਣ ਦਾ ਵਕਤ ਹੈ ਅਤੇ ਐਸੀ ਧੀਮੀ ਚਾਲ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਟਿਕਾਣੇ ਠੀਕ ਵਕਤ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੇ। ਅੱਗੋਂ ਉਸ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ, ਰਸਤਾ ਸਾਰਾ ਧੁੰਦ (fog) ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਗੱਡੀ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੇਜ਼ ਚਲਾ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਕੇਵਲ ਮੇਰੀ ਕਾਰ ਹੀ ਆਹਿਸਤਾ ਨਹੀਂ ਚੱਲ ਰਹੀ ਸਗੋਂ ਛੇ ਲਾਈਨਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰਫ਼ਤਾਰ ਵੀ ਇਸੇ ਚਾਲ ਵਿਚ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਸ ਦੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਟੋਕਦਿਆਂ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ! ਤੂੰ ਬੱਤੀਆਂ ਨਹੀਂ ਜਲਾਈਆਂ। ਮੇਰੀ ਇਤਨੀ

ਗੱਲ ਸੁਣਦਿਆਂ ਹੀ ਉਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਅੱਗੇ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਸਵਾਲ ਘੜ ਕੇ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤੇ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਕਿਸੇ ਖ਼ਰੀਦਦਾਰ ਦੇ ਅੱਗੇ ਅਖਰੋਟ, ਬਾਦਾਮ, ਖੁਰਮਾਨੀਆਂ, ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੇ ਥਾਨ ਆਦਿ ਸੁੱਟਦਾ ਹੈ।

ਕਾਰ ਡਰਾਈਵ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਬੋਲਿਆ ਕਿ ਸੰਤ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ, ਇਥੇ ਬੱਤੀਆਂ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਦਿਨ ਦੀ ਤਾਂ ਦੁਪਹਿਰ ਆਈ ਹੋਈ ਹੈ ਪਰ ਇਥੇ ਹਨੇਰਾ ਇਤਨਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋ ਹੈੱਡ ਲਾਈਟਾਂ, ਦੋ ਬੰਪਰ ਲਾਈਟਾਂ, ਦੋ ਫ਼ੋਗ ਲਾਈਟਾਂ, ਇਕ ਸਰਚ ਲਾਈਟ ਕਾਰ ਦੇ ਹੈੱਡ ਉਪਰ ਲਗਾਈ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਲਾਈਟਾਂ ਇਸ ਵਕਤ ਜਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਇਤਨੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਵੀ ਕੁਝ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਕੀ ਇਹ ਸੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ:

> **ਜੇ ਸਉ ਚੰਦਾ ਉਗਵਹਿ ਸੂਰਜ ਚੜਹਿ ਹਜਾਰ॥**
> **ਏਤੇ ਚਾਨਣ ਹੋਦਿਆਂ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਘੋਰ ਅੰਧਾਰ॥** *(ਵਾਰ ਆਸਾ, ਮ: ੨, ਪੰਨਾ 463)*

ਜੇਕਰ ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਅੰਧੇਰੇ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਦਿਨ ਦੇ ਦੁਪਹਿਰ ਚੜ੍ਹੇ ਤਕ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਤਾਂ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਧੇਰੇ ਨੂੰ ਬਾਹਰਲਾ ਸੂਰਜ ਕਿਵੇਂ ਦੂਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਦੂਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਨਾਦ ਹੀ ਸੁਰ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ ਨਾਦ ਹੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਤੇ ਚਾਨਣਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਮਹਾਂ ਘੁੱਪ ਹਨੇਰੇ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਨਾਦ ਸ਼ਰੁਤੀ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ।

ਹੁਣ ਸ਼ਬਦ ਵਸਤੂ ਕੀ ਹੈ ? ਇਥੇ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਲੈਣੀ ਪਵੇਗੀ। ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਵੀ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਜਿਹੜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਸਾਧਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਕ ਉਹ ਜਿਹੜੇ ਨਾਦ ਤੇ ਸੁਰ ਦੀ ਸਾਧਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਾਧਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਟੀਚਾ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਇੱਕੋ ਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਤਪੱਸਿਆ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਵੀ ਇੱਕੋ ਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੈ। ਸੁਰ ਸਾਧਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਆਪਣੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨ ਨੂੰ ਇਕਾਗਰ ਕਰ ਕੇ ਤਾਨਪੂਰੇ ਦੇ ਸੁਰ ਨਾਲ ਆਵਾਜ਼ ਮਿਲਾਉਣੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਅਭਿਆਸੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਆਪਣੇ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨ ਦੀ ਇਕਾਗਰ ਬਿਰਤੀ ਕਰਕੇ ਨੌਂ ਇੰਦਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਮਨ ਨੂੰ ਹੋੜ, ਨਾਮ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਲਗਾਉਣਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਨਾਦ ਸੁਰ ਅਭਿਆਸੀ ਆਪਣੇ ਉਸਤਾਦ ਨੂੰ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਸੁਰ ਕਿਵੇਂ ਮਿਲੇਗਾ ਤਾਨਪੂਰੇ ਦੇ ਸੁਰ ਨਾਲ, ਤਦ ਉਸਤਾਦ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਰ ਲਗਾ ਕੇ ਆਵਾਜ਼ ਭਰ ਕੇ, ਆਪ ਪਰਤੱਖ ਕਰਕੇ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਵਾਜ਼ ਭਰ ਅਤੇ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਸੁਣ ਅਤੇ 'ਸਾ' ਸੁਰ ਨਾਲ ਮਿਲਨ ਕਰ।

ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਾਮ ਅਭਿਆਸੀ ਜਗਿਆਸੂ ਵੀ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਤੋਂ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਦੀਦਾਰ ਕਿਹੜੇ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਅੱਗੋਂ ਉੱਤਰ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਕਿ ਸ਼ਬਦ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਹੋਵੇ ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੀ ਉਸਤਤ ਦਾ। ਫਿਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਮਨ ਟਿਕਾ ਇਕਾਗਰਤਾ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇਹ ਮਨ ਉਸ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨਾਲ ਜਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਸੰਗੀਤ ਸੁਣਨਾ ਕੰਨਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੇਖਣਾ ਨੇਤਰਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ, ਸੁੰਘਣਾ ਨਾਸਿਕਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ। ਚੱਖਣਾ ਰਸਨਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ, ਸਪਰਸ਼ ਕਰਨਾ ਇੰਦਰੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ। ਸੀਤਲ ਜਾਂ ਗਰਮ ਮਹਿਸੂਸ

ਕਰਨਾ ਤਨ ਤੁਚਾ ਜਾਂ ਖਲੜੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਗੀਤ ਗਾਉਣਾ ਗਲੇ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੰਠ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਜਿਸ ਦੇ ਪੱਲੇ ਆਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਉਸ ਨੇ ਗਾਉਣਾ ਕੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ:

ਬਿਨੁ ਕੰਠੈ ਕੈਸੇ ਗਾਵਨਹਾਰੀ॥ *(ਭੈਰਉ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ 1140)*

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ:

ਇਕ ਘੜੀ ਨ ਮਿਲਤੇ ਤਾ ਕਲਿਜੁਗੁ ਹੋਤਾ॥
ਹੁਣਿ ਕਦਿ ਮਿਲੀਐ ਪ੍ਰਿਅ ਤੁਧੁ ਭਗਵੰਤਾ॥ *(ਮਾਝ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ 96)*

ਬਿਰਹਾ ਦੀ ਘੜੀ ਵੀ ਕਦੀ ਕਦੀ ਜੁਗਾਂ ਵਰਗੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਗਿਆਨਤਾ ਤੇ ਬਿਪਤਾ ਦੀ ਘੜੀ ਵੀ ਇਸ ਤੋਂ ਕਿਹੜੀ ਸੌਖੀ ਹੈ। ਪੁਰਾਤਨ ਤਵਾਰੀਖ਼ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ 36 ਯੁਗਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਾਦ ਜਾਂ ਸ਼ਬਦ ਉਤਪੰਨ ਹੋਇਆ, ਤਾਂ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੋਈ। ਜਦ ਅਗਿਆਨ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਇਨਸਾਨ ਪਾਪ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਜਾਣ ਬੁੱਝ ਕੇ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਬਜਾਏ ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਚਾਨਣ ਵੱਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਲੈਣ ਤੋਂ ਉਹ ਉਲਟੇ ਰਸਤੇ ਹੀ ਤੁਰਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਲਟੇ ਪਾਸੇ ਤੁਰੇ ਹੋਏ ਅਗਿਆਨੀ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਨਾ ਕੁਝ ਲੱਭਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਕੁਝ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮੋੜ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਰਸਤੇ ਉਹ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਤੁਰਿਆ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਗਿਆਨੀ ਪੁਰਸ਼ ਮਾਨਸ ਦੇਹੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਤਨੇ ਯੁਗਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਗੇੜ ਤੋਂ ਇਹ ਮੁੜ ਕੇ ਮਾਤਾ ਦੇ ਪੇਟ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ, ਦੁਬਾਰਾ ਮਾਨਸ ਦੇਹੀ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਆਪਣੀ ਅੱਖੀਂ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਬਣਤਰ ਵੇਖਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ:

ਪਾਪ ਕਰੇਦੜ ਸਰਪਰ ਮੁਠੇ॥ ਅਜਰਾਈਲਿ ਫੜੇ ਫੜਿ ਕੁਠੇ॥
ਦੋਜਕਿ ਪਾਏ ਸਿਰਜਣਹਾਰੈ ਲੇਖਾ ਮੰਗੈ ਬਾਣੀਆ॥ *(ਮਾਰੂ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ 1019)*

ਚੰਗੀ ਸੰਗਤ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇਹ ਕਿਸੇ ਚੰਗੇ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਪੁੱਜਦਾ ਹੈ। ਉਥੇ ਇਸ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਨਾਦ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣ ਇਸ ਦੀ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਆ ਟੁੰਬਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਉਹ ਆਤਮਾ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਤਮਾ ਉਸ ਦੇ ਵੱਲ ਤੁਰ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਦ ਨਾਦ ਸੁਰ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਆਤਮਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਵਾਂ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਦਾਂ ਹੈ। ਉਪਰ ਅਸੀਂ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ ਕਿ ਨਾਦ ਸ਼ਬਦ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਨਾਦ ਸ਼ਬਦ ਉਹ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸੰਗੀਤ ਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਕ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਸ਼ਬਦ ਉਹ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਕਲਿਆਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਜੀਵ ਉਸ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਅਸੀਂ ਨਾਦ ਸੁਰ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ।

ਜਦ ਕੋਈ ਗਿਆਨੀ ਪੁਰਸ਼ ਸੁਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਮੇਲਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਅਲੌਕਿਕ ਆਨੰਦ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜਿਸ ਦੀ ਆਤਮਾ ਆਪ 'ਸਾ' ਸੁਰ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਆਵਾਜ਼ ਕਰੇ, ਜਾਂ ਆਤਮਾ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ 'ਸਾ' ਸੁਰ ਨਾਲ ਮੇਲੇ, ਫਿਰ ਇਨਸਾਨ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਨਵਾਂ ਦੌਰ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:

ਪੰਚ ਸਬਦ ਧੁਨਿ ਅਨਹਦ ਵਾਜੇ...॥ *(ਸੂਹੀ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ 764)*

ਜਿਵੇਂ ਸਾਇੰਸ ਪੰਜ ਸੌ ਵਰ੍ਹੇ ਬੀਤ ਜਾਣ 'ਤੇ ਵੀ ਅੱਜ ਤਕ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦੀ ਖੋਜ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀ ਅਤੇ "ਧਰਤੀ ਹੋਰੁ ਪਰੈ ਹੋਰੁ ਹੋਰੁ ॥" ਹੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਵਿਚ ਸੱਤ ਆਕਾਸ਼, ਸੱਤ ਪਾਤਾਲ, ਨੌਂ ਖੰਡ, ਸੱਤ ਦੀਪ, ਚਾਰੇ ਖਾਣੀ, ਚਾਰੇ ਬਾਣੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਸ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਾ ਵੀ ਕੁਝ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਇਸ ਅੰਦਿਰ ਕੀ ਕੁਝ ਹੈ। ਬੜਾ ਸਮਾਂ ਬਤੀਤ ਹੋ ਗਿਆ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸਰੀਰ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਦਿਆਂ। ਜੇ ਇਕ ਰੋਗ 'ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਦੂਸਰਾ ਰੋਗ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਮੂਹਰੇ ਆ ਖੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਰੋਗ 'ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣਾ ਤਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਰਿਹਾ, ਉਸ ਲਈ ਦਵਾਈ ਢੂੰਢਣੀ ਵੀ ਕਠਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਤਾਂ ਇਥੇ ਇੱਕੋ ਹੀ ਬਚਨ ਬੜਾ ਅਮੋਲਕ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ:

ਰੋਮ ਰੋਮ ਕੋਟਿ ਬ੍ਰਹਮਾਂਡ ਕੋ ਨਿਵਾਸ ਜਾਸੁ,
ਮਾਨਸ ਅਉਤਾਰ ਧਾਰਿ ਦਰਸੁ ਦਿਖਾਏ ਹੈ ॥੩੫॥ *(ਕਬਿੱਤ ਸਵੱਯੇ)*

ਤੁਸਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਵਾਰ ਵੇਖਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਬੰਦੇ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਰੋਮ ਗਿਣਨੇ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਇਕ ਰੋਮ ਦੇ ਵਿਚ ਕਈ ਸ਼ਾਖ਼ਾ ਪੈਦਾ ਹੋਈਆਂ ਵੇਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਜਦ ਨਾਦ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ ਉਸਤਾਦ ਦੇ ਦੱਸੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਸੁਰ ਸਾਧਨਾ ਦੀ ਲਗਨ ਵਿਚ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਤਦ ਉਸਦਾ ਰੋਮ ਰੋਮ ਉਸ ਸੰਗੀਤ ਦੀਆਂ ਧੁਨਾਂ ਵਿਚ ਆ ਜੁੜਦਾ ਹੈ। ਹਨੂੰਮਾਨ ਜੀ ਨੇ ਜਦੋਂ ਆਪਣਾ ਹਿਰਦਾ ਪਾੜ ਕੇ ਸੀਤਾ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਵਿਖਾਇਆ, ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਇਕੱਲੇ-ਇਕੱਲੇ ਰੋਮ ਵਿਚ ਰਾਮ-ਰਾਮ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣਾਈ ਦਿੱਤੀ। ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਦ ਭਾਈ ਮਤੀ ਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਸੀਸ 'ਤੇ ਆਰਾ ਫਿਰਦਾ ਸੀ, ਤਦ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਇਕੱਲੇ-ਇਕੱਲੇ ਰੋਮ ਵਿੱਚੋਂ ਆ ਰਹੀ ਸੀ।

ਨਾਦ ਸ਼ਬਦ ਹੈ, ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਨਾਦ ਹੈ, ਸ਼ਬਦ ਬਾਣੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਣੀ ਸ਼ਬਦ ਹੈ, ਘਿਓ ਦੁੱਧ ਹੈ ਅਤੇ ਦੁੱਧ ਵਿਚ ਹੀ ਘਿਓ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ:

ਸਗਲ ਬਨਸਪਤਿ ਮਹਿ ਬੈਸੰਤਰੁ ਸਗਲ ਦੂਧ ਮਹਿ ਘੀਆ ॥ *(ਸੋਰਠਿ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ 617)*

ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਣੀ ਵਿਚਿ ਬਾਣੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਾਰੇ ॥ *(ਨਟ ਮ: 4, ਪੰਨਾ 982)*

ਨਾਦ ਤੇ ਸੁਰ ਵੀ ਇਕ ਹਨੇਰੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਤਿਨਾਮ ਵੀ ਇਕ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ। ਫ਼ਰਕ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਨਾਮ ਦੇ ਉਪਾਸ਼ਕ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸੁਰ ਸਾਧਨ ਦੇ ਉਪਾਸ਼ਕ ਚਾਰ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਭੋਗੀ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਵਿਚਾਰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਪੂਰੀ ਮਹਾਨ ਘੁੱਪ ਹਨੇਰੇ ਵਰਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਉਸ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਾਦ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਅਨੰਦਮਈ ਅਵਸਥਾ ਤੋਂ ਖ਼ਾਲੀ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਨਾਦ ਸੁਰ ਸੰਗੀਤ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਬੰਦੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਦ ਸੁਰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਰੀਰ ਦੇ ਜਿਤਨੇ ਵੀ ਅੰਗ ਅਤੇ ਕਰੋੜਾਂ ਰੋਮ ਹਨ ਉਹ ਨਵੀਂ ਰੋਸ਼ਨੀ ਲੈ ਉਠਦੇ ਹਨ। ਰਾਗੀ ਪੁਰਸ਼ ਦੇਵਤਾ ਦਿਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੇਵਪੁਰੀ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਵਾਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਫ਼ੁਰਮਾਇਆ ਹੈ:

ਕਬੀਰ ਮਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਭਇਆ ਜੈਸਾ ਗੰਗਾ ਨੀਰੁ ॥
ਪਾਛੈ ਲਾਗੋ ਹਰਿ ਫਿਰੈ ਕਹਤ ਕਬੀਰ ਕਬੀਰ ॥੫੫॥ *(ਸਲੋਕ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਪੰਨਾ 1367)*

ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਨ ਵਿਚ ਨਿਰਮਲਤਾ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਰੋਮ-ਰੋਮ ਰਾਹੀਂ ਸ਼ਬਦ ਸ਼ਰੁਤੀ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਉਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਵੀ ਆਇਆ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਵਾਦਕ ਪੁਰਖ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਦੀਆਂ ਉਂਗਲੀਆਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹਿਲਦੀਆਂ ਵੇਖੋਗੇ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਤੁਰਨਾ ਫਿਰਨਾ ਵੀ ਕਿਸੇ ਮਾਤਰੇ ਦੀ ਲੈਅ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਪੈਦਾਇਸ਼ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੇ ਦੋ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਏ—ਇਕ ਅਨਾਹਤ ਨਾਦ ਅਤੇ ਦੂਸਰਾ ਆਹਤ ਨਾਦ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਗੀਤ ਵੀ ਸਾਡਾ ਦੋ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਈ ਮਨੁੱਖ ਰਾਗ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਕੇ ਗੰਦੇ ਗੀਤ ਗਾਉਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬੁਰੇ ਖ਼ਿਆਲਾਂ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਰੁਚੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਰੁਚੀ ਰਾਹੀਂ ਉਹ ਭੈੜੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਾੜੇ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਜਨਮ-ਜਨਮਾਂਤਰਾਂ ਦੇ ਗੇੜ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਨਾਦ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਕ ਅਨਾਹਤ ਨਾਦ ਜੋ ਕਿ ਰਿਸ਼ੀਆਂ-ਮੁਨੀਆਂ ਤੇ ਮਾਰਗੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦੂਸਰਾ, ਆਹਤ ਨਾਦ ਜੋ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕੀਰਤਨੀਏ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਨੌਂ ਇੰਦਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਹਟਾ ਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੀਰਾਂ ਬਾਈ, ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਆਦਿ ਭਗਤੀ-ਰਸ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਗੀਤ ਕੀਰਤਨ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਕਰੋੜ ਰੋਮਾਂ ਵਿਚ ਰੰਗੀ ਹੋਈ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਦਾ ਉੱਧਾਰ ਵੀ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸਾਖਿਆਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕਤ ਹੁੰਦਾ ਵਿਖਾਇਆ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ :

ਗੁਰਮੁਖਿ ਕੋਟਿ ਉਧਾਰਦਾ ਭਾਈ ਦੇ ਨਾਵੈ ਏਕ ਕਣੀ॥ *(ਸੋਰਠਿ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ 608)*

ਨਾਮ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਅਤੇ ਸੁਰ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਇਕ ਸਮਾਨ ਹੀ ਹੈ। ਨਾਮ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੋਈ ਪੂਰਨ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਹੀ ਦੱਸੇਗਾ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਕੱਲਾ ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਜਾਣੂ ਹਾਂ ਅਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸੰਗੀਤ ਜੋਗਾ ਅਭਿਆਸ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹਾਂ। ਸੰਗੀਤ ਸਿੱਖਣ ਵਾਲੇ ਇਨਸਾਨ ਦਾ ਸਰੀਰ ਰਿਸ਼ਟ-ਪੁਸ਼ਟ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਕਿ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਰੋਗ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਰੋਗੀ ਬੰਦਾ ਇਸ ਵਿਦਿਆ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ। ਦੂਸਰਾ, ਇਸ ਵਿਚ ਬੇਫ਼ਿਕਰੀ ਦੀ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ, ਸੋ ਰੋਜ਼ ਦਾ ਨਿਯਮ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ :

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠੋ ਅਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਪਾਣੀ ਕਰੋ, ਉਪ੍ਰੰਤ ਗਲੇ ਨੂੰ ਗਰਾਰੇ ਕਰ ਕੇ ਸਾਫ਼ ਕਰੋ। ਫਿਰ ਤਾਨਪੂਰਾ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਰ ਕਰੋ। ਸੁਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ :

ਦੋ ਜੋੜੇ ਦੀਆਂ ਤਾਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਗਲੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਖੜਜ ਨਾਲ ਮਿਲਾਵੋ। ਤੀਸਰੀ, ਇਕ ਤਾਰ ਪੰਚਮ ਨਾਲ ਅਤੇ ਚੌਥੀ, ਇਕ ਤਾਰ ਮੰਦਰ ਖੜਜ ਨਾਲ ਮਿਲਾਵੋ। ਫਿਰ 'ਸਾ' ਸੁਰ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਆਵਾਜ਼ ਲਗਾਵੋ। ਆਵਾਜ਼ ਕੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਬੋਲਦੇ ਹਾਂ। 'ਸਾ', ਪਰ 'ਸਾ' ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਾਹ ਰਾਹੀਂ ਇਤਨਾ ਲੰਬਾ ਕਰੋ ਕਿ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਇਕ ਸਾਹ ਵਿਚ ਦਸ ਸੈਕਿੰਡ ਅਤੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜਿਤਨਾ ਵੀ ਹੋ ਸਕੇ 'ਸਾ' ਸੁਰ ਨੂੰ ਲੰਬਾ ਕਰੋ ਅਤੇ 'ਸਾ' ਨਾਲ ਮੇਲ ਕਰੋ। ਲੇਕਿਨ ਆਵਾਜ਼ ਮੇਲਣ ਵੇਲੇ ਮਨ ਅਤੇ ਤਨ ਦਾ ਟਿਕਾਉ ਇੱਕੋ ਜਿਹਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਸ ਅਸਥਿਤਾ ਦੀ ਅਵਸਥਾ

ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਉਹ ਅਨੰਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸਥਿਤਾ ਮਿਲ ਗਈ, ਉਹ ਅਨੰਦਮਈ ਰਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

ਦੂਸਰੀ ਆਵਾਜ਼ 'ਗੱਗੇ' ਅੱਖਰ ਨਾਲ ਗਾ ਸੁਰ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਸਾਹ ਵਿਚ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਬਾਰਾਂ ਸੈਕਿੰਡ ਅਤੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜਿਤਨਾ ਲੰਬਾ ਹੋ ਸਕੇ, ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਕੰਨਾਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਸੁਣ ਕੇ ਇਹ ਵੇਖਣਾ ਹੈ ਕਿ ਗੰਧਾਰ ਸੁਰ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਸ਼ਰੁਤੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਸਹੀ ਆਵਾਜ਼ ਦਾ ਪੂਰਾ ਟਿਕਾਉ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਪ੍ਰੰਤ 'ਪ' ਸੁਰ ਦੀ ਵਾਰੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਸੁਰ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੁਰ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਵੀ ਇਕ ਸਾਹ ਵਿਚ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਦਸ ਸੈਕਿੰਡ ਅਤੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜਿਤਨੀ ਹੋ ਸਕੇ ਲੰਬੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਸੁਰ ਨਾਲ ਆਵਾਜ਼ ਮਿਲਣ ਦਾ ਧਿਆਨ ਜ਼ਰੂਰ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਇਥੇ ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉਠਾਉਗੇ ਕਿ ਖੜਜ ਸੁਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਿਸ਼ਭ ਅਤੇ ਗੰਧਾਰ ਸੁਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੱਧਮ ਸੁਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਸਿੱਧਾ ਸ਼ੜਜ ਤੋਂ ਗੰਧਾਰ ਅਤੇ ਗੰਧਾਰ ਤੋਂ ਪੰਚਮ 'ਤੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਸੋ ਇਸ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਕਿ ਤਾਨਪੂਰਾ ਜਦ ਪੂਰਾ ਸੁਰ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਗੰਧਾਰ ਤੇ ਪੰਚਮ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਸੁਣਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਬਾਕੀ ਦੇ ਸੁਰ ਪੂਰਾ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਨਾਲ ਸੁਣਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵਿਕਰਤ ਸੁਰਾਂ ਦੇ ਨਾਦ ਸ਼ਰੁਤੀ ਸੁਰ ਬਹੁਤ ਗੂੜ੍ਹਾ ਧਿਆਨ ਦੇਵੋ ਤਾਂ ਹੀ ਸੁਣਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਇਥੇ ਅਸੀਂ ਤਿੰਨਾਂ ਸੁਰਾਂ ਦਾ ਹੀ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਸੁਰ ਜਾਂ ਸ਼ਬਦ ਕੋਈ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਾਲਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਸਾ, ਗ, ਪ, ਧ, ਜਾਂ ਓਮ੍, ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਵਾਹਿ, ਸਤਿਨਾਮ, ਰਾਮ ਆਦਿਕ। ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਮੂੰਹ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। 'ਏ, ਅ, ਇ, ਓ, ਏ, ਅੰਗ, ਆਂ' ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

ਆਪਣੇ ਸੁਰ ਨੂੰ ਤਾਨਪੂਰੇ ਦੇ ਸੁਰ ਨਾਲ ਮੇਲਣ ਲਈ ਆਵਾਜ਼ ਦਾ ਸਹੀ ਉਚਾਰਨ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਵਾਜ਼ ਨਾ ਬਹੁਤੀ ਨਰਮ ਹੋਵੇ ਜੋ ਕਿ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਸੁਣਾਈ ਹੀ ਨਾ ਦੇਵੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਤਨੀ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਹੋਵੇ ਕਿ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਨੂੰ ਭੈੜੀ ਲੱਗੇ। ਸੋ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੁਹਾਡਾ ਸੁਰ ਤੇ ਤਾਨਪੂਰੇ ਦਾ ਸੁਰ ਬਰਾਬਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੇ ਕਿ ਮੇਰੀ ਆਵਾਜ਼ ਤਾਨਪੂਰੇ ਦੇ ਤਾਰ ਨਾਲ ਬਰਾਬਰ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਸੋ ਆਵਾਜ਼ ਹਮੇਸ਼ਾ ਨਾ ਵੱਡੀ ਹੋਵੇ ਨਾ ਛੋਟੀ, ਨਾ ਉੱਚੀ ਹੋਵੇ ਨਾ ਨੀਵੀਂ, ਤਾਂ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਕੰਨ ਤੁਹਾਡੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਸਮਾਨਤਾ ਕਰ ਸਕਣ। ਸੋ ਆਵਾਜ਼ ਇਤਨੀ ਉੱਚੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਸੁਣਨ ਵਾਲਾ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਬੈਠਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਉਹ ਭੱਜ ਕੇ ਦੂਰ ਚਲਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਨਾ ਜਾਪਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਇਹ ਬੋਲ ਕਿਸੇ ਬੰਦੇ ਦਾ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਜਾਨਵਰ ਦਾ ਬੋਲ ਹੈ। ਜ਼ਿਆਦਾ ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਕੱਢਣ ਨਾਲ ਇਕ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੀ ਆਵਾਜ਼ ਕੁਰੱਖਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ, ਦੂਸਰਾ ਵੱਡਾ ਬੋਲ ਕੱਢਣ ਵੇਲੇ ਤਾਨਪੂਰੇ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਲੁਕ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗੇਗਾ ਕਿ ਤਾਰ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਕਿਥੇ ਹੈ ਤੇ ਕਿਥੇ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਕੰਨ ਵੀ ਇਸ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਤੋਂ ਅਸਮਰੱਥ ਹੋ ਜਾਣਗੇ।

ਪਰ ਇਥੇ ਜ਼ਰੂਰਤ ਤਾਂ ਹੈ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਕਿ ਤਾਨਪੂਰੇ ਦਾ ਤਾਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਸਮਝਣਾ, ਫਿਰ ਸਮਝ ਕੇ ਉਤਨੀ ਆਵਾਜ਼ ਕੱਢਣੀ ਜਿਤਨੀ ਤਾਨਪੂਰੇ ਦੀ ਆਪਣੀ ਆਵਾਜ਼ ਹੋਵੇ। ਮਿੱਠੇ ਮਨ ਨਾਲ, ਮਿੱਠੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਾਲ, ਮਿੱਠੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਆਪਣੀ

ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ 'ਸਾ' ਸੁਰ ਨਾਲ ਮੇਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨਾ। ਇਕ ਸਾਹ ਵਿਚ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਦਸ ਪੰਦਰਾਂ ਸੈਕਿੰਡ ਅਤੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ 20 ਅਤੇ 25 ਸੈਕਿੰਡ ਭਾਵ ਕਿ ਜਿਤਨਾ ਵੀ ਹੋ ਸਕੇ 'ਸਾ' ਸੁਰ ਨੂੰ ਲੰਬਾ ਕਰ ਕੇ ਬੋਲਣਾ। ਇਸ 'ਸਾ' ਸੁਰ ਨੂੰ ਸਾਧਣ ਦੀ ਬਹੁਤੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇਕ 'ਸਾ' ਹੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਧ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਬਾਕੀ ਛੇ ਸੁਰ ਅਤੇ ਪੰਜ ਵਿਕਰਤ ਸੁਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਸਾਧੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਲਈ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਸੁਰ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 'ਸਾ' ਸੁਰ ਸਾਧਨ ਲਈ ਜਾਂ ਬੋਲਣ ਲਈ ਅੱਧਾ ਜਾਂ ਪੌਣਾ ਘੰਟਾ, ਜੇ ਹੋ ਸਕੇ ਤਾਂ ਪੂਰਾ ਇਕ ਘੰਟਾ ਵੀ 'ਸਾ' ਸੁਰ 'ਤੇ ਹੀ ਆਵਾਜ਼ ਲਗਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਆਵਾਜ਼ ਹਮੇਸ਼ਾ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਲਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਆਵਾਜ਼ ਕੱਢਣ ਦੇ ਕੁਝ ਦੋਸ਼ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਬਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਦੋਸ਼ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ :

1. ਗਲਾ ਘੁੱਟ ਕੇ ਬੋਲਣਾ; 2. ਗਲੇ 'ਚੋਂ ਥਰਥਰਾਂਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਕੱਢਣੀ; 3. ਘਬਰਾਹਟ ਵਾਲੀ ਆਵਾਜ਼ ਕੱਢਣੀ; 4. ਨੱਕ ਰਾਹੀਂ ਆਵਾਜ਼ ਕੱਢਣੀ; 5. ਜੀਭ ਦਬਾ ਕੇ ਬੋਲਣਾ; 6. ਮੂੰਹ ਮੀਚ ਕੇ ਬੋਲਣਾ; 7. ਮੂੰਹ ਬਹੁਤਾ ਅੱਡ ਕੇ ਬੋਲਣਾ; 8. ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘੁੱਟ ਕੇ ਬੋਲਣਾ; 9. ਦੰਦ ਮੀਟ ਕੇ ਬੋਲਣਾ; 10. ਮੂੰਹ ਫੁਲਾ ਕੇ ਆਵਾਜ਼ ਕੱਢਣਾ; 11. ਦਾਦਰ ਕੰਠੀ ਆਵਾਜ਼ ਕੱਢਣੀ; 12. ਕੰਬਦੇ ਹੋਏ ਗਾਉਣਾ; 13. ਰੋਣੀ ਆਵਾਜ਼ ਕੱਢਣੀ; 14. ਹੱਸਦੇ ਹੋਏ ਗਾਉਣਾ।

ਮੁਦਰਾ

ਸੰਗੀਤ ਅਭਿਆਸੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਮੁਦਰਾਵਾਂ ਦਾ ਵੀ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਰੀਰ ਦੀ ਮੁਦਰਾ ਜੋਗਾ-ਅਭਿਆਸ ਵਾਲੀ ਹੀ ਹੈ। ਜੇ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋਗੀਆਂ ਤਪੱਸਵੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਇਹ ਸੁਰ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਵੱਡਾ ਜੋਗ ਤੇ ਤਪ ਹੈ। ਸੋ ਸੁਰ ਸਾਧਨ ਵੇਲੇ ਜਿਹੜੀ ਬੈਠਕ ਹੋਵੇ ਉਸ ਵਿਚ ਸਰੀਰ ਸਿੱਧਾ ਹੋਣਾ ਅਤੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਗਾਇਕ ਵਿੰਗਾ ਜਾਂ ਕੁੱਬ ਕੱਢ ਕੇ ਬੈਠੇ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਚੌਂਕੜਾ ਮਾਰ ਕੇ ਸਮਾਧੀ ਸਥਿਤ ਹੋ ਕੇ ਸੁਰ ਸਾਧਨਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਬਹੁਤੇ ਸੰਗੀਤ ਅਭਿਆਸੀ, ਰਿਆਜ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵੀਰ ਆਸਨ ਵੀ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਸੱਜਾ ਗੋਡਾ ਸਿੱਧਾ ਖੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਖੱਬੇ ਪੈਰ ਦੀ ਅੱਡੀ ਗੁੱਦੇ ਦੇ ਨੀਚੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਬੈਠਕ ਬਾਰੇ ਅਸੀਂ ਇਸੇ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਤੀਸਰੇ ਭਾਗ ਵਿਚ ਸਫ਼ਾ 87 'ਤੇ ਵਿਸਥਾਰ ਸਹਿਤ ਦੇ ਆਏ ਹਾਂ। ਸੋ ਪਾਠਕ-ਜਨ ਉਥੋਂ ਵੇਖ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਦਸ਼ਾ

ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਸਾਡੀ ਆਤਮਾ ਨਾਲ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਆਦਿ ਕਾਲ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਸੂਖਮ ਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਮਧੁਰਤਾ ਪੂਰਨ ਦਿਲ ਨੂੰ ਛੂਹਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।

ਸੰਗੀਤ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਯਾਤਰਾ ਪੂਰਨ ਕਰਨ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਵਿਘਨਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ, ਨਾਲ ਹੀ ਕਦੀ-ਕਦੀ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ 'ਤੇ ਵੀ ਪਹੁੰਚਿਆ ਕਿ ਜਿਥੇ ਉਸਦਾ ਵਾਸਤਵ, ਸਵਰਣ ਯੁਗ ਨਾਮ ਸਾਰਥਕ ਹੋਇਆ।

ਪਰ ਮੱਧਕਾਲ ਵਿਚ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਆਇਆ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਵੀਹਵੀਂ

ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਦਾ ਸੀ, ਜਿਥੇ ਕਿ ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਨਾਮ ਲੈਣਾ ਵੀ ਪਾਪ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਕੇਵਲ ਵੇਸ਼ਵਾਵਾਂ ਦੀ ਸੰਪਤੀ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਸ਼ੁਭ ਅਵਸਰ 'ਤੇ ਘਰ ਦੀਆਂ ਇਸਤਰੀਆਂ ਹੀ ਸਾਧਾਰਣ ਢੰਗ ਨਾਲ ਘਰੇਲੂ ਗਾਣੇ ਗਾ ਲਿਆ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ। ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਸੰਗੀਤ ਨੂੰ ਇਕ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਘਿਰਣਾ ਵਾਲਾ ਰੋਗ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਵਾਲੇ ਜਾਂ ਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਹ ਸਮਝਦੇ ਸਨ ਕਿ ਇਸ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਛੂਤ ਦੇ ਕੀਟਾਣੂ ਕਿਧਰੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਛੂਹ ਨਾ ਲੈਣ। ਉਸ ਵਿਚਾਰੇ ਸੰਗੀਤ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੂੰ ਸਮਾਜ 'ਚੋਂ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਾਲ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਜਿਹਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਮੈਂ ਆਪ ਰਾਗ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿਖਾਲਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਉਹਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਕਈ ਵਾਕਿਆ ਮੇਰੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਗੁਜ਼ਰੇ, ਜਿਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਵਾਕਿਆ ਦਾ ਉਲੇਖ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ: ਇਕ ਲੜਕਾ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਵਾਇਲਿਨ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਬਹੁਤੇ ਦਿਨ ਆਉਂਦਾ ਰਿਹਾ, ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੁਝ ਅਰਸੇ ਬਾਅਦ ਉਸਦਾ ਆਉਣਾ ਘਟ ਗਿਆ, ਕਦੀ ਆਵੇ ਕਦੀ ਨਾ ਆਵੇ, ਆਖ਼ਿਰ ਅਸਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ, "ਕਾਕਾ, ਅੱਗੇ ਤੂੰ ਰੋਜ਼ ਆਉਂਦਾ ਸੀ, ਰਿਆਜ਼ ਵੀ ਤੇਰਾ ਕਾਫ਼ੀ ਸੀ ਤੇ ਤੈਨੂੰ ਆ ਵੀ ਕਾਫ਼ੀ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਹੁਣ ਕੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਆਉਂਦਾ ਵੀ ਕਦੀ-ਕਦੀ ਹੈਂ, ਰਿਆਜ਼ ਵੀ ਤੇਰਾ ਘੱਟ ਹੈ ਤੇ ਤੂੰ ਸਬਕ ਵੀ ਕਦੀ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈਂ!" ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ! ਮੇਰੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਇਸ ਕੰਮ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਹਨ। ਉਹ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਤੂੰ ਕੀ ਮਰਾਸੀਆਂ ਵਾਲਾ ਕੰਮ ਫੜ ਲਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਤੂੰ ਇਹ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਵਰਜਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਤਾਂ ਤੂੰ ਸਾਡੇ ਘਰੋਂ ਨਿਕਲ ਜਾਹ, ਅਸਾਂ ਤੈਨੂੰ ਮਿਰਾਸੀਆਂ ਵਾਲੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਦੇਣੇ। ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਲੋਕ ਮਿਰਾਸੀ ਸਮਝਣ ਲੱਗ ਪੈਣਗੇ ਅਤੇ ਬਦਨਾਮ ਕਰਨਗੇ ਤੇ ਕਹਿਣਗੇ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਕੰਜਰਾਂ ਵਾਲੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਫੜ ਲਿਆ ਹੈ (ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਹ ਕੰਜਰਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਦਾ ਹੀ ਕੰਮ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ)। ਸੋ ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਆਉਣਾ ਵੀ ਘੱਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਦਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਸਿੱਖਣ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਵਾਇਲਿਨ ਵੀ ਕਿਸੇ ਦੋਸਤ ਦੇ ਘਰ ਰੱਖ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ।

ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਅਸਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਖਿਆ, "ਕਾਕਾ, ਤੈਨੂੰ ਕੁਦਰਤੀ ਸੁਰ ਤੇ ਤਾਲ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਤੂੰ ਕੁਝ ਪੂਰਬਲੇ ਜਨਮ ਵਿਚ ਅੱਛੇ ਕਰਮ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਤੈਨੂੰ ਸੁਰ ਗਿਆਨ ਵੀ ਹੈ ਤੇ ਸੰਗੀਤ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਵੀ ਹੈ। ਸੋ ਤੂੰ ਇਸ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਾ ਕਰ, ਤੈਨੂੰ ਕਾਫ਼ੀ ਵਾਇਲਿਨ ਵਜਾਉਣਾ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਅੱਗੋਂ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਿਆਜ਼ ਕਰੇਂਗਾ ਤਾਂ ਅੱਛਾ ਵਾਦਕ ਬਣ ਜਾਵੇਂਗਾ। ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਮੁੜ ਕੇ ਆਇਆ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਆਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਵੀ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਆ ਕੇ ਬਿਲਕੁਲ ਢਿੱਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਕ ਦਿਨ ਮੇਰਾ ਪਿਤਾ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਕਿਤੇ ਕੰਮ ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਮੈਂ ਘਰ ਬੈਠ ਕੇ ਵਾਇਲਿਨ ਵਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਗਿਣੇ ਮਿਥੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਵਾਪਸ ਘਰ ਆ ਪਹੁੰਚਾ ਅਤੇ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਵਾਇਲਿਨ ਵਜਾਉਂਦੇ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਇਤਨਾ ਕਰੋਧ ਵਿਚ ਆਇਆ ਤੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਬੁਰੇ ਸ਼ਬਦ ਤੇ ਬੁਰੀਆਂ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢੀਆਂ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੂੰ ਅਜੇ

ਵੀ ਟਟੀਹਰੀ ਜਿਹੀ ਵਜਾਉਣੋਂ ਨਹੀਂ ਹਟਿਆ, ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਦੱਸਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਜਾਈਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਉਸਨੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਵਾਇਲਿਨ ਖੋਹ ਕੇ ਕੰਧ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਟੁੱਕੜੇ ਟੁੱਕੜੇ ਕਰ ਕੇ ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਾ ਇਹ ਟਟੀਹਰੀ ਜਿਹੀ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਨਾ ਤੂੰ ਵਜਾ ਸਕੇਂਗਾ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਨਾ ਹੋਵੇਗਾ ਬਾਂਸ, ਨਾ ਵੱਜੇਗੀ ਬੰਸਰੀ।

ਬੱਸ ਫਿਰ ਕੀ ਸੀ ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਇਤਨਾ ਮੂਡ ਖ਼ਰਾਬ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਸ ਰਾਗ ਵਰਗੀ ਅਨਮੋਲ ਵਿਦਿਆ ਮੈਨੂੰ ਛੱਡਣੀ ਪਈ। ਬਹੁਤਾ ਚਿਰ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਨੂੰ, ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਦੋਸਤ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਅੱਜ ਮੱਲੋ-ਮੱਲੀ ਹੀ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਸਮਝਾ ਕੇ ਆਪ ਜੀ ਪਾਸ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਪਰ ਹੁਣ ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਜੀਣ ਨੂੰ ਵੀ ਦਿਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਮਨ ਬਹੁਤ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਡਾ ਅੱਖੀਂ ਡਿੱਠਾ ਵਾਕਿਆ ਹੈ।

ਸੰਗੀਤ ਸਿੱਖਣ ਵਾਲੇ ਵਿਚਾਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਅਤੇ ਸੰਗੀਤ-ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਾਲ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚੋਂ ਛੇਕ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਸ਼ਰੀਫ਼ ਘਰਾਣੇ ਦੇ ਲੜਕੇ ਜਾਂ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਸੰਗੀਤ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਸੰਗੀਤਕਾਰਾਂ ਦਾ ਰਹਿਣ ਦਾ ਇਕ ਮਾਤਰ ਅਸਥਾਨ ਕੇਵਲ ਰਾਜ ਦਰਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਸੀ। ਉਥੋਂ ਹੀ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਦਾ ਵਸੀਲਾ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਨਿਰਬਾਹ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।

ਸਮਾਂ ਬਦਲਿਆ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਜੋ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਗ਼ੁਲਾਮ ਸੀ, ਆਜ਼ਾਦ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹ ਧਾਰਾ ਜੋ ਸਾਡੀ ਆਤਮਾ ਦਾ ਸਪਰਸ਼ ਕਰਦੀ ਸੀ ਵਹਿ ਨਿਕਲੀ, ਅਰਥਾਤ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਨਾਲ ਅਸਮਾਨ ਦਾ ਛੁਪਿਆ ਹੋਇਆ ਸਿਤਾਰਾ ਜਗਮਗਾ ਉੱਠਿਆ। ਸਾਰੇ ਸੰਗੀਤਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜਨਤਾ ਨੇ ਆਦਰ ਦੇਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਮੁੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਹਾਲੇ ਵੀ ਪੁਰਾਣੇ ਲੋਕ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਜੋ ਆਪਣਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ-ਕੋਣ ਸੰਗੀਤ ਪ੍ਰਤੀ ਬਦਲਣ ਤੋਂ ਅਸਮਰੱਥ ਹਨ।

ਯੋਗਦਾਨ

1. ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਤੇ ਤਕਰੀਬਨ ਸਾਰੇ ਵੱਡੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਨਗਰਾਂ ਵਿਚ ਸਾਲਾਨਾ ਸੰਗੀਤ ਸੰਮੇਲਨ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਸੰਮੇਲਨਾਂ ਵਿਚ ਦੇਸ-ਪਰਦੇਸ ਤੋਂ ਗਾਇਕ ਅਤੇ ਵਾਦਕ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣੀ-ਆਪਣੀ ਕਲਾ ਦੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਵਿਰਾਟ ਕਲਾ ਆਦਿ ਤੋਂ ਹੀ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਸੁਖ ਦਾ ਦਾਨ ਕਰਦੀ ਆਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਪੂਰਨ ਅਨੰਦ ਅਤੇ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

2. ਸਕੂਲਾਂ, ਕਾਲਜਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵ-ਵਿਦਿਆਲਿਆਂ ਵਿਚ ਸੰਗੀਤ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਅਣਗਿਣਤ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਇਸ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

3. ਰੇਡੀਉ ਅਤੇ ਟੈਲੀਵਿਯਨ ਤੋਂ ਵੀ ਸੰਗੀਤ ਅਤੇ ਰਾਗਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸਾਰਣ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਕਸਰ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਜਾਂ ਵਾਦਕ ਦਾ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਗਾਇਨ/ਵਾਦਨ ਪ੍ਰਸਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਨੇਕਾਂ ਲੋਕ ਸੁਣ ਕੇ ਅਨੰਦਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

4. ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਗਾਇਕਾਂ ਅਤੇ ਵਾਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਅਸਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਸ ਕਲਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰਬੀਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਫਲਸਰੂਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਵਧਦਾ ਹੈ

ਅਤੇ ਉਹ ਆਤਮ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਲ ਹੋਰ ਮਿਹਨਤ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਨਿਖਾਰ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

5. ਫ਼ਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਆਗਮਨ ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਫ਼ਿਲਮਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਬਹੁਤ ਥੋੜ੍ਹੀ ਹੈ। ਜ਼ਰੂਰਤ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸਦੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨ ਦੇ ਉਪਰਾਲੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਅਫ਼ਸੋਸ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਕਲਾ ਵੱਲ ਕੇਵਲ ਗਿਣੇ ਚੁਣੇ ਲੋਕ ਹੀ ਧਿਆਨ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਅਸ਼ਲੀਲ ਅਤੇ ਭੱਦੇ ਗਾਣਿਆਂ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਗਾਇਨ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਵਧਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਇਹ ਇਕ ਉਲੇਖਨੀਯ ਦੇਣ ਹੋਵੇਗੀ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਵਿਕਾਸ

ਸੰਗੀਤ ਕਲਾ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਕਦੋਂ, ਕਿਵੇਂ ਅਤੇ ਕਿਥੇ ਹੋਈ ? ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪ੍ਰਮਾਣ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਗੀਤ ਕਲਾ ਦਾ ਜਨਮ ਆਵਾਜ਼ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਖੋਜਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੁਰਾਤਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ਹੀ ਅਜਿਹੀ ਸੀ, ਜਿਥੇ ਸਭਿਅਤਾ, ਕਲਾ, ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਅਤਾ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੰਗੀਤ ਆਦਿ ਕਾਲ ਤੋਂ ਹੀ ਆਪਣੀ ਵਿਲੱਖਣ ਹੋਂਦ ਬਣਾਈ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਆਧੁਨਿਕ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਆਪਣੇ ਸਿਖਰ ਨੂੰ ਛੋਹ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਭਾਰਤ ਇਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਦੇਸ਼ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਇਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਬਾਗ਼ ਦੀਆਂ ਮਹਿਕਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਕਿਆਰੀਆਂ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਖਿੜੇ ਹੋਏ ਫੁੱਲ ਇਥੇ ਵੱਸਣ ਵਾਲੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸਾਡੇ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਫੈਲੇ ਹੋਏ ਅੰਕਿਤ ਕੁੰਡ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਥਾਨ ਹੈ।

ਆਦਿ ਕਾਲ ਤੋਂ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਅਤੇ ਮਹਾਨਤਾ ਦਾ ਆਧਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਚਾਰੇ ਵੇਦ ਜੋ ਸਾਡੇ ਸੰਗੀਤ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਹਨ, ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਦੇਣ ਹੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਾਹਿਤਕ ਰਚਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰ ਵਿਚ ਗਾ ਕੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਹੀ ਅਪਨਾਇਆ ਅਤੇ ਸਾਧਾਰਨ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਰਾਗਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਰਤਨ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ। ਸੰਗੀਤ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤ ਕਿਸੇ ਕੌਮ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਕੀਮਤੀ ਸਰਮਾਇਆ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਕਰ ਕੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਕਿ ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਲਈ ਸ਼ਾਂਤੀ, ਆਨੰਦ ਅਤੇ ਕਲਿਆਣ ਦਾ ਰਸਤਾ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਨਵੇਂ ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ, ਉਥੇ ਰਾਗ ਮੁਲਤਾਨੀ, ਸੋਹਣੀ ਅਤੇ ਪਹਾੜੀ ਆਦਿਕ ਰਾਗ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਹੀ ਉਤਪਤੀ ਹਨ।

ਰਾਗ ਭੈਰਵੀ ਵਿਚ 'ਹੀਰ' ਅਤੇ ਸੱਦਾਂ ਵਿਚ 'ਪੀਲੂ' ਦੇ 'ਮਿਰਜ਼ਾਂ ਸਾਹਿਬਾਂ' ਦੀਆਂ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਭਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਧੁਨਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅਨੋਖੇ ਜਵਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਆਪੋ-ਆਪਣੀਆਂ ਕਥਾਵਾਂ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਖ਼ਾਂ ਸਾਹਿਬ

ਅਤੇ ਗ਼ੁਲਾਮ ਅਲੀ ਹੋਏ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਦੋ ਉੱਚ-ਪੱਧਰੀ ਸਮਾਰੋਹ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ:

1. ਹਰਿਬੱਲਭ ਸੰਗੀਤ ਸਮਾਰੋਹ (ਜਲੰਧਰ) ਜੋ ਕਿ ਦਸੰਬਰ ਦੇ ਅਖ਼ੀਰ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

2. ਹੋਲੀ ਦੇ ਤਿਉਹਾਰ 'ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ, ਜਿਸ ਦੌਰਾਨ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਕਲਾਕਾਰ ਆਪਣੀ-ਆਪਣੀ ਕਲਾ ਦੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਸਭ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸੰਗੀਤ ਨੂੰ ਪਾਠ-ਕਰਨ ਦਾ ਰੂਪ ਦੇ ਕੇ ਸਕੂਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਵਿਸ਼ਵ-ਵਿਦਿਆਲਿਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਤਕ, ਇਸ ਨੂੰ ਇਕ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਅਨੇਕਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸੰਗੀਤ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿਚ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਵਾਰਸ਼ਿਕ ਮੁਕਾਬਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੇਸ਼ ਭਗਤੀ ਦੇ ਗੀਤ, ਸਮੂਹ ਗਾਨ, ਐਕਸ਼ਨ ਸੌਂਗ, ਭੰਗੜਾ, ਗਿੱਧਾ ਅਤੇ ਨ੍ਰਿਤ ਵਗ਼ੈਰਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਇਨਾਮ ਵੀ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਰੇਡੀਉ ਅਤੇ ਟੈਲੀਵਿਯਨ ਉੱਤੇ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸੰਗੀਤ ਕਲਾ ਨੂੰ ਕਾਫ਼ੀ ਮਹੱਤਤਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਾਧਿਅਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਗੀਤ, ਲੋਕ ਗੀਤ ਅਤੇ ਲੋਕ ਨਾਚਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸਾਰਣ ਪਿੰਡਾਂ, ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਇਹ ਵਿਧੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਹੱਤਤਾ ਦੀ ਲਖਾਇਕ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਚਲ-ਚਿੱਤਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ-ਗੀਤ, ਸ਼ੋਕ ਗੀਤ, ਪੁੰਨ ਗੀਤ, ਦੇਸ਼ ਭਗਤੀ ਦੇ ਗੀਤ ਆਦਿ ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਟੈਲੀਵਿਯਨ ਦੁਆਰਾ ਢੁੱਕਵੇਂ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਭੰਗੜਾ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਚ ਹੈ। ਇਹ ਨਾਚ ਮੁੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪੱਛਮੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲਾਇਲਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਜੋਸ਼ ਵਿਚ ਭਰਿਆ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਇਹ ਨਾਚ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਦੀ ਧੜਕਣ ਬਣ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਾਚ ਇਤਨਾ ਕਠਿਨ ਅਤੇ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਨੱਚਣਾ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਹੀ ਹਿੰਮਤ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਾਂਤ ਦਾ ਕੋਈ ਲੋਕ ਨਾਚ ਜੋਸ਼ ਅਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਪੱਖ ਤੋਂ ਇਸ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਕਣਕ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਨਾਲ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫ਼ਰਵਰੀ ਦੀ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਸਰਦੀ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਜਦੋਂ ਅਪ੍ਰੈਲ ਵਿਚ ਕਿਸਾਨ ਆਪਣੀ ਮਿਹਨਤ ਨੂੰ ਸੋਨੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ, ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਲਹਿਰਾਉਂਦੀ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਜੋਸ਼ ਨਾਲ ਭਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹੀ ਜੋਸ਼ ਵਧਦਾ ਹੋਇਆ ਭੰਗੜੇ ਦੀਆਂ ਤਾਲਾਂ ਵਿਚ ਬਦਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾ ਕਰਨ ਲਈ ਉਹ ਮੌਜ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਨੱਚਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਨਾਚ ਹਰ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਦੇ ਮੌਕੇ ਨੱਚਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਵਿਸਾਖੀ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਤਿਉਹਾਰ ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਘਨਿਸ਼ਠ ਸੰਬੰਧ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਚ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਪੇਂਡੂਆਂ ਦੇ ਲੋਕ ਸਾਜ਼ ਕਾਟੋ, ਅਲਗੋਜ਼ੇ, ਵੰਝਲੀ ਅਤੇ ਢੋਲ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਰੁੱਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਈ ਹੋਰ ਮੇਲੇ, ਪੁਰਬ ਅਤੇ

ਤਿਉਹਾਰ ਨਿੱਤ-ਦਿਹਾੜੇ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਰਾਜਨੀਤਿਕ, ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਤਿਉਹਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਦਿਹਾੜਾ ਸਾਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਜਿਸ ਦਿਨ ਕੋਈ ਤਿਉਹਾਰ ਜਾਂ ਪੁਰਬ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ : "ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਅੱਠ ਵਾਰ, ਅਤੇ ਨੌਂ ਦਿਹਾੜ।" ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ਹਰ ਘੜੀ ਗਾਉਂਦੀ, ਵਜਾਉਂਦੀ ਅਤੇ ਨੱਚਦੀ ਵਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਤਿਉਹਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਪੰਜਾਬੀ ਬਜ਼ੁਰਗ, ਗੱਭਰੂ, ਬੱਚੇ ਅਤੇ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਵੀ ਨੱਚਦੀਆਂ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਮੁੱਖ ਨਾਚ ਗਿੱਧਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਚ ਨੂੰ 'ਗਿੱਧਾ ਪਾਉਣਾ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗਿੱਧਾ ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਵੀ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪ੍ਰੰਤੂ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਦੇ ਹਰ ਮੌਕੇ ਇਸ ਦਾ ਪਾਇਆ ਜਾਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਿਆਹ ਦੀ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਸਮੇਂ ਇਹ ਇਕ ਰਿਵਾਜ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਗਿੱਧੇ ਨੂੰ ਸਾਧਾਰਨ ਗਿੱਧੇ ਨਾਲੋਂ ਭਿੰਨਤਾ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ 'ਵਿਆਹ ਦਾ ਗਿੱਧਾ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਵਣ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਇਸਤਰੀਆਂ ਦੇ ਗਿੱਧੇ ਨੂੰ 'ਤੀਆਂ' ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਰੁੱਤ ਵਿਚ ਗਿੱਧਾ ਪਾਉਂਦਿਆਂ ਕੇਵਲ ਨੱਚਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਸਗੋਂ ਮਨ ਦੀ ਉਤੇਜਨਾ ਅਤੇ ਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਗੀਤ ਵੀ ਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਬੋਲੀਆਂ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗਿੱਧਾ ਪਾਉਣ ਸਮੇਂ ਲੜਕੀਆਂ ਘੇਰਾ ਬਣਾ ਕੇ ਖੜੀਆਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਲੜਕੀ ਘੇਰੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਢੋਲਕੀ ਲੈ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਲੜਕੀ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਬੋਲੀ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਢੋਲਕੀ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲੀ ਸੁਚੱਜੇ ਕਲਾਕਾਰ ਦੀ ਭਾਂਤੀ ਢੋਲਕੀ ਵਜਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਬੋਲੀ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ ਬੋਲੀ ਦੇ ਲਫ਼ਜ਼ਾਂ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ ਹਾਵ-ਭਾਵ ਵੀ ਵਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਬੋਲੀਆਂ ਦੇ ਉਦਾਹਰਣ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ :

1. ਪੰਜਾਬ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਵੇਖ ਲਓ, ਮਸਤ ਅੱਲੜ ਮੁਟਿਆਰਾਂ।
   ਭਈ ਘੱਗਰੇ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਐਂਦਾ ਚਮਕਣ, ਜਿਉਂ ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਤਾਰਾਂ।
2. ਸਾਰੇ ਤੇ ਗਹਿਣੇ ਮੇਰੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੇ ਪਾਏ, ਇੱਕੋ ਤਵੀਤ ਉਹਦੇ ਘਰ ਦਾ ਨੀ।
   ਜਦੋਂ ਲੜਦਾ ਤੇ ਲਾਹ ਦੇਹ, ਲਾਹ ਦੇਹ, ਕਰਦਾ ਨੀ।
3. ਹਾਣ ਦੀਆਂ ਸਭ ਵਿਆਹੀਆਂ ਗਈਆਂ, ਮੈਨੂੰ ਵਿਆਹ ਦਾ ਚਾਅ।
   ਨੀ ਪਟਿਆਲੇ ਮੁੰਡਾ ਪੜ੍ਹਦਾ, ਮਾਏ ਮੈਨੂੰ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਵਿਆਹ।
4. ਜੇ ਮੁੰਡਿਆ ਵੇ ਸਾਡੀ ਤੋਰ ਤੂੰ ਵੇਖਣੀ, ਗੜਵਾ ਲੈ ਦੇ ਚਾਂਦੀ ਦਾ।
   ਲੱਕ ਹਿੱਲੇ ਮਜਾਂਜਣ ਜਾਂਦੀ ਦਾ।

ਅਜਿਹੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ ਪਾਉਂਦੇ ਸਮੇਂ ਬੋਲੀ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ ਕੁੜੀ ਚਾਰ-ਚੁਫੇਰੇ ਘੁੰਮਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਲੋਕ ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਸਕਣ। ਫਿਰ ਘੇਰਾ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਲੜਕੀਆਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਨੱਚਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਕੀ ਤਿਉਹਾਰਾਂ 'ਤੇ ਵੱਖੋ ਵੱਖਰੀਆਂ ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ ਗਿੱਧਾ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਪੰਜਾਬਣਾਂ ਵੱਲੋਂ ਗਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਰਾਹੀਂ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸੰਗੀਤ ਕਲਾ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਧਿਅਮ ਰਾਹੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਗੀਤਾਂ, ਸ਼ਬਦਾਂ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਘੇਰੇ ਅੰਦਰ ਸਮੋਏ ਦੂਸਰੇ ਪੱਖਾਂ 'ਤੇ ਰੌਸ਼ਨੀ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਪਾਠਕ ਇਸ ਕਲਾ ਦੇ ਆਨੰਦ ਨੂੰ ਮਾਣ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਮਨ-ਮਰਜ਼ੀ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਜਿਹੜੇ 31 ਰਾਗ ਦਰਜ ਹਨ, ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਗਾਇਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ ?

ਉੱਤਰ : ਸਾਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਰਾਗਾਂ ਨੂੰ ਗਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਵੀ ਕੀ ਹੈ, ਜਦ ਕਿ ਸਾਡੀ ਮਨ-ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਗਲਾ ਫੇਰਿਆ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਸੁਰਾਂ ਲਗਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਗੀਤਾਂ ਨਾਲ ਸਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਫਿਰ ਤਾਂ ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਸੁਣਨ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਆਪਣੀ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਕਵਿਤਾ ਅਤੇ ਮਨ-ਮਰਜ਼ੀ ਦੀਆਂ ਗੰਢੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਗੱਲਾਂ (ਤੁਕਾਂ) ਹੀ ਬਥੇਰੀਆਂ ਹਨ ?

ਉੱਤਰ : ਗੁਰਬਾਣੀ ਤਾਂ ਇਕ ਇੱਜ਼ਤ ਦਾ ਸਥਾਨ ਰੱਖਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਫ਼ੁਰਮਾਇਆ ਹੈ ਕਿ, "ਪੋਥੀ ਪਰਮੇਸਰ ਕਾ ਥਾਨੁ ॥"

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਅੱਛਾ! ਠੀਕ ਹੈ ਭਾਈ ਜੀ, ਤੁਸੀਂ ਜਿਹੜੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਮਨ ਵਿਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋ, ਇਸ ਲਈ ਤੁਹਾਡਾ ਜੀਵਨ ਧੰਨਤਾ ਦੇ ਯੋਗ ਹੈ। ਪਰ ਰਾਗਾਂ ਦਾ ਸਹੀ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਪਨਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਨ ਵਿਚ ਇੱਜ਼ਤ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਸੋ ਫੇਰ ਤਾਂ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੁਹਾਡੀ ਤਾਂ ਉਹ ਗੱਲ ਹੋਈ ਕਿ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਣ ਵੇਲੇ ਫੁਲਕਾ ਹੱਥਾਂ 'ਤੇ ਚੱਕ ਲਉ ਅਤੇ ਸਬਜ਼ੀ ਭੁੰਜੇ ਸੁੱਟ ਦਿਉ। ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਲਉ, ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਉੱਤੇ ਮਿੱਟੀ ਪਾ ਲਉ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਮਿੱਤਰਤਾ ਕਰੋ, ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਕੌੜੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵੇਖੋ, ਇਕ ਪਾਸੇ ਦੁੱਧ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰੋ; ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਘਿਉ ਦਾ ਘੜਾ ਰੋੜ੍ਹੀ ਜਾਉ। ਮਾਂ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਕਰੋ ਅਤੇ ਪਿਉ ਨੂੰ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢੋ। ਸੋ ਇਹ ਗੱਲ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਤੋਲੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਸੀਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਤਾਂ ਕਰਦੇ ਹੋ ਅਤੇ ਪੂਰਾ ਮਾਣ ਦਿੰਦੇ ਹੋ ਪਰ ਰਾਗਾਂ ਨੂੰ ਬੁਰੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਵੇਖਦੇ ਹੋ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਸ਼ੁੱਧ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਰਾਗਾਂ ਦਾ ਅਨਰਥ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਅਤੇ ਅਨਰਥ ਵੀ ਇਸ ਹੱਦ ਤੀਕ ਕਿ ਰਾਗ ਸ੍ਰੀ, ਗਉੜੀ, ਨਟ, ਮਾਲੀ ਗਉੜਾ ਆਦਿ ਰਾਗ ਗਾਉਣੇ ਤਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਰਹੇ, ਤੁਸੀਂ ਆਸਾ, ਬਿਲਾਵਲ ਆਦਿ ਰਾਗਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ੁਧ ਗਾਉਣਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਕਾਰਨ ਕੀ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ : ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਫ਼ਿਲਮੀ ਗਾਇਕਾਂ ਦੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੇ.ਐਲ. ਸਹਿਗਲ, ਮੁਹੰਮਦ ਰਫ਼ੀ, ਲਤਾ, ਸੁਰੈਯਾ, ਆਸ਼ਾ ਭੌਂਸਲੇ, ਸ਼ਮਸ਼ਾਦ ਬੇਗਮ, ਮਹਿੰਦੀ ਹਸਨ ਆਦਿ ਗਾਇਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਰੀਸ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਅਸਲੀ ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਗਾਇਕ ਗ਼ਜ਼ਲ, ਠੁਮਰੀ, ਟੱਪਾ ਆਦਿ ਹਲਕੇ ਫੁਲਕੇ ਫ਼ਿਲਮੀ ਗੀਤਾਂ ਦੇ ਗਾਇਕ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਹੱਕ ਹਾਸਲ ਹੈ

ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਮਰਜ਼ੀ ਕਰੇ, ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗਾਉਣ ਦਾ ਆਪਣਾ ਢੰਗ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਵੀ ਹੋ ਸਕੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰਸਦਾਇਕ, ਸੁਰੀਲਾਪਨ, ਮਿੱਠਾਪਨ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਉਹ ਅਨੇਕਾਂ ਰਾਗਾਂ ਦੀਆਂ ਸੁਰਾਂ ਨੂੰ ਅਦਲ-ਬਦਲ ਕਰ ਅਤੇ ਕਈ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਸੁਰ ਆਪੋ ਵਿਚ ਮਿਸ਼ਰਤ ਕਰ ਕੇ ਸਰੋਤਿਆਂ ਅੱਗੇ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਇਥੇ ਤਾਂ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਸ਼ੈਲੀ ਹੀ ਵੱਖਰੀ ਹੈ।

ਜੇਕਰ ਹੋਰ ਡੂੰਘਿਆਈ ਵਿਚ ਜਾਈਏ ਤਾਂ ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਗਾਇਕ ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਰਾਗ ਗਾਏਗਾ, ਉਸ ਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਰੂਪ ਹੀ ਪੇਸ਼ ਕਰੇਗਾ। ਜਦ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ਼ ਵਿਚ ਰਾਗਾਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਜ਼ਿਕਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਮਿਲਦਾ। ਅਰਥਾਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰ੍ਹਾ ਵਿਚ ਰਾਗ ਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਲਈ ਕੋਈ ਥਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਹਿੰਦੂ ਗੁਣੀ ਲੋਕ ਵੀ ਜਦ ਕੋਈ ਰਾਗ ਅਲਾਪਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ੁੱਧ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੀ ਅਲਾਪਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੇਦਾਂ ਵਿਚ ਰਾਗਾਂ ਬਾਰੇ ਕਾਫ਼ੀ ਵਿਸਥਾਰ ਪੂਰਵਕ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਬਾਈਬਲ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਤਾਂ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਹੀ ਕੀ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਸ਼ੈਲੀ ਹੀ ਵੱਖਰੀ ਹੈ।

ਪਰ ਪਵਿੱਤਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਤਾਂ ਅਠਾਰਾਂ ਪੁਰਾਣ, ਛੇ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ, ਚਾਰ ਵੇਦਾਂ, ਸਤਾਈ ਸਿਮਰਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤਾਂ-ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਤੱਤ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਕਿ ਸਾਰਿਆਂ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਮਤ ਇਕੱਤਰ ਕਰ ਕੇ ਇਕ ਵਿਸਥਾਰ ਪੂਰਵਕ ਪਵਿੱਤਰ ਸਿਧਾਂਤ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ:

ਸਗਲ ਮਤਾਂਤ ਕੇਵਲ ਹਰਿ ਨਾਮ॥ ਗੋਬਿੰਦ ਭਗਤ ਕੈ ਮਨਿ ਬਿਸ੍ਰਾਮ॥
(ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ 296)

ਬੇਦ ਕਤੇਬ ਕਹਹੁ ਮਤ ਝੂਠੇ, ਝੂਠਾ ਜੋ ਨ ਬਿਚਾਰੈ॥ *(ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਪੰਨਾ 1350)*

ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਬੇਦ ਪੁਰਾਣ ਪੁਕਾਰਨਿ ਪੋਥੀਆ॥ *(ਸੂਹੀ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ 761)*

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਗੁਣੀ ਪੁਰਸ਼ ਦੀ 12-14 ਸਾਲ ਸੇਵਾ ਕਰ ਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਲਈ ਹੈ ? ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਗਾਇਕ ਕੋਲੋਂ ਕਿਸੇ ਇਕ ਰਾਗ ਦੀ ਸਾਧਨਾ ਦੁਆਰਾ ਸਹੀ ਸਰੂਪ ਗਾ ਲੈਣ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਕੋਲੋਂ ਕੋਈ ਸ਼ਬਦ ਲੈ ਕੇ ਕਿਸੇ ਇਕ ਅਸਥਾਨ 'ਤੇ ਲੰਬਾ ਅਰਸਾ ਰਹਿ ਕੇ, ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਮਨ ਨੂੰ ਉਪਰਾਮ ਕਰ ਕੇ, ਵਿਸ਼ੇ-ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਮਨ ਨੂੰ ਹੋੜ, ਸਮਾਧੀ ਲਗਾ, ਅੱਖਾਂ ਮੀਟ, ਮਨ ਨੂੰ ਜੋੜ ਕੇ ਉਸ ਸ਼ਾਂਤ ਰਸਤੇ ਦੀ ਸਾਧਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਚਲੋ, ਇਸ ਨੂੰ ਇਥੇ ਹੀ ਛੱਡ ਦਿਉ ਕਿਉਂਕਿ ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ ਦੀ ਇਬਾਦਤ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਸੰਸਾਰਕ ਵਿਵਹਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਦਸ-ਪੰਦਰਾਂ ਸਾਲ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਜਾਂ ਹਾਈ ਸਕੂਲ, ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ : ਸੋ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੋਰਖ ਨਾਥ 12 ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਫਹੁੜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਗੁਲਸਫ਼ਾ ਦੱਸਦਾ ਸੀ। ਪੁਰਾਣੇ ਮਿਰਾਸੀ ਲੋਕ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਵਿਦਿਆ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੱਸਦੇ ਸੀ, ਘਰ ਦੀ ਵਿਦਿਆ ਘਰ ਹੀ ਰੱਖਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ 12-12 ਸਾਲ ਹੁੱਕੇ 'ਤੇ ਅੱਗ ਰੱਖਣ ਲਈ ਹੀ ਲਾ ਛੱਡਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਉਹ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਮਰਾਤਬੇ 'ਤੇ ਤਾਂ ਪਹੁੰਚ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਾਣੀ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸਾਧਨਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਦੁਨੀਆ ਵਾਸਤੇ ਚਾਨਣ ਮੁਨਾਰਾ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਧਿਆਤਮਿਕਤਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ

ਇਸ ਬਾਬਤ ਅਨੇਕਾਂ ਪਰਿਮਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹਨ। ਮੀਰਾਂ ਬਾਈ ਦੀ ਭਗਵਾਨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਪ੍ਰਤੀ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤੀ, ਹਨੂੰਮਾਨ ਜੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਰਾਮ-ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਅਤੇ ਬਿਦਰ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ਰਧਾ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਵਾਸਤੇ ਅਭਿਵਿਅਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਮੋਹ-ਸੰਬੰਧ ਅਜਿਹੀ ਭਗਤੀ ਦੀਆਂ ਬਹੁ-ਚਰਚਿਤ ਮਿਸਾਲਾਂ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਗੰਦੇ ਨਾਲੇ ਵਿਚ ਵੜਨਾ ਹੀ ਭਗਤੀ ਸਮਝੀ ਅਤੇ ਗਾਰੇ ਨਾਲ ਲੱਥ ਪੱਥ ਪਰਾਲੀ ਨੂੰ ਚੁੱਕਦਿਆਂ ਜੋ ਗਾਰੇ ਦੇ ਛਿੱਟੇ ਉਪਰ ਪਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੇਸਰ ਸਮਝਿਆ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ 12 ਸਾਲ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਉਪ੍ਰੰਤ ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ ਰੂਪ ਹੋ ਗਏ।

ਭਾਈ ਮੰਝ ਨੇ ਬਾਰਾਂ ਸਾਲ ਲੰਗਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੰਜੀ ਦੀ ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਵੀ ਵੱਡਾ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੱਡੀ ਮੰਜ਼ਿਲ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਰਨ ਅਤੇ ਵਕਤ ਦੇਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ।

ਜਿਹੜੇ ਗੁਣੀ ਲੋਕ ਰਾਗ ਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਉਹ ਨਾ ਕਿਸੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੀ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਬਲਕਿ ਰੱਖਣਾ ਵੀ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਤੇ ਰਾਗ ਸਿੱਖਣਾ ਇੱਕੋ ਜਿਹੀ ਸਮਾਨਤਾ ਹੈ। ਪੁਰਾਤਨ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਮੁਨੀਆਂ ਕੋਲੋਂ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਲੈ ਕੇ 12-12 ਅਤੇ 20-20 ਸਾਲ ਉਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਮੀਆਂ ਤਾਨਸੈਨ ਨੇ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਹਰੀਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਗੀਤ ਜਗਤ ਵਿਚ ਉਸਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਹੋਈ। ਪੰਡਿਤ ਓਅੰਕਾਰ ਨਾਥ ਜੀ ਨੇ ਵੀ 12 ਸਾਲ ਪੰਡਿਤ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦਿਗੰਬਰ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਲਈ। ਦੂਰ ਦੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਕੀ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਆਪਣੇ ਉਸਤਾਦ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਕੇਦਾਰੇ ਦਾ ਆਲਾਪ, ਦੋ ਸਾਲ ਦੇਸੀ ਦਾ ਆਲਾਪ ਅਤੇ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਭੈਰਵੀ ਦਾ ਆਲਾਪ ਹੀ ਕਰਾਉਂਦੇ ਰਹੇ। ਜਿਹੜੇ ਪੁਰਾਣੇ ਤਪੱਸਵੀ ਲੋਕ ਸਨ, ਉਹ ਸੰਗੀਤ ਵਿਦਿਆ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ ਮੁਕਤੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਹੀ ਤਪੱਸਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਵਿਦਿਆ ਇੱਕੋ ਜਿਹਾ ਸਥਾਨ ਰੱਖਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਘਰ ਅਸਥਾਨ ਵੀ ਨਜ਼ਦੀਕ-ਨਜ਼ਦੀਕ ਹੀ ਹਨ। ਪਰ ਪਾਉਂਦੇ ਉਹੋ ਹੀ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਦੁਨੀਆ ਦੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਉੱਠ ਕੇ ਮਹਾਂ-ਪੁਰਖਾਂ, ਉਸਤਾਦਾਂ ਅਤੇ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਮੀਰਾਂ ਬਾਈ, ਭਗਤ ਸੂਰਦਾਸ ਜੀ ਅਤੇ ਜੈ ਦੇਵ ਜੀ, ਆਦਿ।

ਜਿਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਮੋਹਣ ਜੀ ਕੋਲੋਂ ਪੋਥੀਆਂ ਲੈਣ ਲਈ ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਰਾਗ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤਾਨਪੂਰੇ ਰਾਹੀਂ ਆਪ ਗਾਇਨ ਕਰ ਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਗ ਦੁਆਰਾ ਗਾਈ ਹੋਈ ਬਾਣੀ ਹੀ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਸਹੀ ਅਨੰਦ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕੈਨੇਡਾ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਬਾਰਡਰੀ ਹੱਦ 'ਤੇ ਅਸਾਂ ਨੇ ਮੱਛੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਰਾਗ ਗਾਉਂਦੀਆਂ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਸੁਣਿਆ ਹੈ।

ਕਿਤਾਬ ਲਿਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਕਿਉਂ ਪਈ

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਰਸੇ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸਕ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਸਰਵੇਖਣ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੂਰਬੀਰਤਾ, ਰਾਜਨੀਤੀ, ਖੇਤੀਬਾੜੀ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ, ਸੱਭਿਅਤਾ, ਵਿਦਿਆ, ਭਾਸ਼ਾ, ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਕਲਾ ਆਦਿ ਹਰੇਕ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਭਾਰਤ ਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਸਮੁੱਚੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂ-ਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਜਨਣੀ ਹੋਣ ਦਾ ਗੌਰਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਪਵਿੱਤਰ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਅਤੇ ਗ੍ਰੰਥਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਇਹ ਪੁੰਨ-ਭੂਮੀ ਸੰਗੀਤ ਅਤੇ ਹੋਰ ਲਲਿਤ ਕਲਾਵਾਂ ਦੀ ਜਨਣੀ ਕਹਾਉਣ ਦੀ ਹੱਕਦਾਰ ਵੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਜੰਗਲਾਂ ਨੇ ਕਲਾ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ, ਇਸ ਦੇ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਮੁਨੀਆਂ, ਅਵਤਾਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਉਪਮਾ ਭਰੇ ਗੀਤ ਗਾਏ, ਵਸਨੀਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਅਤੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਇਸ ਕਲਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਥਾਂ ਦਿੱਤੀ। ਇਸੇ ਧਰਤੀ ਨੇ ਸੰਗੀਤ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਗੰਧਰਵ ਵੇਦ, ਨਾਟ ਸ਼ਾਸਤਰ, ਬ੍ਰਿਹਦੇ ਦੇਸੀ, ਸੰਗੀਤ-ਰਤਨਾਕਰ ਅਤੇ ਸੰਗੀਤ ਮਕਰੰਦ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਮਹਾਨ ਗ੍ਰੰਥ ਭੇਟ ਕੀਤੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ, ਹਰੀਦਾਸ, ਤਾਨਸੈਨ, ਬੈਜੂਬਾਵਰਾ, ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ, ਸਿਆਸਤ ਖ਼ਾਨ ਅਤੇ ਸਦਾਰੰਗ ਆਦਿ ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਰਾਗ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਚਮਤਕਾਰੀ ਰੂਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ।

ਨਿਰੰਤਰ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲਤਾ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿੱਚੋਂ ਗੁਜ਼ਰਦੀ ਹੋਈ ਇਹ ਸੂਖਮ ਕਲਾ ਆਧੁਨਿਕ ਕਾਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਈ ਹੈ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਅਫ਼ਸੋਸ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਪਦਾਰਥਵਾਦੀ ਯੁਗ ਵਿਚ ਇਸ ਕਲਾ ਦੀ ਉੱਨਤੀ ਅਤੀਤ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੁਛ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਰਾਹੀਂ ਅਸੀਂ ਇਸ ਮਹਾਨ ਕਲਾ ਦੇ ਗੌਰਵ ਨੂੰ ਪੂਰਨ-ਸੁਰਜੀਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕ ਉਪਰਾਲਾ ਮਾਤਰ ਹੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਖ਼ਿਆਲਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤੁਤੀ ਵਿਚ ਹੋਰ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਵੀ ਅਜੇ ਬਾਕੀ ਹੈ। ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਮੰਥਨ ਇਕ ਖ਼ਾਹਿਸ਼ ਵਜੋਂ ਸਾਕਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਹਰ ਇਨਸਾਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਖ਼ਾਹਿਸ਼ ਜਨਮ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਖਾਣ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸੁੱਝਦੀਆਂ ਹਨ, ਫਿਰ ਪਹਿਨਣ ਦੀਆਂ, ਫਿਰ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦੀਆਂ, ਮਿਲਾਪ ਦੀਆਂ ਅਤੇ ਸਰੀਰਕ ਸੁਖ ਆਦਿ ਦੀਆਂ। ਜੇਕਰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਹੀ ਗੱਲ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਨਸਾਨ ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਘਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਕ ਦਰੱਖ਼ਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਦਰੱਖ਼ਤਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਚੋਣ ਕਰਨ ਉਪ੍ਰੰਤ ਵਧੀਆ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਫਲਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਅੰਬ ਹੀ ਬੀਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਮਹਾਂ-ਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਇਸ ਦੀ ਉਪਮਾ ਵੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ :

ਕਬੀਰ ਐਸਾ ਬੀਜੁ ਬੋਇ ਬਾਰਹ ਮਾਸ ਫਲੰਤ ॥
ਸੀਤਲ ਛਾਇਆ ਗਹਿਰ ਫਲ ਪੰਖੀ ਕੇਲ ਕਰੰਤ ॥੨੨੯॥ *(ਪੰਨਾ 1376)*

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਪਹਿਨਣ ਜਾਂ ਪਹਿਰਾਵਾ ਅਖ਼ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਸੋਚਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਸਤਰਾਂ ਦਾ ਰੰਗ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਹ ਵੀ ਸਿਹਤ, ਸੁਭਾਅ ਅਤੇ ਸਰੀਰਕ ਰੰਗ ਦੀ ਬਨਾਵਟ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਦਿਆਂ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਰਾਵਾ ਕਿਸ ਰੰਗ ਦਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਕ ਵਾਕਿਆ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਵਾਪਰਿਆ ਹੈ। ਸੰਨ 1974 ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਅਮਰੀਕਾ ਗਏ। ਸਾਨ-ਫ਼ਰਾਂਸਿਸਕੋ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਦੇ ਘਰ ਚਰਨ ਪਾਉਣ ਗਏ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾ ਸਵਾਲ ਹੀ ਇਹ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ, ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਕਈ ਕੀਰਤਨ ਦਰਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਪਰ ਹਰ ਸਮੇਂ ਤੁਹਾਡੇ ਬਸਤਰ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦੇ ਹੀ ਵੇਖੇ ਹਨ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਾਲਾ ਰੰਗ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਸੰਦ ਹੈ ਜਾਂ ਤੁਸੀਂ ਹਰ ਸਮੇਂ ਸੋਗ ਭਰਿਆ ਮਾਹੌਲ ਸਮਝਦੇ ਹੋ। ਕਿਉਂਕਿ ਕਾਲਾ ਰੰਗ ਸੋਗ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਸਮਝੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਰੰਗ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹੀ ਹੋ ਤਾਂ ਵੀ ਕਦੇ ਕਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੁਆਲਟੀ ਅਤੇ ਰੰਗ ਜ਼ਰੂਰ ਬਦਲ ਦਿਆ ਕਰੋ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਵਿਧ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਫ਼ੈਸਲਾ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮਾਗਮ ਦੌਰਾਨ ਜੋ ਸ਼ੋਭਾ ਸਫ਼ੈਦ ਬਸਤਰਾਂ ਨਾਲ ਬਣਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਰੰਗ ਨਾਲ ਅਭਿਵਿਅਕਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।

ਪਹਿਰਾਵੇ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਸਰੀਰਕ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਵੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਹ ਕੰਮ ਵੀ ਕਿਸੇ ਨਿਯਮਤ ਹੱਦ-ਬੰਦੀ ਅੰਦਰ ਹੀ ਸੀਮਿਤ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਵਧੇਰੇ ਜ਼ੋਰ ਕੱਪੜਿਆਂ ਅਤੇ ਜੁੱਤੀਆਂ ਦੀ ਮੈਚਿੰਗ ਉਪਰ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਵਾਕਿਆ ਸਾਡੇ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਵੀ ਆਇਆ, ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਘਰ ਗਏ ਤਾਂ ਕਮਰੇ ਦੀ ਇਕ ਨੁੱਕਰ ਵਿਚ ਵੱਡਾ ਸਾਰਾ ਸ਼ੂ-ਸਟੈਂਡ, ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਪਏ ਹੋਏ 70-80 ਜੋੜੇ ਵੇਖ ਕੇ ਅਸੀਂ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਇਹ ਸਭ ਕੀ ਹੈ ? ਘਰ ਵਾਲਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ, ਇਹ ਸਭ ਜੋੜੇ ਤੁਹਾਡੀ ਇਕ ਬੇਟੀ ਦੇ ਹੀ ਹਨ। ਸਾਡੀ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਕੋਈ ਹੱਦ ਨਾ ਰਹੀ ਜਦੋਂ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਹਰ ਸੂਟ ਅਤੇ ਸਾੜ੍ਹੀ ਮੈਚ ਵੱਖਰੇ ਵੱਖਰੇ ਜੋੜੇ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਫ਼ੈਸ਼ਨ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਰੰਗ ਦਾ ਸੂਟ ਹੋਵੇ, ਉਸੇ ਰੰਗ ਦੀ ਜੁੱਤੀ, ਪਰਸ, ਰੁਮਾਲ, ਰਿਬਨ, ਲਿਪਸਟਿਕ, ਸੁਰਖ਼ੀ, ਬਿੰਦੀ, ਨਹੁੰ ਪਾਲਸ਼ ਆਦਿ ਮੈਚ ਕਰ ਕੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸੂਟ ਵਾਲਾ ਰੰਗ ਲਾ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ, ਕਿਧਰੇ ਜਾਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅੱਧਾ ਦਿਨ ਤਿਆਰੀ ਲਈ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁਝ ਲੋਕ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਿਸ਼ਟ-ਪੁਸ਼ਟ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋਚਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਇਕ ਸਲਾਹੁਣਯੋਗ ਸ਼ੌਕ ਹੈ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਕਿਸੇ ਸਾਧਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨੀ ਵੀ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਵਿਚ ਸੰਤੁਲਿਤ ਖ਼ੁਰਾਕ ਦੀ ਗ਼ੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਨੇਮ-ਪ੍ਰਹੇਜ਼ ਦੇ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਅਕਸਰ ਲੋਕ ਜਿਸਮਾਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੀਮਾਰ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸਦਾ ਕਾਰਨ ਬੇਵਕਤਾ ਅਤੇ ਬੇ-ਹਿਸਾਬਾ ਖਾਣਾ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਇਲਾਜ ਕਿਸੇ ਵੈਦ, ਹਕੀਮ ਜਾਂ ਡਾਕਟਰ ਦੇ ਵੱਸ ਦਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਸਾਡਾ ਨਿੱਜੀ ਤਜਰਬਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰੀਰ ਦੀ ਅਰੋਗਤਾ ਲਈ ਚਾਹ ਦਾ ਸੇਵਨ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਨਹੀਂ

ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਅਤੇ ਗੁਣੀ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਕਹਿਣ ਅਨੁਸਾਰ ਥੋੜਾ ਖਾਣਾ, ਥੋੜਾ ਸੌਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਖ਼ੁਰਾਕ ਆਦਮੀ ਦੇ ਕਿੱਤੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਫ਼ੁਰਮਾਨ ਵੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ:

ਅਲਪ ਅਹਾਰ ਸੁਲਪ ਸੀ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਦਯਾ ਛਿਮਾ ਤਨ ਪ੍ਰੀਤਿ॥
ਸੀਲ ਸੰਤੋਖ ਸਦਾ ਨਿਰਬਾਹਿਬੋ ਹ੍ਵੈਬੋ ਤ੍ਰਿਗੁਣ ਅਤੀਤਿ॥ *(ਸ਼ਬਦ ਹਜ਼ਾਰੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦)*

ਪ੍ਰੰਤੂ ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਨਿਤਾ-ਪ੍ਰਤੀ ਦਿਨ ਦੇ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਵਿਚ ਉਪਰੋਕਤ ਕਥਨ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲਟ ਅਹਾਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਵੇਰੇ ਉੱਠ ਕੇ ਬੈੱਡ ਟੀ ਲੈਣੀ, ਫਿਰ ਸੱਤ ਵਜੇ ਉੱਠ ਕੇ ਨਾਸ਼ਤਾ ਕਰਨਾ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਬ੍ਰੈੱਡ ਪੀਸ, ਮੱਖਣ ਦੀ ਟਿੱਕੀ, ਬਿਸਕੁਟ ਆਦਿ ਫਿਰ ਕੰਮ 'ਤੇ ਜਾਣ ਸਮੇਂ ਅੱਠ ਵਜੇ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਪਰਾਉਂਠੇ ਨਾਲ ਦਹੀਂ ਅਤੇ ਮੱਖਣ, ਉਪਰੋਂ ਇਕ ਗਲਾਸ ਚਾਹ ਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਰੀਰ ਦੀ ਚੁਸਤੀ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਇਕ ਗਲਾਸ ਚਾਹ ਪੀਣੀ। ਗਿਆਰਾਂ ਵਜੇ ਫਿਰ ਕੌਫ਼ੀ ਨਾਲ ਕੇਕ, ਬਿਸਕੁਟ, ਉਬਲੇ ਹੋਏ ਅੰਡੇ ਆਦਿ ਲੈਣੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਵਜੇ ਲੰਚ ਦਾ ਟਾਈਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਦੋ-ਚਾਰ ਸ਼ਬਜ਼ੀਆਂ, ਤਿੰਨ-ਚਾਰ ਫੁਲਕੇ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕੁਝ ਸੇਬ ਅਤੇ ਕੇਲੇ। ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਫਿਰ ਚਾਹ ਪੀਣੀ। ਛੁੱਟੀ ਉਪ੍ਰੰਤ ਘਰ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਸੱਜਣਾਂ-ਮਿੱਤਰਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਫਿਰ ਚਾਹ, ਕੌਫ਼ੀ, ਬਿਸਕੁਟ, ਪਕੌੜੇ, ਸਮੋਸੇ ਆਦਿ ਖਾਣੇ। ਰਾਤ ਦੇ ਖਾਣੇ ਵਿਚ ਦਾਲ, ਸਬਜ਼ੀ, ਮੁਰੱਬਾ, ਆਚਾਰ, ਚਟਨੀ ਆਦਿ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੌਣ ਲੱਗਿਆਂ ਫਿਰ ਦੁੱਧ ਦਾ ਗਲਾਸ ਪੀਣਾ। ਇਸ ਸਾਰੀ ਤਫ਼ਸੀਲ ਤੋਂ ਇਹ ਹੀ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੰਨਾ ਕੁਝ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਸਿਹਤ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਿਸ਼ਟ-ਪੁਸ਼ਟ ਰਹਿ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਭਿੰਨ ਖ਼ਾਹਿਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਆਦਮੀ ਇਹ ਵੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਤਰੱਕੀ ਕਰਾਂ, ਪਰ ਤਰੱਕੀ ਓਨਾ ਚਿਰ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਤਕ ਇਨਸਾਨ ਆਪਣਾ ਟੀਚਾ ਮਿੱਥ ਕੇ ਸਿੱਧੇ ਰਸਤੇ 'ਤੇ ਚੱਲਣ ਦੀ ਸਾਧਨਾ ਨਾ ਕਰੇ। ਹੁਣ ਜੋ ਰਾਗ ਵਿਦਿਆ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਇਛੁੱਕ ਹਨ ਅਤੇ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਸੱਜਣ ਜੋ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਸਿੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਲੋੜ ਜ਼ਰੂਰ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਦਿਆ ਸੰਬੰਧੀ ਵਧੇਰੇ ਸਾਹਿਤ ਅਤੇ ਪੁਸਤਕਾਂ ਹਿੰਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਹੀ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਰਥ-ਅੰਤਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਭਾਸ਼ਾ ਪੰਜਾਬੀ ਤੋਂ ਕਾਫ਼ੀ ਭਿੰਨ ਹੈ, ਫਲਸਰੂਪ ਬਹੁਤਿਆਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ। ਦੂਸਰਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਗਾਇਨ ਸ਼ੈਲੀ ਅਤੇ ਰਾਗ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰੀ ਹੋਂਦ ਦੇ ਧਾਰਣੀ ਹਨ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਕੀਰਤਨ-ਸ਼ੈਲੀ ਵੀ ਕੁਝ ਵੱਖਰੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਜੇਕਰ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਕੁਝ ਇਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਉਪਲਬਧ ਵੀ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਰਾਗਾਂ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ-ਪੂਰਵਕ ਵਿਵਰਣ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਹਰ ਰਾਗ ਦੀ ਹਰ ਪੁਸਤਕ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਵੱਖਰੀ ਪੱਧਤੀ ਅਪਨਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਬੋਲੀ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਵਧੇਰੇ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਉਹੋ ਹੀ ਲਿਆਂਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਜਨ-ਸਾਧਾਰਨ ਦੇ ਵਧੇਰੇ ਨੇੜੇ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਜਨ-ਸਾਧਾਰਨ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਦੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਦਾ ਹੋਵੇ।

ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਮੱਦੇ-ਨਜ਼ਰ ਰੱਖਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਅਸੀਂ ਕੇਵਲ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਅਤੇ ਸਰਬ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਭਾਤ-ਖੰਡੇ ਪੱਧਤੀ ਹੀ ਅਪਨਾਈ ਹੈ। ਇਹ ਪੱਧਤੀ ਅੱਜ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਕੋਨੇ-ਕੋਨੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੈ। ਸੰਗੀਤ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਹਰ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਣੂ ਦਿਗੰਬਰ

ਪੱਧਤੀ ਨਾਲੋਂ ਭਾਤ-ਖੰਡੇ ਪੱਧਤੀ ਵਧੇਰੇ ਉਪਲਬਧ ਹੈ। ਬਹੁਤੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਢੰਗਾਂ ਦੀ ਨੋਟੇਸ਼ਨ ਬਣਾਈ ਹੈ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਉਹ ਇਤਨੀ ਕਠਿਨ ਜੁਗਤ ਨਾਲ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਵਿਅਕਤੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਤੇ ਸੰਸਥਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤਕ ਹੀ ਸੀਮਿਤ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਜੋ ਇਕੱਤੀ ਰਾਗ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਬਹੁਤੇ ਕੀਰਤਨਕਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਾਗਾਂ ਨੂੰ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸਮਝ ਕੇ ਬਾਹਰਲੇ ਸੁਖੈਨ ਰਾਗ ਗਾਉਣ ਦਾ ਹੀ ਖ਼ਿਆਲ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਰਾਗ ਸ੍ਰੀ, ਗਉੜੀ, ਮਾਲੀ ਗਉੜਾ, ਮਾਝ, ਮਾਰੂ, ਬਸੰਤ ਆਦਿ ਬੜੇ ਕਠਿਨ ਰਾਗ ਹਨ। ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਹ ਗੂੜ੍ਹ ਵਿਦਿਆ, ਰਸ ਭਿੰਨੀ, ਆਤਮਕ ਅਨੰਦ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਵਿਦਿਆ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਆਸਾ, ਮਾਂਡ ਆਦਿ ਰਾਗ ਹੀ ਗਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਅਸਾਂ ਰਾਗਾਂ ਅਤੇ ਉਪ-ਰਾਗਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਅਤੇ ਵਿਸਥਾਰ ਪੂਰਵਕ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਜੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਸ਼ੈਲੀ ਹਰ ਇਕ ਸ਼ੈਲੀ ਨਾਲੋਂ ਅੱਡਰੀ ਹੈ। ਜਿਤਨੀ ਦੂਰ-ਅੰਦੇਸ਼ੀ ਜਾਂ ਸੂਖਮਤਾ ਇਸ ਸ਼ੈਲੀ ਵਿਚ ਹੈ ਉਤਨੀ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਸ਼ੈਲੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਜਿਹੜੀ ਵੀ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰੀ, ਉਹ ਪ੍ਰਮਾਰਥ ਦਾ ਰਮਤਾ ਵਿਖਾਉਣ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਆਤਮਿਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਉਚਾਰੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਰਾਗ ਗਾਇਨ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਪ੍ਰਮਾਰਥ ਅਤੇ ਆਤਮਕ ਅਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸੁਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਕੀਤਾ।

ਇਥੇ ਅਸੀਂ ਇਹ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਮਾਰਗੀ ਸੰਗੀਤ ਅਤੇ ਦੇਸੀ ਸੰਗੀਤ ਨੂੰ ਸੰਜੁਗਤ ਕੀਤਾ। ਇਥੇ ਹੀ ਬਸ ਨਹੀਂ, ਜਿਥੇ ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਸੁਰ, ਤਾਲ ਅਤੇ ਲੈਅ, ਤਿੰਨ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਉਥੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਮਾਰਗੀ ਸੰਗੀਤ, ਦੇਸੀ ਸੰਗੀਤ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸੰਗੀਤ ਨੂੰ ਇਕੱਤਰ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਸੰਗੀਤਮਈ ਅਨੰਦ, ਕੀਰਤਨ ਭਗਤੀ ਅਨੰਦ ਅਤੇ ਪਰਮ-ਆਤਮਿਕ ਅਨੰਦ ਇਹਨਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਵਸਤੂਆਂ ਦਾ ਮਿਸ਼ਰਣ ਕਰ ਕੇ ਇਕ ਇਲਾਹੀ ਕੀਰਤਨ ਸੰਸਾਰਿਕ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਕਲਿਆਣ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਂਦਾ। ਫਿਰ ਸੇਵਕ ਮਰਦਾਨੇ ਨਿਰਗੁਣੀ ਨੂੰ ਗੁਣੀ ਬਣਾ, ਸਗਲ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਤਾਰਨ ਲਈ ਦੇਸ਼ ਦੇਸ਼ਾਂਤਰਾਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹ ਪਏ।

ਗਾਇਨ, ਵਾਦਨ ਅਤੇ ਰਬਾਬ ਦੀਆਂ ਤਰਬਾਂ ਦੀ ਧੁਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਸੰਗੀਤ ਛੇੜਿਆ ਕਿ ਜਿਸ ਨਾਲ ਪਾਪੀ, ਮਹਾਂਪਾਪੀ, ਅਪਰਾਧੀ, ਕਪਟੀ, ਲੋਭੀ, ਲਾਲਚੀ, ਮੂੜ੍ਹ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਰਸਤੇ ਪਾਇਆ, ਇਥੇ ਹੀ ਬਸ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਪੱਛੜੀਆਂ, ਭਟਕੀਆਂ, ਮੁਰਦਾ ਰੂਹਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਦੀਆਂ ਧੁਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭਰਿਆ ਅਤੇ ਮੁਕਤ ਕੀਤਾ।

ਜਿਥੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਕਲਿਆਣ ਕਾਰਕ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਰਾਗਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮੁਕਤੀਦਾਇਕ ਆਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਗ ਵੀ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਲਏ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਮਹਾਨ ਪਵਿੱਤਰ ਆਸ਼ੇ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਗਾਉਣ ਲਈ ਬੜੀ ਡੂੰਘਿਆਈ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਕ-ਇਕ ਰਾਗ ਦੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਸਮਝਾਉਣ, ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਸਿਖਾਉਣ ਲਈ ਬੜਾ ਸਮਾਂ ਲੰਘਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਵਿਚ ਬਾਰਸ਼ ਪਵਾ ਦੇਣ ਦੀ, ਦੀਵੇ ਜਗਾ ਦੇਣ ਦੀ, ਮਰੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰਨ ਦੀ, ਬੁਜ਼ਦਿਲ ਤੋਂ ਸ਼ੇਰ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕਰਾਮਾਤ ਭਰੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਲੇਖਕ ਨੇ *ਸੁਰ ਸਿਮਰਨ ਸੰਗੀਤ* ਲਿਖਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਹੀ

ਪੂਰਨ ਆਸ਼ਾ ਲਿਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਆਰੰਭ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆਂ ਜੇ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਨੂੰ ਹੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰਨ ਵੇਲੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 'ਸਤਿਨਾਮ' ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ। ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਦਾ ਨਾਮ ਵੀ ਸੱਸੇ ਅੱਖਰ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਗਾਉਣਾ ਇਤਨਾ ਕਠਿਨ ਹੈ ਕਿ ਆਮ ਆਦਮੀ ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ੁੱਧ ਰੂਪ ਵਿਚ ਗਾਇਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਹੀ ਅਲਾਪਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਅਸਾਂ ਨੇ ਇਸ ਵਿਚ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੇ ਰਾਗ ਲਿਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਜੇਕਰ ਲਿਖੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਦਰਜ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਸਰੂਪ ਹੀ ਦਰਸਾਏ ਹਨ। ਸੋ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਜਿਹੜੇ ਰਾਗ, ਉਪਰਾਗ ਅਤੇ ਰਾਗਨੀਆਂ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਛੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਆਏ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਮਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਅੱਗੇ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਰਾਗ, ਉਪਰਾਗ ਅਤੇ ਰਾਗਨੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ

(1) ਰਾਗ ਸਿਰੀ; (2) ਰਾਗ ਮਾਝ; (3) ਰਾਗ ਔੜਵ ਮਾਝ; (4) ਸ਼ੁੱਧ ਗਉੜੀ; (5) ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣ; (6) ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ; (7) ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ; (8) ਗਉੜੀ ਚੇਤੀ; (9) ਗਉੜੀ ਮਾਲਾ; (10) ਗਉੜੀ ਮਾਲਵਾ; (11) ਬਿਤੀ ਗਉੜੀ; (12) ਗਉੜੀ ਦੀਪਕੀ; (13) ਗਉੜੀ ਦਖਿਣੀ; (14) ਗਉੜੀ ਭੀ ਸੋਰਠਿ ਭੀ; (15) ਗਉੜੀ ਪੂਰਬੀ ਦੀਪਕੀ; (16) ਗਉੜੀ ਮਾਝ; (17) ਆਸਾ; (18) ਆਸਾਵਰੀ; (19) ਆਸਾ ਕਾਫੀ; (20) ਆਸਾਵਰੀ ਸੁਧੰਗ; (21) ਗੂਜਰੀ; (22) ਗੂਜਰੀ ਟੋਡੀ; (23) ਦੇਵ ਗੰਧਾਰੀ; (24) ਬਿਹਾਗੜਾ; (25) ਬਿਹਾਗ; (26) ਪਟ-ਬਿਹਾਗ; (27) ਮਾਰੂ ਬਿਹਾਗ; (28) ਗੰਧਰਵ ਬਿਹਾਗ; (29) ਨਟ ਬਿਹਾਗ; (30) ਵਡਹੰਸ; (31) ਸੋਰਠਿ; (32) ਸ਼ੁੱਧ ਧਨਾਸਰੀ; (33) ਪੂਰੀਆ ਧਨਾਸਰੀ; (34) ਧਨਾਸਿਰੀ (ਭੀਮਪਲਾਸੀ ਅੰਗ); (35) ਧਨਾਸਿਰੀ (ਭੈਰਵੀ ਅੰਗ); (36) ਧਨਾਸਿਰੀ (ਖਮਾਜ ਅੰਗ); (37) ਮੁਲਤਾਨੀ ਧਨਾਸਿਰੀ; (38) ਮਾਰੂ ਧਨਾਸਿਰੀ; (39) ਧਨਾਯਮੀ; (40) ਸਿੰਧੂ ਧਨਾਸਿਰੀ; (41) ਇੰਦੂ ਧਨਾਸਿਰੀ; (42) ਜੈਤਸਿਰੀ; (43) ਸ਼ੁੱਧ ਟੋਡੀ; (44) ਮੁਲਤਾਨੀ ਟੋਡੀ; (45) ਬਸੰਤੀ ਟੋਡੀ; (46) ਲਛਮੀ ਟੋਡੀ; (47) ਅੰਜਲੀ ਟੋਡੀ; (48) ਬਹਾਦੁਰੀ ਟੋਡੀ (ਪ੍ਰਕਾਰ 1); (49) ਬਹਾਦਰੀ ਟੋਡੀ (ਪ੍ਰਕਾਰ 2); (50) ਰਾਮਕਲੀ ਟੋਡੀ; (51) ਛਾਇਆ ਟੋਡੀ; (52) ਲਾਚਾਰੀ ਟੋਡੀ; (53) ਦਰਬਾਰੀ ਟੋਡੀ; (54) ਦੇਸੀ ਟੋਡੀ; (55) ਗੰਧਾਰੀ ਟੋਡੀ; (56) ਭੂਪਾਲ ਟੋਡੀ; (57) ਮੋਟਕੀ ਟੋਡੀ; (58) ਖਟ ਟੋਡੀ; (59) ਬਿਲਾਸਖਾਨੀ ਟੋਡੀ; (60) ਸਰਵਣ ਟੋਡੀ; (61) ਜੈ-ਜੈ ਵੰਤੀ ਟੋਡੀ; (62) ਬੈਰਾੜੀ; (63) ਤਿਲੰਗ; (64) ਤਿਲੰਗ ਜੋਗ; (65) ਸੂਹੀ; (66) ਸੂਹੀ ਲਲਿਤ; (67) ਸੂਹੀ ਕਾਫੀ; (68) ਸ਼ੁੱਧ ਬਿਲਾਵਲ; (69) ਅਲੈਹੀਆ ਬਿਲਾਵਲ; (70) ਦੇਵਗਿਰੀ ਬਿਲਾਵਲ; (71) ਯਮਨੀ ਬਿਲਾਵਲ; (72) ਸ਼ੁਕਲ ਬਿਲਾਵਲ; (73) ਨਟ ਬਿਲਾਵਲ; (74) ਸਰਪਰਦਾ ਬਿਲਾਵਲ; (75) ਲਲਿਤ ਬਿਲਾਵਲ; (76) ਜੈਜ ਬਿਲਾਵਲ; (77) ਕਕੁੰਭ ਬਿਲਾਵਲ; (78) ਬੰਗਾਲ ਬਿਲਾਵਲ; (79) ਸੂਹਾ ਬਿਲਾਵਲ; (80) ਲਛਾ ਸਾਖ ਬਿਲਾਵਲ; (81) ਆਸਾ ਬਿਲਾਵਲ; (82) ਸ਼ੁੱਧ ਗੌਂਡ; (83) ਬਿਲਾਵਲ ਗੌਂਡ; (84) ਪੰਤ ਗੌਂਡ; (85) ਸਰਵਣ ਗੌਂਡ; (86) ਗੀਤ ਗੌਂਡ ਦੇਸ਼ ਗੌਂਡ; (87) ਅਨੰਤ ਗੌਂਡ; (88) ਨਾਰਾਇਣ ਗੌਂਡ; (89) ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ ਗੌਂਡ; (90) ਗੰਧਰਵ ਗੌਂਡ; (91) ਸਾਰਿੰਗ ਗੌਂਡ; (92) ਰਾਮਕਲੀ;

(93) ਗੁਣਕਲੀ; (94) ਲਲਿਤ ਕਲੀ; (95) ਕੌਮਕਲੀ; (96) ਮਾਲਕਲੀ; (97) ਬਸੰਤ-ਕਲੀ; (98) ਚੰਪਾ-ਕਲੀ; (99) ਨਟ ਨਾਰਾਇਣ; (100) ਸ਼ੁੱਧ ਨਟ; (101) ਕਾਮੋਦ ਨਟ; (102) ਹੰਸ ਨਟ; (103) ਹਮੀਰ ਨਟ; (104) ਛਾਇਆ ਨਟ; (105) ਸਾਵਨੀ ਨਟ; (106) ਨਾਟ; (107) ਸਿੰਘ ਸਰਵਣ ਨਾਟ; (108) ਮਾਲੀ ਗਉੜਾ; (109) ਮਾਰੂ, (110) ਮਾਰੂ ਕਾਫੀ; (111) ਮਾਰੂ ਅੰਜੁਲੀ; (112) ਤੁਖਾਰੀ; (113) ਸ਼ੁੱਧ-ਕੇਦਾਰ; (114) ਮਲੂਹਾ ਕੇਦਾਰ; (115) ਸੰਗਮ ਕੇਦਾਰ; (116) ਅਡੰਬਰੀ ਕੇਦਾਰ; (117) ਵੈਣੀ ਕੇਦਾਰ; (118) ਜਲਧਰ ਕੇਦਾਰ; (119) ਬਸੰਤੁ ਕੇਦਾਰ; (120) ਨਟ ਕੇਦਾਰ; (121) ਅਨੰਦੀ ਕੇਦਾਰ; (122) ਸ਼ਿਆਮ ਕੇਦਾਰ; (123) ਚਾਂਦਨੀ ਕੇਦਾਰ; (124) ਸ਼ੁੱਧ ਭੈਰਉ; (125) ਅਨੰਦ ਭੈਰਉ; (126) ਅਹੀਰ ਭੈਰਉ; (127) ਸ਼ਿਵਮਤ-ਭੈਰਉ; (128) ਪ੍ਰਭਾਤ ਭੈਰਉ; (129) ਬੰਗਾਲ ਭੈਰਉ; (130) ਨਟ-ਭੈਰਉ; (131) ਮੰਗਲ ਭੈਰਉ; (132) ਬੈਰਾਗੀ ਭੈਰਉ; (133) ਕੌਸੀ ਭੈਰਉ; (134) ਕਬੀਰ ਭੈਰਉ; (135) ਬੈਰਾਗੀ ਭੈਰਉ; (136) ਮਹਿੰਦਰ ਭੈਰਉ; (137) ਬੀਹੜ ਭੈਰਉ; (138) ਸਰਵਣ ਭੈਰਉ; (139) ਕਲਿੰਗੜਾ; (140) ਵਿਭਾਸ; (141) ਸ਼ੁੱਧ ਬਸੰਤੁ; (142) ਬਸੰਤੁ ਹਿੰਡੋਲ; (143) ਮਾਲਤੀ ਬਸੰਤੁ; (144) ਬਸੰਤੁ ਪੰਚਮ; (145) ਬਸੰਤੁ ਮੁਖਾਰੀ; (146) ਗੋਪੀ ਬਸੰਤੁ; (147) ਕਨਿਕ ਬਸੰਤੁ; (148) ਕਲਿਆਣ ਬਸੰਤੁ; (149) ਗੰਭੀਰ ਬਸੰਤੁ; (150) ਜੋਗੀ ਬਸੰਤੁ; (151) ਤਾਨ ਬਸੰਤੁ; (152) ਮਯੂਰ-ਬਸੰਤ; (153) ਬਸੰਤੁ-ਲੀਲਾ; (154) ਦੰਤ ਬਸੰਤੁ; (155) ਜੀਵਕਾ ਬਸੰਤੁ; (156) ਬਸੰਤੁ ਬਹਾਰ; (157) ਬਹਾਰ; (158) ਰਾਗ ਸ੍ਰੀ ਬਹਾਰ; (159) ਬਾਗੇ ਸ੍ਰੀ ਬਹਾਰ; (160) ਭੈਰਉ ਬਹਾਰ; (161) ਮਾਲਕੋਸ ਬਹਾਰ; (162) ਹਿੰਡੋਲ ਬਹਾਰ; (163) ਅੜਾਂਨਾ ਬਹਾਰ; (164) ਮਧੁ ਬਹਾਰ; (165) ਸਿੰਧੁ ਬਹਾਰ; (166) ਹੋਲੀ ਬਹਾਰ; (167) ਕੇਦਾਰ ਬਹਾਰ; (168) ਕਾਨੜਾ ਬਹਾਰ; (169) ਪੂਰਵੀ; (170) ਦੀਪਕ; (171) ਕੁੰਤਲੀ; (172) ਸ੍ਰੀ ਟੰਕ; (173) ਸ਼ੁੱਧ ਸਾਰੰਗ; (174) ਬਿੰਦ੍ਰਾਵਨੀ-ਸਾਰੰਗ; (175) ਗੌਡ ਸਾਰੰਗ; (176) ਸੂਰ ਸਾਰੰਗ; (177) ਸਾਰੰਗੀ ਸਾਰੰਗ; (178) ਬਡਹੰਸ ਸਾਰੰਗ; (179) ਗੁਰਦੇਵ ਸਾਰੰਗ; (180) ਸਾਰੰਗਾ-ਸਾਰੰਗ; (181) ਮੀਆ ਕੀ ਸਾਰੰਗ; (182) ਸੁਰਟਿ ਸਾਰੰਗ; (183) ਲੰਕਦਹਨ ਸਾਰੰਗ; (184) ਮਧਮਾਦ ਸਾਰੰਗ; (185) ਸਾਰੰਗ ਗੋਲ; (186) ਸਾਮੰਤ ਸਾਰੰਗ; (187) ਸ਼ੁੱਧ ਮਲ੍ਹਾਰ; (188) ਮੀਆ ਮਲ੍ਹਾਰ; (189) ਚਰਜੂ ਕੀ ਮਲ੍ਹਾਰ; (190) ਕੇਦਾਰ ਮਲ੍ਹਾਰ; (191) ਨਟ-ਮਲ੍ਹਾਰ; (192) ਸਰਵਣ ਮਲ੍ਹਾਰ; (193) ਜਲਧਰ ਮਲ੍ਹਾਰ; (194) ਰਾਮਦਾਸੀ ਮਲ੍ਹਾਰ; (195) ਮਧੁ ਮਲ੍ਹਾਰ; (196) ਸੋਰਿਠ ਮਲ੍ਹਾਰ; (197) ਜਯੰਤ ਮਲ੍ਹਾਰ; (198) ਕਾਨੜਾ ਮਲ੍ਹਾਰ; (199) ਰੂਪ ਮੰਜਰੀ ਮਲ੍ਹਾਰ; (200) ਮੀਰਾ ਮਲ੍ਹਾਰ; (201) ਅਰੁਣ ਮਲ੍ਹਾਰ; (202) ਚੰਚਲਸ ਮਲ੍ਹਾਰ; (203) ਧੂਡੀਆ ਮਲ੍ਹਾਰ; (204) ਛਾਇਆ ਮਲ੍ਹਾਰ; (205) ਮੇਘ ਮਲ੍ਹਾਰ; (206) ਸੂਰ ਮਲ੍ਹਾਰ; (207) ਜੋਗ ਮਲ੍ਹਾਰ; (208) ਬਰਸਾਤੀ ਮਲ੍ਹਾਰ; (209) ਅੜਾਨਾ ਮਲ੍ਹਾਰ; (210) ਗੁਰਦੇਵ ਮਲ੍ਹਾਰ; (211) ਦੇਸ਼ ਮਲ੍ਹਾਰ; (212) ਦਰਬਾਰੀ ਕਾਨੜਾ; (213) ਅੜਾਨਾ ਕਾਨੜਾ; (214) ਕੌਸੀ ਕਾਨੜਾ (ਮਾਲਕੌਸ ਅੰਗ); (215) ਕੌਸੀ ਕਾਨੜਾ (ਬਾਗੇ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗ); (216) ਨਾਇਕੀ ਕਾਨੜਾ; (217) ਕਾਫੀ ਕਾਨੜਾ; (218) ਅਭੋਗੀ ਕਾਨੜਾ; (219) ਗਇਸਾ ਕਾਨੜਾ; (220) ਕਾਨੜਾ ਮਲ੍ਹਾਰ; (221) ਗੁੰਜੀ-ਕਾਨੜਾ; (222) ਕਾਨੜਾ ਬਹਾਰ;

(223) ਮੁੰਦਰਕਾ ਕਾਨੜਾ; (224) ਜਯੰਤ ਕਾਨੜਾ; (225) ਸ਼ਿਆਮ ਕਾਨੜਾ; (226) ਗਾਰਾ ਕਾਨੜਾ; (227) ਸੂਹਾ ਕਾਨੜਾ; (228) ਬਾਗੇ ਸ੍ਰੀ ਕਾਨੜਾ; (229) ਸੁਘਰਾਈ ਕਾਨੜਾ; (230) ਸ਼ਾਹਾਨਾ ਕਾਨੜਾ; (231) ਰੇਵਤੀ ਕਾਨੜਾ; (232) ਦੇਵਸਾਖ ਕਾਨੜਾ; (233) ਹੁਸੈਨੀ ਕਾਨੜਾ; (234) ਰਾਗੇ ਸ੍ਰੀ ਕਾਨੜਾ; (235) ਮਾਲਗੁਜੀ ਕਾਨੜਾ; (236) ਘਾਗੇ ਸ੍ਰੀ; (237) ਅਨੰਦਪੁਰੀ ਕਾਨੜਾ; (238) ਸਰਵਣ ਕਾਨੜਾ; (239) ਕਲਿਆਣ; (240) ਭੂਪ ਕਲਿਆਣ; (241) ਸ਼ੁੱਧ ਕਲਿਆਣ; (242) ਇਮਨ ਕਲਿਆਣ; (243) ਸ਼ੁਭ ਕਲਿਆਣ; (244) ਸ਼ਿਵ ਕਲਿਆਣ; (245) ਸ਼ਿਆਮ ਕਲਿਆਣ; (246) ਸ੍ਰੀ ਕਲਿਆਣ; (247) ਜੈਤ ਕਲਿਆਣ; (248) ਸਾਮੰਤ ਕਲਿਆਣ; (249) ਗੋਰਖ-ਕਲਿਆਣ; (250) ਲਛਮੀ ਕਲਿਆਣ; (251) ਗੌਰ-ਕਲਿਆਣ; (252) ਪੂਰਵਾ-ਕਲਿਆਣ; (253) ਹਮੀਰ ਕਲਿਆਣ; (254) ਹੇਮ ਕਲਿਆਣ; (255) ਰਾਜ ਕਲਿਆਣ; (256) ਜਲਧਰ ਕਲਿਆਣ; (257) ਮਧੁਪ ਕਲਿਆਣ; (258) ਹੰਸ ਕਲਿਆਣ; (259) ਨਵ ਕਲਿਆਣ; (260) ਦੁਰਗਾ ਕਲਿਆਣ; (261) ਅਨੰਦ ਕਲਿਆਣ; (262) ਖਵਾਜਾ ਕਲਿਆਣ; (263) ਪੰਚ ਕਲਿਆਣ; (264) ਸਾਵਨੀ ਕਲਿਆਣ; (265) ਕਲਿਆਣ ਬਸੰਤ; (266) ਬਸੰਤੁ ਕਲਿਆਣ; (267) ਪ੍ਰਭਾਤੀ; (268) ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਵਿਭਾਸ; (269) ਪ੍ਰਭਾਤ ਕਿਰਣ; (270) ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਲੀਲਾ; (271) ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਦਖਿਣੀ; (272) ਜੈ-ਜੈ ਵੰਤੀ; (273) ਦੁਰਗਾ; (274) ਭੈਰਵੀ; (275) ਮਾਰਵਾ; (276) ਮਾਂਡ; (277) ਪਹਾੜੀ; (278) ਮਿਸ਼ਰ ਪਹਾੜੀ; (279) ਸਿੰਧੜਾ; (280) ਝੰਜੋਟੀ; (281) ਮਿਸ਼ਰ ਪਹਾੜੀ; (282) ਸਿੰਧੀ ਭੈਰਵੀ; (283) ਕਾਫੀ; (284) ਕੁੰਤਲ।

ਜੀਵਨੀ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ

ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਵਰਗਾ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਵਿਅਕਤੀ ਹੋਵੇਗਾ, ਇਹ ਇਕ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੱਚਾਈ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਸਮਾਂ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਨਿਕਟ ਰਹਿ ਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਿਆ, ਉਤਨਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਦੋ ਰਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ ਕਿ ਜਿਤਨਾ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਛੁਹ ਦਾ ਸੁਆਦ ਮਾਣਿਆ, ਉਤਨਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਨਸੀਬ ਨਾ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੱਥਾਂ ਤੋਂ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਦਾ ਜੋ ਸਰੂਪ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਇਕ ਭੁੱਖੇ-ਤਿਹਾਏ, ਲਾਲਚੀ, ਮਾਂਗਤ, ਡਰਪੋਕ ਤੇ ਆਮ ਮਿਰਾਸੀ ਸੀ, ਪਰ ਉਸ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਜੀਵਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਦੇਖਦਿਆਂ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਨਿਰਛਲ, ਨਿਰਕਪਟ, ਸੂਰਮੇ, ਵਖਤੇ ਉਪਰ ਲੜ ਮਰਨ ਵਾਲੇ, ਦੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹੱਸ ਕੇ ਝੱਲਣ ਵਾਲੇ, ਰਾਗ ਵਿਦਿਆ ਵਿਚ ਪ੍ਰਬੀਨ, ਨਿਰਭੈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਐਸੇ ਸਾਥੀ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਹਰ ਦੁੱਖ ਤੇ ਆਈ ਔਕੜ ਦਾ ਡੱਟ ਕੇ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕੀਤਾ। ਇਸੇ ਲਈ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਉਦਾਸੀਆਂ ਦਾ ਹਾਲ ਲਿਖਣ ਵੇਲੇ ਕੇਵਲ ਇਕ ਸਾਥੀ ਦਾ ਨਾਂ ਲਿਖਿਆ ਤੇ ਉਹ ਸੀ ਮਰਦਾਨਾ। ਉਹਨਾਂ ਲਿਖਿਆ :

ਇਕ ਬਾਬਾ ਅਕਾਲ ਰੂਪੁ ਦੂਜਾ ਰਬਾਬੀ ਮਰਦਾਨਾ॥੩੫॥੧॥

ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿਚ ਉਸਦਾ ਵਰਣਨ ਇਕ ਸੁਚੱਜੇ ਰਬਾਬ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕਰ ਕੇ ਕੀਤਾ :

ਭਲਾ ਰਬਾਬ ਵਜਾਇੰਦਾ ਮਜਲਸ ਮਰਦਾਨਾ ਮੀਰਾਸੀ॥੧੩॥੧੧॥

ਮਰਦਾਨਾ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਵਲੋਂ ਮਿਲਿਆ ਖ਼ਿਤਾਬ ਸੀ। ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਰੱਖਣ ਸੰਬੰਧੀ ਇਕ ਸਾਖੀ ਦੀ ਗੁਆਹੀ ਇੰਜ ਹੈ : ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਇਕ ਦਿਨ ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਘਰ ਆਏ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਪਣੇ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਬੁਲਾਓ। ਤਦ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਮਰਜਾਨਾ ਕਹਿ ਕੇ ਆਵਾਜ਼ ਦੇਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਤਾਂ ਉਸੇ ਵਕਤ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਆ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਕਿਹਾ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਅੱਜ ਤੋਂ ਮਰਦਾਨਾ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਮਰਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਮਰਜਾਨਾ ਤੋਂ ਮਰਦਾਨਾ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੋ ਗਿਆ।

ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਦੇ ਲਿਖਾਰੀ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਜੀ ਦੇ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਤਲਵੰਡੀ ਵਿਖੇ ਸੰਨ 1459 ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਪੂਜ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਭਾਈ ਬਦਰੇ ਸੀ, ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਨਾਂ ਲਖੋ ਅਤੇ ਉਹ ਜਾਤ ਦੇ ਮਿਰਾਸੀ ਸਨ। ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਦੋ ਪੁੱਤਰ ਰਜਾਦਾ ਤੇ ਸਜਾਦਾ ਸਨ। ਸਜਾਦਾ ਜੀ ਤਲਵੰਡੀ ਹੀ ਰਹੇ ਤੇ ਰਜਾਦਾ ਜੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਆ ਟਿਕੇ। ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ

ਢਾਡੀ ਤੇ ਤਬਲਬਾਜ਼ ਕਹਿ ਕੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖ਼ੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਇਸੇ ਲਈ ਉਹ ਇਕ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਸਾਥੀ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਸਨ, ਜਿਸ ਪਾਸ ਰਾਗ ਹੋਵੇ, 'ਸ਼ਬਦ ਮਿਲਾਵਾ' ਉਹ ਆਪ ਕਰ ਦੇਣਗੇ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਮੇਲ ਤਲਵੰਡੀ ਵਿਖੇ ਹੀ ਹੋਇਆ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਭਾਵ, ਮਨੋਹਰ ਦਾਸ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ "ਬਾਲਪਣ ਦਾ ਸਾਥੀ, ਤਲਵੰਡੀ ਰਾਇ ਭੋਐ ਕੀ ਕਰੰਦਾ, ਰਬਾਬ ਵਜਾਇੰਦਾ" ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਤਲਵੰਡੀ ਦੀ ਹੀ ਸਾਖੀ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਵਾਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਇਕ ਬ੍ਰਿਖ ਥੱਲੇ ਲੇਟੇ ਸਨ ਤਾਂ ਉਧਰੋਂ ਕਿਸੇ ਬੰਨਿਉਂ ਰਬਾਬ ਵਜਾਉਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਪਈ। ਉਹ ਉਠ ਕੇ ਰਬਾਬ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕੋਲ ਗਏ ਤੇ ਪੁੱਛਿਆ, "ਭਾਈ ਤੇਰਾ ਨਾਉਂ ਕਿਆ ਹੈ ?" ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਜੀ ਮੇਰਾ ਨਾਉਂ 'ਦਾਨਾ' ਮਿਰਾਸੀ ਲੋਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।" ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਕਿਹਾ, "ਤੂੰ ਰਬਾਬ ਭਲਾ ਵਜਾਇੰਦਾ ਹੈਂ ਤੇ ਤੈਨੂੰ ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਭਲੀ ਸੋਝੀ ਹੈ ਪਰ ਜੇ ਤੂੰ ਅਸਾਡੀ ਸੰਗਤ ਕਰੇਂ ਤੇ ਇਹ ਰਾਗ ਸ਼ਬਦ ਪਾਇ ਕੇ ਗਾਵੇਂ ਤਾਂ ਤੇਰਾ ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਵਿਚ ਉੱਧਾਰ ਕਰੀਏ।" ਤਾਂ ਦਾਨਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਧਨੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰਾਗ ਸੁਣਾਇ ਕੇ ਚਾਰ ਪੈਸੇ ਲਿਆਂਦੇ ਹਾਂ, ਆਪਣੇ ਧੀਆਂ ਪੁੱਤਰਾਂ ਦਾ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਗੁਜ਼ਰਾਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਰਹਾਂਗੇ ਤਾਂ ਭੁੱਖੇ ਮਰ ਜਾਵਾਂਗੇ ਤੇ ਭੁੱਖਿਆਂ ਨਮਾਜ਼ ਤੇ ਰੋਜ਼ਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।" ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਬਚਨ ਕੀਤਾ, "ਦਾਨਿਆਂ ਤੂੰ ਦਿਵਾਨਾ ਹੋਇਆ ਹੈਂ। ਸਭ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਣਾ ਈਸ਼ਵਰ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਉਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਆਪ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਨਮਾਜ਼ ਤੇ ਰੋਜ਼ਾ ਖ਼ੁਦਾ ਦੇ ਘਰੋਂ ਬਖ਼ਸ਼ਸ਼ ਹੈ।" ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸਮਝਾਉਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਕਿਹਾ, "ਦਾਨਿਆਂ ਸੁਣ, ਜੇ ਤੂੰ ਮਰਦਾਨਾ (ਸੂਰਮਾ) ਹੋਵੇਂ, ਸ਼ਬਦ ਪਾਇ ਕੇ ਰਾਗ ਨੂੰ ਗਾਵੇਂ ਤਾਂ ਤੇਰਾ ਦੋਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕਾਰਜ ਹੋਵੇਗਾ।"

ਦਾਨਾ, ਮਰਦਾਨਾ ਬਣ ਧਰਤੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਲਈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨਾਲ ਹੋ ਉੱਠਿਆ। ਕੀਰਤਨ ਨੇ ਜਨਮ ਲੈ ਲਿਆ। ਬਾਬੇ ਦੇ ਸ਼ਬਦ, ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਰਬਾਬ ਨੇ ਉਹ ਕਰਾਮਾਤ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਬਦਲ ਅਜੇ ਤਕ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੱਭਾ ਤੇ ਸ਼ਾਇਦ ਕਦੇ ਵੀ ਨਾ ਲੱਭੇ। ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਵੀ, "ਬਾਬਾ, ਇਹ ਜੋ ਕੀਰਤਨ ਮੈਂ ਗਾਉਂਦਾ ਹਾਂ, ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਹੈ।" ਤਾਂ ਬਾਬੇ ਕਿਹਾ, "ਇਹੀ ਕੀਰਤ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਸੁਣ ਕੇ ਜੇ ਸੁਰਤਿ ਕਰ ਸਮਝੈ, ਤਿਨ ਕੀ ਮੁਕਤ ਹੋਇ। ਸਾਈ ਕੀਰਤ ਸਾਈ ਮੁਕਤ ਹੈ।" *ਤਵਾਰੀਖ਼ ਪੰਜਾਬ* ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਰਬਾਬ ਦੀ ਹਰ ਤਾਰ ਵਿੱਚੋਂ 'ਨਿਰੰਕਾਰ ਬੰਦਾ ਤੇਰਾ ਹੈ' ਦੀ ਧੁਨੀ ਨਿਕਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ ਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਰਤਾਰ ਕਰਤਾਰ ਬੋਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਹੁਣ ਜਿਥੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਦਾਣੇ ਢੱਕੇ ਦਾ ਫ਼ਿਕਰ ਸੀ, ਉਹ ਹੀ ਹੁਣ ਮਰਦਾਨਾ ਬਣ ਸਿਰਫ਼ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤੀ ਤੇ ਨਾਮ ਦਾ ਹੀ ਢੁੰਡਾਊ ਹੋ ਗਿਆ। ਜੋ ਆਗਿਆ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤੀ, ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਉੱਤੇ ਫੁੱਲ ਚੜ੍ਹਾਏ।

ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਪੈਂਡੇ ਵਿਚ ਕਿਤਨੇ ਕੁ ਦੁਖ ਸਹਾਰਨੇ ਪਏ, ਇਸ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਇਸ ਤੋਂ ਹੀ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਈ-ਕਈ ਦਿਨ ਭੁੱਖੇ ਰਹਿਣਾ ਪਿਆ, ਉਜਾੜਾਂ, ਥਲਾਂ ਤੇ ਨੋਕੀਲੇ ਪੱਥਰਾਂ ਉੱਤੇ ਟੁਰਦੇ ਵੀ ਉਹ ਕਰਤਾਰ ਕਰਤਾਰ ਗੁੰਜਾਂਦੇ ਰਹੇ। ਇਕ ਸਮੇਂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਅੱਕ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਕੇ ਕਿਹਾ, "ਇਸ ਦਾ ਫਲ ਖਾਹ।" ਮਰਦਾਨੇ ਆਖਿਆ, "ਵਾਹ! ਜ਼ਹਿਰ ਖਵਾ ਕੇ

ਮਾਰਨਾ ਸੀ ਤਾਂ ਲਿਆਂਦੈ ਕਿਉਂ ਨਾਲ। ਅਜੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਮਿਰਾਸਣ ਨੂੰ ਰੱਜ ਕੇ ਡਿੱਠਾ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਨਕਾਹ ਕਰਦਾ ਹੀ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਉਤਰਿਆਂ ਹਾਂ। ਅਜੇ ਮੈਂ ਤਲਵੰਡੀ ਜਾ ਕੇ, ਅੰਮਾ, ਬੀਬੀ, ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਚੰਦ, ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਅਨੋਖੀਆਂ ਯਾਤਰਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਥਾ ਕਰ ਹਸਾ ਹਸਾ ਕੇ, ਰਿਝਾ ਕੇ ਲਾਚੇ ਲੁੰਗੀਆਂ ਲੈਣ ਦੀ ਆਸ ਰੱਖਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਹੁਣੇ ਜ਼ਹਿਰ ਖਵਾ ਕੇ ਅਲਖ ਚੁਕਾਵਣ ਲੱਗੇ ਹੋ।" ਇਸ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਨੇ ਅੱਕ ਖਾਧੇ, ਰੋੜਾਂ ਦੀ ਵਛਾਈ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਹਰ ਉਹ ਤਸੀਹਾ ਝੱਲਿਆ ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਬਾਬੇ ਮੁਰਸ਼ਦ ਨਾਨਕ ਨੇ ਸਹਾਰਿਆ। ਜੋ ਘਾਲ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਇਕੱਲਿਆਂ ਘਾਲੀ, ਉਹ ਹੀ ਸਾਰੀ ਕੌਮ ਨੇ ਪਿੱਛੋਂ ਅਠਾਰ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਘਾਲ ਕੇ ਦੱਸੀ। ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਅੱਕਾਂ ਨੂੰ ਅੰਬ, ਛੋਲਿਆਂ ਨੂੰ ਬਦਾਮ, ਚੱਕੀ ਪੀਹਣ ਦੀ ਮੁਸ਼ੱਕਤ ਨੂੰ ਫਿਰਣੀ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਤੇ ਰੁਪਿਆਂ ਨੂੰ ਛਿਲੜਾ ਕਹਿ ਕੇ ਸ਼ੁਕਰ ਮਨਾਂਦੇ ਤੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਮਜ਼ਾਕ ਉਡਾਂਦੇ ਹੋਇਆਂ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਸਫਲਾ ਕੀਤਾ।

ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਘਾਲ ਬਹੁਤ ਕਰੜੀ ਸੀ, ਪਰ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਵੀ ਇਸ ਤੋਂ ਅਨਜਾਣ ਜਾਂ ਅਵੇਸਲੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਰਹਿੰਦੇ। ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਵਾਰੀ ਕਿਹਾ, "ਬਾਬਾ ਤੇਰੀ ਘਾੜ ਕਰੜੀ ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।" ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ, "ਮਰਦਾਨਿਆਂ! ਤੂੰ ਕਿਵੇਂ ਰਹਿ ਭੀ ਅਸਾਂ ਨਾਲ।" ਤਾਂ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਮੈਂ ਤਾਂ ਹੀ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਰਵ੍ਹਾਂ, ਜੇ ਮੈਨੂੰ ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਜੇਹਾ ਧੀਰਜ ਦੇਹ। ਜਿਵੇਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਭੁੱਖ ਤ੍ਰੇਹ ਨਹੀਂ ਸਤਾਂਦੀ ਤਿਵੇਂ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਨਾਂਹ ਸਤਾਵੇ। ਜਿਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ ਉਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਲੈ ਚਲੋ।" ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਬਹੁਤ ਖ਼ੁਸ਼ ਹੋਏ ਤੇ ਫ਼ੁਰਮਾਇਆ, "ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਮਰਦਾਨਿਆਂ! ਤੈਂ ਭਲੀ ਵਸਤੂ ਮੰਗੀ।" ਜਦ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਮਿਹਰ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਨੇ ਰਬਾਬ ਦੀ ਤਾਰ ਨਾਲ ਸਿਫ਼ਤਿ ਕੀਤੀ:

> ਇਕੋ ਨਾਉਂ ਤਕੜਾ ਕੀਉਨ, ਹੋਰ ਨਾਵ ਸਭ ਕੀਅਨ ਖ਼ਰਾਬ,
> ਨੇੜੇ ਨਜ਼ੀਨ ਖ਼ੁਦਾਇ ਦੇ ਬਾਬਾ।

ਪਰ ਨਿਮਰਤਾ ਦੇ ਪੁੰਜ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਟੋਕ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਕਿਹਾ, "ਪੂਰਾ ਜੀ, ਪੂਰਾ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਸਲਾਹੁਣਾ ਅਸੀਂ ਕਵਣ ਕੀਟ ਜਿ ਉਸ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਪਹੁਚਹੁ।" ਪਰ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀ ਰਹਿਣੀ-ਬਹਿਣੀ, ਕਥਨੀ ਕਰਨੀ ਦੇਖ ਚੁੱਕੇ ਸਨ, ਨਾ ਰੁਕੇ ਤੇ ਫਿਰ ਕਿਹਾ:

> ਸਹੀ ਤਾਂ ਨਾਨਕ ਕਾਲੂਆਣ, 'ਜਿਨਿ ਸਿਰਿ' ਫੁਨਿ ਤਿਸਹੀ ਗੋਈ,
> ਜੇ ਤੁਧੁ ਜੇਵਡ ਪਰਮੇਸਰ ਹੋਇ ਤਾ ਹੋਈ।

ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਜਦੋਂ ਵੀ ਮੰਗਦੇ, ਧੀਰਜ ਦੀ ਰਹਿਮਤ ਲਈ ਕੌਲੀ ਪਸਾਰਦੇ। ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਨੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਇਕ ਵਾਰ ਕਿਹਾ, "ਬਾਬਾ, ਤੇਰਾ ਮੇਰਾ ਅੰਤਰ ਨਾਹੀ, ਤੂੰ ਖ਼ੁਦਾਇ ਦਾ ਡੂਮ ਹਉ, ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਡੂਮ। ਤੈਂ ਖ਼ੁਦਾਇ ਪਾਇਆ ਹੈ, ਤੂੰ ਖ਼ੁਦਾਇ ਦੇਖਿਆ ਹੈ, ਤੇਰਾ ਕਹਿਆ ਪ੍ਰਗਟਿ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਇਕ ਮੈਨੂੰ ਵਿਛੋੜਨਾ ਨਾਹੀ।" ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਬਖ਼ਸ਼ਸ਼ ਕਰਦੇ ਫ਼ੁਰਮਾਇਆ, "ਮਰਦਾਨਿਆਂ, ਤੁਧ ਉਪਰ ਮੇਰੀ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਤੇਰਾ ਵਾਸਾ ਉਥੇ ਮੇਰਾ ਵਾਸਾ।" ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਨਾਲ ਹੋਈਆਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਗੋਸ਼ਟਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਹਰ ਗੋਸ਼ਟੀ ਨੇ ਕਈ ਗੂਹੜੇ ਭਾਵ ਖੋਲ੍ਹੇ ਹਨ।

ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਹੇਠ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਦੋ ਸਲੋਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਰਾਗ ਬਿਹਾਗੜਾ ਅੰਦਰ ਦਰਜ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ:

ਸਲੋਕੁ ਮਰਦਾਨਾ ੧ ॥
ਕਲਿ ਕਲਵਾਲੀ ਕਾਮੁ ਮਦੁ ਮਨੂਆ ਪੀਵਣਹਾਰੁ ॥
ਕ੍ਰੋਧ ਕਟੋਰੀ ਮੋਹਿ ਭਰੀ ਪੀਲਾਵਾ ਅਹੰਕਾਰੁ ॥
ਮਜਲਸ ਕੂੜੇ ਲਬ ਕੀ ਪੀ ਪੀ ਹੋਇ ਖੁਆਰੁ ॥
ਕਰਣੀ ਲਾਹਣਿ ਸਤੁ ਗੁੜੁ ਸਚੁ ਸਰਾ ਕਰਿ ਸਾਰੁ ॥
ਗੁਣ ਮੰਡੇ ਕਰਿ ਸੀਲੁ ਘਿਉ ਸਰਮੁ ਮਾਸੁ ਆਹਾਰੁ ॥
ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਈਐ ਨਾਨਕਾ ਖਾਧੈ ਜਾਹਿ ਬਿਕਾਰ ॥੧॥
ਮਰਦਾਨਾ ੧ ॥
ਕਾਇਆ ਲਾਹਣਿ ਆਪੁ ਮਦੁ ਮਜਲਸ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਧਾਤੁ ॥
ਮਨਸਾ ਕਟੋਰੀ ਕੂੜਿ ਭਰੀ ਪੀਲਾਏ ਜਮਕਾਲੁ ॥
ਇਤੁ ਮਦਿ ਪੀਤੈ ਨਾਨਕਾ ਬਹੁਤੇ ਖਟੀਅਹਿ ਬਿਕਾਰ ॥
ਗਿਆਨੁ ਗੁੜੁ ਸਾਲਾਹ ਮੰਡੇ ਭਉ ਮਾਸੁ ਆਹਾਰੁ ॥
ਨਾਨਕ ਇਹੁ ਭੋਜਨੁ ਸਚੁ ਹੈ ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਆਧਾਰੁ ॥੨॥
ਕਾਂਯਾਂ ਲਾਹਣਿ ਆਪੁ ਮਦੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਿਸ ਕੀ ਧਾਰ ॥
ਸਤਸੰਗਤਿ ਸਿਉ ਮੇਲਾਪੁ ਹੋਇ ਲਿਵ ਕਟੋਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ,
ਭਰੀ ਪੀ ਪੀ ਕਟਹਿ ਬਿਕਾਰ ॥੩॥ *(ਪੰਨਾ 553)*

ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸੰਗ ਇਕ ਰਬਾਬੀ ਮਰਦਾਨਾ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਿਤਾਈ। 75 ਸਾਲ ਦੀ ਆਯੂ ਭੋਗ ਕੇ 1534 ਈ: ਵਿਚ ਸੁਰਗਵਾਸ ਹੋ ਗਏ। ਗੱਲ ਕੀ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਇਕ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਛੂਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਅਜਿਹੇ ਸੂਰਮਗਤੀ ਦੇ ਸਾਕੇ ਕੀਤੇ ਕਿ ਉਹ ਮਰਦਾਨਾ ਹੋ ਨਿਬੜੇ ਤੇ ਜਦ ਵੀ ਅਕਾਲ ਰੂਪ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਦਾ ਨਾਂ ਆਵੇਗਾ, ਰਬਾਬੀ ਮਰਦਾਨਾ ਦਾ ਨਾਮ ਆਪ-ਮੁਹਾਰੇ ਹੀ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਨਿਕਲ ਜਾਏਗਾ:

ਇਕ ਬਾਬਾ ਅਕਾਲ ਰੂਪੁ, ਦੂਜਾ ਰਬਾਬੀ ਮਰਦਾਨਾ ॥੩੫॥੧॥ *(ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ)*

ਸੰਗੀਤ ਕਿਸ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ?

ਗਾਇਨ, ਵਾਦਨ ਅਤੇ ਨਿਰਤ ਇਹਨਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਕਲਾਵਾਂ ਦੇ ਸੁਮੇਲ ਨੂੰ ਸੰਗੀਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਤਿੰਨੋ ਹੀ ਕਲਾਵਾਂ ਆਪੋ-ਆਪਣੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਸੁਤੰਤਰ ਹਨ ਪਰ ਗਾਇਨ ਇਹਨਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਕਲਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉੱਤਮ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਗਾਇਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਵਾਦਨ ਅਤੇ ਵਾਦਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਿਰਤ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੇਕਰ ਕਿਤੇ ਕੇਵਲ ਸਾਜ਼ ਵੱਜ ਰਹੇ ਹੋਣ ਅਤੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਗਾਉਂਦਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਪੂਰਾ ਅਨੰਦ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੇਕਰ ਕਿਤੇ ਇਕੱਲਾ ਨਿਰਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਨਾਲ ਤਬਲਾ ਜਾਂ ਤਾਲੀ ਨਾ ਵੱਜੇ ਤਾਂ ਵੀ ਪੂਰੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ। ਪਰ ਜੇਕਰ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਇਕੱਲਾ ਗਾਉਂਦਾ ਹੋਵੇ, ਨਾਲ ਤਬਲੇ ਦੀ ਸੰਗਤ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਨਾ, ਤਾਂ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਪੂਰਾ ਅਨੰਦ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਗਾਇਨ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਗਾਇਨ ਕਿਸ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ?

ਸੁਰ, ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਲੈਅ ਦੇ ਮੇਲ ਨੂੰ ਗਾਇਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਦ ਸੁਰ, ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਲੈਅ ਆਪਸ ਵਿਚ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਹਰ ਪ੍ਰਾਣੀ, ਜੀਵ, ਜੰਤੂ ਨੂੰ ਮੋਹ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਦੇਵਤਾ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਸੱਚ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਸੰਚਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਧ੍ਰੁਪਦ, ਧਮਾਰ, ਖ਼ਿਆਲ ਅਤੇ ਠੁਮਰੀ ਆਦਿਕ ਗਾਇਨ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਿਸਮਾਂ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਵਿਸਥਾਰ-ਪੂਰਵਕ ਅੱਗੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਵਾਦਨ ਕਿਸ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ?

ਖ਼ਾਲੀ ਸਾਜ਼ ਵਜਾਉਣ ਨੂੰ ਵਾਦਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਦ ਅਸੀਂ ਸੁਰ ਤੇ ਲੈਅ ਨੂੰ ਮੇਲ ਕੇ ਕਿਸੇ ਸਾਜ਼ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਵਾਦਨ ਜਾਂ ਸਾਜ਼ ਵਜਾਉਣਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਸਾਜ਼ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਾਲ ਵਜਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

1. ਸਿਤਾਰ, ਸਰੋਦ, ਬੈਂਜੋ, ਮੈਂਡੋਲੀਨ ਆਦਿਕ ਸਾਜ਼ ਲੋਹੇ ਦੀ ਪੱਤੀ ਜਾਂ ਮਿਜ਼ਰਾਬ ਨਾਲ ਵਜਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

2. ਵਾਇਲਨ, ਬੇਲਾ, ਸਾਰੰਗੀ, ਦਿਲਰੁਬਾ ਆਦਿਕ ਸਾਜ਼ ਗਜ਼ ਨਾਲ ਵਜਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

3. ਬੰਸਰੀ, ਸ਼ਹਿਨਾਈ, ਸਰਪਵੀਣਾ ਆਦਿਕ ਸਾਜ਼ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਫੂਕ ਮਾਰ ਕੇ ਵਜਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹਾਰਮੋਨੀਅਮ ਐਕੋਡੀਅਮ ਆਦਿਕ ਸਾਜ਼ ਹੱਥ ਨਾਲ ਪੱਖਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਧੌਂਕਣੀ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਚਲਾ ਕੇ ਵਜਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

4. ਤਬਲਾ, ਢੋਲਕ, ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਆਦਿਕ ਸਾਜ਼ ਹੱਥ ਨਾਲ ਠੋਕਰ ਮਾਰ ਕੇ ਵਜਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜੋ ਹੋਰ ਬੇਅੰਤ ਤੰਤੀ ਸਾਜ਼ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਹਾਲ ਅਸੀਂ ਪਿੱਛੇ *ਸੁਰ ਸਿਮਰਨ ਸੰਗੀਤ* ਦੇ ਤੀਸਰੇ ਭਾਗ ਵਿਚ ਦੇ ਆਏ ਹਾਂ। ਸੋ ਪਾਠਕ-ਜਨ ਉਥੋਂ ਵੇਖ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਨਿਰਤ ਕਿਸ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ?

ਨਿਰਤ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ, ਨੱਚਣਾ। ਸੋ ਜਦ ਅਸੀਂ ਸੁਰ ਅਤੇ ਲੈਅ ਨੂੰ ਮੇਲ ਕੇ ਅਤੇ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਪੈਰ ਹਿਲਾ ਕੇ, ਭਾਵ ਕਿ ਸਾਰੇ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਹਿਲਾ-ਜੁਲਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਉਦਗਾਰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਰਤ ਜਾਂ ਨੱਚਣਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਵੈਸੇ ਤਾਂ ਨਿਰਤ ਦੇ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭਾਰਤੀਆ ਨਿਰਤ, ਕੱਥਕ ਨਿਰਤ, ਗਿੱਧਾ, ਭੰਗੜਾ, ਕਿੱਕਲੀ ਆਦਿਕ। ਪਰ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਮੁੱਖ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਨਿਰਤ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂਡਵ ਅਤੇ ਲਾਸੁਯ। ਸੋ ਆਦਮੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਰਤ ਤਾਂਡਵ ਕਹਿਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਤਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਿਰਤ ਨੂੰ ਲਾਸੁਯ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਰੂਪ

ਹਰ ਇਕ ਕਲਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਦੋ ਹਿੱਸੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਕ੍ਰਿਆਤਮਿਕ ਜਾਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਕ੍ਰਿਆ, ਦੂਸਰਾ ਸ਼ਾਸਤਰੀਆ ਜਾਂ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿਚ। ਕ੍ਰਿਆ ਪੱਖ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਸਾਧਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸ਼ਾਸਤਰ ਪੱਖ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਨਿਯਮ, ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਕ ਸ਼ਬਦ ਆਦਿਕ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੰਗੀਤ ਕਲਾ ਦੇ ਵੀ ਦੋ ਸਰੂਪ ਹਨ:

1. ਕ੍ਰਿਆਤਮਕ ਸੰਗੀਤ; 2. ਸੰਗੀਤ ਸ਼ਾਸਤਰ।

1. ਕ੍ਰਿਆਤਮਕ ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਰੂਪ ਉਹ ਹੈ, ਜੋ ਅਸੀਂ ਕੰਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਅੱਖਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਵਿਚ ਗਾਉਣਾ, ਵਜਾਉਣਾ ਤੇ ਨੱਚਣਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਗਾਉਣਾ ਅਤੇ ਵਜਾਉਣਾ ਅਸੀਂ ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਨੱਚਣਾ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ। ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਇਸ ਪੱਖ ਵਿਚ ਰਾਗ, ਗੀਤਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰ, ਆਲਾਪ, ਤਾਨ, ਸਰਗਮ, ਝਾਲਾ, ਰੇਲਾ, ਟੁਕੜਾ, ਆਮਦ, ਗੱਤ, ਮੀਂਡ, ਕਣ ਆਦਿਕ ਦੀ ਸਾਧਨਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਇਹ ਪੱਖ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਸ਼ਾਸਤਰੀਆ ਪੱਖ ਨਾਲੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹੈ।

2. ਸੰਗੀਤ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੇ ਵੀ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਇਕ ਕ੍ਰਿਆਤਮਕ ਸ਼ਾਸਤਰ ਅਤੇ ਦੂਸਰਾ ਸ਼ੁੱਧ ਸ਼ਾਸਤਰ।

ਕ੍ਰਿਆਤਮਕ ਸ਼ਾਸਤਰ ਵਿਚ ਰਾਗਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੀਚੈ, ਸੁਰ, ਲਿੱਪੀ, ਲਿਖਣਾ, ਤਾਨ, ਆਲਾਪ, ਟੁਕੜਾ, ਰੇਲਾ, ਮਿਲਦੇ-ਜੁਲਦੇ ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਆਦਿਕ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਸ਼ਾਸਤਰ ਨਾਲ ਕ੍ਰਿਆਤਮਿਕ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਬੜੀ ਸਹਾਇਤਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

ਸ਼ੁੱਧ ਸ਼ਾਸਤਰ ਵਿਚ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ, ਨਾਦ, ਜਾਤੀ, ਆਰੋਹ, ਅਵਰੋਹ, ਸੁਰ, ਲੈਅ, ਮਾਤਰਾ; ਤਾਲੀ, ਖ਼ਾਲੀ ਆਦਿਕ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ; ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਆਦਿਕ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰ

ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਮੁੱਖ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ:

1. ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਸੰਗੀਤ; 2. ਭਾਵ ਸੰਗੀਤ।

1. ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਉਸ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਕੁੱਝ ਖ਼ਾਸ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਨੀ ਅਤਿ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਰਾਗ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਨਾ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਰਾਗ ਦੀ ਹਾਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਤਾਲ ਦੀ ਸੀਮਾ ਵਿਚ ਵੀ ਰਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧ੍ਰੁਪਦ, ਧਮਾਰ, ਖ਼ਿਆਲ, ਟੱਪਾ, ਠੁਮਰੀ ਆਦਿਕ ਜਿਹਨਾਂ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ-ਪੂਰਵਕ ਵੇਰਵਾ ਅੱਗੇ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ।

2. ਭਾਵ ਸੰਗੀਤ ਉਸ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾ ਕੋਈ ਬੰਧਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਇਸ ਦਾ ਨਿਯਮਤ ਸ਼ਾਸਤਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਕੰਨਾਂ ਨੂੰ ਅੱਛਾ ਲੱਗਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਬੰਦਸ਼ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। ਚਾਹੇ ਕੋਈ ਵੀ ਸੁਰ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਾਲ ਵਿਚ ਗਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਆਲਾਪ, ਤਾਨ, ਸਰਗਮ ਆਦਿ ਕੁਝ ਵੀ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵ ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਕਦੀ-ਕਦੀ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਵੀ ਆਸਰਾ ਲੈਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਸੰਗੀਤ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਤਿੰਨ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ:

1. ਚਿੱਤਰ-ਪਟ ਜਾਂ ਫ਼ਿਲਮੀ ਸੰਗੀਤ; 2. ਲੋਕ ਗੀਤ; 3. ਭਜਨ ਗੀਤ।

1. ਚਿੱਤਰ-ਪਟ ਜਾਂ ਫ਼ਿਲਮੀ ਗੀਤ : ਜਦ ਕਿਸੇ ਗੀਤ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਫੋਟੋਆਂ ਚਿੱਤਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਕਿਸੇ ਪਰਦੇ 'ਤੇ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਚਿੱਤਰ-ਪਟ ਜਾਂ ਫ਼ਿਲਮੀ ਗੀਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਫ਼ਿਲਮੀ ਗੀਤਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਨਿੱਜੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਭਾਵਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਗੀਤ ਦੀ ਚੱਲਦੀ ਫਿਰਦੀ ਆਕਰਸ਼ਕ ਦਿਲ-ਖਿੱਚਵੀਂ ਰਚਨਾ, ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਅਨੇਕਾਂ ਸਾਜ਼ਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ, ਸ਼ਿੰਗਾਰ-ਰਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਸਪਰਸ਼ ਸ਼ਬਦ, ਸੁਰੀਲੇ, ਮਿੱਠੇ, ਮਧੁਰ, ਦਿਲਕਸ਼ ਕੰਠ ਦੁਆਰਾ ਗਾਇਆ ਜਾਣਾ ਅਤੇ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਵਾਰੀ ਮਾਜਨਾ, ਭਾਵ ਕਿ ਗਾ ਕੇ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸ ਕਰਨੀ, ਆਦਿਕ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੀਤਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਹੋਣ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਫ਼ਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਪਰਦੇ ਉਪਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਉਹਨਾਂ ਗੀਤਾਂ ਨੂੰ ਚਿੱਤਰ-ਪਟ ਜਾਂ ਫ਼ਿਲਮੀ ਗੀਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੀ ਜਨ-ਸਾਧਾਰਣ ਦੀ ਰੁਚੀ ਫ਼ਿਲਮੀ ਗੀਤਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

2. ਲੋਕ ਗੀਤ : ਇਹ ਪੇਂਡੂ ਗੀਤ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਵਿਚ ਸੈਂਕੜੇ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਚਲੇ ਆਏ ਰੀਤਾਂ-ਰਿਵਾਜਾਂ ਦੀ ਝਲਕ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਦੀ ਦੇ ਗੀਤ, ਵਰਖਾ ਰੁੱਤ ਦੇ ਗੀਤ, ਆਲਹਾ, ਬਿਰਹਾ, ਲੋਰੀ, ਘੋੜੀਆਂ, ਸੁਹਾਗ, ਬਾਊਲ, ਮਾਹੀਆ, ਭਟਿਆਲੀ, ਮਾਂਝੀ ਲੋਕ ਗੀਤ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਗੀਤਾਂ ਦਾ ਸਰੂਪ ਸਰਲ ਭਾਵ ਸਹਿਤ, ਕੁਝ ਸੁਰਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਸੀਮਿਤ ਅਤੇ ਲੈਅ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਗੀਤਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਦੇ ਸਾਰ ਹੀ ਸਾਧਾਰਣ ਆਦਮੀ ਤਾਲੀ ਦੇਣ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਨਾਲ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਢੋਲਕ ਹੀ ਵਜਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

3. ਸ਼ਬਦ, ਭਜਨ ਅਤੇ ਗੀਤ : ਜਿਹੜੇ ਗੀਤਾਂ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਉਸਤਤ, ਬੇਨਤੀ ਅਤੇ ਅਰਾਧਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਬਿਸ਼ਨ ਪਦੇ ਜਾਂ ਭਜਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸਾਹਿਤਕ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰ ਤਾਲ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗੀਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਦ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਸੁਰ ਤਾਲ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਰਾਗ ਦੇ ਤਾਲ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਤੋਂ ਅਜ਼ਾਦ ਦਿਲ-ਖਿੱਚਵੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਗੀਤ ਦੀ ਰਚਨਾ ਇਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਹਨ। ਇਹ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਦਾਦਰਾ ਅਤੇ ਕਹਿਰਵਾ ਤਾਲ ਵਿਚ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਗੀਤਾਂ ਅਤੇ ਚਿੱਤਰ-ਪਟ ਗੀਤਾਂ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਅੰਤਰ ਇਹੋ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਵਿਚ ਫ਼ਿਲਮੀ ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਬਹੁਤ ਚੱਲਦੀ ਫਿਰਦੀ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਬਹੁਤ ਸਸਤੇ ਢੰਗ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਨਿਬੱਧ ਗਾਨ

ਤਾਲ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨਿਬੱਧ ਗਾਨ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਨਿਬੱਧ ਗਾਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਵਸਤੂ ਅਤੇ ਰੂਪਕ ਆਦਿਕ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਸਨ, ਪਰ ਆਧੁਨਿਕ ਕਾਲ ਵਿਚ ਨਿਬੱਧ ਗਾਨ ਅੰਦਰ ਖ਼ਿਆਲ, ਠੁਮਰੀ, ਧ੍ਰੁਪਦ, ਧਮਾਰ ਆਦਿਕ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਸਭ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਤਾਲ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾਂ ਤਾਲ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਗਾਇਆ ਜਾਂ ਵਜਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਨਿਬੱਧ ਗਾਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।

ਅਨਿਬੱਧ ਗਾਨ

ਜਿਹੜਾ ਗਾਇਨ ਬਿਨਾਂ ਤਾਲ ਤੋਂ ਗਾਇਆ ਜਾਂ ਵਜਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਅਨਿਬੱਧ ਗਾਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਅਨਿਬੱਧ ਗਾਨ ਦੇ ਰਾਗਾਲਾਪ, ਰੂਪਕਾ ਲਾਪ, ਅਤੇ ਅਲਾਪਿਤ ਗਾਨ ਆਦਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਸਨ ਪਰ ਆਧੁਨਿਕ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਅਨਿਬੱਧ ਗਾਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਲਾਪ ਗਾਇਨ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੈ ਜੋ ਰਾਗ ਦੇ ਗੀਤ ਗਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਗਾਇਆ ਵਜਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਥਾਇ

ਰਾਗ ਵਿਸਥਾਰ ਦੇ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਸੁਰ ਸਮੁਦਾਇਆ ਨੂੰ ਸਥਾਇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ।

ਉਠਾਵ

ਗਾਇਨ ਜਾਂ ਵਾਦਨ ਵਿਚ ਰਾਗ ਨੂੰ ਜਿਸ ਰਾਗ ਵਾਚਕ ਸੁਰ ਸੰਗਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਸੁਰ ਸੰਗਤੀਆਂ ਨੂੰ ਰਾਗ ਦਾ ਉਠਾਵ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸੁਰ ਸਮੁਦਾਇ ਵਿਚ ਰਾਗ ਅੰਦਰ ਲੱਗਣ ਵਾਲੇ ਮੁਖ ਸੁਰ ਅਤੇ ਵਾਦੀ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਨਿਸਚਿਤ ਉਠਾਵ ਤੋਂ ਰਾਗ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪੂਰਵਾਂਗ ਅਤੇ ਉਤਰਾਂਗ ਦੇ ਉਠਾਵ ਵੱਖੋ-ਵੱਖ ਹਨ। ਪੂਰਵਾਂਗ ਦਾ ਉਠਾਵ ਰਾਗ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਤਰਾਂਗ ਦਾ ਉਠਾਵ ਰਾਗ ਵਿਸਥਾਰ ਦਾ ਅੰਤਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਰਾਗ ਕੇਦਾਰ ਵਿਚ ਪੂਰਵਾਂਗ ਦਾ ਉਠਾਵ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ : "ਸਾਮ, ਮਪ, ਧਪਮ" ਅਤੇ ਇਸੇ ਰਾਗ ਦੇ ਉਤਰਾਂਗ ਦਾ ਉਠਾਵ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੋਵੇਗਾ : "ਮੰ ਪ ਧਨੀ ਸਾਂ, ਰੇਂ ਸਾਂ।" ਕਦੀ ਕਦੀ ਇਕ ਰਾਗ ਦੇ ਪੂਰਵਾਂਗ

ਤੇ ਉਤਰਾਂਗ ਦੇ ਉਠਾਵ ਇਕ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਰਾਗ ਛਾਇਆ ਨਟ ਦੇ ਪੂਰਵਾਂਗ ਦੇ ਉਠਾਵ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ: (1) ਸਾ, ਰੇ ਗ ਮ ਪ; (2) ਸਾ, ਗ ਮ ਰੇ, ਸਾ ਰੇ ਸਾ, ਆਦਿਕ। ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਤਰਾਂਗ ਦੇ ਉਠਾਵ: (1) ਪ ਪ ਸਾਂ, ਰੇਂ ਸਾਂ; (2) ਪ, ਨੀ ਸਾਂ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੋਣਗੇ।

ਮੁਖ ਚਾਲਨ

ਪੁਰਾਤਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਰਾਗ ਨੂੰ ਵਿਸਥਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਜੋ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਅਲੰਕਾਰ, ਗਮਕ ਮੀਂਡ ਆਦਿਕ ਨਾਲ ਸਜਾ ਕੇ ਗਾਉਣਾ ਅਤੇ ਵਜਾਉਣਾ ਮੁਖ ਚਾਲਨ ਕਹਿਲਾਂਦਾ ਸੀ। ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਰਾਗਾਲਾਪ

ਪੁਰਾਤਨ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਆਲਾਪ ਕਰਨ ਦਾ ਇਹੋ ਹੀ ਢੰਗ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਸੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਅਨਿਬੱਧ ਗਾਨ ਕਹਿ ਕੇ ਪੁਕਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦੀ ਗਾਇਨ ਸ਼ੈਲੀ ਵਿਚ ਤਾਲ ਦਾ ਬੰਧਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਗਾਇਕ ਗੀਤ ਗਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਰਾਗ ਦਾ ਸਰੂਪ ਰਾਗਾਲਾਪ ਦੁਆਰਾ ਖਿੱਚਦਾ ਸੀ। ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਗਾਇਨ ਜਾਂ ਵਾਦਕ ਗੀਤ ਗਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਗ ਦਾ ਆਲਾਪ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਰਾਗਾਲਾਪ ਦੁਆਰਾ ਰਾਗ ਦੇ ਦਸ ਨਿਯਮ ਦਰਸਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਜੋ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ: ਗ੍ਰਹਿ, ਅੰਸ਼, ਨਿਆਸ, ਅਲਪਤੱਵ, ਬਹੁਤੱਵ, ਛਾੜਤੱਵ, ਅਪਨਿਆਸ, ਮੰਦਰ, ਤਾਰ ਅਤੇ ਮੱਧਮ।

ਰੂਪਕਾਲਾਪ

ਆਲਾਪ ਕਰਨ ਦੇ ਦੂਸਰੇ ਢੰਗ ਨੂੰ ਪੁਰਾਤਨ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਰੂਪਕਾਲਾਪ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਨਾਮ ਤੋਂ ਹੀ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਗਾਇਕ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਰਾਗ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਕਰ ਕੇ ਰਾਗ ਦਾ ਸਰੂਪ ਖਿੱਚਦਾ ਸੀ। ਗਾਇਨ ਦਾ ਇਹ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅਨਿਬੱਧ ਗਾਇਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਸੀ, ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਇਸ ਗਾਇਨ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਆਲਾਪਿਤ ਗਾਨ

ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਗਾਲਾਪ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰੂਪਕਾਲਾਪ, ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਆਲਾਪਿਤ ਗਾਨ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਰਾਗ ਵਿਸਥਾਰ ਦੇ ਇਹ ਤਿੰਨੇ ਸਰੂਪ ਅਨਿਬੱਧ ਗਾਨ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਕਲਾਸਾਂ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਰਾਗ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਵਸਤੂ ਤੇ ਰੂਪਕ ਗਾਈ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਆਲਾਪਿਤ ਗਾਨ ਵਿਚ ਰਾਗ ਦਾ ਸੰਪੂਰਨ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਣ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਰਾਗਾਲਾਪ ਦੇ ਦਸ ਲੱਛਣਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਆਵਿਰਭਾਵ ਅਤੇ ਤਿਰੋਭਾਵ ਵੀ ਵਿਖਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਇਹਨਾਂ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਚਲਨ

ਰਾਗ ਨੂੰ ਸੁਰਾਂ ਵਿਚ ਵਿਸਥਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਢੰਗ ਨੂੰ ਚਲਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਠਾਵ ਦੇ ਬਾਅਦ ਰਾਗ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਰਾਗ ਵਿਚ ਲੱਗਣ ਵਾਲੇ ਸੁਰ ਅਤੇ ਵਾਦੀ ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਚਲਨ ਦਾ ਅਰਥ ਅਸੀਂ ਰਾਗ ਵਿਸਥਾਰ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਮੰਨ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਹਰ ਇਕ ਰਾਗ ਨੂੰ ਵਿਸਥਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਇਕ ਸਵਤੰਤਰ ਢੰਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹੋ ਢੰਗ ਉਸ ਰਾਗ ਦਾ ਚਲਨ ਕਹਿਲਾਂਦਾ ਹੈ। ਚਲਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰਾਗ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸੁਰ ਸੰਗਤੀਆਂ ਅਤੇ ਮੁਖ ਸੁਰ ਜਿਵੇਂ ਪਕੜ, ਆਰੋਹ, ਅਵਰੋਹ, ਵਾਦੀ, ਸੰਵਾਦੀ, ਨਿਆਸ ਆਦਿਕ ਸੁਰਾਂ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਰਾਗ ਕੇਦਾਰ ਦਾ ਚਲਨ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ: "ਸਾ ਮ, ਮ ਪ, ਧ ਪ ਮ, ਮ ਪ ਧ ਸਾਂ, ਧ ਪ ਮੰ ਪ, ਧ ਪ ਮ, ਮ ਗ ਪ, ਧ ਨੀ ਸਾਂ, ਧ ਪ ਮੰ ਪ, ਧ ਪ, ਮੰ ਪੰ ਮ ਰੇ ਸਾ।"

ਵਿਦਾਰੀ

ਗੀਤਾਂ ਦੇ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਜਾਂ ਰਾਗਾਲਾਪ ਦੇ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਖੰਡਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦਾਰੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਵਿਦਾਰੀ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਵਕਤ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਵਸਤੂ, ਰੂਪਕ ਆਦਿ ਦੇ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਅੰਗ ਜੋ ਧਾਤੂ ਕਹਿਲਾਂਦੇ ਸਨ, ਜਿਵੇਂ ਧ੍ਰੂਵ, ਉਦਗ੍ਰਾਹ, ਮੇਲਾਪਕ, ਅੰਤਰਾ ਅਤੇ ਅਭੋਗ ਹੀ ਵਿਦਾਰੀ ਕਹਿਲਾਂਦੇ ਸਨ। ਆਧੁਨਿਕ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਗੀਤ ਦੇ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਅੰਗ ਸਥਾਈ, ਅੰਤਰਾ, ਸੰਚਾਰੀ ਅਤੇ ਅਭੋਗ ਨੂੰ ਵਿਦਾਰੀ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਅਪਨਿਆਸ, ਸਨਿਆਸ, ਵਿਨਿਆਸ ਆਦਿਕ ਸੁਰਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦਾਰੀ ਸੁਰ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਇਹ ਮਤ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਵਿਦਾਰੀ ਗੀਤ ਦੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਕਹਿਣਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਠੀਕ ਹੈ।

ਧਾਤੂ

ਮੱਧਕਾਲ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਧ੍ਰੁਪਦ, ਧਮਾਰ, ਖ਼ਿਆਲ ਆਦਿਕ ਗੀਤਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸ ਵਕਤ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਵਸਤੂ, ਰੂਪਕ ਆਦਿਕ ਗਾਇਨ ਨਿਬੱਧਗਾਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਧਾਤੂ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਪੁਕਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਸ਼ਾਰੰਗ ਦੇਵ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ *ਸੰਗੀਤ ਰਤਨਾਕਰ* ਵਿਚ ਪੰਜ ਧਾਤੂਆਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜੋ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ: "ਉਦਗ੍ਰਾਹ, ਮੇਲਾਪਕ, ਧਰੂਵ, ਅੰਤਰਾ, ਅਭੋਗ, ਆਧੁਨਿਕ ਕਾਲ ਵਿਚ ਕੁਝ ਗੀਤਾਂ ਵਿਚ ਸਥਾਈ, ਅੰਤਰਾ, ਸੰਚਾਰੀ ਅਤੇ ਅਭੋਗ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਚਾਰ ਹਿੱਸੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਸਥਾਈ ਅਤੇ ਅੰਤਰਾ ਕੇਵਲ ਦੋ ਹੀ ਹਿੱਸੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਵਿਦਾਰੀ ਅਤੇ ਧਾਤੂ ਵਿਚ ਸਿਰਫ਼ ਫ਼ਰਕ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੀਤ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਅਤੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਪਹਿਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਦਾਰੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਗੀਤ ਦੇ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਹਿੱਸੇ ਧਾਤੂ ਕਹਿਲਾਂਦੇ ਹਨ ਅਰਥਾਤ ਗੀਤ ਵਿਚ ਜੋ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਹਿੱਸੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦਾਰੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਵੱਡੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਜੋ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਹਿੱਸੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਧਾਤੂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਆਕਿਸ਼ਪਿਤਕਾ

ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਤਾਲ, ਸੁਰ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਇਹਨਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਦੀ ਪੂਰਣ ਰਚਨਾ ਨੂੰ 'ਆਕਿਸ਼ਪਿਤਕਾ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਦੂਸਰੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਨਿਬੱਧ ਗਾਇਨ ਵੀ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਜਿਤਨੇ ਵੀ ਖ਼ਿਆਲ, ਧ੍ਰਪਦ, ਧਮਾਰ, ਠੁਮਰੀ ਆਦਿਕ ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਭ ਆਕਿਸ਼ਪਿਤਕਾ ਕਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਨਾਇਕੀ

ਗੁਰੂ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਤੋਂ ਸਿੱਖੀ ਹੋਈ ਚੀਜ਼ ਜਾਂ ਗੀਤ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਉਸੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਗਾਉਣ ਨੂੰ ਨਾਇਕੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸਤਾਦ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਗੀਤ ਨੂੰ ਗਾਉਣਾ ਤੇ ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ ਕੁਝ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਨਾ ਲਗਾਉਣਾ ਨਾਇਕੀ ਕਹਿਲਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਲਈ ਭਾਤਖੰਡੇ ਜੀ ਦੀ *ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਸੰਗੀਤ ਪੱਧਤੀ* ਅਤੇ *ਕ੍ਰਮਿਕ ਪੁਸਤਕ ਮਾਲਿਕਾ*, ਨਾਮਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਸਾਰੇ ਗੀਤ ਨਾਇਕੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।

ਨਾਇਕ

ਸੰਗੀਤ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੇ ਕਲਾ ਦਾ ਗਿਆਨ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਗਾਇਕ ਜੋ ਨਵੀਆਂ-ਨਵੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਨਾਇਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਤਾਨਸੈਨ, ਸਦਾਰੰਗ, ਅਦਾਰੰਗ, ਹਰਰੰਗ, ਰੰਗੀਲੇ ਆਦਿਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਇਕ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਨਾਇਕ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਗਾਇਕ ਹੋਵੇ।

ਗਾਇਕੀ

ਗੁਰੂ ਪਰੰਪਰਾ ਤੋਂ ਸਿੱਖੇ ਹੋਏ ਗੀਤ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਭਿਆਸ ਅਤੇ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਜਾਵਟ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਗਾਉਣਾ ਗਾਇਕੀ ਕਹਿਲਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਦ ਨਾਇਕੀ ਨੂੰ ਗਾਇਕ ਵੱਖੋ ਵੱਖਰੇ ਆਲਾਪ, ਤਾਨ, ਬੋਲਤਾਨ ਤੇ ਅਲੰਕਾਰਾਂ ਆਦਿਕ ਨਾਲ ਸਜਾ ਕੇ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਗਾਇਕੀ ਕਹਿਲਾਂਦੀ ਹੈ।

ਗਾਇਕ

ਜੋ ਗਾਇਨ ਕਲਾ ਵਿਚ ਮਾਹਿਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਗਾਇਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਗਾਇਕ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਨਵੀਆਂ-ਨਵੀਆਂ ਗੀਤ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਵਾਸਤੇ ਤਾਂ ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਵਿਵਹਾਰਕ ਗਿਆਨ ਹੀ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ। ਹਾਂ, ਨਾਇਕ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਗਾਇਕ ਵੀ ਹੋਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਬਿਨਾਂ ਸੰਗੀਤ ਦੇ, ਪ੍ਰਤੱਖ ਕਿਰਿਆ ਦੇ ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਉਹ ਨਵੀਆਂ ਗੀਤ ਰਚਨਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਨਾਇਕ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਗਾਇਕ ਹੋਵੇ ਪਰ ਗਾਇਕ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਬੰਧਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਵਾਗੇਯਕਾਰ

ਪੁਰਾਤਨ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਵਾਗੇਯਕਾਰ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਉਸ ਵਿਦਵਾਨ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਜੋ ਸ਼ਬਦ ਰਚਨਾ ਅਤੇ ਸੁਰ ਰਚਨਾ, ਦੋਨਾਂ ਵਿਚ ਮਾਹਿਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਵਾਗੇਯਕਾਰ ਨੂੰ ਸੰਗੀਤ ਤੇ ਸਾਹਿਤਯ ਦੋਨੋਂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਅਤਿ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਵਾਕ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਪਦ ਰਚਨਾ ਭਾਵ ਕਿ ਮਾਤੁ ਅਤੇ ਗੇਯ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਸੁਰ ਰਚਨਾ ਭਾਵ ਕਿ ਧਾਤੂ। ਸੋ ਕਹਿਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵਾਗੇਯਕਾਰ ਪਹਿਲੇ ਪਦ ਰਚਨਾ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਪਦ ਜਾਂ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਸੁਰ ਦੇ ਕੇ ਤਾਲ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਇਕ ਨਵੀਂ ਸੁਰ ਰਚਨਾ ਭਾਵ ਗੀਤ ਤਿਆਰ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਸ਼ਾਰੰਗਦੇਵ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ *ਸੰਗੀਤ ਰਤਨਾਕਰ* ਵਿਚ ਵਾਗੇਯਕਾਰ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ:

1. ਵਿਆਕਰਣ, ਛੰਦ, ਰਸ, ਅਲੰਕਾਰ ਆਦਿ ਦਾ ਪੂਰਨ ਗਿਆਨ।
2. ਹਰ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦਾ ਪੂਰਨ ਗਿਆਨ।
3. ਹਰ ਇਕ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜ, ਰਹਿਣ-ਸਹਿਣ ਆਦਿ ਦਾ ਗਿਆਨ।
4. ਸੰਗੀਤ ਕਲਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤਾਲ, ਲੈਅ, ਸੁਰ, ਰਾਗ ਆਦਿ ਦਾ ਗਿਆਨ।
5. ਸੰਗੀਤ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦਾ ਪੂਰਾ ਗਿਆਨ।
6. ਧਵਨਿ ਦੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਾਕੂ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।
7. ਵਾਗ ਮਤਲਬ ਮਾਤੁ, ਗੇਯ ਮਤਲਬ ਧਾਤੂ ਦਾ ਜੋ ਕਰਤਾ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਪਦ ਰਚਨਾ ਅਤੇ ਸੁਰ ਰਚਨਾ ਦਾ ਜੋ ਗਿਆਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਵਾਗੇਯਕਾਰ ਹੈ।
8. ਸ਼ਾਸਤਰ ਵਿਚ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਆਦਿ ਰਸਾਂ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਭਾਵਾਂ ਦਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉੱਤਮ ਗਿਆਨ ਹੈ, ਉਹ ਵਾਗੇਯਕਾਰ ਹੈ।
9. ਗਾਇਨ, ਵਾਦਨ ਅਤੇ ਨਿਰਤ ਇਹਨਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਚਤੁਰ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ ਸਰੀਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ ਅਰਥਾਤ ਜੋ ਆਦਮੀ ਬਿਨਾਂ ਸਖ਼ਤ ਮਿਹਨਤ ਦੇ ਜਾਂ ਅਭਿਆਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਰਾਗ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਲੈਅ, ਤਾਲ ਦਾ ਪੂਰਨ ਗਿਆਨ ਹੋਵੇ।
10. ਜੋ ਰਾਗ ਦਵੈਸ਼ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਚਿਤ ਅਨੁਚਿਤ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋਵੇ ਕਿ ਕਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਕਿਹੜੀ ਜਗ੍ਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਗਿਆਨ, ਜੋ ਸਵਤੰਤਰ ਰਚਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਰੱਖਦਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਨਵੀਆਂ ਰਚਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਪੂਰਨ ਗਿਆਨ ਹੋਵੇ।
11. ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਮਨ ਦਾ ਭਾਵ ਜਾਨਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ, ਪ੍ਰਬੰਧ ਦਾ ਉੱਚ ਗਿਆਨ ਤੇ ਜਲਦੀ ਹੀ ਕਵਿਤਾ ਰਚਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਅਤੇ ਜਿਸ ਵਿਚ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਗੀਤਾਂ ਦੇ ਛਾਇਆ ਦਾ ਅਨੁਕਰਣ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ।
12. ਮੰਦਰ, ਮੱਧ ਤੇ ਤਾਰ, ਤਿੰਨਾਂ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਗਮਕ ਲੈਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਰੱਖਦਾ ਹੋਵੇ। ਰਾਗਾਲਾਪਤੀ, ਰੂਪਕਾਲਾਪਤੀ ਵਿਚ ਜੋ ਨਿਪੁੰਨ ਹੋਵੇ ਤੇ ਚਿਤ ਇਕਾਗਰ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਗੁਣ ਜਿਸ ਵਿਚ ਹੋਣ, ਉਸ ਨੂੰ ਵਾਗੇਯਕਾਰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੋ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ:

1. **ਮੱਧਮ ਵਾਗੇਯਕਾਰ:** ਜੋ ਸੁਰ ਰਚਨਾ ਅਰਥਾਤ ਧਾਤੂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਪ੍ਰਵੀਨ ਹੈ

ਪਰ ਮਾਤੂ ਅਰਥਾਤ ਪਦ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਮੰਦ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਮੱਧਮ ਵਾਗੇਯਕਾਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਹੜਾ ਸੁਰ ਲਿਪੀ ਕਰਨ ਦਾ ਗਿਆਨ ਰੱਖਦਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਪਦ ਰਚਨਾ ਭਾਵ ਮਾਤੂ ਦਾ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਗਿਆਨ ਹੋਵੇ ਪਰ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਗਾਇਨ ਵਿਚ ਕੁਸ਼ਲ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਵੀ ਮੱਧਮ ਵਾਗੇਯਕਾਰ ਹੈ।

2. ਅਧਮ ਵਾਗੇਯਕਾਰ : ਜਿਹੜਾ ਸਿਰਫ਼ ਸ਼ਬਦ ਗਿਆਨ ਤਾਂ ਰੱਖਦਾ ਹੋਵੇ ਪਰ ਪਦ ਰਚਨਾ ਭਾਵ ਕਵਿਤਾ ਅਤੇ ਸੁਰ ਰਚਨਾ ਭਾਵ ਕਿ ਸੁਰ ਲਿਪੀ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਅਧਮ ਵਾਗੇਯਕਾਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਕਲਾਵੰਤ

ਕਲਾਵੰਤ ਦਾ ਮੁੱਖ ਗੁਣ ਹੈ ਕ੍ਰਿਆ ਸਿਧ। ਜਿਸ ਦੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਵਿਚ ਗਲਾ ਤੇ ਹੱਥ ਖ਼ੂਬ ਤਿਆਰ ਹੋਣ ਅਤੇ ਜੋ ਧ੍ਰਪਦ, ਧਮਾਰ ਦਾ ਪੂਰਨ ਗਿਆਤਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਕੁਸ਼ਲਤਾ-ਪੂਰਵਕ ਗਾ ਕੇ ਸਰੋਤਾਵਾਂ ਦਾ ਮਨੋਰੰਜਨ ਕਰ ਸਕੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਕਲਾਵੰਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਗੰਧਰਵ

ਜੋ ਮਾਰਗੀ ਸੰਗੀਤ ਨੂੰ ਗਾ ਵਜਾ ਸਕਦਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਰਾਗ ਰਾਗਨੀਆਂ ਦੀ ਵੀ ਪੂਰਨ ਜਾਣਕਾਰੀ ਰੱਖਦਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਗੰਧਰਵ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਪੰਡਿਤ

ਜਿਸ ਨੂੰ ਗਾਇਨ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦਾ ਤਾਂ ਪੂਰਨ ਗਿਆਨ ਹੋਵੇ ਪਰ ਗਾਇਨ ਕਲਾ ਅਰਥਾਤ ਪ੍ਰੈਕਟੀਕਲ ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਸਾਧਾਰਣ ਗਿਆਨ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਗੀਤ ਕਲਾ ਦਾ ਪੰਡਿਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਸੰਗੀਤ ਸ਼ਾਸਤਰਕਾਰ

ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਤੇ ਨਵੀਨ ਪੱਧਤੀ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੋਵੇ, ਜਿਵੇਂ ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਇਤਿਹਾਸ, ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਤੇ ਆਧੁਨਿਕ ਗਾਇਨ ਪੱਧਤੀ ਦਾ ਅੰਤਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਰੱਖਦਾ ਹੋਵੇ; ਗੀਤ, ਪ੍ਰਬੰਧ, ਸਾਜ਼ਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰ, ਤਾਲ, ਨਿਰਤ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਆਪਣੀ ਕਲਮ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਸਕੇ ਅਤੇ ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਵਰਤਮਾਨ ਸਰੂਪ ਤੇ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਉੱਨਤੀ ਉਪਰ ਆਪਣੇ ਯੋਗ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਕੇ ਸੰਗੀਤ ਕਲਾ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਸਕੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਅਤੇ ਨਵੀਨ ਸੰਗੀਤ ਪੱਧਤੀ ਉਪਰ ਨਵੇਂ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਗੀਤ ਸ਼ਾਸਤਰਕਾਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਸੰਗੀਤ ਅਧਿਆਪਕ

ਜੋ ਸ਼ਾਂਤ ਬਿਰਤੀ ਨਾਲ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਸਕੇ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਕਠਿਨਾਈ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਦਾ ਧਰਮ, ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ

ਅਤੇ ਰੁਚੀ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਦੇ ਕੇ ਸਹਿਜ ਅਤੇ ਸਰਲ ਮਾਰਗ ਸਮਝਾਉਣ, ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਰੱਖਦਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਗੀਤ ਅਧਿਆਪਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸੰਗੀਤ ਅਧਿਆਪਕ ਗਵੱਈਆਂ ਦੀ ਮਹਿਫ਼ਲ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਆਪਣਾ ਰੰਗ ਭਾਵੇਂ ਨਾ ਜਮਾ ਸਕੇ, ਪਰ ਉਹ ਅੱਛੇ ਸੰਗੀਤ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦਾ ਗੁਣ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ।

ਕੱਵਾਲ

ਜੋ ਗਾਇਕ ਗ਼ਜ਼ਲ, ਦਾਦਰਾ, ਕੱਵਾਲੀ ਆਦਿਕ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੱਵਾਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਅਤਾਈ ਗਾਇਕ

ਜਿਹੜੇ ਆਦਮੀ ਕਿਸੇ ਉਸਤਾਦ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਉਸਤਾਦ ਨਾ ਮੰਨ ਕੇ ਨਿਯਮਤ ਸ਼ੁੱਧ ਰੂਪ ਨਾਲ ਸਿੱਖਿਆ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ, ਬਲਕਿ ਇਧਰੋਂ-ਉਧਰੋਂ ਜਿਥੋਂ ਵੀ ਮਿਲਦਾ ਹੋਵੇ ਸੁਣ ਕੇ ਗਾਉਣ ਵਜਾਉਣ ਲੱਗ ਪੈਣ ਅਤੇ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦਾ ਗਿਆਨ ਨਾ ਰੱਖਦੇ ਹੋਣ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਤਾਈ ਗਾਇਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਕੱਥਕ

ਨਿਰਤ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਵਿਉਪਾਰੀ, ਜਿਹੜੇ ਕਈ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਤੋਂ ਇਹੀ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹੋਣ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੱਥਕ ਜਾਂ ਢਾਡੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਮਾਰਗੀ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ੀ ਸੰਗੀਤ

ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਸੰਗੀਤਕਾਰਾਂ ਨੇ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਨੂੰ ਦੋ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਸੀ: (1) ਮਾਰਗੀ ਸੰਗੀਤ; (2) ਦੇਸ਼ੀ ਸੰਗੀਤ।

1. ਮਾਰਗੀ ਸੰਗੀਤ : ਮਾਰਗੀ ਸੰਗੀਤ ਉਸ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਗੰਧਰਵ ਅਥਵਾ ਦੇਵਤਾ ਲੋਕ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਗੰਧਰਵ ਸੰਗੀਤ ਵੀ ਕਹਿ ਕੇ ਪੁਕਾਰਦੇ ਹਨ। ਅਤਿ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਜਦ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਮਨ ਨੂੰ ਇਕਾਗਰ ਕਰਨ ਦੀ ਇਕ ਅਤਿਅੰਤ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਹੀ ਉਹ ਇਸ ਕਲਾ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਲਈ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਅਤੇ ਸੰਗੀਤ ਨੂੰ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਮੁਖ ਸਾਧਨ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣ ਲੱਗਾ। ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ 'ਓਮ' ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਹੀ ਨਾਦ-ਬ੍ਰਹਮ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ।

ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਨਿਸਚਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਅਦ ਸੰਗੀਤਕਾਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕਠਿਨ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਪ੍ਰਯਤਨ ਕੀਤਾ। ਭਰਤ ਮੁਨੀ ਨੇ ਇਸ ਨਿਯਮ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਸੰਗੀਤ ਨੂੰ ਜੋ ਈਸ਼ਵਰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਸਾਧਨ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮਾਰਗੀ ਅਥਵਾ ਮਾਰਗ ਸੰਗੀਤ ਕਹਿ ਕੇ ਪੁਕਾਰਿਆ।

ਮਾਰਗੀ ਸੰਗੀਤ ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੀ ਨੇ ਭਰਤ ਮੁਨੀ ਨੂੰ ਸਿਖਾਇਆ, ਭਰਤ ਮੁਨੀ ਨੇ ਸ਼ੰਕਰ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਗੰਧਰਵ ਅਤੇ ਅਪਸਰਾਵਾਂ ਤੋਂ ਕਰਵਾਇਆ। ਇਸ ਸੰਗੀਤ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਗੰਧਰਵ ਲੋਕ ਹੀ ਗਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਗੰਧਰਵ ਸੰਗੀਤ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਾਰਗੀ ਸੰਗੀਤ ਅਚਲ ਸੰਗੀਤ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਵਿਚ ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਵੀ ਪਰਿਵਰਤਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਨਿਯਮ ਅਤੇ ਬੰਧਨ ਬਹੁਤ ਕਠੋਰ ਸਨ। ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਉਸ ਦਾ ਮੁਖ ਉਦੇਸ਼ ਸੀ ਅਤੇ ਲੋਕ-ਰੰਜਨ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮਾਰਗੀ ਸੰਗੀਤ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੀ। ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਇਸ ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

2. ਦੇਸ਼ੀ ਸੰਗੀਤ : ਦੇਸ਼ੀ ਸੰਗੀਤ ਉਸ ਸੰਗੀਤ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਅਨੇਕਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਜਨਤਾ ਦੀ ਰੁਚੀ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਮੁਖ ਮੰਤਵ ਜਨਤਾ ਦਾ ਮਨੋਰੰਜਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਦੇਸ਼ੀ ਸੰਗੀਤ ਨੂੰ ਗਾਨ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪੁਰਾਤਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ੀਆਂ-ਮੁਨੀਆਂ ਨੇ ਜਦ ਇਹ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਦੀ ਵੀ ਇਕ ਅਪੂਰਣ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਤਦ ਤੋਂ ਹੀ ਮਾਰਗੀ ਸੰਗੀਤ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਰੂਪ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਚ ਆਇਆ। ਇਸ ਲਈ ਸੰਗੀਤ ਦੋ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਪਹਿਲਾ ਸੰਗੀਤ ਉਹ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਮੁਖ ਮੰਤਵ ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਦੂਸਰਾ ਸੰਗੀਤ ਉਹ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਉਦੇਸ਼

ਜਨ-ਮਨੋਰੰਜਨ ਸੀ। ਸੋ ਜਿਸ ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਮੰਤਵ ਜਨ-ਮਨੋਰੰਜਨ ਸੀ, ਉਹ ਦੇਸ਼ੀ ਸੰਗੀਤ ਕਹਿਲਾਇਆ।

ਦੇਸ਼ੀ ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਮੁਖ ਉਦੇਸ਼ ਜਨ-ਰੰਜਨ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਰੁਚੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਵਿਚ ਅਨੇਕ ਪਰਿਵਰਤਨ ਹੋਣ ਲੱਗੇ। ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਵਿਚ ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਫ਼ਰਕ ਆਉਣ ਲੱਗਾ। ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਮਾਰਗੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਪਰਿਵਰਤਨ ਕਰ ਕੇ ਦੇਸ਼ੀ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਹੋਈ। ਦੇਸ਼ੀ ਸੰਗੀਤ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਣ ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸੰਗੀਤ ਤੋਂ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਅੱਜ ਜਿਸ ਦੇਸ਼ੀ ਸੰਗੀਤ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਸੁਣਦੇ ਅਥਵਾ ਗਾਉਂਦੇ ਵਜਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਉਹ ਸਭ ਉਸ ਦੀ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲਤਾ ਦਾ ਹੀ ਪਰਿਣਾਮ ਹੈ। ਪੁਰਾਤਨ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਦੇਸ਼ੀ ਸੰਗੀਤ ਨੂੰ ਗਾਨ ਕਹਿ ਕੇ ਪੁਕਾਰਦੇ ਸਨ। *ਸੰਗੀਤ ਰਤਨਾਕਰ* ਨਾਮਕ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵਾਗੇਯਕਾਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬੁੱਧੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਨਿਬੱਧ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਪਰਿਵਰਤਨ ਕਰ ਕੇ ਇਕ ਨਵੇਂ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਗਾਨ ਜਾਂ ਦੇਸ਼ੀ ਸੰਗੀਤ ਕਿਹਾ।

ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਜੋ ਸੰਗੀਤ ਅਸੀਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਵਿਚ ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ, ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ੀ ਸੰਗੀਤ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਵਿਚ ਬਰਾਬਰ ਬਦਲਾਵ ਆਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਰੁਚੀ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹਰ ਇਕ ਪ੍ਰਾਂਤ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਰੂਪ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਨਿਯਮ ਮਾਰਗੀ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਠੋਰ ਨਹੀਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਮਾਰਗੀ ਸੰਗੀਤ ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਪੁਰਾਤਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਹੀ ਇਸ ਦਾ ਗਾਇਨ ਸਮਾਪਤ ਹੋਣ ਲੱਗਾ ਸੀ। ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਦੇਸ਼ੀ ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੈ। ਦੇਸ਼ੀ ਸੰਗੀਤ ਦੀਆਂ ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨੀ ਅਤੇ ਕਰਨਾਟਕੀ ਦੋ ਪੱਧਤੀਆਂ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹਨ।

ਮਾਰਗੀ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਅੰਤਰ

1. ਮਾਰਗੀ ਸੰਗੀਤ ਈਸ਼ਵਰ ਨਮਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਪਰ ਦੇਸ਼ੀ ਸੰਗੀਤ ਮਨੁੱਖ ਨਮਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਮੁਖ ਮੰਤਵ ਜਨ-ਮਨੋਰੰਜਨ ਹੈ।

2. ਮਾਰਗੀ ਸੰਗੀਤ ਅਚੱਲ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਕੁਝ ਵੀ ਪਰਿਵਰਤਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਪਰ ਦੇਸ਼ੀ ਸੰਗੀਤ ਚੱਲ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ ਬਦਲਾਵ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

3. ਮਾਰਗੀ ਸੰਗੀਤ ਅਨੇਕ ਕਠੋਰ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿਚ ਬੰਦ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਗਾਇਕ ਨੂੰ ਸਵਤੰਤਰਤਾ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਦੇਸ਼ੀ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਨਿਯਮ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਠੋਰ ਨਹੀਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਗਾਇਕ ਜਾਂ ਵਾਦਕ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਵਤੰਤਰਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਸੋ ਜਨਤਾ ਦੀ ਰੁਚੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਯਮ ਬਦਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

4. ਮਾਰਗੀ ਸੰਗੀਤ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ, ਪਰ ਦੇਸ਼ੀ ਸੰਗੀਤ ਸੁਰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ।

5. ਮਾਰਗੀ ਸੰਗੀਤ ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਦੇਸ਼ੀ ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਅਜੋਕੇ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਅੱਡੋ-ਅੱਡਰੀਆਂ ਦੋ ਪੱਧਤੀਆਂ ਉੱਤਰੀ ਅਤੇ ਦੱਖਣੀ ਆਧੁਨਿਕ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹਨ।

ਮਾਰਗੀ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ੀ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਉਪਭੇਦ

ਸੰਗੀਤ ਰਤਨਾਕਰ ਨਾਮ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਸ਼ਾਰੰਗ ਦੇਵ ਨੇ ਮਾਰਗੀ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ੀ ਸੰਗੀਤ ਦੋ ਮਿਲਾ ਕੇ ਕੁਲ ਦਸ ਉਪਭੇਦ ਦੱਸੇ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ:

(1) ਗ੍ਰਾਮ ਰਾਗ; (2) ਰਾਗ; (3) ਉਪਰਾਗ; (4) ਭਾਸ਼ਾ; (5) ਵਿਭਾਸ਼ਾ; (6) ਅੰਤਰ ਭਾਸ਼ਾ; (7) ਰਾਗਾਗ; (8) ਭਾਸ਼ਾਗ; (9) ਉਪਾਗ; (10) ਕ੍ਰਿਆਗ ਆਦਿਕ।

ਇਹਨਾਂ ਦਸ ਉਪਭੇਦਾਂ ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਛੇ ਰਾਗ ਮਾਰਗੀ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਉਪਭੇਦ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਅਖ਼ੀਰਲੇ ਚਾਰ ਉਪਭੇਦ ਦੇਸ਼ੀ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਉਪਭੇਦ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਇਸੇ ਹੀ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਦਸ ਵਿਧੀਆ ਰਾਗ ਵਿਭਾਜਿਨ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸੇ ਹੀ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਗਾਂ ਨੂੰ ਦਸ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਬਹੁਤ ਹੀ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਮਾਰਗੀ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾਤੀਆਂ ਗਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਇਹ ਜਾਤੀਆਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਸੁਰ ਰਚਨਾਵਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ, ਜੋ ਤਾਲ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਮਾਰਗੀ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਹਨਾਂ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਤਾਲ ਦੇ ਨਾਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਲਈ ਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਾਤੀਆਂ ਵਿਚ ਸੁਰਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਹੱਤਵ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਇਕ ਖ਼ਾਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਧੁਨਾਂ ਹੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਧੁਨਾਂ 'ਤੇ ਹੀ ਅਨੇਕਾਂ ਪਦ ਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ।

ਮਾਰਗੀ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਤਿੰਨ ਉਪਭੇਦ ਗ੍ਰਾਮ ਰਾਗ, ਰਾਗ ਅਤੇ ਉਪਰਾਗ ਵੀ ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸੁਰ ਰਚਨਾਵਾਂ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਜਾਤੀਆਂ ਨੂੰ ਗਾਉਣ ਲਈ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸ਼ੈਲੀਆਂ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਸਨ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗੀਤੀਆਂ ਕਹਿ ਕੇ ਪੁਕਾਰਦੇ ਸਨ। ਭਾਸ਼ਾ, ਵਿਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਅੰਤਰ ਭਾਸ਼ਾ ਇਹ ਤਿੰਨ ਗੀਤੀਆਂ ਮਾਰਗੀ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਸਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵੀ ਅਨੇਕਾਂ ਗੀਤੀਆਂ ਸਨ। ਜਿਵੇਂ ਸ਼ੁਧਾ, ਭਿੰਨਾ, ਗੌੜੀ, ਸਾਧਾਰਣੀ, ਵੇਸਰਾ, ਆਦਿ।

ਮਤੰਗ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਸੱਤ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਗੀਤੀਆਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਸ਼ੁਧਾ, ਭਿੰਨਾ, ਸਾਧਾਰਣੀ, ਭਾਸ਼ਾ, ਵਿਭਾਸ਼ਾ, ਰਾਗ ਗੀਤੀ ਅਤੇ ਗੌੜੀ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਗੀਤੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮਤੰਗ ਨੇ ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਵੀ ਨਿਸਚਿਤ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਪਰ ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਦੇਸ਼ੀ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਚਾਰ ਉਪਭੇਦ

1. ਰਾਗਾਂਗ ਰਾਗ : ਜਿਹੜੇ ਰਾਗਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਗਾਉਣਾ ਅਰਥਾਤ ਸ਼ੁੱਧ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਰਾਗ, 'ਰਾਗਾਂਗ ਰਾਗ' ਕਹਿਲਾਂਦੇ ਸਨ।

2. ਭਾਸ਼ਾਂਗ ਰਾਗ : ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਵਿਚ ਅੱਡੋ-ਅੱਡਰੇ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਇਹਨਾਂ ਰਾਗਾਂ ਨੂੰ ਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਆਧਾਰ ਰਾਗਾਂਗ ਰਾਗ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਨਿਯਮ ਕਠੋਰ ਸਨ।

3. ਕ੍ਰਿਆਂਗ ਰਾਗ : ਇਹਨਾਂ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਪਾਲਣ ਤਾਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਕਦੀ-ਕਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੇ ਲਈ ਉਸ ਵਿਚ ਰਾਗ ਅੰਦਰ ਨਾ ਲੱਗਣ ਵਾਲੇ ਸੁਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ।

4. ਉਪਾਂਗ ਰਾਗ : ਜਦ ਰਾਗਾਂਗ ਰਾਗ ਦੇ ਕਿਸੇ ਸੁਰ ਨੂੰ ਕੱਢ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਉੱਤੇ ਨਵਾਂ ਸੁਰ ਲਗਾਉਂਦੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਰਾਗ ਦਾ ਇਕ ਨਵਾਂ ਰੂਪ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਸ ਰਾਗ ਨੂੰ ਉਪਾਂਗ ਰਾਗ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਾਰਗੀ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ੀ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਉਪਭੇਦ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਦੇਸ਼ੀ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਚਾਰ ਉਪਭੇਦਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜਨ-ਰੰਜਨ ਦੇ ਲਈ ਰਾਗ ਵਿਚ ਪਰਿਵਰਤਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਮਾਰਗੀ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਉਪਭੇਦਾਂ ਵਿਚ ਨਿਯਮ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਠੋਰ ਸਨ। ਇਸ ਕਾਰਣ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਮਾਰਗੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਪਰਿਵਰਤਨ ਦੇ ਲਈ ਕੋਈ ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜਦ ਕਿ ਦੇਸ਼ੀ ਸੰਗੀਤ ਲੋਕ ਰੁਚੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਬਦਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਵੀ ਕਰਨਾਟਕੀ ਸੰਗੀਤ ਪੱਧਤੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰਾਗ ਦੇ ਇਹ ਚਾਰ ਉਪਭੇਦ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਗਾਇਨ ਸ਼ੈਲੀਆਂ

ਜਿਹੜੇ ਗੀਤਾਂ ਦੀਆਂ ਬੰਦਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਤਾਲ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਬੱਧ ਗਾਨ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੁਰਾਤਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਨਿਬੱਧ ਗਾਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਵਸਤੂ, ਰੂਪਕ ਆਦਿਕ ਗੀਤਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਗੀਤਾਂ ਨੂੰ ਪੁਰਾਤਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਪੰਜ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ: ਉਦਗ੍ਰਾਹ, ਮੇਲਾਪਕ, ਧ੍ਰੁਵ, ਅੰਤਰਾ ਅਤੇ ਅਭੋਗ ਅਤੇ ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਨਿਬੱਧ ਗਾਨ ਅੰਦਰ ਧ੍ਰੁਪਦ, ਧਮਾਰ, ਠੁਮਰੀ, ਖ਼ਿਆਲ, ਟੱਪਾ ਆਦਿਕ ਗੀਤਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਗੀਤਾਂ ਨੂੰ ਚਾਰ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ: ਸਥਾਈ, ਅੰਤਰਾ, ਸੰਚਾਰੀ ਅਤੇ ਅਭੋਗ।

ਪਰ ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਕੁਝ ਹੀ ਧ੍ਰੁਪਦ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਹਨ, ਜਿਹਨਾਂ ਦੇ ਚਾਰ ਹਿੱਸੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹਰ ਇਕ ਬੰਦਸ਼ ਦੇ ਦੋ ਹਿੱਸੇ ਹੀ ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹਨ—ਸਥਾਈ ਅਤੇ ਅੰਤਰਾ।

ਜਦ ਤੋਂ ਖ਼ਿਆਲ ਗੀਤ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਗੀਤਾਂ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵੀ ਬਦਲ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਗਾਇਨ ਸ਼ੈਲੀਆਂ ਦਾ ਅਰਥ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਗੀਤਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਇਕ ਗੀਤ ਗਾਉਣ ਦਾ ਢੰਗ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰਾ ਹੈ। ਸੋ ਗਾਉਣ ਦੇ ਢੰਗ ਨੂੰ ਹੀ ਗਾਣੇ ਦੀ ਸ਼ੈਲੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਸੋ ਦੇਸ਼ੀ ਸੰਗੀਤ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਉੱਤਰੀ ਪੱਧਤੀ ਦੇ ਕੁਝ ਗਾਉਣ ਦੇ ਢੰਗ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ:

1. ਧ੍ਰੁਪਦ : ਧ੍ਰੁਪਦ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦਾ ਇਕ ਪੁਰਾਤਨ ਗਾਇਨ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਚਲਨ ਬਾਰੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਮਤਭੇਦ ਹੈ। ਕੁਝ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਗਾਣੇ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ 15ਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਗਵਾਲੀਅਰ ਦੇ ਰਾਜੇ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਤੋਮਰ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ ਪਰ ਕਈ ਸੰਗੀਤਕਾਰਾਂ ਦਾ ਮਤ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਗਾਣੇ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ 15ਵੀਂ ਸਦੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਧ੍ਰੁਪਦ ਗਾਇਨ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ 13ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਲਗਭਗ ਹੋਇਆ।

ਪਹਿਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਧ੍ਰੁਪਦ ਗਾਇਨ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਅਕਬਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਜਿਤਨੇ ਵੀ ਵੱਡੇ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਸਨ, ਉਹ ਸਭ ਧ੍ਰੁਪਦ ਗਾਇਕ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਗਾਇਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਤਾਨਸੈਨ ਵੱਡਾ ਗਾਇਕ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਬ੍ਰਿੰਦਾਬਨ ਦੇ ਸਵਾਮੀ ਹਰਿਦਾਸ ਡਾਗੁਰ ਦਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਵਿਚ ਨਾਯਕ, ਬੈਜੂਬਾਵਰਾ, ਮਿਸ਼ਰ ਚਿੰਤਾਮਣੀ, ਨਾਇਕ ਗੋਪਾਲ ਆਦਿਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗਵੱਈਏ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਰਚਿਤ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਧ੍ਰੁਪਦ ਅੱਜ ਵੀ ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।

ਧ੍ਰਪਦ ਗਾਇਨ ਵਿਚ ਗੰਭੀਰਤਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵੀ ਉੱਚ-ਕੋਟੀ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਬ੍ਰਿਜ, ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਉਰਦੂ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਧ੍ਰਪਦ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਚ ਹਨ। ਇਸ ਗਾਣੇ ਵਿਚ ਵੀਰ, ਸ਼ਾਂਤ ਅਤੇ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਰਸਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਧ੍ਰਪਦ ਨੂੰ ਚਾਰਤਾਲ, ਤੀਵਰਾਂ, ਸੂਲਫਾਕ, ਰੁਦ੍ਰ, ਬ੍ਰਹਮ ਆਦਿਕ ਤਾਲਾਂ ਵਿਚ ਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਗੀਤ ਨੂੰ ਸਾਧਾਰਣ ਚਾਰ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਜੋ ਕਿ ਸਥਾਈ, ਅੰਤਰਾ, ਸੰਚਾਰੀ ਅਤੇ ਅਭੋਗ ਕਹਿਲਾਂਦੇ ਹਨ। ਹਰ ਇਕ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਚਾਰ ਜਾਂ ਚਾਰ ਤੋਂ ਘੱਟ ਪਹਿਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਸਥਾਈ ਅਤੇ ਅੰਤਰਾ ਇਹ ਦੋ ਹਿੱਸੇ ਹੀ ਇਸ ਗੀਤ ਵਿਚ ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਸਥਾਈ ਵਿਚ ਗੀਤ ਦੀ ਸੁਰ ਰਚਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਮੰਦਰ ਤੇ ਮੱਧ ਸਪਤਕ ਵਿਚ ਅਤੇ ਅੰਤਰੇ ਦੇ ਗੀਤ ਦੀ ਸੁਰ ਰਚਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਮੱਧ ਅਤੇ ਤਾਰ ਸਪਤਕ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਕੋਈ ਇਹ ਖ਼ਾਸ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਧ੍ਰਪਦ ਗਵੱਈਏ ਗੀਤ ਗਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਿਨਾਂ ਤਾਲ ਤੋਂ ਦੇਰ ਤਕ ਨੌਮ-ਤੋਮ ਵਿਚ ਰਾਗ ਦਾ ਆਲਾਪ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਖਟਕਾ, ਮੁਰਕੀ, ਤਾਨ ਆਦਿਕ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਇਸ ਗਾਇਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਪਰ ਕਣ, ਮੀਂਡ, ਗਮਕ ਆਦਿਕ ਦੇ ਨਾਲ ਇਸ ਗਾਇਨ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਵਧਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਦੀ-ਕਦੀ ਲੈਅਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬੋਲ, ਤਾਨਾਂ ਲਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਧ੍ਰਪਦ ਗਾਇਨ ਦੀ ਸੰਗਤ ਪਖਾਵਜ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਮਰਦਾਨਾ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਗਾਇਨ ਹੈ।

2. ਧਮਾਰ : ਹੋਲੀ ਸੰਬੰਧੀ ਗੀਤ ਨੂੰ ਜਦ ਧਮਾਰ ਤਾਲ ਵਿਚ ਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਧਮਾਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਧਮਾਰ ਤਾਲ 14 ਮਾਤਰਾਵਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਾਲ ਵਿਚ ਜਿਹੜੇ ਗੀਤ ਦੀ ਬੰਦਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਧਮਾਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਗੀਤ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਹੋਲੀ ਸੰਬੰਧੀ ਸ਼ਬਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਰਾਧਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਗੋਪੀਆਂ ਦੇ ਫੱਗਣ ਮਹੀਨੇ ਦੀਆਂ ਲੀਲਾਵਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਗਾਣੇ ਨੂੰ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਧ੍ਰਪਦ ਗਾਇਕ ਹੀ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਧ੍ਰਪਦ ਦੀ ਗਾਇਕੀ ਹੈ ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਸ ਨੂੰ ਵੀ ਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫ਼ਰਕ ਸਿਰਫ਼ ਇਤਨਾ ਹੈ ਕਿ ਧ੍ਰਪਦ ਦੀ ਗਾਇਕੀ ਧਮਾਰ ਨਾਲੋਂ ਕੁਝ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗੰਭੀਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਬ੍ਰਿਜ, ਹਿੰਦੀ ਜਾਂ ਉਰਦੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਦੁਗੁਣ, ਤਿਗੁਣ, ਚੌਗੁਣ, ਆੜ ਆਦਿਕ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਲੈਅਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਚਮਤਕਾਰ ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਕਦੀ ਕਦੀ ਬੋਲ ਤਾਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਵੀ ਅਨੇਕਾਂ ਲੈਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਧਮਾਰ ਤਾਲ ਕੁਝ ਔਖਾ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੀਤ ਦੇ ਗਾਉਣ ਵਿਚ ਕੁਝ ਕਠਿਨਾਈ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਸਥਾਈ, ਅੰਤਰਾ ਇਹ ਦੋ ਹਿੱਸੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਰਸ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

3. ਹੋਲੀ : ਖ਼ਿਆਲ ਗਵੱਈਏ ਜਦ ਹੋਲੀ ਸੰਬੰਧੀ ਗਾਣਿਆਂ ਨੂੰ ਜਦ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੀਆਂ ਤਾਲਾਂ ਵਿਚ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਤਦ ਉਸ ਗੀਤ ਨੂੰ ਹੋਲੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਦ ਹੋਲੀ ਨਾਮ ਦੇ ਗੀਤ ਜਿਸ ਵਿਚ ਰਾਧਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਗੋਪੀਆਂ ਦੀ ਫੱਗਣ ਮਹੀਨੇ ਦੀਆਂ ਲੀਲਾਵਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਗੀਤਾਂ ਨੂੰ ਜਦ ਧਮਾਰ ਤਾਲ ਵਿਚ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਤਦ ਧਮਾਰ ਆਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਦ ਇਹਨਾਂ ਗੀਤਾਂ ਨੂੰ ਤ੍ਰਿਤਾਲ, ਦੀਪਚੰਦੀ, ਕਹਿਰਵਾ, ਦਾਦਰਾ ਆਦਿਕ ਤਾਲਾਂ ਵਿਚ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤਦ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹੋਲੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਧਮਾਰ ਤੇ ਹੋਲੀ ਵਿਚ ਫ਼ਰਕ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਦੋਨਾਂ ਦੀਆਂ ਗਾਇਨ ਸ਼ੈਲੀਆਂ ਵੱਖੋ-ਵੱਖ ਹਨ। ਹੋਲੀ ਵਿਚ ਤਾਨ, ਆਲਾਪ, ਖਟਕੇ, ਮੁਰਕੀ ਆਦਿਕ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਖ਼ਿਆਲ ਗੀਤ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਗੀਤ ਵਿਚ ਸਥਾਈ ਅਤੇ ਅੰਤਰਾ ਦੋ ਭਾਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਗੀਤਾਂ ਨੂੰ ਮੌਸਮੀ ਗੀਤ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਹੋਲੀ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਫੱਗਣ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਹੋਲੀ ਦੇ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਹੀ ਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

1. ਖ਼ਿਆਲ : ਫ਼ਾਰਸੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਖ਼ਿਆਲ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਵਿਚਾਰ ਜਾਂ ਕਲਪਨਾ। ਰਾਗ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਜਾਂ ਕਲਪਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਗ ਦਾ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਆਲਾਪ, ਤਾਨਾਂ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਕਤਾਲ, ਤਿੰਨ ਤਾਲ, ਝੂਮਰਾ, ਆੜਾ ਚੌਤਾਲਾ ਆਦਿਕ ਤਾਲਾਂ ਵਿਚ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਖ਼ਿਆਲ ਦੀ ਗਾਇਕੀ ਵਿਚ ਜਲਦ ਤਾਨ, ਗਿਟਕਰੀ, ਖਟਕਾ, ਮੁਰਕੀ ਆਦਿਕ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਸ਼ੋਭਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਗੀਤਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਿੰਗਾਰ-ਰਸ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਖ਼ਿਆਲ ਗੀਤ ਵਿਚ ਸੁਰ ਵਚਿਤਰਤਾ ਅਤੇ ਚਮਤਕਾਰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਤਾਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਖ਼ਿਆਲ ਗੀਤ ਵਿਚ ਧ੍ਰੁਪਦ ਵਰਗੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਅਤੇ ਭਗਤੀ ਰਸ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਖ਼ਿਆਲ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ: (1) ਵੱਡਾ ਖ਼ਿਆਲ; (2) ਛੋਟਾ ਖ਼ਿਆਲ।

1. ਵੱਡਾ ਖ਼ਿਆਲ : ਜਿਹੜੇ ਗੀਤ ਵਿਲੰਬਿਤ ਲੈਅ ਵਿਚ ਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਖ਼ਿਆਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਗਾਇਕ ਜਦ ਖ਼ਿਆਲ ਗਾਇਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪਹਿਲੇ ਵਿਲੰਬਿਤ ਲੈਅ ਵਿਚ ਵੱਡਾ ਖ਼ਿਆਲ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਹਨਾਂ ਦੀ ਬੰਦਸ਼, ਇਕ ਤਾਲ, ਧੀਮਾ, ਤਿੰਨ ਤਾਲ, ਝੂਮਰਾ, ਆੜਾ, ਚੌਤਾਲ ਆਦਿਕ ਤਾਲਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਵੱਡੇ ਖ਼ਿਆਲ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ 15ਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਜੌਨਪੁਰ ਦੇ ਸੁਲਤਾਨ ਹੁਸੈਨ ਸ਼ਰਕੀ ਨੇ ਕੀਤਾ। ਮੁਗ਼ਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਮੁਹੰਮਦ ਸ਼ਾਹ ਰੰਗੀਲੇ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗਾਇਕ ਸਦਾਰੰਗ, ਅਦਾਰੰਗ ਅਤੇ ਨਿਆਮਤ ਖ਼ਾਂ ਨੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਖ਼ਿਆਲਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਖ਼ਾਸ ਸ਼ਾਗਿਰਦਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖਾਏ ਪਰ ਇਹ ਬੜੀ ਹੈਰਾਨੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬੰਸ, ਕੁਲ, ਪਰਿਵਾਰ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਨੂੰ ਵੀ ਨਾ ਸਿਖਾਇਆ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਗਾਉਣ ਦਿੱਤਾ। ਰਾਮਪੁਰ ਦੇ ਵਜ਼ੀਰ ਖ਼ਾਂ ਸਦਾਰੰਗ ਦੀ ਕੁਲ ਵਿੱਚੋਂ ਸਨ ਅਤੇ ਮੁਹੰਮਦ ਅਲੀ ਖ਼ਾਂ, ਤਾਨਸੈਨ ਦੀ ਬੰਸ ਵਿੱਚੋਂ ਸਨ, ਪਰ ਇਹ ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਧ੍ਰੁਪਦ ਗਾਇਕ ਸਨ, ਖ਼ਿਆਲ ਗਾਇਕ ਨਹੀਂ।

2. ਛੋਟਾ ਖ਼ਿਆਲ : ਜਿਹੜਾ ਗੀਤ ਦ੍ਰੁਤ ਲੈਅ ਵਿਚ ਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਛੋਟਾ ਖ਼ਿਆਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਗਵੱਈਆ ਪਹਿਲੇ ਵੱਡਾ ਖ਼ਿਆਲ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਛੋਟਾ ਖ਼ਿਆਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਗਾਇਕ ਵੱਡਾ ਖ਼ਿਆਲ ਅਤੇ ਛੋਟਾ ਖ਼ਿਆਲ ਇੱਕੋ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਇੱਕੋ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਦੋਨੋਂ ਇਕ ਹੀ ਰਾਗ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਬੋਲ ਜਾਂ ਕਵਿਤਾ ਵੱਖੋ-ਵੱਖ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਈ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਇਕ ਹੀ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਵੱਡੇ ਖ਼ਿਆਲ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਫਿਰ ਛੋਟੇ ਖ਼ਿਆਲ ਦੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਤਾਲ ਵੱਖੋ-ਵੱਖ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਛੋਟੇ ਖ਼ਿਆਲਾਂ ਦੀ ਬੰਦਸ਼ ਦ੍ਰੁਤ ਇਕ ਤਾਲ, ਤਿੰਨ ਤਾਲ ਢਾਈਏ, ਆਦਿਕ ਤਾਲਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸ਼ੈਲੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਚੌਧਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਅਮੀਰ ਖ਼ੁਸਰੋ ਨੇ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਅਮੀਰ ਖ਼ੁਸਰੋ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਵਾਲੀ ਗਾਇਨ ਸ਼ੈਲੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਸੇ ਨੂੰ ਹੀ ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਛੋਟੇ ਖ਼ਿਆਲ ਨਾਲ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਟੱਪਾ

ਖ਼ਿਆਲ ਗਾਇਕੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਟੱਪੇ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਹਿੰਦੀ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ, ਸ਼ਬਦ-ਕੋਸ਼ ਵਿਚ ਟੱਪੇ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅਰਥ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਉੱਛਲ, ਕੁੱਦ, ਫਲਾਂਗ, ਅੰਤਰ, ਫ਼ਰਕ ਆਦਿਕ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਇਕ ਗੀਤ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਟੱਪਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਸੰਗੀਤ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਗਾਇਨ ਸ਼ੈਲੀ ਦਾ ਹੀ ਅਰਥ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਲਖਨਊ ਦੇ ਨਵਾਬ ਆਸਫ਼ ਉਦੌਲਾ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਇਕ ਪੰਜਾਬੀ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸ਼ੌਰੀ ਮੀਆਂ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨੇ ਹੀ ਟੱਪੇ ਦੀ ਗਾਇਕੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਟੱਪਾ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਕਾਫੀ, ਝਿੰਝੋਟੀ, ਬਰਵਾ, ਭੈਰਵੀ, ਖਮਾਜ ਆਦਿਕ ਰਾਗ ਵਿਚ ਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਥਾਈ, ਅੰਤਰਾ ਇਹ ਦੋ ਹਿੱਸੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਟੱਪਾ ਸੂਦਰ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦੀ ਗਾਇਕੀ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ਿੰਗਾਰ-ਰਸ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਇਸ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਤਾਨਾਂ ਦਾਨੇਦਾਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਤਿਆਰੀ ਨਾਲ ਦ੍ਰੁਤ ਲੈਅ ਵਿਚ ਗਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਟੱਪੇ ਦੀ ਚਾਲ ਚਪਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਗਾਇਨ ਵਿਚ ਇਕ ਖ਼ਾਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਤਾਲ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਟੱਪਾ ਤਾਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਕੁਝ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਪੁਰਾਤਨ ਬੇਸਰਾ-ਗੀਤ ਤੋਂ ਇਸ ਗਾਇਕੀ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਠੁਮਰੀ

ਠੁਮਰੀ ਦਾ ਜਨਮ ਲਖਨਊ ਦੇ ਨਵਾਬਾਂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਵੀ ਗ਼ੁਲਾਮ ਨਬੀ ਸ਼ੌਰੀ ਦੇ ਘਰਾਣੇ ਦੇ ਲੋਗ ਹੀ ਸਨ। ਜਿਹੜੇ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਟੱਪਾ ਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਲਗਭਗ ਉਹਨਾਂ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਠੁਮਰੀ ਗਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ ਘੱਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਹਾਵ-ਭਾਵ ਦੁਆਰਾ ਦੱਸ ਕੇ ਗੀਤ ਦਾ ਅਰਥ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ ਹੀ ਠੁਮਰੀ ਗਾਇਨ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਪੰਜਾਬੀ ਤ੍ਰਿਤਾਲ ਵਿਚ ਹੀ ਗਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਚਾਲ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦ੍ਰੁਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਲਖਨਊ ਅਤੇ ਬਨਾਰਸ ਠੁਮਰੀ ਗਾਇਨ ਲਈ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। ਬਨਾਰਸੀ ਠੁਮਰੀ ਵਿਚ ਸੁੰਦਰਤਾ ਅਤੇ ਮਧੁਰਤਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਠੁਮਰੀ ਵਿਚ ਰਾਗ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਅਨੇਕਾਂ ਗਾਇਕ ਇਸ ਨੂੰ ਗਾਉਂਦੇ ਸਮੇਂ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਸੁਰਾਂ ਦਾ ਮਿਸ਼ਰਣ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁੰਦਰ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਮਹਾਂਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿਚ ਠੁਮਰੀ ਨੂੰ ਖ਼ਾਸ ਆਦਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਮਹਾਂਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿਚ ਰਾਗ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਪਾਲਨ ਕੁਝ ਸਖ਼ਤੀ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਸੇ ਲਈ ਉਥੇ ਠੁਮਰੀ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ ਠੁਮਰੀ ਦੀ ਗਾਇਕੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਅੱਖੋਂ ਪਰੋਖੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਖ਼ਾਸ ਮਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਇਸ ਗਾਇਨ ਦੀ ਬੰਦਿਸ਼ ਕਾਫੀ, ਖਮਾਜ, ਤਿਲਕਕਾਮੋਦ, ਪੀਲੂ, ਝਿੰਝੋਟੀ ਆਦਿਕ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਮੁਰਕੀ, ਖਟਕਾ, ਪਲਟਾ ਤਾਨਾਂ ਆਦਿਕ ਸੁੰਦਰਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਠੁਮਰੀਆਂ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹਨ : 1. ਲਖਨਊ ਦੀ ਠੁਮਰੀ; 2. ਬਨਾਰਸੀ ਠੁਮਰੀ; 3. ਪੰਜਾਬੀ ਠੁਮਰੀ। ਪੰਜਾਬੀ ਠੁਮਰੀ ਵਿਚ ਟੱਪੇ ਦਾ ਅੰਗ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ।

ਤਰਾਨਾ

ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦ ਅਮੀਰ ਖ਼ੁਸਰੋ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਆਇਆ ਤਾਂ ਇਥੋਂ ਦੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਘਬਰਾਇਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਅਰਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਵਿਦਵਾਨ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਨਿਰਆਰਥਕ ਸ਼ਬਦ ਰਚ ਕੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਰਾਗ ਗਾਏ ਅਤੇ ਇਹੋ ਨਿਰਆਰਥਕ ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਤਰਾਨੇ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਏ। ਦੂਸਰਾ ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੋਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ: ਜਦ ਤਾਨਸੈਨ ਦੇ ਦੀਪਕ ਰਾਗ ਗਾਉਣ 'ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਸਰੀਰ ਜਲਣ ਲੱਗਾ, ਉਹ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਦੇਸ਼ਾਂਤਰਾਂ ਵਿਚ ਮਲ੍ਹਾਰ ਰਾਗ ਸੁਣਨ ਲਈ ਗਿਆ, ਤਦ ਉਸਨੂੰ ਤਾਨੀ ਤੇ ਮਾਨੀ ਦੋ ਭੈਣਾਂ ਨੇ ਮਲ੍ਹਾਰ ਰਾਗ ਗਾ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਠੀਕ ਕੀਤਾ। ਜਦ ਅਕਬਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਪਾਉਣ 'ਤੇ ਤਾਨੀ ਤੇ ਮਾਨੀ ਨੂੰ ਫਿਰ ਮਲ੍ਹਾਰ ਰਾਗ ਗਾਉਣਾ ਪਿਆ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਰਾਗ ਸੁਣਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਣ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤੇ। ਤਾਨਸੈਨ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਮਰ ਕਰਨ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਇਸਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਪਹਿਲੇ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਰਾਗ ਅਲਾਪਣ ਲਈ 'ਆ ਆ ਆ ਆ' ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਕੱਢਦੇ ਸਨ। ਪਰ ਇਸ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਤਾਨਸੈਨ ਨੇ 'ਤਾ ਨਾ ਨਾ ਨਾ ਨਾ ਨੀ ਤਾ ਨੀ ਨਾ ਨਾ ਨਾ ਨਾਨੀ' ਅਤੇ 'ਨੋਮ ਤੋਮ' ਆਦਿਕ ਬੋਲਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਤੇ ਹਰ ਇਕ ਰਾਗ ਅਲਾਪਣ ਵੇਲੇ ਇਹਨਾਂ ਬੋਲਾਂ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਪੈ ਗਿਆ। ਸੋ ਆਲਾਪ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਵੀ ਅਤੇ ਤਾਲ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਵੀ ਇਸ ਤਰਾਨੇ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੋ ਗਿਆ।

ਤਰਾਨੇ ਦੀ ਗਾਇਕੀ ਵੀ ਖ਼ਿਆਲ ਗਾਇਕੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੀਤ ਦੇ ਬੋਲ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜਿਵੇਂ ਤਾ ਨਾ ਦਾਰੇ, ਤਦਾਰੇ, ਓ ਦਾਨੀ, ਨੋਮ ਤੋਮ, ਆਦਿਕ। ਤਰਾਨੇ ਵਿਚ ਵੀ ਸਥਾਈ ਅਤੇ ਅੰਤਰਾ ਦੋ ਹਿੱਸੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਤਾਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸ਼ੈਲੀ ਵਿਚ ਰਾਗ, ਤਾਲ ਅਤੇ ਲੈਅ ਦਾ ਹੀ ਅਨੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸ਼ਬਦਾਂ ਵੱਲ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਤਰਾਨੇ ਦੀ ਗਾਇਕੀ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਮਨੋਰੰਜਨ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਬਹਾਦਰ ਹੁਸੈਨ ਖ਼ਾਂ, ਤਾਨਰਸ ਖ਼ਾਂ, ਨੱਥੂ ਖ਼ਾਂ ਆਦਿਕ ਦੇ ਤਰਾਨੇ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ।

ਤਿਰਵਟ

ਇਹ ਵੀ ਤਰਾਨੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਤਰਾਨੇ ਨਾਲੋਂ ਇਸ ਦੀ ਗਾਇਕੀ ਕਠਿਨ ਹੈ। ਤਿਰਵਟ ਵਿਚ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਦੇ ਬੋਲ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਦੀ-ਕਦੀ ਇਸ ਵਿਚ ਤਰਾਨੇ ਦੇ ਬੋਲ ਵੀ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਯਾਦ ਕਰਨ ਵਿਚ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜ਼ਿਆਦਾ ਇਸ ਨੂੰ ਖ਼ਿਆਲ ਗਾਇਕ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਤਿੰਨ ਤਾਲ ਆਦਿਕ ਛੋਟੇ ਖ਼ਿਆਲ ਦੇ ਤਾਲਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਚਤੁਰੰਗ

ਖ਼ਿਆਲ, ਤਰਾਨਾ, ਸਰਗਮ ਅਤੇ ਤਿਰਵਟ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਚਾਰ ਅੰਗ ਜਿਸ ਗੀਤ ਵਿਚ ਮਿਲੇ ਹੋਣ, ਉਸ ਨੂੰ ਚਤੁਰੰਗ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਗੀਤ

ਦੇ ਸ਼ਬਦ, ਦੂਸਰੇ ਵਿਚ ਤਰਾਨੇ ਦੇ ਬੋਲ, ਤੀਸਰੇ ਵਿਚ ਸਰਗਮ ਅਤੇ ਚੌਥੇ ਵਿਚ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਦੇ ਬੋਲਾਂ ਦੀ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਪਰਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਚਤੁਰੰਗ ਨੂੰ ਖ਼ਿਆਲ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਸ ਵਿਚ ਤਾਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਖ਼ਿਆਲ ਨਾਲੋਂ ਘੱਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਗ਼ਜ਼ਲ

ਗ਼ਜ਼ਲ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਉਰਦੂ ਜਾਂ ਫ਼ਾਰਸੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਗੀਤਾਂ ਵਿਚ ਲਗਭਗ ਆਸ਼ਕ ਮਸ਼ੂਕ ਦਾ ਵਰਣਨ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਸ਼ਿੰਗਾਰ-ਰਸ ਪ੍ਰਧਾਨ ਗਾਇਕੀ ਹੈ। ਗ਼ਜ਼ਲ ਦੀ ਬੰਦਸ਼ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਰੂਪਕ, ਪਸ਼ਤੋ, ਦਾਦਰਾ, ਦੀਪਚੰਦੀ, ਕਹਿਰਵਾ ਆਦਿਕ ਤਾਲਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਗ਼ਜ਼ਲ ਗਾਉਣ ਵਿਚ ਉਹੋ ਹੀ ਸਫਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਰਦੂ ਅਤੇ ਹਿੰਦੀ ਦਾ ਅੱਛਾ ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਣ ਠੀਕ ਹੋਵੇ। ਗ਼ਜ਼ਲ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਤਰਜ਼ਾਂ ਹਨ। ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਰੇਡੀਓ ਅਤੇ ਚਿੱਤਰਪਟ ਦੁਆਰਾ ਗ਼ਜ਼ਲ ਤੇ ਗੀਤਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਬਹੁਤ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਕਵਾਲੀ

ਕਵਾਲੀ ਮੁਸਲਿਮ ਸਮਾਜ ਦੀ ਖ਼ਾਸ ਗਾਇਕੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਫ਼ਾਰਸੀ ਜਾਂ ਉਰਦੂ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਸਥਾਈ ਅੰਤਰਾ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ੇਅਰ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਕਵਾਲੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕਵਾਲ ਕਹਿਲਾਂਦੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਕਵਾਲੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਵਾਲੀ ਨਾਲ ਜ਼ਿਆਦਾ ਢੋਲਕੀ ਵੱਜਦੀ ਹੋਈ ਵੇਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਤਾਲੀਆਂ ਵੀ ਵੱਜਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਗੀਤ ਦੀ ਬੰਦਿਸ਼ ਰੂਪਕ, ਪਸ਼ਤੋ ਅਤੇ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਕਵਾਲੀ ਤਾਲ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਦਾਦਰਾ

ਦਾਦਰਾ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਤਾਲ ਦਾ ਵੀ ਨਾਮ ਹੈ, ਪਰ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗਾਇਕੀ ਨੂੰ ਦਾਦਰਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੀ ਚਾਲ ਗ਼ਜ਼ਲ ਨਾਲ ਕੁਝ-ਕੁਝ ਮਿਲਦੀ ਜੁਲਦੀ ਹੈ। ਮੱਧ ਅਤੇ ਦ੍ਰੁਤ ਲੈਅ ਵਿਚ ਦਾਦਰਾ ਅੱਛਾ ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ਿੰਗਾਰ-ਰਸ ਦੇ ਗੀਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਸਾਦਰਾ

ਇਸ ਗਾਣੇ ਦੀ ਲੈਅ ਵੀ ਦਾਦਰੇ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਮਿਲਦੀ-ਜੁਲਦੀ ਹੈ। ਸਾਦਰਾ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਥਕ ਗਾਇਕ ਜਾਂ ਵੇਸ਼ਵਾਵਾਂ ਗਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਰੂਪਕ, ਕਹਿਰਵਾ, ਝਪਤਾਲ, ਦਾਦਰਾ, ਆਦਿਕ ਤਾਲਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਠੁਮਰੀ ਗਾਇਕ ਸਾਦਰਾ ਨੂੰ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਗੀਤਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਿੰਗਾਰ-ਰਸ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਖਮਸਾ

ਖਮਸਾ ਗਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਦੇ ਗੀਤਾਂ ਵਿਚ ਉਰਦੂ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਖਮਸਾ ਦੀ ਗਾਇਕੀ ਕਵਾਲੀ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ-ਜੁਲਦੀ ਹੈ।

ਲਾਵਨੀ

ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਸਾਜ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਚੰਗ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਆਦਮੀ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਜਾਂ ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਚੰਗ ਵਜਾ ਵਜਾ ਕੇ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਤੇ ਭਗਤੀ ਰਸ ਦੇ ਗੀਤ ਕਹਿਰਵੇ ਤਾਲ ਵਿਚ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਲਾਵਨੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਸਰਗਮ

ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਗ ਦੇ ਸੁਰਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਉਹਨੂੰ ਜਦ ਤਾਲ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਉਸ ਸਰਗਮ ਦੇ ਬੋਲਾਂ ਨੂੰ ਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਰਗਮ ਗੀਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸਰਗਮ ਗੀਤ ਗਾਉਣ ਨਾਲ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਰ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਰਾਗ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਹਾਇਤਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਸਰਗਮ ਗੀਤ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਰਾਗ ਅਤੇ ਤਾਲਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਰਾਗ ਮਾਲਾ

ਜਦ ਕਿਸੇ ਇਕ ਗੀਤ ਵਿਚ ਹੀ ਕਈ ਰਾਗਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਗੀਤ ਦੀ ਇਕ-ਇਕ ਲਾਇਨ ਵਿਚ ਵੱਖੋ-ਵੱਖ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਸੁਰ ਲੱਗਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਸ ਰਾਗ ਦੇ ਸੁਰ ਲੱਗਦੇ ਹਨ ਉਸੇ ਰਾਗ ਦਾ ਨਾਮ ਵੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਗੀਤ ਨੂੰ ਖ਼ਿਆਲ ਗਾਇਕ ਹੀ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੀ ਗਾਇਕੀ ਛੋਟੇ ਖ਼ਿਆਲ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਗੀਤ ਦੇ ਗਾਉਣ ਲਈ ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਥੋੜੀ-ਥੋੜੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਤਾਨਾਂ ਅਤੇ ਆਲਾਪ ਨਾਲ ਰਾਗਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਦੀ ਗਾਇਕੀ ਉੱਚੇ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਜਾਂ ਪੂਰੇ ਉਸਤਾਦ ਲੋਕ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਗ ਸਾਗਰ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਲਕਛਣ ਗੀਤ

ਜਦ ਕਿਸੇ ਗੀਤ ਦੀ ਕਿਸੇ ਰਾਗ ਵਿਚ ਬੰਦਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਸ ਗੀਤ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਰਾਗ ਦਾ ਵਾਦੀ, ਸੰਵਾਦੀ, ਵਿਵਾਦੀ, ਵਰਜਿਤ, ਆਦਿਕ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਲਕਛਣ ਗੀਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਲਕਛਣ ਗੀਤ ਆਲਾਪਣ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਰਾਗ ਦੇ ਨਿਯਮ ਅਤੇ ਲਕਛਣ ਦੀ ਯਾਦ ਕਰਨ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਭਜਨ ਜਾਂ ਸ਼ਬਦ

ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਰਦੂ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੋਂ ਗ਼ਜ਼ਲਾਂ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਤੋਂ ਭਜਨ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਈਸ਼ਵਰ ਦੀ ਉਸਤਤੀ ਜਾਂ ਭਗਵਾਨ ਦੀਆਂ ਲੀਲਾਵਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਭਜਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਜਦ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਰਾਗ

ਵਿਚ ਬੰਦਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਭਜਨ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਇਕ ਰਾਗ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਵੀ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਖ਼ਾਸ ਰਾਗ ਵਿਚ ਨਾ ਹੋ ਕੇ ਮਿਸ਼ਰਤ ਰਾਗ ਸੁਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵੀ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਭਜਨ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਕਹਿਰਵਾ, ਦਾਦਰਾ, ਧੁਮਾਲੀ, ਰੂਪਕ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਤਾਲ ਆਦਿਕ ਤਾਲਾਂ ਵਿਚ ਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਗੀਤ

ਈਸ਼ਵਰ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਜਾਂ ਭਗਵਾਨ ਦੀਆਂ ਲੀਲਾਵਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਪਦਾਂ ਨੂੰ ਛੋੜ ਕੇ ਜੋ ਸਾਹਿਤਕ ਰਚਨਾਵਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਜੋ ਕਿਸੇ ਰਾਗ ਜਾਂ ਤਾਲ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਗਾਈਆਂ ਜਾ ਸਕਣ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗੀਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਵਿਚ ਭਾਵ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਗੀਤਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਿੰਗਾਰ-ਰਸ ਤੇ ਕਰੁਣਾ-ਰਸ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗੀਤਾਂ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਸੁਰ ਵਿਸਥਾਰ ਜਾਂ ਤਾਨਾਂ ਦਾ ਖ਼ਾਸ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਰੇਡੀਓ ਤੇ ਫ਼ਿਲਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਗੀਤਾਂ ਅਤੇ ਭਜਨਾਂ ਦਾ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਕੀਰਤਨ

ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣ ਜਦ ਝਾਂਝ, ਕਰਤਾਲ, ਮ੍ਰਿਦੰਗ, ਤਬਲਾ, ਢੋਲਕ ਆਦਿ ਦੇ ਨਾਲ ਜਦ ਉੱਚੇ ਸੁਰਾਂ ਵਿਚ ਮਿਲ ਕੇ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕੀਰਤਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਕਜਲੀ ਜਾਂ ਕਜਰੀ

ਕਜਲੀ ਗੀਤਾਂ ਵਿਚ ਵਰਖਾ ਰੁੱਤ, ਬਿਰਹਾ, ਅਤੇ ਰਾਧਾ-ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਲੀਲਾਵਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਕਜਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਸ਼ੁਦਰ ਹੈ। ਸ਼ਿੰਗਾਰ-ਰਸ ਇਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ। ਮਿਰਜਾਪੁਰ ਤੇ ਬਨਾਰਸ ਵਿਚ ਕਜਰੀ ਗਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਚੈਤੀ

ਹੋਲੀ ਦੇ ਬਾਅਦ ਜਦ ਚੇਤ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਦ ਚੈਤੀ ਗਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਗੀਤਾਂ ਵਿਚ ਭਗਵਾਨ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਦੀਆਂ ਲੀਲਾਵਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪੂਰਬ ਬਿਹਾਰ ਦੇ ਪਾਸੇ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਪੂਰਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਠੁਮਰੀ ਗਾਇਕ ਚੈਤੀ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਾਲ ਗਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਗਰਬਾ

ਗਰਬਾ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਗੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਗੁਜਰਾਤ ਵਿਚ ਇਸਤਰੀਆਂ ਗਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਲੋਕ ਰਾਸ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਿਸੀ ਕਿਸੀ ਗਰਬੇ ਵਿਚ ਬਾਰਾਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਇਕ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਲਈ ਵੱਖੋ-ਵੱਖ ਪਹਿਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਗਰਬੇ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਹਿੰਦੀ ਜਾਂ ਬ੍ਰਿਜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਕੋਈ ਗਰਬਾ ਗੁਜਰਾਤੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਲੇਦ

ਲੇਦ ਗਾਇਨ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਖ਼ਾਸਕਰ ਸਾਰੇ ਬੁੰਦੇਲ ਖੰਡ ਵਿਚ ਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਗੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਫੱਗਣ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਬੁੰਦੇਲ ਖੰਡੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸ਼ਿੰਗਾਰ-ਰਸ ਦੀ ਇਸ ਗੀਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਗੀਤ ਦੇ ਨਾਲ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਕਹਿਰਵਾ, ਦਾਦਰਾ, ਤ੍ਰਿਤਾਲ, ਇਕ ਤਾਲ, ਆਦਿਕ ਤਾਲਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬੁੰਦੇਲ ਖੰਡ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਕਿਸੀ ਪ੍ਰਾਂਤ ਵਿਚ ਇਸ ਗੀਤ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਸ਼ੁਦਰ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਲੇਦ ਗਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਗਾਇਨ ਸ਼ੈਲੀਆਂ ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ।

ਲੋਕ-ਗੀਤ

ਜਿਹੜੇ ਗੀਤ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਘਰ ਗ੍ਰਹਿਸਤੀ ਦੇ ਮੰਗਲ ਖ਼ੁਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਜਾਂ ਖ਼ਾਸ ਤਿਉਹਾਰਾਂ ’ਤੇ ਉਤਸਵਾਂ ’ਤੇ ਇਸਤਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਅਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਂਤ ਦੀ ਜਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕ-ਗੀਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵੀ ਗਾਏ ਹੋਏ ਲੋਕ-ਗੀਤ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਲੋਕ-ਗੀਤਾਂ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਭਾਰਤੀਆ ਪੁਰਾਤਨ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਰਣ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਇਧਰ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਲੋਕ-ਗੀਤਾਂ ਵੱਲ ਝੁਕਾ ਦੇ ਕੇ ਰੇਡੀਉ ਆਦਿਕ ਦੁਆਰਾ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਲੋਕ-ਗੀਤਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ :

1. ਵਿਆਹ ਦੇ ਗੀਤ

ਘੋੜੀ, ਬੱਨਾ, ਜਯੋਨਾਰ, ਜਨੇਊ, ਭਾਤ, ਮੰਡਵਾ, ਸੁਹਾਗ, ਗਾਰੀ ਆਦਿਕ ਲੋਕ-ਗੀਤ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਬ੍ਰਿਜ ਭੂਮੀ ਵੱਲ ਖ਼ਾਸ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹਨ, ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸਤਰੀਆਂ ਵਿਆਹ ਆਦਿਕ ਮੌਕਿਆਂ ’ਤੇ ਮਿਲ ਕੇ ਗਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।

2. ਬਿਰਹਾ

ਇਹ ਗੀਤ ਯਾਦਵ ਭਾਵ ਕਿ ਗਵਾਲਬੰਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੈ। ਵਿਆਹ ਦੇ ਅਵਸਰ ’ਤੇ ਧੀ ਵਾਲੇ ਪੁੱਤਰ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਨਗਾੜੇ ਦੇ ਨਾਲ ਪੈਂਤੜੇਬਾਜ਼ੀ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਬਿਰਹਾ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ।

3. ਨਿਰਵਰੀ

ਸਾਵਣ ਵਿਚ ਖੇਤਰ ਕੱਟਣ ਵੇਲੇ ਨਰਾਤਿਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਗੀਤ ਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

4. ਚੰਦੈਨੀ

ਇਹ ਗਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਗੀਤ ਹੈ। ਲਗਪਗ ਸਾਰਿਆਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਗਵਾਲੇ ਲੋਕ ਇਸ ਨੂੰ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ।

5. ਸੋਹਰ

ਇਹ ਗੀਤ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੀ ਇਸਤਰੀਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੈ, ਜੋ ਬੱਚੇ ਦੇ

ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਦੇ ਅਵਸਰ 'ਤੇ ਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਤਾਂ ਸੋਹਰ ਕੇਵਲ ਢੋਲਕ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਹਾਰਮੋਨੀਅਮ ਤੇ ਢੋਲਕ ਨਾਲ ਜ਼ਨਾਨੀਆਂ ਸੋਹਰ ਗਾਉਣ ਲੱਗੀਆਂ ਹਨ।

6. ਝੂਮਰ

ਇਹ ਗੀਤ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਬਿਰਹਾ ਦਾ ਝੂਮਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਯਾਦਵ ਗਵਾਲੇ, ਨਿਸ਼ਾਦ ਦਾ ਖਟੀਕ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਦੂਸਰਾ ਕਜਰੀ ਦਾ ਝੂਮਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਰਖਾ ਰੁੱਤ ਵਿਚ ਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤੀਸਰੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਝੂਮਰ ਸ਼ੀਤਲਾ ਦੇਵੀ ਦੀ ਪੂਜਾ ਦੇ ਵਕਤ ਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

7. ਨਊਆ ਭਕੱੜ

ਇਹ ਨਾਈਆਂ ਦੇ ਗੀਤ ਹਨ, ਵਿਆਹ ਸ਼ਾਦੀ ਦੇ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਕਈ ਆਦਮੀ ਮਿਲ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾਲ ਝਾਂਝ ਖੰਜਰੀ ਵੀ ਵਜਾਉਂਦੇ ਹਨ।

8. ਆਲਹ

ਇਸ ਵਿਚ ਆਲਹ-ਊਦਲ ਦੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਲੜਾਈ ਦਾ ਵਰਣਨ ਇਕ ਖ਼ਾਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਰਜ਼ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਜਦ ਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਆਲਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਪਿੰਡ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਜੋਸ਼ ਭਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

9. ਬਾਰਹਮਾਸੀ

ਬਿਰਹਾ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਵਾਨ ਰਾਮ ਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਲੀਲਾਵਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਬਾਰਾਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਜਿਸ ਗੀਤ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਬਾਰਹਮਾਸੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨੂੰ ਇਸਤਰੀਆਂ ਤੇ ਪੁਰਸ਼ ਸਾਰੇ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਬਾਰਹਮਾਸੀ ਨੂੰ ਢੋਲਕ ਦੇ ਨਾਲ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਤਾਲ ਦੇ ਵੀ ਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

10. ਸਾਵਨੀ

ਵਰਖਾ ਰੁੱਤ ਵਿਚ ਜਦ ਸਾਵਣ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿਚ ਝੂਲੇ ਦੇ ਗੀਤ, ਮਲ੍ਹਾਰ, ਨਿਹਾਣਦੇ ਆਦਿਕ ਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਵਨੀ ਗੀਤ ਕਹਿਲਾਂਦੇ ਹਨ।

11. ਮਾਂਡ

ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਅਤੇ ਮਾਰਵਾੜ ਦੇ ਪਾਸੇ ਇਹ ਦੇਸੀ ਗੀਤ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਇਧਰ ਦੇ ਲੋਕ ਵੀ ਗਾਉਂਦੇ ਵੇਖੇ ਗਏ ਹਨ।

ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵੱਖੋ-ਵੱਖ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਵਿਚ ਉਥੋਂ ਦੀਆਂ ਹੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਗੀਤ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕ-ਗੀਤਾਂ ਦਾ ਉਲੇਖ ਕਰਨਾ ਔਖਾ ਹੈ।

ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਪੱਧਤੀ

ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਪੱਧਤੀ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆ ਦੀਆਂ ਸੰਗੀਤ ਪੱਧਤੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਅੱਡਰੀ ਹੈ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਜੋ ਰਚਨਾ ਹੋਈ ਹੈ ਉਹ ਵੇਦਾਂ, ਪੁਰਾਣਾਂ, ਕਤੇਬਾਂ, ਸਿਮਰਤੀਆਂ, ਆਮ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਵੱਖਰੀ ਰਚਨਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਇਸ ਵਿਚ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦਾ ਰਸਤਾ ਅਤੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦਾ ਰਾਗ ਬਹੁਤ ਵੱਖਰਾ ਅਤੇ ਸੁਖੱਲਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਰਾਗਾਂ ਦਾ ਚੁਨਾਵ ਵੀ ਬਹੁਤ ਅਹਿਮੀਅਤ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਇਕੱਲਾ-ਇਕੱਲਾ ਸ਼ਬਦ ਇਕੱਲੇ-ਇਕੱਲੇ ਰਾਗ ਨਾਲ ਸੰਯੁਕਤ ਕਰ ਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਉਥੇ ਮਾਰਗੀ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ੀ ਸੰਗੀਤ, ਦੱਖਣੀ ਅਤੇ ਉੱਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਪੱਧਤੀ ਨੂੰ ਵੀ ਇਕੱਤਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗਉੜੀ ਦਖਿਣੀ, ਆਸਾ ਕਾਫੀ, ਸੂਹੀ ਕਾਫੀ, ਮਾਰੂ ਡਖਣੇ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਦਖਿਣੀ, ਅੰਜੁਲੀਆ, ਪਹਿਰਿਆ ਕੈ ਘਰ ਗਾਵਣਾ, ਆਦਿਕ ਲਿਖੇ ਹਨ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਵੀ ਕਿ ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ, ਅਲਾਹਣੀਆਂ, ਘੋੜੀਆਂ, ਬਿਰਹੜਾ, ਲਾਵਾਂ, ਕਰਹਲਾ, ਸੁਚੱਜੀ, ਕੁਚੱਜੀ, ਗੁਣਵੰਤੀ, ਵਣਜਾਰਾ, ਅਉਗਣਵੰਤੀ, ਯਾਨੜੀਏ ਕੇ ਘਰ ਗਾਵਣਾ ਆਦਿਕ ਕਾਫੀ ਵਿਸਥਾਰ ਪੂਰਵਕ ਸਾਦੇ ਤੋਂ ਸਾਦੇ, ਸ਼ਬਦ ਗੀਤਾ, ਕਿਵੰਦਤੀਆ ਆਦਿਕ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਹਨ।

ਗੁਰਮਤਿ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੀ ਬੈਠਕ ਤੇ ਕੀਰਤਨ ਅੱਡਰੇਪਨ ਦਾ ਹੈ। ਮੱਧ ਕਾਲੀਨ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਤਕ ਅੱਗੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਵਜੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਤਕ ਸ੍ਰੀ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਆਸਾ ਰਾਗ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਮੁਖ ਰਾਗ ਤਾਂ ਆਸਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਵਕਤ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਰ ਰਾਗ ਵੀ ਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦੀ ਚੌਕੀ ਤੋਂ ਉਪ੍ਰੰਤ ਬਿਲਾਵਲ ਦੀ ਚੌਕੀ, ਉਪ੍ਰੰਤ ਚਰਨ ਕੰਵਲ ਦੀ ਚੌਕੀ, ਫਿਰ ਸੋਦਰੁ ਦੀ ਚੌਕੀ ਅਤੇ ਅਖ਼ੀਰਲੀ ਚੌਕੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲੇ ਦੀ ਚੌਕੀ ਸਜਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਚਾਰ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਇਕੱਠ ਨੂੰ ਚੌਕੀ ਦਾ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਪੁਰਾਣੀ ਕਹਾਵਤ ਹੈ ਕਿ ਚਾਰ ਦੀ ਚੌਕੀ, ਤਿੰਨ ਦੀ ਟੋਕੀ, ਦੋ ਦੀ ਭੋਕੀ, ਇਕੱਲਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੋ ਚੌਕੀ ਦੇ ਚਾਰ ਬੰਦਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦੋ ਹਾਰਮੋਨੀਅਮ ਵਾਲੇ, ਇਕ ਤਬਲਚੀ ਅਤੇ ਚੌਥੇ ਦੇ ਹੱਥ ਤੰਤੀ ਸਾਜ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਪਰ ਬਹੁਤੀ ਵੱਡੀ ਤੇ ਕੀਮਤੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇੱਕੋ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ 24 ਘੰਟੇ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ 24 ਘੰਟਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਮਿੰਟ ਵੀ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਉਥੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ।

ਢਾਡੀ ਗਾਇਕ

ਇਤਿਹਾਸ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਢਾਡੀ ਗਾਇਕ ਅਤੇ ਢਾਡੀਆਂ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਓਦੋਂ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈਆਂ ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਿਰਜਨਹਾਰ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੀਆਂ ਨੌਂ ਧੁਨਾਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਜਾਂ ਰਾਗੀਆਂ ਨੂੰ ਯੋਧਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਗਾਉਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ। ਸੋ ਯੋਧਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਢੱਡ ਅਤੇ ਸਾਰੰਗੀ ਨਾਲ ਗਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਨਾਮ ਢਾਡੀ ਗਾਇਕ ਜਾਂ ਢਾਡੀ ਜੱਥਾ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ।

ਸੋ ਅਸਲ ਵਿਚ ਢਾਡੀ ਕਹਾਉਣ ਦੇ ਉਹੋ ਹੀ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਢਾਡੀਆਂ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਤਰਜ਼ਾਂ 'ਤੇ ਵਾਰਾਂ ਗਾਉਂਦੇ ਹੋਣ। ਇਕ ਲੈਕਚਰਾਰ, ਇਕ ਸਾਰੰਗੀ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਦੋ ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਢੱਡਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਸੋ ਢਾਡੀ ਜੱਥਾ ਸੂਰਮਿਆਂ, ਯੋਧਿਆਂ, ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਚਿਹਨ ਚੱਕਰ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਉੱਤੇ ਬੀਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸੱਚੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਾ ਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਦੇਸ਼

ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚ ਇਕ ਗੱਲ ਬੜਾ ਵੱਡਾ ਮੁੱਲ ਰੱਖਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਰਾਗ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਕੀਤਾ, ਫਿਰ ਉਹੋ ਜਿਹੀ ਹੀ ਬਾਣੀ ਰਚਿਤ ਕੀਤੀ ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਉਸ ਰਾਗ ਦਾ ਰਸ ਸੀ। ਕੇਵਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਅਪਨਾਇਆ, ਸਗੋਂ ਅੱਗੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਮਤ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਜਿਸ ਰਾਗ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ ਰਚਿਤ ਹੋਵੇ, ਉਸੇ ਹੀ ਰਾਗ ਵਿਚ ਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਉਸ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਗਾਇਨ ਕਰਨ।

ਇਥੇ ਹੀ ਬਸ ਨਹੀਂ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਜਿਹੜੀ ਬਾਣੀ ਰਚਿਤ ਕੀਤੀ ਉਹ ਰਾਗ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਹੀ ਇਸੇ ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਅਪਨਾਇਆ। ਪਰ ਪੰਜਵੇਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਤਾਂ ਕਮਾਲ ਹੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਗੁਰਮੁਖ ਕੀਰਤਨੀਆ, ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਜਾਂ ਸੁਰ ਅਲਾਪਣ ਲਈ ਦਰਸ਼ਕ ਬਣ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਬਾਹਰਲੇ ਗੇਟ 'ਤੇ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਬੋਰਡ 'ਤੇ ਹਦਾਇਤ ਭਰੀ ਹੋਈ ਇਹ ਲਿਖਤ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਬੰਦਸ਼ ਉਸੇ ਰਾਗ ਵਿਚ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂ ਸੁਣਾਇਆ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਰਾਗ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੋਵੇ।

ਇਥੋਂ ਤਕ ਜੇਕਰ ਪੜਤਾਲ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪੜਤਾਲ ਵਿਚ ਹੀ ਪੜ੍ਹਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਚੌਥਾ ਘਰ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਚਾਰ ਤਾਲ ਵਿਚ ਹੀ ਪੜ੍ਹਨਾ ਸ਼ੋਭਨੀਕ ਹੈ। ਬਹੁਤੇ ਰਾਗੀ ਪੁਰਸ਼ ਦੂਰ-ਦੁਰਾਡੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਆਉਂਦੇ ਸਨ ਪਰ ਵਿਦਿਆ ਦੀ ਘਾਟ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਚੁੱਪ-ਚੁਪੀਤੇ ਬਗ਼ੈਰ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਜਾਂ ਸੁਣਾਉਣ ਤੋਂ ਵੈਸੇ ਹੀ ਵਾਪਸ ਮੁੜ ਜਾਂਦੇ ਸਨ।

ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂਆਂ ਜਾਂ ਉਸਤਾਦਾਂ ਦੀ ਚਰਨ ਛੋਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਉਹੋ ਹੀ ਵਿਦਿਆਵਾਨ ਪੁਰਸ਼ ਜਿਸ ਰਾਗ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਿਆ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਉਸੇ ਰਾਗ ਵਿਚ ਬੰਦਸ਼ ਕਰ ਕੇ, ਸੁਣਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਲੈਂਦੇ ਅਤੇ ਵਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਕੇ "ਇਹ ਲੋਕ ਸੁਖੀਏ ਪਰਲੋਕ ਸੁਹੇਲੇ" ਦਾ ਬਾਨ੍ਹਣੂ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਸਨ।

ਸੋ ਇਹ ਪਰੰਪਰਾ ਅੱਜ ਤਕ ਵੀ ਗੁਰਸਿੱਖ ਘਰਾਣਿਆਂ ਜਾਂ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਡੇਰਿਆਂ ਅਤੇ ਦਰਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਉੱਚ ਕੀਰਤਨੀਏ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਆਦਿਕ ਕੀਰਤਨ ਉਪਾਸਨਾ ਵਿਚ ਕਰਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਮਲੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪੁੱਜ ਕੇ ਧਿਆਨ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵੇਲੇ ਦੀ ਗੁਰ ਮਰਯਾਦਾ ਸੀ ਉਹ ਉਸੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਰਵ੍ਹੇ। ਸੋ ਅੱਜ ਦੇ ਸਿਆਣੇ ਗੁਰਮੁਖ, ਗੁਰਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਵੀ ਪਿਛਲੀ ਮਰਯਾਦਾ ਮੁਤਾਬਿਕ ਜਿਸ ਰਾਗ ਵਿਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ

ਸ਼ਬਦ ਅੰਕਿਤ ਹੋਵੇ, ਉਸੇ ਰਾਗ ਵਿਚ ਉਸ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਅਤੇ ਸੁਣਨਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸੋ ਮੇਰੀ ਆਪਣੀ ਵੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਇਹੋ ਹੀ ਪ੍ਰਣ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਮੁਤਾਬਿਕ ਮਰਯਾਦਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣਾ। ਸੋ ਜਿਸ ਵੀ ਸਲੋਕ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਜਿਸ ਰਾਗ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਗਾਇਨ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਉਸੇ ਹੀ ਪਰੰਪਰਾ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸੇ ਰਾਗ ਵਿਚ ਆਲਾਪਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਅੱਗੋਂ ਵੀ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਹੀ ਮਰਯਾਦਾ ਨੂੰ ਨਿਭਾਵਾਂਗੇ। ਇਹ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਮਾਇਆ ਦੇ ਲਾਲਚ ਵਿਚ ਲੱਗ ਕੇ ਇਸ ਲਾਈਨ ਨੂੰ ਛੱਡ ਵੀ ਜਾਂਦੇ ਪਰ ਸਾਡੇ ਉੱਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਬਾਬਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਗੁਰ ਭਾਈ 108 ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਬਾਬਾ ਜਵਾਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਰਖੋਵਾਲ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕਰੜੇ ਹੁਕਮ ਦੁਆਰਾ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਪਰੰਪਰਾ ਵਿਚ ਬੱਝ ਕੇ ਤੁਰਨ ਦਾ ਮਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ।

ਸੋ ਅਸੀਂ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਝੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਕੀਰਤਨਕਾਰਾਂ, ਸੰਗੀਤਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਰਾਗੀਆਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਦੁਨਿਆਵੀ ਮਾਇਆ ਦੇ ਖ਼ਿਆਲ ਤੋਂ ਉਚੇਰੇ ਉੱਠ ਕੇ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖੋ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨ ਨੂੰ ਮੰਨ ਕੇ ਮਹਾਂ ਸੁਖ ਅਨੰਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰੋ। ਜਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ ਕਿ:

ਹੁਕਮਿ ਮੰਨਿਐ ਹੋਵੈ ਪਰਵਾਣੁ ਤਾ ਖਸਮੈ ਕਾ ਮਹਲੁ ਪਾਇਸੀ॥

(ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ, ਪੰਨਾ 471)

ਅਸਾਂ ਨੇ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਕਠਿਨ ਤੋਂ ਕਠਿਨ ਰਾਗ ਵਿਸਥਾਰ-ਪੂਰਵਕ ਇੱਕੋ-ਇਕ ਰਾਗ ਦੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਧਨ ਸਾਧਿਆ ਹੈ। ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਇਹ ਤ੍ਰਿਗਦ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਰਾਗ ਗਉੜੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਗਉੜੀ ਦੇ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਕਾਨੜੇ-ਕਲਿਆਣ ਲਿਖੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਾਨੜੇ-ਕਲਿਆਣ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪੜਚੋਲ ਕਰ, ਬਹੁਤੇ ਸੰਗੀਤਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰ ਅਤੇ ਬਹੁਤੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਸੋ ਨਵੀਨਤਾ ਤਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਵਿਚ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਜਿਸ ਰਾਗ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਿਆ ਹੈ, ਅਸਾਂ ਨੇ ਵੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਉਸੇ ਰਾਗ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਬੰਦਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸ਼ਬਦ ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੪ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਬੰਦਸ਼ ਵੀ ਗਉੜੀ ਰਾਗ ਵਿਚ ਹੀ ਦਰਸਾਈ ਹੈ। ਇਹ ਨਿਯਮ *ਸੁਰ ਸਿਮਰਨ ਸੰਗੀਤ* ਦੇ ਸੱਤ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਭਾਇਆ ਹੈ। ਸੋ ਇਹ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਗੀਤ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚੋਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ।

ਕਠਿਨਾਈ ਵਾਲੀ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਕਿਉਂ ਲਿਖੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਬਾਣੀ ਗਾਇਨ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸੀ। ਹੁਕਮ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਬਹੁਤ ਜਗ੍ਹਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ "ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫॥ ਮੋਹਨ ਤੇਰੇ ਊਚੇ ਮੰਦਰ ਮਹਲ ਅਪਾਰਾ॥" ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਗਲੀਆਂ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਤਾਨਪੂਰੇ ਅਤੇ ਤੰਤੀ ਸਾਜ਼ ਤਊਸ ਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਬਾਬਾ ਮੋਹਨ ਜੀ ਕੋਲੋਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਗਉੜੀ ਰਾਗ ਵਿਚ ਉਚਾਰਿਆ ਸੀ, ਇਹ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਗੁਰਮਤਿ ਮਰਯਾਦਾ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਸੀ।

ਦੂਸਰੀ ਉਦਾਹਰਣ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਦਰਜ ਕਰ ਕੇ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਮੁਖ ਗ੍ਰੰਥੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੂੰ ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ ਰੂਪ, ਪੰਜ ਪਿਆਲੇ ਪੰਜ ਪੀਰ, ਪੀਰਾਂ ਦੇ ਪੀਰ, ਪੰਜਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਆਸਣ ਪ੍ਰਿਥਵੀ 'ਤੇ ਵਿਛਾਇਆ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਮੰਜੇ ਅਤੇ ਪਲੰਘ ਉੱਤੇ ਵਿਸ਼ਰਾਮ ਕਰਨਾ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤਾ। ਏਡੇ ਸੱਚੇ ਸਤਿਗੁਰ, ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇ ਪੁੰਜ, ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਸਿਰਤਾਜ ਦਾ ਹੁਕਮ ਕਿਵੇਂ ਨਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇ ਜਦ ਕਿ ਆਪ ਨਾਰਾਇਣ ਕਲਾ ਧਾਰ ਕੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਆਏ।

ਸੋ ਇਸ ਵਿਚ ਭਲਾ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਹੀ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦਾ। ਆਓ! ਇਹ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲਈ, ਹੁਕਮ ਮੰਨ ਕੇ ਤਨ ਮਨ ਧਨ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਅਰਪਣ ਕਰ ਕੇ ਸੱਚੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸੱਚੇ ਤਨ ਮਨ ਨਾਲ ਗਾਇਨ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਕਿ ਸਾਡਾ ਭਲਾ ਹੋਵੇ।

ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਹਕੀਮ ਜਾਂ ਵੈਦ ਨੂੰ ਸੁੱਚੇ ਮੋਤੀ, ਕਸਤੂਰੀ, ਮੁਸੁਕਬੱਰ ਦਾ ਨੁਸਖ਼ਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਨਾਲੋਂ ਇਕ ਜਵੈਣ ਅਤੇ ਲੂਣ ਕੁੱਟ ਕੇ ਚੂਰਨ ਬਣਾ ਕੇ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਮਰੀਜ਼ ਨੂੰ ਖਵਾ ਕੇ ਰਾਜ਼ੀ ਕਰ ਦੇਣਾ ਬੜਾ ਹੀ ਸੁਖਾਲਾ ਕੰਮ ਹੈ। ਇਕ ਹੋਰ ਕਿਵਦੰਤੀ ਹੈ ਕਿ ਵੰਝਲੀ ਦਾ ਕੀ ਵਜਾਉਣਾ, ਮੂੰਹ ਹੀ ਵਿੰਗਾ ਕਰ ਲੈਣਾ ਹੈ ਨਾ।

ਮਹਾਨ ਚਤੁਰ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਨੂੰ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਗਾਣੇ ਗਾਉਣੇ ਕੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗੱਡੀ, ਸੋਰਠਾ, ਕਵਿਤਾ, ਚੌਪਾਈ, ਸਾਕਾ, ਹੀਰ, ਮਿਰਜ਼ਾ ਜਾਂ ਨਗੋਜੇ ਦੀਆਂ ਤਰਜ਼ਾਂ ਗਾਉਣੀਆਂ ਜਾਂ ਲਿਖਣੀਆਂ ਕੋਈ ਔਖੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ।

ਅਸੀਂ ਕਿਉਂ ਨਾ ਮਹੀਨੇ ਜਾਂ ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਕਿੱਸੇ ਕਹਾਣੀਆਂ, ਫ਼ਿਲਮੀ ਤਰਜ਼ਾਂ ਰਾਹੀਂ ਬਣਾ ਕੇ ਵੇਚਦੇ ਅਤੇ ਥੋੜੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਮਸ਼ਹੂਰੀ ਕਰਵਾ ਲੈਂਦੇ, ਇਹ ਕੰਮ ਕਿਤਾਬਾਂ ਲਿਖਣ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਬਹੁਤ ਸੁਖਾਲਾ ਅਤੇ ਸਰਲ ਜਿਹਾ ਸੀ। ਨਾ ਤਿਆਰ ਕਰਾਉਣ ਵਿਚ ਕਠਿਨਾਈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਗਾਹਕ ਟੋਲਣ ਵਿਚ ਦੇਰ ਲੱਗੇ। ਤੁਸੀਂ ਰੋਜ਼ ਵੇਖਦੇ ਹੀ ਹੋ ਕਿ ਕਿੱਸੇ, ਕਹਾਣੀਆਂ, ਪ੍ਰਸੰਗ ਅਤੇ ਫ਼ਿਲਮੀ ਤਰਜ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੁਕਾਨਾਂ 'ਤੇ ਧੜਾ ਧੜ ਵਿਕ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਇਤਨਾ ਵੱਡਾ ਗਿਆਨ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਪਤਾ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਤਨੀ ਔਖੀ ਕਿਤਾਬ ਲਿਖਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕਿਉਂ ਆਰੰਭ ਕੀਤਾ। ਜਿਸ ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਨਾ ਆਦਿ ਲੱਭਾ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਅੰਤ ਮਿਲਣਾ ਹੈ ਪਰ ਸੱਚੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦਾ ਆਸ਼ਾ ਜਾਣ ਕੇ, ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਮੁਸ਼ਕਲ ਤੋਂ ਮੁਸ਼ਕਲ ਕਿਤਾਬ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੀ ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ ਨਾਲ ਲਿਖਣੀ ਆਰੰਭ ਕੀਤੀ।

ਕਰਨਾਟਕ ਸੰਗੀਤ ਪੱਧਤੀ

ਇਹ ਪੱਧਤੀ ਦੱਖਣ ਭਾਰਤ ਦੇ ਮੈਸੂਰ, ਮਦਰਾਸ, ਆਂਧਰਾ, ਕਰਨਾਟਕ ਆਦਿਕ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੈ। ਤੇਰ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ ਤਕ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਇਕ ਪੱਧਤੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਚ ਸੀ। ਗਿਆਰ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ ਤੋਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਆਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਤੇ ਉਹ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਜੇ ਹੋ ਗਏ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ, ਸੱਭਿਅਤਾ ਅਤੇ ਸੰਗੀਤ ਵੀ ਆਏ। ਅਰਬ ਅਤੇ ਫਾਰਸ ਦੇ ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸਾਡੀ ਸੰਗੀਤ ਪੱਧਤੀ 'ਤੇ ਪਿਆ ਅਤੇ ਉੱਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਦੱਖਣੀ ਸੰਗੀਤ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਮਤ ਹੈ।

ਕਰਨਾਟਕ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਸੁਰ

ਦੱਖਣੀ ਪੱਧਤੀ ਵਿਚ ਸੁਰ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧ ਅਵਸਥਾ ਸਭ ਤੋਂ ਨੀਵੀਂ ਅਵਸਥਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸੁਰ ਉਪਰ ਨੂੰ ਤਾਂ ਚੜ੍ਹ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਨੀਚੇ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ।

ਕਰਨਾਟਕ ਨਿਬੱਧ ਸੰਗੀਤ

ਸੰਗੀਤ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਦੋ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ—ਨਿਬੱਧ ਅਤੇ ਅਨਿਬੱਧ। ਜਿਹੜੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਤਾਲ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਨਿਬੱਧ ਅਤੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਤਾਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਅਨਿਬੱਧ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਰਨਾਟਕ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਨਿਬੱਧ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਦੋ ਭੇਦ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ : (1) ਅਭਿਆਸ ਸੰਗੀਤ; (2) ਸਭਾ ਸੰਗੀਤ।

ਅਭਿਆਸ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਉਹ ਰਚਨਾਵਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਮੁੱਖ ਅਭਿਆਸ ਦੇ ਲਈ ਬਣੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਧਾਰਣ ਸੰਗੀਤ ਸਭਾ ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗਾਇਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਜਿਵੇਂ ਸਵਰਾਵਲੀ, ਅਲੰਕਾਰਮ ਆਦਿਕ। ਇਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਉੱਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਪੱਧਤੀ ਤੇ ਸਰਗਮ ਗੀਤ ਅਤੇ ਲਕਛਣ ਗੀਤ ਰੱਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਜਿਹੜੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਸੰਗੀਤ ਸਭਾ ਦੇ ਲਈ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਸੰਗੀਤ ਸਭਾ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਤਿਲ੍ਹਾਨਾ, ਜਾਵਲੀ, ਪੱਦਮ ਆਦਿਕ। ਇਸ ਵਿਚ ਉੱਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਖ਼ਿਆਲ, ਠੁਮਰੀ, ਤਰਾਨਾ, ਧ੍ਰੁਪਦ ਆਦਿਕ ਰੱਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਉੱਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਪਿੱਛੇ ਦੇ ਆਏ ਹਾਂ। ਕਰਨਾਟਕ ਸੰਗੀਤ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਨਿਬੱਧ ਰਚਨਾਵਾਂ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ :

ਕੀਰਤਨ ਜਾਂ ਕ੍ਰਿਤਿ

ਇਸ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਸੰਗੀਤ ਸਭਾ ਵਿਚ ਖ਼ਾਸ ਰੂਪ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ

ਤਾਮਿਲ, ਤੇਲਗੂ ਅਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਸਾਹਿਤਯ ਸੁਰ ਤਾਲ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਵਿਚ ਈਸ਼ਵਰ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਅਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਮੁਖ ਤਿੰਨ ਅੰਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ : ਪਲੱਵ, ਅਨੁਪਲੱਵ ਅਤੇ ਚਰਣ। ਕਦੀ-ਕਦੀ ਇਕ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵੀ ਚਰਣ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਰਚਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਨਾਮ ਵੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਪੁਰੰਦਰ ਦਾਸ, ਤਿਆਗ ਰਾਜ ਅਤੇ ਸ਼ਿਆਮਾ-ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਗਿੱਲ ਆਦਿਕ ਨੇ ਅਨੇਕਾਂ ਕੀਰਤਨਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਕਈਆਂ ਕੀਰਤਨਾਂ ਵਿਚ ਚਿੱਟਾਸੁਰ ਵੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਨੁਪਲੱਵੀ ਅਤੇ ਚਰਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਕੀਰਤਨਾਂ ਵਿਚ ਚਿੱਟਾਸੁਰ ਨੂੰ ਗਾ ਕੇ ਫਿਰ ਚਰਣ ਅਤੇ ਚਰਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫਿਰ ਚਿੱਟਾਸੁਰ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਹਿਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪਦ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਕੀਰਤਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਗਾਇਕ ਹਮੇਸ਼ਾ ਆਲਾਪ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਗੀਤਮ

ਇਹ ਵੀ ਰਾਗ ਤਾਲ ਬੱਧ ਗੀਤ ਦਾ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਗੀਤ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਆਰੰਭਕ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਰਾਗ ਦਾ ਪ੍ਰੀਚੈ ਯਾਦ ਕਰਾਉਣ ਦੇ ਲਈ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿਖਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਤਿੰਨ ਖੰਡ ਹੁੰਦੇ ਹਨ : ਇਕ-ਖੰਡ ਗੀਤ, ਦਿਵੀ-ਖੰਡ ਗੀਤ ਅਤੇ ਤ੍ਰਿਖੰਡ ਗੀਤ। ਹਰ ਖੰਡ ਦੇ ਗਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਹਿਲੇ ਖੰਡ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪੰਗਤੀ ਨੂੰ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਗੀਤ ਵਿਚ ਪਲੱਵ, ਅਨੁਪਲੱਵ ਅਤੇ ਚਰਣ ਆਦਿਕ ਅੰਗ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੰਨੜ, ਪਾਡੀਰ ਆਦਿਕ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦਾ ਸਾਹਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅੰਗ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਇਸ ਦੇ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ : 1. ਲਕਸ਼-ਗੀਤ; 2. ਲਕਸ਼ਣ-ਗੀਤ।

1. ਲਕਸ਼-ਗੀਤ : ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਧਾਰਣ ਗੀਤ, ਸਾਮਾਨਯ ਗੀਤ, ਸੰਚਾਰੀ-ਗੀਤ ਅਤੇ ਉਸਤਤੀ ਗੀਤ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਰਾਗ ਦੇ ਲਕਸ਼ਣ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਸਗੋਂ ਗੀਤ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਰਾਗ ਦਾ ਭਾਵ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਹੈ।

2. ਲਕਸ਼ਣ-ਗੀਤ : ਇਸ ਦੇ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਰਾਗ, ਰਾਗ ਦੇ ਲਕਸ਼ਣ, ਆਰੋਹ, ਅਵਰੋਹ, ਸੁਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤੀ, ਵਾਦੀ, ਸੰਵਾਦੀ ਆਦਿਕ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਦੇ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਗੀਤਾਂ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਅਵਯਵ (ਹਿੱਸੇ) ਮਿਲਦੇ ਹਨ : ਉਦਗ੍ਰਾਹ, ਧਰੁਵਾ ਅਤੇ ਅਭੋਗ।

ਵਰਣਮ

ਇਸ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀ ਰਚਨਾ ਤਿੰਨ ਸੌ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਗਾਇਕੀ ਸਾਡੇ ਉੱਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਖ਼ਿਆਲ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੈ। ਇਹ ਅਭਿਆਸ ਕਰਤਿਆਂ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਰਾਗ ਭਾਵ ਵਿਅਕਤ ਕਰਨੇ ਵਾਲੇ ਰੰਜਕ ਸੁਰ ਸਮੂਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਸੁਰ ਢਾਈ ਸਪਤਕਾਂ ਤਕ ਘੁੰਮਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨਾਲ ਕੰਠ ਦਾ ਪੂਰਨ ਅਭਿਆਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗਲੇ ਵਿਚ ਚਮਕ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਵਰਣਮ ਦੇ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ :

1. ਚੌਕ ਵਰਣਮ : ਇਸ ਦੇ ਤਿੰਨ ਹਿੱਸੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ—ਪਲੱਵ, ਅਨੁਪਲੱਵ ਅਤੇ

ਚਰਣਮ। ਅਨੁਪਲੱਵ ਦੇ ਬਾਅਦ ਚਿੱਟੇਸੁਰ (ਸਰਗਮ) ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਸਿਮਰਨ ਜਾਂ ਭਗਤੀ ਰਸ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਭਰਤ ਨਾਟਯਮ ਨਿਰਤ ਦੇ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਤਰਾਨੇ ਦੇ ਸਮੂਹ ਬੋਲ ਵੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਚੋਲੁੱਕਕੇਟੂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

2. **ਪਦ ਵਰਣਮ :** ਇਸ ਵਿਚ ਚੌਕ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੀ ਤਿੰਨ ਭਾਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਫ਼ਰਕ ਸਿਰਫ਼ ਇਤਨਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਸੁਰ ਸਾਹਿਤ ਵਾਲੇ ਚਿੱਟੇਸੁਰ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਮੱਧ ਵਿਚ ਆਲਾਪ ਕਰਨੇ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

3. **ਤਾਨ ਵਰਣਮ :** ਇਹ ਵੀ ਚੌਕ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੱਧ ਲੈਅ ਵਿਚ ਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

4. **ਧਵਰੂ ਵਰਣਮ :** ਇਸ ਵਿਚ ਤਿੰਨ-ਖੰਡ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੁਰ, ਜਾਤੀ, ਸਾਹਿਤ, ਰਾਗ, ਤਾਲ, ਰਸ ਆਦਿਕ ਛੇ ਅੰਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਚਿੱਟੇਸੁਰ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਚੋਲੁੱਕਕੇਟੂ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਰਾਮ ਸੁਆਮੀ ਦੀਕਿਸ਼ਤਰ, ਸ਼ਿਆਮ-ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਗਿੱਲ, ਕੁਲ ਸ਼ੇਖਰ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਆਦਿਕ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਰਣਮਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਪਦ

ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ਿੰਗਾਰ, ਭਗਤੀ ਅਤੇ ਨੀਤੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਾਹਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਭਾਵ-ਪੂਰਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਉਪੇਕਸ਼ਾ ਵਿਲੰਬਿਤ ਲੈਅ ਵਿਚ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਭਰਤ-ਨਾਟਯਮ ਨਿਰਤ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਖ਼ਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਕਦੀ-ਕਦੀ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਸੰਮੇਲਨਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਲੋਕ ਗਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਬਾਹਰੋਂ ਤਾਂ ਸ਼ਿੰਗਾਰਕਤਾ ਝਲਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਅਸਲੀ ਭਾਵ ਭਗਤੀ-ਰਸ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਦਾਂ ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਜੀਵ-ਆਤਮਾ ਅਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਇਕ-ਨਾਇਕਾ ਦੀ ਤਰਹ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਾਹਿਤ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਰਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਦ ਤਾਮਿਲ, ਤੇਲਗੂ ਅਤੇ ਕੰਨੜ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਚਿੱਟਾਸੁਰ ਵੀ ਜੋੜਦੇ ਹਨ। ਸੁਬਰਾਮਯਰ, ਕਵੀ ਕੁੰਜਰ-ਭਾਰਤੀ, ਚਿੱਨਯਾ, ਪੱਨਯਾ ਆਦਿਕ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਪਦ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਚ ਹਨ। ਪਦ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਮੰਨੇ ਗਏ ਹਨ, ਜੋ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ :

1. **ਜਾਵਲਿ :** ਇਹ ਸ਼ਿੰਗਾਰ-ਰਸ ਪ੍ਰਧਾਨ ਗੀਤ ਦਾ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੱਧ ਅਤੇ ਦ੍ਰੁਤਿ ਲੈਅ ਵਿਚ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਤਿੰਨ ਅੰਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ—ਪਲੱਵ, ਅਨੁਪਲੱਵ, ਚਰਣ। ਕੁਝ ਪਦਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚਰਣ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਰਾਗਾਂ ਅਤੇ ਸਰਲ ਤਾਲਾਂ ਵਿਚ ਗਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਵਾਤਿ ਤਿਰੂਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜਾ, ਰਾਮ ਨਾਥ ਪੁਰਮ, ਸ੍ਰੀ ਨਿਵਾਸ ਸੰਯਗਾਰ ਆਦਿਕ ਨੇ ਅਨੇਕਾਂ ਜਾਵਲੀਆਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।

2. **ਚਿੰਦੁ :** ਇਹ ਵੀ ਸ਼ਿੰਗਾਰ-ਰਸ ਪ੍ਰਧਾਨ ਗੀਤ ਹੈ। ਮੱਧ ਅਤੇ ਦ੍ਰੁਤ ਲੈਅ ਵਿਚ ਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਸਾਹਿਤ ਤਾਮਿਲ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਮ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਗੀਤ ਦਾ ਇਹ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਹੁਤ ਪਸੰਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

3. **ਸੁਰ ਜਤੀ :** ਇਹ ਖ਼ਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਰਤ-ਨਾਟਯਮ ਨਿਰਤ ਦੇ ਲਈ ਹੀ ਬਣਾਈ

ਗਈ ਹੈ। ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਦੇ ਨਾਲ ਸੁਰ ਜਤੀ ਬਹੁਤ ਠੀਕ ਬੈਠਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਰਾਗ ਤਾਲ ਬੱਧ ਰਚਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੋ ਤਾਲ ਦੀਆਂ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਜਾਤੀਆਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਰਚੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਵੀ ਤਿੰਨ ਭਾਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ—ਪਲੱਵ, ਅਨੁਪਲੱਵ ਅਤੇ ਚਰਣ। ਸ਼ਿਆਮਾ ਸ਼ਾਸਤਰੀ, ਗਿਲ ਆਦਿਕ ਨੇ ਅਨੇਕਾਂ ਸੁਰ ਜਤੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਹਨ।

ਜਾਤੀ ਸੁਰ

ਸੁਰ ਜਾਤੀ ਵਿਚ ਸੁਰ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤ (ਧਾਤੁ ਅਤੇ ਮਾਤੁ) ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਸ ਵਿਚ ਧਾਤੁ ਭਾਵ ਕਿ ਇਕੱਲਾ ਸੁਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਸੁਰ-ਪਲੱਵ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨਾਟਕਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਬੰਧ

ਇਸ ਵਿਚ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਤਕ ਤਿਕ, ਧੀਮਤ, ਧੀਮਤ-ਤਨ ਆਦਿਕ ਚੋਲੁੱਕਕੇਟੁ ਦੇ ਬੋਲ ਸੁਰ ਤਾਲ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ—ਸਾਧਾਰਣ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਗ੍ਰਹਿ ਸੁਰ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਸ੍ਰੀ ਰੰਗ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅਤੇ ਕੈਵਾਰ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਆਦਿਕ।

ਰਾਗ ਮਾਲਿਕਾ

ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਸੁਰ-ਸਮੂਹ ਜਦ ਤਾਲ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ 'ਰਾਗ ਮਾਲਿਕਾ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਉੱਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਪੱਧਤੀ ਦੀ ਰਾਗ ਮਾਲਾ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਤਿਲ੍ਹਾਨਾ

ਇਹ ਰਚਨਾ ਤਰਾਨੇ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਚੋਲੁੱਕਕੇਟੁ ਨੂੰ ਸੁਰ ਤਾਲ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਲੱਵ ਅਨੁਪਲੱਵ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਚੋਲੁੱਕਕੇਟੁ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਚਰਣ ਵਿਚ ਸਾਹਿਤ ਵੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਗੀਤੀ

ਧ੍ਰੁਪਦ ਗਾਇਨ ਦੀਆਂ ਮੁਖ ਪੰਜ ਸ਼ੈਲੀਆਂ ਸਨ—ਸ਼ੁਧਾ, ਭਿੰਨਾ, ਗੌੜੀ, ਵੇਸਰਾ, ਸਾਧਾਰਣੀ। ਇਹਨਾਂ ਸ਼ੈਲੀਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਗੀਤੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ। *ਸੰਗੀਤ ਰਤਨਾਕਰ* ਵਿਚ ਸਿਰਫ਼ ਪਹਿਲੀਆਂ ਚਾਰ ਗੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਮਝਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਪੰਜਵੀਂ ਦੇ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਦਾ ਹੀ ਉਲੇਖ ਕੀਤਾ ਹੈ।

1. **ਸ਼ੁਧਾ ਗੀਤੀ :** ਇਸ ਵਿਚ ਮਧੁਰ ਸੁਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਕਦੀ-ਕਦੀ ਵਕਰ ਸੁਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।

2. **ਭਿੰਨਾ ਗੀਤੀ :** ਇਸ ਗਾਇਨ-ਸ਼ੈਲੀ ਵਿਚ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਸੁਰ ਸਮੁਦਾਇ ਦੁਆਰਾ ਰਾਗ ਦੀ ਮਧੁਰਤਾ ਵਧਾਈ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਕਦੀ-ਕਦੀ ਗਮਕ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਵੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

3. ਗੌੜੀ ਗੀਤੀ : ਇਸ ਵਿਚ ਗਮਕ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਤਿੰਨਾਂ ਸਪਤਕਾਂ ਵਿਚ ਖ਼ਾਸ ਰੂਪ ਨਾਲ ਵਿਖਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

4. ਵੇਸਰਾ ਗੀਤੀ : ਇਸ ਵਿਚ ਠੋਡੀ ਨੂੰ ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਲਗਾ ਕੇ ਸੁਰ ਦੇ ਚਾਰੇ ਵਰਣਾਂ ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

5. ਸਾਧਾਰਣ ਗੀਤੀ : ਜਿਸ ਵਿਚ ਸ਼ੁਧਾ, ਭਿੰਨਾ, ਗੌੜੀ ਅਤੇ ਵੇਸਰਾ ਇਹਨਾਂ ਚਾਰੋ ਗੀਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਮਿਸ਼ਰਣ ਹੋਣ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਧਾਰਣ ਗੀਤੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ।

ਇਹਨਾਂ ਪੰਜ ਗੀਤੀਆਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਸ਼ਾਰੰਗ ਕ੍ਰਿਤ *ਸੰਗੀਤ ਰਤਨਾਕਰ* ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਤੰਗ ਨੇ ਪੰਜ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਸੱਤ ਗੀਤੀਆਂ ਮੰਨੀਆਂ ਹਨ। ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਵਿਭਾਸ਼ਾ ਇਹ ਦੋ ਗੀਤੀਆਂ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਗੀਤੀਆਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਗ੍ਰਾਮ ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਮੰਨੀ ਗਈ ਹੈ।

ਗਾਇਕੀ ਦਾ ਢੰਗ

ਸੁਰ ਅਤੇ ਲੈਅ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਭਾਵਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਨੂੰ ਸੰਗੀਤ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੁਰ ਦੇ ਨਾਲ ਲੈਅ ਦਾ ਸੰਜੋਗ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਕੱਲਾ ਸੁਰ ਨਿਰਬਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਕੱਲੀ ਲੈਅ ਦਾ ਕੋਈ ਮਹੱਤਵ ਨਹੀਂ। ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਧਾਨ ਗੀਤ ਨੂੰ ਉਤਨਾ ਮਹੱਤਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ, ਜਿਤਨਾ ਕਿ ਸੁਰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਗੀਤ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਤਾਂ ਲੋਕ ਗੀਤ, ਭਾਵ ਗੀਤ, ਠੁਮਰੀ, ਗ਼ਜ਼ਲ ਆਦਿਕ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਵਿਚ ਧ੍ਰੁਪਦ, ਧਮਾਰ, ਖ਼ਿਆਲ ਆਦਿਕ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਹੱਤਵ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਖ਼ਾਸ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਧ੍ਰੁਪਦ, ਧਮਾਰ, ਖ਼ਿਆਲ ਆਦਿਕ ਸ਼ਾਸਤਰਿਕ ਗੀਤਾਂ ਨੂੰ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਨਾਲ ਗਾਉਣਾ, ਭਜਨ, ਲੋਕ ਗੀਤ ਆਦਿਕ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਵਿਚ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਹੀ ਗਾਇਕੀ ਜਾਂ ਗਾਇਨ ਸ਼ੈਲੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਮਹੀਨੇ, ਦੋ ਮਹੀਨੇ, ਸਾਲ ਜਾਂ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਸਗੋਂ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮਾਂ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਗੋਂ ਇਥੇ ਤਾਂ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਵੀ ਵਾਜਿਬ ਹੈ ਕਿ ਗਾਇਕ ਦੀ ਪ੍ਰੌੜ੍ਹਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਉਸ ਗਾਇਕੀ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੌੜ੍ਹਤਾ ਤੋਂ ਮਤਲਬ ਉਮਰ ਨਾਲ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਮਸਤਕ ਦੀ ਪਕਿਆਈ ਨਾਲ ਹੈ। ਗਾਇਕੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਹਨਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ :

1. ਆਵਾਜ਼ ਕੱਢਣੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਢੰਗ : ਗਾਇਕ ਨੂੰ ਗਾਇਕੀ ਦਾ ਸਾਖਿਆਕਾਰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਕੰਠ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਦੇਣ ਹੈ, ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂ ਵਿਗਾੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬਣਨ ਵਿਚ ਦੇਰੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਵਿਗੜਨ ਵਿਚ ਦੇਰੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੀ। ਸੋ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਨਾਲ ਆਵਾਜ਼ ਬਣਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਗ਼ਲਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ 'ਤੇ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਗੜਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਗਾਇਕ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੁਭਾਵਕ ਆਵਾਜ਼ ਲਗਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਗਵੱਈਏ ਗਲੇ ਨਾਲ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਫਲਸਰੂਪ ਆਪਣੀ ਆਵਾਜ਼ ਖ਼ਰਾਬ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਗਲੇ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਸੁਭਾਵਿਕਤਾ ਨਸ਼ਟ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਸੋ ਉਸ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਮੰਨ ਕੇ ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਪਰਮਾਰਜਿਤ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਸਿਖਿਆਰਥੀ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਜਵਾਰੀਦਾਰ ਆਵਾਜ਼ ਕੱਢਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕੁਝ ਮਿਚਕੀ ਨਾਲ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਗੜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਗਾਇਕੀ ਲੋਕਪ੍ਰਿਯ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦੀ। ਸੋ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਲੋਚ ਹੋਣੀ ਅਤੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਜੋਗ ਬਣਾ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਇਕ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਹਰ ਇਕ ਸੁਰ ਸਮੂਹ ਸਰਲਤਾ ਨਾਲ ਗਲੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਸਕੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਖੜੇ-ਖੜੇ ਸੁਰ ਕੰਨਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੇ। ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਲੋਚ ਅਤੇ ਮਧੁਰਤਾ ਲਿਆਉਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸ

ਲਈ ਵਰ੍ਹਿਆਂ-ਬੱਧੀ ਲਗਾਤਾਰ ਠੀਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਾਲ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

2. **ਆਲਾਪਚਾਰੀ ਦਾ ਢੰਗ :** ਗੀਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਜਾਂ ਗੀਤ ਦੇ ਵਿਚ ਜੋ ਰਾਗ ਵਿਸਥਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਆਲਾਪਚਾਰੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਦੋ ਮੁੱਖ ਢੰਗ ਹਨ। ਇਕ ਤਾਂ ਹਰ ਇਕ ਸੁਰ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਅੱਗੇ ਵਧਣਾ ਅਤੇ ਦੂਸਰਾ ਸਵਤੰਤਰ ਰੂਪ ਨਾਲ ਵਿਸਥਾਰ ਕਰਨਾ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਢੰਗ ਚੰਗਾ ਹੈ, ਇਹ ਆਪਣੀ ਰੁਚੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ, ਪਰ ਉਦੇਸ਼ ਇਹ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੁੰਦਰਤਾ ਭਰੀ ਰਚਨਾ ਹੋਵੇ। ਜਿਹੜਾ ਗਾਇਕ ਸਰੋਤਾਵਾਂ ਵਿਚ ਉਤਕੰਠਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੇ ਅਖ਼ੀਰ ਬਿੰਦੂ ਤਕ ਅਸਲ ਵਿਵਸਥਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਸਰੋਤਾਵਾਂ ਦੀ ਉਤਕੰਠਾ ਦਾ ਸੰਤੋਸ਼ ਪੂਰਵਕ ਸਮਾਧਾਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਹੋ ਹੀ ਸਫਲ ਕਲਾਕਾਰ ਹੈ।

3. **ਗੀਤ ਦੀ ਬੰਦਿਸ਼ ਤੇ ਭਰਾਵਟ :** ਆਲਾਪਚਾਰੀ ਦੇ ਬਾਅਦ ਗਾਇਕ ਗੀਤ ਦੀ ਬੰਦਿਸ਼ ਗਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬੰਦਿਸ਼ਾਂ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਆਲਾਪ ਪ੍ਰਧਾਨ, ਤਾਨ ਪ੍ਰਧਾਨ, ਸੁਰ ਚਮਤਕਾਰ ਪ੍ਰਧਾਨ, ਤਾਲ ਪ੍ਰਧਾਨ, ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਧਾਨ, ਮੀਂਡ ਪ੍ਰਧਾਨ, ਆਦਿਕ। ਗਾਇਕ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਤੇ ਗਲੇ ਦੇ ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਬੰਦਿਸ਼ ਚੁਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਕ ਵਾਰ ਸਥਾਈ ਅੰਤਰਾ ਗਾ ਲੈਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੂੰ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਾਲ ਸਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲੀ ਜੁਗਤ ਨਾਲੋਂ ਦੂਸਰੀ ਜੁਗਤ ਵੱਖਰੀ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੁੰਦਰ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਬੰਦਸ਼ ਭਰਨਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਦੋ ਵਿਧੀਆਂ ਹਨ। ਇਕ ਤਾਂ ਬੰਦਸ਼ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਆਵਰਤਨ ਨੂੰ ਸਜਾਉਣਾ ਅਤੇ ਦੂਸਰੀ ਪੂਰੀ ਸਥਾਈ ਜਾਂ ਅੰਤਰੇ ਨੂੰ ਸਜਾਉਣਾ। ਸੋ ਵਿਧੀ ਕੋਈ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਗਾਇਕ ਦਾ ਧਿਆਨ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਹਿਲੀ ਪੰਗਤੀ 'ਤੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

4. **ਤਾਨ, ਬੋਲ ਤਾਨ ਅਤੇ ਉਪਜ :** ਤਾਨ ਜਾਂ ਬੋਲ ਤਾਨ ਉਚਿਤ ਮਾਤਰੇ ਵਿਚ ਹੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੇ ਵਾਧੇ ਵਿਚ ਸਹਾਇਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਰਤੋਂ ਰਸਾਤਮਕਤਾ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੀਆਂ ਤਾਨਾਂ ਦਾ ਉਚਿਤ ਪ੍ਰਯੋਗ ਚਮਤਕਾਰਕ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਕ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਤਾਨਾਂ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਣ ਨਾਲ ਸ਼ਰੋਤਾਵਾਂ ਵਿਚ ਸਿਥਲਤਾ ਲਿਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਨਵੇਂ-ਨਵੇਂ ਸੁਰ ਸਮੂਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨਾ ਉਪਜ ਕਹਿਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਗਾਇਕ ਜਿਤਨੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਉਪਜ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਉਤਨਾ ਹੀ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਤਪਤੀ, ਖ਼ਾਲੀ ਉਤਪਤੀ ਮਾਤਰ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਸੁਹੱਪਣ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

5. **ਲੈਅ ਤਾਲ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ :** ਗਾਇਨ ਵਿਚ ਤਾਲ ਲੈਅ ਨੂੰ ਉੱਚਿਤ ਮਹੱਤਵ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਦੀ-ਕਦੀ ਕੁਝ ਗਾਇਕ ਸਾਧਾਰਣ ਸਰੋਤਾਗਣਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ ਖ਼ਿਆਲ ਵਿਚ ਲੈਅਕਾਰੀ ਵਿਖਾਉਣ ਲੱਗਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਤਬਲਚੀ ਨਾਲ ਲੜੱਤ ਕਰਨ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਇਹੋ ਆਦਤ ਪੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁਝ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਕੇਵਲ ਸਿੱਧੀ-ਸਿੱਧੀ ਲੈਅ ਅਤੇ ਠੇਕਾ ਹੀ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੁਰਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਸੁਣਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉੱਚਿਤ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਥੋੜੀ ਜਿਹੀ ਲੈਅ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅੰਸ਼ ਵਿਖਾ ਦੇਣਾ ਕੋਈ ਅਨੁਚਿਤ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਬਹੁਤੀ ਭਰਮਾਰ ਸੁਰੀਲੇ ਸਰੋਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਖਟਕੇਗੀ।

6. ਰਾਗਾਂ ਦਾ ਚੁਣਾਵ : ਚਤੁਰ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਆਪਣੀ ਗਾਇਨ ਸ਼ੈਲੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਗਾਇਨ ਦੇ ਲਈ ਰਾਗ ਦਾ ਚੁਣਾਵ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਖ਼ਿਆਲ ਗਾਇਨ ਦੇ ਲਈ ਰਾਗ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ :

(1) ਪੂਰਵਾਂਗ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਾਗ, ਜਿਵੇਂ ਦਰਬਾਰੀ ਕਾਨੜਾ, ਮੀਆਂ ਮਲ੍ਹਾਰ, ਮਲੂਹਾ-ਕੇਦਾਰ, ਪੂਰੀਆ ਆਦਿਕ। (2) ਉਤਰਾਂਗ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਾਗ, ਜਿਵੇਂ ਬਸੰਤੁ, ਪਰਜ, ਬਹਾਰ, ਅੜਾਨਾ ਆਦਿਕ। (3) ਅਲਾਪ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਾਗ, ਜਿਵੇਂ ਬਿਲਾਸਖਾਨੀ, ਤੋੜੀ, ਅਭੋਗੀ ਆਦਿਕ। (4) ਸਾਮਾਨਯ ਰਾਗ ਜਿਹੜੇ ਤਿੰਨਾਂ ਸਪਤਕਾਂ ਵਿਚ ਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਆਲਾਪ-ਤਾਨ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਸਾਧਾਰਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਮਾਰੂ ਬਿਹਾਗ, ਚੰਦ੍ਰਕੌਂਸ, ਅਹੀਰ ਭੈਰਉ, ਸ਼ਿਆਮ, ਕਲਿਆਣ ਆਦਿਕ।

ਗਾਇਕ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਦਾ ਅਤੇ ਸੁਣਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਗਲੇ ਦਾ ਅਤੇ ਗਾਇਨ ਸ਼ੈਲੀ ਦਾ ਵੀ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਅਭਿਆਸ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਰਾਗਾਂ ਦਾ ਗਾਇਕ ਨੂੰ ਉਸ ਰਾਗ ਦੇ ਅਸਲੀ ਸਥਾਨਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਉਹ ਸੁਰਾਂ ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਗੁਲਦਸਤੇ ਤਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁਣਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਜਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਉਸ ਦੀ ਸੁਗੰਧੀ ਉੱਤੇ ਆਤਮ ਵਿਭੋਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਗਾਇਨ ਅਤੇ ਘਰਾਣੇ

ਗਾਇਕੀ ਤੋਂ ਘਰਾਣੇ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਗਾਇਕ ਨੇ ਕੁਝ ਸ਼ਾਗਿਰਦ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸ਼ਾਗਿਰਦ ਦੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਚੱਲਦੀ ਗਈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਘਰਾਣਾ ਕਿਹਾ ਗਿਆ। ਸੋ ਘਰਾਣੇ ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੁੱਝ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦਾ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦਰ ਪੀੜ੍ਹੀ ਚਲੇ ਆਉਣਾ, ਅਰਥਾਤ ਗੁਰੂ ਸ਼ਿਸ਼ ਪਰੰਪਰਾ, ਮੱਧ ਕਾਲੀਨ ਸਮਾਜਿਕ ਰੀਤੀ ਰਿਵਾਜਾਂ ਦੇ ਪਰਿਣਾਮ ਸਰੂਪ ਘਰਾਣੇ ਦਾ ਜਨਮ ਤੇ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ। ਤਾਨਸੈਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਘਰਾਣਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ।

ਮੁਗ਼ਲਾਂ ਦੇ ਪਤਨ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਰਾਜ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਨਾਲ ਛੋਟੀਆਂ-ਛੋਟੀਆਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਹੋ ਗਈ। ਹਰ ਇਕ ਰਿਆਸਤ ਵਿਚ ਕੁਝ ਗਾਇਕ, ਵਾਦਕ ਜ਼ਰੂਰ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਾਇਨ, ਵਾਦਨ ਸੁਣਾ ਕੇ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਖ਼ੁਸ਼ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਬਦਲੇ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜਿਆਂ ਕੋਲੋਂ ਪੂਰਾ ਆਸਰਾ ਮਿਲਦਾ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਦੇਵਾਸ ਸਫੈਟ ਵਿਚ ਰਜਬ ਅਲੀ ਖ਼ਾਂ, ਮੈਹਰ ਵਿਚ ਅਲਾਉਦੀਨ ਖ਼ਾਂ, ਗਵਾਲੀਅਰ ਵਿਚ ਹਾਫ਼ਿਜ਼ ਅਲੀ ਖ਼ਾਂ, ਬੜੌਦਾ ਵਿਚ ਸਵਰਗੀ ਫ਼ੈਆਜ਼ ਖ਼ਾਂ ਆਦਿਕ। ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੀ ਅਤੇ ਧਨ ਦੀ ਕੋਈ ਕਮੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਖ਼ਾਸ ਮਿਹਨਤ ਕਰ ਕੇ ਕੋਈ ਸ਼ਾਗਿਰਦ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਬੜੇ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਗੁਜ਼ਾਰਦੇ ਅਤੇ ਜਦ ਕੋਈ ਸ਼ਾਗਿਰਦ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲੋਂ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਖਾਉਂਦੇ ਨਹੀਂ ਸਨ।

ਕੇਵਲ ਉਹੋ ਹੀ ਸ਼ਾਗਿਰਦ ਕਾਫ਼ੀ ਦਿਨਾਂ ਤਕ ਸੁਣਨ ਨਾਲ ਥੋੜਾ ਬਹੁਤ ਸਿੱਖ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਉਸਤਾਦ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਸਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰੱਖਦਾ, ਪਰ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖਾਉਣ ਵਿਚ ਉਹ ਕੋਈ ਕਸਰ ਨਾ ਛੱਡਦੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਲਗਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਸਿਖਾਉਂਦੇ ਕਿ ਚੰਗਿਆਈਆਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਆਪਣੀਆਂ ਬੁਰਾਈਆਂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਦੇ ਦਿੰਦੇ। ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਗਾਇਕ ਗਾਉਂਦੇ ਸਮੇਂ ਨੱਕ ਨਾਲ ਆਵਾਜ਼ ਕੱਢਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਵੀ ਠੀਕ ਉਹੋ ਹੀ ਆਵਾਜ਼ ਲਗਾਉਂਦਾ। ਸ਼ਾਗਿਰਦ ਉੱਤੇ ਉਸਤਾਦ ਦੀ ਬੜੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਨਾ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਗਾਇਕ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੁੰਦੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਬਿਨਾਂ ਉਸਤਾਦ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇ ਉਹ ਕਿਤੇ ਗਾ ਸਕਦਾ।

ਉਸ ਵਕਤ ਰੇਡੀਓ, ਸੰਗੀਤ ਸੰਮੇਲਨ, ਟੈਲੀਵਿਜਨ ਆਦਿਕ ਸਾਧਨ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਇਸ ਪਾਬੰਦੀ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਅੱਛਾ ਵੀ ਸੀ ਅਤੇ ਬੁਰਾ ਵੀ। ਅੱਛਾ ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਕਿ ਸੰਗੀਤ 'ਤੇ ਬਾਹਰ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਬਹਿਕਾਵੇ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਬੁਰਾ ਇਸ ਕਰਕੇ ਸੀ ਕਿ ਕਦੀ-ਕਦੀ ਅਯੋਗ ਗੁਰੂ ਦੇ

ਪੰਜੇ ਵਿਚ ਫਸ ਕੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅੱਖ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦਾ ਅਵਸਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਸੀ।

ਬਹੁਤ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਬਾਅਦ ਜਦ ਉਸ ਦੀ ਅੱਖ ਖੁੱਲ੍ਹਦੀ ਸੀ ਤਾਂ ਸਮਾਂ ਬੀਤ ਚੁੱਕਾ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਨਾ ਅੱਗੇ ਵਧਣਾ ਸੰਭਵ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪਿੱਛੇ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਘਰਾਣੇ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਗਾਇਕ ਦੀ ਸੰਕੋਚ ਦਾ ਹੀ ਨਤੀਜਾ ਹੈ।

ਅੱਜ ਸਮਾਂ ਬਦਲ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਸੰਗੀਤਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਕੰਜੂਸੀ ਨਹੀਂ ਰਹੀ ਅਤੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਕਾਰਿਆਕ੍ਰਮ ਸੁਣਨ ਦੇ ਅਨੇਕ ਸਾਧਨ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰੇਡੀਓ, ਟੇਪ ਰਿਕਾਰਡ ਨਾਲ ਆਦਮੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵੀ ਸੁਣ ਕੇ ਪਰਖ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਰੇਡੀਓ ਉੱਤੇ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅੱਜ ਦੇ ਗਾਇਕ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਇਕ ਘਰਾਣੇ ਦੀਆਂ ਹੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀਆਂ, ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਗੁਣ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਉੱਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਗਾਇਕ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਉਸਤਾਦ ਤੋਂ ਸਿੱਖੀ ਹੋਈ ਅਧਾਰ-ਸ਼ਿਲਾ 'ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਮਕਾਨ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਘਰਾਣੇ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਘਟ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਖ਼ਿਆਲ ਗਾਇਨ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ

ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਜਨ-ਰੁਚੀ ਵਿਚ ਵੀ ਪਰਿਵਰਤਨ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਧ੍ਰੁਪਦ ਗਾਇਨ ਸ਼ੈਲੀ ਤੋਂ ਜੋ ਕਿ ਸੋਲ੍ਹਵੀਂ-ਸਤਾਰ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਉੱਚੀ ਸਿਖਰ 'ਤੇ ਸੀ, ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਰੁਚੀ ਘੱਟ ਹੋਣ ਲੱਗੀ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਲਾਉਦੀਨ ਖਿਲਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਅਮੀਰ ਖ਼ੁਸਰੋ ਨੇ ਕਵਾਲੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਛੋਟੇ ਖ਼ਿਆਲ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਜੋਨਪੁਰ ਦੇ ਸੁਲਤਾਨ ਹੁਸੈਨ ਸ਼ਰਕੀ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੱਥ ਵਟਾਇਆ। ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੱਡੇ ਖ਼ਿਆਲ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ।

ਉਸ ਸਮੇਂ ਧ੍ਰੁਪਦ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਘੱਟ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਖ਼ਿਆਲ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਧ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਰੂੜ੍ਹਵਾਦੀ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਨੇ ਖ਼ਿਆਲ ਸ਼ੈਲੀ ਦਾ ਘੋਰ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਨਿਆਮਤ ਅਤੇ ਨੌਬਤ ਖ਼ਾਂ ਜੋ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਸਦਾਰੰਗ ਅਤੇ ਅਦਾਰੰਗ ਅਖਵਾਏ, ਉਹ ਆਪ ਤਾਂ ਧ੍ਰੁਪਦ ਗਾਉਂਦੇ ਸਨ ਪਰ ਆਪਣੇ ਸ਼ਾਗਿਰਦਾਂ ਨੂੰ ਖ਼ਿਆਲ ਸਿਖਾਉਂਦੇ ਸਨ।

ਤਾਨਸੈਨ ਦੀ ਬੰਸ ਤੋਂ ਘਰਾਣੇ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਹੋਇਆ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਦੀ ਔਲਾਦ ਸੈਨੀਏ ਕਹਿਲਾਏ ਜੋ ਕਿ ਧ੍ਰੁਪਦ ਗਾਉਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਬੀਨ ਵਜਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਉਸ ਦੀ ਧੀ ਦੀ ਔਲਾਦ ਬੇਨੀਏ ਕਹਿਲਾਈ ਜੋ ਕਿ ਧ੍ਰੁਪਦ ਤਾਂ ਗਾਉਂਦੇ ਸਨ ਪਰ ਨਾਲ ਰਬਾਬ ਵੀ ਵਜਾਉਂਦੇ ਸਨ।

ਭਾਰਤੀਯ ਸੰਗੀਤ ਕਲਾ ਦੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਗਾਇਕਾਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗਾਇਕ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਲਿਆਕਤ ਨਾਲ ਇਕ ਖ਼ਾਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਗਾਇਨ ਸ਼ੈਲੀ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਾਗਿਰਦਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖਾ ਕੇ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਕੀਤਾ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਉਸ ਸ਼ੈਲੀ ਦਾ ਅਨੁਕਰਣ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਗਿਰਦ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਲੋਕ ਹੁਣ ਤਕ ਕਰਦੇ ਚਲੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਗਾਇਨ ਸ਼ੈਲੀਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਘਰਾਣੇ ਦਾ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਅਨੇਕਾਂ ਘਰਾਣਿਆਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ, ਸੁਰ ਤਾਂ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਹਨ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਜਾਂ ਸੁਰਾਂ ਨੂੰ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਢੰਗ ਅੱਡੋ-ਅੱਡਰਾ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦੇ ਢੰਗ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੀ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਫ਼ਲਾਣੇ ਘਰਾਣੇ ਦੀ ਗਾਇਕੀ ਹੈ।

ਧ੍ਰੁਪਦ ਗਾਇਨ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਘੱਟ ਹੋਣ ਦਾ ਕਾਰਨ

ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਖ਼ਿਆਲ ਗਾਇਨ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੇ ਕਾਰਨ ਧ੍ਰੁਪਦ ਗਾਇਨ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਿਨੋ-ਦਿਨ ਘੱਟ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅੱਛੇ ਧ੍ਰੁਪਦ ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਹੁਣ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਗਾਇਨ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਘੱਟ ਹੋਣ ਦੇ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ :

1. ਧ੍ਰੁਪਦ ਇਕ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਗਾਇਨ ਸ਼ੈਲੀ ਹੈ। ਪਰ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪਰਿਵਰਤਨ ਦੇ ਨਾਲ ਲੋਕ ਸ਼ਿੰਗਾਰਕ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ ਸ਼ਿੰਗਾਰਕ ਭਾਵਨਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਖ਼ਿਆਲ ਗਾਇਕੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੋਇਆ। ਕੁਝ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੀ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਦਾ ਮਰਦਾਨਾ ਗਾਇਨ ਸਮਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਜ਼ਨਾਨਾ ਗਾਇਨ ਆਰੰਭ ਹੋ ਗਿਆ।

2. ਧ੍ਰੁਪਦ ਦੀ ਸੰਗਤ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਪਖਾਵਜ ਨਾਲ ਹੀ ਚੰਗੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ ਪਰ ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਤਬਲੇ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨਾਲ ਤਬਲੇ 'ਤੇ ਧ੍ਰੁਪਦ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਧ੍ਰੁਪਦ ਵਿਚ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਤਾਲ ਜਿਵੇਂ : ਚੌਤਾਲ, ਮੱਠ, ਬ੍ਰਹਮ, ਰੁਦ੍ਰ, ਸੂਲ ਆਦਿਕ ਤਬਲੇ ਦੀ ਅਪੇਕਸ਼ਾ ਪਖਾਵਜ ਉੱਤੇ ਚੰਗੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਧ੍ਰੁਪਦ ਗਾਇਨ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਹੈ, ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪਖਾਵਜ ਦਾ ਬਾਜ਼ ਵੀ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

3. ਧ੍ਰੁਪਦ ਦੀ ਗਾਇਕੀ ਗੰਭੀਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਗਾਇਕੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਘੰਟਿਆਂ ਤਕ ਨੋਮ-ਤੋਮ ਦਾ ਆਲਾਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਲਾਪ ਦੇ ਬਾਅਦ ਗੀਤ ਦੇ ਬੋਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬਹਿਲਾਵਾ, ਦੁਗੁਨ, ਤਿਗੁਨ, ਚੌਗੁਨ, ਆੜ-ਕੁਆੜ ਆਦਿਕ ਨਾਲ ਗੰਭੀਰਤਾ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈਂ ਅਤੇ ਸਵਤੰਤਰਤਾ ਘੱਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਖ਼ਿਆਲ ਗਾਇਕ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਮਨ ਨੂੰ ਮੋਹਣ ਵਾਲੀਆਂ ਦ੍ਰੁਤ ਲੈਅ ਦੀਆਂ ਤਾਨਾਂ, ਮੁਰਕੀਆਂ, ਖਟਕੇ ਆਦਿਕ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਇਸ ਲਈ ਸਰੋਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਧ੍ਰੁਪਦ ਨੀਰਸ ਲੱਗਦਾ ਹੈ।

4. ਧ੍ਰੁਪਦ ਗਾਇਕੀ ਨੂੰ ਅਪਨਾਉਣ ਲਈ ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਲੈਅਕਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਤਾਲ ਉੱਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਪਾਉਣ ਲਈ ਲਗਾਤਾਰ ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਸੰਗੀਤ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਕੋਲ ਸਮਾਂ ਘੱਟ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਉਹ ਇਸ ਗਾਇਕੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਅਪਨਾ ਸਕਦਾ। ਸੋ ਇਹੋ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਸਿਖਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਧ੍ਰੁਪਦ, ਧਮਾਰ ਗਾਉਣਾ ਖ਼ਿਆਲ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਔਖਾ ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

5. ਸੁਣਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਵਿਚ ਇਸ ਗਾਇਕੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਘੱਟ ਹੋਣ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਸਮੇਂ ਦੀ ਬਚਤ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਆਧੁਨਿਕ ਕਾਲ ਵਿਚ ਸਮਾਂ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਰੁਚੀ ਵੀ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਬਹੁਤ ਥੋੜੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਹੀ ਆਪਣਾ ਮਨੋਰੰਜਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਧ੍ਰੁਪਦ, ਧਮਾਰ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮੇਂ ਤਕ ਬੈਠ ਕੇ ਸੁਣਨਾ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਸਾਧਾਰਣ ਸਰੋਤਾਗਣ ਤਾਂ ਇਥੋਂ ਤਕ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮਨੋਰੰਜਨ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਹੋ ਸਕੇ। ਸੋ ਇਹੋ ਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਖ਼ਿਆਲ, ਠੁਮਰੀ, ਦਾਦਰਾ ਆਦਿਕ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਸੰਦ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਕਾਕੂ

ਭਾਵਪੂਰਕ ਰਸਾਂ ਦੀ ਸਪੱਸ਼ਟਤਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜਦ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਵਿਕਾਰ ਲਿਆਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਹਿਤ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ 'ਕਾਕੂ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜਦ ਕੁੱਤਾ ਮਾਲਕ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾਣ ਲਈ ਭੌਂਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਹੋਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦ ਕੋਈ ਚੋਰ ਆਵੇ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਭੌਂਕੇ ਤਾਂ ਉਸਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਹੋਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਆਦਮੀ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਵੀ ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬਦਲਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ : 'ਜਾਓ' ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਜਦ ਅਫ਼ਸਰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਭਾਵ ਵਿਚ ਆਗਿਆ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦ ਇਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਛੁੱਟੀ ਪਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਉਸਤਾਦ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਜਾਓ' ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਕਾਕੂ ਹੋਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਧੁਨੀ ਜਾਂ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਮਨ ਦੇ ਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦੀ ਬੜੀ ਅਦਭੁਤ ਸ਼ਕਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਗਲੇ ਵਿਚ ਜੋ ਸੁਰ ਤੰਤਰੀਆਂ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹਿੱਲਣ ਨਾਲ ਆਵਾਜ਼ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਦ ਤੰਤਰੀ ਸਾਜ਼ਾਂ ਦੇ ਤਾਰ ਨੂੰ ਛੇੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਮਨੋਂਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਾਕੂ ਛੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਮੰਨੇ ਗਏ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ :

1. **ਸੁਰ ਕਾਕੂ :** ਸ਼ਰੁਤੀ ਨੂੰ ਕੁੱਝ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜਾਂ ਘੱਟ ਕਰ ਦੇਣ ਨਾਲ ਇਕ ਸੁਰ ਦੀ ਦੂਸਰੇ ਸੁਰ ਵਿਚ ਜੋ ਛਾਇਆ ਵਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਸੁਰ ਕਾਕੂ ਹੈ।

2. **ਰਾਗ ਕਾਕੂ :** ਕਿਸੀ ਰਾਗ ਦੀ ਜੋ ਆਪਣੀ ਮੁੱਖ ਛਾਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਰਾਗ ਕਾਕੂ ਕਹਿਲਾਂਦੀ ਹੈ।

3. **ਅਨਯ-ਰਾਗ ਕਾਕੂ :** ਜਦ ਕਿਸੀ ਰਾਗ ਦੀ ਛਾਇਆ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਰਾਗ ਵਿਚ ਵਿਖਾਈ ਦੇਵੇ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਅਨਯ-ਰਾਗ ਕਾਕੂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

4. **ਦੇਸ਼ ਕਾਕੂ :** ਜਿਹੜਾ ਕਿਸੀ ਹੋਰ ਰਾਗ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਨਾ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸੁਭਾਵ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਰਾਗ ਵਿਚ ਹੀ ਮਿਲਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਕਾਕੂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

5. **ਸ਼ੇਤਰ ਕਾਕੂ :** ਸ਼ੇਤਰ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਰਾਗ ਵਿਚ ਅੱਡੋ-ਅੱਡਰੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਲਈ ਜੋ ਕਾਕੂ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ੇਤਰ ਕਾਕੂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

6. **ਯੰਤਰ ਕਾਕੂ :** ਵੀਣਾ ਅਤੇ ਬਾਂਸੁਰੀ ਆਦਿਕ ਸਾਜ਼-ਯੰਤਰਾਂ 'ਤੇ ਉਤਪੰਨ ਧੁਨੀ ਦਾ ਜੋ ਆਪਣਾ ਕਾਕੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਯੰਤਰ ਕਾਕੂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਯੰਤਰ ਕਾਕੂ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਸਾਡੇ ਕੰਨ ਸਾਜ਼-ਯੰਤਰਾਂ ਦੀ ਆਪਸ ਵਿਚ ਦੀ ਭਿੰਨਤਾ ਕਰ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਵੇਖੇ ਹੀ ਸੁਣਨ ਨਾਲ ਪਹਿਚਾਣ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਧੁਨੀ ਜਾਂ ਆਵਾਜ਼ ਫ਼ਲਾਣੇ ਸਾਜ਼ ਦੀ ਹੈ।

ਸ਼ੁੱਧ, ਛਾਇਆ-ਲੱਗ ਅਤੇ ਸੰਕੀਰਣ ਵਰਗੀਕਰਣ

ਪੁਰਾਤਨ ਕਾਲ ਤੋਂ ਰਾਗਾਂ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਵਰਗਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡਣ ਦੀ ਵਿਧੀ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਮਤੰਗ, ਭਰਤ ਅਤੇ ਸ਼ਾਰੰਗਦੇਵ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ੁੱਧ, ਛਾਇਆ-ਲੱਗ ਜਾਂ ਸਾਲੰਕ ਅਥਵਾ ਸਾਲਗ, ਸੰਕੀਰਣ ਜਾਂ ਮਿਸ਼ਰਤ ਆਦਿਕ ਦਾ ਉਲੇਖ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਰਾਗਾਂ ਦਾ ਸਰੂਪ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਇਹ ਵੰਡ ਬਹੁਤ ਲਾਭਕਾਰੀ ਸਾਬਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਵਰਗੀਕਰਣ ਦਾ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਣ ਕਿਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਆਧੁਨਿਕ ਕਾਲ ਵਿਚ ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਸ ਵੰਡ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਸੰਗੀਤ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਉਲੇਖ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਵਿਵਰਣ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ :

ਸ਼ੁੱਧ ਰਾਗ : ਜਿਹਨਾਂ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦੇ ਸ਼ੁੱਧ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਨਿਰਬਾਹ ਸ਼ੁੱਧ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਰਾਗ ਬਾਕੀ ਹੋਰ ਰਾਗਾਂ ਨਾਲੋਂ ਸਵਤੰਤਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸ਼ੁੱਧ ਰਾਗ ਕਹਿਲਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਦੂਸਰੇ ਰਾਗ ਦੀ ਛਾਇਆ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਸੁਤੰਤਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਅਤੀਆ ਬੇਗਮ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ *ਮਿਊਜ਼ਿਕ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ* ਨਾਮਕ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ੁੱਧ ਉਹਨਾਂ ਰਾਗਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ਜਿਹਨਾਂ ਦੇ ਸੁਰ ਆਪਣੀ ਮੌਲਿਕ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਵਿਚ ਚਲੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਲਿਆਣ, ਪੂਰਵੀ, ਮਾਰਵਾ ਆਦਿਕ। ਸੋ ਦਸ ਆਸ਼ਿਰਅ ਰਾਗ ਹੀ ਸ਼ੁੱਧ ਰਾਗ ਕਹਿਲਾਂਦੇ ਹਨ।

ਸ਼ੁੱਧ ਰਾਗਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਸਤਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਸ਼ਾਸਤਰ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਗਾਇਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਜੋ ਮਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ, ਉਸਨੂੰ ਸ਼ੁੱਧ ਰਾਗ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸ਼ੁੱਧ ਰਾਗ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਕਿਸੇ ਇਕ ਰਸ ਦੀ ਹੀ ਉਤਪਤੀ ਅਨੁਭਵ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਰਾਗ ਕਲਿਆਣ ਵਿਚ ਕਰੁਣਾ ਰਸ ਦੀ।

ਛਾਇਆ-ਲੱਗ ਰਾਗ : ਕੁਝ ਰਾਗ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਰਾਗ ਦੀ ਛਾਇਆ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਛਾਇਆ-ਲੱਗ ਰਾਗ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਸ਼ੁੱਧ-ਕਲਿਆਣ, ਪਟਦੀਪ, ਮਾਲਗੁੰਜੀ ਬਹਾਰ, ਤਿਲਕਕਾਮੋਦ, ਪਰਜ਼ ਆਦਿਕ ਰਾਗ ਛਾਇਆ-ਲੱਗ ਰਾਗ ਕਹਿਲਾਂਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚ ਹੋਰ ਬਾਕੀ ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਛਾਇਆ ਦਿੱਸਦੀ ਹੈ। ਸ਼ਾਸਤਰਕਾਰ ਵੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਛਾਇਆ-ਲੱਗ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਰਾਗ ਦੀ ਛਾਇਆ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਨ-ਮਨੋਰੰਜਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸੰਕੀਰਣ ਰਾਗ : ਸ਼ੁੱਧ ਰਾਗ ਅਤੇ ਛਾਇਆ-ਲੱਗ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਮਿਸ਼ਰਣ ਨਾਲ ਸੰਕੀਰਣ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਇਕ ਰਾਗ ਦੀ ਛਾਇਆ ਦਿੱਸਦੀ ਹੈ, ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੰਕੀਰਣ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਛਾਇਆ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਰਾਗ ਪੀਲੂ, ਝੰਝੋਟੀ, ਭੈਰਵੀ, ਮਿਸ਼ਰ ਕਾਫੀ, ਮਿਸ਼ਰ ਖਮਾਜ ਆਦਿਕ। ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਠੁਮਰੀਆਂ ਦੇ ਲਈ ਜੋ ਰਾਗ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸੰਕੀਰਣ ਰਾਗ ਕਹੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਸ਼ਾਸਤਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਸੰਕੀਰਣ ਰਾਗ ਨੂੰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ੁੱਧ, ਛਾਇਆ-ਲੱਗ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਮਿਸ਼ਰਣ ਨਾਲ ਸੰਕੀਰਣ ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਮਿਸ਼ਰਣ ਜਨ-ਰੰਜਨ ਦੇ ਲਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਰਸਾਂ ਦੀ ਅਭਿਵਿਅਕਤੀ ਅਨੁਭੂਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਠੁਮਰੀ ਗਾਉਂਦੇ ਸਮੇਂ ਗਾਇਕ ਅਨੇਕ ਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉਤਪੰਨ ਕਰ ਕੇ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਰਸਾਂ ਦੀ ਅਨੁਭੂਤੀ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਮਟਰੈਗਵੈਜ਼ ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ੁੱਧ ਰਾਗ ਉਹ ਹਨ, ਜਿਹਨਾਂ ਵਿਚ ਸਪਤਕ ਦੇ ਦੋਨਾਂ ਅੰਗਾਂ ਵਿਚ ਗਮਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਉਹ ਬਰਾਬਰ ਸਵਰਾਂਤਰ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਲਿਆਣ। ਛਾਇਆ-ਲੱਗ ਰਾਗ ਉਹ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਗੰਧਾਰ ਦੋਵੇਂ ਨਿਸ਼ਾਦ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੰਕੀਰਣ ਰਾਗ ਉਹ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਦੇ ਦੋਨਾਂ ਅੰਗਾਂ ਵਿਚ ਯਮਨਤੱਤਵ ਨਾ ਹੋਵੇ ਅਰਥਾਤ ਦੋਨਾਂ ਅੰਗਾਂ ਵਿਚ ਵਿਸਮ ਮੇਲ ਹੋਵੇ।

ਵਿਵਾਦੀ ਸੁਰ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ

ਵਿਵਾਦੀ ਸੁਰ ਨੂੰ ਰਾਗ ਦਾ ਦੁਸ਼ਮਨ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਸੁਰ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਰਾਗ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਕਦੀ-ਕਦੀ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਪੂਰਵਕ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਵਰਜਿਤ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸੁਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਸੁਰ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਲਗਾਉਣ ਨਾਲ ਰਾਗ ਦੀ ਵਿਚਿੱਤਰਤਾ ਵਧਦੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਵਿਵਾਦੀ ਸੁਰਾਂ ਨੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਸਥਾਨ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹਮੀਰ, ਕੇਦਾਰ, ਕਾਮੋਦ ਆਦਿਕ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਕੋਮਲ ਨਿਸ਼ਾਦ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਕੋਮਲ ਨਿਸ਼ਾਦ ਵਿਵਾਦੀ ਸੁਰ ਨਾ ਹੋ ਕੇ ਅਨੁਵਾਦੀ ਸੁਰ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਗਾਇਕ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਹਮੀਰ ਵਿਚ 'ਗ ਮ ਧ ਨੀ ਧ ਮੇ ਧ' ਅਤੇ ਕੇਦਾਰ ਵਿਚ 'ਮੇ ਪ ਧ ਨੀ ਧ ਪ, ਮੇ ਪ ਧ ਨੀ' ਕਰਦੇ ਸੁਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਾਮੋਦ, ਛਾਇਆ-ਨਟ ਅਤੇ ਗੌੜ-ਸਾਰੰਗ ਆਦਿਕ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਵਿਵਾਦੀ ਸੁਰ ਕੋਮਲ ਨਿਸ਼ਾਦ ਨੂੰ ਅਨੁਵਾਦੀ ਸੁਰ ਦਾ ਸਥਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ।

ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਕਈ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਸੁਰ ਜੋ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਪ੍ਰਯੋਗ ਵਿਚ ਲਿਆਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪੀਲੂ, ਕਾਫੀ, ਭੈਰਵੀ ਆਦਿਕ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਸੁਰ ਵਿਵਾਦੀ ਸੁਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਭੈਰਵੀ ਅਤੇ ਪੀਲੂ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਬਾਰਾਂ ਸੁਰਾਂ ਹੀ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਾਗ ਪੀਲੂ ਵਿਚ ਸ਼ੁੱਧ ਧੈਵਤ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ 'ਨੀ, ਧ ਪ ਗੁ ਰੇ ਸਾ ਨ਼ੀ, ਪ਼ ਧ਼ੁ ਨ਼ੀ ਸਾ' ਅਤੇ ਰਾਗ ਭੈਰਵੀ ਵਿਚ ਸ਼ੁੱਧ ਰਿਸ਼ਭ ਅਤੇ ਤੀਬਰ ਮੱਧਮ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ 'ਸਾ ਰੁੇ ਗੁ ਮ, ਪ ਮੇ ਗੁ ਸਾ, ਰੁੇ ਸਾ, ਗੁ ਮ ਧੁ ਪ ਮੇ ਗੁ, ਸਾ ਰੁੇ ਸਾ, ਧ਼ੁ ਨ਼ੀ, ਸਾ ਰੇ ਗੁ, ਸਾ ਰੁੇ ਸਾ,' ਆਦਿਕ। ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅਨੇਕਾਂ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਵਿਵਾਦੀ ਸੁਰ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਰਾਗ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨ ਵਿਚ ਰਾਗ ਦੇ ਸਰੂਪ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਤਿਰੋਭਾਵ : ਰਾਗ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕੁਸ਼ਲ ਗਾਇਕ ਕਦੀ-ਕਦੀ ਸਮ-ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਰਾਗ ਦੀ ਛਾਇਆ ਵਿਖਾ ਕੇ ਸੁਣਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਉਪਰ ਹੈਰਾਨੀ ਭਰਿਆ ਭਾਵ ਉਤਪੰਨ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਸਮੇਂ ਸਰੋਤਾਗਣ ਦੂਸਰੇ ਰਾਗ ਦੀ ਝਲਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੁਣਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਕ੍ਰਿਆ ਨੂੰ 'ਤਿਰੋਭਾਵ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਤਿਰੋਭਾਵ ਬਹੁਤ ਘੱਟ

ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਹੀ ਅਸਲੀ ਰਾਗ ਦੇ ਮੁਖ ਸੁਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕਦੀ-ਕਦੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਗ ਵਿਸਥਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਉਸੇ ਰਾਗ ਦੇ ਕੁਝ ਸੁਰ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਮ-ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਛਾਇਆ ਉਤਪੰਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਦ ਜਲਦੀ ਹੀ ਸਿਆਣੇ ਗਵੱਈਏ ਖ਼ਾਸ ਸੁਰਾਂ ਸੰਗਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਛਾਇਆ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਿਰੋਭਾਵ ਸਾਧਾਰਣ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ:

1. ਉਸ ਰਾਗ ਨਾਲ ਮਿਲਦੇ-ਜੁਲਦੇ ਸੁਰ ਲੱਗਣ ਵਾਲੇ ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਛਾਇਆ ਆਉਣ ਨਾਲ।

2. ਰਾਗ ਦੇ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਸੁਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨ ਨਾਲ ਰਾਗ ਦਾ ਰੂਪ ਬਦਲ ਜਾਣ ਨਾਲ।

ਆਵਿਰਭਾਵ : ਰਾਗ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚ ਜਦ ਕੋਈ ਸਮ-ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਝਲਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਉਸ ਰਾਗ ਦੇ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਸੁਰਾਂ ਨਾਲ ਰਾਗ ਦਾ ਸਰੂਪ ਬਦਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਦ ਸਿਆਣਾ ਗਾਇਕ ਜਲਦੀ ਨਾਲ ਰਾਗ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸੁਰਾਂ ਨੂੰ ਲਗਾ ਕੇ ਫਿਰ ਸੁਣਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਪਹਿਲੇ ਰਾਗ ਦਾ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਰਾਗ ਦੇ ਤਿਰੋਭਾਵ ਹੋਣ 'ਤੇ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਤਿਰੋਭਾਵ ਨੂੰ ਰਾਗ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸੁਰ-ਸੰਗਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਜਲਦੀ ਹੀ ਨਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਰੋਤਾਵਾਂ ਦੇ ਮਨ ਤੋਂ ਮਿਲਦੇ-ਜੁਲਦੇ ਰਾਗ ਦਾ ਸਰੂਪ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤਿਰੋਭਾਵ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨੂੰ ਅਵਿਰਭਾਵ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਰਾਗ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚ ਤਿਰੋਭਾਵ ਅਤੇ ਆਵਿਰਭਾਵ ਇਕੱਠੇ ਇਕ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੂਸਰੇ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਜਿਉਂ ਹੀ ਰਾਗ ਵਿਚ ਤਿਰੋਭਾਵ ਹੋਇਆ, ਤਿਉਂ ਹੀ ਗਾਇਕ ਸਮ-ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਰਾਗ ਦਾ ਸਰੂਪ ਜਾਂ ਝਲਕ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਆਵਿਰਭਾਵ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਤਿਰੋਭਾਵ ਅਤੇ ਆਵਿਰਭਾਵ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ :

1. ਰਾਗ ਬਿਹਾਗ ਵਿਚ ਸਮ-ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਰਾਗ ਦਾ ਤਿਰੋਭਾਵ ਅਤੇ ਆਵਿਰਭਾਵ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੋਵੇਗਾ :

ਰਾਗ ਬਿਹਾਗ : ਗ ਮ ਗ, ਗ ਮ ਪ, ਨੀ, ਧ ਪ, ਮੰ ਪ, ਗ ਮ ਗ, ਗ ਮ ਪ ਨੀ ਸਾਂ।

ਰਾਗ ਸ਼ੰਕਰਾ ਦਾ ਤਿਰੋਭਾਵ : ਸਾਂ, ਨੀ ਪ, ਪ ਗ, ਗ ਪ, ਰੇ ਗ ਰੇ ਸਾ।

ਆਵਿਰਭਾਵ : ਸਾ ਮ ਗ, ਪ ਧ, ਗ ਮ ਗ, ਰੇ ਸਾ।

2. ਰਾਗ ਭੈਰਵੀ : ਗੁ ਮ ਧੁ, ਨੁੀ ਸਾਂ, ਰੁੇ ਸਾਂ, ਨੁੀ ਸਾਂ, ਧੁ ਪ।

ਰਾਗ ਮਾਲਕੌਂਸ ਦਾ ਤਿਰੋਭਾਵ : ਧੁ ਮ ਗੁ, ਸਾ ਗੁ, ਮ ਗੁ।

ਆਵਿਰਭਾਵ : ਸਾ ਰੁੇ ਸਾ, ਗੁ ਮ ਧੁ, ਪ ਮ ਗੁ ਮ, ਗੁ ਰੁੇ ਸਾ।

ਦੂਸਰੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਾਲ ਤਿਰੋਭਾਵ ਤਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਦ ਰਾਗ ਦੇ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਸੁਰਾਂ ਨਾਲ ਰਾਗ ਦਾ ਸਰੂਪ ਲੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਰਾਗ ਖਮਾਜ ਦਾ ਤਿਰੋਭਾਵ ਅਤੇ ਆਵਿਰਭਾਵ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ :

ਰਾਗ ਖਮਾਜ : ਗ ਮ ਪ, ਨੁੀ ਧ, ਮ ਪ ਧ, ਮ ਗ, ਗ ਮ ਪ ਧ ਨੀ ਸਾਂ।

ਤਿਰੋਭਾਵ : ਨੁੀ ਪ, ਮ ਗ ਮ, ਸਾ ਗ ਰੇ ਨੁੀ, ਸਾ ਗ ਮ।

ਆਵਿਰਭਾਵ : ਗ ਮ ਪ, ਧ ਨੁੀ ਧ, ਮ ਪ ਧ, ਮ ਗ।

ਸੁਸਥਾਨ ਨਿਯਮ ਦਾ ਆਲਾਪ

ਪੁਰਾਤਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਆਲਾਪ ਗਾਇਨ ਵਿਚ ਇਕ ਖ਼ਾਸ ਨਿਯਮ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਸਥਾਨ ਨਿਯਮ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਨਿਯਮ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਗ ਦਾ ਸਾਰਾ ਵਿਸਥਾਰ ਅੰਸ਼ ਜਾਂ ਵਾਦੀ ਸੁਰ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਅੰਸ਼ ਸੁਰ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸ਼ੁੱਧ ਸੁਰ ਵੀ ਨਿਸਚਿਤ ਸਨ। ਜਿਹਨਾਂ ਉੱਤੇ ਵਿਸ਼ਰਾਮ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਅਰਥਾਤ ਆਲਾਪ ਆਰੰਭ ਕਰਨ ਦੇ ਸਥਾਨ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਤਕ ਦੇ ਸੁਰ ਨਿਸਚਿਤ ਸਨ। ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਸੁਰਾਂ ਨੂੰ ਸੁਸਥਾਨਾਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਪੁਕਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸੁਸਥਾਨ ਦੇ ਵਿਚ ਰਾਗ ਦੇ ਲੱਛਣ ਦਾ ਪਾਲਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਆਲਾਪ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਚਾਰ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਸਥਾਨ ਨਿਯਮ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਚਾਰੋਂ ਸੁਸਥਾਨ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਪਾਲਨ ਇਕ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੂਸਰੇ ਦਾ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। *ਸੰਗੀਤ ਰਤਨਾਕਰ* ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਵਰਣਨ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਚਾਰ ਸੁਸਥਾਨ ਦੇ ਨਿਯਮ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ :

1. ਸਥਾਈ ਸੁਰ : ਰਾਗ ਦਾ ਵਾਦੀ ਜਾਂ ਅੰਸ਼ ਸੁਰ ਸਥਾਈ ਸੁਰ ਕਹਿਲਾਂਦਾ ਸੀ। ਰਾਗ ਵਿਚ ਇਸ ਸੁਰ ਦਾ ਖ਼ਾਸ ਮਹੱਤਵ ਸੀ, ਰਾਗ ਦਾ ਆਲਾਪ ਵੀ ਇਸੇ ਸੁਰ ਤੋਂ ਆਰੰਭ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਸੁਰ ਨੂੰ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਗਾ ਕੇ ਰਾਗ ਦਾ ਸਰੂਪ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਵੀ ਅੰਸ਼ ਜਾਂ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਦਾ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਰਾਗ ਬਿਹਾਗ ਅਤੇ ਗੰਧਾਰ ਅਤੇ ਰਾਗ ਕਾਫੀ ਵਿਚ ਪੰਚਮ ਸੁਰ ਆਦਿਕ। ਆਲਾਪ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਥਾਈ ਸੁਰਾਂ ਤੋਂ ਆਲਾਪ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਕੇ ਦ੍ਵਯਰਧ ਸੁਰ ਤੋਂ ਨੀਚੇ ਤਕ ਹੀ ਵਿਸਥਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਮੰਦਰ ਸਪਤਕ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਸਥਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

2. ਦ੍ਵਯਰਧ ਸੁਰ : ਸਥਾਈ ਸੁਰ ਤੋਂ ਚੌਥਾ ਸੁਰ ਦ੍ਵਯਰਧ ਸੁਰ ਕਹਿਲਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਸੁਰ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਸਥਾਈ ਸੁਰ ਤੋਂ ਘੱਟ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸੁਰਾਂ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਆਧੁਨਿਕ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਸੁਰ ਨੂੰ ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਤੋਂ ਚੌਥਾ ਸੁਰ ਉਪਰ ਜਾਂ ਨੀਵਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਰਾਗ ਬਿਹਾਗ ਵਿਚ ਨਿਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਰਾਗ ਕਾਫੀ ਵਿਚ ਸ਼ੜਜ ਸੁਰ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ। ਆਲਾਪ ਵਿਚ ਵੀ ਦੂਸਰੇ ਸੁਸਥਾਨ ਦ੍ਵਯਰਧ ਸੁਰ ਤਕ ਹੀ ਆਲਾਪ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

3. ਦ੍ਵਿਗੁਣ ਸੁਰ : ਸਥਾਈ ਸੁਰ ਤੋਂ ਅੱਠਵਾਂ ਸੁਰ ਦ੍ਵਿਗੁਣ ਸੁਰ ਕਹਿਲਾਂਦਾ ਸੀ। ਦ੍ਵਿਗੁਣ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਦੁਗਣਾ ਅਰਥਾਤ ਸਥਾਈ ਸੁਰ ਤੋਂ ਦੁਗਣਾ ਉੱਚਾ ਸੁਰ ਦ੍ਵਿਗੁਣ ਸੁਰ ਕਹਿਲਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਸੁਰ ਨੂੰ ਤਾਰ ਸਪਤਕ ਦਾ ਸਥਾਈ ਸੁਰ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਜਿਵੇਂ ਰਾਗ ਬਿਹਾਗ ਵਿਚ ਦ੍ਵਿਗੁਣ ਸੁਰ ਤਾਰ ਸਤਪਕ ਦਾ ਗੰਧਾਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਆਲਾਪ ਵਿਚ ਅਤੇ ਤੀਸਰੇ ਸੁਸਥਾਨ ਵਿੱਚ ਅਰਧ ਸਥਿਤੀ ਸੁਰਾਂ ਦਾ ਆਲਾਪ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

4. **ਅਰਧ ਸਥਿਤ ਸੁਰ :** ਦ੍ਵਯਰਧ ਅਤੇ ਦ੍ਵਿਗੁਣ ਸੁਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਸੁਰ ਰਾਗ ਦੇ ਅਰਧ ਸਥਿਤ ਸੁਰ ਕਹਿਲਾਂਦੇ ਸਨ। ਉਦਾਹਰਣ ਲਈ ਰਾਗ ਬਿਹਾਗ ਦਾ ਦ੍ਵਯਰਧ ਸੁਰ ਨਿਸ਼ਾਦ ਹੈ ਅਤੇ ਦ੍ਵਿਗੁਣ ਸੁਰ ਤਾਰ ਸਪਤਕ ਦਾ ਗੰਧਾਰ ਹੈ।

ਆਲਾਪ

ਕਿਸੇ ਰਾਗ ਦੇ ਸੁਰਾਂ ਦਾ ਉਸ ਦੇ ਵਾਦੀ, ਸੰਵਾਦੀ ਅਤੇ ਖ਼ਾਸ ਸੁਰਾਂ ਨੂੰ ਵਿਖਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਵਿਸਥਾਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਵਰਣ, ਗਮਕ, ਅਲੰਕਾਰ ਆਦਿਕ ਨਾਲ ਸਜਾਉਣਾ ਆਲਾਪ ਕਹਿਲਾਂਦਾ ਹੈ। ਰਾਗ ਦਾ ਸਰੂਪ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸ ਦੇ ਸੁਰਾਂ ਨੂੰ ਸਜਾ-ਸਜਾ ਕੇ ਧੀਮੀ ਲੈਅ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਆਲਾਪ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਆਲਾਪ ਦੁਆਰਾ ਗਾਇਕ ਜਾਂ ਵਾਦਕ ਰਾਗ ਦੇ ਖ਼ਾਸ ਸੁਰਾਂ ਦਾ ਸਰੂਪ ਸਰੋਤਾਵਾਂ ਦੇ ਸਨਮੁੱਖ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਰਾਗ ਦੇ ਸੁਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦੂਸਰਿਆਂ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਆਲਾਪ ਭਾਵ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਆਧੁਨਿਕ ਆਲਾਪ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਤਾਂ ਗੀਤ ਗਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਨ ਰਹਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਗਾਇਕ ਨੋਮ, ਤੋਮ, ਤਾ, ਨਾ, ਰੀ, ਦੀਮ ਤਾਨਾਂ ਆਦਿਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਆਕਾਰ ਵਿਚ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਸਰਾ ਗੀਤ ਦੇ ਨਾਲ ਤਾਲ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਗਾਇਕ ਆਕਾਰ ਵਿਚ ਜਾਂ ਗੀਤ ਦੇ ਬੋਲਾਂ ਨਾਲ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਆਲਾਪ ਕਰਨ ਦੇ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਸਨ ਜੋ ਕਿ ਰਾਗਾਲਾਪ, ਰੂਪਕਾਲਾਪ, ਆਲਾਪਿਤ-ਗਾਨ ਆਦਿਕ ਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਪੁਕਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਅਰਧ-ਸਥਿਤ ਸੁਰ ਤਾਰ ਸ਼ੜਜ ਅਤੇ ਤਾਰ ਰਿਸ਼ਭ ਹੋਏ। ਆਲਾਪ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਚੌਥੇ ਅੰਤਮ ਸ੍ਵਸਥਾਨ ਨਿਯਮ ਵਿਚ ਦ੍ਵਿਗੁਣ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਉਪਰ ਦੇ ਸੁਰਾਂ ਦਾ ਆਲਾਪ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਥਾਈ ਸੁਰ 'ਤੇ ਨਿਆਸ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸ੍ਵਸਥਾਨ ਨਿਯਮ ਦਾ ਆਲਾਪ ਸਮਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਪਰ ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਆਲਾਪ ਦੇ ਨਿਯਮ

ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਰਾਗਾਲਾਪ, ਉਪਰ ਲਿਖੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਗਾਇਕ ਜਾਂ ਵਾਦਕ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਸੁਰ 'ਤੇ ਵੀ ਨਿਆਸ ਆਦਿ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਗਾਇਕ ਜਾਂ ਵਾਦਕ ਸਥਾਈ ਸੁਰ ਨੂੰ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਵਿਖਾ ਕੇ ਰਾਗ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਕੇਵਲ ਦ੍ਵਯਰਧ ਸੁਰ ਤਕ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ ਪਰ ਨੀਚੇ ਮੰਦਰ ਸਪਤਕ ਸੁਰਾਂ ਵਿਚ ਵਿਸਥਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਉਸ ਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਆਲਾਪ ਦੇ ਦੂਸਰੇ ਭਾਗ ਵਿਚ ਗਾਇਕ ਸੁਰਾਂ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਦ੍ਵਿਗੁਣ ਸੁਰ ਤਕ ਹੀ ਕਰ-ਸਕਦਾ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਪਾਲਣ ਅਜੋਕੇ ਯੁਗ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਕੇ ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਕਿ ਉਪਰ ਲਿਖੇ ਸ੍ਵਸਥਾਨਾਂ ਦਾ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪਾਲਣ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਕੁਝ ਔਖਾ ਹੀ ਕੰਮ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੀ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਬੋਲ ਆਲਾਪ -

ਗਾਇਕ ਜਦ ਆਪਣਾ ਗਾਉਣ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਰਾਗ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਦੇ ਸੁਰਾਂ ਨੂੰ ਵਿਲੰਬਿਤ ਲੈਅ ਵਿਚ ਫੈਲਾਣ ਕਰ ਕੇ ਇਹ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਹੜਾ ਰਾਗ ਗਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਆਲਾਪ ਨੂੰ ਸੁਰ ਵਿਸਥਾਰ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਦ ਆਲਾਪ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਗੀਤ ਦੇ ਬੋਲ ਵੀ ਬੋਲਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਬੋਲ ਆਲਾਪ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਬੜ੍ਹਤ

ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਗਾਇਕ ਗਾਣਾ ਗਾਉਂਦੇ ਸਮੇਂ ਇਕ-ਇਕ ਜਾਂ ਦੋ-ਦੋ ਸੁਰਾਂ ਨੂੰ ਲੈਂਦੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਸੁਰ ਸਮੁਦਾਇਆਂ ਨਾਲ ਵਧਦੇ ਹੋਏ ਵੱਡੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਸੁਰ ਸੰਗਤੀਆਂ ਉੱਤੇ ਆ ਕੇ ਲੈਅ ਨੂੰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਬੋਲ ਤਾਨ, ਗਮਕ ਆਦਿਕ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਬੜ੍ਹਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਤਾਨ

ਤਾਨ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਤਾਨ-ਨਾ ਜਾਂ ਵਿਸਤਾਰ ਕਰਨਾ। ਰਾਗ ਵਿਚ ਲੱਗਣ ਵਾਲੇ ਸੁਰਾਂ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਜਲਦੀ ਜਾਂ ਦ੍ਰੁਤ ਲੈਅ ਵਿਚ ਕਰਨਾ ਤਾਨ ਕਹਿਲਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਆਲਾਪਾਂ ਨੂੰ ਦ੍ਰੁਤ ਲੈਅ ਵਿਚ ਗਾਇਆ ਜਾਂ ਵਜਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਹੀ ਤਾਨ ਕਹਿਲਾਵੇਗੀ। ਤਾਨ ਅਤੇ ਆਲਾਪ ਵਿਚ ਅੰਤਰ ਸਿਰਫ਼ ਲੈਅ ਦਾ ਹੈ। ਆਲਾਪ ਧੀਮੀ ਲੈਅ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਭਾਵ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਤਾਨ ਜਲਦ-ਲੈਅ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਚਮਤਕਾਰ ਅਤੇ ਕਲਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਤਾਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਤਾਨਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਦੇ ਲਈ ਰਾਗ ਦੇ ਚੱਲਣ ਦੇ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਵਾਦੀ, ਸੰਵਾਦੀ ਅਤੇ ਵਰਜਿਤ ਸੁਰਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਅਤਿ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਤਾਨਾਂ ਵਿਚ ਲੈਅ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਦੁਗੁਣ, ਤਿਗੁਣ, ਚੌਗੁਣ, ਅੱਠਗੁਣ ਆਦਿਕ ਦੀਆਂ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਤਾਨਾਂ ਲਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸੋ ਤਾਨਾਂ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ:

1. **ਸ਼ੁੱਧ ਜਾਂ ਸਪਾਟ ਤਾਨ :** ਜਿਸ ਤਾਨ ਵਿਚ ਸੁਰ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਹੋਣ, ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ੁੱਧ ਜਾਂ ਸਪਾਟ ਤਾਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਾਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਤਿਆਰੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਗਾਇਕ ਦੋ ਜਾਂ ਤਿੰਨ ਸਪਤਕਾਂ ਦੀ ਸਪਾਟ ਤਾਨ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਾਨ ਦੀ ਤਰਤੀਬ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੋਵੇਗੀ: 'ਗ ਮ ਪ ਧ ਨੀ ਸਾ ਰੇ ਗਂ ਮਂ ਪਂ ਮਂ ਰੇਂ ਸਾਂ ਨੀ ਧ ਪ ਮ ਗ ਰੇ ਸਾ' ਆਦਿਕ।

2. **ਕੂਟ ਤਾਨ :** ਜਿਸ ਤਾਨ ਦੇ ਸੁਰ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਕੂਟ ਤਾਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਾਨ ਵਿਚ ਖ਼ਾਸ ਕ੍ਰਮ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਜਿਵੇਂ 'ਗ ਰੇ ਗਪ ਪਗ ਪਧ ਸਾਂ ਪ ਪਪ ਗ ਰੇ ਰੇ ਗ ਪ ਪ ਗ, ਰੇ ਸਾ ਸਾ' ਆਦਿਕ।

3. **ਮਿਸ਼ਰ ਤਾਨ :** ਸਪਾਟ ਅਤੇ ਕੂਟ ਤਾਨ ਨੂੰ ਮਿਲਾਉਣ ਨਾਲ ਮਿਸ਼ਰ ਤਾਨ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਾਨ ਵਿਚ ਵੀ ਕੋਈ ਖ਼ਾਸ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਜਿਵੇਂ 'ਗ ਮ ਪ ਧ ਨੀ ਸਾਂ ਰੇਂ ਰੇਂ ਗਂ ਰੇਂ ਸਾਂ ਰੇਂ ਸਾਂ ਸਾਂ ਨੀ ਧ ਪ ਮ ਗ ਪ ਮ ਗ ਰੇ ਸਾ' ਆਦਿਕ।

4. **ਅਲੰਕਾਰਿਕ ਤਾਨ :** ਇਸ ਤਾਨ ਵਿਚ ਅਲੰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਆਰੋਹ ਅਤੇ ਅਵਰੋਹ ਦੋਨਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਹੀ ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਰਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ 'ਸਾਰੇ ਗਗ, ਰੇਗ ਮਮ, ਗਪ ਪਪ, ਮਪ ਧਧ, ਪਧ ਨੀ ਨੀ, ਧਨੀ ਸਾਂ ਸਾਂ, ਸਾਂਨੀ ਧਧ, ਨੀਧ ਪਪ, ਧਪ ਮਮ, ਪਮ ਗਗ, ਮਗ ਰੇਰੇ, ਗਰੇ ਸਾਸਾ' ਆਦਿਕ।

5. **ਵੱਕਰ ਤਾਨ :** ਵੱਕਰ ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਸਪਾਟ ਤਾਨ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਉਪਰ ਵੱਕਰ ਤਾਨਾਂ

ਲਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤਾਨ ਵਿਚ ਸੁਰਾਂ ਦੀ ਚਾਲ ਵੱਕਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ 'ਗਰੇ ਮਗ, ਪਮ॑ ਧਪ, ਨੀਧ, ਸਾਂਨੀ, ਰੇਂਸਾਂ, ਧਪ ਮਗ, ਰੇਗ ਰੇਸਾ, ਗਪ ਰੇਸਾ' ਆਦਿਕ।

6. ਛੂਟ ਕੀ ਤਾਨ : ਤਾਰ ਸਪਤਕ ਦੇ ਕਿਸੀ ਇਕ ਸੁਰ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਨਾਲ ਵਾਪਸ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਸਪਾਟ ਤਾਨ ਲੈਣ ਨੂੰ ਛੂਟ ਕੀ ਤਾਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਾਨ ਨੂੰ ਲੈਣ ਦੇ ਲਈ ਗਾਇਕ ਦਾ ਤਾਲ ਉਪਰ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਤਾਨ ਨੂੰ ਲੈਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਗੀਤ ਦਾ ਮੁਖੜਾ ਪਕੜਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ '—ਪਂ— —ਪਂ ਮਂ ਗਂ ਰੇਂ ਸਾਂ ਨੀ ਧ ਪ ਮ ਗ ਰੇ ਸਾ' ਆਦਿਕ।

7. ਜਬੜੇ ਦੀ ਤਾਨ : ਜਬੜੇ ਦੀ ਕੋਈ ਖ਼ਾਸ ਤਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਾਨ ਨੂੰ ਜਬੜੇ ਦੀ ਤਾਨ ਨਾਲ ਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਦ ਉਹ ਜਬੜੇ ਦੀ ਤਾਨ ਕਹਿਲਾਂਦੀ ਹੈ।

8. ਫਿਰਤ ਦੀ ਤਾਨ : ਇਸ ਤਾਨ ਵਿਚ ਸੁਰਾਂ ਨੂੰ ਫਿਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ 'ਪਪ ਧਪ ਮ॑ਧ ਪ ਮ॑ਧ ਪ ਧਧ ਪਪ ਮ॑ ਮ॑ ਮ॑ ਪ ਗਮ ਗਰੇ ਸਾਨ਼ੀ ਧ਼ਧ਼ ਰੇਸਾ ਨ਼ੀ ਸਾ' ਆਦਿਕ।

9. ਦਾਨੇਦਾਰ ਤਾਨ : ਇਹਨਾਂ ਤਾਨਾਂ ਵਿਚ ਕਣ ਦਾ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਕੁਝ ਵਿਦਵਾਨ ਇਸ ਨੂੰ ਕਣ-ਯੁਕਤ ਤਾਨ ਵੀ ਕਹਿ ਕੇ ਪੁਕਾਰਦੇ ਹਨ। ਸਾਧਾਰਣ ਨਾਲੋਂ ਇਹ ਤਾਨ ਔਖੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਹਰ ਇਕ ਦਾਣੇ ਵਿਚ ਝਟਕਾ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਅਤੇ ਮਧੁਰਤਾ ਨਾਲ ਹੀ ਹਰ ਇਕ ਤਾਨ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ 'ਸਾ, ਸਾ ਨੀ ਸਾਂ ਗ ਗ ਰੇ ਮ ਪ, ਪ ਮ॑ ਪ ਧ ਧ ਪ ਗ ਗ ਰੇ ਰੇ ਸਾ ਨ਼ੀ ਧ ਨ਼ੀ ਰੇ ਰੇ ਸਾ' ਆਦਿਕ।

10. ਗ਼ਮਕ ਦੀ ਤਾਨ : ਗਮਕ ਦੇ ਸੁਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਜਿਸ ਤਾਨ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਗਮਕ ਦੀ ਤਾਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਾਨ ਦੇ ਸੁਰਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅੰਦੋਲਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਛਾਤੀ ਉਪਰ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕੱਢਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਇਹ ਤਾਨਾਂ ਬਿਨਾਂ ਲੈਅ ਤੋਂ ਅਤੇ ਬਰਾਬਰ ਦੀਆਂ ਤਾਨਾਂ ਕਹਿਲਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਜਾਂ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਲੈਅ ਤੋਂ ਉਲਟ ਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਬਰਾਬਰ ਦੀ ਲੈਅ ਵਿਚ ਬੋਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

11. ਬਰਾਬਰ ਦੀ ਤਾਨ : ਜਦੋਂ ਤਾਨਾਂ ਨੂੰ ਗੀਤ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦੀ ਲੈਅ ਵਿਚ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਦੀ ਤਾਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

12. ਲੜੰਤ ਦੀ ਤਾਨ : ਜਿਸ ਤਾਨ ਦੀ ਲੈਅ ਵਿਚ-ਵਿਚ ਬਦਲਦੀ ਰਹੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਲੜੰਤ ਦੀ ਤਾਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਦੀ ਦੁਗੁਣ ਵਿਚ, ਕਦੀ ਤਿਗੁਣ ਵਿਚ, ਕਦੀ ਚੌਗੁਣ ਵਿਚ ਅਤੇ ਕਦੀ ਬਰਾਬਰ ਦੀ ਲੈਅ ਆਦਿਕ ਵਿਚ ਹੋਣ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਤਾਨਾਂ ਵਿਚ ਤਬਲੇ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਜ਼ਿਆਦਾ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ 'ਨ਼ੀਸਾਨ਼ੀਸਾ, ਰੇਰੇਰੇਰੇ, ਨ਼ੀਧ਼ਨ਼ੀਧ਼, ਸਾਸਾਸਾ, ਸਾ' ਆਦਿਕ।

13. ਖਟਕੇ ਦੀ ਤਾਨ : ਜਦ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਧੱਕਾ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਤਾਨ ਲਈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਖਟਕੇ ਦੀ ਤਾਨ ਕਹਾਂਗੇ।

14. ਝਟਕੇ ਦੀ ਤਾਨ : ਜਦ ਤਾਨ ਦੁਗੁਣ ਵਿਚ ਜਾ ਰਹੀ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਅਚਾਨਕ ਵਿਚਕਾਰ ਚੌਗੁਣ ਦੀ ਚਾਲ ਵਿਚ ਜਾਣ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਝਟਕੇ ਦੀ ਤਾਨ ਕਹਿੰਦੇ

ਹਨ। ਜਿਵੇਂ 'ਸਾਰੇ ਗਮ ਪਧ ਨੀਸਾਂ ਨੀਧਪਮ ਸਾਰੇਗਮ ਪਧਨੀਸਾਂ, ਨੀਧਪਮ, ਗਰੇਸਾਨ੍ਹੀ' ਆਦਿਕ।

15. **ਅਚਰਕ ਤਾਨ :** ਜਿਸ ਤਾਨ ਵਿਚ ਹਰ ਇਕ ਦੋ-ਦੋ ਸੁਰ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਬੋਲੇ ਜਾਣ। ਜਿਵੇਂ 'ਸਾਸਾ ਰੇਰੇ ਗਗ ਮਮ ਪਪ ਧਧ' ਆਦਿਕ ਸੁਰ ਲੱਗਣ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਅਚਰਕ ਦੀ ਤਾਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

16. **ਸਰੋਕ ਤਾਨ :** ਜਿਸ ਤਾਨ ਵਿਚ ਚਾਰ-ਚਾਰ ਸੁਰ ਇਕੱਠੇ ਸਿਲਸਿਲੇਵਾਰ ਕਹੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਰੋਕ ਦੀ ਤਾਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ 'ਸਾਰੇਗਮ, ਰੇਗਮਪ, ਗਮਪਧ, ਮਪਧਨੀ' ਆਦਿਕ।

17. **ਗਿਟਕਰੀ ਦੀ ਤਾਨ :** ਦੋ ਸੁਰਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਜਲਦੀ ਨਾਲ ਇਕ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦੂਸਰਾ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਜਦ ਤਾਨ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਦ ਉਸ ਨੂੰ ਗਿਟਕਰੀ ਦੀ ਤਾਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ 'ਨ੍ਹੀਸਾ ਨ੍ਹੀਸਾ ਸਾਰੇ ਸਾਰੇ ਰੇਗ ਰੇਗ, ਗਮ ਗਮ, ਮਪ ਮਪ, ਪਧ ਪਧ ਨੀਸਾਂ ਨੀਸਾਂ' ਆਦਿਕ।

18. **ਹਲਕ ਦੀ ਤਾਨ :** ਜਦ ਗਾਇਕ ਆਪਣੀ ਜੀਭ ਨੂੰ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਤਾਨ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਹ ਹਲਕ ਦੀਆਂ ਤਾਨਾਂ ਕਹੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

19. **ਪਲਟ ਦੀ ਤਾਨ :** ਕਿਸੇ ਤਾਨ ਨੂੰ ਲੈਂਦੇ ਹੋਏ ਅਵਰੋਹ ਕਰ ਕੇ ਵਾਪਸ ਆਉਣ ਨੂੰ ਪਲਟ ਦੀ ਤਾਨ ਜਾਂ ਪਲਟਾ ਦੀ ਤਾਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ 'ਸਾਂ ਨੀ ਧ ਪ ਮ ਗ ਰੇ ਸਾ' ਆਦਿਕ।

20. **ਬੋਲ ਤਾਨ :** ਜਿਹੜੀਆਂ ਤਾਨਾਂ ਵਿਚ ਤਾਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਗੀਤ ਦੇ ਬੋਲ ਵੀ ਮਿਲਾ ਕੇ ਵਿਲੰਬਿਤ, ਮੱਧ ਅਤੇ ਦ੍ਰੁਤ ਲੈਆਂ ਵਿਚ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹਨਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਲੈਆਂ ਵਿਚ ਗਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬੋਲ ਤਾਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ :

ਗਮੰ ਰੇਸਾ ਮੰਧ ਮੰਪ, ਆਦਿਕ।

ਗੁਨੀ ਜਨ ਗਾऽ ਵਤ।

ਗਮਕ

ਕਿਸੇ ਖ਼ਾਸ ਰੂਪ ਨਾਲ ਸੁਰਾਂ ਦੇ ਹਿਲਾਉਣ ਨੂੰ ਗਮਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਗਮਕ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਗ੍ਰੰਥਕਾਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ: "ਸ੍ਵਰਸਯ ਕੰਪੋ ਗਮਕ ਸ਼ਰੋਤ ਚਿਤ ਸੁਖਾਵਹਿ" ਅਰਥਾਤ ਸੁਰਾਂ ਦੇ ਹਿਲਾਉਣ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸਰੋਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਵਿਚ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਗ੍ਰੰਥਕਾਰ ਗਮਕ ਦੇ 15 ਪ੍ਰਕਾਰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਗਮਕਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੂਸਰਾ ਨਾਮ ਦੇ ਕੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਮੁਰਕੀ, ਮੀਂਡ, ਖਟਕਾ, ਜਮਜਮਾ, ਗਿਟਕੜੀ ਆਦਿਕ।

ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਗਮਕ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਉਹਨਾਂ ਸੁਰਾਂ ਲਈ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਹਨਾਂ ਉੱਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅੰਦੋਲਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਹਨਾਂ ਸੁਰਾਂ ਨੂੰ ਗਾਇਕ ਛਾਤੀ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਕੱਢਦਾ ਹੈ। ਸੁਰਾਂ ਦੀ ਇਹ ਕ੍ਰਿਆ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਾਲ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ: (1) ਕਿਸੇ ਇਕ ਸੁਰ ਉਪਰ ਜਲਦੀ ਨਾਲ ਕੰਪਨ ਕਰਨਾ; (2) ਇਸ ਸੁਰ ਉੱਤੇ ਜਾਣ ਲਈ ਉਸਦੇ ਉਪਰ ਜਾਂ ਨੀਚੇ ਦੇ ਸੁਰ ਨੂੰ ਖਿੱਚਦੇ ਹੋਏ ਜਾਣਾ; (3) ਇਕ ਸੁਰ ਤੋਂ ਦੂਸਰੇ ਉਪਰ ਇਕ ਵਾਰ ਹੀ ਜਾਣਾ; (4) ਇਕ ਸੁਰ ਤੋਂ ਦੂਸਰੇ ਸੁਰ ਦੀ ਧੁਨੀ ਨੂੰ ਨਾ ਤੋੜਦੇ ਹੋਏ ਜਾਣਾ, ਆਦਿਕ।

ਪੰਡਿਤ ਸੋਮਨਾਥ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ *ਰਾਗ ਵਿਨੋਧ* ਵਿਚ ਵੀਣਾ ਵਾਦਨ ਦੀ 22 ਕ੍ਰਿਆਵਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹਨਾਂ 22 ਕ੍ਰਿਆਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 19 ਕ੍ਰਿਆਵਾਂ ਗਮਕ ਦੇ ਭੇਦ ਮੰਨੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਕੁਝ ਸੰਗੀਤਕਾਰਾਂ ਦਾ ਇਹ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਾਰੰਗਦੇਵ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤਕ ਗਮਕ ਦੇ 15 ਪ੍ਰਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ: (1) ਕੰਪਿਤ; (2) ਅੰਦੋਲਿਤ; (3) ਆਹਤ; (4) ਪਲਾਵਿਤ; (5) ਉਲਹਾਸਿਤ; (6) ਬਲੀ; (7) ਹੁੰਫਿਤ; (8) ਤ੍ਰਿਭਿੰਨ; (9) ਸਫੁਰਿਤ; (10) ਤਿਰਿਪ; (11) ਮੁਦਰਤ; (12) ਲੀਨ; (13) ਕਕੂਲਾ; (14) ਕਮਿਤ; (15) ਮਿਸ਼ਰਤ ਆਦਿਕ।

ਦਖਿਣੀ ਸੰਗੀਤ ਪੱਧਤੀ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ 10 ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਗਮਕ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ: (1) ਆਰੋਹ; (2) ਅਵਰੋਹ; (3) ਪੱਲੂ; (4) ਸਫੁਰਿਤ; (5) ਕੰਮਿਪਤ; (6) ਆਹਤ; (7) ਪ੍ਰਤਿਯਾਹਤ; (8) ਤ੍ਰਿਪੁੱਛ; (9) ਅੰਦੋਲਿਤ; (10) ਮੂਰਛਨਾ ਆਦਿਕ। ਇਹਨਾਂ ਗਮਕਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਦਖਿਣੀ ਸੰਗੀਤ ਪੱਧਤੀ ਵਿਚ ਹੁਣ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਸੁਰਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਕੰਪਨ ਨੂੰ ਗਮਕ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ।

ਪਰ ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਉੱਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਪੱਧਤੀ ਵਿਚ ਗਮਕ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਆਧੁਨਿਕ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਇਸ ਗਮਕ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਣ ਜਾਂ ਸਪਰਸ਼ ਸੁਰ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਪਰ ਤਾਂ ਵੀ ਇਹ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਗਮਕ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਸਾਜ਼ ਸੰਗੀਤ ਅਤੇ ਮੌਖਿਕ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਖਟਕਾ, ਮੁਰਕੀ, ਜਮਜਮਾ, ਮੀਂਡ, ਸੂਤ, ਕੰਪਨ, ਗਿਟਕੜੀ ਆਦਿਕ ਸ਼ਬਦ ਗਮਕ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤਰ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਦੂਸਰੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਧੁਨਿਕ ਸਮੇਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਗਮਕ ਦਾ ਅਰਥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦ ਛਾਤੀ ਉਪਰ ਜ਼ੋਰ ਲਗਾ ਕੇ ਗੰਭੀਰਤਾ ਪੂਰਵਕ ਕੁਝ ਕੰਪਨ ਦੁਆਰਾ ਸੁਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਗਮਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਗਮਕ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਧ੍ਰਪਦ ਗਾਇਨ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਕਈ ਗਾਇਕ ਖ਼ਿਆਲ ਗਾਇਨ ਵਿਚ ਵੀ ਗਮਕ ਦੀਆਂ ਤਾਨਾਂ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਨੋਮ-ਤੋਮ ਦੇ ਆਲਾਪ ਵਿਚ ਵੀ ਜਦ ਅਖ਼ੀਰਲਾ ਭਾਗ ਦ੍ਰੁਤ ਲੈਅ ਦਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿਚ ਗਮਕ ਵਾਲੀਆਂ ਤਾਨਾਂ ਲਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਪੁਰਾਤਨ ਗਮਕ ਦੇ ਕੁਝ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ :

1. **ਕੰਪਿਤ ਗਮਕ :** ਕਿਸੇ ਸੁਰ ਨੂੰ ਕੰਪਿਤ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਕਰਨਾ ਕੰਪਿਤ ਗਮਕ ਕਹਿਲਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਿਤਾਰ ਜਾਂ ਵੀਣਾ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਸੁਰ 'ਤੇ ਉਂਗਲੀ ਰੱਖ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹਿਲਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸੁਰ ਕੰਪਨ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗਾਇਕ ਵੀ ਜਦ ਕਿਸੇ ਖ਼ਾਸ ਸੁਰ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਗਲੇ ਵਿਚ ਕੰਪਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ 'ਸਾ ਆ ਆ, ਗ ਆ ਆ ਆ ਆ' ਆਦਿਕ।

2. **ਅੰਦੋਲਿਤ ਗਮਕ :** ਇਸ ਗਮਕ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਸੇ ਖ਼ਾਸ ਸੁਰ ਉਪਰ ਅੰਦੋਲਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਸੁਰ ਦੇ ਅੱਗੇ ਜਾਂ ਪਿੱਛੇ ਦੇ ਸੁਰ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਉਸ ਸੁਰ ਨੂੰ ਪੰਘੂੜੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਿਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਗਮਕ ਵਿਚ ਕਣ ਜਾਂ ਸਪਰਸ਼ ਸੁਰ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਗੰਧਾਰ ਸੁਰ ਉਪਰ ਅੰਦੋਲਨ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ ਮੱਧਮ ਸੁਰ ਦਾ ਕਣ ਲੈ ਕੇ ਹਿਲਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਮਗ ਮਗ ਮਗ ਮ ਆਦਿਕ।

3. **ਆਹਤ ਗਮਕ :** ਅੱਗੇ ਜਾਂ ਪਿੱਛੇ ਦੇ ਸੁਰ ਨੂੰ ਝਟਕਾ ਦੇ ਕੇ ਕਿਸੇ ਸੁਰ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ, ਆਹਤ ਗਮਕ ਕਹਿਲਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਖਟਕਾ ਕਹਿ ਕੇ ਪੁਕਾਰਦੇ ਹਨ। ਖਟਕਾ ਕਹਿਣ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਸੁਰ ਦੇ ਅੱਗੇ ਜਾਂ ਪਿੱਛੇ ਦੇ ਸੁਰ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਝਟਕਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਅੰਦੋਲਨ ਕਰਨ ਵਿਚ ਵੀ ਸੁਰ ਉਪਰ ਦੂਸਰੇ ਸੁਰ ਦਾ ਕਣ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਕਣ ਵਿਚ ਕੁਝ ਮੀਂਡ ਦਾ ਭਾਵ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਖਟਕੇ ਵਿਚ ਸੁਰ ਝਟਕੇ ਨਾਲ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

4. **ਪਲਾਵਿਤ ਗਮਕ :** ਕਿਸੇ ਇਕ ਸੁਰ ਤੋਂ ਦੂਸਰੇ ਸੁਰ ਤਕ ਘਸਰ ਕੇ ਜਾਣਾ ਅਥਵਾ ਧੁਨੀ ਨੂੰ ਖੰਡਿਤ ਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਗਾਉਣੇ ਨੂੰ ਪਲਾਵਿਤ ਗਮਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਆਧੁਨਿਕ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਇਸ ਗਮਕ ਨੂੰ ਮੀਂਡ ਕਹਿ ਕੇ ਪੁਕਾਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ :
ਸਾਂ ਪ, ਪਗ, ਪਰੇ, ਗ ਸਾ, ਆਦਿਕ।

5. **ਉਲਹਾਸਿਕ ਗਮਕ :** ਇਸ ਗਮਕ ਵਿਚ ਨੀਚੇ ਤੋਂ ਉਪਰ ਜਾਂ ਉਪਰ ਤੋਂ ਨੀਚੇ ਹਰ ਇਕ ਸੁਰ ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਹਿਲਦਾ ਹੋਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸਨੂੰ ਉਲਹਾਸਿਕ ਗਮਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ : ਨੀਸਾਂ ਨੀਸਾਂ ਨੀ, ਧਨੀ ਧਨੀ ਧ, ਪਧ ਪਧ ਪ, ਆਦਿਕ।

6. **ਬਲੀ ਗਮਕ :** ਇਸ ਗਮਕ ਦੀ ਚਾਲ ਵੱਕਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਸੁਰਾਂ ਨੂੰ ਚੱਕਰ ਲਗਾ ਕੇ ਫਿਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ 'ਸਾਰੇ ਨ਼ੀਸਾਂ, ਰੇਗ ਸਾਰੇ, ਗਮ ਰੇਗ' ਆਦਿਕ।

7. ਤ੍ਰਿਭਿੰਨ ਗਮਕ : ਇਕ ਸੁਰ ਅਥਵਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੁਰਾਂ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਨਾਲ ਤਿੰਨਾਂ ਸਪਤਕਾਂ ਵਿਚ ਉਚਾਰਨ ਕਰਨਾ ਤ੍ਰਿਭਿੰਨ ਗਮਕ ਕਹਿਲਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ 'ਗ ਮ੍ ਗ ਮ ਗਂ ਮਂ, ਜਾਂ ਪ੍ ਪ ਪਂ' ਆਦਿਕ। ਆਧੁਨਿਕ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਇਸ ਗਮਕ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਪੁਕਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

8. ਸਫੁਰਿਤ ਗਮਕ : ਕੰਪਿਤ ਗਮਕ ਨੂੰ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਜਲਦੀ ਨਾਲ ਕਹਿਣੇ ਨੂੰ ਸਫੁਰਿਤ ਗਮਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਇਸ ਗਮਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗਿਟਕਰੀ, ਮੁਰਕੀ ਅਤੇ ਜਮਜਮਾ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।

ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਗਮਕਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ :

1. ਕਣ ਜਾਂ ਸਪਰਸ਼ ਸੁਰ : ਗਾਉਂਦੇ ਵਜਾਉਂਦੇ ਸਮੇਂ ਜਦ ਅੱਗੇ ਜਾਂ ਪਿੱਛੇ ਦੇ ਸੁਰ ਨੂੰ ਸਪਰਸ਼ ਮਾਤਰ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਸਪਰਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੁਰ ਨੂੰ ਕਣ ਸੁਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਅਰਥ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਸ ਸੁਰ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਣ ਜਾਂ ਨਾਮ ਮਾਤਰ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਕਣ ਸੁਰ ਕਹਾਂਗੇ। ਸਪਰਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੁਰ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਅਸੀਂ ਸਫਲਤਾ ਨਾਲ ਲਗਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਕਣ ਸੁਰ ਨੂੰ ਸਪਰਸ਼ ਸੁਰ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਣ ਸੁਰ ਮੁੱਖ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ : (1) ਪੂਰਵ ਲਗਨ ਕਣ; (2) ਅਨੁਲਗਨ ਕਣ।

ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਕਣ ਵਿਚ ਕਣ ਸੁਰ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਮੂਲ ਸੁਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਣ ਸੁਰ ਮੂਲ ਸੁਰ ਦੇ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ : $^{\text{ਰੇ}}$ਗ $^{\text{ਰੇ}}$ਗ ^{ਮ}ਪ ^{ਮ}ਪ, ਦਾ ਕਣ ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਕਣ ਦੇ ਠੀਕ ਉਲਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਣ ਮੂਲ ਸੁਰ ਦੇ ਬਾਅਦ ਆਦਿਕ ਦੂਸਰੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਬੋਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੂਲ ਸੁਰ ਦੇ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਗ$^{\text{ਰੇ}}$ ਪ^{ਮ} ਆਦਿਕ।

2. ਮੁਰਕੀ : ਇਹ ਵੀ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਕਣ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਸੁਰਾਂ ਦਾ ਦ੍ਰੁਤ ਪ੍ਰਯੋਗ ਦੁਆਰਾ ਅਰਧਵ੍ਰਿਤ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ 'ਰੇ ਨ਼ੀ ਸਾ ਜਾਂ ਪ ਗ ਮ' ਆਦਿਕ। ਇਸ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਦੇ ਲਈ ਮੂਲ ਸੁਰ ਦੇ ਉਪਰ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਦੋ ਸੁਰਾਂ ਦਾ ਕਣ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ^{ਧਮ}ਪ, $^{\text{ਰੇਨ਼ੀ}}$ਸਾ ਆਦਿਕ। ਇਹ ਇਕ ਗਮਕ ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ।

3. ਕੰਪਨ : ਸਿਤਾਰ ਜਾਂ ਤਾਨਪੂਰੇ ਦੇ ਖਿੱਚੇ ਹੋਏ ਤਾਰ ਨੂੰ ਸਪਰਸ਼ ਕਰਨ ਨਾਲ ਧੁਨੀ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਤਾਰ ਆਪਣੇ ਨਿਸਚਿਤ ਅਸਥਾਨ ਤੋਂ ਉਪਰ ਨੀਚੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਤਾਰ ਥੋੜੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਆਪਣੇ ਸਥਾਨ ਉੱਤੇ ਪਹਿਲੇ ਦੇ ਸਮਾਨ ਸਥਿਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਧੁਨੀ ਸਮਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਤਾਰ ਦੇ ਉਪਰ ਨੀਚੇ ਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਨੂੰ ਕੰਪਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਕੰਪਨ ਨੂੰ ਅੰਦੋਲਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਸੁਰ ਨੂੰ ਇਕ ਹੀ ਸਥਾਨ ਉੱਤੇ ਹਿਲਾਉਣ ਨੂੰ ਵੀ ਕੰਪਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

4. ਮੀਂਡ : ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੋ ਵੱਖਰੇ ਸੁਰਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗਾਇਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਦੋਵੇਂ ਸੁਰ ਅਟੁੱਟ ਰਹਿਣ ਭਾਵ ਕਿ ਬਿਨਾਂ ਆਵਾਜ਼ ਤੋੜੇ ਸੁਣਾਈ ਦੇਣ ਤਾਂ ਇਸ ਕ੍ਰਿਆ ਨੂੰ ਮੀਂਡ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਸੁਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦੇ ਸੁਰਾਂ ਦਾ ਸਪਰਸ਼ ਤਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਵੱਖਰੇ ਸੁਣਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ, ਜਿਵੇਂ ਗੰਧਾਰ ਸੁਰ ਤੋਂ ਸ਼ੜਜ ਸੁਰ ਤਕ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਚਾਰਣ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਦੋਨੋਂ ਸੁਰ ਅਟੁੱਟ ਮਾਲੂਮ ਹੋਣ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਭ ਸੁਰ ਦਾ

ਸਪਰਸ਼ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੋਵੇ ਕਿ ਉਹ ਵੱਖਰਾ ਸੁਣਾਈ ਨਾ ਦੇਵੇ। ਮੀਂਡ ਦਿਖਾਉਣ ਦੇ ਲਈ ਸੁਰਾਂ ਦੇ ਉਪਰ ਉਲਟਾ ਚੰਦ੍ਰਕਾਰ ਰੇਖਾ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਸਾਮ, ਸਾਗ ਆਦਿਕ। ਮੀਂਡ ਨਾਲ ਗਾਉਣ ਵਜਾਉਣ ਵਿਚ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

5. ਖਟਕਾ ਅਤੇ ਮੁਰਕੀ : ਖਟਕਾ ਅਤੇ ਮੁਰਕੀ ਇਹ ਗਮਕ ਦੇ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ, ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਸੰਗੀਤ ਪੱਧਤੀ ਵਿਚ ਸਵਤੰਤਰ ਨਾਮ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਖਟਕਾ ਅਤੇ ਮੁਰਕੀ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਦੇ ਸਫੁਰਿਤ ਗਮਕ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ। ਗਾਇਨ ਜਾਂ ਵਾਦਨ ਵਿਚ ਜਦ ਦੋ ਸੁਰਾਂ ਨੂੰ ਝਟਕੇ ਦੇ ਨਾਲ ਗਾਉਂਦੇ ਜਾਂ ਵਜਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਤਦ ਉਹ ਖਟਕਾ ਕਹਿਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਸਾ (ਸਾ)=ਸਾ ਸਾਰੇਨ਼ੀਸਾ ਜਾਂ ਸਾ ਰੇਸਾਨ਼ੀਸਾ। ਜਦ ਦੋ ਜਾਂ ਦੋ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੁਰਾਂ ਨੂੰ ਖਟਕੇ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਦ ਮੁਰਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ : ਰੇਸਾ ਨ਼ੀ ਜਾਂ ਸਾਰੇਸਾ ਨ਼ੀ, ਰੇਸਾ ਨ਼ੀ ਸਾਰੇ ਆਦਿਕ। ਖ਼ਟਕੇ ਅਤੇ ਮੁਰਕੀ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਠੁਮਰੀ, ਦਾਦਰਾ, ਟੱਪਾ ਆਦਿਕ ਗਾਇਨ ਸ਼ੈਲੀਆਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

6. ਸੂਤ : ਸੂਤ ਅਤੇ ਮੀਂਡ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਇਤਨਾ ਹੀ ਫ਼ਰਕ ਹੈ ਕਿ ਮੀਂਡ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਗਾਉਣ ਵਿਚ ਜਾਂ ਸਿਤਾਰ ਆਦਿਕ ਮਿਜ਼ਰਾਬ ਵਾਲੇ ਸਾਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੂਤ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਗਜ਼ ਨਾਲ ਵੱਜਣ ਵਾਲੇ ਸਾਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਸਾਰੰਗੀ ਵਾਇਲਨ, ਦਿਲ-ਰੂਬਾ ਆਦਿਕ ਸਾਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਰੀਕਾ ਉਹੋ ਹੀ ਹੈ ਜੋ ਮੀਂਡ ਵਿਚ ਹੈ।

7. ਜਮਜਮਾ : ਸਿਤਾਰ ਵਿਚ ਜਦ ਦੋ ਸੁਰਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਜਲਦੀ-ਜਲਦੀ ਵਜਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਜਮਜਮਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ 'ਰੇਗ ਰੇਗ ਗਮ ਗਮ' ਆਦਿਕ।

8. ਕ੍ਰਨਤਨ : ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਸਿਤਾਰ ਵਿਚ ਉੱਚੇ ਸੁਰ ਤੋਂ ਨੀਵੇਂ ਸੁਰ ਉੱਤੇ ਆਉਂਦੇ ਸਮੇਂ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਦੀਆਂ ਉਂਗਲੀਆਂ ਨਾਲ ਝਟਕੇ ਦੇ ਨਾਲ ਤਾਰ ਨੂੰ ਦੱਬ ਕੇ ਅਤੇ ਇਕ ਦਮ ਛੋੜਨ ਨਾਲ ਦੋ ਜਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੁਰ ਵਜਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਕ ਤੋਂ ਦੂਸਰੇ ਸੁਰ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕ੍ਰਿਆ ਨੂੰ ਕ੍ਰਨਤਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

9. ਘਸੀਟ : ਸਿਤਾਰ ਵਿਚ ਨੀਵੇਂ ਸੁਰ ਤੋਂ ਉਪਰ ਦੇ ਸੁਰਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਹੀ ਪਰਦੇ 'ਤੇ ਕੱਢਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਨੂੰ ਘਸੀਟ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ 'ਨ਼ੀਨ਼ੀ ਨ਼ੀਸਾਰੇ, ਰੇ ਗ ਗ ਮਪ' ਆਦਿਕ। ਇਹ ਕ੍ਰਿਆ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ ਪਰਦੇ ਉੱਤੇ ਮੱਧਮਾਂ ਉਂਗਲ ਰੱਖ ਕੇ ਮਿਜ਼ਰਾਬ ਨਾਲ ਪ੍ਰਹਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸੇ ਪਰਦੇ ਉੱਤੇ ਤਾਰ ਨੂੰ ਖਿੱਚਦੇ ਹੋਏ ਅੱਗੇ ਦੇ ਸੁਰਾਂ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਨਾਲ ਕੱਢਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸੁਰਾਂ ਨੂੰ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਮੱਧ ਦੇ ਸੁਰ ਦੀ ਆਸ ਲਗਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕ੍ਰਿਆ ਇਕ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਜਲਦੀ ਨਾਲ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

10. ਤਾਰ ਪਰਨ : ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਤਾਰ ਅਤੇ ਪਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਾਲ ਬਣਿਆ ਹੈ, ਭਾਵ ਪਰਨ ਜੋ ਮ੍ਰਿਦੰਗ 'ਤੇ ਵਜਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਪਰਨ ਨੂੰ ਜੇਕਰ ਤੰਤਰ ਸਾਜ਼ ਦਾ ਤਾਰ 'ਤੇ ਵਜਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਤਾਰ ਪਰਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

11. ਠੋਕ ਝਾਲਾ : ਇਹ ਝਾਲਾ ਵਜਾਉਣ ਦੀ ਇਕ ਰੀਤੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਝਾਲਾ ਵਜਾਉਂਦੇ ਸਮੇਂ ਬਾਜ਼ ਦੇ ਤਾਰ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਾ ਪ੍ਰਹਾਰ ਕਰ ਕੇ 'ਰਰੇ' ਦੇ ਬੋਲ ਨਾਲ ਝਾਲਾ ਵਜਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜੀਵਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਿਥੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ?

ਜੀਵਨ ਕੀ ਹੈ ?

ਜੀਵਨ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਅਮੋਲਕ ਰਤਨ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਵੱਡੇ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਬੜੀ ਹੀ ਕਠਿਨ ਤਪੱਸਿਆ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਚੰਗੇ ਕਰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਮਾਨਵ ਜੀਵਨ ਵਿਅਰਥ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ :

ਰੈਣਿ ਗਵਾਈ ਸੋਇ ਕੈ ਦਿਵਸੁ ਗਵਾਇਆ ਖਾਇ॥
ਹੀਰੇ ਜੈਸਾ ਜਨਮੁ ਹੈ ਕਉਡੀ ਬਦਲੇ ਜਾਇ॥ *(ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ 156)*

ਸਾਧਾਰਨ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਚੰਗੇ ਤੇ ਬੁਰੇ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਉਸਦਾ ਜੀਵਨ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਉਸਦੀ ਜੀਵਨ ਲੀਲ੍ਹਾ ਸਮਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਵਾਸਤਵਿਕ ਜੀਵਨ : ਵਾਸਤਵਿਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਉਸ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸੱਚਾਈ ਹੋਵੇ, ਜੀਵਨ ਦਾ ਯਥਾਰਥ ਚਿਤਰਣ ਹੋਵੇ। ਇਤਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਇਕ ਨਿਰਾਲਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਇਹ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸਿਰ ਮਹਾਨ ਫ਼ਰਜ਼ਾਂ ਦਾ ਭਾਰ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਪਾਸੋਂ ਵੱਡੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਜੀਵਨ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਇਕ ਨਸਲੀ ਵਿਰਾਸਤ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਰੀ ਕਬਜ਼ੇ ਦੀ ਵਸਤੂ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਜਿਵੇਂ ਜੀ ਚਾਹੇ ਵਰਤੇ, ਬਲਕਿ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਲਿਆਵੇ ਤੇ ਉੱਨਤੀ ਕਰੇ। ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਚੇਤਾ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਲੰਘ ਚੁੱਕੇ ਅਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਖਲੋਤੇ ਹਾਂ। ਮਨੁੱਖ ਜਾਤੀ ਬੜੀ ਚਿੰਤਾ ਨਾਲ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਉੱਤਰ ਮੰਗਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਲ ਦੇ ਇਸ ਅੰਧਕਾਰ ਅਤੇ ਭੈਅ ਭਰੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਚਾਨਣੇ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਵੱਲ ਜਾਣ ਦਾ ਕੋਈ ਰਾਹ ਭੀ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ? ਇਹ ਕੇਵਲ ਸਾਡੇ ਉੱਤੇ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਮਹਾਨ ਤਹਿਰੀਕਾਂ ਦੀਆਂ ਲੀਹਾਂ ਆਪਣੇ ਪਿੱਛੇ ਚਮਕਾ ਜਾਈਏ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਇਕ ਸੁੰਦਰ ਉਸਾਰੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਨ।

ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀ ਹੈ :

ਕੀ ਹਰ ਵਸਤੂ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਿਸੀ ਨਾ ਕਿਸੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ : ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਵਸਤੂ

ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਰੰਭਿਕ ਰੂਪ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਆਖਦੇ ਹਾਂ। ਹਰੇਕ ਵਸਤੂ ਦੀ ਚਾਹੇ ਉਹ ਜੜ੍ਹ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਚੇਤਨ, ਕਿਸੀ ਨਾ ਕਿਸੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕੱਪੜੇ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਦੇ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਕਪਾਹ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਹੋਈ। ਕਪਾਹ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਵੀ ਇਕ ਬੀਜ ਦੇ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਬੀਜ ਤੋਂ ਫੇਰ ਬੂਟਾ ਜਦੋਂ ਵੱਡਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਰੂੰ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਰੂੰ ਤੋਂ ਫੇਰ ਧਾਗੇ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਨੇਕਾਂ ਧਾਗੇ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਹੱਥਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਕੇ ਕੱਪੜੇ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਖੇਤ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਅਨਾਜ ਬੀਜਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਕਣਕ ਦੇ ਇਕ ਦਾਣੇ ਤੋਂ ਅਨੇਕਾਂ ਦਾਣਿਆਂ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਬੀਜ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਬੀਜਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਦਰੱਖ਼ਤ ਜਾਂ ਬੂਟਿਆਂ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਫੇਰ ਦਰੱਖ਼ਤਾਂ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਲੱਕੜੀ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਲੱਕੜੀ ਨੂੰ ਖਰਾਦ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਫ਼ਰਨੀਚਰ ਤੇ ਹੋਰ ਖ਼ੂਬਸੂਰਤ ਵਸਤਾਂ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਲੱਕੜੀਆਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਬਾਲਣ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੀ ਵਰਤਦੇ ਹਾਂ। ਫੇਰ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਸਾੜਨ ਲਈ ਇਹ ਲੱਕੜੀਆਂ ਹੀ ਕੰਮ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੇ ਉਦਾਹਰਣ ਨੂੰ ਲਈਏ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚ ਵੀ ਅਸੀਂ ਏਹੀ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਬੀਜ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬੀਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਰੂੰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫੇਰ ਧਾਗੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਤੇ ਫੇਰ ਕੱਪੜੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਏਹੀ ਬਸਤਰ ਜੀਵਨ ਭਰ ਤਨ ਢਕਣ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅੰਤ ਵੇਲੇ ਜਦੋਂ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਏਹੀ ਬਸਤਰ ਉਸਦੇ ਕਫ਼ਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਤਾਂ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਹ ਜਿਹੜੀਆਂ ਲੱਕੜੀਆਂ ਜਿਹਨਾਂ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਜਲਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਹ ਜਿਹੜਾ ਬਸਤਰ ਕਫ਼ਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੀ, ਉਸ ਦੀ ਰਾਖ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮਾਨਵ ਸਰੀਰ ਦੀ ਵੀ ਰਾਖ ਹੋ ਗਈ। ਕਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਹਰੇਕ ਵਸਤੂ ਜਿਹੜੀ ਕਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਅੰਤ ਕਦੇ ਨਾ ਕਦੇ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕੁਝ ਵਸਤਾਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਖ਼ਤਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ, ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਅੰਸ਼ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਅਚੇਤਨ ਵਸਤਾਂ ਹੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਆਪਣੇ ਜੜ੍ਹ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਿਦਮਾਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ : ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਚ ਇਕ ਬਹੁਤ ਬੜਾ ਰਹੱਸ ਹੈ। ਵੇਦਾਂ, ਪੁਰਾਣਾਂ, ਉਪਨਿਸ਼ਦਾਂ ਵਿਚ ਬੜੇ ਬੜੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਮਤ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਕੁਝ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਾਇਆ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਹੋਈ, ਤੇ ਕੁਝ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਕਾਰ ਉਤਪੰਨ ਹੋਏ। ਫੇਰ ਬ੍ਰਹਮ ਬਿੰਦੂ ਤੋਂ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਹੋਈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੋਚਣਾ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਧਾਰਣਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਵਾਸਤਵਿਕਤਾ ਕੀ ਹੈ ? ਇਸਦਾ ਰਹੱਸ ਇਸਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਕਿਸੀ ਅਦਭੁੱਤ ਚਮਤਕਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਆਪਣੇ ਇਸ ਅਦਭੁੱਤ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮੇ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਕੇਵਲ ਕਲਪਨਾਵਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੀ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਚਿੰਤਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਵਾਸਤਵਿਕਤਾ ਕੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸਦੇ ਪਿੱਛੇ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਰਹੱਸ ਹੈ। ਇਸ ਰਹੱਸ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਹਾਲੇ ਕੋਈ ਵੀ ਸਫਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ।

ਜੀਵਨ ਦਾ ਚਮਤਕਾਰ ਕੀ ਹੈ ?

ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੀ ਅਲੌਕਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਜਾਦੂਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਿੱਤਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮੇ ਕਰ ਕੇ ਵਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਸਾਧਾਰਨ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਚਮਤਕਾਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ।

ਵੈਸੇ ਤਾਂ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅੱਜ ਤਕ ਅਜਿਹੀਆਂ ਵਿਚਿੱਤਰ ਘਟਨਾਵਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਆਈਆਂ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂ ਸੁਣਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਜਾਦੂ ਟੂਣੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਆਪਣੀ ਜਾਦੂਈ ਛੜੀ ਨਾਲ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਕੁਝ ਕਰ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਸਪੇਰੇ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਤੋਂ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਸੱਪਾਂ ਨੂੰ ਫੜਨ ਵਿਚ ਤੇ ਮੰਤਰਾਂ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵੱਸ ਵਿਚ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਹੋਰ ਵੀ ਅਨੇਕਾਂ ਉਦਾਹਰਣ ਦੇਖਣ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਨ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਕਿ ਫ਼ਲਾਂ ਜਗ੍ਹਾ ਇਕ ਬਾਲਕ ਦੇ ਕੋਲ ਮੋਰ ਦੀ ਛੜ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਉਸੀ ਛੜ ਨਾਲ ਅਨੇਕਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕੀਤਾ। ਨੇਤਰਹੀਨਾਂ ਨੂੰ ਜੋਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ। ਅਪੰਗ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਠੀਕ ਕੀਤਾ। ਕਈ ਖ਼ੁਦਾ ਦੀ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਇੰਨੇ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮਸਤ ਅਖਵਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਮਸਤ ਹੋ ਕੇ ਭਾਵੇਂ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆਏ ਹੋਇਆਂ ਨੂੰ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢ ਦੇਣ ਤਾਂ ਵੀ ਉਹ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕੁਝ ਅਜਿਹੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਇਕ ਮਾਤਰ ਦੇਖ ਲੈਣ ਨਾਲ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕਸ਼ਟਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਚਮਤਕਾਰ ਤਾਂ ਉਹੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦਿਖਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਅਪਾਰ ਕਿਰਪਾ ਹੋਵੇ।

ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ, ਕਰਣ, ਅਰਜਨ ਆਦਿ ਨੇ ਤੀਰ ਚਲਾਉਣ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮੇ ਦਿਖਾਏ। ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਸਾਥੀ ਸੁਦਾਮਾ ਇਕ ਗ਼ਰੀਬ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸਨ। ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਉਹਦੀ ਝੌਂਪੜੀ ਨੂੰ ਮਹਿਲ ਵਿਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ। ਇਤਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਦੋਂ ਦੁਰਯੋਧਨ ਨੇ ਭਰੀ ਸਭਾ ਵਿਚ ਦਰੋਪਦੀ ਨੂੰ ਅਪਮਾਨਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਉਸਦਾ ਵਸਤਰ ਵੱਡਾ ਕਰ ਕੇ ਉਸਦੀ ਲਾਜ ਬਚਾਈ ਸੀ। ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਫ਼ੌਜਾਂ ਨਾਲ ਲੜਦੇ ਹੋਏ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸੀਸ ਤਲੀ 'ਤੇ ਧਰ ਕੇ ਚਮਤਕਾਰ ਦਿਖਾਇਆ ਸੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸਪੁੱਤਰ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਨੇ ਜਿੰਦਵੜੀ ਵਿਖੇ ਇਕ ਮਰੀ ਹੋਈ ਗਊ ਵਿਚ ਜਾਨ ਪਾ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਇਕ ਅਦਭੁਤ ਚਮਤਕਾਰ ਦਿਖਾਇਆ।

ਅਸਲੀ ਜੀਵਨ ਕਿਸ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ ?

ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਇਕ ਫੁੱਲ ਨਾਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਉਚਿਤ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਵੇਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਹੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਆਪਣੇ ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਦੀਪਕ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਾਲ ਚੌਹਾਂ ਪਾਸੇ ਉਜਾਲਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਫੁੱਲਾਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਅਜਿਹੇ ਫੁੱਲ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਹਿਕ ਜਾਂ ਤਾਂ ਹੁੰਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਜੇਕਰ ਹੁੰਦੀ ਵੀ ਹੈ ਤਾਂ ਨਾਮ ਮਾਤਰ। ਕਈ ਫੁੱਲ ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਚੌਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਕੰਡਿਆਂ ਨਾਲ ਹੀ ਘਿਰੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਅਸੀਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸਮਝਾਂਗੇ ਕਿ ਇਹ ਫੁੱਲ ਵਿਚਾਰੇ ਬਦਨਸੀਬ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਬਲਕਿ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਸਮੱਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਕੰਡੇ ਹੀ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀ ਹਨ ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਕੰਡਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਰਹਿਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਕੁਝ ਫੁੱਲ ਅਜਿਹੇ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕੰਡਿਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਸੁਗੰਧ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਸੁਗੰਧਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਸਮਰੂਪ ਅਸੀਂ ਅਜਿਹੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜਿਹੜੇ ਇਹਨਾਂ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਗਿਆਂਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੌਹਾਂ ਪਾਸੇ ਫੈਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਪ੍ਰਸੰਨ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤ ਸੁਭਾਅ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਸੁਗੰਧਤ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਸਾਧਾਰਣ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਚੰਗੇ ਜਾਂ ਬੁਰੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਿਤਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਏਹੀ ਤਾਂ ਜੀਵਨ ਹੈ। ਇਸ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਕਦੇ ਦੁੱਖ ਕਦੇ ਸੁੱਖ ਧੁੱਪ-ਛਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਉਹੀ ਮਨੁੱਖ ਸੋਚਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਵਿਚ ਸੋਚਣ ਦੀ ਗਹਿਰਾਈ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਬਾਹਰੋਂ ਹੀ ਇਸ ਸੁੰਦਰ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਮੋਹਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਵਾਸਤਵਿਕ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅਰਥ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ।

ਅਸੀਂ ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਤਕਰੀਬਨ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਕਿਸੀ ਨਾ ਕਿਸੀ ਗੱਲ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਹਨ। ਸਾਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਦੁੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਕਾਰਨ ਜ਼ਰੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਲੋਕ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵੀ ਕੋਈ ਜੀਵਨ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਜੇ ਮੌਤ ਹੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਠੀਕ ਹੀ ਹੁੰਦਾ। ਕਿਉਂ ਦੁੱਖ ਸਹਿਣ ਕਰਨ ਨਾਲੋਂ ਤਾਂ ਮਰ ਜਾਣਾ ਹੀ ਬੇਹਤਰ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਜਿਹੜੇ ਸੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੀ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਕੋਈ ਕਮੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਫੇਰ ਵੀ ਉਹ ਸਬਰ ਸੰਤੋਖ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਕਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਨਾ ਤਾਂ ਦੁਖੀ ਵਿਅਕਤੀ ਹੀ ਖ਼ੁਸ਼ ਹਨ ਤੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਵਾਸਤਵਿਕ ਅਰਥ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸੁਖੀ ਖ਼ੁਸ਼ ਹਨ। ਉਹ ਵੀ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਵਾਸਤਵਿਕ ਰੂਪ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦੇ।

ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਜਿਹੜੇ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਕੋਈ ਮਾਣ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਜੋ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ ਵੀ ਰੋਇਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਤੇ ਸੁਖੀ ਹੋ ਕੇ, ਖ਼ੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਨਹੀਂ ਝੂਮਦੇ; ਜੋ ਵਿਅਕਤੀ ਸਵੇਰੇ ਉੱਠ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਹਰ ਵੇਲੇ ਆਪਣੀ ਬਿਰਤੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਮਨ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼ੰਕਾਵਾਂ ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਤੇ ਦੋਸ਼ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜੋ ਵਿਅਕਤੀ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮਾਣ, ਮੋਹ, ਲੋਭ ਤੇ ਸਾਰੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦਾਖ਼ਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੰਦਾ ਅਤੇ ਜੋ ਵੀ ਮਾਲਿਕ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ, ਉਸ ਤੋਂ ਉਸ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਮੂੰਹ ਨਹੀਂ ਮੋੜਿਆ, ਜੇ ਮਾਲਿਕ ਨੇ ਭੁੱਖਾ ਰੱਖਿਆ ਤਾਂ ਉਥੇ ਹੀ ਉਸ ਨੇ ਪੂਰਨ ਆਨੰਦ ਸਮਝਿਆ, ਜੇ ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਭੁੱਖੇ ਰਹਿਣਾ ਪਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਭੁੱਖ ਨੂੰ ਵੀ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ, ਬਲਕਿ ਸੁਖ ਹੀ ਸਮਝਿਆ; ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਤੇ ਗਮੀ ਦੋਹਾਂ ਤੋਂ ਉਹ ਉੱਤੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੋ ਵੀ ਹੁਕਮ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਹਿਬ ਵੱਲੋਂ ਆਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਖਿੜੇ ਮੱਥੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ:

ਭਇਓ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਠਾਕੁਰੁ ਸੇਵਕ ਕਉ ਸਵਰੇ ਹਲਤ ਪਲਾਤਾ॥
ਧੰਨੁ ਸੇਵਕੁ ਸਫਲੁ ਓਹੁ ਆਇਆ ਜਿਨਿ ਨਾਨਕ ਖਸਮੁ ਪਛਾਤਾ॥

(ਮਾਰੂ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ 1000)

ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਕਿਹੜੇ ਕਿਹੜੇ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ ਹਨ ?

ਸਾਨੂੰ ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਸੰਗਮਰਮਰ ਦੀ ਮਾਨੋ ਇਕ ਸਿਲ ਮਿਲੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਵੇਲ ਬੂਟੇ ਪਾ ਕੇ ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਦੇ ਮੰਦਰ ਦੀ ਕੰਧ ਵਿਚ ਸਜਾਵਟ ਲਈ ਜੜਨਾ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਹਰ ਇਕ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਸਿਲ ਨੇ ਉਕਰ ਕੇ ਕੰਧ ਦੀ ਖ਼ੂਬਸੂਰਤੀ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣਾ ਹੈ.ਪਰ ਇਹ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੇਵਲ ਰੂਹ ਹੀ ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਨੂੰ ਵਧਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਰੱਬ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਥਾਂ ਉੱਤੇ ਜੜਨ ਦੀ ਜੁਗਤ ਤੇ ਕਾਰੀਗਰੀ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।

ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਜੋ ਕੰਮ ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਹੀ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਕੁਦਰਤੀ ਸੰਦੇਸ਼ ਸਾਨੂੰ ਉਡੀਕ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲੰਘ ਰਹੀਆਂ ਨਸਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦੀ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਉਡੀਕ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਹੁਣ ਜਦ ਅਸੀਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਜਨਮ ਲੈ ਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਸ ਸੰਸਾਰ 'ਚੋਂ ਆਪਣੀ ਖੇਡ ਮੁਕਾ ਕੇ ਤੁਰ ਗਏ ਹੋਏ ਮਨੁੱਖ ਸਾਡੇ ਵੱਲ ਤੱਕ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਖ਼ੂਬਸੂਰਤ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕੀ ਕੁਝ ਕਰ ਕੇ ਵਿਖਾਉਂਦੇ ਹਾਂ।

ਕਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹਨਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਪਦੇਸ਼-ਦਾਇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਰੱਬ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਛੂਹਣ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹੀ ਮਨੁੱਖ ਜੀਵਨ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਜਦੋਂ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਆਪਣੀ ਖ਼ੁਦੀ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਧਰਮ ਸੱਤ ਵਿਚ ਵਿਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੀ ਤੱਤ ਨਾਲ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਖ਼ੁਦੀ ਦੇ ਵਿਕਸਤ ਹੋਣ ਨਾਲ ਮਾਨਵ ਖ਼ੁਦਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ :

> ਖ਼ੁਦੀ ਕੋ ਕਰ ਬੁਲੰਦ ਇਤਨਾ ਕਿ ਹਰ ਤਕਦੀਰ ਸੇ ਪਹਿਲੇ।
> ਖ਼ੁਦਾ ਬੰਦੇ ਸੇ ਖ਼ੁਦ ਪੂਛੇ ਬਤਾ ਤੇਰੀ ਰਜ਼ਾ ਕਿਆ ਹੈ ?

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਇਮਤਿਹਾਨ ਪਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤਾਂ ਆਪ ਖ਼ੁਦ ਹੀ ਇਕ ਇਮਤਿਹਾਨ ਹੈ। ਇਸ ਇਮਤਿਹਾਨ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਖਿੜੇ ਮੱਥੇ ਇਹਨਾਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਹੀ ਮਹਾਨ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ :

> ਸਿਤਾਰੋਂ ਸੇ ਆਗੇ ਜਹਾਂ ਔਰ ਭੀ ਹੈਂ,
> ਅਭੀ ਵਕਤ ਕੇ ਇਮਤਿਹਾਂ ਔਰ ਭੀ ਹੈਂ।
> ਕਨਾਅਤ ਨ ਕਰ ਆਲਮ-ਏ ਰੰਗੋ-ਬੂ ਪਰ,
> ਚਮਨ ਔਰ ਭੀ, ਆਸ਼ਿਆਂ ਔਰ ਭੀ ਹੈਂ।

ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਜੀਵਨ ਕਿਵੇਂ ਬਣਦਾ ਹੈ ?

ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਆਸ਼ਾ ਲੈ ਕੇ ਜੀਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਪ੍ਰਾਣੀ ਜਗਤ ਵਿਚ ਨਵੀਨ ਆਸ਼ਾਵਾਂ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਉਚਿਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪ੍ਰਾਣੀ ਜਗਤ ਵਿਚ ਹਰ ਇਕ ਮਨੁੱਖ ਆਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਘਿਰਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਸਜੀਵ ਪਦਾਰਥ ਹਨ, ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਦਾ ਸਪਰਸ਼ ਪਾ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਨਵਾਂ ਜਿਹਾ ਜੀਵਨ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫੁੱਲਾਂ ਵਿਚ ਮੁਸਕਰਾਹਟ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਪਵਨ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਮਾਨਵ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਸ਼ਾ ਦੀ ਕਿਰਨ ਜਗਮਗਾਉਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਇਹ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਇਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ 'ਤੇ ਟਿਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਜੀਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਅਟੁੱਟ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ। ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਾਲੀ ਬੂਟਿਆਂ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਪਾਣੀ ਦਿੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹੀ ਆਸ 'ਤੇ ਉਹ ਇਤਨੀ ਮਿਹਨਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਦੇ ਨਾ ਕਦੇ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਫਲ ਜ਼ਰੂਰ ਲੱਗਣਗੇ। ਜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਖ਼ੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਜੇ ਉਸ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਵਿਅਰਥ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਨਿਰਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਠੀਕ ਇਹੀ ਹਾਲ ਇਨਸਾਨ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਨਸਾਨ ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਭਗਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਪ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸੰਨਿਆਸੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਤਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਵੀ ਜੇਕਰ ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਜ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਧੰਨੇ ਭਗਤ ਵਰਗੇ ਮਹਾਨ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਪੱਥਰ ਵਿਚ ਵੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖ ਕੇ ਪੂਜਾ ਕੀਤੀ। ਇਸੀ ਕਾਰਨ ਧੰਨੇ ਭਗਤ ਦੇ ਆਪਣੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਲ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤੇ ਸਨ।

ਜੀਵਨ ਵਾਲੀਆਂ ਅਸਲ ਗੱਲਾਂ ਕੀ ਹਨ ?

ਹਰ ਇਕ ਮਨੁੱਖ ਚੰਗੇ ਜਾਂ ਬੁਰੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਤੀਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਲਈ ਤਾਂ ਹਰ ਕੋਈ ਜੀਉਂਦਾ ਹੈ; ਇਨਸਾਨ ਤਾਂ ਉਹੀ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਲਈ ਜੀਵੇ। ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਦਰੱਖ਼ਤ ਦੂਜਿਆਂ ਲਈ ਛਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਆਪ ਧੁੱਪ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਲਈ ਹੀ ਫਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਦੀਆਂ ਪਰਉਪਕਾਰ ਲਈ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਗਊਆਂ ਪਰਉਪਕਾਰ ਲਈ ਦੁੱਧ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਮਾਨਵ ਸਰੀਰ ਵੀ ਪਰਉਪਕਾਰ ਲਈ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਪਕਾਰ ਦਾ ਅਰਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ : 'ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਭਲਾਈ'। ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਾਰੇ ਪਰਬਤਾਂ 'ਤੇ ਮਣੀ ਨਹੀਂ ਤੇ ਸਾਰੇ ਹਾਥੀਆਂ ਦੇ ਮੱਥੇ 'ਚ ਮੋਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਹਰ ਇਕ ਬਨ ਵਿਚ ਚੰਦਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪਰਉਪਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੰਤ ਸੱਜਣ ਵੀ ਹਰ ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਅਜਿਹੇ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਵਿਅਕਤੀ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਘੱਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਦੋਂ ਸੂਰਜ ਉਦਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਰੰਗ ਲਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਦੋਂ ਦਿਨ ਭਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਫੈਲਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਸ਼ਾਮ ਵੇਲੇ ਅਸਤਾਚਲ ਵੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ ਉਸਦਾ ਰੰਗ ਲਾਲ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੂਰਜ ਦੇ

ਗੁਣਾਂ ਸਮਾਨ ਹੀ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਵਿਅਕਤੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਹ ਸੁੱਖ-ਦੁੱਖ 'ਚ ਸਮਾਨ ਭਾਵ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।

ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਮਨੁੱਖ ਵਿਚ ਕਦੇ ਵੀ ਅਭਿਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਸਮਰਿਧੀ ਜਾਂ ਧਨ-ਦੌਲਤ ਪਾ ਕੇ ਉਹ ਹੋਰ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਿਨੀਤ ਤੇ ਨਿਮਣ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦਰੱਖ਼ਤ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਹਨ, ਦੂਜਿਆਂ ਲਈ ਫਲਦੇ ਹਨ ਤੇ ਜਦੋਂ ਫਲ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਭਾਰ ਨਾਲ ਹੇਠਾਂ ਝੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਲੋਕ ਫਲ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਤੋੜ ਸਕਣ। ਬੱਦਲ ਵੀ ਸੰਸਾਰ ਲਈ ਸਮੁੰਦਰ 'ਚੋਂ ਜਲ ਲਿਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਹਨ। ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੱਜਣ ਲੋਕ ਧਨ-ਸੰਪਤੀ ਪਾ ਕੇ ਹੰਕਾਰਦੇ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਵਿਨਮਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਜੀਵਨ ਵਾਲੀ ਅਸਲ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਦਾ ਸੱਚ ਬੋਲੋ, ਮਿੱਠਾ ਬੋਲੋ, ਨਾ ਚੰਗਾ ਲੱਗਣ ਵਾਲਾ ਸੱਚ ਨਾ ਬੋਲੋ, ਪ੍ਰਿਯ ਤੇ ਸਤਿ ਬੋਲੋ। ਸਤਿ ਬੋਲਣਾ ਇਕ ਧਰਮ ਹੈ ਪਰ ਸਤਿ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਕਟੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੱਚ ਨੂੰ ਇਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਬੋਲੋ ਕਿ ਉਹ ਕਟੂ ਨਾ ਲੱਗੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਕ ਦੰਤ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੀ ਮਿਰਾਸੀ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਾਣਾ ਕਹਿਣ ਦੀ ਬਜਾਇ "ਤੇਰੀ ਇੱਕੋ ਅੱਖ ਸੁਲੱਖਣੀ" ਕਿਹਾ ਸੀ। ਸੁਣ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਨਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਸਨ। ਲੇਕਿਨ ਅਸਤਿ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਬਣਾ ਕੇ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਦੀ ਹਾਨੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਕਿਸੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਲਈ ਝੂਠ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਬਣਾ ਕੇ ਕੋਈ ਕਹੇਗਾ ਕਿ ਸਰੋਤਾ ਝੂਠ ਨੂੰ ਸੱਚ ਮੰਨ ਕੇ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰ ਕੇ ਹਾਨੀ ਉਠਾਏਗਾ।

ਸਾਰੇ ਧਰਮ ਸਾਨੂੰ ਚੰਗੀ ਹੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਸਾਰਿਆਂ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਅਸੂਲ ਅਲੱਗ-ਅਲੱਗ ਹਨ। ਧਾਰਮਿਕ ਅਸਥਾਨ ਅਲੱਗ-ਅਲੱਗ ਹਨ ਪਰ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇੱਕੋ ਹੀ ਜਗ੍ਹਾ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਰਾਹੇਂ ਅਲੱਗ-ਅਲੱਗ ਹੈਂ ਪਰ ਮੰਜ਼ਿਲ ਏਕ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸਵੇਰੇ ਉਠ ਕੇ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਧਿਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਰੋਜ਼ ਇਹ ਉੱਦਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸਰੀਰਕ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਰੂਹਾਨੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਉਹ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਕਾਰਨ ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਦੋਸ਼ ਤੇ ਪਾਪ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਨ 'ਤੇ ਉਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਠਦਿਆਂ-ਬੈਠਦਿਆਂ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਗੁਰਸਿੱਖ ਸੁਆਸ-ਸੁਆਸ ਤੇ ਖਾਂਦਿਆਂ-ਪੀਂਦਿਆਂ ਆਪਣੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਧਿਆਉਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਡਭਾਗੀ ਗੁਰਸਿੱਖ ਉੱਤੇ ਮਾਲਕ ਹਰੀ ਦਿਆਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਸਿੱਖ ਨਾਮ ਦਾ ਵਪਾਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਹਰ ਸਮੇਂ ਉਹ ਨਾਮ ਦਾ ਵਪਾਰ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਨਾਮ ਦਾ ਵਪਾਰੀ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ? ਜੋ ਹਰੀ ਨੂੰ ਸੁਆਸ-ਸੁਆਸ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਵਸਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਤੇ ਹਰੀ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਅਗਵਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਸੱਚ, ਪ੍ਰੇਮ, ਪਿਆਰ, ਨਿਮਰਤਾ, ਮਿਠਾਸ, ਗ਼ਰੀਬੀ ਆਦਿਕ ਦੈਵੀ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਉਹ ਭਰਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੱਸਦਾ ਹਰੀ ਇਹਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੈ। ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਵਾਲਾ ਗੁਰਸਿੱਖ ਆਪਣੀ ਅੰਤਰ-ਆਤਮਾ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲੇ ਸੱਚ, ਪ੍ਰੇਮ, ਪਿਆਰ, ਨਿਮਰਤਾ ਅਤੇ ਮਿਠਾਸ ਨਾਲ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਜੀਵਨ ਕਿਵੇਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ?

ਅੱਜ ਦਾ ਯੁਗ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਦਾ ਯੁਗ ਹੈ। ਇਸ ਯੁਗ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਕੰਮ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵੱਡੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਆਪਣੀ ਦਿਮਾਗ਼ੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਯੰਤਰ ਅਤੇ ਯਾਤਾਯਾਤ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦਾ ਅਵਿਸ਼ਕਾਰ ਹੋਇਆ। ਖ਼ੁਦਾ ਨੇ ਜੇਕਰ ਇਨਸਾਨ ਵਰਗੀ ਅਮੋਲਕ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਇਨਸਾਨ ਨੇ ਵੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਯੰਤਰਾਂ ਅਤੇ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਸੋਚਣ ਲਈ ਰੱਬ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਇਕ ਚੰਗਾ ਦਿਮਾਗ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਿਸਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਅਨੇਕ ਕਾਢਾਂ ਕੱਢ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਹੁਣ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਇਹ ਉਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਜੀਵਨ ਬਣਿਆ ਬਣਾਇਆ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਸਗੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਸੋਚੋਗੇ ਕਿ ਉਹ ਭੀ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇ। ਜੀ ਹਾਂ! ਇਕ ਬੱਚਾ ਜਦੋਂ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਇੱਟਾਂ ਦੇ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਘਰ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਉਸਦੇ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਹੋਣ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਜੇਕਰ ਬੱਚਾ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਜਾਂ ਕਾਗ਼ਜ਼ ਆਦਿ 'ਤੇ ਬੇਲ ਬੂਟੇ ਜਾਂ ਕਾਰਟੂਨ ਆਦਿ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਉਸ ਤੋਂ ਇਕ ਕਲਾਕਾਰ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਨ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਉਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਦੋਂ ਬੱਚਾ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਾਰੰਭਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਛੋਟੀਆਂ-ਛੋਟੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਲਿਖਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਇਹ ਕਲਪਨਾ ਕਰਨ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਬੱਚਾ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਕਵੀ ਬਣੇਗਾ। ਇਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਗੱਲ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਦੇ ਕਦੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਨਸਾਨ ਇਕ ਸਾਧਾਰਨ ਇਨਸਾਨ ਤੋਂ ਕਲਾਕਾਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਰੁਚੀ ਧਾਰਮਿਕ ਅਸਥਾਨਾਂ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਅਜਿਹੇ ਬੱਚੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿਚ ਤਾਂ ਕਾਮਯਾਬ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਹਨ ਸਗੋਂ ਧਾਰਮਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਕੇ ਹੋਰਨਾਂ ਦੇ ਵੀ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਮਕਾਨ ਦੀ ਨੀਂਹ ਪੱਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ 'ਤੇ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਇਮਾਰਤ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਨੀਂਹ ਕਮਜ਼ੋਰ ਬਣੇਗੀ ਤਾਂ ਇਮਾਰਤ ਕਦੇ ਵੀ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਜਨਮ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਜਦੋਂ ਤਕ ਉਹ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਸੋਚਣਯੋਗ ਨਹੀਂ ਬਣ ਜਾਂਦਾ, ਇਕ ਅਜਿਹੇ ਸਹਾਰੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਬਾਲਕ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਭਲਾ ਬੁਰਾ ਸੋਚਣ ਦੇ ਕਾਬਲ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਉਹ ਉੱਚੀ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਕੇ ਕਿਸੀ ਅੱਛੀ ਨੌਕਰੀ 'ਤੇ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਸਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਸੁੱਖ ਸੁਵਿਧਾਵਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕਾਬਲੀਅਤ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਧਾਰਨ ਲੋਕ ਇਹ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਫ਼ਲਾਂ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਜੀਵਨ ਬਣ ਗਿਆ।

ਮੇਰਾ ਆਪਣਾ ਨਿੱਜੀ ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਜੀਵਨ ਤਾਂ ਹੀ ਬਣਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਗਿਆਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਦੇਣ ਯੋਗ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫੁੱਲ ਭਾਵੇਂ ਕੰਡਿਆਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਘਣੀਆਂ ਝਾੜੀਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਵੀ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਕੋਮਲ ਪੰਖੜੀਆਂ ਨਾਲ ਕੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕੋਮਲ ਭਾਵ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਮੂਰਖ ਤੋਂ ਮੂਰਖ ਵਿਅਕਤੀ ਭੀ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਉਸਦੀ ਨਿਰਗੁਣਤਾ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਕੇ ਉਸਨੂੰ

ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਸੱਚਾ ਮਾਰਗ ਦੱਸਣ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਬਣਾਵਾਂਗੇ ਤਾਂ ਨਾ ਕੇਵਲ ਇਸ ਲੋਕ ਵਿਚ ਸਾਡਾ ਜੀਵਨ ਬਣੇਗਾ, ਸਗੋਂ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ ਵੀ ਸਾਡੀ ਜੈ-ਜੈਕਾਰ ਹੋਵੇਗੀ।

ਜੀਵਨ ਦਾ ਮੂਲ ਆਧਾਰ ਕੀ ਹੈ ?

ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਜੀਵਨ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਅਮੋਲਕ ਰਤਨ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਇਸ ਦੁਰਲੱਭ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਚੰਗੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਜੀਵਨ ਨਿਰਾਰਥਕ ਤੇ ਨਿਰਾਧਾਰ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਮਾਨਵ ਜੀਵਨ ਦਾ ਜਾਮਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਹੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਹਾਸਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ:

ਹੁਕਮੀ ਹੋਵਨਿ ਜੀਅ ਹੁਕਮਿ ਮਿਲੈ ਵਡਿਆਈ॥

ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਰੱਬ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਉਸੇ ਹੁਕਮ ਮੁਜਬ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੱਬ ਦੇ ਦਰ 'ਤੇ ਉੱਚਾ ਦਰਜਾ ਜਾਂ ਆਦਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਜੀਵਨ ਦਾ ਮੂਲ ਆਧਾਰ ਜਾਣ ਲੈਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਜਦੋਂ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਜਨਮ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਕੇਵਲ ਇਕ ਮਾਨਵ ਹੈ ਤੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਉਸਦਾ ਧਰਮ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਏਕ ਹੀ ਨੂਰ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਜਗ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਊਚ-ਨੀਚ ਦਾ ਭੇਦ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਸੰਤ ਕਬੀਰ ਦਾਸ ਜੀ ਤੇ ਸੰਤ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਵਰਗੇ ਅਨੇਕਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਹੋਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭੇਦ ਭਾਵ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ। ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦਾ ਵਚਨ ਹੈ:

ਜਾਤ ਪਾਤ ਪੂਛੈ ਨਹੀਂ ਕੋਈ।
ਹਰੀ ਕੋ ਭਜੈ, ਸੋ ਹਰੀ ਕਾ ਹੋਈ।

ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਪ੍ਰਚਾਰਿਆ ਸੀ:

**ਅਵਲਿ ਅਲਹ ਨੂਰੁ ਉਪਾਇਆ ਕੁਦਰਤਿ ਕੇ ਸਭ ਬੰਦੇ॥
ਏਕ ਨੂਰ ਤੇ ਸਭੁ ਜਗੁ ਉਪਜਿਆ ਕਉਨ ਭਲੇ ਕੋ ਮੰਦੇ॥**

(ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਪੰਨਾ 1349)

ਜਾਤ ਪਾਤ ਦੇ ਭੇਦ-ਭਾਵ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ:

**ਗਰਭ ਵਾਸ ਮਹਿ ਕੁਲੁ ਨਹੀ ਜਾਤੀ॥
ਬ੍ਰਹਮ ਬਿੰਦੁ ਤੇ ਸਭ ਉਤਪਾਤੀ॥** *(ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਪੰਨਾ 324)*

ਜਦੋਂ ਬੱਚਾ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਜਨਮ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਅਨੇਕ ਇੱਛਾਵਾਂ ਰੱਖਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਬੱਚਾ ਡਾਕਟਰ ਬਣੇਗਾ, ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਬਣੇਗਾ। ਪਰ ਹੁੰਦਾ ਉਹੀ ਹੈ ਜੋ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਮਹਾਰਾਜ ਫ਼ੁਰਮਾਂਦੇ ਹਨ:

ਹੁਕਮੈ ਅੰਦਰਿ ਸਭੁ ਕੋ ਬਾਹਰਿ ਹੁਕਮ ਨ ਕੋਇ॥...੨॥ *(ਜਪੁ ਜੀ)*

ਜਦੋਂ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੀ ਅੰਤਰ-ਆਤਮਾ 'ਚੋਂ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ

ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਅਵੱਸ਼ ਹੀ ਕਾਮਯਾਬੀ ਹਾਸਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਉਸਨੇ ਆਪਣੀ ਅੰਤਰ-ਆਤਮਾ 'ਚੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੈ! ਜੇ ਕੋਈ ਤੀਸਰਾ ਮਨੁੱਖ ਉਸਨੂੰ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰੇਗਾ ਤਾਂ ਉਹ ਉਸਦਾ ਮੂਲ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅਸੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜੀਵਨ ਦਾ ਮੂਲ ਆਧਾਰ ਇਨਸਾਨ ਆਪਣੀ ਅੰਤਰ-ਆਤਮਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹੋ ਕੇ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਜੀਵਨ ਤਾਂ ਇੱਕੋ ਜਿਹਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਹਰ ਇਕ ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ, ਇੱਛਾਵਾਂ ਇੱਕੋ ਜਿਹੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਮੂਲ ਆਧਾਰ ਤਾਂ ਇਕ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੱਚਾਈ ਦੇ ਮਾਰਗ 'ਤੇ ਚੱਲਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕਰਤੱਵ ਦੀ ਉਚਿਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪਾਲਨਾ ਕਰਨੀ। ਲੇਕਿਨ ਅੱਜ ਦੇ ਯੁਗ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਦਾ ਮੂਲ ਆਧਾਰ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਦੇ ਯੁਗ ਵਿਚ ਕੁੱਝ ਲੋਕ ਹੀ ਅਜਿਹੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਮੂਲ ਆਧਾਰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਅੱਜ ਦੇ ਯੁਗ ਵਿਚ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਏਹੀ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਨਿਰਾਧਾਰ ਹੀ ਬਣਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਇਸ ਬੰਦੇ ਦਾ ਜੀਵਨ ਮੁੱਕਦਾ ਕਿਥੇ ਹੈ ?

ਸਾਧਾਰਨ ਕਥਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅਸੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਜਦ ਆਪਣੀ ਉਮਰ ਭੋਗ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਜੀਵਨ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਇਤਨਾ ਹੀ ਕਹਿ ਦੇਣਾ ਇਸ ਕਥਨ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਇਸ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗਹਿਰਾਈ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਨਾਲ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਉਸ ਦੀ ਗਹਿਰਾਈ ਨਾਲ ਨਾਪਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਸਾਲ ਜੀਉਂਦਾ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਇਹ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਕਿਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜੀਉਂਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਨਿਸਚਿਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਕਿਸੀ ਇਨਸਾਨ ਦਾ ਜੀਵਨ ਕਦੋਂ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ? ਇਨਸਾਨ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਬਾਰੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਬਣਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਕਦੋਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਆ ਜਾਏ, ਫੇਰ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਛੱਡ ਕੇ ਹੀ ਜਾਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਇਨਸਾਨ ਤਾਂ ਇਹ ਇੱਛਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਜੀਵਨ ਖ਼ਤਮ ਹੀ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਜੀਣ ਦੀ ਚਾਹਤ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਦੁਖੀ ਵੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਇਨਸਾਨ ਆਪਣੇ ਲਈ ਸਾਰੀਆਂ ਸੁਵਿਧਾਵਾਂ ਉਪਲਬਧ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਮਨੁੱਖ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਯਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਠੀਕ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਕਾਇਆ ਨੂੰ ਆਂਚ ਤਕ ਨਹੀਂ ਆਣ ਦਿੰਦੇ ਪਰ ਅੰਤ ਵੇਲੇ ਇਸ ਕਾਇਆ ਦਾ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਇਹਨਾਂ ਪੰਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ :

> ਅਨਿਕ ਜਤਨ ਕਰਿ ਕਾਇਆ ਪਾਲੀ ॥
> ਮਰਤੀ ਬਾਰ ਅਗਨਿ ਸੰਗਿ ਜਾਲੀ ॥

ਚੋਆ ਚੰਦਨੁ ਮਰਦਨ ਅੰਗਾ॥
ਸੋ ਤਨੁ ਜਲੈ ਕਾਠ ਕੈ ਸੰਗਾ॥ *(ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਪੰਨਾ 325)*

ਅਜਿਹੇ ਮਨੁੱਖ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦਾ ਕੋਈ ਡਰ ਨਹੀਂ, ਸ਼ਾਇਦ ਇਸੇ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਦੀ ਚਾਹ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ:

ਮੈ ਨ ਮਰਉ ਮਰਿਬੋ ਸੰਸਾਰਾ॥
ਅਬ ਮੋਹਿ ਮਿਲਿਓ ਹੈ ਜੀਆਵਨਹਾਰਾ॥ *(ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਪੰਨਾ 325)*

ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿਚ ਇਤਨੀ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਮੱਕੜੀ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿਚ ਕੋਈ ਪਤੰਗਾ ਫਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਤੰਗਾ ਜਾਲ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਦੀ ਅਸਫਲ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਆਖ਼ਿਰ ਉਸ ਦੀ ਉਥੇ ਹੀ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਠੀਕ ਇਹੀ ਹਾਲ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸੰਸਾਰ-ਰੂਪੀ ਜਾਲ ਵਿਚ ਉਲਝਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਦੇ ਜਾਲ 'ਚੋਂ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ:

ਫਾਸਨ ਕੀ ਬਿਧਿ ਸਭੁ ਕੋਊ ਜਾਨੈ ਛੂਟਨ ਕੀ ਇਕੁ ਕੋਈ॥ *(ਪੰਨਾ 331)*

ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ ਸੰਸਾਰਿਕ ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਹੋ ਕੇ ਆਤਮ-ਹੱਤਿਆ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਮਨੁੱਖ ਜੋ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਤਮਾ ਤਦ ਤਕ ਭਟਕਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਜਦ ਤਕ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਮਨੁੱਖ ਜਿਹਨਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਸੁਭਾਵਿਕ ਰੂਪ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਵੀ ਖ਼ਤਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਬਲਕਿ ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਉਸ ਅਲੌਕਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਣੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਜਨਮ ਲੈਂਦਾ ਅਤੇ ਮਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਰੰਗ-ਮੰਚ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਭਾਗ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਦਾ ਕਰਤਾ-ਧਰਤਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਹੈ। ਜਨਮ-ਮਰਨ ਦਾ ਚੱਕਰ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਚੱਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਕੇਵਲ ਸਰੀਰ ਹੀ ਨਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਤਮਾ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਰਦੀ। ਆਤਮਾ ਅਜਰ ਤੇ ਅਮਰ ਹੈ। ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਿੱਟੀ ਤੋਂ ਘੜਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਘੜੇ ਤੋਂ ਮਿੱਟੀ ਨਹੀਂ; ਉਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਾਨਵ ਦੀ ਆਤਮਾ ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਹੀ ਅੰਸ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਮਰ ਕੇ ਉਸੀ ਅੰਸ਼ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਅਰਥਾਤ ਪਰਮ+ਆਤਮਾ; ਅਜਿਹੀ ਆਤਮਾ ਜੋ ਪਵਿੱਤਰ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਪਰਮਾਤਮਾ ਜਾਂ ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਆਤਮਾ।

ਹਰ ਆਤਮਾ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਵਾਸ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਹੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਖੋਜ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਤੇ ਮਿਲੇਗਾ ਵੀ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦਾ ਮਾਰਗ ਅਤਿਅੰਤ ਕਠਿਨ ਤੇ ਜਟਿਲ ਹੈ ਤਾਂ ਹੀ ਕਬੀਰ ਜੀ ਫ਼ੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ:

ਕਸਤੂਰੀ ਕੁੰਡਲੀ ਬਸੇ ਮਿਰਗ ਢੂਢੈ ਬਨ ਮਾਹਿ।
ਐਸੇ ਘਟਿ ਘਟਿ ਰਾਮ ਹੈ ਦੁਨੀਆ ਦੇਖੇ ਨਾਹੀ।

ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਘੱਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਇਹ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੰਦੇ ਹਨ:

ਮੁਹੱਬਤ ਮੁਝ ਸੇ ਨਹੀਂ ਖ਼ੁਦਾ ਸੇ ਕਰ ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ,
ਜ਼ਾਲਿਮ ਦੁਨੀਆ ਸ਼ੱਕ ਕਰਤੀ ਹੈ।
ਗੁਜ਼ਰ ਜਾਏਗਾ ਵਕਤ ਜਬ,
ਫਿਰ ਪਛਤਾਕਰ ਕਿਆ ਹੋਗਾ।
ਨਾ ਹਮ ਹੋਂਗੇ, ਨਾ ਜਜ਼ਬਾਤ,
ਅਹਿਸਾਸ ਹੀ ਹੋਗਾ ਕਰੀਬ,
'ਗਰ ਭੁਲਾ ਦਿਆ ਉਸ ਖ਼ੁਦਾ ਕੋ,
ਫਿਰ ਪਛਤਾਓਗੇ ਆਹੇਂ ਭਰਨੇ ਵਾਲੇ।
ਆਹੇਂ ਭਰਨੇ ਵਾਲੇ,
ਮੰਜ਼ਿਲ ਪਰ ਪਹੁੰਚਨੇ ਸੇ ਪਹਿਲੇ ਹੀ,
ਕੁਚਲ ਦੀਏ ਜਾਓਗੇ।

ਜੀਵਨ ਦੇ ਇਸ ਲੰਬੇ ਸਫ਼ਰ ਵਿਚ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਕੁਝ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਪਤਾ ਸ਼ਾਇਦ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਇਨਸਾਨ ਗ਼ਲਤ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ, ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਵੀ ਹੈ ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਆਪਣੀ ਗ਼ਲਤੀ ਮੰਨਦੇ ਹੋਣਗੇ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਉਸ ਅਲੌਕਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ 'ਚੋਂ ਬਚ ਕੇ ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਵੀ ਗ਼ਲਤ ਕੰਮ ਕਰਾਂਗੇ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਲੇਖਾ-ਜੋਖਾ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਸੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਬਤੀਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਕ ਦਿਨ ਉਸ ਦਾ ਜੀਵਨ ਅਲੌਕਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜੀਵਨ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਿੱਥੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ?

ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪੱਕੇ ਹੋਏ ਦਰੱਖ਼ਤਾਂ ਦੇ ਬੀਜ ਜਦ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਡਿੱਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਫੇਰ ਹਵਾ ਜਾਂ ਹਨੇਰੀ ਦੁਆਰਾ ਉਹ ਆਪਣਾ ਅਸਥਾਨ ਬਦਲ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਫੇਰ ਅੰਕੁਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਫੇਰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਦਰੱਖ਼ਤ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਉਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਨੁੱਖ ਜਦੋਂ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਅਗਲਾ ਜਨਮ ਉਸ ਦੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਫੇਰ ਦੁਬਾਰਾ ਉਸ ਨੂੰ ਜਨਮ ਕਿੱਥੇ ਮਿਲੇਗਾ। ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਡਿੱਗੇ ਹੋਏ ਬੀਜਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਭਾਗਸ਼ਾਲੀ ਬੀਜ ਹੀ ਅਜੇਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਅੰਸ਼ ਹੋਣ, ਉਸੀ ਵਿੱਚੋਂ ਅੰਕੁਰ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜੇਹੇ ਬੀਜ ਜਿਹਨਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਅੰਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਉਹ ਉਥੇ ਹੀ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਮਨੁੱਖ ਮਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫੇਰ ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਜਨਮ ਵਿਚ ਮਾਨਵ ਸਰੀਰ ਧਾਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਕੁਝ ਮਨੁੱਖ ਤਾਂ ਚੌਰਾਸੀ ਦੇ ਗੇੜ 'ਚ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਫੇਰ ਆਪਣੀ ਆਪਣੀ ਕਰਨੀ ਅਨੁਸਾਰ ਅਲੱਗ-ਅਲੱਗ ਜੂਨਾਂ ਭੁਗਤਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ:

ਅਸਥਾਵਰ ਜੰਗਮ ਕੀਟ ਪਤੰਗਾ॥
ਅਨਿਕ ਜਨਮ ਕੀਏ ਬਹੁ ਰੰਗਾ॥ *(ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਪੰਨਾ 325)*

ਸੰਗੀਤ ਇਕ ਧੰਦੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ

ਅੱਜ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਨਾਅਰਾ ਹੈ, ਗ਼ਰੀਬੀ ਹਟਾਓ। ਜ਼ਰਾ ਸੋਚੋ ਕਿ ਗ਼ਰੀਬੀ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਕੀ ਹੈ ? ਸਾਰੇ ਪਾਸੇ ਝਾਤੀ ਮਾਰਨ 'ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗ਼ਰੀਬੀ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਹੈ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ। ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਵਿਚ ਵੱਡਾ ਭਾਗ ਹੈ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰਾਂ ਦਾ। ਹੁਣ ਜ਼ਰਾ ਸੋਚੋ ਕਿ ਅੱਜ ਦੇ ਨੌਜੁਆਨ ਅਤੇ ਨਵਯੁਵਤੀਆਂ ਪੜ੍ਹ ਲਿਖ ਕੇ ਵੀ ਕਿਉਂ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਚੋਣ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਅਤੇ ਠੀਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਕੋਈ ਵੀ ਦੋ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੀਆਂ ਰੁਚੀਆਂ, ਸਮਰਥਾਵਾਂ, ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਬੁੱਧੀ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਇਸ ਲਈ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕਿੱਤੇ ਲਈ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੀਆਂ ਰੁਚੀਆਂ, ਸਮਰਥਾਵਾਂ, ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋਏ। ਇਸ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਜਾਣੂ ਕਰਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਵਿਚ ਇਹ ਭਾਵਨਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੌਮ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਲਈ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਕੰਮ ਵਿਚ ਸੰਤੁਸ਼ਟਤਾ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਰੁਚੀ ਅਤੇ ਸਮਰਥਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਕੋਈ ਭੈੜਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ। ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਅਣਗਿਣਤ ਕਿੱਤੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਡਾਕਟਰੀ, ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ ਸਿੱਖਿਆ, ਬੈਂਕਿੰਗ, ਫ਼ੌਜ, ਕੌਮਰਸ, ਪੁਲਿਸ, ਵਕਾਲਤ ਅਤੇ ਕੋਮਲ ਹੁਨਰ ਆਦਿ। ਹੁਨਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸੰਗੀਤ ਇਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ।

ਸੰਗੀਤ ਯੁਗਾਂ ਤੋਂ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਸਮਾਨਯ ਭਾਸ਼ਾ ਮੰਨੀ ਗਈ ਹੈ। ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਜੀਵਨ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਵੇਖ ਲਵੋ, ਕੋਈ ਵੀ ਅਧਿਆਇ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਨਹੀਂ, ਜਿਹੜਾ ਸੰਗੀਤਹੀਨ ਹੋਵੇ। ਸੰਗੀਤ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਵੱਖ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਸੰਗੀਤ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਦਿਲ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਹੈ। ਇਹ ਦੁੱਖ ਅਤੇ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਵੇਲੇ ਸਾਡੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚੋਂ ਆਪ-ਮੁਹਾਰਾ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ। ਸੰਗੀਤ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਆਰਾਮ, ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਸੰਗੀਤ ਇਕ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸੱਭਿਅਤਾ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਪਤਾ ਉਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕ-ਗੀਤਾਂ ਤੋਂ ਲੱਗ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅਤੇ ਸੁਆਦਲੀ ਕਲਾ ਦਾ ਆਨੰਦ ਕੌਣ ਨਹੀਂ ਮਾਣਦਾ। ਆਨੰਦ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਇਹ ਕਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਲਈ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦਾ ਵੀ ਬੜਾ ਵਧੀਆ ਸਾਧਨ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਅਕਸਰ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਰੇਡੀਓ ਅਤੇ ਟੈਲੀਵਿਯਨ ਆਦਿ ਰਾਹੀਂ ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਰਸ ਮਾਣਦੇ ਹਾਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਹੀ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਮਨ-ਪਰਚਾਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧੰਦਾ ਸੰਗੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਆਉ, ਹੁਣ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਕੋਰਸਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਕਰਾਈਏ। ਸੰਗੀਤ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਛੇਵੀਂ ਜਮਾਤ ਤੋਂ ਗਿਆਰ੍ਹਵੀਂ ਤਕ ਔਪਸ਼ਨਲ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਇਕ ਚੋਣਵੇਂ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਗੀਤ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਦੋ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਸਕਦੇ ਹਾਂ:

1. ਉੱਚਰਿਤ (Vocal)
2. ਸਾਜ਼ (Instrumental)

ਉੱਚਰਿਤ (vocal) ਸੰਗੀਤ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਆਪਣੇ ਗਲੇ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਰਾਹੀਂ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਲਈ ਸੁਰੀਲੇ ਗਲੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਉੱਚਰਿਤ ਸੰਗੀਤ ਨਾਲ ਵੀ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਸਾਜ਼ਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਾਜ਼ ਦੇ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਸਾਜ਼ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਸਾਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਸਿਤਾਰ, ਗਿਟਾਰ, ਵਾਇਲਿਨ, ਵਚਿੱਤਰ ਵੀਣਾ, ਤਬਲਾ, ਹਾਰਮੋਨੀਅਮ ਆਦਿ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕੋਰਸ ਹਨ:

(1) ਸੰਗੀਤ ਮਲਇਆਨ, ਜਿਹੜੀ ਐਫ.ਏ. ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ; (2) ਸੰਗੀਤ ਪ੍ਰਚਾਰਕ, ਜਿਹੜੀ ਬੀ.ਏ. ਬਰਾਬਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ; (3) ਸੰਗੀਤ ਪ੍ਰਵੀਨ ਜਾਂ ਸੰਗੀਤ ਨਿਪੁੰਨ ਜਿਹੜੀ ਐਮ.ਏ. ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ।

ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਆਪਣਾ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿਭਾਗਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ:

ਵਿਦਿਆ ਵਿਭਾਗ

1. ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਮਾਸਟਰ ਜਾਂ ਸੰਗੀਤ ਮਿਸਟਰੈਸ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ—ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਬੀ.ਏ. ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਤਨਖ਼ਾਹ ਦਾ ਸਕੇਲ 220/500 ਹੈ।

2. ਸਕੂਲ ਤੇ ਕਾਲਜ ਦੇ ਲੈਕਚਰਾਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ—ਇਸ ਲਈ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਐਮ.ਏ. ਸੰਗੀਤ ਪ੍ਰਵੀਨ ਦਾ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਤਨਖ਼ਾਹ ਦਾ ਸਕੇਲ 300/600 ਹੈ।

3. ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਉਹੀ ਅਵਸਰ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਵਿਦਿਆ ਵਿਭਾਗ ਵਿਚ ਦੂਸਰੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਮਾਸਟਰਾਂ ਤੇ ਲੈਕਚਰਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਹਨ।

ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਚ ਖੋਜ (ਰਿਸਰਚ) ਵੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਵਿਦਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਲੇ ਕੋਈ ਵੀ ਮੁਕਾਬਲੇ (competition) ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਵੀ ਪਾਸ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਵੀ ਉਹੀ ਸ਼ਰਤਾਂ ਹਨ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਦੂਸਰੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

4. All India Radio ਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਕਲਾਕਾਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

5. ਫ਼ਿਲਮ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ (Film Industries) ਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਕਲਾਕਾਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

6. ਇੰਡੀਅਨ ਨੇਵੀ ਵਿਚ ਵੀ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ।

7. ਪਬਲਿਕ ਰੀਲੇਸ਼ਨ ਵਿਭਾਗ ਵਿਚ ਵੀ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ।

8. ਡਰਾਮੈਟਿਕ ਕਲੱਬਜ਼ ਵੀ ਇਕ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਵਿਚ ਆਮਦਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਨੂੰ ਹਿੱਸਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਅਕੈਡਮੀ ਵੀ ਖੋਲ੍ਹ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕੰਮ ਉਹ ਆਪਣੇ ਹੋਰ ਦੂਸਰੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਵੀ ਜਾਰੀ ਰੱਖ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨੌਕਰੀ ਨਾ ਵੀ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਿਚ ਵਿਹਲੇ ਸਮੇਂ ਆਪਣਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਘਰਦਿਆਂ ਦਾ ਮਨੋਰੰਜਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਵਧੇਰੇ ਵਾਕਫ਼ੀ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿਦਿਆਲੇ ਨਾਲ ਮੇਲ-ਜੋਲ ਰੱਖ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਰਾਗ ਭੈਰਉ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਭੈਰਉ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਭ, ਧੈਵਤ ਸੁਰ ਕੋਮਲ, ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਧੈਵਤ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਰਿਸ਼ਭ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਜਾਤੀ ਸੰਪੂਰਨ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਥਾਟ ਵਾਚਕ ਆਸ਼ਰਯ-ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਧੈਵਤ 'ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਦਾ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਭ ਤੇ ਗੰਧਾਰ ਜਾਂ ਮੱਧਮ ਦਾ ਕਣ ਲੈ ਕੇ ਅੰਦੋਲਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ 'ਨੀ ਧ਼, ਨੀ ਧ਼, ਪ, ਗ ਰੇ਼, ਗਰੇ਼, ਸਾ' ਆਦਿਕ। ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਗੰਭੀਰ ਹੈ। ਮੱਧਮ ਸੁਰ ਤੋਂ ਰਿਸ਼ਭ ਸੁਰ ਤਕ ਦੀ ਮੀਂਡ ਇਸ ਵਿਚ ਸੁੰਦਰ ਵਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਉਤਰਾਂਗ ਵਾਦੀ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਮੱਧਮ ਸੁਰ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਰਾਮ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਅਤੇ ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਭ ਸੁਰ ਦਾ ਅਲਪਤੱਵ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸਵੇਰ ਦਾ ਸੰਧਿ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ ਰੇ਼ ਗ ਮ ਪ, ਧ਼ ਨੀ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਨੀ ਧ਼ ਪ, ਗ ਮ, ਗ ਰੇ਼, ਰੇ਼ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਗ ਮ, ਧ਼ ਧ਼ ਪ, ਗ ਮ ਰੇ਼ ਰੇ਼ ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਰੇ਼—ਸਾ, ਧ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ ਰੇ਼, ਗ ਰੇ਼—ਸਾ।
2. ਨ਼ੀ ਸਾ ਰੇ਼, ਨ਼ੀ ਸਾ ਧ਼, ਪ਼ ਧ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ ਰੇ਼, ਗ ਰੇ਼...ਗ ਰੇ਼ ਰੇ਼ ਸਾ।
3. ਸਾ ਰੇ਼ ਗ, ਪ ਗ ਮ, ਗ ਮ ਰੇ਼—ਗ ਰੇ਼, ਗ ਰੇ਼ ਗ ਰੇ਼ ਸਾ।
4. ਗ ਮ ਧ਼...ਧ਼...ਪ, ਨੀ ਧ਼—ਨੀ ਧ਼—ਧ਼ ਪ, ਗ ਮ ਧ਼...ਪ, ਗ ਮ ਰੇ਼—ਸਾ।
5. ਸਾ ਰੇ਼ ਗ ਮ ਧ਼—ਪ, ਸਾਂ ਨੀ ਧ਼, ਨੀ ਧ਼—ਪ, ਗ ਮ ਧ਼, ਸਾਂ ਨੀ ਧ਼, ਨੀ ਧ਼ ਪ, ਸਾਂ ਨੀ ਧ਼ ਪ, ਮ ਪ ਗ ਮ, ਧ਼ ਪ ਮ ਪ, ਗ ਮ ਰੇ਼, ਸਾ ਰੇ਼ ਗ ਮ, ਸਾ ਰੇ਼ ਗ ਮ, ਧ਼ ਪ ਧ਼ ਮ, ਪ ਗ ਮ ਰੇ਼, ਮ ਗ ਰੇ਼ ਗ ਰੇ਼—ਸਾ।
6. ਗ ਮ ਪ ਧ਼, ਮ ਪ ਧ਼ ਨੀ, ਪ ਧ਼ ਨੀ ਸਾਂ, ਧ਼ ਨੀ ਸਾਂ ਰੇ਼ਂ, ਗਾਂ—ਰੇ਼ਂ ਸਾਂ, ਸਾਂ ਰੇ਼ਂ ਗਾਂ ਮਂ ਗਾਂ ਰੇ਼ਂ—ਗਾਂ, ਰੇ਼ਂ ਸਾਂ, ਸਾਂ ਨੀ ਧ਼ ਨੀ ਸਾਂ, ਸਾਂ, ਸਾਂ ਨੀ ਧ਼ ਪ, ਗ ਮ ਪ ਧ਼ ਨੀ ਸਾਂ ਸਾਂ ਨੀ ਧ਼ ਪ, ਗ ਮ ਧ਼—ਪ, ਗ ਮ ਰੇ਼, ਪ ਮ ਗ ਮ ਰੇ਼ ਗ ਰੇ਼, ਮ ਗ ਰੇ਼ ਗ ਰੇ਼, ਸਾਂ ਨੀ ਧ਼ ਪ, ਮ ਗ ਰੇ਼ ਗ ਰੇ਼—ਗ ਰੇ਼—ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਰਾਗੁ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫, ਪੜਤਾਲ (ਪੰਨਾ 1153)

ਪਰਤਿਪਾਲ ਪ੍ਰਭ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਕਵਨ ਗੁਨ ਗਨੀ ॥
ਅਨਿਕ ਰੰਗ ਬਹੁ ਤਰੰਗ ਸਰਬ ਕੋ ਧਨੀ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਅਨਿਕ ਗਿਆਨ ਅਨਿਕ ਧਿਆਨ ਅਨਿਕ ਜਾਪ ਜਾਪ ਤਾਪ ॥
ਅਨਿਕ ਗੁਨਿਤ ਧੁਨਿਤ ਲਲਿਤ ਅਨਿਕ ਧਾਰ ਮੁਨੀ ॥੧॥
ਅਨਿਕ ਨਾਦ ਅਨਿਕ ਬਾਜ ਨਿਮਖ ਨਿਮਖ ਅਨਿਕ ਸ੍ਵਾਦ,
ਅਨਿਕ ਦੋਖ ਅਨਿਕ ਰੋਗ ਮਿਟਹਿ ਜਸ ਸੁਨੀ ॥
ਨਾਨਕ ਸੇਵ ਅਪਾਰ ਦੇਵ ਤਟਹ ਖਟਹ ਬਰਤ ਪੂਜਾ,
ਗਵਨ ਭਵਨ ਜਾਤ੍ਰ ਕਰਨ ਸਗਲ ਫਲ ਪੁਨੀ ॥੨॥

ਰਾਗ ਭੈਰਉ

ਪੜਤਾਲ ਝਪਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਸਰਗਮ	ਨੀਧੁ	ਨੀਧੁ	ਪ	ਪ	ਪਧੁ	ਧੁਪਮ	ਮਪ	ਪਗ	ਗ	ਗਮ
ਸ਼ਬਦ	ਪਰ	ऽऽ	ਤਿ	ऽ	ऽऽ	ਪਾऽऽ	ऽऽ	ਲऽ	ऽ	ऽऽ
	ਗਰੇ	ਗਰੇ	ਗ	ਮ	ਗਮਪ	ਪਗ	ਪਮਗਮ	ਗਰੇ	ਰੇ	ਸਾ
	ਪ੍ਰऽ	ਭऽ	ਕ੍ਰਿ	ऽ	ऽऽऽ	ਪਾऽ	ऽऽऽऽ	ऽऽ	ऽ	ਲ
	ਸਾਨੀਧੁ	ਧੁ	ਨੀ	ਸਾ	ਰੇਸਾਨੀਸਾ	ਸਾਧੁ	ਪਧੁ	ਮਪ	ਗਮ	ਗਰੇਸਾ
	ਕऽऽ	ऽ	ਵ	ऽ	ਨऽऽऽ	ਗੁऽ	ਨऽ	ਗਾऽ	ऽऽ	ਨੀऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		2			0		3		

ਅੰਤਰਾ (1)

	ਮ	ਮ	ਨੀਧੁ	ਨੀਧੁ	ਨੀ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਗਂਰੇਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ
	ਅ	ਨਿਕ	ਰੰऽ	ऽऽ	ਗ	ਬ	ਹੁ	ਤऽ	ਰੰ	ਗ
	ਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂਨੀਸਾਂ	ਨੀਧੁ	ਨੀਧੁ	ਪ	ਮਗ	ਪਮਗਮ	ਗਮ	ਰੇਰੇ	ਸਾ
	ਸ	ਰऽऽऽ	ਬऽ	ऽऽ	ਕੋ	ਧਾऽ	ऽऽऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਨੀ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		2			0		3		

ਅੰਤਰਾ (2) ਚਾਰ ਤਾਲ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਸਰਗਮ	ਪਮ	ਮਪ	ਧੁ	ਨੀਧੁ	ਧੁ	ਧੁ	ਧੁ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
ਸ਼ਬਦ	ਅS	ਨਿS	ਕ	ਗਿਆ	S	ਨ	ਅ	ਨਿ	ਕ	ਧਿਆ	S	ਨ
	ਸਾ	ਰੇ	ਰੇ	ਗਰੇ	ਰੇ	ਰੇ	ਮਗ	ਰੇਗ	ਮਪ	ਗਮ	ਰੇਰੇ	ਸਾ
	ਅ	ਨਿ	ਕ	ਜਾS	S	ਪ	ਜਾS	SS	ਪS	ਤਾS	SS	ਪ
	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਧੁ	ਧੁ	ਪ	ਮ	ਪ	ਮ	ਗ	ਮ	ਮ
	ਅ	ਨਿ	ਕ	ਗੁ	ਨਿ	ਤ	ਧੁ	ਨਿ	ਤ	ਲ	ਲਿ	ਤ
	ਸਾ	ਰੇ	ਗ	ਮ	ਪ	ਧੁ	ਸਾਂਨੀ	ਧੁਪ	ਮਗ	ਮਪ	ਮਗ	ਰੇਸਾ
	ਅ	ਨਿ	ਕ	ਧਾ	S	ਰ	ਧਾS	SS	ਰS	ਮੁS	SS	ਨੀS
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ (3) ਤਾਲ ਸੂਲ ਫਾਕਤਾ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਸਰਗਮ	ਸਾ	—	ਗ	ਮ	ਨੀ	ਨੀ	ਧੁ	ਪ	ਮ	ਪ
ਸ਼ਬਦ	ਅ	S	ਨਿ	ਕ	ਨਾ	S	S	S	ਦ	S
	ਧੁ	—	ਪ	ਧੁ	ਮ	—	ਪ	ਧੁ	ਨੀ	ਸਾਂ
	ਅ	S	ਨਿ	ਕ	ਬਾ	S	S	S	ਜ	S
	ਧੁ	ਧੁ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ
	ਨਿ	S	ਮ	ਖ	ਨਿ	S	ਮ	S	ਖ	S
	ਗ	—	ਮ	ਪ	ਮ	ਗ	ਰੇ	ਸਾ	ਨੀ	ਸਾ
	ਅ	S	ਨਿ	ਕ	ਸ੍ਵਾ	S	S	S	ਦ	S
	ਸਾ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	ਨੀਸਾ	ਰੇਸਾ	ਰੇ	ਸਾ	ਧੁ	ਪ
	ਅ	S	ਨਿ	ਕ	ਦੋS	SS	S	S	ਖ	S
	ਮ	—	ਮ	ਮ	ਗਮ	ਪ	ਮਪ	ਧੁ	ਨੀਧੁ	ਪ
	ਅ	S	ਨਿ	ਕ	ਰੋS	S	SS	S	ਗS	S
	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਧੁ	ਨੀ	ਧੁ	ਪ	ਪ
	ਮਿ	S	ਟ	ਹਿ	ਜ	S	S	ਸ	S	S
	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਧੁਪ	ਮਗ	ਮਪ	ਧੁਪ	ਮਗ	ਰੇਸਾ	—
	ਸੁS	SS	SS	SS	SS	SS	ਨੀS	SS	SS	S
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		0		2		3		0	

ਅੰਤਰਾ (4) ਤਾਲ ਢਾਈਆ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7
ਸਰਗਮ	ਸਾ	ਰੇ	ਸਾ	ਮਗ	ਰੇਗ	ਮ	ਪ	ਨੀਧੁ	ਧੁ	ਨੀ	ਧੁ	ਧੁ	ਨੀਧੁ	ਪ
ਸ਼ਬਦ	ਨਾ	ਨ	ਕ	ਸੇऽ	ऽऽ	ਵ	ऽ	ਅਪਾ	ऽ	ਰ	ਦੇ	ऽ	ਵੇऽ	ऽ
	ਧੁ	ਪ	ਧੁ	ਧੁਪ	ਮਪ	ਮਗ	ਮ	ਗਪ	ਪ	ਗ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ
	ਤ	ਟ	ਹ	ਖऽ	ऽऽ	ਟऽ	ਹ	ਬऽ	ਰ	ਤ	ਪੂ	ऽ	ਜਾ	ऽ
	ਮ	ਪ	ਧੁ	ਨੀਧੁ	ਪਧੁ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂਰੇਂ	ਗਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ
	ਗ	ਵ	ਨ	ਭऽ	ऽऽ	ਵ	ਨ	ਜਾ	ऽ	ਤ੍ਰ	ਕऽ	ऽ	ਰ	ਨ
	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਧੁਨੀ	ਪਧੁ	ਮਪ	ਗਮ	ਪਧੁ	ਨੀਸਾਂ	ਸਾਂਨੀ	ਧੁਪ	ਮਗ	ਰੇਸਾ
	ਸ	ਗ	ਲ	ਫऽ	ऽऽ	ਲऽ	ऽऽ	ਪੁऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਨੀऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X			2		3		X			2		3	

ਸ਼ਬਦ

ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੨ (ਪੰਨਾ 1125)

ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਤਰੇ ਮੁਨਿ ਕੇਤੇ ਇੰਦ੍ਰਾਦਿਕ ਬ੍ਰਹਮਾਦਿ ਤਰੇ ॥
ਸਨਕ ਸਨੰਦਨ ਤਪਸੀ ਜਨ ਕੇਤੇ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਪਾਰਿ ਪਰੇ ॥੧॥
ਭਵਜਲੁ ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ ਕਿਉ ਤਰੀਐ ॥
ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਜਗੁ ਰੋਗਿ ਬਿਆਪਿਆ ਦੁਬਿਧਾ ਡੁਬਿ ਡੁਬਿ ਮਰੀਐ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਗੁਰੁ ਦੇਵਾ ਗੁਰੁ ਅਲਖ ਅਭੇਵਾ, ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਸੋਝੀ ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ॥
ਆਪੇ ਦਾਤਿ ਕਰੀ ਗੁਰਿ ਦਾਤੈ ਪਾਇਆ ਅਲਖ ਅਭੇਵਾ ॥੨॥
ਮਨੁ ਰਾਜਾ ਮਨੁ ਮਨ ਤੇ ਮਾਨਿਆ ਮਨਸਾ ਮਨਹਿ ਸਮਾਈ ॥
ਮਨੁ ਜੋਗੀ ਮਨੁ ਬਿਨਸਿ ਬਿਓਗੀ ਮਨੁ ਸਮਝੈ ਗੁਣ ਗਾਈ ॥੩॥
ਗੁਰ ਤੇ ਮਨੁ ਮਾਰਿਆ ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰਿਆ ਤੇ ਵਿਰਲੇ ਸੰਸਾਰਾ ॥
ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬੁ ਭਰਿਪੁਰਿ ਲੀਣਾ ਸਾਚ ਸਬਦਿ ਨਿਸਤਾਰਾ ॥੪॥

ਰਾਗ ਭੈਰਉ

ਤ੍ਰਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ														ਧੁ	ਪ	ਧੁ
ਸ਼ਬਦ														ਭਵ	ਜ	ਲੁ
	ਮ	ਪ	ਗ	ਮ	ਮ	ਪ	ਮ	ਪ	ਧੁ	ਧੁ	ਨੀ	ਧੁ	ਪ	—	—	—
	ਬਿ	ਨੁ	ਸ	ਬ	ਦੈ	ऽ	ਕਿ	ਉ	ਤ	ਰੀ	ਐ	ऽ	ऽ	ऽ	ऽ	ऽ
	—	ਗ	ਗ	ਰੁ	ਗ	ਮ	ਪ	ਮ	ਗ	—	ਮ	ਗ	ਰੁ	ਰੁ	ਸਾ	—
	ऽ	ਨਾ	ਮ	ਬਿ	ਨਾ	ऽ	ਜ	ਗੁ	ਰੋ	ऽ	ਗਿ	ਬਿ	ਆ	ਪਿ	ਆ	ऽ
	—	ਸਾ	ਗ	ਮ	ਪ	ਧੁ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਧੁਪ	ਧੁਪ	ਧੁਮ	ਪਮ	ਗਮ
	ऽ	ਦੁ	ਬਿ	ਧਾ	ਡੁ	ਬਿ	ਡੁ	ਬਿ	ਮऽ	ਰੀऽ	ਐऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ
	ਗਮ	ਪਧੁ	ਨੀਸਾਂ	ਨੀਧੁ	ਨੀਧੁ	ਪਧੁ	ਪਮ	ਪਮ	ਗਮ	ਧੁਪ	ਮਗ	ਮਗ	ਰੁਸਾ	—	—	—
	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽ	ऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਅੰਤਰਾ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	—	ਮ	ਮ	ਮ	ਧ̱	ਧ̱	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	—	ਸਾਂ	—
ਸ਼ਬਦ	ऽ	ਗੁ	ਰ	ਕੈ	ਸ਼	ਬ	ਦਿ	ਤ	ਰੇ	ऽ	ਮੁ	ਨਿ	ਕੇ	ऽ	ਤੇ	ऽ
	—	ਧ̱	ਧ̱	ਧ̱	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਧ̱	ਨੀ	ਧ̱
	ऽ	ਇੰ	ऽ	ਦ੍ਰਾਂ	ਦਿ	ਕ	ਬ੍ਰ	ਹ	ਮਾ	ऽ	ਦਿ	ऽ	ਤ	ऽ	ਰੇ	ऽ
	ਪ	ਗ	ਗ	ਰੇ̱	ਗ਼	ਮ	ਪ	ਮ	ਗ	ਗ	ਮ	ਗ	ਰੇ̱	ਰੇ̱	ਸਾ	ਸਾ
	ऽ	ਸਨ	ਕ	ਸ	ਨੰ	ऽ	ਦ	ਨ	ਤਪ	ਸੀ	ਜ	ਨ	ਕੇ	ऽ	ਤੇ	ऽ
	—	ਸਾ	ਗ	ਮ	ਪ	ਧ̱	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਧ̱ਪ	ਧ̱ਪ	ਧ̱ਮ	ਪਮ	ਗਮ
	ऽ	ਗੁ	ਰ	ਪਰ	ਸ਼ਾ	ਦੀ	ਪਾ	ਰਿਪ	ਰੇऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ
	ਗ਼ਮ	ਪਧ̱	ਨੀਸਾਂ	ਨੀਧ̱	ਨੀਧ̱	ਪਧ̱	ਪਮ	ਪਮ	ਗਮ	ਧ̱ਪ	ਮਗ	ਮਗ	ਰੇ̱ਸਾ	ਧ̱	ਪ	ਧ̱
	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਭਵ	ਜ	ਲੁ
	ਮ	ਪ	ਗ	ਮ	ਮ	ਪ	ਮ	ਪ	ਧ̱	ਧ̱	ਨੀ	ਧ̱	ਪ	—	—	—
	ਬਿ	ਨੁ	ਸ	ਬ	ਦੈ	ऽ	ਕਿ	ਉ	ਤ	ਗੀ	ਐ	ऽ	ऽ	ऽ	ऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੩ (ਪੰਨਾ 1131)

ਕਲਿ ਮਹਿ ਪ੍ਰੇਤ ਜਿਨ੍ੀ ਰਾਮੁ ਨ ਪਛਾਤਾ ਸਤਜੁਗਿ ਪਰਮ ਹੰਸ ਬੀਚਾਰੀ ॥
ਦੁਆਪੁਰਿ ਤ੍ਰੇਤੈ ਮਾਣਸ ਵਰਤਹਿ ਵਿਰਲੈ ਹਉਮੈ ਮਾਰੀ ॥੧॥
ਕਲਿ ਮਹਿ ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਵਡਿਆਈ ॥
ਜੁਗਿ ਜੁਗਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਏਕੋ ਜਾਤਾ ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਮੁਕਤਿ ਨ ਪਾਈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਹਿਰਦੈ ਨਾਮੁ ਲਖੈ ਜਨੁ ਸਾਚਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਮੰਨਿ ਵਸਾਈ ॥
ਆਪਿ ਤਰੇ ਸਗਲੇ ਕੁਲ ਤਾਰੇ ਜਿਨੀ ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਲਿਵ ਲਾਈ ॥੨॥
ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਹੈ ਗੁਣ ਕਾ ਦਾਤਾ ਅਵਗਣ ਸਬਦਿ ਜਲਾਏ ॥
ਜਿਨ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਸੇ ਜਨ ਸੋਹੇ ਹਿਰਦੈ ਨਾਮੁ ਵਸਾਏ ॥੩॥
ਘਰੁ ਦਰੁ ਮਹਲੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਿਖਾਇਆ ਰੰਗ ਸਿਉ ਰਲੀਆ ਮਾਣੈ ॥
ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਹੈ ਸੁ ਭਲਾ ਕਰਿ ਮਾਨੈ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੈ ॥੪॥

ਰਾਗ ਭੈਰਉ

ਚਾਰ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਸਰਗਮ	ਸਾ	ਗ	ਮ	ਪ	ਪ	ਮਪ	ਨੀਧੁ	ਨੀਧੁ	ਧੁਨੀ	ਧੁ	ਪ	ਪ
ਸ਼ਬਦ	ਕ	ਲਿ	ਮਹਿ	ਰਾ	਽	ਮ਽	ਨਾ਽	ਮਿ਽	ਵਡਿ	ਆ	਽	ਈ
	ਗ	ਗ	ਗ	ਮਗ	ਪ	ਪ	ਗ	ਗ	ਗਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ
	ਜੁ	ਗਿ	ਜੁਗਿ	ਗੁਰ	ਮੁ	ਖਿ	ਏ	਽	ਕੋ਽	ਜਾ	਽	ਤਾ
	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਧੁਨੀ	ਧੁ	ਪ	ਧੁਪ	ਮਗ	ਮਪ	ਗਮ	ਰੇਸਾ	ਸਾ
	ਵਿ	ਣੁ	਽	ਨਾ਽	ਵੈ	਽	ਮੁਕ	ਤਿ਽	ਨ਽	ਪਾ਽	਽਽	ਈ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
	ਮ	ਧੁ	ਮਧੁ	ਨੀ	ਨੀ	ਧੁਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਕ	ਲਿ	ਮਹਿ	ਪ੍ਰੇ	ਤ	ਜਿਨ੍ੀ	ਰਾ	ਮੁ	ਨਪ	ਛਾ਽	਽	ਤਾ
	ਰੇਂ	ਗਂ	ਮਂਪਂ	ਗਂਮਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਗਂ	ਰੇਂਗਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ
	ਸ	ਤ	ਜੁਗਿ	ਪ਽	ਰ	ਮ	ਹੰ	ਸ	ਬੀ	ਚਾ਽	਽਽	ਰੀ਽
	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਗ	ਮ	ਪ	ਮ	ਨੀ	ਧੁਨੀ	ਧੁਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਦੁਆ	ਪੁ	ਰਿ	ਤ੍ਰੇ	਽	ਤੈ	ਮਾ	ਣ	ਸ਽	ਵਰ	ਤਹਿ	਽
	ਧੁ	ਨੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਨੀਸਾਂ	ਧੁ	ਪ	ਧੁਪ	ਮਗ	ਮਪ	ਗਮ	ਰੇਸਾ	ਸਾ
	ਵਿ	ਰ	ਲੈ਽	ਹਉ	ਮੈ	਽	ਮਾ਽	਽਽	਽਽	ਰੀ਽	਽਽	਽
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x		0		2		0		3		4	

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਭੈਰਉ ਕਬੀਰ ਜੀ (ਪੰਨਾ 1158)

ਮਾਥੇ ਤਿਲਕੁ ਹਥਿ ਮਾਲਾ ਬਾਨਾਂ॥ ਲੋਗਨ ਰਾਮੁ ਖਿਲਉਨਾ ਜਾਨਾਂ॥੧॥
ਜਉ ਹਉ ਬਉਰਾ ਤਉ ਰਾਮ ਤੋਰਾ॥ ਲੋਗੁ ਮਰਮੁ ਕਹ ਜਾਨੈ ਮੋਰਾ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਤੋਰਉ ਨ ਪਾਤੀ ਪੂਜਉ ਨ ਦੇਵਾ॥ ਰਾਮ ਭਗਤਿ ਬਿਨੁ ਨਿਹਫਲ ਸੇਵਾ॥੨॥
ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੂਜਉ ਸਦਾ ਸਦਾ ਮਨਾਵਉ॥ ਐਸੀ ਸੇਵ ਦਰਗਹ ਸੁਖੁ ਪਾਵਉ॥੩॥
ਲੋਗੁ ਕਹੈ ਕਬੀਰੁ ਬਉਰਾਨਾ॥ ਕ਼ਬੀਰ ਕਾ ਮਰਮੁ ਰਾਮ ਪਹਿਚਾਨਾਂ॥੪॥

ਰਾਗ ਭੈਰਉ

ਸੂਲਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਸਰਗਮ	ਸਾ	ਮ	ਗ	ਮ	ਪ	ਪ	ਪ	ਪ	ਮ	ਪ
ਸ਼ਬਦ	ਮਾ	ऽ	ਥੇ	ਤਿ	ਲ	ਕੁ	ਹ	ऽ	ऽ	ਥਿ
	ਧੁ	ਧੁ	ਧੁ	ਧੁ	ਪਧੁ	ਨੀ	ਧੁ	ਧੁ	ਪ	ਪ
	ਮਾ	ऽ	ਲਾ	ऽ	ਬਾऽ	ऽ	ਨਾਂ	ऽ	ऽ	ऽ
	ਪ	ਧੁ	ਪ	ਧੁ	ਮਪ	ਧੁਪ	ਮ	ਗ	ਮ	—
	ਲੋ	ऽ	ਗ	ਨ	ਰਾऽ	ऽऽ	ਮੁ	ऽ	ਖਿ	ऽ
	ਰੇ	ਰੇ	ਗ	ਮ	ਰੇ	ਗ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ
	ਲਉ	ऽ	ਨਾ	ऽ	ਜਾ	ऽ	ऽ	ਨਾਂ	ऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		0		2		3		0	

ਅੰਤਰਾ

	ਧੁ	ਮ	ਪ	ਧੁ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਜ	ਉ	ਹ	ਉ	ਬ	ਉ	ਰਾ	ऽ	ऽ	ऽ
	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਗਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਤ	ऽ	ਉ	ਰਾ	ऽ	ਮ	ਤੋ	ऽ	ਰਾ	ऽ
	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂਰੇਂ	ਨੀਸਾਂ	ਨੀ	ਧੁ	ਪ	ਪ
	ਲੋ	ऽ	ਗੁ	ऽ	ਮऽ	ਰऽ	ਮੁ	ਕ	ਹ	ऽ
	ਗ	ਗ	ਮਪ	ਗਮ	ਰੇ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ
	ਜਾ	ऽ	ਨੈऽ	ऽऽ	ਮੋ	ऽ	ऽ	ਰਾ	ऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		0		2		3		0	

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੧, ਘਰੁ ੧ ਚਉਪਦੇ (ਪੰਨਾ 1125)

ਤੁਝ ਤੇ ਬਾਹਰਿ ਕਿਛੂ ਨ ਹੋਇ ॥
ਤੂ ਕਰਿ ਕਰਿ ਦੇਖਹਿ ਜਾਣਹਿ ਸੋਇ ॥੧॥
ਕਿਆ ਕਹੀਐ ਕਿਛੁ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ ॥
ਜੋ ਕਿਛੁ ਅਹੈ ਸਭ ਤੇਰੀ ਰਜਾਇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰਣਾ ਸੁ ਤੇਰੈ ਪਾਸਿ ॥
ਕਿਸੁ ਆਗੈ ਕੀਚੈ ਅਰਦਾਸਿ ॥੨॥
ਆਖਣੁ ਸੁਨਣਾ ਤੇਰੀ ਬਾਣੀ ॥
ਤੂ ਆਪੇ ਜਾਣਹਿ ਸਰਬ ਵਿਡਾਣੀ ॥੩॥
ਕਰੇ ਕਰਾਇ ਜਾਣੈ ਆਪਿ ॥
ਨਾਨਕ ਦੇਖੈ ਥਾਪਿ ਉਥਾਪਿ ॥੪॥

ਰਾਗ ਭੈਰਉ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਧੁ	ਧੁ	ਪ	ਪ	ਮ	ਗ	ਮ	ਮ	ਰੇੁ	—	ਗ	ਮ	ਗ	ਰੇੁ	ਸਾਂ	—
ਸ਼ਬਦ	ਕਿ	ਆ	ਕ	ਹੀ	ਐ	ऽ	ਕਿ	ਛੁ	ਕ	ऽ	ਹੀ	ਨ	ਜਾ	ऽ	ਇ	ऽ
	ਸਾ	ਰੇੁ	ਗ	ਮ	ਪ	ਧੁ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀ	—	ਸਾਂ	ਰੇਂੁ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਧੁ	ਪ
	ਜੋ	ऽ	ਕਿ	ਛੁ	ਅ	ਹੈ	ਸ	ਭ	ਤੇ	ऽ	ਰੀ	ਰ	ਜਾ	ऽ	ਇ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਮ	ਮ	ਪ	ਧੁ	ਨੀ	—	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂੁ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਧੁ	ਪ
	ਤੁ	ਝ	ਤੇ	ऽ	ਬਾ	ऽ	ਹ	ਰਿ	ਕਿ	ਛੂ	ऽ	ਨ	ਹੋ	ऽ	ਇ	ऽ
	ਧੁ	ਧੁ	ਪ	ਪ	ਮ	ਗ	ਮ	ਮ	ਰੇੁ	—	ਗ	ਮ	ਗ	ਰੇੁ	ਸਾ	—
	ਤੂ	ਕਰਿ	ਕ	ਰਿ	ਦੇ	ऽ	ਖ	ਹਿ	ਜਾ	ऽ	ਣਹਿ	ऽ	ਸੋ	ऽ	ਇ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਤਾਨਾਂ

1	ਕਿ	ਆ	ਕ	ਹੀ	ਐ	ऽ	ਕਿ	ਛੁ	ਸਾਰੇੁ	ਸਾਗ	ਮਗ	ਰੇੁਸਾ	ਧੁਪ	ਧੁਮ	ਪਗ	ਮ
2	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	,,	ਸਾਰੇੁ	ਗਮ	ਪਧੁ	ਧੁਪ	ਧੁਪ	ਮਗ	ਮਗ	ਰੇੁਸਾ
3	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂਰੇਂੁ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ	ਗਮ	ਪਮ	ਗਮ	ਪਧੁ	ਨੀਸਾਂ	ਸਾਂਨੀ	ਨੀਧੁ	ਧੁਪ	ਧੁਪ	ਪਮ	ਰੇੁਗ	ਰੇੁਸਾ
4	ਗਮ	ਪਧੁ	ਨੀਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਧੁਨੀ	ਸਾਂਨੀ	ਧੁਨੀ	ਧੁਪ	ਸਾਂਰੇਂੁ	ਨੀਸਾਂ	ਧੁਨੀ	ਪਧੁ	ਮਪ	ਗਮ	ਰੇੁਗ	ਰੇੁਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਸ਼ਬਦ

ਸਵਈਏ ਮਹਲੇ ਪੰਜਵੇ ਕੇ ੫ (ਪੰਨਾ 1409)

ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਵਤ ਦੇਵ ਸਬੈ ਮੁਨਿ ਇੰਦ੍ਰ ਮਹਾ ਸਿਵ ਜੋਗ ਕਰੀ ॥
ਫੁਨਿ ਬੇਦ ਬਿਰੰਚਿ ਬਿਚਾਰਿ ਰਹਿਓ ਹਰਿ ਜਾਪੁ ਨ ਛਾਡ੍ਯਿਉ ਏਕ ਘਰੀ ॥
ਮਥੁਰਾ ਜਨ ਕੋ ਪ੍ਰਭੁ ਦੀਨ ਦਯਾਲੁ ਹੈ ਸੰਗਤਿ ਸ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਨਿਹਾਲੁ ਕਰੀ ॥
ਰਾਮਦਾਸਿ ਗੁਰੂ ਜਗ ਤਾਰਨ ਕਉ ਗੁਰ ਜੋਤਿ ਅਰਜੁਨ ਮਾਹਿ ਧਰੀ ॥

ਰਾਗ ਭੈਰਉ

ਝਪਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਸਰਗਮ	ਧੁ	ਧੁ	ਪ	ਪ	ਧੁ	ਮ	ਪ	ਗ	—	ਮ
ਸ਼ਬਦ	ਅੰ	ऽ	ਤੁ	ऽ	ਨ	ਪਾ	ऽ	ਵ	ऽ	ਤ
	ਗ	ਰੇ	ਗ	—	ਮ	ਪਮ	ਗਰੇ	ਸਾ	—	ਰੇਸਾ
	ਦੇ	ऽ	ਵ	ऽ	ऽ	ਸऽ	ਬੈऽ	ਮੁ	ऽ	ਨਿऽ
	ਸਾ	ਰੇ	ਗ	ਮ	ਪ	ਧੁ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਇੰ	ऽ	ਦ੍ਰ	ऽ	ਮ	ਹਾ	ऽ	ਸਿ	ऽ	ਵ
	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂਨੀ	ਧੁਪ	ਮਪ
	ਜੋ	ऽ	ਗ	ऽ	ਕ	ਰੀऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		2			0		3		

ਅੰਤਰਾ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	ਮ	ਮ	ਨੀਧੁ	ਧੁ	ਧੁ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਫੁਨਿ	ਬੇ	ऽऽ	ਦ	ਬਿ	ਰੰ	ऽ	ਚਿ	ऽ	ਬਿ
	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੀ	ਧੁ	ਪ	ਪ	ਮ
	ਚਾ	ऽ	ਰਿ	ऽ	ਰऽ	ਹਿਓ	ऽ	ऽ	ऽ	ਹਰਿ
	ਸਾ	ਰੇ	ਗ	ਮ	ਪ	ਧੁ	ਨੀ	ਧੁ	ਪ	ਮ
	ਜਾ	ऽ	ਪੁ	ऽ	ਨ	ਛਾ	ऽ	ਡ੍ਯਿਉ	ऽ	ऽ
	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂਨੀ	ਧੁਪ	ਮਪ
	ਏ	ऽ	ਕ	ऽ	ਘ	ਰੀऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		2			0		3		

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਰਾਗ ਅਨੰਦ ਭੈਰਉ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਭੈਰਉ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਭ ਸੁਰ ਕੋਮਲ, ਦੋਵੇਂ ਨਿਸ਼ਾਦ, ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਮਲ ਨਿਸ਼ਾਦ ਅਲਪਤੱਵ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਧੈਵਤ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹਨ। ਜਾਤੀ ਔੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਮੱਧਮ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ ਹੈ। ਇਹ ਭੈਰਉ ਅੰਗ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਪੂਰਵਾਂਗ ਵਿਚ ਭੈਰਉ ਅਤੇ ਉਤਰਾਂਗ ਵਿਚ ਬਿਲਾਵਲ ਦੇ ਸੁਰ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਬਿਲਾਵਲ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਪ ਧ ਨੀ ਸਾਂ', ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਿੱਧੇ ਸੁਰ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। 'ਪ ਸਾਂ ਧ ਨ੍ਹੀ ਪ', ਇਹਨਾਂ ਸੁਰਾਂ ਨਾਲ ਰਾਗ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਭ ਸੁਰ 'ਤੇ ਅੰਦੋਲਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੱਧਮ ਸੁਰ 'ਤੇ ਨਿਆਸ ਸੁੰਦਰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਭਗਤੀ ਦਾ ਅਨੰਦ ਰਸ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦਿਨ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ ਰੇ੍ ਗ ਮ, ਪ ਮ, ਪ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ, ਧ ਨ੍ਹੀ ਪ, ਮ ਗ ਮ ਰੇ੍ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਰੇ੍ ਗ ਮ, ਪ ਸਾਂ, ਧ ਨ੍ਹੀ ਪ ਮ, ਗ ਮ ਰੇ੍ ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਰੇ੍ ਰੇ੍ ਸਾ, ਗ, ਮ ਗ, ਰੇ੍ ਰੇ੍ ਸਾ।
2. ਸਾ, ਰੇ੍ ਗ, ਮ, ਮ, ਮ ਪ, ਮ ਗ, ਮ ਰੇ੍ ਸਾ।
3. ਮ ਪ, ਸਾਂ, ਧ ਨ੍ਹੀ ਪ, ਮ ਗ, ਮ ਰੇ੍, ਮ ਮ ਗ ਰੇ੍, ਰੇ੍, ਸਾ।
4. ਸਾ, ਰੇ੍ ਗ ਮ, ਪ, ਮ ਪ, ਸਾਂ ਰੇ੍...ਸਾਂ, ਧ ਨ੍ਹੀ ਪ, ਮ ਪ ਸਾਂ, ਸਾਂ ਧ ਨ੍ਹੀ ਪ ਮ, ਮ ਗ, ਮ ਰੇ੍, ਮ ਮ ਗ ਰੇ੍, ਪ ਮ ਗ ਰੇ੍, ਮ ਰੇ੍ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੩ (ਪੰਨਾ 1129)

ਕਲਜੁਗ ਮਹਿ ਬਹੁ ਕਰਮ ਕਮਾਹਿ ॥ ਨਾ ਰੁਤਿ ਨ ਕਰਮ ਥਾਇ ਪਾਹਿ ॥੧॥
ਕਲਜੁਗ ਮਹਿ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਹੈ ਸਾਰੁ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਾਚਾ ਲਗੈ ਪਿਆਰੁ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਤਨੁ ਮਨੁ ਖੋਜਿ ਘਰੈ ਮਹਿ ਪਾਇਆ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਚਿਤੁ ਲਾਇਆ ॥੨॥
ਗਿਆਨ ਅੰਜਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਤੇ ਹੋਇ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਤਿਹੁ ਲੋਇ ॥੩॥
ਕਲਿਜੁਗ ਮਹਿ ਹਰਿ ਜੀਉ ਏਕੁ ਹੋਰ ਰੁਤਿ ਨ ਕਾਈ ॥
ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਿਰਦੈ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਲੇਹੁ ਜਮਾਈ ॥੪॥

ਰਾਗ ਅਨੰਦ ਭੈਰਉ

ਇਕ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	11	12	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਸਰਗਮ	ਗਮਪਮ	ਮਰੇਗਪ	ਮ	ਮ	ਗਮਪਮ	ਗਰੇ	ਸਾ	ਸਾ	ਗਰੇ	ਸਾ	ਸਾਰੇਗ	ਮਗ
ਸ਼ਬਦ	ਕऽਲऽ	ਜੁऽਗऽ	ਮ	ਹਿ	ਰਾऽऽऽ	ਮऽ	ਨਾ	ਮੁ	ਹੈऽ	ऽ	ਸਾऽऽ	ਰੁऽ
	ਪ	ਪ	ਸਾਂ	ਸਾਂਧ	ਨੀਪ	ਧਨੀ	ਧਪ	ਮ	ਮਗਮਪ	ਮ	ਮਗਪਮ	ਗਰੇਸਾ
	ਗੁਰ	ਮੁਖਿ	ਸਾ	ऽऽ	ਚਾऽ	ऽऽ	ਲऽ	ਗੈ	ਪਿਆऽऽ	ऽ	ਰੁऽऽऽ	ऽऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	4		X		0		2		0		3	

ਅੰਤਰਾ

	11	12	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	ਪਪਸਾਂਸਾਂ	ਸਾਂਨੀਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂਧਨੀਪ	ਸਾਂਰੇਂਗਂਮਂ	ਗਂਰੇਂਸਾਂਰੇਂ	ਨੀਸਾਂਧ	ਨੀਪਧਪ	ਮਗਰੇਰੇ	ਮਗਮਪ	ਮਗਰੇਸਾ
	ਕਲਜੁਗ	ਮਹਿਬਹੁ	ਕਰਮ	ਕ	ਮਾऽऽऽ	ਹਿऽऽऽ	ਨਾऽਰੁਤਿऽ	ਨऽऽ	ਕऽऽऽ	ਰऽਮऽ	ਥਾऽਇऽ	ਪਾऽਹਿऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	4		X		0		2		0		3	

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1152)

ਸਤਿਗੁਰ ਅਪੁਨੇ ਸੁਨੀ ਅਰਦਾਸਿ ॥ ਕਾਰਜੁ ਆਇਆ ਸਗਲਾ ਰਾਸਿ ॥
ਮਨ ਤਨ ਅੰਤਰਿ ਪ੍ਰਭੂ ਧਿਆਇਆ ॥ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਡਰੁ ਸਗਲ ਚੁਕਾਇਆ ॥੧॥
ਸਭ ਤੇ ਵਡ ਸਮਰਥ ਗੁਰਦੇਵ ॥ ਸਭਿ ਸੁਖ ਪਾਈ ਤਿਸ ਕੀ ਸੇਵ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਜਾ ਕਾ ਕੀਆ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਹੋਇ ॥ ਤਿਸ ਕਾ ਅਮਰੁ ਨ ਮੇਟੈ ਕੋਇ ॥
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਅਨੂਪੁ ॥ ਸਫਲ ਮੂਰਤਿ ਗੁਰੁ ਤਿਸ ਕਾ ਰੂਪੁ ॥੨॥
ਜਾ ਕੈ ਅੰਤਰਿ ਬਸੈ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ॥ ਜੋ ਜੋ ਪੇਖੈ ਸੁ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੁ ॥
ਬੀਸ ਬਿਸੁਏ ਜਾ ਕੈ ਮਨਿ ਪਰਗਾਸੁ ॥ ਤਿਸੁ ਜਨ ਕੈ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਾ ਨਿਵਾਸ ॥੩॥
ਤਿਸੁ ਗੁਰ ਕਉ ਸਦ ਕਰੀ ਨਮਸਕਾਰ ॥ ਤਿਸੁ ਗੁਰ ਕਉ ਸਦ ਜਾਉ ਬਲਿਹਾਰ ॥
ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਚਰਨ ਧੋਇ ਧੋਇ ਪੀਵਾ ॥ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਜਪਿ ਜਪਿ ਸਦ ਜੀਵਾ ॥੪॥

ਰਾਗ ਅਨੰਦ ਭੈਰਉ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6.	7	8
ਸਰਗਮ	—	ਸਾ	ਧ	ਧ	ਧ	ਧ	ਪ	ਪਮ	ਗ	ਗਮ	ਪ	ਪਪ	ਪ	ਗ	ਰ਼ੇ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ऽ	ਸ	ਭ	ਤੇ	ਵ	ਡ	ਸ	ਮऽ	ਰ	ਥऽ	ਗੁ	ਰऽ	ਦੇ	ऽ	ਵ	ऽ
	—	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਧ਼	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਰ਼ੇ	ਸਾ	ਮਗ	ਰ਼ੇਗ	ਮਪ	ਮਗ	ਮ	ਰ਼ੇ	ਸਾ	ਸਾ
	ऽ	ਸਭਿ	ਸੁ	ਖ	ਪਾ	ऽ	ਈ	ऽ	ਤਿऽ	ਸऽ	ਕੀऽ	ऽऽ	ਸੇ	ऽ	ਵ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	—	ਪ	ਪ	ਪ	ਧ	ਮ	ਪ	ਪ	ਪ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਰ਼ੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ऽ	ਸਤਿ	ਗੁ	ਰ	ਅ	ਪੁ	ਨੇ	ऽ	ਸੁ	ਨੀ	ਅ	ਰ	ਦਾ	ऽ	ਸਿ	ऽ
	—	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਧ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਪ	ਗ	ਮ	ਪ	ਮ	ਗ਼	ਮ	ਰ਼ੇ	ਸਾ
	ऽ	ਕਾ	ਰ	ਜੁ	ਆ	ऽ	ਇ	ਆ	ਸ	ਗ	ਲਾ	ऽ	ਰਾ	ऽ	ਸਿ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1139)

ਬਨ ਮਹਿ ਪੇਖਿਓ ਤ੍ਰਿਣ ਮਹਿ ਪੇਖਿਓ ਗ੍ਰਿਹਿ ਪੇਖਿਓ ਉਦਾਸਾਏ ॥
ਦੰਡਧਾਰ ਜਟਧਾਰੈ ਪੇਖਿਓ ਵਰਤ ਨੇਮ ਤੀਰਥਾਏ ॥੧॥
ਸੰਤਸੰਗਿ ਪੇਖਿਓ ਮਨ ਮਾਏਂ ॥
ਊਭ ਪਇਆਲ ਸਰਬ ਮਹਿ ਪੂਰਨ ਰਸਿ ਮੰਗਲ ਗੁਣ ਗਾਏ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਜੋਗ ਭੇਖ ਸੰਨਿਆਸੈ ਪੇਖਿਓ ਜਤਿ ਜੰਗਮ ਕਾਪੜਾਏ ॥
ਤਪੀ ਤਪੀਸੁਰ ਮੁਨਿ ਮਹਿ ਪੇਖਿਓ ਨਟ ਨਾਟਿਕ ਨਿਰਤਾਏ ॥੨॥
ਚਹੁ ਮਹਿ ਪੇਖਿਓ ਖਟ ਮਹਿ ਪੇਖਿਓ ਦਸ ਅਸਟੀ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਾਏ ॥
ਸਭ ਮਿਲਿ ਏਕੋ ਏਕੁ ਵਖਾਨਹਿ ਤਉ ਕਿਸ ਤੇ ਕਹਉ ਦੁਰਾਏ ॥੩॥
ਅਗਹ ਅਗਹ ਬੇਅੰਤ ਸੁਆਮੀ ਨਹ ਕੀਮ ਕੀਮ ਕੀਮਾਏ ॥
ਜਨ ਨਾਨਕ ਤਿਨ ਕੈ ਬਲਿ ਬਲਿ ਜਾਈਐ ਜਿਹ ਘਟਿ ਪਰਗਟੀਆਏ ॥੪॥

ਰਾਗ ਅਨੰਦ ਭੈਰਉ

ਤਾਲ ਢਾਈਆ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7
ਸਰਗਮ	ਗ	ਮ	ਮ	ਪ	ਗ	ਮ	ਮ	ਰੇ਼	ਗ	ਮ	ਰੇ਼	ਰੇ਼	ਸਾ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਸੰ	ਤ	ਸੰਗਿ	ਪੇ	ਖਿ	ਓ	ऽ	ਮ	ऽ	ਨ	ਮਾ	ऽ	ਏਂ	ऽ
	ਰੇ਼	ਰੇ਼	ਰੇ਼	ਗ	ਰੇ਼	ਸਾ	ਸਾ	ਗ	ਮ	ਪ	ਗ	ਮ	ਰੇ਼	ਸਾ
	ਊ	ਭ	ਪਇ	ਆ	ऽ	ਲ	ऽ	ਸਰ	ਬ	ਮਹਿ	ਪੂ	ऽ	ਰ	ਨ
	ਧ	ਧ	ਧ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਮ	ਮ	ਗ	ਮ	ਪ	ਮਗ	ਮਗ	ਰੇ਼	ਸਾ
	ਰ	ਸਿ	ਮੰ	ਗ	ਲ	ਗੁ	ਣ	ਗਾ	ऽ	ऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਏ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	O X			2		3		O X			2		3	

ਅੰਤਰਾ

	ਗ	ਪ	ਪ	ਧ	ਮ	ਪ	ਧ	ਪ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ਼	ਰੇਂ਼	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਬ	ਨ	ਮਹਿ	ਪੇ	ਖਿ	ਓ	ऽ	ਤ੍ਰਿ	ਣ	ਮਹਿ	ਪੇ	ਖਿ	ਓ	ऽ
	ਨੀ	ਨੀ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਧ	ਪ	ਧ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਮ	ਪਗ	ਰੇ਼	ਸਾਂ
	ਗ੍ਰਿ	ऽ	ਹਿ	ਪੇ	ਖਿ	ਓ	ऽ	ਉ	ऽ	ਦਾ	ਸਾ	ऽऽ	ਏ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	O X			2		3		O X			2		3	

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7
1	ਸਾਰ̱ੇ	ਸਾ	ਮਗ	ਪਮ .	ਧਪ	ਮਗ	ਰ̱ੇਸਾ							
2	ਸਾਰ̱ੇ	ਸਾਮ	ਸਾਰ̱ੇ	ਸਾਪ	ਸਾਰ̱ੇ	ਸਾਧ	ਧਧ	ਪ਼ਧ	ਨ̱ੀਨ̱ੀ	ਧਨ̱ੀ	ਸਾਂਨੀ	ਧਪ	ਧਧ	ਧਪ
3	ਪਮ	ਪਗ	ਮਗ	ਮਰ̱ੇ	ਪਗ	ਰ̱ੇਗ	ਰ̱ੇਸਾ							
	ਸਾਰ̱ੇ	ਰ̱ੇਗ	ਗਪ	ਧਪ	ਮਗ	ਮਪ	ਗਪ	ਪਧ	ਧਨੀ	ਸਾਂਨੀ	ਧਪ	ਮਪ	ਧਧ	ਧਪ
	ਮਪ	ਗਰ̱ੇ	ਸਾ	ਧਧ	ਧਪ	ਮਪ	ਗਰ̱ੇ	ਸਾ	ਧਧ	ਧਪ	ਮਪ	ਗਰ̱ੇ	ਸਾ	ਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	O X			2		3		O X			2		3	

ਸ਼ਬਦ

ਭੈਰਉ ਕਬੀਰ ਜੀ (ਪੰਨਾ 1157)

ਨਾਂਗੇ ਆਵਨੁ ਨਾਂਗੇ ਜਾਨਾ॥ ਕੋਇ ਨ ਰਹਿਹੈ ਰਾਜਾ ਰਾਨਾ॥੧॥
ਰਾਮੁ ਰਾਜਾ ਨਉ ਨਿਧਿ ਮੇਰੈ॥ ਸੰਪੈ ਹੇਤੁ ਕਲਤੁ ਧਨੁ ਤੇਰੈ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਆਵਤ ਸੰਗ ਨ ਜਾਤ ਸੰਗਾਤੀ॥ ਕਹਾ ਭਇਓ ਦਰਿ ਬਾਂਧੇ ਹਾਥੀ॥੨॥
ਲੰਕਾ ਗਢੁ ਸੋਨੇ ਕਾ ਭਇਆ॥ ਮੂਰਖੁ ਰਾਵਨੁ ਕਿਆ ਲੇ ਗਇਆ॥੩॥
ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਕਿਛੁ ਗੁਨੁ ਬੀਚਾਰਿ॥ ਚਲੇ ਜੁਆਰੀ ਦੁਇ ਹਥ ਝਾਰਿ॥੪॥

ਰਾਗ ਅਨੰਦ ਭੈਰਉ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	—	ਗਮ	ਪ	ਮ	ਗਰੁੇ	ਰੁੇ	ਸਾ	ਰੁੇ	ਮ	ਮ	ਮ	ਮ	ਪ	ਗਮ	ਪ	ਮ
ਸ਼ਬਦ	ऽ	ਰਾऽ	ऽ	ਮੁ	ਰਾऽ	ऽ	ਜਾ	ऽ	ਨ	ਉ	ਨਿ	ਧਿ	ਮੇ	ऽऽ	ਰੈ	ऽ
	ਪ	ਪ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂਧ	ਸਾਂਧ	ਨੁੀ	ਪ	ਧ	ਧ	ਨੁੀ	ਪ	ਮ	ਗ	ਰੁੇ	ਸਾ
	ऽ	ਸੰ	ऽ	ਪੈ	ਹੇऽ	ऽऽ	ਤੁ	ਕ	ਲ	ਤੁ	ਧ	ਨੁ	ਤੇ	ऽ	ਰੈ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਪ	—	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੁੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੁੇਂ	ਰੁੇਂ	ਗਂਮਂ	ਪਮ	ਗਂ	ਰੁੇਂ	ਸਾਂ
	ਨਾਂ	ऽ	ਗੇ	ऽ	ਆ	ऽ	ਵ	ਨੁ	ਨਾਂ	ऽ	ਗੇ	ऽऽ	ਜਾऽ	ऽ	ਨਾ	ऽ
	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂਧ	ਧ	ਨੁੀ	ਪ	ਧ	—	ਨੁੀ	ਪ	ਮ	ਗ	ਰੁੇ	ਸਾ
	ਕੋ	ऽ	ਇ	ਨ	ਰऽ	ਹਿ	ਹੈ	ऽ	ਰਾ	ऽ	ਜਾ	ऽ	ਰਾ	ऽ	ਨਾ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਰਾਗ ਅਹੀਰ ਭੈਰਉ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਭੈਰਉ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਭ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸੁਰ ਕੋਮਲ, ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਮੱਧਮ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ ਹੈ। ਜਾਤੀ ਸੰਪੂਰਨ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਹ ਭੈਰਉ ਅੰਗ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਪੂਰਵਾਂਗ ਵਿਚ ਭੈਰਉ ਅਤੇ ਉਤਰਾਂਗ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਰਾਗ ਦੇ ਸੁਰ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚ ਭੈਰਉ ਅੰਗ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਦਾ ਸਰੂਪ ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਲਾਪ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ 'ਤੇ 'ਮ ਗ ਰੁ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਰੁ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਧ਼ ਨ਼ੀ ਰੁ ਸਾ', ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਸੁਰ ਸਮੂਹ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਮੱਧਮ ਸੁਰ 'ਤੇ ਨਿਆਸ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦਿਨ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ ਰੁ ਗ ਮ, ਪ ਗ ਮ, ਧ ਨੁ਼ੀ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਨੁ਼ੀ ਧ ਪ, ਮ ਗ ਰੁ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਰੁ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਪ ਧ, ਨੁ਼ੀ ਧ, ਪ ਮ, ਗ ਮ ਰੁ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਰੁ ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਰੁ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਰੁ ਸਾ, ਗ ਮ, ਰੁ ਸਾ।
2. ਸਾ, ਰੁ ਗ, ਮ, ਪ, ਧ ਨੁ਼ੀ ਧ, ਪ, ਮ ਪ, ਮ ਗ, ਮ ਰੁ, ਸਾ।
3. ਮ, ਮ, ਗ ਮ, ਪ ਪ, ਮ ਪ, ਪ ਮ, ਪ ਧ, ਨੁ਼ੀ ਧ ਪ ਧ, ਮ ਪ ਗ ਮ, ਰੁ ਰੁ ਗ, ਮ, ਪ ਮ ਗ ਰੁ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਭੈਰਉ ਕਬੀਰ ਜੀ (ਪੰਨਾ 1158)

ਗੰਗਾ ਕੈ ਸੰਗਿ ਸਲਿਤਾ ਬਿਗਰੀ ॥ ਸੋ ਸਲਿਤਾ ਗੰਗਾ ਹੋਇ ਨਿਬਰੀ ॥੧॥
ਬਿਗਰਿਓ ਕਬੀਰਾ ਰਾਮ ਦੁਹਾਈ ॥ ਸਾਚੁ ਭਇਓ ਅਨ ਕਤਹਿ ਨ ਜਾਈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਚੰਦਨ ਕੈ ਸੰਗਿ ਤਰਵਰੁ ਬਿਗਰਿਓ ॥ ਸੋ ਤਰਵਰੁ ਚੰਦਨੁ ਹੋਇ ਨਿਬਰਿਓ ॥੨॥
ਪਾਰਸ ਕੈ ਸੰਗਿ ਤਾਂਬਾ ਬਿਗਰਿਓ ॥ ਸੋ ਤਾਂਬਾ ਕੰਚਨੁ ਹੋਇ ਨਿਬਰਿਓ ॥੩॥
ਸੰਤਨ ਸੰਗਿ ਕਬੀਰਾ ਬਿਗਰਿਓ ॥ ਸੋ ਕਬੀਰੁ ਰਾਮੈ ਹੋਇ ਨਿਬਰਿਓ ॥੪॥

ਰਾਗ ਅਹੀਰ ਭੈਰਉ

ਤਾਲ ਸੂਲਫਾਕਤਾ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਸਰਗਮ	ਮਪ	ਧਨ਼ੀ	ਧ	ਪ	ਮ	ਗ	ਪ	ਮ	ਮ	ਮ
ਸ਼ਬਦ	ਗੰऽ	ऽऽ	ਗਾ	ऽ	ਕੈ	ऽ	ऽ	ਸੰ	ऽ	ਗਿ
	ਗ	ਰ਼ੇ	ਗ	ਮ	ਗਰ਼ੇ	ਰ਼ੇ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਸਾ
	ਸ	ਲਿ	ਤਾ	ऽ	ਬਿऽ	ऽ	ਗ	ਰੀ	ऽ	ऽ
	ਰ਼ੇ	ਰ਼ੇ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਪ	ਪ
	ਸੋ	ऽ	ਸ	ਲਿ	ਤਾ	ऽ	ऽ	ऽ	ऽ	ਗੰ
	ਪ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਰ਼ੇ	ਗ	ਗ	ਰ਼ੇ	ਸਾ	ਸਾ
	ਗਾ	ऽ	ਹੋ	ਇ	ਨਿ	ऽ	ਬ	ਰੀ	ऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x		0		2		3		0	

ਅੰਤਰਾ

	ਗ	ਮ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨ਼ੀਧ	ਪ	ਧ	ਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ
	ਬਿ	ਗ	ਰਿਓ	ਕ	ਬੀऽ	ऽ	ਰਾ	ऽ	ऽ	ऽ
	ਰ਼ੇਂ	ਰ਼ੇਂ	ਰ਼ੇਂ	ਰ਼ੇਂ	ਸਾਂਰ਼ੇਂ	ਗਂ	ਰ਼ੇਂ	ਰ਼ੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਰਾ	ऽ	ਮ	ਦੁ	ਹਾऽ	ऽ	ऽ	ऽ	ਈ	ऽ
	ਸਾਂ	ਰ਼ੇਂ	ਸਾਂ	ਰ਼ੇਂ	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਰ਼ੇਂਸਾਂ	ਧਨ਼ੀ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਧ	ਪ
	ਸਾ	ऽ	ਚੁ	ਭ	ਇਓ	ऽऽ	ऽऽ	ਅऽ	ਨ	ऽ
	ਗ	ਗ	ਮ	ਪ	ਗਮ	ਪਧ	ਨ਼ੀਧ	ਪਮ	ਗਰ਼ੇ	ਸਾਸਾ
	ਕ	ਤ	ਹਿ	ਨ	ਜਾऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਈऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x		0		2		3		0	

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਭੈਰਉ ਨਾਮਦੇਉ ਜੀ, ਘਰੁ ੨ (ਪੰਨਾ 1166)

ਜਉ ਗੁਰਦੇਉ ਤ ਮਿਲੈ ਮੁਰਾਰਿ ॥ ਜਉ ਗੁਰਦੇਉ ਤ ਉਤਰੈ ਪਾਰਿ ॥
ਜਉ ਗੁਰਦੇਉ ਤ ਬੈਕੁੰਠ ਤਰੈ ॥ ਜਉ ਗੁਰਦੇਉ ਤ ਜੀਵਤ ਮਰੈ ॥੧॥
ਸਤਿ ਸਤਿ ਸਤਿ ਸਤਿ ਸਤਿ ਗੁਰਦੇਵ ॥ ਝੂਠੁ ਝੂਠੁ ਝੂਠੁ ਝੂਠੁ ਆਨ ਸਭ ਸੇਵ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਜਉ ਗੁਰਦੇਉ ਤ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਾਵੈ ॥ ਜਉ ਗੁਰਦੇਉ ਨ ਦਹ ਦਿਸ ਧਾਵੈ ॥
ਜਉ ਗੁਰਦੇਉ ਪੰਚ ਤੇ ਦੂਰਿ ॥ ਜਉ ਗੁਰਦੇਉ ਨ ਮਰਿਬੋ ਝੂਰਿ ॥੨॥
ਜਉ ਗੁਰਦੇਉ ਤ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਨੀ ॥ ਜਉ ਗੁਰਦੇਉ ਤ ਅਕਥ ਕਹਾਨੀ ॥
ਜਉ ਗੁਰਦੇਉ ਤ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇਹ ॥ ਜਉ ਗੁਰਦੇਉ ਨਾਮੁ ਜਪਿ ਲੇਹਿ ॥੩॥
ਜਉ ਗੁਰਦੇਉ ਭਵਨ ਤ੍ਰੈ ਸੂਝੈ ॥ ਜਉ ਗੁਰਦੇਉ ਊਚ ਪਦ ਬੂਝੈ ॥
ਜਉ ਗੁਰਦੇਉ ਤ ਸੀਸੁ ਅਕਾਸਿ ॥ ਜਉ ਗੁਰਦੇਉ ਸਦਾ ਸਾਬਾਸਿ ॥੪॥
ਜਉ ਗੁਰਦੇਉ ਸਦਾ ਬੈਰਾਗੀ ॥ ਜਉ ਗੁਰਦੇਉ ਪਰ ਨਿੰਦਾ ਤਿਆਗੀ ॥
ਜਉ ਗੁਰਦੇਉ ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਏਕ ॥ ਜਉ ਗੁਰਦੇਉ ਲਿਲਾਟਹਿ ਲੇਖ ॥੫॥
ਜਉ ਗੁਰਦੇਉ ਕੰਧੁ ਨਹੀ ਹਿਰੈ ॥ ਜਉ ਗੁਰਦੇਉ ਦੇਹੁਰਾ ਫਿਰੈ ॥
ਜਉ ਗੁਰਦੇਉ ਤ ਛਾਪਰਿ ਛਾਈ ॥ ਜਉ ਗੁਰਦੇਉ ਸਿਹਜ ਨਿਕਸਾਈ ॥੬॥
ਜਉ ਗੁਰਦੇਉ ਤ ਅਠਸਠਿ ਨਾਇਆ ॥ ਜਉ ਗੁਰਦੇਉ ਤਨਿ ਚਕ੍ਰ ਲਗਾਇਆ ॥
ਜਉ ਗੁਰਦੇਉ ਤ ਦੁਆਦਸ ਸੇਵਾ ॥ ਜਉ ਗੁਰਦੇਉ ਸਭੈ ਬਿਖੁ ਮੇਵਾ ॥੭॥
ਜਉ ਗੁਰਦੇਉ ਤ ਸੰਸਾ ਟੂਟੈ ॥ ਜਉ ਗੁਰਦੇਉ ਤ ਜਮ ਤੇ ਛੂਟੈ ॥
ਜਉ ਗੁਰਦੇਉ ਤ ਭਉਜਲ ਤਰੈ ॥ ਜਉ ਗੁਰਦੇਉ ਤ ਜਨਮਿ ਨ ਮਰੈ ॥੮॥
ਜਉ ਗੁਰਦੇਉ ਅਠਦਸ ਬਿਉਹਾਰ ॥ ਜਉ ਗੁਰਦੇਉ ਅਠਾਰਹ ਭਾਰ ॥
ਬਿਨੁ ਗੁਰਦੇਉ ਅਵਰ ਨਹੀ ਜਾਈ ॥ ਨਾਮਦੇਉ ਗੁਰ ਕੀ ਸਰਣਾਈ ॥੯॥

ਰਾਗ ਅਹੀਰ ਭੈਰਉ

ਤਾਲ ਯਕਾ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਸਰਗਮ	ਮ	ਗ	ਗਪਮ	ਗਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਨੀਧ	ਧ	ਧ	ਨੀ	ਸਾ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਸ	ऽ	ਤਿऽऽ	ਸऽ	ऽ	ਤਿ	ਸऽ	ऽ	ਤਿ	ਸ	ऽ	ਤਿ
	ਰੇ	ਸਾਨੀ	ਸਾ	ਰੇ	ਰੇ	ਪ	ਮਗ	ਰੇਗ	ਮਪ	ਮਗ	ਮਰੇ	ਸਾ
	ਸ	ऽऽ	ਤਿ	ਗੁ	ऽ	ਰ	ਦੇऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਵऽ	ऽऽ	ऽ
	ਸਾ	ਰੇ	ਪ	ਪਧ	ਗ	ਮ	ਧਪ	ਧਨੀ	ਧਪ	ਧ	ਪ	ਮ
	ਝੂ	ऽ	ਠੁ	ਝੂऽ	ऽ	ਠੁ	ਝੂऽ	ऽऽ	ਠੁऽ	ਝੂ	ऽ	ਠੁ
	ਧਨੀ	ਪਧ	ਨੀਸਾਂ	ਨੀਧ	ਨੀ	ਪ	ਨੀਧ	ਪਮ	ਗਮ	ਪਮ	ਗਰੇ	ਸਾ
	ਆऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਨऽ	ਸ	ਭ	ਸੇऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਵ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਸਰਗਮ	ਪ	ਪ	ਮਪਧਨ਼ੀ	ਧ	ਪ	ਧ	ਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
ਸ਼ਬਦ	ਜਉ	ਗੁ	ਰऽऽऽ	ਦੇ	ਉ	ਤ	ਮਿ	ਲੈ	ਮੁ	ਰਾ	ऽ	ਰਿ
	ਨ਼ੀਰ਼ੇਂ	ਰ਼ੇਂ	ਰ਼ੇਂ	ਰ਼ੇਂ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਧਨ਼ੀ	ਸਾਂ	—	ਸਾਂ	—	ਸਾਂ
	ਜਉ	ਗੁ	ਰ	ਦੇ	ਉ	ਤ	ਉऽ	ਤ	ਰੈ	ਪਾ	ऽ	ਰਿ
	ਸਾਂ	ਰ਼ੇਂ	ਸਾਂਰ਼ੇ	ਗਾਂ	ਰ਼ੇਂ	ਸਾਂ	ਰ਼ੇਂ	ਨ਼ੀ	ਧਨ਼ੀ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਧ	ਪ
	ਜਉ	ਗੁ	ਰऽ	ਦੇ	ਉ	ਤ	ਬੈ	ਕੁੰ	ਠऽ	ਤऽ	ऽ	ਰੈ
	ਪਮ	ਗਮ	ਪਧ	ਨ਼ੀਧ	ਪਧ	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਨ਼ੀਧ	ਪਮ	ਗਮ	ਪਮ	ਗਰ਼ੇ	ਸਾ
	ਜਉ	ਗੁऽ	ਰऽ	ਦੇऽ	ਉऽ	ਤऽ	ਜੀऽ	ਵऽ	ਤऽ	ਮऽ	ऽऽ	ਰੈ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x		0		2		0		3		4	

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1138)

ਸਾਚ ਪਦਾਰਥੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਲਹਹੁ ॥ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਭਾਣਾ ਸਤਿ ਕਰਿ ਸਹਹੁ ॥੧॥
ਜੀਵਤ ਜੀਵਤ ਜੀਵਤ ਰਹਹੁ ॥ ਰਾਮ ਰਸਾਇਣੁ ਨਿਤ ਉਠਿ ਪੀਵਹੁ ॥
ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਰਸਨਾ ਕਹਹੁ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਕਲਿਜੁਗ ਮਹਿ ਇਕ ਨਾਮਿ ਉਧਾਰੁ ॥ ਨਾਨਕ ਬੋਲੈ ਬ੍ਰਹਮ ਬੀਚਾਰੁ ॥੨॥

ਰਾਗ ਅਹੀਰ ਭੈਰਉ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਮਪ	ਧਨੀ	ਧ	ਪ	ਧ	ਮ	ਪ	ਮਗ	ਮ	—	ਮ	ਮ	ਗ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਜੀऽ	ऽऽ	ਵ	ਤ	ਜੀ	ऽ	ਵ	ਤऽ	ਜੀ	ऽ	ਵ	ਤ	ਰ	ऽ	ਹਹੁ	ऽ
	ਧਸਾ	ਰੇ	ਸਾ	ਨੀ	ਧਨੀ	ਸਾਨੀ	ਧ	ਪ	ਨੀ	ਧ	ਸਾ	ਨੀ	ਗ	ਰੇ	ਸਾ	—
	ਰਾऽ	ऽ	ਮ	ਰ	ਸਾऽ	ऽऽ	ਇ	ਣੁ	ਨਿ	ਤ	ਉ	ਠਿ	ਪੀ	ऽ	ਵਹੁ	ऽ
	ਸਾਂ	ਨੀ	ਧ	ਨੀ	ਪ	ਧ	ਮ	ਪ	ਪਧ	ਨੀਸਾਂ	ਧਨੀ	ਪਧ	ਮਪ	ਗਮ	ਰੇਸਾ	ਨੀਸਾ
	ਹ	ਰਿ	ਹ	ਰਿ	ਹ	ਰਿ	ਹ	ਰਿ	ਰऽ	ਸऽ	ਨਾऽ	ऽऽ	ਕऽ	ऽऽ	ਹਹੁ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਪ	ਪ	ਪ	ਨੀ	ਧ	ਪ	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂਰੇਂ	ਗਂ	ਰੇਂ	ਸਾ
	ਸਾ	ऽ	ਚ	ਪ	ਦਾ	ऽ	ਰ	ਥੁ	ਗੁ	ਰ	ਮੁ	ਖਿ	ਲऽ	ऽ	ਹਹੁ	ऽ
	ਸਾਂਰੇਂ	ਗਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੀ	ਧਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀਧ	ਪ	ਪਧ	ਨੀਸਾਂ	ਧਨੀ	ਪਧ	ਮਪ	ਗਮ	ਰੇਸਾ	ਨੀਸਾਂ
	ਪ੍ਰऽ	ਭ	ਕਾऽ	ऽ	ਭਾऽ	ऽ	ਣਾऽ	ऽ	ਸऽ	ਤਿऽ	ਕऽ	ਰਿऽ	ਸऽ	ऽऽ	ਹਹੁ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਭੈਰਉ ਕਬੀਰ ਜੀਉ (ਪੰਨਾ 1160)

ਜਬ ਲਗੁ ਮੇਰੀ ਮੇਰੀ ਕਰੈ ॥ ਤਬ ਲਗੁ ਕਾਜੁ ਏਕੁ ਨਹੀ ਸਰੈ ॥
ਜਬ ਮੇਰੀ ਮੇਰੀ ਮਿਟਿ ਜਾਇ ॥ ਤਬ ਪ੍ਰਭ ਕਾਜੁ ਸਵਾਰਹਿ ਆਇ ॥੧॥
ਐਸਾ ਗਿਆਨੁ ਬਿਚਾਰੁ ਮਨਾ ॥ ਹਰਿ ਕੀ ਨ ਸਿਮਰਹੁ ਦੁਖ ਭੰਜਨਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਜਬ ਲਗੁ ਸਿੰਘੁ ਰਹੈ ਬਨ ਮਾਹਿ ॥ ਤਬ ਲਗੁ ਬਨੁ ਫੂਲੈ ਹੀ ਨਾਹਿ ॥
ਜਬ ਹੀ ਸਿਆਰੁ ਸਿੰਘ ਕਉ ਖਾਇ ॥ ਫੂਲਿ ਰਹੀ ਸਗਲੀ ਬਨਰਾਇ ॥੨॥
ਜੀਤੋ ਬੂਡੈ ਹਾਰੋ ਤਿਰੈ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਪਾਰਿ ਉਤਰੈ ॥
ਦਾਸੁ ਕਬੀਰੁ ਕਹੈ ਸਮਝਾਇ ॥ ਕੇਵਲ ਰਾਮ ਰਹਹੁ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥੩॥

ਰਾਗ ਅਹੀਰ ਭੈਰਉ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਮ	ਗ	ਪ	ਮ	ਗ	ਰੇ̤	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	—	ਸਾ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਰੇ̤	ਸਾ	—
ਸ਼ਬਦ	ਐ	ऽ	ਸਾ	ऽ	ਗਿ	ਆ	ਨੁ	ਬਿ	ਚਾ	ऽ	ਰੁ	ਮ	ਨਾ	ऽ	ऽ	ऽ
	ਸਾ	ਰੇ̤	ਗ	ਮ	ਪ	ਪ	ਗ	ਮ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਧ਼	ਪ	ਧ	ਪ	ਮ	ਮ
	ਹ	ਰਿ	ਕੀ	ਨ	ਸਿ	ਮ	ਰਹੁ	ऽ	ਦੁ	ਖ	ਭੰ	ਜ	ਨਾ	ऽ	ऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਪ	ਪ	ਪ	ਪ	ਧ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਰੇਂ̤	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਜ	ਬ	ਲ	ਗੁ	ਮੇ	ऽ	ਰੀ	ऽ	ਮੇ	ऽ	ਰੀ	ऽ	ਕ	ऽ	ਰੈ	ऽ
	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਧ	ਪ	ਮਗ	ਧ	ਪ	ਮ	ਮ	ਗ	ਰੇ̤	ਗ	ਮ	ਗ	ਰੇ̤	ਸਾ	—
	ਤऽ	ਬ	ਲ	ऽऽ	ਗੁ	ਕਾ	ऽ	ਜੁ	ਏ	ਕੁ	ਨ	ਹੀ	ਸ	ऽ	ਰੈ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

1	ਸਾਰੇ̤ ਰੇ̤ਗ ਗਰੇ̤ ਰੇ̤ਸਾ	ਪਪ ਪਮ ਗਰੇ̤ ਰੇ̤ਸਾ	ਧਨ਼ੀ ਧਪ ਮਪ ਗਮ	ਰੇ̤ਗ ਮਪ ਰੇ̤ਗ ਰੇ̤ਸਾ
2	ਸਾਰੇ̤ -ਸਾ ਗਰੇ̤ -ਸਾ	ਪਪ -ਪ ਮਪ ਮਗ	ਧਨ਼ੀ ਧਪ ਨ਼ੀਨ਼ੀ ਨ਼ੀਧ	ਸਾਂਨ਼ੀ ਧਪ ਨ਼ੀਧ ਪਮ
	ਧਪ ਮਗ ਰੇ̤ਗ ਮਪ	ਧਪ ਮਗ ਰੇ̤ਗ ਰੇ̤ਸਾ	ਧਪ ਮਗ ਰੇ̤ਗ ਰੇ̤ਸਾ	ਧਪ ਮਗ ਰੇ̤ਗ ਰੇ̤ਸਾ
3	ਗਮ ਪਪ ਨ਼ੀਧ ਪਪ	ਨ਼ੀਧ ਪਧ ਨ਼ੀਧ ਪਧ	ਸਾਂਨ਼ੀ ਧਸਾਂ ਨ਼ੀਧ ਸਾਂਨ਼ੀ	ਮਪ ਧਮ ਪਧ ਮਪ
	ਗਮ ਪਮ ਮਪ ਗਮ	ਸਾਂਨ਼ੀ ਨ਼ੀਧ ਧਪ ਪਮ	ਮਗ ਗਰੇ̤ ਰੇ̤ਸਾ ਸਾਂਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਧ ਧਪ ਪਮ ਮਗ
	ਗਰੇ̤ ਰੇ̤ਸਾ ਸਾਂਨ਼ੀ ਨ਼ੀਧ	ਧਪ ਪਮ ਮਗ ਗਰੇ̤	ਰੇ̤ਸਾ ਨ਼ੀਧ ਧਪ ਪਮ	ਮਗ ਗਰੇ̤ ਰੇ̤ਸਾ ਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0	3	X	2

ਸ਼ਬਦ

ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1157)

ਸਤਿਗੁਰਿ ਮੋ ਕਉ ਕੀਨੋ ਦਾਨੁ ॥ ਅਮੋਲ ਰਤਨੁ ਹਰਿ ਦੀਨੋ ਨਾਮੁ ॥
ਸਹਜ ਬਿਨੋਦ ਚੋਜ ਆਨੰਤਾ ॥ ਨਾਨਕ ਕਉ ਪ੍ਰਭੁ ਮਿਲਿਓ ਅਚਿੰਤਾ ॥੧॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕੀਰਤਿ ਹਰਿ ਸਾਚੀ ॥ ਬਹੁਰਿ ਬਹੁਰਿ ਤਿਸੁ ਸੰਗਿ ਮਨੁ ਰਾਚੀ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਅਚਿੰਤ ਹਮਾਰੈ ਭੋਜਨ ਭਾਉ ॥ ਅਚਿੰਤ ਹਮਾਰੈ ਲੀਚੈ ਨਾਉ ॥
ਅਚਿੰਤ ਹਮਾਰੈ ਸਬਦਿ ਉਧਾਰ ॥ ਅਚਿੰਤ ਹਮਾਰੈ ਭਰੇ ਭੰਡਾਰ ॥੨॥
ਅਚਿੰਤ ਹਮਾਰੈ ਕਾਰਜ ਪੂਰੇ ॥ ਅਚਿੰਤ ਹਮਾਰੈ ਲਥੇ ਵਿਸੂਰੇ ॥
ਅਚਿੰਤ ਹਮਾਰੈ ਬੈਰੀ ਮੀਤਾ ॥ ਅਚਿੰਤੋ ਹੀ ਇਹੁ ਮਨੁ ਵਸਿ ਕੀਤਾ ॥੩॥
ਅਚਿੰਤ ਪ੍ਰਭੂ ਹਮ ਕੀਆ ਦਿਲਾਸਾ ॥ ਅਚਿੰਤ ਹਮਾਰੀ ਪੂਰਨ ਆਸਾ ॥
ਅਚਿੰਤ ਹਮ੍ਾ ਕਉ ਸਗਲ ਸਿਧਾਂਤੁ ॥ ਅਚਿੰਤੁ ਹਮ ਕਉ ਗੁਰਿ ਦੀਨੋ ਮੰਤੁ ॥੪॥
ਅਚਿੰਤ ਹਮਾਰੇ ਬਿਨਸੇ ਬੈਰ ॥ ਅਚਿੰਤ ਹਮਾਰੇ ਮਿਟੇ ਅੰਧੇਰ ॥
ਅਚਿੰਤੋ ਹੀ ਮਨਿ ਕੀਰਤਨੁ ਮੀਠਾ ॥ ਅਚਿੰਤੋ ਹੀ ਪ੍ਰਭੁ ਘਟਿ ਘਟਿ ਡੀਠਾ ॥੫॥
ਅਚਿੰਤ ਮਿਟਿਓ ਹੈ ਸਗਲੋ ਭਰਮਾ ॥ ਅਚਿੰਤ ਵਸਿਓ ਮਨਿ ਸੁਖ ਬਿਸ੍ਰਾਮਾ ॥
ਅਚਿੰਤ ਹਮਾਰੈ ਅਨਹਤ ਵਾਜੈ ॥ ਅਚਿੰਤ ਹਮਾਰੈ ਗੋਬਿੰਦੁ ਗਾਜੈ ॥੬॥
ਅਚਿੰਤ ਹਮਾਰੈ ਮਨੁ ਪਤੀਆਨਾ ॥ ਨਿਹਚਲ ਧਨੀ ਅਚਿੰਤੁ ਪਛਾਨਾ ॥
ਅਚਿੰਤੋ ਉਪਜਿਓ ਸਗਲ ਬਿਬੇਕਾ ॥ ਅਚਿੰਤ ਚਰੀ ਹਥਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਟੇਕਾ ॥੭॥
ਅਚਿੰਤ ਪ੍ਰਭੂ ਧੁਰਿ ਲਿਖਿਆ ਲੇਖੁ ॥ ਅਚਿੰਤ ਮਿਲਿਓ ਪ੍ਰਭੁ ਠਾਕੁਰੁ ਏਕੁ ॥
ਚਿੰਤ ਅਚਿੰਤਾ ਸਗਲੀ ਗਈ ॥ ਪ੍ਰਭ ਨਾਨਕ ਨਾਨਕ ਨਾਨਕ ਮਈ ॥੮॥

ਰਾਗ ਅਹੀਰ ਭੈਰਉ

ਤਾਲ ਕਹਿਰਵਾ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਸਾ	ਰੇ	ਸਾ	ਨੀ	ਸਾ	ਰੇ	ਪ	ਪ	ਪ	ਮ	ਗ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਸ	ਤਿ	ਗੁ	ਰਿ	ਮੋ	ऽ	ਕ	ਉ	ऽ	ਕੀ	ऽ	ਨੋ	ਦਾ	ऽ	ऽ	ਨੁ
	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਨੀ	ਧ	ਨੀ	ਧ	ਪ	ਪ	ਧ	ਗ	ਗ	ਮ	ਮ	ਮ	ਮ
	ਅਮੋ	ऽ	ਲ	ਰ	ਤ	ਨੁ	ਹ	ਰਿ	ऽ	ਦੀ	ऽ	ਨੋ	ਨਾ	ऽ	ऽ	ਮੁ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x				0				x				0			

ਅੰਤਰਾ

	ਪ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਧਨੀ	ਸਾਂਨੀ	ਧ	ਪ
	ਸ	ਹ	ਜ	ਬਿ	ਨੋ	ऽ	ਦ	ऽ	ऽ	ਚੋ	ऽ	ਜ	ਆऽ	ਨੰऽ	ਤਾ	ऽ
	ਪ	ਪ	ਪ	ਪ	ਪ	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇ	—	ਸਾ	ਨੀ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ
	ਨਾ	ऽ	ਨ	ਕ	ਕਉ	ऽ	ਪ੍ਰ	ਭੁ	ਮਿ	ਲਿ	ਓ	ਅ	ਚਿੰ	ऽ	ਤਾ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x				0				x				0			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਰਾਗ ਨਟ ਭੈਰਉ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਭੈਰਉ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਧੈਵਤ ਸੁਰ ਕੋਮਲ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਪੰਚਮ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਜਾਤੀ ਸੰਪੂਰਨ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਨਟ ਅਤੇ ਭੈਰਉ ਦੇ ਸੰਜੋਗ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪੂਰਵਾਂਗ ਵਿਚ ਸ਼ੁੱਧ ਰਿਸ਼ਭ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨ ਨਾਲ ਨਟ ਅਤੇ ਉਤਰਾਂਗ ਵਿਚ ਭੈਰਉ ਦੇ ਸੁਰ ਲਗਾਉਣ ਨਾਲ ਇਹ ਰਾਗ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਤਿ ਪ੍ਰਾਚੀਨ-ਕਾਲ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਪ੍ਰਾਤਹਿ-ਕਾਲ ਦਾ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ ਰੇ ਗ ਮ ਪ, ਗ ਮ, ਨੀ ਧੁ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਨੀ ਧੁ, ਪ ਮ, ਪ ਰੇ, ਗ ਗ ਮ ਰੇ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਰੇ ਗ, ਗ ਮ ਪ, ਧੁ ਧੁ, ਪ ਮ ਪ, ਰੇ ਗ ਗ, ਮ ਰੇ ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਧੁ—ਨੀ ਸਾ ਰੇ—ਸਾ, ਸਾ ਗ ਰੇ ਗ, ਮ ਗ ਰੇ ਗ, ਸਾ ਰੇ—ਨ਼ੀ ਸਾ।
2. ਨ਼ੀ ਸਾ ਰੇ ਗ ਮ ਗ, ਪ ਮ ਗ ਰੇ ਗ, ਰੇ ਗ ਸਾ ਰੇ ਨ਼ੀ ਸਾ, ਧੁ ਨ਼ੀ ਸਾ ਰੇ, ਪ ਮ ਗ ਰੇ, ਮ—ਗ ਰੇ, ਸਾ ਰੇ ਨ਼ੀ ਸਾ।
3. ਸਾ, ਗ ਮ ਪ, ਧੁ—ਧੁ—ਨੀ ਧੁ ਪ, ਗ ਮ ਧੁ—ਨੀ ਧੁ—ਪ, ਧੁ ਪ ਮ ਪ ਗ ਮ, ਸਾਂ ਨੀ ਧੁ ਪ, ਮ ਪ ਗ ਮ, ਸਾ ਰੇ ਗ ਮ, ਪ ਧੁ, ਪ, ਮ, ਗ ਰੇ, ਪ ਮ ਗ ਰੇ ਗ, ਸਾ ਰੇ ਨ਼ੀ ਸਾ, ਸਾ ਰੇ ਗ ਮ, ਪ ਮ ਗ ਮ ਰੇ, ਸਾ ਰੇ ਨ਼ੀ ਸਾ।
4. ਪ, ਧੁ ਮ ਪ, ਮ ਪ ਧੁ ਨੀ, ਸਾਂ, ਪ ਧੁ ਨੀ ਸਾਂ, ਰੇਂ—ਗਂ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਨੀ ਸਾਂ, ਧੁ ਨੀ ਸਾਂ ਰੇਂ—ਨੀ ਸਾਂ, ਸਾਂ ਨੀ ਧੁ ਪ ਮ, ਰੇ ਗ ਰੇ, ਗ ਮ ਪ ਧੁ, ਨੀ ਧੁ ਪ, ਸਾਂ ਨੀ ਧੁ ਪ, ਮ ਪ, ਮ ਗ ਰੇ—ਸਾ ਰੇ ਨ਼ੀ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1147)

ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਤਿਆਗਿਓ ਦੂਜਾ ਭਾਉ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਪਿਓ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਉ ॥
ਬਿਸਰੀ ਚਿੰਤ ਨਾਮਿ ਰੰਗੁ ਲਾਗਾ ॥ ਜਨਮ ਜਨਮ ਕਾ ਸੋਇਆ ਜਾਗਾ ॥੧॥
ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਅਪਨੀ ਸੇਵਾ ਲਾਏ ॥ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਸਰਬ ਸੁਖ ਪਾਏ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਰੋਗ ਦੋਖ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਨਿਵਾਰੇ ॥ ਨਾਮ ਅਉਖਧੁ ਮਨ ਭੀਤਰਿ ਸਾਰੇ ॥
ਗੁਰ ਭੇਟਤ ਮਨਿ ਭਇਆ ਅਨੰਦ ॥ ਸਰਬ ਨਿਧਾਨ ਨਾਮ ਭਗਵੰਤ ॥੨॥
ਜਨਮ ਮਰਣ ਕੀ ਮਿਟੀ ਜਮ ਤ੍ਰਾਸ ॥ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਊਂਧ ਕਮਲ ਬਿਗਾਸ ॥
ਗੁਣ ਗਾਵਤ ਨਿਹਚਲੁ ਬਿਸ੍ਰਾਮ ॥ ਪੂਰਨ ਹੋਏ ਸਗਲੇ ਕਾਮ ॥੩॥
ਦੁਲਭ ਦੇਹ ਆਈ ਪਰਵਾਨੁ ॥ ਸਫਲ ਹੋਈ ਜਪਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭਿ ਕਿਰਪਾ ਕਰੀ ॥ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਜਪਉ ਹਰਿ ਹਰੀ ॥੪॥

ਰਾਗ ਨਟ ਭੈਰਉ

ਝਪਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤ੍ਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਸਰਗਮ	ਮਰੇ	ਗ	ਮ	ਪ	ਮ	ਨੀਧੁ	ਪ	ਮਗ	ਮਰੇ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਗੁਰ	ਮਿਲਿ	ਤਿਆ	ऽ	ਗਿਓ	ਦੂऽ	ਜਾ	ਭਾऽ	ऽऽ	ਉ
	ਗ	ਮ	ਗਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਗਰੇ	ਗ	ਮ	ਪ	ਪ
	ਗੁਰ	ਮੁਖਿ	ਜऽ	ਪਿ	ਓ	ਹऽ	ਰਿ	ਕਾ	ਨਾ	ਉ
	ਰੇਗ	ਮਪ	ਨੀਧੁ	ਧੁ	ਪ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀਧੁ	—	ਪ
	ਬਿਸ	ਰੀऽ	ਚਿੰऽ	ऽ	ਤ	ਨਾਮਿ	ਰੰਗੁ	ਲਾऽ	ऽ	ਗਾ
	ਸਾਂਨੀ	ਧੁ	ਪ	ਮ	ਪ	ਪਮ	ਗਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ
	ਜਨ	ਮ	ਜਨ	ਮ	ਕਾ	ਸੋऽ	ਇਆ	ਜਾ	ऽ	ਗਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		2			0		3		

ਅੰਤਰਾ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	ਗ	ਮ	ਮ	ਨੀਧੁ	ਧੁ	ਨੀ	ਸਾ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ
	ਰੋ	ਗ	ਦੋ	ਖऽ	ਗੁਰ	ਸਬ	ਦਿਨਿ	ਵਾ	ऽ	ਰੇ
	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਗਂ	ਮਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਮਂਗਂ	ਮਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ
	ਨਾ	ਮ	ਅਉ	ਖ	ਧੁ	ਮਨ	ਭੀऽ	ਤਰਿ	ਸਾ	ਰੇ
	ਪਧੁ	ਸਾਂਨੀ	ਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀਧੁ	ਨੀਧੁ	ਪ
	ਗੁਰ	ਭੇऽ	ਟ	ਤऽ	ਮਨਿ	ਭ	ਇਆ	ਅऽ	ਨੰऽ	ਦ
	ਨੀ	ਧੁਪ	ਮ	ਧੁ	ਪ	ਮਗ	ਮ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ
	ਸਰ	ਬਨਿ	ਧਾ	ऽ	ਨ	ਨਾਮ	ਭਗ	ਵੰ	ऽ	ਤ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		2			0		3		

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਭੈਰਉ ਕਬੀਰ ਜੀ (ਪੰਨਾ 1159)

ਨਿਰਧਨ ਆਦਰੁ ਕੋਈ ਨ ਦੇਇ ॥ ਲਾਖ ਜਤਨ ਕਰੈ ਓਹੁ ਚਿਤਿ ਨ ਧਰੇਇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਜਉ ਨਿਰਧਨੁ ਸਰਧਨ ਕੈ ਜਾਇ॥ ਆਗੇ ਬੈਠਾ ਪੀਠਿ ਫਿਰਾਇ ॥੧॥
ਜਉ ਸਰਧਨੁ ਨਿਰਧਨ ਕੈ ਜਾਇ॥ ਦੀਆ ਆਦਰੁ ਲੀਆ ਬੁਲਾਇ ॥੨॥
ਨਿਰਧਨੁ ਸਰਧਨੁ ਦੋਨਉ ਭਾਈ॥ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਕਲਾ ਨ ਮੇਟੀ ਜਾਈ ॥੩॥
ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਨਿਰਧਨੁ ਹੈ ਸੋਈ॥ ਜਾ ਕੇ ਹਿਰਦੈ ਨਾਮੁ ਨ ਹੋਈ ॥੪॥

ਰਾਗ ਨਟ ਭੈਰਉ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਗ	ਮ	ਨੀਧੁ	ਪ	ਪ	ਮ	ਪਧੁ	ਮਪ	ਮ	—	ਗ	ਗ	ਮਰੇ	—	ਸਾ	—
ਸ਼ਬਦ	ਨਿ	ਰ	ਧऽ	ਨ	ਆ	ऽ	ਦऽ	ਰੁऽ	ਕੋ	ऽ	ਈ	ਨ	ਦੇऽ	ऽ	ਇ	ऽ
	ਸਾ	ਰੇ	ਗ	ਮ	ਪ	ਧੁ	ਪਮ	ਪ	ਸਾਂਨੀ	ਧੁਪ	ਮਗ	ਮਪ	ਪਮ	ਗਮ	ਗਮ	ਰੇਸਾ
	ਲਾ	ऽ	ਖ	ਜ	ਤ	ਨ	ਕਰੈ	ਓਹੁ	ਚਿऽ	ਤਿऽ	ਨऽ	ਧऽ	ਰੇऽ	ऽऽ	ਇऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਮ	ਮ	ਮ	ਮ	ਨੀਧੁ	ਧੁ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀਧੁ	—	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	—
	ਜ	ਉ	ਨਿ	ਰ	ਧऽ	ਨੁ	ਸ	ਰ	ਧ	ਨ	ਕੈऽ	ऽ	ਜਾ	ऽ	ਇ	ऽ
	ਸਾਂਰੇਂ	ਗਮਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂਨੀ	ਧੁਪ	ਮਗ	ਮਪ	ਪਮ	ਗਮ	ਗਮ	ਰੇਸਾਂ
	ਆऽ	ऽऽ	ਗੇ	ऽ	ਬੈ	ऽ	ਠਾ	ऽ	ਪੀऽ	ऽऽ	ਠਿऽ	ਫਿऽ	ਰਾऽ	ऽऽ	ਇऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੫ (ਸਾਰੰਗ ਕੀ ਵਾਰ) (ਪੰਨਾ 1251)

ਸਭੇ ਜੀਅ ਸਮਾਲਿ ਅਪਣੀ ਮਿਹਰ ਕਰੁ ॥
ਅੰਨੁ ਪਾਣੀ ਮੁਚੁ ਉਪਾਇ ਦੁਖ ਦਾਲਦੁ ਭੰਨਿ ਤਰੁ ॥
ਅਰਦਾਸਿ ਸੁਣੀ ਦਾਤਾਰਿ ਹੋਈ ਸਿਸਟਿ ਠਰੁ ॥
ਲੇਵਹੁ ਕੰਠਿ ਲਗਾਇ ਅਪਦਾ ਸਭ ਹਰੁ ॥
ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਸਫਲੁ ਘਰੁ ॥੧॥

ਰਾਗ ਨਟ ਭੈਰਉ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ ਗਦੇਦੂਨ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਪ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
ਸ਼ਬਦ	ਸ	ਭੇ	ਙ	ਜੀ	ਅ	ਙ	ਙ	ਸ	ਮਾ	ਙ	ਙ	ਙ	ਙ	ਙ	ਲਿ	ਙ
	ਸਾਂ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਧੁ	ਪ	ਮ	ਮ	ਗਮ	ਪਧੁ	ਮ	ਪ	ਪ	ਪ	ਪ	ਪ
	ਸ	ਭੇਙ	ਙ	ਜੀ	ਅ	ਙ	ਙ	ਸ	ਮਾਙ	ਙਙ	ਙ	ਙ	ਙ	ਙ	ਲਿ	ਙ
	ਧੁ	ਪ	ਮ	ਗਰੇ	ਗ	ਰੇਗ	ਸਾ	ਸਾਰੇ	ਗ	ਮ	ਮ	ਮ	ਮ	ਮ	ਮ	ਮ
	ਅ	ਪ	ਣੀ	ਙਙ	ਮਿ	ਙਙ	ਹ	ਰਙ	ਕ	ਙ	ਰੁ	ਙ	ਙ	ਙ	ਙ	ਙ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਮ	ਮ	ਮ	ਨੀਧੁ	ਧੁ	ਮਧੁ	ਨੀਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਅੰ	ਨੁ	ਙ	ਪਾਙ	ਣੀ	ਮੁਙ	ਙਙ	ਚੁਉ	ਪਾ	ਙ	ਙ	ਙ	ਙ	ਙ	ਇ	ਙ
	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਮੰਗਂ	ਮੰ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਨੀ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਧੁਨੀ	ਪਧੁ	ਮਪ
	ਦੁ	ਖ	ਙ	ਦਾਙ	ਙ	ਲ	ਙ	ਦੂ	ਭੰ	ਙ	ਨਿਙ	ਙ	ਤਙ	ਙਙ	ਰੁਙ	ਙਙ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਭੈਰਉ ਨਾਮਦੇਉ ਜੀ (ਪੰਨਾ 1165)

ਸੰਡਾ ਮਰਕਾ ਜਾਇ ਪੁਕਾਰੇ॥ ਪੜੈ ਨਹੀ ਹਮ ਹੀ ਪਚਿ ਹਾਰੇ॥
ਰਾਮੁ ਕਹੈ ਕਰ ਤਾਲ ਬਜਾਵੈ ਚਟੀਆ ਸਭੈ ਬਿਗਾਰੇ॥੧॥
ਰਾਮ ਨਾਮਾ ਜਪਿਬੋ ਕਰੈ॥ ਹਿਰਦੈ ਹਰਿ ਜੀ ਕੋ ਸਿਮਰਨੁ ਧਰੈ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਬਸੁਧਾ ਬਸਿ ਕੀਨੀ ਸਭ ਰਾਜੇ ਬਿਨਤੀ ਕਰੈ ਪਟਰਾਨੀ॥
ਪੂਤੁ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦੁ ਕਹਿਆ ਨਹੀ ਮਾਨੈ ਤਿਨਿ ਤਉ ਅਉਰੈ ਠਾਨੀ॥੨॥
ਦੁਸਟ ਸਭਾ ਮਿਲਿ ਮੰਤਰ ਉਪਾਇਆ ਕਰਸਹ ਅਉਧ ਘਨੇਰੀ॥
ਗਿਰਿ ਤਰ ਜਲ ਜੁਆਲਾ ਭੈ ਰਾਖਿਓ ਰਾਜਾ ਰਾਮਿ ਮਾਇਆ ਫੇਰੀ॥੩॥
ਕਾਢਿ ਖੜਗੁ ਕਾਲੁ ਭੈ ਕੋਪਿਓ ਮੋਹਿ ਬਤਾਉ ਜੁ ਤੁਹਿ ਰਾਖੈ॥
ਪੀਤ ਪੀਤਾਂਬਰ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਧਣੀ ਥੰਭ ਮਾਹਿ ਹਰਿ ਭਾਖੈ॥੪॥
ਹਰਨਾਖਸੁ ਜਿਨਿ ਨਖਹ ਬਿਦਾਰਿਓ ਸੁਰਿ ਨਰ ਕੀਏ ਸਨਾਥਾ॥
ਕਹਿ ਨਾਮਦੇਉ ਹਮ ਨਰਹਰਿ ਧਿਆਵਹ ਰਾਮੁ ਅਭੈ ਪਦ ਦਾਤਾ॥੫॥

ਰਾਗ ਨਟ ਭੈਰਉ

ਤਾਲ ਦਾਦਰਾ ਜਾਂ ਦ੍ਰੁਤਿ ਇਕ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6
ਸਰਗਮ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਨੀਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਧੁਪ	ਮਗ	ਰੇ	ਗਰੇ
ਸ਼ਬਦ	ਰਾ	ऽ	ਮ	ਨਾऽ	ऽऽ	ਮਾ	ਜऽ	ਪਿऽ	ਬੋऽ	ਕऽ	ऽ	ਰੈऽ
	ਰੇ	ਰੇ	ਗ	ਮ	ਪ	ਪ	ਪਧੁ	ਨੀ	ਧੁ	ਪ	ਪ	ਪ
	ਹਿਰ	ਦੈ	ऽ	ਹਰਿ	ਜੀ	ਕੋ	ਸਿਮ	ਰ	ਨੁ	ਧ	ऽ	ਰੈ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x			0			x			0		

ਅੰਤਰਾ

	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾਪ	ਪ	ਪ	ਪ	ਮਗ	ਪਮ	ਮਗ	ਰੇ—	ਗਰੇ	ਰੇ
	ਸੰ	ਡਾ	ऽऽ	ਮ	ਰ	ਕਾ	ਜਾऽ	ऽऽ	ਇਪੁ	ਕਾऽ	ऽऽ	ਰੇऽ
	ਰੇ	ਰੇ	ਗ	ਮ	ਮ	ਪ	ਗਮ	ਪਧੁ	ਮ	ਪ	ਪ	ਪ
	ਪ	ੜੈ	ਨ	ਹੀ	ਹ	ਮ	ਹੀऽ	ਪऽ	ਚਿ	ਹਾ	ऽ	ਰੇ
	ਪਗਂ	ਗਂ	ਗਂਰੇਂ	ਗਂ	ਗਂ	ਗਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਮਂ	ਗਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ
	ਰਾऽ	ऽ	ਮੁऽ	ਕਹੈ	ਕ	ਰ	ਤਾ	ਲ	ਬ	ਜਾ	ऽ	ਵੈ
	ਨੀ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਗਂਰੇਂ	ਗਂਸਾਂ	ਰੇਂਨੀ	ਸਾਂ	ਪਧੁ	ਮਪ
	ਚ	ਟੀ	ਆ	ਸ	ਭੈ	ਬਿ	ਗਾऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽ	ਰੇऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x			0			x			0		

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6
1	ਸਾਰੇ	ਗਮ	ਪਮ	ਗ਼ਮ	ਰੇਗ	ਮਗ	ਮਰੇ	ਸਾ	ਗਮ	ਧੁਪ	ਮਗ	ਰੇਸਾ
2	ਸਾ	ਗਮ	ਪਮ	ਗਮ	ਪਧੁ	ਮਪ	ਗਮ	ਪਧੁ	ਨੀਸਾਂ	ਗਮ	ਪਧੁ	ਨੀਸਾਂ
3	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ	ਪਧੁ	ਪ	ਮਗ	ਰੇਗ	ਰੇ	ਮਗ	ਰੇਸਾ	ਗਮ	ਪਧੁ	ਨੀਸਾਂ
4	ਮਪ	ਧੁਪ	ਧੁ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਸਾਂ	ਗਂਰੇਂ	ਗਂਸਾਂ	ਰੇਂਨੀ	ਸਾਂ	ਪਧੁ	ਮਪ
	ਸਾਂ	ਪਧੁ	ਮਪ	ਸਾਂ	ਪਧੁ	ਮਪ						
5	ਪਧੁ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਗਂ	ਸਾਂਰੇਂ	ਨੀਸਾਂ	ਧੁਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	-ਨੀ	ਸਾਂ-	ਨੀਸਾਂ	ਪ
	ਨੀਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਪ	ਨੀਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਪ	ਨੀਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਪ	ਨੀਸਾਂ	ਪ	ਨੀਸਾਂ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X			0			X			0		

ਰਾਗ ਸਰਵਣ ਭੈਰਉ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਭੈਰਉ ਥ਼ਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਧੈਵਤ ਸੁਰ ਕੋਮਲ, ਦੋਵੇਂ ਨਿਸ਼ਾਦ, ਦੋਵੇਂ ਰਿਸ਼ਭ, ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਮੱਧਮ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਜਾਤੀ ਵਕਰ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਪ੍ਰਾਤਹਿ-ਕਾਲ ਦਾ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ ਰੁੇ ਗ ਮ, ਪ ਰੇ ਗ ਮ, ਧੁ ਨੀ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਰੇਂ ਨੁੀ ਧੁ ਪ, ਗ ਮ ਰੁੇ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਨੁ਼ੀ ਸਾ ਗ ਰੁੇ, ਮ ਪ ਗ ਮ, ਧੁ ਪ ਮ, ਰੁੇ ਗ, ਮ ਪ ਮ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਰੁੇ—ਨੁੀ ਸਾ, ਗ ਮ, ਗ ਰੁੇ—ਸਾ, ਗ ਮ—ਗ ਰੁੇ ਸਾ।
2. ਧੁ਼ੀ ਨ਼ੀ—ਸਾ, ਰੇ ਨ਼ੀ ਸਾ, ਸਾ ਰੁੇ ਗ ਮ, ਪ ਗ ਮ, ਪ ਧੁ ਮ ਪ, ਰੇ—ਗ ਮ, ਧ ਧੁ—ਪ, ਮ ਪ ਗ ਮ ਰੇ—ਨ਼ੀ ਸਾ, ਸਾ ਰੇ ਗ ਸਾ ਰੇ ਨ਼ੀ ਸਾ।
3. ਪ ਮ਼ ਗ ਰੇ, ਗ ਮ ਪ ਧੁ—ਮ ਪ, ਸਾਂ ਨੁੀ ਧੁ ਪ, ਮ ਗ, ਮ ਪ, ਰੇ, ਗ ਮ ਪ, ਮ ਗ, ਰੇ ਸਾ ਨੁੀ, ਸਾ ਰੁੇ ਸਾ।
4. ਗ ਮ ਪ, ਧੁ, ਮ ਪ, ਨੀ ਧੁ ਨੀ, ਸਾਂ, ਧੁ ਨੀ ਸਾਂ ਰੁੇ—ਸਾਂ, ਸਾਂ ਨੀ ਧੁ ਪ, ਮ ਗ ਮ, ਗ, ਪ, ਮ ਗ ਰੇ, ਸਾ ਰੁੇ ਨੁੀ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1147)

ਸੁਖੁ ਨਾਹੀ ਬਹੁਤੈ ਧਨਿ ਖਾਟੇ ॥ ਸੁਖੁ ਨਾਹੀ ਪੇਖੇ ਨਿਰਤਿ ਨਾਟੇ ॥
ਸੁਖੁ ਨਾਹੀ ਬਹੁ ਦੇਸ ਕਮਾਏ ॥ ਸਰਬ ਸੁਖਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਏ ॥੧॥
ਸੂਖ ਸਹਜ ਆਨੰਦ ਲਹਹੁ ॥
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਪਾਈਐ ਵਡਭਾਗੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਕਹਹੁ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਬੰਧਨ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਸੁਤ ਬਨਿਤਾ ॥ ਬੰਧਨ ਕਰਮ ਧਰਮ ਹਉ ਕਰਤਾ ॥
ਬੰਧਨ ਕਾਟਨਹਾਰੁ ਮਨਿ ਵਸੈ ॥ ਤਉ ਸੁਖੁ ਪਾਵੈ ਨਿਜ ਘਰਿ ਬਸੈ ॥੨॥
ਸਭਿ ਜਾਚਿਕ ਪ੍ਰਭ ਦੇਵਨਹਾਰ ॥ ਗੁਣ ਨਿਧਾਨ ਬੇਅੰਤ ਅਪਾਰ ॥
ਜਿਸ ਨੋ ਕਰਮੁ ਕਰੇ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪਨਾ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਤਿਨੈ ਜਨਿ ਜਪਨਾ ॥੩॥
ਗੁਰ ਅਪਨੇ ਆਗੈ ਅਰਦਾਸਿ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪੁਰਖ ਗੁਣਤਾਸਿ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤੁਮਰੀ ਸਰਣਾਈ ॥ ਜਿਉ ਭਾਵੈ ਤਿਉ ਰਖਹੁ ਗੁਸਾਈ ॥੪॥

ਰਾਗ ਸਰਵਣ ਭੈਰਉ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	—	ਧੁ	ਪ	ਧੁ	ਮ	ਪ	ਗ	ਮ	ਪਮ	ਗਰੇ	ਗ	ਮ	ਪ	ਗ	ਮ	—
ਸ਼ਬਦ	ऽ	ਸੂ	ਖ	ਸ	ਹ	ਜ	ਆ	ऽ	ਨੰऽ	ऽऽ	ਦ	ऽ	ਲ	ऽ	ਹਹੁ	ऽ
	—	ਧੁ	ਪ	ਮ	ਗ	ਰੇ	ਸਾ	ਨੀ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਰੇਰੇ	ਮਗ	ਰੇਗ	ਰੇਸਾ
	ऽ	ਸਾ	ਧ	ਸੰ	ਗ	ਤਿ	ਪਾ	ऽ	ਈਐ ऽ		ਵ	ਡ	ਭਾऽ	ऽऽ	ਗੀऽ	ऽऽ
	—	ਸਾ	ਸਾ	ਨੀ	ਧੁ	ਪ	ਧੁਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਧੁਨੀ	ਪਧੁ	ਮਪ	ਗਮ	ਰੇਗ	ਸਾਰੇ	ਨੀਸਾ
	ऽ	ਗੁਰ	ਮੁ	ਖਿ	ਹ	ਰਿ	ਹऽ	ਰਿ	ਨਾ	ऽऽ	ऽऽ	ਮੁऽ	ਕऽ	ऽऽ	ਹਹੁ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਅੰਤਰਾ

	—	ਮ	ਪ	ਪ	ਧੁ	ਧੁ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂਨੀ	ਧੁਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ऽ	ਸੁ	ਖੁ	ਨਾ	ਹੀ	ऽ	ਬ	ਹੁ	ਤੈ	ऽ	ਧ	ਨਿ	ਖਾऽ	ऽऽ	ਟੇ	ऽ
	—	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਗਂਰੇਂ	ਸਾਂਰੇਂ	ਗਂ	ਮਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਗਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ऽ	ਸੁ	ਖੁ	ਨਾ	ਹੀऽ	ऽऽ	ਪੇ	ऽ	ਖੇ	ऽ	ਨਿਰ	ਤਿ	ਨਾ	ऽ	ਟੇ	ऽ
	—	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਸਾਂ	ਧੁ	ਪ	ਮ	ਮ	ਮ	ਮ	ਗਪ	ਪਮ	ਗ	ਰੇ
	ऽ	ਸੁ	ਖ	ਨਾ	ਹੀऽ	ऽऽ	ਬ	ਹੁ	ਦੇ	ऽ	ਸ	ਕ	ਮਾऽ	ऽऽ	ਏ	ऽ
	—	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਧੁ	ਪ	ਧੁਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਧੁਨੀ	ਪਧੁ	ਮਪ	ਗਮ	ਰੇਗ	ਸਾਰੇ	ਨੀਸਾ
	ऽ	ਸਰ	ਬ	ਸੁ	ਖਾ	ऽ	ਹऽ	ਰਿ	ਹ	ਰਿऽ	ਗੁऽ	ਣऽ	ਗਾऽ	ऽऽ	ਏऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
1	ਸਾਰੇ	ਰੇਸਾ	ਪਮ	ਗਰੇ	ਗਮ	ਪਮ	ਗਰੇ	ਸਾ	ਸਾਰੇ	ਨ੍ਹੀਸਾ	ਪਮ	ਗਰੇ	ਗਮ	ਧ੍ਹਪ	ਗਮ	ਰੇਸਾ
2	ਸਾਰੇ	ਗਮ	ਪਧ੍ਹ	ਮਪ	ਨੀਧ੍ਹ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਸਾਂਨ੍ਹੀ	ਨ੍ਹੀਧ੍ਹ	ਧ੍ਹਪ	ਪਮ	ਮਗ	ਗਰੇ	ਰੇਗ	ਸਾ
3	ਗਮ	ਮਪ	ਪਧ੍ਹ	ਮਪ	ਨੀਧ੍ਹ	ਧ੍ਹਪ	ਪਧ੍ਹ	ਮਪ	ਨ੍ਹੀਧ੍ਹ	ਨ੍ਹੀਨ੍ਹੀ	ਸਾਂਨੀ	ਨੀਸਾਂ	ਸਾਂਧ੍ਹ	ਧ੍ਹਪ	ਪਧ੍ਹ	ਮਪ
	ਰੇਰੇ	ਗਮ	ਪਧ੍ਹ	ਮਪ	ਸਾਂਨੀ	ਧ੍ਹਪ	ਨੀਧ੍ਹ	ਪਮ	ਧ੍ਹਪ	ਮਗ	ਪਮ	ਗਰੇ	ਮਗ	ਪਮ	ਧ੍ਹਪ	ਮਗ
	ਰੇਸਾ	ਮਗ	ਪਮ	ਧ੍ਹਪ	ਮਗ	ਰੇਸਾ	ਮਗ	ਪਮ	ਧ੍ਹਪ	ਮਗ	ਰੇਸਾ	ਧ੍ਹਪ	ਮਗ	ਰੇਸਾ	ਮਗ	ਰੇਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਸ਼ਬਦ

ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 748)

ਮਹਾ ਅਗਨਿ ਤੇ ਤੁਧੁ ਹਾਥ ਦੇ ਰਾਖੇ ਪਏ ਤੇਰੀ ਸਰਣਾਈ ॥
ਤੇਰਾ ਮਾਣੁ ਤਾਣੁ ਰਿਦ ਅੰਤਰਿ ਹੋਰ ਦੂਜੀ ਆਸ ਚੁਕਾਈ ॥੧॥
ਮੇਰੇ ਰਾਮ ਰਾਇ ਤੁਧੁ ਚਿਤਿ ਆਇਐ ਉਬਰੇ ॥
ਤੇਰੀ ਟੇਕ ਭਰਵਾਸਾ ਤੁਮ੍ਰਾ ਜਪਿ ਨਾਮੁ ਤੁਮ੍ਾਰਾ ਉਧਰੇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਅੰਧ ਕੂਪ ਤੇ ਕਾਢਿ ਲੀਏ ਤੁਮ੍ ਆਪਿ ਭਏ ਕਿਰਪਾਲਾ ॥
ਸਾਰਿ ਸਮ੍ਾਲਿ ਸਰਬ ਸੁਖ ਦੀਏ ਆਪਿ ਕਰੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ ॥੨॥
ਆਪਣੀ ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਪਰਮੇਸਰੁ ਬੰਧਨ ਕਾਟਿ ਛਡਾਏ ॥
ਆਪਣੀ ਭਗਤਿ ਪ੍ਰਭਿ ਆਪਿ ਕਰਾਈ ਆਪੇ ਸੇਵਾ ਲਾਏ ॥੩॥
ਭਰਮੁ ਗਇਆ ਭੈ ਮੋਹ ਬਿਨਾਸੇ ਮਿਟਿਆ ਸਗਲ ਵਿਸੂਰਾ ॥
ਨਾਨਕ ਦਇਆ ਕਰੀ ਸੁਖਦਾਤੈ ਭੇਟਿਆ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ॥੪॥

ਰਾਗ ਸਰਵਣ ਭੈਰਉ

ਤਾਲ ਕਹਿਰਵਾ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
ਸਰਗਮ	—	—	ਗ	ਮ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਧੁ	—	ਪ	—	ਮ	ਗ	ਮ	ਪ	ਪ	ਪ
ਸ਼ਬਦ	ऽ	ऽ	ਮੇ	ऽ	ਰੇ	ऽ	ऽ	ऽ	ਰਾ	ऽ	ऽ	ਮ	ਰਾ	ऽ	ਇ	ऽ
	—	—	ਮ	ਮਗ	ਮ	ਪ	ਮ	ਗ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਰੇ	ਸਾ	—	—
	ऽ	ऽ	ऽ	ऽऽ	ਤੁ	ਧੁ	ਚਿ	ਤਿ	ਆ	ऽ	ਇਐ	ऽ	ਉ	ਬ	ਰੇ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X				X				X				X			

ਅੰਤਰਾ

	—	ਮ	ਮ	ਮ	ਮ	ਮ	ਮ	ਗ	ਗ	ਗ	ਪ	ਪ	ਪ	ਪ	ਪ	ਮ
	ऽ	ਤੇ	ऽ	ਰੀ	ਟੇ	ऽ	ਕ	ऽ	ਭਰ	ਵਾ	ऽ	ਸਾ	ਤੁਮ੍	ਰਾ	ਜ	ਪਿ
	ਮ	ਮ	ਧੁ	ਧੁ	ਧੁ	ਧੁ	ਪ	ਮ	ਗ	ਪ	ਮ	—	—	—	—	—
	ऽ	ਨਾ	ਮੁ	ਤੁ	ਮ੍ਾ	ऽ	ਰਾ	ऽ	ਉ	ਧ	ਰੇ	ऽ	ऽ	ऽ	ऽ	ऽ
	—	ਪ	ਪ	ਧੁ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	—	ਸਾਂਰੇਂ	ਗਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਨੀ	ਸਾਂ
	ऽ	ਤੇ	ऽ	ਰੀ	ਟੇ	ऽ	ਕ	ऽ	ਭਰ	ਵਾऽ	ऽ	ਸਾ	ऽ	ਤੁ	ਮ੍	ਰਾ
	—	ਸਾਂ	ਨੀ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਨੀ	ਧੁ	ਪ	ਮ	ਧੁ	ਪ	—	—	—	—
	ऽ	ਜਪਿ	ਨਾ	ਮੁ	ਤੁ	ਮ੍ਾ	ऽ	ਰਾ	ऽ	ਉ	ਧ	ਰੇ	ऽ	ऽ	ऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X				X				X				X			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1141)

ਨਿਰਵੈਰ ਪੁਰਖ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਭ ਦਾਤੇ ॥ ਹਮ ਅਪਰਾਧੀ ਤੁਮ੍ ਬਖਸਾਤੇ ॥
ਜਿਸੁ ਪਾਪੀ ਕਉ ਮਿਲੈ ਨ ਢੋਈ ॥ ਸਰਣਿ ਆਵੈ ਤਾਂ ਨਿਰਮਲੁ ਹੋਈ ॥੧॥
ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਨਾਇ ॥ ਸਭ ਫਲ ਪਾਏ ਗੁਰੂ ਧਿਆਇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸਤਿਗੁਰ ਆਦੇਸੁ ॥ ਮਨੁ ਤਨੁ ਤੇਰਾ ਸਭੁ ਤੇਰਾ ਦੇਸੁ ॥
ਚੂਕਾ ਪੜਦਾ ਤਾਂ ਨਦਰੀ ਆਇਆ ॥ ਖਸਮੁ ਤੂਹੈ ਸਭਨਾ ਕੇ ਰਾਇਆ ॥੨॥
ਤਿਸੁ ਭਾਣਾ ਸੂਕੇ ਕਾਸਟ ਹਰਿਆ ॥ ਤਿਸੁ ਭਾਣਾ ਤਾਂ ਥਲ ਸਿਰਿ ਸਰਿਆ ॥
ਤਿਸੁ ਭਾਣਾ ਤਾਂ ਸਭਿ ਫਲ ਪਾਏ ॥ ਚਿੰਤ ਗਈ ਲਗਿ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਏ ॥੩॥
ਹਰਾਮਖੋਰ ਨਿਰਗੁਣ ਕਉ ਤੂਠਾ ॥ ਮਨੁ ਤਨੁ ਸੀਤਲੁ ਮਨਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਵੂਠਾ ॥
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰ ਭਏ ਦਇਆਲਾ ॥ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਦੇਖਿ ਭਏ ਨਿਹਾਲਾ ॥੪॥

ਰਾਗ ਸਰਵਣ ਭੈਰਉ

ਤਾਲ ਦਾਦਰਾ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6
ਸਰਗਮ	ਧੁ	ਧੁ	ਪਮ	ਪ	ਪ	ਮਗ	ਰੇ	ਗ	ਮਪ	ਗ	ਮ	ਮ
ਸ਼ਬਦ	ਨਿਰ	ਵੈ	ਰऽ	ਪੁਰ	ਖ	ऽऽ	ਸਤਿ	ਗੁਰ	ਪ੍ਰਭ	ਦਾ	ऽ	ਤੇ
	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਰੇਂ	ਪ	ਮ	ਮ	ਮ	ਗਮ	ਰੇ਼ਗ	ਸਾ
	ਹਮ	ਅ	ਪ	ਰਾ	ऽ	ਧੀ	ਤੁ	ਮ੍	ਬਖ	ਸਾऽ	ऽऽ	ਤੇ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X			0			X			0		

ਅੰਤਰਾ

	ਪ਼	ਧੁ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂਗਂ	ਸਾਂਰੇਂ	ਨੀਸਾਂ
	ਜਿ	ਸੁ	ਪਾ	ऽ	ਪੀ	ਕਉ	ਮਿ	ਲੈ	ਨ	ਢੋऽ	ऽऽ	ਈऽ
	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂਰੇਂ	ਨ਼ੀਧੁ	ਪ	ਮ	ਮ	ਮ	ਮਗ	ਰੇ਼ਗ	ਸਾ
	ਸਰ	ਣਿ	ਆ	ਵੈऽ	ऽऽ	ਤਾਂ	ਨਿਰ	ਮ	ਲੁ	ਹੋऽ	ऽऽ	ਈ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X			0			X			0		

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਰਾਗ ਮੰਗਲ ਭੈਰਉ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਭੈਰਉ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਭ ਸੁਰ ਕੋਮਲ, ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਪੰਚਮ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ ਹੈ। ਕਈ ਵਿਦਵਾਨ ਮੱਧਮ ਸੁਰ ਨੂੰ ਵਾਦੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹੈ। ਜਾਤੀ ਛਾੜਵ-ਛਾੜਵ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਪ੍ਰਾਤਹਿ-ਕਾਲ ਦਾ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ ਰੇ ਮ ਪ ਧ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਧ ਪ ਮ ਰੇ, ਗ, ਸਾ ਰੇ ਗ ਰੇ ਸਾ, ਸਾ ਧ਼ ਧ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਮ ਪ ਧ ਪ, ਮ, ਗ ਰੇ, ਸਾ ਰੇ ਸਾ, ਸਾ ਧ਼ ਧ ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, (ਰੇ) ਧ਼ ਰੇ—ਸਾ, ਪ਼ ਧ਼ ਸਾ, ਪ ਮ ਗ ਰੇ, ਗ, ਮ ਗ ਰੇ ਸਾ, ਰੇ—ਸਾ।
2. ਸਾ ਰੇ ਗ ਮ ਧ—ਪ, ਧ ਮ, ਪ ਗ, ਮ ਰੇ, ਪ ਮ ਗ ਰੇ ਗ, ਰੇ—ਸਾ।
3. ਗ ਮ ਪ, ਮ ਪ ਧ ਸਾਂ, ਧ ਸਾਂ ਧ ਪ ਮ, ਸਾਂ ਧ ਪ ਮ ਗ ਰੇ, ਗ ਮ ਪ, ਗ ਪ, ਗ ਰੇ ਸਾ।
4. ਪ ਮ ਪ, ਧ ਮ ਪ, ਧ ਸਾਂ, ਰੇਂ—ਸਾਂ, ਧ, ਸਾਂ ਧ, ਰੇਂ—ਸਾਂ, ਪ ਧ ਸਾਂ ਰੇਂ, ਗਂ ਰੇਂ ਸਾਂ ਰੇਂ, ਗਂ ਰੇਂ ਗਂ ਮਂ, ਰੇਂ ਗਂ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਰੇਂ ਸਾਂ ਧ ਸਾਂ, ਧ—ਪ, ਧ ਮ ਪ ਧ ਸਾਂ, ਰੇਂ ਸਾਂ, ਧ ਪ, ਧ ਮ, ਪ ਗ ਮ ਪ, ਸਾ ਰੇ ਗ ਮ ਪ ਧ ਸਾਂ, ਰੇਂ—ਸਾਂ, ਰੇਂ ਸਾਂ ਧ ਪ, ਮ ਪ ਧ ਪ, ਮ ਗ ਰੇ ਗ ਰੇ ਸਾ, ਸਾ ਰੇ ਧ਼ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਭੈਰਉ ਨਾਮਦੇਉ ਜੀ (ਪੰਨਾ 1164)

ਕਬਹੂ ਖੀਰਿ ਖਾਡ ਘੀਉ ਨ ਭਾਵੈ॥ ਕਬਹੂ ਘਰ ਘਰ ਟੂਕ ਮਗਾਵੈ॥
ਕਬਹੂ ਕੂਰਨੁ ਚਨੇ ਬਿਨਾਵੈ॥੧॥ ਜਿਉ ਰਾਮੁ ਰਾਖੈ ਤਿਉ ਰਹੀਐ ਰੇ ਭਾਈ॥
ਹਰਿ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਕਿਛੁ ਕਥਨੁ ਨ ਜਾਈ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਕਬਹੂ ਤੁਰੇ ਤੁਰੰਗ ਨਚਾਵੈ॥ ਕਬਹੂ ਪਾਇ ਪਨਹੀਓ ਨ ਪਾਵੈ॥੨॥
ਕਬਹੂ ਖਾਟ ਸੁਪੇਦੀ ਸੁਵਾਵੈ॥ ਕਬਹੂ ਭੂਮਿ ਪੈਆਰੁ ਨ ਪਾਵੈ॥੩॥
ਭਨਤਿ ਨਾਮਦੇਉ ਇਕੁ ਨਾਮੁ ਨਿਸਤਾਰੈ॥ ਜਿਹ ਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਤਿਹ ਪਾਰਿ ਉਤਾਰੈ॥੪॥

ਰਾਗ ਮੰਗਲ ਭੈਰਉ

ਸੂਲਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਸਰਗਮ	ਧ	ਪ	ਮ	ਪ	ਮ	ਗ	ਮ	ਮ	ਗਮ	ਪਮ
ਸ਼ਬਦ	ਜਿ	ਉ	ਰਾ	ਮੁ	ਰਾ	ऽ	ਖੈ	ऽ	ਤਿऽ	ਉऽ
	ਗ	ਮ	ਪ	ਗ	ਮ	ਰੇ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾਧ	ਸਾ
	ਰ	ਹੀ	ਐ	ਰੇ	ਭਾ	ऽ	ऽ	ऽ	ਈऽ	ऽ
	ਸਾ	ਧ	ਸਾਂ	ਧ	ਰੇ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	ਧਸਾ	ਰੇਸਾ
	ਹ	ਰਿ	ਕੀ	ऽ	ਮ	ਹਿ	ਮਾ	ऽ	ਕਿऽ	ਛੁऽ
	ਗਮ	ਪਧ	ਪ	ਮ	ਗਮ	ਪਮ	ਗ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ
	ਕऽ	ਥऽ	ਨੁ	ਨ	ਜਾऽ	ऽऽ	ऽ	ऽ	ਈ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x		0		2		3		0	

ਅੰਤਰਾ

	ਧ	ਮ	ਪ	ਧ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ
	ਕ	ਬ	ਹੂ	ऽ	ਖੀ	ਰਿ	ਖਾ	ऽ	ਡ	ऽ
	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਧ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਘੀ	ਉ	ਨ	ऽ	ਭਾ	ऽ	ऽ	ऽ	ਵੈ	ऽ
	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਧ	ਧ	ਸਾਂ	ਧ	ਪ	ਮ	ਮ
	ਕ	ਬ	ਹੂ	ऽ	ਘ	ਰ	ਘ	ऽ	ਰ	ऽ
	ਮਪ	ਧਸਾਂ	ਧ	ਮ	ਪ	ਮ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ
	ਟੂऽ	ऽऽ	ਕ	ਮ	ਗਾ	ऽ	ऽ	ऽ	ਵੈ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x		0		2		3		0	

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੪ (ਪੰਨਾ 1135)

ਸਤਸੰਗਤਿ ਸਾਈ ਹਰਿ ਤੇਰੀ ਜਿਤੁ ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਹਰਿ ਸੁਨਣੇ ॥
ਜਿਨ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸੁਣਿਆ ਮਨੁ ਭੀਨਾ ਤਿਨ ਹਮ ਸ੍ਰੇਵਹ ਨਿਤ ਚਰਣੇ ॥੧॥
ਜਗਜੀਵਨੁ ਹਰਿ ਧਿਆਇ ਤਰਣੇ ॥
ਅਨੇਕ ਅਸੰਖ ਨਾਮ ਹਰਿ ਤੇਰੇ ਨ ਜਾਹੀ ਜਿਹਵਾ ਇਤੁ ਗਨਣੇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਗੁਰਸਿਖ ਹਰਿ ਬੋਲਹੁ ਹਰਿ ਗਾਵਹੁ ਲੇ ਗੁਰਮਤਿ ਹਰਿ ਜਪਣੇ ॥
ਜੋ ਉਪਦੇਸੁ ਸੁਣੇ ਗੁਰ ਕੇਰਾ ਸੋ ਜਨੁ ਪਾਵੈ ਹਰਿ ਸੁਖ ਘਣੇ ॥੨॥
ਧੰਨੁ ਸੁ ਵੰਸੁ ਧੰਨੁ ਸੁ ਪਿਤਾ ਧੰਨੁ ਸੁ ਮਾਤਾ ਜਿਨਿ ਜਨ ਜਣੇ ॥
ਜਿਨ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਧਿਆਇਆ ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਹਰਿ,
ਸੇ ਸਾਚੀ ਦਰਗਹ ਹਰਿ ਜਨ ਬਣੇ ॥੩॥
ਹਰਿ ਹਰਿ ਅਗਮ ਨਾਮ ਹਰਿ ਤੇਰੇ ਵਿਚਿ ਭਗਤਾ ਹਰਿ ਧਰਣੇ ॥
ਨਾਨਕ ਜਨਿ ਪਾਇਆ ਮਤਿ ਗੁਰਮਤਿ ਜਪਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਪਾਰਿ ਪਵਣੇ ॥੪॥

ਰਾਗ ਮੰਗਲ ਭੈਰਉ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਸਾ	ਰੇ	ਮ	ਮ̍	ਪ	ਧ	ਮ	ਪ	ਧਪ	ਮਪ	ਧ	ਮ	ਪ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਜ	ਗ	ਜੀ	ऽ	ਵ	ਨੁ	ਹ	ਰਿ	ਧਿऽ	ਆऽ	ਇ	ऽ	ਤ	ਰ	ਣੇ	ऽ
	ਧ	ਸਾ	ਧ	ਰੇ	ਸਾ	ਧ	ਸਾ	ਸਾ	ਗ	ਗ	ਮ̍	ਗ	ਪਮ	ਗਮ	ਰੇ	ਸਾ
	ਅ	ਨੇ	ਕ	ਅ	ਸੰ	ऽ	ਖ	ऽ	ਨਾ	ਮ	ਹ	ਰਿ	ਤੇऽ	ऽऽ	ਰੇ	ऽ
	ਮ	ਮ	ਪ	ਧ	ਮ	ਪ	ਧ	ਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਧਪ	ਧਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਧਪ	ਮਪ	ਮਰੇ	ਸਾ
	ਨ	ऽ	ਜਾ	ਹੀ	ਜਿ	ਹ	ਵਾ	ऽ	ਇऽ	ਤੁऽ	ऽऽ	ਗऽ	ऽऽ	ਨऽ	ਣੇऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਪ	ਪ	ਧ	ਮ	ਪ	ਧ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਧ	ਸਾਂ	ਧ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਸ	ਤ	ਸੰ	ऽ	ਗ	ਤਿ	ਸਾ	ऽ	ਈ	ऽ	ਹ	ਰਿ	ਤੇ	ऽ	ਰੀ	ऽ
	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਧ	ਪ	ਧ	ਮ	ਪ	ਧ	ਮਪ	ਧਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਧਪ	ਮਪ	ਧਪ	ਮਰੇ	ਸਾ
	ਜਿ.	ਤੁ	ਹ	ਰਿ	ਕੀ	ऽ	ਰ	ਤਿ	ਹऽ	ਰਿऽ	ऽऽ	ਸੁऽ	ऽऽ	ਨऽ	ਣੇऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
1	ਸਾਰੇ	ਸਾ	ਮਗ	ਮਗ	ਮਗ	ਰੇਸਾ	ਸਾਪ	ਪਧ	ਮਪ	ਗਮ	ਧਪ	ਮਗ	ਪਮ	ਗਰੇ	ਮਗ	ਰੇਸਾ
2	ਸਾਰੇ	ਰੇਸਾ	ਰੇਗ	ਗਰੇ	ਪਮ	ਗਮ	ਪਧ	ਸਾਂਧ	ਪਮ	ਧਪ	ਸਾਂਧ	ਰੇਂਸਾਂ	ਧਪ	ਸਾਂਧ	ਪਗ	ਰੇਸਾ
3	ਸਾਰੇ	ਗਮ	ਪਮ	ਗਮ	ਪਧ	ਪਮ	ਗਮ	ਰੇਸਾ	ਧਸਾਂ	ਧਪ	ਧਧ	ਪਮ	ਪਪ	ਗਰੇ	ਗਗ	ਰੇਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਰਾਗ ਬੈਰਾਗੀ ਭੈਰਉ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਭੈਰਉ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਭ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸੁਰ ਕੋਮਲ, ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਮੱਧਮ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਅਤੇ ਧੈਵਤ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹਨ। ਜਾਤੀ ਔੜਵ-ਔੜਵ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਸਾਰੰਗ ਦੇ ਸੁਰ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪੂਰਵਾਂਗ ਵਿਚ ਭੈਰਉ ਦੇ ਅਤੇ ਉਤਰਾਂਗ ਵਿਚ ਸਾਰੰਗ ਦੇ ਸੁਰ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਰਾਗ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਪ੍ਰਾਤਹਿ-ਕਾਲ ਦਾ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ ਰੁ ਮ, ਪ ਨੁ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਨੁ ਪ, ਮ ਰੁ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਮ ਪ, ਨੁ ਪ, ਮ ਰੁ ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਰੁ—ਸਾ, ਸਾ ਰੁ ਮ—ਪ ਮ, ਨੁ ਪ, ਮ, ਰੁ ਸਾ।
2. ਰੁ ਮ ਪ, ਨੁ ਪ, ਮ ਪ ਨੁ ਪ, ਮ ਪ ਨੁ ਸਾਂ, ਸਾਂ ਨੁ ਪ, ਮ ਪ, ਮ ਰੁ—ਸਾ, ਨੁ ਸਾ।
3. ਮ—ਪ, ਨੁ...ਪ, ਮ ਪ ਨੁ ਪ, ਰੁ ਮ ਪ ਨੁ ਸਾਂ, ਸਾਂ ਨੁ ਪ, ਮ ਪ ਸਾਂ, ਰੁੰ—ਸਾਂ, ਮੰ—ਰੁੰ ਸਾਂ, ਨੁ ਪ, ਮ ਪ ਨੁ ਪ, ਰੇ ਮ ਪ ਨੁ ਪ, ਮ ਪ, ਮ, ਮ ਰੁ—ਸਾ, ਪ ਨੁ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਭੈਰਉ ਨਾਮਦੇਉ ਜੀ (ਪੰਨਾ 1164)

ਜੈਸੀ ਭੂਖੇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਅਨਾਜ॥ ਤ੍ਰਿਖਾਵੰਤ ਜਲ ਸੇਤੀ ਕਾਜ॥
ਜੈਸੀ ਮੂੜ ਕੁਟੰਬ ਪਰਾਇਣ॥ ਐਸੀ ਨਾਮੇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਰਾਇਣ॥੧॥
ਨਾਮੇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਾਰਾਇਣ ਲਾਗੀ॥ ਸਹਜ ਸੁਭਾਇ ਭਇਓ ਬੈਰਾਗੀ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਜੈਸੀ ਪਰ ਪੁਰਖਾ ਰਤ ਨਾਰੀ॥ ਲੋਭੀ ਨਰੁ ਧਨ ਕਾ ਹਿਤਕਾਰੀ॥
ਕਾਮੀ ਪੁਰਖ ਕਾਮਨੀ ਪਿਆਰੀ॥ ਐਸੀ ਨਾਮੇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮੁਰਾਰੀ॥੨॥
ਸਾਈ ਪ੍ਰੀਤਿ ਜਿ ਆਪੇ ਲਾਇ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਦੁਬਿਧਾ ਜਾਇ॥
ਕਬਹੁ ਨ ਤੂਟਸਿ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ॥ ਨਾਮੇ ਚਿਤੁ ਲਾਇਆ ਸਚਿ ਨਾਇ॥੩॥
ਜੈਸੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਾਰਿਕ ਅਰੁ ਮਾਤਾ॥ ਐਸਾ ਹਰਿ ਸੇਤੀ ਮਨੁ ਰਾਤਾ॥
ਪ੍ਰਣਵੈ ਨਾਮਦੇਉ ਲਾਗੀ ਪ੍ਰੀਤਿ॥ ਗੋਬਿਦੁ ਬਸੈ ਹਮਾਰੈ ਚੀਤਿ॥੪॥

ਰਾਗ ਬੈਰਾਗੀ ਭੈਰਉ

ਝਪਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਸਰਗਮ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਮਰੇ	ਮਰੇ	ਸਾਪ	ਮ	ਰੇ	ਸਾਰੇ	ਰੇ	ਮ
ਸ਼ਬਦ	ਨਾ	ਮੇ	ਪ੍ਰੀऽ	ऽऽ	ਤਿਨਾ	ਰਾ	ਇਣ	ਲਾऽ	ऽ	ਗੀ
	ਪ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਰੇ	ਸਾ	ਰੇਮ	ਪਮ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ
	ਸਹ	ਜਸੁ	ਭਾ	ऽ	ਇ	ਭਇਓ	ਬੈऽ	ਰਾ	ऽ	ਗੀ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x		2			0		3		

ਅੰਤਰਾ

	ਪਮ	ਪਮ	ਨੀ	ਪ	ਪ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਰੇਂ	ਸਾਂ
	ਜੈऽ	ਸੀऽ	ਭੂ	ऽ	ਖੇ	ਪ੍ਰੀ	ਤਿਅ	ਨਾऽ	ऽऽ	ਜ
	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਮਂ	ਮਂ	ਪਮਂ	ਰੇਂ	ਮਂ	ਰੇਂਮਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ
	ਤ੍ਰਿ	ਖਾ	ਵੰ	ਤ	ਜਲ	ਸੇ	ਤੀ	ਕਾऽ	ऽ	ਜ
	ਪਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਮਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਜੈ	ਸੀ	ਮੂ	ੜ	ਕੁ	ਟੰ	ਬਪ	ਰਾ	ऽ	ਇਣ
	ਸਾਂ	ਨੀ	ਪਨੀ	ਪ਼	ਮ	ਪ	ਮ	ਰੇਮ	ਰੇ	ਸਾ
	ਐ	ਸੀ	ਨਾऽ	ऽ	ਮੇ	ਪ੍ਰੀ	ਤਿਨ	ਰਾऽ	ऽ	ਇਣ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x		2			0		3		

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਭੈਰਉ ਕਬੀਰ ਜੀ (ਪੰਨਾ 1157)

ਇਹੁ ਧਨੁ ਮੇਰੇ ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਉ ॥ ਗਾਂਠਿ ਨ ਬਾਧਉ ਬੇਚਿ ਨ ਖਾਉ ॥੧॥ਰਹਾਉ ॥
ਨਾਉ ਮੇਰੇ ਖੇਤੀ ਨਾਉ ਮੇਰੇ ਬਾਰੀ ॥ ਭਗਤਿ ਕਰਉ ਜਨੁ ਸਰਨਿ ਤੁਮ੍ਹਾਰੀ ॥੧॥
ਨਾਉ ਮੇਰੇ ਮਾਇਆ ਨਾਉ ਮੇਰੇ ਪੂੰਜੀ ॥ ਤੁਮਹਿ ਛੋਡਿ ਜਾਨਉ ਨਹੀ ਦੂਜੀ ॥੨॥
ਨਾਉ ਮੇਰੇ ਬੰਧਿਪ ਨਾਉ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ॥ ਨਾਉ ਮੇਰੇ ਸੰਗਿ ਅੰਤਿ ਹੋਇ ਸਖਾਈ ॥੩॥
ਮਾਇਆ ਮਹਿ ਜਿਸੁ ਰਖੈ ਉਦਾਸੁ ॥ ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਹਉ ਤਾ ਕੋ ਦਾਸੁ ॥੪॥

ਰਾਗ ਬੈਰਾਗੀ ਭੈਰਉ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਸਾਨ਼ੀ	ਸਾਨ਼ੀ	ਸਾ	ਸਾ	ਮਰ਼ੇ	ਮਰ਼ੇ	ਸਾ	ਸਾ	ਮ	ਮ	ਰ਼ੇਮ	ਪਮ	ਰ਼ੇ	ਰ਼ੇ	ਸਾ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਇਃ	ਹੁਃ	ਧ	ਨੁ	ਮੇਃ	ਃਃ	ਰੇ	ਃ	ਹ	ਰਿ	ਕੋਃ	ਃਃ	ਨਾ	ਃ	ਉ	ਃ
	ਰ਼ੇ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਰ਼ੇ	ਸਾ	ਸਾ	ਮ	ਮ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਪਮ	ਪਮ	ਰ਼ੇਮ	ਰ਼ੇਸਾ
	ਗਾਂ	ਃ	ਠਿ	ਨ	ਬਾ	ਃ	ਧ	ਉ	ਬੇ	ਃ	ਚਿ	ਨ	ਖਾਃ	ਃਃ	ਉਃ	ਃਃ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਮ	ਮ	ਪ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਰ਼ੇਂ	ਰ਼ੇਂ	ਰ਼ੇਂ	ਰ਼ੇਂ	ਨ਼ੀ	ਰ਼ੇਂ	ਸਾਂ	—
	ਨਾ	ਉ	ਮੇ	ਰੇ	ਖੇ	ਃ	ਤੀ	ਃ	ਨਾ	ਉ	ਮੇ	ਰੇ	ਬਾ	ਃ	ਰੀ	ਃ
	ਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਰ਼ੇਂ	ਮਂ	ਰ਼ੇਂ	ਰ਼ੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰ਼ੇਸਾਂ	ਨ਼ੀਪ	ਮਪ	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਨ਼ੀਪ	ਮਰ਼ੇ	ਮਰ਼ੇ	ਸਾ
	ਭ	ਗ	ਤਿ	ਕ	ਰਉ	ਃ	ਜ	ਨੁ	ਸਃ	ਰਃ	ਨਿਃ	ਤੁਃ	ਮ੍ਹਾਃ	ਃਃ	ਰੀਃ	ਃ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

1	ਸਾਰ਼ੇ ਮਪ ਨ਼ੀਪ ਮਪ	ਨ਼ੀਪ ਨ਼ੀਪ ਨ਼ੀਪ ਮਪ	ਰ਼ੇਮ ਪਮ ਨ਼ੀਪ ਮਪ	ਮਰ਼ੇ ਸਾਰ਼ੇ ਸਾਨ਼ੀ ਰ਼ੇਸਾ
2	ਸਾਰ਼ੇ ਸਾਸਾ ਰ਼ੇਮ ਰ਼ੇਰ਼ੇ	ਮਪ ਮਮ ਪਨ਼ੀ ਪਪ	ਨ਼ੀਸਾਂ ਨ਼ੀਨ਼ੀ ਸਾਂਰ਼ੇਂ ਸਾਂਸਾਂ	ਰ਼ੇਂਮਂ ਰ਼ੇਂਰ਼ੇਂ ਨ਼ੀਸਾਂ ਨ਼ੀਨ਼ੀ
	ਰ਼ੇਂਸਾਂ ਨ਼ੀਸਾਂ ਰ਼ੇਂਸਾਂ ਨ਼ੀਪ	ਮਰ਼ੇ ਸਾਨ਼ੀ ਸਾ ਰ਼ੇਂਸਾਂ	ਨ਼ੀਪ ਮਰ਼ੇ ਸਾਨ਼ੀ ਸਾ	ਰ਼ੇਂਸਾਂ ਨ਼ੀਪ ਮਰ਼ੇ ਸਾਨ਼ੀ
3	ਸਾਨ਼ੀ ਸਾਨ਼ੀ ਸਾਸਾ ਨ਼ੀਸਾ	ਮਰ਼ੇ ਮਰ਼ੇ ਸਾਸਾ ਨ਼ੀਸਾ	ਮਮ ਮਮ ਰ਼ੇਮ ਪਮ	ਰ਼ੇਮ ਪਮ ਰ਼ੇਸਾ ਨ਼ੀਸਾ
	ਮਮ ਮਮ ਨ਼ੀਪ ਮਮ	ਪਨ਼ੀ ਸਾਂਨ਼ੀ ਰ਼ੇਂਸਾਂ ਨ਼ੀਸਾਂ	ਨ਼ੀਰ਼ੇਂ ਸਾਂਨ਼ੀ ਪਮ ਨ਼ੀਪ	ਮਰ਼ੇ ਮਪ ਮਰ਼ੇ ਸਾਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0	3	X	2

ਰਾਗ ਕੌਂਸ਼ੀ ਭੈਰਉ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਭੈਰਉ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਰਿਸ਼ਭ, ਦੋਵੇਂ ਧੈਵਤ, ਦੋਵੇਂ ਨਿਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਮੱਧਮ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਮਾਲਵ-ਕੌਸਿਕ ਅਤੇ ਭੈਰਉ ਦੇ ਮੇਲ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ਼ਦੇ ਪੂਰਵਾਂਗ ਵਿਚ ਕੌਂਸ਼ੀ ਅਤੇ ਉਤਰਾਂਗ ਵਿਚ ਬਾਗੇ ਸ੍ਰੀ ਦੇ ਸੁਰ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ੁੱਧ ਰਿਸ਼ਭ, ਧੈਵਤ ਅਤੇ ਕੋਮਲ ਨਿਸ਼ਾਦ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਭ ਵਰਜਿਤ ਹੈ। ਜਾਤੀ ਛਾੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਪ੍ਰਾਤਹਿ-ਕਾਲ ਦਾ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ ਮ, ਗ ਮ ਪ ਮ, ਮ ਨੀ ਧੁ, ਨੀ ਧੁ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ, ਰੇਂ ਨੁੀ ਧ ਪ, ਮ ਗਮ, ਗ ਮ ਪ ਰੇੁ ਸਾ। ਰੇੁ ਧੁ ਸਾਨੁੀ, ਸਾ।
ਪਕੜ—ਸਾ ਮ, ਗ ਮ ਪ ਮ, ਨੀ ਧੁ ਸਾਂ, ਰੇਂ ਨੁੀ ਧ ਪ, ਮ ਗ ਮ, ਪ ਰੇੁ ਸਾ, ਸਾ ਮ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਸਾ ਮ, ਗ ਮ, ਪ ਮ, ਮ, ਗ ਮ ਪ ਰੇੁ—ਸਾ, ਰੇੁ ਧੁ—ਸਾਨੁੀ ਸਾ।
2. ਸਾ ਮ— —, ਪ ਮ, ਗ ਮ ਪ ਮ, ਨੁੀ ਧ ਪ, ਮ ਪ, ਮ, ਗ ਮ, ਮ ਨੁੀ ਧੁ, ਨੁੀ ਧ ਪ, ਮ ਪ ਰੇੁ— —ਸਾ।
3. ਮ, ਪ, ਨੁੀ ਧ ਪ, ਗ ਮ ਪ ਮ, ਨੀ ਧੁ ਸਾਂ, ਰੇਂ— —ਨੁੀ ਧ ਪ, ਮੰ ਗ ਮ, ਪ, ਰੇੁ ਸਾ, ਰੇੁ ਧੁ ਸਾ ਨੁੀ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1142)

ਨਾਮੁ ਲੈਤ ਮਨੁ ਪਰਗਟੁ ਭਇਆ॥ ਨਾਮੁ ਲੈਤ ਪਾਪੁ ਤਨ ਤੇ ਗਇਆ॥
ਨਾਮੁ ਲੈਤ ਸਗਲ ਪੁਰਬਾਇਆ॥ ਨਾਮੁ ਲੈਤ ਅਠਸਠਿ ਮਜਨਾਇਆ॥੧॥
ਤੀਰਥੁ ਹਮਰਾ ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਮੁ॥ ਗੁਰਿ ਉਪਦੇਸਿਆ ਤਤੁ ਗਿਆਨੁ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਨਾਮੁ ਲੈਤ ਦੁਖੁ ਦੂਰਿ ਪਰਾਨਾ॥ ਨਾਮੁ ਲੈਤ ਅਤਿ ਮੂੜ ਸੁਗਿਆਨਾ॥
ਨਾਮੁ ਲੈਤ ਪਰਗਟਿ ਉਜੀਆਰਾ॥ ਨਾਮੁ ਲੈਤ ਛੁਟੇ ਜੰਜਾਰਾ॥੨॥
ਨਾਮੁ ਲੈਤ ਜਮੁ ਨੇੜਿ ਨ ਆਵੈ॥ ਨਾਮੁ ਲੈਤ ਦਰਗਹ ਸੁਖੁ ਪਾਵੈ॥
ਨਾਮੁ ਲੈਤ ਪ੍ਰਭੁ ਕਹੈ ਸਾਬਾਸਿ॥ ਨਾਮੁ ਹਮਾਰੀ ਸਾਚੀ ਰਾਸਿ॥੩॥
ਗੁਰਿ ਉਪਦੇਸੁ ਕਹਿਓ ਇਹੁ ਸਾਰੁ॥ ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਮਨ ਨਾਮੁ ਅਧਾਰੁ॥
ਨਾਨਕ ਉਧਰੇ ਨਾਮ ਪੁਨਹਚਾਰ॥ ਅਵਰਿ ਕਰਮ ਲੋਕਹ ਪਤੀਆਰ॥੪॥

ਰਾਂਗਾ ਕੌਸ਼ੀ ਭੈਰਉ

ਚਾਰ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਸਰਗਮ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾਧ̱	ਪ	ਮ	ਮ	ਮਗ	ਪਮ	ਗਮ	ਮਰੇ̱	ਰੇ̱	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਤੀ	ਰ	ਥੁऽ	ਹ	ਮ	ਰਾ	ਹऽ	ਰਿऽ	ਕੋऽ	ਨਾऽ	ऽ	ਮੁ
	ਸਾਰੇ̱	ਨ਼ੀ	ਧ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਗਰੇ̱	ਗ	ਮ	ਰੇ	ਨ਼ੀ	ਸਾ
	ਗੁऽ	ਰਿ	ਉਪ	ਦੇ	ਸਿ	ਆ	ਤऽ	ਤੁ	ਗਿਆ	ऽ	ऽ	ਨੁ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ

	ਧ̱	ਪ	ਧ̱	ਮ	ਧ̱	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਨਾ	ਮੁ	ਲੈ	ਤ	ਮ	ਨੁ	ਪ	ਰ	ਗਟੁ	ਭ	ਇਆ	ऽ
	ਧ̱	ਨੀ	ਰੇ̱ਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਗਂ	ਮਂ	ਰੇਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਨਾ	ਮੁ	ਲੈ	ऽ	ਤ	ਪਾ	ਪੁ	ਤਨ	ਤੇ	ऽ	ਗਇ	ਆ
	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਧ	ਪ	ਪ	ਧਮ	ਧ̱	ਨੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਨਾ	ਮੁ	ਲੈ	ऽ	ਤ	ਸ	ਗਲ	ਪੁ	ਰ	ਬਾऽ	ऽ	ਇਆ
	ਪ	ਪ	ਸਾਂ	ਸਾਂਨੀ	ਧਨੀ	ਪ—	ਗਮ	ਪਮ	ਗਮ	ਰੇ̱	ਸਾ	ਸਾ
	ਨਾ	ਮੁ	ਲੈ	ऽਤ	ਅऽ	ਠऽ	ਸऽ	ਠਿऽ	ਮਜ	ਨਾ	ऽ	ਇਆ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		0		2		0		3		4	

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1140)

ਬਿਨੁ ਬਾਜੇ ਕੈਸੋ ਨਿਰਤਿਕਾਰੀ ॥ ਬਿਨੁ ਕੰਠੈ ਕੈਸੇ ਗਾਵਨਹਾਰੀ ॥
ਜੀਲ ਬਿਨਾ ਕੈਸੇ ਬਜੈ ਰਬਾਬ ॥ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਬਿਰਥੇ ਸਭਿ ਕਾਜ ॥੧॥
ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਕਹਹੁ ਕੋ ਤਰਿਆ ॥ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕੈਸੇ ਪਾਰਿ ਪਰਿਆ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਬਿਨੁ ਜਿਹਵਾ ਕਹਾ ਕੋ ਬਕਤਾ ॥ ਬਿਨੁ ਸ੍ਰਵਨਾ ਕਹਾ ਕੋ ਸੁਨਤਾ ॥
ਬਿਨੁ ਨੇਤ੍ਰਾ ਕਹਾ ਕੋ ਪੇਖੈ ॥ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਨਰੁ ਕਹੀ ਨ ਲੇਖੈ ॥੨॥
ਬਿਨੁ ਬਿਦਿਆ ਕਹਾ ਕੋਈ ਪੰਡਿਤ ॥ ਬਿਨੁ ਅਮਰੈ ਕੈਸੇ ਰਾਜ ਮੰਡਿਤ ॥
ਬਿਨੁ ਬੂਝੇ ਕਹਾ ਮਨੁ ਠਹਰਾਨਾ ॥ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਸਭੁ ਜਗੁ ਬਉਰਾਨਾ ॥੩॥
ਬਿਨੁ ਬੈਰਾਗ ਕਹਾ ਬੈਰਾਗੀ ॥ ਬਿਨ ਹਉ ਤਿਆਗਿ ਕਹਾ ਕੋਊ ਤਿਆਗੀ ॥
ਬਿਨੁ ਬਸਿ ਪੰਚ ਕਹਾ ਮਨ ਚੂਰੇ ॥ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਸਦ ਸਦ ਹੀ ਝੂਰੇ ॥੪॥
ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਦੀਖਿਆ ਕੈਸੇ ਗਿਆਨੁ ॥ ਬਿਨੁ ਪੇਖੇ ਕਹੁ ਕੈਸੋ ਧਿਆਨੁ ॥
ਬਿਨੁ ਭੈ ਕਥਨੀ ਸਰਬ ਬਿਕਾਰ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਦਰ ਕਾ ਬੀਚਾਰ ॥੫॥

ਰਾਗ ਕੌਸ਼ੀ ਭੈਰਉ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਸਾ	ਗ	ਮ	ਪ	ਪ	ਮਗ	ਮ	ਮ	ਗਮ	ਪਧ	ਪ	ਪ	ਗਮ	ਪਮ	ਰੇ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਨਾ	ઽ	ਮ	ਬਿ	ਨਾ	ઽઽ	ઽ	ਕ	ਹਹੁ	ઽઽ	ਕੋ	ઽ	ਤઽ	ਰਿઽ	ਆ	ઽ
	ਧ਼	ਨ਼ੀ	ਧ਼	ਧ਼	ਨ਼ੀ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ	ਗਰੇ	ਸਾਰੇ	ਗ	ਮ	ਰੇ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਸਾ
	ਬਿ	ਨੁ	ਸ	ਤਿ	ਗੁ	ਰ	ਕੈ	ઽ	ਸੇઽ	ઽઽ	ਪਾ	ਰਿ	ਪ	ਰਿ	ਆ	ઽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਮ	ਮ	ਮ	ਮ	ਨੀ	ਧੁ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	—	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	—
	ਬਿ	ਨੁ	ਬਾ	ઽ	ਜੇ	ઽ	ਕੈ	ઽ	ਸੋ	ઽ	ਨਿ	ਰਤਿ	ਕਾ	ઽ	ਰੀ	ઽ
	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਗਾਂਰੇਂ	ਸਾਂਰੇਂ	ਗਾਂਮਂ	ਗਾਂਰੇਂ	ਨੀ	—	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਨੀ	ਨੀ	ਧ	ਪ
	ਬਿ	ਨੁ	ਕੰ	ਠੈ	ઽઽ	ਕੈઽ	ਸੇઽ	ઽઽ	ਗਾ	ઽ	ਵ	ਨ	ਹਾ	ઽ	ਰੀ	ઽ
	ਸਾ	ਗ	ਮ	ਮ	ਪ	ਮ	ਗ	ਮ਼	ਨੀਧ	ਪਧੁ	ਨੀਸਾਂ	ਨੀਧ	ਪ	ਧ	ਪ	ਪ
	ਜੀ	ਲ	ਬਿ	ਨਾ	ઽ	ਕੈ	ઽ	ਸੇ	ਬઽ	ਜੈઽ	ઽઽ	ਰઽ	ਬਾ	ઽ	ਬ	ઽ
	ਮ	ਧੁ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀਧ	ਪਧ	ਨੀਸਾਂ	ਨੀਧ	ਪਮ	ਗਮ	ਰੇਸਾ	—
	ਨਾ	ઽ	ਮ	ਬਿ	ਨਾ	ઽ	ਬਿઽ	ਰ	ਥੇઽ	ઽઽ	ਸઽ	ਭਿઽ	ਕਾઽ	ઽઽ	ਜઽ	ઽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
1	ਨ਼ੀਸਾ	ਗਮ	ਪਮ	ਗਮ	ਧੁਪ	ਮਪ	ਗਮ	ਰੇਸਾ	ਸਾਨ਼ੀ	ਧੁਨ਼ੀ	ਧਸਾ	ਨ਼ੀਰੇ	ਮਪ	ਗਰੇ	ਗਰੇ	ਨ਼ੀਸਾ
2	ਸਾਧ	ਪਧ	ਮਪ	ਗਮ	ਧੁਪ	ਧੁਪ	ਨੀਧੁ	ਪਮ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂਧੁ	ਨੀਧੁ	ਪਮ	ਪਧੁ	ਨੀਸਾਂ	ਧਨੀ	ਧੁਪ
	ਪਸਾਂ	ਸਾਂਸਾਂ	ਨੀਨੀ	ਧੁਪ	ਧੁਨੀ	ਨੀਨੀ	ਧੁਨੀ	ਧੁਪ	ਮਧੁ	ਧੁਪ	ਪਧੁ	ਪਮ	ਪਸਾਂ	ਨੀਧੁ	ਪਮ	ਪਨੀ
	ਧੁਪ	ਮਗ	ਮਧੁ	ਪਮ	ਗਰੇ	ਗਪ	ਮਗ	ਰੇਸਾ	ਪਸਾਂ	ਨੀਧੁ	ਪਮ	ਪਨੀ	ਧਪ	ਮਗ	ਮਧੁ	ਪਮ
	ਗਰੇ	ਗਪ	ਮਗ	ਰੇਸਾ	ਪਸਾਂ	ਨੀਧੁ	ਪਮ	ਪਨੀ	ਧੁਪ	ਮਗ	ਮਧੁ	ਪਮ	ਗਰੇ	ਗਪ	ਮਗ	ਰੇਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਰਾਗ ਸ਼ਿਵਮਤ ਭੈਰਉ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਭੈਰਉ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਭ, ਧੈਵਤ ਕੋਮਲ, ਦੋਵੇਂ ਗੰਧਾਰ, ਦੋਵੇਂ ਨਿਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਪੰਚਮ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਜਾਤੀ ਵਕਰ ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਹ ਭੈਰਉ ਅੰਗ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ਿਵ ਭੈਰਉ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਇਕ ਅ-ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਰਾਗ ਹੈ। ਸ਼ੁੱਧ ਗੰਧਾਰ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸੁਰ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨਾਲ ਭੈਰਉ ਰਾਗ ਅਤੇ ਕੋਮਲ ਗੰਧਾਰ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸੁਰ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨ ਨਾਲ ਤੋੜੀ ਆਸਾਵਰੀ, ਭੈਰਵੀ ਆਦਿਕ ਰਾਗ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਭੈਰਉ ਦਾ ਆਲਾਪ ਲੈ ਕੇ ਅੰਤ ਵਿਚ 'ਰੇ॒ ਗੁ ਰੇ॒ ਸਾ', ਆਦਿਕ ਇਹਨਾਂ ਸੁਰਾਂ ਨਾਲ ਆਲਾਪ ਅਤੇ ਤਾਨਾਂ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ੁਧ ਭੈਰਉ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਧੈਵਤ ਸੰਵਾਦੀ ਰਿਸ਼ਭ ਸੁਰ ਮੰਨਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸਿੱਧੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਬਲਕਿ 'ਨ਼ੀ ਸਾ ਗੁ ਰੇ॒ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਸਾ ਧੁ ਨ਼ੀ ਪ਼', ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸੁਰ ਸਮੁਦਾਇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਪ੍ਰਾਤਹਿ-ਕਾਲ ਦਾ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ ਰੇ॒ ਸਾ, ਗ ਮ ਪ, ਧੁ ਧੁ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਨ਼ੀ ਧੁ ਪ, ਮ ਗ ਮ ਪ, ਮ ਗ ਮ ਗ ਰੇ॒, ਗੁ ਰੇ॒ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਗ, ਗ ਮ ਪ, ਧੁ ਧੁ ਸਾਂ, ਰੇ॒ਂ ਨ਼ੀ ਧੁ, ਪ, ਧੁ ਨ਼ੀ ਧੁ ਪ ਮ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਰੇ॒ ਰੇ॒ ਸਾ, ਗ ਮ ਪ ਮ, ਗ ਰੇ॒ ਸਾ।
2. ਨ਼ੀ ਸਾ, ਗੁ ਰੇ॒ ਸਾ, ਧੁ ਪ ਗ ਮ, ਪ ਗ, ਮ ਰੇ॒ ਸਾ।
3. ਪ, ਪ, ਗ ਮ, ਰੇ॒, ਗ ਮ ਧੁ ਪ, ਗ ਮ ਰੇ॒, ਸਾ, ਗ, ਗ, ਮ ਰੇ॒, ਗ ਪ, ਮ ਗੁ ਰੇ॒, ਸਾ।
4. ਪ, ਨ਼ੀਧੁ, ਨ਼ੀਸਾਂ, ਸਾਂ ਰੇ॒ਂ—ਸਾਂ, ਧੁ ਨੀ ਸਾਂ, ਰੇ॒ਂ ਗੁਂ ਰੇ॒ਂ ਸਾਂ, ਨੀ ਸਾਂ ਧੁ ਨ਼ੀ ਧੁ ਪ, ਪ ਧੁ, ਨੀ ਸਾਂ, ਧੁ ਪ, ਮ ਗ, ਮ ਰੇ॒ ਸਾ
5. ਸਾ, ਧੁ ਧੁ, ਨ਼ੀ ਧੁ ਪ, ਪ ਧੁ ਨੀ ਸਾਂ, ਧੁ, ਧੁ, ਪ, ਗ ਗ ਰੇ॒, ਗ ਮ ਪ ਮ ਗ ਰੇ॒, ਗੁ ਰੇ॒ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1138)

ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਿ ਸਰਬ ਫਲ ਪਾਏ॥ ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਮੈਲੁ ਮਿਟਾਏ॥੧॥
ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ ਪ੍ਰਭ ਤੇਰੋ ਨਾਉ॥ ਪੂਰਬਿ ਕਰਮ ਲਿਖੇ ਗੁਣ ਗਾਉ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਹੋਵੈ ਉਧਾਰੁ॥ ਸੋਭਾ ਪਾਵੈ ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਦੁਆਰ॥੨॥
ਸਰਬ ਕਲਿਆਣ ਚਰਣ ਪ੍ਰਭ ਸੇਵਾ॥ ਧੂਰਿ ਬਾਛਹਿ ਸਭਿ ਸੁਰਿ ਨਰ ਦੇਵਾ॥੩॥
ਨਾਨਕ ਪਾਇਆ ਨਾਮ ਨਿਧਾਨੁ॥ ਹਰਿ ਜਪਿ ਜਪਿ ਉਧਰਿਆ ਸਗਲ ਜਹਾਨੁ॥੪॥

ਰਾਗ ਸ਼ਿਵਮਤ ਭੈਰਉ, ਇਕ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	11	12	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਸਰਗਮ	ਗਮਧੁ	ਪਧੁਮਧ	ਗੁ	ਗੁਮ	ਰੇਗੁਰੇ	ਸਾ	ਸਾਮ	ਗਮਪਪ	ਧੁਸਾਂ	ਨੀਸਾਂਰੇਂ	ਨੀਧੁਪਨੀ	ਧੁਪਮਗ
ਸ਼ਬਦ	ਸऽਤਿ	ਗੁऽਰੁऽ	ਸੇ	ਵਿऽ	ਸऽਰ	ਬ	ਫऽ.	ਲऽऽऽ	ਪਾऽ	ऽऽऽ	ਏऽऽऽ	ऽऽऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	4		x		0		2		0		3	

ਅੰਤਰਾ

	ਧੁਪਮਪ	ਧੁਸਾਂਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਗਂਰੇਂਸਾਂ	ਨੀਸਾਂਧੁਨੀ	ਧੁਪ	ਧੁ	ਸਾਂਨੀਸਾਂਰੇਂ	ਨੀਧੁਪਨੀ	ਧੁਪਮਗ
	ਜऽਨऽ	ਮऽਜ	ਨ	ਮऽ	ਕੀऽ	ऽऽऽ	ਮੈऽਲੁऽ	ਮਿऽ	ਟਾ	ऽऽऽऽ	ਏऽऽऽ	ऽऽऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	4		x		0		2		0		3	

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1146)

ਨਿਰਧਨ ਕਉ ਤੁਮ ਦੇਵਹੁ ਧਨਾ ॥ ਅਨਿਕ ਪਾਪ ਜਾਹਿ ਨਿਰਮਲ ਮਨਾ ॥
ਸਗਲ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨ ਕਾਮ ॥ ਭਗਤ ਅਪੁਨੇ ਕਉ ਦੇਵਹੁ ਨਾਮ ॥੧॥
ਸਫਲ ਸੇਵਾ ਗੋਪਾਲ ਰਾਇ ॥
ਕਰਨ ਕਰਾਵਨਹਾਰ ਸੁਆਮੀ ਤਾ ਤੇ ਬਿਰਥਾ ਕੋਇ ਨ ਜਾਇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਰੋਗੀ ਕਾ ਪ੍ਰਭ ਖੰਡਹੁ ਰੋਗੁ ॥ ਦੁਖੀਏ ਕਾ ਮਿਟਾਵਹੁ ਪ੍ਰਭ ਸੋਗੁ ॥
ਨਿਥਾਵੇ ਕਉ ਤੁਮ੍ ਥਾਨਿ ਬੈਠਾਵਹੁ ॥ ਦਾਸ ਅਪਨੇ ਕਉ ਭਗਤੀ ਲਾਵਹੁ ॥੨॥
ਨਿਮਾਣੇ ਕਉ ਪ੍ਰਭ ਦੇਤੋ ਮਾਨੁ ॥ ਮੂੜ ਮੁਗਧੁ ਹੋਇ ਚਤੁਰ ਸੁਗਿਆਨੁ ॥
ਸਗਲ ਭਇਆਨ ਕਾ ਭਉ ਨਸੈ ॥ ਜਨ ਅਪਨੇ ਕੈ ਹਰਿ ਮਨਿ ਬਸੈ ॥੩॥
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਭ ਸੂਖ ਨਿਧਾਨ ॥ ਤਤੁ ਗਿਆਨੁ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮ ॥
ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਸੰਤ ਟਹਲੈ ਲਾਏ ॥ ਨਾਨਕ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਸਮਾਏ ॥੪॥

ਰਾਗ ਸ਼ਿਵਮਤ ਭੈਰਉ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਸਾ	ਗ	ਮ	ਪ	ਮਪ	ਨੀ̱ਧ̱	ਪਮ	ਪਪ	ਗ	ਧ̱ਪ	ਮ	ਗ	ਰੇ̱	ਗ	ਰੇ̱	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਸ	ਫ	ऽ	ਲ	ਸੇऽ	ऽऽ	ਵਾऽ	ऽऽ	ਗੋ	ਪਾऽ	ऽ	ਲ	ਰਾ	ऽ	ਇ	ऽ
	ਸਾ	ਧ̱̣	ਨੀ̣	ਧ̱̣	ਰੇ̱	ਰੇ̱	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਮ	ਗ	ਮ	ਧ̱	ਪ	ਮ	ਪ
	ਕ	ਰ	ਨ	ਕ	ਰਾ	ऽ	ਵ	ਨ	ਹਾ	ऽ	ਰ	ਸੁ	ਆ	ऽ	ਮੀ	ऽ
	ਪ	ਧ̱	ਸਾਂ	ਨੀ	ਧ̱ਨੀ	ਸਾਂਨੀ	ਧ̱	ਪ	ਗਮ	ਪਮ	ਗ	ਮ	ਰੇ̱	ਗ	ਰੇ̱	ਸਾ
	ਤਾ	ऽ	ਤੇ	ऽ	ਬਿऽ	ਰऽ	ਥਾ	ऽ	ਕੋऽ	ऽऽ	ਇ	ਨ	ਜਾ	ऽ	ਇ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਅੰਤਰਾ

	—	ਮ	ਪ	ਧ̱	ਮ	ਪ	ਧ̱	ਨੀ	ਸਾਂ	—	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਧ̱	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ऽ	ਨਿਰ	ਧ	ਨ	ਕ	ਉ	ਤੁ	ਮ	ਦੇ	ऽ	ਵਹੁ	ਧ	ਨਾ	ऽ	ऽ	ऽ
	—	ਰੇਂ̱	ਰੇਂ̱	ਰੇਂ̱	ਰੇਂ̱	ਗਂ	ਰੇਂ̱	ਸਾਂ	ਰੇਂ̱	ਨੀ	ਸਾਂ	ਧ̱	ਨੀ	ਰੇਂ̱	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ऽ	ਅਨਿ	ਕ	ਪਾ	ऽ	ਪ	ਜਾ	ਹਿ	ਨਿ	ਰ	ਮ	ਲ	ਮ	ऽ	ਨਾ	ऽ
	—	ਸਾ	ਰੇ̱	ਸਾ	ਗ	ਗ	ਮ	ਪ	ਧ̱	ਪ	ਨੀ	ਧ	ਪ	ਮ	ਪ	ਪ
	ऽ	ਸਗ	ਲ	ਮ	ਨੋ	ऽ	ਰ	ਥ	ਪੂ	ऽ	ਰ	ਨ	ਕਾ	ऽ	ਮ	ऽ
	ਪ	ਧ̱	ਸਾਂ	ਨੀ	ਧ̱ਨੀ	ਸਾਂਨੀ	ਧ	ਪ	ਗਮ	ਪਮ	ਗ	ਮ	ਰੇ̱	ਗ	ਰੇ̱	ਸਾ
	ਭ	ਗ	ਤ	ਅਪੁ	ਨੇऽ	ऽऽ	ਕ	ਉ	ਦੇऽ	ऽऽ	ਵ	ਹੁ	ਨਾ	ऽ	ਮ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
1	ਸਾਰੇ੍	ਰੇ੍ਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ	ਧ਼ਨ਼ੀ	ਸਾਰੇ੍	ਮਮ	ਰੇ੍ਗ਼	ਰੇ੍ਸਾ	ਮਪ	ਨੀਨੀ	ਧ਼ਪ	ਮਪ	ਗਮ	ਪਗ	ਮਗ਼	ਰੇ੍ਸਾ
2	ਮਪ	ਧ਼ਧ਼	ਮਪ	ਧ਼ਨੀ	ਪਧ਼	ਨੀਸਾਂ	ਰੇ੍ਰੇਂ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇ੍ਂਗ	ਸਾਂਰੇ੍ਂ	ਨੀਸਾਂ	ਸਾਂਰੇ੍ਂ	ਨੀਸਾਂ	ਧ਼ਨੀ	ਸਾਂਨੀ	ਧ਼ਪ
	ਮਪ	ਪਸਾਂ	ਨ਼ੀਧ਼	ਪਮ	ਪਨ਼ੀ	ਧ਼ਪ	ਮਗ	ਮਧ਼	ਪਮ	ਗਰੇ੍	ਗਪ	ਮਗ਼	ਰੇ੍ਸਾ	ਗਪ	ਮਗ਼	ਰੇ੍ਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਰਾਗ ਬੰਗਾਲ ਭੈਰਉ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਭੈਰਉ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਭ, ਧੈਵਤ ਸੁਰ ਕੋਮਲ, ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹੈ। ਜਾਤੀ ਛਾੜਵ-ਛਾੜਵ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਪੰਚਮ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਭੈਰਉ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪ ਹੈ, ਪਰ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸੁਰ ਦੇ ਵਰਜਿਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਭੈਰਉ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਸੁਰ ਵਕਰ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। 'ਸਾ ਧੁ ਮ ਪ', ਇਹ ਸੁਰ ਸੰਗਤੀ ਰਾਗ ਵਾਚਕ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਪ੍ਰਾਤਹਿ-ਕਾਲ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ ਰੇੁ, ਗ ਮ ਪ, ਧੁ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਧੁ ਪ ਮ, ਪਗ ਮ, ਰੇੁ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਸਾ, ਧ਼ੁ ਸਾ, ਸਾ ਰੇੁ, ਧੁ ਧੁ ਪ ਗ ਮ, ਰੇੁ ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਰੇੁ ਸਾ, ਧ਼ੁ ਸਾ, ਰੇੁ, ਰੇੁ, ਸਾ, ਧ਼ੁ ਰੇੁ ਸਾ, ਸਾ ਧ਼ੁ ਪ, ਧ਼ੁ ਰੇੁ ਸਾ।
2. ਗ ਮ ਰੇੁ, ਪ ਗ ਮ ਰੇੁ, ਰੇੁ, ਸਾ, ਧੁ ਧੁ ਪ, ਗ ਮ ਪ, ਗ ਮ ਰੇੁ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1147)

ਤੇਰੀ ਟੇਕ ਰਹਾ ਕਲਿ ਮਾਹਿ ॥ ਤੇਰੀ ਟੇਕ ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਗਾਹਿ ॥
ਤੇਰੀ ਟੇਕ ਨ ਪੋਹੈ ਕਾਲੁ ॥ ਤੇਰੀ ਟੇਕ ਬਿਨਸੈ ਜੰਜਾਲੁ ॥
ਦੀਨ ਦੁਨੀਆ ਤੇਰੀ ਟੇਕ ॥ ਸਭ ਮਹਿ ਰਵਿਆ ਸਾਹਿਬੁ ਏਕ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਤੇਰੀ ਟੇਕ ਕਰਉ ਆਨੰਦ ॥ ਤੇਰੀ ਟੇਕ ਜਪਉ ਗੁਰ ਮੰਤ ॥
ਤੇਰੀ ਟੇਕ ਤਰੀਐ ਭਉ ਸਾਗਰੁ ॥ ਰਾਖਣਹਾਰੁ ਪੂਰਾ ਸੁਖ ਸਾਗਰੁ ॥੨॥
ਤੇਰੀ ਟੇਕ ਨਾਹੀ ਭਉ ਕੋਇ ॥ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਾਚਾ ਸੋਇ ॥
ਤੇਰੀ ਟੇਕ ਤੇਰਾ ਮਨਿ ਤਾਣੁ ॥ ਈਹਾਂ ਊਹਾਂ ਤੂ ਦੀਬਾਣੁ ॥੩॥
ਤੇਰੀ ਟੇਕ ਤੇਰਾ ਭਰਵਾਸਾ ॥ ਸਗਲ ਧਿਆਵਹਿ ਪ੍ਰਭ ਗੁਣਤਾਸਾ ॥
ਜਪਿ ਜਪਿ ਅਨਦੁ ਕਰਹਿ ਤੇਰੇ ਦਾਸਾ ॥ ਸਿਮਰਿ ਨਾਨਕ ਸਾਚੇ ਗੁਣਤਾਸਾ ॥੪॥

ਰਾਗ ਬੰਗਾਲ ਭੈਰਉ

ਝਪਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਸਰਗਮ	ਧ਼	ਪ	ਪਰੇ਼	ਰੇ਼	ਸਾ	ਗਮ	ਗਪਗਮ	ਰੇ਼	ਰੇ਼	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਦੀ	ਨ	ਦੁऽ	ਨੀ	ਆ	ਤੇऽ	ਰੀऽऽऽ	ਟੇ	ऽ	ਕ
	ਮਗ	ਮ	ਧ਼	ਧ਼	ਪ	ਮਪ	ਗਮ	ਰੇ਼	ਰੇ਼	ਸਾ
	ਸਭ	ਮਹਿ	ਰ	ਵਿ	ਆ	ਸਾऽ	ਹਿਬੁ	ਏ	ऽ	ਕ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x		2			0		3		

ਅੰਤਰਾ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	ਗ	ਮ	ਧ਼	ਪ	ਪ	ਧ਼ਪ	ਧ਼ਰੇਂ਼	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਤੇ	ਰੀ	ਟੇ	ऽ	ਕ	ਰਹਾ	ਕਲਿ	ਮਾ	ऽ	ਹਿ
	ਸਾਂਧ਼	ਸਾਂ	ਰੇਂ਼	ਰੇਂ਼	ਰੇਂ਼	ਰੇਂ਼ਗਂ	ਮਂਪਂ	ਗਂਮਂ	ਰੇਂ਼	ਸਾਂ
	ਤੇऽ	ਰੀ	ਟੇ	ऽ	ਕ	ਤੇਰੇ	ਗੁਣ	ਗਾऽ	ऽ	ਹਿ
	ਰੇਂ਼	ਰੇਂ਼	ਗਂ	ਰੇਂ਼	ਰੇਂ਼	ਸਾਂਰੇਂ਼	ਸਾਂਧ਼	ਰੇਂ਼	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਤੇ	ਰੀ	ਟੇ	ऽ	ਕ	ਨऽ	ਪੋਹੈ	ਕਾ	ऽ	ਲੁ
	ਪਧ	ਸਾਂਰੇਂ਼	ਸਾਂ	ਧ਼	ਪ	ਗ	ਮਪ	ਗਮ	ਰੇ਼	ਸਾ
	ਤੇऽ	ਰੀऽ	ਟੇ	ऽ	ਕ	ਬਿਨ	ਸੈऽ	ਜੰऽ	ਜਾ	ਲੁ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x		2			0		3		

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1139)

ਜਿਸੁ ਤੂ ਰਾਖਹਿ ਤਿਸੁ ਕਉਨੁ ਮਾਰੈ ॥ ਸਭ ਤੁਝ ਹੀ ਅੰਤਰਿ ਸਗਲ ਸੰਸਾਰੈ ॥
ਕੋਟਿ ਉਪਾਵ ਚਿਤਵਤ ਹੈ ਪ੍ਰਾਣੀ ॥ ਸੋ ਹੋਵੈ ਜਿ ਕਰੈ ਚੋਜ ਵਿਡਾਣੀ ॥
ਰਾਖਹੁ ਰਾਖਹੁ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ ॥ ਤੇਰੀ ਸਰਣਿ ਤੇਰੈ ਦਰਵਾਰਿ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਜਿਨਿ ਸੇਵਿਆ ਨਿਰਭਉ ਸੁਖਦਾਤਾ ॥ ਤਿਨਿ ਭਉ ਦੂਰਿ ਕੀਆ ਏਕੁ ਪਰਾਤਾ ॥
ਜੋ ਤੂ ਕਰਹਿ ਸੋਈ ਫੁਨਿ ਹੋਇ ॥ ਮਾਰੈ ਨ ਰਾਖੈ ਦੂਜਾ ਕੋਇ ॥੨॥
ਕਿਆ ਤੂ ਸੋਚਹਿ ਮਾਣਸ ਬਾਣਿ ॥ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਪੁਰਖੁ ਸੁਜਾਣੁ ॥
ਏਕ ਟੇਕ ਏਕੋ ਆਧਾਰੁ ॥ ਸਭ ਕਿਛੁ ਜਾਣੈ ਸਿਰਜਣਹਾਰੁ ॥੩॥
ਜਿਸੁ ਊਪਰਿ ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਕਰਤਾਰੁ ॥ ਤਿਸੁ ਜਨ ਕੇ ਸਭਿ ਕਾਜ ਸਵਾਰਿ ॥
ਤਿਸ ਕਾ ਰਾਖਾ ਏਕੋ ਸੋਇ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਅਪੜਿ ਨ ਸਾਕੈ ਕੋਇ ॥੪॥

ਰਾਗ ਬੰਗਾਲ ਭੈਰਉ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਧੁਪ	ਮਗ	ਮਪ	ਧੁਪ	ਗ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ	ਧੁ	ਧੁ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਰਾऽ	ऽऽ	ਖਹੁ	ऽऽ	ਰਾ	ऽ	ਖਹੁ	ऽ	ਕਿ	ਰ	ਪਾ	ऽ	ਧਾ	ऽ	ਰਿ	ऽ
	ਸਾ	ਰੇ	ਗ	ਮ	ਧੁ	ਪ	ਪ	ਪ	ਰੇਂਸਾਂ	ਧੁਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਧੁਪ	ਮ	ਗ	ਰੇ	ਸਾ
	ਤੇ	ऽ	ਰੀ	ऽ	ਸ	ਰ	ਣਿ	ਤੇ	ਰੈऽ	ऽऽ	ਦੇऽ	ਰऽ	ਵਾ	ऽ	ਰਿ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਧੁਪ	ਮ	ਪ	ਧੁ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਧੁ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਜਿऽ	ਸੁ	ਤੂ	ऽ	ਰਾ	ऽ	ਖ	ਹਿ	ਤਿ	ਸੁ	ਕਉ	ਨੁ	ਮਾ	ऽ	ਰੈ	ऽ
	ਗਂ	ਰੇਂ	ਗਂਮਂ	ਪਂਮਂ	ਗਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਧੁਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਧੁ	ਪ	ਗਮ	ਪਮ	ਗਮ	ਰੇਸਾ
	ਸ	ਭ	ਤੁਝ	ਹੀऽ	ਅੰ	ऽ	ਤ	ਰਿ	ਸऽ	ਗਾऽ	ਲ	ਸੰ	ਸਾऽ	ऽऽ	ਰੈऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਰਾਗ ਪ੍ਰਭਾਤ ਭੈਰਉ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਭੈਰਉ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਭ, ਧੈਵਤ ਸੁਰ ਕੋਮਲ, ਦੋਵੇਂ ਮੱਧਮ, ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਮੱਧਮ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ ਹੈ। ਜਾਤੀ ਸੰਪੂਰਨ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਹ ਰਾਗ ਭੈਰਉ ਅਤੇ ਲਲਿਤ ਦੇ ਮੇਲ ਨਾਲ ਉਤਪੰਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚ ਭੈਰਉ ਰਾਗ ਹੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਮੱਧਮ ਸੁਰ 'ਤੇ ਠਹਿਰ ਕੇ 'ਮੰ ਧੁ ਮੰ-ਮ ਗ', ਇਹ ਲਲਿਤ ਰਾਗ ਦੇ ਸੁਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਭੈਰਉ ਦੇ ਸੁਰਾਂ ਨਾਲ ਆਲਾਪਾਂ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਭਗਤੀ ਰਸ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ। ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਗੰਭੀਰ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਮੱਧਮ ਸੁਰ 'ਤੇ ਨਿਆਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦਿਨ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਨ਼ੀ ਰੇ੍ ਗ ਮ ਮੰਗ, ਗ ਮ, ਪ ਧੁ ਨੀ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਨੀ ਧੁ ਪ ਮੰ, ਮ ਧੁ ਮੰ, ਮ ਗ, ਰੇ੍ ਗ ਮੰ ਗ ਰੇ੍ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਗ ਮ, ਨੀ ਧੁ ਧੁ ਪ ਗ ਮ, ਮੰ ਧੁ ਮੰ, ਮ ਗ ਮ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਰੇ੍ ਰੇ੍ ਸਾ, ਗ, ਮ, ਗ ਰੇ੍ ਸਾ।
2. ਮ ਮ, ਗ ਮ, ਪ ਧੁ ਪ, ਮ ਰੇ੍, ਗ ਮ ਮੰ, ਗ ਮ, ਗ ਰੇ੍ ਸਾ, ਧ਼ੁ ਸਾ।
3. ਗ ਮ ਗ ਰੇ੍, ਸਾ, ਸਾ, ਧ਼ੁ ਨ਼ੀ ਸਾ, ਸਾ ਰੇ੍ ਗ, ਰੇ੍ ਗ ਮ, ਮ ਮ, ਰੇ੍ ਗ ਮੰ ਮ, ਗ ਮ ਗ ਰੇ੍ ਸਾ।
4. ਪ, ਪ, ਧੁ ਧੁ, ਨੀ ਸਾਂ, ਸਾਂ, ਧੁ ਨੀ ਸਾਂ, ਰੇ੍ਂ ਰੇ੍ਂ, ਸਾਂ ਨੀ ਧੁ ਪ, ਮ ਗ ਮ, ਧੁ, ਪ, ਮ ਗ, ਰੇ੍, ਗ, ਮ ਮੰ, ਗ ਮ ਗ, ਰੇ੍ ਸਾ, ਧ਼ੁ ਨ਼ੀ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੩ (ਪੰਨਾ 1129)

ਕਲਜੁਗ ਮਹਿ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਉਰ ਧਾਰੁ ॥ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਮਾਥੈ ਪਾਵੈ ਛਾਰੁ ॥੧॥
ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਦੁਲਭੁ ਹੈ ਭਾਈ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਜਨ ਭਾਲਹਿ ਸੋਇ ॥ ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ॥੨॥
ਹਰਿ ਕਾ ਭਾਣਾ ਮੰਨਹਿ ਸੇ ਜਨ ਪਰਵਾਣੁ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਨਾਮ ਨੀਸਾਣੁ ॥੩॥
ਸੋ ਸੇਵਹੁ ਜੋ ਕਲ ਰਹਿਆ ਧਾਰਿ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਪਿਆਰਿ ॥੪॥

ਰਾਗ ਪ੍ਰਭਾਤ ਭੈਰਉ

ਇਕ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	11	12	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਸਰਗਮ	ਨ਼ੀਰੇ਼ਗਮ	ਧ਼ੁਮੰਮ	ਗਮਰੇ਼ਸਾ	ਸਾ	ਧ਼ੁਨ਼ੀਰੇ਼ਗ	ਮ	ਮ	ਮ	ਗਮਨੀਧ਼ੁ	ਧ਼ੁਪ	ਗਮ	ਪਮਗਰੇ਼
ਸ਼ਬਦ	ਰਾऽਮऽ	ਨਾऽਮੁ	ਦੁऽऽऽ	ऽ	ਲऽऽऽ	ऽ	ਭੁ	ऽ	ਹੈऽऽऽ	ऽऽ	ਭਾऽ	ਈऽऽऽ
	ਸਾ	ਗਮ	ਮਧ਼ੁ	ਨੀਧ਼ੁ	ਨੀਸਾਂਰੇਂਸਾਂ	ਨੀਧ਼ੁ	ਪ	ਗਗਮਧ਼ੁ	ਮੰਗ	ਮ	ਗਮਪਮ	ਰੇ਼ਸਾ
	ਗੁਰ	ਪਰ	ਸਾऽ	ऽऽ	ਦਿऽऽऽ	ऽऽ	ਵ	ਸੈऽऽऽ	ਮऽ	ਨਿ	ਆऽऽऽ	ਈऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	4		x		0		2		0		3	

ਅੰਤਰਾ

	11	12	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	ਮਪਨੀਧ਼ੁ	ਨੀਸਾਂ	ਧ਼ੁਨੀਸਾਂਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਧ਼ੁਪ	ਗਮਪਧ਼ੁ	ਨੀਸਾਂਧ਼ੁਪ	ਗਮ	ਗਮਧ਼ੁਮੰ	ਗਰੇ਼
	ਕऽਲऽ	ਜੁਗ	ਮऽऽऽ	ਹਿ	ਰਾऽ	ਮऽ	ਨਾऽ	ਮੁऽऽऽ	ਉऽऽऽ	ਰऽ	ਧਾऽऽऽ	ਰੁऽ
	ਸਾ	ਗਮ	ਮਧ਼ੁ	ਨੀਧ਼ੁ	ਨੀਸਾਂਰੇਂਸਾਂ	ਨੀਧ਼ੁ	ਪ	ਗਗਮਧ਼ੁ	ਮੰਗ	ਮ	ਗਮਪਮੰ	ਰੇ਼ਸਾ
	ਬਿਨੁ	ਨਾਵੈ	ਮਾऽ	ਥੈऽ	ਪਾऽऽऽ	ऽऽ	ਵੈ	ऽऽऽऽ	ਛਾऽ	ऽ	ਰੁऽऽऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	4		x		0		2		0		3	

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1144)

ਤੂ ਮੇਰਾ ਪਿਤਾ ਤੂਹੈ ਮੇਰਾ ਮਾਤਾ॥ ਤੂ ਮੇਰੇ ਜੀਅ ਪ੍ਰਾਨ ਸੁਖਦਾਤਾ॥
ਤੂ ਮੇਰਾ ਠਾਕੁਰੁ ਹਉ ਦਾਸੁ ਤੇਰਾ॥ ਤੁਝ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨਹੀ ਕੋ ਮੇਰਾ॥੧॥
ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਭ ਦਾਤਿ॥ ਤੁਮ੍ਰੀ ਉਸਤਤਿ ਕਰਉ ਦਿਨ ਰਾਤਿ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਹਮ ਤੇਰੇ ਜੰਤ ਤੂ ਬਜਾਵਨਹਾਰਾ॥ ਹਮ ਤੇਰੇ ਭਿਖਾਰੀ ਦਾਨੁ ਦੇਹਿ ਦਾਤਾਰਾ॥
ਤਉ ਪਰਸਾਦਿ ਰੰਗ ਰਸ ਮਾਣੇ॥ ਘਟ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਤੁਮਹਿ ਸਮਾਣੇ॥੨॥
ਤੁਮ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਜਪੀਐ ਨਾਉ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਤੁਮਰੇ ਗੁਣ ਗਾਉ॥
ਤੁਮ੍ਰੀ ਦਇਆ ਤੇ ਹੋਇ ਦਰਦ ਬਿਨਾਸੁ॥ ਤੁਮਰੀ ਮਇਆ ਤੇ ਕਮਲ ਬਿਗਾਸੁ॥੩॥
ਹਉ ਬਲਿਹਾਰਿ ਜਾਉ ਗੁਰਦੇਵ॥ ਸਫਲ ਦਰਸਨੁ ਜਾ ਕੀ ਨਿਰਮਲ ਸੇਵ॥
ਦਇਆ ਕਰਹੁ ਠਾਕੁਰ ਪ੍ਰਭ ਮੇਰੇ॥ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ਨਾਨਕੁ ਨਿਤ ਤੇਰੇ॥੪॥

ਰਾਗ ਪ੍ਰਭਾਤ ਭੈਰਉ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਸਾ	ਰੇ̱	ਗ	ਮ	ਮ॑ਮ	ਮਗ	ਮ	ਮ	ਧ̱ਪ	ਮ	ਗਮ	ਪ	ਮਗ	ਮ	ਰੇ̱	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਕ	ਰਿ	ਕਿ	ਰ	ਪਾऽ	ऽऽ	ऽ	ऽ	ਕਰ	ਹੁ	ਪ੍ਰऽ	ਭ	ਦਾऽ	ऽ	ਤਿ	ऽ
	ਪ	ਧ̱	ਪ	ਧ̱	ਮ	ਪ	ਗ	ਮ	ਮਗ	ਰੇ̱ਗ	ਮ॑ਮ	ਗਮ	ਪ	ਗਮ	ਰੇ̱	ਸਾ
	ਤੁ	ਮ੍	ਰੀ	ऽ	ਉ	ਸ	ਤ	ਤਿ	ਕऽ	ਰਉ	ਦਿऽ	ਨऽ	ਰਾ	ऽऽ	ਤਿ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਗ	ਮ	ਧ̱	ਪ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਧ̱	ਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇ̱ਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਧ̱	ਪ
	ਤੂ	ऽ	ਮੇ	ਰਾ	ਪਿ	ਤਾ	ऽ	ਤੂ	ਹੈਂ	ऽ	ਮੇ	ਰਾ	ਮਾ	ऽ	ਤਾ	ऽ
	ਗ	ਰੇ̱	ਮ	ਗ	ਮ	ਮ॑	ਗ	ਮ	ਨੀ	ਧ̱	ਪ	ਮ	ਗਪ	ਮ	ਰੇ̱	ਸਾਂ
	ਤੂ	ऽ	ਮੇ	ਰੇ	ਜੀ	ऽ	ऽ	ਅ	ਪ੍ਰਾ	ਨ	ਸੁ	ਖ	ਦਾऽ	ऽ	ਤਾ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੩ (ਪੰਨਾ 1333)

ਜੋ ਤੇਰੀ ਸਰਣਾਈ ਹਰਿ ਜੀਉ ਤਿਨ ਤੂ ਰਾਖਨ ਜੋਗੁ ॥
ਤੁਧੁ ਜੇਵਡੁ ਮੈ ਅਵਰੁ ਨ ਸੂਝੈ ਨਾ ਕੋ ਹੋਆ ਨ ਹੋਗੁ ॥੧॥
ਹਰਿ ਜੀਉ ਸਦਾ ਤੇਰੀ ਸਰਣਾਈ ॥
ਜਿਉ ਭਾਵੈ ਤਿਉ ਰਾਖਹੁ ਮੇਰੇ ਸੁਆਮੀ ਏਹ ਤੇਰੀ ਵਡਿਆਈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਜੋ ਤੇਰੀ ਸਰਣਾਈ ਹਰਿ ਜੀਉ ਤਿਨ ਕੀ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ ॥
ਆਪਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਰਾਖਹੁ ਹਰਿ ਜੀਉ ਪੋਹਿ ਨ ਸਕੈ ਜਮਕਾਲੁ ॥੨॥
ਤੇਰੀ ਸਰਣਾਈ ਸਚੀ ਹਰਿ ਜੀਉ ਨਾ ਓਹ ਘਟੈ ਨ ਜਾਇ ॥
ਜੋ ਹਰਿ ਛੋਡਿ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਲਾਗੈ ਓਹੁ ਜੰਮੈ ਤੈ ਮਰਿ ਜਾਇ ॥੩॥
ਜੋ ਤੇਰੀ ਸਰਣਾਈ ਹਰਿ ਜੀਉ ਤਿਨਾ ਦੂਖ ਭੂਖ ਕਿਛੁ ਨਾਹਿ ॥
ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਸਲਾਹਿ ਸਦਾ ਤੂ ਸਚੈ ਸਬਦਿ ਸਮਾਹਿ ॥੪॥

ਰਾਗ ਪ੍ਰਭਾਤ ਭੈਰਉ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਗ	ਮ	ਧੁ	ਮੇ	ਮ	ਗ	—	ਰੇ	ਸਾ	—	ਸਾ	ਧ਼	ਧ਼	ਨ਼ੀ	ਸਾ	—
ਸ਼ਬਦ	ਹ	ਰਿ	ਜੀ	ਉ	ਸ	ਦਾ	ऽ	ਤੇ	ਰੀ	ऽ	ਸ	ਰ	ਣਾ	ऽ	ਈ	ऽ
	ਗ	ਗ	ਮ	ਧੁ	ਪ	ਧੁ	ਮ	ਪ	ਧੁ	ਸਾਂਨੀ	ਧੁਨੀ	ਸਾਂਨੀ	ਧੁਪ	ਮਗ	ਰੇਸਾ	—
	ਜਿ	ਉ	ਭਾ	ऽ	ਵੈ	ऽ	ਤਿ	ਉ	ਰਾ	ਖਹੁ	ਮੇऽ	ਰੇऽ	ਸੁਆ	ऽऽ	ਮੀऽ	ऽ
	ਗ	ਮ	ਧੁ	ਮੇ	ਮ	ਗ	ਗ	ਰੇ	ਸਾ	—	ਸਾ	ਧ਼	ਧ਼	ਨ਼ੀ	ਸਾ	—
	ਏ	ਹ	ਤੇ	ऽ	ਰੀ	ऽ	ਵ	ਡਿ	ਆ	ऽ	ऽ	ऽ	ऽ	ऽ	ਈ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਮ	ਮ	ਪ	—	ਧੁ	—	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਨੀ	ਸਾਂਨੀ	ਧੁ	ਪ
	ਜੋ	ऽ	ਤੇ	ऽ	ਰੀ	ऽ	ਸ	ਰ	ਣਾ	ऽ	ਈ	ऽ	ਹ	ਰਿऽ	ਜੀ	ਉ
	ਗ	ਮ	ਧੁ	ਧੁ	ਪ	—	ਸਾਂਨੀ	ਧੁਮ	ਮੇਧੁ	ਮੇਮ	ਮ	ਧੁ	ਪ	ਧੁ	ਮ	ਪ
	ਤਿ	ਨ	ਤੂ	ऽ	ਰਾ	ऽ	ਖऽ	ਨऽ	ਜੋऽ	ऽऽ	ऽ	ऽ	ऽ	ऽ	ਗੁ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
1	ਸਾਰੇ	ਰੇਰੇ	ਸਾਰੇ	ਗਮ	ਮੰਮ	ਗਮ	ਪਧ	ਧਧ	ਮੰਪ	ਪਪ	ਗਮ	ਮੰਮ	ਪਮ	ਗਰੇ	ਮਗ	ਰੇਸਾਂ
2	ਸਾਮ	ਮੰਮ	ਮੰਮ	ਗਮ	ਪਧ	ਮਪ	ਗਮ	ਮੰਮ	ਨੀਨੀ	ਧਨੀ	ਸਾਂਨੀ	ਧਪ	ਨੀਸਾਂ	ਧਨੀ	ਪਧ	ਮੰਪ
	ਗਮ	ਮੰਮ	ਧਨੀ	ਪਧ	ਮੰਪ	ਗਮ	ਰੇਗ	ਪਧ	ਮੰਪ	ਗਮ	ਰੇਗ	ਸਾਰੇ	ਪਮ	ਗਰੇ	ਰਰੇ	ਸਾਂ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਰਾਗ ਬੀਹੜ ਭੈਰਉ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਭੈਰਉ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਭ, ਧੈਵਤ ਸੁਰ ਕੋਮਲ, ਗੰਧਾਰ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸੁਰ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਰੂਪ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਪੰਚਮ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਮੱਧਮ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸੁਰ 'ਤੇ ਨਿਆਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ੜਜ ਸੁਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਦਾ ਸਰੂਪ ਧੁਨ ਦੇ ਸਮਾਨ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸੁਰ ਵਕਰ ਰੂਪ ਨਾਲ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਜਾਤੀ ਛਾੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਪ੍ਰਾਤਹਿ-ਕਾਲ ਦਾ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ ਰੇ ਮ, ਪਮ, ਧੁ—ਪਧੁ, ਸਾਂ, ਨੀ ਰੇਂ ਸਾਂ।

ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ, ਨੀ ਧ ਪ ਮ, ਧੁ—ਪਧੁ, ਨੀ—ਨੀ, ਧੁ ਪ ਮ, ਗਂ ਰੇ, ਸਾ ਨੀਸਾ।

ਪਕੜ—ਸਾ—ਰੇ ਗੁ, ਗੁ ਰੇ, ਸਾ ਨੀ, ਰੇ ਰੇ, ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਨੀ ਰੇ—ਗੁ ਰੇ—ਸਾ, ਰੇ ਮ—ਗ ਰੇ ਸਾਨੀ, ਨੀ ਰੇ—ਗ ਰੇ ਸਾ।
2. ਸਾ, ਰੇ ਗ, ਰੇ ਸਾ ਨੀ, ਨੀ ਰੇ—ਸਾ, ਰੇ ਗ, ਗੁ ਰੇ ਸਾਨੀ, ਨੀ ਰੇ ਗ ਸਾਨੀ ਸਾ।
3. ਸਾ, ਰੇ ਗ, ਸਾ, ਰੇ ਮ, ਗ, ਰੇ ਸਾ, ਸਾਨੀ, ਨੀਰੇ, ਗੁਰੇ ਗੁਰੇ ਸਾ।
4. ਸਾ, ਰੇ ਮ, ਮ ਪ ਮ, ਮ ਧੁ ਨੀ ਧੁ, ਪ, ਮ, ਮ ਗ ਰੇ ਸਾਨੀ, ਨੀ ਰੇ ਸਾ ਮ, ਮ—ਗ ਸਾ, ਨੀ ਰੇ ਨੀ ਗੁ ਰੇ ਸਾ।
5. ਮ, ਮ, ਮ ਧੁ ਧੁ ਪ, ਮ ਪ ਮ, ਮ ਪ ਧੁ ਨੀ—ਧੁ ਪ ਮ, ਮ ਧੁ ਧੁ ਨੀ ਪ, ਮ, ਪ ਧੁ ਨੀ ਧੁ ਪ ਮ, ਮ, ਗਰੇ ਸਾ ਨੀ ਸਾ ਰੇ ਗੁ ਰੇ ਸਾ ਨੀ, ਨੀ ਰੇ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1156)

ਕੋਟਿ ਬਿਸਨ ਕੀਨੇ ਅਵਤਾਰ॥ ਕੋਟਿ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਜਾ ਕੇ ਧ੍ਰਮਸਾਲ॥
ਕੋਟਿ ਮਹੇਸ ਉਪਾਇ ਸਮਾਏ॥ ਕੋਟਿ ਬ੍ਰਹਮੇ ਜਗੁ ਸਾਜਣ ਲਾਏ॥੧॥
ਐਸੋ ਧਣੀ ਗੁਵਿੰਦੁ ਹਮਾਰਾ॥ ਬਰਨਿ ਨ ਸਾਕਉ ਗੁਣ ਬਿਸਥਾਰਾ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਕੋਟਿ ਮਾਇਆ ਜਾ ਕੈ ਸੇਵਕਾਇ॥ ਕੋਟਿ ਜੀਅ ਜਾ ਕੀ ਸਿਹਜਾਇ॥
ਕੋਟਿ ਉਪਾਰਜਨਾ ਤੇਰੈ ਅੰਗਿ॥ ਕੋਟਿ ਭਗਤ ਬਸਤ ਹਰਿ ਸੰਗਿ॥੨॥
ਕੋਟਿ ਛਤ੍ਰਪਤਿ ਕਰਤ ਨਮਸਕਾਰ॥ ਕੋਟਿ ਇੰਦ੍ਰ ਠਾਢੇ ਹੈ ਦੁਆਰ॥
ਕੋਟਿ ਬੈਕੁੰਠ ਜਾ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸਟੀ ਮਾਹਿ॥ ਕੋਟਿ ਨਾਮ ਜਾ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਨਾਹਿ॥੩॥
ਕੋਟਿ ਪੂਰੀਅਤ ਹੈ ਜਾ ਕੈ ਨਾਦ॥ ਕੋਟਿ ਅਖਾਰੇ ਚਲਿਤ ਬਿਸਮਾਦ॥
ਕੋਟਿ ਸਕਤਿ ਸਿਵ ਆਗਿਆਕਾਰ॥ ਕੋਟਿ ਜੀਅ ਦੇਵੈ ਆਧਾਰ॥੪॥
ਕੋਟਿ ਤੀਰਥ ਜਾ ਕੇ ਚਰਨ ਮਝਾਰ॥ ਕੋਟਿ ਪਵਿਤ੍ਰ ਜਪਤ ਨਾਮ ਚਾਰ॥
ਕੋਟਿ ਪੂਜਾਰੀ ਕਰਤੇ ਪੂਜਾ॥ ਕੋਟਿ ਬਿਸਥਾਰਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਦੂਜਾ॥੫॥
ਕੋਟਿ ਮਹਿਮਾ ਜਾ ਕੀ ਨਿਰਮਲ ਹੰਸ॥ ਕੋਟਿ ਉਸਤਤਿ ਜਾ ਕੀ ਕਰਤ ਬ੍ਰਹਮੰਸ॥
ਕੋਟਿ ਪਰਲਉ ਓਪਤਿ ਨਿਮਖ ਮਾਹਿ॥ ਕੋਟਿ ਗੁਣਾ ਤੇਰੇ ਗਣੇ ਨ ਜਾਹਿ॥੬॥
ਕੋਟਿ ਗਿਆਨੀ ਕਥਹਿ ਗਿਆਨੁ॥ ਕੋਟਿ ਧਿਆਨੀ ਧਰਤ ਧਿਆਨੁ॥
ਕੋਟਿ ਤਪੀਸਰ ਤਪ ਹੀ ਕਰਤੇ॥ ਕੋਟਿ ਮੁਨੀਸਰ ਮੁੋਨਿ ਮਹਿ ਰਹਤੇ॥੭॥
ਅਵਿਗਤ ਨਾਥੁ ਅਗੋਚਰ ਸੁਆਮੀ॥ ਪੂਰਿ ਰਹਿਆ ਘਟ ਅੰਤਰਜਾਮੀ॥
ਜਤ ਕਤ ਦੇਖਉ ਤੇਰਾ ਵਾਸਾ॥ ਨਾਨਕ ਕਉ ਗੁਰਿ ਕੀਓ ਪ੍ਰਗਾਸਾ॥੮॥

ਰਾਗ ਬੀਹੜ ਭੈਰਉ

ਇਕ ਤਾਲ (ਯਕਾ)

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਸਰਗਮ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਰੇ	ਗੁਰੇਸਾ	ਸਾ	ਰੇਮ	ਮ	ਮ	ਗ	ਰੇਸਾ	ਰੇਗੁ-ਰੇ	ਗੁ-ਰੇਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਕੋ	ਟਿ	ਬਿऽ	ਸऽਨ	ਕੀ	ऽऽ	ਨੇ	ऽ	ਅਵ	ਤਾऽ	ऽऽऽऽ	ਰऽऽऽ
	ਸਾ	ਰੇਗ	ਸਾ	ਨ਼ੀਰੇ	ਸਾਰੇਗ	ਗੁਰੇਸਾਨ਼ੀ	ਰੇਮ	—ਮ	ਮਪਧੁਨ਼ੀ	ਧੁਪਮ	ਗ	ਰੇਸਾ
	ਕੋ	ਟਿऽ	ਬ੍	ਹऽ	ਮੰऽਡऽ	ਜਾऽऽऽ	ਕੇऽ	ਧ੍ਰਮ	ਸਾऽऽऽ	ऽऽऽ	ਲ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
	ਪ	ਧੁ	ਧੁ	ਪਪ	ਮ	ਧੁਪ	ਪਧੁਨ਼ੀ	ਨੀਧੁਪਮ	ਧੁਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀਰੇਂ	ਰੇਂਸਾਂ
	ਕੋ	ऽ	ਟਿ	ਮऽ	ऽ	ਹੇऽ	ਸऽऽ	ਉऽऽऽ	ਪਾऽ	ਇਸ	ਮਾऽ	ਏऽ
	ਸਾਂ	ਨੀ	ਪਧੁਪ	ਮਪ	ਧੁਨ਼ੀ	ਪਧੁਨ਼ੀ	ਧੁਨ਼ੀ	ਧੁਪ	ਮਗ	ਰੇਸਾ	ਰੇਮ	ਸਾ
	ਕੋ	ਟਿ	ਬ੍ਰਹऽ	ਮੇऽ	ਜऽ	ਗੁऽऽ	ਸਾऽ	ਜऽ	ਣऽ	ਲਾऽ	ਏऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x		0		2		0		3		4	

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਰਾਗ ਬੀਹੜ ਭੈਰਉ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਮ	ਗ	ਰੇਸਾ	ਰੇਗ	ਗ	-ਰੇ	ਸਾ	-ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਰੇ	ਗਰੇ	ਨ਼ੀ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਐ	਽	ਸੋ਽	਽਽	ਧ	ਣੀ਽	਽	ਗੁ਽	ਵਿੰ	਽	ਦੁ	ਹ਽	ਮਾ	਽	ਰਾ	਽
	ਗ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਪ਼ਧ਼	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਰੇ	ਸਾ	ਰੇ	ਮ	ਮ	ਮ
	ਬ	ਰ	ਨਿ	ਨ	ਸਾ	਽	ਕਉ	਽਽	ਗੁ	ਣ	ਬਿ	ਸ	ਥਾ	਽	ਰਾ	਽
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਮ	ਧੁ	ਪਧੁ	ਨੀ	ਧੁ	ਪ	ਪ	ਮ	ਮ	—	ਧੁ	ਪ	ਧੁ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਕੋ	਽	ਟਿ਽	ਮਾ	ਇਆ	਽	ਜਾ	ਕੈ	ਸੇ	਽	਽	ਵ	ਕਾ	਽	ਇ	਽
	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਨ਼ੀ	ਰੇਂ	ਗੁਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਪਧੁ	ਨ਼ੀ	ਨੀਧੁ	ਪਮ	ਮ	—
	ਕੋ	਽	ਟਿ	ਜੀ	਽	ਅ	ਜਾ਽	ਕੀ	ਸਿ	਽	ਹ਽	਽	ਜਾ਽	਽਽	ਇ	਽
	ਸਾ	ਗ	ਰੇ	ਮ	ਮਗ	ਗ	ਧੁ	ਧੁ	ਮ	ਨੀਧੁ	ਨੀਧੁ	ਨੀਸਾਂ	ਸਾਂਨੀ	ਧੁਨੀ	ਧੁ	ਮ
	ਕੋ	਽	ਟਿ	ਉ	ਪਾ਽	ਰ	ਜ	ਨਾ	ਤੋ	਽਽	ਰੈ਽	਽਽	ਅੰ਽	਽਽	ਗਿ	਽
	ਮਪ	-ਧੁ	ਨ਼ੀਧੁ	ਪਮ	ਗ	ਗ	ਨ਼ੀ	ਰੇ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਰੇ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਰੇ	ਸਾ	ਮ
	ਕੋ਽	਽਽	ਟਿ਽	ਭ਽	ਗ	ਤ	਽	ਬ	ਸ	ਤ	ਹ	ਰਿ	ਸੰ	਽	ਗਿ	਽
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

1	ਨ਼ੀਰੇ ਰੇਸਾ ਮਮ ਮਗ	ਰੇਸਾ ਸਾਨ਼ੀ ਰੇਸਾ ਧ਼ਸਾ	ਨ਼ੀਰੇ ਸਾਨ਼ੀ ਰੇਸਾ ਨ਼ੀਰੇ	ਸਾਮ ਮਗ ਰੇਸਾ ਸਾਨ਼ੀ
	ਧ਼ਪ਼ ਧ਼ਸਾ ਰੇਮ ਮਗ	ਰੇਸਾ ਸਾਨ਼ੀ ਧੁਧੁ ਧ਼ਸਾ	ਰੇਮ ਮਗ ਰੇਸਾ ਸਾਨ਼ੀ	ਧੁਸਾਂ ਰੇਮ ਮਗ ਰੇਸਾ
2	ਸਾਰੇ ਰੇਮ ਮਰੇ ਮਮ	ਮਗ ਸਾਰੇ ਗਰੇ ਸਾਨ਼ੀ	ਰੇਸਾ ਨ਼ੀਰੇ ਰੇਸਾ ਪਧੁ	ਧੁਪ ਮਗ ਰੇਸਾ ਸਾ
	ਪਮ ਪਧੁ ਪਮ ਗਰੇ	ਸਾਸਾ ਰੇਗੁ ਰੇਗੁ ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਰੇ ਮਮ ਗਰੇ ਸਾਪ	ਧੁਪ ਮਗ ਨ਼ੀਰੇ ਰੇਸਾ
3	ਪਮ ਪਧੁ ਸਾਂਨ਼ੀ ਨ਼ੀਧ	ਪਮ ਗਰੇ ਸਾਨ਼ੀ ਰੇਸਾ	ਮਪ ਧੁਪ ਪਮ ਪਧੁ	ਸਾਂਨ਼ੀ ਰੇਂਰੇਂ ਸਾਂਨ਼ੀ ਧੁਪ
	ਮਧੁ ਨ਼ੀਧੁ ਪਮ ਪਧੁ	ਪਮ ਪਪ ਧੁਧੁ ਨ਼ੀਨ਼ੀ	ਪਪ ਮਮ ਗਰੇ ਸਾਨ਼ੀ	ਰੇਸਾ ਸਾਂਸਾਂ ਸਾਂਨੀ ਨੀਨੀ
	ਧੁਧੁ ਧੁਪ ਪਮ ਮਪ	ਧਸਾਂ ਸਾਂਨੀ ਧੁਪ ਮਗ	ਰੇਸਾ ਸਾਂਨੀ ਧੁਪ ਮਗ	ਰੇਸਾ ਧੁਪ ਮਗ ਰੇਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0	3	X	2

ਰਾਗ ਬੈਰਾੜੀ ਭੈਰਉ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਭੈਰਉ ਥਾਟ ਦਾ ਇਕ ਅ-ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਬੈਰਾਟੀ ਜਾਂ ਬੈਰਾੜੀ ਭੈਰਉ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਭ ਅਤੇ ਪੰਚਮ ਸੁਰ ਦੁਰਬਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਕਦੀ-ਕਦੀ ਨਿਸ਼ਾਦ ਤੋਂ ਪੰਚਮ ਸੁਰ 'ਤੇ ਆਉਣ ਸਮੇਂ ਧੈਵਤ ਸੁਰ ਨੂੰ ਦੁਰਬਲ ਕਰ ਕੇ ਕਣ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਧੈਵਤ ਸੁਰ ਵਾਦੀ, ਅਤੇ ਗੰਧਾਰ ਸੁਰ ਸੰਵਾਦੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਗ੍ਰਹਿ ਅਤੇ ਨਿਆਸ ਸੁਰ ਗੰਧਾਰ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਣ ਗੰਧਾਰ ਵਾਦੀ, ਅਤੇ ਧੈਵਤ ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਾਤੀ ਸੰਪੂਰਨ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਪ੍ਰਾਤਹਿ-ਕਾਲ ਦਾ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ ਗ ਮ ਧੁ ਸਾਂ ਨੀ ਸਾਂ।

ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਨੀ ਧੁ ਪ, ਮਗ ਰੇ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1146)

ਸੰਤ ਮੰਡਲ ਮਹਿ ਹਰਿ ਮਨਿ ਵਸੈ ॥ ਸੰਤ ਮੰਡਲ ਮਹਿ ਦੁਰਤੁ ਸਭੁ ਨਸੈ ॥
ਸੰਤ ਮੰਡਲ ਮਹਿ ਨਿਰਮਲ ਰੀਤਿ ॥ ਸੰਤਸੰਗਿ ਹੋਇ ਏਕ ਪਰੀਤਿ ॥੧॥
ਸੰਤ ਮੰਡਲੁ ਤਹਾ ਕਾ ਨਾਉ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੇਵਲ ਗੁਣ ਗਾਉ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਸੰਤ ਮੰਡਲ ਮਹਿ ਜਨਮ ਮਰਣੁ ਰਹੈ ॥ ਸੰਤ ਮੰਡਲ ਮਹਿ ਜਮੁ ਕਿਛੂ ਨ ਕਹੈ ॥
ਸੰਤਸੰਗਿ ਹੋਇ ਨਿਰਮਲ ਬਾਣੀ ॥ ਸੰਤ ਮੰਡਲ ਮਹਿ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੀ ॥੨॥
ਸੰਤ ਮੰਡਲ ਕਾ ਨਿਹਚਲ ਆਸਨੁ ॥ ਸੰਤ ਮੰਡਲ ਮਹਿ ਪਾਪ ਬਿਨਾਸਨੁ ॥
ਸੰਤ ਮੰਡਲ ਮਹਿ ਨਿਰਮਲ ਕਥਾ ॥ ਸੰਤਸੰਗਿ ਹਉਮੈ ਦੁਖ ਨਸਾ ॥੩॥
ਸੰਤ ਮੰਡਲ ਕਾ ਨਹੀ ਬਿਨਾਸੁ ॥ ਸੰਤ ਮੰਡਲ ਮਹਿ ਹਰਿ ਗੁਣਤਾਸੁ ॥
ਸੰਤ ਮੰਡਲ ਠਾਕੁਰ ਬਿਸ੍ਰਾਮੁ ॥ ਨਾਨਕ ਓਤਿ ਪੋਤਿ ਭਗਵਾਨੁ ॥੪॥

ਰਾਗ ਬੈਰਾੜੀ ਭੈਰਉ

ਚਾਰ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

	੧	੨	੩	੪	੫	੬	੭	੮	੯	੧੦	੧੧	੧੨
ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਸਾ	ਗ	ਰੇ̲	ਸਾਨ਼ੀ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਰੇ̲	ਸਾ	ਸਾ	ਧ਼	ਧ਼
ਸ਼ਬਦ	ਸੰ	ऽ	ਤ	ਮੰऽ	ਡ	ਲੁ	ਤਹਾ	ਕਾ	ਨਾ	ऽ	ਉ	ऽ
	ਧ਼	ਸਾ	ਸਾ	ਗ	ਮ	ਗ	ਮ	ਧ̲	ਪ	ਮ	ਗਰੇ̲	ਸਾ
	ਪਾ	ਰ	ਬ੍ਰ	ਹਮ	ਕੇ	ऽ	ਵਲ	ਗੁ	ਣ	ਗਾ	ऽऽ	ਉ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	3		4		X		0		2		0	

ਅੰਤਰਾ

	੧	੨	੩	੪	੫	੬	੭	੮	੯	੧੦	੧੧	੧੨
	ਧ̲	ਧ̲	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ̲	ਸਾਂ	ਧ̲	ਨੀ	ਧ̲	ਪ
	ਸੰ	ਤ	ਮੰ	ਡਲ	ਮ	ਹਿ	ਹਰਿ	ਮ	ਨਿ	ਵ	ਸੈ	ऽ
	ਮ	ਧ̲	ਧ̲	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਗਂ	ਗਂ	ਰੇਂ̲	ਸਾਂ	ਧ̲	ਸਾਂ
	ਸੰ	ਤ	ਮੰ	ਡਲ	ਮ	ਹਿ	ਦੁ	ਰਤੁ	ਸਭੁ	ਨ	ਸੈ	ऽ
	ਸਾਂ	ਨੀ	ਧ̲	ਪ	ਗ	ਸਾ	ਮ	ਮ	ਗ	ਮ	ਧ̲	ਧ̲
	ਸੰ	ਤ	ਮੰ	ਡਲ	ਮ	ਹਿ	ਨਿ	ਰ	ਮਲ	ਰੀ	ऽ	ਤਿ
	ਪ	ਮ	ਗ	ਰੇ̲	ਸਾਗ	ਮ	ਧ̲	ਪ	ਮ	ਗ	ਰੇ̲	ਸਾ
	ਸੰ	ਤ	ਸੰ	ਗਿ	ਹੋऽ	ਇ	ਏ	ऽਕ	ਪ	ਰੀ	ऽ	ਤਿ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	3		4		X		0		2		0	

ਸੰਚਾਰੀ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਸਾ	ਸਾ	ਪ	ਪ	ਧੁ	ਧੁ	ਧੁ	ਪ	ਗ	ਮ	ਮ	ਧੁ
ਸ਼ਬਦ	ਸੰ	ਤ	ਮੰ	ਡਲ	ਮ	ਹਿ	ਜਨ	ਮ	ਮ	ਰਣੁ	ਰ	ਹੈ
	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਧੁ	ਪ	ਮ	ਗ	ਗ	ਮ	ਗ	ਰੇ	ਸਾ
	ਸੰ	ਤ	ਮੰ	ਡਲ	ਮਹਿ	ਜਮੁ	ਕਿ	ਛੂ	ਨ	ਕ	ऽ	ਹੈ
	ਗ	ਸਾ	ਗ	ਮ	ਧੁ	ਨੀ	ਪ	ਧੁ	ਪ	ਮ	ਗਰੇ	ਸਾ
	ਸੰ	ਤ	ਸੰ	ਗਿ	ਹੋ	ਇ	ਨਿਰ	ਮਲ	ਬਾ	ऽ	ਣੀऽ	ऽ
	ਮ	ਧੁ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਧੁ	ਨੀ	ਧੁ	ਪ	ਗ	ਮ	ਗਰੇ	ਸਾ
	ਸੰ	ਤ	ਮੰ	ਡਲ	ਮ	ਹਿ	ਨਾ	ਮੁ	ਵ	ਖਾ	ऽऽ	ਣੀ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	3		4		X		0		2		0	

ਅਭੋਗ

	ਮ	ਮ	ਧੁ	ਧੁ	ਧੁ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਸੰ	ਤ	ਮੰ	ਡਲ	ਕਾ	ऽ	ਨਿਹ	ਚਲ	ਆ	ऽ	ਸ	ਨੁ
	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਧੁ	ਧੁ	ਧੁ	ਧੁ	ਸਾਂ
	ਸੰ	ਤ	ਮੰ	ਡਲ	ਮ	ਹਿ	ਪਾ	ਪਬਿ	ਨਾ	ऽ	ਸ	ਨੁ
	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਧੁ	ਧੁ	ਗ	ਮ	ਧੁ	ਧੁ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀ
	ਸੰ	ਤ	ਮੰ	ਡਲ	ਮ	ਹਿ	ਨਿਰ	ਮ	ਲ	ਕ	ਥਾ	ऽ
	ਧੁ	ਪ	ਧੁ	ਨੀ	ਧੁ	ਪ	ਮਗ	ਮ	ਪਮ	ਗ	ਰੇ	ਸਾ
	ਸੰ	ਤ	ਸੰ	ਗਿ	ਹ	ਉ	ਮੈऽ	ऽ	ਦੁऽ	ਖ	ਨ	ਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	3		4		X		0		2		0	

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਰਾਗ ਮਹੀਂਦਰ ਭੈਰਉ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਭੈਰਉ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਭ ਕੋਮਲ, ਦੋਵੇਂ ਧੈਵਤ, ਦੋਵੇਂ ਨਿਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਪੰਚਮ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਜਾਤੀ ਛਾੜਵ-ਛਾੜਵ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਮੱਧਮ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਪ੍ਰਾਤਹਿ-ਕਾਲ ਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਰਾਗ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਾਲ ਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਵਿਚ ਕੋਮਲ ਧੈਵਤ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਧੈਵਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦਿਨ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ ਰੇ̱ ਗ ਮ, ਗ ਮ ਧ̱ ਧ̱, ਨੀ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਰੇਂ̱ ਨੀ̱ ਧ ਮ, ਗ ਮ ਧ̱ ਨੀ̱ ਧ̱ ਮ, ਗ ਮ ਰੇ̱ ਰੇ̱ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਸਾਂ, ਰੇਂ̱ ਨੀ̱ ਧ ਮ, ਗ ਮ, ਧ̱ ਨੀ̱ ਧ̱ ਮ, ਗ ਮ ਰੇ̱, ਰੇ̱ ਰੇ̱ ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ ਰੇ̱ ਰੇ̱ ਨੀ̱̣ ਧ̱̣ ਸਾ, ਸਾ ਰੇ̱ ਸਾ, ਸਾ ਰੇ̱ ਗ ਮ, ਰੇ̱ ਰੇ̱ ਸਾ।
2. ਸਾ ਰੇ̱ ਸਾ, ਸਾ ਰੇ̱ ਗ ਮ, ਗ ਮ ਨੀ ਧ̱ ਨੀ ਧ̱ ਗ ਮ, ਮ ਨੀ ਧ̱ ਧ̱ ਨੀ ਸਾਂ। ਸਾਂ ਰੇਂ̱ ਨੀ̱ ਧ ਮ, ਗ ਮ ਧ̱ ਨੀ̱ ਧ̱ ਮ, ਗ ਮ ਧ̱ ਮ ਗ ਮ ਰੇ̱, ਰੇ̱ ਰੇ̱ ਸਾ।
3. ਗ ਮ ਰੇ̱ ਰੇ̱ ਸਾ, ਮ ਧ̱ ਗ ਮ ਰੇ̱, ਧ̱ ਨੀ̱ ਧ̱ ਮ ਗ ਮ, ਗ ਮ ਰੇ̱ ਰੇ̱ ਸਾ।
4. ਸਾ ਰੇ̱ ਸਾ, ਸਾ ਰੇ̱ ਗ ਮ, ਧ̱ ਮ ਗ ਮ ਰੇ̱ ਰੇ̱ ਸਾ।
5. ਗ ਮ ਧ̱ ਧ̱ ਮ ਗ ਮ, ਰੇ̱ ਰੇ̱ ਗ ਮ ਧ̱ ਧ̱ ਨੀ ਸਾਂ, ਸਾਂ ਰੇਂ̱ ਸਾਂ, ਸਾਂ ਨੀ; ਧ̱ ਧ̱ ਮ, ਗ ਮ ਧ̱ ਨੀ̱ ਧ̱ ਮ, ਗ ਮ ਰੇ̱ ਰੇ̱ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੩ (ਪੰਨਾ 1133)

ਮੇਰੀ ਪਟੀਆ ਲਿਖਹੁ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦ ਗੋਪਾਲਾ॥ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਫਾਥੇ ਜਮ ਜਾਲਾ॥
ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਰੇ ਮੇਰੀ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ॥ ਹਰਿ ਸੁਖਦਾਤਾ ਮੇਰੈ ਨਾਲਾ॥੧॥
ਗੁਰ ਉਪਦੇਸਿ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦੁ ਹਰਿ ਉਚਰੈ ॥ ਸਾਸਨਾ ਤੇ ਬਾਲਕੁ ਗਮੁ ਨ ਕਰੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਮਾਤਾ ਉਪਦੇਸੈ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਪਿਆਰੇ ॥ ਪੁਤ੍ਰ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਛੋਡਹੁ ਜੀਉ ਲੇਹੁ ਉਬਾਰੇ ॥
ਪ੍ਰਹਿਲਾਦੁ ਕਹੈ ਸੁਨਹੁ ਮੇਰੀ ਮਾਇ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਨ ਛੋਡਾ ਗੁਰਿ ਦੀਆ ਬੁਝਾਇ ॥੨॥
ਸੰਡਾ ਮਰਕਾ ਸਭਿ ਜਾਇ ਪੁਕਾਰੇ ॥ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦੁ ਆਪਿ ਵਿਗੜਿਆ ਸਭਿ ਚਾਟੜੇ ਵਿਗਾੜੇ ॥
ਦੁਸਟ ਸਭਾ ਮਹਿ ਮੰਤ੍ਰੁ ਪਕਾਇਆ॥ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਕਾ ਰਾਖਾ ਹੋਇ ਰਘੁਰਾਇਆ ॥੩॥
ਹਾਥਿ ਖੜਗੁ ਕਰਿ ਧਾਇਆ ਅਤਿ ਅਹੰਕਾਰਿ ॥ ਹਰਿ ਤੇਰਾ ਕਹਾ ਤੁਝੁ ਲਏ ਉਬਾਰਿ ॥
ਖਿਨ ਮਹਿ ਭੈਆਨ ਰੂਪੁ ਨਿਕਸਿਆ ਥੰਮ੍ ਉਪਾੜਿ ॥
ਹਰਣਾਖਸੁ ਨਖੀ ਬਿਦਾਰਿਆ ਪ੍ਰਹਲਾਦੁ ਲੀਆ ਉਬਾਰਿ ॥੪॥
ਸੰਤ ਜਨਾ ਕੇ ਹਰਿ ਜੀਉ ਕਾਰਜ ਸਵਾਰੇ ॥
ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਜਨ ਕੇ ਇਕੀਹ ਕੁਲ ਉਧਾਰੇ ॥
ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਹਉਮੈ ਬਿਖੁ ਮਾਰੇ ॥
ਨਾਨਕ ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਸੰਤ ਨਿਸਤਾਰੇ ॥੫॥

ਰਾਗ ਮਹੀਂਦਰ ਭੈਰਉ

ਝਪਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਸਰਗਮ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾਰੇ	ਗ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ	ਰੇਗ	ਮਗ
ਸ਼ਬਦ	ਗੁਰ	ਉ	ਪઽ	ਦੇਸਿ	ਪ੍ਰਹਿ	ਲਾਦੁ	ਹਰਿ	ਉ	ਚઽ	ਰੈઽ
	ਮ	ਮ	ਗਮ	ਧੁਨੀ	ਧੁ	ਗਮ	ਰੇਸਾ	ਸਾ	ਧੁਧੁ	ਨੀਧੁ
	ਸਾਸ	ਨਾ	ਤੇઽ	ਬਾઽ	ਲਕੁ	ਗਮੁ	ਨઽ	ਕ	ਰੈઽ	ઽઽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		2			0		3		

ਅੰਤਰਾ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	ਗ	ਮ	ਮ	ਧੁ	ਧੁ	ਮਧੁ	ਨੀਸਾਂ	ਨੀਧੁ	ਰੇਂ	ਸਾਂ
	ਮੇਰੀ	ਪਟੀ	ਆ	ਲਿਖਹੁ	ਹਰਿ	ਗੋઽ	ਵਿੰਦ	ਗੋઽ	ਪਾ	ਲਾ
	ਸਾਂਰੇਂ	ਗਂ	ਮਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂਰੇਂ	ਨੀਧ	ਮ	ਗਰੇ	ਸਾ
	ਦੂઽ	ਜੈ	ਭਾ	ਇ	ਫਾ	ਥੇઽ	ਜਮ	ਜਾ	ઽઽ	ਲਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		2			0		3		

ਸੰਚਾਰੀ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਸਰਗਮ	ਗ	ਮ	ਮ	ਧੁ	ਧੁ	ਧੁ	ਨੀਧੁ	ਗਮ	ਰੇ	ਸਾਂ
ਸ਼ਬਦ	ਸਤਿ	ਗੁਰੁ	ਕ	ऽ	ਰੇ	ਮੇ	ਰੀऽ	ਪ੍ਰਤਿ	ਪਾ	ਲਾ
	-ਰੇ	ਨੀਧੁ	ਧੁ	ਮ	ਮ	ਰੇਗ	(ਮ)	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ
	ਹਰਿ	ਸੁਖ	ਦਾ	ऽ	ਤਾ	ਮੇऽ	ਰੈ	ਨਾ	ऽ	ਲਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		2			0		3		

ਅਭੋਗ

	ਧੁ	ਧੁ	ਨੀ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ
	ਮਾਤਾ	ਉਪ	ਦੇ	ਸੈ	ਪ੍ਰਹਿ	ਲਾ	ਦੁਪਿ	ਆ	ऽ	ਰੇ
	ਸਾਂ	ਗਂ	ਮਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਨੀਧ	ਮ	ਮਗ	ਰੇਸਾ
	ਪੁ	ਤ੍ਰ	ਰਾਮ	ਨਾਮੁ	ਛੋਡਹੁ	ਜੀਉ	ਲੇਹੁ	ਉ	ਬਾऽ	ਰੇऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		2			0		3		

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1142)

ਨਮਸਕਾਰ ਤਾ ਕਉ ਲਖ ਬਾਰ॥ ਇਹੁ ਮਨੁ ਦੀਜੈ ਤਾ ਕਉ ਵਾਰਿ॥
ਸਿਮਰਨਿ ਤਾ ਕੈ ਮਿਟਹਿ ਸੰਤਾਪ॥ ਹੋਇ ਅਨੰਦੁ ਨ ਵਿਆਪਹਿ ਤਾਪ॥੧॥
ਐਸੋ ਹੀਰਾ ਨਿਰਮਲ ਨਾਮ॥ ਜਾਸੁ ਜਪਤ ਪੂਰਨ ਸਭਿ ਕਾਮ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਜਾ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਦੁਖ ਡੇਰਾ ਢਹੈ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਸੀਤਲੁ ਮਨਿ ਗਹੈ॥
ਅਨਿਕ ਭਗਤ ਜਾ ਕੇ ਚਰਨ ਪੂਜਾਰੀ॥ ਸਗਲ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨਹਾਰੀ॥੨॥
ਖਿਨ ਮਹਿ ਊਣੇ ਸੁਭਰ ਭਰਿਆ॥ ਖਿਨ ਮਹਿ ਸੂਕੇ ਕੀਨੇ ਹਰਿਆ॥
ਖਿਨ ਮਹਿ ਨਿਥਾਵੇ ਕਉ ਦੀਨੋ ਥਾਨੁ॥ ਖਿਨ ਮਹਿ ਨਿਮਾਣੇ ਕਉ ਦੀਨੋ ਮਾਨੁ॥੩॥
ਸਭ ਮਹਿ ਏਕੁ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰਾ॥ ਸੋ ਜਾਪੈ ਜਿਸੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੂਰਾ॥
ਹਰਿ ਕੀਰਤਨੁ ਤਾ ਕੋ ਆਧਾਰੁ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜਿਸੁ ਆਪਿ ਦਇਆਰੁ॥੪॥

ਰਾਗ ਮਹੀਂਦਰ ਭੈਰਉ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਧ̱	ਧ̱	ਨੀ̱	ਧ̱	ਰੇ̱	ਰੇ̱	ਸਾ	ਸਾ	‿ਮਮ‿	‿ਗਮ‿	ਧ̱	ਮ	ਗ	ਮ	ਰੇ̱	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਐ	ऽ	ਸੋ	ऽ	ਹੀ	ऽ	ਰਾ	ऽ	ਨਿऽ	ਰऽ	ਮ	ਲ	ਨਾ	ऽ	ਮ	ऽ
	‿ਮਗ‿	ਮ	‿ਨੀ̱ਧ‿	ਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ̱	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਧ̱	ਧ̱	ਨੀ	ਸਾਂ	ਧ̱	ਨੀ̱	ਧ̱	ਮ
	ਜਾऽ	ऽ	ਸੁऽ	ਜ	ਪ	ਤ	ਪੂ	ऽ	ਰ	ਨ	ਸ	ਭਿ	ਕਾ	ऽ	ਮ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X	.			2			

ਅੰਤਰਾ

	ਧ̱	ਧ̱	ਮ	ਧ̱	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਧ̱	ਧ̱	ਨੀਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ̱	ਰੇਂ̱	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਨ	ਮ	ਸ	ਕਾ	ऽ	ਰ	ਤਾ	ऽ	ਕ	ਉ	ਲ	ਖ	ਬਾ	ऽ	ਰ	ऽ
	ਸਾਂ	ਰੇਂ̱	ਗਂ	ਮਂ	ਗਂ	ਰੇਂ̱	ਸਾਂ	—	ਧ̱	ਧ̱	ਨੀ	ਸਾਂ	ਧ̱	ਨੀ̱	ਧ̱	ਪ
	ਇ	ਹੁ	ਮ	ਨੁ	ਦੀ	ऽ	ਜੈ	ऽ	ਤਾ	ऽ	ਕ	ਉ	ਵਾ	ऽ	ਰਿ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਰਾਗ ਕਬੀਰ ਭੈਰਉ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਭੈਰਉ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਭ, ਧੈਵ੍ਤ ਸੁਰ ਕੋਮਲ, ਦੋਵੇਂ ਨਿਸ਼ਾਦ, ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਮੱਧਮ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਜ਼ਾਤੀ ਸੰਪੂਰਨ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਨਵੀਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਰਾਗ ਜੋਗੀ ਦਾ ਚਲਨ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਭੈਰਉ ਰਾਗ ਦੇ ਸਮ਼ਾਨ ਧੈਵਤ ਹੈ। ਅੰਦੋਲਨ ਘੱਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਨਿਆਸ ਦਾ ਸੁਰ ਗੰਧਾਰ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਪ੍ਰਾਤਹਿ-ਕਾਲ ਦਾ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ ਰੁੇ ਗ ਮ ਪ ਧੁ ਨੀ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ, ਰੁੇਂ ਨ਼ੀ ਧੁਪ, ਮ ਗ ਮ, ਰੁੇ ਗ, ਮ ਰੁੇ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਮ, ਧੁ ਨੀ ਧੁਪ ਮ, ਰੁੇਂ ਨੀ ਧੁ-ਪ, ਧੁ ਧੁ ਪਮ, ਗਮ ਰੁੇਗ, ਮਰੁੇਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੪ (ਪੰਨਾ 1135)

ਤੇ ਸਾਧੂ ਹਰਿ ਮੇਲਹੁ ਸੁਆਮੀ ਜਿਨ ਜਪਿਆ ਗਤਿ ਹੋਇ ਹਮਾਰੀ ॥
ਤਿਨ ਕਾ ਦਰਸੁ ਦੇਖਿ ਮਨੁ ਬਿਗਸੈ ਖਿਨੁ ਖਿਨੁ ਤਿਨ ਕਉ ਹਉ ਬਲਿਹਾਰੀ ॥੧॥
ਹਰਿ ਹਿਰਦੈ ਜਪਿ ਨਾਮੁ ਮੁਰਾਰੀ ॥
ਕ੍ਰਿਪਾ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਜਗਤ ਪਿਤ ਸੁਆਮੀ ਹਮ ਦਾਸਨਿ ਦਾਸ ਕੀਜੈ ਪਨਿਹਾਰੀ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਤਿਨ ਮਤਿ ਊਤਮ ਤਿਨ ਪਤਿ ਊਤਮ ਜਿਨ ਹਿਰਦੈ ਵਸਿਆ ਬਨਵਾਰੀ ॥
ਤਿਨ ਕੀ ਸੇਵਾ ਲਾਇ ਹਰਿ ਸੁਆਮੀ ਤਿਨ ਸਿਮਰਤ ਗਤਿ ਹੋਇ ਹਮਾਰੀ ॥੨॥
ਜਿਨ ਐਸਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਾਧੁ ਨ ਪਾਇਆ ਤੇ ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਕਾਢੇ ਮਾਰੀ ॥
ਤੇ ਨਰ ਨਿੰਦਕ ਸੋਭ ਨ ਪਾਵਹਿ ਤਿਨ ਨਕ ਕਾਟੇ ਸਿਰਜਨਹਾਰੀ ॥੩॥
ਹਰਿ ਆਪਿ ਬੁਲਾਵੈ ਆਪੇ ਬੋਲੈ ਹਰਿ ਆਪਿ ਨਿਰੰਜਨੁ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਨਿਰਾਹਾਰੀ ॥
ਹਰਿ ਜਿਸੁ ਤੂ ਮੇਲਹਿ ਸੋ ਤੁਧੁ ਮਿਲਸੀ ਜਨ ਨਾਨਕ ਕਿਆ ਏਹਿ ਜੰਤ ਵਿਚਾਰੀ ॥੪॥

ਰਾਗ ਕਬੀਰ ਭੈਰਉ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਮ	ਨੀ̱	ਨੀ̱	ਨੀ̱ਧ̱	ਧ̱	ਪਮ	ਪ	ਗ	ਮ	—	ਗ	ਮ	ਪਮ	—	ਗਰੇ̱	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਹ	ਰਿ	ਹਿ	ਰਙ	ਦੈ	ਙਙ	ਜ	ਪਿ	ਨਾ	ਙ	ਮੁ	ਮੁ	ਰਾਙ	ਙ	ਰੀਙ	ਙ
	ਰੇ̱ਂ	ਨ਼ੀ	ਧ਼	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਰੇ̱	ਗ	ਮ	ਮ	ਧ̱	ਧ̱ਨੀ̱	ਧ̱ਧ̱	ਮ	—
	ਕ੍ਰਿ	ਪਾ	ਙ	ਕ੍ਰਿ	ਪਾ	ਙ	ਕ	ਰਿ	ਜ	ਗਤ	ਪਿ	ਤ	ਸੁਆ	ਙਙ	ਮੀ	ਙ
	ਪ	ਧ̱	ਰੇ̱ਂ	ਨੀ̱	ਧ̱	ਮ	ਮਪ	ਧ̱ਨੀ̱	ਧ̱	ਪ	ਧ̱	ਮ	ਮਪ	ਗਮ	ਰੇ̱ਗ	—
	ਹ	ਮ	ਦਾ	ਸਨਿ	ਦਾ	ਙ	ਸਙ	ਙਙ	ਕੀ	ਜੈ	ਪ	ਨਿ	ਹਾਙ	ਙਙ	ਰੀਙ	ਙ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਮ	—	ਮ	ਮ	ਧ̱	—	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	—	ਨੀ	ਰੇ̱ਂ	ਸਾਂ	—
	ਤੇ	ਙ	ਸਾ	ਙ	ਧੂ	ਙ	ਹ	ਰਿ	ਮੇ	ਙ	ਲਹੁ	ਙ	ਸੁਆ	ਙ	ਮੀ	ਙ
	ਸਾਂ	ਰੇ̱ਂ	ਗਂ	ਮਂ	ਰੇ̱ਂ	ਰੇ̱ਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਧ̱	ਰੇ̱ਂ	ਨੀ	ਧ̱	ਮ	—	ਗਮ	ਰੇ̱ਗ
	ਜਿ	ਨ	ਜ	ਪਿ	ਆ	ਙ	ਗ	ਤਿ	ਹੋ	ਙ	ਇ	ਹ	ਮਾ	ਙ	ਰੀਙ	ਙਙ
	ਮ	ਪ	ਧ̱	ਨੀ̱	ਧ̱	ਪ	ਮ	—	ਧ̱ਨੀ̱	ਧ̱ਧ̱	ਪ	ਮ	ਪ	ਗ	ਮ	ਰੇ̱ਗ
	ਤਿ	ਨ	ਕਾ	ਙ	ਦ	ਰ	ਸੁ	ਙ	ਦੇਙ	ਖਿਙ	ਮ	ਨੁ	ਬਿ	ਗ	ਸੈ	ਙਙ
	ਗ	ਮ	ਪ	ਧ̱	ਨੀ	ਰੇ̱ਂਸਾਂ	ਨੀਧ̱	ਪ	ਪਨੀ̱	ਧ̱ਪ	ਮਧ̱	ਪਮ	ਮਪ	ਮਗ	ਮਸਾ	—
	ਖਿ	ਨੁ	ਖਿ	ਨੁ	ਤਿ	ਨਙ	ਕਙ	ਉ	ਹਙ	ਉਙ	ਬਙ	ਲਿਙ	ਹਾਙ	ਙਙ	ਰੀਙ	ਙ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਰਾਗ ਬਿਭਾਸ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਭੈਰਉ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਭ, ਧੈਵਤ ਸੁਰ ਕੋਮਲ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਮੱਧਮ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹਨ। ਜਾਤੀ ਔੜਵ-ਔੜਵ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਧੈਵਤ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਰਿਸ਼ਭ ਹੈ। ਇਹ ਰਾਗ ਭੈਰਉ ਅੰਗ ਨਾਲ ਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਭੈਰਉ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਭ-ਸੁਰ 'ਤੇ ਅੰਦੋਲਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਸ ਵਿਚ ਅੰਦੋਲਨ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਤੇ ਪੰਚਮ ਦੀ ਸੁਰ ਸੰਗਤੀ ਬਹੁਤ ਮਧੁਰ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ 'ਪ ਧੁ ਪ, ਗਪ, ਸਾ ਗ, ਪਗਮ, ਸਾਂ ਧੁ ਪਗ ਪ', ਆਦਿ। ਤਾਨ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ 'ਤੇ ਪੰਚਮ 'ਤੇ ਠਹਿਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ 'ਪਧੁ ਪ ਗ ਪ, ਧੁ ਸਾਂ, ਧੁ ਪ, ਧੁ ਪ, ਧੁ ਪ, ਗਪ, ਗ ਪ ਧੁ ਪ, ਸਾ ਰੇ ਸਾ', ਆਦਿਕ। ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਗੰਭੀਰ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤ ਹੈ। ਇਹ ਭਗਤੀ-ਰਸ ਦੀ ਗਾਇਕੀ ਲਈ ਬਹੁਤ ਉੱਤਮ ਹੈ। ਇਹ ਉਤਰਾਂਗ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਾਗ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਪ੍ਰਾਤਹਿ-ਕਾਲ ਦਾ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ ਰੇ ਗ ਪ ਧੁ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਧੁ ਪ, ਗ ਰੇ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਪ ਧੁ ਧੁ, ਪ, ਪਗ, ਪ, ਗ ਰੇ ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਰੇ...ਸਾ, ਗ ਰੇ—ਸਾ, ਗ ਪ ਧੁ ਪ, ਗ ਪ, ਗ ਰੇ ਸਾ।
2. ਸਾ, ਧ਼ੁ...ਪ਼ ਧ਼ੁ ਸਾ, ਰੇ...ਗ ਰੇ ਸਾ, ਗਪ ਧੁ ਪ, ਧੁ ਸਾਂ, ਧੁਪ, ਗਪ ਧੁਪ ਗਪ ਗਰੇ ਸਾਰੇ ਸਾ।
3. ਗ, ਪ, ਧੁ ਪ, ਧੁ ਸਾਂ ਧੁ ਪ, ਧੁ ਸਾਂ ਰੇਂ—ਸਾਂ, ਗਂ ਰੇਂ ਸਾਂ; ਸਾਂ ਰੇਂ ਗਂ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਧੁ ਪ, ਗ ਪ, ਧੁ ਪ, ਗ ਪ ਗ ਰੇ ਗ ਰੇ ਸਾ, ਧ਼ੁ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੫, ਘਰੁ ੨ (ਪੰਨਾ 1341)

ਅਵਰੁ ਨ ਦੂਜਾ ਠਾਉ ॥ ਨਾਹੀ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਨਾਉ ॥
ਸਰਬ ਸਿਧਿ ਕਲਿਆਨ ॥ ਪੂਰਨ ਹੋਹਿ ਸਗਲ ਕਾਮ ॥੧॥
ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਮੁ ਜਪੀਐ ਨੀਤ ॥
ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਅਹੰਕਾਰੁ ਬਿਨਸੈ ਲਗੈ ਏਕੈ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਨਾਮਿ ਲਾਗੈ ਦੂਖੁ ਭਾਗੈ ਸਰਨਿ ਪਾਲਨ ਜੋਗੁ ॥
ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੇਟੈ ਜਮੁ ਨ ਤੇਟੈ ਜਿਸੁ ਧੁਰਿ ਹੋਵੈ ਸੰਜੋਗੁ ॥੨॥
ਰੈਨਿ ਦਿਨਸੁ ਧਿਆਇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਤਜਹੁ ਮਨ ਕੇ ਭਰਮ ॥
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਹਰਿ ਮਿਲੈ ਜਿਸਹਿ ਪੂਰਨ ਕਰਮ ॥੩॥
ਜਨਮ ਜਨਮ ਬਿਖਾਦ ਬਿਨਸੇ ਰਾਖਿ ਲੀਨੇ ਆਪਿ ॥
ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਮੀਤ ਭਾਈ ਜਨ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਾਪਿ ॥੪॥

ਰਾਗ ਬਿਭਾਸ

ਤਾਲ ਝਪਤਾਲ ਫਾਈਆ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7
ਸਰਗਮ	ਗ	ਗ	ਪ	ਗ	ਰੇ̱	ਸਾਂ	ਸਾ	ਪ	ਗ	ਪ	ਧ̱	ਧ̱	ਪ	ਪ
ਸ਼ਬਦ	ਹ	ਰਿ	ਕੋ	ਨਾ	ऽ	ਮੁ	ऽ	ਜ	ਪੀ	ਐ	ਨੀ	ऽ	ਤ	ऽ
	ਰੇ̱	ਰੇ̱	ਰੇ̱	ਸਾਰੇ̱	ਗ	ਰੇ̱	ਸਾ	ਸਾ	ਧ਼̱	ਧ਼̱	ਧ਼̱	ਰੇ̱	ਸਾ	ਸਾ
	ਕਾ	ਮ	ਕ੍ਰੋ	ऽऽ	ਧ	ਅ	ਹੰ	ਕਾ	ऽ	ਰ	ਬਿ	ਨ	ਸੈ	ऽ
	ਧ̱	ਧ̱	ਧ̱	ਪਧ̱	ਸਾਂ	ਧ̱	ਪ	ਧ̱ਪ	ਗਪ	ਧ̱ਸਾਂ	ਰੇ̱ਂਸਾਂ	ਧ̱ਪ	ਗਰੇ̱	ਸਾ
	ਲ	ਗੈ	ऽ	ਏਐ	ऽ	ਕੈ	ऽ	ਪ੍ਰੀऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਤਿऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	O X			2		3		O X			2		3	

ਅੰਤਰਾ

	ਪ	ਗ	ਪ	ਧ̱	ਧ̱	ਪ	ਪ	ਸਾਂਧ̱	ਪਧ̱	ਸਾਂ	ਰੇ̱ਂ	ਰੇ̱ਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਅਵ	ਰੁ	ਨ	ਦੂ	ऽ	ਜਾ	ऽ	ਠਾऽ	ऽऽ	ऽ	ऽ	ऽ	ਉ	ऽ
	ਧ̱	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇ̱ਂ	ਰੇ̱ਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਗਂ	ਗਂ	ਗਂ	ਰੇ̱ਂਗਂ	ਪਂਗਂ	ਰੇ̱ਂ	ਸਾਂ
	ਨਾ	ऽ	ਹੀ	ਬਿ	ਨੁ	ਹ	ਰਿ	ਨਾ	ऽ	ऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਉ	ऽ
	ਸਾ	ਰੇ̱	ਗ	ਪ	ਧ̱	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇ̱ਂ	ਰੇ̱ਂ	ਸਾਂ	ਧ̱ਸਾਂ	ਰੇ̱ਂਸਾਂ	ਧ̱	ਪ
	ਸ	ਰ	ਬ	ਸਿ	ਧਿ	ਕ	ਲਿ	ਆ	ऽ	ऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਨ	ऽ
	ਧ̱	ਧ̱	ਧ̱	ਪਧ̱	ਸਾਂ	ਧ̱	ਪ	ਧ̱ਪ	ਗਪ	ਧ̱ਸਾਂ	ਰੇ̱ਂਸਾਂ	ਧ̱ਪ	ਗਰੇ̱	ਸਾ
	ਪੂ	ਰ	ਨ	ਹੋऽ	ਹਿ	ਸਗ	ਲ	ਕਾऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਮऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	O X			2		3		O X			2		3	

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਬਿਭਾਸ ਪੜਤਾਲ ਮਹਲਾ ੪ (ਪੰਨਾ 1337)

ਜਪਿ ਮਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨ॥ ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਪਾਵਹਿ ਮਾਨ॥ ਜਿਨਿ ਜਪਿਆ ਤੇ ਪਾਰਿ ਪਰਾਨ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਸੁਨਿ ਮਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਕਰਿ ਧਿਆਨੁ ॥ ਸੁਨਿ ਮਨ ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਅਠਸਠਿ ਮਜਾਨੁ॥ ਸੁਨਿ ਮਨ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਵਹਿ ਮਾਨੁ ॥੧॥ ਜਪਿ ਮਨ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਪਰਧਾਨੁ ॥ ਖਿਨ ਖੋਵੈ ਪਾਪ ਕੋਟਾਨ ॥ ਮਿਲੁ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਭਗਵਾਨ ॥੨॥

ਰਾਗ ਬਿਭਾਸ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਧੁ	ਧੁ	ਪ	ਗ	ਪ	ਪ	ਪ	ਪ	ਗਪ	ਧੁਪ	ਗ	ਪ	ਗ	ਰੇ	ਸਾ	—
ਸ਼ਬਦ	ਜ	ਪਿ	ਮ	ਨ	ਹ	ਰਿ	ਹ	ਰਿ	ਨਾऽ	ऽऽ	ਮੁ	ਨਿ	ਧਾ	ऽ	ਨ	ऽ
	ਧੁ	ਪ	ਧੁ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਪ	—	ਗਪ	ਧੁਪ	ਗ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ
	ਹ	ऽ	ਰਿ	ऽ	ਦ	ਰੰ	ਗ	ਹ	ਪਾ	ऽ	ਵਹਿ	ऽऽ	ਮਾ	ऽ	ਨ	ऽ
	ਧੁ	ਪ	ਧੁ	ਸਾਂ	ਧੁ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਧੁਪ	ਗਪ	ਧੁਸਾਂ	ਧੁਪ	ਗਪ	ਗਰੇ	ਸਾ
	ਜਿ	ਨਿ	ਜ	ਪਿ	ਆ	ऽ	ਤੇ	ਪਾ	ਰਿऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਪऽ	ਰਾऽ	ਨऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਪ	ਪ	ਪ	ਪ	ਧੁ	ਗ	ਪ	ਧੁ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਧੁ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਸੁ	ਨਿ	ਮ	ਨ	ਹ	ਰਿ	ਹ	ਰਿ	ਨਾ	ਮੁ	ਕ	ਰਿ	ਧਿਆ	ऽ	ਨੁ	ऽ
	ਪ	ਪ	ਪ	ਪ	ਧੁ	ਗ	ਪ	ਧੁ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਧੁ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਸੁ	ਨਿ	ਮ	ਨ	ਹ	ਰਿ	ਕੀ	ਰਤਿ	ਅ	ਠ	ਸ	ਠਿਮ	ਜਾ	ऽ	ਨੁ	ऽ
	ਗਂ	ਗਂ	ਗਂ	ਪਂ	ਗਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਧੁਪ	ਗਪ	ਧੁਸਾਂ	ਧੁਪ	ਗਪ	ਗਰੇ	ਸਾ
	ਸੁ	ਨਿ	ਮ	ਨ	ਗੁ	ਰ	ਮੁ	ਖਿ	ਪਾऽ	ऽऽ	ਵਹਿ	ऽऽ	ਮਾऽ	ऽऽ	ਨੁऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਰਾਗ ਪ੍ਰਭਾਤ ਬਿਭਾਸ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਭੈਰਉ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਭ-ਧੈਵਤ ਸੁਰ ਕੋਮਲ ਦੋਵੇਂ ਮੱਧਮ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਜਾਤੀ ਸੰਪੂਰਨ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਮੱਧਮ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ ਹੈ। ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਅਤੇ ਬਿਭਾਸ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਰਾਗ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਹਨ। ਪਰ ਥਾਟ ਦੋਵਾਂ ਦਾ ਇਕ ਹੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ ਪਰ ਬਿਭਾਸ ਔੜਵ ਹੈ। ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਮੱਧਮ ਲੱਗਦੇ ਹਨ ਪਰ ਬਿਭਾਸ ਵਿਚ ਮੱਧਮ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਬਿਲਕੁਲ ਵਰਜਿਤ ਹੈ। ਪਰ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹਨਾਂ ਦੋਵਾਂ ਰਾਗਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਿਆਂ ਕਰ ਕੇ ਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸਦਾ ਸਰੂਪ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਵਕਤ ਪ੍ਰਾਤਹਿ-ਕਾਲ ਦਾ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ ਰੇ ਗ ਮ, ਮੰ ਮ, ਗ ਪ ਧੁ ਨੀ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਨੀ ਧੁ ਪ, ਮ ਗ, ਗ ਪ ਧੁ ਪ, ਗਾ ਰੇ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਸਾ ਰੇ ਗ ਮ, ਮੰ ਮ ਗ ਮ, ਗ ਪ ਧੁ ਪ, ਗ ਰੇ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੫ ਬਿਭਾਸ (ਪੰਨਾ 1337)

ਮਨੁ ਹਰਿ ਕੀਆ ਤਨੁ ਸਭੁ ਸਾਜਿਆ ॥ ਪੰਚ ਤਤ ਰਚਿ ਜੋਤਿ ਨਿਵਾਜਿਆ ॥
ਸਿਹਜਾ ਧਰਤਿ ਬਰਤਨ ਕਉ ਪਾਨੀ ॥ ਨਿਮਖ ਨ ਵਿਸਾਰਹੁ ਸੇਵਹੁ ਸਾਰਿਗਪਾਨੀ ॥੧॥
ਮਨ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਿ ਹੋਇ ਪਰਮ ਗਤੇ ॥
ਹਰਖ ਸੋਗ ਤੇ ਰਹਹਿ ਨਿਰਾਰਾ ਤਾਂ ਤੂ ਪਾਵਹਿ ਪ੍ਰਾਨਪਤੇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਕਾਪੜ ਭੋਗ ਰਸ ਅਨਿਕ ਭੁੰਚਾਏ ॥ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਕੁਟੰਬ ਸਗਲ ਬਨਾਏ ॥
ਰਿਜਕੁ ਸਮਾਹੇ ਜਲਿ ਥਲਿ ਮੀਤ ॥ ਸੋ ਹਰਿ ਸੇਵਹੁ ਨੀਤਾ ਨੀਤ ॥੨॥
ਤਹਾ ਸਖਾਈ ਜਹ ਕੋਇ ਨ ਹੋਵੈ ॥ ਕੋਟਿ ਅਪ੍ਰਾਧ ਇਕ ਖਿਨ ਮਹਿ ਧੋਵੈ ॥
ਦਾਤਿ ਕਰੈ ਨਹੀ ਪਛੋੁਤਾਵੈ ॥ ਏਕਾ ਬਖਸ ਫਿਰਿ ਬਹੁਰਿ ਨ ਬੁਲਾਵੈ ॥੩॥
ਕਿਰਤ ਸੰਜੋਗੀ ਪਾਇਆ ਭਾਲਿ ॥ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮਹਿ ਬਸੇ ਗੁਪਾਲ ॥
ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਆਏ ਤੁਮਰੈ ਦੁਆਰ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਦਰਸਨੁ ਦੇਹੁ ਮੁਰਾਰਿ ॥੪॥

ਰਾਗ ਪ੍ਰਭਾਤ ਬਿਭਾਸ

ਹਨੁਮਾਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
ਸਰਗਮ	ਰੇ	ਰੇ	ਗ	ਰੇਰੇ	ਸਾ	ਸਾ	ਗ	ਪ	ਗ	ਰੇ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਮਨ	ਸਤਿ	ਗੁਰੁ	ਸੇऽ	ਵਿ	ਹੋਇ	ਪਰ	ਮ	ਗ	ਤੇ	ऽ
	ਧ਼	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਸਾ	ਰੇਸਾ,	ਗ	ਮ	ਮ̍	ਮ̍	ਮ
	ਹ	ਰ	ਖ	ਸੋ	ਗ	ਤੇऽ	ਰਹ	ਹਿ	ਨਿ	ਰਾ	ਰਾ
	ਧ	ਧ	ਮਧ	ਨੀਸਾਂ	ਨੀਧ	ਗ	ਮਧ	ਗਮ	ਗਪ	ਗਰੇ	ਸਾ
	ਤਾਂ	ਤੂ	ਪਾऽ	ऽऽ	ਵਹਿ	ऽ	ਪ੍ਰਾऽ	ਨऽ	ਪऽ	ਤੇऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x		2		3	4		5	6	7	8

ਅੰਤਰਾ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
	ਮ	ਪ	ਧ	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ
	ਮਨੁ	ਹ	ਰਿ	ਕੀ	ਆ	ਤਨੁ	ਸऽ	ਭੁ	ਸਾ	ਜਿ	ਆऽ
	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂਨੀ	ਧਪ	ਮਪ	ਧਪ	ਗਪ	ਗਮ	ਗਪ	ਗਰੇ	ਸਾ
	ਪੰऽ	ਚऽ	ਤऽ	ਤऽ	ਰऽ	ਚਿऽ	ਜੋऽ	ਤਿਨਿ	ਵਾऽ	ਜਿऽ	ਆ
	ਸਾ	ਗਰੇ	ਸਾ	ਮ	ਗਪ	ਧਪ	ਧਪ	ਮ	ਧ	ਪਧ	ਨੀ
	ਸਿ	ਹऽ	ਜਾ	ऽ	ਧਰ	ਤਿऽ	ਬਰ	ਤਨ	ਕਉ	ਪਾऽ	ਨੀ
	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂਨੀ	ਧਪ	ਮਪ	ਧਪ	ਗਪ	ਗਮ	ਗਪ	ਗਰੇ	ਸਾ
	ਨਿਮ	ਖऽ	ਨऽ	ਵਿਸਾ	ਰਹੁ	ਸੇਵ	ਹੁਸਾ	ਰਿਗ	ਪਾऽ	ਨੀऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x		2		3	4		5	6	7	8

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਰਾਗ ਪ੍ਰਭਾਤ ਕਿਰਣ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਭੈਰਵੀ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਭ, ਗੰਧਾਰ, ਨਿਸ਼ਾਦ ਸੁਰ ਕੋਮਲ ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਮੱਧਮ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਭ ਅਤੇ ਪੰਚਮ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹਨ। ਜਾਤੀ ਔੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਧੈਵਤ ਤੋਂ ਮੱਧਮ ਤਕ ਅਤੇ ਮੱਧਮ ਤੋਂ ਰਿਸ਼ਭ ਤਕ ਦੀ ਮੀਂਡ ਰਾਗ ਵਾਚਕ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਪੂਰਵਾਂਗ ਵਿਚ ਭੈਰਵੀ ਅਤੇ ਉਤਰਾਂਗ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਦੇ ਸੁਰ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਰਸ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦਿਨ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਨ਼ੀ ਸਾ ਗੁ ਮ ਪ, ਗੁ ਮ ਧ, ਨ਼ੀ ਰੇੁਂ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਨ਼ੀ ਧ ਪ, ਧ ਮ ਪ ਗੁ, ਮ ਰੇੁ ਗੁ ਰੇੁ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਗੁ ਮ ਧ ਨ਼ੀ, ਧ ਪ ਧ ਮ ਰੇੁ, ਗੁ ਰੇੁ ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਨ਼ੀ ਸਾ ਗੁ, ਮ ਰੇੁ, ਗੁ ਰੇੁ, ਨ਼ੀ ਰੇੁ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਸਾ, ਗੁ-ਗੁ-ਰੇੁ ਨ਼ੀ, ਧ ਨ਼ੀ ਰੇੁ ਸਾ, ਰੇੁ ਸਾ।
2. ਨ਼ੀ ਸਾ ਗੁ-ਮ-ਰੇੁ, ਗੁ ਰੇ ਨ਼ੀ ਰੇੁ- -ਸਾ, ਨ਼ੀ ਸਾ, ਗੁ ਮ-ਸਾ, ਗੁ ਮ ਪ, ਗੁ ਮ ਰੇੁ, ਸਾ।
   ਨ਼ੀ ਰੇੁ ਸਾ, ਸਾ ਗੁ ਮ ਪ ਗੁ, ਮ-ਰੇੁ-ਗੁ ਰੇੁ, ਨ਼ੀ ਰੇੁ- -ਸਾ।
3. ਸਾ ਗੁ ਮ ਪ, ਮ ਪ ਗੁ, ਮ ਧ, -ਪ ਧ, ਮ ਪ ਗੁ, ਸਾ ਗੁ ਮਰੇੁ, ਗੁ ਰੇੁ ਨ਼ੀ ਰੇੁ ਸਾ।
4. ਨ਼ੀ ਸਾ ਗੁ ਮ ਪ, ਗੁ-ਮ ਧ, ਪ-ਧ ਮ ਧ ਪ ਮ, ਗੁ ਰੇੁ ਸਾ, ਸਾ ਮ, ਗੁ ਪ ਮ, ਨ਼ੀ ਧ ਪ, ਮ ਧ ਨ਼ੀ ਧ, ਮ ਧ ਨ਼ੀ ਰੇੁ ਸਾਂ, ਨ਼ੀ ਧ ਪ, ਮ ਧ, ਮ, ਨ਼ੀ ਧ, ਸਾਂ ਨ਼ੀ ਧ, ਮ ਰੇੁ, ਗੁ ਰੇੁ, ਨ਼ੀ ਰੇੁ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੫ -(ਪੰਨਾ 1341)

ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਕਰਤ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥
ਦੀਨ ਦਇਆਲ ਭਏ ਕਿਰਪਾਲਾ ਅਪਣਾ ਨਾਮੁ ਆਪਿ ਜਪਾਇਆ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਸੰਤਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਭਇਆ ਪ੍ਰਗਾਸ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪਤ ਪੂਰਨ ਭਈ ਆਸ ॥੧॥
ਸਰਬ ਕਲਿਆਣ ਸੂਖ ਮਨਿ ਵੂਠੇ ॥ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਏ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਤੂਠੇ ॥੨॥

ਰਾਗ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਕਿਰਣ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਸਾ	ਰੇ	ਨੀ	ਸਾ	ਗ	ਮ	ਧ	ਨੀ	ਧ	—	ਮ	ਮ	ਰੇ	ਗ	ਰੇ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਗੁ	ਰੁ	ਗੁ	ਰੁ	ਕ	ਰ	ਤ	ਸ	ਦਾ	ऽ	ਸੁ	ਖੁ	ਪਾ	ऽ	ਇਆ	ऽ
	ਨੀ	ਸਾ	ਨੀਧ	ਪ	ਧ	ਨੀ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾਰੇ	ਗ	ਰੇ	ਸਾ	ਗ	ਗ	ਮ	ਪ
	ਦੀ	ऽ	ਨऽ	ਦ	ਇਆ	ऽ	ਲ	ਭ	ਏऽ	ऽ	ਕਿ	ਰ	ਪਾ	ऽ	ਲਾ	ऽ
	—	ਨੀ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਧ	ਪ	ਮ	ਰੇ	ਗ	ਰੇ	ਸਾ	ਰੇ	ਨੀ	ਸਾ
	ऽ	ਅ	ਪ	ਣਾ	ਨਾ	ऽ	ਮੁ	ऽ	ਆ	ऽ	ਪਿ	ਜ	ਪਾ	ऽ	ਇਆ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਮ	ਪ	ਗ	ਮ	ਧ	ਪ	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂਰੇਂ	ਗਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ
	ਸੰ	ऽ	ਤ	ਸੰ	ਗ	ਤਿ	ਮਿ	ਲਿ	ਭ	ਇਆ	ਪ੍ਰ	ऽ	ਗਾऽ	ऽ	ਸ	ऽ
	ਸਾਂਰੇਂ	ਗਂ	ਰੇਂ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਧ	ਪਧ	ਨੀ	ਧ	ਨੀ	ਮ	ਰੇ	ਗਰੇ	ਸਾ
	ਹऽ	ਰਿ	ਹ	ਰਿऽ	ਜ	ਪ	ਤ	ਪੂ	ਰਨ	ऽ	ਭ	ਈ	ਆ	ऽ	ਸऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

1	ਨੀਸਾਂ	ਗਮ	ਰੇਗ	ਰੇਸਾ	ਸਾਨੀ	ਸਾਗ	ਮਪ	ਗਮ	ਰੇਗ	ਰੇਸਾ	ਗਮ	ਧਪ	ਮਪ	ਗਮ	ਰੇਗ	ਰੇਸਾ
2	ਗਮ	ਪਗ	ਮਧ	ਪਮ	ਪਗ	ਮਰੇ	ਗਰੇ	ਸਾ	ਗਮ	ਪਗ	ਮਧ	ਨੀਧ	ਪਮ	ਪਗ	ਮਗ	ਰੇਸਾ
	ਸਾਗ	ਮਪ	ਮਧ	ਨੀਧ	ਮਧ	ਨੀਧ	ਨੀਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂਨੀ	ਧਮ	ਨੀਧ	ਸਾਂ	ਰੇਂਗਂ	ਰੇਂਸਾ	ਨੀਰੇਂ	ਸਾਂ
	ਨੀਸਾ	ਗਮ	ਰੇਂਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂਨੀ	ਧਮ	ਧਨੀ	ਧਪ	ਮਪ	ਗਮ	ਪਗ	ਮਧ	ਪਮ	ਪਗ	ਮਗ	ਰੇਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਸ਼ਬਦ

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1340)

ਕੁਰਬਾਣੁ ਜਾਈ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਅਪਨੇ ॥ ਜਿਸੁ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪੁ ਜਪਨੇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ਸੁਣਤ ਨਿਹਾਲ॥ ਬਿਨਸਿ ਗਏ ਬਿਖਿਆ ਜੰਜਾਲ ॥੧॥
ਸਾਚ ਸਬਦ ਸਿਉ ਲਾਗੀ ਪ੍ਰੀਤਿ॥ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪੁਨਾ ਆਇਆ ਚੀਤਿ ॥੨॥
ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਹੋਆ ਪਰਗਾਸੁ॥ ਗੁਰ ਸਬਦੇ ਕੀਨਾ ਰਿਦੈ ਨਿਵਾਸੁ ॥੩॥
ਗੁਰ ਸਮਰਥ ਸਦਾ ਦਇਆਲ॥ ਹਰਿ ਜਪਿ ਜਪਿ ਨਾਨਕ ਭਏ ਨਿਹਾਲ ॥੪॥

ਪ੍ਰਭਾਤ ਕਿਰਣ

ਤਾਲ ਕਹਿਰਵਾ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਸਾ	ਗੁ	ਮ	ਪ	ਮ	ਗੁ	ਮ	ਮੇ	ਮ	ਗੁ	ਰੇ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਕੁ	ਰ	ਬਾ	ਣੁ	ਜਾ	ਈ	ਗੁ	ਰ	ਪੂ	ऽ	ਰੇ	ऽ	ਅ	ਪ	ਨੇ	ऽ
	ਸਾ	ਗੁ	ਮ	ਮ	ਪ	ਪ	ਪ	ਪ	ਪ	ਧ	ਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਧਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਪ
	ਜਿ	ਸੁ	ਪ੍ਰ	ऽ	ਸਾ	ਦਿ	ਹ	ਰਿ	ਹ	ਰਿ	ਜ	ਪੁ	ਜਾऽ	ਪऽ	ਨੇ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X				0				X				0			

ਅੰਤਰਾ

	ਪ	ਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਧਨ਼ੀ	ਸਾਂ	—
	ਅੰ	ऽ	ਮ੍ਰਿ	ਤ	ਬਾ	ऽ	ਣੀ	ऽ	ਸੁ	ਣ	ਤ	ਨਿ	ਹਾऽ	ऽऽ	ਲ	ऽ
	ਪ	ਮ	ਪਮ	ਗੁਮ	ਪ	ਪ	ਪ	ਪ	ਪ	ਧ	ਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਧਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਪ
	ਬਿ	ਨ	ਸਿऽ	ਗਏ	ਏ	ऽ	ਬਿ	ਖਿ	ਆ	ऽ	ਜੰ	ऽ	ਜਾऽ	ऽऽ	ਲ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X				0				X				0			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1341)

ਚਰਨ ਕਮਲ ਸਰਨਿ ਟੇਕ ॥
ਊਚ ਮੂਚ ਬੇਅੰਤੁ ਠਾਕੁਰੁ ਸਰਬ ਊਪਰਿ ਤੁਹੀ ਏਕ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰ ਦੁਖ ਬਿਦਾਰ ਦੈਨਹਾਰ ਬੁਧਿ ਬਿਬੇਕ ॥੧॥
ਨਮਸਕਾਰ ਰਖਨਹਾਰ ਮਨਿ ਅਰਾਧਿ ਪ੍ਰਭੂ ਮੇਕ ॥
ਸੰਤ ਰੇਨੁ ਕਰਉ ਮਜਨੁ ਨਾਨਕ ਪਾਵੈ ਸੁਖ ਅਨੇਕ ॥੨॥

ਰਾਗ ਪ੍ਰਭਾਤ ਕਿਰਣ

ਤਾਲ ਦਾਦਰਾ

ਸੰਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6
ਸਰਗਮ	ਪ	ਪ	ਮਗੁ	ਮ	ਮਂ	ਮ	ਗੁਮ	ਰੇਂ	ਰੇ	ਰੇਨ਼ੀ	ਸਾ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਚ	ਰ	ਨऽ	ਕ	ਮ	ਲ	ਸऽ	ਰ	ਨਿ	ਟੇऽ	ऽ	ਕ
	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਸਾ	ਪ	ਮ-	ਮ	ਨ਼ੀਧ	ਨ਼ੀਧ	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਨ਼ੀਧ	ਨ਼ੀ	ਪ
	ਊ	ऽ	ਚ	ਮੂ	ऽ	ਚ	ਬੇऽ	ਅੰऽ	ਤੁऽ	ਠਾऽ	ਕੁ	ਰਿ
	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਪ	ਮਪ	ਗੁਮ	ਪਮ	ਗੁਮ	ਪ	ਗੁਮ	ਰੇਨ਼ੀ	ਸਾ
	ਸ	ਰ	ਬ	ਊ	ਪऽ	ਰਿऽ	ਤੁऽ	ऽऽ	ਹੀ	ਏऽ	ऽऽ	ਕ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X			0			X			0		

ਅੰਤਰਾ

	ਪ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਧਨ਼ੀ	ਪਧ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਪ੍ਰਾ	ऽ	ਨ	ਅ	ਧਾ	ਰ	ਦੁऽ	ਖऽ	ਬਿऽ	ਦਾऽ	ऽ	ਰ
	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਧਨ਼ੀ	ਪ	ਪਮ	ਗੁਮ	ਪ	ਪਮ	ਗੁਮ	ਪ	ਗੁਮ	ਰੇਨ਼ੀ	ਸਾ
	ਦੈऽ	ऽऽ	ਨ	ਹਾऽ	ऽऽ	ਰ	ਬੁऽ	ਧਿऽ	ਬਿ	ਬੇऽ	ऽऽ	ਕ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X			0			X			0		

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਰਾਗ ਕਲਿੰਗੜਾ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਭੈਰਉ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਭ-ਧੈਵਤ ਸੁਰ ਕੋਮਲ, ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਜਾਤੀ ਸੰਪੂਰਨ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਪੰਚਮ-ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਸੁਰ ਭੈਰਉ ਦੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਭੈਰਉ ਤੋਂ ਬਚਾ ਕੇ ਕਲਿੰਗੜੇ ਨੂੰ ਗਾਉਣਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕਠਿਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਭ ਅਤੇ ਧੈਵਤ ਸੁਰ ਤੇ ਭੈਰਉ ਵਾਂਗ ਅੰਦੋਲਨ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਸ ਵਿਚ 'ਪ ਧੁ, ਪ ਧੁ, ਮ ਪ, ਮ ਪ, ਧੁ ਪ, ਮ ਗ ਰੁੇ ਸਾ, ਧੁ ਨੀ ਸਾਂ ਰੁੇਂ ਨੀ ਸਾਂ, ਨੀਸਾਂ ਰੁੇਂਸਾਂ, ਨੀ ਧੁ ਪ' ਆਦਿਕ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸੁਰ ਸਮੂਹ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਰਾਗ ਪਰਜ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਵਿਚ ਪਰਜ ਦੀ ਛਾਇਆ ਬਹੁਤ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਰੁਤੀ ਬਹੁਤ ਮਧੁਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਰਜ ਤੇ ਕਲਿੰਗੜਾ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਸਮ-ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਰਾਗ ਹਨ। ਇਹ ਭਗਤੀ-ਰਸ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਭ ਦੁਰਬਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਚੰਚਲ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਦ੍ਰੁਤਿ ਲੈਅ ਵਿਚ ਗਾਉਣਾ ਚੰਗਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ, ਪੰਚਮ, ਧੈਵਤ ਸੁਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹਨ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਅੰਤਮ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ ਰੁੇ ਗ ਮ ਪ ਧੁ ਨੀ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਨੀ ਧੁ ਪ, ਮ ਗ ਰੁੇ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਪ ਧੁ, ਮ ਪ ਗ, ਮ ਪ, ਧੁ ਪ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਰੁੇ ਸਾ, ਗ ਮ ਪ, ਧੁ ਪ, ਮ ਪ, ਪ ਧੁ, ਪ ਧੁ ਮ ਪ, ਮ ਗ ਰੁੇ ਸਾ।
2. ਧੁ ਨ਼ੀ ਸਾ, ਰੁੇ ਨ਼ੀ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਸਾ ਰੁੇ ਸਾ, ਮ ਗ ਰੁੇ ਸਾ।
3. ਪ ਧੁ, ਮ ਪ, ਧੁ ਪ, ਧੁ ਨੀ ਸਾਂ, ਰੁੇਂ ਨੀ ਸਾਂ, ਨ਼ੀ ਸਾਂ ਰੁੇਂ ਸਾ, ਗਂ ਰੁੇਂ ਸਾਂ, ਸਾਂ ਰੁੇਂ, ਗਂ ਮਂ, ਗਂ ਰੁੇਂ ਸਾਂ, ਨੀ ਸਾਂ ਰੁੇਂ ਸਾਂ, ਨੀ ਧੁ ਪ, ਧੁ ਪ, ਸਾਂ ਨੀ ਧੁ ਪ, ਮ ਪ ਧੁ ਪ, ਮ ਗ ਰੁੇ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1142)

ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਰਾ ਬੇਮੁਹਤਾਜੁ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਮੇਰੇ ਸਚਾ ਸਾਜੁ ॥
ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਰਾ ਸਭਸ ਕਾ ਦਾਤਾ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਰਾ ਪੁਰਖੁ ਬਿਧਾਤਾ ॥੧॥
ਗੁਰ ਜੈਸਾ ਨਾਹੀ ਕੋ ਦੇਵ ॥ ਜਿਸੁ ਮਸਤਕਿ ਭਾਗੁ ਸੁ ਲਾਗਾ ਸੇਵ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਰਾ ਸਰਬ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੈ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਰਾ ਮਾਰਿ ਜੀਵਾਲੈ ॥
ਸਤਿਗੁਰ ਮੇਰੇ ਕੀ ਵਡਿਆਈ ॥ ਪ੍ਰਗਟੁ ਭਈ ਹੈ ਸਭਨੀ ਥਾਈ ॥੨॥
ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਰਾ ਤਾਣੁ ਨਿਤਾਣੁ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਰਾ ਘਰਿ ਦੀਬਾਣੁ ॥
ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਹਉ ਸਦ ਬਲਿ ਜਾਇਆ ॥
ਪ੍ਰਗਟੁ ਮਾਰਗੁ ਜਿਨਿ ਕਰਿ ਦਿਖਲਾਇਆ ॥੩॥
ਜਿਨਿ ਗੁਰੁ ਸੇਵਿਆ ਤਿਸੁ ਭਉ ਨ ਬਿਆਪੈ ॥
ਜਿਨਿ ਗੁਰੁ ਸੇਵਿਆ ਤਿਸੁ ਦੁਖੁ ਨ ਸੰਤਾਪੈ ॥
ਨਾਨਕ ਸੋਧੇ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਬੇਦ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰ ਨਾਹੀ ਭੇਦ ॥੪॥

ਰਾਗ ਕਲਿੰਗੜਾ

ਤਾਲ ਯਕਾ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਸਰਗਮ	ਮਗ	ਮ	ਗ	ਰੇ	ਸਾ	ਰੇ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਰੇਂ	ਗ	ਗ
ਸ਼ਬਦ	ਗੁऽ	ऽ	ਰ	ਜੈ	ऽ	ਸਾ	ਨਾ	ਹੀ	ਕੋ	ਦੇ	ऽ	ਵ
	ਮਗ	ਮ	ਪ	ਧੁ	ਪ	ਧੁ	ਪਮ	ਧੁ	ਪ	ਮ	ਗ	ਰੇਸਾ
	ਜਿਸੁ	ਮਸ	ਤਕਿ	ਭਾ	ऽ	ਗੁਸੁ	ਲਾऽ	ऽ	ਗਾ	ਸੇ	ऽ	ਵऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
	ਮਗ	ਮ	ਗ	ਮ	ਗ	ਮ	ਪ	ਧੁ	ਪ	ਧੁ	ਪਮ	ਪ
	ਸਤਿ	ਗੁ	ਰੁ	ਮੇ	ऽ	ਰਾ	ਬੇ	ਮੁ	ਹ	ਤਾ	ऽऽ	ਜੁ
	ਪਧੁ	ਧੁ	ਧੁ	ਧੁ	ਸਾਂਨੀ	ਧੁ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਧੁ	ਪਧੁ	ਮ	ਪ
	ਸਤਿ	ਗੁ	ਰ	ਮੇ	ऽऽ	ਰੇ	ਸ	ऽ	ਚਾ	ਸਾऽ	ऽ	ਜੁ
	ਪਗ	ਗ	ਮ	ਮ	ਮਗ	ਮ	ਪ	ਧੁ	ਪ	ਮ	ਧੁਮ	ਗ
	ਸਤਿ	ਗੁ	ਰੁ	ਮੇ	ऽऽ	ਰਾ	ਸਭ	ਸ	ਕਾ	ਦਾ	ऽऽ	ਤਾ
	ਸਾਂਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਧੁ	ਪ	ਧੁ	ਨੀ	ਧੁ	ਪ	ਗਮ	ਗ
	ਸਤਿ	ਗੁ	ਰੁ	ਮੇ	ऽ	ਰਾ	ਪੁਰ	ਖੁ	ਬਿ	ਧਾ	ऽऽ	ਤਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x		0		2		0		3		4	

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1148)

ਲਾਜ ਮਰੈ ਜੋ ਨਾਮੁ ਨ ਲੇਵੈ ॥ ਨਾਮ ਬਿਹੂਨ ਸੁਖੀ ਕਿਉ ਸੋਵੈ ॥
ਹਰਿ ਸਿਮਰਨੁ ਛਾਡਿ ਪਰਮ ਗਤਿ ਚਾਹੈ ॥ ਮੂਲ ਬਿਨਾ ਸਾਖਾ ਕਤ ਆਹੈ ॥੧॥
ਗੁਰੁ ਗੋਵਿੰਦੁ ਮੇਰੇ ਮਨ ਧਿਆਇ ॥
ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਮੈਲੁ ਉਤਾਰੈ ਬੰਧਨ ਕਾਟਿ ਹਰਿ ਸੰਗਿ ਮਿਲਾਇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਤੀਰਥਿ ਨਾਇ ਕਹਾ ਸੁਚਿ ਸੈਲੁ ॥ ਮਨ ਕਉ ਵਿਆਪੈ ਹਉਮੈ ਮੈਲੁ ॥
ਕੋਟਿ ਕਰਮ ਬੰਧਨ ਕਾ ਮੂਲੁ ॥ ਹਰਿ ਕੇ ਭਜਨ ਬਿਨੁ ਬਿਰਥਾ ਪੂਲੁ ॥੨॥
ਬਿਨੁ ਖਾਏ ਬੂਝੈ ਨਹੀ ਭੂਖ ॥ ਰੋਗੁ ਜਾਇ ਤਾਂ ਉਤਰਹਿ ਦੂਖ ॥
ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੋਭ ਮੋਹਿ ਬਿਆਪਿਆ ॥ ਜਿਨਿ ਪ੍ਰਭਿ ਕੀਨਾ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਨਹੀ ਜਾਪਿਆ ॥੩॥
ਧਨੁ ਧਨੁ ਸਾਧ ਧੰਨੁ ਹਰਿ ਨਾਉ ॥ ਆਠ ਪਹਰ ਕੀਰਤਨੁ ਗੁਣ ਗਾਉ ॥
ਧਨੁ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਧਨੁ ਕਰਣੈਹਾਰ ॥ ਸਰਣਿ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਪੁਰਖ ਅਪਾਰ ॥੪॥

ਰਾਗ ਕਲਿੰਗੜਾ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਪ	ਪ	ਧੁਪ	ਮਗ	ਮ	ਮ	ਪ	ਪ	ਧੁ	—	ਧੁ	ਧੁ	ਪ	—	ਧੁ	ਮ
ਸ਼ਬਦ	ਗੁ	ऽ	ਰੁऽ	ਗੋऽ	ਵਿੰ	ऽ	ਦੁ	ਮੇ	ਰੇ	ऽ	ਮ	ਨ	ਧਿਆ	ऽ	ਇ	ऽ
	ਪਗ	ਮ	ਗ	ਰੇ	ਗ	ਮ	ਪ	ਪ	ਪਗ	ਮ	ਗ	ਗਰੇ	ਗ	ਰੇ	ਸਾ	—
	ਜऽ	ਨ	ਮ	ਜ	ਨ	ਮ	ਕੀ	ऽ	ਮੈऽ	ऽ	ਲੁ	ਉऽ	ਤਾ	ऽ	ਰੈ	ऽ
	ਸਾਨ਼ੀ	ਸਾ	ਗ	ਮ	ਪ	ਧੁ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀਧੁ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਧੁ	ਧੁ	—	ਪਧੁ	ਮ
	ਬੰऽ	ऽ	ਧ	ਨ	ਕਾ	ਟਿ	ਹ	ਰਿ	ਸੰऽ	ऽ	ਗਿ	ਮਿ	ਲਾ	ऽ	ਇऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				.2			

ਅੰਤਰਾ

	ਪ	ਧੁ	ਪ	ਧੁ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂਨ਼ੀ	—	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਲਾ	ऽ	ਜ	ਮ	ਰੈऽ	ऽ	ਜੋ	ऽ	ਨਾ	ऽ	ਮੁ	ਨ	ਲੇऽ	ऽ	ਵੈ	ऽ
	ਸਾਂਨ਼ੀ	—	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਨੀਸਾਂ	ਨੀ	ਪ	ਧੁ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਧੁ	ਪ	—	ਧੁ	ਮ
	ਨਾऽ	ऽ	ਮ	ਬਿ	ਹੂऽ	ऽ	ਨ	ऽ	ਸੁऽ	ਖੀ	ਕਿ	ਉ	ਸੋ	ऽ	ਵੈ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਰਾਗ ਬਸੰਤੁ ਬਹਾਰ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਪੂਰਵੀ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਕਈ ਵਿਦਵਾਨ ਇਸ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਭ, ਗੰਧਾਰ, ਮੱਧਮ, ਧੈਵਤ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਰੂਪ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ '12' ਸੁਰਾਂ ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਭ ਅਤੇ ਪੰਚਮ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹਨ। ਜਾਤੀ ਔੜਵ ਛਾੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਵਕਰ ਰੂਪ ਨਾਲ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਤਾਰ ਸ਼ੜਜ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਪੰਚਮ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਬਸੰਤ ਅਤੇ ਬਹਾਰ ਦੇ ਮੇਲ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਰਾਗ ਬਸੰਤੁ ਦੇ ਸੁਰ ਕੇਵਲ ਆਰੋਹ ਦੇ ਪੂਰਵਾਂਗ ਵਿਚ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ 'ਸਾ ਮ, ਗ, ਧੁ ਮੰ ਪ, ਮੰ ਗ, ਮੰ ਗ', ਆਦਿਕ। ਇਸ ਵਿਚ ਬਸੰਤੁ ਅਤੇ ਬਹਾਰ ਨੂੰ ਬੜੀ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਨਾਲ ਮਿਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਸ਼ੜਜ ਤੋਂ ਮੱਧਮ ਤਕ ਦੋਵਾਂ ਦਾ ਸਰੂਪ ਇੱਕੋ ਜਿਹਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਬਹਾਰ ਦਿਖਾਉਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕੋਮਲ ਗੰਧਾਰ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ 'ਸਾ ਮ, ਪ ਗੁ ਮ, ਨੁੀ ਧਨੀ ਸਾਂ', ਅਤੇ ਬਸੰਤੁ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸ਼ੁਧ ਗੰਧਾਰ ਲੈ ਕੇ ਆਰੋਹ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ 'ਸਾ ਮ, ਗ, ਮੰ ਧੁ ਨੀ ਸਾਂ', ਆਦਿਕ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ ਗ, ਮੰ ਗ, ਰੁੇ ਸਾ, ਸਾ ਮ ਪ, ਗੁ ਮ, ਨੁੀ ਧ ਨੀ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਨੁੀ ਧ ਪ, ਧੁ ਨੀ ਸਾਂ, ਨੁੀ ਪ, ਮੰ ਗ, ਮੰ ਗ, ਮੰ ਗ ਰੁੇ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਸਾ ਮ, ਪ, ਗੁ ਮ ਨੀ ਧੁ, ਮੰ ਪ, ਮੰ ਗ, ਮੰ ਗ, ਸਾ ਮ ਪ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਸਾਗ, ਪ ਧੁ ਮੰ, ਪ ਮੰ, ਗ ਮੰ, ਗ, ਮ ਪ ਗ ਮੰ, ਗ, ਮੰ ਗ ਰੁੇ ਸਾ।
2. ਸਾ ਮ, ਗ, ਪ ਧੁ, ਮੰ ਪ, ਮੰ ਗ ਮੰ ਗ, ਮ ਨੁੀ ਧ, ਸਾਂ ਨੀ ਰੁੇਂ ਸਾਂ, ਨੀ ਧੁ ਮੰ ਪ, ਮ ਨੁੀ ਪ, ਮੰ ਗ ਮੰਗ, ਗ ਮੰ ਨੀ ਧੁ, ਮੰ ਗ, ਮੰ ਗ, ਮੰ ਗ ਰੁੇ ਸਾ।
3. ਗੁ ਮ ਨੁੀ ਧ, ਸਾਂ ਨੀ ਰੇਂ ਸਾ, ਮੰ ਗੰ ਮੰ, ਰੇਂ ਸਾਂ, ਮੰ ਗੁੰ ਰੁੇਂ ਸਾਂ, ਰੇਂ ਨੀ ਸਾਂ ਨੁੀ ਧ, ਮ ਧ, ਨੁੀ ਸਾਂ, ਨੁੀ ਪ, ਧੁ ਮੰ ਪ ਮੰ, ਗ ਮੰ ਗ, ਮਨੁੀਧਸਾਂ, ਨੀਧਮੰਪ, ਮੰਗ ਮੰਗ ਰੁੇਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1183)

ਰਾਮ ਰੰਗਿ ਸਭ ਗਏ ਪਾਪ॥ ਰਾਮ ਜਪਤ ਕਛੁ ਨਹੀ ਸੰਤਾਪ॥
ਗੋਬਿੰਦ ਜਪਤ ਸਭਿ ਮਿਟੇ ਅੰਧੇਰ॥ ਹਰਿ ਸਿਮਰਤ ਕਛੁ ਨਾਹਿ ਫੇਰ॥੧॥
ਬਸੰਤੁ ਹਮਾਰੈ ਰਾਮ ਰੰਗੁ॥ ਸੰਤ ਜਨਾ ਸਿਉ ਸਦਾ ਸੰਗੁ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਸੰਤ ਜਨੀ ਕੀਆ ਉਪਦੇਸੁ॥ ਜਹ ਗੋਬਿੰਦ ਭਗਤੁ ਸੋ ਧੰਨਿ ਦੇਸੁ॥
ਹਰਿ ਭਗਤਿਹੀਨ ਉਦਿਆਨ ਥਾਨੁ॥ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਪਛਾਨੁ॥੨॥
ਹਰਿ ਕੀਰਤਨ ਰਸ ਭੋਗ ਰੰਗੁ॥ ਮਨ ਪਾਪ ਕਰਤ ਤੂ ਸਦਾ ਸੰਗੁ॥
ਨਿਕਟਿ ਪੇਖੁ ਪ੍ਰਭੁ ਕਰਣਹਾਰ॥ ਈਤ ਊਤ ਪ੍ਰਭ ਕਾਰਜ ਸਾਰ॥੩॥
ਚਰਨ ਕਮਲ ਸਿਉ ਲਗੋ ਧਿਆਨੁ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪ੍ਰਭਿ ਕੀਨੋ ਦਾਨੁ॥
ਤੇਰਿਆ ਸੰਤ ਜਨਾ ਕੀ ਬਾਛਉ ਧੂਰਿ॥ ਜਪਿ ਨਾਨਕ ਸੁਆਮੀ ਸਦ ਹਜੂਰਿ॥੪॥

ਰਾਗ ਬਸੰਤੁ ਬਹਾਰ

ਚਾਰ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਸਰਗਮ	ਸਾਂ	ਨੀ਼	ਧ	ਪ	ਮ	ਗ	ਪਮੰ	ਧ	ਨੀ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
ਸ਼ਬਦ	ਬ	ਸੰ	ਤੁ	ਹ	ਮਾ	ਰੈ	ਰਾऽ	ऽ	ਮ	ਰੰ	ऽ	ਗੁ
	ਸਾਂ	ਨੀ਼	ਪ	ਮਗੁ	ਮ	ਪ	ਗ	ਗ	ਮੰ	ਗਮੰ	ਗਰੇ	ਸਾ
	ਸੰ	ਤ	ਜ	ਨਾऽ	ऽ	ਸਿਉ	ਸ	ਦਾ	ऽ	ਸੰऽ	ऽऽ	ਗੁ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ

	ਮਗੁ	ਮ	ਮ	ਮਨੀ਼	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਰਾऽ	ऽ	ਮ	ਰੰऽ	ਗਿ	ਸਭ	ਗ	ऽ	ਏ	ਪਾऽ	ऽ	ਪ
	ਗਂ	ਗਂ	ਮੰਗਂ	ਮੰਗਂ	ਮੰਗਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਮੰ	ਧ	ਨੀ	ਮੰਗ	ਸਾਂਨੀ	ਰੇਸਾ
	ਰਾ	ਮ	ਜऽ	ਪऽ	ਤऽ	ਕਛੁ	ਨ	ਹੀ	ਸੰ	ਤਾऽ	ऽऽ	ਪऽ
	ਸਾ	ਮ	ਮ	ਮਪ	ਮਗੁ	ਮ	ਮਨੀ਼	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ
	ਗੋ	ਬਿੰ	ਦ	ਜਪ	ਤऽ	ਸਭਿ	ਮਿऽ	ਟੇ	ਅੰ	ਧੇऽ	ऽऽ	ਰ
	ਸਾਂ	ਨੀ਼	ਧ	ਪ	ਪ	ਮੰਗ	ਮੰਗ	ਮੰਗ	ਮੰਧੁ	ਮੰਗ	ਮੰਗ	ਰੇਸਾ
	ਹਰਿ	ਸਿ	ਮ	ਰਤ	ਕ	ਛੁऽ	ਨਾऽ	ऽऽ	ਹਿऽ	ਫੇऽ	ऽऽ	ਰऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		0		2		0		3		4	

ਨੋਟ: ਬਾਂਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1180)

ਤਿਸੁ ਬਸੰਤੁ ਜਿਸੁ ਪ੍ਰਭੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ॥ ਤਿਸੁ ਬਸੰਤੁ ਜਿਸੁ ਗੁਰੁ ਦਇਆਲੁ ॥
ਮੰਗਲੁ ਤਿਸ ਕੈ ਜਿਸੁ ਏਕੁ ਨਾਮੁ ॥ ਤਿਸੁ ਸਦ ਬਸੰਤੁ ਜਿਸੁ ਰਿਦੈ ਨਾਮੁ ॥੧॥
ਗ੍ਰਿਹਿ ਤਾ ਕੇ ਬਸੰਤੁ ਗਨੀ ॥ ਜਾ ਕੈ ਕੀਰਤਨੁ ਹਰਿ ਧੁਨੀ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਮਉਲਿ ਮਨਾ ॥ ਗਿਆਨੁ ਕਮਾਈਐ ਪੂਛਿ ਜਨਾਂ ॥
ਸੋ ਤਪਸੀ ਜਿਸੁ ਸਾਧਸੰਗੁ ॥ ਸਦ ਧਿਆਨੀ ਜਿਸੁ ਗੁਰਹਿ ਰੰਗੁ ॥੨॥
ਸੇ ਨਿਰਭਉ ਜਿਨ੍ ਭਉ ਪਇਆ ॥ ਸੋ ਸੁਖੀਆ ਜਿਸੁ ਭ੍ਰਮੁ ਗਇਆ ॥
ਸੋ ਇਕਾਂਤੀ ਜਿਸੁ ਰਿਦਾ ਥਾਇ ॥ ਸੋਈ ਨਿਹਚਲੁ ਸਾਚ ਠਾਇ ॥੩॥
ਏਕਾ ਖੋਜੈ ਏਕ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥ ਦਰਸਨ ਪਰਸਨ ਹੀਤ ਚੀਤਿ ॥
ਹਰਿ ਰੰਗ ਰੰਗਾ ਸਹਜਿ ਮਾਣੁ ॥ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਤਿਸੁ ਜਨ ਕੁਰਬਾਣੁ ॥੪॥

ਰਾਗ ਬਸੰਤੁ ਬਹਾਰ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਧੁ	ਪ	ਪ	—	ਮ॑	ਗ	ਮ॑	ਧੁ	ਮ॑	ਮ॑	ਧੁਨੀ	ਸਾਂਨੀ	ਰੇਂ	ਸਾਂ
ਸ਼ਬਦ	ਗ੍ਰਿ	ਹਿ	ਤਾ	ऽ	ਕੇ	ऽ	ਬੰ	ऽ	ਸੰ	ऽ	ਤੁ	ਗ	ਨੀऽ	ऽऽ	ऽ	ऽ
	ਸਾਂ	ਨੀ	ਧੁ	ਪ	ਮ॑	ਗ	ਮ॑	ਗ	ਗਮ॑	ਧਮ॑	ਮ॑	ਗ	ਮ॑	ਗ	ਰੇ	ਸਾ
	ਜਾ	ऽ	ਕੈ	ऽ	ਕੀ	ਰ	ਤ	ਨੁ	ਹऽ	ऽऽ	ਰਿ	ਧੁ	ਨੀ	ऽ	ऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0-				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਗੁ	ਮ	ਨੁੀਧ	ਧਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਨੀ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੁੀ	ਧ
	ਤਿ	ऽ	ਸੁऽ	ਬऽ	ਸੰ	ਤੁ	ਜਿ	ਸੁ	ਪ੍ਰ	ਭੁ	ਕ੍ਰਿ	ऽ	ਪਾ	ऽऽ	ਲੁ	ऽ
	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਗੁਂ	ਮਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਨੀ	ਸਾ	ਨੁੀ	ਧ
	ਤਿ	ऽ	ਸੁ	ਬ	ਸੰ	ਤੁ	ਜਿ	ਸੁ	ਗੁ	ऽ	ਰੁ	ਦਇ	ਆ	ऽ	ਲੁ	ऽ
	ਸਾ	ਮ	ਮ	ਮ	ਮ	ਪ	ਗੁ	ਮ	ਨੀ	ਧੁ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂਨੀ	ਸਾਂ
	ਮੰ	ऽ	ਗ	ਲੁ	ਤਿ	ਸ	ਕੈ	ऽ	ਜਿ	ਸੁ	ਏ	ਕੁ	ਨਾ	ऽ	ਮੁऽ	ऽ
	ਧਨੀ	ਸਾਂ	ਨੁੀ	ਧੁ	ਧੁ	ਪ	ਮ॑ਗ	ਮ॑	ਗ	ਗ	ਮ॑	ਧੁਮ॑	ਗ	ਮ	ਗਰੇ	ਸਾ
	ਤਿऽ	ਸੁ	ਸਦ	ਬ	ਸੰ	ऽ	ਤੁऽ	ऽ	ਜਿ	ਸੁ	ਰਿ	ਦੈऽ	ਨਾ	ऽ	ਮੁऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

ਮਾਤਰੇ	9 10 11 12	13 14 15 16	1 2 3 4	5 6 7 8
1	ਸਾਸਾ ਮਮ ਪਮ ਗਮ	ਪਮ॑ ਧੁਪ ਮ॑ਗ ਮ॑ਗ	ਰੁੇਸਾ ਗੁਮ ਨੁੀਧ ਸਾਂਨੀ	ਰੁੇਂਸਾਂ ਨੀਸਾਂ ਗਂਗਂ ਰੁੇਂਸਾਂ
	ਨੀਰੁੇਂ ਸਾਂਨੀ ਧਪ ਮ॑ਪ	ਮ॑ਗ ਰੁੇਸਾ ਸਾਂਨੀ ਧੁਪ	ਮ॑ਪ ਮ॑ਗ ਰੁੇਂਸਾਂ ਸਾਂਨੀ	ਧੁਪ ਮ॑ਪ ਮ॑ਗ ਰੁੇਂਸਾ
2	ਗੁਮ ਧਨੁੀ ਸਾਂਸਾਂ ਨੁੀਨੀ	ਪਮ॑ ਧੁਪ ਮ॑ਗ ਮ॑ਗ	ਰੁੇਸਾ ਗੁਮ ਧਨੁੀ ਸਾਂਰੇਂ	ਗੁਰੇਂ ਸਾਂਨੀ ਧੁਨੀ ਸਾਂਨੀ
	ਧੁਧ ਮ॑ਗ ਮ॑ਗ ਰੁੇਸਾ	ਸਾਂਰੁੇਂ ਸਾਂਨੀ ਧੁਪ ਮ॑ਗ	ਮ॑ਗ ਰੁੇਸਾ ਸਾਂਰੁੇਂ ਸਾਂਨੀ	ਧੁਪ ਮ॑ਗ ਮ॑ਗ ਰੁੇਸਾ
3	ਮ॑ਮ॑ ਗਰੁੇ ਨੁੀਸਾ ਨੀਨੀ	ਧੁਪ ਮ॑ਗ ਰੇਰੇ ਸਾਂਨੁੀ	ਧਨੁੀ ਮ॑ਮ॑ ਰੇਸਾ ਨੀਸਾਂ	ਰੇਰੇਂ ਸਾਨੁੀ ਧਨੁੀ ਸਾਂਸਾਂ
	ਨੀਧੁ ਪਮ॑ ਨੀਨੀ ਧੁਪ	ਮ॑ਗ ਮ॑ਗ ਰੁੇਸਾ ਸਾਂਨੁੀ	ਧਨੁੀ ਨੁੀਧੁ ਪਮ॑ ਨੀਨੀ	ਧੁਪ ਮ॑ਗ ਮ॑ਗ ਰੁੇਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0	3	X	2

ਰਾਗ ਬਸੰਤੁ ਬਹਾਰ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ ਤਰਾਨਾ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਗਮ॑	ਧਸਾਂ	ਨੀ	ਧੁ	ਪ	ਪ	ਮ॑	ਗ	ਮ॑	—	—	ਮ॑	ਗ	ਰੁੇ	ਗ	ਮ
ਸ਼ਬਦ	ਤਨ	ਦੇਰੇ	ਨਾ	ਦੇ	ਰੇ	ਨ	ਦੇ	ਰੇ	ਨਾ	ऽ	ऽ	ਤ	ਦਾ	ਰੇ	ਤਾ	ਨਾ
	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਸਾ	—	ਪ	ਗ	ਮ	ਨੁੀ	—	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	—	ਮ॑	ਮ॑
	ਤ	ਨ	ਤ	ਦੀ	ऽਮ	ਤ	ਨ	ਨ	ਦੀ	ऽਮ	ਤ	ਨ	ਦੀ	ऽਮ	ਤ	ਨਾ
	ਗ	—	ਮ॑	ਧੁ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	—	ਸਾਂ	ਨੀ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਭੋ	ऽਮ	ਤ	ਨ	ਨ	ਨ	ਤ	ਨ	ਤ	ਦਾ	ऽ	ਰੇ	ਦਿ	ਰ	ਦਿ	ਰ
	ਸਾਂ	—	ਨੁੀ	ਪ	—	ਪ	ਮ	ਪ	ਗੁ	—	ਮ॑	ਗ	ਮ॑	ਗ	ਰੁੇ	ਸਾ
	ਦੀ	ऽਮ	ਤ	ਦੀ	ऽਮ	ਦੀ	ऽਮ	ਤ	ਦੀ	ऽਮ	ਦੀ	ऽਮ	ਤ	ਦੀ	ऽਮ	ਤਨ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਰਾਗ ਭੈਰਉ ਬਹਾਰ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਭੈਰਉ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਰਿਸ਼ਭ, ਦੋਵੇਂ ਗੰਧਾਰ, ਦੋਵੇਂ ਨਿਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਮੱਧਮ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ ਹੈ। ਜਾਤੀ ਸੰਪੂਰਨ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਭੈਰਉ ਤੇ ਬਹਾਰ ਦੇ ਮੇਲ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪੂਰਵਾਂਗ ਵਿਚ 'ਸਾ ਤੋਂ ਮ' ਤਕ ਭੈਰਉਂ ਅਤੇ ਉਤਰਾਂਗ ਵਿਚ 'ਪ ਤੋਂ ਸਾ' ਤਕ ਬਹਾਰ ਦੇ ਸੁਰ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਆਲਾਪ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਸੁਰਾਂ ਦੇ ਇਹ ਟੁਕੜੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ 'ਸਾ ਰੁੇ ਗ ਮ ਪ, ਮ, ਗ ਮ ਪ ਮ ਗ ਰੁੇ, ਧ ਨੁੀ ਧ ਪ ਮ ਗ, ਮ ਧ ਨੀ ਸਾਂ, ਨੀ ਰੇਂ ਸਾਂ' ਅਤੇ ਆਲਾਪ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ 'ਤੇ 'ਪ ਮ ਗ ਰੇ, ਗੁ ਰੁੇ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਰੁੇ ਸਾ', ਇਹ ਟੁਕੜੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਮਲ ਅਤੇ ਸ਼ੁਧ ਸੁਰ ਇਕ ਖ਼ਾਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਸ਼ੁੱਧ 'ਗ' ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ਼ੁੱਧ 'ਰੇ', ਸ਼ੁੱਧ 'ਰੇ' ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੋਮਲ 'ਗ' ਅਤੇ ਕੋਮਲ 'ਗ' ਤੋਂ ਬਾਅਦ 'ਰੇ' ਲੈ ਕੇ 'ਸਾ' 'ਤੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਮਲ ਧੈਵਤ ਨਹੀਂ ਲਗਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਕੋਮਲ ਧੈਵਤ ਨਾਲ ਭੈਰਉ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੀ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸ਼ੁੱਧ ਧੈਵਤ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਭੈਰਉ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬਹਾਰ ਵਿਚ ਦੂਸਰੇ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਨਾਲ ਅਨੇਕਾਂ ਰਾਗ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਬਾਗੇ ਸ੍ਰੀ ਬਹਾਰ, ਬਸੰਤ ਬਹਾਰ ਆਦਿਕ, ਪਰ ਸਭ ਤੋਂ ਸੁੰਦਰ ਅਤੇ ਮਧੁਰ ਗੰਭੀਰ ਸਰੂਪ ਭੈਰਉ ਬਹਾਰ ਦਾ ਹੀ ਹੈ। ਕਈ ਵਿਦਵਾਨ ਕੋਮਲ ਧੈਵਤ ਦਾ ਵੀ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮੰਦਰ ਸਪਤਕ ਦੇ ਕੋਮਲ ਨਿਸ਼ਾਦ ਤੋਂ ਕੋਮਲ ਰਿਸ਼ਭ 'ਤੇ ਆਉਣ ਨਾਲ ਅਹੀਰ ਭੈਰਉ ਦਾ ਰੂਪ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੁਰ ਨਹੀਂ ਲਗਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਕੋਮਲ ਰਿਸ਼ਭ ਨੂੰ ਗੰਧਾਰ ਦਾ ਕਣ ਲਗਾਉਣਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਪ੍ਰਾਤਹਿ-ਕਾਲ ਦਾ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ ਰੁੇ ਗ ਮ ਪ ਮ, ਮ ਧ ਨੁੀ ਸਾਂ, ਨੀ ਰੁੇਂ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਨੁੀ ਧ ਪ, ਗ ਰੇ, ਗੁ ਰੁੇ ਸਾ ਨ਼ੀ ਰੇ ਸਾ, ਨੁ਼ੀ ਧ਼ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਧ ਨੁੀ ਧ ਪ, ਮ ਗ ਰੇ, ਗੁ ਰੁੇ ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾਂ, ਗ ਨ਼ੀ ਰੁੇ ਸਾ, ਸਾ ਰੇ ਨ਼ੀ ਸਾ, ਨੁ਼ੀ ਧ਼, ਸਾ ਨ਼ੀ ਗ ਰੁੇ ਸਾ, ਰੁੇ ਗ, ਮ ਪ, ਮ ਗ ਮ ਗ ਰੁੇ ਸਾ।
2. ਸਾ, ਰੁੇ ਸਾ, ਗ, ਮ ਪ ਮ, ਮ ਨੁੀ ਧ ਪ ਮ ਗ ਮ, ਮ ਨੁੀ ਧ ਸਾਂ, ਨੀ ਗਂ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਸਾਂ ਰੁੇਂ ਨੀ ਸਾਂ, ਨੁੀ ਧ ਪ ਮ, ਗ ਮ, ਗ ਮ ਪ ਰੁੇ, ਸਾ ਨੁ਼ੀ ਧ਼ ਸਾ।
3. ਗ, ਮ ਨੁੀ ਧ ਸਾਂ, ਨੀ ਗਂ ਰੁੇਂ ਸਾਂ, ਨੀ ਸਾਂ, ਗੁਂ ਰੁੇਂ ਗੁਂ ਰੁੇਂ ਸਾਂ, ਨੀ ਰੁੇਂ ਸਾਂ, ਰੁੇਂ ਨੀ ਸਾਂ ਨੁੀ ਧ, ਮ ਨੁੀ ਧ ਸਾਂ, ਨੁੀ ਧ ਪ ਮ ਗ ਮ, ਮ ਰੇ, ਰੇ ਗ ਮ ਪ ਗ ਮ ਪ, ਮ ਗ ਮ, ਗ ਰੇ ਗੁ ਰੁੇ, ਸਾ ਨ਼ੀ ਰੁੇ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਮਹਲਾ ੫ (ਭੈਰਉ) (ਪੰਨਾ 1160)

ਜੋ ਪਾਥਰ ਕਉ ਕਹਤੇ ਦੇਵ॥ ਤਾ ਕੀ ਬਿਰਥਾ ਹੋਵੈ ਸੇਵ॥
ਜੋ ਪਾਥਰ ਕੀ ਪਾਂਈ ਪਾਇ॥ ਤਿਸ ਕੀ ਘਾਲ ਅਜਾਂਈ ਜਾਇ॥੧॥
ਠਾਕੁਰੁ ਹਮਰਾ ਸਦ ਬੋਲੰਤਾ॥ ਸਰਬ ਜੀਆ ਕਉ ਪ੍ਰਭੁ ਦਾਨੁ ਦੇਤਾ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਅੰਤਰਿ ਦੇਉ ਨ ਜਾਨੈ ਅੰਧੁ॥ ਭ੍ਰਮ ਕਾ ਮੋਹਿਆ ਪਾਵੈ ਫੰਧੁ॥
ਨ ਪਾਥਰੁ ਬੋਲੈ ਨਾ ਕਿਛੁ ਦੇਇ॥ ਫੋਕਟ ਕਰਮ ਨਿਹਫਲ ਹੈ ਸੇਵ॥੨॥
ਜੇ ਮਿਰਤਕ ਕਉ ਚੰਦਨੁ ਚੜਾਵੈ॥ ਉਸ ਤੇ ਕਹਹੁ ਕਵਨ ਫਲ ਪਾਵੈ॥
ਜੇ ਮਿਰਤਕ ਕਉ ਬਿਸਟਾ ਮਾਹਿ ਰੁਲਾਈ॥ ਤਾਂ ਮਿਰਤਕ ਕਾ ਕਿਆ ਘਟਿ ਜਾਈ॥੩॥
ਕਹਤ ਕਬੀਰ ਹਉ ਕਹਉ ਪੁਕਾਰਿ॥ ਸਮਝਿ ਦੇਖੁ ਸਾਕਤ ਗਾਵਾਰ॥
ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਬਹੁਤੁ ਘਰ ਗਾਲੇ॥ ਰਾਮ ਭਗਤ ਹੈ ਸਦਾ ਸੁਖਾਲੇ॥੪॥

ਰਾਗ ਭੈਰਉ ਬਹਾਰ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਸਾ	ਰੁ	ਸਾਨ਼ੀ	ਸਾ	ਮ	ਗ	ਪ	ਮ	ਗਮ	ਪਨ਼ੀ	ਪ	ਮ	ਗ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਠਾ	ऽ	ਕੁऽ	ਰੁ	ਹ	ਮ	ਰਾ	ऽ	ਸऽ	ਦऽ	ऽ	ਬੋ	ਲੰ	ऽ	ਤਾ	ऽ
	ਗ	ਮ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਸਾਂ	—	ਨ਼ੀ	ਪ	ਮ	ਮ	ਗਪ	ਮ	ਗੁ	ਰੁ	ਸਾ	ਸਾ
	ਸ	ਰ	ਬ	ਜੀ	ਆ	ऽ	ਕ	ਉ	ਪ੍	ਭੁ	ਦਾऽ	ਨੁ	ਦੇ	ऽ	ਤਾ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਗ	ਮ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਧ
	ਜੋ	ऽ	ਪਾ	ऽ	ਥ	ਰ	ਕ	ਉ	ਕ	ਹ	ਤੇ	ऽ	ਦੇऽ	ऽऽ	ਵ	ऽ
	ਸਾ	ਮ	ਗ	ਮ	ਰੇ	ਗ	ਰੇ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਸਾ
	ਤਾ	ऽ	ਕੀ	ऽ	ਬਿ	ਰ	ਥਾ	ऽ	ਹੋ	ऽ	ਵੈ	ऽ	ਸੇ	ऽ	ਵ	ऽ
	ਗ	ਮ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨੀਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ		ਨ਼ੀ	ਧ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਮਗ	ਪ	ਮਗ	ਮ
	ਜੋ	ऽ	ਪਾ	ऽ	ਥ	ਰ	ਕੀऽ	ऽऽ	ਪਾਂ	ऽ	ਈ	ऽ	ਪਾऽ	ऽ	ਇऽ	ऽ
	ਗ	ਮੰ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਨ਼ੀਪ	ਮ	ਮ	ਗਪ	ਮ	ਗੁ	ਰੁ	ਸਾ	ਸਾ
	ਤਿ	ਸ	ਕੀ	ऽ	ਘਾऽ	ऽऽ	ਲऽ	ਅऽ	ਜਾਂ	ऽ	ਈऽ	ऽ	ਜਾ	ऽ	ਇ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
1	ਸਾਰੇ	ਗਮ	ਗਰੇ	ਨੀਸਾ	ਸਾਰੇ	ਗਮ	ਪਮ	ਗਰੇ	ਨੀਸਾ	ਸਾਰੇ	ਗਸ	ਧਨੀ	ਧਪ	ਮਗ	ਰੇਸਾ	ਸਾਰੇ
.	ਗਮ	ਧਨੀ	ਸਾਂਨੀ	ਧਪ	ਮਗ	ਰੇਸਾ	ਸਾਰੇ	ਗਮ	ਧਨੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਧਪ	ਮਗ	ਰੇਸਾ	ਨੀਧ	ਸਾ
2	ਸਾਮ	ਮਪ	ਮਗ	ਮਧ	ਨੀਧ	ਪਮ	ਗੁਰੇ	ਸਾ	ਸਾਮ	ਮਪ	ਮਗ	ਮਧ	ਸਾਂਨੀ	ਧਪ	ਮਗ	ਰੇਸਾ
3	ਰੇਗ	ਮਪ	ਗਮ	ਪਗ	ਮਪ	ਗਮ	ਧਨੀ	ਸਾਂਨੀ	ਧਪ	ਗਮ	ਧਨੀ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੀਧ	ਪਮ
	ਗਮ	ਪਮ	ਗਰੇ	ਗੁਰੇ	ਸਾਨੀ	ਸਾ	ਗਮ	ਪਮ	ਗੁਰੇ	ਸਾਨੀ	ਸਾ	ਗਮ	ਪਮ	ਗੁਰੇ	ਸਾਨੀ	ਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਰਾਗ ਹਿੰਡੋਲ ਬਹਾਰ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਕਲਿਆਣ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਮੱਧਮ, ਦੋਵੇਂ ਗੰਧਾਰ, ਦੋਵੇਂ ਨਿਸ਼ਾਦ, ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਧੈਵਤ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਗੰਧਾਰ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਭ ਵਰਜਿਤ ਹੈ। ਜਾਤੀ ਛਾੜਵ-ਛਾੜਵ ਹੈ। ਪੰਚਮ ਸੁਰ ਅਲਪਤੱਵ ਹੈ। ਕਈ ਵਿਦਵਾਨ ਪੰਚਮ ਸੁਰ ਨੂੰ ਵਰਜਿਤ ਕਰ ਕੇ ਇਹ ਰਾਗ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਰਾਗ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਹਿੰਡੋਲ ਅਤੇ ਬਹਾਰ ਦੇ ਮੇਲ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਸਮੇਂ ਦੋਨਾਂ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਮਿਸ਼ਰਣ ਵਿਚ ਸਾਵਧਾਨੀ ਵਰਤਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਹਿੰਡੋਲ ਰੌਦ੍ਰ ਰਸ ਦਾ ਅਤੇ ਬਹਾਰ ਸ਼ਿੰਗਾਰਕ ਰਸ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਹ ਕਠਿਨ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਹੈ, ਇਸਦੇ ਪੂਰਵਾਂਗ ਵਿਚ ਹਿੰਡੋਲ ਦੇ ਸੁਰ ਅਤੇ ਉਤਰਾਂਗ ਵਿਚ ਬਹਾਰ ਦੇ ਸੁਰ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। 'ਸਾ ਗ, ਮੰ ਗ, ਮ ਨ਼ੀ ਧ, ਧ ਨ਼ੀ ਸਾਂ, ਨੀ ਪ, ਮੰ ਗ, ਮੰ ਗ ਸਾ' ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੁਰ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਤਾਰ ਸਪਤਕ ਵਿਚ 'ਧ ਨ਼ੀ ਸਾਂ, ਰੇਂ ਗੁੰ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਨੀ ਸਾਂ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਨ਼ੀ ਧ', ਬਹਾਰ ਦੇ ਸੁਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ 'ਧ ਨੀ ਸਾਂ, ਨੀ ਧ ਮੰ ਗ' ਹਿੰਡੋਲ ਦੇ ਸੁਰ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨ ਨਾਲ ਰਾਗ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਅੰਤਮ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ ਗ ਮੰ ਗ, ਮ ਪ, ਗੁ ਮ, ਨ਼ੀ ਧ, ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਨ਼ੀ ਪ ਮ, ਪ ਗੁ ਮ, ਸਾਂ ਧ ਮੰ ਗ, ਮੰ ਗ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਮ ਨ਼ੀ ਧ, ਧ ਨ਼ੀ ਸਾਂ ਨ਼ੀ ਪ, ਮੰ ਗ ਮੰ ਗ ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਸਾ ਧ਼ ਸਾ, ਸਾ ਗ, ਮੰ ਗ ਮੰ ਸਾ, ਸਾ ਮ, ਪ ਮ ਪ, ਮ ਗੁ ਮ, ਨ਼ੀ ਨ਼ੀ ਪ ਮ ਪ, ਮਗੁ ਮਗੁ ਮ, ਸਾਂ ਧ ਮੰ ਗ, ਮੰ ਸਾ।
2. ਸਾ ਗ, ਸਾ ਗ ਮੰ ਗ, ਮ ਨ਼ੀ ਪ, ਨ਼ੀ ਮ ਪ ਮ ਗੁ ਮ, ਸਾਂ ਧ ਮੰ ਗ, ਮੰ ਗ ਸਾ।
3. ਸਾ ਮ, ਪ ਮ ਪ, ਮ ਗੁ ਮ, ਧ ਨ਼ੀ ਸਾਂ, ਸਾਂ ਸਾਂ, ਨੀ ਸਾਂ, ਨ਼ੀ ਧ, ਧ ਨੀ ਸਾਂ ਗਂ ਮੰ ਗਂ ਸਾਂ, ਸਾਂ ਨੀ ਸਾਂ, ਨ਼ੀ ਧ, ਧ ਨ਼ੀ ਸਾਂ ਨ਼ੀ ਪ, ਮ ਨ਼ੀ ਪ, ਨ਼ੀ ਮ ਪ, ਮ ਗੁ ਮ, ਸਾਂ ਸਾਂ ਧ ਮੰ ਗ, ਮੰ ਧ, ਮੰ ਸਾਂ, ਧ ਸਾਂ, ਧ ਗਂ ਸਾਂ ਧ ਮੰ ਗ ਮੰ ਗ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1185)

ਦੇਖੁ ਫੂਲ ਫੂਲ ਫੂਲੇ ॥ ਅਹੰ ਤਿਆਗਿ ਤਿਆਗੇ ॥ ਚਰਨ ਕਮਲ ਪਾਗੇ ॥
ਤੁਮ ਮਿਲਹੁ ਪ੍ਰਭ ਸਭਾਗੇ ॥ ਹਰਿ ਚੇਤਿ ਮਨ ਮੇਰੇ ॥ਰਹਾਉ॥
ਸਘਨ ਬਾਸੁ ਕੂਲੇ ॥ ਇਕਿ ਰਹੇ ਸੂਕਿ ਕਠੂਲੇ ॥
ਬਸੰਤ ਰੁਤਿ ਆਈ ॥ ਪਰਫੂਲਤਾ ਰਹੇ ॥੧॥
ਅਬ ਕਲੂ ਆਇਓ ਰੇ ॥ ਇਕੁ ਨਾਮੁ ਬੋਵਹੁ ਬੋਵਹੁ ॥
ਅਨ ਰੂਤਿ ਨਾਹੀ ਨਾਹੀ ॥ ਮਤੁ ਭਰਮਿ ਭੂਲਹੁ ਭੂਲਹੁ ॥
ਗੁਰ ਮਿਲੇ ਹਰਿ ਪਾਏ ॥ ਜਿਸੁ ਮਸਤਕਿ ਹੈ ਲੇਖਾ ॥
ਮਨ ਰੁਤਿ ਨਾਮ ਰੇ ॥ ਗੁਨ ਕਹੇ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਹਰੇ ਹਰਿ ਹਰੇ ॥੨॥

ਰਾਗ ਹਿੰਡੋਲ ਬਹਾਰ

ਪੜਤਾਲ ਚਾਰ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਸਰਗਮ	ਸਾ	ਮ	ਗ	ਮੰਗ	ਮੰ	ਗ	ਸਾ	ਸਾ	ਧ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਦੇ	ऽ	ਖੁ	ਫੂऽ	ऽ	ਲ	ਫੂ	ऽ	ਲ	ਫੂ	ऽ	ਲੇ
	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਮ	ਮ	ਮ	ਗੁ	ਗੁ	ਮਗੁ	ਮ	ਮ
	ਅ	ऽ	ਹੰ	ਤਿਆ	ऽ	ਗਿ	ਤਿਆ	ऽ	ऽ	ਗੇऽ	ऽ	ऽ
	ਮ	ਸਾਂ	ਮ	ਸਾਂ	ਸਾਂਧ	ਮੰ	ਗਮੰ	ਮੰਧ	ਧਮੰ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਚ	ਰ	ਨ	ਕ	ਮऽ	ਲ	ਪਾऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਗੇऽ	ऽ	ऽ
	ਸਾਂ	ਨੀ	ਪ	ਮਗੁ	ਗੁ	ਮ	ਮਸਾਂ	ਧ	ਮੰ	ਗਮੰ	ਗ	ਸਾ
	ਤੁ	ऽ	ਮ	ਮਿऽ	ऽ	ਲਹੁ	ਪ੍ਰऽ	ਭ	ਸ	ਭਾऽ	ऽ	ਗੇ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ (1) ਤਾਲ ਸੂਲਫਾਕਤਾ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਸਰਗਮ	ਸਾ	ਗ	ਮੰ	ਧ	ਮੰ	ਧ	ਮੰ	ਗ	ਸਾ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਹ	ਰਿ	ਚੇ	ਤਿ	ਮ	ਨ	ਮੇ	ऽ	ਰੇ	ऽ
	ਸਾਂ	ਧ	ਸਾਂ	ਧ	ਸਾਂ	ਧ	ਮੰ	ਗ	ਸਾ	—
	ਹ	ਰਿ	ਚੇ	ਤਿ	ਮ	ਨ	ਮੇ	ऽ	ਰੇ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		0		2		3		0	

ਸਥਾਈ (2) ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਮ	ਪ	ਗ	ਮ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਪ
ਸ਼ਬਦ	ਬਸੰ	ਤ	ਰੁ	ਤਿ	ਆ	ਈ	ਪ	ਰ	ਫੂ	ਲ	ਤਾ	ਰ	ਹੇ	ऽ	ऽ	ऽ
	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਧ	ਸਾਂ	ਪ	ਮ॑	ਗ	ਗ	ਮ॑	ਧ	ਮ॑	ਗ	ਸਾ	ਸਾ	ਧ਼	ਸਾ
	ਸਘ	ਨ	ਬਾ	ਸੁ	ਕੂ	ऽ	ਲੇ	ऽ	ਇ	ਕਿ	ਰਹੇ	ਸੂਕਿ	ਕਠੂ	ऽ	ਲੇ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ (2)

ਸਰਗਮ	ਗ	ਗ	ਗ	ਗ	ਧ	ਮ॑	ਧ	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਗਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ
ਸ਼ਬਦ	ਅ	ਬ	ਕ	ਲੂ	ਆ	ਇਓ	ਰੇ	ਇਕੁ	ਨਾ	ਮੁ	ਬੋ	ਵਹੁ	ਬੋ	ऽ	ਵਹੁ	ऽ
	ਗਂ	ਗਂ	ਗਂ	ਮ॑ਂ	ਗਂ	ਮ॑ਂ	ਗਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਧ	ਮ॑ਗ	ਮ॑	ਮ॑ਗ	ਧਮ॑	ਗ	ਸਾ
	ਅ	ਨ	ਰੂ	ਤਿ	ਨਾ	ਹੀ	ਨਾ	ਹੀ	ਮ	ਤੁ	ਭਰ	ਮਿ	ਭੂऽ	ਲਹੁ	ਭੂ	ਲਹੁ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X				3			·	X				2			

ਅੰਤਰਾ (3) ਚਾਰ ਤਾਲ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਸਰਗਮ	ਮ	ਗ	ਮ	ਮਗੁ	ਮ	ਮ	ਮਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
ਸ਼ਬਦ	ਗੁ	ਰ	ऽ	ਮਿऽ	ऽ	ਲੇ	ਹऽ	ਰਿ	ऽ	ਪਾ	ऽ	ਏ
	ਸਾਂ	ਧ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਗਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਗਂ	ਮਂ	ਮਂਗਂ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ
	ਜਿ	ਸੁ	ऽ	ਮਸ	ਤ	ਕਿ	ਹੈ	ऽ	ऽ	ਲੇऽ	ऽऽ	ਖਾ
	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਮਗ	ਮ	ਮ	ਮਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂਧ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਮ	ऽ	ਨ	ਰੁऽ	ऽ	ਤਿ	ਨਾऽ	ऽ	ਮ	ਰੇऽ	ऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ (4) ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਮ	ਪ	ਗ	ਮ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਪ
ਸ਼ਬਦ	ਬਸੰ	ਤ	ਰੁ	ਤਿ	ਆ	ਈ	ਪ	ਰ	ਫੂ	ਲ	ਤਾ	ਰ	ਹੇ	ऽ	ऽ	ऽ
	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਧ	ਸਾਂ	ਧ	ਮ॑	ਗ	ਗ	ਮ॑	ਧ	ਮ॑	ਗ	ਸਾ	ਸਾ	ਧ਼	ਸਾ
	ਗੁ	ਨ	ਕ	ਹੇ	ਨਾ	ऽ	ਨ	ਕ	ਹ	ਰਿ	ਹ	ਰੇ	ਹ	ਰਿ	ਹ	ਰੇ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਸ਼ਬਦ

ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1181)

ਤੁਮ ਬਡ ਦਾਤੇ ਦੇ ਰਹੇ ॥ ਜੀਅ ਪ੍ਰਾਣ ਮਹਿ ਰਵਿ ਰਹੇ ॥
ਦੀਨੇ ਸਗਲੇ ਭੋਜਨ ਖਾਨ ॥ ਮੋਹਿ ਨਿਰਗੁਨ ਇਕੁ ਗੁਨੁ ਨ ਜਾਨ ॥੧॥
ਹਉ ਕਛੂ ਨ ਜਾਨਉ ਤੇਰੀ ਸਾਰ ॥ ਤੂ ਕਰਿ ਗਤਿ ਮੇਰੀ ਪ੍ਰਭ ਦਇਆਰ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਜਾਪ ਨ ਤਾਪ ਨ ਕਰਮ ਕੀਤਿ ॥ ਆਵੈ ਨਾਹੀ ਕਛੂ ਰੀਤਿ ॥
ਮਨ ਮਹਿ ਰਾਖਉ ਆਸ ਏਕ ॥ ਨਾਮ ਤੇਰੇ ਕੀ ਤਰਉ ਟੇਕ ॥੨॥
ਸਰਬ ਕਲਾ ਪ੍ਰਭ ਤੁਮ੍ ਪ੍ਰਬੀਨ ॥ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਵਹਿ ਜਲਹਿ ਮੀਨ ॥
ਅਗਮ ਅਗਮ ਊਚਹ ਤੇ ਊਚ ॥ ਹਮ ਥੋਰੇ ਤੁਮ ਬਹੁਤ ਮੂਚ ॥੩॥
ਜਿਨ ਤੂ ਧਿਆਇਆ ਸੇ ਗਨੀ ॥ ਜਿਨ ਤੂ ਪਾਇਆ ਸੇ ਧਨੀ ॥
ਜਿਨਿ ਤੂ ਸੇਵਿਆ ਸੁਖੀ ਸੇ ॥ ਸੰਤ ਸਰਣਿ ਨਾਨਕ ਪਰੇ ॥੪॥

ਰਾਗ ਹਿੰਡੋਲ ਬਹਾਰ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਸਾ	ਗ	ਸਾ	ਗ	ਮ॑	ਗ	ਮ॑	ਧ	ਸਾਂ	—	ਨ਼ੀ	ਪ	ਗ	ਮ॑	ਗ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਹ	ਉ	ਕ	ਛੂ	ਨ	ਜਾ	ऽ	ਨਉ	ਤੇ	ऽ	ਰੀ	ऽ	ਸਾ	ऽ	ਰ	ऽ
	ਮ	—	ਪ	ਗੁ	ਗੁ	ਮ	ਮ	ਮ	ਸਾਂ	—	ਧ	ਮ॑	ਗ	ਮ॑	ਗ	ਸਾ
	ਤੂ	ऽ	ਕ	ਰਿ	ਗ	ਤਿ	ਮੇ	ਰੀ	ਪ੍ਰ	ऽ	ਭ	ਦਇ	ਆ	ऽ	ਰ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਮ॑	ਮ॑	ਧ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	—	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਗਂ	—	ਸਾਂ	—
	ਤੁ	ਮ	ਬ	ਡ	ਦਾ	ऽ	ਤੇ	ऽ	ਦੇ	ऽ	ऽ	ਰ	ਹੇ	ऽ	ऽ	ऽ
	ਸਾਂ	ਗਂ	ਗਂ!	ਮ॑ਂ	ਗਂ	ਗਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਧ	ਗ	ਮ॑	ਗ	ਸਾ	ਸਾ
	ਜੀ	ऽ	ਅ	ਪ੍ਰਾ	ऽ	ਣ	ਮ	ਹਿ	ਰ	ऽ	ਵਿ	ਰ	ਹੇ	ऽ	ऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16
1	ਸਾਗ	ਮਗ	ਸਾਗ	ਮਧ	ਮਗ	ਮਪ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ
2	ਸਾਸਾ	ਰੇਰੇ	ਸਾਸਾ	ਗੁਮ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ	ਮਧ	ਮਧ
	ਸਾਂਨੀ	ਪਮ	ਨੀਨੀ	ਧਮ	ਗਮ	ਮਗ	ਸਾ	ਨੀਨੀ
3	ਗੁਮ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ	ਧਨੀ	ਧਨੀ	ਧਮ	ਸਾਂਰੇਂ	ਸਾਂਰੇਂ
	ਧਮ	ਮਪ	ਮਪ	ਮਗ	ਗਮ	ਗਮ	ਗਸਾ	ਸਾਮ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3			

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8
1	ਸਾਗ	ਮਧ	ਸਾਂਸਾਂ	ਧਮ	ਗਗ	ਮਪ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ
2	ਮਗ	ਧਨੀ	ਧਨੀ	ਧਮ	ਧਰੇਂ	ਸਾਂਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਧਸਾਂ
	ਧਮ	ਗਮ	ਮਗ	ਸਾ	ਧਮ	ਗਮ	ਮਗ	ਸਾ
3	ਸਾਂਨੀ	ਗਂਮ	ਗਂਸਾ	ਸਾਂਰੇਂ	ਸਾਂਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਧਨੀ	ਧਨੀ
	ਗਮ	ਮਗ	ਮਮ	ਗਸਾ	ਗਮ	ਮਗ	ਮਮ	ਗਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x				2			

ਰਾਗ ਬਾਗੇ ਸ੍ਰੀ ਬਹਾਰ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਕਾਫੀ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਸੁਰ ਕੋਮਲ, ਦੋਵੇਂ ਨਿਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਮੱਧਮ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਭ ਤੇ ਪੰਚਮ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹਨ। ਜਾਤੀ ਔੜਵ-ਵਕਰ ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਬਾਗੇ ਸ੍ਰੀ ਅਤੇ ਬਹਾਰ ਦੇ ਮੇਲ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਆਲਾਪਾਂ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਮੱਧਮ ਅਤੇ ਪੰਚਮ 'ਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮੱਧਮ ਜਾਂ ਪੰਚਮ ਬਦਲ ਕੇ ਬਾਗੇ ਸ੍ਰੀ ਤੋਂ ਬਹਾਰ ਜਾਂ ਬਹਾਰ ਤੋਂ ਬਾਗੇ ਸ੍ਰੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ "ਸਾਂ ਨ਼ੀ ਧ ਪ, ਪ ਪ ਮ ਗੁ ਮ, ਮ ਨ਼ੀ ਧ ਸਾਂ ਨ਼ੀ ਧ ਮ ਪ" ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮੱਧਮ 'ਤੇ ਬਿਸਰਾਮ ਅਤੇ "ਮ, ਨ਼ੀ ਧ ਸਾਂ ਨ਼ੀ ਪ, ਸਾਂ ਨ਼ੀ ਪ, ਰੇ ਸਾਂ ਨ਼ੀ ਧ ਨ਼ੀ ਪ" ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪੰਚਮ 'ਤੇ ਨਿਆਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ ਗੁ, ਮ ਧ, ਨ਼ੀ ਧ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਨ਼ੀ ਧ ਮ, ਪ ਪ ਗੁ, ਮ ਗੁ ਰੇ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਧ ਨ਼ੀ ਧ ਮ, ਪ ਮ ਗੁ ਮ, ਰੇ ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਰੇ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਧ਼ ਸਾ, ਸਾ ਮ, ਮ ਪ ਗੁ ਮ ਗੁ ਰੇ ਸਾ, ਸਾ ਮ, ਪ ਮ ਪ, ਮ ਪ, ਗੁ ਮ, ਪ ਨ਼ੀ ਧ ਮ, ਪ ਮ ਗੁ ਮ, ਮ ਗੁ ਰੇ ਸਾ।
2. ਸਾ ਮ, ਪ ਮ ਗੁ ਮ, ਮ ਨ਼ੀ ਧ ਮ, ਮ ਨ਼ੀ ਧ, ਨੀ ਸਾਂ ਨ਼ੀ ਪ, ਮ ਪ, ਮ ਗੁ ਮ ਰੇ ਸਾ।
3. ਮ ਪ, ਧ-ਮ ਪ, ਮ ਗੁ ਮ, ਮ ਨ਼ੀ ਧ ਸਾਂ, ਨੀ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਰੇਂ ਨੀ ਸਾਂ, ਨ਼ੀ ਧ, ਧ ਨ਼ੀ, ਸਾਂ ਨ਼ੀ ਪ, ਨ਼ੀ ਮ ਪ, ਮ ਗੁ ਮ, ਮ ਨ਼ੀ ਧ ਮ, ਗੁ, ਮ ਗੁ ਰੇ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਬਸੰਤੁ ਹਿੰਡੋਲ ਮਹਲਾ ੧ (ਪੰਨਾ 1171)

ਸਾਚਾ ਸਾਹੁ ਗੁਰੂ ਸੁਖਦਾਤਾ, ਹਰਿ ਮੇਲੇ ਭੁਖ ਗਵਾਏ ॥
ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਦ੍ਰਿੜਾਏ, ਅਨਦਿਨੁ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਏ ॥੧॥
ਮਤ ਭੂਲਹਿ ਰੇ ਮਨ ਚੇਤਿ ਹਰੀ ॥
ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਮੁਕਤਿ ਨਾਹੀ ਤ੍ਰੈ ਲੋਈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਈਐ ਨਾਮੁ ਹਰੀ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਬਿਨੁ ਭਗਤੀ ਨਹੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਈਐ ਬਿਨੁ ਭਾਗਾ ਨਹੀ ਭਗਤਿ ਹਰੀ ॥
ਬਿਨੁ ਭਾਗਾ ਸਤਸੰਗੁ ਨ ਪਾਈਐ ਕਰਮਿ ਮਿਲੈ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਹਰੀ ॥੨॥
ਘਟਿ ਘਟਿ ਗੁਪਤੁ ਉਪਾਏ ਵੇਖੈ ਪਰਗਟੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੰਤ ਜਨਾ ॥
ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਰਹਿ ਸੁ ਹਰਿ ਰੰਗਿ ਭੀਨੇ ਹਰਿ ਜਲੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਮਨਾ ॥੩॥
ਜਿਨ ਕਉ ਤਖਤਿ ਮਿਲੈ ਵਡਿਆਈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੇ ਪਰਧਾਨ ਕੀਏ ॥
ਪਾਰਸੁ ਭੇਟਿ ਭਏ ਸੇ ਪਾਰਸ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਗੁਰ ਸੰਗਿ ਥੀਏ ॥੪॥

ਰਾਗ ਬਾਗੇ ਸ੍ਰੀ ਬਹਾਰ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਸਾ	ਗੁ	ਗੁ	ਮ	ਪ	ਮ	ਗੁ	ਮ	ਧਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਮ	ਤ	ਭੂ	ਲਹਿ	ਰੇ	ऽ	ਮ	ਨ	ਚੇऽ	ऽ	ਤਿ	ਹ	ਰੀ	ऽ	ऽ	ऽ
	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਰੇ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਧ	ਧ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਮ	ਮ	ਮ	ਮਪ	ਨ਼ੀਪ	ਗੁ	ਮ
	ਬਿ	ਨੁ	ਗੁ	ਰ	ਮੁ	ਕ	ਤਿ	ਨਾ	ਹੀ	ऽ	ਤ੍ਰੈ	ऽ	ਲੋऽ	ऽऽ	ਈ	ऽ
	ਮ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀਧ	ਪਮ	ਪ	ਧ	ਮ	ਗੁ	ਰੇ	ਸਾਂ
	ਗੁ	ਰ	ਮੁ	ਖਿ	ਪਾ	ऽ	ਈਐ	ऽ	ਨਾऽ	ऽऽ	ਮੁ	ਹ	ਰੀ	ऽ	ऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਗੁ	ਗੁ	ਗੁ	—	ਮ	ਮ	ਧ	ਧ	ਸਾਂ	—	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਸਾਂ	—
	ਸਾ	ऽ	ਚਾ	ऽ	ਸਾ	ऽ	ਹੁ	ਗੁ	ਰੂ	ऽ	ਸੁ	ਖ	ਦਾ	ऽ	ਤਾ	ऽ
	ਸਾਂ	ਮਂ	ਗੁਂ	ਮਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਨ਼ੀਧ	ਮਨ਼ੀ	ਧਨੀ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਧ
	ਹ	ऽ	ਰਿ	ਮੇ	ਲੇ	ऽ	ऽ	ऽ	ਭੁऽ	ऽऽ	ਖऽ	ਗਾऽ	ਵਾऽ	ऽऽ	ਏ	ऽ
	ਸਾਂ	ਮਂ	ਗੁਂ	ਮਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਨ਼ੀਧ	ਮਨ਼ੀ	ਧਨੀ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਧਮ	ਮਗੁ	ਰੇਸਾ
	ਹ	ऽ	ਰਿ	ਮੇ	ਲੇ	ऽ	ऽ	ऽ	ਭੁऽ	ऽऽ	ਖऽ	ਗਾऽ	ਵਾऽ	ऽऽ	ਏऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1182)

ਮਨ ਤਨ ਭੀਤਰਿ ਲਾਗੀ ਪਿਆਸ ॥ ਗੁਰਿ ਦਇਆਲਿ ਪੂਰੀ ਮੇਰੀ ਆਸ ॥
ਕਿਲਵਿਖ ਕਾਟੇ ਸਾਧਸੰਗਿ ॥ ਨਾਮੁ ਜਪਿਓ ਹਰਿ ਨਾਮ ਰੰਗਿ ॥੧॥
ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਬਸੰਤੁ ਬਨਾ ॥
ਚਰਨ ਕਮਲ ਹਿਰਦੈ ਉਰਿ ਧਾਰੇ ਸਦਾ ਸਦਾ ਹਰਿ ਜਸੁ ਸੁਨਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਸਮਰਥ ਸੁਆਮੀ ਕਾਰਣ ਕਰਣ ॥ ਮੋਹਿ ਅਨਾਥ ਪ੍ਰਭ ਤੇਰੀ ਸਰਣ ॥
ਜੀਅ ਜੰਤ ਤੇਰੇ ਆਧਾਰਿ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪ੍ਰਭ ਲੇਹਿ ਨਿਸਤਾਰਿ ॥੨॥
ਭਵ ਖੰਡਨ ਦੁਖ ਨਾਸ ਦੇਵ ॥ ਸੁਰਿ ਨਰ ਮੁਨਿ ਜਨ ਤਾ ਕੀ ਸੇਵ ॥
ਧਰਣਿ ਅਕਾਸੁ ਜਾ ਕੀ ਕਲਾ ਮਾਹਿ ॥ ਤੇਰਾ ਦੀਆ ਸਭਿ ਜੰਤ ਖਾਹਿ ॥੩॥
ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਪ੍ਰਭ ਦਇਆਲ ॥ ਅਪਣੇ ਦਾਸ ਕਉ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲਿ ॥
ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਮੋਹਿ ਦੇਹੁ ਦਾਨੁ ॥ ਜਪਿ ਜੀਵੈ ਨਾਨਕੁ ਤੇਰੋ ਨਾਮੁ ॥੪॥

ਰਾਗ ਬਾਗੇ ਸ੍ਰੀ ਬਹਾਰ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਨੁੀਸਾਂ	ਨੁੀ	ਮ	ਪ	ਮ	ਨੁੀਪ	ਮਗੁ	ਮ	ਨੁੀ	ਧ	ਧਨੀ	ਸਾਂਨੁੀ	ਧ	—	ਮ	—
ਸ਼ਬਦ	ਗੁऽ	ਰ	ਪ	ਰ	ਸਾ	ऽऽ	ਦਿऽ	ਬ	ਸੰ	ऽ	ਤੁऽ	ਬऽ	ਨਾ	ऽ	ऽ	ऽ
	ਮਗੁ	ਗੁ	ਮ	ਪ	ਮਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਸਾ	ਮ	ਮਪ	ਧਪ	ਮਗੁ	ਮ
	ਚऽ	ਰ	ਨ	ਕ	ਮऽ	ਲ	ਹਿ	ਰ	ਦੈ	ऽ	ਉ	ਰਿ	ਧਾऽ	ऽऽ	ਰੇऽ	ऽ
	ਮ	ਮ	ਨੁੀ	ਧ	ਨੀ	ਰੇਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਧਨੀ	ਸਾਂਨੁੀ	ਧ	ਮ	ਗੁ	ਮ	ਨ਼ੀ	ਸਾ
	ਸ	ਦਾ	ऽ	ਸ	ਦਾ	ऽ	ਹ	ਰਿ	ਜऽ	ऽऽ	ਸੁ	ਸੁ	ਨਾ	ऽ	ऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਮ	ਮ	ਨੁੀ	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	—	ਨੀ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੁੀ	ਧ
	ਮ	ਨ	ਤ	ਨ	ਭੀ	ऽ	ਤ	ਰਿ	ਲਾ	ऽ	ਗੀ	ऽ	ਪਿਆ	ऽऽ	ਸ	ऽ
	ਨੀ	ਸਾਂ	ਮੰਗੁੰ	ਮੰ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੁੀ	ਧ	ਮ	—
	ਗੁ	ऽ	ਰਿऽ	ਦਇ	ਆ	ऽ	ਲਿ	ऽ	ਪੂऽ	ਰੀ	ਮੇऽ	ਰੀऽ	ਆ	ऽ	ਸ	ऽ
	ਮ	ਮ	ਮ	ਪ	ਮਗੁ	ਮ	ਨੁੀ	ਧ	ਧਨੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨੁੀ	ਧ	ਮ	ਮ
	ਕਿ	ਲ	ਵਿ	ਖ	ਕਾऽ	ऽ	ਟੇ	ऽ	ਸਾऽ	ऽऽ	ऽ	ਧ	ਸੰ	ऽ	ਗਿ	ऽ
	ਮ	ਮ	ਨੁੀ	ਧ	ਧਨੁੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਧਨੁੀ	ਸਾਂਨੁੀ	ਧ	ਮ	ਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ
	ਨਾ	ऽ	ਮੁ	ऽ	ਜऽ	ਪਿऽ	ਓ	ऽ	ਹऽ	ਰਿऽ	ਨਾ	ਮ	ਰੰ	ऽ	ਗਿ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
1	ਸਾਸਾ	ਮਗੁ	ਮਗੁ	ਰੇਸਾ	ਸਾਮ	ਮਪ	ਮਗੁ	ਮਗੁ	ਮਗੁ	ਮਗੁ	ਗੁਮ	ਧਨ਼ੀ	ਧਪ	ਪਮ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ
2	ਮਮ	ਗੁਰੇ	ਨ਼ੀਸਾ	ਰੇਸਾ	ਧਧ	ਪਧ	ਨ਼ੀਧ	ਪਮ	ਗੁਮ	ਨ਼ੀਧ	ਸਾਂਨੀ	ਰੇਂਸ	ਨ਼ੀਧ	ਪਮ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ
3	ਸਾਮ	ਮਪ	ਪਗੁ	ਮਮ	ਮਧ	ਧਨ਼ੀ	ਨ਼ਿਸਾ	ਸਾਂਸਾਂ	ਸਾਂਰੇਂ	ਰੇਂਗੁਂ	ਗੁਂਸਾਂ	ਰੇਂਰੇਂ	ਨੀਸਾਂ	ਸਾਂਧ	ਨ਼ੀਪ	ਧਧ
	ਮਪ	ਪਗ	ਸਾਂਰੇ	ਨ਼ੀਸਾ	ਨ਼ੀਪ	ਧਪ	ਮਗ	ਪਗੁ	ਸਾਂਰੇ	ਨ਼ੀਸਾ	ਨ਼ੀਪ	ਪਧ	ਮਪ	ਪਗੁ	ਸਾਂਰੇ	ਨ਼ੀਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਰਾਗ ਸਿੰਧੂ ਬਹਾਰ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਕਾਫ਼ੀ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਸੁਰ ਕੋਮਲ, ਦੋਵੇਂ ਨਿਸ਼ਾਦ, ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਤਾਰ ਸਪਤਕ ਦਾ ਸ਼ੜਜ ਅਤੇ ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਪੰਚਮ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਭ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹਨ। ਜਾਤੀ ਔੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਸਿੰਧੂਰਾ ਅਤੇ ਬਹਾਰ ਦੇ ਮੇਲ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪੂਰਵਾਂਗ ਵਿਚ ਬਹਾਰ ਅਤੇ ਉਤਰਾਂਗ ਵਿਚ ਸਿਧੂੰਰਾ ਦੇ ਸੁਰ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਕਈ ਵਿਦਵਾਨ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਪੂਰਵਾਂਗ ਵਿਚ ਸਿੰਧੂਰਾ ਤੇ ਉਤਰਾਂਗ ਵਿਚ ਬਹਾਰ ਦੇ ਸੁਰ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ ਮ, ਮ ਪ, ਮ ਗੁ ਮ, ਮ ਪ ਧ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ, ਰੇਂ ਨੀ ਸਾਂ ਨੁੀ ਧ, ਪ, ਮ ਪ ਨੁੀ ਪ, ਮ ਗੁ ਮ, ਰੇ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਮ ਪ ਧ ਸਾਂ, ਨੁੀ ਪ ਪ, ਨੀ ਨੁੀ ਪ ਮ, ਪ ਮ ਗੁ, ਰੇ ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਨੁ਼ੀ ਸਾ, ਨੁ਼ੀ ਧ਼ ਸਾ, ਸਾ ਰੇ ਗੁ, ਮ ਪ ਧ ਮ, ਗੁ ਰੇ, ਮ ਗੁ ਰੇ ਸਾ।
2. ਸਾ ਰੇ ਮ ਪ ਧ, ਮ ਗੁ, ਰੇ ਮ, ਮ ਪ ਧ ਸਾਂ, ਨੁੀ ਧ ਪ, ਮ ਪ, ਧ ਮ ਗੁ ਰੇ ਮ, ਮ ਗੁ ਰੇ ਸਾ।
3. ਮ ਧ ਨੁੀ ਸਾਂ, ਸਾਂ ਨੁੀ ਸਾਂ, ਨੁੀ ਧ ਸਾਂ, ਸਾਂ ਰੇਂ ਮੰ ਗੁ ਮੰ ਗੁ ਮੰ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਰੇਂ-ਸਾਂ, ਨੀ ਸਾਂ, ਨੁੀ ਧ, ਧ ਨੁੀ ਸਾਂ, ਨੁੀ ਪ, ਮ ਪ ਧ ਸਾਂ, ਨੁੀ ਧ ਪ, ਧ ਧ ਪ ਮ, ਪ ਧ ਮ ਗੁ ਰੇ ਮ, ਮ ਗੁ ਰੇ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੧ (ਪੰਨਾ 1169)

ਮੇਰੀ ਸਖੀ ਸਹੇਲੀ ਸੁਨਹੁ ਭਾਇ ॥ ਮੇਰਾ ਪਿਰੁ ਰੀਸਾਲੂ ਸੰਗਿ ਸਾਇ ॥
ਓਹੁ ਅਲਖੁ ਨ ਲਖੀਐ ਕਹਹੁ ਕਾਇ ॥ ਗੁਰਿ ਸੰਗਿ ਦਿਖਾਇਓ ਰਾਮ ਰਾਇ ॥੧॥
ਮਿਲੁ ਸਖੀ ਸਹੇਲੀ ਹਰਿ ਗੁਨ ਬਨੇ ॥
ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਸੰਗਿ ਖੇਲਹਿ ਵਰ ਕਾਮਨਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਖੋਜਤ ਮਨ ਮਨੇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਮਨਮੁਖੀ ਦੁਹਾਗਣਿ ਨਾਹਿ ਭੇਉ ॥ ਓਹੁ ਘਟਿ ਘਟਿ ਰਾਵੈ ਸਰਬ ਪ੍ਰੇਉ ॥
ਗੁਰਮੁਖਿ ਥਿਰੁ ਚੀਨੈ ਸੰਗਿ ਦੇਉ ॥ ਗੁਰਿ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ ਜਪੁ ਜਪੇਉ ॥੨॥
ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਭਗਤਿ ਨ ਭਾਉ ਹੋਇ ॥ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਸੰਤ ਨ ਸੰਗੁ ਦੇਇ ॥
ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਅੰਧੁਲੇ ਧੰਧੁ ਰੋਇ ॥ ਮਨੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਿਰਮਲੁ ਮਲੁ ਸਬਦਿ ਖੋਇ ॥੩॥
ਗੁਰਿ ਮਨੁ ਮਾਰਿਓ ਕਰਿ ਸੰਜੋਗੁ ॥ ਅਹਿਨਿਸਿ ਰਾਵੇ ਭਗਤਿ ਜੋਗੁ ॥
ਗੁਰ ਸੰਤ ਸਭਾ ਦੁਖੁ ਮਿਟੈ ਰੋਗੁ ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਵਰੁ ਸਹਜ ਜੋਗੁ ॥੪॥

ਰਾਗ ਸਿੰਧੁ ਬਹਾਰ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਸਾ	ਸਾ	—	ਰੇ	ਮ	ਪ	ਸਾਂਧ	ਮਾਂ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨ਼ੀ	ਮ	ਪਾ	ਧ	ਮਗੁ	ਰੇ
ਸ਼ਬਦ	ਮਿ	ਲੁ	ਸਖੀ	ਸ	ਹੇ	ऽ	ਲੀऽ	ऽ	ਹ	ਰਿ	ਗੁ	ਨ	ਬ	ऽ	ਨੇऽ	ऽ
	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਮ	ਮ	ਮ	ਮ	—	ਮ	ਮ	ਪ	ਪ	ਮਪ	ਨ਼ੀਪ
	ਹ	ਰਿ	ਪ੍ਰ	ਭ	ਸੰ	ऽ	ਗਿ	ਖੇ	ਲਹਿ	ऽ	ਵ	ਰ	ਕਾ	ऽ	ਮऽ	ਨਿऽ
	ਮਗੁ	ਮ	ਮ	ਮਪ	ਧ	ਪ	ਸਾਂਧ	ਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਰੇਸਾਂ	ਨ਼ੀਧ	ਪਮ	ਗੁਰੇ
	ਗੁऽ	ਰ	ਮੁ	ਖਿऽ	ਖੋ	ऽ	ਜऽ	ਤ	ਮऽ	ऽ	ਨ	ਮ	ਨੇऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x				3				x				2.			

ਅੰਤਰਾ

	ਮ	ਮ	ਮ	ਪ	—	ਪ	ਧ	ਪਧ	ਸਾਂ	—	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਸਾਂ	—
	ਮੇ	ਰੀ	ਸ	ਖੀ	ਸ	ਹੇ	ਲੀ	ऽऽ	ਸੁ	ऽ	ਨਹੁ	ऽ	ਭਾ	ऽ	ਇ	ऽ
	ਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਮੰਗੁਂ	ਮੰਗੁਂ	ਮੰ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਧ	—
	ਮੇ	ਰਾ	ਪਿ	ਰੁऽ	ਰੀऽ	ऽ	ਸਾ	ਲੂ	ਸੰ	ऽऽ	ਗਿ	ऽ	ਸਾ	ऽ	ਇ	ऽ
	ਮਗੁ	ਮ	ਧਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਮਗੁ	ਗੁ	ਮਗੁ	ਮਗੁ	ਮਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	—
	ਓऽ	ਹੁ	ਅਲ	ਖੁਨ	ਲ	ਖੀ	ਐऽ	ऽ	ਕऽ	ऽऽ	ਹਹੁ	ऽ	ਕਾ	ऽ	ਇ	ऽ
	ਸਾ	ਰੇ	ਮ	ਪ	ਧ	ਸਾਂਧ	ਸਾਂ	—	ਨ਼ੀਧ	ਪਮ	ਨ਼ੀਪ	ਪਗੁ	ਮਗੁ	ਮਰੇ	ਗੁਰੇ	ਸਾ
	ਗੁ	ਰਿ	ਸੰ	ਗਿਦਿ	ਖਾ	ऽऽ	ਇਓ	ऽ	ਰਾऽ	ऽऽ	ਮऽ	ऽऽ	ਰਾऽ	ऽऽ	ਇऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
1	ਸਾਂਰੇ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ	ਸਾਂਰੇ	ਮਪ	ਧਸਾਂ	ਨ਼ੀਧ	ਪਮ	ਨ਼ੀਮ	ਪਗੁ	ਮਰੇ	ਸਾਂਰੇ	ਗੁਮ	ਧਨ਼ੀ	ਸਾਂ
	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਧਪ	ਮਪ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ	ਸਾਂਨੀ	ਧਪ	ਮਪ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਧਪ	ਮਪ	ਗਮ	ਰੇਸਾ	ਸਾ
2	ਰੇਗੁ	ਰੇਸਾ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ	ਮਪ	ਨ਼ੀਪ	ਮਗੁ	ਧਨ਼ੀ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਧਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨ਼ੀਧ	ਨੀਸਾਂ	ਨ਼ੀਪ	ਮਪ
	ਧਧ	ਪਮ	ਗੁਰੇ	ਮਗੁ	ਰੇਸਾ	ਪਧ	ਪਮ	ਗੁਰੇ	ਮਗੁ	ਰੇਸਾ	ਧਧ	ਪਮ	ਗੁਰੇ	ਮਗੁ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ
3	ਸਾਂਰੇ	ਰੇਮ	ਮਧ	ਪਧ	ਧਸਾਂ	ਸਾਂਰੇਂ	ਰੇਂਗੁਂ	ਗੁਸਾ	ਸਾਂਰੇ	ਰੇਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਸਾ	ਸਾਂਪ	ਨ਼ੀਮ	ਪਗੁ	ਮਮ	ਰੇਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਸ਼ਬਦ

ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੩ (ਪੰਨਾ 1176)

ਤਿਨ੍ ਬਸੰਤੁ ਜੋ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਇ ॥ ਪੂਰੈ ਭਾਗਿ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਕਰਾਇ ॥੧॥
ਇਸੁ ਮਨ ਕਉ ਬਸੰਤ ਕੀ ਲਗੈ ਨ ਸੋਇ ॥
ਇਹੁ ਮਨੁ ਜਲਿਆ ਦੂਜੈ ਦੋਇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਇਹੁ ਮਨੁ ਧੰਧੈ ਬਾਂਧਾ ਕਰਮ ਕਮਾਇ ॥ ਮਾਇਆ ਮੂਠਾ ਸਦਾ ਬਿਲਲਾਇ ॥੨॥
ਇਹੁ ਮਨੁ ਛੂਟੈ ਜਾਂ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੇਟੈ ॥ ਜਮਕਾਲ ਕੀ ਫਿਰਿ ਆਵੈ ਨ ਫੇਟੈ ॥੩॥
ਇਹੁ ਮਨੁ ਛੂਟਾ ਗੁਰਿ ਲੀਆ ਛਡਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਸਬਦਿ ਜਲਾਇ ॥੪॥

ਰਾਗ ਅੜਾਨਾ ਬਹਾਰ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਨ਼ੀਪ	ਮਪ	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਨ਼ੀਪ	ਮ	ਮ	ਮ	ਮ	ਮਗੁ	ਮ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਮਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਤਿऽ	ऽऽ	ਨ੍ऽ	ਬऽ	ਸੰ	ऽ	ਤੁ	ਜੋ	ਹऽ	ਰਿ	ਗੁ	ਣ	ਗਾऽ	ऽ	ਇ	ऽ
	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	—	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਰੇ	ਮ	ਪ	ਨ਼ੀਪ	ਪ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਪੂ	ऽ	ਰੈ	ऽ	ਭਾ	ਗਿ	ਹ	ਰਿ	ਭ	ਗऽ	ਤਿ	ਕ	ਰਾ	ऽ	ਇ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x				3				x				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਮ	ਮ	ਮ	ਮ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨੀ	—	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	—
	ਇਸੁ	ਮਨ	ਕਉ	ਬ	ਸੰ	ਤੁ	ਕੀ	ऽ	ਲ	ਗੈ	ऽ	ਨ	ਸੋ	ऽ	ਇ	ऽ
	ਮਗੁਂ	ਮਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਮਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ
	ਇऽ	ਹੁ	ਮ	ਨੁ	ਜ	ਲਿ	ਆ	ऽ	ਦੂऽ	ऽऽ	ਜੈ	ऽ	ਦੋऽ	ऽ	ਇ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x				3				x				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੩ (ਪੰਨਾ 1420)

ਨਾਨਕ ਤਿਨਾ ਬਸੰਤੁ ਹੈ ਜਿਨਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਵਸਿਆ ਮਨਿ ਸੋਇ ॥
ਹਰਿ ਵੁਠੈ ਮਨੁ ਤਨੁ ਪਰਫੜੈ ਸਭੁ ਜਗੁ ਹਰਿਆ ਹੋਇ ॥੬੧॥

ਰਾਗ ਮਧੁ ਬਹਾਰ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਮਗੁ	ਮ	ਪ	ਪ	ਪ	ਪ	ਪ	ਪ	ਗੁ	ਮ	ਗੁ	ਰੇ	ਸਾ	—
ਸ਼ਬਦ	ਨਾ	ऽ	ਨऽ	ਕ	ਤਿ	ਨਾ	ऽ	ਬ	ਸੰ	ऽ	ऽ	ਤੁ	ਹੈ	ऽ	ऽ	ऽ
	ਗੁ	ਮ	ਪ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਮ	ਪ	ਗੁਮ	ਪਮ	ਗੁਰੇ	ਸਾ
	ਜਿ	ਨਾ	ਗੁ	ਰ	ਮੁ	ਖਿ	ਵ	ਸਿ	ਆ	ऽ	ਮ	ਨਿ	ਸੋऽ	ऽऽ	ਇऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਅੰਤਰਾ

	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
	ਗੁਮ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	—
	ਹऽ	ਰਿ	ਵੁ	ਠੈ	ਮ	ਨੁ	ਤ	ਨੁ	ਪ	ऽ	ਰ	ਫ	ੜੈ	ऽ	ऽ	ऽ
	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਮਪ	ਨ਼ੀਪ	ਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ
	ਸ	ਭੁ	ਜ	ਗੁ	ਹ	ਰਿ	ਆ	ऽ	ਹੋ	ऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਇ	ऽ	ऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਸ਼ਬਦ

ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1180)

ਗੁਰੁ ਸੇਵਉ ਕਰਿ ਨਮਸਕਾਰ॥ ਆਜੁ ਹਮਾਰੈ ਮੰਗਲਚਾਰ॥
ਆਜੁ ਹਮਾਰੈ ਮਹਾ ਅਨੰਦ॥ ਚਿੰਤ ਲਥੀ ਭੇਟੇ ਗੋਬਿੰਦ॥੧॥
ਆਜੁ ਹਮਾਰੈ ਗ੍ਰਿਹਿ ਬਸੰਤ॥ ਗੁਨ ਗਾਏ ਪ੍ਰਭ ਤੁਮ੍ ਬੇਅੰਤ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਆਜੁ ਹਮਾਰੈ ਬਨੇ ਫਾਗ॥ ਪ੍ਰਭ ਸੰਗੀ ਮਿਲਿ ਖੇਲਨ ਲਾਗ॥
ਹੋਲੀ ਕੀਨੀ ਸੰਤ ਸੇਵ॥ ਰੰਗੁ ਲਾਗਾ ਅਤਿ ਲਾਲ ਦੇਵ॥੨॥
ਮਨੁ ਤਨੁ ਮਉਲਿਓ ਅਤਿ ਅਨੂਪ॥ ਸੂਕੈ ਨਾਹੀ ਛਾਵ ਧੂਪ॥
ਸਗਲੀ ਰੂਤੀ ਹਰਿਆ ਹੋਇ॥ ਸਦ ਬਸੰਤ ਗੁਰ ਮਿਲੇ ਦੇਵ॥੩॥
ਬਿਰਖੁ ਜਮਿਓ ਹੈ ਪਾਰਜਾਤ॥ ਫੂਲ ਲਗੇ ਫਲ ਰਤਨ ਭਾਂਤਿ॥
ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਅਘਾਨੇ ਹਰਿ ਗੁਣਹ ਗਾਇ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਧਿਆਇ॥੪॥

ਰਾਗ ਹੋਲੀ, ਥਾਟ ਕਾਫੀ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਸਾ	ਰੇ	ਰੇ	ਰੇ	ਗੁ	ਗੁ	ਮ	ਪ	ਮ	ਪ	ਪ	ਪ	ਪ	ਮ	ਗੁ	ਰੇਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਹੋ	ऽ	ਲੀ	ऽ	ਕੀ	ऽ	ਨੀ	ऽ	ਸੰ	ऽ	ਤ	ऽ	ਸੇ	ऽ	ਵ	ऽऽ
	ਸਾ	ਰੇ	ਰੇ	ਰੇ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	ਰੇ	ਗੁ	ਗੁ	ਰੇ	ਸਾ	ਰੇ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	—
	ਰੰ	ਗੁ	ਲਾ	ऽ	ਗਾ	ऽ	ਅ	ਤਿ	ਲਾ	ऽ	ਲ	ऽ	ਦੇ	ऽ	ਵ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਪ	ਪ	ਧ	ਮ	ਪ	ਪ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਗੁ	ਰੁ	ਸੇ	ऽ	ਵ	ਉ	ਕ	ਰਿ	ਨ	ऽ	ਮ	ਸ	ਕਾ	ऽ	ਰ	ऽ
	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂਰੇਂ	ਮੰਗੁਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਧਪ	ਮਪ	ਧਨ਼ੀ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਧਪ	ਮਗੁ	ਰੇਸਾ
	ਆ	ऽ	ਜੂ	ਹ	ਮਾऽ	ऽऽ	ਰੈ	ऽ	ਮੰऽ	ऽऽ	ਗऽ	ਲऽ	ਚਾऽ	ऽऽ	ਰऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਰਾਗ ਮਾਲਕੌਂਸ ਬਹਾਰ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਭੈਰਵੀ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ, ਧੈਵਤ, ਨਿਸ਼ਾਦ ਸੁਰ ਕੋਮਲ ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਭ ਤੇ ਪੰਚਮ, ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਭ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹੈ। ਜਾਤੀ ਔੜਵ-ਛਾੜਵ ਹੈ। ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਾਲ ਇਹ ਕੋਮਲ ਧੈਵਤ ਦਾ ਬਹਾਰ ਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਮੱਧਮ ਸੁਰ ਵਾਦੀ, ਸ਼ੜਜ ਸੁਰ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਤੀਸਰਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ ਗੁ ਮ ਧੁ ਨੀ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ ਸਾਂ ਨੀ ਧੁ ਨੀ ਪ, ਮ ਪ ਗੁ ਮ, ਸਾ ਗੁ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਮ ਪ ਨੀ ਮ ਪ, ਗੁ ਮ ਪ, ਧੁ ਨੀ ਸਾਂ, ਨੀ ਧੁ ਨੀ ਪ।

ਸ਼ਬਦ

ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੫ ਹਿੰਡੋਲ (ਪੰਨਾ 1185)

ਤੇਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਤੂਹੈ ਜਾਣਹਿ ਅਉਰੁ ਨ ਦੂਜਾ ਜਾਣੈ ॥
ਜਿਸ ਨੋ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹਿ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਸੋਈ ਤੁਝੈ ਪਛਾਣੈ ॥੧॥
ਤੇਰਿਆ ਭਗਤਾ ਕਉ ਬਲਿਹਾਰਾ ॥
ਥਾਨੁ ਸੁਹਾਵਾ ਸਦਾ ਪ੍ਰਭ ਤੇਰਾ ਰੰਗ ਤੇਰੇ ਆਪਾਰਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਤੇਰੀ ਸੇਵਾ ਤੁਝ ਤੇ ਹੋਵੈ ਅਉਰੁ ਨ ਦੂਜਾ ਕਰਤਾ ॥
ਭਗਤੁ ਤੇਰਾ ਸੋਈ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਜਿਸ ਨੋ ਤੂ ਰੰਗੁ ਧਰਤਾ ॥੨॥
ਤੂ ਵਡ ਦਾਤਾ ਤੂ ਵਡ ਦਾਨਾ ਅਉਰੁ ਨਹੀ ਕੋ ਦੂਜਾ ॥
ਤੂ ਸਮਰਥੁ ਸੁਆਮੀ ਮੇਰਾ ਹਉ ਕਿਆ ਜਾਣਾ ਤੇਰੀ ਪੂਜਾ ॥੩॥
ਤੇਰਾ ਮਹਲੁ ਅਗੋਚਰੁ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਬਿਖਮੁ ਤੇਰਾ ਹੈ ਭਾਣਾ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਢਹਿ ਪਇਆ ਦੁਆਰੈ ਰਖਿ ਲੇਵਹੁ ਮੁਗਧ ਅਜਾਣਾ ॥੪॥

ਰਾਗ ਮਾਲਕੌਂਸ ਬਹਾਰ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਸਾਂ	ਗੁਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀਧੁ	ਨ਼ੀ	ਧੁ	ਧੁ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਮਗੁ	ਮ	ਗੁ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਤੇ	ऽ	ਰਿ	ਆ	ਭऽ	ਗ	ਤਾ	ऽ	ਕ	ਉ	ਬ	ਲਿ	ਹਾऽ	ऽ	ਰਾ	ऽ
	ਸਾ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਧੁ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਮ	ਗੁ	ਮ	ਧੁ	ਮਗੁ	ਮ	ਗੁ	ਸਾ
	ਥਾ	ऽ	ਨੁ	ਸੁ	ਹਾ	ऽ	ਵਾ	ਸ	ਦਾ	ऽ	ਪ੍ਰ	ਭ	ਤੇऽ	ऽ	ਰਾ	ऽ
	ਸਾ	ਮ	ਗੁ	ਮ	ਨ਼ੀ	ਧੁ	ਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਗੁਸਾਂ	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਨ਼ੀਪ	ਮਪ	ਨ਼ੀਪ	ਗੁਮ	ਗੁਸਾ
	ਰੰ	ऽ	ਗ	ऽ	ਤੇ	ऽ	ਰੇ	ਆ	ਪਾऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਰਾऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਗੁ	ਗੁ	ਮ	ਮ	ਮਨ਼ੀ	ਧੁ	ਨ਼ੀ	ਧੁਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਧੁ	ਨ਼ੀ	ਸਾਂ
	ਤੇ	ऽ	ਰੀ	ऽ	ਕੁऽ	ਦ	ਰ	ਤਿऽ	ਤੂ	ऽ	ਹੈ	ऽ	ਜਾ	ऽ	ਣਹਿ	ऽ
	ਨ਼ੀ	ਧੁ	ਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਗੁਂ	ਮਂ	ਗੁਂ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਗੁਂਸਾ	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਨ਼ੀਪ	ਮਪ	ਨ਼ੀਪ	ਗੁਮ	ਗੁਸਾ
	ਅ	ਉ	ਰੁ	ਨ	ਦੂ	ऽ	ਜਾ	ऽ	ਜਾऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਣੈऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਰਾਗ ਬਹਾਰ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਕਾਫੀ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਸੁਰ ਕੋਮਲ, ਦੋਵੇਂ ਨਿਸ਼ਾਦ, ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਮੱਧਮ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਭ, ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਧੈਵਤ ਵਰਜਿਤ ਹੈ। ਜਾਤੀ ਛਾੜਵ-ਛਾੜਵ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਆਧੁਨਿਕ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਸ਼ੁੱਧ ਨਿਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਕੋਮਲ ਨਿਸ਼ਾਦ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਵਿਦਵਾਨ ਇਸ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਧੈਵਤ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ "ਮੰ-ਧ" ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਮਧੁਰ ਲੱਗਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ "ਨ਼ੀ ਧ ਪ, ਮ ਪਗੁਮ ਧ ਨੀ ਸਾਂ," ਆਦਿਕ ਸੁਰ ਸੰਗਤੀਆਂ ਰਾਗ ਵਾਚਕ ਹਨ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਮੱਧ ਰਾਤ ਦਾ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਨ਼ੀ ਸਾ, ਗੁ ਮ, ਪ ਗੁ ਮ, ਨ਼ੀ ਧ ਨੀ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਨ਼ੀ ਪ ਮ ਪ, ਗੁ ਮ; ਰੇ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਮ ਪ, ਗੁ ਮ, ਧ ਨੀ ਸਾਂ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਰੇ—ਸਾ, ਸਾ ਮ ਗੁ—ਮ,—ਰੇ ਸਾ, ਸਾ ਮ ਗੁ ਮ,—ਰੇ ਸਾ।
2. ਸਾ ਮ, ਗੁ—ਮ,—ਰੇ ਸਾ; ਸਾ ਮ ਗੁਮ, ਪ ਮ ਗੁ ਰੇ—ਸਾ।
3. ਸਾਰੇ, ਸਾ, ਮ ਪ ਗੁ ਮ, ਨ਼ੀ—ਪ, ਮ ਪ ਗੁ—ਮ, ਰੇ—ਸਾ।
4. ਸਾ ਮ ਗੁ ਮ, ਪ, ਗੁ ਮ, ਨ਼ੀ ਧ ਨੀ ਸਾਂ, ਨ਼ੀ—ਪ; ਮ ਪ ਗੁ—ਮ, ਰੇ—ਸਾ।
5. ਸਾ ਗੁ ਮ, ਧ—ਨੀ ਸਾਂ; ਨੀ ਸਾਂ ਰੇਂ—ਸਾਂ ਨ਼ੀ—ਪ, ਮ ਪ ਗੁ ਮ, ਰੇ—ਸਾ।
6. ਨ਼ੀ ਸਾ, ਸਾ ਮ ਗੁ ਮ, ਪ ਮ ਗੁ ਮ, ਨ਼ੀ ਧ ਨੀ ਸਾਂ, ਨੀ ਸਾਂ ਰੇਂ—ਸਾਂ, ਧ ਨੀ ਸਾਂ ਰੇਂ—ਸਾਂ, ਮੰ ਰੇਂ—ਸਾਂ, ਨ਼ੀ ਧ ਨੀ ਸਾਂ ਰੇਂ—ਸਾਂ, ਮਨ਼ੀ ਧ ਨੀ ਸਾਂ ਰੇਂ—ਸਾਂ, ਨ਼ੀ—ਪ, ਮ ਪ ਗੁ—ਪ, ਪ ਮ ਗੁ ਮ, ਰੇ—ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਬਸੰਤੁ ਰਾਮਾਨੰਦ ਜੀ ਘਰੁ ੧ (ਪੰਨਾ 1195)

ਕਤ ਜਾਈਐ ਰੇ ਘਰ ਲਾਗੋ ਰੰਗੁ ॥ ਮੇਰਾ ਚਿਤੁ ਨ ਚਲੈ ਮਨੁ ਭਇਓ ਪੰਗੁ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਏਕ ਦਿਵਸ ਮਨ ਭਈ ਉਮੰਗ ॥ ਘਸਿ ਚੰਦਨ ਚੋਆ ਬਹੁ ਸੁਗੰਧ ॥
ਪੂਜਨ ਚਾਲੀ ਬ੍ਰਹਮ ਠਾਇ ॥ ਸੋ ਬ੍ਰਹਮੁ ਬਤਾਇਓ ਗੁਰ ਮਨ ਹੀ ਮਾਹਿ ॥੧॥
ਜਹਾ ਜਾਈਐ ਤਹ ਜਲ ਪਖਾਨ ॥ ਤੂ ਪੂਰਿ ਰਹਿਓ ਹੈ ਸਭ ਸਮਾਨ ॥
ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਸਭ ਦੇਖੇ ਜੋਇ ॥ ਊਹਾਂ ਤਉ ਜਾਈਐ ਜਉ ਈਹਾਂ ਨ ਹੋਇ ॥੨॥
ਸਤਿਗੁਰ ਮੈ ਬਲਿਹਾਰੀ ਤੋਰ ॥ ਜਿਨਿ ਸਕਲ ਬਿਕਲ ਭ੍ਰਮ ਕਾਟੇ ਮੋਰ ॥
ਰਾਮਾਨੰਦ ਸੁਆਮੀ ਰਮਤ ਬ੍ਰਹਮ ॥ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਕਾਟੈ ਕੋਟਿ ਕਰਮ ॥੩॥

ਰਾਗ ਬਹਾਰ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ															ਰੇਂ	ਸਾਂ
ਸ਼ਬਦ															ਕ	ਤ
	ਨ਼ੀ	ਪ	ਪ	ਮ	ਪ	ਗੁ	—	ਮ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨੀ	—	ਸਾਂ	—	ਧ	ਨੀ
	ਜਾ	ਈਐ	ਰੇ	ਘ	ਰ	ਲਾ	ऽ	ਗੋ	ਰੰ	ऽ	ऽ	ऽ	ਗੁ	ऽ	ਮੇ	ਰਾ
	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਪ	—	ਮਪ	ਨ਼ੀਪ	ਮਗੁ	ਗੁ	—	ਮੰ	ਰੇ	—	ਸਾ	—
	ਚਿ	ਤੁ	ਨ	ਚ	ਲੈ	ऽ	ਮऽ	ਨੁऽ	ਭऽ	ਇਓ	ऽ	ਪੰ	ऽ	ऽ	ਗੁ	ऽ
	—	ਸਾ	ਮ	ਮ	ਮ	ਪ	ਗੁ	ਮ	ਮ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਪ	ਧ	ਨੀ
	ऽ	ਏ	ਕ	ਦਿ	ਵ	ਸ	ਮ	ਨ	ਭ	ऽ	ਈ	ਉ	ਮੰ	ਗ	ਘ	ਸਿ
	ਸਾਂ	ਮੰ	ਗੁੰ	ਮੰ	ਰੇਂ	—	ਸਾਂ	—	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਪ,	ਰੇਂ	ਸਾਂ
	ਚੰ	ऽ	ਦ	ਨ	ਚੋ	ऽ	ਆ	ऽ	ਬਹੁ	ऽऽ	ऽ	ਸੁ	ਗੰ	ਧ,	ਕ	ਤ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
	—	ਮ	ਮ	ਮ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨੀ	—	ਸਾਂ	—	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	—
	ऽ	ਪੂ	ਜ	ਨ	ਚਾ	ऽ	ਲੀ	ऽ	ਬ੍ਰ	ऽ	ਹ	ਮ	ਠਾ	ऽ	ਇ	ऽ
	ਸਾਂ	ਮੰ	ਗੁੰ	ਮੰ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਪ,	ਰੇਂ	ਸਾਂ
	ਸੋ	ਬ੍ਰਹ	ਮੁ	ਬ	ਤਾ	ਇਓ	ਗੁ	ਰ	ਮ	ਨ	ਹੀऽ	ऽਮਾ	ऽ	ਹਿ,	ਕ	ਤ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਵਿਚੋਂ ਸਵੱਯਾ ਛੰਦ

ਤਾਲ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਮੁਚੰਗ ਉਪੰਗ ਸੁਰੰਗ ਸੇ ਨਾਦ ਸੁਨਾਵਹਗੇ ॥
ਡਫ ਬ਼ਾਰ ਤਰੰਗ ਰਬਾਬ ਤੁਰੀ ਰਣ ਸੰਖ ਅਸੰਖ ਬਜਾਵਹਗੇ ॥
ਰਣ ਦੁੰਧਭ ਢੋਲਨ ਘੋਰ ਘਨੀ ਸੁਨ ਸਤ੍ਰ ਸਭੈ ਮੁਰਛਾਵਹਗੇ ॥
ਭਲ ਭਾਗ ਭਯਾ ਇਹ ਸੰਭਲ ਕੇ ਹਰਿਜੂ ਹਰਿਮੰਦਰ ਆਵਹਗੇ ॥੧੪੯॥

ਰਾਗ ਬਹਾਰ

ਚਾਰ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਸਰਗਮ	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਸਾਂ	ਪਨ਼ੀ	ਪ	ਮਗੁ	ਮ	ਨ਼ੀਧ	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ
ਸ਼ਬਦ	ਤਾऽ	ਲ	ਮ੍ਰਿऽ	ਦੰ	ਗऽ	ਮੁ	ਚੰऽ	ਗ	ਉ	ਪੰ	ऽ	ਗ
	ਪਸਾਂ	ਸਾਂ	ਪਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਪ	ਮਗੁ	ਮਗੁ	ਮਗੁਮ	ਰੇ	—	ਸਾ
	ਸੁऽ	ਰੰ	ਗऽ	ਸੇ	ਨਾ	ਦਸੁ	ਨਾऽ	ਵਹ	ऽऽऽ	ਗੇ	ऽ	ऽ
	ਨ਼ੀਸਾ	ਮ	ਮ	ਪ	ਮਗੁ	ਮ	ਨ਼ੀਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਡऽ	ਫ	ਬਾ	ਰ	ਤऽ	ਰੰ	ਗऽ	ਰ	ਬਾ	ਬ	ਤੁ	ਰੀ
	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਸਾਂ	ਪਨ਼ੀ	ਧ	ਮਗੁ	ਮ	ਨ਼ੀਧ	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ
	ਰਣ	ਸੰ	ਖਅ	ਸੰ	ਖऽ	ਬ	ਜਾऽ	ਵਹ	ऽ	ਗੇ	ऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ

	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਸਾਂ	ਪਨ਼ੀ	ਪ	ਮਗੁ	ਮ	ਮਗੁ	ਮ	ਨ਼ੀਧ	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ
	ਰਣ	ਦੁੰ	ਧਭ	ਢੋ	ਲऽ	ਨ	ਘੋऽ	ਰ	ਘऽ	ਨੀ	ਸੁ	ਨ
	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	—	ਸਾਂ
	ਸ	ਤ੍ਰ	ਸ	ਭੈ	ਮੁ	ਰ	ਛਾऽ	ਵਹ	ऽ	ਗੇ	ऽ	ऽ
	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਗੁਮ	ਮਗੁ	ਮ	ਨ਼ੀਧ	—	ਨ਼ੀਪ
	ਭਲ	ਭਾऽ	ਗਭ	ਯਾ	ਇ	ਹ	ਸੰऽ	ਭऽ	ਲ	ਕੇऽ	ऽ	ऽऽ
	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀਧ	ਨੀ	ਸਾਂ
	ਹਰਿ	ਜੂ	ਹਰਿ	ਮੰ	ਦ	ਰ	ਆ	ਵਹ	ऽ	ਗੇऽ	ऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		0		2		0		3		4	

ਸ਼ਬਦ

ਮਹਲਾ ੧ ਬਸੰਤੁ (ਪੰਨਾ 1168)

ਰੁਤਿ ਆਈਲੇ ਸਰਸ ਬਸੰਤ ਮਾਹਿ ॥ ਰੰਗਿ ਰਾਤੇ ਰਵਹਿ ਸਿ ਤੇਰੈ ਚਾਇ ॥
ਕਿਸੁ ਪੂਜ ਚੜਾਵਉ ਲਗਉ ਪਾਇ ॥੧॥
ਤੇਰਾ ਦਾਸਨਿ ਦਾਸਾ ਕਹਉ ਰਾਇ ॥ ਜਗਜੀਵਨ ਜੁਗਤਿ ਨ ਮਿਲੈ ਕਾਇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਤੇਰੀ ਮੂਰਤਿ ਏਕਾ ਬਹੁਤੁ ਰੂਪ ॥ ਕਿਸੁ ਪੂਜ ਚੜਾਵਉ ਦੇਉ ਧੂਪ ॥
ਤੇਰਾ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਇਆ ਕਹਾ ਪਾਇ ॥ ਤੇਰਾ ਦਾਸਨਿ ਦਾਸਾ ਕਹਉ ਰਾਇ ॥੨॥
ਤੇਰੇ ਸਠਿ ਸੰਬਤ ਸਭਿ ਤੀਰਥਾ ॥ ਤੇਰਾ ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਪਰਮੇਸਰਾ ॥
ਤੇਰੀ ਗਤਿ ਅਵਿਗਤਿ ਨਹੀ ਜਾਣੀਐ ॥ ਅਣਜਾਣਤ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੀਐ ॥੩॥
ਨਾਨਕੁ ਵੇਚਾਰਾ ਕਿਆ ਕਹੈ ॥ ਸਭੁ ਲੋਕੁ ਸਲਾਹੇ ਏਕਸੈ ॥
ਸਿਰੁ ਨਾਨਕ ਲੋਕਾ ਪਾਵ ਹੈ ॥ ਬਲਿਹਾਰੀ ਜਾਉ ਜੇਤੇ ਤੇਰੇ ਨਾਵ ਹੈ ॥੪॥

ਰਾਗ ਬਹਾਰ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ															ਰੇਂ	ਸਾਂ
ਸ਼ਬਦ															ਰੁ	ਤਿ
	ਨ਼ੀ	ਪ	ਮ	ਮਪਨ਼ੀਪ	ਮ	ਮਗੁ	ਮਗੁ	ਮ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਧ	ਨੀ
	ਆ	ਈ	ਲੇ	ਸऽऽऽ	ਰ	ਸऽ	ऽऽ	ਬ	ਸੰ	ऽ	ਤੁ	ਮਾ	ਹਿ	ऽ	ਰੰ	ਗਿ
	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਪ	ਪਮ	ਨ਼ੀਪ	ਮਗੁ	—	ਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ,	ਰੇਂ	ਸਾਂ
	ਰਾ	ऽ	ਤੇ	ਰ	ਵਹਿ	ऽ	ਸਿऽ	ऽऽ	ਤੇऽ	ऽ	ਰੈ	ਚਾ	ਇ	ऽ,	ਰੁ	ਤਿ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਸਾ	ਮ	ਮ	ਮ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	—	ਸਾਂ	—	ਰੇਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	—
	ਕਿਸੁ	ਪੂ	ਜ	ਚ	ੜਾ	ऽ	ਵ	ਉ	ਲ	ऽ	ਗਉ	ऽ	ਪਾ	ऽ	ਇ	ऽ
	ਸਾਂ	ਮੰ	ਗੁੰ	ਮੰ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਪ,	ਰੇਂ	ਸਾਂ
	ਤੇਰੇ	ਦਾ	ਸ	ਨਿ	ਦਾ	ऽ	ਸਾ	ऽ	ਕ	ऽ	ਹਉ	ਰਾऽ	ऽ	ਇ,	ਰੁ	ਤਿ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੩ (ਪੰਨਾ 1176)

ਬਸੰਤੁ ਚੜਿਆ ਫੂਲੀ ਬਨਰਾਇ ॥ ਏਹਿ ਜੀਅ ਜੰਤ ਫੂਲਹਿ ਹਰਿ ਚਿਤੁ ਲਾਇ ॥੧॥
ਇਨ ਬਿਧਿ ਇਹੁ ਮਨੁ ਹਰਿਆ ਹੋਇ ॥
ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਪੈ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਉਮੈ ਕਢੈ ਧੋਇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਸਤਿਗੁਰ ਬਾਣੀ ਸਬਦੁ ਸੁਣਾਏ ॥ ਇਹੁ ਜਗੁ ਹਰਿਆ ਸਤਿਗੁਰ ਭਾਏ ॥੨॥
ਫਲ ਫੂਲ ਲਾਗੇ ਜਾਂ ਆਪੇ ਲਾਏ ॥ ਮੂਲਿ ਲਗੈ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਏ ॥੩॥
ਆਪਿ ਬਸੰਤੁ ਜਗਤੁ ਸਭੁ ਵਾੜੀ ॥ ਨਾਨਕ ਪੂਰੈ ਭਾਗਿ ਭਗਤਿ ਨਿਰਾਲੀ ॥੪॥

ਰਾਗ ਬਹਾਰ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9 10 11 12	13 14 15 16	1 2 3 4	5 6 7 8
ਸਰਗਮ	—ਨੀਸਾਂ ਰੇਂਰੇਂ ਨੀਸਾਂ	ਧਨੀ ਸਾਂਧ ਨੀਪ ਮ	ਨੀਧ ਨੀਧ ਨੀਪ ਧਨੀ	ਸਾਂਨੀ ਸਾਂਸਾਂ ਰੇਂਸਾਂ ਨੀਸਾਂ
ਸ਼ਬਦ	ऽ ਬऽ ऽਸੰ ਤੁऽ	ਚੜਿ ਆऽ ऽऽ ਫੂ	ਲੀऽ ऽऽ ऽऽ ਬਨ	ਰਾऽ ऽऽ ਇऽ ऽऽ
	ਨੀਪ ਨੀਸਾਂ ਰੇਂਰੇਂ ਨੀਸਾਂ	ਧਨੀ ਸਾਂਧ ਨੀਪ ਮ	ਨੀਧ ਨੀਧ ਨੀਪ ਧਨੀ	ਸਾਂਨੀ ਸਾਂਸਾਂ ਰੇਂਸਾਂ ਨੀਸਾਂ
	ऽऽ ਬऽ ऽਸੰ ਤੁऽ	ਚੜਿ ਆऽ ऽऽ ਫੂ	ਲੀऽ ऽऽ ऽऽ ਬਨ	ਰਾऽ ऽऽ ਇऽ ऽऽ
	ਨੀਸਾਂ ਰੇਂਨੀ ਸਾਂਸਾਂ ਨੀ	ਪਮ ਗੁਮ ਰੇਸਾ ਗੁਮ	ਨੀਧ ਨੀਧ ਨੀਪ ਧਨੀ	ਸਾਂਨੀ ਸਾਂਸਾਂ ਰੇਂਸਾਂ ਨੀਸਾਂ
	ਏऽ ਹਿਜੀ ऽਅ ਜੰ	ਤऽ ਫੂਲਹਿ ਹਰਿ ਚਿਤੁ	ਲਾऽ ऽऽ ऽऽ ऽऽ	ऽऽ ऽऽ ਇऽ ऽऽ
	ਨੀਪ ਨੀਸਾਂ ਰੇਂਰੇਂ ਨੀਸਾਂ	ਧਨੀ ਸਾਂਧ ਨੀਪ ਮ	ਨੀਧ ਨੀਧ ਨੀਪ ਧਨੀ	ਸਾਂਨੀ ਸਾਂਸਾਂ ਰੇਂਸਾਂ ਨੀਸਾਂ
	ऽऽ ਬऽ ऽਸੰ ਤੁऽ	ਚੜਿ ਆऽ ऽऽ ਫੂ	ਲੀऽ ऽऽ ऽऽ ਬਨ	ਰਾऽ ऽऽ ਇऽ ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0	3	X	2

ਅੰਤਰਾ

	— ਮ ਮ ਧਨੀ	ਸਾਂ — ਸਾਂ —	ਨੀ ਸਾਂ ਰੇਂ ਸਾਂ	ਨੀ ਸਾਂ ਨੀ ਧ
	ऽ ਸਤਿ ਗੁ ਰऽ	ਬਾ ऽ ਣੀ ऽ	ਸ ਬ ਦੁ ਸੁ	ਣਾ ऽ ਏ ऽ
	— ਮਗੁਂ ਗੁਂ ਮਂ	ਰੇਂ ਰੇਂ ਸਾਂ —	ਮ ਗੁ ਗੁ ਮ	ਰੇ ਰੇ ਸਾ —
	ऽ ਇਹੁ ਜ ਗੁ	ਹ ਰਿ ਆ ऽ	ਇ ਹੁ ਜ ਗੁ	ਹ ਰਿ ਆ ऽ
	ਸਾ ਮ ਗੁ ਮ	ਨੀਧ ਨੀਧ ਨੀਧ ਨੀਪ	ਨੀਧ ਨੀਪ ਧਨੀ ਸਾਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ ਸਾਂ ਰੇਸਾਂ ਨੀਸਾਂ
	ਸ ਤਿ ਗੁ ਰ	ਭਾऽ ऽऽ ऽऽ ऽऽ	ऽऽ ऽऽ ऽऽ ऽऽ	ऽऽ ऽऽ ਏऽ ऽऽ.
	ਨੀਪ, ਨੀਸਾਂ ਰੇਂਰੇਂ ਨੀਸਾਂ	ਧਨੀ ਸਾਂਧ ਨੀਪ ਮ	ਨੀਧ ਨੀਧ ਨੀਪ ਧਨੀ	ਸਾਂਨੀ ਸਾਂਸਾਂ ਰੇਂਸਾਂ ਨੀਸਾਂ
	ऽऽ, ਬऽ ऽਸੰ ਤੁऽ	ਚੜਿ ਆऽ ऽऽ ਫੂ	ਲੀऽ ऽऽ ऽऽ ਬਨ	ਰਾऽ ऽऽ ਇऽ ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0	3	X	2

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
1	ਸ਼ਾਮ	ਮਮ	ਪਮ	ਗੁਮ	ਨੁੀਧ	ਨੁੀਧ	ਨੁੀਧ	ਮਪ	ਪਸਾਂ	ਸਾਂਨੁੀ	ਨੁੀਪ	ਪਮ	ਮਗੁ	ਗੁਮ	ਮਰੇ	ਰੇਸਾ
2	ਸ਼ਾਮ	ਗੁਮ	ਸਾਰੇ	ਰੇਸਾ	ਪਮ	ਗੁਮ	ਗੁਮ	ਨੁੀਧ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਧਨੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਨੀਸਾਂ	ਨੁੀਪ	ਗੁਮ	ਪਮ
	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ	ਸਾਂਰੇਂ	ਨੀਸਾਂ	ਨੁੀਪ	ਗੁਮ	ਪਮ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ	ਸਾਂਰੇਂ	ਨੀਸਾਂ	ਨੁੀਪ	ਗੁਮ	ਪਮ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ
3	ਸ਼ਾਗੁ	ਗੁਮ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ	ਪਮ	ਗੁਮ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ	ਪਮ	ਗੁਮ	ਨੁੀਧ	ਨੁੀਪ	ਮਪ	ਨੁੀਪ	ਮਪ	ਨੁੀਧ
	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਮੰਮੰ	ਗੁਮੰ	ਗੁਮੰ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਨੁੀਧ	ਨੁੀਪ	ਮਪ	ਨੁੀਧ	ਨੀਸਾਂ	ਨੁੀਪ	ਮਗੁ
	ਮਰੇ	ਸਾ	ਮਪ	ਨੁੀਧ	ਨੀਸਾਂ	ਨੁੀਪ	ਮਗੁ	ਮਰੇ	ਸਾ	ਮਪ	ਨੁੀਧ	ਨੀਸਾਂ	ਨੁੀਪ	ਮਗੁ	ਮਰੇ	ਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਰਾਗ ਕਾਨੜਾ ਬਹਾਰ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਕਾਫੀ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਗੰਧਾਰ, ਦੋਵੇਂ ਧੈਵਤ, ਦੋਵੇਂ ਨਿਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਮੱਧਮ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਭ ਵਰਜਿਤ ਹੈ। ਜਾਤੀ ਛਾੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਕਾਨੜੇ ਤੇ ਬਹਾਰ ਦੇ ਮੇਲ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪੂਰਵਾਂਗ ਵਿਚ ਕਾਨੜਾ ਅਤੇ ਉਤਰਾਂਗ ਵਿਚ ਬਹਾਰ ਦੇ ਸੁਰ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ "ਨ਼ੀ ਧੁ ਨ਼ੀ ਸਾਂ," ਜਾਂ ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ "ਸਾਂ ਨ਼ੀ ਧੁ ਨ਼ੀ ਪ," ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋਮਲ ਧੈਵਤ ਨਾਲ ਰਾਗ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਕਾਨੜੇ ਦਾ ਅਤੇ ਚਲਨ ਬਹਾਰ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ ਮ, ਮ ਪ, ਗੁ ਮ, ਨ਼ੀ ਧੁ ਨ਼ੀ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ, ਰੇਂ ਨੀ ਸਾਂ, ਧ ਨ਼ੀ, ਪ ਮ ਪ, ਮ ਗੁ ਮ ਰੇ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਨੀ ਸਾਂ, ਰੇਂ ਨੀ ਸਾਂ, ਨ਼ੀ ਧੁ, ਨ਼ੀ ਧੁ, ਨ਼ੀ ਪ, ਮ ਪ, ਮ ਗੁ ਮ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਮ, ਮ ਪ, ਮ ਗੁ ਮ, ਸਾ ਰੇ ਸਾ, ਸਾ ਮ, ਮ ਪ, ਮ ਗੁ ਮ, ਨ਼ੀ ਧੁ ਨ਼ੀ ਧੁ ਨ਼ੀ ਪ, ਮ ਪ ਮ ਗੁ ਮ, ਸਾ ਰੇ ਸਾ।
2. ਸਾ, ਰੇ —ਸਾ, ਨ਼ੀ ਸਾ, ਸਾ ਮ, ਮ ਪ ਨ਼ੀ ਪ, ਮ ਗੁ ਮ, ਨ਼ੀ ਧ ਨ਼ੀ ਧ ਨ਼ੀ ਪ, ਮ ਪ, ਮ ਗੁ ਮ, ਧ ਨ਼ੀ ਸਾਂ, ਨ਼ੀ ਪ, ਮ ਪ ਮ ਗੁ ਮ, ਸਾ ਰੇ ਸਾ।
3. ਗ ਮ, ਧ, ਨ਼ੀ ਸਾਂ, ਨੀ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਰੇਂ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਨੀ ਸਾਂ, ਨ਼ੀ ਧ, ਧ ਨੀ ਸਾਂ, ਮਂ ਗੁਂ ਮਂ, ਰੇਂ ਸਾਂ, ਨ਼ੀ ਸਾਂ, ਰੇਂ, ਨ਼ੀ ਧੁ ਨ਼ੀ ਧੁ ਨ਼ੀ ਪ, ਨ਼ੀ ਨ਼ੀ ਪ ਮ ਪ, ਮ ਗੁ ਮ, ਸਾ ਰੇ ਸਾ।
4. ਗੁ ਮ ਧ, ਨ਼ੀ ਸਾਂ ਨ਼ੀ, ਨ਼ੀ ਪ ਮ, ਗੁ ਮ, ਨ਼ੀ ਧ ਨ਼ੀ ਧ ਨੀ ਸਾਂ, ਧ ਨ਼ੀ ਸਾਂ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਰੇਂ ਨ਼ੀ ਸਾਂ, ਨ਼ੀ ਧ, ਧ ਨ਼ੀ ਸਾਂ, ਨ਼ੀ ਧ ਨ਼ੀ ਧ, ਨ਼ੀ ਪ, ਨ਼ੀ ਮ ਪ, ਮ ਗੁ, ਮ ਗੁ, ਮ ਰੇ—ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1303)

ਸਿਮਰਤ ਨਾਮੁ ਮਨਹਿ ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ ॥ ਸਾਧ ਜਨਾ ਮਿਲਿ ਹਰਿ ਜਸੁ ਗਾਈਐ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪ੍ਰਭ ਰਿਦੈ ਬਸੇਰੋ ॥ ਚਰਨ ਸੰਤਨ ਕੈ ਮਾਥਾ ਮੇਰੋ ॥੧॥
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਉ ਸਿਮਰਹੁ ਮਨਾਂ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਜਸੁ ਸੁਨਾਂ ॥੨॥

ਰਾਗ ਕਾਨੜਾ ਬਹਾਰ

ਝਪਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਸਰਗਮ	ਧਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਪ	ਪ	ਮ	ਪ	ਨੀਪ	ਮਗੁ	ਮ
ਸ਼ਬਦ	ਸਿऽ	ਮ	ਰ	ऽ	ਤ	ਨਾ	ऽ	ਮੁऽ	ऽऽ	ऽ
	ਨੀਧੁ	ਧੁ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	—	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੀਧੁ
	ਮऽ	ਨਹਿ	ਸੁ	ऽ	ਖੁ	ਪਾ	ऽ	ਈਐ	ऽऽ	ऽऽ
	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂਰੇਂ	ਗੁੰਰੇਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀਧ
	ਸਾ	ਧ	ਜऽ	ਨਾ	ऽ	ਮਿऽ	ऽऽ	ਲਿ	ऽ	ऽऽ
	ਧਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਪਮ	ਨੀਪ	ਮਗੁ	ਮ	ਮਪ	ਧੁ	ਨੀਸਾਂ
	ਹऽ	ਰਿ	ਜ	ऽऽ	ਸੁऽ	ਗਾऽ	ऽ	ਈਐ	ऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		2			0		3		

ਅੰਤਰਾ

	ਮ	ਪ	ਪ	ਧੁ	ਧੁ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਕ	ਰਿ	ਕਿ	ਰ	ਪਾ	ਪ੍ਰ	ऽ	ਭ	ऽ	ऽ
	ਨੀ	ਸਾਂ	ਗੁੰ	ਮੰ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੀ	ਧ
	ਰਿ	ऽ	ਦੈ	ऽ	ਬ	ਸੇ	ऽऽ	ਰੋऽ	ऽ	ऽ
	ਧਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਪ	ਪ	ਮ	ਪ	ਪ	ਗੁ	ਮ
	ਚऽ	ऽ	ਰ	ऽ	ਨ	ਸੰ	ਤਨ	ਕੈ	ऽ	ऽ
	ਧੁ	ਧੁ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂਰੇਂ	ਗੁੰਰੇਂ	ਨੀਸਾਂ	ਨੀ	ਧ
	ਮਾ	ऽ	ਥਾ	ऽ	ऽ	ਮੇऽ	ऽऽ	ਰੋऽ	ऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		2			0		3		

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੪ (ਪੰਨਾ 1296)

ਜਪਿ ਮਨ ਰਾਮ ਨਾਮ ਜਗੰਨਾਥ ॥
ਘੂਮਨ ਘੇਰ ਪਰੇ ਬਿਖੁ ਬਿਖਿਆ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾਢਿ ਲੀਏ ਦੇ ਹਾਥ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਸੁਆਮੀ ਅਭੈ ਨਿਰੰਜਨ ਨਰਹਰਿ ਤੁਮ੍ ਰਾਖਿ ਲੇਹੁ ਹਮ ਪਾਪੀ ਪਾਥ ॥
ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਬਿਖਿਆ ਲੋਭਿ ਲੁਭਤੇ ਕਾਸਟ ਲੋਹ ਤਰੇ ਸੰਗਿ ਸਾਥ ॥੧॥
ਤੁਮ੍ ਵਡ ਪੁਰਖ ਬਡ ਅਗਮ ਅਗੋਚਰ ਹਮ ਢੂਢਿ ਰਹੇ ਪਾਈ ਨਹੀ ਹਾਥ ॥
ਤੂ ਪਰੈ ਪਰੈ ਅਪਰੰਪਰੁ ਸੁਆਮੀ ਤੂ ਆਪਨ ਜਾਨਹਿ ਆਪਿ ਜਗੰਨਾਥ ॥੨॥
ਅਦ੍ਰਿਸਟੁ ਅਗੋਚਰ ਨਾਮੁ ਧਿਆਏ ਸਤਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ ਪਾਥ ॥
ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਥਾ ਸੁਨੀ ਮਿਲਿ ਸੰਗਤਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪਿਓ ਅਕਥ ਕਥ ਕਾਥ ॥੩॥
ਹਮਰੇ ਪ੍ਰਭ ਜਗਦੀਸ ਗੁਸਾਈ ਹਮ ਰਾਖਿ ਲੇਹੁ ਜਗੰਨਾਥ ॥
ਜਨ ਨਾਨਕੁ ਦਾਸੁ ਦਾਸ ਦਾਸਨ ਕੋ ਪ੍ਰਭ ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਰਾਖਹੁ ਜਨ ਸਾਥ ॥੪॥

ਰਾਗ ਕਾਨੜਾ ਬਹਾਰ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਨੀ	ਨੀ	ਪ	ਪ	ਮ	ਪ	ਗੁ	ਮ	ਧੁ	ਧੁ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	—	ਨੀਸਾਂ	—
ਸ਼ਬਦ	ਜ	ਪਿ	ਮ	ਨ	ਰਾ	ऽ	ਮ	ਨਾ	ऽ	ਮ	ਜ	ਗੰ	ਨਾ	ऽ	ਥऽ	ऽ
	ਨੀ	ਨੀ	ਪ	ਮ	ਮ	ਮ	ਮ	ਮ	ਗੁ	ਮ	ਮ	ਪ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ
	ਘੂ	ऽ	ਮ	ਨ	ਘੇ	ऽ	ਰ	ਪ	ਰੇ	ऽ	ਬਿ	ਖੁ	ਬਿ	ਖਿ	ਆ	ऽ
	ਮ	ਮ	ਮ	ਪ	ਨੀਮਪ		ਗੁ	ਮ	ਨੀ	ਧੁ	ਧੁ	ਨੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਗੁਂਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ
	ਸ	ਤਿ	ਗੁ	ਰ	ਕਾऽ	ऽ	ਢਿ	ਲੀ	ਏ	ऽ	ਦੇ	ऽ	ਹਾऽ	ऽऽ	ਥऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਮ	ਮ	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਧੁ	ਧੁ
	ਸੁਆऽ		ਮੀ	ऽ	ਅ	ਭੈ	ऽ	ਨਿ	ਰੰ	ऽ	ਜ	ਨ	ਨ	ਰ	ਹ	ਰਿ
	ਨੀ	ਨੀ	ਪ	ਧ	ਮ	ਮ	ਮ	ਮ	ਗੁ	ਮ	ਮ	ਪ	ਰੇ	—	ਸਾ	ਸਾ
	ਤੁ	ਮ੍	ਰਾ	ਖਿ	ਲੇ	ऽ	ਹੁ	ऽ	ਹ	ਮ	ਪਾ	ਪੀ	ਪਾ	ऽ	ਥ	ऽ
	ਨੀ	ਸਾ	ਸਾ	ਮ	ਮ	ਮ	ਪ	ਪ	ਗੁ	ਮ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਧੁ	—
	ਕਾ	ऽ	ਮ	ਕ੍ਰੋ	ऽ	ਧ	ਬਿ	ਖਿ	ਆ	ऽ	ਲੋ	ਭਿ	ਲੁऽ	ਭऽ	ਤੇ	ऽ
	ਨੀ	ਨੀ	ਪ	ਮ	ਨੀਮਪ		ਗੁ	ਮ	ਮ	ਧ	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਗੁਂਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ
	ਕਾ	ऽ	ਸਟ	ऽ	ਲੋऽ	ऽ	ਹ	ऽ	ਤ	ਰੇ	ਸੰ	ਗਿ	ਸਾऽ	ऽऽ	ਥऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
1	ਸਾਮ	ਧਮ	ਗਮ	ਰੇਸਾ	ਸਾਸਾ	ਮਮ	ਪਮ	ਗਮ	ਧਧ	ਨੀਪ	ਮਪ	ਗਮ	ਰੇਸਾ	ਗਮ	ਧਨੀ	ਸਾਂਸਾਂ
	ਨੀਧ	ਨੀਪ	ਮਧ	ਗਮ	ਰੇਸਾ	ਨੀਧ	ਨੀਪ	ਮਪ	ਗਮ	ਰੇਸਾ	ਨੀਧ	ਨੀਪ	ਮਪ	ਗਮ	ਗਮ	ਰੇਸਾ
2	ਗਮ	ਰੇਸਾ	ਨੀਸਾ	ਨੀਨੀ	ਪਮ	ਗਮ	ਸਾਸਾ	ਧਧ	ਨੀਪ	ਰੇਂਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਧਨੀ	ਗਂਮਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਧਧ
	ਨੀਪ	ਮਪ	ਗਮ	ਰੇਸਾ	ਨੀਸਾਂ	ਧਧ	ਨੀਪ	ਮਪ	ਗਮ	ਰੇਸਾ	ਨੀਸਾਂ	ਧਧ	ਨੀਪ	ਮਪ	ਗਮ	ਰੇਸਾ
3	ਪਪ	ਮਪ	ਪਮ	ਪਪ	ਗਮ	ਮਨੀ	ਨੀਧ	ਨੀਨੀ	ਧਨੀ	ਨੀਸਾਂ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਸਾਂਨੀ	ਧਨੀ	ਨੀਪ
	ਨੀਨੀ	ਨੀਪ	ਪਗ	ਮਮ	ਰੇਸਾ	ਪਮ	ਗਮ	ਰੇਸਾ	ਧਧ	ਨੀਨੀ	ਪਪ	ਸਾਂਸਾਂ	ਨੀਨੀ	ਧਨੀ	ਰੇਂਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ
	ਧਨੀ	ਸਾਂਮਂ	ਰੇਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਧਧ	ਨੀਨੀ	ਪਪ	ਮਮ	ਪਪ	ਗਮ	ਰੇਸਾ	ਧਧ	ਨੀਪ	ਮਪ	ਗਮ	ਰੇਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਰਾਗ ਰਾਗੇ ਸ੍ਰੀ ਬਹਾਰ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਖਮਾਜ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਗੰਧਾਰ, ਦੋਵੇਂ ਨਿਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਭ ਅਤੇ ਪੰਚਮ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹਨ। ਜਾਤੀ ਔੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਮੱਧਮ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਰਾਗੇ-ਸ੍ਰੀ ਅਤੇ ਬਹਾਰ ਦੇ ਮੇਲ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਪੂਰਵਾਂਗ ਵਿਚ ਰਾਗੇ-ਸ੍ਰੀ ਅਤੇ ਉਤਰਾਂਗ ਵਿਚ ਬਹਾਰ ਦੇ ਸੁਰ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਵਿਦਵਾਨ ਇਸ ਵਿਚ ਸਿਰਫ਼ ਸ਼ੁੱਧ ਗੰਧਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਭ ਅਤੇ ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਧੈਵਤ ਵਰਜਿਤ ਕਰ ਕੇ ਜਾਤੀ ਛਾੜਵ-ਛਾੜਵ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਇਕ ਅ-ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਮਿਸ਼ਰਤ ਰਾਗ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ ਗ, ਮ ਧ, ਮ ਪ, ਮ ਧ ਨੀ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਧ ਨ਼ੀ ਪ, ਮ ਪ ਗ਼ੁ ਮ, ਗ ਮ ਧ, ਗ ਮ ਗ ਰੇ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਸਾ ਗ, ਮ ਧ ਮ, ਮ ਧ ਨੀ ਸਾਂ, ਨ਼ੀ ਪ, ਮ ਪ ਗ਼ੁ ਮ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਸਾ ਗ, ਮ ਧ, ਨ਼ੀ ਪ, ਮ ਪ ਗ਼ੁ ਮ, ਗ ਮ ਧ, ਗ ਮ, ਗ ਰੇ ਸਾ।
2. ਸਾ, ਨ਼ੀ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਪ਼ ਮ਼, ਧ਼ ਮ਼ ਧ਼, ਮ਼ ਧ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ, ਸਾਂ ਧ ਨ਼ੀ ਪ, ਮ ਪ ਗ਼ੁ ਮ, ਗ ਮ ਧ, ਗ ਮ, ਗ ਰੇ ਸਾ।
3. ਸਾ, ਧ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ, ਸਾ ਗ, ਰੇ ਗ ਮ ਗ, ਰੇ ਸਾ, ਸਾ ਗ — ਮ, ਮ ਧ — ਧ ਮ ਗ, ਮ, ਗ ਰੇ ਗ ਮ, ਗ ਰੇ ਸਾ।
4. ਗ਼ੁ ਮ ਧ, ਨੀ ਸਾਂ — ਸਾਂ, ਨੀ ਰੇਂ — ਸਾਂ, ਰੇਂ ਸਾਂ ਨ਼ੀ ਧ, ਧ ਨ਼ੀ ਸਾਂ, ਰੇਂ ਗ਼ੁਂ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਨੀ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਨ਼ੀ ਸਾਂ, ਨ਼ੀ ਧ, ਧ ਨ਼ੀ ਸਾਂ, ਨ਼ੀ ਪ, ਮ ਪ, ਮ ਗ਼ੁ ਮ, ਮ ਧ — ਗ, ਰੇ ਗ ਮ ਗ ਰੇ ਸਾ।
5. ਸਾ ਮ, ਧ — ਗ ਮ, ਧ ਨ਼ੀ ਸਾਂ, ਨ਼ੀ ਪ, ਗ ਮ ਧ ਨੀ ਸਾਂ, ਧ ਨੀ ਸਾਂ, ਗਂ — ਰੇਂ ਸਾਂ, ਰੇਂ ਸਾਂ, ਨ਼ੀ ਧ, ਧ — ਗ ਮ, ਧ ਨ਼ੀ ਸਾਂ ਨ਼ੀ, ਪ ਮ਼, ਗ਼ੁ ਮ, ਗ ਰੇ, ਗ ਮ ਗ, ਰੇ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੧ ਹਿੰਡੋਲ (ਪੰਨਾ 1171)

ਸਾਹੁਰੜੀ ਵਥੁ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਸਾਝੀ ਪੇਵਕੜੈ ਧਨ ਵਖੇ ॥
ਆਪਿ ਕੁਚਜੀ ਦੋਸੁ ਨ ਦੇਊ ਜਾਣਾ ਨਾਹੀ ਰਖੇ ॥੧॥
ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬਾ ਹਉ ਆਪੇ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਣੀ ॥
ਅਖਰ ਲਿਖੇ ਸੇਈ ਗਾਵਾ ਅਵਰ ਨ ਜਾਣਾ ਬਾਣੀ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਕਢਿ ਕਸੀਦਾ ਪਹਿਰਹਿ ਚੋਲੀ ਤਾਂ ਤੁਮ੍ ਜਾਣਹੁ ਨਾਰੀ ॥
ਜੇ ਘਰੁ ਰਾਖਹਿ ਬੁਰਾ ਨ ਚਾਖਹਿ ਹੋਵਹਿ ਕੰਤ ਪਿਆਰੀ ॥੨॥
ਜੇ ਤੂੰ ਪੜਿਆ ਪੰਡਿਤੁ ਬੀਨਾ ਦੁਇ ਅਖਰ ਦੁਇ ਨਾਵਾ ॥
ਪ੍ਰਣਵਤਿ ਨਾਨਕੁ ਏਕੁ ਲੰਘਾਏ ਜੇ ਕਰਿ ਸਚਿ ਸਮਾਵਾਂ ॥੩॥

ਰਾਗ ਰਾਗੇ-ਸ੍ਰੀ ਬਹਾਰ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਰੇਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਮਪ	ਮਗੁ	ਮ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	—
ਸ਼ਬਦ	ਮੇ	ਰੇ	ਸਾਹਿ	ਬਾ	ਹ	ਉऽ	ਆऽ	ਪੇ	ਭ	ਰ	ਮਿ	ਭੁ	ਲਾ	ऽ	ਣੀ	ऽ
	ਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	—	ਨ਼ੀ	ਪ	ਮਗੁ	ਗੁ	ਮਗੁ	ਮ	ਰੇ	—	ਸਾ	ਸਾ
	ਅ	ऽ	ਖ	ਰ	ਲਿ	ऽ	ਖੇ	ऽ	ਸੋऽ	ऽ	ਈऽ	ऽ	ਗਾ	ऽ	ਵਾ	ऽ
	ਸਾ	ਸਾ	ਮ	ਮ	ਮਪ	ਨ਼ੀਪ	ਮਗੁ	ਮ	ਧਨੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਪ
	ਅ	ਵ	ਰ	ਨ	ਜਾऽ	ऽऽ	ਣਾऽ	ऽ	ਬਾऽ	ऽऽ	ऽ	ऽ	ਣੀ	ऽ	ऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਗ	ਮ	ਨ਼ੀਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀਧ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਧਨੀ	ਸਾਂਗਂ	ਗਂ	ਮ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਧ	ਨੀ
	ਸਾ	ਹੁ	ऽऽ	ਰ	ੜੀ	ऽऽ	ਵ	ਥੁ	ਸऽ	ਭੁऽ	ਕਿ	ਛੁ	ਸਾ	ऽ	ਝੀ	ऽ
	ਸਾਂ	ਗਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਧਨੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਧ
	ਪੇ	ऽ	ਵ	ਕ	ੜੈ	ऽ	ਧ	ਨ	ਵऽ	ऽऽ	ਖੇ	ऽ	ऽ	ऽ	ऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
1	ਸਾਗ	ਮਧ	ਮਗ	ਰੇਗ	ਮਗ	ਰੇਸਾ	ਸਾਸਾ	ਮਧ	ਗਮ	ਧਨ̲ੀ	ਸਾਂਸਾਂ	ਨ̲ੀਪ	ਮਪ	ਮਗ	ਮਰੇ	ਸਾ
2	ਗਮ	ਧਨੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨ̲ੀਧ	ਨ̲ੀਸਾਂ	ਸਾਂਨ̲ੀ	ਪਮ	ਪਗ	ਮਧ	ਧਮ	ਗਰੇ	ਸਾਗ	ਮਧ	ਨ̲ੀਸਾਂ	ਗਰੇ
	ਸਾਂਨ̲ੀ	ਧਨ̲ੀ	ਸਾਂਨ̲ੀ	ਪਮ	ਪਗ̲	ਮਧ	ਧਗ	ਮਰੇ	ਸਾ	ਸਾਂਨ̲ੀ	ਪਮ	ਪਗ̲	ਮਧ	ਧਗ	ਮਰੇ	ਸਾ
3	ਗਗ	ਰੇਸਾ	ਧਧ	ਗਮ	ਨ̲ੀਨ̲ੀ	ਧਧ	ਸਾਂਸਾਂ	ਨੀਨੀ	ਰੇਂਰੇਂ	ਸਾਂਸਾਂ	ਗਂਮਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਰੇਂਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂਸਾਂ	ਨ̲ੀਧ
	ਨ̲ੀਨ̲ੀ	ਧਪ	ਧਧ	ਮਗ	ਗਗ	ਰੇਸਾ	ਸਾਂਧ	ਨ̲ੀਮ	ਪਗ̲	ਮਧ	ਗ̲ਮ	ਰੇਸਾ	ਮਗ	ਰੇਸਾ	ਮਗ	ਰੇਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਸ਼ਬਦ

ਬਸੰਤੁ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1184)

ਹੁਕਮੁ ਕਰਿ ਕੀਨ੍ਹੇ ਨਿਹਾਲ ॥ ਅਪਨੇ ਸੇਵਕ ਕਉ ਭਇਆ ਦਇਆਲੁ ॥੧॥
ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਸਭੁ ਪੂਰਾ ਕੀਆ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਰਿਦ ਮਹਿ ਦੀਆ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਕਰਮੁ ਧਰਮੁ ਮੇਰਾ ਕਛੁ ਨ ਬੀਚਾਰਿਓ ॥ ਬਾਹ ਪਕਰਿ ਭਵਜਲੁ ਨਿਸਤਾਰਿਓ ॥੨॥
ਪ੍ਰਭਿ ਕਾਟਿ ਮੈਲੁ ਨਿਰਮਲ ਕਰੇ ॥ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਕੀ ਸਰਣੀ ਪਰੇ ॥੩॥
ਆਪਿ ਕਰਹਿ ਆਪਿ ਕਰਣੈਹਾਰੇ ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਨਾਨਕ ਉਧਾਰੇ ॥੪॥

ਰਾਗ ਰਾਗੇ-ਸ੍ਰੀ ਬਹਾਰ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਗ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਧ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਗ	ਗ	ਮ	ਨੀ	ਧ	ਨੀ	ਪ
ਸ਼ਬਦ	ਗੁ	ਰਿ	ਪੂ	ऽ	ਰੈ	ऽ	ਸ	ਭੁ	ਪੂ	ऽ	ਰਾ	ऽ	ਕੀ	ऽ	ਆ	ऽ
	ਗ	ਮ	ਨੀ	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਪ	ਗ	ਗ	ਗ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਸਾ
	ਅੰ	ਮ੍ਰਿ	ਤ	ऽ	ਨਾ	ऽ	ਮੁ	ऽ	ਰਿ	ਦ	ਮ	ਹਿ	ਦੀ	ऽ	ਆ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਗ	ਮ	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	—	ਸਾਂ	—	ਗਂ	ਮਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਧ
	ਹੁ	ऽ	ਕ	ਮੁ	ਕ਼	ऽ	ਰਿ	ऽ	ਕੀ	ऽ	ਨ੍ਹੇ	ਨਿ	ਹਾ	ऽ	ਲ	ऽ
	ਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਧ	ਨੀ	ਪ	ਸ	ਗ	ਗ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਸਾ
	ਅ	ਪ	ਨੇ	ਸੇ	ਵ	ਕ	ਕ	ਉ	ਭ	ਇਆ	ऽ	ਦਇ	ਆ	ऽ	ਲੁ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਰਾਗ ਕੇਦਾਰ ਬਹਾਰ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਕਲਿਆਣ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਮੱਧਮ, ਦੋਵੇਂ ਨਿਸ਼ਾਦ, ਕੋਮਲ ਗੰਧਾਰ, ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਮੱਧਮ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹੈ। ਜਾਤੀ ਸੰਪੂਰਨ-ਛਾੜਵ ਹੈ। ਤੀਬਰ ਮੱਧਮ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਕੇਦਾਰ ਤੇ ਬਹਾਰ ਦੇ ਮੇਲ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪੂਰਵਾਂਗ ਵਿਚ ਕੇਦਾਰ ਅਤੇ ਉਤਰਾਂਗ ਵਿਚ ਬਹਾਰ ਦੇ ਸੁਰ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸ਼ੁੱਧ ਨਿਸ਼ਾਦ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨਾਲ ਇਹ ਬਹਾਰ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ "ਮ ਨੀ̱ ਧ ਸਾਂ, ਨੀ ਸਾਂ ਰੇਂ, ਸਾਂ ਰੇਂ ਗ̱ੁਂ, ਰੇਂ ਸਾਂ," ਇਥੋਂ ਤਕ ਬਹਾਰ ਗਾ ਕੇ "ਨੀ ਧ ਨੀ ਮ̍, ਪ ਧ ਪ," ਇਹ ਸੁਰ ਅੱਗੇ ਜੋੜਨ ਨਾਲ ਰਾਗ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ, ਰੇ ਸਾ, ਗ̱ੁ ਮ, ਮ ਪ, ਮ, ਗ̱ੁ ਮ, ਪ ਧ ਪ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਨੀ, ਧ ਪ, ਮ, ਗ̱ੁ ਮ ਨੀ̱ ਧ, ਨੀ̱ ਪ, ਮ ਪ, ਮ ਪ, ਗ̱ੁ ਮ ਰੇ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਸਾ ਮ, ਮ ਪ, ਧ ਪ ਮ, ਮ, ਗ̱ੁ ਮ ਰੇ ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਰੇ ਸਾ, ਨ਼ੀ̱ ਧ਼ ਸਾ, ਨ਼ੀ̱ ਧ਼ ਪ਼, ਨ਼ੀ̱ ਧ਼ ਸਾ, ਸਾ ਰੇ ਸਾ, ਮ, ਮ ਰੇਸਾ।
2. ਸਾ ਮ, ਮ, ਪ, ਗ̱ੁ ਮ, ਰੇ ਸਾ, ਸਾ ਰੇ ਸਾ ਮ, ਮਪ ਧਪ ਮ, ਪ ਮ, ਗ̱ੁ ਗ̱ੁ, ਮ ਰੇ ਰੇ ਸਾ।
3. ਨ਼ੀ̱ ਸਾ ਮ, ਮ ਮ ਗ̱ੁ ਮ, ਧ ਪ ਮ, ਪ, ਗ̱ੁ ਮ, ਮ ਨੀ̱ ਧ, ਨੀ̱ ਨੀ̱ ਪ, ਗ̱ੁ ਮ ਨੀ̱ਧ, ਧ, ਪ ਮ, ਪ, ਮ̍ ਪ, ਧ ਪ ਮ, ਪ ਪ ਗ̱ੁ ਮ, ਮ ਨੀ̱ ਧ, ਨੀ̱ ਨੀ̱ ਪ, ਗ̱ੁ ਮ ਨੀ̱ਧ, ਨੀ̱ ਸਾਂ, ਧ ਨੀ ਸਾਂ, ਮ̍ਪ ਧ ਨੀ ਸਾਂ, ਰੇਂ ਸਾਂ, ਨੀ̱ ਧ ਪ ਮ, ਗ̱ੁ ਗ̱ੁ, ਮਰੇ, ਰੇ ਨ਼ੀ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਬਸੰਤੁ ਹਿੰਡੋਲ ਮਹਲਾ ੪ ਘਰੁ ੨ (ਪੰਨਾ 1178)

ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਰਤਨ ਕੋਠੜੀ ਗੜ ਮੰਦਰਿ ਏਕ ਲੁਕਾਨੀ॥
ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਤ ਖੋਜੀਐ ਮਿਲਿ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਨੀ॥੧॥
ਮਾਧੋ ਸਾਧੂ ਜਨ ਦੇਹੁ ਮਿਲਾਇ॥
ਦੇਖਤ ਦਰਸੁ ਪਾਪ ਸਭਿ ਨਾਸਹਿ ਪਵਿਤ੍ਰ ਪਰਮ ਪਦੁ ਪਾਇ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਪੰਚ ਚੋਰ ਮਿਲਿ ਲਾਗੇ ਨਗਰੀਆ ਰਾਮ ਨਾਮ ਧਨੁ ਹਿਰਿਆ॥
ਗੁਰਮਤਿ ਖੋਜ ਪਰੇ ਤਬ ਪਕਰੇ ਧਨੁ ਸਾਬਤੁ ਰਾਸਿ ਉਬਰਿਆ॥੨॥
ਪਾਖੰਡ ਭਰਮ ਉਪਾਵ ਕਰਿ ਥਾਕੇ ਰਿਦ ਅੰਤਰਿ ਮਾਇਆ ਮਾਇਆ॥
ਸਾਧੂ ਪੁਰਖੁ ਪੁਰਖਪਤਿ ਪਾਇਆ ਅਗਿਆਨ ਅੰਧੇਰੁ ਗਵਾਇਆ॥੩॥
ਜਗੰਨਾਥ ਜਗਦੀਸ ਗੁਸਾਈ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਸਾਧੂ ਮਿਲਾਵੈ॥
ਨਾਨਕ ਸਾਂਤਿ ਹੋਵੈ ਮਨ ਅੰਤਰਿ ਨਿਤ ਹਿਰਦੈ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵੈ॥੪॥

ਰਾਗ ਕੇਦਾਰ ਬਹਾਰ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਮ	ਪ	ਗੁ	ਗੁ	ਮ	—	ਮ	ਮ	ਪ	ਪ	ਮ	—
ਸ਼ਬਦ	ਮਾ	ऽ	ਧੋ	ऽ	ਸਾ	ਧੂ	ਜ	ਨ	ਦੇ	ऽ	ਹੁ	ਮਿ	ਲਾ	ऽ	ਇ	ऽ
	ਧ	ਪ	ਮ॑	ਮ॑	ਪ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਮ	ਮ	ਮ	ਪ	ਗੁ	ਮ
	ਦੇ	ऽ	ਖ	ਤ	ਦ	ਰ	ਸੁ	ਪਾ	ऽ	ਪ	ਸ	ਭਿ	ਨਾ	ऽ	ਸਹਿ	ऽ
	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂਰੇਂ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਧ	ਪ	ਮ॑	ਪ	ਮ	—
	ਪ	ਵਿ	ਤ੍ਰ	ऽ	ਪ	ਰਮ	ਪ	ਦੁ	ਪਾऽ	ऽऽ	ऽ	ऽ	ऽ	ऽ	ਇ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਮ	ਮ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਮ	ਪ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਰਾ	ऽ	ਮ	ऽ	ਨਾ	ऽ	ਮੁ	ऽ	ਰ	ਤ	ਨ	ਕੋ	ऽ	ਠ	ੜੀ	ऽ
	ਮੰ	ਰੇਂਸਾਂ	ਧਪ	ਮਮ	ਪਧ	ਪਮ	ਪਮ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ	ਮਪ	ਗੁਮ	ਨ਼ੀਧ	ਨੀਸਾਂ	ਨ਼ੀਪ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ
	ਗ	ऽऽ	ੜऽ	ऽऽ	ਮੰऽ	ऽऽ	ਦऽ	ਰਿऽ	ਏऽ	ऽऽ	ਕऽ	ਲੁऽ	ਕਾऽ	ऽऽ	ਨੀऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
1	ਨ਼ੀਸਾ	ਮਮ	ਪਪ	ਗੁਮ	ਨੁੀਪ	ਗੁਮ	ਨੁੀਧ	ਨੁੀਪ	ਗੁਮ	ਨੁੀਧ	ਨੁੀਧ	ਗੁਗੁ	ਮਗੁ	ਮਗੁ	ਪ	ਮਮ
	ਧਪ	ਮਪ	ਮਗੁ	ਮਗੁ	ਮਮ	ਰੇਰੇ	ਸਾ	ਨੁੀਧ਼	ਨ਼ੀਸਾ	ਮਮ	ਮਪ	ਧਨੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਸਾਂਨੁੀ	ਧਪ	ਮ
2	ਸਾਸਾ	ਮਮ	ਪਪ	ਪਪ	ਧ	ਪਪ	ਪਪ	ਮਮ	ਸਾਂ	ਨੁੀਧ	ਪਪ	ਪਮ	ਮਨੁੀ	ਧਨੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਨੀਸਾਂ
	ਸਾਂਗੁਂ	ਮਂਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨੁੀਧ	ਨੀਸਾਂ	ਨੁੀਨੁੀ	ਨੁੀਪ	ਮਮ	ਪ	ਗੁਗੁ	ਮਮ	ਨੁੀਪ	ਮਪ	ਧਨੀ	ਸਾਂਨੁੀ	ਧਮ
ਤਾਲ਼ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਰਾਗ ਸ਼ੁਧ ਸਾਰੰਗ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਕਾਫੀ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਦੋਨੋਂ ਮੱਧਮ, ਦੋਵੇਂ ਨਿਸ਼ਾਦ, ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹੈ। ਜਾਤੀ ਛਾੜਵ-ਛਾੜਵ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਧੈਵਤ ਸੁਰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਲੱਗਣ ਨਾਲ ਮਧਮਾਦ ਸਾਰੰਗ ਇਸ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਆਪਣੇ ਅੰਗ ਵਿਚ ਸਵਤੰਤਰ ਰੂਪ ਹੈ। ਸੂਰ ਸਾਰੰਗ ਇਸਦਾ ਸਮਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤ ਰਾਗ ਹੈ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਉਸ ਵਿਚ ਸ਼ੁੱਧ ਮੱਧਮ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਰਿਸ਼ਭ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਪੰਚਮ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦਿਨ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ ਰੇ ਮ ਪ, ਮੰ ਪ ਨੀ ਸਾਂ।

ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਨ਼ੀ ਪ, ਮੰ ਪ ਧ ਪ, ਮ ਰੇ ਨ਼ੀ ਸਾ।

ਪਕੜ—ਸਾ, ਰੇ ਮ ਰੇ, ਪ, ਮੰ ਪ, ਨ਼ੀ ਪ, ਮੰ ਪ, ਮ ਰੇ, ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਰੇ ਮ ਰੇ, ਪ, ਮੰ ਪ, ਨ਼ੀ ਪ, ਮ ਪ, ਮ ਰੇ ਸਾ।
2. ਸਾ, ਮ ਰੇ, ਪ, ਮੰ ਪ ਧ ਪ, ਮ ਰੇ, ਨ਼ੀ ਪ, ਮ ਰੇ ਸਾ।
3. ਸਾ, ਨ਼ੀ ਪ, ਨ਼ੀ ਸਾ, ਰੇ, ਮ ਰੇ ਸਾ, ਸਾ ਰੇ ਸਾ, ਪ ਮ ਰੇ ਸਾ।
4. ਸਾ ਰੇ ਮ ਪ, ਮ ਪ, ਧ ਪ, ਮ ਰੇ, ਨ਼ੀ ਪ, ਮ ਰੇ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਪ ਨ਼ੀ ਸਾ, ਰੇ, ਮ ਰੇ, ਪ ਰੇ, ਰੇ ਮ ਰੇ, ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਸਾਰਗ ਛੰਤ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1236)

ਕਉਨ ਉਪਮਾ ਦੇਉ ਕਵਨ ਵਡਾਈ॥
ਪੂਰਨ ਪੂਰਿ ਰਹਿਓ ਸ੍ਰਬ ਠਾਈ॥
ਪੂਰਨ ਮਨਮੋਹਨ ਘਟ ਘਟ ਸੋਹਨ ਜਬ ਖਿੰਚੈ ਤਬ ਛਾਈ॥
ਕਿਉ ਨ ਅਰਾਧਹੁ ਮਿਲਿ ਕਰਿ ਸਾਧਹੁ ਘਰੀ ਮੁਹਤਕ ਬੇਲਾ ਆਈ॥
ਅਰਥੁ ਦਰਬੁ ਸਭੁ ਜੋ ਕਿਛੁ ਦੀਸੈ ਸੰਗਿ ਨ ਕਛਹੂ ਜਾਈ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਹਰਿ ਆਰਾਧਹੁ, ਕਵਨ ਉਪਮਾ ਦੇਉ ਕਵਨ ਵਡਾਈ॥੨॥

ਰਾਗ ਸ਼ੁੱਧ ਸਾਰੰਗ

ਚਾਰ ਤਾਲ (ਧ੍ਰੂਪਦ)

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਸਰਗਮ	ਮਰੇ	ਮੇਂ	ਮੇਂ	ਪਧ	ਪਮੇਂ	ਪ	ਮਰੇ	ਮ	ਰੇ	ਸਾਨ਼ੀ	ਰੇ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਪੂਙ	ਰ	ਨ	ਮਨ	ਮੋਙ	ਹਨ	ਘਙ	ਟ	ਘਟ	ਸੋਙ	ਹ	ਨ
	ਰੇ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ	ਧਨ਼ੀ	ਪ	ਪ਼ਪ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਰੇ	ਸਾਨ਼ੀ	ਸਾ
	ਜ	ਙਙ	ਬ	ਖਿੰਙ	ਙਙ	ਚੈ	ਤ਼ਙ	ਬ	ਙ	ਛਾ	ਙਙ	ਈ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ

	ਮਰੇ	ਮੇਂ	ਪ	ਪਧ	ਪਮੇਂ	ਪ	ਪ	ਨ਼ੀਧ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਕਙ	ਉ	ਨ	ਉਪ	ਮਾਙ	ਦੇਉ	ਕ	ਵਙ	ਨਥ	ਡਾ	ਙ	ਈ
	ਮੰ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਮੇਂ	ਪਧ	ਮੇਂਪ	ਰੇਸਾ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ
	ਪੂ	ਰ	ਨ	ਪੂਙ	ਰਿਰ	ਹਿਓ	ਸ੍ਰਙ	ਙਙ	ਬਙ	ਠਾਙ	ਙਙ	ਈਙ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		0		2		0		3		4	

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1208)

ਮਨ ਸਦਾ ਮੰਗਲ ਗੋਬਿੰਦ ਗਾਇ ॥
ਰੋਗ ਸੋਗ ਤੇਰੇ ਮਿਟਹਿ ਸਗਲ ਅਘ ਨਿਮਖ ਹੀਐ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਛੋਡਿ ਸਿਆਨਪ ਬਹੁ ਚਤੁਰਾਈ ਸਾਧੂ ਸਰਣੀ ਜਾਇ ਪਾਇ ॥
ਜਉ ਹੋਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਦੀਨ ਦੁਖ ਭੰਜਨ ਜਮ ਤੇ ਹੋਵੈ ਧਰਮ ਰਾਇ ॥੧॥
ਏਕਸ ਬਿਨੁ ਨਾਹੀ ਕੋ ਦੂਜਾ ਆਨ ਨ ਬੀਓ ਲਵੈ ਲਾਇ ॥
ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਭਾਈ ਨਾਨਕ ਕੋ ਸੁਖਦਾਤਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰਾਨ ਸਾਇ ॥੨॥

ਰਾਗ ਸ਼ੁੱਧ ਸਾਰੰਗ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਮੁਰੇ	ਰੇ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਧ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ	—
ਸ਼ਬਦ	ਮऽ	ਨ	ਸ	ਦਾ	ਮੰ	ऽ	ਗ	ਲ	ਗੋ	ऽ	ਬਿੰ	ਦ	ਗਾ	ऽ	ਇ	ऽ
	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਸਾ	ਮ	ਰੇ	ਮ॑	ਪ	ਪ	ਪ	ਧ	ਪ	ਪ	ਪਮ	ਰੇਮ	ਪਧ	ਪਮ
	ਰੋ	ऽ	ਗ	ਸੋ	ऽ	ਗ	ਤੇ	ਰੇ	ਮਿ	ਟ	ਹਿ	ਸ	ਗऽ	ਲऽ	ਅऽ	ਘऽ
	ਮ	ਪ	ਨੀ	ਨੀ	ਨੀ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਧਪ	ਪਮ॑	ਰੇਮ	ਪਧ	ਮ॑ਪ	ਰੇਮ	ਸਾਰੇ	ਨ਼ੀਸਾ
	ਨਿ	ਮ	ਖ	ਹੀ	ਐ	ऽ	ਹ	ਰਿ	ਨਾऽ	ऽऽ	ਮऽ	ਧਿऽ	ਆऽ	ऽऽ	ਇऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਮੁਰੇ	ਮ॑	ਪ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਛੋऽ	ऽ	ਡਿ	ਸਿ	ਆ	ऽ	ਨ	ਪ	ਬ	ਹੁ	ਚ	ਤੁ	ਰਾ	ऽ	ਈ	ऽ
	—	ਨੀ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂਨੀ	ਧਨੀ	ਸਾਂਨੀ	ਧਪ	ਪਮ॑	ਰੇਮ	ਪਧ	ਮ॑ਪ	ਰੇਮ	ਸਾਰੇ	ਨ਼ੀਸਾ	—
	ऽ	ਸਾ	ऽ	ਧੂ	ਸऽ	ऽऽ	ਰऽ	ਣੀऽ	ਜਾऽ	ऽऽ	ਇऽ	ऽऽ	ਪਾऽ	ऽऽ	ਇऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
1	ਨ਼ੀਸਾ	ਸਾਰੇ	ਮਰੇ	ਸਾਨ਼ੀ	ਪ਼ਨ਼ੀ	ਸਾਰੇ	ਨ਼ੀਸਾ	ਰੇਸਾ	ਸਾਮ	ਰੇਮ॑	ਪਧ	ਮ॑ਪ	ਰੇਮ	ਰੇਸਾ	ਸਾਰੇ	ਨ਼ੀਸਾ
2	ਸਾਰੇ	ਰੇਮ	ਮਪ	ਪਧ	ਮ॑ਪ	ਪਪ	ਧਪ	ਮ॑ਪ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਧ	ਧਪ	ਪਮ	ਰੇਮ	ਮਰੇ	ਸਾਰੇ	ਨ਼ੀਸਾ
3	ਨ਼ੀਸਾ	ਰੇਮ	ਪਧ	ਮ॑ਪ	ਨ਼ੀਧ	ਸਾਂਨੀ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਮਂ	ਮਂਰੇਂ	ਧਨੀ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਧਪ	ਮ॑ਪ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਧ
	ਧਪ	ਪਮ	ਰੇਮ	ਮਰੇ	ਸਾਰੇ	ਨ਼ੀਸਾ	ਮਰੇ	ਰੇਸਾ	ਰੇਸਾ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਧ	ਧਪ	ਪਮ	ਰੇਮ	ਮਰੇ	ਸਾਰੇ
	ਨ਼ੀਸਾ	ਮਰੇ	ਰੇਸਾ	ਰੇਸਾ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਧ	ਧਪ	ਪਮ	ਰੇਮ	ਮਰੇ	ਸਾਰੇ	ਨ਼ੀਸਾ	ਮਰੇ	ਰੇਸਾ	ਰੇਸਾ	ਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਸ਼ਬਦ

ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1204)

ਮਾਈ ਸਤਿ ਸਤਿ ਸਤਿ ਹਰਿ ਸਤਿ ਸਤਿ ਸਤਿ ਸਾਧਾ॥
ਬਚਨੁ ਗੁਰੂ ਜੋ ਪੂਰੈ ਕਹਿਓ ਮੈ ਛੀਕਿ ਗਾਂਠਰੀ ਬਾਧਾ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਨਿਸਿ ਬਾਸੁਰ ਨਖਿਅਤ੍ਰ ਬਿਨਾਸੀ ਰਵਿ ਸਸੀਅਰ ਬੇਨਾਧਾ॥
ਗਿਰਿ ਬਸੁਧਾ ਜਲ ਪਵਨ ਜਾਇਗੋ ਇਕਿ ਸਾਧ ਬਚਨ ਅਟਲਾਧਾ॥੧॥
ਅੰਡ ਬਿਨਾਸੀ ਜੇਰ ਬਿਨਾਸੀ ਉਤਭੁਜ ਸੇਤ ਬਿਨਾਧਾ॥
ਚਾਰਿ ਬਿਨਾਸੀ ਖਟਹਿ ਬਿਨਾਸੀ ਇਕਿ ਸਾਧ ਬਚਨ ਨਿਹਚਲਾਧਾ॥੨॥
ਰਾਜ ਬਿਨਾਸੀ ਤਾਮ ਬਿਨਾਸੀ ਸਾਤਕੁ ਭੀ ਬੇਨਾਧਾ॥
ਦ੍ਰਿਸਟਿਮਾਨ ਹੈ ਸਗਲ ਬਿਨਾਸੀ ਇਕਿ ਸਾਧ ਬਚਨ ਆਗਾਧਾ॥੩॥
ਆਪੇ ਆਪਿ ਆਪ ਹੀ ਆਪੇ ਸਭੁ ਆਪਨ ਖੇਲੁ ਦਿਖਾਧਾ॥
ਪਾਇਓ ਨ ਜਾਈ ਕਹੀ ਭਾਂਤਿ ਰੇ ਪ੍ਰਭੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਲਾਧਾ॥੪॥

ਰਾਗ ਸ਼ੁੱਧ ਸਾਰੰਗ

ਤਾਲ ਗਜਝੰਪਾ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
ਸਰਗਮ	ਮਰੇ	ਮ	ਪ	ਧ	ਧਪ	ਮ	ਪ	ਪ	ਰੇਮ	ਰੇ	ਸਾਨ਼ੀ	ਧ	ਸਾਨ਼ੀ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਮਾऽ	ਈ	ਸ	ਤਿ	ਸਤਿ	ਸਤਿ	ਹ	ਰਿ	ਸऽ	ਤਿ	ਸਤਿ	ਸਤਿ	ਸਾऽ	ऽऽ	ਧਾऽ
	ਪ	ਨੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਸਾਂ	ਮਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਰੇਂਸਾਂ	ਰੇ	ਮ	ਪ	ਧ	ਧਨ਼ੀ	ਪਧ	ਪਮ
	ਬ	ਚ	ਨ਼ੁऽ	ऽ	ਗੁ	ਰੂ	ਜੋऽ	ऽऽ	ਪੂ	ऽ	ਰੈ	ऽ	ਕऽ	ਹਿऽ	ਓऽ
	ਸਾਂਨੀ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਧਨ਼ੀ	ਪਧ	ਮਧ	ਪ	ਰੇ	ਮ	ਪਧ	ਪ	ਰੇਮ	ਸਾਰੇ	ਨ਼ੀਸਾ
	ਮੈਂऽ	ऽऽ	ऽ	ऽ	ਛੀऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਕਿ	ਗਾਂ	ऽ	ਠऽ	ਗੀ	ਬਾऽ	ऽऽ	ਧਾऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x				2				0				3		

ਅੰਤਰਾ

	ਪ਼ਮ	ਧਪ	ਮ	ਪ	ਰੇ	ਮ	ਪ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਧਨੀ	ਸਾਂ
	ਨਿऽ	ਸਿऽ	ਬਾ	ऽ	ਸੁ	ਰ	ਨ	ਖਿ	ਅ	ਤ੍ਰ	ऽ	ਬਿ	ਨਾऽ	ऽऽ	ਸੀ
	ਰੇਂ	ਮਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਮਂਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਰੇਂਸਾਂ
	ਰ	ऽ	ਵਿ	ऽ	ਸ	ਸੀ	ਅऽ	ਰऽ	ਬੇ	ऽ	ऽ	ऽ	ਨਾऽ	ऽऽ	ਧਾऽ
	ਸਾਨ਼ੀ	ਸਾ	ਰੇ	ਮ	ਪ	ਧ	ਪ	ਮ	ਰੇਮ	ਪਨ਼ੀ	ਧਨੀ	ਸਾਂ	ਧਨ਼ੀ	ਪਧ	ਮਮ
	ਗਿऽ	ਰਿ	ਬ	ਸੁ	ਧਾ	ऽ	ਜ	ਲ	ਪऽ	ਵऽ	ਨऽ	ਜਾ	ਇऽ	ऽऽ	ਗੋऽ
	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਨ਼ੀਧ	ਨੀਸਾਂ	ਧਨ਼ੀ	ਪਧ	ਮਪ	ਮਰੇ	ਪਮ	ਧਪ	ਮਪ	ਰੇਮ	ਸਾਰੇ	ਨ਼ੀਸਾ
	ਇ	ऽ	ऽऽ	ਕਿऽ	ਸਾऽ	ऽऽ	ਧऽ	ਬऽ	ਚऽ	ਨऽ	ਅऽ	ਟऽ	ਲਾऽ	ऽऽ	ਧਾऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x				2				0				3		

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1231)

ਲਾਲ ਲਾਲ ਮੋਹਨ ਗੋਪਾਲ ਤੂ ॥
ਕੀਟ ਹਸਤਿ ਪਾਖਾਣ ਜੰਤ ਸਰਬ ਮੈ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ ਤੂ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਨਹ ਦੂਰਿ ਪੂਰਿ ਹਜੂਰਿ ਸੰਗੇ ॥ ਸੁੰਦਰ ਰਸਾਲ ਤੂ ॥੧॥
ਨਹ ਬਰਨ ਬਰਨ ਨਹ ਕੁਲਹ ਕੁਲ ॥ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਕਿਰਪਾਲ ਤੂ ॥੨॥

ਰਾਗ ਸ਼ੁੱਧ ਸਾਰੰਗ, ਇਕ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਰੇਮੇਪਧ	ਮੇਪਮਰੇ	ਨ਼ੀ	ਰੇਮਾਨ਼ੀਸਾਰੇਨ਼ੀਸਾ	ਨ਼ੀ	—	ਧ	ਪ	ਪਨ਼ੀਧ	ਧਸਾਨ਼ੀ	ਰੇਰੇ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਲਾऽऽऽ	ਲऽऽऽ	ਲਾ	ਲऽऽऽऽऽऽ	ਮੋ	ऽ	ਹ	ਨ	ਗੋऽऽ	ਪਾऽऽ	ऽਲ	ਤੂ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	3		4		X		0		2		0	

ਅੰਤਰਾ

	ਪਮੇਧਪ	ਮਰੇਰੇ	ਮੇਪ	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂਨੀਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਧਮੇਸਾਂਨੀਧਪ	ਸਾਮੇਰੇਮੇਪਧਮ	ਰੇਮੇਰੇਨੀਸਾਰੇਸਾ
	ਕੀऽऽऽ	ਟऽऽ	ਹਸ	ਤਿਪਾ	ਖਾ	ऽ	ऽऽਣ	ਜੰਤ	ਸਰਬ	ਮੈऽऽऽऽऽ	ਪ੍ਰਤਿਪਾऽऽऽऽ	ਲऽऽਤੂऽऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	3		4		X		0		2		0	

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਰਾਗ ਸ਼ੁੱਧ ਸਾਰੰਗ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ				ਮ	ਰੇ	ਸਾਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਧ਼	ਪ਼	ਨ਼ੀ	ਧ਼	ਸਾ	ਨ਼ੀ
ਸ਼ਬਦ				ਲਾ	ਲ	ਲਾऽ	ऽ	ਲ	ਮੋ	ऽ	ਹ	ਨ	ਗੋ	ऽ	ਪਾ	ऽ
	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ,	ਮ	ਰੇ	ਸਾਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਧ਼	ਪ਼	ਨ਼ੀ	ਧ਼	ਸਾ	ਨ਼ੀ
	ऽ	ਲ	ਤੂ,	ਲਾ	ਲ	ਲਾऽ	ऽ	ਲ	ਮੋ	ऽ	ਹ	ਨ	ਗੋ	ऽ	ਪਾ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਅੰਤਰਾ

	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
	ਪ	ਪ	ਪ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	—	—	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	—
	ਨਹ	ਦੂ	ऽ	ਰਿ	ਪੂ	ऽ	ਰਿ	ਹ	ਜੂ	ऽ	ऽ	ਰਿ	ਸੰ	ऽ	ਗੇ	ऽ
	—	ਨੀ	ਨੀ	—	ਧਨੀ	ਸਾਂਨੀ	ਧਪ	ਮੰਪ	ਸਾਂਨੀ	ਧਪ	ਮੰਪ	ਧਪ	ਰੇਮੰ	ਪਧ	ਮੰਪ	ਰੇਮ
	ऽ	ਸੁੰ	ऽ	ऽ	ਦऽ	ਰऽ	ऽऽ	ਰऽ	ਸਾऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਲऽ
	ਰੇਸਾ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ	ਮ	ਰੇ	ਸਾਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਧ਼	ਪ਼	ਨ਼ੀ	ਧ਼	ਸਾ	ਨ਼ੀ
	ਤੂऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਲਾ	ਲ	ਲਾऽ	ऽ	ਲ	ਮੋ	ऽ	ਹ	ਨ	ਗੋ	ऽ	ਪਾ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਰਾਗ ਸਾਰੰਗ ਗੌਲ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਵੈ

ਇਹ ਕਾਫੀ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਮੱਧਮ ਤੀਬਰ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਸੁਰ ਸਾਰੰਗ ਦੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ ਤੇ ਚਲਨ ਵੀ ਸਾਰੰਗ ਵਰਗਾ ਹੀ ਹੈ ਪਰ ਸਾਰੰਗ ਵਿਚ ਮੱਧਮ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਤੀਬਰ ਮੱਧਮ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਰਾਗ ਸਰਸਵਤੀ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਉਸ ਵਿਚ ਕੋਮਲ ਨਿਸ਼ਾਦ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ੁੱਧ ਨਿਸ਼ਾਦ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਇਹ ਸਰਸਵਤੀ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਅਤੇ ਧੈਵਤ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹਨ। ਜਾਤੀ ਔੜਵ-ਔੜਵ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਪੰਚਮ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦੁਪਹਿਰ ਦਾ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ ਰੇ ਮ॑, ਪ ਨੀ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਨੀ ਪ ਮ॑ ਰੇ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਨੀ ਪ ਮ॑ ਪ, ਮ॑ ਰੇ ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਰੇ ਮ॑, ਪ ਮ॑ ਰੇ ਮ॑, ਨੀ ਪ ਮ॑, ਰੇ ਮ॑ ਰੇ ਸਾ।
2. ਸਾ, ਨ਼ੀ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਸਾ ਨ਼ੀ ਪ਼, ਮ॑—ਨ਼ੀ ਪ਼ ਮ਼॑ ਪ਼, ਪ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ, ਸਾ ਰੇ ਮ॑, ਪ ਮ॑ ਰੇ ਮ॑, ਰੇ —ਸਾ, ਨ਼ੀ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਸਾਰੰਗ ਬਾਣੀ ਨਾਮਦੇਉ ਜੀ ਕੀ (ਪੰਨਾ 1252)

ਕਾਏਂ ਰੇ ਮਨ ਬਿਖਿਆ ਬਨ ਜਾਇ ॥ ਭੂਲੌ ਰੇ ਠਗਮੂਰੀ ਖਾਇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਜੈਸੇ ਮੀਨੁ ਪਾਨੀ ਮਹਿ ਰਹੈ ॥ ਕਾਲ ਜਾਲ ਕੀ ਸੁਧਿ ਨਹੀ ਲਹੈ ॥
ਜਿਹਬਾ ਸੁਆਦੀ ਲੀਲਿਤ ਲੋਹ ॥ ਐਸੇ ਕਨਿਕ ਕਾਮਨੀ ਬਾਧਿਓ ਮੋਹ ॥੧॥
ਜਿਉ ਮਧੁ ਮਾਖੀ ਸੰਚੈ ਅਪਾਰ ॥ ਮਧੁ ਲੀਨੋ ਮੁਖਿ ਦੀਨੀ ਛਾਰੁ ॥
ਗਊ ਬਾਛ ਕਉ ਸੰਚੈ ਖੀਰੁ ॥ ਗਲਾ ਬਾਂਧਿ ਦੁਹਿ ਲੇਇ ਅਹੀਰੁ ॥੨॥
ਮਾਇਆ ਕਾਰਨਿ ਸ੍ਰਮੁ ਅਤਿ ਕਰੈ ॥ ਸੋ ਮਾਇਆ ਲੈ ਗਾਡੈ ਧਰੈ ॥
ਅਤਿ ਸੰਚੈ ਸਮਝੈ ਨਹੀ ਮੂੜ੍ ॥ ਧਨੁ ਧਰਤੀ ਤਨੁ ਹੋਇ ਗਇਓ ਧੂੜਿ ॥੩॥
ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਅਤਿ ਜਰੈ ॥ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਕਬਹੂ ਨਹੀ ਕਰੈ ॥
ਕਹਤ ਨਾਮਦੇਉ ਤਾ ਚੀ ਆਣਿ ॥ ਨਿਰਭੈ ਹੋਇ ਭਜੀਐ ਭਗਵਾਨ ॥੪॥

ਰਾਗ ਸਾਰੰਗ ਗੌਲ

ਤਾਲ ਯਕਾ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਸਰਗਮ	ਮੰ	—	ਪ	ਪ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ	ਰੇ	ਸਾ	—	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਕਾ	ऽ	ਏਂ	ਰੇ	ਮ	ਨ	ਬਿਖਿ	ਆ	ਬਨ	ਜਾ	ऽ	ਇ
	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਰੇ	ਰੇ	ਮੰ	ਪਨੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਪਮੰ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ
	ਭੂ	ਲੌ	ऽ	ਰੇ	ਠ	ਗ	ਮੂऽ	ਰੀऽ	ऽऽ	ਖਾऽ	ऽऽ	ਇऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ

	ਮੰ	ਮੰ	ਮੰ	ਪ	ਪ	ਪ	ਨੀ	—	ਨੀ	ਸਾਂ	—	ਸਾਂ
	ਜੈ	ਸੇ	ऽ	ਮੀ	ਨੁ	ਪਾ	ਨੀ	ऽ	ਮਹਿ	ਰ	ऽ	ਹੈ
	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂਨੀ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੀ	ਨੀ	ਪ	ਮੰ
	ਕਾ	ਲ	ਜਾ	ऽ	ਲ	ਕੀ	ਸੁऽ	ਧਿऽ	ਨ਼ਹੀ	ਲ	ਹੈ	ऽ
	ਰੇ	ਰੇ	ਮੰ	ਮੰ	ਪ	ਪ	ਨੀ	ਨੀ	ਮੰ	ਪ	—	ਪ
	ਜਿ	ਹ	ਬਾ	ਸੁਆ	ऽ	ਦੀ	ਲੀ	ਲਿ	ਤ	ਲੋ	ऽ	ਹ
	ਮੰ	—	ਪ	ਪ	ਨੀ	ਨੀ	ਪਨੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਪਮੰ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ
	ਐ	ऽ	ਸੇ	ਕਨਿ	ਕ	ਕਾਮ	ਨੀऽ	ਬਾਧਿऽ	ਓऽ	ਮੋऽ	ऽऽ	ਹऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		0		2		0		3		4	

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਰਾਗ ਬਿੰਦ੍ਰਾਵਨੀ ਸਾਰੰਗ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਕਾਫੀ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਨਿਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਅਤੇ ਧੈਵਤ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹਨ। ਜਾਤੀ ਔੜਵ-ਔੜਵ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਰਿਸ਼ਭ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਪੰਚਮ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦਿਨ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਨ਼ੀ ਸਾ, ਰੇ ਮ ਪ, ਨੀ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਨੁੀ ਪ, ਮ ਰੇ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਰੇ ਮ ਪ, ਨੁੀ ਮ ਪ, ਨੀ ਸਾਂ, ਨੁੀਪ, ਮ ਪ, ਮ—ਰੇ—ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਰੇ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਸਾਰੇਸਾ, ਪ਼ਨ਼ੀ ਸਾ, ਰੇ—ਸਾ, ਰੇ ਮਪ, ਮਪ ਨੁੀਧ ਮਰੇ, ਰੇਰੇ, ਸਾ।
2. ਰੇ ਮ ਪ, ਨੁੀ ਪ, ਮ ਪ, ਨੁੀ ਪ ਮਰੇ ਸਾਰੇ, ਪ ਮ ਰੇ ਮਰੇ, ਸਾ ਰੇ ਨ਼ੀ ਸਾ।
3. ਸਾ ਰੇ ਮ ਪ ਨੁੀ—, ਪ ਮ ਪ, ਮ ਰੇ ਮ, ਰੇ ਸਾਰੇ, ਮ ਪ ਮ, ਰੇਸਾ ਨ਼ੀ ਸਾ।
4. ਸਾ, ਪ ਮ ਪ, ਮ ਪ ਨੀ—ਸਾਂ, ਪ ਨੀ ਸਾਂ ਰੇਂ, ਮਂ ਰੇਂ ਸਾਂ ਰੇਂ, ਨੀ ਸਾਂ। ਰੇਂ ਸਾਂ, ਪ ਨੀ ਸਾਂ ਰੇਂ—ਨੀਸਾਂ, ਪ ਨੀ ਸਾਂ ਰੇਂ, ਮਂ ਮਂ ਰੇਂ ਸਾਂ ਨੀਸਾਂ, ਰੇਂ ਰੇਂ ਸਾਂ ਨੀ, ਸਾਂ—ਰੇਂ—ਸਾਂਨੀ—ਸਾਂ, ਨੁੀ ਪ ਨੁੀ—ਮ ਪ, ਰੇ ਮ ਮ ਪ ਨੀ ਸਾਂ ਰੇਂ ਸਾਂਨੀ ਰੇਂਸਾਂ, ਨੁੀ ਪ, ਸਾਂ ਨੁੀ ਪ ਮ ਨੁੀ ਪ, ਮ ਰੇ ਪ ਮ ਰੇਸਾ, ਮਰੇ ਸਾ ਰੇ ਮ ਪ ਨ਼ੀ ਸ਼ਾ ਮ ਰੇ ਮ ਪ ਨ਼ੀ ਸਾ, ਰੇ ਸਾ, ਨੀ ਸਾਂ ਨੁੀਪ, ਮਰੇ, ਸਾਰੇ ਸਾ।

ਰਾਗ ਬਿੰਦ੍ਰਾਵਨੀ ਸਾਰੰਗ, ਤਰਾਨਾ,

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1 2 3 4	5 6 7 8	9 10 11 12	13 14 15 16
	ਸਾਂ ਸਾਂ ਸਾਂ ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂਰੇਂ ਸਾਂਨੀ ਸਾਂਨ਼ੀ ਪ	ਪਮ ਪਮ ਰੇਮ ਰੇਸਾ	ਰੇਸਾ ਨ਼ੀਸਾ ਰੇਮ ਪਨੀ
	ਨਾ ਨਾ ਨਾ ਤੋਂਮ	ਤਾਨਾ ਨਾਨਾ ਨਾਨਾ ਨਾ	ਨਾਨਾ ਨਾਨਾ ਨਾਨਾ ਨਾਨਾ	ਨਾਨਾ ਤੋਂਮ ਤਾਨਾ ਦਿਰ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x	2	0	3

ਅੰਤਰਾ

	ਮਮ ਮਮ ਪਪ ਨੀਨੀ	ਸਾਂਸਾਂ ਸਾਂਸਾਂ ਸਾਂਸਾਂ ਸਾਂਸਾਂ	ਮਂ ਮਂ ਰੇਂ ਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ ਰੇਂਸਾ ਨੀਸਾਂ ਨ਼ੀਪ
	ਦਿਰਦਿਰ ਤੋਂਮ ਤਾਨਾ ਨਾਨਾ	ਨਾਨਾ ਨਾਨਾ ਨਾਨਾ ਨਾਨਾ	ਤੋਂਮ ਤੋਂਮ ਤੋਂ ਮਤ	ਨਾਨਾ ਦਿਰ ਦਿਰ ਨਾऽ
	ਨ਼ੀਸਾ ਰੇਮ ਪਨ਼ੀ ਪਨੀ	ਸਾਂ – ਨ਼ੀਸਾ ਰੇਮ	ਪਨ਼ੀ ਪਨੀ ਸਾਂ –	ਨ਼ੀਸਾ ਰੇਮ ਪਨ਼ੀ ਪਨੀ
	ਤੋਂਮ ਤਾਨਾ ਨਾਨਾ ਦਿਰ	ਨਾ ऽ ਤੋਂਮ ਤਾਨਾ	ਨਾਨਾ ਦਿਰ ਨਾ ऽ	ਤੋਂਮ ਤਾਨਾ ਨਾਨਾ ਦਿਰ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x	2	0	3

ਸ਼ਬਦ

ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1206)

ਬਲਿਹਾਰੀ ਗੁਰਦੇਵ ਚਰਨ ॥
ਜਾ ਕੈ ਸੰਗਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਧਿਆਈਐ ਉਪਦੇਸੁ ਹਮਾਰੀ ਗਤਿ ਕਰਨ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਦੂਖ ਰੋਗ ਭੈ ਸਗਲ ਬਿਨਾਸੇ ਜੋ ਆਵੈ ਹਰਿ ਸੰਤ ਸਰਨ ॥
ਆਪਿ ਜਪੈ ਅਵਰਹ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ ਵਡ ਸਮਰਥ ਤਾਰਨ ਤਰਨ ॥੧॥
ਜਾ ਕੋ ਮੰਤ੍ਰੁ ਉਤਾਰੈ ਸਹਸਾ ਊਣੇ ਕਉ ਸੁਭਰ ਭਰਨ ॥
ਹਰਿ ਦਾਸਨ ਕੀ ਆਗਿਆ ਮਾਨਤ ਤੇ ਨਾਹੀ ਫੁਨਿ ਗਰਭ ਪਰਨ ॥੨॥
ਭਗਤਨ ਕੀ ਟਹਲ ਕਮਾਵਤ ਗਾਵਤ ਦੁਖ ਕਾਟੇ ਤਾ ਕੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ॥
ਜਾ ਕਉ ਭਇਓ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਬੀਠੁਲਾ ਤਿਨਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਅਜਰ ਜਰਨ ॥੩॥
ਹਰਿ ਰਸਹਿ ਅਘਾਨੇ ਸਹਜਿ ਸਮਾਨੇ ਮੁਖ ਤੇ ਨਾਹੀ ਜਾਤ ਬਰਨ ॥
ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਨਾਨਕ ਸੰਤੋਖੇ ਨਾਮੁ ਪ੍ਰਭੁ ਜਪਿ ਜਪਿ ਉਧਰਨ ॥੪॥

ਰਾਗ ਬ੍ਰਿੰਦਾਵਨੀ ਸਾਰੰਗ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	—	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਮ	ਪ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਪ
ਸ਼ਬਦ	ऽ	ਬऽ	ਲਿऽ	ਹਾ	ਰੀ	ऽ	ਗੁ	ਰ	ਦੇ	ऽ	ऽ	ਵ	ਚऽ	ਰऽ	ਨ	ऽ
	—	ਰੇ	ਰੇ	ਮ	ਪ	ਨੀ	ਮ	ਪ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਸਾ
	ऽ	ਜਾ	ऽ	ਕੈ	ਸੰ	ਗਿ	ਪਾ	ਰ	ਬ੍ਰ	ਹ	ਮੁ	ਧਿ	ਆ	ऽ	ਈਐ	ऽ
	—	ਸਾ	ਰੇ	ਮ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਮ	ਪ	ਨੀ	ਸਾਂ	—	ਸਾਂ	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਪ
	ऽ	ਉਪ	ਦੇ	ਸੁਹ	ਮਾ	ऽ	ਰੀ	ऽ	ਗ	ਤਿ	ऽ	ਕ	ऽਰ	ऽऽ	ਨ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਅੰਤਰਾ

	—	ਮ	ਮ	ਮ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ऽ	ਦੂ	ऽ	ਖ	ਰੋ	ऽ	ਗ	ਭੈ	ਸ	ਗ	ਲ	ਬਿ	ਨਾ	ऽ	ਸੇ	ऽ
	—	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਮੰ	ਰੇਂ	ਪੰ	ਮੰ	ਰੇਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਪ
	ऽ	ਜੋ	ऽ	ਆ	ਵੈ	ऽ	ਹ	ਰਿ	ਸੰ	ऽ	ਤ	ਸ	ऽਰ	ਨऽ	ऽ	ऽ
ਤ਼ਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1206)

ਗਾਇਓ ਰੀ ਮੈ ਗੁਣ ਨਿਧਿ ਮੰਗਲ ਗਾਇਓ ॥
ਭਲੇ ਸੰਜੋਗ ਭਲੇ ਦਿਨ ਅਉਸਰ ਜਉ ਗੋਪਾਲੁ ਰੀਝਾਇਓ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਸੰਤਹ ਚਰਨ ਮੋਰਲੋ ਮਾਥਾ॥ ਹਮਰੇ ਮਸਤਕਿ ਸੰਤ ਧਰੇ ਹਾਥਾ ॥੧॥
ਸਾਧਹ ਮੰਤ੍ਰੁ ਮੋਰਲੋ ਮਨੂਆ॥ ਤਾ ਤੇ ਗਤੁ ਹੋਏ ਤ੍ਰੈ ਗੁਨੀਆ ॥੨॥
ਭਗਤਹ ਦਰਸੁ ਦੇਖਿ ਨੈਨ ਰੰਗਾ॥ ਲੋਭ ਮੋਹ ਤੂਟੇ ਭ੍ਰਮ ਸੰਗਾ ॥੩॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸੁਖ ਸਹਜ ਅਨੰਦਾ॥ ਖੋਲ੍ਹਿ ਭੀਤਿ ਮਿਲੇ ਪਰਮਾਨੰਦਾ ॥੪॥

ਰਾਗ ਬ੍ਰਿੰਦਾਵਨੀ ਸਾਰੰਗ

ਝਪਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਸਰਗਮ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਮ	ਪ
ਸ਼ਬਦ	ਗਾ	ਇਓ	ਰੀ	ऽ	ਮੈ	ਗੁऽ	ਣ	ਨਿ	ऽ	ਧਿ
	ਰੇ	ਮ	ਪਨੀ	ਪਮ	ਪ	ਰੇ	ਮ	ਰੇ	ਸਾਨ਼ੀ	ਸਾ
	ਮੰ	ऽ	ਗऽ	ऽऽ	ਲ	ਗਾ	ऽ	ਇਓ	ऽऽ	ऽ
	ਨ਼ੀ	ਪ਼ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਸਾ	ਰੇਸਾ	ਰੇਮ	ਪਮ	ਰੇਮ	ਨ਼ੀ	ਸਾ
	ਭਲੇ	ਸੰऽ	ਜੋ	ऽ	ਗऽ	ਭਲੇ	ਦਿਨ	ਅਉ	ਸ	ਰ
	ਰੇ	ਮ	ਪਨੀ	ਨੀ	ਮਪ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਪਨੀ	ਮਪ
	ਜਉ	ਗੋ	ਪਾऽ	ऽ	ਲੁਰੀ	ਝਾऽ	ऽऽ	ਇਓ	ऽऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		2			0		3		

ਅੰਤਰਾ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	ਮ	ਮ	ਮਨੀ	ਮ	ਪ	ਨੀਪ	ਨੀ	ਸਾਂ	—	ਨੀਸਾਂ
	ਸੰ	ਤਹ	ਚऽ	ਰ	ਨ	ਮੋਰ	ਲੋ	ਮਾ	ऽ	ਥਾऽ
	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਰੇਮੰ	ਪੰਮੰ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਪਨੀ	ਮਪ
	ਹਮ	ਰੇ	ਮऽ	ਸऽ	ਤਕਿ	ਸੰਤ	ਧਰੇ	ਹਾऽ	ऽऽ	ਥਾऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		2			0		3		

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਸਾਰਗ ਛੰਤ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1236)

ਸਭ ਦੇਖੀਐ ਅਨਭੈ ਕਾ ਦਾਤਾ॥ ਘਟਿ ਘਟਿ ਪੂਰਨ ਹੈ ਅਲਿਪਾਤਾ॥
ਘਟਿ ਘਟਿ ਪੂਰਨੁ ਕਰਿ ਬਿਸਥੀਰਨੁ ਜਲ ਤਰੰਗ ਜਿਉ ਰਚਨੁ ਕੀਆ॥
ਹਭਿ ਰਸ ਮਾਣੇ ਭੋਗ ਘਟਾਣੇ ਆਨ ਨ ਬੀਆ ਕੋ ਥੀਆ॥
ਹਰਿ ਰੰਗੀ ਇਕ ਰੰਗੀ ਠਾਕੁਰੁ ਸੰਤਸੰਗਿ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਤਾ॥
ਨਾਨਕ ਦਰਸਿ ਲੀਨਾ ਜਿਉ ਜਲ ਮੀਨਾ, ਸਭ ਦੇਖੀਐ ਅਨਭੈ ਕਾ ਦਾਤਾ॥੧॥

ਰਾਗ ਬ੍ਰਿੰਦਾਵਨੀ ਸਾਰੰਗ

ਝਪਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਸਰਗਮ	ਨ਼ੀਪ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਮ	ਪ
ਸ਼ਬਦ	ਸ਽	ਭ	ਦੇ	ऽ	ਖੀऽ	ਐऽ	ऽ	ਅ	ऽ	ਨ
	ਰੇ	ਮ	ਰੇਮ	ਪਨ਼ੀ	ਪ	ਮਰੇ	ਮ	ਰੇ	ਨ਼ੀ	ਸਾ
	ਭੈ	ऽ	ਕਾऽ	ऽऽ	ऽ	ਦਾऽ	ऽ	ਤਾ	ऽ	ऽ
	ਪਮ਼	ਪ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਰੇ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਸਾ
	ਘऽ	ਟਿ	ਘ	ऽ	ਟਿ	ਪੂ	ऽ	ਰ	ऽऽ	ਨ
	ਮਰੇ	ਪਮ	ਨ਼ੀਪ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਪਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਪਨ਼ੀ	ਪਮ	ਰੇਸਾ
	ਹੈऽ	ऽऽ	ਅऽ	ऽ	ਲਿ	ਪਾऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਤਾऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		2			0		3		

ਅੰਤਰਾ

	ਮ	ਮ	ਮਨ਼ੀ	ਮ	ਪ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਘ	ਟਿ	ਘऽ	ऽ	ਟਿ	ਪੂ	ऽ	ਰ	ऽ	ਨੁ
	ਪ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂਮੰ	ਸਾਂਰੇਂ	ਨੀਸਾਂ
	ਕ	ਰਿ	ਬਿ	ऽ	ਸ	ਥੀ	ऽ	ਰऽ	ऽऽ	ਨੁऽ
	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਮੰ	ਰੇਂਮੰ	ਰੇਂਸਾਂ	ਰੇਂ	ਨੀ	ਸਾਂ
	ਜ	ਲ	ਤ	ਰੰ	ਗ	ਜਿऽ	ऽऽ	ਉ	ऽ	ऽ
	ਮੰ	ਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀਪ	ਪਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਪਨ਼ੀ	ਪਮ	ਰੇਸਾ
	ਰ	ऽ	ਚऽ	ऽ	ਨੁऽ	ਕੀऽ	ऽऽ	ਆऽ	ऽऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		2			0		3		

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੪, ਪੜਤਾਲ (ਪੰਨਾ 1201)

ਜਪਿ ਮਨ ਨਿਰਭਉ ॥ ਸਤਿ ਸਤਿ ਸਦਾ ਸਤਿ ॥ ਨਿਰਵੈਰੁ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ॥
ਆਜੂਨੀ ਸੰਭਉ ॥ ਮੇਰੇ ਮਨ ਅਨਦਿਨੋੁ ਧਿਆਇ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਨਿਰਾਹਾਰੀ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਹਰਿ ਦਰਸਨ ਕਉ, ਹਰਿ ਦਰਸਨ ਕਉ, ਕੋਟਿ ਕੋਟਿ ਤੇਤੀਸ ਸਿਧ ਜਤੀ,
ਜੋਗੀ ਤਟ ਤੀਰਥ ਪਰਭਵਨ, ਕਰਤ ਰਹਤ ਨਿਰਾਹਾਰੀ ॥
ਤਿਨ੍ ਜਨ ਕੀ ਸੇਵਾ ਥਾਇ ਪਈ, ਜਿਨ੍ ਕਉ ਕਿਰਪਾਲ ਹੋਵਤੁ ਬਨਵਾਰੀ ॥੧॥
ਹਰਿ ਕੇ ਹੋ ਸੰਤ ਭਲੇ ਤੇ ਊਤਮ ਭਗਤ ਭਲੇ ਜੋ ਭਾਵਤ ਹਰਿ ਰਾਮ ਮੁਰਾਰੀ ॥
ਜਿਨ੍ ਕਾ ਅੰਗੁ ਕਰੈ ਮੇਰਾ ਸੁਆਮੀ ਤਿਨ੍ ਕੀ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਪੈਜ ਸਵਾਰੀ ॥੨॥

ਰਾਗ ਬਿੰਦ੍ਰਾਵਨੀ ਸਾਰੰਗ

ਪੜਤਾਲ

ਸਥਾਈ, ਝਪਤਾਲ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਸਰਗਮ	ਪ਼	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਰੇਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਜ	ਪਿ	ਮ	ऽ	ਨ	ਨਿऽ	ਰ	ਭ	ਉ	ऽ
	ਰੇ	ਮ	ਨ̱ੀ	ਪਮ	ਪ	ਰੇਮ	ਪਮ	ਰੇਮ	ਸਾਰੇ	ਨ਼ੀਸਾ
	ਸ	ਤਿ	ਸ	ਤਿऽ	ऽ	ਸऽ	ਦਾऽ	ਸऽ	ऽऽ	ਤਿऽ
	ਰੇ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਸਾ	ਰੇ	ਸਾਨ਼ੀ	ਸਾ	ਨ਼ੀਪ	ਨ਼ੀ	ਪ਼
	ਨਿ	ਰ	ਵੈ	ऽ	ਰੁਅ	ਕਾऽ	ਲ	ਮੂऽ	ਰ	ਤਿ
	ਪ਼	ਪ	ਪ	ਪ	ਪ	ਪਨ̱ੀ	ਪਮ	ਪਮ	ਨ̱ੀਪ	ਪ
	ਆ	ऽ	ਜੂ	ऽ	ਨੀ	ਸੰऽ	ऽऽ	ਭਉ	ऽऽ	ऽ
	ਪਮ	ਰੇਮ	ਪ	ਨ̱ੀ	ਨ̱ੀ	ਨ̱ੀਪ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਮੇऽ	ਰੇऽ	ਮ	ਨ	ਅਨ	ਦਿऽ	ਨੋੁਧਿ	ਆ	ऽ	ਇ
	ਪਨੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਨੀਸਾਂ	ਪਨ̱ੀ	ਮਪ	ਰੇਮ	ਪਨ̱ੀ	ਪਮ	ਰੇਸਾਂ	ਨ਼ੀਸਾ
	ਨਿऽ	ਰੰऽ	ਕਾऽ	ऽऽ	ਰੁऽ	ਨਿऽ	ਰਾऽ	ਹਾऽ	ऽऽ	ਰੀऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		2			0		3		

ਅੰਤਰਾ (1) ਤਾਲ ਧਮਾਰ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
ਸਰਗਮ	ਪਮ	ਪ	ਨ੍ਹੀ	ਮ	ਪ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ	ਪ	ਨੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ
ਸ਼ਬਦ	ਹS	ਰਿ	ਦ	ਰ	ਸਨ	ਕ	ਉ	ਹS	ਰਿ	ਦ	ਰ	ਸਨ	ਕ	ਉ
	ਪ	ਪ	ਪ	ਨ੍ਹੀਪ	ਨ੍ਹੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਮਂ	ਪਂ	ਮਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂਨ੍ਹੀ	ਰੇਂਸਾਂ
	ਕੋਟਿ	ਕੋ	ਟਿ	ਤੇS	S	ਤੀ	ਸ	ਸਿ	ਧ	ਜ	ਤੀ	ਜੋ	ਗੀS	SS
	ਰੇ	ਰੇ	ਰੇ	ਰੇ	ਮ	ਪ	ਨੀ	ਪਮ	ਪ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਤ	ਟ	ਤੀ	S	ਰ	ਥ	S	ਪS	S	ਹ	ਭ	ਵ	ਨ	S
	ਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ	ਨ੍ਹੀਪ	ਨ੍ਹੀ	ਪਮ	ਪ	ਮਪ	ਨੀਸਾਂ	ਨ੍ਹੀਪ	ਮ	ਰੇ	ਸਾਨ੍ਹੀ	ਰੇਸਾ
	ਕ	ਰS	ਤ	ਰS	ਹ	ਤS	S	ਨਿS	SS	ਰਾS	ਹਾ	S	ਗੀS	SS
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X					2		0			3			

ਅੰਤਰਾ (2) ਤਾਲ ਜੈ ਗੋਪਾਲ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
ਸਰਗਮ	ਰੇ	ਮ	ਪ	ਨੀ	ਪਮ	ਪ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ
ਸ਼ਬਦ	ਤਿ	ਨ	S	ਜ	ਨS	ਕੀ	ਸੇ	ਵਾ	ਥਾਇ	ਪਈ	S
	ਪਨੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਨੀਸਾਂ	ਪਨੀ	ਮ	ਪ	ਸਾਂਨ੍ਹੀ	ਪਮ	ਰੇਮ	ਪਮ	ਰੇਸਾ
	ਜਿਨ੍	ਕਉ	ਕਿਰ	ਪਾS	S	ਲ	ਹੋS	ਵਡੁ	ਬਨ	ਵਾS	ਗੀS
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X					2		3		4	

ਅੰਤਰਾ (3) ਤਾਲ ਧਕਾ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਸਰਗਮ	ਪਨੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਨੀਸਾਂ	ਪਮ	ਪਨ੍ਹੀ	ਪ	ਰੇਮ	ਪਨ੍ਹੀ	ਪਮ	ਰੇ	ਸਾਨ੍ਹੀ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਹਰਿ	ਕੇS	ਹੋS	ਸੰS	ਤS	ਭਲੇ	ਤੇS	ਊS	ਤਮ	ਭ	ਗਤ	ਭਲੇ
	ਰੇਮ	ਪਨ੍ਹੀ	ਨ੍ਹੀ	ਨ੍ਹੀਮ	ਪ	ਮ	ਪਨੀ	ਸਾਂਨ੍ਹੀ	ਪਨ੍ਹੀ	ਮਪ	ਮਰੇ	ਸਾ
	ਜੋS	ਭਾS	ਵਤ	ਹS	S	ਰਿ	ਰਾS	SS	ਮS	ਮੁS	SS	S
	ਪਨੀ	ਸਾਂਨ੍ਹੀ	ਪਨ੍ਹੀ	ਮਪ	ਮਰੇ	ਸਾ	ਪਨੀ	ਸਾਂਨ੍ਹੀ	ਪਨ੍ਹੀ	ਮਪ	ਮਰੇ	ਸਾ
	ਰਾS	SS	ਗੀS	ਰਾS	SS	ਮ	SS	ਮੁS	ਰਾS	SS	ਗੀS	S
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ (4) ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਮ	ਮ	ਮ	ਮ	ਨ੍ਹੀ	ਪ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	—	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	—
ਸ਼ਬਦ	ਜਿ	ਨ੍	ਕਾ	S	ਅੰ	S	ਗੁ	ਕ	ਰੈ	S	ਮੇ	ਰਾ	ਸੁਆ	S	ਮੀ	S
	ਮਪ	ਨੀਸਾਂ	ਨ੍ਹੀ	ਪ	ਮ	ਰੇ	ਸਾਨ੍ਹੀ	ਸਾ	ਮਰੇ	ਪਮ	ਨ੍ਹੀ	ਪ	ਨ੍ਹੀਪ	ਮਪ	ਮਰੇ	ਸਾ
	ਤਿS	ਨ੍S	ਕੀ	S	ਨਾ	ਨਕ	ਹS	ਰਿ	ਪੈS	SS	ਜ	ਸ	ਵਾSS	SS	ਗੀS	S
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਸ਼ਬਦ

ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫, ਦੁਪਦੇ, ਘਰੁ ੪ (ਪੰਨਾ 1209)

ਮੋਹਨ ਘਰਿ ਆਵਹੁ ਕਰਉ ਜੋਦਰੀਆ ॥
ਮਾਨੁ ਕਰਉ ਅਭਿਮਾਨੈ ਬੋਲਉ ਭੂਲ ਚੂਕ ਤੇਰੀ ਪ੍ਰਿਅ ਚਿਰੀਆ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਨਿਕਟਿ ਸੁਨਉ ਅਰੁ ਪੇਖਉ ਨਾਹੀ ਭਰਮਿ ਭਰਮਿ ਦੁਖ ਭਰੀਆ ॥
ਹੋਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਗੁਰ ਲਾਹਿ ਪਾਰਦੋ ਮਿਲਉ ਲਾਲ ਮਨੁ ਹਰੀਆ ॥੧॥
ਏਕ ਨਿਮਖ ਜੇ ਬਿਸਰੈ ਸੁਆਮੀ ਜਾਨਉ ਕੋਟਿ ਦਿਨਸ ਲਖ ਬਰੀਆ ॥
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਕੀ ਭੀਰ ਜਉ ਪਾਈ ਤਉ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਸੰਗਿ ਮਿਰੀਆ ॥੨॥

ਰਾਗ ਬ੍ਰਿੰਦਾਵਨੀ ਸਾਰੰਗ

ਝਪਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਸਰਗਮ	ਸਾਨ਼ੀ	ਸਾ	ਮਰੇ	ਰੇ	ਪ	ਪ	ਮ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਮੋऽ	ਹਨ	ਘਰਿ	ਆ	ਵਹੁ	ਕ	ਰਉਜੋ	ਦ	ਰੀ	ਆ
	ਪ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਪ
	ਮਾ	ਨੁ	ਕ	ਰਉ	ਅਭਿ	ਮਾ	ਨੈ	ਬੋऽ	ऽ	ਲਉ
	ਪਮ	ਪ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀਪ	ਮਰੇ	ਸਾਨ਼ੀ	ਸਾ
	ਭੂऽ	ਲ	ਚੂ	ऽ	ਕ	ਤੇਰੀ	ਪ੍ਰਿਅ	ਚਿऽ	ਰੀऽ	ਆ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x		2			0		3		

ਅੰਤਰਾ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	ਮ	ਮ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਪ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ
	ਨਿਕ	ਟਿ	ਸੁ	ਨਉ	ਅਰੁ	ਪੇ	ਖਉ	ਨਾ	ऽ	ਹੀऽ
	ਮੰ	ਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀਪ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀਪ	ਮਰੇ	ਸਾਨ਼ੀ	ਸਾ
	ਭਰ	ਮਿ	ਭऽ	ਰ	ਮਿऽ	ਦੁ	ਖऽ	ਭऽ	ਰੀऽ	ਆ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x		2			0		3		

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1217)

ਠਾਕੁਰ ਬਿਨਤੀ ਕਰਨ ਜਨੁ ਆਇਓ ॥
ਸਰਬ ਸੂਖ ਆਨੰਦ ਸਹਜ ਰਸ ਸੁਨਤ ਤੁਹਾਰੋ ਨਾਇਓ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਸੂਖ ਕੇ ਸਾਗਰ ਜਸੁ ਸਭ ਮਹਿ ਜਾ ਕੋ ਛਾਇਓ ॥
ਸੰਤਸੰਗਿ ਰੰਗ ਤੁਮ ਕੀਏ ਅਪਨਾ ਆਪੁ ਦ੍ਰਿਸਟਾਇਓ ॥੧॥
ਨੈਨਹੁ ਸੰਗਿ ਸੰਤਨ ਕੀ ਸੇਵਾ ਚਰਨ ਝਾਰੀ ਕੇਸਾਇਓ ॥
ਆਠ ਪਹਰ ਦਰਸਨੁ ਸੰਤਨ ਕਾ ਸੁਖੁ ਨਾਨਕ ਇਹੁ ਪਾਇਓ ॥੨॥

ਰਾਗ ਬ੍ਰਿੰਦਾਵਨੀ ਸਾਰੰਗ

ਤਾਲ ਝਪਤਾਲ ਵਾਈਆ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1 2 3	4 5	6 7	1 2 3	4 5	6 7
ਸਰਗਮ	ਮਪ ਨੀਸਾਂ ਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ ਸਾਂ	ਨ਼ੀ ਪ	ਨੀ ਨੀ ਸਾਂਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ ਰੇਂਸਾਂਨੀਸਾਂ	ਨ਼ੀ ਪ
ਸ਼ਬਦ	ਠਾऽ ਕੁऽ ਰ	ਬਿऽ ਨ	ਤੀ ਕ	ਰਨੰ ਜ ਨੁऽ	ਆऽ ऽऽऽऽ	ਇਓ ऽ
	ਰੇ ਰੇ ਮਪ	ਨ਼ੀ ਸਾਂਨ਼ੀਪਨ਼ੀ	ਪ ਪ	ਸਾਂ ਰੇਂਸਾਂਨੀਸਾਂ ਨ਼ੀਪ	ਮਰੇ ਰੇ	ਸਾਨ਼ੀ ਸਾ
	ਸ ਰ ਬऽ	ਸੂ ऽऽऽऽ	ਖ ऽ	ਆ ਨੰऽऽऽ ਦऽ	ਸਹ ਜ	ਰऽ ਸ
	ਰੇ ਰੇ ਰੇ	ਸਾ ਨ਼ੀ	ਰੇਸਾ ਨ਼ੀਸਾ			
	ਸੁਨ ਤ ਤੁ	ਹਾ ਰੋ	ਨਾऽ ਇਓ			
	ਰੇ ਸਾ ਨ਼ੀ	ਪ਼ ਨ਼ੀ	ਸਾ ਸਾ	ਰੇ ਰੇ ਰੇਮ	ਪਮ ਰੇਸਾ	ਸਾਨ਼ੀ ਰੇਸਾ
	ਕ੍ਰਿ ਪਾ ਨਿ	ਧਾ ऽ	ਨ ऽ	ਸੂ ਖ ਕੇऽ	ਸਾऽ ऽऽ	ਗऽ ਰऽ
	ਰੇ ਮ ਮ	ਪ ਨੀ	ਪਮ ਪ	ਨੀ ਸਾਂ ਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ ਨੀਸਾਂ	ਪਨ਼ੀ ਪ
	ਜ ऽ ਸੁ	ਸ ਭ	ਮऽ ਹਿ	ਜਾ ऽ ਕੋ	ਛਾऽ ऽऽ	ਇਓ ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	o X	2	3	o X	2	3

ਅੰਤਰਾ

	ਮ ਮ ਮ	ਨ਼ੀ ਪ	ਨੀ ਨੀ	ਸਾਂ ਸਾਂ ਸਾਂ	ਰੇਂ ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ ਸਾਂ
	ਸੰ ऽ ਤ	ਸੰ ऽ	ਗਿ ऽ	ਰੰ ਗ ਤੁਮ	ਕੀ ऽऽ	ਏ ऽ
	ਰੇਂ ਰੇਂ ਰੇਂ	ਰੇਮੰ ਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ ਸਾਂ	ਸਾਂ ਸਾਂ ਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ ਰੇਂਸਾਂ	ਨ਼ੀ ਪ
	ਅ ਪ ਨਾ·	ਆऽ ऽ	ਪੁऽ ऽ	ਦ੍ਰਿ ऽ ਸ	ਟਾऽ ऽऽ	ਇਓ ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	o X	2	3	o X	2	3

ਨੋਟ : ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ। ਅਗਲਾ ਸ਼ਬਦ ਉਪਰੋਕਤ ਸੁਰ ਲਿਪੀ 'ਤੇ ਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸ਼ਬਦ

ਜੈਤਸਰੀ ਮਹਲਾ ੯ (ਪੰਨਾ 703)

ਹਰਿ ਜੂ ਰਾਖਿ ਲੇਹੁ ਪਤਿ ਮੇਰੀ ॥
ਜਮ ਕੋ ਤ੍ਰਾਸ ਭਇਓ ਉਰ ਅੰਤਰਿ ਸਰਨਿ ਗਹੀ ਕਿਰਪਾ ਨਿਧਿ ਤੇਰੀ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਮਹਾ ਪਤਿਤ ਮੁਗਧ ਲੋਭੀ ਫੁਨਿ ਕਰਤ ਪਾਪ ਅਬ ਹਾਰਾ ॥
ਭੈ ਮਰਬੇ ਕੋ ਬਿਸਰਤ ਨਾਹਿਨ ਤਿਹ ਚਿੰਤਾ ਤਨੁ ਜਾਰਾ ॥੧॥
ਕੀਏ ਉਪਾਵ ਮੁਕਤਿ ਕੇ ਕਾਰਨਿ ਦਹ ਦਿਸਿ ਕਉ ਉਠਿ ਧਾਇਆ ॥
ਘਟ ਹੀ ਭੀਤਰਿ ਬਸੈ ਨਿਰੰਜਨੁ ਤਾ ਕੋ ਮਰਮੁ ਨ ਪਾਇਆ ॥੨॥
ਨਾਹਿਨ ਗੁਨੁ ਨਾਹਿਨ ਕਛੁ ਜਪੁ ਤਪੁ ਕਉਨੁ ਕਰਮੁ ਅਬ ਕੀਜੈ ॥
ਨਾਨਕ ਹਾਰਿ ਪਰਿਓ ਸਰਨਾਗਤਿ, ਅਭੈ ਦਾਨੁ ਪ੍ਰਭ ਦੀਜੈ ॥੩॥

ਸ਼ਬਦ

ਸਵਈਏ ਮਹਲੇ ਪੰਜਵੇ ਕੇ (ਪੰਨਾ 1408)

ਸਤਿ ਰੂਪੁ ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਸਤੁ ਸੰਤੋਖੁ ਧਰਿਓ ਉਰਿ ॥
ਆਦਿ ਪੁਰਖਿ ਪਰਤਖਿ ਲਿਖ੍ਯਉ ਅਛਰੁ ਮਸਤਕਿ ਧੁਰਿ ॥
ਪ੍ਰਗਟ ਜੋਤਿ ਜਗਮਗੈ ਤੇਜੁ ਭੂਅ ਮੰਡਲਿ ਛਾਯਉ ॥
ਪਾਰਸੁ ਪਰਸਿ ਪਰਸੁ ਪਰਸਿ ਗੁਰਿ ਗੁਰੂ ਕਹਾਯਉ ॥
ਭਨਿ ਮਥੁਰਾ ਮੂਰਤਿ ਸਦਾ ਥਿਰੁ ਲਾਇ ਚਿਤੁ ਸਨਮੁਖ ਰਹਹੁ ॥
ਕਲਜੁਗਿ ਜਹਾਜੁ ਅਰਜੁਨੁ ਗੁਰੂ ਸਗਲ ਸ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਲਗਿ ਬਿਤਰਹੁ ॥

ਰਾਗ ਬ੍ਰਿੰਦਾਵਨੀ ਸਾਰੰਗ

ਤਾਲ ਦਾਦਰਾ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6
ਸਰਗਮ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਰੇ	ਸਾਰੇ	ਨ਼ੀਸਾ	ਸਾਮ	ਰੇਰੇ
ਸ਼ਬਦ	ਕਲ	ਜੁਗਿ	ਜ	ਹਾ	ऽ	ਜੁ	ਅਰ	ਜੁਨੁ	ऽऽ	ਗੁऽ	ਰੂऽ	ऽऽ
	ਰੇ	ਮ	ਮ	ਪਨ਼ੀ	ਪ	ਪ	ਮਰੇ	ਰੇ	ਸਾਨ਼ੀ	ਸਾਮ	ਰੇ	ਰੇ
	ਸ	ਗ	ਲ	ऽਸ੍ਰਿ	ਸ੍ਰਿ	ਲਗਿ	ਬਿऽ	ऽ	ऽਤ	ਰਹੁ	ऽ	ऽ
	ਪ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ
	ਸਗ	ਲ	ਸ੍ਰਿ	ਸ੍ਰਿ	ऽ	ਲਗਿ	ਬਿ	ऽ	ਤ	ਰਹੁ	ऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X			0			X			0		

ਅੰਤਰਾ

ਸਰਗਮ	ਪ	ਨੀ	ਨੀ	ਨੀ	ਨੀ	ਨੀ	ਨੀਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂਮੰ	ਰੇਂ	ਰੇਂ
ਸ਼ਬਦ	ਸ	ऽ	ਤਿ	ਰੂ	ऽ	ਪੁ	ਸऽ	ਤਿ	ऽ	ਨਾऽ	ऽ	ਮੁ
	ਪ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਸ	ਤੁ	ਸੰ	ਤੋ	ਖੁ	ऽ	ਧ	ਰਿਓ	ऽ	ਉ	ਰਿ	ऽ
	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਪ	ਰੇ	ਮ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਪ	ਪ	ਪ	ਪ
	ਆ	ਦਿ	ਪੁ	ਰऽ	ਖਿ	ਪਰ	ਤ	ऽ	ਖਿ	ਲਿ	ਖ੍ਯ	ਉ
	ਪ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ
	ਅ	ਛ	ਰੁ	ਮਸ	ਤ	ਕਿ	ਧੁ	ऽ	ऽ	ਰਿ	ऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X			0			X			0		

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6
1	ਸਾਰੇ	ਰੇਰੇ	ਰੇਰੇ	ਮਰੇ	ਰੇਰੇ	ਰੇਰੇ	ਮਰੇ	ਪਮ	ਨ਼ੀਪ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਪਮ	ਰੇਸਾ
2	ਸਾਰੇ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ	ਮਰੇ	ਪਮ	ਰੇਸਾ	ਮਰੇ	ਰੇਪ	ਮਮ	ਨ਼ੀਪ	ਪਸਾਂ	ਨੀਨੀ
	ਰੇਂਸਾਂ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਨੀਸਾਂ	ਪਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਮ	ਪਪ	ਮਪ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਨ਼ੀਪ
	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਪ	ਪਮ	ਮਰੇ	ਸਾਰੇ	ਨ਼ੀਸਾ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਪ	ਪਮ	ਮਰੇ	ਸਾਰੇ	ਨ਼ੀਸਾ
3	ਸਾਰੇ	ਮਪ	ਨ਼ੀਪ	ਮਪ	ਮਪ	ਨ਼ੀਸਾ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਸਾਂਸਾਂ	ਨ਼ੀਪ	ਮਰੇ	ਸਾਰੇ
	ਨ਼ੀਸਾ	ਰੇਸਾ	ਰੇ	ਨ਼ੀਸਾ	ਰੇਸਾ	ਰੇ	ਨ਼ੀਸਾ	ਰੇਸਾ	ਰੇ	ਮਪ	ਨੀਸਾਂ	ਨ਼ੀਪ
	ਮਰੇ	ਸਾ	ਮਪ	ਨੀਸਾਂ	ਨ਼ੀਪ	ਮਰੇ	ਸਾ	ਮਪ	ਨੀਸਾਂ	ਨ਼ੀਪ	ਮਰੇ	ਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x			0			x			0		

ਰਾਗ ਗੌਂਡ ਸਾਰੰਗ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਕਲਿਆਣ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਜਾਤੀ ਵਕਰ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਦੋਨੋਂ ਮੱਧਮ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਗੰਧਾਰ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਧੈਵਤ ਹੈ। ਸ਼ੁੱਧ ਮੱਧਮ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਆਰੋਹ ਅਤੇ ਅਵਰੋਹ ਦੋਨਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਤੀਬਰ ਮੱਧਮ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਸਿਰਫ਼ ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗੰਧਾਰ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸੁਰ ਵਕਰ ਰੂਪ ਨਾਲ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਵਿਵਾਦੀ ਸੁਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕੋਮਲ ਨਿਸ਼ਾਦ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਮੁਖ ਰਾਗਵਾਚਕ ਸੁਰ ਸੰਗਤੀ "ਗ ਰੇ ਮ ਗ, ਰੇ ਸਾ," ਸੁਰਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦਿਨ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ, ਗ ਰੇ ਮ ਗ, ਪ ਮੇਂ ਧ ਪ, ਨੀ ਧ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਧ ਨੀ ਪ, ਧ ਮੇਂ ਪ ਗ, ਮ ਰੇ, ਪ, ਰੇ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਸਾ, ਗ ਰੇ ਮ ਗ, ਪ ਰੇ ਸਾ।

ਆਲਾਪ, ਸਥਾਈ

1. ਸਾ, ਸਾ ਰੇ—ਸਾ, ਨ਼ੀ ਸਾ ਗ—ਰੇ—ਸਾ।
2. ਨ਼ੀ ਸਾ ਗ ਰੇ ਮ—ਗ—ਰੇ—ਸਾ।
3. ਨ਼ੀ ਸਾ ਗ ਰੇ ਮ ਗ, ਪ—ਰੇ—ਸਾ।
4. ਨ਼ੀ ਸਾ ਗ ਰੇ ਮ ਗ, ਗ, ਪ ਮੇਂ ਧ—ਪ, ਗ ਮ ਰੇ ਮ ਗ, ਪ—ਰੇ ਸਾ।

ਅੰਤਰਾ

1. ਸਾ ਗ ਰੇ ਮ ਗ, ਪ ਮੇਂ ਧ ਪ, ਸਾਂ ਨੀ ਧ ਪ, ਮੇਂ ਪ ਧ ਪ, ਮ ਗ ਰੇ ਮ ਗ, ਪ ਰੇ ਸਾ।
2. ਸਾ ਗ, ਰੇ ਮ—ਗ, ਪ ਮੇਂ ਧ ਪ, ਨੀ ਧ ਸਾਂ, ਨੀ ਸਾ ਰੇਂ—ਸਾਂ, ਨੀ ਸਾਂ ਧ—ਪ, ਨੀ ਧ—ਸਾਂ, ਪ ਮੇਂ ਧ ਪ, ਪ ਗ ਰੇ ਮ ਗ, ਪ, ਰੇ—ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ 4 (ਪੰਨਾ 1201)

ਜਪਿ ਮਨ ਮਾਧੋ ਮਧੁਸੂਦਨੋ ਹਰਿ ਸ੍ਰੀਰੰਗੋ ਪਰਮੇਸਰੋ, ਸਤਿ ਪਰਮੇਸਰੋ ਪ੍ਰਭੁ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ॥
ਸਭ ਦੂਖਨ ਕੋ ਹੰਤਾ, ਸਭ ਸੂਖਨ ਕੋ ਦਾਤਾ, ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਮ ਗੁਨ ਗਾਓੁ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਹਰਿ ਘਟਿ ਘਟੇ ਘਟਿ ਬਸਤਾ, ਹਰਿ ਜਲਿ ਥਲੇ ਹਰਿ ਬਸਤਾ,
ਹਰਿ ਥਾਨ ਥਾਨੰਤਰਿ ਬਸਤਾ, ਮੈ ਹਰਿ ਦੇਖਨ ਕੋ ਚਾਓੁ ॥
ਕੋਈ ਆਵੈ ਸੰਤੋ ਹਰਿ ਕਾ ਜਨੁ ਸੰਤੋ, ਮੇਰਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਜਨੁ ਸੰਤੋ, ਮੋਹਿ ਮਾਰਗੁ ਦਿਖਲਾਵੈ ॥
ਤਿਸੁ ਜਨ ਕੇ ਹਉ ਮਲਿ ਮਲਿ ਧੋਵਾ ਪਾਓੁ ॥੧॥
ਹਰਿ ਜਨ ਕਉ ਹਰਿ ਮਿਲਿਆ, ਹਰਿ ਸਰਧਾ ਤੇ ਮਿਲਿਆ,
ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ ਮਿਲਿਆ ॥ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਤਨਿ ਆਨੰਦ ਭਏ ਮੈ ਦੇਖਿਆ ਹਰਿ ਰਾਓੁ ॥
ਜਨ ਨਾਨਕ ਕਉ ਕਿਰਪਾ ਭਈ, ਹਰਿ ਕੀ ਕਿਰਪਾ ਭਈ, ਜਗਦੀਸੁਰ ਕਿਰਪਾ ਭਈ ॥
ਮੈ ਅਨਦਿਨੋ ਸਦ ਸਦ ਸਦਾ ਹਰਿ ਜਪਿਆ ਹਰਿ ਨਾਓੁ ॥੨॥

ਰਾਗ ਗੌਂਡ ਸਾਰੰਗ, ਪੜਤਾਲ

ਚਾਰ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਸਰਗਮ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਰੇਨ਼ੀ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਰੇ	ਸਾ	ਗਰੇ	ਗ	ਗ
ਸ਼ਬਦ	ਜ	ਪਿ	ਮਨ	ਮਾ਽	਽	ਧੋ	ਮ	ਧੁ	਽	ਸੂ਽	ਦ	ਨੋ
	ਮ	ਗ	ਮਗ	ਪ	ਪ	ਮੰਪ	ਧ	ਧ	ਸਾਂ	ਧ	ਪ	ਮੰਪ
	ਹ	ਰਿ	ਸ੍ਰੀ਽	ਰੰ	਽	ਗੋ਽	ਪ	ਰ	ਮੇ	ਸ	ਰੋ	਽਽
	ਮ	ਗ	ਰੇ	ਪ	ਪ	ਪ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂਧ	ਧ	ਪ
	ਸਤਿ	ਪ	ਰ	ਮੇ	ਸ	ਰੋ	ਪ੍ਰਭੁ	ਅੰ	ਤਰ	ਜਾ਽	਽	ਮੀ
	ਪ	ਨ਼ੀਧ਼	ਸਾ	ਗਰੇ	ਮਗ	ਗ	ਗ	ਮ	ਧ.	ਪਮੰ	ਪ	ਪ
	ਸਭ	ਦੂ਽	ਖਨ	ਕੋ਽	ਹੰ਽	ਤਾ	ਸਭ	ਸੂ	ਖਨ	ਕੋ਽	ਦਾ	ਤਾ
	ਨ਼ੀਸਾ	ਗਰੇ	ਮਗ	ਪ	ਰੇ	ਸਾ	ਪਮੰ	ਧਪ	ਮੰਪ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ
	ਹ਽	ਰਿ਽	਽਽	ਪ੍ਰੀ	ਤ	ਮ	ਗੁ਽	ਨ਽	਽਽	ਗਾ	਽	ਓੁ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ (1) ਤਾਲ ਧਮਾਰ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
ਸਰਗਮ	ਪ	ਮ̍	ਪ	ਗ	ਮ	ਗ	ਗ	ਗਮ	ਧ	ਪ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਹ	਽	ਰਿ	ਘ	ਟਿ	ਘ	਽	ਟੇ਽	ਘ	ਟਿ	ਬ	ਸ	ਤਾ	਽
	ਸਾ	ਗ	ਰੇ	ਮ	ਗ	ਪ	ਪ	ਮ	ਪ	ਧ	ਪਮ̍	ਪ	ਮ	ਗ
	ਹ	ਰਿ	਽	ਜ	਽	ਲਿ	ਥ	ਲੇ	ਹ	ਰਿ	ਬ਽	ਸ	ਤਾ	਽
	ਪ	ਧ	ਪ	ਸਾਨ਼ੀ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ	ਗਰੇ	ਮਗ	ਪ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ
	ਹ	ਰਿ	਽	ਥਾ਽	਽	ਨ	਽	ਥਾਨੰ	ਤ਽	ਰੁ	ਬ	ਸ	ਤਾ	਽
	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਧ	ਪ	ਮ̍	ਪ	ਗ	ਮ	ਧਪ	ਗ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ
	ਮੈ	਽	ਹਰਿ	ਦੇ	਽	ਖ	ਨ	ਕੋ	਽	਽਽	ਚਾ	਽	ਉ	਽
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X					2		0			3			

ਅੰਤਰਾ (2) ਤਾਲ ਸੂਲ ਫਾਕਤਾ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਸਰਗਮ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਗ	ਰੇ	ਮ	—	ਗ	—	ਗ	—
ਸ਼ਬਦ	ਕੋ	ਈ	ਆ	ਵੈ	ਸੰ	਽	਽	਽	ਤੋ	਽
	ਪ	ਮ̍	ਧ	ਪ	ਰੇ	—	ਸਾ	—	ਸਾ	—
	ਹ	ਰਿ	ਕਾ	਽	ਜ	ਨੁ	ਸੰ	਽	ਤੋ	਽
	ਮ	—	ਮ	—	ਪ	—	ਪ	—	ਪ	—
	ਮੇ	ਰਾ	ਪ੍ਰੀ	ਤਮ	ਜ	ਨੁ	ਸੰ	਽	ਤੋ	਽
	ਮ	ਪ	ਧ	ਪ	ਧ	—	ਮ	—	ਗ	—
	ਮੋ	ਹਿ	ਮਾ	ਰ	ਗੁ	਽	ਦਿ	ਖ	ਲਾ	ਵੈ
	ਮ	ਪ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਧ	ਧ	ਪ	ਪ
	ਤਿ	ਸੁ	ਜ	ਨ	ਕੇ	਽	ਹ	਽	ਉ	਽
	ਗ	ਮ	ਧ	ਧ	ਰੇ	ਗ	ਗ	—	ਗ	—
	ਮ	ਲਿ	ਮ	ਲਿ	ਧੋ	ਵਾ	ਪਾ	਽	ਉ	਽
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		0		2		3		0	

ਅੰਤਰਾ (3) ਤਾਲ ਢਾਈਆ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7
ਸਰਗਮ	ਮ	ਪ	ਪ	ਨੀ	ਧ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
ਸ਼ਬਦ	ਹਰਿ	ਜਨ	ਕਉ	ਹ	ਰਿ	ਮਿਲਿ	ਆ	ਹਰਿ	ਸਰ	ਧਾਤੇ	ਮਿ	ਲਿ	ਆ	ऽ
	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂਗਂ	ਰੇਂ	ਮਂ	ਗਂ	ਗਂ	ਗਂ	ਮਂਪਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਗੁ	ਰ	ਮੁਖਿ	ਹऽ	ਰਿ	ਮਿਲਿ	ਆ	ਗੁ	ਰ	ਮੁਖਿ	ਹ	ਰਿ	ਮਿਲਿ	ਆ
	ਪਨੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਨੀਸਾਂ	ਧ	ਪ	ਮ	ਮ	ਗਮ	ਧਪ	ਮਂਪ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ
	ਮੇਰੇ	ਮਨਿ	ਤਨਿ	ਆ	ਨੰਦ	ਭ	ਏ	ਮੈऽ	ਦੇਖਿ	ਆऽ	ਹ	ਰਿ	ਰਾ	ਉ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	°X			3		3		°X			2		3	

ਅੰਤਰਾ (4) ਤਾਲ ਯਕਾ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਸਰਗਮ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਰੇ	ਰੇ	ਰੇ	ਪਮਂ	ਪਧ	ਪ	ਰੇ	ਰੇ	.ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਜ	ਨ	ਨਾ	ਨਕ	ਕ	ਉ	ऽऽ	ਕਿਰ	ਪਾ	ਭ	ऽ	ਈ
	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਰੇ	ਸਾ	ਗ	ਰੇ	ਮ	ਗ	ਪਮ	ਗਰੇ	ਮਗ	ਪ
	ਹ	ਰਿ	ਕੀ	ऽ	ਕਿਰ	ਪਾ	ਭ	ਈ	ਕਿਰ	ਪਾऽ	ਭऽ	ਈ
	ਪ	ਨੀ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਗਂਰੇਂ	ਮਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਜ	ਗ	ਦੀ	ऽ	ਸੁ	ਰ	ਕਿऽ	ਰऽ	ਪਾ	ਭ	ਈ	ऽ
	ਸਾ	ਗ	ਰੇ	ਮ	ਗ	ਪ	ਮ	ਧ	ਪ	ਨੀ	ਧ	ਸਾਂ
	ਮੈ	ਅ	ਨ	ਦਿ	ऽ	ਨੋ	ਸ	ਦ	ਸ	ਦ	ਸ	ਦਾ
	ਧਨੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਨੀਸਾਂ	ਧਨੀ	ਧਪ	ਮਂਪ	ਗਮ	ਧਪ	ਮਂਪ	ਗਮ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ
	ਹਰਿ	ਜਪਿ	ਆऽ	ਹਰਿ	ਨਾऽ	ਉऽ	ਹਰਿ	ਜਪਿ	ਆऽ	ਹਰਿ	ਨਾऽ	ਉऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		0		2		0		3		4	

ਸ਼ਬਦ

ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1204)

ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਬਾਸਿਬੋ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ॥
ਜਹਾਂ ਸਿਮਰਨੁ ਭਇਓ ਹੈ ਠਾਕੁਰ ਤਹਾਂ ਨਗਰ ਸੁਖ ਆਨੰਦ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਜਹਾਂ ਬੀਸਰੈ ਠਾਕੁਰੁ ਪਿਆਰੋ ਤਹਾਂ ਦੂਖ ਸਭ ਆਪਦ ॥
ਜਹ ਗੁਨ ਗਾਇ ਆਨੰਦ ਮੰਗਲ ਰੂਪ ਤਹਾਂ ਸਦਾ ਸੁਖ ਸੰਪਦ ॥੧॥
ਜਹਾ ਸ੍ਰਵਨ ਹਰਿ ਕਥਾ ਨ ਸੁਨੀਐ ਤਹ ਮਹਾ ਭਇਆਨ ਉਦਿਆਨਦ ॥
ਜਹਾਂ ਕੀਰਤਨੁ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਰਸੁ ਤਹ ਸਘਨ ਬਾਸ ਫਲਾਂਨਦ ॥੨॥
ਬਿਨੁ ਸਿਮਰਨ ਕੋਟਿ ਬਰਖ ਜੀਵੈ ਸਗਲੀ ਅਉਧ ਬ੍ਰਿਥਾਨਦ ॥
ਏਕ ਨਿਮਖ ਗੋਬਿੰਦ ਭਜਨੁ ਕਰਿ ਤਉ ਸਦਾ ਸਦਾ ਜੀਵਾਨਦ ॥੩॥
ਸਰਨਿ ਸਰਨਿ ਸਰਨਿ ਪ੍ਰਭ ਪਾਵਉ ਦੀਜੈ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਕਿਰਪਾਨਦ ॥
ਨਾਨਕ ਪੂਰਿ ਰਹਿਓ ਹੈ ਸਰਬ ਮੈ ਸਗਲ ਗੁਣਾ ਬਿਧਿ ਜਾਂਨਦ ॥੪॥

ਰਾਗ ਗੌਂਡ ਸਾਰੰਗ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ													ਗ	ਮ	ਧ	ਪ
ਸ਼ਬਦ													ਮੇ	ਰੈ	ਮ	ਨਿ
	ਗ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ	ਰੇ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਗ	ਰੇ	ਮ	ਗ	ਗ	ਮ	ਧ	ਪ
	ਬਾ	ऽ	ਸਿ	ਬੋ	ਗੁ	ਰ	ਗੋ	ऽ	ਬਿੰ	ऽ	ਦ	ऽ	ਮੇ	ਰੈ	ਮ	ਨਿ
	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਧ਼	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਰੇ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਗ	ਗ	ਮ	ਪ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ
	ਜ	ऽ	ਹਾਂ	ऽ	ਸਿ	ਮ	ਰ	ਨੁ	ਭ	ਇਓ	ਹੈ	ऽ	ਠਾ	ऽ	ਕੁ	ਰ
	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਧ	ਪ	ਧਪ	ਮ̍	ਪ	ਪ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	ਗ	ਮ	ਧ	ਪ
	ਤ	ਹਾਂ	ਨ	ਗਰ	ਸੁ	ऽऽ	ਖ	ਆ	ਨੰ	ऽ	ਦ	ऽ	ਮੇ	ਰੈ	ਮ	ਨਿ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਪ	—	ਮ॑	ਪ	ਨੀ	ਧ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	—	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
ਸ਼ਬਦ	ਜ	ऽ	ਹਾਂ	ऽ	ਬੀ	ਸ	ਰੈ	ऽ	ਠਾ	ऽ	ਕੁ	ਰੁ	ਪਿਆ	ऽ	ਰੋ	ऽ
	—	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਧ	ਪ	ਮ॑	ਪ	ਸਾਮ	ਗਪ	ਮਧ	ਪਪ	ਮ॑ਪ	ਧਪ	ਮ	ਗ
	ऽ	ਭ	ਹਾਂ	ऽ	ਦੂ	ਖ	ਸ	ਭ	ਆऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਪ	ਦ
	ਸਾ	ਗ	ਰੇ	ਮ	ਮ	ਗ	ਗ	ਗ	ਗ	ਗ	ਪ	ਪ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ
	ਜ	ਹ	ਗੁ	ਨ	ਗਾ	ऽ	ਇ	ऽ	ਆ	ਨੰ	ਦ	ਮੰ	ਗ	ਲ	ਹੂ	ਪ
	ਸਾਰੇ	ਨ਼ੀਸਾ	ਧਨੀ	ਪਧ	ਮ॑ਪ	ਧਨੀ	ਪਧ	ਮ॑ਪ	ਪਮ॑	ਧਪ	ਰੇ	ਸਾ	ਗ	ਮ	ਧ	ਪ
	ਭऽ	ऽऽ	ਹਾਂऽ	ਸऽ	ਦਾऽ	ऽऽ	ਸੁऽ	ਖऽ	ਸੰऽ	ऽऽ	ਪ	ਦ	ਮੇ	ਰੈ	ਮ	ਨਿ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

1	ਨ਼ੀਸਾ ਸਾਸਾ ਗਰੇ ਮਗ	ਪਪ ਪਪ ਮਗ ਰੇਗ	ਪਰੇ ਰੇਰੇ ਸਾਰੇ ਨ਼ੀਸਾਂ	ਪਮ ਗਮ ਰੇਗ ਮਗ
2	ਨ਼ੀਸਾ ਗਰੇ ਮਗ ਗਗ	ਪਪ ਪਪ ਰੇਗ ਮਗ	ਪਮ॑ ਧਪ ਸਾਂਨੀ ਧਪ	ਮ॑ਪ ਧਪ ਰੇਨ਼ੀ ਸਾ
3	ਪ਼ਨ਼ੀ ਸਾਨ਼ੀ ਰੇਸਾ ਨ਼ੀਸਾ	ਪਮ ਧਪ ਗਮ ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ ਗਰੇ ਮਗ ਪਮ॑	ਧਪ ਮ॑ਪ ਪਪ ਨੀਧਾ
	ਸਾਂਨੀ ਰੇਂਸਾਂ ਨੀਸਾਂ ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਧ ਨੀਸਾਂ ਪਧ ਨੀਮ॑	ਪਧ ਗਮ ਪਗ ਮਰੇ	ਗਮ ਰੇਸਾ ਰੇਨ਼ੀ ਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0	3	x	2

ਸ਼ਬਦ

ਸਾਰੰਗ ਮਹਲਾ ੪ (ਪੰਨਾ 1201)

ਜਪਿ ਮਨ ਨਰਹਰੇ ਨਰਹਰ ਸੁਆਮੀ, ਹਰਿ ਸਗਲ ਦੇਵ ਦੇਵਾ,
ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਰਾਮ ਨਾਮਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਮੋਰਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਜਿਤੁ ਗ੍ਰਿਹਿ ਗੁਨ ਗਾਵਤੇ, ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਨ ਗਾਵਤੇ, ਰਾਮ ਗੁਨ ਗਾਵਤੇ,
ਤਿਤੁ ਗ੍ਰਿਹਿ ਵਾਜੇ ਪੰਚ ਸਬਦ ਵਡ ਭਾਗ ਮਥੋਰਾ ॥
ਤਿਨ੍ ਜਨ ਕੇ ਸਭਿ ਪਾਪ ਗਏ ਸਭਿ ਦੋਖ ਗਏ ਸਭਿ ਰੋਗ ਗਏ,
ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਲੋਭੁ ਮੋਹੁ ਅਭਿਮਾਨੁ ਗਏ, ਤਿਨ੍ ਜਨ ਕੇ ਹਰਿ ਮਾਰਿ ਕਢੇ ਪੰਚ ਚੋਰਾ ॥੧॥
ਹਰਿ ਰਾਮ ਬੋਲਹੁ ਹਰਿ ਸਾਧੂ, ਹਰਿ ਕੇ ਜਨ ਸਾਧੂ, ਜਗਦੀਸੁ ਜਪਹੁ ਮਨਿ ਬਚਨਿ,
ਕਰਮਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਆਰਾਧੂ, ਹਰਿ ਕੇ ਜਨ ਸਾਧੂ ॥ ਹਰਿ ਰਾਮ ਬੋਲਿ ਹਰਿ ਰਾਮ ਬੋਲਿ,
ਸਭਿ ਪਾਪ ਗਵਾਧੂ ॥ ਨਿਤ ਨਿਤ ਜਾਗਰਣੁ ਕਰਹੁ, ਸਦਾ ਸਦਾ ਆਨੰਦੁ ਜਪਿ ਜਗਦੀਸੋਰਾ ॥
ਮਨ ਇਛੇ ਫਲ ਪਾਵਹੁ, ਸਭੈ ਫਲ ਪਾਵਹੁ, ਧਰਮੁ ਅਰਥੁ ਕਾਮ ਮੋਖੁ,
ਜਨ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਸਿਉ ਮਿਲੇ ਹਰਿ ਭਗਤ ਤੋਰਾ ॥੨॥

ਰਾਗ ਗੌਂਡ ਸਾਰੰਗ, ਪੜਤਾਲ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਗ	ਰੇ	ਮ	ਗ	ਗ	ਗ	ਮਗ	ਰੇਗ	ਮ॑	ਪ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਜ	ਪਿ	ਮ	ਨ	ਨ	ਰ	ਹ	ਰੇ	ਨਡ	ਰਡ	ਹ	ਰ	ਸੁਆ	ਡ	ਮੀ	ਡ
	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਗ	ਰੇ	ਮ	ਗ	ਗ	ਗ	ਮ	ਰੇ	ਗ	ਮ	ਪ	ਮ॑	ਧ	ਪ
	ਹ	ਰਿ	ਸਗ	ਲ	ਦੇ	ਵ	ਦੇ	ਵਾ	ਸ੍ਰੀ	ਡ	ਰਾ	ਮ	ਰਾ	ਮ	ਨਾ	ਮਾ
	ਨੀ	ਸਾਂ	ਧ	ਪ	ਮ॑	ਧ	ਪ	ਪ	ਗ	ਮ	ਧ	ਪ	ਗ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ
	ਰਾ	ਡ	ਡ	ਮ	ਨਾ	ਮਾ	ਹ	ਰਿ	ਪ੍ਰੀ	ਡ	ਤ	ਮੁ	ਮੋ	ਡ	ਰਾ	ਡ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				2				X				2			

ਅੰਤਰਾ (1) ਤਾਲ ਝਪਈਆ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7
ਸਰਗਮ	ਪ਼	ਨ਼ੀ	ਧ਼	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਰੇ	ਸਾ	ਗ	ਗ	ਗ	ਗਮ	ਰੇ	ਸਾਨ਼ੀ	ਰੇਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਜਿਤੁ	ਗ੍ਰਿਹਿ	ਗੁਨ	ਗਾ	ਵ	ਤੇ	ऽ	ਹਰਿ	ਕੇ	ਗੁਨ	ਗਾऽ	ਵ	ਤੇऽ	ऽऽ
	ਪ	ਪ	ਪ	ਮ॑	ਧ	ਪਮ॑	ਧਪ	ਗ	ਗ	ਗ	ਮ	ਰੇ	ਗਮ	ਪ
	ਰਾ	ਮ	ਗੁਨ	ਗਾ	ਵ	ਤੇऽ	ऽऽ	ਤਿਤੁ	ਗ੍ਰਿਹਿ	ਵਾ	ਜੇ	ਪੰਚ	ਸਬ	ਦ
	ਗ	ਮ	ਧਪ	ਗ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ							
	ਵ	ਡ	ਭਾऽ	ਗ	ਮ	ਥੋ	ਰਾ							
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X			2		3		X			2		3	

ਅੰਤਰਾ (2) ਤਾਲ ਸੂਲਫਾਕਤਾ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਸਰਗਮ	ਪ	ਪ	ਨੀ	ਧ	ਪਧ	ਨੀਸਾਂ	ਨੀ	ਧ	ਪ	ਪ
ਸ਼ਬਦ	ਤਿ	ਨ੍ਹ	ਜ	ਨ	ਕੇऽ	ऽऽ	ऽ	ਸ	ऽ	ਭਿ
	ਮ	ਮ	ਪ	ਧ	ਪਮ॑	ਧਪ	ਗ	ਮ	ਰੇ	ਗ
	ਪਾ	ऽ	ਪ	ਗ	ਏऽ	ऽऽ	ऽ	ऽ	ऽ	ऽ
	ਗ	—	ਮ	ਮ	ਗ	ਗ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ
	ਸ	ऽ	ਭਿ	ऽ	ਦੋ	ऽ	ਖ	ਗ	ਏ	ऽ
	ਰੇ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਗ	ਰੇ	ਮ	ਗ	ਗ	ਗ
	ਸ	ऽ	ਭਿ	ऽ	ਰੋ	ऽ	ਗ	ਗ	ਏ	ऽ
	ਪ	ਮ॑	ਧ	ਪ	ਮ॑ਪ	ਧਪ	ਮ	ਗ	ਰੇ	ਗ
	ਕਾ	ਮੁ	ਕ੍ਰੋ	ਧੁ	ਲੋऽ	ऽऽ	ਭੁ	ਮੋ	ऽ	ਹੁ
	ਗ	ਧ	ਧ	ਧ	ਪਧ	ਨੀਸਾਂ	ਨੀ	ਧ	ਪਮ॑	ਧਪ
	ਅ	ਭਿ	ਮਾ	ऽ	ਨੁऽ	ऽऽ	ਗ	ऽ	ਏऽ	ऽऽ
	ਸਾਂ	ਨੀ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਪ	ਧ	ਪ	ਗ	ਪ	ਪ
	ਤਿ	ਨ੍ਹ	ਜ	ਨ	ਕੇ	ऽ	ऽ	ਹ	ऽ	ਰਿ
	ਮ	ਰੇ	ਗ	ਮ	ਪ	ਪ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ
	ਮਾ	ਰਿ	ਕ	ਢੇ	ਪੰ	ਚ	ਚੋ	ऽ	ਰਾ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		0		2		3		0	

ਅੰਤਰਾ (3) ਚਾਰ ਤਾਲ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਸਰਗਮ	ਪ	ਪ	ਪ	ਪਨੀ	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ
ਸ਼ਬਦ	ਹ	ऽ	ਰਿ	ਰਾऽ	ऽ	ਮ	ਬੋ	ਲਹੁ	ਹਰਿ	ਸਾ	ऽऽ	ਧੂ
	ਧ	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂਗਂ	ਮੰਗਂ	ਮਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਹਰਿ	ਕੇ	ਜਨ	ਸਾ	ऽ	ਧੂ	ਜਗ	ਦੀऽ	ਸ	ਜ	ਪ	ਹੁ
	ਗ	ਗ	ਗ	ਗਰੇ	ਮਗ	ਪ	ਗ	ਮਰੇ	ਸਾਗ	ਨੀਧ	ਸਾਂਨੀ	ਰੇਂਸਾਂ
	ਮ	ਨਿ	ਬ	ਚਨਿ	ਕਰ	ਮਿ	ਹਰਿ	ਹਰਿ	ਆऽ	ਰਾऽ	ऽऽ	ਧੂऽ
	ਸਾਨੀ	ਰੇਸਾ	ਗਰੇ	ਮਗ	ਪਮ	ਧਪ	ਪ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂਨੀ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ
	ਹਰਿ	ਕੇऽ	ਜਨ	ਸਾऽ	ऽऽ	ਧੂऽ	ਹਰਿ	ਰਾ	ਮ	ਬੋऽ	ऽऽ	ਲਿऽ
	ਪ	ਧ	ਧ	ਪਮ	ਧਪ	ਮੰਪ	ਸਾਮ	ਗ	ਪ	ਪਰੇ	ਰੇ	ਸਾ
	ਹਰਿ	ਰਾ	ਮ	ਬੋऽ	ऽऽ	ਲਿऽ	ਸਭਿ	ਪਾ	ਪ	ਗऽ	ਵਾ	ਧੂ
	ਪ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂਨੀ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਗ	ਮ	ਗ	ਪ	ਮੰਧ	ਪ
	ਨਿਤ	ਨਿ	ਤ	ਜਾऽ	ਗऽ	ਰਣੁ	ਕ	ऽ	ਰਹੁ	ਸ	ऽऽ	ਦਾ
	ਗਂਰੇਂ	ਗਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਰੇਂਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਧਪ	ਗਮ	ਧਪ	ਗਮ	ਰੇਸਾ
	ਸऽ	ਦਾ	ਆ	ਨੰऽ	ऽऽ	ਦ	ਜਪਿ	ਜਗ	ਦੀऽ	ਸੁੋऽ	ऽऽ	ਰਾऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ (4) ਜੈ ਮੰਗਲ ਤਾਲ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
ਸਰਗਮ	ਗ	ਮ	ਧ	ਪ	ਧ	ਪ	ਪ	ਪਨੀ	ਪ	ਨੀ	ਸਾਂਨੀ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ
ਸ਼ਬਦ	ਮ	ऽ	ਨ	ਇ	ऽ	ਛੇ	ऽ	ਫऽ	ऽ	ਲ	ਪਾऽ	ऽऽ	ਵਹੁ
	ਸਾ	ਗਰੇ	ਮ	ਗ	ਰੇ	ਸਾਂਨੀ	ਧ	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਗਂਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ
	ਸ	ऽऽ	ਭੈ	ऽ	ਫ	ऽऽ	ਲ	ਪਾ	ऽ	ऽ	ਵਹੁ	ऽऽ	ऽ
	ਸਾ	ਗ	ਰੇ	ਮ	ਗ	ਪ	ਮ	ਧ	ਨੀਧ	ਪਧ	ਸਾਂਨੀ	ਧਨੀ	ਸਾਂ
	ਧ	ਰ	ਮੁ	ਅ	ਰ	ਥੁ	ਕਾ	ऽ	ਮऽ	ਮੋऽ	ऽऽ	ਖੁऽ	ऽ
	ਗਂ	ਰੇਂ	ਗਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨੀਧ	ਗਮ	ਧਪ	ਮ	ਪਰੇ	ਰੇ	ਸਾ
	ਜਨ	ਨਾ	ਨਕ	ਹਰਿ	ਸਿਉ	ਮਿ	ਲੇऽ	ਹਰਿ	ਭਗ	ਤ	ਤੋऽ	ऽ	ਰਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x		2		3		4	5	6		7	8	9

ਰਾਗ ਮੀਆਂ ਕੀ ਸਾਰੰਗ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਕਾਫੀ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਦੋ ਨਿਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹੈ। ਜਾਤੀ ਛਾੜਵ-ਛਾੜਵ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਰਿਸ਼ਭ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਪੰਚਮ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ 'ਰੇ—ਪ,' ਅਤੇ 'ਰੇ—ਮ,' ਵਿਨਿਆਸ ਸੁਰ ਸੰਗਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸਾਰੰਗ ਅਤੇ 'ਸਾਨ਼ੀ ਧ ਪ,' ਵਿਨਿਆਸ ਸੁਰ-ਸੰਗਤੀਆਂ ਮਲ੍ਹਾਰ ਅੰਗ ਦੀਆਂ ਹਨ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦਿਨ ਦਾ ਤੀਸਰਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ, ਰੇ, ਮ ਰੇ ਪ, ਮ ਪ ਨੀ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਧ, ਨ਼ੀ ਪ, ਮ ਰੇ, ਸਾਂ, ਨ਼ੀਧ਼ ਸਾ।
ਪ਼ਕੜ—ਰੇ ਪ, ਰੇ ਮ ਰੇ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਧ਼ ਸਾ।

ਆਲਾਪ, ਸਥਾਈ

1. ਸਾ, ਰੇ ਸਾ, ਸਾ ਰੇ ਨ਼ੀ, ਧ਼ ਸਾ, ਮ਼ ਪ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ, ਮ ਰੇ ਮ, ਰੇ ਮ, ਰੇ ਪ, ਸਾ ਪ, ਮ ਰੇ, ਸਾ ਰੇ ਨ਼ੀ ਧ਼ ਸਾ।
2. ਸਾ, ਮ ਰੇ, ਪ, ਮ ਪ, ਧ ਨ਼ੀ ਪ, ਸਾਂ ਧ ਨ਼ੀ ਪ, ਮ ਰੇ, ਰੇ ਮ, ਰੇ ਪ, ਮ ਰੇ ਸਾ।
3. ਮ ਪ ਨੀ ਸਾਂ, ਰੇਂ ਸਾਂ ਨੀ ਸਾਂ, ਮੰ ਰੇਂ ਮੰ, -ਰੇਂ ਸਾਂ, ਨ਼ੀ ਧ ਸਾਂ, ਪ ਨੀ ਸਾਂ ਰੇਂ ਨੀ ਸਾਂ, ਧ ਨ਼ੀ ਪ, ਸਾਂ ਨ਼ੀ ਪ ਮ, ਰੇ ਸਾ, ਰੇ ਮ, ਰੇ ਪ, ਮਰੇ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਸਾਰੰਗ ਕੀ ਵਾਰ, ਮਹਲਾ ੧ (ਪੰਨਾ 1244)

ਨਾਨਕ ਢੇਰੀ ਢਹਿ ਪਈ ਮਿਟੀ ਸੰਦਾ ਕੋਟੁ ॥
ਭੀਤਰਿ ਚੋਰੁ ਬਹਾਲਿਆ ਖੋਟੁ ਵੇ ਜੀਆ ਖੋਟੁ ॥੨॥

ਰਾਗ ਮੀਆਂ ਕੀ ਸਾਰੰਗ

ਧਮਾਰ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	8	9	10	11	12	13	14	1	2	3	4	5	6	7
ਸਰਗਮ	ਸਾਨ਼ੀਸਾ	ਧਨ਼ੀ	ਪਧ	ਸਾ	ਸਾ	ਰੇਸਾਰੇ	ਰੇਪ	ਰੇਮ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ	—	ਨ਼ੀਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਨਾऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਨ	ਕ	ਢੇऽऽ	ਗੀऽ	ਢऽ	ਹਿ	ऽ	ऽ	ਪ	ऽ	ਈऽ
	ਧਨ਼ੀ	ਪਧ	ਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ	ਪਰੇ	ਮ	ਮ	ਪਮ	ਪ	—	ਨ਼ੀਧ	ਪ	ਮ	ਰੇ
	ਮਿऽ	ऽऽ	ऽ	ਟੀऽ	ऽऽ	ਸੰ	ਦਾ	ਕੋऽ	ऽ	ऽ	ऽऽ	ऽ	ਟੁ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0			3				x					2	

ਅੰਤਰਾ

	8	9	10	11	12	13	14	1	2	3	4	5	6	7
	ਸਾਨ਼ੀਸਾ	ਧਨ਼ੀ	ਪਧ	ਸਾ	ਸਾ	ਰੇਸਾਰੇ	ਰੇਪ	ਪਮ	ਮਪ	ਪ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਧ	ਸਾਂਨੀ	ਨੀ
	ਨਾऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਨ	ਕ	ਢੇऽऽ	ਗੀऽ	ਭੀऽ	ऽऽ	ऽ	ਤऽ	ऽ	ਰਿऽ	ऽ
	ਸਾਂ	—	—	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	—	—	ਨੀਸਾਂ	ਧ	ਨ਼ੀ	ਪ
	ਚੋ	ऽ	ऽ	ਰੁऽ	ऽ	ਬ	ऽ	ਹਾ	ऽ	ऽ	ऽऽ	ਲਿ	ਆ	ऽ
	ਪਮ	ਪ	ਮਪ	ਸਾਂਧ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਧਨ਼ੀ	ਪ	ਨ਼ੀਪ	ਮਪ	ਮਰੇ	ਸਾ
	ਖੋऽ	ऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਟੁ	ऽ	ਵੇ	ऽऽ	ऽ	ਜੀऽ	ਆऽ	ਖੋऽ	ਟੁ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0			3				x					2	

ਸ਼ਬਦ

ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1206)

ਅਨਦਿਨੁ ਰਾਮ ਕੇ ਗੁਣ ਕਹੀਐ ॥
ਸਗਲ ਪਦਾਰਥ ਸਰਬ ਸੂਖ ਸਿਧਿ ਮਨ ਬਾਂਛਤ ਫਲ ਲਹੀਐ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਆਵਹੁ ਸੰਤ ਪ੍ਰਾਨ ਸੁਖਦਾਤੇ ਸਿਮਰਹ ਪ੍ਰਭੁ ਅਬਿਨਾਸੀ ॥
ਅਨਾਥਹ ਨਾਥੁ ਦੀਨ ਦੁਖ ਭੰਜਨ ਪੂਰਿ ਰਹਿਓ ਘਟ ਵਾਸੀ ॥੧॥
ਗਾਵਤ ਸੁਨਤ ਸੁਨਾਵਤ ਸਰਧਾ ਹਰਿ ਰਸੁ ਪੀ ਵਡਭਾਗੇ ॥
ਕਲਿ ਕਲੇਸ ਮਿਟੇ ਸਭਿ ਤਨ ਤੇ ਰਾਮ ਨਾਮ ਲਿਵ ਜਾਗੇ ॥੨॥
ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਝੂਠੁ ਤਜਿ ਨਿੰਦਾ ਹਰਿ ਸਿਮਰਨਿ ਬੰਧਨ ਤੂਟੇ ॥
ਮੋਹ ਮਗਨ ਅਹੰ ਅੰਧ ਮਮਤਾ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਛੂਟੇ ॥੩॥
ਤੂ ਸਮਰਥੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸੁਆਮੀ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਜਨੁ ਤੇਰਾ ॥
ਪੂਰਿ ਰਹਿਓ ਸਰਬ ਮਹਿ ਠਾਕੁਰੁ ਨਾਨਕ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਨੇਰਾ ॥੪॥

ਰਾਗ ਮੀਆਂ ਕੀ ਸਾਰੰਗ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਰੇਮ	ਪਨ਼ੀ	ਮ	ਪ	ਪਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਸਾ	ਸਾ	ਰੇਮ	ਪਮ	ਰੇ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਅऽ	ਨऽ	ਦਿ	ਨੁ	ਰਾऽ	ऽ	ऽ	ਮ	ਕੇ	ऽ	ਗੁ	ਣ	ਕऽ	ਹੀऽ	ਐ	ऽ
	ਸਾ	ਸਾ	ਮ	ਰੇ	ਪ	—	ਪ	ਰੇਮ	ਪਨ਼ੀਪ		ਮ	ਰੇ	ਰੇਮ	ਪਮ	ਰੇ	ਸਾ
	ਸ	ਗ	ਲ	ਪ	ਦਾ	ऽ	ਰ	ਥऽ	ਸऽ	ਰ	ਬ	ਸੂ	ऽऽ	ਖऽ	ਸਿ	ਧਿ
	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਸਾ	ਮਰੇ	ਮ	ਪ	ਨ਼ੀਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਧਪ	ਨ਼ੀਪ	ਮਨ਼ੀ	ਪਮ	ਰੇ
	ਮ	ਨ	ਬਾਂ	ऽऽ	ਛ	ਤ	ਫऽ	ਲ	ਲ	ऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਹੀਐ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਮ	ਮ	ਮ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਮੰਰੇਂ	ਮੰ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	—
	ਆ	ऽ	ਵ	ਹੁ	ਸੰ	ऽ	ਤ	ਪ੍ਰਾ	ऽऽ	ਨ	ਸੁ	ਖऽ	ਦਾ	ऽ	ਤੇ	ऽ
	ਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਧਨ਼ੀ	ਪ	ਮ	ਪ	ਮਰੇ	ਮ	ਪਨੀ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਪਮ	ਰੇਸਾ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ
	ਸਿ	ਮ	ਰ	ਹ	ਪ੍ਰऽ	ਭੁ	ਅ	ਬਿ	ਨਾऽ	ऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਸੀऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਭਾਨਾਂ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
1	ਸਾਸਾ	ਸਾਰੇ	ਸਾਨ੍ਹੀ	ਧਸਾ	ਮਮ	ਮਰੇ	ਪਮ	ਰੇਸਾ	ਰੇਮ	ਰੇਪ	ਪਪ	ਨ੍ਹੀਪ	ਸਾਂਨ੍ਹੀ	ਪਮ	ਮਮ	ਰੇਸਾ
2	ਨ੍ਹੀਸਾ	ਰੇਮ	ਰੇਮ	ਪਨੀ	ਮਪ	ਨੀਸਾਂ	ਪਨੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਮੰਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨ੍ਹੀਪ	ਸਾਂਨ੍ਹੀ	ਪਮ	ਪਮ	ਰੇਸਾ
3	ਸਾਰੇ	ਰੇਮ	ਰੇਮ	ਪਪ	ਮਪ	ਪਨ੍ਹੀ	ਨ੍ਹੀਪ	ਨੀਸਾਂ	ਪਨੀ	ਨੀਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਸਾਰੇਂ	ਰੇਂਮੰ	ਮੰਰੇਂ	ਸਾਂਰੇਂ	ਰੇਂਸਾਂ
	ਨੀਸਾਂ	ਸਾਂਨ੍ਹੀ	ਪਨ੍ਹੀ	ਨ੍ਹੀਪ	ਮਪ	ਪਮ	ਰੇਮ	ਮਰੇ	ਰੇਸਾ	ਸਾਂਨ੍ਹੀ	ਨ੍ਹੀਪ	ਪਮ	ਮਰੇ	ਰੇਸਾ	ਪਮ	ਰੇਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਸ਼ਬਦ

ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1229-30)

ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ਜਾਪਿ ਰਮਤ ਰਾਮ ਸਹਾਈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਸੰਤਨ ਕੈ ਚਰਨ ਲਾਗੇ, ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੋਭ ਤਿਆਗੇ,
ਗੁਰ ਗੋਪਾਲ ਭਏ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਲਬਧਿ ਅਪਨੀ ਪਾਈ ॥੧॥
ਬਿਨਸੇ ਭ੍ਰਮ ਮੋਹ ਅੰਧ ਟੂਟੇ ਮਾਇਆ ਕੇ ਬੰਧ,
ਪੂਰਨ ਸਰਬਤ੍ਰ ਠਾਕੁਰ ਨਹ ਕੋਊ ਬੈਰਾਈ ॥
ਸੁਆਮੀ ਸੁਪ੍ਰਸੰਨ ਭਏ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੋਖ ਗਏ,
ਸੰਤਨ ਕੈ ਚਰਨ ਲਾਗਿ, ਨਾਨਕ ਗੁਨ ਗਾਈ ॥੨॥

ਰਾਗ ਮੀਆਂ ਕੀ ਸਾਰੰਗ, ਪੜਤਾਲ

ਚਾਰ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਸਰਗਮ	ਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਪ	ਪ	ਮ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾਨ਼ੀ	ਰੇਨ਼ੀ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਰਾ	ऽऽ	ਮ	ਰਾ	ऽ	ਮ	ਰਾ	ऽ	ਮ	ਜਾऽ	ऽऽ	ਪਿ
	ਰੇ	ਮ	ਰੇ	ਪ	ਪ	ਪ	ਮਰੇ	ਮ	ਰੇ	ਸਾਨ਼ੀ	ਰੇ	ਸਾ
	ਰ	ਮ	ਤ	ਰਾ	ऽ	ਮਸ	ਹਾऽ	ऽ	ऽ	ਈऽ	ऽ	ऽ
	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂਸਾਂ	ਨ਼ੀਧ	ਨ਼ੀਨ਼ੀ	ਪਪ	ਮ	ਰੇ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਸਾ	ਸਾ
	ਸੰऽ	ਤ	ਨ	ਕੈऽ.	ऽऽ	ऽऽ	ਚऽ	ਰ	ਨ	ਲਾऽ	ऽ	ਗੇ
	ਪ	ਰੇ	ਰੇ	ਰੇ	ਰੇ	ਰੇ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਨੀ	ਸਾ	ਸਾ
	ਕਾ	ऽ	ਮ	ਕ੍ਰੋ	ऽ	ਧ	ਲੋ	ਭ	ਤਿਆ	ऽ	ऽ	ਗੇ
	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਪ
	ਗੁ	ਰ	ਗੋ	ਪਾ	ऽ	ਲ	ਭ	ਏ	ਕ੍ਰਿ	ਪਾ	ऽ	ਲ
	ਪ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਰੇਮ	ਪਨ਼ੀ	ਪਮ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀ	ਸਾ
	ਲ	ਬ	ਧਿ	ਅ	ਪ	ਨੀ	ਪਾऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਈ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ (1) ਹਨੂਮਾਨ ਤਾਲ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
ਸਰਗਮ	ਨ਼ੀਸਾ	ਰੇਮੰ	ਰੇ	ਸਾਰੇ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਧਨ਼ੀ	ਪਧ	ਮ	ਪ
ਸ਼ਬਦ	ਬਿਨ	ਸੇऽ	ਭੂਮ	ਮੋਹ	ਅੰ	ਧ	ਟੂਟੇ	ਮਾਇਆ	ਕੇऽ	ਬੰ	ਧ
	ਰੇਂਨ਼ੀ	ਧਨ਼ੀ	ਪਧ	ਮ	ਪਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਧਨ਼ੀ	ਪਮ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ
	ਪੂऽ	ਰਨ	ਸਰ	ਬੜ੍ਹ	ਠਾऽ	ਕੁਰ	ਨਹ	ਕੋਊ	ਬੈऽ	ਰਾऽ	ਈऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		2		3	4		5	6	7	8

ਅੰਤਰਾ (2) ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਮ	ਮ	ਮ	ਮ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
ਸ਼ਬਦ	ਸੁ	ਆ	ऽ	ਮੀ	ਸੁ	ਪ੍ਰ	ਸੰ	ਨ	ਭ	ऽ	ऽ	ऽ	ਏ	ऽ	ऽ	ऽ
	ਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਮੰ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	—
	ਜ	ਨ	ਮ	ਮ	ऽ	ਰ	ਨ	ऽ	ਦੋ	ऽ	ਖ	ਗ	ਏ	ऽ	ऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ (3) ਤਾਲ ਯਕਾ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਸਰਗਮ	ਰੇਂ	ਰੇਂਨ਼ੀ	ਧਨ਼ੀ	ਪਧ	ਮਪ	—ਪ	ਪਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਸਾਂ	ਪਧ	ਮੰਪ	—ਪ
ਸ਼ਬਦ	ਸੰ	ਤਨ	ਕੈऽ	ਚਰ	ਨਲਾ	ऽਗਿ	ਚਰ	ਨਲਾ	ਗਿ	ਚਰ	ਨਲਾ	ऽਗਿ
	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਧ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਧ	ਮ	ਪ	—	ਪ
	ਸੰ	ऽ	ਤ	ਨ	ਕੇऽ	ऽ	ਚ	ਰ	ਨ	ਲਾ	ऽ	ਗਿ
	ਪ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	—	ਸਾਂ	ਪ	ਧ	ਮ	ਪ	—	ਪ
	ਚ	ਰ	ਨ	ਲਾ	ऽ	ਗਿ	ਚ	ਰ	ਨ	ਲਾ	ऽ	ਗਿ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ (4) ਤਾਲ ਸੂਲਫਾਕਤਾ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਸਰਗਮ	ਰੇ	ਮ	ਪ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	—	ਸਾਂ
ਸ਼ਬਦ	ਨਾ	ऽ	ਨ	ਕ	ਗੁ	ऽ	ਨ	ਗਾ	ऽ	ਈ
	ਪ	ਨੀ	ਪ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	—	ਸਾ
	ਨਾ	ऽ	ਨ	ਕ	ਗੁ	ऽ	ਨ	ਗਾ	ऽ	ਈ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		0		2		3		0	

ਰਾਗ ਵਡਹੰਸ ਸਾਰੰਗ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਕਾਫੀ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਕਈ ਇਸ ਦਾ ਥਾਟ ਬਿਲਾਵਲ ਵੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਨਿਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਅਤੇ ਧੈਵਤ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹਨ। ਜਾਤੀ ਔੜਵ-ਔੜਵ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਰਿਸ਼ਭ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਪੰਚਮ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੰਗ ਅੰਗ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਮੱਧਮ ਸੁਰ ਮੁਕਤ ਰੂਪ ਨਾਲ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਕਦੀ ਕਦੀ ਤੀਬਰ ਮੱਧਮ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਤੇ ਧੈਵਤ ਸੁਰ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਰਾਗ ਦਾ ਉਲੇਖ ਪੁਰਾਤਨ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਕਦੀ ਕਦੀ ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਵਿਵਾਦੀ ਸੁਰ ਦੇ ਨਾਤੇ ਧੈਵਤ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਨਿਆਸ ਦਾ ਸੁਰ ਨਿਸ਼ਾਦ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦਿਨ ਦਾ ਤੀਸਰਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ ਰੇ ਮ, ਰੇ ਮ ਪ, ਨੀ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਨ਼ੀ ਪ ਮ, ਪ ਮ ਰੇ ਰੇ ਨ਼ੀ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਸਾ ਰੇ ਮ, ਨ਼ੀ ਪ ਮ ਰੇ ਮ, ਨ਼ੀ ਰੇ ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾਂ ਨ਼ੀ ਸਾ, ਮ, ਰੇ, ਸਾ, ਰੇ ਮ, ਪ, ਨ਼ੀ ਪ, ਨੀ ਸਾਂ, ਨ਼ੀ, ਪ ਮ, ਰੇ, ਸਾ।
2. ਪ ਨ਼ੀ ਧ ਨ਼ੀ, ਪ, ਮ ਰੇ ਸਾ, ਰੇ ਮ, ਪ ਮ ਪ, ਨ਼ੀ ਪ, ਮ, ਨ਼ੀ ਪ, ਮ ਰੇ ਸਾ।
3. ਸਾ, ਸਾ ਸਾਨ਼ੀ ਸਾ, ਰੇ ਮ, ਮ ਪ, ਮ ਪ, ਨ਼ੀ ਪ, ਨੀ ਸਾਂ, ਸਾਂ, ਸਾਂ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਸਾ ਨ਼ੀ, ਪ, ਪ ਮ ਨ਼ੀ ਪ, ਮ ਰੇ, ਸਾ।
4. ਸਾ, ਮ ਰੇ, ਮ ਪ, ਨ਼ੀ ਪ, ਨੀ ਸਾਂ ਰੇਂਸਾਂ, ਨ਼ੀ ਪ, ਨੀ ਸਾਂ, ਰੇਂ, ਸਾਂ, ਨੀ ਸਾਂ ਰੇਂ ਸਾਂ ਨ਼ੀਪ, ਨ਼ੀ ਮਪ, ਮਰੇ—ਸਾ ਨ਼ੀ, ਸਾ, ਮ ਰੇ, ਮ ਪ, ਰੇ ਮ ਪਮ, ਮ ਰੇ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੧ (ਪੰਨਾ 1197-98)

ਦੂਰਿ ਨਾਹੀ ਮੇਰੋ ਪ੍ਰਭੁ ਪਿਆਰਾ ॥
ਸਤਿਗੁਰ ਬਚਨਿ ਮੇਰੋ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ਹਰਿ ਪਾਏ ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਇਨ ਬਿਧਿ ਹਰਿ ਮਿਲੀਐ ਵਰ ਕਾਮਨਿ ਧਨ ਸੋਹਾਗੁ ਪਿਆਰੀ ॥
ਜਾਤਿ ਬਰਨ ਕੁਲ ਸਹਸਾ ਚੂਕਾ ਗੁਰਮਤਿ ਸਬਦਿ ਬੀਚਾਰੀ ॥੧॥
ਜਿਸੁ ਮਨੁ ਮਾਨੈ ਅਭਿਮਾਨੁ ਨ ਤਾ ਕਉ ਹਿੰਸਾ ਲੋਭੁ ਵਿਸਾਰੇ ॥
ਸਹਜਿ ਰਵੈ ਵਰੁ ਕਾਮਣਿ ਪਿਰ ਕੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਰੰਗਿ ਸਵਾਰੇ ॥੨॥
ਜਾਰਉ ਐਸੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕੁਟੰਬ ਸਨਬੰਧੀ ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਪਸਾਰੀ ॥
ਜਿਸੁ ਅੰਤਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਰਾਮ ਰਸੁ ਨਾਹੀ ਦੁਬਿਧਾ ਕਰਮ ਬਿਕਾਰੀ ॥੩॥
ਅੰਤਰਿ ਰਤਨ ਪਦਾਰਥ ਹਿਤ ਕੌ ਦੁਰੈ ਨ ਲਾਲ ਪਿਆਰੀ ॥
ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਅਮੋਲਕੁ ਜੁਗਿ ਜੁਗਿ ਅੰਤਰਿ ਧਾਰੀ ॥੪॥

ਰਾਗ ਵਡਹੰਸ ਸਾਰੰਗ

ਝਪਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਸਰਗਮ	ਪਨ̱ੀ	ਧਨ̱ੀ	ਪ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾਨ̱ੀ	—	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਦੂਤ	ਰਿਤ	ਨਾ	ਹੀ	ਮੇ	ਰੋ	ਪ੍ਰਭੁ	ਪਿਆ	ਤ	ਰਾ
	ਮ	ਮ	ਮ	ਮ	ਮ	ਪ	ਪ	ਮ	ਪ	ਪ
	ਸਤਿ	ਗੁਰ	ਬ	ਚਨਿ	ਮੇ	ਰੋ	ਮਨੁ	ਮਾ	ਨਿ	ਆ
	ਪਨ̱ੀ	ਪ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਪਨ̱ੀ	ਧਨ̱ੀ	ਪ	ਮ॑	ਪ
	ਹਤ	ਰਿ	ਪਾ	ਏ	ਪ੍ਰਾ	ਨਤ	ਅਤ	ਧਾ	ਤ	ਰਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x		2			0		3		

ਅੰਤਰਾ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	ਮ	ਪ	ਨ̱ੀ	ਪ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਇ	ਨ	ਬਿਧਿ	ਹਰਿ ਮਿਲੀ		ਐ	ਵਰ	ਕਾ	ਤ	ਮਨਿ
	ਨ̱ੀ	ਸਾਂ	ਮੰਰੇਂ	ਮੰ	ਰੇਂ	ਰੇਮੰ	ਰੇਂਸਾ	ਸਾਂ	ਪਨ̱ੀ	ਪ
	ਧ	ਨ	ਸੋਤ	ਤ	ਹਾ	ਗੁਤ	ਪਿਤ	ਆ	ਤਤ	ਗੀ
	ਮ	ਮ	ਨ̱ੀ	ਧ	ਪ	ਪ	ਰੇ	ਰੇਮ	ਰੇ	ਸਾ
	ਜਾ	ਤਿ	ਬਰ	ਨ	ਕੁਲ	ਸਹ	ਸਾ	ਚੂਤ	ਤ	ਕਾ
	ਪਨ̱ੀ	ਪ	ਪਸਾਂ	—	ਸਾਂ	ਪਨ̱ੀ	ਧਨ̱ੀ	ਪ	ਮ॑	ਪ
	ਗੁਤ	ਰ	ਮਤ	ਤ	ਤਿ	ਸਬ	ਦਿਬੀ	ਚਾ	ਤ	ਗੀ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x		2			0		3		

ਸੰਚਾਰੀ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਸਰਗਮ	ਸਾ	ਮ	ਮ	ਮ	ਮ	ਪਮ	ਪ	ਪ	ਪ	ਪ
ਸ਼ਬਦ	ਜਿਸੁ	ਮਨੁ	ਮਾ	ऽ	ਨੈ	ਅਭਿ	ਮਾਨੁ	ਨ	ਤਾ	ਕਉ
	ਪਨ਼ੀ	ਪ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂਨੀ	ਸਾਂ	ਪਨ਼ੀ	ਪਨ਼ੀ	ਪ
	ਹਿੰऽ	ਸਾ	ਲੋੱ	ऽ	ਭੁ	ਵਿऽ	ऽ	ਸਾऽ	ऽऽ	ਰੇ
	ਪਨ਼ੀ	ਧਨ਼ੀ	ਪ	ਪਨ਼ੀ	ਨੀ	ਪਮ	ਪ	ਰੇਮ	ਰੇਂ	ਸਾ
	ਸਹ	ਜਿऽ	ਰਵੈ	ऽऽ	ਵਰੁ	ਕਾऽ	ਮਣਿ	ਪਿऽ	ਰ	ਕੀ
	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਸਾਮ	ਮ	ਮ	ਪਮ॑	ਪ	ਪ	ਪ
	ਗੁ	ਰ	ਮੁ	ऽऽ	ਖਿ	ਰੰ	ਗਿਸ	ਵਾ	ऽ	ਰੇ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x		2			0		3		

ਅਭੋਗ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	ਪ	ਮ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਪ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਜਾ	ਰਉ	ਐ	ਸੀ	ਪ੍ਰੀ	ਤਿ	ਕੁ	ਟੰਭ	ਸਨ	ਬੰਧੀ
	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਮਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਪਨ਼ੀ	ਧਨ਼ੀ	ਪ
	ਮਾऽ	ਇਆ	ਮੋ	ਹ	ਪ	ਸਾ	ऽ	ਰੀऽ	ऽऽ	ऽ
	ਮ	ਮ	ਪਮ॑	ਪ	ਮ	ਰੇ	ਸਾਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ
	ਜਿਸੁ	ਅੰ	ਤਰਿ	ਪ੍ਰੀਤਿ	ਰਾ	ਮ	ਰऽ	ਸੁ	ਨਾ	ਹੀ
	ਪਨ਼ੀ	ਪ	ਪਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਪਨ਼ੀ	ਧਨ਼ੀ	ਪ	ਮ॑	ਪ
	ਦੁਬਿ	ਧਾ	ਕਰ	ਮ	ਬਿ	ਕਾऽ	ऽऽ	ਗੀ	ऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x		2			0		3		

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1204-05)

ਅਬ ਮੋਹਿ ਰਾਮ ਭਰੋਸਉ ਪਾਏ ॥
ਜੋ ਜੋ ਸਰਣਿ ਪਰਿਓ ਕਰੁਣਾਨਿਧਿ ਤੇ ਤੇ ਭਵਹਿ ਤਰਾਏ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਸੁਖਿ ਸੋਇਓ ਅਰੁ ਸਹਜਿ ਸਮਾਇਓ ਸਹਸਾ ਗੁਰਹਿ ਗਵਾਏ ॥
ਜੋ ਚਾਹਤ ਸੋਈ ਹਰਿ ਕੀਓ ਮਨ ਬਾਂਛਤ ਫਲ ਪਾਏ ॥੧॥
ਹਿਰਦੈ ਜਪਉ ਨੇਤ੍ਰ ਧਿਆਨੁ ਲਾਵਉ ਸ੍ਰਵਨੀ ਕਥਾ ਸੁਨਾਏ ॥
ਚਰਣੀ ਚਲਉ ਮਾਰਗਿ ਠਾਕੁਰ ਕੈ ਰਸਨਾ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਏ ॥੨॥
ਦੇਖਿਓ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਸਰਬ ਮੰਗਲ ਰੂਪ ਉਲਟੀ ਸੰਤ ਕਰਾਏ ॥
ਪਾਇਓ ਲਾਲੁ ਅਮੋਲੁ ਨਾਮੁ ਹਰਿ ਛੋਡਿ ਨ ਕਤਹੂ ਜਾਏ ॥੩॥
ਕਵਨ ਉਪਮਾ ਕਉਨ ਬਡਾਈ ਕਿਆ ਗੁਨ ਕਹਉ ਰੀਝਾਏ ॥
ਹੋਤ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਦੀਨ ਦਇਆ ਪ੍ਰਭ ਜਨ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਦਸਾਏ ॥੪॥

ਰਾਗ ਵਡਹੰਸ ਸਾਰੰਗ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਰੇਮ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਰੇ	ਸਾ	ਮਰੇ	ਮ	ਮ	ਮ	ਮ	ਰੇਮ	ਪਨ਼ੀ	ਪ	ਪ	ਮ	ਰੇਮ	ਰੇਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਅ਽	ਬ਽	ਮੋ਽	ਹਿ	ਰਾ਽	਽	ਮ	ਭ	ਰੋ	਽਽	ਸਉ	਽	ਪਾ	਽	ਏ਽	਽਽
	—	ਰੇ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਸਾ	ਮਰੇ	ਮ	ਮ	ਮਪ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਪਨ਼ੀ	ਪਨ਼ੀ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਪ
	ਜੋ	਽	ਜੋ	਽	ਸ	ਰ	ਣਿ਽	ਪਰਿ	ਓ	਽਽	ਕ	ਰੁ	ਣਾ਽	਽਽	ਨਿ਽	ਧਿ
	ਪ	ਮ	ਪ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਰੇ	ਸਾਂ	ਪਨ਼ੀ	ਸਾਂਰੇ	ਸਾਂਨੀ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਰੇਮ	ਰੇਸਾ
	ਤੇ	਽	ਤੇ	਽	ਭ	਽	ਵਹਿ	ਤ	ਰਾ਽	਽਽	਽਽	਽	਽	਽	ਏ਽	਽਽
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਨ਼ੀਮ	ਮ	ਮ	ਮ	ਪ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਨੀਸਾਂ	—	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	—
	ਸੁ਽	ਖਿ	ਸੋ	਽	ਇਓ	਽	ਅ	ਰੁ	ਸ਽	ਹ	ਜਿ	ਸ	ਮਾ਽	਽	ਇਓ	਽
	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਮਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਰੇਮ	ਪਨ਼ੀ	ਪਮ	ਰੇ	ਪਮ	ਨ਼ੀਪ	ਰੇਮ	ਰੇਸਾ
	ਸ਽	ਹ਽	ਸਾ	਽	ਗੁ਽	ਰ	ਹਿ	ਗ	ਵਾ਽	਽਽	਽਽	਽	਽਽	਽਽	ਏ਽	਽
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
1	ਸਾਨੀ	ਰੇਸਾ	ਨੀਸਾ	ਰੇਸਾ	ਸਾਮ	ਮਪ	ਪਮ	ਰੇਸਾ	ਰੇਮ	ਪਨੀ	ਧਨੀ	ਪਮ	ਸਾਂਸਾਂ	ਨੀਪ	ਮਰੇ	ਸਾ
2	ਸਾਰੇ	ਰੇਸਾ	ਮਮ	ਮਰੇ	ਰੇਪ	ਪਮ	ਮਨੀ	ਨੀਪ	ਨੀਪ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਰੇਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੀਪ	ਨੀਪ	ਮਮ	ਰੇਸਾ
3	ਸਾਨ਼ੀ	ਸਾਸਾ	ਰੇਂਰੇਂ	ਸਾਸਾ	ਰੇਮ	ਰੇਰੇ	ਮਪ	ਰੇਰੇ	ਸਾਮ	ਪਮ	ਮਪ	ਪਪ	ਰੇਮ	ਪਨੀਂ	ਨੀਨੀ	ਪਮ
	ਪਸਾਂ	ਸਾਂਨੀ	ਨੀਪ	ਮੰਪ	ਰੇਮ	ਪਮ	ਸਾਨ਼ੀ	ਸਾਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ	ਰੇਮ	ਰੇਰੇ	ਰੇਮ	ਨੀਨੀ	ਨੀਪ	ਮਮ	ਰੇਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਰਾਗ ਮਧਮਾਦੀ ਸਾਰੰਗ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਕਾਫੀ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸੁਰ ਕੋਮਲ ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਅਤੇ ਧੈਵਤ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹਨ। ਇਸ ਦੀ ਜਾਤੀ ਔੜਵ-ਔੜਵ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਰਿਸ਼ਭ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਪੰਚਮ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਪੂਰਵਾਂਗ ਵਿਚ 'ਪ-ਰੇ,' ਅਤੇ ਉਤਰਾਂਗ ਵਿਚ 'ਨ਼ੀ-ਪ,' ਸੁਰ ਸੰਗਤੀ ਰਾਗ ਵਾਚਕ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਚਲਨ ਸਾਰੰਗ ਅੰਗ਼ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਵਿਦਵਾਨ ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ੁਧ ਨਿਸ਼ਾਦ ਵੀ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਬਹੁਤੇ ਗੁਣੀ ਜਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ੁੱਧ ਨਿਸ਼ਾਦ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਸ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦੁਪਹਿਰ ਦਾ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਨ਼ੀ, ਸਾ ਰੇ ਮ ਪ, ਸਾਂ ਨ਼ੀ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਨ਼ੀ ਪ ਪ, ਮ ਰੇ, ਮ ਰੇ, ਸਾ ਨ਼ੀ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਨ਼ੀ, ਸਾ ਰੇ ਮ, ਰੇ, ਰੇ ਮ ਪ, ਸ ਰੇ, ਸਾ ਨ਼ੀ ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸ, ਰੇ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਪ਼, ਨ਼ੀ ਪ਼, ਸਾ ਰੇ ਨ਼ੀ ਸਾ।
2. ਸਾ ਰੇ ਮ ਰੇ, ਪ ਮ ਰੇ, ਸਾ ਰੇ ਨ਼ੀ, ਨ਼ੀ ਸਾ।
3. ਸਾ ਮ, ਰੇ ਮ, ਨ਼ੀ ਸਾ ਰੇ ਮ, ਰੇ ਮ ਪ ਨ਼ੀ, ਮ ਪ ਰੇਂ ਸਾਂ। ਸਾਂ ਨ਼ੀ ਪ ਮ, ਰੇ, ਮ ਨ਼ੀ ਪ ਮ, ਰੇਮ ਪਮ, ਰੇ ਨ਼ੀ ਸਾ।
4. ਸਾ ਰੇ ਮ ਪ ਨ਼ੀ, ਮ ਪ, ਮਪ ਸਾਂ ਨ਼ੀ ਸਾਂ, ਪ ਨ਼ੀ ਸਾਂ ਰੇਂ ਨ਼ੀ, ਨ਼ੀ ਸਾਂ, ਨ਼ੀ ਮ ਪ, ਮ ਪ ਰੇ, ਰੇ ਨ਼ੀ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਸਾਰੰਗ ਕੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੪ (ਪੰਨਾ 1237)

ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੨

ਗੁਰੁ ਕੁੰਜੀ ਪਾਹੂ ਨਿਵਲੁ ਮਨੁ ਕੋਠਾ ਤਨੁ ਛਤਿ ॥
ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਮਨ ਕਾ ਤਾਕੁ ਨ ਉਘੜੈ ਅਵਰ ਨ ਕੁੰਜੀ ਹਥਿ ॥੧॥

ਰਾਗ ਮਧਮਾਦੀ ਸਾਰੰਗ

ਝਪਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਸਰਗਮ	.ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੁੀ	ਪ	ਮਰੇ	ਮ	ਪ	ਨੁੀ	ਪ
ਸ਼ਬਦ	ਗੁ	ਰੁ	ਕੁੰ	ऽ	ਜੀ	ਪਾऽ	ਹੂ	ਨਿ	ਵ	ਲੁ
	ਨੁੀ	ਪਨੁੀ	ਪ	ਮ	ਰੇ	ਰੇਮ	ਪ	ਮਰੇ	ਸਾ	ਸਾ
	ਮ	ਨੁऽ	ਕੋ	ऽ	ਠਾ	ਤऽ	ਨੁ	ਛऽ	ऽ	ਤਿ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x		2			0		3		

ਅੰਤਰਾ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	ਮ	—	ਮ	ਪ	ਨੁੀਪ	ਨੁੀਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੁੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਨਾ	ऽ	ਨ	ऽ	ਕऽ	ਗੁऽ	ਰ	ਬਿ	ऽ	ਨੁ
	ਸਾਂਨੁੀ	ਸਾਂਨੁੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	—	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੁੀ	ਨੁੀ
	ਮऽ	ਨऽ	ਕਾ	ऽ	ऽ	ਤਾ	ऽ	ਕੁऽ	ऽ	ਨ
	ਸਾਂਨੁੀ	ਸਾਂਨੁੀ	ਸਾਂ	ਨੁੀਸਾਂ	ਰੇਂਮਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੁੀ	ਪ
	ਉऽ	ਘऽ	ੜੈ	ऽऽ	ऽऽ	ਅ	ਵ	ਰऽ	ऽ	ਨ
	ਨੁੀ	ਪਨੁੀ	ਪ	ਨੁੀ	ਪ	ਮਰੇ	ਮਪ	ਮਪ	ਨੁੀਸਾਂਰੇਂਸਾਂ	ਨੁੀਪਮਪ
	ਕੁੰ	ऽऽ	ਜੀ	ऽ	ऽ	ਹऽ	ऽऽ	ਥਿऽ	ऽऽऽऽ	ऽऽऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x		2			0		3		

ਸ਼ਬਦ

ਰਾਗੁ ਸਾਰਗ, ਚਉਪਦੇ ਮਹਲਾ ੧, ਘਰੁ ੧ (ਪੰਨਾ 1197)

ਅਪੁਨੇ ਠਾਕੁਰ ਕੀ ਹਉ ਚੇਰੀ ॥
ਚਰਨ ਗਹੇ ਜਗਜੀਵਨ ਪ੍ਰਭ ਕੇ ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ ਨਿਬੇਰੀ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਪੂਰਨ ਪਰਮ ਜੋਤਿ ਪਰਮੇਸਰ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰਾਨ ਹਮਾਰੇ ॥
ਮੋਹਨ ਮੋਹਿ ਲੀਆ ਮਨੁ ਮੇਰਾ ਸਮਝਸਿ ਸਬਦੁ ਬੀਚਾਰੇ ॥੧॥
ਮਨਮੁਖ ਹੀਨ ਹੋਛੀ ਮਤਿ ਝੂਠੀ ਮਨਿ ਤਨਿ ਪੀਰ ਸਰੀਰੇ ॥
ਜਬ ਕੀ ਰਾਮ ਰੰਗੀਲੈ ਰਾਤੀ ਰਾਮ ਜਪਤ ਮਨ ਧੀਰੇ ॥੨॥
ਹਉਮੈ ਛੋਡਿ ਭਈ ਬੈਰਾਗਨਿ ਤਬ ਸਾਚੀ ਸੁਰਤਿ ਸਮਾਨੀ ॥
ਅਕੁਲ ਨਿਰੰਜਨ ਸਿਉ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ਬਿਸਰੀ ਲਾਜ ਲੋਕਾਨੀ ॥੩॥
ਭੂਰ ਭਵਿਖ ਨਾਹੀ ਤੁਮ ਜੈਸੇ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰਾ ॥
ਹਰਿ ਕੈ ਨਾਮਿ ਰਤੀ ਸੋਹਾਗਨਿ ਨਾਨਕ ਰਾਮ ਭਤਾਰਾ ॥੪॥

ਰਾਗ ਮਧਮਾਦ ਸਾਰੰਗ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਮਰੇ	ਮ	ਨੀਂ	ਪ	ਮਰੇ	—	ਸਾ	ਸਾ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਰੇ	ਰੇਮ	ਪਮ	ਰੇ	ਸਾਂ
ਸ਼ਬਦ	ਅऽ	ਪੁ	ਨੇ	ऽ	ਠਾऽ	ऽ	ਕੁ	ਰ	ਕੀऽ	ऽ	ਹ	ਉ	ਚੇऽ	ऽऽ	ਰੀ	ऽ
	ਮਰੇ	ਮ	ਪ	ਨੀ	ਪ	ਪ	ਪਨੀ	ਸਾਂਨੀ	ਪ	ਮ	ਪਨੀ	ਪਮ	ਮਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ
	ਚऽ	ਰ	ਨ	ਗ	ਹੇ	ऽ	ਜऽ	ਗਾऽ	ਜੀ	ऽ	ਵऽ	ਨऽ	ਪ੍ਰਃ	ਭੁ	ਕੇ	ऽ
	ਰੇ	ਮ	ਪ	ਨੀ	ਪਨੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂਰੇ	ਸਾਂਨੀ	ਪਨੀ	ਪਮ	ਰੇਮ	ਪਮ	ਰੇਸਾ	ਨੀਸਾ
	ਹ	ਉ	ਮੈ	ऽ	ਮਾऽ	ऽऽ	ਰਿ	ਨਿ	ਬੇऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਰੀऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	2				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਮ	ਪ	ਨੀ	ਪ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂਮੰ	ਪੰਮੰ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਪੂ	ऽ	ਰ	ਨ	ਪ	ਰ	ਮ	ऽ	ਜੋ	ਤਿ	ਪऽ	ਰऽ	ਮੇ	ऽ	ਸ	ਰ
	ਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਪ	ਨੀ	ਪ	ਪਨੀ	ਪਮ	ਪਨੀ	ਸਾਂਰੇ	ਸਾਂਨੀ	ਪਮ	ਰੇਸਾ	ਨੀਸਾ
	ਪ੍ਰੀ	ऽ	ਤ	ਮ	ਪ੍ਰਾ	ऽ	ਨ	ਹ	ਮਾऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਰੇऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
1	ਸਾਰੇ	ਰੇਮ	ਮਪ	ਪਨੀ	ਨੀਪ	ਪਮ	ਮਰੇ	ਰੇਸਾ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਸਾਂਨੀ	ਨੀਪ	ਪਮ	ਮਰੇ	ਨੀਸਾ
2	ਸਾਰੇ	ਰੇਸਾ	ਰੇਮ	ਮਰੇ	ਮਪ	ਪਮ	ਪਮ	ਨੀਪ	ਪਰੇਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਸਾਂਨੀ	ਨੀਪ	ਪਮ	ਮਰੇ	ਪਰੇ	ਰੇਸਾ
	ਸਾਂਨੀ	ਨੀਪ	ਪਮ	ਮਰੇ	ਪਰੇ	ਰੇਸਾ	ਸਾਂਨੀ	ਨੀਪ	ਪਮ	ਮਰੇ	ਪਨੀ	ਸਾਂਮ	ਪਨੀ	ਰੇਮ	ਪਮ	ਰੇਸਾ
3	ਰੇਮ	ਰੇਨੀ	ਸਾਨੀ	ਸਾ	ਰੇਮ	ਪਨੀ	ਮਪ	ਨੀਪ	ਸਾਂਨੀ	ਪਨੀ	ਨੀਪ	ਮਪ	ਮਰੇ	ਸਾਰੇ	ਰੇਸਾ	ਨੀਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਸ਼ਬਦ

ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1229)

ਕੰਚਨਾ ਬਹੁ ਦਤ ਕਰਾ॥ ਭੂਮਿ ਦਾਨੁ ਅਰਪਿ ਧਰਾ॥
ਮਨ ਅਨਿਕ ਸੋਚ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰਤ॥
ਨਾਹੀ ਰੇ ਨਾਮ ਤੁਲਿ ਮਨ ਚਰਨ ਕਮਲ ਲਾਗੇ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਚਾਰਿ ਬੇਦ ਜਿਹਵ ਭਨੇ॥ ਦਸ ਅਸਟ ਖਸ਼ਟ ਸ੍ਰਵਨ ਸੁਨੇ॥
ਨਹੀ ਤੁਲਿ ਗੋਬਿਦ ਨਾਮ ਧੁਨੇ॥ ਮਨ ਚਰਨ ਕਮਲ ਲਾਗੇ॥੧॥
ਬਰਤ ਸੰਧਿ ਸੋਚ ਚਾਰ॥ ਕ੍ਰਿਆ ਕੁੰਟਿ ਨਿਰਾਹਾਰ॥
ਅਪਰਸ ਕਰਤ ਪਾਕਸਾਰ॥ ਨਿਵਲੀ ਕਰਮ ਬਹੁ ਬਿਸਥਾਰ॥
ਧੂਪ ਦੀਪ ਕਰਤੇ ਹਰਿ ਨਾਮ ਤੁਲਿ ਨ ਲਾਗੇ॥
ਰਾਮ ਦਇਆਰ ਸੁਨਿ ਦੀਨ ਬੇਨਤੀ॥ ਦੇਹੁ ਦਰਸੁ ਨੈਨ ਪੇਖਉ
ਜਨ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਮਿਸਟ ਲਾਗੇ॥੨॥

ਰਾਗ ਮਧਮਾਦ ਸਾਰੰਗ, ਪੜਤਾਲ

ਤਾਲ ਯਕਾ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਸਰਗਮ	ਮ	ਰੇ	ਮ	ਰੇ	ਮ	ਰੇ	ਰੇ	ਰੇ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਕੰ	ਚ	ਨਾ	ਬ	ਹੁ	ઽ	ਦ	ਤ	ઽ	ਕ	ਰਾ	ઽ
	ਪ	ਨ਼ੀ	ਪ਼	ਸਾ	ਸਾ	ਰੇ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਸਾ	ਰੇ	ਰੇ
	ਭੂ	ઽ	ਮਿ	ਦਾ	ઽ	ਨੁ	ਅ	ਰ	ਪਿ	ਧ	ਰਾਂ	ઽ
	ਮ	ਰੇ	ਪ	ਮ	ਨੀ	ਪ	ਨੀ	ਮ	ਨੀ	ਪ	ਪ	ਪ
	ਮ	ਨ	ਅ	ਨਿ	ਕ	ਸੋ	ਚ	ਪ	ਵਿ	ઽ	ਤ੍ਰ	ઽ
	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਰੇ	ਪਾ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਮ	ਪ	ਨੀ	ਰੇ	ਮ	ਪ
	ਕ	ਰ	ਤ	ਨਾ	ਹੀ	ਰੇ	ਨਾ	ઽ	ਮ	ਤੁ	ઽ	ਲਿ
	ਨੀ	ਪ	ਨੀ	ਪ	ਨੀ	ਪ	ਨੀ	ਪ	ਮ	ਰੇ	ਨ਼ੀ	ਸਾ
	ਮ	ਨ	ਚ	ਰ	ਨ	ਕ	ਮ	ਲ	ਲਾ	ઽ	ਗੇ	ઽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ (1) ਤਾਲ ਦੀਪ ਚੰਦੀ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
ਸਰਗਮ	ਮ	ਰੇ	ਰੇ	ਪ	ਮ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਮ	ਰੇ	ਰੇ	ਮਰੇ	ਸਾਨ਼ੀ	ਸਾ	—
ਸ਼ਬਦ	ਚਾ	ऽ	ਰਿ	ਬੇ	ऽ	ਦ	ऽ	ਜਿ	ਹ	ਵ	ਭऽ	ऽऽ	ਨੇ	ऽ
	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਰੇ	ਮ	ਮ	ਪ	ਪ	ਪ	ਪ
	ਦ	ऽ	ਸ	ਅ	ਸ	ਟ	ਖ	ਸ	ਟ	ਸ੍ਵ	ਨ	ਸੁ	ਨੇ	ऽ
	ਰੇ	ਮ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਰੇ	ਰੇ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਰੇ	ਰੇ	ਨ਼ੀ	ਸਾਂ
	ਨ	ਹੀ	ਤੁਲਿ	ਗੋ	ਬਿ	ਦ	ऽ	ਨਾ	ऽ	ਮ	ਧ੍ਰੁ	ऽ	ਨੇ	ऽ
	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਪ	ਮ	ਪ	ਰੇ	ਮ	ਰੇ	ਮ	ਪ	ਸਾ	ਰੇ	ਨ਼ੀ	ਸਾਂ
	ਮ	ऽ	ਨ	ਚ	ਰ	ਨ	ਕ	ਮ	ऽ	ਲ	ਲਾ	ऽ	ਗੇ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x			2				0			3			

ਅੰਤਰਾ (2) ਆੜਾ ਚੌਤਾਲ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
ਸਰਗਮ	ਮਰੇ	ਸਾ	ਮਰੇ	ਮ	ਰੇਮ	ਪ	ਪ	ਪ	ਨ਼ੀਪ	ਨ਼ੀ	ਮਪ	ਨ਼ੀਮ	ਪ	ਪ
ਸ਼ਬਦ	ਬऽ	ਰ	ਤऽ	ऽ	ਸੰऽ	ऽ	ਧਿ	ऽ	ਸੋऽ	ऽ	ਚऽ	ਚਾऽ	ऽ	ਰ
	ਪਮ	ਰੇ	ਪਮ	-ਪ	ਪਨ਼ੀ	-ਪ	ਪਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਰੇਂ	ਮੰਰੇਂ	ਰੇਂਨ਼ੀ	ਸਾਂ
	ਕ੍ਰਿऽ	ऽ	ਆऽ	ऽऽ	ਕੁੰऽ	ऽऽ	ਟਿऽ	ऽ	ਨਿऽ	ऽऽ	ਰਾ	ਹਾऽ	ऽऽ	ਰ
	ਨ਼ੀਪ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਰੇਂਸਾਂ	ਮੰਰੇਂ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਰੇਂਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਪਮ	ਰੇਪ	ਪ
	ਅऽ	ਪऽ	ਰऽ	ਸऽ	ਕ	ਰ	ਤऽ	ऽ	ਪਾ	ऽ	ਕ	ਸਾऽ	ऽऽ	ਰ
	ਸਾ	ਮਰੇ	ਪਮ	ਨ਼ੀਪ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਪ	ਪ	ਸਾ	ਨ਼ੀਪ	ਨ਼ੀਪ	ਮਰੇ	ਸਾਨ਼ੀ	ਰੇਸਾ
	ਨਿ	ਵऽ	ਲੀऽ	ऽऽ	ਕ	ਰ	ਮऽ	ऽ	ਬ	ਹੁऽ	ਬਿਸ	ਥਾऽ	ऽऽ	ਰऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x		0		2		0		3		4		0	

ਅੰਤਰਾ (3) ਤਾਲ ਸੂਲਫਾਕਤਾ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਸਰਗਮ	ਰੇ	ਮ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਮ	ਮ	ਮ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਪ
ਸ਼ਬਦ	ਧ੍ਰੂ	ਪ	ਦੀ	ਪ	ਕ	ਰ	ऽ	ਤੇ	ऽ	ऽ
	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਪ	ਮ	ਰੇ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਸਾ
	ਹ	ਰਿ	ਨਾ	ਮ	ਤੁ	ਲਿ	ਨ	ऽ	ਲਾ	ਗੇ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x		0		2		3		0	

ਅੰਤਰਾ (4) ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਰੇਮ	ਪਨ਼ੀ	ਪ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਰੇ	ਮ	ਰੇ	ਪ	ਮ	ਮ	ਮ	ਰੇ
ਸ਼ਬਦ	ਰਾऽ	ऽऽ	ਮ	ਦਇ	ਇ	ਆ	ऽ	ਰ	ਸੁ	ਨਿ	ਬੇਂ	ਨ	ਤੀ	ऽ	ऽ	ऽ
	ਪ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਮ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਨ਼ੀ	ਸਾਂ	—
	ਦੇ	ऽ	ਹੁ	ऽ	ਦ	ਰ	ਸੁ	ऽ	ਨੈ	ऽ	ਨ	—	ਪੇ	ऽ	ਖਉ	ऽ
	—	ਰੇ	ਮ	ਰੇ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਪਮ	ਰੇਮ	ਪਨ਼ੀ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਪਮ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ
	ऽ	ਜੰਨ	ਨਾ	ਨਕ	ਨਾ	ਮ	ਮਿਸ	ਟ	ਲਾऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਗੋऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਰਾਗ ਸਾਮੰਤ ਸਾਰੰਗ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਕਾਫੀ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਨਿਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਧੈਵਤ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਜਾਤੀ ਔੜਵ-ਛਾੜਵ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਰਿਸ਼ਭ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਪੰਚਮ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਚਲਨ ਸਾਰੰਗ ਅੰਗ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ 'ਨੀ ਧ ਪ' ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਧੈਵਤ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਸੂਰ-ਮਲ੍ਹਾਰ ਦਾ ਰੂਪ ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦਿਨ ਦਾ ਤੀਸਰਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ ਰੇ ਮ ਪ ਨੀ ਸਾਂ।
ਅਵ੍ਰੋਹ—ਸਾਂ ਨ਼ੀ ਧ ਪ, ਮ ਰੇ ਮਰੇ, ਨ਼ੀ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਰੇ ਮ ਪ, ਨ਼ੀ ਧ ਪ, ਮਰੇ, ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾਰੇ, ਰੇ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਪ਼, ਨ਼ੀ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਧ਼ ਪ਼, ਨ਼ੀ ਮ਼ ਨ਼ੀ, ਸਾ, ਰੇ ਸਾ।
2. ਨ਼ੀਸਾ, ਮ ਰੇ ਮ, ਰੇ ਮ ਪ, ਰੇ ਮ, ਰੇ, ਸਾ ਰੇ ਪ, ਨ਼ੀ ਮ ਪ, ਰੇ ਮ ਰੇ, ਪ ਮ ਰੇ, ਨ਼ੀ ਸਾ।
3. ਸਾ, ਮ ਰੇ, ਪ, ਨ਼ੀ ਧ ਮ ਪ, ਰੇ ਮ ਪ ਨ਼ੀ, ਪ ਮ, ਰੇ ਮ ਸਾ ਰੇ ਨ਼ੀ ਸਾ।
4. ਪ, ਮ ਪ, ਨ਼ੀ ਪ, ਮਰੇ, ਸਾ, ਰੇ, ਮ ਪ, ਨ਼ੀ ਧ ਪ, ਸਾਂ ਨ਼ੀ ਧ ਪ, ਪ, ਮ ਪ, ਨ਼ੀ ਮ ਪ, ਮ ਰੇ, ਪ ਮ ਰੇ ਸਾ।
5. ਮ ਪ ਨ਼ੀ ਧ ਮ ਪ, ਮ ਪ ਨੀ ਨੀ, ਸਾਂ ਨ਼ੀ ਪ, ਰੇ ਮ ਪ ਨ਼ੀ, ਮ ਪ ਨੀ ਸਾਂ, ਰੇਂ ਮਂ ਰੇਂ, ਮਂ ਰੇਂ ਨੀ ਸਾਂ, ਨੀ ਸਾਂ, ਨੀ ਸਾਂ, ਨ਼ੀ ਧ ਮ ਪ ਰੇ, ਰੇ ਗ ਪ ਨ਼ੀ, ਧ ਪ ਮ, ਪ, ਸਾਂ ਨ਼ੀ ਧ ਮ, ਮ ਰੇ, ਰੇ ਰੇ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਸਾਰੰਗ ਕੀ ਵਾਰ, ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੧ (ਪੰਨਾ 1242)

ਸਾਸਤ੍ਰ ਬੇਦ ਪੁਰਾਣ ਪੜੰਤਾ ॥ ਪੂਕਾਰੰਤਾ ਅਜਾਣੰਤਾ ॥
ਜਾਂ ਬੂਝੈ ਤਾਂ ਸੂਝੈ ਸੋਈ ॥ ਨਾਨਕੁ ਆਖੈ ਕੂਕ ਨ ਹੋਈ ॥੧॥

ਰਾਗ ਸਾਮੰਤ ਸਾਰੰਗ

ਇਕ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	11	12	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਸਰਗਮ	ਨ਼ੀਮਪਮਰੇਸਾ	ਰੇਨ਼ੀਸਾਮਰੇ	ਮਪ	ਪਮਪਨ਼ੀ	ਧਪ	ਨ਼ੀਪਮਪ	ਮਰੇ	ਪਮਰੇ	ਸਾ	ਮਰੇਮਪਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਨੀਸਾਂ	ਨ਼ੀਧ
ਸ਼ਬਦ	ਸਾऽਸਤ੍ਰਬੇऽ	ਦਪੁਰਾऽਣ	ਪऽ	ੜੰऽਤਾऽ	ਪੂऽ	ਕਾऽऽऽ	ਰੰऽ	ਤਾऽऽ	ਅ	ਜਾऽऽऽऽऽ	ਣੰਤਾऽ	ऽऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	4		X		0		2		0		3	

ਅੰਤਰਾ

	ਪਮਨ਼ੀਪ	ਨੀਸਾਂਨੀਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀਸਾਂਰੇਂਸਾਂ	ਸਾਂਰੇਂਨੀਸਾਂ	ਨ਼ੀਪ	ਨੀਸਾਂਰੇਂਸਾਂ	ਰੇਂਨੀਸਾਂ	ਸਾਂਰੇਂਨੀਸਾਂ	ਨ਼ੀਧਪਮ	ਨ਼ੀਮਪਮਰੇਮ	ਨੀਸਾ
	ਜਾਂऽਬੂऽ	ਝੈऽऽਤਾਂ	ਸੂਝੈ	ਸੋਈऽऽ	ਨਾऽऽऽ	ऽऽ	ਨऽਕੁऽ	ਆਖੈऽ	ਕੂऽऽऽ	ऽऽਕऽ	ਨऽਹੋऽऽऽ	ਈऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	4		X		0		2		0		3	

ਸ਼ਬਦ

ਸਾਰੰਗ ਮਹਲਾ ੫, ਚਉਪਦੇ ਘਰੁ ੧ (ਪੰਨਾ 1202)

ਸਤਿਗੁਰ ਮੂਰਤਿ ਕਉ ਬਲਿ ਜਾਉ ॥
ਅੰਤਰਿ ਪਿਆਸ ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਜਿਉ ਜਲ ਕੀ ਸਫਲ ਦਰਸਨੁ ਕਦਿ ਪਾਂਉ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਅਨਾਥਾ ਕੋ ਨਾਥੁ ਸਰਬ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕੁ ਭਗਤਿ ਵਛਲੁ ਹਰਿ ਨਾਉ ॥
ਜਾ ਕਉ ਕੋਇ ਨ ਰਾਖੈ ਪ੍ਰਾਣੀ ਤਿਸੁ ਤੂ ਦੇਹਿ ਅਸਰਾਉ ॥੧॥
ਨਿਧਰਿਆ ਧਰ ਨਿਗਤਿਆ ਗਤਿ ਨਿਥਾਵਿਆ ਤੂ ਥਾਉ ॥
ਦਹ ਦਿਸ ਜਾਂਉ ਤਹਾਂ ਤੂ ਸੰਗੇ ਤੇਰੀ ਕੀਰਤਿ ਕਰਮ ਕਮਾਉ ॥੨॥
ਏਕਸੁ ਤੇ ਲਾਖ ਲਾਖ ਤੇ ਏਕਾ ਤੇਰੀ ਗਤਿ ਮਿਤਿ ਕਹਿ ਨ ਸਕਾਉ ॥
ਤੂ ਬੇਅੰਤੁ ਤੇਰੀ ਮਿਤਿ ਨਹੀ ਪਾਈਐ ਸਭੁ ਤੇਰੋ ਖੇਲੁ ਦਿਖਾਉ ॥੩॥
ਸਾਧਨ ਕਾ ਸੰਗੁ ਸਾਧ ਸਿਉ ਗੋਸਟਿ ਹਰਿ ਸਾਧਨ ਸਿਉ ਲਿਵ ਲਾਉ ॥
ਜਨ ਨਾਨਕ ਪਾਇਆ ਹੈ ਗੁਰਮਤਿ ਹਰਿ ਦੇਹੁ ਦਰਸੁ ਮਨਿ ਚਾਉ ॥੪॥

ਰਾਗ ਸਾਮੰਤ ਸਾਰੰਗ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਪਮ	ਪ	ਪਰੇ	—	ਸਾ	ਰੇ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਰੇ	ਮ	ਰੇਮ	ਪਮ	ਰੇ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਸ	ਤਿ	ਗੁऽ	ਰ	ਮੂऽ	ऽ	ਰ	ਤਿ	ਕ	ਉ	ਬ	ਲਿ	ਜਾऽ	ऽऽ	ਉ	ऽ
	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਰੇ	ਮ	ਪ	ਮ	ਪ	ਪ	ਮ	ਪ	ਮ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਪ	—
	ਅੰ	ऽ	ਤ	ਰਿ	ਪਿ	ਆ	ਸ	ਚਾ	ਤ੍ਰਿ	ਕ	ਜਿ	ਉ	ਜ	ਲ	ਕੀ	ऽ
	ਮ	ਮ	ਪ	ਪ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਪ	ਮ	ਪਨ਼ੀ	ਧਪ	ਮਨ਼ੀ	ਪਮ	ਰੇ	ਸਾ
	ਸ	ਫ	ਲ	ਦਰ	ਸ	ਨੁ	ਕऽ	ਦਿऽ	ਪਾਂ	ऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਉ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਮ	ਮ	ਮ	ਮ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਅਨਾ	ऽ	ਥਾ	ਕੋ	ਨਾ	ऽ	ਥੁ	ਸ	ਰ	ਬ	ਪ੍ਰ	ਤਿ	ਪਾ	ऽ	ਲ	ਕੁ
	ਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਮਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਪਮ	ਪ
	ਭ	ਗ	ਤਿ	ਵ	ਛ	ਲੁ	ਹ	ਰਿ	ਨਾऽ	ऽ	ऽ	ऽ	ऽ	ऽ	ਉऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
1	ਨੀਸਾ	ਰੇਮ	ਪਨ੍ੀ	ਮਪ	ਸਾਂਨ੍ੀ	ਧਪ	ਪਨ੍ੀ	ਮਪ	ਮਪ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਨ੍ੀਧ	ਪਮ	ਰੇਮ	ਰੇਸਾ
2	ਸਾਰੇ	ਰੇਪ	ਮਰੇ	ਰੇਪ	ਨ੍ੀਧ	ਪਮ	ਮਰੇ	ਰੇਪ	ਰੇਮ	ਪਨੀ	ਮਪ	ਨੀਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਸਾਂਰੇਂ	ਮੰਰੇਂ	ਰੇਂਸਾਂ
3	ਰੇਂਸਾਂ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂਨ੍ੀ	ਨ੍ੀਧ	ਨ੍ੀਧ	ਧਪ	ਧਪ	ਪਮ	ਪਮ	ਮਰੇ	ਮਰੇ	ਰੇਸਾ	ਸਾਂਨ੍ੀ	ਧਪ	ਮਰੇ	ਰੇਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਰਾਗ ਸਰਵਨ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਆਸਾਵਰੀ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਨਵੀਨ ਅਤੇ ਅ-ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਸਾਰੰਗ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਅਤੇ ਧੈਵਤ ਸੁਰ ਕੋਮਲ, ਦੋਵੇਂ ਨਿਸ਼ਾਦ, ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਅਤੇ ਧੈਵਤ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹਨ। ਜਾਤੀ ਔੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਪੰਚਮ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਬਿਹਾਗ, ਮਧਮਾਦਿ ਅਤੇ ਆਸਾਵਰੀ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਆਸਾਵਰੀ ਤੇ ਸਾਰੰਗ ਦੀ ਛਾਇਆ ਸਪੱਸ਼ਟ ਰੂਪ ਨਾਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦਿਨ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਪਹਿਰ ਹੈ। ਸ਼ੁੱਧ ਧੈਵਤ ਵੀ ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦਾ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ ਰੇ ਮ ਪ ਨੀ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਨ਼ੀ ਧ ਪ, ਧੁ ਪ, ਮ ਰੇ, ਗੁ ਰੇ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਸਾ ਰੇ ਮ ਪ, ਨ਼ੀ ਧੁ ਪ, ਰੇ ਮ ਪ ਨ਼ੀ ਪ ਮ ਰੇ, ਗੁ ਰੇ ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਰੇ ਨ਼ੀ ਸਾ, ਮ ਰੇ ਮ, ਗੁ ਰੇ ਸਾ।
2. ਨ਼ੀ ਸਾ ਰੇ, ਨ਼ੀ ਸਾ ਨ਼ੀ ਪ਼, ਨ਼ੀਧ਼ੁ ਨ਼ੀ ਪ਼, ਮ ਪ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ।
3. ਸਾ, ਮ ਰੇ, ਰੇ ਮ ਪ, ਰੇ ਮ ਪ ਨ਼ੀ, ਧੁ ਮ ਪ, ਧੁ ਪ ਧ ਮ, ਰੇ ਮ ਪ, ਰੇ ਮ ਪ ਮ ਰੇ, ਗੁ ਰੇ ਸਾ।
4. ਪ ਮ ਪ, ਨ਼ੀ ਧ ਪ ਮ, ਮ ਪ ਨੀ ਸਾਂ, ਰੇ ਮ ਪ ਨੀ, ਸਾਂ ਨੀ ਸਾਂ, ਪ ਨੀ, ਸਾਂ ਰੇਂ ਨੀ ਸਾਂ ਰੇਂ ਨੀ ਸਾਂ, ਨੀ ਸਾਂ ਸਾਂ ਰੇਂ ਗੁ ਰੇਂ ਸਾਂ ਰੇਂ ਨੀ ਸਾਂ, ਮਂ ਰੇਂ, ਸਾਂ ਨ਼ੀ ਪ, ਮ ਪ, ਨ਼ੀ ਧੁ ਪ, ਮ ਪ ਨੀ ਸਾਂ, ਸਾਂ ਨ਼ੀ ਧੁ ਪ, ਮ ਗੁ, ਰੇ ਮ ਪ ਨ਼ੀ ਮ ਪ, ਮ ਰੇ ਮ, ਰੇ ਗੁ ਰੇ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਸਾਰੰਗ ਕੀ ਵਾਰ, ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੨ (ਪੰਨਾ 1238)

ਆਪਿ ਉਪਾਏ ਨਾਨਕਾ ਆਪੇ ਰਖੈ ਵੇਕ ॥
ਮੰਦਾ ਕਿਸ ਨੋ ਆਖੀਐ ਜਾਂ ਸਭਨਾ ਸਾਹਿਬੁ ਏਕੁ ॥
ਸਭਨਾ ਸਾਹਿਬੁ ਏਕੁ ਹੈ ਵੇਖੈ ਧੰਧੈ ਲਾਇ ॥
ਕਿਸੈ ਥੋੜਾ ਕਿਸੈ ਅਗਲਾ ਖਾਲੀ ਕੋਈ ਨਾਹਿ ॥
ਆਵਹਿ ਨੰਗੇ ਜਾਹਿ ਨੰਗੇ ਵਿਚੇ ਕਰਹਿ ਵਿਥਾਰ ॥
ਨਾਨਕ ਹੁਕਮੁ ਨ ਜਾਣੀਐ ਅਗੈ ਕਾਈ ਕਾਰ ॥੧॥

ਰਾਗ ਸਰਵਨ ਸਾਰੰਗ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਸਾ	ਸਾਰੇ	ਮ	ਪ	ਮਪ	ਧੁਪ	ਮਰੇ	ਰੇਮ	ਪ	—	ਨ਼ੀ	ਪ	ਮ	ਰੇ	ਗੁਰੇ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਆ	ऽऽ	ਪਿ	ਉ	ਪਾऽ	ऽऽ	ਏऽ	ऽऽ	ਨਾ	ऽ	ਨ	ऽ	ਕਾ	ऽ	ऽऽ	ऽ
	—	ਸਾਰੇ	ਮ	ਪ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਮ	ਪ	ਮਪ	ਧੁਪ	ਮਰੇ	—	ਗੁਰੇ	ਸਾ
	ऽ	ਆऽ	ऽ	ਪੇ	ਰ	ऽ	ਖੈ	ऽ	ਵੇ	ऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽ	ਕऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	—	ਮਪ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਪਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀਪ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਪਨੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਗੁਂਰੇਂ	ਨੀਸਾਂ
	ऽ	ਮੰऽ	ऽ	ਦਾ	ਕਿऽ	ਸ	ਨੋ	ऽ	ਆ	ऽऽ	ऽ	ਖੀ	ਐऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ
	ऽ	ਪ	ਪ	ਸਾਂਰੇਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਗੁਂਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਮਪ	ਧੁਪ
	ਜਾਂ	ਸ	ਭ	ਨਾऽ	ਸਾ	ऽ	ਹਿऽ	ਬੁ	ਏ	ऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਕੁ	ऽ	ऽऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

1	ਪਮ	ਪਨ਼ੀ	ਧੁਪ	ਮਪ	ਰੇਮ	ਪ	ਸਾਰੇ	ਮਪ	ਨ਼ੀਧ	ਧਪ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਧ	ਧਪ	ਰੇਂਸਾਂ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਪ
	ਪਮ	ਪਰੇ	ਗੁਗੁ	ਰੇਸਾ	ਰੇਂਸਾਂ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਪ	ਪਮ	ਮਰੇ	ਸਾ	ਰੇਂਸਾਂ	ਸਾਂਨੀ	ਨ਼ੀਪ	ਪਮ	ਮਰੇ	ਰੇਸਾ
2	ਸਾਰੇ	ਰੇਰੇ	ਮਪ	ਮਮ	ਪਪ	ਪਪ	ਨ਼ੀਪ	ਪਪ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਪ	ਪਮ	ਮਪ	ਧੁਪ	ਮਪ	ਗੁਰੇ	ਸਾ
	ਰੇਂਸਾਂ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਪ	ਪਮ	ਮਰੇ	ਸਾ	ਰੇਂਸਾਂ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਪਮ	ਮਰੇ	ਸਾ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਪ	ਪਮ	ਮਰੇ	ਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਸ਼ਬਦ

ਸਾਰੰਗ ਕੀ ਵਾਰ, ਮਹਲਾ ੧ (ਪੰਨਾ 1239)

ਆਖਣਿ ਅਉਖਾ ਸੁਨਣਿ ਅਉਖਾ ਆਖਿ ਨ ਜਾਪੀ ਆਖਿ ॥
ਇਕਿ ਆਖਿ ਆਖਹਿ ਸਬਦੁ ਭਾਖਹਿ ਅਰਧ ਉਰਧ ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ ॥
ਜੇ ਕਿਹੁ ਹੋਇ ਤ ਕਿਹੁ ਦਿਸੈ ਜਾਪੈ ਰੂਪੁ ਨ ਜਾਤਿ ॥
ਸਭਿ ਕਾਰਣ ਕਰਤਾ ਕਰੇ ਘਟ ਅਉਘਟ ਘਟ ਥਾਪਿ ॥
ਆਖਣਿ ਅਉਖਾ ਨਾਨਕਾ ਆਖਿ ਨ ਜਾਪੈ ਆਖਿ ॥

ਰਾਗ ਸਰਵਨ ਸਾਰੰਗ

ਚਾਰ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਸਰਗਮ	ਸਾ	ਮਰੇ	ਪ	ਮ	ਧਪ	ਮਰੇ	ਰੇਮ	ਪ	ਨ਼ੀਪ	ਮਰੇ	ਗੁਰੇ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਆ	ਖ਽	ਣਿ	ਅਉ	ਖਾ਽	਽਽	ਸੁ਽	ਨ	ਣਿ਽	ਅਉ	ਖਾ਽	਽
	ਨ਼ੀਸਾ	ਰੇਮ	ਪ	ਨੀਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਮਪ	ਧ਼	ਪ	ਮਰੇ	ਗੁਰੇ	ਸਾ
	ਆ਽	਽਽	ਖਿ	ਨ਽	਽	਽	ਜਾ਽	਽	ਪੀ	ਆ਽	਽਽	ਖਿ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ

	ਮਪ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਪਨੀ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਪਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂਰੇਂ	ਗੁਂਰੇਂ	ਸਾਂ
	ਇ਽	ਕਿ	ਆਖਿ	ਆ਽	਽਽	ਖਹਿ	ਸ਽	ਬ਽	ਦੁ	ਭਾ਽	਽਽	ਖਹਿ
	ਪ	ਪ	ਧ	ਸਾਂਰੇਂ	ਗੁਂਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨ਼ੀਪ	ਮਪ	ਧ਼ਪ	ਮਰੇ
	ਅ	ਰ	ਧ	ਉ਽	ਰ਽	ਧ	ਦਿ਽	ਨੁ਽	਽਽	ਰਾ਽	਽਽	ਤਿ਽
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		0		2		0		3		4	

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਸਾਰੰਗ ਕੀ ਵਾਰ, ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੨ (ਪੰਨਾ 1238)

ਜਿਨ ਵਡਿਆਈ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਕੀ ਤੇ ਰਤੇ ਮਨ ਮਾਹਿ ॥
ਨਾਨਕ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਏਕੁ ਹੈ ਦੂਜਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਹਿ ॥
ਨਾਨਕ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਮਨੈ ਮਾਹਿ ਪਾਈਐ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ॥
ਤਿਨ੍ਹੀ ਪੀਤਾ ਰੰਗ ਸਿਉ ਜਿਨ੍ ਕਉ ਲਿਖਿਆ ਆਦਿ ॥

ਰਾਗ ਸਰਵਨ ਸਾਰੰਗ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਸਾ	ਰੇ	ਮ	ਮ	ਪ	ਪ	ਧ	ਪ	ਮਪ	ਨੀਸਾਂ	ਨੀ	ਪ	ਧਪ	ਮਪ	ਮ	ਰੇ
ਸ਼ਬਦ	ਜਿ	ਨ	ਵ	ਡਿ	ਆ	ऽ	ਈ	ऽ	ਤੇऽ	ऽऽ	ਰੇ	ऽ	ਨਾऽ	ਮऽ	ਕੀ	ऽ
	ਸਾ	ਰੇ	ਸਾਨ਼ੀ	ਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀ	ਪ਼	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਸਾ	ਰੇਗੁ	ਰੇਸਾ	ਮਗੁ	ਰੇਸਾ
	ਤੇ	ऽ	ਰऽ	ऽ	ਤੇऽ	ऽऽ	ਮ	ਨ	ਮਾ	ऽ	ऽ	ऽ	ਹਿऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	3				X				2				0			

ਅੰਤਰਾ

	ਮ	ਪ	ਨੀਧ਼	ਨੀਪ	ਪ	ਪ	ਨੀਪ	ਮਪ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਨਾ	ऽ	ਨऽ	ਕऽ	ਅੰ	ऽ	ਮ੍ਰਿऽ	ਤੁऽ	ਏ	ऽ	ਕੁ	ऽ	ਹੈ	ऽ	ऽ	ऽ
	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਮਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀਧ	ਨੀਪ	ਮਪ	ਨੀਸਾਂ	ਨੀ	ਪ	ਮ	ਰੇ	ਰੇਗੁ	ਰੇਸਾ
	ਦੂऽ	ऽऽ	ਜਾ	ऽ	ਅੰऽ	ऽ	ਮ੍ਰਿऽ	ਤੁऽ	ਨਾऽ	ऽऽ	ऽ	ऽ	ਹਿ	ऽ	ऽऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	3				X				2				0			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਰਾਗ ਲੰਕ ਦਹਨ ਸਾਰੰਗ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਕਾਫੀ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਨਿਸ਼ਾਦ ਤੇ ਗੰਧਾਰ ਸੁਰ ਕੋਮਲ ਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਸ਼ੁੱਧ ਨਿਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਕੋਮਲ ਨਿ਼ਸ਼ਾਦ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਗੰਧਾਰ ਸੁਰ ਵਕਰ ਰੂਪ ਨਾਲ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਗ-ਧ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹਨ। ਜਾਤੀ ਔੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਚਲਨ ਸਾਰੰਗ ਅੰਗ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦਿਨ ਦਾ ਤੀਸਰਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ ਰੇ ਮ ਪ, ਨ਼ੀ ਪ ਨੀ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਧ ਨ਼ੀ ਪ, ਮ ਪ, ਮਗ਼ੁ ਮਗ਼ੁ ਮ ਰੇ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਸਾਂ ਧ ਨ਼ੀ ਪ, ਮ ਗ਼ੁ ਮ ਰੇ ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਰੇ ਸਾ, ਧ਼ ਨ਼ੀ ਪ਼, ਮ਼ ਪ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ, ਸਾਂ ਨ਼ੀ ਪ, ਮ ਪ ਨੀ ਸਾਂ, ਪਨ਼ੀ ਮਪ ਰੇ, ਪਗ਼ੁ ਮਰੇ ਸਾ।
2. ਸਾਰੇ ਮਰੇ ਪ, ਰੇ ਮ ਪ ਨ਼ੀ, ਮ ਪ, ਸਾਂ ਨ਼ੀ ਪ, ਮ ਗ਼ੁ ਮ ਰੇ ਸਾ, ਰੇ ਮ ਪ ਨ਼ੀ, ਧ ਨ਼ੀ ਪ, ਮ ਪ ਨੀ, ਸਾਂ ਨੀ ਸਾਂ, ਪ ਨੀ ਸਾਂ ਰੇਂ ਨੀ ਸਾਂ, ਮੰਰੇਂ, ਸਾਂ ਰੇਂ ਨੀ ਸਾਂ, ਰੇਂ ਸਾਂ ਨੀ ਸਾਂ, ਨ਼ੀਧ ਨ਼ੀ ਪ, ਪਗ਼ੁ ਮਰੇ, ਰੇ ਮ ਪ ਨ਼ੀ ਪ ਮ ਰੇ ਸਾ ਨ਼ੀ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1235-36)

ਅਗਮ ਅਗਾਧਿ ਸੁਨਹੁ ਜਨ ਕਥਾ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਅਚਰਜ ਸਭਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਸਦਾ ਸਦਾ ਸਤਿਗੁਰ ਨਮਸਕਾਰ ॥ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਗੁਨ ਗਾਇ ਅਪਾਰ ॥
ਮਨ ਭੀਤਰਿ ਹੋਵੈ ਪਰਗਾਸੁ ॥ ਗਿਆਨ ਅੰਜਨੁ ਅਗਿਆਨ ਬਿਨਾਸੁ ॥੧॥
ਮਿਤਿ ਨਾਹੀ ਜਾ ਕਾ ਬਿਸਥਾਰੁ ॥ ਸੋਭਾ ਤਾ ਕੀ ਅਪਰ ਅਪਾਰ ॥
ਅਨਿਕ ਰੰਗ ਜਾ ਕੇ ਗਨੇ ਨ ਜਾਹਿ ॥ ਸੋਗ ਹਰਖ ਦੁਹਹੂ ਮਹਿ ਨਾਹਿ ॥੨॥
ਅਨਿਕ ਬ੍ਰਹਮੇ ਜਾ ਕੇ ਬੇਦ ਧੁਨਿ ਕਰਹਿ ॥ ਅਨਿਕ ਮਹੇਸ ਬੈਸਿ ਧਿਆਨੁ ਧਰਹਿ ॥
ਅਨਿਕ ਪੁਰਖ ਅੰਸਾ ਅਵਤਾਰ ॥ ਅਨਿਕ ਇੰਦ੍ਰ ਊਭੇ ਦਰਬਾਰ ॥੩॥
ਅਨਿਕ ਪਵਨ ਪਾਵਕ ਅਰੁ ਨੀਰ ॥ ਅਨਿਕ ਰਤਨ ਸਾਗਰ ਦਧਿ ਖੀਰ ॥
ਅਨਿਕ ਸੂਰ ਸਸੀਅਰ ਨਖਿਆਤਿ ॥ ਅਨਿਕ ਦੇਵੀ ਦੇਵਾ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ॥੪॥
ਅਨਿਕ ਬਸੁਧਾ ਅਨਿਕ ਕਾਮਧੇਨ ॥ ਅਨਿਕ ਪਾਰਜਾਤ ਅਨਿਕ ਮੁਖਿ ਬੇਨ ॥
ਅਨਿਕ ਅਕਾਸ ਅਨਿਕ ਪਾਤਾਲ ॥ ਅਨਿਕ ਮੁਖੀ ਜਪੀਐ ਗੋਪਾਲ ॥੫॥
ਅਨਿਕ ਸਾਸਤ੍ਰ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਪੁਰਾਨ ॥ ਅਨਿਕ ਜੁਗਤਿ ਹੋਵਤ ਬਖਿਆਨ ॥
ਅਨਿਕ ਸਰੋਤੇ ਸੁਨਹਿ ਨਿਧਾਨ ॥ ਸਰਬ ਜੀਅ ਪੂਰਨ ਭਗਵਾਨ ॥੬॥
ਅਨਿਕ ਧਰਮ ਅਨਿਕ ਕੁਮੇਰ ॥ ਅਨਿਕ ਬਰਨ ਅਨਿਕ ਕਨਿਕ ਸੁਮੇਰ ॥
ਅਨਿਕ ਸੇਖ ਨਵਤਨ ਨਾਮੁ ਲੇਹਿ ॥ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਾ ਅੰਤੁ ਨ ਤੇਹਿ ॥੭॥
ਅਨਿਕ ਪੁਰੀਆ ਅਨਿਕ ਤਹ ਖੰਡ ॥ ਅਨਿਕ ਰੂਪ ਰੰਗ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ॥
ਅਨਿਕ ਬਨਾ ਅਨਿਕ ਫਲ ਮੂਲ ॥ ਆਪਹਿ ਸੂਖਮ ਆਪਹਿ ਅਸਥੂਲ ॥੮॥
ਅਨਿਕ ਜੁਗਾਦਿ ਦਿਨਸ ਅਰੁ ਰਾਤਿ ॥ ਅਨਿਕ ਪਰਲਉ ਅਨਿਕ ਉਤਪਾਤਿ ॥
ਅਨਿਕ ਜੀਅ ਜਾ ਕੇ ਗ੍ਰਿਹ ਮਾਹਿ ॥ ਰਮਤ ਰਾਮ ਪੂਰਨ ਸ੍ਰਬ ਠਾਂਇ ॥੯॥
ਅਨਿਕ ਮਾਇਆ ਜਾ ਕੀ ਲਖੀ ਨ ਜਾਇ ॥ ਅਨਿਕ ਕਲਾ ਖੇਲੈ ਹਰਿ ਰਾਇ ॥
ਅਨਿਕ ਧੁਨਿਤ ਲਲਿਤ ਸੰਗੀਤ ॥ ਅਨਿਕ ਗੁਪਤ ਪ੍ਰਗਟੇ ਤਹ ਚੀਤ ॥੧੦॥
ਸਭ ਤੇ ਊਚ ਭਗਤ ਜਾ ਕੈ ਸੰਗਿ ॥ ਆਠ ਪਹਰ ਗੁਨ ਗਾਵਹਿ ਰੰਗਿ ॥
ਅਨਿਕ ਅਨਾਹਦ ਆਨੰਦ ਝੁਨਕਾਰ ॥ ਉਆ ਰਸ ਕਾ ਕਛੁ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰ ॥੧੧॥
ਸਤਿ ਪੁਰਖੁ ਸਤਿ ਅਸਥਾਨੁ ॥ ਊਚ ਤੇ ਊਚ ਨਿਰਮਲ ਨਿਰਬਾਨੁ ॥
ਅਪੁਨਾ ਕੀਆ ਜਾਨਹਿ ਆਪਿ ॥ ਆਪੇ ਘਟਿ ਘਟਿ ਰਹਿਓ ਬਿਆਪਿ ॥
ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਨਾਨਕ ਦਇਆਲ ॥ ਜਿਨਿ ਜਪਿਆ ਨਾਨਕ ਤੇ ਭਏ ਨਿਹਾਲ ॥੧੨॥

ਰਾਗ ਲੰਕ ਦਹਨ ਸਾਰੰਗ

ਝਪਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਸਰਗਮ	ਸਾ	ਰੇ	ਮ	ਰ਼ੇ	ਸਾ	ਸਾਰੇ	ਨ਼ੀ	ਰੇ .	ਸਾ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਅਗ	ਮ	ਅਗਾ	ऽ	ਧਿ	ਸੁਨਹੁ	ਜਨ	ਕ	ऽ	ਥਾ
	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਮਰੇ	ਮ	ਰੇ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਪਨ਼ੀ	—	ਪ
	ਪਾ	ਰ	ਬ੍ਰਹ	ਮ	ਕੀ	ਅਚ	ਰਜ	ਸऽ	ऽ	ਭਾ
	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਰੇਮ	ਮ	ਰੇ	ਰੇ	ਰੇ	ਮਗੁ	ਮ	ਪ
	ਸ	ਦਾਸ	ਦਾऽ	ऽ	ਸਤਿ	ਗੁ	ਰ	ਨਮਸ	ਕਾ	ਰ
	ਮਗੁ	ਮ	ਮਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	ਰੇ	ਸਾ	ਰੇਨ਼ੀ	ਸਾ	ਸਾ
	ਗੁऽ	ਰ	ਕਿਰ	ਪਾ	ਤੇ	ਗੁਨ	ਗਾ	ਇਅ	ਪਾ	ਰ
	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਪ	ਮ	ਮ	ਨ਼ੀ	ਪਮ	ਪ
	ਮ	ਨ	ਭੀ	ਤ	ਰਿ	ਹੋ	ਵੈ	ਪਰ	ਗਾऽ	ਸੁ
	ਰੇ	ਮ	ਪ	ਮਗੁ	ਮ	ਮ	ਰੇ	ਸਾਨ਼ੀ	ਸਾ	ਸਾ
	ਗਿਆ	ਨ	ਅੰ	ਜਨੁ	ਅਗਿ	ਆਨ	ਬਿ	ਨਾऽ	ऽ	ਸੁ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		2			0		3		

ਅੰਤਰਾ

	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਪਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਮਿਤਿ	ਨਾ	ਹੀ	ऽ	ਜਾ	ਕਾऽ	ਬਿਸ	ਥਾ	ऽ	ਰੁ
	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਮਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀਪ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨ਼ੀ	ਪ
	ਸੋ	ਭਾ	ਤਾ	ऽ	ਕੀ	ਅਪ	ਰਅ	ਪਾ	ऽ	ਰ
	ਮਗੁ	ਗੁ	ਮਗੁ	ਮ	ਪ	ਮਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ
	ਅਨਿ	ਕਰੰ	ਗऽ	ਜਾ	ਕੇ	ਗਨੇ	ਨ	ਜਾ	ऽ	ਹਿ
	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਪਨ਼ੀ	ਮਪ	ਰੇਮ	ਸਾਰੇ	ਨ਼ੀਸਾ	ਰੇਮ	ਰੇਸਾ
	ਸੋ	ਗ	ਹ	ਰऽ	ਖऽ	ਦੁਹ	ਹੂऽ	ਮਹਿ	ਨਾऽ	ਹਿऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		2			0		3		

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਰਾਗ ਲੰਕ ਦਹਨ ਸਾਰੰਗ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਮ	ਮ਼ਰੇ	ਮ	ਪ	ਸਾਂ	ਸਾਂਧ	ਧ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਪ	ਮ	ਪ
ਸ਼ਬਦ	ਅ	ਨਿ	ਕ	ਧੁ	ਨਿऽ	ਤ	ਲ	ਲਿ	ਤऽ	ऽ	ऽ	ਸੰ	ਗੀ	ऽ	ਤ	ऽ
	ਸਾ	ਸਾ	ਮ	ਮ	ਮਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਰੇ	—	ਸਾ	ਸਾ	ਮਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ
	ਅ	ਨਿ	ਕ	ਗੁ	ਪऽ	ਤ	ਪ੍ਰ	ਗ	ਟੇ	ऽ	ਤ	ਹ	ਚੀऽ	ऽ	ਤ	ऽ
	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	ਮ਼ਰੇ	ਮ	ਮ	ਪ	ਪ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ऽ	ਨ਼ੀਮ	ਪ
	ਅ	ਨਿ	ਕ	ਮਾऽ	ਇ	ਆ	ਜਾ	ਕੀ	ਲ	ਖੀ	ऽ	ਨ	ਜਾ	ऽ	ऽऽ	ਇ
	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਮ	ਰੇ	ਮ	ਪ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਮਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ
	ਅ	ਨਿ	ਕ	ਕ	ਲਾ	ऽ	ਖੇ	ऽ	ਲੈ	ऽ	ਹ	ਰਿ	ਰਾऽ	ऽ	ਇ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਮ	ਮ	ਮ	ਮ	ਪ	ਪ	ਨੀ	ਨੀ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਸ	ਭ	ਤੇ	ਊ	ऽ	ਚ	ਭਗ	ਤ	ਜਾ	ऽ	ਕੈ	ऽ	ਸੰ	ऽ	ਗਿ	ऽ
	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਮਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਪ	—
	ਆ	ऽ	ਠ	ਪ	ਹ	ਰ	ਗੁ	ਨ	ਗਾ	ऽ	ਵ	ਹਿ	ਰੰ	ऽ	ਗਿ	ऽ
	ਪ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਮਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਧ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਪ
	ਅ	ਨਿ	ਕ	ਅ	ਨਾ	ऽ	ਹ	ੱਦ	ਆ	ਨੰ	ਦ	ਝੁਨ	ਕਾ	ऽ	ਰ	ऽ
	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਪ	ਮ	ਮ	ਮ਼ਰੇ	ਮ	ਪ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ
	ਉ	ਆ	ਰ	ਸ	ਕਾ	ऽ	ਕऽ	ਛੁ	ਅੰ	ਤੁ	ਨ	ऽ	ਪਾ	ऽ	ਰ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਰਾਗ ਸੁਰਟਿ-ਸਾਰੰਗ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਕਾਫੀ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸਾਰੰਗ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਗੰਧਾਰ ਕੋਮਲ ਨਿਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਸ਼ੁਧ ਗੰਧਾਰ ਅਤੇ ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਕੋਮਲ ਗੰਧਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਮੱਧਮ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਭ ਅਤੇ ਧੈਵਤ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹਨ। ਜਾਤੀ ਔੜਵ-ਔੜਵ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਸੋਰਠਿ, ਮਧਮਾਦ ਅਤੇ ਧਾਨੀ ਰਾਗ ਦੇ ਮੇਲ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੋਰਠਿ ਤੇ ਮਧਮਾਦ ਦੀ ਛਾਇਆ ਸਪੱਸ਼ਟ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦਿਨ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ ਗ ਮ ਪ ਨ਼ੀ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਨ਼ੀ ਪ ਮ ਗ਼ੁ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਗ ਮ ਪ ਨ਼ੀ ਸਾਂ, ਸਾਂ ਨ਼ੀ ਪ ਮ ਗ਼ੁ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਸਾਰਗ ਛੰਤ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1237)

ਪੂਛਉ ਸੰਤ ਮੇਰੋ ਠਾਕੁਰੁ ਕੈਸਾ॥ ਹੀਉ ਅਰਾਪਉਂ ਦੇਹੁ ਸਦੇਸਾ॥
ਦੇਹੁ ਸਦੇਸਾ ਪ੍ਰਭ ਜੀਉ ਕੈਸਾ ਕਹ ਮੋਹਨ ਪਰਵੇਸਾ॥
ਅੰਗ ਅੰਗ ਸੁਖਦਾਈ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮਾਈ ਥਾਨ ਥਾਨੰਤਰ ਦੇਸਾ॥
ਬੰਧਨ ਤੇ ਮੁਕਤਾ ਘਟਿ ਘਟਿ ਜੁਗਤਾ ਕਹਿ ਨ ਸਕਉ ਹਰਿ ਜੈਸਾ॥
ਦੇਖਿ ਚਰਿਤ ਨਾਨਕ ਮਨੁ ਮੋਹਿਓ ਪੂਛੈ ਦੀਨੁ ਮੇਰੋ ਠਾਕੁਰੁ ਕੈਸਾ॥੩॥

ਰਾਗ ਸੁਰਟਿ-ਸਾਰੰਗ

ਚਾਰ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਸਰਗਮ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਮਗੁ	ਮ	ਸਾ,	ਸਾ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਠਾ	ਕੁ	ਰੁ	ਕੈਨ	ਨ	ਸਾ,	ਪੂ	ਛ	ਉ	ਸੰਤ	ਮੇ	ਰੋ
	ਮ	ਗ	ਪ	ਮ	ਗੁ	ਸਾ	ਮ	ਗ	ਮ	ਪ	ਨੀ	ਪ
	ਠਾ	ਕੁ	ਰੁ	ਕੈ	ਨ	ਸਾ	ਹੀ	ਉ	ਅ	ਰਾ	ਪ	ਉਂ
	ਸਾਂ	ਨੀ	ਪ	ਸਾ	ਗ	ਪ	ਮ	ਗ	ਪ	ਮ	ਗੁ	ਸਾ
	ਦੇ	ਹੁ	ਸ	ਦੇ	ਸਾ	ਨ	ਠਾ	ਕੁ	ਰੁ	ਕੈ	ਨ	ਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ

	ਮ	ਗ	ਮ	ਪ	ਨੀ	ਪ	ਮਪ	ਨ਼ੀ	ਨੀ	ਪਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਦੇ	ਹੁ	ਸ	ਦੇ	ਨ	ਸਾ	ਪ੍ਰਭ	ਜੀ	ਉ	ਕੈਨ	ਨ	ਸਾ
	ਨੀ	ਪ	ਗੁ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਪ	ਗ	ਪ	ਮ	ਗੁ	—	ਸਾ
	ਕ	ਹ	ਮੋ	ਨ	ਹ	ਨ	ਪ	ਰ	ਨ	ਵੇ	ਨ	ਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		0		2		0		3		4	

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਰਾਗ ਸੂਰ ਸਾਰੰਗ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਕਾਫੀ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਸਾਰੰਗ ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਸੁਰ ਕੋਮਲ, ਦੋਵੇਂ ਨਿਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸ਼ੁੱਧ ਅਤੇ ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਕੋਮਲ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਮੱਧਮ ਅਤੇ ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਅਤੇ ਧੈਵਤ ਅਤੇ ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਧੈਵਤ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹੈ। ਜਾਤੀ ਔੜਵ-ਛਾੜਵ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਭੂਪਾਲੀ ਅਤੇ ਸ਼ੁੱਧ-ਸਾਰੰਗ ਦੇ ਮੇਲ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਭਗਤੀ ਰਸ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦਿਨ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਪਹਿਰ ਹੈ, ਪਰ ਵਰਖਾ ਰੁੱਤ ਵਿਚ ਹਰ ਸਮੇਂ ਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ ਰੇ ਮ ਪ ਨੀ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਨ਼ੀ ਪ ਮ ਰੇ ਗ਼ੁ ਰੇ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਸਾ ਰੇ ਨ਼ੀ ਸਾ, ਰੇ ਮ ਰੇ, ਨ਼ੀ ਪ ਮ ਰੇ, ਗ਼ੁ ਰੇ ਸਾ ਨ਼ੀ ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਰੇ ਨ਼ੀ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਸਾ ਪ਼ ਮ਼ ਪ਼ ਨ਼ੀ, ਪ਼ ਮ਼ ਪ਼, ਮ਼ ਪ਼ ਨ਼ੀ, ਪ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ।
2. ਪ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ ਰੇ ਗ਼ੁ, ਸਾ ਰੇ—ਨ਼ੀ ਸਾ, ਰੇ ਨ਼ੀ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਪ, ਮ ਪ ਮ ਰੇ, ਗ਼ੁ ਰੇ ਸਾ।
3. ਮ ਰੇ ਗ਼ੁ ਰੇ ਸਾ ਨ਼ੀ ਸਾ, ਮ ਰੇ—ਮ ਪ ਨ਼ੀ—, ਮ ਪ, ਰੇ ਮ ਪ ਨੀ, ਸਾਂ ਨੀ ਸਾਂ, ਪ ਨ਼ੀ ਪ, ਰੇ ਮ ਰੇ, ਗ਼ੁ ਰੇ ਸਾ ਨ਼ੀ ਸਾ, ਰੇ ਮ ਪ ਨੀ ਸਾਂ, ਸਾਂ ਨ਼ੀ ਨ਼ੀ ਪ, ਮ ਪ ਨੀ ਸਾਂ, ਮੰ ਰੇਂ, ਸਾਂ ਰੇ ਗ਼ੁੰ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਰੇਂ ਨੀ ਸਾਂ, ਮ ਪ ਨੀ ਸਾਂ ਰੇਂ, ਸਾਂ, ਨ਼ੀ ਪ, ਮ ਰੇ, ਰੇ ਮ ਪ ਨੀ ਸਾਂ ਨ਼ੀ ਪ ਮ ਰੇ, ਮ ਰੇ ਗ਼ੁ ਰੇ ਸਾ, ਰੇ ਨ਼ੀ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਸਾਰੰਗ ਕੀ ਵਾਰ, ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੨ (ਪੰਨਾ 1239)

ਤਿਸੁ ਸਿਉ ਕੈਸਾ ਬੋਲਣਾ ਜਿ ਆਪੇ ਜਾਣੈ ਜਾਣੁ ॥
ਚੀਰੀ ਜਾ ਕੀ ਨਾ ਫਿਰੈ ਸਾਹਿਬੁ ਸੋ ਪਰਵਾਣੁ ॥
ਚੀਰੀ ਜਿਸ ਕੀ ਚਲਣਾ ਮੀਰ ਮਲਕ ਸਲਾਰ ॥
ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਨਾਨਕਾ ਸਾਈ ਭਲੀ ਕਾਰ ॥
ਜਿਨ੍ਾ ਚੀਰੀ ਚਲਣਾ ਹਥਿ ਤਿਨ੍ਾ ਕਿਛੁ ਨਾਹਿ ॥
ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਫੁਰਮਾਣੁ ਹੋਇ ਉਠੀ ਕਰਲੈ ਪਾਹਿ ॥
ਜੇਹਾ ਚੀਰੀ ਲਿਖਿਆ ਤੇਹਾ ਹੁਕਮੁ ਕਮਾਹਿ ॥
ਘਲੇ ਆਵਹਿ ਨਾਨਕਾ ਸਦੇ ਉਠੀ ਜਾਹਿ ॥੧॥

ਰਾਗ ਸੂਰ ਸਾਰੰਗ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਨ਼ੀ	ਸਾਰੇ	ਨ਼ੀ	ਪ਼	ਮ਼	ਪ਼	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਮ	—	ਰੇਮ	ਪ	ਮ	ਰੇ	ਗੁਰੇ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਤਿ	ਸੁऽ	ਸਿ	ਉ	ਕੈ	ऽ	ਸਾ	ऽ	ਬੋ	ऽ	ऽऽ	ਲ	ਣਾ	ऽ	ऽऽ	ऽ
	ਸਾ	ਪਨ਼ੀ	ਸਾ	ਰੇ	ਸਾ	ਮ	ਮ	ਮ਼	ਨੀ	ਪ	ਮੰ	ਰੇ	ਮ	—	ਸਾ	—
	ਜਿ	ਆऽ	ऽ	ਪੇ	ਜਾ	ऽ	ਣੈ	ऽ	ਜਾ	ऽ	ऽ	ऽ	ऽ	ऽ	ਣੁ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਅੰਤਰਾ

	—	ਮ	ਪ	ਨੀ	ਪਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਪ	ਮ	ਪ	ਮਪ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂ	—
	ऽ	ਚੀ	ऽ	ਰੀ	ਜਾऽ	ऽ	ਕੀ	ऽ	ਨਾ	ऽ	ऽ	ਫਿ	ਰੈऽ	ऽऽ	ऽ	ऽ
	ਰੇਂ	ਮੰਰੇਂ	ਗੁੰਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਪਨੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਪ	ਮਪ	ਨੀਪ	ਮਰੇ	ਸਾ
	ਸਾ	ऽऽ	ਹਿऽ	ਬੁ	ਸੋ	ऽ	ਪऽ	ਰऽ	ਵਾ	ऽ	ऽ	ऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਣੁऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

1	ਨ਼ੀਨ਼ੀ ਸਾਰੇ ਨ਼ੀਸਾ ਸਾ	ਨ਼ੀਪ਼ ਨ਼ੀਪ਼ ਮ਼ਪ਼ ਨ਼ੀਸਾ	ਗੁਰੇ ਸਾਰੇ ਰੇਸਾ ਨ਼ੀਸਾ	ਰੇਮ ਪਰੇ ਮਮ ਰੇਸਾ
2	ਸਾਰੇ ਗੁਰੇ ਸਾਰੇ ਨ਼ੀਸਾ	ਸਾਰੇ ਮਪ ਨੀਪ ਮਪ	ਰੇਰੇ ਮਪ ਨੀਨੀ ਮਪ	ਸਾਂਸਾਂ ਨੀਪ ਮਪ ਨੀਪ
3	ਸਾਰੇ ਮਪ ਨੀਸਾਂ ਰੇਂਸਾਂ	ਰੇਮ ਪਮ ਰੇਗੁ ਰੇਸਾ	ਰੇਸਾ ਨ਼ੀਸਾ ਪਨੀ ਨੀਪ	ਸਾਂਨੀ ਨੀਪ ਮਰੇ ਨ਼ੀਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0	3	x	2

ਸ਼ਬਦ

ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੪ ਪੜਤਾਲ (ਪੰਨਾ 1202)

ਜਪਿ ਮਨ ਗੋਵਿੰਦੁ ਹਰਿ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੁਣੀ ਨਿਧਾਨੁ, ਸਭ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਕਾ ਪ੍ਰਭੋ,
ਮੇਰੇ ਮਨ ਹਰਿ ਬੋਲਿ ਹਰਿ ਪੁਰਖੁ ਅਬਿਨਾਸੀ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰੇ ਸੋ ਪੀਐ ਜਿਸੁ ਰਾਮੁ ਪਿਆਸੀ ॥
ਹਰਿ ਆਪਿ ਦਇਆਲੁ ਦਇਆ ਕਰਿ ਮੇਲੈ ਜਿਸੁ ਸਤਿਗੁਰੂ,
ਸੋ ਜਨੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਚਖਾਸੀ ॥੧॥
ਜੋ ਜਨ ਸੇਵਹਿ ਸਦ ਸਦਾ ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਹਰੇ ਤਿਨ ਕਾ ਸਭ ਦੂਖੁ ਭਰਮੁ ਭਉ ਜਾਸੀ ॥
ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਨਾਮੁ ਲਏ ਤਾਂ ਜੀਵੈ, ਜਿਉ ਚਾਤ੍ਰਿਕੁ ਜਲਿ ਪੀਐ ਤ੍ਰਿਪਤਾਸੀ ॥੨॥

ਰਾਗ ਸੂਰ ਸਾਰੰਗ, ਪੜਤਾਲ

ਕਹਿਰਵਾ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਰੇ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਪ਼
ਸ਼ਬਦ	ਜ	ਪਿ	ਮ	ਨ	ਗੋ	ਵਿੰ	ਦੁ	਽	ਹ	ਰਿ	ਗੋ	਽	ਵਿੰ	਽	ਦੁ	਽
	ਪ਼	ਰੇ	ਰੇ	ਰੇ	ਰੇ	ਰੇ	ਮ	ਰੇ	ਪ	ਮ	ਰੇ	ਮ	ਰੇ	ਗੁ	ਰੇ	ਸਾ
	ਗੁ	ਣੀ	਽	ਨਿ	ਧਾ	਽	ਨੁ	਽	ਸ	ਭ	ਸ੍ਰਿ	ਸਟਿ	ਕਾ	਽	ਪ੍ਰ	ਭੋ
	ਸਾ	ਰੇ	ਮ	ਪ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਪ	ਮ	ਰੇ	ਮ	ਰੇ	ਰੇ	ਗੁ	ਰੇ	ਸਾ
	ਮੇ	ਰੇ	ਮ	ਨ	ਹ	ਰਿ	ਬੋ	ਲਿ	ਹ	ਰਿ	ਪੁ	ਰਖੁ	ਅ	ਬਿ	ਨਾ	ਸੀ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x				0				x				0			

ਅੰਤਰਾ (1) ਭਾਲ ਸੂਲਫਾਕਤਾ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਸਰਗਮ	ਮ	ਮ	ਮ	ਮ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਪ	ਪ	ਪ
ਸ਼ਬਦ	ਹ	ਰਿ	ਕਾ	ਨਾ	ਮੁ	ऽ	ਅੰ	ਮ੍ਰਿ	ऽ	ਤੁ
	ਮ	ਪ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਹ	ਰਿ	ਹ	ਰਿ	ਹ	ਰੇ	ਸੋ	ऽ	ਪੀ	ਐ
	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਮ	ਰੇ	ਗੁ	ਰੇ	ਸਾ	—
	ਜਿ	ਸੁ	ਰਾ	ਮੁ	ਪਿਆ	ऽ	ऽ	ਸੀ	ऽ	ऽ
	ਮ	ਮ	ਮ	ਮ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਪ	ਪ	ਪ
	ਹਰਿ	ਆ	ਪਿਦਇ.ਆਲੁ		ਦਇ	ਆ	ਕਰਿ	ਮੇ	ऽ	ਲੈ
	ਮ	ਪ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਜਿ	ਸੁ	ਸ	ਤਿ	ਗੁ	ਰੂ	ਸੋ	ऽ	ਜ	ਨੁ
	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਮ	ਰੇ	ਗੁ	ਰੇ	ਸਾ	—
	ਹਰਿ	ਹ	ਰਿ	ਨਾ	ਮੂ	ਚ	ਖਾ	ऽ	ਸੀ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x		0		2		3		0	

ਅੰਤਰਾ (2) ਭਾਲ ਦਾਦਰਾ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6
ਸਰਗਮ	ਸਾ	ਰੇ	ਮ	ਪਨ਼ੀ	ਪਮ	ਪ	ਨ਼ੀਪ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
ਸ਼ਬਦ	ਜੋ	ਜ	ਨ	ਸੇऽ	ਵਹਿ	ਸਦ	ਸਦਾ	ਮੇ	ਰਾ	ਹਰਿ	ਹ	ਰੇ
	ਰੇਂਮੰ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਗੁਂਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀਪ	ਮਪ	ਨੀਸਾਂ	ਨ਼ੀਪ	ਮਰੇ	ਸਾ
	ਤਿਨ	ਕਾ	ऽ	ਸਭ	ਦੂऽ	ਖੁ	ਭਰ	ਮੁऽ	ਭਉ	ਜਾऽ	ऽऽ	ਸੀ
	ਸਾ	ਰੇ	ਮ	ਪਨ਼ੀ	ਪਮ	ਪ	ਨ਼ੀਪ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਜਨੁ	ਨਾ	ਨਕੁ	ਨਾऽ	ऽऽ	ਮੁ	ਲऽ	ਏ	ਤਾਂ	ਜੀऽ	ਵੈ	ऽ
	ਰੇਂਮੰ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਗੁਂਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀਪ	ਮਪ	ਨੀਸਾਂ	ਨ਼ੀਪ	ਮਰੇ	ਸਾ
	ਜਿਉ	ਚਾ	ਤ੍ਰਿਕ	ਜਲਿ	ਪੀऽ	ਐ	ਤ੍ਰਿऽ	ਪऽ	ऽऽ	ਤਾऽ	ऽऽ	ਸੀ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x			0			x			0		

ਰਾਗ ਗੁਰਦੇਵ-ਸਾਰੰਗ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਕਾਫੀ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸੁਰ ਕੋਮਲ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸਦੇ ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਧੈਵਤ ਤੇ ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਜਾਤੀ ਛਾੜਵ-ਛਾੜਵ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਅਪ੍ਰਚਲਿਤ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਚਲਨ ਸਾਰੰਗ ਅੰਗ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਰਿਸ਼ਭ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਪੰਚਮ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਦੀ ਰਚਨਾ ਭੈਰਵੀ, ਮਧਮਾਦਿ-ਸਾਰੰਗ ਅਤੇ ਮਾਲਕੌਂਸ ਦੇ ਮੇਲ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਭੈਰਵੀ ਤੇ ਮਾਲਕੌਂਸ ਦੀ ਛਾਇਆ ਜ਼ਿਆਦਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦਿਨ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ ਰੇ ਗੁ ਮ ਪ ਨੁ਼ੀ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਨੁ਼ੀ ਧ ਪ ਮ ਰੇ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਸਾ ਰੇ ਗੁ ਮ ਪ, ਧ ਮ ਪ, ਸਾਂ ਨੁ਼ੀ ਧ ਪ ਮ ਪ, ਮ ਰੇ, ਸਾ ਨ਼ੀ ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਸਾ ਨ਼ੀ—ਸਾ, ਪ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ ਰੇ—ਗੁ, ਸਾ ਰੇ ਨ਼ੀ ਸਾ।
2. ਪ ਮ ਰੇ, ਮ ਰੇ, ਰੇ ਗੁ ਰੇ ਸਾ, ਰੇ ਨ਼ੀ ਸਾ।
3. ਸਾ ਰੇ ਗੁ, ਮ ਪ ਮ ਰੇ, ਪ ਮ ਰੇ, ਸਾ ਰੇ ਨ਼ੀ ਸਾ, ਰੇ ਗੁ ਮ ਪ, ਨੁ਼ੀ ਧ ਮ ਪ, ਸਾਂ ਨੁ਼ੀ ਧ ਪ, ਧ ਮ ਪ, ਨੁ਼ੀ ਧ ਪ ਮ, ਪ ਮ ਰੇ, ਸਾ ਰੇ ਮ ਪ, ਗੁ ਮ ਪ, ਰੇ ਮ ਰੇ, ਸਾ ਰੇ ਸਾ।
4. ਪ ਮ—ਪ, ਗੁ ਮ ਪ, ਨੁ਼ੀ ਧ ਪ ਮ ਪ ਨੁ਼ੀ, ਮ ਪ ਨੁ਼ੀ ਸਾਂ, ਪ ਨੁ਼ੀ ਸਾਂ ਰੇਂ, ਨੁ਼ੀ ਸਾਂ, ਨੁ਼ੀ ਧ ਪ, ਗੁਂ ਰੇਂ ਸਾਂ ਨੁ਼ੀ, ਧ ਪ, ਰੇ ਮ ਪ ਨੁ਼ੀ, ਧ ਪ, ਸਾਂ ਨੁ਼ੀ ਸਾਂ ਧ, ਨੁ਼ੀ ਧ ਨੁ਼ੀ ਪ, ਧ ਪ ਧ ਮ, ਪ ਮ ਪ ਗੁ, ਸਾ ਗੁ ਮ ਪ, ਸਾਂ ਨੁ਼ੀ ਧ ਪ, ਮ ਪ ਮ ਰੇ, ਰੇ ਮ ਪ ਨੁ਼ੀ, ਧ ਪ ਮ ਪ, ਰੇ ਮ ਰੇ, ਪ ਮ ਰੇ ਮ ਰੇ, ਸਾਂ ਨੁ਼ੀ ਧ ਪ ਮ ਰੇ, ਸਾ ਰੇ ਨ਼ੀ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1203)

ਅਬ ਮੋਰੋ ਨਾਚਨੋ ਰਹੋ ॥
ਲਾਲੁ ਰਗੀਲਾ ਸਹਜੇ ਪਾਇਓ ਸਤਿਗੁਰ ਬਚਨਿ ਲਹੋ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਕੁਆਰ ਕੰਨਿਆ ਜੈਸੇ ਸੰਗਿ ਸਹੇਰੀ ਪ੍ਰਿਅ ਬਚਨ ਉਪਹਾਸ ਕਹੋ ॥
ਜਉ ਸੁਰਿਜਨੁ ਗ੍ਰਿਹ ਭੀਤਰਿ ਆਇਓ ਤਬ ਮੁਖੁ ਕਾਜਿ ਲਜੋ ॥੧॥
ਜਿਉ ਕਨਿਕੋ ਕੋਠਾਰੀ ਚੜਿਓ ਕਬਰੋ ਹੋਤ ਫਿਰੋ ॥
ਜਬ ਤੇ ਸੁਧ ਭਏ ਹੈ ਬਾਰਹਿ ਤਬ ਤੇ ਥਾਨ ਥਿਰੋ ॥੨॥
ਜਉ ਦਿਨੁ ਰੈਨਿ ਤਊ ਲਉ ਬਜਿਓ ਮੂਰਤ ਘਰੀ ਪਲੋ ॥
ਬਜਾਵਨਹਾਰੋ ਊਠਿ ਸਿਧਾਰਿਓ ਤਬ ਫਿਰਿ ਬਾਜੁ ਨ ਭਇਓ ॥੩॥
ਜੈਸੇ ਕੁੰਭ ਉਦਕ ਪੂਰਿ ਆਨਿਓ ਤਬ ਓਹੁ ਭਿੰਨ ਦ੍ਰਿਸਟੋ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕੁੰਭੁ ਜਲੈ ਮਹਿ ਡਾਰਿਓ ਅੰਭੈ ਅੰਭ ਮਿਲੋ ॥੪॥

ਰਾਗ ਗੁਰਦੇਵ ਸਾਰੰਗ

ਝਪਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਸਰਗਮ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਪ	ਮ	ਪ	ਮਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਨ਼ੀ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਅ	ਬ	ਮੋऽ	ऽ	ਰੋ	ਨਾऽ	ਚ	ਨੋ	ਰ	ਹੋ
	ਰੇ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਸਾਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਧ਼	ਪ਼
	ਲਾ	ਲੁਰ	ਗੀ	ऽ	ਲਾ	ਸ	ਹਜੇ	ਪਾ	ऽ	ਇਓ
	ਮ਼	ਪ਼	ਸਾਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਮਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਨ਼ੀ	ਸਾ
	ਸ	ਤਿ	ਗੁऽ	ऽ	ਰ	ਬऽ	ਚ	ਨਿ	ਲ	ਹੋ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x		2			0		3		

ਅੰਤਰਾ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	ਗੁ	ਮ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਕੁਆਰ	ਕੰਨਿ	ਆ	ਜੈ	ਸੇ	ਸੰऽ	ਗਿ	ਸ	ਹੇ	ਰੀ
	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਗੁਂ	ਮਂ	ਰੇਂ	ਗੁਂ	ਰੇਂ	ਨ਼ੀ	ਰੇਂ	ਸਾਂ
	ਪ੍ਰਿ	ਅ	ਬਚ	ਨ	ਉਪ	ਹਾ	ਸ	ਕ	ऽ	ਹੋ
	ਸਾਂ	ਧ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਪ	ਪਮ	ਰੇਮ	ਪਨ਼ੀ	ਪਮ	ਪ
	ਜਉ	ਸੁਰਿ	ਜ	ਨੁ	ਗ੍ਰਿਹ	ਭੀऽ	ਤਰਿ	ਆऽ	ऽऽ	ਇਓ
	ਪਨ਼ੀ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਪਮ	ਰੇਮ	ਪ	ਪਮ	ਗੁਮ	ਪਮ	ਰੇ	ਨ਼ੀਸਾ
	ਤऽ	ਬऽ	ਮੁऽ	ਖੁऽ	ऽ	ਕਾऽ	ऽऽ	ਜਿऽ	ਲ	ਜੋऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x		2			0		3		

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਸਾਰੰਗ ਕੀ ਵਾਰ, ਮਹਲਾ ੧ (ਪੰਨਾ 1237)

ਨਵ ਛਿਅ ਖਟ ਕਾ ਕਰੇ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਨਿਸਿ ਦਿਨ ਉਚਰੈ ਭਾਰ ਅਠਾਰ ॥
ਤਿਨਿ ਭੀ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਇਆ ਤੋਹਿ ॥ ਨਾਮ ਬਿਹੂਣ ਮੁਕਤਿ ਕਿਉ ਹੋਇ ॥
ਨਾਭਿ ਵਸਤ ਬ੍ਰਹਮੈ ਅੰਤੁ ਨ ਜਾਣਿਆ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਪਛਾਣਿਆ ॥

ਰਾਗ ਗੁਰਦੇਵ ਸਾਰੰਗ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਨ਼ੀਸਾ	ਰੇ	ਨ਼ੀਧ	ਪ	ਮ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਰੇ	ਰੇ	ਰੇਗੁ	ਮਪ	ਮ	ਰੇ	ਨ਼ੀ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਨऽ	ਵ	ਛਿऽ	ਅ	ਖ	ਟ	ਕਾ	ऽ	ਕ	ਰੇ	ऽऽ	ਬੀऽ	ਚਾ	ऽ	ਰੁ	ऽ
	ਰੇ	ਰੇ	ਪ	ਪ	ਮ	ਰੇ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਸਾ	ਰੇ	ਗੁਮ	ਪਪ	ਮ	ਰੇ	ਗਨ਼ੀ	ਸਾ
	ਨਿ	ਸਿ	ਦਿ	ਨ	ਉ	ਚ	ਰੈ	ऽ	ਭਾ	ऽ	ਰऽ	ਅऽ	ਠਾ	ऽ	ਰऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਪ਼	ਮ	ਰੇਗੁ	ਮਪ	ਪ	ਪ	ਨ਼ੀਧ	ਪ	ਮ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਤਿ	ਨਿ	ਭੀऽ	ऽऽ	ਅੰ	ऽ	ਤੁऽ	ਨ	ਪਾ	ऽ	ਇਆ	ऽ	ਤੋ	ऽ	ਹਿ	ऽ
	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਮੰ	ਰੇਂ	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਪਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਨ਼ੀਧ	ਪਮ	ਪਮ	ਰੇ	ਗੁਮ	ਪਮ	ਰੇਨ਼ੀ	ਸਾ
	ਨਾऽ	ऽऽ	ਮ	ਬਿ	ਹੂऽ	ऽऽ	ਣ	ऽ	ਮੁऽ	ਕਤਿ	ਕਿ	ਉ	ਹੋऽ	ऽऽ	ਇ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

1	ਸ਼ਾਸਾ	ਸਾਰੇ	ਨ਼ੀਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਸਾ	ਗੁਰੇ	ਗੁਸਾ	ਪ਼ਮ	ਮਰੇ	ਰੇਰੇ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਧ	ਧਪ	ਪਮ	ਮਰੇ	ਰੇਰੇ	ਰੇਸਾ
2	ਸਾਰੇ	ਗੁਰੇ	ਮਗੁ	ਰੇਗੁ	ਪਮ	ਗੁਮ	ਧਪ	ਮਪ	ਨ਼ੀਧ	ਨ਼ੀਪ	ਪਸਾਂ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਮਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਧ	ਗੁਧ	ਧਪ
	ਪ਼ਮ	ਰੇਸਾ	ਸਾਮ	ਮਰੇ	ਰੇਸਾ	ਸਪ	ਪਮ	ਸਾਮ	ਮਰੇ	ਰੇਸਾ	ਸਾਪ	ਪਮ	ਸਾਮ	ਮਰੇ	ਸਾਰੇ	ਰੇਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਰਾਗ ਸਾਰੰਗਾ ਸਾਰੰਗ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਕਲਿਆਣ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਮੱਧਮ ਤੀਬਰ, ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਗੰਧਾਰ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਧੈਵਤ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹੈ। ਜਾਤੀ ਸੰਪੂਰਨ-ਛਾੜਵ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਰਸ ਦਾ ਮਧੁਰ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਚਲਨ ਤਿੰਨਾਂ ਸਪਤਕਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ ਰੇ ਗ, ਮ॑ ਪ, ਧ, ਨੀ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਧ ਪ ਮ॑, ਗ-ਰੇ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਧ਼ ਨ਼ੀ ਰੇ ਸਾ, ਮ॑ ਗ, ਸਾਂ ਧ—ਪ, ਮ॑ ਗ, ਰੇ ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਰੇ ਸਾ, ਧ਼ ਪ਼, ਮ਼॑ ਧ਼ ਨ਼ੀ, ਰੇ ਗ, ਰੇ ਸਾ, ਧ਼ ਸਾ।
2. ਪ ਮ॑ ਗ ਰੇ ਗ, ਧ਼ ਨ਼ੀ ਰੇ ਗ, ਰੇ ਸਾ, ਸਾ ਰੇ ਨ਼ੀ ਸਾ, ਧ਼ ਪ਼ ਮ॑ ਗ਼ ਮ॑ ਧ਼, ਸਾ ਧ਼ ਪ਼ ਨ਼ੀ, ਧ਼ ਨ਼ੀ ਰੇ, ਮ਼॑ ਧ਼ ਨ਼ੀ ਰੇ ਗ, ਪ਼ ਧ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ, ਰੇ ਸਾ, ਪ ਮ॑ ਗ ਰੇ, ਗ ਰੇ ਸਾ।
3. ਪ ਮ॑ ਗ ਮ॑ ਪ, ਪ, ਸਾਂ ਨੀ ਧ, ਸਾਂ ਨੀ ਸਾਂ ਧ, ਪ ਧ, ਮ॑ ਪ ਮ॑ ਗ, ਰੇ ਸਾ।
4. ਗ ਮ॑ ਧ ਨੀ, ਧ ਪ ਮ॑ ਪ, ਮ॑ ਪ ਧ ਨੀ ਸਾਂ, ਸਾਂ ਰੇਂ ਗਂ—ਰੇਂ ਸਾਂ, ਸਾਂ ਰੇਂ ਗਂ ਮਂ॑ ਪਂ, ਧਂ ਪਂ ਮਂ॑ ਗਂ, ਮਂ॑ ਪਂ ਮਂ॑ ਗਂ, ਰੇਂ ਗਂ ਮਂ॑ ਪਂ, ਰੇਂ ਮਂ॑ ਗਂ, ਰੇਂ ਗਂ, ਗਂ ਰੇਂ ਸਾਂ ਰੇਂ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਨੀ ਸਾਂ, ਪਂ ਮਂ॑ ਗਂ ਰੇਂ, ਮਂ॑ ਗਂ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਗਂ ਰੇਂ ਸਾਂ ਨੀ ਰੇਂ ਸਾਂ ਧ ਪ, ਸਾਂ ਧ ਪ ਪ ਮ॑, ਧ ਪ ਮ॑ ਗ, ਪ ਮ॑ ਗ ਰੇ, ਮ॑ ਗ ਰੇ ਸਾ, ਧ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ ਨ਼ੀ, ਰੇ ਸਾ ਨ਼ੀ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਸਾਰਗ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1202)

ਹਰਿ ਜੀਉ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਜਾਨ ॥
ਕਰਤ ਬੁਰਾਈ ਮਾਨੁਖ ਤੇ ਛਪਾਈ ਸਾਖੀ ਭੂਤ ਪਵਾਨ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਬੈਸਨੌ ਨਾਮੁ ਕਰਤ ਖਟ ਕਰਮਾ ਅੰਤਰਿ ਲੋਭ ਜੂਠਾਨ ॥
ਸੰਤ ਸਭਾ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਤੇ ਡੂਬੇ ਸਭ ਅਗਿਆਨ ॥੧॥
ਕਰਹਿ ਸੋਮ ਪਾਕੁ ਹਿਰਹਿ ਪਰ ਦਰਬਾ, ਅੰਤਰਿ ਝੂਠ ਗੁਮਾਨ ॥
ਸਾਸਤ੍ਰ ਬੇਦ ਕੀ ਬਿਧਿ ਨਹੀ ਜਾਣਹਿ ਬਿਆਪੇ ਮਨ ਕੈ ਮਾਨ ॥੨॥
ਸੰਧਿਆ ਕਾਲ ਕਰਹਿ ਸਭਿ ਵਰਤਾ ਜਿਉ ਸਫਰੀ ਦੰਫਾਨ ॥
ਪ੍ਰਭੂ ਭੁਲਾਏ ਊਝੜਿ ਪਾਏ ਨਿਹਫਲ ਸਭਿ ਕਰਮਾਨ ॥੩॥
ਸੋ ਗਿਆਨੀ ਸੋ ਬੈਸਨੌ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਿਸੁ ਕਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਭਗਵਾਨ ॥
ਓਨਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਿ ਪਰਮ ਪਦੁ ਪਾਇਆ ਉਧਰਿਆ ਸਗਲ ਬਿਸ੍ਵਾਨ ॥੪॥
ਕਿਆ ਹਮ ਕਥਹ ਕਿਛੁ ਕਥਿ ਨਹੀ ਜਾਣਹ ਪ੍ਰਭ ਭਾਵੈ ਤਿਵੈ ਬੋੁਲਾਨ ॥
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਕੀ ਧੂਰਿ ਇਕ ਮਾਂਗਉ ਜਨ ਨਾਨਕ ਪਇਓ ਸਰਾਨ ॥੫॥

ਰਾਗ ਸਾਰੰਗਾ ਸਾਰੰਗ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਧ਼	ਨ਼ੀ	ਰੇ	ਗ	ਗਮੰ	ਗ	ਗ	ਗਮੰ	ਪ	ਰੇ	ਗ	ਗਰੇ	ਗ	ਰੇ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਹ	ਰਿऽ	ਜੀ	ਉ	ਅੰ	ऽऽ	ਤ	ਰ	ਜਾऽ	ऽ	ਮੀ	ऽ	ਜਾऽ	ऽ	ਨ	ऽ
	ਮੰ	ਮੰਗ	ਮੰ	ਧ	ਨੀਧ	ਨੀਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਧਮੰ	ਧ	ਪ	ਮੰ	ਨ਼ੀਰੇ	ਗਰੇ	ਗਰੇ	ਸਾ
	ਕ	ਰऽ	ਤ	ਬੁ	ਰਾऽ	ऽऽ	ਈ	ऽ	ਮਾਨੁ	ਖ	ਤੇ	ਛ	ਪਾऽ	ऽऽ	ਈऽ	ऽ
	ਮੰ	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਧ	ਪ	ਮੰਧ	ਪ	ਗਮੰ	ਪਮੰ	ਧਪ	ਮੰਗ	ਨ਼ੀਰੇ	ਗਮੰ	ਗਰੇ	ਸਾ
	ਸਾ	ऽ	ਖੀ	ऽ	ਭੂ	ऽ	ਤऽ	ਪ	ਵਾऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਨऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਗ	ਮੰ	ਗ	ਗ	ਧ	ਮੰ	ਧ	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਬੈ	ऽ	ਸ	ਨੌ	ਨਾ	ऽ	ਮੁ	ਕ	ਰ	ਤ	ਖ	ਟ	ਕ	ਰ	ਮਾ	ऽ
	ਮੰ	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਧ	ਧ	ਮੰ	ਧ	ਨੀ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਧ	ਪ	ਮੰ	ਗ
	ਅੰ	ऽ	ਤ	ਰਿ	ਲੋ	ऽ	ਭ	ਜੂ	ਠਾ	ऽ	ऽ	ऽ	ऽ	ऽ	ਨ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
1	ਸਾਸਾ	ਨ਼ੀਧ਼	ਸਾਨ਼ੀ	ਰੇਸਾ	ਗਗ	ਗਗ	ਗਰੇ	ਗਗ	ਪਮ॑	ਗਰੇ	ਗਗ	ਗਗ	ਮ॑ਧ	ਮ॑ਮ॑	ਗਮ॑	ਗਗ
	ਰੇਰੇ	ਰੇਰੇ	ਰੇਰੇ	ਰੇਸਾ	ਗਮ॑	ਗਗ	ਰੇਰੇ	ਰੇਰੇ	ਰੇਰੇ	ਰੇਸਾ	ਗਮ॑	ਗਗ	ਰੇਰੇ	ਰੇਰੇ	ਰੇਰੇ	ਰੇਸਾ
2	ਸਾਰੇ	ਗਰੇ	ਗਰੇ	ਗਗ	ਧਪ	ਮ॑ਗ	ਪਮ॑	ਧਪ	ਨੀਧ	ਸਾਂਨੀ	ਰੇਂਰੇਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂਧ	ਨੀਧ	ਨੀਪ
	ਧਪ	ਧਮ॑	ਪਮ॑	ਪਗ	ਰੇਸਾ	ਧਪ	ਧਮ॑	ਪਮ॑	ਪਗ	ਰੇਸਾ	ਧਪ	ਧਮ॑	ਪਮ॑	ਪਗ	ਰੇਸਾ	ਸਾ
3	ਗਰੇ	ਸਾਨ਼ੀ	ਧ਼ਨ਼ੀ	ਸਾਨ਼ੀ	ਸਾਧ਼	ਪ਼	ਮ॑ਪ਼	ਧ਼ਨ਼ੀ	ਰੇਗ	ਰੇਸਾ	ਮ॑ਪ	ਧਨੀ	ਰੇਂਗਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂਧ
	ਸਾਂਪਂ	ਗਂਰੇਂ	ਸਾਂਮ॑ਂ	ਧਨੀ	ਪਸਾਂ	ਸਾਂਧ	ਧਪ	ਮ॑ਰੇ	ਰੇਧ	ਧਧ	ਪਮ॑	ਮ॑ਰੇ	ਰੇਪ	ਪਮ॑	ਮ॑ਗ	ਰੇਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X.				2			

ਰਾਗ ਸ਼ੁੱਧ ਮਲ੍ਹਾਰ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਬਿਲਾਵਲ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹਨ। ਇਸ ਦੀ ਜਾਤੀ ਔੜਵ-ਔੜਵ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਪੰਚਮ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਮੁਖ ਸੁਰ ਸੰਗਤੀਆਂ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ: 'ਰੇ ਰੇ ਮ ਮ, ਪ ਪ ਮ ਪ ਧ ਸਾਂ ਧਪ, ਮ ਪ ਮ,' ਆਦਿਕ। ਇਸ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਪਹਿਰ ਹੈ। ਨਿਆਸ ਦਾ ਸੁਰ ਮੱਧਮ ਹੈ। 'ਸਾ-ਮ' ਅਤੇ 'ਰੇ-ਪ' ਸੁਰ ਸੰਗਤੀ ਰਾਗ-ਵਾਚਕ ਹਨ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ ਰੇ ਮ ਪ ਧ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਧ ਪ ਮ ਰੇ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਮਪ, ਧ ਸਾਂ ਧ, ਪ ਮ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ ਰੇ ਮ, ਮ ਮ ਪਮ, ਮ ਪ, ਧ ਸਾਂ, ਧ ਪ ਮ, ਸਾ ਰੇ ਮ, ਰੇ ਸਾ, ਸਾ ਰੇ ਮ।
2. ਮ ਮ ਪ ਪ ਧ ਸਾਂ, ਸਾਂ, ਰੇਂ ਸਾਂ, ਸਾਂ ਧ ਸਾਂ, ਰੇਂ, ਮਂ ਰੇਂ, ਸਾਂ ਸਾਂ ਧ ਪ, ਮ ਰੇ ਪ ਪ, ਮ ਪ, ਮਰੇ ਪ ਪ, ਮ ਪ ਧ ਸਾਂ, ਧ ਪ, ਮ ਮ ਰੇ, ਸਾ, ਸਾ ਰੇ ਮ।
3. ਸਾ, ਰੇ ਰੇ ਸਾ, ਮ ਰੇ ਪ, ਮ ਰੇ ਸਾ ਧ਼ ਪ ਧ਼ ਸਾ ਸਾ ਰੇ ਸਾ।
4. ਮ, ਮ, ਪ ਰੇ ਰੇ ਪ, ਧ ਪ, ਮ, ਮ ਰੇ ਸਾ, ਸਾ ਰੇ ਮ ਪ, ਮ ਪ ਧ ਪ, ਪ ਰੇ, ਪ ਮ ਪ, ਧ ਪ, ਮ ਮ ਰੇ ਪ, ਮ ਪ ਮ, ਰੇ, ਪ, ਮ ਰੇ ਸਾ, ਧ਼ ਪ਼ ਧ਼ ਸਾ।
5. ਸਾ ਰੇ ਸਾ, ਰੇ ਮ—ਰੇ ਪ, ਮ ਪ, ਮ ਪ, ਧ ਸਾਂ ਰੇਂ—ਸਾਂ, ਸਾਂ ਰੇਂ ਮਂ, ਰੇਂ ਸਾਂ, ਧ ਪ ਮ, ਪ ਮ, ਸਾ ਰੇ ਸਾ, ਮ ਪ ਧ ਸਾਂ, ਰੇਂ—ਸਾਂ, ਮਂ ਰੇਂ—ਸਾਂ, ਧ ਪ, ਮ, ਮ ਪ ਧ ਪ, ਮ, ਰੇ—ਸਾ।

ਰਾਗ ਮੀਆਂ ਮਲ੍ਹਾਰ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਕਾਫੀ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਸੁਰ ਕੋਮਲ, ਦੋਵੇਂ ਨਿਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਮੱਧਮ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਧੈਵਤ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਜਾਤੀ ਸੰਪੂਰਨ-ਛਾੜਵ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਦਾ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ, ਰੇਮ ਰੇ ਸਾ, ਮ ਰੇ ਪ, ਨੀ ਧ ਨੀ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ, ਨੀ ਪ, ਮ ਪ ਗੁ ਮ, ਰੇ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਸਾ, ਮ ਰੇ ਪ, ਮ ਗੁ, ਮ ਗੁ, ਰੇ, ਸਾ ਰੇ ਨ਼ੀ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਧ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਸਾ ਨ਼ੀ ਰੇ—ਮ ਗੁ ਮ—ਰੇ—ਸਾ।
2. ਨ਼ੀ ਸਾ ਰੇ, ਨ਼ੀ ਸਾ ਰੇ, ਨ਼ੀ—ਮ਼ ਪ, ਮ਼ ਪ਼ ਨ਼ੀ ਧ਼ ਨ਼ੀ—ਸਾ।
3. ਪ਼ ਨ਼ੀ ਧ਼ ਨ਼ੀ—ਸਾ ਰੇ ਨ਼ੀ ਸਾ, ਸਾ ਪ, ਮ ਗੁ ਮ ਰੇ ਸਾ।
4. ਨ਼ੀ ਧ਼ ਨ਼ੀ ਪ਼, ਮ਼ ਪ਼, ਨ਼ੀ—ਧ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ ਰੇ ਨ਼ੀ ਸਾ।
5. ਸਾ, ਮ ਰੇ ਪ, ਨੀ ਧ ਨੀ ਸਾਂ, ਨੀ ਪ ਮਗੁ, ਮ, ਰੇ ਸਾ ਰੇ ਨ਼ੀ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਧ਼ ਨ਼ੀ ਸਾਂ।
6. ਮ ਪ, ਨੀ ਧ ਨੀ ਪ, ਮ ਪ ਨੀ ਧਨੀ—ਸਾਂ, ਰੇਂ ਨੀ ਸਾਂ, ਧ ਨੀ ਸਾਂ ਰੇਂ, ਮਂ ਰੇਂ, ਪਂ, ਮਂ ਗੁਂ ਮਂ ਰੇਂ, ਸਾਂ ਰੇਂ ਨੀ ਸਾਂ, ਨੀ ਧ ਨੀ ਸਾਂ, ਮਂ ਰੇਂ ਸਾਂ ਰੇਂ ਨੀ—ਸਾਂ, ਨੀ ਧ ਨੀ—ਮ ਪ, ਮ ਪ ਨੀ ਧ ਨੀ ਸਾਂ, ਰੇਂ ਸਾਂ ਨੀ ਪ, ਮ ਗੁ ਮ, ਰੇ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਧ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੪ (ਪੰਨਾ 1263)

ਤਿਸੁ ਜਨ ਕਉ ਹਰਿ ਮੀਠ ਲਗਾਨਾ ਜਿਸੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੈ॥
ਤਿਸ ਕੀ ਭੂਖ ਦੂਖ ਸਭਿ ਉਤਰੈ ਜੋ ਹਰਿ ਗੁਣ ਹਰਿ ਉਚਰੈ॥੧॥
ਜਪਿ ਮਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਿਸਤਰੈ॥
ਗੁਰ ਕੇ ਬਚਨ ਕਰਨ ਸੁਨਿ ਧਿਆਵੈ ਭਵ ਸਾਗਰੁ ਪਾਰਿ ਪਰੈ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਤਿਸੁ ਜਨ ਕੇ ਹਮ ਹਾਟਿ ਬਿਹਾਝੇ ਜਿਸੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੈ॥
ਹਰਿ ਜਨ ਕਉ ਮਿਲਿਆਂ ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ ਸਭ ਦੁਰਮਤਿ ਮੈਲੁ ਹਰੈ॥੨॥
ਹਰਿ ਜਨ ਕਉ ਹਰਿ ਭੂਖ ਲਗਾਨੀ ਜਨੁ ਤ੍ਰਿਪਤੈ ਜਾ ਹਰਿ ਗੁਨ ਬਿਚਰੈ॥
ਹਰਿ ਕਾ ਜਨੁ ਹਰਿ ਜਲ ਕਾ ਮੀਨਾ ਹਰਿ ਬਿਸਰਤ ਫੂਟਿ ਮਰੈ॥੩॥
ਜਿਨਿ ਏਹ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਾਈ ਸੋ ਜਾਨੈ ਕੈ ਜਾਨੈ ਜਿਸੁ ਮਨਿ ਧਰੈ॥
ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਹਰਿ ਦੇਖਿ ਸੁਖੁ ਪਾਵੈ, ਸਭ ਤਨ ਕੀ ਭੂਖ ਟਰੈ॥੪॥

ਰਾਗ ਮੀਆਂ ਮਲ੍ਹਾਰ

ਝਪਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਸਰਗਮ	ਮ	ਗੁ	ਗੁਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਧ਼	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਜ	ਪਿ	ਮऽ	ऽ	ਨ	ਹ	ऽ	ऽ	ऽ	ਰਿ
	ਸਾਮ	ਰੇ	ਰੇਪ	·ਪ	ਪ	ਨ਼ੀਧ਼	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਮਗੁ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ
	ਹऽ	ਰਿ	ਹऽ	ऽ	ਰਿ	ਨਿऽ	ਸਤ	ਰੈऽ	ऽऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x		2			0		3		

ਅੰਤਰਾ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	ਮ	ਪ	ਨ਼ੀਧ	ਨ਼ੀਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਗੁਰ	ਕੇ	ਬਚ	ਨਕ	ਰਨ	ਸੁ	ਨਿ	ਧਿਆ	ऽ	ਵੈ
	ਮੰਗੁੰ	ਗੁੰਮੰ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀਧ	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਮਗੁ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ
	ਭऽ	ਵऽ	ਸਾ	ਗ	ਰੁ	ਪਾऽ	ਰਿऽ	ਪऽ	ਰੈऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x		2			0		3		

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਰਾਗ ਮੀਆਂ ਮਲ੍ਹਾਰ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਪ	ਪ	ਪ	ਨੀਪ	ਨੀਨੀ	ਪਪ	ਨੀਪ	ਪ	ਪ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ
ਸ਼ਬਦ	ਜ	ਪਿ	ਮ	ਨ	ਹ	ਰਿऽ	ਹऽ	ਰਿऽ	ਹऽ	ਰਿ	ਨਿ	ਸ	ਤ	ਰੈऽ	ऽऽ	ऽऽ
	ਨੀਪ	ਮ	ਗੁ	ਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ	ਨੀ	ਧੀ	ਨੀ	ਧ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾ
	ਗੁऽ	ਰ	ਕੇ	ऽ	ਬ	ਚ	ਨ	ਕ	ਰ	ਨ	ਸੁ	ਨਿ	ਧਿਆ	ऽ	ਵੈ	ऽ
	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਮ	ਰੇ	ਰੇ	ਪ	ਪ	ਪ	ਮਪ	ਨੀਧ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੀਸਾ
	ਭ	ਵ	ਸਾ	ऽ	ਗ	ऽ	ਰੁ	ऽ	ਪਾ	ऽऽ	ਰਿऽ	ਪऽ	ਰੈऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਮ	ਮ	ਪ	ਪ	ਨੀ	ਧ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	—	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਤਿ	ਸੁ	ਜ	ਨ	ਕ	ਉ	ਹ	ਰਿ	ਮੀ	ऽ	ਠ	ਲ	ਗਾ	ऽ	ਨਾ	ऽ
	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਪਂ	ਗੁਂ	ਮਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਨੀਪ
	ਜਿ	ऽ	ਸੁ	ऽ	ਹ	ਰਿ	ਹ	ਰਿ	ਕ੍ਰਿ	ऽ	ਪਾ	ਕ	ਰੈऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1272)

ਮਨੁ ਘਨੈ ਭ੍ਰਮੈ ਬਨੈ ॥ ਉਮਕਿ ਤਰਸਿ ਚਾਲੈ ॥ ਪ੍ਰਭ ਮਿਲਬੇ ਕੀ ਚਾਹ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਤ੍ਰੈ ਗੁਨ ਮਾਈ ਮੋਹਿ ਆਈ ਕਹੰਉ ਬੇਦਨ ਕਾਹਿ ॥੧॥
ਆਨ ਉਪਾਵ ਸਗਰ ਕੀਏ ਨਹਿ ਦੂਖ ਸਾਕਹਿ ਲਾਹਿ ॥
ਭਜੁ ਸਰਨਿ ਸਾਧੂ ਨਾਨਕਾ ਮਿਲੁ ਗੁਨ ਗੋਬਿੰਦਹਿ ਗਾਹਿ ॥੨॥

ਰਾਗ ਮੀਆਂ ਮਲ੍ਹਾਰ, ਪੜਤਾਲ

ਚਾਰ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਸਰਗਮ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੁੀ	ਪ	ਪ	ਨੁੀਪ	ਨੁੀਧ	ਧਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂਸਾਂ
ਸ਼ਬਦ	ਮ	ਨੁ	ਘ	ਨੈ	ऽ	ऽ	ਭ੍ਰ	ਮੈऽ	ऽऽ	ਬऽ	ऽ	ਨੈऽ
	ਸਾ	ਰੇ	ਰੇਪ	ਮਗੁ	ਮ	ਰੇਸਾ	ਰੇ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਨੁੀਪ	ਸਾਨ਼ੀ	ਰੇਸਾ
	ਉ	ਮ	ऽऽ	ਕਿऽ	ऽ	ਤऽ	ਰ	ऽ	ਸਿ	ਚਾऽ	ऽऽ	ਲੈऽ
	ਮਰੇ	ਮਰੇ	ਮਰੇ	ਰੇਪ	ਪ	ਪ	ਨੁੀਪ	ਮਪ	ਨ਼ੀਸਾ	ਮਗੁਮਗੁ	ਮਰੇ	ਸਾ
	ਪ੍ਰऽ	ਭऽ	ऽऽ	ਮਿऽ	ਲ	ਬੇ	ਕੀऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਚਾऽऽऽ	ਹऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ (1) ਤਾਲ ਢਾਈਆ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7
ਸਰਗਮ	ਸਾ	ਸਾ	ਮਰੇ	ਪ	ਪ	ਨੁੀਪ	ਮਪ	ਮਗੁ	ਮਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਤ੍ਰੈ	ਗੁ	ਨऽ	ਮਾ	ऽ	ਈऽ	ऽऽ	ਮੋऽ	ऽऽ	ਹਿ	ਆ	ऽ	ਈ	ऽ
	ਮ	ਪ	ਪ	ਨੁੀਧ	ਪਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਨੀਸਾਂ	ਨੁੀਪ	ਨੁੀ	ਪ	ਪ
	ਕ	ਹੰਉ	ऽ	ਬੇऽ	ऽऽ	ਦ	ਨ	ਕਾऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਹਿऽ	ऽ	ऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	o X			2		3		o X			2		3	

ਅੰਤਰਾ (2) ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਮ	ਪਨੀ	ਸਾਂਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀਪ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਪ
ਸ਼ਬਦ	ਆ	ऽ	ਨ	ਉ	ਪਾ	ऽ	ਵऽ	ऽऽ	ਸ	ਗ	ਰ	ऽ	ਕੀऽ	ऽ	ਏ	ऽ
	ਮ	ਗੁ	ਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ	ਨ਼ੀਧ	ਸਾਂਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਨ਼ੀਪ	ਰੇਮ	ਪਮ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ
	ਨ	ऽ	ਹਿ	ऽ	ਦੂ	ऽ	ਖ	ऽ	ਸਾऽ	ऽऽ	ਕਹਿ	ऽऽ	ਲਾऽ	ऽऽ	ਹਿऽ	ऽऽ
	—	ਮ	ਪ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਰੇਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ऽ	ਭ	ਜੁ	ਸ	ਰ	ਨਿ	ਸਾ	ਧੂ	ਨਾ	ऽ	ऽ	ਨ	ਕਾ	ऽ	ऽ	ऽ
	ਮੰ	ਗੁਂ	ਗੁਂ	ਮੰ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀਧ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨ਼ੀਧ	ਪਮ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ
	ਮਿ	ऽ	ਲੁ	ऽ	ਗੁ	ऽ	ਨ	ਗੋ	ਬਿੰऽ	ऽऽ	ਦਹਿ	ऽऽ	ਗਾऽ	ऽऽ	ਹਿऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਸ਼ਬਦ

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੧ (ਪੰਨਾ 1254)

ਕਰਉ ਬਿਨਉ ਗੁਰ ਅਪਨੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਹਰਿ ਵਰੁ ਆਣਿ ਮਿਲਾਵੈ॥
ਸੁਣਿ ਘਨ ਘੋਰ ਸੀਤਲੁ ਮਨੁ ਮੋਰਾ, ਲਾਲ ਰਤੀ ਗੁਣ ਗਾਵੈ॥੧॥
ਬਰਸੁ ਘਨਾ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਭੀਨਾ॥
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬੂੰਦ ਸੁਹਾਨੀ ਹੀਅਰੈ ਗੁਰਿ ਮੋਹੀ ਮਨੁ ਹਰਿ ਰਸਿ ਲੀਨਾ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਸਹਜਿ ਸੁਖੀ ਵਰ ਕਾਮਣਿ ਪਿਆਰੀ ਜਿਸੁ ਗੁਰ ਬਚਨੀ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ॥
ਹਰਿ ਵਰਿ ਨਾਰਿ ਭਈ ਸੋਹਾਗਣਿ ਮਨਿ ਤਨਿ ਪ੍ਰੇਮੁ ਸੁਖਾਨਿਆ॥੨॥
ਅਵਗਣ ਤਿਆਗਿ ਭਈ ਬੈਰਾਗਨਿ ਅਸਥਿਰੁ ਵਰੁ ਸੋਹਾਗੁ ਹਰੀ॥
ਸੋਗੁ ਵਿਜੋਗੁ ਤਿਸੁ ਕਦੇ ਨ ਵਿਆਪੈ, ਹਰਿ ਪ੍ਰਭਿ ਅਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰੀ॥੩॥
ਆਵਣ ਜਾਣੁ ਨਹੀ ਮਨੁ ਨਿਹਚਲੁ ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਕੀ ਓਟ ਗਹੀ॥
ਨਾਨਕ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਜਪਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਧਨੁ ਸੋਹਾਗਣਿ ਸਚੁ ਸਹੀ॥੪॥

ਰਾਗ ਮੀਆਂ ਮਲ੍ਹਾਰ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਨ਼ੀਸਾ	ਰੇਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਸਾਂਨ਼ੀਧਨ਼ੀ	ਮ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਧ਼	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਸਾਨ਼ੀ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਬs	ਰs	ਸੁ	ਘ	ਨਾ	ssss	ਮੇ	s	ਰਾ	s	ਮ	ਨੁ	ਭੀs	s	ਨਾ	s
	ਸਾ	ਸਾਂ	ਸਾਮ	ਰੇ	ਪ	ਪ	ਮਪ	ਨ̱ੀਪ	ਮਗੁ	ਮਗੁ	ਮ	ਗੁ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ
	ਅੰ	ਮ੍ਰਿ	ss	ਤ	ਬੂੰ	s	ਦs	ਸੁs	ਹਾs	ss	ਨੀ	s	ਹੀ	ਅ	ਰੈ	s
	—	ਮ	ਪ	ਪ	ਨ̱ੀ	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਮ	ਗੁ	ਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ
	s	ਗੁ	ਰਿ	ਮੋ	s	ਹੀ	ਮ	ਨੁ	ਹ	ਰਿ	ਰ	ਸਿ	ਲੀ	s	ਨਾ	s
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	2				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	—	ਮ	ਪ	ਪ	ਨ̱ੀ	ਧ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	s	ਕ	ਰਉ	ਬਿ	ਨ	ਉ	ਗੁ	ਰ	ਅ	ਪ	ਨੇ	s	ਪ੍ਰੀ	s	ਤ	ਮ
	ਨ̱ੀ	ਧ	ਨ̱ੀਧ	ਨ̱ੀਧ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨ̱ੀ	ਧ
	ਹ	ਰਿ	ਵs	ਰੁs	ਆ	s	ਣਿ	ਮਿ	ਲਾ	s	ss	ss	ਵੈs	ss	s	s
	ਮ	ਗੁ	ਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨ̱ੀਧ	ਨ̱ੀਧ	ਧਨੀ	ਸਾਂਨ̱ੀ	ਧਨ̱ੀ	ਪ
	ਸੁ	ਣਿ	ਘ	ਨ	ਘੋ	s	ਰ	ਸੀ	ਤ	ਲੁ	ਮs	ਨੁs	ਮੋs	ss	ਰਾs	s
	—	ਮ	ਪ	ਪ	ਨ̱ੀ	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਮਗੁ	ਗੁ	ਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ
	s	ਲਾ	ਲ	ਰ	ਤੀ	s	ਗੁ	ਣ	ਗਾs	s	s	s	ਵੈ	s	s	s
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
1	ਨ਼ੀਨ਼ੀ	ਸਾਰੇ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ	ਸਾਸਾ	ਸਾਮ	ਮਰੇ	ਰੇਪ	ਨ̱ੀਧ	ਨ̱ੀਪ	ਨ̱ੀਧ	ਨੀਸਾਂ	ਨ̱ੀਪ	ਮਪ	ਗ̱ਮ	ਰੇਸਾ
2	ਸਾਸਾ	ਸਾਮ	ਰੇਮ	ਰੇਪ	ਮਪ	ਮਨ̱ੀ	ਪਨ̱ੀ	ਨ̱ੀਪ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨ̱ੀਪ	ਮਪ	ਨ̱ੀਧ	ਧਨੀ
	ਨੀਸਾਂ	ਸਾਂਰੇਂ	ਸਾਂਮਂ	ਮਂਗ̱	ਮਂਰੇਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਸਾਂਨ̱ੀ	ਨ̱ੀਪ	ਮਮ	ਮਪ	ਪਪ	ਨ̱ੀਧ	ਨੀਸਾਂ	ਸਾਂਸਾਂ	ਨ̱ੀਨ̱ੀ	ਨ̱ੀਮ
	ਮਪ	ਗ̱ਗ̱	ਮਮ	ਮਪ	ਪਪ	ਨ̱ੀਧ	ਨੀਸਾਂ	ਸਾਂਸਾਂ	ਨ̱ੀਨ̱ੀ	ਨ̱ੀਮ	ਮਪ	ਗ̱ਗ̱	ਮਮ	ਰੇਸਾ	ਸਾਂਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ
	ਨ̱ੀਪ	ਮਗ̱	ਮਰੇ	ਸਾ	ਸਾਂਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨ̱ੀਪ	ਮਗ̱	ਮਰੇ	ਸਾ	ਸਾਂਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨ̱ੀਪ	ਮਗ̱	ਮਰੇ	ਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਰਾਗ ਗੌਂਡ ਮਲ੍ਹਾਰ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਖਮਾਜ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਨਿਸ਼ਾਦ, ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਮੱਧਮ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹਨ। ਜਾਤੀ ਔੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਪਹਿਰ ਹੈ, ਪਰ ਵਰਖਾ ਰੁੱਤ ਵਿਚ ਹਰ ਸਮੇਂ ਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਵਿਦਵਾਨ ਇਸ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਥਾਟ ਵਿਚ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕੋਮਲ ਗੰਧਾਰ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਖ਼ਿਆਲ ਗਾਇਕ ਸ਼ੁੱਧ ਗੰਧਾਰ ਅਤੇ ਧ੍ਰੁਪਦ ਗਾਇਕ ਕੋਮਲ ਗੰਧਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸ਼ੁੱਧ ਗੰਧਾਰ ਇਸ ਨੂੰ ਮੀਆਂ-ਮਲ੍ਹਾਰ ਅਤੇ ਮੇਘ-ਮਲ੍ਹਾਰ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ 'ਰੇ ਪ, ਮ ਪ, ਧ ਸਾਂ, ਧ ਪ, ਮ, ਰੇ ਗ, ਰੇ ਮ, ਗ ਰੇ, ਸਾ' ਸੁਰ ਸੰਗਤੀਆਂ ਰਾਗ ਵਾਚਕ ਹਨ। ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸੁਰ ਅਲਪ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਇਸ ਦੀ ਜਾਤੀ ਸੰਪੂਰਨ-ਸੰਪੂਰਨ ਵੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ, ਰੇ ਗ ਰੇ ਮ ਗ ਰੇ ਸਾ, ਰੇ ਪ ਮ ਪ ਧ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਧ ਨ਼ੀ ਪ, ਮ ਗ ਮ ਰੇ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਰੇ ਗ ਰੇ ਮ ਗ ਰੇ ਸਾ, ਪ ਮ ਪ ਧ ਸਾਂ, ਧ ਪ ਮ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਰੇ ਗ ਰੇ, ਮ ਗ, ਰੇ ਸਾ, ਰੇ ਗ ਮ ਗ, ਮ ਪ ਮ ਗ, ਰੇ ਸਾ।
2. ਰੇ ਰੇ, ਮ ਮ, ਪ ਪ, ਧ ਸਾਂ, ਧ ਪ ਮ, ਮ ਪ ਮ ਗ ਮ, ਰੇ ਗ, ਰੇ ਮ ਗ, ਰੇ ਸਾ।
3. ਪ, ਪ, ਧ ਨ਼ੀ ਧ, ਸਾਂ ਨੀ ਸਾਂ, ਸਾਂ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਸਾਂ ਨ਼ੀ ਧ, ਸਾਂ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਨ਼ੀ ਧ ਪ, ਰੇ ਰੇ ਮ ਮ, ਪ ਪ ਧ ਸਾਂ, ਧ ਪ ਮ, ਮ ਪ ਮ ਗ ਮ, ਰੇ ਗ ਰੇ ਮ ਗ, ਰੇ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1273)

ਹੇ ਗੋਬਿੰਦ ਹੇ ਗੋਪਾਲ ਹੇ ਦਇਆਲ ਲਾਲ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਪ੍ਰਾਨ ਨਾਥ ਅਨਾਥ ਸਖੇ ਦੀਨ ਦਰਦ ਨਿਵਾਰ ॥੧॥
ਹੇ ਸਮ੍ਰਥ ਅਗਮ ਪੂਰਨ ਮੋਹਿ ਮਇਆ ਧਾਰਿ ॥੨॥
ਅੰਧ ਕੂਪ ਮਹਾ ਭਇਆਨ ਨਾਨਕ ਪਾਰਿ ਉਤਾਰ ॥੩॥

ਰਾਗ ਗੌਂਡ ਮਲ੍ਹਾਰ

ਚਾਰ ਤਾਲ (ਧ੍ਰੁਪਦ)

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	7	8	9	10	11	12	1	2	3	4	5	6
ਸਰਗਮ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਪਨੀ	ਪ	ਪ	ਪਨੀ	ਧ	ਧ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
ਸ਼ਬਦ	ਹੇ	ऽ	ਗੋ	ਬਿੰऽ	ऽ	ਦ	ਹੇऽ	ऽ	ਗੋ	ਪਾऽ	ऽ	ਲ
	ਸਾਂ	—	ਸਾਂ	ਧਨੀ	—	ਪ	ਧਨੀ	ਪ	ਪਮ	ਪ	ਪ	ਪ
	ਹੇ	ऽ	ਦਇ	ਆऽ	ऽ	ਲ	ਲਾऽ	ऽ	ਲऽ	ਲਾ	ऽ	ਲ
	ਸਾਂਧ	ਸਾਂ	ਧਪ	ਮ	ਗ	ਮ	ਗਮ	ਰੇ	ਸਾਰੇ	ਸਾਰੇ	ਰੇ	ਸਾ
	ਪ੍ਰਾऽ	ऽ	ਨऽ	ਨਾ	ऽ	ਥ	ਅਨਾ	ऽ	ਥऽ	ਸऽ	ऽ	ਖੇ
	ਸਾ	ਰੇ	ਸਾਰੇ	ਰੇਪ	ਮ	ਪ	ਰੇਮ	ਗਮ	ਰੇ	ਸਾਰੇ	—	ਸਾ
	ਦੀ	ऽ	ਨऽ	ਦऽ	ਰ	ਦ	ਨਿऽ	ਵਾऽ	ऽ	ऽऽ	ऽ	ਰ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0		3		4		x		0		2	

ਅੰਤਰਾ

ਮਾਤਰੇ	7	8	9	10	11	12	1	2	3	4	5	6
ਸਰਗਮ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਪਨ਼ੀ	ਪ	ਪ,	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
ਸ਼ਬਦ	ਹੇ	ऽ	ਗੋ	ਬਿੰऽ	ऽ	ਦ,	ਹੇऽ	ऽऽ	ਸ	ਮ੍ਰ	ऽ	ਥ
	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	—	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ	ਮੰਰੇਂ	ਮੰ	ਰੇਂ
	ਅऽ	ਗਾऽ	ਮ	ਪੂ	ऽ	ਰਨ	ਮੋ	ऽऽ	ਹਿ	ਮਇ	ਆ	ऽ
	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂਧ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਮਪ	ਪਰੇਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਧਨ਼ੀ	ਪ
	ਧਾऽ	ऽ	ऽ	ऽऽ	ऽ	ਰਿ	ਅੰऽ	ऽऽ	ਧ	ਕੂ	ऽऽ	ਪ
	ਮਗ	ਮਗਮ	ਰੇ	ਸਾਰੇ	—	ਸਾ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾ	ਰੇ	ਸਾਰੇ	ਸਾਰੇ	ਸਾਰੇ
	ਮऽ	ਹਾऽऽ	ਭਇ	ਆऽ	ऽ	ਨ	ਨਾऽ	ऽ	ਨਕ	ਪਾऽ	ਰਿऽ	ਉऽ
	ਮਗ	ਮਗ	ਗਮ	ਰੇ	ਸਾਰੇ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ	ਮੰਰੇਂ	ਮੰ	ਰੇਂ
	ਤਾऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽ	ऽऽ	ਰ	ਨਾ	ऽऽ	ਨਕ	ਪਾऽ	ਰਿ	ਉ
	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਸਾਂਧ	ਨ਼ੀ	ਪ
	ਤਾ	ऽ	ऽ	ऽ	ऽऽ	ਰ	ਉਤਾ	ऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਰ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0		3		4		X		0		2	

ਸ਼ਬਦ

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1272)

ਪ੍ਰਿਅ ਕੀ ਸੋਭ ਸੁਹਾਵਨੀ ਨੀਕੀ ॥
ਹਾਹਾ ਹੂਹੂ ਗੰਧ੍ਰਬ ਅਪਸਰਾ ਅਨੰਦ ਮੰਗਲ ਰਸ ਗਾਵਨੀ ਨੀਕੀ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਧੁਨਿਤ ਲਲਿਤ ਗੁਨਗ੍ਯ ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਰੂਪ ਦਿਖਾਵਨੀ ਨੀਕੀ ॥੧॥
ਗਿਰਿ ਤਰ ਥਲ ਜਲ ਭਵਨ ਭਰਪੁਰਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਲਾਲਨ ਛਾਵਨੀ ਨੀਕੀ ॥
ਸਾਧਸੰਗਿ ਰਾਮਈਆ ਰਸੁ ਪਾਇਓ ਨਾਨਕ ਜਾ ਕੈ ਭਾਵਨੀ ਨੀਕੀ ॥੨॥

ਰਾਗ ਗੌਂਡ ਮਲ੍ਹਾਰ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਗ	ਗ	ਰੇ	ਮ	ਗ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ	ਪ	ਪ	ਰੇ	ਗ	ਗਮ	ਪ	ਮ	ਗ
ਸ਼ਬਦ	ਪ੍ਰਿ	ਅ	ਕੀ	ऽ	ਸੋ	ऽ	ਭ	ਸੁ	ਹਾ	ऽ	ਵ	ਨੀ	ਨੀऽ	ऽ	ਕੀ	ऽ
	ਪ	ਪ	ਗ	ਮ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਨੀ	ਸਾਂ
	ਹਾ	ऽ	ਹਾ	ऽ	ਹੂ	ऽ	ਹੂ	ऽ	ਗੰ	ਧ੍ਰ	ऽ	ਬ	ਅ	ਪ	ਸ	ਰਾ
	ਨੀ	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਮ	ਗ	ਰੇ	ਗ	ਗਮ	ਪ	ਮ	ਗ
	ਅ	ਨੰ	ਦ	ਮੰ	ਗ	ਲ	ਰ	ਸ	ਗਾ	ऽ	ਵ	ਨੀ	ਨੀऽ	ऽ	ਕੀ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਅੰਤਰਾ

	—	ਮ	ਪ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ऽ	ਧੁ	ਨਿ	ਤ	ਲ	ਲਿ	ਤ	ਗੁ	ਨ	ਗ੍ਯ	ਅ	ਨਿ	ਕ	ਭਾਂ	ऽ	ਤਿ
	—	ਮਂ	ਗਂ	ਮਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਪ
	ऽ	ਬਹੁ	ਬਿ	ਧਿ	ਰੂ	ऽ	ਪ	ਦਿ	ਖਾ	ऽ	ਵ	ਨੀ	ਨੀऽ	ऽऽ	ਕੀ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
1	ਸਾ'ਰੇ	ਸਾਸਾ	ਰੇਸਾ	ਸਾਸਾ	ਮਗ	ਮਗ	ਮਰੇ	ਸਾਸਾ	ਸਾ'ਰੇ	ਪਧ	ਧਨ਼ੀ	'ਪ	ਧਸਾਂ	ਧਪ	ਮਗ	ਮਮ
2	ਸਾ'ਰੇ	ਰੇਗ	ਰੇਗ	ਗਰੇ	ਗਮ	ਮਗ	ਮਪ	ਪਮ	ਪਧ	ਧਪ	ਧਸਾਂ	ਸਾਂ'ਧ	ਸਾਂ'ਨੀ	ਰੇਂਸ਼ਾਂ	ਸਾਂ'ਗਂ	ਗਂਰੇਂ
	ਰੇਂਸਾਂ	ਸਾਂ'ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਪ	ਪਮ	ਧਸਾਂ	ਧਪ	ਮਗ	ਮਰੇ	ਸਾ	ਧਸਾਂ	ਧਪ	ਮਗ	ਮਰੇ	ਸਾ	ਮਪ	ਰੇਸਾ
3	ਪਪ	ਮ	ਸਾ'ਪ	ਪਮ	ਗਮ	ਰੇਸਾ	ਸਾਂ'ਧ	ਧਪ	ਪਮ	ਗਮ	ਰੇਸਾ	ਸਾਂ'ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਧ	ਧਨ਼ੀ	ਪਪ	ਮਗ
	ਮਰੇ	ਮਗ	ਰੇਗ	ਗਰੇ	ਗਸਾ	ਸਾ'ਰੇ	ਗਰੇ	ਗਪ	ਮਗ	ਮਪ	ਧਨ਼ੀ	ਧਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਪ	ਧਨੀ	ਸਾਂ'ਰੇਂ	ਨੀਸਾਂ
	ਧਨੀ	ਸਾਂ'ਰੇਂ	ਨੀਸਾਂ	ਧਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਪ	ਸਾਂ'ਨ਼ੀ	ਧਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਪ	ਪਮ	ਮਗ	ਰੇਗ	ਮਪ	ਮਗ	ਮਰੇ	ਸਾ	ਨ਼ੀਪ
	ਪਮ	ਮਗ	ਰੇਗ	ਮਪ	ਮਗ	ਮਰੇ	ਸਾ	ਨ਼ੀਪ	ਪਮ	ਮਗ	ਰੇਗ	ਮਪ	ਮਗ	ਮਰੇ	ਸਾ'ਰੇ	ਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਰਾਗ ਨਟ ਮਲ੍ਹਾਰ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਖਮਾਜ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਨਿਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਜਾਤੀ ਸੰਪੂਰਨ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਮੱਧਮ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਸ਼ੁੱਧ ਨਟ ਅਤੇ ਗੌਂਡ-ਮਲ੍ਹਾਰ ਦੇ ਮੇਲ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਪੂਰਵਾਂਗ ਵਿਚ "ਨਟ" ਅਤੇ ਉਤਰਾਂਗ ਵਿਚ "ਗੌਂਡ ਮਲ੍ਹਾਰ" ਦੇ ਸੁਰ ਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। "ਮ-ਰੇ" ਅਤੇ "ਰੇ-ਪ" ਸੁਰ ਸੰਗਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਧਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕਈ ਵਿਦਵਾਨ ਕੋਮਲ ਗੰਧਾਰ ਦਾ ਵੀ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਮੰਨਦੇ ਹਨ; ਪਰ ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ੁੱਧ ਗੰਧਾਰ ਹੀ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਪਹਿਰ ਹੈ; ਪਰ ਵਰਖਾ ਰੁੱਤ ਵਿਚ ਹਰ ਸਮੇਂ ਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ, ਗ ਰੇ ਗ ਮ, ਮ ਰੇ ਪ, ਨੁੀ ਧ ਨੀ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਧ ਨੁੀ ਪ ਮ, ਗ ਰੇ, ਰੇ ਗ, ਗ ਮ ਰੇ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਸਾ, ਗ ਰੇ ਗ ਮ, ਮ ਰੇ ਪ, ਧ ਨੁੀ ਪ, ਮ ਪ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਰੇ ਸਾ, ਧ਼ ਪ਼ ਧ਼--ਪ਼, ਨੁ਼ੀ ਧ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ, ਧ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ ਰੇ, ਗ ਰੇ ਸਾ।
2. ਸਾ ਰੇ ਗ ਮ, ਪ ਰੇ ਗ ਮ, ਰੇ ਪ ਮ ਗ, ਨੁੀ ਧ ਪ, ਰੇ ਗ ਮ ਪ, ਮ ਗ ਮ ਰੇ, ਸਾ ਰੇ ਨ਼ੀ ਸਾ।
3. ਸਾ, ਗ ਰੇ ਗ, ਰੇ ਗ ਮ ਪ, ਨੁੀ ਧ ਨੀ ਸਾਂ, ਪ ਨੀ ਸਾਂ ਰੇਂ——ਮਂ ਗਂ ਮਂ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਸਾਂ ਰੇਂ ਨੀ ਸਾਂ, ਨੀ ਸਾਂ ਰੇਂ ਸਾਂ ਨੁੀ ਪ, ਰੇ ਗ ਮ ਪ ਨੁੀ ਧ ਪ, ਮ ਗ ਮ, ਪਂ ਮ ਗ ਮ, ਮ ਗ ਰੇ ਮ, ਪ ਮ ਗ ਰੇ ਗ, ਮ, ਪ ਮ ਗ ਰੇ——ਗ ਮ, ਪ ਮ, ਗ ਮ ਰੇ—ਸਾ, ਨ਼ੀ ਧ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਸਰਬ ਲੋਹ ਗ੍ਰੰਥ 'ਚੋਂ

ਬਿਸਨ ਪਦ ਮਲਾਰ

ਨਾਹਿਨ ਪੁੰਨ ਅਸਨਾਨ ਤ੍ਰੈ ਕਾਲਾ ਨਾਹਿਨ ਕੰਠੀ ਕੰਠ ਸੁਧਾਰਾ॥
ਨਾਹਿਨ ਜੋਗ ਗਿਆਨ ਬਿਗਯਾਨਾ ਸਨਮੁਖ ਸਮਰ ਸਾਸਤ੍ਰ ਨਹ ਧਾਰਾ॥
ਨਾਹਨ ਜਤਿ ਬ੍ਰਤ ਨਿਧਿ ਨਾਟਕ ਰਸ ਜਾਨ ਦੀਨ ਕਛੁ ਦਯਾ ਨਹਿਧਾਰਾ॥
ਕਿਹ ਬਿਧਿ ਤਰਨ ਹੋਇ ਹੈ ਬਾਵਰ ਅਹਿਨਿਸ ਚਿਤ ਚਿੰਤੰਤਿ ਤਨ ਭਾਰਾ॥

ਰਾਗ ਨਟ ਮਲ੍ਹਾਰ

ਚਾਰ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਸਰਗਮ	ਰੇ	ਗਮ	ਗ	ਮ	ਗ	ਰੇ	ਰੇ	ਰੇ	ਮ	ਰੇ	ਪ	ਪ
ਸ਼ਬਦ	ਨ	ਹਿऽ	ਨ	ਪੁੰ	ਨ	ਅਸ	ਨਾ	ਨ	ਤ੍ਰੈ	ਕਾ	ऽ	ਲਾ
	ਧ	ਪ	ਮ	ਮ	ਗ	ਮ	ਗ	ਰੇ	ਰੇ	ਰੇ	ਪ	ਪ
	ਨਾ	ਹਿ	ਨ	ਕੰ	ऽ	ਠੀ	ਕੰ	ਠ	ਸੁ	ਧਾ	ऽ	ਰਾ
	ਮ	ਪ	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਧ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਪ	ਪ	ਮ
	ਨਾ	ਹਿ	ਨ	ਜੋ	ऽ	ਗ	ਗਿਆ	ਨ	ਬਿਗ	ਯਾ	ऽ	ਨਾ
	ਧ	ਪ	ਮ	ਮ	ਗ	ਮ	ਰੇ	ਰੇ	ਰੇ	ਗ	ਮ	ਪ
	ਸਨ	ਮੁ	ਖ	ਸ	ਮ	ਰ	ਸਾ	ਸਤ੍ਰ	ਨਹ	ਧਾ	ऽ	ਰਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ

	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨ਼ੀ
	ਨਾ	ਹ	ਨ	ਜਤ	ਬ੍ਰ	ਤ	ਨਿਧਿ	ਨਾ	ਟਕ	ਰ	ऽ	ਸ
	ਧ	ਪ	ਪ	ਮ	ਧ	ਪ	ਮ	ਮ	ਗ	ਮ	ਗ	ਰੇ
	ਜਾ	ऽ	ਨ	ਦੀਨ	ਕ	ਛੁ	ਦ	ਯਾ	ਨਹਿ	ਧਾ	ऽ	ਰਾ
	ਮ	ਪ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਧ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਪ	ਮ	ਮ	ਮ
	ਕਿਹ	ਬਿ	ਧਿ	ਤ	ਰ	ਨ	ਹੋ	ਇ	ਹੈ	ਬਾ	ਵ	ਰ
	ਗ	ਰੇ	ਗ	ਗ	ਮ	ਪ	ਰੇ	ਗ	ਮ	ਪ	ਗ	ਮ
	ਅਹਿ	ਨਿ	ਸ	ਚਿ	ਤ	ਚਿੰ	ਤੰ	ਤਿ	ਤਨ	ਭਾ	ऽ	ਰਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x		0		2		0		3		4	

ਸ਼ਬਦ

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1268)

ਅਬ ਅਪਨੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿਉ ਬਨਿ ਆਈ ॥
ਰਾਜਾ ਰਾਮੁ ਰਮਤ ਸੁਖੁ ਪਾਇਓ ਬਰਸੁ ਮੇਘ ਸੁਖਦਾਈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਇਕੁ ਪਲੁ ਬਿਸਰਤ ਨਹੀ ਸੁਖ ਸਾਗਰੁ ਨਾਮੁ ਨਵੈ ਨਿਧਿ ਪਾਈ ॥
ਉਦੋਤੁ ਭਇਓ ਪੂਰਨ ਭਾਵੀ ਕੋ ਭੇਟੇ ਸੰਤ ਸਹਾਈ ॥੧॥
ਸੁਖ ਉਪਜੇ ਦੁਖ ਸਗਲ ਬਿਨਾਸੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਲਿਵ ਲਾਈ ॥
ਤਰਿਓ ਸੰਸਾਰੁ ਕਠਿਨ ਭੈ ਸਾਗਰੁ ਹਰਿ ਨਾਨਕ ਚਰਨ ਧਿਆਈ ॥੨॥

ਰਾਗ ਨਟ ਮਲ੍ਹਾਰ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਮਗ	ਪਮ	ਰੇ	ਪ	ਧਨੀ	ਸਾ	ਧ	ਪ	ਮ	ਗ	ਮਧ	ਪ	ਮ	ਗ	ਰੇ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਅऽ	ਬऽ	ਅ	ਪ	ਨੇऽ	ਪ੍ਰੀ	ऽ	ਤਮ	ਸਿ	ਉ	ਬऽ	ਨਿ	ਆ	ऽ	ਈ	ऽ
	ਰੇਗ	ਮਪ	ਮ	ਗ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ	ਰੇ	ਗ	ਗ	ਗ	ਮ	ਧਪ	ਮ	ਗ
	ਰਾऽ	ऽऽ	ਜਾ	ऽ	ਰਾ	ऽ	ਮੁ	ਰ	ਮ	ਤ	ਸੁ	ਖੁ	ਪਾ	ऽऽ	ਇਓ	ऽ
	ਰੇ	ਮ	ਰੇ	ਪ	—	ਪ	ਨੀ	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂਰੇਂ	ਨੀਸਾਂ	ਧਪ	ਮਗ	ਮਮ	ਰੇਸਾ
	ਬ	ਰ	ਸੁ	ਮੇ	ऽ	ਘ	ਸੁ	ਖ	ਦਾ	ऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਈऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਮ	ਰੇ	ਪ	ਪ	ਪ	ਪ	ਨੀ	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਇ	ਕੁ	ਪ	ਲੁ	ਬਿ	ਸ	ਰ	ਤ	ਨ	ਹੀ	ਸੁ	ਖ	ਸਾ	ऽ	ਗ	ਰੁ
	ਰੇਂਗਂ	ਮਂਪਂ	ਗਂ	ਮਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂਰੇਂ	ਨੀਸਾਂ	ਧ	ਪ	ਸਾਂਰੇਂ	ਨੀਸਾਂ	ਧਪ	ਮਗ	ਮਮ	ਰੇਸਾ
	ਨਾऽ	ऽऽ	ਮੁ	ਨ	ਵੈ	ऽ	ਨਿऽ	ਧਿऽ	ਪਾ	ऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਈऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

1	ਸਾਰੇ	ਰੇਮ	ਗਮ	ਰੇਸਾ	ਪਮ	ਗਮ	ਗਮ	ਰੇਸਾ	ਸਾਂਨੀ	ਧਪ	ਰੇਗ	ਮਪ	ਪਮ	ਗਮ	ਗਮ	ਰੇਸਾ
2	ਸਾਪ	ਪਪ	ਨੀਧ	ਨੀਪ	ਰੇਰੇ	ਗਗ	ਮਨੀ	ਧਪ	ਪਨੀ	ਨੀਧ	ਨੀਨੀ	ਨੀਸਾਂ	ਪਸਾਂ	ਸਾਂਰੇ	ਸਾਂਨੀ	ਨੀਪ
	ਮਗ	ਪਮ	ਧਪ	ਨੀਪ	ਸਾਂਨੀ	ਧਨੀ	ਪ	ਸਾਂਰੇ	ਗਮ	ਪਮ	ਗਮ	ਰੇਸਾ	ਰੇਪ	ਮਗ	ਗਮ	ਰੇਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਰਾਗ ਸਰਵਣ ਮਲ੍ਹਾਰ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਕਾਫੀ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਗੰਧਾਰ, ਦੋਵੇਂ ਨਿਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਪੰਚਮ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹੈ। ਜਾਤੀ ਔੜਵ-ਛਾੜਵ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਮੱਧਮ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਸੁਰ ਵਕਰ ਰੂਪ ਨਾਲ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪੂਰਵਾਂਗ ਵਿਸ਼ਰਾਮ ਸਰੂਪ ਰਾਗ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਪਹਿਰ ਹੈ ਪਰ ਵਰਖਾ ਰੁੱਤ ਵਿਚ ਹਰ ਸਮੇਂ ਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਨ਼ੀ ਸਾ ਗ ਰੇ, ਮ, ਨੀ̱ ਧ ਨੀ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਨੀ̱ ਧ ਮ, ਗ̱ ਮ ਰੇ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਸਾ ਗ ਰੇ ਮ, ਧ ਨੀ̱ ਧ ਮ, ਮ ਗ̱ ਮ ਰੇ, ਨ਼ੀ̱ ਧ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਰੇ ਸਾ, ਮ ਗ̱——ਮ, ਰੇ ਸਾ, ਨ਼ੀ̱ ਧ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ।
2. ਰੇ ਸਾ ਨ਼ੀ̱ ਪ਼, ਨ਼ੀ̱ ਧ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ, ਸਾ ਮ ਰੇ—ਮ, ਮ ਗ̱ ਮ, ਮ ਨੀ̱ ਧ ਨੀ̱ ਧ, ਨੀ̱ ਮ, ਸਾਂ ਨੀ̱ ਧ ਨੀ̱ ਧ ਮ, ਗ ਮ, ਰੇ ਗ ਮ, ਮ ਗ̱—ਮ, ਰੇ ਸਾ।
3. ਸਾ ਗ ਰੇ ਮ, ਧ ਨੀ ਸਾਂ, ਰੇਂ ਨੀ ਸਾਂ, ਨੀ̱ ਧ ਨੀ ਸਾਂ, ਰੇਂ—ਸਾਂ, ਗਂ ਮਂ ਗ̱ਂ ਮਂ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਮ ਨੀ̱ ਧ ਨੀ—ਸਾਂ, ਰੇਂ ਨੀ ਸਾਂ, ਮ ਨੀ̱ ਧ ਮ, ਮ ਗ̱ ਮ, ਰ਼ੇ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੧ ਅਸਟਪਦੀਆ ਘਰੁ ੧ (ਪੰਨਾ 1273)

ਚਕਵੀ ਨੈਨ ਨੀਂਦ ਨਹਿ ਚਾਹੈ ਬਿਨੁ ਪਿਰ ਨੀਂਦ ਨ ਪਾਈ॥
ਸੂਰੁ ਚਰ੍ਹੈ ਪ੍ਰਿਉ ਦੇਖੈ ਨੈਨੀ, ਨਿਵਿ ਨਿਵਿ ਲਾਗੈ ਪਾਂਈ॥੧॥
ਪਿਰ ਭਾਵੈ ਪ੍ਰੇਮੁ ਸਖਾਈ॥
ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ ਘੜੀ ਨਹੀ ਜਗਿ ਜੀਵਾ ਐਸੀ ਪਿਆਸ ਤਿਸਾਈ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਸਰਵਰਿ ਕਮਲੁ ਕਿਰਣਿ ਆਕਾਸੀ ਬਿਗਸੈ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਈ॥
ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਨੀ ਅਭ ਐਸੀ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਮਿਲਾਈ॥੨॥
ਚਾਤ੍ਰਿਕੁ ਜਲ ਬਿਨੁ ਪ੍ਰਿਉ ਪ੍ਰਿਉ ਟੇਰੈ ਬਿਲਪ ਕਰੈ ਬਿਲਲਾਈ॥
ਘਨਹਰ ਘੋਰ ਦਸੌ ਦਿਸਿ ਬਰਸੈ ਬਿਨੁ ਜਲ ਪਿਆਸ ਨ ਜਾਈ॥੩॥
ਮੀਨ ਨਿਵਾਸ ਉਪਜੈ ਜਲ ਹੀ ਤੇ ਸੁਖ ਦੁਖ ਪੁਰਬਿ ਕਮਾਈ॥
ਖਿਨੁ ਤਿਲੁ ਰਹਿ ਨ ਸਕੈ ਪਲੁ ਜਲ ਬਿਨੁ ਮਰਨੁ ਜੀਵਨੁ ਤਿਸੁ ਤਾਂਈ॥੪॥
ਧਨ ਵਾਂਢੀ ਪਿਰੁ ਦੇਸ ਨਿਵਾਸੀ ਸਚੇ ਗੁਰ ਪਹਿ ਸਬਦੁ ਪਠਾਈਂ॥
ਗੁਣ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਪ੍ਰਭੁ ਰਿਦੈ ਨਿਵਾਸੀ ਭਗਤਿ ਰਤੀ ਹਰਖਾਈ॥੫॥
ਪ੍ਰਿਉ ਪ੍ਰਿਉ ਕਰੈ ਸਭੈ ਹੈ ਜੇਤੀ ਗੁਰ ਭਾਵੈ ਪ੍ਰਿਉ ਪਾਈਂ॥
ਪ੍ਰਿਉ ਨਾਲੇ ਸਦ ਹੀ ਸਚਿ ਸੰਗੇ ਨਦਰੀ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਈ॥੬॥
ਸਭ ਮਹਿ ਜੀਉ ਜੀਉ ਹੈ ਸੋਈ ਘਟਿ ਘਟਿ ਰਹਿਆ ਸਮਾਈ॥
ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਘਰ ਹੀ ਪਰਗਾਸਿਆ ਸਹਜੇ ਸਹਜਿ ਸਮਾਈ॥੭॥
ਅਪਨਾ ਕਾਜੁ ਸਵਾਰਹੁ ਆਪੇ ਸੁਖਦਾਤੇ ਗੋਸਾਂਈਂ॥
ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਘਰ ਹੀ ਪਿਰੁ ਪਾਇਆ ਤਉ ਨਾਨਕ ਤਪਤਿ ਬੁਝਾਈ॥੮॥

ਰਾਗ ਸਰਵਣ ਮਲ੍ਹਾਰ

ਝਪਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਸਰਗਮ	ਸਾਨ਼ੀ	ਸਾ	ਰੇ	ਰੇ	ਰੇ	ਮਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਚਕ	ਵੀ	ਨੈ	ऽ	ਨ	ਨੀਂऽ	ਦ	ਨਹਿ	ਚਾ	ਹੈ
	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ	ਸਾਰੇ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨ਼ੀਧ	ਨ਼ੀਧ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਰੇਸਾ
	ਬਿऽ	ਨੁऽ	ਪਿऽ	ऽ	ਰ	ਨੀਂऽ	ਦਨ	ਪ਼ਾ	ऽ	ਈऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x		2			0		3		

ਅੰਤਰਾ

	ਮਗੁ	ਮ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ
	ਸੂऽ	ਰੁ	ਚ	ਰ੍ਹੈ	ਪ੍ਰਿਉ	ਦੇ	ਖੈ	ਨੈ	ऽऽ	ਨੀ
	ਮੰਗੁੰ	ਮੰ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀਧ	ਸਾਂਨ਼ੀਧਨ਼ੀ	ਧਨ਼ੀ	ਮਗੁ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ
	ਨਿऽ	ਵਿ	ਨਿ	ऽ	ਵਿऽ	ਲਾऽऽऽ	ਗੈऽ	ਪਾਂऽ	ऽऽ	ਈऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x		2			0		3		

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1268)

ਘਨਿਹਰ ਬਰਸਿ ਸਗਲ ਜਗੁ ਛਾਇਆ ॥
ਭਏ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰਭ ਮੇਰੇ ਅਨਦ ਮੰਗਲ ਸੁਖ ਪਾਇਆ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਮਿਟੇ ਕਲੇਸ ਤ੍ਰਿਸਨ ਸਭ ਬੂਝੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਮਨਿ ਧਿਆਇਆ ॥
ਸਾਧਸੰਗਿ ਜਨਮ ਮਰਨ ਨਿਵਾਰੇ ਬਹੁਰਿ ਨ ਕਤਹੂ ਧਾਇਆ ॥੧॥
ਮਨੁ ਤਨੁ ਨਾਮਿ ਨਿਰੰਜਨਿ ਰਾਤਉ ਚਰਨ ਕਮਲ ਲਿਵ ਲਾਇਆ ॥
ਅੰਗੀਕਾਰੁ ਕੀਓ ਪ੍ਰਭਿ ਅਪਨੈ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਸਰਣਾਇਆ ॥੨॥

ਰਾਗ ਸਰਵਣ ਮਲ੍ਹਾਰ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਮਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਰੇ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਸਾ	ਨ਼̱ੀ	ਧ	ਨ਼̱ੀ	ਧ	ਨ਼ੀ	—	ਸਾ	—
ਸ਼ਬਦ	ਘਾ	ਨਿ	ਹ	ਰ	ਬ	ਰ	ਸਿ	ਸ	ਗ	ਲ	ਜ	ਗੁ	ਛਾ	ਙ	ਇਆ	ਙ
	ਨ਼ੀ	ਧ਼	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ	ਮ	ਗੁ	ਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ
	ਭ	ਏ	ਕ੍ਰਿ	ਙ	ਪਾ	ਙ	ਲ	ਪ੍ਰੀ	ਤ	ਮ	ਪ੍ਰ	ਭ	ਮੇ	ਙ	ਰੇ	ਙ
	ਸਾ	ਮ	ਰੇ	ਮ	ਮ	ਗ	ਮ	ਮ	ਨ̱ੀਧ	ਮਧ	ਨ̱ੀਧ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਨ̱ੀਧ	ਮਗੁ
	ਅ	ਨ	ਦ	ਮੰ	ਗ	ਲ	ਸੁ	ਖ	ਪਾਙ	ਙਙ	ਙਙ	ਙਙ	ਙਙ	ਙਙ	ਇਆ	ਙਙ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਮ	ਮ	ਗ	ਮ	ਧ	ਧ	ਨ̱ੀ	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ
	ਮਿ	ਟੇ	ਙ	ਕ	ਲੇ	ਙ	ਸ	ਤ੍ਰਿ	ਸ	ਨ	ਸ	ਭ	ਬੂ	ਙ	ਝੀ	ਙ
	ਰੇਂ	ਮੰਗੁੰ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਨ̱ੀ	ਧ	ਧ	ਨ̱ੀਧ	ਮਧ	ਨ̱ੀਧ	ਸਾਂਨੀ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਨ̱ੀਧ	ਮਗੁ
	ਪਾ	ਙਙ	ਰ	ਬ੍ਰ	ਙ	ਹ	ਮੁ	ਮਨਿ	ਧਿਆ	ਙਙ	ਙਙ	ਙਙ	ਙਙ	ਙਙ	ਇਆ	ਙਙ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

1	ਸਾਰੇ ਗਰੇ ਸਾਰੇ ਨ਼ੀਸਾ	ਨ਼̱ੀਧ਼ ਨ਼ੀਸਾ ਮਗ ਗਮ	ਧਨ̱ੀ ਧਮ ਸਾਂਨ̱ੀ ਨ̱ੀਧ	ਮਗੁ ਮਰੇ ਸਾਰੇ ਨ਼ੀਸਾ
2	ਨ਼ੀਸਾ ਗਰੇ ਮਗ ਧਪ	ਗਮ ਧਮ ਗਮ ਧਨ̱ੀ	ਧਨੀ ਨੀਨੀ ਸਾਂਰੇਂ ਨੀਸਾਂ	ਸਾਂਰੇਂ ਰੇਂਰੇਂ ਨੀਸਾਂ ਸਾਂਸਾਂ
	ਧਨ̱ੀ ਨ̱ੀਨ̱ੀ ਗਮ ਮਮ	ਸਾਂਸਾਂ ਸਾਂਸਾਂ ਧਨ̱ੀ ਧਮ	ਨ̱ੀਨ̱ੀ ਨ̱ੀਨ̱ੀ ਧਨ̱ੀ ਧਮ	ਧਧ ਧਧ ਮਗ ਗਮ
	ਗਮ ਧਨ̱ੀ ਧਮ ਗੁਮ	ਰੇਸਾ ਗਮ ਧਨ̱ੀ ਧਮ	ਗੁਮ ਰੇਸਾ ਗਮ ਧਨ̱ੀ	ਧਮ ਗੁਮ ਰੇਸਾ ਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0	3	X	2

ਸ਼ਬਦ

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫, ਪੜਤਾਲ (ਪੰਨਾ 1272)

ਘਨੁ ਗਰਜਤ ਗੋਬਿੰਦ ਰੂਪ॥ ਗੁਨ ਗਾਵਤ ਸੁਖ ਚੈਨ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਹਰਿ ਚਰਨ ਸਰਨ ਤਰਨ ਸਾਗਰ ਧੁਨਿ ਅਨਹਤਾ ਰਸ ਬੈਨ॥੧॥
ਪਥਿਕ ਪਿਆਸ ਚਿਤ ਸਰੋਵਰ ਆਤਮ ਜਲੁ ਲੈਨ॥
ਹਰਿ ਦਰਸ ਪ੍ਰੇਮ ਜਨ ਨਾਨਕ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪ੍ਰਭ ਦੇਨ॥੨॥

ਰਾਗ ਸਰਵਣ ਮਲ੍ਹਾਰ, ਪੜਤਾਲ

ਤਾਲ ਸੂਲਫਾਕਤਾ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਸਰਗਮ	ਮਗੁ	ਗੁਮ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	ਨ਼ੀਧ਼	ਨ਼ੀਧ਼	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਰੇਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਘਨੁ	ਗਰ	ਜ	ਤ	ਗੋ	ਬਿੰਙ	ਦਙ	ਰੂ	ਙ	ਪਙ
	ਸਾ	ਗਰੇ	ਗ	ਮ	ਧਮ	ਨ਼ੀਧ	ਮਧ	ਮਗੁ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ
	ਗੁ	ਨਙ	ਗਾ	ਙ	ਵਤ	ਸੁਙ	ਖਙ	ਚੈਙ	ਙਙ	ਨਙ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		0		2		3		0	

ਅੰਤਰਾ (1) ਤਾਲ ਸਵਾਰੀ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
ਸਰਗਮ	ਮ	ਗ	ਮ	ਧ	ਮ	ਮ	ਗ	ਗ	ਮ	ਗੁਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਨ਼ੀਧ	ਨ਼ੀਸਾ	ਰੇਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਹ	ਙ	ਰਿ	ਚ	ਰ	ਨ	ਸ	ਰ	ਨ	ਤਙ	ਰ	ਨ	ਸਾਙ	ਗਙ	ਰਙ
	ਸਾ	ਸਾ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਧਨੀ	ਸਾਂ	ਧਨੀ	ਸਾਂ	ਮਂ	ਗਮ	ਰੇਗੁ	ਰੇਸਾ
	ਧੁ	ਙ	ਨਿਙ	ਅਙ	ਨ	ਹ	ਤਾਙ	ਙਙ	ਙ	ਰਙ	ਙ	ਸ	ਬੈਙ	ਙਙ	ਨਙ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X				2				3				4		

ਅੰਤਰਾ (2) ਚਾਰ ਤਾਲ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਸਰਗਮ	ਗੁਸਾ	ਗ	ਮ	ਮਧ	ਧ	ਧ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	—	ਰੇਂਸਾਂ
ਸ਼ਬਦ	ਪਙ	ਥਿ	ਕ	ਪਿਆ	ਙ	ਸ	ਚਿ	ਤ	ਸ	ਰੋ	ਙ	ਵਰ
	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਮਂ	ਗੁਂ	ਗੁਂਮਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਆ	ਤ	ਮ	ਜ	ਙ	ਲੁਙ	ਲੈ	ਙ	ਙਙ	ਙ	ਙ	ਨ
	ਧਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਮਗੁ	ਗੁ	ਮ	ਮਰੇ	ਰੇ	ਸਾ
	ਹਙ	ਙ	ਰਿ	ਦਙ	ਰ	ਸ	ਪ੍ਰੇਙ	ਮ	ਜਨ	ਨਾਙ	ਨ	ਕ
	ਮਗ	ਰੇ	ਮਧ	ਮਗ	ਮਗ	ਰੇਸਾ	ਸਾਨ਼ੀ	ਧ	ਨ਼ੀ	ਸਾਰੇ	ਸਾਨ਼ੀ	ਸਾ
	ਕਙ	ਙ	ਰਿਙ	ਕਿਙ	ਰਙ	ਪਾਙ	ਪ੍ਰਙ	ਙ	ਭ	ਦੈਙ	ਙਙ	ਨ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x		0		2		0		3		4	

ਰਾਗ ਮੇਘ ਮਲ੍ਹਾਰ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਖਮਾਜ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਨਿਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਕਈ ਵਿਦਵਾਨ ਕੇਵਲ ਕੋਮਲ ਨਿਸ਼ਾਦ ਹੀ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਧੈਵਤ ਅਤੇ ਗੰਧਾਰ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹਨ। ਪਰ ਕਈ ਵਿਦਵਾਨ ਧੈਵਤ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੀ ਜਾਤੀ ਔੜਵ-ਔੜਵ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਪੰਚਮ ਹੈ, ਕਈ ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਮੱਧਮ ਵੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। "ਮ ਰੇ ਪ," ਇਹ ਰਾਗ ਮਲ੍ਹਾਰ ਦੇ ਵਿਨਿਆਸ ਸੁਰ ਮੁਖ ਰੂਪ ਨਾਲ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਰਿਸ਼ਭ 'ਤੇ ਅੰਦੋਲਨ ਨਾਲ ਰਾਗ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਅੰਦੋਲਨ ਰਿਸ਼ਭ ਤੇ ਮੱਧਮ ਦੇ ਕਣ ਲਗਾ ਕੇ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਵਾਰ ਇਕੱਠੇ ਹੀ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ: "ਮ ਰੇ, ਮ ਰੇ, ਮ ਰੇ।" ਇਸ ਵਿਚ ਮੱਧਮ 'ਤੇ ਠਹਿਰਾਉ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਹ ਸਾਰੰਗ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਗੰਭੀਰ ਹੈ। ਵਿਲੰਬਿਤ ਲੈਅ ਵਿਚ ਮੱਧ ਅਤੇ ਤਾਰ ਸਪਤਕ ਦੇ ਸੁਰਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਰਾਗ ਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮੌਸਮੀ ਰਾਗ ਹੈ ਅਤੇ ਵਰਖਾ ਰੁੱਤ ਵਿਚ ਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ ਰੇ, ਮ ਰੇ ਪ, ਨੁੀ ਨੀ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਨੁੀ ਪ, ਪ, ਮ ਰੇ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਰੇ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਮ ਰੇ ਪ, ਮ, ਮਰੇ, ਮਰੇ, ਨ਼ੀ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਨੁ਼ੀ—ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਰੇ, ਮ ਰੇ, ਮਰੇ, ਸਾ, ਰੇ ਮ ਪ ਨੁੀ, ਪ ਨੁੀ ਪ ਮ ਰੇ ਮ ਰੇ ਸਾਂ।
2. ਰੇ ਮ ਪ, ਨੁੀ ਨੀ ਸਾਂ, ਸਾਂ ਨੁੀ ਪ, ਮ ਪ, ਮ ਰੇ, ਮਰੇ ਸਾ।
3. ਪ ਨੁੀ ਨੀ ਸਾਂ, ਨੁੀ ਪ, ਮ ਪ ਨੀ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਧ ਸਾਂ, ਪ ਮ ਰੇ ਸਾ ਨ਼ੀ ਸਾ।
4. ਸਾ ਸਾ, ਰੇ ਮ ਰੇ ਮ, ਪ ਮ, ਰੇ ਸਾ, ਰੇ ਸਾ, ਰੇ ਨ਼ੀ ਸਾ, ਨੁ਼ੀ ਪ਼, ਮ਼ ਪ਼, ਨੁ਼ੀ ਸਾ।
5. ਸਾ, ਰੇ ਮ ਰੇ, ਰੇ ਮ ਪ, ਮ ਪ ਨੁੀ, ਮ ਰੇ, ਪ, ਮ ਰੇ, ਸਾ ਰੇ ਮ ਪ, ਮ ਰੇ, ਰੇ ਮ ਪ, ਮ ਰੇ, ਮ, ਮ, ਪ ਮ, ਮ ਪ, ਰੇ ਮ ਪ ਨੁੀ ਮ ਪ, ਸਾ ਰੇ ਮ ਰੇ, ਰੇ, ਨ਼ੀ ਨੁ਼ੀ ਸਾ।
6. ਨੁ਼ੀ ਸਾ ਰੇ ਮ, ਰੇ, ਰੇ ਮ ਪ ਨੁੀ, ਮ ਪ, ਮ ਰੇ ਮ ਰੇ, ਪ ਮ ਰੇ, ਸਾ ਰੇ ਨੁ਼ੀ ਸਾ, ਨੁ਼ੀ ਮ਼ ਪ਼, ਮ ਰੇ ਪ, ਨੁੀ ਪ ਮ ਪ, ਮ ਰੇ ਮ ਰੇ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਰਾਗੁ ਮਲਾਰ ਚਉਪਦੇ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰੁ ੧ (ਪੰਨਾ 1254)

ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਹਸਣਾ ਸਉਣਾ ਵਿਸਰਿ ਗਇਆ ਹੈ ਮਰਣਾ ॥
ਖਸਮੁ ਵਿਸਾਰਿ ਖੁਆਰੀ ਕੀਨੀ ਧ੍ਰਿਗੁ ਜੀਵਣੁ ਨਹੀ ਰਹਣਾ ॥੧॥
ਪ੍ਰਾਣੀ ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵਹੁ ॥ ਅਪਨੀ ਪਤਿ ਸੇਤੀ ਘਰਿ ਜਾਵਹੁ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਤੁਧਨੋ ਸੇਵਹਿ ਤੁਝੁ ਕਿਆ ਦੇਵਹਿ ਮਾਂਗਹਿ ਲੇਵਹਿ ਰਹਹਿ ਨਹੀ ॥
ਤੂ ਦਾਤਾ ਜੀਆ ਸਭਨਾ ਕਾ, ਜੀਆ ਅੰਦਰਿ ਜੀਉ ਤੁਹੀ ॥੨॥
ਗੁਰਮੁਖਿ ਧਿਆਵਹਿ ਸਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪਾਵਹਿ ਸੇਈ ਸੂਚੇ ਹੋਹੀ ॥
ਅਹਿਨਿਸਿ ਨਾਮੁ ਜਪਹੁ ਰੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਮੈਲੇ ਹਛੇ ਹੋਹੀ ॥੩॥
ਜੇਹੀ ਰੁਤਿ ਕਾਇਆ ਸੁਖੁ ਤੇਹਾ ਤੇਹੋ ਜੇਹੀ ਦੇਹੀ ॥
ਨਾਨਕ ਰੁਤਿ ਸੁਹਾਵੀ ਸਾਈ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਰੁਤਿ ਕੇਹੀ ॥੪॥

ਰਾਗ ਮੇਘ ਮਲ੍ਹਾਰ

ਤਾਲ ਯਕਾ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਸਰਗਮ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਰੇ	ਮਰੇ	ਰੇਮ	ਪ	ਪ	ਪ
ਸ਼ਬਦ	ਖਾ	ऽ	ਣਾ	ਪੀ	ऽ	ਣਾ	ਹ	ਸऽ	ਣਾऽ	ਸਉ	ऽ	ਣਾ
	ਮਪ	ਨੀਸਾਂ	ਨੀਨੀ	ਪ	—	ਪ	ਮਰੇ	ਮਰੇ	ਨ਼ੀ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ
	ਵਿਸ	ਰਿऽ	ਗऽ	ਇਆ	ऽ	ऽ	ਹੈऽ	ऽऽ	ऽ	ਮ	ਰ	ਣਾ
	ਰੇ	ਰੇ	ਰੇ	ਪ	ਪ	ਪ	ਪਨੀ	ਮਪ	ਰੇਮ	ਸਾਰੇ	ਸਾ	ਸਾ
	ਖਸ	ਮੁ	ਵਿ	ਸਾ	ਰਿ	ਖੁ	ਆऽ	ऽऽ	ਰੀऽ	ਕੀऽ	ऽ	ਨੀ
	ਪ	ਮਰੇ	ਪ	ਪ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਪਮ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਨ਼ੀ	ਸਾ
	ਧ੍ਰਿ	ਗੁऽ	ऽ	ਜੀ	ਵऽ	ਣੁ	ਨऽ	ਹੀऽ	ऽऽ	ਰऽ	ਹऽ	ਣਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਸਰਗਮ	ਮ	ਰੇ	ਰੇ	ਪ	ਪ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਪ	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ
ਸ਼ਬਦ	ਤੁ	ਧ	ਨੋ	ਸੇ	ऽ	ਵ੍ਹਿ	ਤੁ	ਝੁ	ਕਿਆ	ਦੇऽ	ऽ	ਵ੍ਹਿ
	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂਸਂ	ਪਂ	ਮਂ	ਰੇਂ	ਮਂਰੇ	ਸਾਂ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਪ
	ਮਾਂ	ਗ	ਹਿ	ਲੇ	ऽऽ	ਵਹਿ	ਰ	ਹਹਿ	ऽਨ	ਹੀ	ऽऽ	ऽ
	ਮਰੇ	ਮਰੇ	ਮਪ	ਪ	ਪ	ਪ	ਪਨ਼ੀ	ਮਪ	ਰੇਮ	ਸਾਰੇ	ਸਾ	ਸਾ
	ਤੂऽ	ऽऽ	ਦਾऽ	ਤਾ	ਜੀ	ਆ	ਸऽ	ऽऽ	ਭऽ	ਨਾऽ	ਕਾ	ऽ
	ਪ	ਮਰੇ	ਪ	ਪ	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂਰੇਂ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਪਮ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਨ਼ੀ	ਸਾ
	ਜੀ	ਆऽ	ਅੰ	ਦ	ਰਿऽ	ਜੀ	ਉऽ	ऽऽ	ऽਤੂ	ਹੀऽ	ऽऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		0		2		0		3		4	

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1270)

ਗੁਰ ਕੇ ਚਰਨ ਹਿਰਦੈ ਵਸਾਏ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪ੍ਰਭਿ ਆਪਿ ਮਿਲਾਏ॥
ਅਪਨੇ ਸੇਵਕ ਕਉ ਲਏ ਪ੍ਰਭੁ ਲਾਇ॥ ਤਾ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ॥੧॥
ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪੂਰਨ ਸੁਖਦਾਤੇ॥
ਤੁਮ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਤੂੰ ਚਿਤਿ ਆਵਹਿ ਆਠ ਪਹਰ ਤੇਰੈ ਰੰਗਿ ਰਾਤੇ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਗਾਵਣੁ ਸੁਨਣੁ ਸਭੁ ਤੇਰਾ ਭਾਣਾ॥ ਹੁਕਮੁ ਬੂਝੈ ਸੋ ਸਾਚਿ ਸਮਾਣਾ॥
ਜਪਿ ਜਪਿ ਜੀਵਹਿ ਤੇਰਾ ਨਾਂਉ॥ ਤੁਝ ਬਿਨੁ ਦੂਜਾ ਨਾਹੀ ਥਾਉ॥੨॥
ਦੁਖ ਸੁਖ ਕਰਤੇ ਹੁਕਮੁ ਰਜਾਇ॥ ਭਾਣੈ ਬਖਸ ਭਾਣੈ ਦੇਇ ਸਜਾਇ॥
ਦੁਹਾਂ ਸਿਰਿਆਂ ਕਾ ਕਰਤਾ ਆਪਿ॥ ਕੁਰਬਾਣੁ ਜਾਂਈ ਤੇਰੇ ਪਰਤਾਪ॥੩॥
ਤੇਰੀ ਕੀਮਤਿ ਤੂਹੈ ਜਾਣਹਿ॥ ਤੂ ਆਪੇ. ਬੂਝਹਿ ਸੁਣਿ ਆਪਿ ਵਖਾਣਹਿ॥
ਸੇਈ ਭਗਤ ਜੋ ਤੁਧੁ ਭਾਣੇ॥ ਨਾਨਕ ਤਿਨ ਕੈ ਸਦ ਕੁਰਬਾਣੇ॥੪॥

ਰਾਗ ਮੇਘ ਮਲ੍ਹਾਰ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਸਾਨ਼ੀ	ਸਾ	ਮ	ਰੇ	ਸਾਨ਼ੀ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਸਾਨ਼ੀ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਰੇ	ਨ਼ੀਸਾ	ਮ	ਰੇ
ਸ਼ਬਦ	ਕऽ	ਰਿ	ਕਿ	ਰ	ਪਾऽ	ऽऽ	ਪੂ	ऽ	ਰऽ	ਨ	ਸੁ	ਖ	ਦਾ	ऽऽ	ਤੇ	ऽ
	ਮ	ਰੇ	ਮ	ਪ	ਪ	ਪ	ਪ	ਪ	ਮਰੇ	ਮ	ਪ	ਨੀ	ਪਨੀ	ਪਮ	ਰੇ	—
	ਤੁ	ਮ	ਰੀ	ਕ੍ਰਿ	ਪਾ	ऽ	ਤੇ	ऽ	ਤੂੰऽ	ऽ	ਚਿ	ਤਿ	ਆऽ	ऽऽ	ਵਹਿ	ऽ
	ਮਰੇ	ਮ	ਪ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਪਨੀ	ਪਮ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ
	ਆऽ	ऽ	ਠ	ਪ	ਹ	ਰ	ਤੇ	ऽऽ	ਰੈ	ऽऽ	ਰੰ	ਗਿ	ਰਾऽ	ऽऽ	ਤੇऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	2				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਪਮ	ਮ	ਪ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਪਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	—
ਸ਼ਬਦ	ਗੁऽ	ਰ	ਕੇ	ऽ	ਚ	ਰ	ਨऽ	ऽ	ਹਿ	ਰ	ਦੈ	ਵ	ਸਾऽ	ऽ	ਏ	ऽ
	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀਰੇਂ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਪਨ਼ੀ	ਪਨੀ	ਸਾਂ
	ਕऽ	ਰਿ	ਕਿ	ਰ	ਪਾ	ऽ	ਪ੍ਰ	ਭਿऽ	ਆऽ	ऽ	ਪਿ	ਮਿऽ	ਲਾऽ	ऽऽ	ਏऽ	ऽ
	ਰੇਂ	ਰੇ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਪਂ	ਮਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਮਂ	ਰ਼ੇਂਸਾਂ	ਸਾਂਰੇਂ	ਸਾਰੇਂ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਅ	ਪ	ਨੇ	ਸੇ	ਵ	ਕ	ਕ	ਉ	ਲ	ਏ	ਪ੍ਰऽ	ਭੁऽ	ਲਾऽ	ऽऽ	ਏ	ऽ
	ਨੀ	ਨ਼ੀਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਮ	ਮ	ਮ	ਪ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਪਨ਼ੀ	ਪਮ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ
	ਤਾ	ऽऽ	ਕੀ	ऽ	ਕੀ	ऽ	ਮ	ਤਿ	ਕ	ਹੀ	ऽ	ਨ	ਜਾऽ	ऽऽ	ਇऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

1	ਸਾਸਾ	ਸਾਸਾ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਪ਼	ਪਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਨ਼ੀ	ਸਾਰੇ	ਰੇਰੇ	ਪਰੇ	ਰੇਰੇ	ਮਰੇ	ਰੇਰੇ	ਰੇਮ	ਪਨ਼ੀ	ਪਮ	ਰੇਸਾ
2	ਸਾਰੇ	ਸਾਮ	ਰੇਪ	ਮਨ਼ੀ	ਪਨ਼ੀ	ਮਪ	ਰੇਮ	ਰੇਮ	ਨ਼ੀਪ	ਮਪ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਪਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਨ਼ੀ	ਰੇਮ	ਰੇਸਾ
3	ਪ਼ਨ਼ੀ	ਸਾਰੇ	—	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ	ਰੇਮ	—	ਮਸਾ	ਰੇ	ਸਾਰੇ	ਮਪ	—	ਪਰੇ	ਮ	ਰੇਮ
	ਪਨ਼ੀ	—	ਨ਼ੀਮ	ਪ	ਮਪ	ਨੀਸਾਂ	ਸਾਂਪ	ਨ਼ੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਪਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਪ	ਮਪ	ਪਮ
	ਰੇਮ	ਮਰੇ	ਰੇਂਰੇਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਪ	ਮਸਾਂ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਪ	ਪਮ	ਰੇਂਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਪ	ਪਮ	ਮਰੇ	ਸਾਂਪ	ਪਮ
	ਮਰੇ	ਰੇਸਾ	—	ਮਸਾਂ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਪ	ਪਮ	ਰੇਂਨੀ	ਨ਼ੀਪ	ਪਮ	ਮਰੇ	ਸਾਂਪ	ਪਮ	ਮਰੇ	ਰੇਸਾ	ਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਰਾਗ ਮੀਰਾ ਮਲ੍ਹਾਰ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਕਾਫੀ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਸੁਰ ਕੋਮਲ, ਧੈਵਤ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਰੂਪ, ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਪੰਚਮ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹੈ। ਜਾਤੀ ਛਾੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਮਲ੍ਹਾਰ ਅਤੇ ਕਾਨੜੇ ਦੇ ਮੇਲ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਪੂਰਵਾਂਗ ਵਿਚ ਮਲ੍ਹਾਰ ਅਤੇ ਉਤਰਾਂਗ ਵਿਚ ਕਾਨੜੇ ਦੇ ਸੁਰ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਗੰਭੀਰ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਸ਼ਰੁਤੀ-ਮਨੋਹਰ ਰਾਗ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਆਨੰਦ-ਦਾਇਕ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਅ-ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮਲ੍ਹਾਰ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਪਹਿਰ ਹੈ, ਪਰ ਵਰਖਾ ਰੁੱਤ ਵਿਚ ਹਰ ਸਮੇਂ ਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ, ਮ ਰੇ, ਪ, ਨੁੀ ਧ ਨੀ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਰੇਂ ਨੁੀ ਧੁ ਨੁੀ ਪ, ਮ ਪ, ਮ ਗੁ ਮ ਗੁ, ਮ ਰੇ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਪ ਨੁੀ ਧ, ਨੀ ਸਾਂ, ਰੇਂ ਨੁੀ ਧੁ, ਨੁੀ ਪ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਰੇ ਸਾ, ਗੁ ਮ ਰੇ ਸਾ, ਮ ਗੁ ਮ ਰੇ ਸਾ।
2. ਸਾ, ਮ, ਰੇ ਪ, ਨੁੀ ਧ ਨੀ ਸਾਂ, ਨੁੀ ਪ, ਪ ਮ ਪ, ਮ ਗੁ ਮ, ਮ, ਮ ਗੁ ਮ ਰੇ ਸਾ।
3. ਸਾ, ਧੁ਼ੀ ਨੁ਼ੀ ਪ, ਪ਼ ਨੁ਼ੀ ਧ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ, ਸਾ ਪ, ਮ ਗੁ ਮ, ਪ, ਗੁ ਮ ਰੇ ਸਾ।
4. ਮ ਰੇ, ਸਾ ਰੇ, ਨ਼ੀ ਸਾ, ਗੁ ਗੁ ਮ ਰੇ ਪ, ਮ ਪ, ਨੁੀ ਧ ਨੀ ਸਾਂ, ਰੇਂ—ਸਾਂ, ਧੁ ਧੁ ਨੁੀ, ਪ, ਮ ਪ, ਸਾਂ ਧੁ ਨੁੀ ਪ, ਮ ਪ ਗੁ ਮ, ਮ ਪ, ਨੁੀ ਪ, ਰੇ ਮ, ਪ ਧ ਮ ਪ, ਮ ਗੁ ਮ ਗੁ—, ਮ—ਰੇ ਸਾ।
5. ਸਾ ਮ, ਰੇ ਪ, ਨੁੀ ਧ ਨੀ ਸਾਂ, ਨੀ ਸਾਂ ਰੇਂ—ਮਂ ਰੇਂ—ਗੁਂ ਮਂ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਨੁੀ ਧੁ ਨੁੀ ਪ, ਸਾਂ ਧੁ ਨੁੀ ਪ, ਮ ਪ ਨੁੀ ਪ, ਮ ਗੁ ਮ, ਮ ਗੁ ਮ ਗੁ ਰੇ—ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਸਰਬ ਲੋਹ ਗ੍ਰੰਥ 'ਚੋਂ

ਬਿਸਨ ਪਦ ਮਲਾਰ, ਸਵੱਯਾ

ਦਸਕ ਰੂਪ ਸਰਗੁਨ ਪ੍ਰਭੁ ਧਾਰੇ, ਸੋ ਉਪਮਾ ਕਬਿ ਕੌਨ ਬਖਾਨੇ ॥
ਕੋਟਿ ਗਨੇਸ ਸਾਰਦਾ ਕੋਟਿਕ ਸੇਖ ਰਟਤਿ ਕੌਤਕ ਨਹਿ ਜਾਨੇ ॥
ਹਾਰ ਪਰੇ ਤੁਮਰੀ ਸਰਨਾਗਤਿ ਥਕਤ ਭਏ ਸਭ ਹ੍ਰਿਦਯ ਲਜਾਨੇ ॥
ਹਉ ਮਤਿ ਮੰਦ ਚਰਨ ਸਰਨਾਗਤਿ ਦਸਕ ਰੂਪ ਉਰ ਅੰਤਰਿ ਠਾਨੇ ॥੧॥

ਰਾਗ ਮੀਰਾ ਮਲ੍ਹਾਰ

ਚਾਰ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਸਰਗਮ	ਮਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਰੇਨ਼ੀ	ਸਾ	ਮ	ਰੇ	ਪਮ	ਮ	ਪ	ਪ
ਸ਼ਬਦ	ਦऽ	ਸ	ਕ	ਰੂ	ऽऽ	ਪ	ਸਰ	ਗੁਨ	ਪ੍ਰਭੁ	ਧਾ	ऽ	ਰੇ
	ਰੇ	ਮ	ਪ	ਨ਼ੀਧ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਧੁ	ਨ਼ੀ	ਪ
	ਸੋ	ਉ	ਪ	ਮਾऽ	ਕऽ	ਬਿ	ਕੌऽ	ਨ	ਬ	ਖਾ	ऽ	ਨੇ
	ਪਮ	ਪ	ਪਸਾਂ	ਨ਼ੀਧੁ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਪਮ	ਪ	ਮਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ
	ਕੋऽ	ਟਿ	ਗਾऽ	ਨੇऽ	ऽ	ਸ	ਸਾऽ	ਰ	ਦਾऽ	ਕੋ	ਟਿ	ਕ
	ਮਪ	ਮਗੁ	ਮ	ਮ	ਮਨ਼ੀ	ਪ	ਮਰੇ	ਮ	ਪ	ਧ	ਧਮ	ਪ
	ਸੇऽ	ऽऽ	ਖ	ਰ	ਟऽ	ਤਿ	ਕੌऽ	ਤਕ	ਨਹਿ	ਜਾ	ऽऽ	ਨੇ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ

	ਪਮ	ਪ	ਨ਼ੀਧ	ਨ਼ੀਪ	ਨ਼ੀਧ	ਨੀਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਹਾऽ	ਰ	ਪऽ	ਰੇऽ	ਤੁऽ	ਮऽ	ਰੀ	ਸ	ਰ	ਨਾ	ਗ	ਤਿ
	ਨ਼ੀਧੁ	ਨ਼ੀਧੁ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਪਮ	ਪ	ਪ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਮੰਗੁ	ਮੰ
	ਥਕ	ਤऽ	ਭ	ਏ	ਸऽ	ਭ	ਹ੍ਰਿ	ਦਯ	ਲ	ਜਾ	ऽऽ	ਨੇ
	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀਧੁ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਨ਼ੀਧੁ	ਨ਼ੀਧੁ	ਨੀ	ਪ	ਮ	ਪ
	ਹਉ	ਮ	ਤਿऽ	ਮੰ	ऽ	ਦऽ	ਚਰ	ਨऽ	ਸਰ	ਨਾ	ऽ	ਗਤਿ
	ਰੇ	ਮ	ਰੇਪ	ਪ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀਧੁ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਮਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ
	ਦ	ਸ	ਕऽ	ਰੂਪ	ਉ	ਰऽ	ਅੰ	ਤ	ਰਿऽ	ਠਾ	ऽ	ਨੇ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		0		2		0		3		4	

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1266)

ਸਗਲ ਬਿਧੀ ਜੁਰਿ ਆਹਰੁ ਕਰਿਆ ਤਜਿਓ ਸਗਲ ਅੰਦੇਸਾ॥
ਕਾਰਜੁ ਸਗਲ ਅਰੰਭਿਓ ਘਰ ਕਾ ਠਾਕੁਰ ਕਾ ਭਾਰੋਸਾ॥੧॥
ਸੁਨੀਐ ਬਾਜੈ ਬਾਜ ਸੁਹਾਵੀ॥
ਭੋਰੁ ਭਇਆ ਮੈ ਪ੍ਰਿਅ ਮੁਖ ਪੇਖੇ, ਗ੍ਰਿਹਿ ਮੰਗਲ ਸੁਹਲਾਵੀ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਮਨੂਆ ਲਾਇ ਸਵਾਰੇ ਥਾਨਾਂ ਪੂਛਉ ਸੰਤਾ ਜਾਏ॥
ਖੋਜਤ ਖੋਜਤ ਮੈ ਪਾਹੁਨ ਮਿਲਿਓ ਭਗਤਿ ਕਰਉ ਨਿਵਿ ਪਾਏ॥੨॥
ਜਬ ਪ੍ਰਿਅ ਆਇ ਬਸੇ ਗ੍ਰਿਹਿ ਆਸਨਿ ਤਬ ਹਮ ਮੰਗਲੁ ਗਾਇਆ॥
ਮੀਤ ਸਾਜਨ ਮੇਰੇ ਭਏ ਸੁਹੇਲੇ ਪ੍ਰਭੁ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਮਿਲਾਇਆ॥੩॥
ਸਖੀ ਸਹੇਲੀ ਭਏ ਅਨੰਦਾ ਗੁਰਿ ਕਾਰਜ ਹਮਰੇ ਪੂਰੇ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਵਰੁ ਮਿਲਿਆ ਸੁਖਦਾਤਾ ਛੋਡਿ ਨ ਜਾਈ ਦੂਰੇ॥੪॥

ਰਾਗ ਮੀਰਾ ਮਲ੍ਹਾਰ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਸਾ	ਮਰੇ	ਪ	ਨ਼ੀਧ	ਮਰੇ	ਮ	ਰੇ	—	ਪ	—	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ
ਸ਼ਬਦ	ਸੁ	ਨੀऽ	ਐ	ऽऽ	ਬਾऽ	ऽ	ਜੈ	ऽ	ਬਾ	ऽ	ਜ	ਸੁ	ਹਾ	ऽ	ਵੀऽ	ऽऽ
	ਨ਼ੀਧ਼	—	ਨ਼ੀ	ਪ	ਮ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀਪ	ਪ	ਮਗ਼	—	ਮ	ਪ
	ਭੋऽ	ऽ	ਰੁ	ਭ	ਇਆ	ऽ	ਮੈ	ऽ	ਪ੍ਰਿ	ਅ	ਮੁऽ	ਖ	ਪੇऽ	ऽ	ਖੇ	ऽ
	ਮਗ਼	ਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਰੇ	ਰੇ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨ਼ੀਧ਼	ਨ਼ੀਪ	ਮਗ਼	ਮਰੇ	ਸਾਨ਼ੀ	ਸਾ
	ਗ੍ਰਿऽ	ऽ	ਹਿ	ਮੰ	ਗ	ਲ	ਸੁ	ਹ	ਲਾऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਵੀऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਮ	ਮ	ਮ	ਪ	ਪ	ਪ	ਨ਼ੀਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਸ	ਗ	ਲ	ਬਿ	ਧੀ	ऽ	ਜੁऽ	ਰਿ	ਆ	ऽ	ਹ	ਰੁ	ਕ	ਰਿ	ਆ	ऽ
	ਨੀ	ਸਾਂ	ਮੰਗ਼ੰ	ਮੰ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨ਼ੀਧ਼	ਨ਼ੀਪ	ਮਗ਼	ਮਰੇ	ਸਾਨ਼ੀ	ਸਾ
	ਤ	ਜਿ	ਓऽ	ऽ	ਸ	ਗ	ਲऽ	ਅੰऽ	ਦੇऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਸਾऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

1	ਸਾਸਾ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ	ਰੇਸਾ	ਸਾਮ	ਮਰੇ	ਰੇਪ	ਪਪ	ਨ਼ੀਧ਼	ਨ਼ੀਪ	ਨ਼ੀਧ	ਨੀਸਾਂ	ਨ਼ੀਪ	ਗ਼ਮ	ਮਰੇ	ਰੇਸਾ
2	ਸਾਮ	ਰੇਪ	ਪਪ	ਨ਼ੀਪ	ਨ਼ੀਧ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨ਼ੀਧ਼	ਨ਼ੀਪ	ਰੇਮ	ਪਨ਼ੀ	ਪਪ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਪਮ	ਗ਼ਮ	ਰੇਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਰਾਗ ਰਾਮਦਾਸੀ ਮਲ੍ਹਾਰ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਕਾਫੀ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਮਲ੍ਹਾਰ ਦਾ ਹੀ ਅ-ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਅਤੇ ਆਕਰਸ਼ਕ ਸਰੂਪ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਗੰਧਾਰ, ਦੋਵੇਂ ਨਿਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਮੱਧਮ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ ਹੈ। ਜਾਤੀ ਸੰਪੂਰਨ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਗੰਧਾਰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਰੂਪ ਨਾਲ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਭ ਮਲ੍ਹਾਰਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ "ਮ-ਰੇ" ਅਤੇ "ਰੇ-ਪ" ਸੁਰ ਸੰਗਤੀ ਅਨੰਦ-ਦਾਇਕ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਹਾਨਾ ਅਤੇ ਗੌਂਡ-ਰਾਗਾਂ ਦਾ ਸੰਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਪਹਿਰ ਹੈ ਪਰ ਵਰਖਾ ਰੁੱਤ ਵਿਚ ਹਰ ਸਮੇਂ ਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਨ਼ੀ ਸਾ ਰੇ ਗ ਮ, ਪ, ਗੁ ਮ, ਨੀ̱ ਪ ਨੀ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਨੀ̱ ਧ ਨੀ̱, ਪ ਗੁ, ਮ ਰੇ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਸਾ ਰੇ ਗ ਮ, ਪ ਗੁ, ਮ ਰੇ ਸਾ, ਨ਼ੀ̱ ਪ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਨ਼ੀ̱ ਸਾ, ਮ ਮ, ਮ ਗ, ਪ, ਮ ਪ, ਮ, ਗੁ, ਮ ਰੇ—ਰੇ, ਧ ਮ ਪ, ਗੁ ਗੁ ਮਰੇ ਸਾ।
2. ਸਾ, ਮ ਮ, ਗ ਪ, ਮ ਰੇ, ਪ, ਪ, ਨੀ̱ ਧ, ਸਾਂ, ਨੀ̱ ਪ, ਮ ਗੁ—ਗੁ, ਮ ਰੇ ਸਾ।
3. ਪ ਗੁ, ਮ ਰੇ ਸਾ, ਰੇ ਨ਼ੀ̱ ਸਾ, ਸਾ ਰੇ ਗ, ਮ, ਪ, ਮ ਪ, ਮ ਮ, ਗੁ ਗੁ ਮ ਰੇ, ਪ ਮ, ਨੀ̱ ਪ, ਮ ਗੁ ਮ ਰੇ ਸਾ।
4. ਮ, ਮ, ਪ, ਨੀ̱ ਪ, ਗੁ ਗੁ, ਮ ਰੇ—ਮ, ਗ ਮ, ਪ, ਧ ਪ, ਮ ਪ, ਧ ਮ ਪ, ਗੁ ਮ ਰੇ, ਸਾ ਨ਼ੀ ਸਾ।
5. ਨੀ̱ ਪ, ਗ ਮ ਪ, ਗੁ ਮ ਰੇ, ਪ ਪ, ਨੀ̱ ਧ, ਸਾਂ, ਨੀ̱ ਪ, ਗ ਮ ਪ, ਗੁ ਮ ਰੇ, ਸਾ।
6. ਮ, ਮ, ਪ ਨੀ ਸਾਂ, ਸਾਂ ਰੇਂ—ਸਾਂ, ਰੇਂ ਨੀ ਸਾਂ, ਨੀ̱ ਪ, ਪ, ਗ ਮ, ਪ, ਗੁ ਮ ਰੇ ਸਾ।
7. ਪ ਧ ਨੀ,—ਸਾਂ, ਸਾਂ, ਸਾਂ ਰੇਂ—ਸਾਂ, ਨੀ ਸਾਂ, ਪ ਨੀ̱—ਪ, ਮ, ਪ ਮ, ਮ ਪ ਗੁ, ਮ, ਪ ਮ, ਨੀ̱ ਪ, ਮ ਗੁ ਮ, ਰੇ ਸਾ, ਨ਼ੀ̱ ਪ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਮਲਾਰ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ (ਪੰਨਾ 1293)

ਮਿਲਤ ਪਿਆਰੋ ਪ੍ਰਾਨ ਨਾਥੁ ਕਵਨ ਭਗਤਿ ਤੇ ॥
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਪਾਈ ਪਰਮ ਗਤੇ ॥ਰਹਾਉ॥
ਮੈਲੇ ਕਪਰੇ ਕਹਾ ਲਉ ਧੋਵਉ ॥ ਆਵੈਗੀ ਨੀਦ ਕਹਾ ਲਗੁ ਸੋਵਉ ॥੧॥
ਜੋਈ ਜੋਈ ਜੋਰਿਓ ਸੋਈ ਸੋਈ ਫਾਟਿਓ ॥ ਝੂਠੈ ਬਨਜਿ ਉਠਿ ਹੀ ਗਈ ਹਾਟਿਓ ॥੨॥
ਕਹੁ ਰਵਿਦਾਸ ਭਇਓ ਜਬ ਲੇਖੋ ॥ ਜੋਈ ਜੋਈ ਕੀਨੋ ਸੋਈ ਸੋਈ ਦੇਖਿਓ ॥੩॥

ਰਾਗ ਰਾਮਦਾਸੀ ਮਲ੍ਹਾਰ

ਆੜਾ ਚੌਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਗੁ	ਮਗੁ	ਮ	ਰੇਸਾ	ਸਾਰੇ	ਰੇਨ਼ੀ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾਰੇ	ਰੇਨ਼ੀ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਮਿ	ਲ	ਤਪਿ	ਆऽ	ऽ	ਰੋऽ	ਪ੍ਰਾऽ	ऽਨ	ਨਾ	ਥੁ	ਕਵ	ਨਭ	ਗਤਿ	ਤੇ
	—	ਨ਼ੀਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ	ਰੇ	ਗ	ਮ	ਮਪ	ਮ	ਪ	ਮਗੁ	ਪ	ਮ	ਮਪ	ਮ
	ऽ	ਸਾऽ	ਧऽ	ਸੰ	ਗ	ਤਿ	ਪਾऽ	ऽ	ਈ	ऽऽ	ਪਰ	ਮ	ਗਾऽ	ਤੇ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0		4		0		x		2		0		3	

ਅੰਤਰਾ

	ਮ	ਪ	ਗੁ	ਮਗੁ	ਮ	ਰੇਸਾ	ਧਪ	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	—
	ਮਿ	ਲ	ਤਪਿ	ਆऽ	ऽ	ਰੋऽ,	ਮੈऽ	ਲੇ	ਕ	ਪ	ਰੇ	ਕ	ਹਾ	ऽ
	ਨੀਸਾਂ	ਸਾਂਨੀ	ਰੇਂਸਾ	ਸਾਂ	—	ਸਾਂਰੇਂ	ਰੇਂ	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਪਨ਼ੀ	ਪ	ਸਾ	ਰੇ	ਗ	ਪ
	ਲऽ	ਉऽ	ਧੋऽ	ऽ	ਵ	ਉऽ	ਆ	ਵੈਗੀ	ਨੀऽ	ਦਕ	ਹਾ	ਲਗੁ	ਸੋ	ਵਉ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0		4		0		x		2		0		3	

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1268)

ਪ੍ਰਭ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰਾਨ ਪਿਆਰੇ ॥
ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਅਪਨੋ ਨਾਮੁ ਦੀਜੈ ਦਇਆਲ ਅਨੁਗ੍ਰਹੁ ਧਾਰੇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਸਿਮਰਉ ਚਰਨ ਤੁਹਾਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਰਿਦੈ ਤੁਹਾਰੀ ਆਸਾ ॥
ਸੰਤ ਜਨਾ ਪਹਿ ਕਰਉ ਬੇਨਤੀ ਮਨਿ ਦਰਸਨ ਕੀ ਪਿਆਸਾ ॥੧॥
ਬਿਛੁਰਤ ਮਰਨੁ ਜੀਵਨੁ ਹਰਿ ਮਿਲਤੇ ਜਨ ਕਉ ਦਰਸਨੁ ਦੀਜੈ ॥
ਨਾਮ ਅਧਾਰੁ ਜੀਵਨ ਧਨੁ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਮੇਰੇ ਕਿਰਪਾ ਕੀਜੈ ॥੨॥

ਰਾਗ ਰਾਮਦਾਸੀ ਮਲ੍ਹਾਰ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਰੇਮ	ਪਮ	ਰੇਸਾ	ਰੇਨ਼ੀ	ਸਾ	ਰੇ	ਪ	ਮ	ਪ	ਧ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਰੇਗ	ਮਪ	ਮਗੁ	ਮ
ਸ਼ਬਦ	ਪ੍ਰਃ	ਭਃ	ਮੇਃ	ਰੇਃ	ਪ੍ਰੀ	ਃ	ਤ	ਮ	ਪ੍ਰਾ	ਃ	ਨ	ਪਿ	ਆਃ	ਃਃ	ਰੇਃ	ਃ
	ਗ	ਮ	ਪ	ਮਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ	ਮਰੇ	ਮ	ਰੇ	ਪ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਮ	ਪ
	ਪ੍ਰੇ	ਃ	ਮ	ਭਃ	ਗ	ਤਿ	ਅ	ਪ	ਨੋਃ	ਃ	ਨਾ	ਮੁ	ਦੀ	ਃ	ਜੈ	ਃ
	ਮ	ਪ	ਧ	ਨ਼ੀ	ਧਨ਼ੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਧਪ	ਮਗ	ਮ	ਰੇਗ	ਮਪ	ਗ	ਮ
	ਦਇ	ਆ	ਃ	ਲ	ਅਃ	ਨੁਃ	ਗ੍ਰਃ	ਹੁ	ਧਾਃ	ਃਃ	ਃਃ	ਃ	ਃਃ	ਃਃ	ਰੇ	ਃ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਮਰੇ	ਮ	ਰੇ	ਪ	ਪ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	—	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਸਿਃ	ਮ	ਰ	ਉ	ਚ	ਰ	ਨ	ਤੁ	ਹਾ	ਃ	ਰੇ	ਃ	ਪ੍ਰੀ	ਃ	ਤ	ਮ
	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਸਾਂ	ਧਨੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਰੇਂ	ਧ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਪਮ	ਮਗ	ਮ	—
	ਰਿ	ਦੈ	ਃ	ਤੁ	ਹਾਃ	ਃ	ਰੀਃ	ਃਃ	ਆ	ਃ	ਃ	ਃ	ਃਃ	ਃਃ	ਸਾ	ਃ
	ਮ	ਮ	ਮ	ਧ	ਨੀ	ਨੀ	ਧ	ਪ	ਮ	ਪ	ਮਗੁ	ਮ	ਮਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ
	ਸੰ	ਃ	ਤ	ਜ	ਨਾ	ਃ	ਪ	ਹਿ	ਕ	ਰਉ	ਃਃ	ਬੇ	ਃਃ	ਨ	ਤੀ	ਃ
	ਸਾ	ਮ	ਪ	ਪ	ਧਨੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਨੀਸਾਂ	ਸਾਂ	ਧਨੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਧਪ	ਮਗ	ਮ	ਰੇਮ	ਪਮ
	ਮ	ਨਿ	ਦ	ਰ	ਸਃ	ਨਃ	ਕੀਃ	ਪਿ	ਆਃ	ਃਃ	ਃਃ	ਃਃ	ਃਃ	ਃ	ਸਾਃ	ਃਃ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
1	ਸਾ	ਮਰੇ	ਮਪ	ਨੀਪ	ਨੀਨੀ	ਪਮ	ਪਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਨੀਧ	ਨੀਪ	ਪਗ	—ਗ	ਮਰੇ	ਸਾ
2	ਸਾਨ਼ੀ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਧ਼	ਨ਼ੀਪ਼	ਨ਼ੀਪ਼	ਨ਼ੀਸਾ	ਰੇਗ	ਮਪ	ਨੀਪ	ਨੀਸਾਂ	ਨੀਧ	ਨੀਪ	ਪ	ਗੁਗੁ	ਮਰੇ	ਸਾ
3	ਸਾਰੇ	ਗਰੇ	ਮਗ	ਪਮ	ਰੇਪ	ਪਪ	ਨੀਪ	ਮਪ	ਮਮ	ਮਪ	ਨੀਨੀ	ਨੀਪ	ਪਨੀ	ਨੀਨੀ	ਸਾਂਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ
	ਗੁਂਗੁਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਰੇਂਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂਸਾਂ	ਨੀਪ	ਨੀਨੀ	ਪਮ	ਪਗੁ	ਗੁਗੁ	ਮਪ	ਨੀਪ	ਪਗੁ	ਗੁਮ	ਮਰੇ	ਰੇਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਰਾਗ ਮਧੂ ਮਲ੍ਹਾਰ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਕਾਫੀ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਮੱਧਮ ਸੁਰ ਤੀਬਰ, ਗੰਧਾਰ ਸੁਰ ਕੋਮਲ ਦੋਵੇਂ ਨਿਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਮਧੂਵੰਤੀ ਅਤੇ ਮੀਆਂ-ਮਲ੍ਹਾਰ ਦੇ ਮੇਲ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਪੂਰਵਾਂਗ ਵਿਚ ਮਧੂਵੰਤੀ ਅਤੇ ਉਤਰਾਂਗ ਵਿਚ ਮੀਆਂ-ਮਲ੍ਹਾਰ ਦੇ ਸੁਰ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਪੂਰਵਾਂਗ ਵਿਚ "ਸਾ ਗੁ ਮੇਂ ਪ, ਪ ਮੇਂ ਗੁ ਰੇ ਸਾ," ਅਤੇ ਉਤਰਾਂਗ ਵਿਚ "ਪ ਨੀ ਧ ਨੁੀ ਸਾਂ, ਸਾਂ ਨੁੀ ਧਨੁੀ ਪ," ਆਦਿਕ। ਇਸ ਵਿਚ ਪੰਚਮ ਸੁਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਪੰਚਮ ਹੈ। ਨਿਆਸ ਸੁਰ ਰਿਸ਼ਭ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਭ ਅਤੇ ਗੰਧਾਰ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹਨ। ਇਸ ਦੀ ਜਾਤੀ ਔੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਪਹਿਰ ਹੈ ਪਰ ਵਰਖ਼ਾ ਰੁੱਤ ਵਿਚ ਹਰ ਸਮੇਂ ਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ ਗੁ, ਮੇਂ ਪ, ਨੁੀ ਧ ਨੀ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਨੁੀ ਧ ਨੁੀ ਪ, ਪ ਮੇਂ ਗੁ ਰੇ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਨ਼ੀ ਸਾ, ਗੁ ਮੇਂ ਪ, ਮੇਂ ਗੁ ਰੇ ਸਾ, ਨੁ਼ੀ ਧ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ।

ਆਲਾਪ, ਸਥਾਈ

1. ਸਾ, ਰੇ ਸਾ, ਮੇਂ ਗੁ ਮੇਂ ਪ, ਗੁ ਰੇ ਸਾ, ਰੇ ਨ਼ੀ ਸਾ।
2. ਨ਼ੀ ਸਾ ਗੁ ਰੇ ਸਾ, ਨੁ਼ੀ ਪ਼, ਨੁ਼ੀ ਧ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ, ਰੇ-ਸਾ ਨ਼ੀ-ਸਾ।
3. ਨ਼ੀ ਸਾ, ਮੇਂ ਗੁ ਮੇਂ ਪ, ਧ ਪ ਮੇਂ ਪ, ਗੁ ਮੇਂ ਪ ਨੁੀ ਧ ਨੁੀ ਪ, ਸਾਂ ਨੁੀ ਪ ਮੇਂ ਪ ਗੁ, ਰੇ ਸਾ।

ਅੰਤਰਾ

4. ਪ ਮੇਂ ਰੇ, ਗੁ ਮੇਂ ਪ ਨੀ, ਧ ਨੀ, ਸਾਂ, ਸਾ, ਮੇਂ ਪ ਨੁੀ ਧ ਨੀ ਸਾਂ, ਨੀ ਸਾਂ ਗੁਂ, ਰੇਂ, ਸਾਂ, ਨੁੀ ਧ ਨੀ ਸਾਂ, ਰੇਂ ਸਾਂ ਨੀ ਸਾਂ ਨੁੀ ਧ ਨੁੀ ਪ, ਗੁ ਮੇਂ ਪ ਨੀ, ਸਾਂ ਨੁੀ ਪ, ਮੇਂ ਪ ਗੁ, ਪ ਮੇਂ ਗੁ ਮੇਂ ਗੁ, ਨੁੀ ਪ ਮੇਂ ਗੁ ਰੇ—ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਵਾਰ ਮਲਾਰ, ਮਹਲਾ ੩ (ਪੰਨਾ 1283)

ਮਲਾਰੁ ਸੀਤਲ ਰਾਗੁ ਹੈ ਹਰਿ ਧਿਆਇਐ ਸਾਂਤਿ ਹੋਇ॥
ਹਰਿ ਜੀਉ ਅਪਣੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਵਰਤੈ ਸਭ ਲੋਇ॥
ਵੁਠੈ ਜੀਆ ਜੁਗਤਿ ਹੋਇ ਧਰਣੀ ਨੋ ਸੀਗਾਰੁ ਹੋਇ॥
ਨਾਨਕ ਇਹੁ ਜਗਤੁ ਸਭੁ ਜਲੁ ਹੈ ਜਲ ਹੀ ਤੇ ਸਭ ਕੋਇ॥
ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਕੋ ਵਿਰਲਾ ਬੂਝੈ ਸੋ ਜਨੁ ਮੁਕਤੁ ਸਦਾ ਹੋਇ॥੧॥

ਰਾਗ ਮਧੂ ਮਲ੍ਹਾਰ

ਚਾਰ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਸਰਗਮ	ਮੰਗੁ	ਮੰ	ਪ	ਪਧ	ਮੰ	ਪ	ਮੰਗੁ	ਮੰਗੁ	ਗੁ	ਸਾਰੇ	ਸਾ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਮऽ	ਲਾ	ਰੁ	ਸੀऽ	ਤ	ਲ	ਰਾऽ	ऽऽ	ਗੁ	ਹੈऽ	ऽ	ऽ
	ਸਾ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂਨੁੀ	ਧਨੁੀ	ਪ	ਮੰਗੁ	ਮੰ	ਧ	ਨੁੀਧ	ਨੁੀ	ਪ
	ਹ	ऽ	ਰਿ	ਧਿਆ	ऽऽ	ਇਐ	ਸਾਂऽ	ऽ	ਤਿ	ਹੋऽ	ऽ	ਇ
	ਪ	ਨੁੀਧ	ਨੁੀਧ	ਨੁੀਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ	ਨੁੀਧ	ਨੀ	ਸਾਂ
	ਹਰਿ	ਜੀऽ	ਉऽ	ਅऽ	ਪ	ਣੀ	ਕ੍ਰਿ	ऽऽ	ਪਾ	ਕऽ	ऽ	ਰੇ
	ਸਾਂ	ਧ	ਧ	ਨੁੀਧ	ਨੁੀਪ	ਨੁੀਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਪਮੰ	ਪਗੁ	ਰੇਸਾ
	ਤਾਂ	ऽ	ऽ	ਵऽ	ਰऽ	ਤੈऽ	ਸ	ऽ	ਭ	ਲੋऽ	ऽऽ	ਇऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
	ਪਮੰ	ਧ	ਪ	ਮੰਗੁ	ਮੰ	ਪ	ਪਨੁੀ	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਵੁऽ	ਠੇ	ऽ	ਜੀऽ	ਆ	ऽ	ਜੁऽ	ਗ	ਤਿ	ਹੋ	ऽ	ਇ
	ਸਾਂ	ਮੰਗੁਂ	ਮੰਂ	ਪਂ	ਪਂ	ਪਂ	ਗੁਂ	ਗੁਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ
	ਧ	ਰऽ	ਣੀ	ਨੋ	ऽ	ਸੀ	ਗਾ	ऽ	ਰੁऽ	ਹੋ	ऽऽ	ਇ
	ਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ	ਨੁੀਧ	ਨੁੀ	ਪ	ਮੰ	ਪ	ਨੁੀ	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ
	ਨਾ	ਨऽ	ਕ	ਇऽ	ऽ	ਹੁ	ਜਗ	ਤੁ	ਸਭੁ	ਜ	ਲੁ	ਹੈ
	ਸਾਂ	ਧ	ਧ	ਨੁੀਧ	ਨੁੀਪ	ਨੁੀਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਪਮੰ	ਪਗੁ	ਰੇਸਾਂ
	ਜ	ऽ	ਲ	ਹੀऽ	ऽऽ	ਤੇऽ	ਸ	ਭ	ਕੋ	ऽऽ	ऽऽ	ਇऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x		0		2		0		3		4	

ਅਭੋਗ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਸਰਗਮ	ਸਾਨ਼ੀ	ਸਾ	ਸਾ	ਮ਼ੰਗ	ਮ਼ੰ	ਪ	ਨ਼ੀਧ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਸ਼ਾਂਨੀ	ਸਾਂ
ਸ਼ਬਦ	ਗੁਰ	ਪਰ	ਸਾਦੀ	ਕੋਂਙ	ਙ	ਙ	ਵਿਰ	ਲਾ	ਙ	ਬੂਙ	ਝ਼ੈਙ	ਙ
	ਸਾਂਰੇਂ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀਧ	ਮ਼ੰਧ	ਮ਼ੰਪ	ਗੁਰੇ	ਗੁ	ਸਾ
	ਸੋਙ	ਜ	ਨੁ	ਮ਼ੁ	ਕ	ਤੁ	ਸਙ	ਦ਼ਾਙ	ਙਙ	ਹੋਙ	ਙ	ਇ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		0		2		0		3		4	

ਸ਼ਬਦ

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1269)

ਮਨ ਮੇਰੇ ਹਰਿ ਕੇ ਚਰਨ ਰਵੀਜੈ ॥
ਦਰਸ ਪਿਆਸ ਮੇਰੋ ਮਨੁ ਮੋਹਿਓ ਹਰਿ ਪੰਖ ਲਗਾਇ ਮਿਲੀਜੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਖੋਜਤ ਖੋਜਤ ਮਾਰਗੁ ਪਾਇਓ ਸਾਧੂ ਸੇਵ ਕਰੀਜੈ ॥
ਧਾਰਿ ਅਨੁਗ੍ਰਹੁ ਸੁਆਮੀ ਮੇਰੇ ਨਾਮੁ ਮਹਾ ਰਸੁ ਪੀਜੈ ॥੧॥
ਤ੍ਰਾਹਿ ਤ੍ਰਾਹਿ ਕਰਿ ਸਰਨੀ ਆਏ ਜਲਤਉ ਕਿਰਪਾ ਕੀਜੈ ॥
ਕਰੁ ਗਹਿ ਲੇਹੁ ਦਾਸ ਅਪੁਨੇ ਕਉ ਨਾਨਕ ਅਪੁਨੋ ਕੀਜੈ ॥੨॥

ਰਾਗ ਮਧੂ ਮਲ੍ਹਾਰ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਮ੍ਹਗੁ	ਮ੍ਹ	ਪ	ਧ	ਪਮ੍ਹ	ਪ	ਪਮ੍ਹ	ਗੁਮ੍ਹ	ਪਧ	ਪਮ੍ਹ	ਗੁ	ਮ੍ਹ	ਗੁਰੇ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਮ	ਨ	ਮੇऽ	ਰੇ	ਹ	ਰਿ	ਕੇऽ	ऽ	ਚऽ	ਰऽ	ਨऽ	ਰऽ	ਵੀ	ऽ	ਜੈऽ	ऽ
	ਗੁ	ਗੁ	ਰੇ	ਸਾ	ਰੇ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਰੇਸਾ	ਨੁੀ	ਧ	ਨੁੀ	ਧ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਦ	ਰ	ਸ	ਪਿ	ਆ	ऽ	ऽ	ਸऽ	ਮੇ	ਰੋ	ਮ	ਨੁ	ਮੋ	ऽ	ਹਿ	ਓ
	ਗੁਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਗੁਂ	ਮ੍ਹ	ਮ੍ਹ	ਪ	ਪ	ਪਮ੍ਹ	ਗਮ੍ਹ	ਪਧ	ਮ੍ਹਧ	ਨੁੀਧ	ਪਧ	ਨੁੀਧ	ਨੀਸਾਂ
	ਹ	ऽ	ਰਿ	ऽ	ਪੰ	ऽ	ਖ	ਲ	ਗਾऽ	ऽऽ	ਇऽ	ਮਿऽ	ਲੀऽ	ऽऽ	ਜੈऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਧ.	—	ਪਮ੍ਹ	ਪ	ਗੁ	—	ਮ੍ਹ	ਪ	ਨੁੀ	ਧ	ਨੁੀ	ਧ	ਨੀ	—	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਖੋ	ऽ	ਜऽ	ਤ	ਖੋ	ऽ	ਜ	ਤ	ਮਾ	ऽ	ਰ	ਗੁ	ਪਾ	ऽ	ਇਓ	ऽ
	ਸਾਂ	ਮ੍ਹੇਂਗੁਂ	ਮ੍ਹੇਂ	ਪੰ	ਗੁਂ	ਗੁਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਨੁੀਸਾਂ	ਨੁੀਪ	ਮ੍ਹਪ	ਧਪ	ਗੁਰੇ	ਸਾ
	ਸਾ	ऽऽ	ਧੂ	ऽ	ਸੇ	ऽ	ਵ	ਕ	ਰੀऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਜੈऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

1	ਨ਼ੀਸਾ	ਗੁਗੁ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ	ਨੁ਼ਨੁ਼ੀ	ਨੁ਼ੀਧ	ਨ਼ੀਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਸਾ	ਗੁਗੁ	ਗੁਮ੍ਹ	ਪਧ	ਪਮ੍ਹ	ਮ੍ਹਮ੍ਹ	ਗੁਰੇ	ਸਾਰੇ	ਨ਼ੀਸਾ
2	ਨ਼ੀਸਾ	ਸਾਸਾ	ਪਮ੍ਹ	ਪਧ	ਨੀਨੀ	ਨੁੀਧ	ਨੁਨੀ	ਨੁੀਪ	ਗੁਮ੍ਹ	ਪਧ	ਪਮ੍ਹ	ਗੁਮ੍ਹ	ਸਾਗੁ	ਮ੍ਹਪ	ਧਪ	ਮ੍ਹਪ
	ਮ੍ਹਪ	ਨੁੀਧ	ਨੀਨੀ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਗੁਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂਧ	ਨੁੀਧ	ਨੁੀਪ	ਨੀਸਾਂ	ਸਾਂਧ	ਨੀਸਾਂ	ਸਾਂਸਾਂ
	ਨੀਸਾਂ	ਨੁੀਪ	ਗੁਮ੍ਹ	ਪਧ	ਪਮ੍ਹ	ਗਮ੍ਹ	ਪਧ	ਪਪ	ਸਾਂਰੇਂ	ਸਾਂਸਾਂ	ਨੁੀਧ	ਨੁੀਪ	ਸਾਂਨੁੀ	ਨੁੀਪ	ਮ੍ਹਗੁ	ਰੇਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਰਾਗ ਛਾਇਆ ਮਲ੍ਹਾਰ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਕਾਫੀ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ, ਨਿਸ਼ਾਦ ਸੁਰ ਦੋਵੇਂ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸੁਰ ਦੁਰਬਲ ਅਤੇ ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਸੁਰ ਵਕਰ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਜਾਤੀ ਵਕਰ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਮੱਧਮ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਗੰਭੀਰ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਵਿਲੰਬਤ ਲੈਅ ਵਿਚ ਸੁੰਦਰ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਛਾਇਆ-ਨਟ ਅਤੇ ਮੀਆਂ-ਮਲ੍ਹਾਰ ਦੇ ਮੇਲ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ। "ਪ ਰੇ, ਗ ਮ ਪ, ਮ ਗ ਮ ਰੇ," ਸੁਰਾਂ ਨਾਲ ਛਾਇਆ ਨਟ ਅਤੇ "ਮ ਰੇ, ਪ, ਗੁ ਮ ਰੇ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਧ਼ ਨ਼ੁੀ ਧ਼, ਨ਼ੀ ਸਾ," ਸੁਰਾਂ ਨਾਲ ਮੀਆਂ-ਮਲ੍ਹਾਰ ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। "ਮ ਰੇ, ਰੇ ਪ, ਨ਼ੁੀ, ਪ," ਸੁਰ ਸੰਗਤੀਆਂ ਰਾਗ ਵਾਚਕ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਪਹਿਰ ਹੈ ਪਰ ਵਰਖਾ ਰੁੱਤ ਵਿਚ ਹਰ ਸਮੇਂ ਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ, ਨ਼ੁੀ ਧ਼, ਨ਼ੀ ਸਾ, ਰੇ ਗ, ਮ ਗ, ਮ ਰੇ, ਪ, ਮ ਪ, ਨੁੀ ਧ, ਨੀ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ, ਨੁੀ ਪ, ਧ ਪ, ਮ ਗ ਮ ਰੇ, ਪ, ਗੁ ਮ ਰੇ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਨ਼ੁੀ ਧ਼, ਨ਼ੁੀ ਧ਼, ਨ਼ੀ ਸਾ, ਰੇ ਗ ਮ ਪ, ਮ ਗ ਮ ਰੇ, ਪ, ਗੁ, ਮ, ਰੇ ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਰੇ ਸਾ, ਨ਼ੁੀ ਧ਼, ਨ਼ੁੀ ਪ਼, ਨ਼ੁੀ ਧ਼ ਨ਼ੁੀ ਸਾ, ਸਾ ਗੁ ਮ਼ ਰੇ ਸਾ, ਧ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ, ਰੇ ਸਾ।
2. ਨ਼ੀ ਸਾ, ਗ ਰੇ ਗ, ਪ ਮ ਗ ਮ, ਗ ਮ ਪ ਧ ਨੁੀ ਪ, ਨੀ ਸਾਂ, ਨੁੀ ਪ, ਪ ਗੁ, ਮ ਰੇ ਸਾ।
3. ਸਾ, ਨ਼ੁੀ ਧ਼, ਨ਼ੁੀ ਧ਼, ਨ਼ੀ ਸਾ, ਰੇ ਗ, ਮ ਗ, ਮ ਰੇ, ਰੇ ਪ, ਮ ਪ ਨੁੀ ਪ਼, ਨੁੀ ਧ, ਨੀ ਸਾਂ, ਸਾਂ ਨੁੀ ਪ, ਮ ਪ ਗੁ ਮ, ਧ ਧ ਪ ਪ, ਰੇ ਗ ਮ (ਪ) ਮ ਗ ਮ ਰੇ, ਪ, ਗੁ ਮ ਰੇ ਸਾ।
4. ਸਾ ਰੇ ਗ ਮ ਪ, ਰੇ ਗ ਮ ਧ ਪ, ਮ ਪ ਨੁੀ ਧ ਨੀ ਸਾਂ, ਰੇਂ ਨੀ ਸਾਂ, ਮਂ ਗੁਂ ਮਂ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਧ ਨੀ ਸਾਂ ਰੇਂ, ਗੁਂ ਮਂ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਨੁੀ ਧ ਨੀ ਸਾਂ, ਰੇਂ ਸਾਂ ਨੁੀ ਪ, ਰੇ ਗ ਮ ਪ, ਨੁੀ ਧ ਨੁੀ ਪ, ਪ ਗੁ, ਮ, ਰੇ ਸਾ, ਨ਼ੁੀਧ ਨ਼ੁੀਧ਼, ਨ਼ੀ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਮਲਾਰ ਕੀ ਵਾਰ, ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੩ (ਪੰਨਾ 1283)

ਬਾਬੀਹਾ ਏਹੁ ਜਗਤੁ ਹੈ ਮਤ ਕੋ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਇ॥
ਇਹੁ ਬਾਬੀਂਹਾ ਪਸੂ ਹੈ ਇਸ ਨੋ ਬੂਝਣੁ ਨਾਹਿ॥
ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਹੈ ਜਿਤੁ ਪੀਤੈ ਤਿਖ ਜਾਇ॥
ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਿਨ੍ ਪੀਆ ਤਿਨ੍ ਬਹੁੜਿ ਨ ਲਾਗੀ ਆਇ॥੧॥

ਰਾਗ ਛਾਇਆ ਮਲ੍ਹਾਰ

ਇਕ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਰੇਪ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ	ਰੇਗਮਪ	ਮ	ਰੇ	ਪ	ਮਪ	ਗੁ	ਮਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਧ਼	ਨ਼ੀਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਅੰऽ	ऽऽ	ਮ੍ਰਿऽ	ऽऽਤੁऽ	ਹ	ਰਿ	ਕਾ	ऽऽ	ਨਾ	ऽऽਮੁऽ	ਹੈऽ	ऽऽ
	ਨ਼ੀਧ਼	ਨ਼ੀਪ਼	ਰੇ	ਗਮ	ਧ	ਪ	ਰੇਗ	ਮਪ	ਮਰੇ	ਪਗੁ	ਮਰੇ	ਸਾ
	ਜਿऽ	ਤੁऽ	ਪੀ	ऽऽ	ਤੈ	ऽ	ਤਿऽ	ਖऽ	ਜਾऽ	ऽऽ	ਇऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	3		4		x		0		2		0	

ਅੰਤਰਾ

	ਮਰੇ	ਪਮ	ਨੀਮਧਮ	ਨ਼ੀਧਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	(ਸਾਂ)	ਨ਼ੀਪ	ਨ਼ੀਮ	ਪਪ	ਰੇਗ	ਮਪ
	ਬਾऽ	ਬੀऽ	ਹਾऽऽऽ	ਏऽਹੁ	ਜ	ਗ	ਤੁ	ऽऽ	ਹੈऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ
	ਧਧ	ਪਪ	ਰੇਗ	ਮਪ	ਮਗ	ਮਰੇਂ	ਰੇਪ	ਗੁਮ	ਰੇ	—	ਸਾ	—
	ਮऽ	ਤऽ	ਕੋऽ	ऽऽ	ਭऽ	ਰऽ	ਮਿऽ	ਭੁऽ	ਲਾ	ऽ	ਇ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	3		4		x		0		2		0	

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਮਲਾਰ ਕੀ ਵਾਰ, ਮਹਲਾ ੩ (ਪੰਨਾ 1282)

ਬਾਬੀਹਾ ਜਲ ਮਹਿ ਤੇਰਾ ਵਾਸੁ ਹੈ ਜਲ ਹੀ ਮਾਹਿ ਫਿਰਾਹਿ ॥
ਜਲ ਕੀ ਸਾਰ ਨ ਜਾਣਹੀ ਤਾਂ ਤੂੰ ਕੂਕਣ ਪਾਹਿ ॥
ਜਲ ਥਲ ਚਹੁ ਦਿਸਿ ਵਰਸਦਾ ਖਾਲੀ ਕੋ ਥਾਉ ਨਾਹਿ ॥
ਏਤੈ ਜਲਿ ਵਰਸਦੈ ਤਿਖ ਮਰਹਿ ਭਾਗ ਤਿਨਾ ਕੇ ਨਾਹਿ ॥
ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਤਿਨ ਸੋਝੀ ਪਈ ਜਿਨ ਵਸਿਆ ਮਨ ਮਾਹਿ ॥੨॥

ਰਾਗ ਛਾਇਆ ਮਲ੍ਹਾਰ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਪ	ਨੁੀ	ਪ	ਮ	ਪ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਪ	ਰੇ	ਗ	ਮ	ਪ	ਮ	ਗ	ਮ	ਰੇ
ਸ਼ਬਦ	ਬਾ	ਬੀ	ਹਾ	ऽ	ਜਲ	ਮਹਿ	ਤੇ	ਰਾ	ਵਾ	ऽ	ਸੁ	ऽ	ਹੈ	ऽ	ऽ	ऽ
	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਸਾ	—	ਮ	ਰੇ	ਪ	ਰੇ	ਗੁ	ਮ	ਰੇ	—	ਸਾ	—
	ਜ	ਲ	ਹੀ	ऽ	ਮਾ	ऽ	ਹਿ	ਫਿ	ਰਾ	ऽ	ऽ	ऽ	ऽ	ऽ	ਹਿ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਪ	ਗੁ	ਮ	ਪ	ਸਾਂ	—	ਸਾਂ	ਪ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	—	ਸਾਂ	ਨੁੀ	ਧ	ਨੁੀ	ਪ
	ਜ	ਲ	ਕੀ	ऽ	ਸਾ	ऽ	ਰ	ਨ	ਜਾ	ऽ	ऽ	ਣ	ਹੀ	ऽ	ऽ	ऽ
	ਰੇ	ਗ	ਮ	ਨੁੀ	ਧ	ਨੁੀ	ਪ	ਪ	ਰੇ	ਗ	ਮ	ਪ	ਮ	ਗ	ਮ	ਰੇ
	ਤਾਂ	ऽ	ਤੂੰ	ऽ	ਕੂ	ऽ	ਕ	ਣ	ਪਾ	ऽ	ऽ	ऽ	ऽ	ऽ	ਹਿ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

1	ਸਾਰੇ ਸਾਸਾ ਮਗ ਮਰੇ	ਸਾਰੇ ਸਾਸਾ ਨ਼ੀਸਾ ਨ਼ੀਸਾ	ਰੇਸਾ ਨ਼ੀਸਾ ਰੇਪ ਮਪ	ਪਮ ਗਮ ਮਰੇ ਰੇਸਾ
2	ਸਾਰੇ ਗਮ ਪਮ ਗਮ	ਰੇਪ ਮਗ ਮਰੇ ਸਾਸਾ	ਰੇਗ ਮਪ ਮਗ ਮਰੇ	ਪਨੁੀ ਧਨੁੀ ਪਮ ਪਪ
	ਨੁੀਧ ਨੀਸਾਂ ਨੁੀਧ ਨੁੀਪ	ਪਸਾਂ ਨੀਸਾਂ ਨੀਸਾਂ ਨੁੀਪ	ਮਗ ਰੇਗ ਮਪ ਮਗ	ਮਮ ਪਮ ਗਮ ਰੇਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0	3	X	2

ਰਾਗ ਕੇਦਾਰ ਮਲ੍ਹਾਰ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਕਲਿਆਣ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਮੱਧਮ, ਦੋਵੇਂ ਨਿਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹੈ। ਜਾਤੀ ਛਾੜਵ-ਛਾੜਵ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਮੱਧਮ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਕੇਦਾਰ ਅਤੇ ਮਲ੍ਹਾਰ ਦੇ ਮੇਲ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪੂਰਵਾਂਗ ਵਿਚ ਕੇਦਾਰ ਅਤੇ ਉਤਰਾਂਗ ਵਿਚ ਮਲ੍ਹਾਰ ਦੇ ਸੁਰ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਪਹਿਰ ਹੈ ਪਰ ਵਰਖਾ ਰੁੱਤ ਵਿਚ ਹਰ ਸਮੇਂ ਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ ਰੇ ਸਾ ਮ, ਮ ਪ, ਪ ਨੀ̲ ਧ ਨੀ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ, ਸਾਂ ਧ ਨੀ̲ ਮ॑ ਪ, ਧ ਪ, ਮ ਰੇ ਮ ਸਾ, ਰੇ ਨ਼ੀ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਸਾ, ਰੇ ਸਾ, ਨ਼ੀ-ਸਾ, ਨ਼ੀ̲ ਨ਼ੀ̲ ਮ॑ ਪ਼, ਪ ਸਾ, ਸਾ ਮ, ਮ ਰੇ ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਰੇ ਸਾ ਨ਼ੀ ਸਾ, ਧ਼ ਨ਼ੀ̲ ਪ਼, ਨ਼ੀ̲ ਧ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ, ਸਾ ਮ, ਰੇ ਮ, ਪ ਧ ਮ॑ ਪ, ਨੀ̲ ਪ ਮ॑ ਪ, ਮ ਰੇ, ਸਾ ਰੇ ਨ਼ੀ ਸਾ, ਨ਼ੀ̲ ਧ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ।
2. ਸਾ ਮ ਰੇ ਪ, ਮ॑-ਪ ਧ, ਮ॑ ਪ ਸਾਂ, ਧ ਨੀ̲ ਪ, ਸਾਂ ਨੀ̲ ਪ ਮ, ਮ ਰੇ, ਸਾ ਰੇ ਨ਼ੀ ਸਾ।
3. ਸਾ ਮ ਰੇ, ਪ ਮ ਪ, ਨੀ̲ ਧ ਨੀ ਸਾਂ, ਧ ਨੀ ਸਾਂ ਰੇਂ ਨੀ ਸਾਂ, ਮੰ-ਰੇਂ, ਸਾਂ ਰੇਂ ਨੀ ਸਾਂ, ਨੀ ਸਾਂ ਰੇਂ ਨੀ ਸਾਂ, ਨੀ̲ ਧ ਨੀ̲ ਪ, ਧ ਪ, ਮ॑ ਪ, ਧ, ਮ॑ ਪ, ਮ ਰੇ ਸਾ, ਰੇ ਨ਼ੀ ਸਾ।
4. ਸਾ ਮ, ਨੀ̲ ਪ, ਮ ਪ ਮ ਰੇ, ਰੇ ਮ ਪ ਧ, ਮ॑ ਪ ਨੀ̲ ਧ ਨੀ ਸਾਂ, ਸਾਂ ਨੀ̲ ਪ, ਮ॑ ਪ, ਧ ਪ ਮ ਰੇ, ਪ ਮ ਰੇ, ਸਾ ਰੇ ਨ਼ੀ ਸਾ, ਨ਼ੀ̲ ਧ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਰਾਗੁ ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫ ਪੜਤਾਲ ਘਰੁ ੩ (ਪੰਨਾ 1271)

ਗੁਰ ਮਨਾਰਿ ਪ੍ਰਿਅ ਦਇਆਰ ਸਿਉ ਰੰਗੁ ਕੀਆ॥
ਕੀਨੋ ਰੀ ਸਗਲ ਸੀਗਾਰ ॥ ਤਜਿਓ ਰੀ ਸਗਲ ਬਿਕਾਰ ॥ ਧਾਵਤੋ ਅਸਥਿਰੁ ਥੀਆ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਐਸੇ ਰੇ ਮਨ ਪਾਇ ਕੈ, ਆਪੁ ਗਵਾਇ ਕੈ, ਕਰਿ ਸਾਧਨ ਸਿਉ ਸੰਗੁ॥
ਬਾਜੇ ਬਜਹਿ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਅਨਾਹਦ ਕੋਕਿਲ ਰੀ, ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਬੋਲੈ ਮਧੁਰ ਬੈਨ ਅਤਿ ਸੁਹੀਆ ॥੧॥
ਐਸੀ ਤੇਰੇ ਦਰਸਨ ਕੀ ਸੋਭ, ਅਤਿ ਅਪਾਰ ਪ੍ਰਿਅ ਅਮੋਘ
ਤੈਸੇ ਹੀ ਸੰਗਿ ਸੰਤ ਬਨੇ॥ ਭਵ ਉਤਾਰ ਨਾਮ ਭਨੇ॥ ਰਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ਮਾਲ॥
ਮਨਿ ਫੇਰਤੇ ਹਰਿ ਸੰਗਿ ਸੰਗੀਆ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਿਉ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਥੀਆ ॥੨॥

ਰਾਗ ਕੇਦਾਰ ਮਲ੍ਹਾਰ, ਪੜਤਾਲ

ਚਾਰ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਸਰਗਮ	ਪ	ਪ	ਪਮੰ	ਪ	ਧ	ਪ	ਮ	ਮ	ਮਪ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਗੁ	ਰ	ਮऽ	ਨਾ	ऽ	ਰਿ	ਪ੍ਰਿ	ਅ	ਦਇ	ਆ	ऽ	ਰ
	ਨ਼ੀ	ਧ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਧਨ਼ੀ	ਪ	ਪ	ਨ਼ੀਧ	ਨ਼ੀਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ
	ਸਿ	ਉ	ਰੰਗੁ	ਕੀਆ	ਕੀ	ਨੋ	ਰੀऽ	ਸऽ	ਗਲ	ਸੀ	ਗਾ	ਰऽ
	ਧ	ਨੀ	ਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਰੇਂਸਾਂ	ਸਾਂ	ਪਮੰ	ਧਪ	ਪ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ
	ਤ	ਜਿ	ਓ	ਰੀऽ	ऽऽ	ਸ	ਗऽ	ਲऽ	ਬਿ	ਕਾ	ऽ	ਰ
	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀਧ	ਪਧ	ਮੰਪ	ਧਪ	ਮਰੇ	ਸਾ
	ਧਾ	ਵ	ਤੋ	ਅऽ	ऽऽ	ਸ	ਥਿऽ	ऽऽ	ਰੁऽ	ਥੀऽ	ऽऽ	ਆ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ (1) ਤਾਲ ਢਾਈਆ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7
ਸਰਗਮ	ਸਾ	ਰੇ	ਸਾ	ਮ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਰੇ	ਸਾਨ਼ੀ	ਸਾ	ਨ਼ੀ̱	ਪ਼
ਸ਼ਬਦ	ਐ	ਸੇ	ਰੇ	ਮ	ਨ	ਪਾਇ	ਕੈ	ਆ	ਪੁ	ਗ	ਵਾਇ	ਕੈ	ਕ	ਰਿ
	ਪ	ਨ਼ੀ̱	ਧ	ਨ਼ੀ	ਸਾਰੇ	ਸਾਨ਼ੀ	ਸਾ	ਸਾ	ਮ	ਮ	ਮ	ਰੇ	ਮ	ਪ
	ਸਾ	ਧ	ਨ	ਸਿ	ਉऽ	ਸੰऽ	ਗੁ	ਬਾ	ਜੇ	ਬ	ਜਹਿ	ਮ੍ਰਿ	ਦੰ	ਗ
	ਮ॑ਪ	ਧਨੀ̱	ਧਪ	ਮ॑	ਪ	ਮ	ਰੇ	ਨੀ̱	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ
	ਅਨਾ	ਹऽ	ਦऽ	ਕੋ	ਕਿ	ਲ	ਗੀ	ਰਾ	ਮ	ਨਾ	ऽ	ਮੁ	ਬੋऽ	ਲੈ
	ਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀ̱ਧ	ਨੀ̱	ਪ	ਪ	ਮ॑ਪ	ਧਨੀ̱	ਧਪ	ਮ॑ਪ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ
	ਮ	ਧੁऽ	ਰ	ਬੈऽ	ऽ	ਨ	ऽ	ਅऽ	ऽऽ	ਤਿऽ	ਸੁऽ	ਹੀ	ਆ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0 X			2		3		0 X			2		3	

ਅੰਤਰਾ (2) ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਪ	ਪ	ਪ	ਪ	ਨੀ̱	ਧ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	—
ਸ਼ਬਦ	ਐ	ऽ	ਸੀ	ऽ	ਤੇ	ऽ	ਰੇ	ਦਰ	ਸ	ਨ	ਕੀ	ऽ	ਸੋ	ऽ	ਭ	ऽ
	ਸਾਂ	ਮਂ	ਰੇਂ	ਮਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀ̱ਧ	ਨੀ̱	ਪ	ਮ॑ਪ	ਮ॑ਪ	ਮਰੇ	ਸਾ
	ਅ	ऽ	ਤਿ	ਅ	ਪਾ	ऽ	ਰ	ऽ	ਪ੍ਰਿ.	ਅऽ	ऽ	ਅੰ	ਮੋऽ	ऽऽ	ਘऽ	ऽ
	ਸਾ	ਮ	ਰੇ	ਪ	ਮ॑	ਪ	ਧ	ਪ	ਨੀ̱ਧ	ਨੀਸਾਂ	ਨੀ̱ਪ	ਪਮ॑	ਮ॑ਪ	ਨੀ̱ਪ	ਮਰੇ	ਸਾਸਾ
	ਤੈ	ਸੇ	ਹੀ	ਸੰਗਿ	ਸੰ	ਤ	ਬ	ਨੇ	ਭऽ	ਵऽ	ਉਤਾ	ਰऽ	ਨਾऽ	ਮऽ	ਭऽ	ਨੇऽ
	ਸਾ	ਸਾ	ਮ	ਰੇ	ਪ	ਪ	ਧ	ਪ	ਮ॑ਪ	ਧਨੀ̱	ਧ	ਪ	ਮ॑ਪ	ਧਪ	ਮ	ਰੇ
	ਰ	ऽ	ਮ	ऽ	ਰਾ	ऽ	ਮ	ऽ	ਰਾऽ	ऽऽ	ਮ	ऽ	ਮਾऽ	ऽऽ	ਲ	ऽ
	ਨ਼ੀ̱	ਧ਼	ਨ਼ੀ̱	ਧ਼	ਨ਼ੀ̱	ਧ਼	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਰੇ	ਸਾ	ਨ਼ੀ̱	ਧ਼	ਨ਼ੀ̱	ਪ਼
	ਮ	ऽ	ਨਿ	ऽ	ਫੇ	ਰ	ਤੇ	ऽ	ਹ	ਰਿ	ਸੰ	ਗਿ	ਸੰ	ਗੀ	ਆ	ऽ
	ਸਾ	ਮ	ਰੇ	ਪ	ਮ॑	ਪ	ਧ	ਪ	ਨੀ̱	ਧ	ਨੀ̱	ਪ	ਮ॑ਪ	ਨੀ̱ਧ	ਮਰੇ	ਸਾਸਾ
	ਜ	ਨ	ਨਾ	ऽ	ਨ	ਕ	ਪ੍ਰਿ	ਉ	ਪ੍ਰੀ	ऽ	ਤ	ਮੁ	ਥੀऽ	ऽऽ	ਆऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਸ਼ਬਦ

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1268)

ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਾਚਾ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ॥
ਦੂਖ ਦਰਦ ਬਿਨਸੈ ਭਵ ਸਾਗਰੁ ਗੁਰ ਕੀ ਮੂਰਤਿ ਰਿਦੈ ਬਸਾਇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਦੁਸਮਨ ਹਤੇ ਦੋਖੀ ਸਭਿ ਵਿਆਪੇ ਹਰਿ ਸਰਣਾਈ ਆਇਆ ॥
ਰਾਖਨਹਾਰੇ ਹਾਥ ਦੇ ਰਾਖਿਓ ਨਾਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਪਾਇਆ ॥੧॥
ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਕਿਲਵਿਖ ਸਭਿ ਕਾਟੇ ਨਾਮੁ ਨਿਰਮਲੁ ਮਨਿ ਦੀਆ ॥
ਗੁਣ ਨਿਧਾਨੁ ਨਾਨਕ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਬਾਹੁੜਿ ਦੂਖ ਨ ਥੀਆ ॥੨॥

ਰਾਗ ਕੇਦਾਰ ਮਲ੍ਹਾਰ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਨੀ	ਧਪਂ	ਮਂਪ	ਧਪ	ਮ	—	ਮ	ਪ	ਮਂਪ	ਧਪ	ਮ	ਮ	ਮਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਪ੍ਰੀ	ऽऽ	ਤऽ	ਮऽ	ਸਾ	ऽ	ਚਾ	ऽ	ਨਾऽ	ऽऽ	ਮੁ	ਧਿ	ਆऽ	ऽ	ਇ	ऽ
	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਮ	ਮ	ਪ	ਪ	ਮਂਪ	ਧਪ	ਮ	ਮ
	ਦੂ	ऽ	ਖ	ਦ	ਰ	ਦ	ਬਿ	ਨ	ਸੈ	ऽ	ਭ	ਵ	ਸਾऽ	ऽऽ	ਗ	ਰੁ
	ਪ	ਪ	ਨੀ	ਧ	ਧਨੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਧਪ	ਮਂਪ	ਧਪ	ਮਮ	ਰੇਸਾ	ਸਾ
	ਗੁ	ਰ	ਕੀ	ऽ	ਮੂऽ	ऽऽ	ਰ	ਤਿ	ਰਿऽ	ਦੈऽ	ऽऽ	ਬऽ	ਸਾऽ	ऽऽ	ਇऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਮ	ਮ	ਮ	ਮ	ਪ	—	ਨੀ	ਧ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਦੁ	ਸ	ਮ	ਨ	ਹ	ऽ	ਤੇ	ऽ	ਦੋ	ਖੀ	ਸ	ਭਿ	ਵਿਆ	ऽ	ਪੇ	ऽ
	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਮਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂਰੇਂ	ਨੀਸਾਂ	ਨੀਧ	ਨੀ	ਧ	ਮਂਪ	ਪ	—
	ਹ	ਰਿ	ਸ	ਰ	ਣਾ	ऽ	ਈ	ऽ	ਆऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽ	ऽ	ऽऽ	ਇਆ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
1	ਸਾਰੇ	ਰੇਸਾ	ਰੇਮ	ਮਰੇ	ਮਪ	ਪਮ	ਪਮ	ਧਪ	ਸਾਂਸਾਂ	ਧਨੀ	ਪ	ਮ॑ਪ	ਧਪ	ਮਰੇ	ਮਰੇ	ਸਾ
2	ਸਾਮ	ਰੇਪ	ਪਮ	ਰੇਸਾ	ਨੀਸਾ	ਰੇਸਾ	ਨੀਧ	ਨੀਸਾ	ਪਨੀ	ਧਨੀ	ਸਾਰੇ	ਨੀਸਾ	ਮਪ	ਧਮ	ਪਧ	ਮਪ
	ਸਾਂਸਾਂ	ਧਨੀ	ਨੀਪ	ਨੀ	ਨੀਸਾਂ	ਨੀਧ	ਨੀਪ	ਪਸਾਂ	ਸਾਂਨੀ	ਨੀਪ	ਮ॑ਪ	ਪਮ	ਮਰੇ	ਸਾਰੇ	ਨੀਸਾ	ਸਾ
3	ਸਾਮ	ਰੇਪ	ਮਧ	ਪਨੀ	ਧਨੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਮੰਰੇਂ	ਰੇਂਰੇਂ	ਸਾਂਸਾਂ	ਸਾਂਨੀ	ਨੀਨੀ	ਪਪ	ਪਨੀ	ਨੀਨੀ	ਧਧ
	ਧਨੀ	ਨੀਸਾਂ	ਸਾਂਸਾਂ	ਪਸਾਂ	ਨੀਪ	ਮਰੇ	ਸਾ	ਪਸਾਂ	ਨੀਪ	ਮਰੇ	ਸਾ	ਪਸਾਂ	ਨੀਪ	ਮਰੇ	ਸਾ	ਨੀਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਰਾਗ ਰੂਪ ਮੰਜਰੀ ਮਲ੍ਹਾਰ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਕਾਫੀ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਗੰਧਾਰ, ਨਿਸ਼ਾਦ ਸੁਰ ਕੋਮਲ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਮਲ ਗੰਧਾਰ ਗੁਪਤ ਰੂਪ ਨਾਲ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ 'ਮ-ਰੇ,' ਅਤੇ 'ਰੇ-ਪ,' ਸੁਰ ਸੰਗਤੀਆਂ ਰਾਗ ਵਾਚਕ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਪੰਚਮ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਅਤੇ ਧੈਵਤ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹਨ। ਜਾਤੀ ਔੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਉਤਰਾਂਗ ਵਿਚ ਦੇਸ਼ ਰਾਗ ਦੇ ਸੁਰ ਜਿਵੇਂ "ਮ, ਗ ਮ ਰੇ ਸਾ" ਅਤੇ ਪੂਰਵਾਂਗ ਵਿਚ ਮਲ੍ਹਾਰ ਦੇ ਸੁਰ ਜਿਵੇਂ "ਸਾ, ਮ ਰੇ, ਪ, ਨੀਧ, ਨੀ ਪ" ਆਦਿ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਪਹਿਰ ਹੈ ਪਰ ਵਰਖਾ ਰੁੱਤ ਵਿਚ ਹਰ ਸਮੇਂ ਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ, ਮ ਰੇ, ਪ, ਨੀ ਧ, ਨੀ ਪ, ਸਾਂ।

ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਨੀ ਪ, ਨੀ ਧ ਨੀ ਪ, ਮ ਗ, ਮ ਰੇ ਸਾ, ਰੇ ਗ ਸਾ।

ਪਕੜ—ਨੀ ਸਾ, ਮ ਰੇ ਪ, ਸਾਂ ਨੀ ਧ ਨੀ ਪ, ਮ ਗ ਮ ਰੇ ਸਾ ਰੇ ਨੀ ਸਾ, ਰੇ ਗ ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਨੀ ਸਾ, ਰੇ ਗ ਸਾ, ਮ ਰੇ ਪ, ਮ ਗ ਮ, ਰੇ, ਸਾ।
2. ਸਾ, ਨੀ ਧ ਪ, ਰੇ ਗ ਸਾ ਰੇ, ਮ ਮ ਪ, ਮ ਗ ਮ, ਰੇ, ਸਾ, ਨੀ ਸਾ, ਰੇ ਗ ਸਾ।
3. ਸਾ, ਮ ਰੇ ਪ, ਨੀ ਪ, ਪ ਮ ਨੀ ਧ, ਨੀ ਪ, ਮ ਪ, ਮ ਗ ਰੇ, ਸਾ, ਰੇ ਗ ਸਾ।
4. ਸਾ ਰੇ ਪ ਮ, ਗ ਰੇ, ਸਾ, ਨੀ ਧ ਨੀ ਪ ਸਾ, ਰੇ ਮ ਪ, ਨੀ ਪ, ਮ ਪ ਮ, ਰੇ, ਸਾ, ਨੀ ਸਾ, ਰੇ ਗ ਸਾ।
5. ਰੇ ਰੇ ਮ, ਮ ਪ, ਮ ਪ, ਨੀ ਧ ਨੀ ਧ ਪ, ਨੀ ਪ, ਸਾਂ, ਰੇਂ ਗਂ ਸਾਂ, ਮਂ ਗਂ ਮਂ, ਰੇਂ ਸਾਂ, ਨੀ ਪ ਮ, ਨੀ ਧ ਨੀ ਪ, ਮ ਗ ਮ ਰੇ, ਸਾ, ਨੀ ਧ ਪ, ਨੀ ਪ, ਸਾ, ਨੀ ਸਾ, ਰੇ ਗ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਰਾਗੁ ਮਲਾਰ ਬਾਣੀ ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀਉ ਕੀ (ਪੰਨਾ 1292)

ਸੇਵੀਲੇ ਗੋਪਾਲ ਰਾਇ ਅਕੁਲ ਨਿਰੰਜਨ ॥
ਭਗਤਿ ਦਾਨੁ ਦੀਜੈ ਜਾਚਹਿ ਸੰਤ ਜਨ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਜਾਂ ਚੈ ਘਰਿ ਦਿਗ ਦਿਸੈ ਸਰਾਇਚਾ ਬੈਕੁੰਠ ਭਵਨ ਚਿਤ੍ਰਸਾਲਾ
ਸਪਤ ਲੋਕ ਸਾਮਾਨਿ ਪੂਰੀਅਲੇ॥ ਜਾਂ ਚੈ ਘਰਿ ਲਛਿਮੀ ਕੁਆਰੀ
ਚੰਦੁ ਸੂਰਜੁ ਦੀਵੜੇ ਕਉਤਕੁ ਕਾਲੁ ਬਪੁੜਾ ਕੋਟਵਾਲੁ ਸੁ ਕਰਾ ਸਿਰੀ॥
ਸੁ ਐਸਾ ਰਾਜਾ ਸ੍ਰੀ ਨਰਹਰੀ ॥੧॥
ਜਾਂ ਚੈ ਘਰਿ ਕੁਲਾਲੁ ਬ੍ਰਹਮਾ ਚਤੁਰ ਮੁਖੁ ਡਾਂਵੜਾ ਜਿਨਿ ਬਿਸ੍ਵ ਸੰਸਾਰੁ ਰਾਚੀਲੇ ॥
ਜਾਂ ਕੈ ਘਰਿ ਈਸਰੁ ਬਾਵਲਾ ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਤਤ ਸਾਰਖਾ ਗਿਆਨੁ ਭਾਖੀਲੇ ॥
ਪਾਪੁ ਪੁੰਨੁ ਜਾਂ ਚੈ ਡਾਂਗੀਆ ਦੁਆਰੈ ਚਿਤ੍ਰ ਗੁਪਤੁ ਲੇਖੀਆ॥
ਧਰਮ ਰਾਇ ਪਰੁਲੀ ਪ੍ਰਤਿਹਾਰੁ॥ ਸੋੁ ਐਸਾ ਰਾਜਾ ਸ੍ਰੀ ਗੋਪਾਲੁ ॥੨॥
ਜਾਂ ਚੈ ਘਰਿ ਗਣ ਗੰਧਰਬ ਰਿਖੀ ਬਪੁੜੇ ਢਾਢੀਆ ਗਾਵੰਤ ਆਛੈ॥
ਸਰਬ ਸਾਸਤ੍ਰ ਬਹੁ ਰੂਪੀਆ ਅਨਗਰੂਆ ਆਖਾੜਾ ਮੰਡਲੀਕ ਬੋਲ ਬੋਲਹਿ ਕਾਛੇ ॥
ਚਉਰ ਢੁਲ ਜਾਂ ਚੈ ਹੈ ਪਵਣੁ॥ ਚੇਰੀ ਸਕਤਿ ਜੀਤਿ ਲੇ ਭਵਣੁ॥
ਅੰਡ ਟੂਕ ਜਾ ਚੈ ਭਸਮਤੀ॥ ਸੋੁ ਐਸਾ ਰਾਜਾ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਪਤੀ ॥੩॥
ਜਾਂ ਚੈ ਘਰਿ ਕੂਰਮ੍ਹਾ ਪਾਲੁ ਸਹਸ੍ਰ ਫਨੀ ਬਾਸਕੁ ਸੇਜ ਵਾਲੂਆ॥
ਅਠਾਰਹ ਭਾਰ ਬਨਾਸਪਤੀ ਮਾਲਣੀ ਛਿਨਵੈ ਕਰੋੜੀ ਮੇਘ ਮਾਲਾ ਪਾਣੀਹਾਰੀਆ॥
ਨਖ ਪ੍ਰਸੇਵ ਜਾ ਚੈ ਸੁਰਸਰੀ॥ ਸਪਤ ਸਮੁੰਦ ਜਾਂ ਚੈ ਘੜਥਲੀ॥
ਏਤੇ ਜੀਅ ਜਾਂ ਚੈ ਵਰਤਣੀ॥ ਸੋੁ ਐਸਾ ਰਾਜਾ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਧਣੀ ॥੪॥
ਜਾਂ ਚੈ ਘਰਿ ਨਿਕਟ ਵਰਤੀ ਅਰਜਨੁ ਧ੍ਰੂ ਪ੍ਰਹਲਾਦੁ ਅੰਬਰੀਕੁ
ਨਾਰਦੁ ਨੇਜੈ ਸਿਧ ਬੁਧ ਗਣ ਗੰਧਰਬ ਬਾਨਵੈ ਹੇਲਾ॥
ਏਤੇ ਜੀਅ ਜਾਂ ਚੈ ਹਹਿ ਘਰੀ॥ ਸਰਬ ਬਿਆਪਿਕ ਅੰਤਰ ਹਰੀ॥
ਪ੍ਰਣਵੈ ਨਾਮਦੇਉ ਤਾਂ ਚੀ ਆਣਿ॥ ਸਗਲ ਭਗਤ ਜਾ ਚੈ ਨੀਸਾਣਿ ॥੫॥

ਰਾਗ ਰੂਪ ਮੰਜਰੀ ਮਲ੍ਹਾਰ

ਤਾਲ ਰੂਪਕ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7
ਸਰਗਮ	ਸਾ	ਮਰੇ	ਪ	ਮਗ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਰੇ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਪ
ਸ਼ਬਦ	ਸੇਵੀ	ਲੇऽ	ਗੋ	ਪਾऽ	ਲ	ਰਾ	ਇ	ਅ	ਕੁ	ਲਨਿ	ਰੰ	ऽ	ਜ	ਨ
	ਗੁਰੇ	ਗੁ	ਸਾ	ਮ	ਮ	ਪ	ਪ	ਮ	ਪ	ਮ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨ਼ੀ	ਪ
	ਭऽ	ਗ	ਤਿ	ਦਾ	ਨੁ	ਦੀ	ਜੈ	ਜਾ	ऽ	ਚਹਿ	ਸੰ	ਤ	ਜ	ਨ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0 X			2		3		0 X			2		3	

ਅੰਤਰਾ

ਮਾਤਰੇ	1 2 3	4 5	6 7	1 2 3	4 5	6 7
ਸਰਗਮ	ਮ ਰੇ ਮ	ਪ ਪ	ਪ ਪ	ਪ ਪਮ ਪ	ਨ਼ੀ ਧ	ਨ਼ੀ ਪ
ਸ਼ਬਦ	ਜਾਂ ਚੈ ਘਰਿ	ਦਿ ਗ	ਦਿ ਸੈ	ਸਰਾ ਇਃ ਚਾਬੈ	ਕੁੰ ਠਭ	ਵ ਨ
.	ਪ ਸਾਂ ਨ਼ੀਸਾਂ	ਨ਼ੀ ਧ	ਨ਼ੀ ਪ	ਪਮ ਗਮ ਗਰੇ	ਪਮ ਗਰੇ	ਰੇ ਸਾ
	ਚਿ ਤ੍ਰ ਸਾਲਾ	ਸ ਪਤ	ਲੋ ਕ	ਸਾਃ ਮਾਃ ਨਿਃ	ਪੂਃ ਰੀਅ	ਲੇ ਃ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	o X	2	3	o X	2	3

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

1	ਸਾਰੇ ਗੁਹੇ ਸਾਸਾ	ਮਮ ਰੇਸਾ	ਸਾਰੇ ਸਾ	ਸਾਂਨ਼ੀ ਧਨ਼ੀ ਪ	ਨ਼ੀਧ ਨ਼ੀਸਾਂ	ਗੁੰਸਾਂ ਰੇਂਸਾਂ
2	ਸਾਰੇ ਰੇਸਾ ਰੇਮ	ਮਰੇ ਮਪ	ਪਨ਼ੀ ਨ਼ੀਪ	ਸਾਂਨ਼ੀ ਧਨ਼ੀ ਪ	ਧਪ ਮਗ	ਰੇਸਾ ਨ਼ੀਸਾ
3	ਰੇਮ ਮਰੇ ਰੇਪ	ਪਮ ਮਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਪ ਨ਼ੀਧ	ਨ਼ੀਸਾਂ ਸਾਂਰੇਂ ਰੇਂਸਾਂ	ਪਨ਼ੀ ਨ਼ੀਪ	ਸਾਂਰੇਂ ਗਾਂਮਂ
	ਸਾਂਰੇਂ ਧਨ਼ੀ ਸਾਂਪ	ਧਨ਼ੀ ਮਪ	ਨ਼ੀਗ ਮਪ	ਗਮ ਰੇਨ਼ੀ ਸਾਰੇ	ਮਰੇ ਸਾਸਾ	ਮਗ ਮਰੇ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	o X	2	3	o X	2	3

ਰਾਗ ਧੁਡੀਆ ਜਾਂ ਧੂਲੀਆ ਮਲ੍ਹਾਰ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਕਾਫੀ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਸੁਰ ਕੋਮਲ, ਦੋਵੇਂ ਨਿਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਪੰਚਮ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਅਤੇ ਧੈਵਤ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹਨ। ਜਾਤੀ ਔੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਮਲ੍ਹਾਰ ਦਾ ਅ-ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਚਲਨ ਮਲ੍ਹਾਰ ਦਾ ਹੀ ਹੈ। ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਦੇ ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ "ਨੀ ਧ ਪ, ਸਾਂ ਨੀ ਧ, ਪ, ਮ ਰੇ, ਮ ਗੁ ਮ, ਰੇ ਸਾ," ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਾਰਾਇਣੀ ਅਤੇ ਸ਼ੁੱਧ ਮਲ੍ਹਾਰ ਦੇ ਸੁਰ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ "ਸਾਂ ਨੀ ਧ ਪ, ਮ ਰੇ," ਸੁਰ ਗਾ ਕੇ ਉਪਰੰਤ ਮਲ੍ਹਾਰ ਦੇ ਸੁਰ ਅੱਗੇ ਜੋੜ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਦੀ-ਕਦੀ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਸਾਰੰਗ ਦਾ ਚਲਨ ਵੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਪਹਿਰ ਹੈ ਪਰ ਵਰਖਾ ਰੁੱਤ ਵਿਚ ਹਰ ਸਮੇਂ ਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ, ਮ ਰੇ, ਪ, ਨੀ ਧ ਨੀ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ, ਨੀ ਧ ਪ, ਮ ਰੇ, ਮ ਗੁ ਮ ਗੁ, ਮ ਪ, ਮ ਮ ਰੇ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਮ ਰੇ ਪ, ਨੀ ਧ ਪ, ਮ ਰੇ, ਮ ਗੁ ਮ ਗੁ, ਮ ਮ ਪ, ਮ ਮ ਰੇ ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਰੇ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਧ਼ ਧ਼, ਨ਼ੀ ਧ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ, ਮ ਰੇ ਸਾ, ਮ ਰੇ ਪ, ਮ ਗੁ ਮ ਪ ਮ ਰੇ ਸਾ, ਮ ਰੇ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਸਾ।
2. ਨ਼ੀ ਸਾ, ਮ ਰੇ ਮ, ਰੇ ਮ ਪ ਨੀ, ਧ ਪ, ਮ ਪ, ਨੀ ਧ, ਨੀ ਸਾਂ, ਰੇਂ ਸਾਂ ਨੀ ਸਾਂ, ਧ ਨੀ ਧ ਪ, ਸਾਂ ਨੀ ਧ ਪ, ਮ ਰੇ, ਪ ਗੁ ਮ, ਮ ਗੁ ਮ, ਰੇ ਪ, ਮ ਰੇ, ਮ ਰੇ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਮਲਾਰ ਕੀ ਵਾਰ, ਮਹਲਾ ੩ (ਪੰਨਾ 1280)

ਊਂਨਵਿ ਊਂਨਵਿ ਆਇਆ ਵਰਸੈ ਨੀਰੁ ਨਿਪੰਗੁ ॥
ਨਾਨਕ ਦੁਖੁ ਲਾਗਾ ਤਿਨ੍ ਕਾਮਣੀ ਜਿਨ੍ ਕੰਤੈ ਸਿਉ ਮਨਿ ਭੰਗੁ ॥੧॥

ਰਾਗ ਧੂੜੀਆ ਮਲ੍ਹਾਰ

ਇਕ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	11	12	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਸਰਗਮ	ਰੇਮਮਰੇ	ਪਮਮਪ	ਨ਼ੀ	ਧਪ	ਨ਼ੀਧਮਰੇਮਗੁ	ਮਪਮਰੇਸਾ	ਪਸਾਂਨੀ	ਸਾਂਰੇਂਸਾਂ	ਨ਼ੀਧਪ	ਮਪਰੇ	ਗੁਮਪਮ	ਗੁਰੇਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਊਂऽਨਵਿ	ਊਂऽਨਵਿ	ਆ	ऽऽ	ऽऽऽऽऽऽ	ਇਆऽऽऽ	ਵऽਰ	ਸੈऽऽ	ਨੀऽऽ	ਰੁऽਨਿ	ਪੰऽऽऽ	ਗੁऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	4		x		0		2		0		3	

ਅੰਤਰਾ

	ਮਪਪ	ਸਾਂਨੀਨੀ	ਸਾਂਸਾਂ	ਸਾਂਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਰੇਂਸਾਂ	ਨੀਸਾਂਨ਼ੀ	ਧਪ	ਪਰੇ	ਮਪਮਰੇ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਧਪਮਰੇ	ਮਗੁਰੇਸਾ
	ਨਾਨਕ	ਦੁऽਖੁ	ਲਾਗਾ	ਤਿऽਨ੍	ਕਾऽਮ	ਣੀऽऽ	ਜਿਨ੍	ਕੰਤੈ	ਸਿऽऽਉ	ਮਨਿ	ਭੰऽऽऽ	ਗੁऽऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	4		x		0		2		0		3	

ਸ਼ਬਦ

ਮਲਾਰ ਦੀ ਵਾਰ, ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੩ (ਪੰਨਾ 1280)

ਊਂਨਵਿ ਊਂਨਵਿ ਆਇਆ ਅਵਰਿ ਕਰੇਂਦਾ ਵੰਨ॥
ਕਿਆ ਜਾਣਾ ਤਿਸੁ ਸਾਹ ਸਿਉ ਕੇਵ ਰਹਸੀ ਰੰਗੁ॥
ਰੰਗੁ ਰਹਿਆ ਤਿਨ੍ ਕਾਮਣੀ ਜਿਨ੍ ਮਨਿ ਭਉ ਭਾਉ ਹੋਇ॥
ਨਾਨਕ ਭੈ ਭਾਇ ਬਾਹਰੀ ਤਿਨ ਤਨਿ ਸੁਖੁ ਨ ਹੋਇ॥੧॥

ਰਾਗ ਧੂੜੀਆ ਮਲ੍ਹਾਰ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਸਾ	ਮ	ਰੇ	ਪ	ਨੀ	ਧ	ਨੀਮ	ਪ	ਸਾਂ	—	ਸਾਂ	ਨੀ	ਨੀ	ਮ	ਪ	ਪ
ਸ਼ਬਦ	ਊਂ	ऽ	ਨ	ਵਿ	ਊਂ	ऽ	ਨऽ	ਵਿ	ਆ	ऽ	ऽ	ऽ	ਇ	ਆ	ऽ	ऽ
	ਮਪ	ਸਾਂਨੀ	ਧ	ਪ	ਮ	ਨੀਪ	ਮ	ਰੇ	ਮਗੁ	—	ਮਪ	ਮਮ	ਮ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ
	ਅऽ	ਵऽ	ਰਿ	ਕ	ਰੇਂ	ऽऽ	ਦਾ	ऽ	ਵੰऽ	ऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽ	ऽ	ਨ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਪ	ਪ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਮਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਗੁਂ	—	ਮਂ	ਰੇਂ	—	ਸਾਂ	—
	ਕਿ	ਆ	ऽ	ਜਾ	ਣਾ	ऽ	ਤਿ	ਸੁ	ਸਾ	ऽ	ऽ	ਹ	ਸਿ	ऽ	ਉ	ऽ
	ਮਪ	ਨੀਸਾਂ	—	ਨੀ	ਨੀਮ	ਮ	ਪ	ਸਾਂਨੀ	ਧ	ਪ	ਰੇ	ਗੁ	ਗੁ	ਮ	ਸਾਰੇ	ਸਾ
	ਕੇऽ	ऽऽ	ऽ	ਵ	ਰऽ	ਹ	ਸੀ	ऽऽ	ਰੰ	ऽ	ऽ	ऽ	ऽ	ऽ	ਗੁऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

1	ਨੀਸਾ ਰੇਰੇ ਰੇਗ ਰੇਪ	ਮਮ ਨੀਪ ਨੀਧ ਨੀਪ	ਸਾਂਨੀ ਧਪ ਮਗੁ ਗੁਮ	ਮਰੇ ਰੇਸਾ ਸਾਨੀ ਨੀਸਾ
2	ਸਾਮ ਮਰੇ ਪਪ ਨੀਧ	ਮਗੁ ਮਗੁ ਮਪ ਨੀਪ	ਮਪ ਨੀਸਾਂ ਰੇਂਸਾਂ ਨੀਸਾਂ	ਸਾਂਨੀ ਧਪ ਨੀਧ ਪਮ
	ਰੇਮ ਪਨੀ ਪਮ ਗੁਮ	ਪਪ ਮਮ ਰੇਰੇ ਸਾਸਾ	ਪਨੀ -ਪ ਮਮ ਰੇਸਾ	ਪਨੀ -ਪ ਮਮ ਰੇਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0	3	x	2

ਰਾਗ ਅਰੁਣ ਮਲ੍ਹਾਰ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਬਿਲਾਵਲ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਨਿਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਮੱਧਮ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਜਾਤੀ ਸੰਪੂਰਨ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਸ਼ੁੱਧ ਮਲ੍ਹਾਰ, ਗੌਡ, ਤਿਲੰਗ ਅਤੇ ਬਿਲਾਵਲ ਰਾਗ ਦੇ ਮੇਲ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ "ਮ ਰੇ ਪ," ਅਤੇ "ਧ ਗ, ਨ਼ੀ ਧ ਨ਼ੀ ਪ, ਗ ਮ ਰੇ ਸਾ, ਸਾਂ ਧ, ਨ਼ੀ ਪ," ਆਦਿਕ ਸੁਰ-ਸੰਗਤੀਆਂ ਰਾਗ ਵਾਚਕ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਨਿਆਸ ਦੇ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ, ਮੱਧਮ ਅਤੇ ਪੰਚਮ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਧੈਵਤ ਸੁਰ ਦਾ ਬਹੁਤੱਵ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਭ, ਨਿਸ਼ਾਦ ਸੁਰ ਅਲਪਤੱਵ ਹਨ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਪਹਿਰ ਹੈ ਪਰ ਵਰਖਾ ਰੁੱਤ ਵਿਚ ਹਰ ਸਮੇਂ ਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ ਰੇ ਗ ਮ, ਰੇ ਪ, ਨ਼ੀ ਧ ਨੀ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਨ਼ੀ, ਧ ਨ਼ੀ ਪ, ਧ, ਗ ਮ, ਪ ਮ ਗ ਮ, ਪ ਮ ਰੇ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਸਾ ਰੇ ਗ ਮ, ਰੇ ਪ, ਧ ਗ ਮ, ਰੇ ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ ਰੇ ਗ ਮ, ਮ ਰੇ ਰੇ ਪ, ਨ਼ੀ ਪ ਮ ਗ, ਮ ਗ ਰੇ ਸਾ।
2. ਮ ਰੇ, ਰੇ ਪ, ਧ ਨ਼ੀ ਧ, ਨ਼ੀ ਪ ਧ ਗ ਪ ਮ ਗ, ਮ ਪ ਧ ਨੀ ਸਾਂ, ਨ਼ੀ ਪ ਮ ਗ, ਮ ਰੇ, ਰੇ ਪ ਮ ਗ।
3. ਪ ਪ, ਨ਼ੀ ਧ ਨੀ ਸਾਂ, ਸਾਂ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਧ ਪ ਮ, ਪ ਨ਼ੀ ਧ ਨੀ ਸਾਂ, ਰੇਂ ਗਂ ਮਂ, ਰੇਂ ਸਾਂ, ਸਾਂ ਨ਼ੀ ਪ ਮ ਗ, ਮ ਰੇ ਰੇ ਪ, ਧ ਨ਼ੀ ਧ ਨ਼ੀ ਪ, ਧ ਗ, ਪ ਮ ਗ, ਰੇ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਮਲਾਰ ਕੀ ਵਾਰ, ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੧ (ਪੰਨਾ 1279)

ਨਾਨਕ ਸਾਵਣਿ ਜੇ ਵਸੈ ਚਹੁ ਓਮਾਹਾ ਹੋਇ॥
ਨਾਗਾਂ ਮਿਰਗਾਂ ਮਛੀਆਂ ਰਸੀਆਂ ਘਰਿ ਧਨੁ ਹੋਇ॥੧॥
ਮ: ੧॥
ਨਾਨਕ ਸਾਵਣਿ ਜੇ ਵਸੈ ਚਹੁ ਵੇਛੋੜਾ ਹੋਇ॥
ਗਾਈ ਪੁਤਾ ਨਿਰਧਨਾ ਪੰਥੀ ਚਾਕਰੁ ਹੋਇ॥੨॥

ਰਾਗ ਅਰੁਣ ਮਲ੍ਹਾਰ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਸਾਨੀ	ਸਾ	ਗਰੇ	ਗ	ਮ	—	ਗ	ਮ	ਮ	ਰੇ	ਰੇ	ਪ	ਪਮ	ਗ	ਮ	ਮ
ਸ਼ਬਦ	ਨਾS	S	ਨS	ਕ	ਸਾ	S	ਵ	ਣਿ	ਜੇ	S	S	ਵ	ਸੈS	S	S	S
	ਰੇ	ਮ	ਪ	ਪ	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	—	ਨ਼ੀ	ਪ	ਮਗ	ਰੇਗ	ਰੇ	ਸਾ
	ਚ	S	ਹੁ	ਓ	ਮਾSS		ਹਾ	S	ਹੋS	S	S	S	SS	SS	ਇ	S
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਪਨੀ	ਧਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਗਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨੀਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	—	—	—
	ਨਾS	SS	ਗਾਂ	SS	ਮਿS	ਰ	ਗਾਂS	S	ਮ	S	S	ਛੀ	ਆਂ	S	S	S
	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂਧ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਮ
	ਰ	ਸੀ	ਆਂ	S	ਘ	ਰਿ	ਧ	ਨੁ	ਹੋ	S	S	S	SS	S	ਇ	S
	ਰੇ	ਮ	ਰੇ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਧ	ਗ	ਗ	ਪ	ਪਮ	ਗਮ	ਨੀ	—
	ਨਾ	S	ਨ	ਕ	ਸਾ	S	ਵ	ਣ	ਜੇ	S	S	ਵ	ਸੈS	SS	S	S
	ਸਾਂ	ਰੇਂਗ	ਮਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਮਗ	ਰੇਗ	ਰੇ	ਸਾ
	ਚ	ਹੁS	S	ਵੇ	ਛੋS	S	ਝਾS	S	ਹੋS	SS	S	S	SS	SS	ਇ	S
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

1	ਰੇਰੇ	ਸਾਨ਼ੀ	ਸਾਨ਼ੀ	ਰੇਸਾ	ਗਰੇ	ਮਪ	ਮਗ	ਮਪ	ਧਨੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਪ	ਪਮ	ਗਮ	ਮਰੇ	ਰੇਸਾ
2	ਸਾਗ	ਗਮ	ਗਪ	ਪਪ	ਗਮ	ਪਧ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਧਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਧ	ਨ਼ੀਪ	ਧਗ	ਮਪ	ਮਗ	ਰੇਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਰਾਗ ਸੋਰਠਿ ਮਲ੍ਹਾਰ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਖਮਾਜ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਨਿਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਵੀ ਗੰਧਾਰ ਸੁਰ ਦੁਰਬਲ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਜਾਤੀ ਛਾੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਰਿਸ਼ਭ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਪੰਚਮ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਪਹਿਰ ਹੈ, ਪਰ ਵਰਖਾ ਰੁੱਤ ਵਿਚ ਹਰ ਸਮੇਂ ਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ ਰੇ ਮ ਪ, ਨੀ, ਧ ਨੀ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਰੇਂ ਸਾਂ ਨੀ ਪ, ਮ ਰੇ, ਗ ਰੇ ਨ਼ੀ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਸਾ, ਮ ਰੇ ਪ, ਨੀ ਧ ਨੀ ਪ, ਸਾਂ ਨੀ ਪ ਮ, ਗ ਰੇ, ਨ਼ੀ ਧ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਰੇ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਸਾ, ਰੇ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਧ਼, ਨ਼ੀ ਧ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ।
2. ਸਾ, ਮ ਰੇ, ਪ, ਰੇ ਮ ਰੇ ਪ, ਧ ਮ ਪ, ਮ ਰੇ—ਸਾ।
3. ਸਾ ਮ ਰੇ ਪ, ਸਾਂ ਨੀ ਧ ਨੀ ਪ, ਧ ਪ ਮ ਗ ਰੇ, ਰੇ ਪ, ਮ ਪ, ਨੀ ਮ ਪ, ਗ ਰੇ, ਨ਼ੀ ਸਾ।
4. ਰੇ ਮ ਪ ਨੀ, ਧ ਪ, ਮ ਪ ਨੀ ਧ-ਨੀ-ਸਾਂ, ਨੀ ਸਾਂ ਰੇਂ ਨੀ-ਸਾਂ, ਮੰ ਗੰ ਮੰ ਰੇਂ, ਨੀ ਸਾਂ, ਰੇਂ-ਨੀ ਸਾਂ, ਨੀ ਧ ਨੀ ਸਾਂ, ਰੇਂ ਸਾਂ ਨੀ ਪ, ਰੇ ਮ ਪ ਨੀ ਧ ਨੀ ਪ, ਸਾਂ ਨੀ ਪ ਮ ਗ ਰੇ, ਸਾ ਨ਼ੀ ਧ਼ ਨੀ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਮਲਾਰ ਕੀ ਵਾਰ, ਮਹਲਾ ੧ (ਪੰਨਾ 1288)

ਹਰਣਾਂ ਬਾਜਾਂ ਤੈ ਸਿਕਦਾਰਾਂ ਏਨ੍ਾ ਪੜ੍ਿਆ ਨਾਉ ॥
ਫਾਂਧੀ ਲਗੀ ਜਾਤਿ ਫਹਾਇਨਿ ਅਗੈ ਨਾਹੀ ਥਾਉ ॥
ਸੋ ਪੜਿਆ ਸੋ ਪੰਡਿਤੁ ਬੀਨਾ ਜਿਨ੍ੀ ਕਮਾਣਾ ਨਾਉ ॥
ਪਹਿਲੋ ਦੇ ਜੜ ਅੰਦਰਿ ਜੰਮੈ ਤਾ ਉਪਰਿ ਹੋਵੈ ਛਾਂਉ ॥
ਰਾਜੇ ਸੀਹ ਮੁਕਦਮ ਕੁਤੇ ॥ ਜਾਇ ਜਗਾਇਨਿ੍ ਬੈਠੇ ਸੁਤੇ ॥
ਚਾਕਰ ਨਹਦਾ ਪਾਇਨਿ੍ ਘਾਉ ॥ ਰਤੁ ਪਿਤੁ ਕੁਤਿਹੋ ਚਟਿ ਜਾਹੁ ॥
ਜਿਥੈ ਜੀਆਂ ਹੋਸੀ ਸਾਰ ॥ ਨਕੀ ਵਢੀ ਲਾਇਤਬਾਰ ॥੨॥

ਰਾਗ ਸੋਰਠਿ ਮਲ੍ਹਾਰ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਰੇਮ	ਰੇ	ਮਰੇ	ਮ	ਧਪ	ਮਪ	ਮ	ਪ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਪ	ਧ	ਮਗ	ਰੇ
ਸ਼ਬਦ	ਹऽ	ਰ	ਣਾਂऽ	ऽ	ਬਾऽ	ऽऽ	ਜਾਂ	ऽ	ਤੈऽ	ऽऽ	ਸਿ	ਕ	ਦਾ	ऽ	ਰਾਂऽ	ऽ
	ਨ਼ੀਸਾ	ਰੇ	ਮ	ਪ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਸਾਂਰੇਂ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਪ	ਧ	ਮਗ	ਰੇ
	ਏऽ	ऽ	ਨ੍ਾ	ऽ	ਪ	ੜ੍ਹਿ	ਆऽ	ऽऽ	ਨਾऽ	ऽऽ	ऽ	ऽ	ऽ	ऽ	ਉऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਮ	—	ਮ	ਪ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਪ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਫਾਂ	ऽ	ਧੀ	ऽ	ਲ	ऽ	ਗੀ	ऽ	ਜਾ	ऽ	ਤਿ	ਫ	ਹਾ	ऽ	ਇ	ਨਿ
	ਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਮਂ	ਗਂ	—	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਮ	ਪ
	ਅ	ऽ	ਗੈ	ऽ	ਨਾ	ऽ	ਹੀ	ऽ	ਥਾ	ऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽ	ऽ	ਉ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

1	ਨ਼ੀਸਾ	ਰੇਸਾ	ਮਮ	ਰੇਸਾ	ਪਮ	ਗਮ	ਪਮ	ਗਰੇ	ਮਰੇ	ਪਮ	ਨ਼ੀਧ	ਨ਼ੀਪ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਪਮ	ਗਰੇ	ਸਾ
2	ਸਾਰੇ	ਰੇਸਾ	ਰੇਮ	ਮਰੇ	ਮਮ	ਪਮ	ਪਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਪ	ਨ਼ੀਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਧ	ਨੀਨੀ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਰੇਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਸਾਂਸਾਂ	ਨ਼ੀਨ਼ੀ
	ਨ਼ੀਪ	ਪਪ	ਮਮ	ਮਰੇ	ਰੇਰੇ	ਸਾਰੇ	ਰੇਸਾ	ਸਾਂਸਾਂ	ਨ਼ੀਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਪ	ਪਪ	ਮਮ	ਮਰੇ	ਰੇਰੇ	ਗਰੇ	ਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਰਾਗ ਜਲਧਰ-ਮਲ੍ਹਾਰ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਖਮਾਜ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਨਿਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹੈ। ਜਾਤੀ ਛਾੜਵ-ਛਾੜਵ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਮੱਧਮ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਭ ਅਤੇ ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਧੈਵਤ ਸੁਰ ਵਕਰ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਦੀ ਉਤਪਤੀ 'ਜਲਧਰ-ਕੇਦਾਰ' ਅਤੇ 'ਮੀਆਂ ਮਲ੍ਹਾਰ' ਦੇ ਮੇਲ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਨਵੀਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ। 'ਰੇ-ਪ' ਦੀ ਸੁਰ ਸੰਗਤੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹੈ। ਮੱਧਮ ਸੁਰ 'ਤੇ ਕੇਦਾਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਸ਼ਰਾਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪੂਰਵਾਂਗ ਅਤੇ ਉਤਰਾਂਗ ਵਿਚ ਕ੍ਰਮਵਾਰ 'ਜਲਧਰ-ਕੇਦਾਰ' ਅਤੇ 'ਮੀਆਂ ਮਲ੍ਹਾਰ' ਦੇ ਸੁਰ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ "ਸਾ ਰੇ ਸਾ ਮ," ਇਹ ਕੇਦਾਰ ਦਾ ਮੁਖ ਅੰਗ ਹੈ ਅਤੇ "ਮ ਪ ਨੁੀ ਧ ਨੀ ਸਾਂ," ਜਾਂ "ਮ ਪ ਨੁੀ, ਧ ਨੀ ਸਾਂ," ਇਹ ਸੁਰ ਮੀਆਂ-ਮਲ੍ਹਾਰ ਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ "ਸਾਂ, ਨੁੀ ਧ, ਨੁੀ ਪ, ਧ ਮ," ਸੁਰ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਗੰਭੀਰ ਅਤੇ ਮੀਂਡ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਾਗ ਹੈ। "ਸਾ ਰੇ ਸਾ, ਮ, ਮ ਪ," ਅਤੇ "ਸਾ ਰੇ ਸਾ ਮ, ਮ ਰੇ ਪ," ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪੰਚਮ 'ਤੇ ਜਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ ਹੈ, ਪਰ ਵਰਖਾ ਰੁੱਤ ਵਿਚ ਹਰ ਸਮੇਂ ਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ, ਰੇ ਸਾ, ਮ, ਮ ਪ, ਨੁੀ ਧ, ਨੀ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਨੁੀ ਧ, ਨੁੀ ਪ, ਧ ਪ ਮ, ਪ ਮ ਰੇ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਸਾ ਰੇ ਸਾ ਮ, ਰੇ ਸਾ ਨ਼ੁੀ, ਧ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ, ਮ ਰੇ ਪ, ਧ ਪ ਮ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਰੇ ਸਾ, ਮ ਰੇ ਨ਼ੀ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਸਾ ਰੇ—ਨ਼ੁੀ ਧ਼, ਨ਼ੀ ਸਾ, ਮ਼ ਪ਼ ਨ਼ੁੀ ਧ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ।
2. ਸਾ ਰੇ ਨ਼ੀ ਸਾ, ਮ, ਪ, ਧ-ਪ, ਮ ਰੇ-ਸਾ।
3. ਸਾ, ਮ, ਪ, ਪ ਮ ਧ ਪ, ਨੁੀ ਧ ਪ ਮ, ਸਾ ਮ ਪ ਮ, ਧ ਮ ਪ ਰੇ-ਸਾ।
4. ਪ ਪ, ਧ ਧ ਸਾਂ, ਸਾਂ, ਨੀ ਸਾਂ-ਰੇਂ-ਸਾਂ, ਨੀ ਸਾਂ ਨੁੀ ਧ, ਰੇਂ ਸਾਂ, ਨੁੀ ਪ, ਮ, ਮ ਨੁੀ ਧ ਨੁੀ ਪ, ਸਾਂ ਨੁੀ ਧ ਨੁੀ ਪ ਮ, ਰੇ-ਨ਼ੁੀ ਧ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1272)

ਬਰਸੁ ਸਰਸੁ ਆਗਿਆ ॥ ਹੋਹਿ ਆਨੰਦ ਸਗਲ ਭਾਗ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਸੰਤ ਸੰਗੇ ਮਨੁ ਪਰਫੜੈ ਮਿਲਿ ਮੇਘ ਧਰ ਸੁਹਾਗ ॥੧॥
ਘਨ ਘੋਰ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮੋਰ ॥ ਚਿਤੁ ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਬੂੰਦ ਓਰ ॥
ਐਸੋ ਹਰਿ ਸੰਗੇ ਮਨ ਮੋਹ ॥ ਤਿਆਗਿ ਮਾਇਆ ਧੋਹ ॥
ਮਿਲਿ ਸੰਤ ਨਾਨਕ ਜਾਗਿਆ ॥੨॥

ਰਾਗ ਜਲਧਰ ਮਲ੍ਹਾਰ

ਇਕ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਸਾਂਧ	ਨ਼ੀਪ	ਮਪ	ਧਧ	ਮ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨ਼ੀ
ਸ਼ਬਦ	ਬ਽	ਰ਽	ਸੁ਽	਽਽	ਸ	ਰ	਽	ਸੁ	ਆ਽	ਗਿ	ਆ	਽
	ਸਾ	ਰੇ	ਸਾ	ਰੇਸਾ	ਮ	ਮਰੇ	ਪ	ਪ	ਮਪ	ਨ਼ੀਧ	ਨੀਸਾਂਨ਼ੀਧ	ਨ਼ੀਪਮ
	ਹੋ	ਹਿ	ਆ	ਨੰ਽	ਦ	ਸ਽	ਗ	ਲ	ਭਾ਽	਽਽	ਗਾ਽਽਽	਽਽਽
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	3		4		X		0		2		0	

ਅੰਤਰਾ

	ਮ	ਮਰੇ	ਪਨ਼ੀ	ਧਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਮਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਸੰ	਽਽	ਤ਽	ਸੰਗੇ	ਮ	ਨੁ	ਪ਽	ਰ਽	ਫ	ੜੈ	਽	਽
	ਧਨ਼ੀ	ਪ	ਧ	ਮ	ਮਪ	ਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨ਼ੀਧ	ਨੀਸਾਂ	ਨ਼ੀਧ	ਨ਼ੀਪ	ਧਮ
	ਮਿ਽	਽	ਲਿ	ਮੇ	਽਽	ਘ	ਧ਽	ਰ਽	ਸੁ਽	ਹਾ਽	਽਽	ਗ਽
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	3		4		X		0		2		0	

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1272)

ਗੁਰ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਿਆਰੇ ਚਰਨ ਕਮਲ ਰਿਦ ਅੰਤਰਿ ਧਾਰੇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਦਰਸੁ ਸਫਲਿਓ ਦਰਸੁ ਪੇਖਿਓ ਗਏ ਕਿਲਬਿਖ ਗਏ ॥ ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਉਜੀਆਰੇ ॥੧॥
ਬਿਸਮ ਬਿਸਮੈ ਬਿਸਮ ਭਈ॥ ਅਘ ਕੋਟਿ ਹਰਤੇ ਨਾਮ ਲਈ॥
ਗੁਰ ਚਰਨ ਮਸਤਕੁ ਡਾਰਿ ਪਹੀ॥ ਪ੍ਰਭ ਏਕ ਤੂੰਹੀ ਏਕ ਤੁਹੀ॥
ਭਗਤ ਟੇਕ ਤੁਹਾਰੇ॥ ਜਨ ਨਾਨਕ ਸਰਨਿ ਦੁਆਰੇ ॥੨॥

ਰਾਗ ਜਲਧਰ ਮਲ੍ਹਾਰ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਸਾ	ਰੇ	ਸਾ	ਮ	ਮ	ਰੇ	ਪ	ਪ	ਮ	—	ਰੇ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨ਼ੀ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਗੁ	ऽ	ਰ	ऽ	ਪ੍ਰੀ	ऽ	ਤਿ	ਪਿ	ਆ	ऽ	ऽ	ऽ	ਰੇ	ऽ	ऽ	ऽ
	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਪ	ਪ	ਮ	ਮ	ਮ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨ਼ੀ	—	ਸਾ	—
	ਚ	ਰ	ਨ	ਕ	ਮ	ਲ	ਰਿ	ਦ	ਅੰ	ऽ	ਤ	ਰਿ	ਧਾ	ऽ	ਰੇ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਮ	—	ਪ	ਪ	ਪ	ਮ	ਮ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਧਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	—
	ਦ	ऽ	ਰ	ਸੁ	ਸ	ਫ	ਲਿ	ਓ	ਦ	ਰ	ਸੁऽ	ऽ	ਪੇ	ਖਿ	ਓ	ऽ
	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਮਂ	—	ਰੇਂ	ਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਧ	ਪ	ਮ	—
	ਗ	ऽ	ਏ	ਕਿ	ऽ	ਲ	ਵਿ	ਖ	ਗ	ऽ	ਏ	ऽ	ਗ	ऽ	ਏ	ऽ
	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਧ	ਮ	ਪ	ਧ	ਪ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ	—
	ਮ	ऽ	ਨ	ऽ	ਨਿ	ਰ	ਮ	ਲ	ਉ	ऽ	ਜੀ	ऽ	ਆ	ऽ	ਰੇ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
1	ਸਾਮ	ਮਮ	ਪਮ	ਰੇਸਾ	ਨੀਸਾ	ਰੇਸਾ	ਨੀਧ	ਨੀਸਾ	ਸਾਮ	ਰੇਗ	ਰੇਸਾ	ਨੀਸਾ	ਮਨੀ	ਧਪ	ਮਰੇ	ਸਾ
2	ਸਾਰੇ	ਸਾਮ	ਪਮ	ਮਮ	ਨੀਧ	ਨੀਪ	ਧਮ	ਮਮ	ਪਨੀ	ਧਨੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਨੀਸਾਂ	ਨੀਧ	ਨੀਪ	ਮਰੇ	ਸਾ
3	ਸਾਮ	ਮਮ	ਪਪ	ਮਪ	ਨੀਧ	ਨੀਪ	ਮਮ	ਮਪ	ਨੀਨੀ	ਨੀਧ	ਨੀਨੀ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਮਂ	ਮਂਰੇਂ	ਸਾਂਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ
	ਨੀਧ	ਧਨੀ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਮਂਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਨੀਸਾਂ	ਨੀਨੀ	ਨੀਪ	ਮਪ	ਨੀਧ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਸਾਂਸਾਂ	ਸਾਂਨੀ
	ਨੀਨੀ	ਪਪ	ਪਮ	ਮਮ	ਰੇਰੇ	ਰੇਸਾ	ਨੀਸਾਂ	ਸਾਂਸਾਂ	ਸਾਂਨੀ	ਨੀਨੀ	ਪਪ	ਪਮ	ਮਮ	ਰੇਰੇ	ਰੇਸਾ	ਨੀਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਰਾਗ ਚਰਜੂ ਕੀ ਮਲ੍ਹਾਰ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਕਾਫੀ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਸੁਰ ਕੋਮਲ, ਦੋਵੇਂ ਨਿਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਪੰਚਮ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ ਹੈ। ਜਾਤੀ ਸੰਪੂਰਨ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਮਲ੍ਹਾਰ ਦਾ ਅ-ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ 'ਸਾ-ਪ,' ਅਤੇ 'ਧ-ਪ,' ਸੁਰ ਰਾਗ ਦੇਸ਼ੀ ਦੇ ਹਨ। ਸਮਾਪਤੀ ਵੇਲੇ 'ਰੇ ਗੁ ਸਾ,' ਇਹ ਸੁਰ ਲਗਾਉਣ ਨਾਲ ਰਾਗ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਪਹਿਰ ਹੈ, ਪਰ ਵਰਖਾ ਰੁੱਤ ਵਿਚ ਹਰ ਸਮੇਂ ਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ, ਮ ਰੇ ਪ, ਨ਼ੀ ਨੀ ਸਾਂ।

ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਪ, ਧ ਪ, ਪ ਮ, ਗੁ ਮ ਗੁ, ਮ ਰੇ ਗੁ ਸਾ।

ਪਕੜ—ਸਾ, ਰੇ ਸਾ, ਗੁ ਰੇ ਗੁ ਸਾ, ਪ ਨ਼ੀ ਪ, ਮ ਗੁ ਮ ਰੇ, ਗੁ ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਰੇ ਸਾ, ਗੁ ਰੇ ਗੁ ਸਾ, ਸਾ ਪ ਨ਼ੀ ਪ, ਪ ਨ਼ੀ ਨੀ ਸਾਂ, ਰੇਂ ਸਾਂ ਨੀ ਸਾਂ, ਸਾ ਮ, ਪ ਮ ਰੇ ਮ, ਰੇ ਪ, ਸਾ ਰੇ ਮ ਪ ਧ, ਮ ਪ, ਰੇ ਗੁ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਸਾ।
2. ਸਾ ਰੇ ਮ ਪ, ਧ ਮ ਪ, ਮ ਧ ਪ, ਪ ਗੁ ਮ, ਮ ਰੇ, ਗੁ ਰੇ ਗੁ, ਸਾ ਰੇ, ਸਾਨ਼ੀ ਸਾ।
3. ਸਾ ਮ, ਰੇ ਪ, ਮ ਪ, ਨ਼ੀ ਨੀ ਸਾਂ, ਨੀ ਸਾਂ, ਰੇਂ ਨੀ ਸਾਂ, ਮਂ ਗੁਂ ਮਂ, ਰੇਂ ਗੁਂ ਸਾਂ, ਨੀ ਸਾਂ, ਰੇਂ ਸਾਂ, ਨੀ ਸਾਂ, ਰੇਂ ਨੀ ਸਾਂ, ਸਾਂ ਨ਼ੀ ਧ ਨ਼ੀ ਪ, ਨ਼ੀ ਪ ਮ ਪ, ਰੇ ਮ ਪ ਧ, ਮ ਪ, ਪ ਗੁ ਮ, ਰੇ ਗੁ, ਮ ਰੇ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੩ (ਪੰਨਾ 1261)

ਇਹੁ ਮਨੁ ਗਿਰਹੀ ਕਿ ਇਹੁ ਮਨੁ ਉਦਾਸੀ ॥
ਕਿ ਇਹੁ ਮਨੁ ਅਵਰਨੁ ਸਦਾ ਅਵਿਨਾਸੀ ॥
ਕਿ ਇਹੁ ਮਨੁ ਚੰਚਲੁ ਕਿ ਇਹੁ ਮਨੁ ਬੈਰਾਗੀ ॥
ਇਸੁ ਮਨ ਕਉ ਮਮਤਾ ਕਿਥਹੁ ਲਾਗੀ ॥੧॥
ਪੰਡਿਤ ਇਸੁ ਮਨ ਕਾ ਕਰਹੁ ਬੀਚਾਰੁ ॥
ਅਵਰੁ ਕਿ ਬਹੁਤਾ ਪੜਹਿ ਉਠਾਵਹਿ ਭਾਰੁ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਮਾਇਆ ਮਮਤਾ ਕਰਤੈ ਲਾਈ ॥ ਏਹੁ ਹੁਕਮੁ ਕਰਿ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਉਪਾਈ ॥
ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਬੂਝਹੁ ਭਾਈ ॥ ਸਦਾ ਰਹਹੁ ਹਰਿ ਕੀ ਸਰਣਾਈ ॥੨॥
ਸੋ ਪੰਡਿਤੁ ਜੋ ਤਿਹਾਂ ਗੁਣਾ ਕੀ ਪੰਡ ਉਤਾਰੈ ॥ ਅਨਦਿਨੁ ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੈ ॥
ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਓਹੁ ਦੀਖਿਆ ਲੇਇ ॥ ਸਤਿਗੁਰ ਆਗੈ ਸੀਸੁ ਧਰੇਇ ॥
ਸਦਾ ਅਲਗੁ ਰਹੈ ਨਿਰਬਾਣੁ ॥ ਸੋ ਪੰਡਿਤੁ ਦਰਗਹ ਪਰਵਾਣੁ ॥੩॥
ਸਭਨਾਂ ਮਹਿ ਏਕੋ ਏਕੁ ਵਖਾਣੈ ॥ ਜਾਂ ਏਕੋ ਵੇਖੈ ਤਾਂ ਏਕੋ ਜਾਣੈ ॥
ਜਾ ਕਉ ਬਖਸੇ ਮੇਲੇ ਸੋਇ ॥ ਐਥੈ ਓਥੈ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥੪॥
ਕਹਤ ਨਾਨਕੁ ਕਵਨ ਬਿਧਿ ਕਰੇ ਕਿਆ ਕੋਇ ॥
ਸੋਈ ਮੁਕਤਿ ਜਾ ਕਉ ਕਿਰਪਾ ਹੋਇ ॥
ਅਨਦਿਨੁ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ਸੋਇ ॥
ਸਾਸਤ੍ਰ ਬੇਦ ਕੀ ਫਿਰਿ ਕੂਕ ਨ ਹੋਇ ॥੫॥

ਰਾਗ ਚਰਜੂ ਕੀ ਮਲ੍ਹਾਰ

ਇਕ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	11	12	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਸੁਰਗਮ	ਨ਼ੀਸਾਮਰੇ	ਗ਼ੁਰੇਪਪ	ਸਾਂਨੀਸਾਂ	ਨ਼ੀਪਗੁ	ਗੁ	ਰੇਗੁ	ਰੇਗੁ	ਸਾ	ਨ਼ੀਸਾਰੇ	ਧਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਪਗੁ	ਰੇਗੁਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਕਹਤਨਾ	ऽਨਕੁऽ	ਕਵਨ	ਬਿਧਿऽ	ਕ	ऽऽ	ऽऽ	ਰੇ	ਕਿਆऽ	ऽऽ	ਕੋऽऽ	ਇऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	4		x		0				0		3	

ਅੰਤਰਾ

	11	12	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	ਮਪਨੀ	ਸਾਂਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂਰੇਂਗੁਂ	ਮਂਰੇਂਸਾਂ	ਸਾਂਨੀਸਾਂ	ਸਾਂਸਾਂ	ਪਧਪ	ਪਨ਼ੀਧਸਾਂ	ਪਗੁ	ਮਰੇ	ਰੇਸਾ
	ਸੋऽਈ	ਮੁਕਤਿ	ਜਾ	ऽऽऽ	ऽऽऽ	ਕਉऽ	ਕਿऽ	ਰऽऽ	ਪਾऽऽऽ	ऽऽ	ਹੋऽ	ਇऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	4		x		0		2		0		3	

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਰਾਗ ਚਰਜੂ ਕੀ ਮਲ੍ਹਾਰ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਮ	ਗੁਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਮਰੇ	ਰੇ	ਪ	ਪ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਮਗੁ	—
ਸ਼ਬਦ	ਪੰ	ਡਿਤ	ਇ	ਸੁ	ਮऽ	ਨ	ਕਾ	ऽ	ਕ	ਰ	ਹੁ	ਬੀ	ਚਾ	ऽ	ਰੁऽ	ऽ
	ਗੁ	ਗੁ	ਰੇ	ਗੁ	ਸਾ	ਰੇ	ਮ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਮ	ਪ	ਪ	ਗੁ	—	ਰੇ	ਗੁਸਾ
	ਅ	ਵ	ਰੁ	ਕਿ	ਬਹੁ	ਤਾ	ਪੜਹਿ	ਉ	ਠਾ	ऽ	ਵ	ਹਿ	ਭਾ	ऽ	ਰੁ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਅੰਤਰਾ

	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
	ਮ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਗੁਂ	ਮਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ
	ਇ	ਹੁ	ਮ	ਨੁ	ਗਿ	ਰ	ਹੀ	ਕਿ	ਇ	ਹੁ	ਮਨੁ	ਉ	ਦਾ	ऽ	ਸੀ	ऽ
	ਸਾਂ	ਪ	ਪ	ਧ	ਪ	ਪ	ਨ਼ੀਨ਼ੀ	ਮਪ	ਮਗੁ	ਮਗੁ	ਮਗੁ	ਮ	ਰੇ	—	ਗੁਸਾ	—
	ਕਿ	ਇਹੁ	ਮ	ਨੁ	ਅ	ਵ	ਰऽ	ਨੁਸ	ਦਾऽ	ऽऽ	ਅऽ	ਵਿ	ਨਾ	ऽ	ਸੀऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

1	ਸਾਸਾ ਮਰੇ ਰੇਪ ਪਪ	ਮਪ ਨ਼ੀਧ ਨ਼ੀਨ਼ੀ ਸਾਂਸਾਂ	ਰੇਂਮਂ ਗੁਮਂ ਰੇਂਸਾਂ ਨੀਸਾਂ	ਸਾਂਪ ਧਪ ਨ਼ੀਧ ਨ਼ੀਪ
	ਮਗੁ ਮਰੇ ਰੇਗੁ ਗੁਸਾ	ਮਗੁ ਗੁਮ ਮਰੇ ਰੇਗੁ	ਗੁਸਾ ਮਗੁ ਗੁਮ ਮਰੇ	ਰੇਗੁ ਗੁਸਾ ਮਗੁ ਗੁਮ
	ਮਰੇ ਰੇਗੁ ਗੁਸਾ ਸਾ	ਮਗੁ ਗੁਮ ਮਰੇ ਰੇਗੁ	ਗੁਸਾ ਮਗੁ ਗੁਮ ਮਰੇ	ਰੇਗੁ ਗੁਮ ਰੇਗੁ ਗੁਸਾ
2	ਨ਼ੀਸਾ ਰੇਸਾ ਮਰੇ ਪਪ	ਨ਼ੀਧ ਧਨੀ ਨੀਸਾਂ ਸਾਂਸਾਂ	ਸਾਂਰੇਂ ਰੇਂਸਾਂ ਸਾਂਨ਼ੀ ਨ਼ੀਪ	ਮਗੁ ਗੁਮ ਰੇਗੁ ਗੁਸਾ
	ਸਾਂਰੇਂ ਸਾਂਰੇ ਸਾਂਨ਼ੀ ਨ਼ੀਪ	ਮਗੁ ਗੁਮ ਰੇਗੁ ਗੁਸਾ	ਸਾਂਰੇਂ ਰੇਂਸਾਂ ਸਾਂਨ਼ੀ ਨ਼ੀਪ	ਮਗੁ ਗੁਮ ਰੇਂਗੁ ਗੁਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0	3	x	2

ਰਾਗ ਚੰਚਲਸ ਮਲ੍ਹਾਰ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਕਾਫੀ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਸੁਰ ਕੋਮਲ, ਦੋਵੇਂ ਨਿਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਪੰਚਮ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਧੈਵਤ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹੈ। ਜਾਤੀ ਛਾੜਵ-ਛਾੜਵ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਪੰਚਮ ਸੁਰ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹੱਤਵ ਹੈ। ਨਿਆਸ ਦਾ ਸੁਰ ਰਿਸ਼ਭ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ 'ਮ-ਰੇ' ਸੁਰ ਸੰਗਤੀ ਰਾਗ-ਵਾਚਕ ਹੈ ਅਤੇ 'ਗੁ ਗੁ ਮ, ਰੇ ਸਾ,' ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੋਮਲ ਗੰਧਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਪਹਿਰ ਹੈ, ਪਰ ਵਰਖਾ ਰੁੱਤ ਵਿਚ ਹਰ ਸਮੇਂ ਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ, ਮ ਰੇ, ਰੇ ਪ, ਮ ਪ ਨੀ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਰੇਂ ਸਾਂ ਨ̲ੀ ਪ, ਗੁ ਮ ਰੇ ਸਾ, ਨ਼̲ੀ ਪ਼ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਸਾ ਮ, ਮ ਰੇ, ਰੇ ਪ, ਮ ਗੁ ਗੁ ਮ, ਰੇ ਨ਼ੀ ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਮ ਰੇ, ਰੇ ਪ, ਮ ਰੇ ਸਾ, ਰੇ ਸਾ, ਸਾ, ਨ਼ੀ ਰੇ ਸਾ, ਨ਼̲ੀ ਪ ਪ਼, ਮ਼ ਪ਼ ਸਾ।
2. ਨ਼ੀ ਸਾ, ਰੇ, ਗੁ ਗੁ ਮ ਰੇ, ਮ ਮ ਪ, ਨ̲ੀ ਪ, ਗੁ ਮ ਰੇ ਸਾ।
3. ਸਾ, ਰੇ ਸਾ, ਮ ਰੇ ਸਾ, ਮ ਪ ਸਾਂ, ਸਾਂ, ਨ̲ੀ ਮ ਪ, ਸਾਂ, ਨੀ ਸਾਂ, ਮ ਪ, ਨੀ ਸਾਂ ਰੇਂ, ਨੀ ਸਾਂ, ਪ ਨ̲ੀ, ਮਪ, ਰੇ ਮ, ਸਾ ਰੇ, ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਮਲਾਰ ਕੀ ਵਾਰ, ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੧ (ਪੰਨਾ 1290)

ਨਾਨਕ ਮਾਇਆ ਕਰਮ ਬਿਰਖੁ ਫਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫਲ ਵਿਸੁ ॥
ਸਭ ਕਾਰਣ ਕਰਤਾ ਕਰੇ ਜਿਸੁ ਖਵਾਲੇ ਤਿਸੁ ॥੧॥

ਰਾਗ ਚੰਚਲਸ ਮਲ੍ਹਾਰ

ਝਪਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਸਰਗਮ	ਮ	ਰੇ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਨਾ	ਨਕ	ਮਾ	ऽ	ਇਆ	ਕ	ਰਮ	ਬਿ	ਰ	ਖੁ
	ਨ਼ੀ	ਪ	ਮ਼	ਪ	ਸਾ	ਰੇ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ	ਰੇ	ਸਾ
	ਫ	ਲ	ਅੰ	ਮ੍ਰਿ	ਤ	ਫ	ਲऽ	ਵਿऽ	ऽ	ਸੁ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x		2			0		3		

ਅੰਤਰਾ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	ਮ	ਪ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀਂ	ਪ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ
	ਸ	ਭ	ਕਾ	ਰ	ਣ	ਕਰ	ਤਾ	ਕ	ऽ	ਰੇ
	ਸਾਂਰੇਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਮਪ	ਗੁ	ਗੁਮ	ਰੇ	ਸਾ
	ਜਿऽ	ਸੁ	ਖ	ਵਾ	ऽ	ਲੇऽ	ऽ	ਤਿऽ	ऽ	ਸੁ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x		2			0		3		

ਤਾਨਾਂ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	ਨ਼ੀਨ਼ੀ	ਸਾਰੇ	ਨ਼ੀਸਾ	ਨ਼ੀਪ	ਗੁਗੁ	ਮਰੇ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ	ਸਾਮ	ਮਰੇ
	ਰੇਮ	ਮਰੇ	ਰੇਪ	ਮਪ	ਨ਼ੀਪ	ਮਪ	ਮਗੁ	ਗੁਮ	ਮਰੇ	ਸਾ
2	ਸਾਰੇ	ਰੇਮ	ਮਪ	ਨ਼ੀਨ਼ੀ	ਮਪ	ਮਪ	ਮਮ	ਪਨੀ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ
	ਨੀਸਾਂ	ਨ਼ੀਨ਼ੀ	ਪਮ	ਪਗੁ	ਗੁਮ	ਪਗੁ	ਮਮ	ਗੁਰੇ	ਰੇਨ਼ੀ	ਸਾਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x		2			0		3		

ਰਾਗ ਸੂਰ ਮਲ੍ਹਾਰ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਕਾਫੀ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਨਿਸ਼ਾਦ, ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ, ਧੈਵਤ ਅਤੇ ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹੈ। ਜਾਤੀ ਔੜਵ-ਛਾੜਵ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਮੱਧਮ, ਸੰਵਾਦੀ ਸ਼ੜਜ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਮਲ੍ਹਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਮੱਧਮਾਦ-ਸਾਰੰਗ ਅਤੇ ਮਲ੍ਹਾਰ ਦੇ ਮੇਲ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਨਵੀਨ ਯਾਵਨਿਕ ਰਾਗ ਹੈ। "ਨ਼ੀ ਮ ਪ," ਅਤੇ "ਨ਼ੀ ਧ ਪ," ਆਦਿਕ ਵਿਨਿਆਸ ਸੁਰ ਸੰਗਤੀਆਂ ਨਾਲ ਅਤੇ ਮੱਧਮ ਉੱਤੇ ਨਿਆਸ ਕਰਨ ਨਾਲ 'ਸੂਰ-ਮਲ੍ਹਾਰ' ਦਾ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਵਿਦਵਾਨ ਇਸ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਅਤੇ ਧੈਵਤ ਸੁਰ ਖਿਲਕੁਲ ਵਰਜਿਤ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਦੀ ਜਾਤੀ ਔੜਵ-ਔੜਵ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ "ਮ-ਰੇ," ਦੀ ਮੀਂਡ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਧੈਵਤ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨਾਲ ਸੋਰਠ ਦਾ ਰੂਪ ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ "ਨ਼ੀ ਪ, ਰੇ ਪ," ਆਦਿਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੁਰ ਸੰਗਤੀਆਂ ਨਾਲ ਵੱਖਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਪਹਿਰ ਹੈ, ਪਰ ਵਰਖਾ ਰੁੱਤ ਵਿਚ ਹਰ ਸਮੇਂ ਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ ਰੇ ਮ ਪ ਨੀ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ, ਨ਼ੀ ਧ ਪ, ਮ ਪ, ਮ ਰੇ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਰੇ ਮ ਪ, ਨ਼ੀ ਪ, ਨ਼ੀ ਮ ਪ, ਨੀ ਸਾਂ, ਨ਼ੀ ਧ ਪ, ਮ ਰੇ-ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਰੇ ਸਾ, ਰੇ ਮ ਪ, ਨ਼ੀ ਪ, ਨ਼ੀ ਧ ਪ, ਮ ਪ, ਮ ਰੇ ਸਾ।
2. ਸਾ, ਮ ਰੇ, ਮ ਪ, ਨ਼ੀ ਮ ਪ, ਰੇ ਪ ਮ ਪ, ਨ਼ੀ ਪ, ਮ ਪ ਨ਼ੀ ਧ ਪ, ਮ ਪ ਨੀ ਸਾਂ, ਰੇ ਸਾਂ ਨ਼ੀ ਧ ਨ਼ੀ ਪ, ਨ਼ੀ ਮ ਪ, ਮ, ਰੇ, ਸਾ ਰੇ-ਸਾ।
3. ਸਾ, ਰੇ ਨ਼ੀ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਪ, ਮ਼ ਪ਼ ਨ਼ੀ ਧ ਪ, ਮ਼ ਪ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ, ਸਾ ਰੇ ਨ਼ੀ ਸਾ, ਰੇ ਮ ਰੇ ਨ਼ੀ ਸਾ।
4. ਸਾ ਰੇ ਮ, ਮ ਰੇ ਪ, ਮ ਪ ਮ, ਰੇ ਮ, ਸਾ ਰੇ ਮ, ਪ ਮ ਰੇ ਮ, ਸ਼ਾ ਰੇ ਨ਼ੀ ਸਾ।
5. ਨ਼ੀ ਸਾ ਰੇ ਮ, ਰੇ ਪ, ਮ ਪ ਨ਼ੀ—ਪ, ਮ ਪ, ਨ਼ੀ ਧ ਪ, ਮ ਪ ਮ, ਰੇ ਮ, ਨ਼ੀ ਪ ਮ, ਮ ਪ, ਮ ਰੇ, ਸਾ, ਰੇ ਨ਼ੀ ਸਾ ਰੇ ਮ ਪ, ਨ਼ੀ ਧ ਪ, ਮ ਪ ਮ ਰੇ ਸਾ।
6. ਮ ਪ ਨੀ—ਸਾਂ, ਸਾਂ ਨੀ ਸਾਂ, ਨ਼ੀ ਮ ਪ, ਨ਼ੀ ਧ ਪ, ਮ ਪ ਨੀ-ਸਾਂ, ਸਾਂਰੇਂ ਨੀ ਸਾਂ, ਮਂ ਰੇਂ ਸਾਂ ਨੀਸਾਂ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਨ਼ੀ-ਮ ਪ, ਨ਼ੀ ਧ ਪ, ਮ ਪ; ਰੇ ਮ, ਨ਼ੀ ਪ, ਮ ਰੇ ਮ ਸਾਰੇ ਨ਼ੀਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1272)

ਗੁਨ ਗੋੁਪਾਲ ਗਾਉ ਨੀਤ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮ ਧਾਰਿ ਚੀਤ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਛੋਡਿ ਮਾਨੁ ਤਜਿ ਗੁਮਾਨੁ ਮਿਲਿ ਸਾਧੂਆ ਕੈ ਸੰਗਿ ॥
ਹਰਿ ਸਿਮਰਿ ਏਕ ਰੰਗਿ ਮਿਟਿ ਜਾਂਹਿ ਦੋਖ ਮੀਤ ॥੧॥
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਭਏ ਦਇਆਲ ॥ ਬਿਨਸਿ ਗਏ ਬਿਖੈ ਜੰਜਾਲ ॥
ਸਾਧ ਜਨਾਂ ਕੈ ਚਰਨ ਲਾਗਿ ॥ ਨਾਨਕ ਗਾਵੈ ਗੋਬਿੰਦ ਨੀਤ ॥੨॥

ਰਾਗ ਸੂਰ ਮਲ੍ਹਾਰ

ਚਾਰ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਸਰਗਮ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਧਪ	ਮ	ਪ	ਮਰੇ	ਮ	ਪ	ਪ	ਮਰੇ	ਮ	ਰੇਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਗੁ	ਨ	ਗੋੁऽ	ਪਾ	ऽ	ਲऽ	ਗਾ	ऽ	ਉ	ਨੀऽ	ऽ	ਤऽ
	ਮ	ਪ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਧਮ	ਪ	ਮਰੇ	ਮ	ਮ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ
	ਰਾ	ऽ	ਮ	ਨਾ	ऽऽ	ਮ	ਧਾऽ	ऽ	ਰਿ	ਚੀ	ऽ	ਤ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
	ਮਮ	ਪਪ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਮ	ਪ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਛੋऽ	ऽऽ	ਡਿ	ਮਾ	ऽ	ਨੁ	ਤ	ਜਿ	ਗੁ	ਮਾ	ऽ	ਨੁ
	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਮਪ
	ਮਿऽ	ऽ	ਲਿ	ਸਾ	ऽ	ਧੂ	ਆ	ऽ	ਕੈ	ਸੰ	ऽ	ਗਿऽ
	ਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਮੰ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਹ	ऽ	ਰਿ	ਸਿਮ	ਰਿ	ऽ	ਏ	ऽ	ਕ	ਰੰ	ऽ	ਗਿ
	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਮ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਮ	ਪ	ਰੇਮ	ਰੇਸਾ
	ਮਿ	ऽ	ਟਿ	ਜਾਂ	ऽ	ਹਿ	ਦੋ	ऽ	ਖ	ਮੀ	ऽऽ	ਤऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x		0		2		0		3		4	

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਰਾਗੁ ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫, ਚਉਪਦੇ ਘਰੁ ੧ (ਪੰਨਾ 1266)

ਕਿਆ ਤੂ ਸੋਚਹਿ ਕਿਆ ਤੂ ਚਿਤਵਹਿ ਕਿਆ ਤੂੰ ਕਰਹਿ ਉਪਾਏ ॥
ਤਾ ਕਉ ਕਹਹੁ ਪਰਵਾਹ ਕਾਹੂ ਕੀ ਜਿਹ ਗੋਪਾਲ ਸਹਾਏ ॥੧॥
ਬਰਸੈ ਮੇਘੁ ਸਖੀ ਘਰਿ ਪਾਹੁਨ ਆਏ ॥
ਮੋਹਿ ਦੀਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਿ ਠਾਕੁਰ ਨਵ ਨਿਧਿ ਨਾਮਿ ਸਮਾਏ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਅਨਿਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਭੋਜਨ ਬਹੁ ਕੀਏ ਬਹੁ ਬਿੰਜਨ ਮਿਸਟਾਏ ॥
ਕਰੀ ਪਾਕਸਾਲ ਸੋਚ ਪਵਿਤ੍ਰਾ ਹੁਣਿ ਲਾਵਹੁ ਭੋਗੁ ਹਰਿ ਰਾਏ ॥੨॥
ਦੁਸਟ ਬਿਦਾਰੇ ਸਾਜਨ ਰਹਸੇ ਇਹਿ ਮੰਦਿਰ ਘਰ ਅਪਨਾਏ ॥
ਜਉ ਗ੍ਰਿਹਿ ਲਾਲੁ ਰੰਗੀਓ ਆਇਆ ਤਉ ਮੈ ਸਭਿ ਸੁਖ ਪਾਏ ॥੩॥
ਸੰਤ ਸਭਾ ਓਟ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਧੁਰਿ ਮਸਤਕਿ ਲੇਖੁ ਲਿਖਾਏ ॥
ਜਨ ਨਾਨਕ ਕੰਤੁ ਰੰਗੀਲਾ ਪਾਇਆ ਫਿਰਿ ਦੂਖੁ ਨ ਲਾਗੈ ਆਏ ॥੪॥

ਰਾਗ ਸੂਰ ਮਲ੍ਹਾਰ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਰੇਮ	ਪਨ਼ੀ	ਪ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਰੇ	ਮ	ਪ
ਸ਼ਬਦ	ਬਰ	ਸੈਂਙ	ਮੇ	ਘੁਸ	ਖੀ	ऽ	ਘ	ਰਿ	ਪਾ	ऽ	ਹੁ	ਨ	ਆ	ऽ	ਏ	ऽ
	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਗ	ਮ	ਪ	ਰੇ	ਮ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਮ	ਪ	ਪ
	ਮੋ	ऽ	ਹਿ	ऽ	ਦੀ	ਨ	ਕ੍ਰਿ	ऽ	ਪਾ	ऽ	ਨਿ	ਧਿ	ਠਾ	ऽ	ਕੁ	ਰ
	ਰੇਮ	ਪਨ਼ੀ	ਪ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਰੇ	ਮ	ਪ
	ਨऽ	ਵऽ	ਨਿ	ਧਿ	ਨਾ	ऽ	ਮਿ	ਸ	ਮਾ	ऽ	ऽ	ऽ	ऽ	ऽ	ਏ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਮ	ਮ	ਪ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਨ਼ੀ	ਸਾਂ	—
	ਕਿ	ਆ	ਤੂ	ऽ	ਸੋ	ऽ	ਚ	ਹਿ	ਕਿ	ਆ	ਤੂ	ऽ	ਚਿ	ਤ	ਵਹਿ	ऽ
	ਮੰ	ਮੰ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਸਾਂਨੀ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਪ
	ਕਿ	ਆ	ਤੂੰ	ऽ	ਕ	ਰ	ਹਿ	ਉ	ਪਾ	ऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਏ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1271)

ਪਰਮੇਸਰੁ ਹੋਆ ਦਇਆਲੁ ॥ ਮੇਘੁ ਵਰਸੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਧਾਰ ॥
ਸਗਲੇ ਜੀਅ ਜੰਤ ਤ੍ਰਿਪਤਾਸੇ ॥ ਕਾਰਜ ਆਏ ਪੂਰੇ ਰਾਸੇ ॥੧॥
ਸਦਾ ਸਦਾ ਮਨ ਨਾਮੁ ਸਮ੍ਹਾਲਿ ॥
ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਕੀ ਸੇਵਾ ਪਾਇਆ ਐਥੈ ਓਥੈ ਨਿਬਹੈ ਨਾਲਿ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਦੁਖੁ ਭੰਨਾ ਭੈ ਭੰਜਨਹਾਰ ॥ ਆਪਣਿਆ ਜੀਆ ਕੀ ਕੀਤੀ ਸਾਰ ॥
ਰਾਖਨਹਾਰ ਸਦਾ ਮਿਹਰਵਾਨ ॥ ਸਦਾ ਸਦਾ ਜਾਈਐ ਕੁਰਬਾਨ ॥੨॥
ਕਾਲੁ ਗਵਾਇਆ ਕਰਤੈ ਆਪਿ ॥ ਸਦਾ ਸਦਾ ਮਨ ਤਿਸ ਨੋ ਜਾਪਿ ॥
ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਧਾਰਿ ਰਾਖੇ ਸਭਿ ਜੰਤ ॥ ਗੁਣ ਗਾਵਹੁ ਨਿਤ ਨਿਤ ਭਗਵੰਤ ॥੩॥
ਏਕੋ ਕਰਤਾ ਆਪੇ ਆਪ ॥ ਹਰਿ ਕੇ ਭਗਤ ਜਾਣਹਿ ਪਰਤਾਪ ॥
ਨਾਵੈ ਕੀ ਪੈਜ ਰਖਦਾ ਆਇਆ ॥ ਨਾਨਕੁ ਬੋਲੈ ਤਿਸ ਕਾ ਬੋਲਾਇਆ ॥੪॥

ਰਾਗ ਸੂਰ ਮਲ੍ਹਾਰ

ਝਪਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਸਰਗਮ	ਰੇਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਨ਼ੀਧ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	—	ਰੇਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਸਦਾ	ਸ	ਦਾ	ਮ	ਨ	ਨਾਂਙ	ਮੁਸ	ਮ੍ਹਾ	ऽ	ਲਿऽ
	ਮਰੇ	ਮਰੇ	ਪ	ਪ	ਪ	ਮਰੇ	ਮ	ਪਨ਼ੀ	ਧਨ਼ੀ	ਪ
	ਗੁऽ	ਰऽ	ਪੂ	ਰੇ	ਕੀ	ਸੇऽ	ਵਾ	ਪਾऽ	ऽऽ	ਇਆ
	ਧ	ਮ	ਪ	ਪ	ਮਪ	ਨ਼ੀਪਮਪ	ਨ਼ੀਮ	ਮਰੇ	ਮ	ਰੇਸਾ
	ਐ	ਥੈ	ਓ	ਥੈ	ऽऽ	ਨਿऽਬऽ	ਹੈऽ	ਨਾऽ	ऽ	ਲਿऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		2			0		3		

ਅੰਤਰਾ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	ਮ	ਪ	ਨ਼ੀਧ	ਨ਼ੀਧ	ਨ਼ੀਧ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ
	ਪ	ਰ	ਮੇऽ	ਸऽ	ਰੁऽ	ਹੋ	ਆਦਇ	ਆऽ	ऽ	ਲੁऽ
	ਮਰੇਂ	ਮਂ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਨ਼ੀਪਮਪ	ਨ਼ੀਮ	ਮਰੇ	ਮ	ਰੇਸਾ
	ਮੇऽ	ਘੁ	ਵ	ਰ	ਸੈ	ਅੰऽਮ੍ਰਿऽ	ऽਤ	ਧਾऽ	ऽ	ਰऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		2			0		3		

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੧ (ਪੰਨਾ 1255)

ਜਿਨਿ ਧਨ ਪਿਰ ਕਾ ਸਾਦੁ ਨ ਜਾਨਿਆ ਸਾ ਬਿਲਖ ਬਦਨ ਕੁਮਲਾਨੀ ॥
ਭਈ ਨਿਰਾਸੀ ਕਰਮ ਕੀ ਫਾਸੀ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਨੀ ॥੧॥
ਬਰਸੁ ਘਨਾ ਮੇਰਾ ਪਿਰੁ ਘਰਿ ਆਇਆ ॥
ਬਲਿ ਜਾਵਾਂ ਗੁਰ ਅਪਨੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਜਿਨਿ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਆਣਿ ਮਿਲਾਇਆ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਨਉਤਨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸਦਾ ਠਾਕੁਰ ਸਿਉ ਅਨਦਿਨੁ ਭਗਤਿ ਸੁਹਾਵੀ ॥
ਮੁਕਤਿ ਭਏ ਗੁਰਿ ਦਰਸੁ ਦਿਖਾਇਆ ਜੁਗਿ ਜੁਗਿ ਭਗਤਿ ਸੁਭਾਵੀ ॥੨॥
ਹਮ ਥਾਰੇ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਜਗੁ ਤੁਮਰਾ ਤੂ ਮੇਰਾ ਹਉ ਤੇਰਾ ॥
ਸਤਿਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ ਨਿਰੰਜਨੁ ਪਾਇਆ ਬਹੁਰਿ ਨ ਭਵਜਲਿ ਫੇਰਾ ॥੩॥
ਅਪੁਨੇ ਪਿਰ ਹਰਿ ਦੇਖਿ ਵਿਗਾਸੀ ਤਉ ਧਨ ਸਾਚੁ ਸੀਗਾਰੋ ॥
ਅਕੁਲ ਨਿਰੰਜਨ ਸਿਉ ਸਚਿ ਸਾਚੀ ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਮੁ ਅਧਾਰੋ ॥੪॥
ਮੁਕਤਿ ਭਈ ਬੰਧਨ ਗੁਰਿ ਖੋਲੇ ਸਬਦਿ ਸੁਰਤਿ ਪਤਿ ਪਾਈ ॥
ਨਾਨਕ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਰਿਦ ਅੰਤਰਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਈ ॥੫॥

ਰਾਗ ਸੂਰ ਮਲ੍ਹਾਰ

ਤ੍ਰਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਪ	ਮ	ਪਨ਼ੀ	ਪਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਰੇਂ	ਮ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਪ
ਸ਼ਬਦ	ਬ	ਰ	ਸੁऽ	ਘਾऽ	ਨਾ	ऽ	ਮੇ	ਰਾ	ਪਿ	ਰੁ	ਘ	ਰਿ	ਆ	ऽ	ਇਆ	ऽ
	ਰੇ	ਮ	ਪ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਰੇਮ	ਰੇਮ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਧ	—	ਪ	ਪ
	ਬ	ਲਿ	ਜਾ	ऽ	ਵਾਂ	ऽ	ਗੁ	ਰ	ਅऽ	ਪऽ	ਨੇ	ऽ	ਪ੍ਰੀ	ऽ	ਤ	ਮ
	ਮ	ਪ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਮਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਮਂ	ਰੇਸਾਂ	ਨੀਰੇਂ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਪਨ਼ੀ	ਪਮ	ਰੇਸਾ
	ਜਿ	ऽ	ਨਿ	ऽ	ਹ	ਰਿ	ਪ੍ਰ	ਭੁ	ਆऽ	ऽऽ	ਣਿऽ	ਮਿऽ	ਲਾऽ	ऽऽ	ਇਆ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਅੰਤਰਾ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਪ	ਪ	ਪ	ਪ	ਨ਼ੀਧ	ਪ	ਮਪ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ
ਸ਼ਬਦ	ਜਿ	ਨਿ	ਧ	ਨ	ਪਿऽ	ਰ	ਕਾऽ	ऽ	ਸਾ	ऽ	ਦੁ	ਨ	ਜਾ	ਨਿ	ਆ	ऽ
	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਰੇ	ਸਾ	—
	ਸਾ	ऽ	ਬਿ	ਲ	ਖ	ਬ	ਦ	ਨ	ਕੁ	ਮ	ਲਾ	ऽ	ਨੀ	ऽ	ऽ	ऽ
	ਰੇ	ਰੇ	ਮ	ਮ	ਪ	ਪ	ਸਾਂ	ਪ	ਰੇ	ਮ	ਪ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਸਾ
	ਭ	ऽ	ਈ	ਨਿ	ਰਾ	ऽ	ਸੀ	ऽ	ਕ	ਰ	ਮ	ਕੀ	ਫਾ	ऽ	ਸੀ	ऽ
	ਮ	ਪ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਮਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੀਰੇਂ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਪਨ਼ੀ	ਪਮ	ਰੇਸਾ
	ਬਿ	ਨੁ	ਗੁ	ਰ	ਭ	ਰ	ਮਿ	ਭੁ	ਲਾऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਨੀऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

1	ਨ਼ੀਸਾ ਰੇਮ ਪਨੀ ਸਾਂਰੇਂ	ਸਾਂਨ਼ੀ ਧਪ ਮਪ ਧਪ	ਨ਼ੀਧ ਮਪ ਨੀਨੀ ਸਾਂ	ਸਾਂਨ਼ੀ ਧਪ ਮਰੇ ਸਾ
2	ਰੇਮ ਪਨੀ ਸਾਂਨ਼ੀ ਧਪ	ਮਰੇ ਸਾਨ਼ੀ ਸਾਰੇ ਮਪ	ਨੀਸਾਂ ਰੇਂਸਾਂ ਨ਼ੀਧ ਪਮ	ਪਨੀ ਸਾਂਰੇਂ ਸਾਂਨੀ ਸਾਂ
	ਪਨੀ ਸਾਂਰੇਂ ਮਂਮਂ ਰੇਂਸਾਂ	ਨ਼ੀਧ ਪਮ ਪਨੀ ਸਾਂਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਧ ਪਮ ਨ਼ੀਪ ਮਪ	ਰੇਮ ਪਨੀ ਸਾਂਰੇਂ ਸਾਂਨ਼ੀ
	ਪਮ ਮਪ ਰੇਮ ਰੇਸਾ	ਸਾਂਨ਼ੀ ਪਮ ਮਪ ਰੇਮ	ਰੇਸਾ ਸਾ ਸਾਂਨ਼ੀ ਪਮ	ਮਪ ਰੇਮ ਰੇਸਾ ਸਾ
3	ਸਾਰੇ ਮਮ ਰੇਸਾ ਨ਼ੀਸਾ	ਰੇਪ ਮਰੇ ਸਾਰੇ ਮਪ	ਨ਼ੀਧ ਪਮ ਰੇਮ ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ ਮਰੇ ਪਪ ਮਪ
	ਰੇਪ ਮਰੇ ਮਪ ਨੀਸਾਂ	ਨ਼ੀਧ ਪਮ ਰੇਸਾ ਨ਼ੀਸਾ	ਰੇਮ ਪਮ ਨੀਸਾਂ ਰੇਂਸਾਂ	ਨ਼ੀਧ ਪਮ ਨ਼ੀਪ ਮਮ
	ਰੇਸਾ ਨ਼ੀਸਾ ਪਨ਼ੀ ਪਮ	ਰੇਮ ਮਪ ਨ਼ੀਧ ਨ਼ੀਧ	ਮਪ ਰੇਮ ਰੇਸਾ ਨ਼ੀਧ	ਨ਼ੀਪ ਮਪ ਰੇਮ ਰੇਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0	3	X	2

ਰਾਗ ਜੋਗ ਮਲ੍ਹਾਰ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਕਾਫੀ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਗੰਧਾਰ, ਦੋਵੇਂ ਨਿਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਮੱਧਮ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਭ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਧੈਵਤ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹੈ। ਜਾਤੀ ਛਾੜਵ-ਔੜਵ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਜੋਗ ਅਤੇ ਮੀਆਂ-ਮਲ੍ਹਾਰ ਦੇ ਮੇਲ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਗੰਭੀਰ ਹੈ। ਜੋਗ ਦਾ ਮੁਖ ਅੰਗ "ਗ ਮ, ਸਾ ਗੁ ਸਾ, ਪ ਮ, ਪ ਗ ਮ ਸਾ, ਗੁ ਸਾ," ਅਤੇ ਮੀਆਂ-ਮਲ੍ਹਾਰ ਦਾ ਅੰਗ "ਮ੍ ਪ੍ ਨੀ੍ ਧ੍ ਨੀ੍ ਸਾ," ਆਦਿਕ ਸੁਰ ਸੰਗਤੀਆਂ ਹਨ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਪਹਿਰ ਹੈ, ਪਰ ਵਰਖਾ ਰੁੱਤ ਵਿਚ ਹਰ ਸਮੇਂ ਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਨੀ੍ ਸਾ, ਗ, ਮ ਪ, ਨੁੀ ਧ ਨੀ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ, ਨੁੀ ਪ, ਮ ਪ ਨੁੀ ਪ, ਮ.ਗ, ਸਾ ਗੁ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਨੀ੍ ਸਾ, ਨੁੀ੍ ਧ੍ ਨੀ੍ ਸਾ, ਗ ਮ ਪ, ਨੁੀ ਪ, ਮ ਗ ਮ, ਸਾ ਗੁ ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਨੀ੍ ਸਾ, ਗੁ ਸਾ, ਸਾ ਨੁੀ੍ ਪ੍, ਮ੍ ਪ੍ ਨੁੀ੍ ਪ੍ ਨੀ੍ ਸਾ।
2. ਨੀ੍ ਸਾ, ਗੁ ਸਾ, ਨੀ੍ ਸਾ ਗ—ਮ, ਸਾ ਗ ਮ, ਗ ਮ ਗ ਸਾ, ਮ੍ ਪ੍ ਨੁੀ੍ ਧ੍ ਨੀ੍ ਸਾ।
3. ਗ ਮ ਪ ਮ, ਗ ਮ ਸਾ ਗੁ ਸਾ, ਨੁੀ੍ ਧ੍ ਨੀ੍ ਸਾ, ਗ ਮ ਪ, ਮ ਪ ਨੁੀ ਮ ਪ, ਨੁੀ ਪ ਮ, ਪ ਗ ਮ, ਸਾ ਗ ਮ ਪ, ਨੁੀ ਧ ਨੁੀ ਪ, ਮ ਪ ਗ ਮ, ਨੁੀ ਪ ਮ, ਗੁ ਸਾ, ਨੁੀ੍ ਧ੍, ਨੁੀ੍ ਧ੍ ਨੀ੍ ਸਾ।
4. ਮ੍ ਪ, ਨੁੀ ਧ ਨੀ ਸਾਂ, ਨੀ ਸਾਂ, ਨੁੀ ਧ ਨੀ ਸਾਂ, ਮ ਪ ਨੁੀ ਪ ਸਾਂ, ਸਾਂ ਨੀ ਧ ਨੀ ਸਾਂ, ਨੀਂ ਸਾਂ ਗੁਂ ਸਾਂ, ਨੀਂ ਸਾਂ ਗਂ ਮਂ, ਮਂ ਗਂ ਮਂ ਗੁਂ ਸਾਂ, ਨੁੀ ਧ ਨੀ ਸਾਂ, ਨੁੀ ਪ ਮ, ਗ, ਮ ਪ ਮ, ਸਾਂ ਨੁੀ ਪ ਮ ਗੁ ਮ, ਸਾ ਗ ਮ ਪ ਮ, ਪ ਗ ਮ, ਸਾ ਗੁ ਸਾ, ਨੀ ਸਾ, ਨੁੀ ਧ੍ ਨੀ੍ ਸਾ, ਗੁ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1267)

ਬਰਸੁ ਮੇਘ ਜੀ ਤਿਲੁ ਬਿਲਮੁ ਨ ਲਾਉ ॥
ਬਰਸੁ ਪਿਆਰੇ ਮਨਹਿ ਸਧਾਰੇ ਹੋਇ ਅਨਦੁ ਸਦਾ ਮਨਿ ਚਾਉ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਹਮ ਤੇਰੀ ਧਰ ਸੁਆਮੀਆ ਮੇਰੇ ਤੂ ਕਿਉ ਮਨਹੁ ਬਿਸਾਰੇ ॥
ਇਸਤ੍ਰੀ ਰੂਪ ਚੇਰੀ ਕੀ ਨਿਆਈ ਸੋਭ ਨਹੀ ਬਿਨੁ ਭਰਤਾਰੇ ॥੧॥
ਬਿਨਉ ਸੁਨਿਓ ਜਬ ਠਾਕੁਰ ਮੇਰੈ ਬੇਗਿ ਆਇਓ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੇ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਮੇਰੋ ਬਨਿਓ ਸੁਹਾਗੋ ਪਤਿ ਸੋਭਾ ਭਲੇ ਅਚਾਰੇ ॥੨॥

ਰਾਗ ਜੋਗ ਮਲ੍ਹਾਰ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਗ	ਮ	ਪ	ਗ	ਮ	ਸਾ	ਗੁ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਨ਼ੀ̲	ਧ	ਨ਼ੀ̲	ਮ਼	ਪ਼	ਨ਼ੀ̲
ਸ਼ਬਦ	ਬ	ਰ	ਸੁ	਽	ਮੇ	ਘ	ਜੀ	ਤਿਲੁ	ਬਿ	ਲ	ਮੁ	ਨ	ਲਾ	਽	ਉ	਽
	ਧ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਗੁ	ਸਾ	—	ਗ	ਮ	ਪ	ਨੀ̲	ਮ	ਪ	ਨੀ̲	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ
	ਬ	ਰ	ਸੁ	ਪਿ	ਆ	਽	ਰੇ	਽	ਮ	ਨ	ਹਿ	ਸ	ਧਾ	਽	ਰੇ	਽
	ਗੁਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀ̲	ਧ	ਨੀ̲	ਪ	ਮ	ਪ	ਗ	ਮ	ਸਾ	ਗੁ	ਸਾ	—
	ਹੋ	਽	ਇ	ਅ	ਨ	਽	ਦੁ	ਸ	ਦਾ	਽	ਮ	ਨਿ	ਚਾ	਽	ਉ	਽
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਮ	ਪ	ਨੀ̲	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਗੁਂ	ਸਾਂ	—	ਨੀ̲	ਧ	ਨੀ̲	ਪ	ਮ	ਪ
	ਹ	ਮ	ਤੇ	਽	ਰੀ	਽	ਧ	ਰ	ਸੁਆ	਽	ਮੀ	ਆ	ਮੇ	਽	ਰੇ	਽
	ਸਾਂ	—	ਗਂ	ਮਂ	ਗੁਂ	ਸਾਂ	ਨੀ̲	ਪ	ਸਾਪ	ਨੀ̲ਧ	ਮਪ	ਧਨੀ	ਸਾਂਸਾਂ	ਨੀ̲ਪ	ਗਮ	ਗੁਸਾ
	ਤੂ	਽	ਕਿ	ਉ	ਮ	ਨ	ਹੁ	ਬਿ	ਸਾ਽	਽਽	਽਽	਽਽	਽਽	਽਽	ਰੇ਽	਽਽
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਭਾਨਾਂ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
1	ਨੀਸਾ	ਗਮ	ਪਨੀ	ਧਨੀ	ਸਾਂਗਂ	ਮਂਮਂ	ਗਂਸਾਂ	ਸਾਂਗ	ਸਾਂਨੀ	ਪਮ	ਗਮ	ਗਸਾ	ਨੀਪ਼	ਮਪ਼	ਧ਼ਨੀ਼	ਸਾ
2	ਨੀਸਾ	ਗਸਾ	ਗਮ	ਗਸਾ	ਗਮ	ਪਗ	ਮਸਾ	ਗਸਾ	ਨ਼ੀਧ਼	ਨ਼ੀਪ਼	ਨ਼ੀਸਾ	ਗਸਾ	ਸਾਗ	ਮਪ	ਗਮ	ਨੀਪ
	ਮਪ	ਗਮ	ਪਮ	ਗਨੀ	ਪਮ	ਗਮ	ਸਾਗ	ਸਾਂਨੀ	ਧ਼ਨੀ	ਸਾ	ਪਮ	ਗਮ	ਸਾਗ	ਸਾਨੀ	ਧ਼ਨ਼ੀ	ਸਾ
3	ਮਪ	ਨੀਧ	ਨੀਸਾਂ	ਨੀਪ	ਮਪ	ਗਮ.	ਨੀਧ	ਨੀਸਾਂ	ਨੀਧ	ਨੀਪ	ਮਗ	ਮਪ	ਸਾਗ	ਮਪ	ਨੀਧ	ਨੀਪ
	ਮਪ	ਗਮ	ਸਾਗ·	ਸਾ	ਨੀਧ	ਨੀਪ	ਮਪ	ਗਮ	ਸਾਗ	ਸਾ	ਨੀਧ	ਨੀਪ	ਮਪ	ਗਮ	ਸਾਗ	ਸਾ
4	ਸਾਮ.	ਗਮਂ	ਪਮ	ਨੀਪ	ਮਪ	ਨੀਧ	ਨੀਸਾਂ	ਨੀਪ	ਮਪ	ਗਮ	ਸਾਪ	ਮਗ	ਨੀਪ	ਗਮ	ਪਮ	ਨੀਪ
	ਨੀਧ	ਨੀਸਾਂ	ਗਂਸਾਂ	ਨੀਧ	ਨੀਸਾਂ	ਸਾਂਗ	ਸਾਂਨੀ	ਪਮ	ਗਮ	ਸਾਗ	ਮਪ	ਨੀਧ	ਨੀਪ	ਮਗ	ਮਸਾ	ਗਸਾ
	ਸਾਗ	ਮਪ	ਨ਼ੀਧ	ਨੀਪ	ਮਗ	ਮਸਾ	ਗਸਾ	ਸਾ	ਸਾਗ	ਮਪ	ਨੀਧ	ਨੀਪ	ਮਗ	ਮਸਾ	ਗਸਾ	ਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਸ਼ਬਦ

ਮਲਾਰ ਕੀ ਵਾਰ, ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੧ (ਪੰਨਾ 1279)

ਵੈਦੁ ਬੁਲਾਇਆ ਵੈਦਗੀ ਪਕੜਿ ਢੰਢੋਲੇ ਬਾਂਹ॥
ਭੋਲਾ ਵੈਦੁ ਨ ਜਾਣਈ ਕਰਕ ਕਲੇਜੇ ਮਾਹਿ॥੧॥
ਮ: ੨॥
ਵੈਦਾ ਵੈਦੁ ਸੁਵੈਦੁ ਤੂ ਪਹਿਲਾਂ ਰੋਗੁ ਪਛਾਣੁ॥
ਐਸਾ ਦਾਰੂ ਲੋੜਿ ਲਹੁ ਜਿਤੁ ਵੰਞੈ ਰੋਗਾ ਘਾਣਿ॥
ਜਿਤੁ ਦਾਰੂ ਰੋਗ ਉਠਿਅਹਿ ਤਨਿ ਸੁਖੁ ਵਸੈ ਆਇ॥
ਰੋਗੁ ਗਵਾਇਹਿ ਆਪਣਾ ਤ ਨਾਨਕ ਵੈਦੁ ਸਦਾਇ॥੨॥

ਰਾਗ ਜੋਗ ਮਲ੍ਹਾਰ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਗਮ	ਪ	ਗਮ	ਗੁ	ਸਾ	ਸਾ	ਧਨ਼ੀ	ਪ	ਪ	—	ਨ਼ੀਧ਼	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਗ਼ੁ	ਸਾ	—
ਸ਼ਬਦ	ਵੈS	S	ਦੁS	ਬੁ	ਲਾ	S	ਇਆ	S	ਵੈ	S	SS	ਦ	ਗੀ	S	S	S
	ਸਾ	ਗ	ਗ	ਸਾ	ਸਾ	ਮ	ਪ	ਮ	ਪ	—	ਨ਼ੀਧ	ਨੀਸਾਂ	ਨ਼ੀਪ	ਮਗ	ਮਸਾ	ਗੁਸਾ
	ਪ	ਕ	ੜਿ	ਢੰ	ਢੋ	S	ਲੇ	S	ਬਾਂ	S	SS	SS	SS	SS	ਹS	SS
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਮ	ਪ	ਨ਼ੀਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	—	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਗਂ	ਗਂ	ਮਂ	ਗਂ	ਸਾਂ	ਗੁਂ	ਸਾਂ
	ਭੋ	S	ਲਾS	S	ਵੈ	S	ਦੁ	ਨ	ਜਾ	S	S	ਣ	ਈ	S	S	S
	ਮ	ਪ	ਧਨੀ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਮ	ਪ	ਨ਼ੀਧ	ਨੀਸਾਂ	ਨ਼ੀਪ	ਮਗ	ਮਸਾ	ਗੁਸਾ
	ਕ	ਰ਼	ਕS	ਕ	ਲੇ	S	ਜੇ	S	ਮਾ	S	SS	SS	SS	SS	ਹਿS	SS
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਰਾਗ ਜਯੰਤ ਮਲ੍ਹਾਰ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਕਾਫੀ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਗੰਧਾਰ, ਦੋਵੇਂ ਨਿਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਰਿਸ਼ਭ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਪੰਚਮ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਜਾਤੀ ਸੰਪੂਰਨ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਜੈ-ਜੈ-ਵੰਤੀ ਅਤੇ ਮਲ੍ਹਾਰ ਰਾਗ ਦੇ ਮੇਲ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ "ਸਾ ਧ਼ ਨ਼ੀ ਰੇ, ਪ਼ ਰੇ, ਰੇ, ਗੁ ਰੇ," ਸੁਰਾਂ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਜੈ-ਜੈ-ਵੰਤੀ ਦੇ, ਅਤੇ "ਮ ਰੇ ਪ, ਗੁ ਮ ਰੇ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਧ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ," ਆਦਿਕ ਸੁਰ ਸੰਗਤੀਆਂ ਮਲ੍ਹਾਰ ਰਾਗ ਦੀਆਂ ਹਨ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਪਹਿਰ ਹੈ, ਪਰ ਵਰਖਾ ਰੁੱਤ ਵਿਚ ਹਰ ਸਮੇਂ ਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ, ਮ ਰੇ ਪ, ਨ਼ੀ ਧ ਨੀ ਸਾਂ।

ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ, ਸਾਂਧ, ਨ਼ੀ ਮ ਪ, ਧ ਪ ਮ ਗ ਰੇ, ਗੁ ਰੇ, ਸਾ ਨ਼ੀ ਸਾ।

ਪਕੜ—ਸਾ, ਧ਼ ਨ਼ੀ ਰੇ, ਪ ਰੇ, ਪ ਗੁ ਮ ਰੇ, ਪ, ਗੁ ਮ ਰੇ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਧ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਨ਼ੀ ਧ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ, ਧ਼ ਨ਼ੀ ਰੇ—ਗ ਰੇ, ਗ ਮ ਗ ਰੇ, ਮ ਪ, ਮ ਰੇ ਪ, ਗੁ ਮ ਰੇ ਸਾ।
2. ਮ ਪ, ਮ ਰੇ ਪ, ਮ ਪ ਨ਼ੀ ਪ ਨੀ ਸਾਂ, ਸਾਂ ਨ਼ੀ ਪ, ਮ ਪ, ਮ ਗ ਰੇ, ਰੇ ਗ ਮ ਗ ਰੇ, ਰੇ—ਪ, ਗੁ—ਮ, ਰੇ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਸਾ, ਧ਼ ਨ਼ੀ ਰੇ—ਸਾ।
3. ਸਾ, ਧ਼ ਨ਼ੀ ਰੇ—ਪ ਰੇ, ਮ ਰੇ ਪ, ਮ ਪ ਧ ਨ਼ੀ ਰੇਂ—ਸਾਂ, ਨੀ ਸਾਂ, ਰੇਂ—ਸਾਂ, ਨ਼ੀ ਧ ਨੀ ਸਾਂ, ਗਂ ਰੇਂ, ਰੇਂ ਗਂ ਮਂ ਗਂ ਰੇਂ, ਰੇ ਗੁ ਰੇਂ, ਗੁ ਮ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਨ਼ੀ ਪ, ਨ਼ੀ ਧ ਨੀ ਸਾਂ, ਨ਼ੀ ਪ ਮ ਪ, ਮ ਗ ਰੇ, ਰੇ ਗ ਮ ਗ ਰੇ, ਰੇ ਗੁ ਰੇ, ਰੇ ਪ—ਗੁ—ਮ, ਰੇ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਧ ਨ਼ੀ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਪ, ਮ ਪ ਧ ਨ਼ੀ ਰੇ—ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਵਾਰ ਮਲਾਰ, ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੩ (ਪੰਨਾ 1281)

ਬਾਬੀਹਾ ਜਿਸ ਨੋ ਤੂ ਪੂਕਾਰਦਾ ਤਿਸ ਨੋ ਲੋਚੈ ਸਭੁ ਕੋਇ॥ ਅਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਕੈ ਵਸਸੀ ਵਣੁ ਤ੍ਰਿਣੁ ਹਰਿਆ ਹੋਇ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਪਾਈਐ ਵਿਰਲਾ ਬੂਝੈ ਕੋਇ॥ ਬਹਦਿਆ ਉਠਦਿਆ ਨਿਤ ਧਿਆਈਐ ਸਦਾ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਹੋਇ॥ ਨਾਨਕ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਦ ਹੀ ਵਰਸਦਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਦੇਵੈ ਹਰਿ ਸੋਇ॥੧॥

ਰਾਗ ਜਯੰਤ ਮਲ੍ਹਾਰ

ਇਕ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਮਰੇਪ	ਮਗੁਪ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਧਨ਼ੀ	ਗਰੇ	—	ਨ਼ੀਸਾ	ਨ਼ੀਸਾਂਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਧ਼	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਸਾ	—
ਸ਼ਬਦ	ਬਾऽऽ	ਬੀऽਹਾ	ਜਿਸ	ਨੋऽऽ	ਤੂऽ	ऽ	ਪੂऽ	ਕਾऽऽऽ	ऽऽ	ऽ	ਰਦਾ	ऽ
	ਨ਼ੀਸਾਰੇ	ਸਾਰੇ	ਮਗੁਮਗੁ	ਗੁਮ	ਰੇਪ	ਮਪ	ਗੁਮਪ	ਗੁਮ	ਸਾਰੇ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਧ਼	ਨ਼ੀਸਾ
	ਤਿऽਸ	ਨੋऽ	ਲੋऽऽऽ	ਚੈऽ	ਸऽ	ऽऽ	ऽਭੁऽ	ऽऽ	ਕੋऽ	ऽऽ	ਇऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	3		4		x		0		2		0	

ਅੰਤਰਾ

	9	10	11	12	1	2	3	4	5	6	7	8
	ਮ	ਪਪ	ਨ਼ੀਧ	ਨੀਨੀ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀਧ	ਨੀਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂਗਂਮੇਂਗਂ	ਰੇਂਗੁਂਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀਧਨੀਸਾਂ
	ਅ	ਪਣੀ	ਕਿऽ	ਰਪਾ	ਕ	ਰਿऽ	ਕੈऽ	ऽ	ਵऽऽऽ	ਸऽऽ	ਸੀ	ऽऽऽऽ
	ਨ਼ੀਪਮਪ	ਧਨੀਸਾਂ	ਰੇਸਾਂਨੀਸਾਂ	ਨ਼ੀਧਨ਼ੀਪ	ਨ਼ੀਧਨੀਸਾਂ	ਨ਼ੀਪ	ਰੇਪਮਗ	ਮਰੇ	ਰੇਗੁਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਧ਼	ਨ਼ੀ	ਰੇਸਾਨ਼ੀਸਾ
	ਵऽऽऽ	ਣੂऽऽ	ਤ੍ਰਿऽਣੂऽ	ਹऽਰਿऽ	ਆऽऽऽ	ऽऽ	ऽऽऽऽ	ऽऽ	ਹੋऽऽऽ	ऽऽ	ऽ	ਇऽऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	3		4		x		0		2		0	

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਮਲਾਰ ਕੀ ਵਾਰ, ਮਹਲਾ ੩ (ਪੰਨਾ 1281)

ਕਲਮਲਿ ਹੋਈ ਮੇਦਨੀ ਅਰਦਾਸਿ ਕਰੇ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥
ਸਚੈ ਸੁਣਿਆ ਕੰਨੁ ਦੇ ਧੀਰਕ ਦੇਵੈ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ ॥
ਇੰਦ੍ਰੈ ਨੋ ਫੁਰਮਾਇਆ ਵੁਠਾ ਛਹਬਰ ਲਾਇ ॥
ਅਨੁ ਧਨੁ ਉਪਜੈ ਬਹੁ ਘਣਾ ਕੀਮਤਿ ਕਹਣੁ ਨ ਜਾਇ ॥
ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਸਲਾਹਿ ਤੂ ਸਭਨਾ ਜੀਆ ਦੇਦਾ ਰਿਜਕੁ ਸੰਬਾਹਿ ॥
ਜਿਤੁ ਖਾਧੈ ਸੁਖੁ ਊਪਜੈ ਫਿਰਿ ਦੂਖੁ ਨ ਲਾਗੈ ਆਇ ॥੨॥

ਰਾਗ ਜਯੰਤ ਮਲ੍ਹਾਰ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਰੇਗੁ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ	ਰੇਸਾ	ਨੁੀ	ਧ	ਗਰੇ	—	—	ਗਰੇ	ਰੇਗ	ਮਪ	ਮ	ਗ
ਸ਼ਬਦ	ਕS	ਲS	ਮ	ਲਿ	ਹੋS	SS	ਈ	S	ਮੇS	S	S	ਦS	ਨੀS	SS	S	S
	ਮਰੇ	ਰੇ	ਪ	ਪ	ਨੁੀਧ	ਨੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਨੀਸਾਂ	ਸਾਂਨੁੀ	ਧ	ਨੁੀ	ਪ	ਮਗ	ਮਪ	ਮਗ	ਮਰੇ
	ਅਰ	ਦਾ	ਸਿ	ਕ	ਰੇS	S	ਲਿS	ਵS	ਲਾS	S	S	S	SS	SS	ਇS	SS
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਰੇ	ਮ	ਰੇ	ਪ	ਪ	ਪ	ਨੁੀ	ਧ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	—	ਨੀ	ਰੇ	ਸਾਂ	—
	ਸ	S	ਚੈ	S	ਸੁ	ਣਿ	ਆ	S	ਕੰ	ਨੁ	S	S	ਦੇ	S	S	S
	ਰੇਂਗਂ	ਮਂਗਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਗੁਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਨੁੀਧ	ਪਧ	ਨੁੀਧ	ਪਮ	ਗਰੇ
	ਧੀS	SS	ਰ	ਕ	ਦੇ	S	ਵੈ	S	ਸS	ਹS	ਜਿS	ਸੁS	ਭਾS	SS	ਇS	SS
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
1	ਧਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਸਾ	ਗਰੇ	ਰੇਰੇ	ਰੇਗ	ਗਮ	ਪਮ	ਗਰੇ	ਰੇਪ	ਪਪ	ਰੇਗ	ਮਪ	ਨ਼ੀਧ	ਨੀਸਾਂ	ਸਾਂਪ	ਮਗ
	ਪਮ	ਗਰੇ	ਮਗ	ਰੇਸਾ	ਗਰੇ	ਸਾਨ਼ੀ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਪ	ਸਾਂਨੀ	ਪਮ	ਨ਼ੀਪ	ਮਗ	ਪਮ	ਗਰੇ	ਰੇਗ਼	ਰੇਸਾ
2	ਸਾਸਾ	ਨ਼ੀਧ	ਨ਼ੀਸਾ	ਰੇਸਾ	ਧਨ਼ੀ	ਗਰੇ	ਰੇਗ	ਰੇਸਾ	ਰੇਗ	ਮਮ	ਗਰੇ	ਰੇਗਾ	ਮਪ	ਮਰੇ	ਪਪ	ਮਪ
	ਨ਼ੀਧ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਸਾਨ਼ੀ	ਧਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਪ	ਮਪ	ਨ਼ੀਪ	ਨ਼ੀਧ	ਨੀਸਾਂ	ਨ਼ੀਪ	ਮਗ	ਰੇਗ	ਮਗ	ਰੇਗ਼	ਰੇਸਾ
3	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਨ਼ੀਧ	ਪਰੇ	ਰੇਰੇ	ਰੇਗ	ਮਪ	ਮਗ	ਰੇਗ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ	ਪਸਾਂ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਪ	ਮਪ
	ਮਗ਼	ਰੇਗ਼	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ	ਪਸਾਂ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਪ	ਮਪ	ਮਗ਼	ਰੇਗ਼	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ	ਪਸਾਂ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਪ	ਮਪ
	ਮਗ਼	ਰੇਗ਼	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ	ਪਧ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਪ	ਮਪ	ਮਗ਼	ਗ਼ਰੇ	ਰੇਗ਼	ਰੇਸਾ	ਪਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਸਾ	ਸਾਰੇ	ਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਰਾਗ ਬਰਸਾਤੀ ਮਲ੍ਹਾਰ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਖਮਾਜ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸੁਰ ਕੋਮਲ, ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਰਿਸ਼ਭ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਪੰਚਮ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹੈ। ਜਾਤੀ ਛਾੜਵ-ਛਾੜਵ ਹੈ। ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਗੰਭੀਰ ਹੈ। "ਨ਼ੀ ਪ," ਦੀ ਸੰਗਤੀ ਰਾਗ ਵਾਚਕ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਚਲਨ ਮਧ ਤੇ ਮੰਦਰ ਸਪਤਕਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਮੱਧ ਰਾਤ ਦਾ ਹੈ ਪਰ ਵਰਖਾ ਰੁੱਤ ਵਿਚ ਹਰ ਸਮੇਂ ਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ ਰੇ ਮ ਪ਼ ਧ਼ ਨ਼ੀ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਨ਼ੀ ਧ ਪ ਮ ਰੇ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਮ ਰੇ ਸਾ, ਪ ਧ ਨ਼ੀ ਸਾਂ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਰੇ-ਸਾ, ਨ਼ੀ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਧ ਪ਼, ਧ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ, ਰੇ-ਸ਼ਾਂ।
2. ਸਾ ਰੇ ਮ ਪ, ਨ਼ੀਧ, ਨ਼ੀਪ, ਮਪ, ਮਰੇ, ਸਾ ਰੇ—ਸਾ।
3. ਰੇ, ਮ, ਪ, ਨ਼ੀ ਪ ਪ, ਮ ਪ, ਧ, ਨ਼ੀ ਸਾਂ, ਰੇਂ—ਸਾਂ, ਨ਼ੀ ਸਾਂ, ਨ਼ੀ ਧ, ਮ ਪ ਨ਼ੀ ਧ ਪ, ਮ ਪ, ਨ਼ੀ ਮ ਪ, ਮ ਪ, ਮ ਰੇ, ਰੇ ਸਾ।
4. ਮ ਪ ਧ ਨ਼ੀ, ਸਾਂ, ਰੇਂ-ਸਾਂ, ਮਂ ਰੇਂ-ਸਾਂ, ਨ਼ੀਧ, ਨ਼ੀ ਮ ਪ, ਮਰੇ, ਰੇ ਮ ਪ, ਧ ਨ਼ੀ ਪ, ਨ਼ੀ ਧ ਪ, ਮ ਰੇ, ਰੇ, ਰੇ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1270)

ਗੁਰ ਕੇ ਚਰਨ ਹਿਰਦੈ ਵਸਾਏ॥ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪ੍ਰਭਿ ਆਪਿ ਮਿਲਾਏ॥
ਅਪਨੇ ਸੇਵਕ ਕਉ ਲਏ ਪ੍ਰਭੁ ਲਾਇ॥ ਤਾ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ॥੧॥
ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪੂਰਨ ਸੁਖਦਾਤੇ॥
ਤੁਮ੍ਹਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਤੂੰ ਚਿਤਿ ਆਵਹਿ ਆਠ ਪਹਰ ਤੇਰੈ ਰੰਗਿ ਰਾਤੇ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਗਾਵਣੁ ਸੁਨਣੁ ਸਭੁ ਤੇਰਾ ਭਾਣਾ॥ ਹੁਕਮੁ ਬੂਝੈ ਸੋ ਸਾਚਿ ਸਮਾਣਾ॥
ਜਪਿ ਜਪਿ ਜੀਵਹਿ ਤੇਰਾ ਨਾਂਉ॥ ਤੁਝ ਬਿਨੁ ਦੂਜਾ ਨਾਹੀ ਥਾਉ॥੨॥
ਦੁਖ ਸੁਖ ਕਰਤੇ ਹੁਕਮੁ ਰਜਾਇ॥ ਭਾਣੈ ਬਖਸ ਭਾਣੈ ਦੇਇ ਸਜਾਇ॥
ਦੁਹਾਂ ਸਿਰਿਆਂ ਕਾ ਕਰਤਾ ਆਪਿ॥ ਕੁਰਬਾਣੁ ਜਾਂਈ ਤੇਰੇ ਪਰਤਾਪ॥੩॥
ਤੇਰੀ ਕੀਮਤਿ ਤੂਹੈ ਜਾਣਹਿ॥ ਤੂ ਆਪੇ ਬੂਝਹਿ ਸੁਣਿ ਆਪਿ ਵਖਾਣਹਿ॥
ਸੇਈ ਭਗਤ ਜੋ ਤੁਧੁ ਭਾਣੇ॥ ਨਾਨਕ ਤਿਨ ਕੈ ਸਦ ਕੁਰਬਾਣੇ॥੪॥

ਰਾਗ ਬਰਸਾਤੀ ਮਲ੍ਹਾਰ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਪ	ਪ	ਮ	ਪ	ਧ	ਪ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਰੇ	ਪ	ਪ	ਪ	ਪ	ਪ	ਪ
ਸ਼ਬਦ	ਕ	ਰਿ	ਕਿ	ਰ	ਪਾ	ऽ	ਪੂ	ऽ	ਰ	ਨ	ਸੁ	ਖ	ਦਾ	ऽ	ਤੇ	ऽ
	ਪ	ਪ	ਪ	ਪ	ਮ	ਧ	ਧ	ਧ	ਧ	ਧ	ਧ	ਧ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ
	ਤੁ	ਮ੍	ਰੀ	ਕ੍ਰਿ	ਪਾ	ऽ	ਤੇ	ऽ	ਤੂੰ	ऽ	ਚਿ	ਤਿ	ਆ	ऽ	ਵ	ਹਿ
	ਸਾਂ	ਧ	ਧ	ਪ	ਪ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਸਾਂਧ	ਧਪ	ਪ
	ਆ	ऽ	ਠ	ਪ	ਹ	ਰ	ਤੇ	ऽ	ਰੈ	ऽ	ਰੰ	ਗਿ	ਰਾऽ	ऽऽ	ਤੇऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਪ	ਪ	ਧ	ਧ	ਧ	ਧ	ਧ	ਧ	ਧ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਧ	ਪ	ਧ
	ਗੁ	ਰ	ਕੇ	ऽ	ਚ	ਰ	ਨ	ऽ	ਹਿ	ਰ	ਦੈ	ਵ	ਸਾ	ऽ	ਏ	ऽ
	ਪ	ਪ	ਮ	ਪ	ਮਪ	ਧਪ	ਮਰੇ	ਸਾਰੇ	ਮਪ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਸਾਂਧ	ਧਪ	ਪ
	ਕ	ਰਿ	ਕਿ	ਰ	ਪਾऽ	ऽऽ	ਪ੍ਰऽ	ਭਿऽ	ਆऽ	ऽ	ਪਿ	ਮਿ	ਲਾऽ	ऽऽ	ਏऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
1	ਸਾ'ਰੇ	ਮਪ	ਧਪ	ਮਪ	ਰੇਮ	ਪਧ	ਪਮ	ਰੇਸਾ	ਰੇਪ	ਮਪ	ਧਪ	ਮਪ	ਮਰੇ	ਸਾ'ਰੇ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ
2	ਪਮ	ਪਪ	ਧਪ	ਪਪ	ਪਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਨ਼ੀਧ	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਨ਼ੀਧ	ਪਪ	ਧਪ	ਮਪ	ਮਰੇ	ਰੇਰੇ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ
3	ਸਾ'ਰੇ	ਮਪ	ਧਨ਼ੀ	ਸਾਂ'ਰੇਂ	ਮਂ'ਰੇਂ	ਸਾਂ'ਰੇਂ	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਸਾਂ'ਨ਼ੀ	ਧਪ	ਮਪ	ਧਪ	ਮਮ	ਮਰੇ	ਸਾ'ਰੇ	ਨ਼ੀਸ਼ਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਰਾਗ ਗੁਰਦੇਵ ਮਲ੍ਹਾਰ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਕਾਫੀ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਗੰਧਾਰ, ਦੋਵੇਂ ਨਿਸ਼ਾਦ, ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੀ ਜਾਤੀ ਵਕਰ-ਸੰਪੂਰਨ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਮੱਧਮ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ੁੱਧ ਗੰਧਾਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਮਲ ਗੰਧਾਰ ਸਿਰਫ਼ ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਹੀ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ "ਗ-ਧ" ਅਤੇ "ਧ-ਗ" ਦੀ ਸੁਰ ਸੰਗਤੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਗੰਭੀਰ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪੂਰਣ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਪਹਿਰ ਹੈ, ਪਰ ਵਰਖਾ ਰੁੱਤ ਵਿਚ ਹਰ ਸਮੇਂ ਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ, ਮ ਰੇ ਪ, ਮ ਪ ਨ̱ੀ, ਧ ਨੀ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਧ, ਨ̱ੀ ਮ, ਪ ਗ, ਮ ਪ ਧ, ਗ, ਮ ਪ ਮ, ਗੁ ਮ, ਪ, ਮ ਰੇ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਸਾ, ਗ ਸਾ, ਪ਼ ਨ਼̱ੀ ਧ਼ ਗ ਸਾ, ਰੇ ਸਾ, ਰੇ ਸਾ ਨ਼̱ੀ, ਧ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਧ਼—ਗ ਸਾ, ਰੇ ਸਾ, ਨ਼̱ੀ—ਧ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ, ਗੁ ਮ, ਗੁ ਸਾ ਸਾ, ਰੇ ਸਾ।
2. ਗ, ਗ, ਮ ਪ, ਧ ਗ, ਮ ਪ ਮ, ਗੁ ਮ, ਗੁ ਮ, ਗੁ ਮ ਪ ਮ, ਮ ਰੇ ਸਾ।
3. ਮ, ਰੇ ਪ, ਮ ਪ, ਨ̱ੀ ਪ, ਨ̱ੀਧ ਨੀ ਸਾਂ, ਧ ਨ̱ੀਮ, ਪ ਗ, ਧ ਗ, ਮਪ, ਧ ਗ ਮ ਪ ਮ ਰੇ, ਮਰੇ, ਮਪ, ਮ ਮ—ਰੇ—ਸਾ।
4. ਸਾ, ਗ, ਰੇ ਸਾ, ਮ, ਗੁ ਮ, ਗੁ ਮ ਗੁ, ਮ ਪ, ਮ ਮ ਰੇ ਸਾ, ਗੁ ਰੇ ਸਾ, ਨ਼̱ੀ ਧ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ, ਪ਼ ਨ਼̱ੀ ਧ਼, ਗ—ਸਾ, ਸਾਰੇ ਸਾ।
5. ਮ ਰੇ—ਪ, ਨ̱ੀਪ ਨ̱ੀ ਧ, ਨੀ ਸਾਂ, ਸਾਂ ਧ ਨ̱ੀ ਮ, ਪ ਗ, ਮ ਪ ਧ ਗ, ਗੁ ਮ ਰੇ, ਗ ਮ ਪ, ਧ ਗ, ਪ ਮ ਰੇ ਮ, ਰੇ ਮ ਰੇ, ਮ ਪ ਮ ਰੇ—ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੪ ਪੜਤਾਲ ਘਰੁ ੩ (ਪੰਨਾ 1265)

ਹਰਿ ਜਨ ਬੋਲਤ ਸ੍ਰੀਰਾਮ ਨਾਮਾ ਮਿਲਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਹਰਿ ਤੋਰ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਹਰਿ ਧਨੁ ਬਨਜਹੁ ਹਰਿ ਧਨੁ ਸੰਚਹੁ ਜਿਸੁ ਲਾਗਤ ਹੈ ਨਹੀ ਚੋਰ ॥੧॥
ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਮੋਰ ਬੋਲਤ ਦਿਨ ਰਾਤੀ ਸੁਨਿ ਘਨਿਹਰ ਕੀ ਘੋਰ ॥੨॥
ਜੋ ਬੋਲਤ ਹੈ ਮ੍ਰਿਗ ਮੀਨ ਪੰਖੇਰੂ ਸੁ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਜਾਪਤ ਹੈ ਨਹੀ ਹੋਰ ॥੩॥
ਨਾਨਕ ਜਨ ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਗਾਈ ਛੂਟਿ ਗਇਓ ਜਮ ਕਾ ਸਭ ਸੋਰ ॥੪॥

ਰਾਗ ਗੁਰਦੇਵ ਮਲ੍ਹਾਰ

ਤਾਲ ਯਕਾ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਸਰਗਮ	ਸਾਂ	ਧਨ਼ੀ	ਪਮ	ਧਪ	ਮਗ਼	ਮਰੇ	ਪਸਾਂ	ਧਨ਼ੀ	ਪਮ	ਮਪ	ਮਗ	ਗ
ਸ਼ਬਦ	ਹਰਿ	ਜ਽	ਨ਽	ਬੋ਽	ਲ਽	ਤ਽	ਸ੍ਰੀ਽	ਰਾ਽	ਮ਽	ਨਾ਽	਽਽	ਮਾ
	ਮਰੇ	ਪ	ਮ	ਪਨ਼ੀ	ਧਨੀ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀਧ	ਧਨੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਧ
	ਮਿਲਿ	ਸਾ	ਧ	ਸੰ਽	ਗ਽	ਤਿ	ਹ਽	਽਽	ਰਿ਽	ਤੋ	਽	ਰ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ

	ਮਰੇ	ਪ	ਪ	ਨ਼ੀਧ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇ	ਸਾਂ
	ਹਰਿ	ਧ	ਨੁ	ਬ਽	ਨ	ਜਹੁ	ਹਰਿ	ਧ	ਨੁ	ਸੰ਽	਽	ਚਹੁ
	ਸਾਂਧ	ਨ਼ੀਮ	ਰੇਪ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਧਨੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਸਾਂਧ	ਨ਼ੀਮ	ਪਗ	ਮਪ
	ਜਿਸੁ	ਲਾ਽	ਗਤ	ਹੈ	ਨ	ਹੀ	ਚੋ਽	਽਽	਽਽	਽਽	਽਽	ਰ਽
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x		0		2		0		3		4	

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	ਮਰੇ	ਮਪ	ਮਮ	ਰੇਸਾ	ਸਾਗੁ	ਰੇਸਾ	ਧ਼ਗ	ਰੇਸਾ	ਸਾਰੇ	ਸਾਨ਼ੀ	ਧ਼ਨ਼ੀ	ਸਾਰੇ
	ਸਾਪ਼	ਨ਼ੀਪ਼	ਨ਼ੀਧ਼	ਨ਼ੀਸਾ	ਸਾਰੇ	ਰੇਸਾ	ਸਾਗ	ਰੇਸਾ	ਮਰੇ	ਮਪ	ਮਮ	ਰੇਸਾ
2	ਗਗ	ਰੇਸਾ	ਸਾਨ਼ੀ	ਧ਼ਗ	ਗਗ	ਰੇਸਾ	ਸਾਮ	ਮਰੇ	ਸਾਰੇ	ਸਾਨ਼ੀ	ਧ਼ਨ਼ੀ	ਸਾਰੇ
	ਸਾਮ	ਮਰੇ	ਸਾਸਾ	ਗਗ	ਗਰੇ	ਸਾਸਾ	ਨ਼ੀਧ਼	ਨ਼ੀਸਾ	ਰੇਰੇ	ਮਮ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ
3	ਮਗੁ	ਮਗੁ	ਮਮ	ਰੇਸਾ	ਸਾਗੁ	ਗੁਰੇ	ਸਾਸਾ	ਮਰੇ	ਪਪ	ਮਗੁ	ਮਮ	ਰੇਸਾ
4	ਪਨ̱ੀ	ਧਨ̱ੀ	ਸਾਂ	ਨ̱ੀਧ	ਧਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨ̱ੀਧ	ਸਾਂ	ਧਨ̱ੀ	ਪਮ	ਧਪ
	ਮਗ	ਮਰੇ	ਪ	ਪ	ਸਾਂ	ਧਨ̱ੀ	ਪਮ	ਧਪ	ਮਗ	ਮਰੇ	ਪ	ਪ
	ਸਾਂ	ਧਨ̱ੀ	ਪਮ	ਧਪ	ਮਗ	ਮਰੇ	ਪ	ਪ	ਮਗ	ਮਰੇ	ਮ	ਮਪ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		0		2		0		3		4	

ਰਾਗ ਦੇਸ ਮਲ੍ਹਾਰ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਰੈ

ਇਹ ਕਾਫੀ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਸੁਰ ਕੋਮਲ, ਦੋਵੇਂ ਨਿਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਪੰਚਮ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹੈ। ਜਾਤੀ ਵਕਰ ਛਾੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਦੇਸੀ ਅਤੇ ਮਲ੍ਹਾਰ ਦੇ ਮੇਲ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ, ਰੇ ਮ ਪ, ਨ਼ੀ ਧ ਨੀ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਪ, ਧ ਮ ਪ, ਰੇਗੁ, ਸਾਰੇ ਨ਼ੀ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਰੇ ਮ ਪ, ਨ਼ੀ ਧ ਨ਼ੀ ਪ, ਰੇ ਗੁ ਸਾਰੇ ਨ਼ੀ ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਰੇ ਨ਼ੀ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਧ ਨ਼ੀ ਸਾ, ਸਾ ਪ਼, ਮ਼ ਪ਼, ਨ਼ੀ ਧ਼, ਨ਼ੀ ਸਾ।
2. ਰੇ ਮ ਪ, ਰੇ ਪ ਗੁ, ਮ ਰੇ, ਸਾ, ਰੇਗੁ ਸਾਰੇ ਨ਼ੀ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਧ ਨ਼ੀ ਸਾ।
3. ਰੇ ਮ ਪ, ਧ, ਮ ਪ, ਗੁ ਗੁ, ਮ ਪ, ਰੇ ਮ ਪ ਧ, ਮ ਪ, ਰੇਗੁ ਸਾ ਰੇ ਨ਼ੀ ਸਾ।
4. ਸਾਰੇ ਮ ਪ, ਰੇ-ਮਪ, ਨ਼ੀਧ ਨ਼ੀਪ, ਰੇਗੁ ਸਾਰੇ ਨ਼ੀਸਾ, ਰੇ ਪ, ਗੁ ਗੁ, ਮ ਪ, ਸਾਂ, ਪ, ਧ ਮ ਪ, ਰੇ ਗੁ, ਸਾਰੇ, ਨ਼ੀਸਾ।
5. ਰੇ, ਮ, ਪ, ਨ਼ੀ ਧ ਨੀ ਸਾਂ, ਪ, ਧ ਮ ਪ, ਗੁਗੁ, ਮਰੇ ਗੁ ਸਾ, ਰੇ ਨ਼ੀ ਸਾ।
6. ਰੇ ਮ, ਪ ਸਾਂ, ਪ, ਧ ਮ ਪ, ਨ਼ੀਧ ਨ਼ੀਪ, ਧ ਮ ਪ, ਸਾਂ, ਰੇਂ—ਸਾਂ, ਸਾਂ ਨੀ ਧ ਨੀ ਸਾਂ, ਰੇਂਗੁਂ ਸਾਂਰੇਂ ਨ਼ੀ ਸਾਂ, ਨ਼ੀਧ ਨੀ ਸਾਂ, ਗੁਂ ਮਂ ਰੇਂਸਾਂ, ਸਾਂ, ਪ, ਧ ਮ ਪ ਗੁ, ਗੁ ਗੁ ਰੇ, ਸਾਰੇ ਨ਼ੀ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਮਲਾਰ ਕੀ ਵਾਰ, ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1284)

ਰਾਤਿ ਨ ਵਿਹਾਵੀ ਸਾਕਤਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾ ਵਿਸਰੈ ਨਾਉ॥
ਰਾਤੀ ਦਿਨ੍ਹਸ ਸੁਹੇਲੀਆ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਂਉ॥

ਰਾਗ ਦੇਸ ਮਲ੍ਹਾਰ

ਤਾਲ ਢਾਈਆ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7
ਸਰਗਮ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਸਾ	ਰੇ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਧ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਗੁ	ਸਾਰੇ	ਮ	ਪ
ਸ਼ਬਦ	ਰਾ	ਤਿ	ਨ	ਵਿ	ਹਾ	ਵੀ	ऽ	ਸਾ	ऽ	ऽ	ਕ	ਤਾਂऽ	ऽ	ऽ
	ਧ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਮ	ਪ	ਮਰੇ	ਗੁ	ਸਾਰੇ	ਨ਼ੀ	ਧ
	ਜਿ	ਨ੍ਹਾ	ऽ	ਵਿ	ਸ	ਰੈ	ऽ	ਨਾ	ऽ	ऽऽ	ਉ	ऽऽ	ऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	o X			2		3		o X			2		3	

ਅੰਤਰਾ

	ਮ	ਪ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀਧ	ਨ਼ੀਪ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	—	ਸਾਂ
	ਰਾ	ऽ	ਤੀ	ਦਿऽ	ਨऽ	ਸऽ	ऽ	ਸੁਹੇ	ऽ	ਲੀ	ਆ	ऽ	ऽ	ऽ
	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਮਰੇ	ਗੁ	ਸਾਰੇ	ਨ਼ੀ	ਸਾਰੇ	ਰੇਗੁ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ
	ਨਾ	ਨ	ਕ	ਹ	ਰਿ	ਗੁ	ਣऽ	ਗਾਂ	ऽऽ	ऽ	ਉऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	o X			2		3		o X			2		3	

ਸ਼ਬਦ

ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1285)

ਬਾਬੀਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੈ ਬੋਲਿਆ ਤਾਂ ਦਰਿ ਸੁਣੀ ਪੁਕਾਰ ॥
ਮੇਘੈ ਨੋ ਫੁਰਮਾਨੁ ਹੋਆ ਵਰਸਹੁ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ ॥
ਹਉ ਤਿਨ ਕੈ ਬਲਿਹਾਰਣੈ ਜਿਨੀ ਸਚੁ ਰਖਿਆ ਉਰਿ ਧਾਰਿ ॥
ਨਾਨਕ ਨਾਮੇ ਸਭ ਹਰੀਆਵਲੀ, ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਵੀਚਾਰਿ ॥

ਰਾਗ ਦੇਸ ਮਲ੍ਹਾਰ

ਇਕ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	11	12	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਸਰਗਮ	ਸਾਗੇਮਪ	ਨ਼ੀਧਨੀਸਾਂ	ਪ	—	ਧ	ਪਮ	ਪ	ਮਰੇ	ਗੁ	ਰੇਸਾ	ਰੇ	ਸਾਨ਼ੀ
ਸ਼ਬਦ	ਬਾऽऽऽ	ਬੀऽਹਾऽ	ਅੰ	ऽ	ਮ੍ਰਿ	ਤऽ	ਵੇ	ਲੈऽ	ਬੋ	ਲਿऽ	ਆ	ऽऽ
	ਸਾ	—	ਰੇ	ਮ	ਰੇ	ਨ਼ੀਨ਼ੀ	ਸਾ	ਪ਼	ਨ਼ੀ	ਧ਼	ਨ਼ੀ	ਸਾ
	ਤਾਂ	ऽ	ਦ	ਰਿ	ਸੁ	ऽऽ	ਣੀ	ਪੁ	ਕਾ	ऽ	ਰ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	4		x		0		2		0		3	

ਅੰਤਰਾ

	ਰੇਮਪਧ	ਮਪਨ਼ੀਧ	ਨੀ	ਸਾਂਸਾਂ	ਰੇਂ	ਗੁਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਪ
	ਮੇऽऽऽ	ਘੈऽऽऽ	ਨੋ	ऽऽ	ਫੁਰ	ਮਾ	ऽ	ਨੁ	ਹੋ	ऽ	ਆ	ऽ
	ਧ	ਨ਼ੀ	ਪ	—	ਗੁ	ਗੁਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਰੇਗੁ	ਸਾਰੇ	ਨ਼ੀਧ਼	ਨ਼ੀਸਾ
	ਵ	ਰ	ਸ	ਹੁऽ	ਕਿ	ਰऽ	ਪਾ	ऽ	ਧਾऽ	ऽऽ	ਰਿऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	4		x		0		2		0		3	

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੧ (ਪੰਨਾ 1256)

ਦੁਖ ਮਹੁਰਾ ਮਾਰਣ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ॥ ਸਿਲਾ ਸੰਤੋਖ ਪੀਸਣੁ ਹਥਿ ਦਾਨੁ ॥
ਨਿਤ ਨਿਤ ਲੇਹੁ ਨ ਛੀਜੈ ਦੇਹ ॥ ਅੰਤ ਕਾਲਿ ਜਮੁ ਮਾਰੈ ਠੇਹ ॥੧॥
ਐਸਾ ਦਾਰੂ ਖਾਹਿ ਗਵਾਰ ॥ ਜਿਤੁ ਖਾਧੈ ਤੇਰੇ ਜਾਹਿ ਵਿਕਾਰ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਰਾਜੁ ਮਾਲੁ ਜੋਬਨੁ ਸਭੁ ਛਾਂਵ ॥ ਰਥਿ ਫਿਰੰਦੈ ਦੀਸਹਿ ਥਾਵ ॥
ਦੇਹ ਨ ਨਾਉ ਨ ਹੋਵੈ ਜਾਤਿ ॥ ਓਥੈ ਦਿਹੁ ਐਥੈ ਸਭ ਰਾਤਿ ॥੨॥
ਸਾਦ ਕਰਿ ਸਮਧਾਂ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਘਿਉ ਤੇਲੁ ॥ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਅਗਨੀ ਸਿਉ ਮੇਲੁ ॥
ਹੋਮ ਜਗ ਅਰੁ ਪਾਠ ਪੁਰਾਣ ॥ ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੋ ਪਰਵਾਣ ॥੩॥
ਤਪੁ ਕਾਗਦੁ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਨੀਸਾਨੁ ॥ ਜਿਨ ਕਉ ਲਿਖਿਆ ਏਹੁ ਨਿਧਾਨੁ ॥
ਸੇ ਧਨਵੰਤ ਦਿਸਹਿ ਘਰਿ ਜਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਜਨਨੀ ਧੰਨੀ ਮਾਇ ॥੪॥

ਰਾਗ ਦੇਸ ਮਲ੍ਹਾਰ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਰੇ	ਮ	ਪ	ਧ	ਮ	ਪ	ਨੀ̱	ਧ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ.ਸਾਂ		ਪ	ਧ	ਮ	ਪ
ਸ਼ਬਦ	ਐ	ऽ	ਸਾ	ऽ	ਦਾ	ऽ	ਰੂ	ऽ	ਖਾ	ऽ	ਹਿ	ਗ	ਵਾ	ऽ	ਰ	ऽ
	ਰੇ	ਮ	ਪ	ਧ	ਮ	ਪ	ਗੁ	ਮ	ਸਾ	ਰੇ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	—
	ਜਿ	ਤੁ	ਖਾ	ऽ	ਧੈ	ऽ	ਤੇ	ਰੇ	ਜਾ	ऽ	ਹਿ	ਵਿ	ਕਾ	ऽ	ਰ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਰੇ	ਮ	ਪ	ਧ	ਸਾਂ	—	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਗੁਂ	ਮਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਨੀ̱	ਸਾਂ	—
	ਦੁ	ਖ	ਮ	ਹੁ	ਰਾ	ऽ	ਮਾ	ऽ	ਰ	ਣ	ਹ	ਰਿ	ਨਾ	ऽ	ਮੁ	ऽ
	ਪ	ਧ	ਮ	ਪ	ਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਰੇ	ਗੁ	ਸਾ	ਰੇ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨ਼ੀ	ਸਾ
	ਸਿ	ਲਾ	ऽ	ਸੰ	ਤੋ	ऽ	ਖ	ਪੀ	ਸ	ਣੁ	ਹ	ਥਿ	ਦਾ	ऽ	ਨੁ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
1	ਨ਼ੀਸਾ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ	ਰੇਗੁ	ਸਾਰੇ	ਨ਼ੀਸਾ	ਰੇਮ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ	ਰੇਗੁ	ਸਾਰੇ	ਨ਼ੀਧ਼	ਨ਼ੀਸਾ	ਰੇਪ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ
2	ਰੇਗੁ	ਸਾਰੇ	ਨ਼ੀਧ਼	ਨ਼ੀਸਾ	ਰੇਮੁ	ਪਧ	ਮਪ	ਗੁਰੇ	ਸਾਰੇ	ਨ਼ੀਧ਼	ਨ਼ੀਸਾ	ਰੇਮ	ਪਨੁੀ	ਧਨੁੀ	ਪਮ	ਗੁਮ
	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ	ਰੇਮ	ਪਨੀ	ਧਨੁੀ	ਪਮ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ	ਰੇਮ	ਪਨੁੀ	ਧਨੁੀ	ਪਮ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ
3	ਸਾਰੇ	ਮਪ	ਗੁਰੇ	ਸਾ	ਸਾਰੇ	ਮਪ	ਧਪ	ਮਪ	ਗੁਮ	ਰੇਗੁ	ਸਾਰੇ	ਨ਼ੀਸਾ	ਸਾਰੇ	ਮਪ	ਨੁੀਧ	ਨੁੀਪ
	ਮਪ	ਰੇਗੁ	ਸਾਰੇ	ਨ਼ੀਸਾ	ਸਾਰੇ	ਮਪ	ਨੁੀਧ	ਨੀਸਾਂ	ਪਧ	ਪਮ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਧ਼	ਨ਼ੀਸਾ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ
4	ਰੇਮ	ਪਮ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ	ਰੇਗੁ	ਸਾਰੇ	ਨ਼ੀਧ਼	ਨ਼ੀਸਾ	ਰੇਮ	ਪਧ	ਮਪ	ਗੁਮ	ਰੇਗੁ	ਸਾਰੇ	ਨ਼ੀਧ਼	ਨ਼ੀਸਾ
	ਰੇਮ	ਪਨੁੀ	ਪਨੁੀ	ਪਮ	ਮਪ	ਧਪ	ਮਪ	ਗੁਮ	ਨੁੀਧ	ਨੁੀਪ	ਮਪ	ਗੁਮ	ਰੇਗੁ	ਸਾਰੇ	ਨ਼ੀਸਾ	ਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਰਾਗ ਅੜਾਨਾ-ਮਲ੍ਹਾਰ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਕਾਫੀ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਸੁਰ ਕੋਮਲ, ਦੋਵੇਂ ਨਿਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਪੰਚਮ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਧੈਵਤ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹੈ। ਜਾਤੀ ਸੰਪੂਰਨ-ਛਾੜਵ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਵਰਖਾ ਰੁੱਤ ਵਿਚ ਹਰ ਸਮੇਂ ਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ, ਰੇ ਮ ਰੇ ਸਾ, ਮ ਰੇ ਪ, ਨੀ̱ ਧ ਨੀ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਨੀ̱ ਪ, ਮ ਪ ਗੁ ਮ ਰੇ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਰੇ ਮ ਰੇ ਸਾ, ਨੀ̱̣ ਧ̣ ਮ̣ ਪ̣, ਨੀ̱̣ ਧ̣ ਨੀ̣ ਸਾਂ, ਪ-ਗੁ ਮ ਰੇ ਸਾ, ਮ ਪ ਨੀ, ਸਾਂਰੇਂ ਸਾਂ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਰੇ-ਸਾ, ਨੀ̱̣ ਧ̣ ਨ̣ ਸਾ, ਰੇ ਮ ਰੇ ਸਾ, ਮ ਰੇ ਪ, ਗੁ ਮ ਪ, ਗੁ ਮ ਰੇ ਸਾ।
2. ਰੇ ਮ ਰੇ ਸਾ ਨੀ̱̣ ਧ̣, ਮ̣ ਪ̣, ਨੀ̱̣ ਧ̣ ਨੀ̣ ਸਾ, ਰੇ ਮ ਰੇ ਸਾ, ਮ ਰੇ ਪ, ਨੀ̱ ਧ ਨੀ ਸਾਂ, ਨੀ̱ ਪ, ਮ ਪ, ਨੀ̱ ਪ ਮ ਪ, ਗੁ ਮ ਰੇ ਸਾ।
3. ਮ, ਪ, ਨੀ̱ ਪ, ਮ ਪ, ਨੀ̱ ਪ, ਨੀ̱ ਧ ਨੀ ਸਾਂ, ਰੇਂ-ਸਾਂ, ਰੇਂ ਮਂ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਮਂ ਰੇਂ ਸਾਂ ਨੀ̱ ਪ, ਮ ਪ, ਨੀ ਪ, ਮ ਪ, ਗੁ ਮ ਰੇ ਸਾ, ਨੀ̱̣ ਧ̣ ਨੀ̣ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1271)

ਗੁਰ ਸਰਣਾਈ ਸਗਲ ਨਿਧਾਨ॥ ਸਾਚੀ ਦਰਗਹਿ ਪਾਈਐ ਮਾਨੁ॥
ਭ੍ਰਮੁ ਭਉ ਦੂਖੁ ਦਰਦੁ ਸਭੁ ਜਾਇ॥ ਸਾਧਸੰਗਿ ਸਦ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਇ॥੧॥
ਮਨ ਮੇਰੇ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਸਾਲਾਹਿ॥
ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਜਪਹੁ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ ਮਨ ਚਿੰਦੇ ਫਲ ਪਾਇ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਸਤਿਗੁਰ ਜੇਵਡੁ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ॥ ਗੁਰੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਸੋਇ॥
ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੂਖ ਤੇ ਰਾਖੈ॥ ਮਾਇਆ ਬਿਖੁ ਫਿਰਿ ਬਹੁੜਿ ਨ ਚਾਖੈ॥੨॥
ਗੁਰ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਕਥਨੁ ਨ ਜਾਇ॥ ਗੁਰੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਸਾਚੈ ਨਾਇ॥
ਸਚੁ ਸੰਜਮੁ ਕਰਣੀ ਸਭੁ ਸਾਚੀ॥ ਸੋ ਮਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਜੋ ਗੁਰ ਸੰਗਿ ਰਾਚੀ॥੩॥
ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਪਾਈਐ ਵਡ ਭਾਗਿ॥ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਲੋਭੁ ਮਨ ਤੇ ਤਿਆਗਿ॥
ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਗੁਰ ਚਰਣ ਨਿਵਾਸਿ॥ ਨਾਨਕ ਕੀ ਪ੍ਰਭ ਸਚੁ ਅਰਦਾਸਿ॥੪॥

ਰਾਗ ਅੜਾਨਾ-ਮਲ੍ਹਾਰ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਗੁ	ਗੁ	ਮ	ਪ	ਪ	ਨੀਨੀ	ਮ	ਪ	ਸਾਂ	—	—	ਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	—	ਪਨੀ	ਮਪ
ਸ਼ਬਦ	ਮ	ਨ	ਮੇ	ਰੇ	ਗੁ	ਰੁऽ	ਪੂ	ऽ	ਰਾ	ऽ	ऽ	ਸਾ	ਲਾऽ	ऽ	ਹਿऽ	ऽऽ
	ਪ	ਨੀ	ਪ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	—	—	ਸਾਂ	—	—	—	ਨੀ	ਧੁ	ਨੀ	ਸਾਂ
	ਨਾ	ऽ	ਮੁ	ਨਿ	ਧਾ	ऽ	ਨੁ	ਜ	ਪਹੁ	ऽ	ਦਿ	ਨੁ	ਰਾ	ऽ	ਤੀ	ऽ
	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਧ	ਨੀ	ਧ	ਨੀ	ਪ	ਮਪ	ਨੀਸਾ	ਰੇਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਨੀਪ	ਮਪ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ
	ਮ	ਨ	ਚਿੰ	ऽ	ਦੇ	ऽ	ਫ	ਲ	ਪਾऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਇऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਮ	ਮ	ਰੇ	ਰੇ	ਪ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨੀ	ਨੀ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
ਸ਼ਬਦ	ਗੁ	ਰ	ਸ	ਰ	ਣਾ	ऽ	ਈ	ऽ	ਸ	ਗ	ਲ	ਨਿ	ਧਾ	ऽ	ਨ	ऽ
	ਨੀ	ਨੀ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨ਼ੀ	ਪ
	ਸਾ	ऽ	ਚੀ	ऽ	ਦ	ਰ	ਗ	ਹਿ	ਪਾ	ऽ	ਈਐ	ऽ	ਮਾ	ऽ	ਨੁ	ऽ
	ਗੁਂ	ਸਾਂ	ਮਂ	ਮਂ	ਰੇਂ	—	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨ਼ੀ	ਪ
	ਭੂ	ਮੁ	ਭ	ਉ	ਦੂ	ऽ	ਖੁ	ਦ	ਰ	ਦੁ	ਸ	ਭੂ	ਜਾ	ऽ	ਇ	ऽ
	ਰੇ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਮ	ਰੇ	ਪ	—	ਮਪ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਰੇਂ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਪ	ਮਪ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ
	ਸਾ	ऽ	ਧ	ਸੈਂ	ऽ	ਗਿ	ਸ	ਦ	ਹऽ	ਰਿऽ	ਗੁऽ	ਣऽ	ਗਾऽ	ऽऽ	ਇऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

1	ਗੁਗੁ ਗੁਗੁ ਮਮ ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਨ਼ੀ ਨ਼ੀਨ਼ੀ ਨ਼ੀਪ ਮਪ	ਨ਼ੀਧ ਨੀਸਾਂ ਰੇਂਸਾਂ ਨੀਸਾਂ	ਨ਼ੀਪ ਮਪ ਗੁਮ ਰੇਸਾ
2	ਨ਼ੀਸਾ ਨ਼ੀਗੁ ਰੇਗੁ ਰੇਮ	ਗੁਮ ਗੁਪ ਮਪ ਸਾਂਨ਼ੀ	ਸਾਂਰੇਂ ਨੀਸਾਂ ਨ਼ੀਨ਼ੀ ਪਪ	ਮਪ ਨ਼ੀਧ ਨੀਸਾਂ ਰੇਂਸਾਂ
	ਨ਼ੀਧ ਨ਼ੀਪ ਮਪ ਨ਼ੀਧ	ਮਨ਼ੀ ਨ਼ੀਪ ਨੀਨੀ ਸਾਂਸਾਂ	ਨ਼ੀਪ ਮਪ ਗੁਮ ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਪ ਮਪ ਗੁਮ ਰੇਸਾ
3	ਸਾਰੇ ਮਰੇ ਮਪ ਗੁਮ	ਮਪ ਮਨ਼ੀ ਨ਼ੀਧ ਨ਼ੀਪ	ਮਰੇ ਰੇਪ ਮਪ ਨ਼ੀਪ	ਨ਼ੀਧ ਨੀਨੀ ਨੀਨੀ ਸਾਂਸਾਂ
	ਨ਼ੀ-ਨ਼ੀਧ ਨੀਸਾਂ ਪਨ਼ੀ	ਮਪ ਨੀਸਾਂ ਮਪ -ਪ	ਮਪ ਨੀਸਾਂ ਸਾਂਰੇਂ ਨੀਸਾਂ	ਨ਼ੀਧ ਨ਼ੀਪ ਮਪ ਨ਼ੀਪ
	ਗੁਮ ਰੇਸਾ ਸਾਰੇ ਰੇਸਾ	ਮਰੇ ਰੇਸਾ ਰੇਪ ਪਗੁ	ਗੁਮ ਰੇਸਾ ਮਰੇ ਰੇਸਾ	ਰੇਪ ਮਗੁ ਗੁਮ ਰੇਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0	3	X	2

ਸ਼ਬਦ

ਸਰਬ ਲੋਹ ਗ੍ਰੰਥ 'ਚੋਂ

ਬਿਸਨੁ ਪਦ ਰਾਗ ਮਲ੍ਹਾਰ, ਤਿਲ੍ਹਾਨਾ

ਤ੍ਰਦੇ ਦਾਨੀ ਦਾਨੀ ਤੁਮ ਦਾਨੀ ਤਲਲ ਤੁਮ ਦਿਰਨਾ॥
ਧਾਗੜ ਦੀ ਧਮ ਧ੍ਰਿਗ ਤਾਂਗ ਦਾਗੜਦੀ ਦਿਮ ਦਿਰਨਾ॥
ਬਾਗੜਦੀ ਖਿਰਕਤੈ ਬਾਂਗ ਤਾਗੜਦੀ ਤੁਮ ਤੁਮ ਤੁਮ ਤਿਰਨਾ॥
ਢਾਗੜਦੀ ਢੈ ਢੈ ਤਾਲ ਘਾਘੜਦੀ ਘੁਮ ਘਿਰਨਾ॥
ਦਾਗੜਦੀ ਦੁਮ ਦੁਮ ਦੀਮੰ ਬਾਗੜਦੀ ਬਿਰਕਤ ਬਿਰਨਾ॥

ਰਾਗ ਅੜਾਨਾ-ਮਲ੍ਹਾਰ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਰੇ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਮ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਧ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਤ੍ਰ	ਦੇ	ਦਾ	ਨੀ	ਦਾਨੀ	ਤੁਮ	ਦਾ	ਨੀ	ਤ	ਲਲ	ਤੁ	ਮ	ਦਿ	ਰ	ਨਾ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਮ	ਰੇ	ਮ	ਪ	ਨੀ	ਧ	ਨੀ	ਨੀ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਧਾ	ਗੜ	ਦੀ	ਧਮ	ਧ੍ਰਿ	ਗ	ਤਾਂ	ਗ	ਦਾ	ਗੜ	ਦੀ	ਦਿਮ	ਦਿ	ਰ	ਨਾ	ऽ
	ਗੁੰ	ਗੁੰ	ਮੰ	ਮੰ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਨੀ	ਪ	ਗੁ	ਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ
	ਬਾ	ਗੜ	ਦੀ	ਬਿਰ	ਕ	ਤੈ	ਬਾਂ	ਗ	ਤਾ	ਗੜ	ਦੀ	ਤੁਮ	ਤੁਮ	ਤੁਮ	ਤਿਰ	ਨਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਰਾਗ ਦਰਬਾਰੀ ਕਾਨੜਾ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਆਸਾਵਰੀ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ, ਧੈਵਤ, ਨਿਸ਼ਾਦ ਸੁਰ ਕੋਮਲ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਰਿਸ਼ਭ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਪੰਚਮ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਸੁਰ ਦੁਰਬਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦ੍ਰੁਤਿ ਲੈਅ ਦੀਆਂ ਤਾਨਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਧੈਵਤ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹੈ। ਜਾਤੀ ਸੰਪੂਰਨ-ਛਾੜਵ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਨਿਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਪੰਚਮ ਸੁਰਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤੀ ਮਧੁਰ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। ਗੰਧਾਰ ਅਤੇ ਧੈਵਤ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਅੰਦੋਲਨ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਚਿੱਤਰ-ਦਾਇਕ ਹੈ। ਆਸਾਵਰੀ ਆਦਿਕ ਰਾਗਾਂ ਤੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ "ਸਾਂ ਨੀ ਧੁ ਪ, ਮ ਗੁ ਰੇ ਸਾ," ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਧਾ ਅਵਰੋਹ ਨਾ ਲੈ ਕੇ "ਸਾਂ, ਧੁ ਨੀ ਪ ਮ ਪ, ਗੁ ਮ ਰੇ ਸਾ," ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅਵਰੋਹ ਵਕਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਿੱਧੀ ਤਾਨ ਲੈਂਦੇ ਹੋਏ ਸਾਰੰਗ ਦੀ ਛਾਇਆ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਵਿਚ ਸਿੱਧੀ ਤੇ ਜਲਦ ਤਾਨ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਲਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਆਲਾਪ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸ਼ਰੁਤੀ ਮਨੋਹਰ ਤੇ ਗੰਭੀਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਗੰਭੀਰ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਮਧ-ਰਾਤਰੀ ਦਾ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਨੀ ਸਾ, ਰੇ ਗੁ, ਰੇ ਸਾ, ਮ ਪ, ਧੁ, ਨੀ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ, ਧੁ ਨੀ ਪ, ਮ ਪ, ਗੁ, ਮ ਰੇ, ਸਾ।
ਪਕੜ—ਗੁ ਰੇ ਰੇ ਸਾ, ਧੁ, ਨੀ ਸਾ, ਰੇ ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਰੇ—ਸਾ, ਗੁ ਰੇ ਗੁ ਰੇ ਸਾ, ਨੀ ਸਾ ਰੇ—ਧੁ—ਨੀ ਧੁ ਨੀ ਪ ਨੀ-ਸਾ।
2. ਸਾ ਰੇ ਗੁ—, ਸਾ ਰੇ—ਨੀ ਸਾ, ਨੀ ਸਾ ਰੇ ਨੀ ਸਾ ਧੁ, ਨੀ ਪ, ਮ ਪ, ਨੀਧੁ—ਨੀ ਧੁ, ਮ ਪ, ਧੁ ਨੀ, ਰੇ ਸਾ, ਸਾ ਰੇ—ਨੀ ਸਾ, ਸਾ ਧੁ—ਨੀ ਸਾ, ਸਾਂ ਧੁ—ਨੀ ਪ, ਮ ਪ ਧੁ ਨੀ ਰੇ—ਸਾ।
3. ਸਾ ਰੇ ਮ ਪ, ਮਗੁ ਮਗੁ ਮਗੁ ਮਰੇ—ਸਾਧੁ—ਨੀ ਰੇ—ਸਾ।
4. ਸਾ ਮ ਪ ਧੁ—ਨੀ ਪ, ਧੁ ਨੀ ਧੁ ਨੀ ਪ, ਮ ਧੁ ਪ, ਸ ਨੀ ਪ ਸਾ, ਸਾ ਰੇ ਮ ਪ, ਧੁ—ਨੀ—ਪ, ਮ ਪ ਧੁ ਨੀ ਸਾਂ, ਧੁ ਨੀ ਪ, ਮ ਪ ਗੁ, ਮ ਸਾ ਰੇ ਨੀ ਸਾ।
5. ਮ ਪ ਧੁ—ਨੀ—ਮ ਪ, ਮ ਪ ਧੁ, ਨੀ—ਪ ਧੁ ਨੀ ਸਾਂ, ਰੇਂ—ਸਾਂ, ਰੇਂਸਾਂ ਨੀ ਸਾਂ, ਨੀ ਰੇਂ—ਸਾਂ, ਸਾਂ ਰੇਂ ਗੁਂ ਰੇਂ, ਸਾਂ ਨੀ ਧੁ, ਨੀ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਸਾਂ ਨੀ ਧੁ ਨੀ ਪ, ਮ ਪ ਧੁ ਨੀਸਾਂ, ਨੀਪ, ਮ ਪ ਗੁ, ਸਾਂ ਨੀ ਪ ਮ ਪਗੁ, ਮ, ਰੇ ਸਾ, ਨੀ ਧ ਨੀ ਰੇ ਸਾ ਧ ਨੀ ਰੇ—ਗੁ, ਮ ਰੇ ਸਾ, ਸਾ ਰੇ ਮ ਪ, ਨੀ ਪ, ਮ ਪ, ਧੁ ਨੀ ਸਾਂ, ਸਾਂ, ਧੁ ਨੀ ਪ, ਮ ਪ ਨੀ ਪ, ਮ ਪ ਗੁ, ਮ ਰੇ-ਸਾ, ਧੁ ਨੀ ਰੇ-ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੨ (ਪੰਨਾ 1298)

ਗਾਈਐ ਗੁਣ ਗੋਪਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਿ ॥
ਦੁਖ ਬਿਦਾਰਨ ਸੁਖਦਾਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਜਾ ਕਉ ਭੇਟਤ ਹੋਇ ਸਗਲ ਸਿਧਿ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਸਿਮਰਤ ਨਾਮੁ ਮਨਹਿ ਸਾਧਾਰੈ ॥ ਕੋਟਿ ਪਰਾਧੀ ਖਿਨ ਮਹਿ ਤਾਰੈ ॥੧॥
ਜਾ ਕਉ ਚੀਤਿ ਆਵੈ ਗੁਰੁ ਅਪਨਾ ॥ ਤਾ ਕਉ ਦੂਖੁ ਨਹੀ ਤਿਲੁ ਸੁਪਨਾ ॥੨॥
ਜਾ ਕਉ ਸਤਿਗੁਰੁ ਅਪਨਾ ਰਾਖੈ ॥ ਸੋ ਜਨੁ ਹਰਿ ਰਸੁ ਰਸਨਾ ਚਾਖੈ ॥੩॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰਿ ਕੀਨੀ ਮਇਆ ॥ ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਮੁਖ ਊਜਲ ਭਇਆ ॥੪॥

ਰਾਗ ਦਰਬਾਰੀ ਕਾਨੜਾ

ਧਮਾਰ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	8	9	10	11	12	13	14	1	2	3	4	5	6	7
ਸਰਗਮ	ਰੇ	—	ਸਾਰੇ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਮਰੇ	ਪ	ਮਗੁ	ਮਗੁ	—	ਰੇਮ	ਰੇ	ਸਾ	—
ਸ਼ਬਦ	ऽ	ऽ	ਗਾऽ	ਈਐ	ਗੁ	ਣऽ	ऽ	ਗੋऽ	ऽऽ	ऽ	ਪਾऽ	ऽ	ਲ	ऽ
	ਰੇ	—	ਸਾ	ਧ਼	—	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ	—	ਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ	ਰੇ	ਸਾਰੇ	—
	ਕ੍ਰਿ	ऽ	ऽ	ਪਾ	ऽ	ਨਿ	ਧਿ	ਕ੍ਰਿऽ	ऽ	ऽ	ਪਾऽ	ऽ	ਨਿऽ	ऽ
	ਸਾ	—	ਸਾਰੇ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਮਰੇ	ਪ	ਮਗੁ	ਮਗੁ	—	ਰੇਮ	ਰੇ	ਸਾ	—
	ਧਿ	ऽ	ਗਾऽ	ਈਐ	ਗੁ	ਣऽ	ऽ	ਗੋऽ	ऽऽ	ऽ	ਪਾऽ	ऽ	ਲ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0			3				X					2	

ਅੰਤਰਾ

	—	—	ਸਾਰੇ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਮਰੇ	ਪ	ਧੁਮ	ਪ	ਪ	ਧੁ	—	ਧੁ	ਨ਼ੀ
	ऽ	ऽ	ਗਾऽ	ਈਐ	ਗੁ	ਣऽ	ऽ	ਦੁऽ	ਖ	ਬਿ	ਦਾ	ऽ	ਰ	ਨ
	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂਰੇਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਸੁ	ਖ	ऽ	ਦਾऽ	ऽ	ਤੇ	ऽ	ਸऽ	ਤਿ	ਗੁ	ਰऽ	ਜਾ	ऽ	ਕਉ
	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਧੁ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਪ	ਧੁਮ	ਪ	ਮਗੁ	ਮ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ
	ਭੇऽ	ਟ	ਤ	ਹੋ	ऽ	ਇ	ऽ	ਸऽ	ऽ	ਗऽ	ऽ	ਲ	ਸਿ	ऽ
	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾਰੇ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਮਰੇ	ਪ	ਮਗੁ	ਮਗੁ	—	ਰੇਮ	ਰੇ	ਸਾ	ऽ
	ਧਿ	ऽ	ਗਾऽ	ਈਐ	ਗੁ	ਣऽ	ऽ	ਗੋऽ	ऽऽ	ऽ	ਪਾऽ	ऽ	ਲ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0			3				X					2	

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1302)

ਕਹਨ ਕਹਾਵਨ ਕਉ ਕਈ ਕੇਤੈ ॥
ਐਸੋ ਜਨੁ ਬਿਰਲੋ ਹੈ ਸੇਵਕੁ ਜੋ ਤਤ ਜੋਗ ਕਉ ਬੇਤੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਦੁਖੁ ਨਾਹੀ ਸਭੁ ਸੁਖੁ ਹੀ ਹੈ ਰੇ ਏਕੈ ਏਕੀ ਨੇਤੈ ॥
ਬੁਰਾ ਨਹੀ ਸਭੁ ਭਲਾ ਹੀ ਹੈ ਰੇ ਹਾਰ ਨਹੀ ਸਭ ਜੇਤੈ ॥੧॥
ਸੋਗੁ ਨਾਹੀ ਸਦਾ ਹਰਖੀ ਹੈ ਰੇ ਛੋਡਿ ਨਾਹੀ ਕਿਛੁ ਲੇਤੈ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜਨੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹੈ ਕਤ ਆਵੈ ਕਤ ਰਮਤੈ ॥੨॥

ਰਾਗ ਦਰਬਾਰੀ ਕਾਨੜਾ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	—	ਰੇ	ਸਾਨੀ	ਸਾ	ਨੀਧ	ਨੀ	ਪਮ	ਪ	ਨੀਧ	ਨੀਧ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂਨੀ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	—
ਸ਼ਬਦ	ऽ	ਕਹ	ਨऽ	ਕ	ਹਾऽ	ऽ	ਵऽ	ਨ	ਕਉ	ऽऽ	ਕऽ	ਈऽ	ਕੇ	ऽ	ਤੈ	ऽ
	—	ਸਾਰੇ	ਰੇ	ਰੇ	ਰੇ	ਰੇ	ਗੁਰੇ	ਸਾਰੇ	ਮਗੁ	ਮਗੁ	ਗੁਮ	ਮਰੇ	ਸਾ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ
	ऽ	ਐऽ	ऽ	ਸੋ	ਜ	ਨੁ	ਬਿऽ	ਰऽ	ਲੋऽ	ऽऽ	ਹੈऽ	ऽऽ	ਸੇ	ऽ	ਵ	ਕੁ
	—	ਮ	ਮ	ਮ	ਪ	ਪ	ਨੀਪ	ਮਪ	ਨੀਪ	ਮਪ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀਪ	ਮਗੁ	ਮਰੇ	ਸਾ
	ऽ	ਜੋ	ਤ	ਤ	ਜੋ	ਗ	ਕऽ	ਉऽ	ਬੇऽ	ऽऽ	ऽ	ऽ	ਤੈऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	—	ਮ	ਮ	ਮ	ਨੀਧ	ਸਾਂਨੀ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂਨੀ	ਧੁਨੀ	ਨੀਸਾਂ	ਸਾਂਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ऽ	ਦੁ	ਖੁ	ਨਾ	ਹੀऽ	ऽऽ	ਸ	ਭੁ	ਸੁऽ	ਖੁऽ	ਹੀऽ	ऽऽ	ਹੈ	ऽऽ	ਰੇ	ऽ
	—	ਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀਪ	ਨੀਧ	ਪਮ	ਪ	ਨੀਪ	ਮਪ	ਨੀਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਨੀਪ	ਮਗੁ	ਮਰੇ	ਸਾ
	ऽ	ਏ	ऽऽ	ਕੈ	ਏऽ	ऽऽ	ਕੀऽ	ऽ	ਨੇऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਤੈऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
1	ਨ਼ੀਸਾ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ	ਰੇਸਾ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ	ਨੀਪ	ਨੀਪ	ਮਪ	ਨੀਧੁ	ਸਾਂਨੀ	ਰੇਂਸਾਂ	ਗੁਂਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਪਨ਼ੀ	ਸਾਂ
2	ਸਾਰੇ	ਗੁਰੇ	ਮਗੁ	ਰੇਗੁ	ਪਮ	ਗੁਮ	ਨੀਪ	ਮਪ	ਪਸਾਂ	ਸਾਂਨੀ	ਨੀਪ	ਪਮ	ਮਗੁ	ਗੁਮ	ਮਰੇ	ਸਾ
3	ਸਾਰੇ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ	ਸਾਨ਼ੀ	ਧ਼ੁਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਪ	ਗੁਰੇ	ਸਾਨ਼ੀ	ਧ਼ੁਧ਼ੁ	ਸਾ	ਸਾਰੇ	ਰੇਗੁ	ਗੁਮ	ਮਰੇ	ਪਪ	ਮਗੁ
	ਮਗੁ	ਮਗੁ	ਮਮ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ	ਰੇਸਾ	ਨੀਨੀ	ਪਮ	ਮਗੁ	ਮਰੇ	ਸਾ	ਸਾਂਸਾਂ	ਨੀਪ	ਮਗੁ	ਮਰੇ	ਸਾਂ
4	ਧ਼ੁਨ਼ੀ	ਸਾਰੇ	ਗੁਗੁ	ਰੇਸਾ	ਸਾਰੇ	ਮਗੁ	ਮਮ	ਰੇਸਾ	ਸਾਰੇ	ਮਪ	ਧੁਧੁ	ਨੀਪ	ਸਾਂਨੀ	ਨੀਪ	ਪਮ	ਗੁਮ
	ਮਰੇ	ਸਾ	ਸਾਂਨੀ	ਨੀਪ	ਪਮ-	ਗੁਮ	ਮਰੇ	ਸਾ	ਸਾਂਨੀ	ਨੀਪ	ਪਮ	ਗੁਮ	ਮਰੇ	ਸਾ	ਧ਼ੁਨ਼ੀ	ਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਸ਼ਬਦ

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੪ ਪੜਤਾਲ ਘਰੁ ੫ (ਪੰਨਾ 1296)

ਮਨ ਜਾਪਹੁ ਰਾਮ ਗੁਪਾਲ ॥ ਹਰਿ ਰਤਨ ਜਵੇਹਰ ਲਾਲ ॥
ਹਰਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਘੜਿ ਟਕਸਾਲ ॥ ਹਰਿ ਹੋ ਹੋ ਕਿਰਪਾਲ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਤੁਮਰੇ ਗੁਨ ਅਗਮ ਅਗੋਚਰ ਏਕ ਜੀਹ ਕਿਆ ਕਥੈ ਬਿਚਾਰੀ
ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ਲਾਲ ॥ ਤੁਮਰੀ ਜੀ ਅਕਥ ਕਥਾ ਤੂ ਤੂ ਤੂ ਹੀ ਜਾਨਹਿ
ਹਉ ਹਰਿ ਜਪਿ ਭਈ ਨਿਹਾਲ ਨਿਹਾਲ ਨਿਹਾਲ ॥੧॥
ਹਮਰੇ ਹਰਿ ਪ੍ਰਾਨ ਸਖਾ ਸੁਆਮੀ ਹਰਿ ਮੀਤਾ ਮੇਰੇ ਮਨਿ ਤਨਿ ਜੀਹ
ਹਰਿ ਹਰੇ ਹਰੇ ਰਾਮ ਨਾਮ ਧਨੁ ਮਾਲ ॥ ਜਾ ਕੋ ਭਾਗੁ ਤਿਨਿ ਲੀਓ ਰੀ ਸੁਹਾਗੁ
ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰੇ ਹਰੇ ਗੁਨ ਗਾਵੈ ਗੁਰਮਤਿ ਹਉ ਬਲਿ ਬਲੇ ਹਉ ਬਲਿ ਬਲੇ
ਜਨ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਜਪਿ ਭਈ ਨਿਹਾਲ ਨਿਹਾਲ ਨਿਹਾਲ ॥੨॥

ਰਾਗ ਦਰਬਾਰੀ ਕਾਨੜਾ, ਪੜਤਾਲ

ਤਾਲ ਢਾਈਆ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7
ਸਰਗਮ	ਸਾ	ਰੇ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਰੇ	ਪ	ਪ	ਮਗੁ	ਮਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	—
ਸ਼ਬਦ	ਮ	ਨ	ऽ	ਜਾ	ऽ	ਪਹੁ	ऽ	ਰਾऽ	ਮऽ	ਗੁ	ਪਾ	ऽ	ਲ	ऽ
	ਸਾ	ਮਰੇ	ਮ	ਪ	ਨੁੀ	ਮ	ਪ	ਨੁੀ	ਪਮ	ਪ	ਮਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ
	ਹ	ਰਿऽ	ऽ	ਰ	ਤ	ਨ	ਜ	ਵੇ	ऽऽ	ਹਰ	ਲਾऽ	ऽ	ਲ	ऽ
	ਰੇ	ਰੇ	ਰੇ	ਮਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਰੇ	ਸਾਂਨ਼ੀ ਸਾ		ਨ਼ੀਧ਼	ਨ਼ੀ	ਪ	ਪ
	ਹ	ऽ	ਰਿ	ਗੁऽ	ਰ	ਮੁ	ਖਿ	ਘ	ਝਿऽ ਟਕ		ਸਾऽ	ऽ	ਲ	ऽ
	ਮ੍ਹ	ਪ	ਪ	ਪ	ਪ	ਪ	ਪ	ਮਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ	ਰੇ	ਸਾ
	ਹ	ऽ	ਰਿ	ਹੋ	ऽ	ਹੋ	ऽ	ਕਿऽ	ऽ	ਰ	ਪਾऽ	ऽऽ	ਲ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	° X			2		3		° X			2		3	

ਅੰਤਰਾ (1) ਚਾਰ ਤਾਲ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਸਰਗਮ	ਮ	ਪ	ਪ	ਨ਼ੀਧ਼ੁ	ਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
ਸ਼ਬਦ	ਤੂ	ਮ	ਰੇ	ਗੁऽ	ऽ	ਨ	ਅ	ਗ	ਮ	ਅऽ	ਗੋ	ऽ
	ਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂਰੇਂ	ਗੁਂ	ਮਂ	ਮਂਰੇਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ
	ਚ	ऽ	ਰ	ਏ	ऽ	ਕ	ਜੀऽ	ਹ	ਕਿਆ	ਕऽ	ਥੈ	ऽ
	ਪਨ਼ੀ	ਪ	ਪ	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਮਗ਼ੁ	ਮ	ਪ	ਗ਼ੁਮ	ਰੇ	ਸਾ
	ਬਿऽ	ऽ	ऽ	ऽऽ	ऽ	ऽ	ਚਾऽ	ऽ	ਰੀ	ਰਾऽ	ऽ	ਮ
	ਮ	ਪ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀਧ਼ੁ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਮਗ਼ੁ	ਮਗ਼ੁ	ਮ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਸਾ
	ਰਾ	ऽ	ਮ	ਰਾऽ	ऽ	ਮ	ਰਾऽ	ऽऽ	ਮ	ਲਾ	ऽ	ਲ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ (2) ਤਾਲ ਫ਼ਰੋਦਸਤ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
ਸਰਗਮ	ਪ	ਧ਼ੁ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾਨ਼ੀ	ਸਾ	ਮਗ਼ੁ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਰੇ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਤੁ	ਮ	ਰੀ	ऽ	ਜੀ	ऽ	ऽऽ	ऽ	ਅऽ	ਕ	ਥ	ਕ	ਥਾ	ऽ
	ਸਾ	ਰੇ	ਮ	ਪ	ਧ਼ੁ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਪ	ਨ਼ੀਪ	ਮਪ	ਮਗ਼ੁ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ
	ਤੂ	ऽ	ਤੂ	ऽ	ਤੂ	ऽ	ਹੀ	ऽ	ਜਾऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਨਹਿ	ऽ	ऽ
	ਸਾ	ਰੇ	ਮ	ਪ	ਧ਼ੁ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਮ	ਮ	ਧ਼ੁ	ਸਾਂ	ਧ਼ੁ	ਨ਼ੀ	ਪ
	ਹ	ੳੁ	ਹ	ਰਿ	ਜ	ऽ	ਪਿ	ऽ	ਭ	ऽ	ऽ	ਈ	ऽ	ਨਿ
	ਧ਼ੁਪ	ਮਪ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਧ਼ੁਨ਼ੀ	ਪ	ਪ	ਨ਼ੀਪ	ਮਗ਼ੁ	ਮ	ਰੇ	ਸਾਨ਼ੀ	ਸਾ
	ਹਾऽ	ऽऽ	ਲ	ਨਿ	ਹਾऽ	ऽऽ	ਲ	ਨਿ	ਹਾऽ	ऽऽ	ਲ	ਨਿ	ਹਾऽ	ਲ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X				2				3			4		

ਅੰਤਰਾ (3) ਤਾਲ ਸੂਲਫਾਕਤਾ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਸਰਗਮ	ਮ	ਪ	ਧੁ	ਧੁ	ਧੁ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	—
ਸ਼ਬਦ	ਹਮ	ਰੇ	ਹ	ਰਿ	ਪ੍ਰਾ	ऽ	ਨ	ਸ	ਖਾ	ऽ
	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਮੰਗੁ	ਮੰ	ਮੰ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਸੁਆ	ਮੀ	ਹ	ਰਿ	ਮੀऽ	ऽ	ਤਾ	ਮੇ	ਰੇ	ऽ
	ਰੇਂ	ਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਧੁ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਪ	ਪ
	ਮ	ਨਿ	ਤ	ਨਿ	ਜੀ	ऽ	ਹ	ऽ	ਹ	ਰਿ
	ਪ	ਪ	ਪ	ਪ	ਮ	ਗੁ	ਮ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ
	ਹ	ਰੇ	ਹ	ਰੇ	ਰਾ	ऽ	ਮ	ਨਾ	ऽ	ਮ
	ਮ	ਪ	ਸਾਂ	ਸ਼ਾਂ	ਨ਼ੀ	ਧੁ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਮ	ਪ
	ਹ	ਰੇ	ਹ	ਰੇ	ਰਾ	ऽ	ਮ	ਨਾ	ऽ	ਮ
	ਸਾ	ਰੇ	ਗੁ	—	ਗੁ	ਗੁ	ਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ
	ਧ	ऽ	ਨੁ	ऽ	ਮਾ	ऽ	ਲ	ਮਾ	ऽ	ਲ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		0		2		3		0	

ਅੰਤਰਾ (4) ਤਾਲ ਦੀਪ ਚੰਦੀ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	12	14
ਸਰਗਮ	ਸਾ	ਰੇ	ਰੇ	ਮਰੇ	ਮ	ਮ	ਮ	ਮ	ਪ	ਪ	ਪ	ਪ	ਪ	ਪ
ਸ਼ਬਦ	ਜਾ	ऽ	ऽ	ਕੋऽ	ऽ	ऽ	ऽ	ਭਾ	ऽ	ऽ	ਗੁ	ऽ	ਤਿ	ਨਿ
	ਧੁ	ਧੁ	ਧੁ	ਧੁ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਮ	ਮ	ਪ	ਪ	ਪ	ਪ
	ਲੀ	ਓ	ऽ	ਗੀ	ऽ	ऽ	ਸੁ	ਹਾ	ऽ	ऽ	ऽ	ऽ	ਗੁ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X			2				0			3			

ਅੰਤਰਾ (5) ਤਾਲ ਸੂਲ ਤਾਲ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਸਰਗਮ	ਮ	ਪ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀਧੁ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਮ	ਪ	ਪ
ਸ਼ਬਦ	ਹ	ਰਿ	ਹ	ਰਿ	ਹऽ	ऽ	ਰੇ	ਹ	ਰੇ	ऽ
	ਰੇ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਰੇ	ਗੁ	ਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ
	ਗੁ	ਨ	ਗਾ	ਵੈ	ਗੁ	ਰ	ऽ	ਮ	ਤਿ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		0		2		3		0	

ਅੰਤਰਾ (6) ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	—	ਧ਼	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	ਰੇ	ਗੁ	ਗੁ	ਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ऽ	ਹ	ਉ	ਬ	ਲਿ	ऽ	ਬ	ਲੇ	ਹ	ਉ	ਬ	ਲਿ	ऽ	ऽ	ਬ	ਲੇ
	ਮ	ਮ	ਪ	ਪ	ਧੁ	ਧੁ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	—
	ਜ	ਨ	ਨਾ	ऽ	ਨ	ਕ	ਹ	ਰਿ	ਹ	ऽ	ਰਿ	ऽ	ਜ	ऽ	ਪਿ	ऽ
	—	ਰੇਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਧੁ	ਨੀ	ਪ	ਪ	ਨੀਪ	ਮਪ	ਨੀਨੀ	ਸਾਂਸਾਂ	ਮਗੁ	ਮ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ
	ऽ	ਭ	ਈ	ਨਿ	ਹਾ	ऽ	ਲ	ਨਿ	ਹਾऽ	ऽऽ	ਲ਼ऽ	ਨਿऽ	ਹਾऽ	ऽ	ਲ਼ऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਸ਼ਬਦ

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1308)

ਕਰਤ ਕਰਤ ਚਰਚ ਚਰਚ ਚਰਚਰੀ ॥
ਜੋਗ ਧਿਆਨ ਭੇਖ ਗਿਆਨ ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਧਰਤ ਧਰਤ ਧਰਚਰੀ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਅਹੰ ਅਹੰ ਅਹੈ ਅਵਰ ਮੂੜ ਮੂੜ ਮੂੜ ਬਵਰਈ ॥
ਜਤਿ ਜਾਤ ਜਾਤ ਜਾਤ ਸਦਾ ਸਦਾ ਸਦਾ ਸਦਾ ਕਾਲ ਹਈ ॥੧॥
ਮਾਨੁ ਮਾਨੁ ਮਾਨੁ ਤਿਆਗਿ ਮਿਰਤੁ ਮਿਰਤੁ ਨਿਕਟਿ ਨਿਕਟਿ ਸਦਾ ਹਈ ॥
ਹਰਿ ਹਰੇ ਹਰੇ ਭਾਜੁ ਕਹਤੁ ਨਾਨਕੁ ਸੁਨਹੁ ਰੇ ਮੂੜ,
ਬਿਨੁ ਭਜਨ ਭਜਨ ਭਜਨ ਅਹਿਲਾ ਜਨਮੁ ਗਈ ॥੨॥

ਰਾਗ ਦਰਬਾਰੀ ਕਾਨੜਾ

ਚਾਰ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਸਰਗਮ	ਰੇ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾਰੇ	ਸਾ	ਸਾ	ਰੇ	ਸਾਨ਼ੀ	ਸਾ	ਨ਼ੀਧ਼	ਨ਼ੀ	ਪ
ਸ਼ਬਦ	ਕ	ਰ	ਤ	ਕऽ	ਰ	ਤ	ਚ	ਰऽ	ਚ	ਚऽ	ਰ	ਚ
	ਪਮ	ਪ	ਪ	ਨ਼ੀਧ਼	ਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਧ਼ਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂਰੇਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ
	ਚऽ	ਰ	ऽ	ਚऽ	ऽ	ਰੀ	ਜੋऽ	ऽऽ	ਗ	ਧਿਆ	ऽ	ਨ
	ਧ਼	ਧ਼	ਨ਼ੀ	ਪ	ਪ	ਪ	ਨ਼ੀਧ਼	ਨ਼ੀ	ਪ	ਪਰੇ	ਰੇ	ਰੇ
	ਭੇ	ऽ	ਖ	ਗਿਆ	ऽ	ਨ	ਫਿऽ	ਰ	ਤ	ਫਿऽ	ਰ	ਤ
	ਮਗ਼	ਮਗ਼	ਮ	ਮਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	ਨ਼ੀਪ	ਮਪ	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਮਗ਼	ਮਰੇ	ਸਾ
	ਧऽ	ਰऽ	ਤ	ਧऽ	ਰ	ਤ	ਧऽ	ਰऽ	ऽऽ	ਚऽ	ऽऽ	ਰੀ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
	ਮ	ਪ	ਪ	ਪਮ	ਪ	ਪ	ਨ਼ੀਧ਼	ਧ਼	ਧ਼	ਧ਼ਨ਼ੀ	ਪ	ਪ
	ਅ	ऽ	ਹੰ	ਅऽ	ऽ	ਹੰ	ਅऽ	ऽ	ਹੈ	ਅऽ	ਵ	ਰ
	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀਧ਼	ਨ਼ੀ	ਪ	ਪਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਮੂ	ऽ	ੜऽ	ਮੂ	ऽ	ੜ	ਮੂऽ	ऽ	ੜ	ਬਵ	ਰ	ਈ
	ਮ	ਪ	ਨ਼ੀਧ਼	ਧ਼	ਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਜ	ਤਿ	ਜਾऽ	ऽ	ਤ	ਜਾ	ऽ	ਤ	ਜਾ	ऽऽ	ऽ	ਤ
	ਸਾਂ	ਨ਼ੀਧ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਪ	ਪ	ਨ਼ੀਧ਼	ਮਪ	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਮਗ਼	ਮਰੇ	ਸਾ
	ਸਦਾ	ਸऽ	ਦਾ	ਸ	ਦਾ	ਸ	ਦਾऽ	ਕਾऽ	ਲऽ	ऽऽ	ਹऽ	ਈ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		0		2		0		3		4	

ਸੰਚਾਰੀ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਸਰਗਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਰੇਰੇ	ਸਾਨ੍ਹੀ	ਸਾਂ	ਪ	ਧੁ	ਨ੍ਹੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂ
ਸ਼ਬਦ	ਮਾ	ਨੁ	ਮਾਤ	ਤਤ	ਨੁ	ਮਾ	ਨੁ	ਤਿਆ	ਤ	ਗਿ	ਮਿਰ	ਤੁ
	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨ੍ਹੀਧੁ	ਨ੍ਹੀ	ਪ	ਪ	ਪ	ਮਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ
	ਮਿ	ਰ	ਤੂ	ਨਿਕ	ਟਿ	ਨਿ	ਕ	ਟਿ	ਸਤ	ਦਾ	ਹ	ਈ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		0		2		0		3		4	

ਅਭੋਗ

	ਮ	ਮ	ਪ	ਨ੍ਹੀਧੁ	ਨ੍ਹੀਧੁ	ਨ੍ਹੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂਨ੍ਹੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਹ	ਰਿ	ਹ	ਤਤ	ਰੇਤ	ਹ	ਤ	ਰੇ	ਭਾ	ਤਤ	ਜੂ	ਤ
	ਸਾਂਨ੍ਹੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂਨ੍ਹੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਨ੍ਹੀਧੁ	ਨ੍ਹੀ	ਪ
	ਕਤ	ਹ	ਤੁ	ਨਾ	ਨ	ਕੁ	ਸੁਤ	ਨਹੁ	ਰੇ	ਮੂਤ	ਤ	ੜ
	ਪਮ	—	ਪ	ਪਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਪਨ੍ਹੀ	ਪ	ਮ	ਪ	ਮਗੁ	ਗੁ
	ਬਿਤ	ਤ	ਨੁ	ਭਤ	ਜ	ਨ	ਭਤ	ਜ	ਨ	ਭ	ਜਤ	ਨ
	ਨ੍ਹੀਧੁ	ਨ੍ਹੀਧੁ	ਸਾਂਨ੍ਹੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਮਪ	ਮਗੁ	—	ਸਾਰੇ	—	ਸਾ
	ਅਤ	ਹਿਤ	ਲਾਤ	ਜ	ਨ	ਮੁ	ਗਤ	ਤਤ	ਤ	ਈਤ	ਤ	ਤ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		0		2		0		3		4	

ਸ਼ਬਦ

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1307)

ਜਨ ਕੋ ਪ੍ਰਭੁ ਸੰਗੇ ਅਸਨੇਹੁ ॥
ਸਾਜਨੋ ਤੂ ਮੀਤੁ ਮੇਰਾ ਗ੍ਰਿਹਿ ਤੇਰੈ ਸਭੁ ਕੇਹੁ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਮਾਨੁ ਮਾਂਗਉ ਤਾਨੁ ਮਾਂਗਉ ਧਨੁ ਲਖਮੀ ਸੁਤ ਦੇਹ ॥੧॥
ਮੁਕਤਿ ਜੁਗਤਿ ਭੁਗਤਿ ਪੂਰਨ ਪਰਮਾਨੰਦ ਪਰਮ ਨਿਧਾਨ ॥
ਭੈ ਭਾਇ ਭਗਤਿ ਨਿਹਾਲ ਨਾਨਕ ਸਦਾ ਸਦਾ ਕੁਰਬਾਨ ॥੨॥

ਰਾਗ ਦਰਬਾਰੀ ਕਾਨੜਾ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਨ਼ੀਸਾ	ਰੇਮ	ਰੇ	—	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਧ਼ੁ	ਨ਼ੀ	ਸਾਰੇ	ਗੁਰੇ	ਪ	ਮ	ਗੁ	—
ਸ਼ਬਦ	ਜ਽	ਨ਽	ਕੋ	਽	ਪ੍ਰ	ਭੁ	ਸੰ	਽਽	ਗੇ਽	਽	ਅ਽	ਸ਽	ਨੇ	਽	ਹੁ	਽
	ਮ	ਮ	ਮ	ਪ	ਪ	ਪ	ਨ਼ੀਧੁ	ਨ਼ੀਧੁ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਪ	ਪ	ਮਪ	ਨ਼ੀਪ	ਮਗੁ	—
	ਸਾ	਽	਽	ਜ	ਨੋ	਽	ਤੂ਽	਽਽	ਮੀ	਽	਽	ਤੁ	ਮੇ਽	਽਽	ਰਾ਽	਽
	ਮ	ਮ	ਪ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਪ	ਪ	ਮਪ	ਨ਼ੀਗੁ	ਗੁ	—	ਮਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ
	ਗ੍ਰਿ	਽	ਹਿ	਽	ਤੇ	਽	ਰੈ	਽	ਸ਽	਽਽	ਭੁ	਽	ਕੇ਽	਽	ਹੁ	਽
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	—	ਮ	ਮ	ਮ	ਪ	ਪ	ਨ਼ੀਧੁ	ਨ਼ੀਧੁ	ਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	਽	ਮਾ	਽	ਨੁ	ਮਾਂ	਽	ਗਉ	਽਽	ਤਾ	਽	਽	ਨੁ	ਮਾਂ	਽	ਗਉ	਽
	—	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਸਾਂ	—	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਰੇਂ	ਨ਼ੀਧੁ	ਨ਼ੀ	ਪ	—
	਽	ਧਨੁ	ਲ	ਖ	ਮੀ	਽	ਸੁ	ਤ	ਦੇ	਽਽	਽਽	਽	਽਽	਽	ਹ	਽
	ਮ	ਮ	ਪ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਮਗੁ	ਮਗੁ	ਮ	ਪ	ਮਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ
	ਮੁ	ਕ	ਤਿ	਽	ਜੁ	ਗ	ਤਿ	਽	ਭੁ਽	ਗ਽	ਤਿ	਽	ਪੂ਽	਽	ਰ	ਨ
	ਪ	ਰੇਂ	ਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਮ	ਪ	ਮਪ	ਨ਼ੀਗੁ	—	—	ਮਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ
	ਪ	ਰ	ਮਾ	਽	ਨੰ	਽	ਦ	ਪ	ਰਮ	ਨਿਧਾ	਽	਽	਽਽	਽	ਨ	਽
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਰਾਗ ਅੜਾਨਾ ਕਾਨੜਾ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਆਸਾਵਰੀ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਕਈ ਵਿਦਵਾਨ ਇਸ ਰਾਗ ਵਿਚ ਸ਼ੁੱਧ ਧੈਵਤ ਲਗਾ ਕੇ ਇਸ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਕਾਫੀ ਥਾਟ ਤੋਂ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਕੋਮਲ ਧੈਵਤ ਲਗਾ ਕੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਅਤੇ ਧੈਵਤ ਸੁਰ ਕੋਮਲ, ਦੋਵੇਂ ਨਿਸ਼ਾਦ, ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਪੰਚਮ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਕਾਨੜੇ ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਅਤੇ ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਧੈਵਤ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਜਾਤੀ ਛਾੜਵ-ਛਾੜਵ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਆਰੋਹ ਸਾਰੰਗ ਅੰਗ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਸੁਰ ਵਕਰ ਰੂਪ ਨਾਲ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ "ਗੁ ਮ ਰੇ ਸਾ," ਦਰਬਾਰੀ ਅੰਗ ਦਰਸਾਉਣ ਵਾਲਾ "ਗੁ ਰੇ ਰੇ ਸਾ," ਇਹ ਸੁਰ ਸਮੁਦਾਇ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਸ ਦਾ ਚਲਨ ਸਾਰੰਗ ਅੰਗ ਦਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਗੰਧਾਰ ਤੇ ਧੈਵਤ ਸੁਰ ਦੁਰਬਲ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਸੁਰ ਸਿਰਫ਼ ਹਿਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। "ਸਾਂ ਧੁ ਨੀ ਸਾਂ, ਨ਼ੀ, ਪ, ਮ ਪ, ਗੁ ਮ ਰੇ ਸਾ," ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅਵਰੋਹ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਪਰ ਮਧੁਰ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਕਹਿਣ ਨਾਲ ਇਸ ਰਾਗ ਦਾ ਸਰੂਪ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਕਾਨੜਾ ਅਤੇ ਮੇਘ ਰਾਗ ਦੇ ਮਿਸ਼ਰਣ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਮੱਧ ਅਤੇ ਤਾਰ ਸਪਤਕਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਤੀਸਰਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ ਰੇ ਮ ਪ, ਧੁ ਨੀ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਧੁ ਨ਼ੀ ਪ, ਮ ਪ, ਗੁ ਮ ਰੇ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਸਾਂ, ਧੁ, ਨੀ ਸਾਂ, ਧੁ, ਨ਼ੀ ਪ ਮ ਪ, ਗੁ ਮ ਰੇ ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਨ਼ੀ ਸਾ ਰੇ, ਗੁ, ਸਾ ਰੇ ਨ਼ੀ ਸਾ, ਸਾ ਮ ਗੁ ਮ, ਪ ਮ ਗੁ ਮ, ਰੇ-ਸਾ।
2. ਸਾ ਰੇ ਮ ਪ ਧੁ, ਨ਼ੀ-ਮ ਪ, ਨ਼ੀ ਪ ਮ ਪ ਮ ਗੁ, ਮ ਰੇ ਸਾ।
3. ਰੇ ਮ ਪ ਨੀ, ਸਾਂ, ਨ਼ੀ ਪ ਨ਼ੀ ਪ, ਮ ਪ ਸਾਂ, ਨ਼ੀ ਧੁ, ਨ਼ੀ ਪ, ਮ ਪ ਗੁ, ਰੇ ਮ ਪ ਨ਼ੀ, ਮ ਪ ਗੁ, ਮ ਗੁ ਮ, ਪ ਮ ਗੁ ਮ ਰੇ ਸਾ ਨ਼ੀ ਸਾ।
4. ਮ ਧੁ, ਨ਼ੀ ਪ ਨੀ—ਸਾਂ, ਪ ਨੀ ਸਾਂ ਰੇਂ—ਨੀ ਸਾਂ, ਨ਼ੀ ਪ ਨ਼ੀ ਪ, ਮ ਪ ਨ਼ੀ ਪ ਨੀ—ਸਾਂ, ਪ ਧੁ ਨੀ ਸਾਂ, ਮ ਪ ਧੁ ਨੀ—ਸਾਂ, ਪ ਧੁ ਨੀ ਸਾਂ ਰੇਂ ਗੁਂ, ਮਂ, ਰੇਂ ਸਾਂ, ਰੇਂ ਸਾਂ ਨ਼ੀ ਪ ਨੀ ਸਾਂ, ਰੇਂ ਨੀ ਸਾਂ, ਪ ਨ਼ੀ ਪ, ਸਾਂ ਨੀ ਸਾਂ, ਸਾਂ ਰੇਂ ਮਂ ਪਂ ਗੁਂ, ਗੁਂ ਮਂ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਰੇਂ ਨੀ ਸਾਂ, ਪ ਨ਼ੀ ਮ ਪ, ਮ ਪ ਨੀ ਸਾਂ, ਰੇਂ ਸਾਂ ਨ਼ੀ ਧੁ, ਨ਼ੀ ਪ ਮ ਪ, ਸਾਂ ਨ਼ੀ ਸਾਂ, ਨ਼ੀ ਧੁ ਨ਼ੀ ਪ, ਮ ਪਂ ਨ਼ੀ ਪ ਮ ਪ, ਮ ਗੁ, ਪ ਮ ਗੁ ਮ, ਰੇ ਸਾ ਰੇ, ਨ਼ੀ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1300)

ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਨਿਧਿ ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਮ॥ ਸੰਗਿ ਸਹਾਈ ਜੀਅ ਕੈ ਕਾਮ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਸੰਤ ਰੇਨੁ ਨਿਤਿ ਮਜਨੁ ਕਰੈ॥ ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਕਿਲਬਿਖ ਹਰੈ॥੧॥
ਸੰਤ ਜਨਾ ਕੀ ਊਚੀ ਬਾਨੀ॥ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਤਰੇ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਾਨੀ॥੨॥

ਰਾਗ ਅੜਾਨਾ ਕਾਨੜਾ

ਝਪਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਸਰਗਮ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	—	ਸਾਂਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀਧ਼	ਨ਼ੀ	ਪ
ਸ਼ਬਦ	ਸਾ	ਧ	ਸੰ	ऽ	ऽऽ	ਗਤਿ	ऽ	ਨਿऽ	ऽ	ਧਿ
	ਮਗੁ	ਮਗੁ	ਮ	—	ਪਮਗੁਮ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	—	ਸਾ
	ਹऽ	ਰਿऽ	ਕੋ	ऽ	ऽऽऽऽ	ਨਾ	ऽ	ਮ	ऽ	ऽ
	ਸਾ	ਸਾ	ਮਗੁ	ਮਗੁ	ਮ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਪਮ	ਪ	ਪ
	ਸੰ	ऽ	ਗਿऽ	ऽऽ	ਸ	ਹਾ	ऽ	ਈऽ	ऽ	ऽ
	ਪ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂਰੇਂ	ਨੀਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀਧ਼	ਨ਼ੀਧ਼	ਨ਼ੀ	ਪ
	ਜੀ	ਅ	ਕੈ	ऽऽ	ऽऽ	ਕਾ	ऽऽ	ਮऽ	ऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		2			0		3		

ਅੰਤਰਾ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	ਮ	ਪ	ਨ਼ੀਧ਼	ਨ਼ੀਧ਼	ਪਧ਼	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਸੰ	ऽ	ਤऽ	ਰੇऽ	ऽऽ	ਨੁ	ऽ	ਨਿ	ऽ	ਤਿ
	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਮੰਗੁੰ	ਮੰਗੁੰ	ਰੇਂਗੁੰਮੰ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	—	ਨੀਸਾਂ
	ਮ	ऽ	ਜऽ	ऽऽ	ਨੁऽऽ	ਕ	ऽ	ਰੈ	ऽ	ऽऽ
	ਨ਼ੀਪ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀਧ਼	ਨ਼ੀ	ਪ
	ਜऽ	ਨ	ਮ	ऽ	ਜ	ਨऽ	ਮ	ਕੇऽ	ऽ	ऽ
	ਨ਼ੀਪ	ਮਪ	ਨੀਸਾਂ	ਨ਼ੀਪ	ਨ਼ੀਪ	ਮਗੁ	ਮਗੁ	ਮਰੇ	ਸਾ	ਸਾ
	ਕਿऽ	ਲऽ	ਬਿऽ	ऽऽ	ਖऽ	ਹऽ	ऽऽ	ਰੈऽ	ऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		2			0		3		

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1298)

ਐਸੀ ਮਾਂਗੁ ਗੋਬਿਦ ਤੇ ॥
ਟਹਲ ਸੰਤਨ ਕੀ ਸੰਗੁ ਸਾਧੂ ਕਾ ਹਰਿ ਨਾਮਾਂ ਜਪਿ ਪਰਮ ਗਤੇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਪੂਜਾ ਚਰਨਾ ਠਾਕੁਰ ਸਰਨਾ॥ ਸੋਈ ਕੁਸਲੁ ਜੁ ਪ੍ਰਭ ਜੀਉ ਕਰਨਾ ॥੧॥
ਸਫਲ ਹੋਤ ਇਹ ਦੁਰਲਭ ਦੇਹੀ॥ ਜਾ ਕਉ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਇਆ ਕਰੇਹੀ ॥੨॥
ਅਗਿਆਨ ਭਰਮੁ ਬਿਨਸੈ ਦੁਖ ਡੇਰਾ॥ ਜਾ ਕੈ ਹ੍ਰਿਦੈ ਬਸਹਿ ਗੁਰ ਪੈਰਾ ॥੩॥
ਸਾਧਸੰਗਿ ਰੰਗਿ ਪ੍ਰਭੁ ਧਿਆਇਆ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਿਨਿ ਪੂਰਾ ਪਾਇਆ ॥੪॥

ਰਾਗ ਅੜਾਨਾ ਕਾਨੜਾ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਪ	ਪਨੀ	ਮ	ਪ	ਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਧੁ	ਨੀ	ਪ
ਸ਼ਬਦ	ਐ	ऽ	ਸੀ	ऽ	ਮਾਂ	ऽ	ਗੁऽ	ऽ	ਗੋ	ऽ	ਬਿੰऽ	ਦ	ਤੇ	ऽ	ऽ	ऽ
	ਪਮ	ਮ	ਪ	ਪ	ਪਨੀ	ਨੀ	ਮਗੁ	—	ਮਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ	—
	ਟऽ	ਹ	ਲ	ਸੰ	ਤऽ	ਨ	ਕੀऽ	ऽ	ਸੰऽ	ऽ	ਗੁ	ਸਾ	ਧੂ	ऽ	ਕਾ	ऽ
	ਸਾ	ਮ	ਮ	ਮ	ਮ	ਪ	ਨੀ	ਪ	ਪ	ਧੁ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਨੀਪ
	ਹ	ਰਿ	ऽ	ਨਾ	ਮਾਂ	ऽ	ਜ	ਪਿ	ਪ	ਰ	ਮ	ਗ	ਤੇऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਪਮ	ਪ	ਨੀਧੁ	ਨੀਧੁ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂਰੇਂ	ਨੀਸਾਂ	ਨੀਧੁ	ਨੀ	ਪ
	ਪੂऽ	ऽ	ਜਾऽ	ऽऽ	ਚऽ	ਰ	ਨਾ	ऽ	ਠਾऽ	ऽ	ਕੁ	ਰऽ	ਸऽ	ਰऽ	ਨਾ	ऽ
	ਪਮ	ਪ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ	ਮੰਗੁੰ	ਮੰ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਪਨੀ	ਪ	ਨੀ	ਪ
	ਸੋऽ	ऽ	ਈऽ	ਕੁ	ਸऽ	ਲੁ	ਜੁ	ऽ	ਪ੍ਰऽ	ਭ	ਜੀ	ਉ	ਕऽ	ਰ	ਨਾ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
1	ਪਨੁੀ	ਮਪ	ਗੁਮ	ਸਾਰੇ	ਨ਼ੀਸਾ	ਰੇਮ	ਪਨੁੀ	ਮਪ	ਮਪ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ	ਮਪ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ	ਮਪ	ਸਾਂਨੀ
2	ਰੇਮ	ਪਨੁੀ	ਮਪ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੁੀਪ	ਨੁੀਨੁੀ	ਮਪ	ਸਾਂਨੁੀ	ਨੁੀਪ	-ਸਂ	ਸਾਂਨੁੀ	ਨੁੀਪ	-ਸਂ	ਸ਼ਾਂਨੁੀ	ਨੁੀਪ
3	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਗੁਂਰੇਂ	ਸਾਂਰੇਂ	ਧੁਪ	ਮਪ	ਪਮ	ਗੁਮ	ਨੁੀਪ	ਮਪ	ਸਾਂਨੁੀ	ਧੁਨੀ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਸਾਂਨੁੀ
	ਨੁੀਪ	ਪਮ	ਨੁੀਪ	ਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਸਾਂਨੀ	ਨੁੀਪ	ਪਮ	ਨੁੀਪ	ਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਸਾਂਨੁੀ	ਨੁੀਪ	ਪਮ	ਨੁੀਪ	ਸਾਂ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਸ਼ਬਦ

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੪ (ਪੰਨਾ 1297)

ਹਰਿ ਜਸੁ ਗਾਵਹੁ ਭਗਵਾਨ ॥ ਜਸੁ ਗਾਵਤ ਪਾਪ ਲਹਾਨ ॥
ਮਤਿ ਗੁਰਮਤਿ ਸੁਨਿ ਜਸੁ ਕਾਨ ॥ ਹਰਿ ਹੋ ਹੋ ਕਿਰਪਾਨ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਤੇਰੇ ਜਨ ਧਿਆਵਹਿ ਇਕ ਮਨਿ ਇਕ ਚਿਤਿ
ਤੇ ਸਾਧੂ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿ ਜਪਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨ ॥
ਉਸਤਤਿ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਭ ਤੇਰੀਆ ਮਿਲਿ,
ਸਾਧੂ ਸਾਧ ਜਨਾ ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਭਗਵਾਨ ॥੧॥
ਜਿਨ ਕੈ ਹਿਰਦੈ ਤੂ ਸੁਆਮੀ ਤੇ ਸੁਖ ਫ਼ਲ ਪਾਵਹਿ,
ਤੇ ਤਰੇ ਭਵ ਸਿੰਧੁ ਤੇ ਭਗਤ ਹਰਿ ਜਾਨ ॥
ਤਿਨ ਸੇਵਾ ਹਮ ਲਾਇ ਹਰੇ ਹਮ ਲਾਇ ਹਰੇ,
ਜਨ ਨਾਨਕ ਕੇ ਹਰਿ ਤੂ ਤੂ ਤੂ ਤੂ ਤੂ ਭਗਵਾਨ ॥੨॥

ਰਾਗ ਅੜਾਨਾ ਕਾਨੜਾ, ਪੜਤਾਲ

ਚਾਰ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਸਰਗਮ	ਰੇਂ	ਸਾਂਨ਼ੀ	—	ਨ਼ੀਪ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਪਮ	ਨ਼ੀਪ	ਨੀ	ਸਾਂ	—	ਸਾਂ
ਸ਼ਬਦ	ਹ	ऽऽ	ਰਿ	ਜऽ	ऽ	ਸੁ	ਗਾऽ	ਵਹੁ	ਭਗ	ਵਾ	ऽ	ਨ
	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨ਼ੀਧੁ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਪ	ਮਗੁ	ਪਮ	ਮਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ
	ਜऽ	ਸੁऽ	ਗਾऽ	ऽ	ਵ	ਤ	ਪਾऽ	ਪऽ	ਲऽ	ਹਾ	ऽ	ਨ
	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਸਾ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ	ਮਗੁ	ਮਗੁ	ਮਗੁ	ਮਰੇ	ਸਾ	ਸਾ
	ਮऽ	ਤਿ	ਗੁ	ਰ	ਮ	ਤਿ	ਸੁऽ	ਨਿऽ	ਜਸੁ	ਕਾऽ	ऽ	ਨ
	ਸਾ	ਮਰੇ	ਮ	ਪ	ਮ	ਪ	ਨ਼ੀਧੁ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਮਪ	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਹ	ऽऽ	ਰਿ	ਹੋ	ऽ	ਹੋ	ਕਿऽ	ऽ	ਰ	ਪਾऽ	ऽऽ	ਨ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ (1) ਤਾਲ ਸੂਲਫਾਕਤਾ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਸਰਗਮ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	—	ਨ਼ੀ	ਪ	ਪ
ਸ਼ਬਦ	ਤੇ	ਰੇ	ਜ	ਨ	ਧਿ	ਆ	ऽ	ऽ	ਵ	ਹਿ
	ਮ	ਗੁ	ਮ	ਪ	ਮ	ਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ
	ਇ	ਕ	ਮ	ਨਿ	ਇ	ਕ	ਚਿ	ਤਿ	ਤੇ	ऽ
	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਰੇ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਪ਼	ਪ਼
	ਸਾ	ऽ	ਧੂ	ऽ	ਸੁ	ਖ	ਪਾ	ऽ	ਵ	ਹਿ
	ਰੇ	ਸਾ	ਰੇ	ਰੇ	ਮ	ਗੁ	ਗੁ	ਮ	ਮ	—
	ਜ	ऽ	ਪਿ	ऽ	ਹ	ऽ	ਰਿ	ਹ	ਰਿ	ऽ
	ਪ	—	ਮ਼	ਗੁ	ਮ	ਮ	ਪ	—	ਪ	ਪ
	ਨਾ	ऽ	ਮੁ	ਨਿ	ਧਾ	ऽ	ऽ	ऽ	ਨ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x		0		2		3		0	

ਅੰਤਰਾ (2) ਤਾਲ ਧਮਾਰ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
ਸਰਗਮ	ਮਪ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਧਮ	ਪ	ਪ	ਮ	ਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਉऽ	ऽ	ਸ	ਤ	ਤਿ	ਕऽ	ਰਹਿ	ਪ੍ਰਭ	ਤੇ	ऽ	ਰੀ	ऽ	ਆ	ऽ
	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਰੇ	ਰੇ	ਰੇ	ਪ	ਪ	ਮਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ
	ਮਿऽ	ऽ	ऽ	ਲਿ	ऽ	ਸਾ	ऽ	ਧੂ	ऽऽ	ਸਾ	ਧ	ਜ	ਨਾ	ऽ
	ਗੁ	ਮ	ਪ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਮ	ਪ	ਪ	ਧੁਨੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਨੀਸਾਂ	ਧੁਨ਼ੀ	ਮ	ਪ
	ਗੁ	ਰ	ਸ	ਤਿ	ਗੁ	ऽ	ਰੂ	ਭ	ਗऽ	ऽऽ	ਵਾऽ	ऽऽ	ਨ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x					2		0			3			

ਅੰਤਰਾ (3) ਝਪਤਾਲ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਸਰਗਮ	ਪਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਨ਼ੀਧੁ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਮਗੁ	ਗੁਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਜਿਨ	ਕੈऽ	ਹਿऽ	ਰ	ਦੈ	ਤੂऽ	ऽऽ	ਸੁਆ	ऽ	ਮੀ
	ਸਾ	ਮ	ਮਗੁ	ਮਗੁ	ਮ	ਪ	ਮਗੁ	ਮ	ਪ	ਪ
	ਤੇ	ऽ	ਸੁऽ	ऽऽ	ਖ	ਫ	ਲऽ	ਪਾ	ऽ	ਵਹਿ
	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀਧੁ	ਨ਼ੀ	ਪ
	ਤੇ	ऽ	ਤ	ऽ	ਰੇ	ਭऽ	ਵ	ਸਿੰऽ	ऽ	ਧੁ
	ਮਗੁ	ਮਰੇ	ਸਾ	ਰੇ	ਰੇ	ਮਗੁ	ਮਪੰ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ
	ਤੇऽ	ऽऽ	ਭ	ਗ	ਤ	ਹऽ	ਰਿऽ	ਜਾ	ऽ	ਨ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x		2			0		3		

ਅੰਤਰਾ (4) ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਪ	ਪਮ	ਪ	ਮਪ	ਨੀਸਾਂ	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂਰੇਂ	ਨੀਸਾਂ	ਨ਼ੀਪ	ਪ
ਸ਼ਬਦ	ਤਿ	ऽऽ	ਨ	ਸੇ	ਵਾ	ऽऽ	ਹऽ	ਮ	ਲਾऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਇ	ਹऽ	ऽऽ	ਰੇऽ	ऽ
	—	ਮ	ਮ	ਪ	ਨ਼ੀਧ਼	ਨ਼ੀ	ਪ	ਪ	ਮਪ	ਨੀਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਮਗ਼	ਮ	ਰੇ	ਸਾ
	ऽ	ਹ	ऽ	ਮ	ਲਾऽ	ऽ	ਇ	ऽ	ਹऽ	ऽऽ	ऽ	ऽ	ਰੇऽ	ऽ	ऽ	ऽ
	—	ਮ	ਪ	ਪ	ਨ਼ੀਧ਼	ਨ਼ੀ	ਪ	ਪ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ऽ	ਜ	ऽ	ਨ	ਨਾऽ	ऽ	ਨ	ਕ	ਕੇ	ऽ	ऽ	ऽ	ਹ	ऽ	ਰਿ	ऽ
	—	ਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀਧ਼	ਨ਼ੀ	ਪਮ	ਪ	ਮਪ	ਨੀਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਮਗ਼	ਮ	ਰੇ	ਸਾ
	ऽ	ਤੂ	ऽऽ	ਤੂ	ਤੂऽ	ऽ	ਤੂऽ	ऽ	ਤੂऽ	ऽऽ	ਭ	ਗ	ਵਾऽ	ऽ	ਨ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਰਾਗ ਅੜਾਨਾ ਕਾਨੜਾ, ਤਰਾਨਾ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
ਸਰਗਮ	ਨੀ	ਸਾਂ	—	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨੀ̲	ਨੀ̲	ਸਾਂ	ਨੀ̲	ਸਾਂ	ਨੀ̲	ਪ	ਮ	ਮ	ਪ	—
ਸ਼ਬਦ	ਤਾ	ਨੋ	ऽ	ਮਤਾ	ਨਾ	ਨਾ	ਤਾ	ਨੋ	ऽ	ਮਤਾ	ਨਾ	ਨਾ	ਤਾ	ਨਾ	ਨਾ	ਨਾ
	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀ̲ਧ̲	—	ਨੀ	—	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਮੰਗ̲ੁੰ	—	ਮੰ	ਮੰ	ਰੇਂ	ਸਾਂ
	ਤਾ	ਨਾ	ਦੀऽ	ऽ	ऽ	ऽ	ऽ	ਮ	ਤਾ	ਨਾ	ਦੀऽ	ऽ	ऽ	ऽਮ	ਦੀ	ਮ
	ਪ	ਨੀ̲	ਪ	ਪ	ਮ	ਪ	ਪ	ਪ	ਮਗ̲	ਮਗ̲	ਮ	ਪ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ
	ਦੀ	ਮ	ਦੀ	ਮ	ਤੋਂ	ਮ	ਤੋਂ	ਮ	ਤਾऽ	ਨਾऽ	ਨਾ	ਨਾ	ਨਾ	ਨਾ	ਨਾ	ਨਾ
	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਮ	ਮ	ਮ	ਮ	ਮ	ਮ	—	ਮ	ਪ	ਪ	—	ਪ
	ਦਿਰ	ਦਿਰ	ਦਿਰ	ਦਿਰ	ਦਿਰ	ਦਿਰ	ਦਿਰ	ਦਿਰ	ਤ	ਦਾ	ऽ	ਰੇ	ਤ	ਦਾ	ऽ	ਰੇ
	ਪ	ਨੀ̲	ਪ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਤ	ਦ	ਰੇ	ਤ	ਦ	ਰੇ	ਤ	ਦਿ	ਯ	ਨ	ਤ	ਦਿ	ਯ	ਨ	ਨਾ	ਨਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X				2				0				3			

ਅੰਤਰਾ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
	ਮ	ਮ	ਮ	ਮ	ਪ	ਪ	ਨੀ̲	ਪ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਨਾ	ਦਿਰ	ਦਿਰ	ਦਿਰ	ਦਿਰ	ਦਿਰ	ਦਾ	ਨੀ	ਤੂੰ	ਦਿਰ	ਦਿਰ	ਦਿਰ	ਦਿਰ	ਦਿਰ	ਦਾ	ਨੀ
	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਪਨੀ̲	ਨੀ̲	ਪ	ਪ
	ਦਿਰ	ਦਾ	ਨੀ	ਦਿਰ	ਦਾ	ਨੀ	ਤੂੰ	ਦਿਰ	ਦਿਰ	ਦਿਰ	ਦਿਰ	ਦਿਰ	ਦਿਰ	ਦਿਰ	ਦਾ	ਨੀ
	ਸਾਂ	ਮੰ	ਰੇਂ	ਮੰ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਮ	ਮ	ਮ	ਮ
	ਤਕ	ਧਿ	ਨਾ	ਧਿ	ਨ	ਕ	ਤਕ	ਧਿੰ	ਨਾ	ਧਿ	ਨ	ਕ	ਧਾ	ਗੇ	ਨਾ	ਧਾ
	ਮ	ਪ	ਪ	ਨੀ̲	ਪ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਮੰ	ਰੇਂ	ਮੰ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	—
	ਗੇ	ਨਾ	ਧਾ	ਤਿ	ਨਾ	ਧਾ	ਤਿ	ਨਾ	ਤਕ	ਧੀ	ਕਿੜ	ਨਗ	ਕਿੜ	ਨਗ	ਧਾ	ऽ
	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	—	ਪ	ਨੀ	ਪ	ਨੀ̲	ਮ	ਮ	ਪ	—
	ਤਕ	ਧੀਂ	ਕਿੜ	ਨਗ	ਕਿੜ	ਨਗ	ਧਾ	ऽ	ਤਕ	ਧੀਂ	ਕਿੜ	ਨਗ	ਕਿੜ	ਨਗ	ਧਾ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X				2				0				3			

ਰਾਗ ਕੌਸੀ ਕਾਨੜਾ (ਮਾਲਕੌਂਸ ਅੰਗ) ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਆਸਾਵਾਰੀ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ, ਧੈਵਤ, ਨਿਸ਼ਾਦ ਸੁਰ ਕੋਮਲ, ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਪੰਚਮ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹੈ। ਜਾਤੀ ਛਾੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਮੱਧਮ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ ਹੈ। ਇਹ ਰਾਗ ਮਾਲਕੌਂਸ ਅੰਗ ਨਾਲ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਨਾਲ ਮਾਲਕੌਂਸ ਗਾ ਕੇ ਸਮਾਪਤੀ ਵੇਲੇ "ਪ ਮ ਗੁ ਮ ਰੇ ਸਾ," ਇਹ ਸੁਰ ਜੋੜਨ ਨਾਲ ਰਾਗ ਦਾ ਸਰੂਪ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ "ਮ ਧੁ ਨੀ ਸਾਂ, ਧੁ ਨੀ ਸਾਂ ਗੁਂ ਸਾਂ, ਸਾਂ ਨੀ ਧੁ ਮ," ਇਹ ਸੁਰ ਮਾਲਕੌਂਸ ਅੰਗ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ "ਪ, ਮਗੁ, ਮ ਰੇਸਾ," "ਮਗੁ ਮਰੇ ਸਾ," ਆਦਿਕ ਸੁਰ ਕਾਨੜੇ ਦਾ ਅੰਗ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਰਾਗ ਦਾ ਸਰੂਪ ਸੁਤੰਤਰ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਮੱਧ ਰਾਤ ਦਾ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਨੀਸਾ, ਗੁਮ, ਪਮ, ਧੁਨੀ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਨੀ ਧੁ ਮ ਪਮ, ਗੁ ਰੇ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਨੀ ਸਾ ਮ, ਗੁ ਮ, ਪ ਗੁ, ਮ ਗੁ ਰੇ ਸਾ, ਮ, ਧੁ, ਨੀ ਸਾਂ, ਨੀ ਧੁ, ਮ ਧੁ ਨੀ ਧੁ ਮ, ਪ ਗੁ, ਮ ਗੁ, ਮ ਰੇ ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਨੀ ਧੁ ਨੀ, ਸਾ, ਮ, ਮ ਗੁ, ਮ ਗੁ ਮ ਰੇ ਸਾ।
2. ਸਾ, ਨੀ ਧੁ, ਸਾ, ਮ ਮ ਗੁ ਪ, ਪ ਗੁ, ਰੇ ਗੁ ਮ ਰੇ ਸਾ।
3. ਸਾ, ਮ ਗੁ, ਮ ਧੁ ਨੀ ਸਾਂ, ਨੀ ਧੁ ਮ, ਪ, ਮ ਗੁ, ਮ ਰੇ ਸਾ।
4. ਮ ਧੁ ਨੀ ਸਾਂ, ਸਾਂ ਮਂ, ਮਂ ਗੁਂ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਸਾਂ ਨੀ ਧੁ ਮ, ਗੁ, ਪ ਗੁ, ਮ ਗੁ ਰੇ ਸਾ।
5. ਨੀ ਸਾ ਮ, ਗੁ ਮ ਧੁ ਮ, ਪ ਗੁ ਮ ਰੇ ਸਾ, ਮ ਧੁ ਨੀ ਸਾ, ਧੁ ਨੀ ਸਾਂ ਗੁਂ, ਸਾਂ ਗੁਂ ਮਂ ਗੁਂ ਮਂ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਸਾਂ ਨੀ ਧੁ ਮ, ਮ ਪ ਗੁ, ਮ ਰੇ ਸਾ।
6. ਸਾ, ਨੀ ਸਾ, ਧੁ ਨੀ ਸਾ, ਗੁ ਪ ਮ, ਧੁ ਨੀ ਧੁ ਮ, ਪ, ਮ ਗੁ, ਰੇ ਗੁ, ਰੇਗੁ ਮ, ਗੁ ਪ, ਮ ਗੁ, ਰੇ ਗੁ ਪ, ਗੁ ਰੇ ਸਾ।
7. ਮ ਧੁ ਨੀ ਸਾਂ, ਧੁ ਨੀ ਸਾਂ, ਰੇਂ ਸਾਂ, ਰੇਂ ਗੁਂ ਮਂ ਗੁਂ, ਰੇਂ ਸਾਂ, ਧੁ ਨੀ, ਪ, ਮ, ਗੁ ਪ, ਰੇ ਗੁ ਮ, ਗੁ ਮ ਰੇ ਸਾ, ਨੀ ਧੁ ਨੀ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1300)

ਸਾਧੂ ਹਰਿ ਹਰੇ ਗੁਨ ਗਾਇ॥ ਮਾਨ ਤਨੁ ਧਨੁ ਪ੍ਰਾਨ ਪ੍ਰਭ ਕੇ ਸਿਮਰਤ ਦੁਖੁ ਜਾਇ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਈਤ ਊਤ ਕਹਾ ਲੋੁਭਾਵਹਿ ਏਕ ਸਿਉ ਮਨੁ ਲਾਇ॥੧॥ ਮਹਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਸੰਤ ਆਸਨੁ ਮਿਲਿ ਸੰਗਿ ਗੋਬਿਦੁ ਧਿਆਇ॥੨॥ ਸਗਲ ਤਿਆਗਿ ਸਰਨਿ ਆਇਓ ਨਾਨਕ ਲੇਹੁ ਮਿਲਾਇ॥੩॥

ਰਾਗ ਕੌਸੀ ਕਾਨੜਾ (ਮਾਲਕੌਸ ਅੰਗ)

ਇਕ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	11	12	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਸਰਗਮ	ਗੁਨ਼ੀ	ਸਾਮ	ਮ	ਮਗੁ	ਮਗੁਮਪ	ਮ	ਮਗੁ	ਮਗੁਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਨ਼ੀਧੁ	ਨ਼ੀਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਸਾਧੂ	ਹਰਿ	ਰ	ਰੇऽ	ਗੁऽऽऽ	ਨ	ਗਾऽ	ਇऽऽ	ਮਾ	ਨ	ਤਨੁ	ਧਨੁ
	ਸਾਨ਼ੀਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ	ਸਾ	ਸਾਨ਼ੀਸਾਮ	ਮ	ਪਮਗੁ	ਗੁ	ਮਧੁਨ਼ੀਸਾਂ	ਨ਼ੀਧੁਮ	ਗੁ	ਮਪਮਗੁ	ਮਰੇਸਾ
	ਪ੍ਰਾऽऽ	ਨऽ	ਪ੍ਰ	ਭऽऽऽ	ਕੇ	ਸਿऽऽ	ਮ	ਰऽਤऽ	ਦੁऽऽ	ਖੁ	ਜਾऽऽऽ	ਇऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	4		x		0		2		0		3	

ਅੰਤਰਾ

	ਮਗੁਮ	ਨ਼ੀਧੁ	ਮਧੁਨ਼ੀਸਾਂ	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਨ਼ੀਸਾਂਮੰਗੁਂ	ਮੰਰੇਂ	ਸਾਂਧੁ	ਗੁਮਧੁਨ਼ੀ	ਸਾਂਨ਼ੀਧੁਮ	ਮਗੁਪ	ਮਗੁ	ਮਰੇਸਾ
	ਈਤਊਤ	ਕਹਾਲੋੁ	ਭਾऽऽऽ	ऽऽ	ਵऽਹਿऽ	ਏਕ	ਸਿऽ	ਉऽऽऽ	ਮऽऽऽ	ਨੁऽऽ	ਲਾऽ	ਇऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	4		x		0		2		0		3	

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1300)

ਸਾਧ ਸਰਨਿ ਚਰਨ ਚਿਤੁ ਲਾਇਆ॥
ਸੁਪਨ ਕੀ ਬਾਤ ਸੁਨੀ ਪੇਖੀ ਸੁਪਨਾ, ਨਾਮ ਮੰਤ੍ਰੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਨਹ ਤ੍ਰਿਪਤਾਨੋ ਰਾਜ ਜੋਬਨਿ ਧਨਿ, ਬਹੁਰਿ ਬਹੁਰਿ ਫਿਰਿ ਧਾਇਆ॥
ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਸਭ ਬੁਝੀ ਹੈ ਸਾਂਤਿ ਪਾਈ ਗੁਨ ਗਾਇਆ॥੧॥
ਬਿਨੁ ਬੂਝੇ ਪਸੂ ਕੀ ਨਿਆਈ ਭ੍ਰਮਿ ਮੋਹਿ ਬਿਆਪਿਓ ਮਾਇਆ॥
ਸਾਧਸੰਗਿ ਜਮ ਜੇਵਰੀ ਕਾਟੀ ਨਾਨਕ ਸਹਜਿ ਸਮਾਇਆ॥੨॥

ਰਾਗ ਕੌਸੀ ਕਾਨੜਾ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ (ਮਾਲਕੌਸ ਅੰਗ)

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3.	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਗੁਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੑੀ	ਧੁ	ਮ	ਧੁ	ਨੑੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੑੀਧੁ	ਮ	ਮਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਸਾ	ਧ	ਸ	ਰ	ਨਿ	ਚ	ਰ	ਨ	ਚਿ	ਤੁ	ਲਾS	S	ਇਆ	S	S	S
	ਸਾ	ਸਾਂਨੑੀ	ਨੑੀ	ਸਾ	ਸਾ	ਮ	ਮ	ਮ	ਗੁ	ਗੁਮ	ਪ	ਮ	ਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ
	ਸੁ	ਪS	ਨ	ਕੀ	ਬਾ	S	ਤ	ਸੁ	ਨੀ	SS	ਪੇ	ਖੀ	ਸੁ	ਪ	ਨਾ	S
	ਸਾ	ਗੁ	ਗੁ	ਮ	ਧੁਨੑੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੑੀਧੁ	ਮ	ਗੁਮ	ਪ	ਮਗੁ	ਰੇਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ
	ਨਾ	S	S	ਮ	ਮੰS	S	ਤ੍ਰੁ	SS	ਸ	ਤਿS	ਗੁਰੂ	ਦ੍ਰਿS	ੜਾS	S	ਇਆ	S
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਮ	ਗੁ	ਗੁ	ਮ	ਨੑੀ	ਧੁ	ਧੁ	ਨੀ	ਧੁਨੑੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਗੁਂਨੑੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਨ	ਹ	ਤ੍ਰਿ	ਪ	ਤਾ	S	ਨੋ	S	ਰਾS	S	ਜ	ਜੋ	ਬ	ਨਿS	ਧ	ਨਿ
	ਸਾਂ	ਨੑੀ	ਨੑੀ	ਸਾਂ	ਗੁਂ	ਮੰ	ਗੁਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਗੁਂ	ਗੁਂਸਾ	ਨੑੀਸਾਂ	ਨੑੀਧੁ	ਨੑੀਸਾਂ	ਗੁਂਸਾਂ	ਨੑੀਧੁ
	ਬ	ਹੁ	ਰਿ	ਬ	ਹੁ	ਰਿ	ਫਿ	ਰਿ	ਧਾ	S	SS	SS	SS	SS	ਇਆ	SS
	ਧੁ	ਧੁਨੑੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੑੀਧੁ	ਮ	ਮ	ਗੁ	ਮਪ	ਪ	ਮ	ਗੁ	ਮਗੁ	ਮ	ਰੇ
	ਸੁ	ਖੁS	ਪਾ	S	ਇਆ	SS	ਤ੍ਰਿ	ਸ	ਨਾ	SS	ਸ	ਭ	ਬੁ	ਝੀS	ਹੈ	S
	ਸਾ	ਮਗੁ	ਮ	ਨੑੀਧੁ	ਨੑੀ	ਸਾਂਗੁਂ	ਮੰਗੁ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂਗੁਂ	ਸਾਂਨੑੀ	ਧੁਨੑੀ	ਧੁਮ	ਗੁਮ	ਧੁਨੑੀ	ਸਾਂਨੑੀ
	ਸਾਂ	SS	ਤਿ	ਪਾS	ਈ	SS	ਗੁS	ਨ	ਗਾ	SS	SS	SS	SS	SS	ਇਆ	SS
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨ੍ਹਾਂ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
1	ਸਾਗੁ	ਰੇਗੁ	ਮਗੁ	ਗੁਮ	ਸਾਨ੍ਹੀ	ਸਾਮ	ਗੁਗੁ	ਗੁਮ	ਗੁਮ	ਧੁਨੁੀ	ਧੁਮ	ਪਪ	ਗੁਮ	ਪਮ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ
2	ਸਾਮ	ਗੁਮ	ਪਮ	ਗੁਮ	ਪਨੁੀ	ਨੁੀਪ	ਗੁਮ	ਧੁਨੁੀ	ਸਾਂਨੁੀ	ਧੁਮ	ਪਗੁ	ਮਪ	ਗੁਮ	ਗੁਮ	ਗੁਮ	ਗੁਸਾ
3	ਸਾਰੇ	ਮਪ	ਗੁਗੁ	ਮਪ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ	ਸਾਂਨੁੀ	ਧੁਮ	ਮਧੁ	ਧੁਨੁੀ	ਧੁਨੁੀ	ਧੁਨੁੀ	ਧੁਨੁੀ	ਧੁਮ	ਮਪ	ਮਪ
	ਮਪ	ਮਗੁ	ਗੁਮ	ਗੁਮ	ਗੁਮ	ਗੁਸਾ	ਮਪ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ	ਮਪ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ	ਮਪ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ	ਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਰਾਗ ਗੁੰਜੀ ਕਾਨੜਾ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਆਸਾਵਰੀ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਗੰਧਾਰ, ਦੋਵੇਂ ਧੈਵਤ, ਦੋਵੇਂ ਨਿਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਮੱਧਮ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਬਹਾਰ, ਮਾਲਗੁੰਜੀ, ਅੜਾਨੇ ਦੇ ਮੇਲ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਾਤੀ ਛਾੜਵ ਵਕਰ ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਅਤੇ ਧੈਵਤ ਸੁਰ ਵਕਰ ਰੂਪ ਨਾਲ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਪਹਿਰ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਪੂਰਵਾਂਗ ਵਿਚ ਮਾਲਗੁੰਜੀ ਜਿਵੇਂ "ਸਾ ਰੇ ਗ਼ ਰੇ ਗ ਮ" ਅਤੇ ਉਤਰਾਂਗ ਵਿਚ ਬਹਾਰ ਤੇ ਅੜਾਨਾ ਦੇ ਸੁਰ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ ਰੇ ਗ ਮ ਧ, ਨੁੀ ਧ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਧੁ ਨੀ ਸਾਂ, ਨੁੀ ਧ ਨੁੀ ਪ, ਮ ਪ ਗੁ ਮ ਰੇ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਰੇ ਨ਼ੁੀ ਸਾ ਰੇ ਗ ਗ ਮ, ਧੁ ਨੀ ਸਾਂ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਰੇ ਗ, ਮ ਰੇ, ਨ਼ੁੀ ਸਾ ਰੇ, ਗ ਗ ਮ, ਪ, ਗ ਮ ਨੁੀ ਧ ਨੀ ਸਾਂ, ਧ ਨੁੀ ਸਾਂ, ਸਾਂ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਰੇਂ ਨੁੀ ਸਾਂ, ਧੁ ਧੁ ਨੁੀ ਸਾਂ, ਨੁੀ ਪ ਮ ਪ, ਗੁ ਮ ਨੁੀ ਧ ਨੁੀ ਪ, ਮ ਪ ਗੁ ਗੁ, ਮ ਰੇ ਸਾ, ਰੇ ਨ਼ੁੀ ਸਾ, ਰੇ ਗ ਮ।
2. ਨ਼ੀਸਾ ਰੇ ਗ, ਗ ਮ, ਮ ਪ, ਨੁੀ ਧ ਨੁੀ ਪ, ਧ ਨੁੀ ਸਾਂ ਨੁੀ ਪ, ਨੁੀ ਮ ਪ, ਮ ਗੁ ਮ ਰੇ ਸਾ।
3. ਗੁ ਮ ਧ ਨੁੀ ਸਾਂ, ਨੁੀ ਪ, ਮ ਪ, ਮ ਗੁ ਮ, ਨੁੀ ਧ ਨੁੀ ਸਾਂ, ਧੁ ਨੁੀ ਸਾਂ ਰੇਂ, ਸਾਂ ਰੇਂ ਗੁਂ ਮਂ ਗੁਂ ਮਂ-ਰੇਂ ਸਾਂ, ਰੇਂ ਸਾਂ ਨੀ ਸਾਂ, ਨੁੀ ਧ, ਧ ਨੁੀ ਸਾਂ ਨੁੀ ਪ, ਨੁੀ ਮ ਪ, ਮ ਗੁ ਮ ਗੁ ਮ, ਸਾ ਰੇ ਗ, ਰੇਂ ਗ ਮ, ਮ ਪ, ਮ ਗੁ ਮ ਗੁ ਮ ਰੇ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1306)

ਪਤਿਤ ਪਾਵਨੁ ਭਗਤਿ ਬਛਲੁ ਭੈ ਹਰਨ ਤਾਰਨ ਤਰਨ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਨੈਨ ਤ੍ਰਿਪਤੇ ਦਰਸੁ ਪੇਖਿ ਜਸੁ ਤੋਖਿ ਸੁਨਤ ਕਰਨ ॥੧॥
ਪ੍ਰਾਨ ਨਾਥ ਅਨਾਥ ਦਾਤੇ ਦੀਨ ਗੋਬਿਦ ਸਰਨ ॥ ਆਸ ਪੂਰਨ ਦੁਖ ਬਿਨਾਸਨ ਗਹੀ ਓਟ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਚਰਨ ॥੨॥

ਰਾਗ ਗੁੰਜੀ ਕਾਨੜਾ

ਇਕ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	11	12	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਸਰਗਮ	ਧ਼ਨ਼ੀਸਾਂਰੇਂਨ਼ੀਸਾਂ	ਨ਼ੀਪਮਧ਼ਪਨ਼ੀ	ਮਪਮਗੁ	ਮ	ਪਮਪਸਾਂ	ਧ਼ਨ਼ੀਪ	ਨ਼ੀਪਮਪ	ਗੁਮਮ	ਸਾਰੇਗਮ	ਮਪਮ	ਪਸਾਂਨ਼ੀਧ਼	ਨ਼ੀਪਮਗੁਪ
ਸ਼ਬਦ	ਪऽऽऽਤਿਤ	ਪਾऽऽऽਵਨੁ	ਭऽऽऽ	ਗਤਿ	ਬऽऽऽ	ਛऽਲੁ	ਭੈऽऽऽ	ਹऽऽ	ਰऽਨऽ	ਤਾऽऽ	ਰऽਨऽ	ਤਰਨऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	4		x		0		2		0		3	

ਅੰਤਰਾ

	11	12	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	ਮਮਨ਼ੀ	ਧ਼ਨ਼ੀਸਾਂਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀਸਾਂਰੇਂਰੇਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂਨ਼ੀਸਾਂਨ਼ੀਧ਼	ਨ਼ੀਪ	ਮੰਗੁਮੰ	ਰੇਂਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂਨ਼ੀਸਾਂ	ਪਮ	ਪਮਗੁਮ
	ਨੈऽਨ	ਤ੍ਰਿਪਤੇऽ	ਦ	ਰऽਸੁऽ	ਪੇ	ऽऽਖਿऽऽ	ਜਸੁ	ਤੋਖਿऽ	ਸੁਨਤ	ਕऽऽऽ	ऽऽ	ਰਨऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	4		x		0		2		0		3	

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1302)

ਸਾਜਨ ਮੀਤ ਸੁਆਮੀ ਨੇਰੋ ॥
ਪੇਖਤ ਸੁਨਤ ਸਭਨ ਕੈ ਸੰਗੇ ਥੋਰੈ ਕਾਜ ਬੁਰੋ ਕਹ ਫੇਰੋ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਜੇਤੋ ਲਪਟਾਇਓ ਕਛੂ ਨਹੀ ਨਾਹੀ ਕਛੁ ਤੇਰੋ ॥
ਆਗੈ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਆਵਤ ਸਭ ਪਰਗਟ ਈਹਾ ਮੋਹਿਓ ਭਰਮ ਅੰਧੇਰੋ ॥੧॥
ਅਟਕਿਓ ਸੁਤ ਬਨਿਤਾ ਸੰਗ ਮਾਇਆ ਦੇਵਨਹਾਰੁ ਦਾਤਾਰੁ ਬਿਸੇਰੋ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਏਕੈ ਭਾਰੋਸਉ ਬੰਧਨ ਕਾਟਨਹਾਰੁ ਗੁਰੁ ਮੇਰੋ ॥੨॥

ਰਾਗ ਗੁੰਜੀ ਕਾਨੜਾ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਮ	ਪ	ਸਾਂ	ਧ	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਮ	ਨ਼ੀਪ	ਗੁ	ਮ
ਸ਼ਬਦ	ਸਾ	ऽ	ਜ	ਨ	ਮੀ	ऽ	ਤ	ਸੁ	ਆ	ऽऽ	ਮੀ	ऽ	ਨੇ	ऽऽ	ਰੋ	ऽ
	ਸਾ	—	ਰੇ	ਗ	ਗ	ਗ	ਮ	ਮ	ਗੁਮ	ਪਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਮ	ਪ	ਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ
	ਪੇ	ऽ	ਖ	ਤ	ਸੁ	ਨ	ਤ	ਸ	ਭऽ	ਨऽ	ਕੈऽ	ऽ	ਸੰ	ऽ	ਗੇ	ऽ
	ਨ਼ੀ	ਪ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਮ	ਪ	ਸਾਂ	ਧ	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਮ	ਨ਼ੀਪ	ਗੁ	ਮ
	ਥੋ	ऽ	ਰੈ	ऽ	ਕਾ	ऽ	ਜ	ਬੁ	ਰੋ	ऽऽ	ਕ	ਹ	ਫੇ	ऽऽ	ਰੋ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਮ	ਧੁ	ਧੁ	ਧੁ	ਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਧ	—
	ਨਾ	ऽ	ਮ	ਬਿ	ਨਾ	ऽ	ਜੇ	ऽ	ਤੋ	ऽ	ਲ	ਪ	ਟਾऽ	ऽऽ	ਇਓ	ऽ
	ਨੀ	ਸਾਂ	ਗੁਂ	ਮਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨ਼ੀਧ	ਧਨ਼ੀ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਧਮ	ਗੁਮ	ਧਮ	ਗੁਮ
	ਕ	ऽ	ਛੂ	ऽ	ਨ	ऽ	ਹੀ	ऽऽ	ਨਾऽ	ਹੀऽ	ਕਛ	ਛੁऽ	ਤੇऽ	ऽऽ	ਰੋऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
1	ਮਗੁ	ਰੇਸਾ	ਰੇਨ਼ੀ	ਰੇਸਾ	ਗਰੇ	ਮਗ	ਪਮ	ਗਮ	ਧਪ	ਨੁੀਧ	ਸਾਂਨੁੀ	ਧਨੁੀ	ਪਧ	ਮਪ	ਗਮ	ਪਮ
2	ਸਾਮ	ਗੁਮ	ਮਰੇ	ਰੇਸਾ	ਸਾਰੇ	ਗਮ	ਪਮ	ਗਮ	ਗੁਮ	ਨੁੀਧ	ਸਾਂਨੀ	ਧਨੁੀ	ਪਧ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ
	ਗਂਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਨੀਸਾਂ	ਸਾਂਨੁੀ	ਨੁੀਧ	ਧਪ	ਮਪ	ਗਮ	ਰੇਗ	ਮਪ	ਗਮ	ਰੇਗੁ	ਸਾਰੇ	ਨ਼ੀਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਸਾ
3	ਸਾਗ	ਗਮ	ਮਧ	ਧਪ	ਮਗ	ਰੇਗ	ਰੇਨ਼ੀ	ਰੇਸਾ	ਸਾਂਨੁੀ	ਧਨੁੀ	ਪਧ	ਨੀਸਾਂ	ਸਾਂਨੁੀ	ਧਨੁੀ	ਪਧ	ਮਪ
	ਗਮ	ਰੇਗੁ	ਸਾ	ਸਾਂਨੁੀ	ਧਨੁੀ	ਪਧ	ਮਪ	ਗਮ	ਰੇਗੁ	ਸਾ	ਸਾਂਨੁੀ	ਧਨੁੀ	ਪਧ	ਮਪ	ਗਮ	ਰੇਗੁ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਰਾਗ ਸ਼ਿਆਮ ਕਾਨੜਾ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਆਸਾਵਰੀ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਧੈਵਤ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸੁਰ ਕੋਮਲ, ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਧੈਵਤ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹੈ। ਜਾਤੀ ਸੰਪੂਰਨ-ਛਾੜਵ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਰਿਸ਼ਭ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਪੰਚਮ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਕਾਨੜੇ ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ। ਇਹ ਪੂਰਵਾਂਗ ਅੰਗ ਹੈ; ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਮੰਦਰ ਅਤੇ ਮਧ ਸਪਤਕਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਗੰਭੀਰ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਸੁਰ ਦੁਰਬਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਮਿਲਦੇ-ਜੁਲਦੇ ਰਾਗ ਦਰਬਾਰੀ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਕਾਨੜਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਅਤੇ ਧੈਵਤ ਦੀ ਸੰਗਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਦਾ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਨ਼ੀ ਸਾ ਰੇ ਗ ਰੇ ਸਾ, ਮ ਪ ਧੁ ਨੁੀ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਧੁ ਨੁੀ ਪ, ਮ ਗ ਰੇ ਸਾ, ਧ਼ੁ ਨ਼ੀ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਗ ਰੇ ਸਾ, ਧ਼ੁ ਨ਼ੀ ਸਾ ਰੇ-ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਰੇ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਸਾ ਰੇ, ਗ ਰੇ ਸਾ, ਧ਼ੁ ਨ਼ੀ ਸਾ।
2. ਸਾ ਰੇ ਗ ਰੇ-ਸਾ, ਮ ਪ, ਨੁੀ ਪ, ਮ ਗ ਰੇ ਸਾ।
3. ਮ ਪ, ਨੁੀ ਪ, ਮ ਪ, ਧੁ ਨੀ ਸਾਂ, ਰੇਂ—ਸਾਂ, ਨੀ ਸਾਂ, ਧੁ ਨੁੀ ਸਾਂ, ਨੁੀ ਪ, ਮ ਪ ਨੁੀ ਪ, ਮ ਗ ਰੇ ਸਾ, ਧ਼ੁ ਨ਼ੀ ਸਾ।
4. ਸਾ ਰੇ ਗ, ਰੇ ਸਾ, ਮ ਪ, ਨੁੀ ਨੁੀ ਪ, ਮ ਗ, ਮ ਪ, ਧੁ ਨੁੀ ਸਾਂ, ਰੇਂ—ਸਾਂ, ਗਂ—ਰੇਂ—ਸਾਂ, ਸਾਂ ਰੇਂ ਗਂ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਸਾਂ ਧ ਨੁੀ ਪ, ਮ ਪ, ਨੁੀਪ ਮਪ, ਧੁ ਨੁੀ ਪ, ਮ ਗ ਰੇਸਾ, ਧ਼ੁ ਨ਼ੀ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੪ (ਪੰਨਾ 1301)

ਨਾਰਾਇਨ ਨਰਪਤਿ ਨਮਸਕਾਰੈ ॥
ਐਸੇ ਗੁਰ ਕਉ ਬਲਿ ਬਲਿ ਜਾਈਐ, ਆਪਿ ਮੁਕਤੁ ਮੋਹਿ ਤਾਰੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਕਵਨ ਕਵਨ ਕਵਨ ਗੁਨ ਕਹੀਐ, ਅੰਤੁ ਨਹੀ ਕਛੁ ਪਾਰੈ ॥
ਲਾਖ ਲਾਖ ਲਾਖ ਕਈ ਕੋਰੈ ਕੋ ਹੈ ਐਸੋ ਬੀਚਾਰੈ ॥੧॥
ਬਿਸਮ ਬਿਸਮ ਬਿਸਮ ਹੀ ਭਈ ਹੈ ਲਾਲ ਗੁਲਾਲ ਰੰਗਾਰੈ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸੰਤਨ ਰਸੁ ਆਈ ਹੈ, ਜਿਉ ਚਾਖਿ ਗੂੰਗਾ ਮੁਸਕਾਰੈ ॥੨॥

ਰਾਗ ਸ਼ਿਆਮ ਕਾਨੜਾ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਗ	ਰੇ	ਸਾ	—	ਰੇ	ਨੀ̣	ਸਾ	ਰੇ	ਧ̣	ਧ̣	ਧ̣	ਧ̣	ਨੀ̣	—	ਸਾ	—
ਸ਼ਬਦ	ਨਾ	ऽ	ਰਾ	ऽ	ਇ	ਨ	ਨ	ਰ	ਪ	ਤਿ	ਨ	ਮਸ	ਕਾ	ऽ	ਰੈ	ऽ
	ਮ	—	ਪ	—	ਧੁ	ਨੀ	ਪ	ਪ	ਮ	ਗ	ਰੇ	ਸਾ	ਧ̣	—	ਨੀ̣	ਸਾ
	ਐ	ऽ	ਸੇ	ऽ	ਗੁ	ਰ	ਕ	ਉ	ਬ	ਲਿ	ਬ	ਲਿ	ਜਾ	ऽ	ਈਐ	ऽ
	ਮਂ	—	ਪ	ਪ	ਧੁ	ਨੀ	ਪ	ਪ	ਸਾ	—	ਗ	ਮ	ਰੇ	—	ਨੀ̣	ਸਾਂ
	ਆ	ऽ	ਪਿ	ਮੁ	ਕ	ਤੁ	ਮੋ	ਹਿ	ਤਾ	ऽ	ऽ	ऽ	ऽ	ऽ	ਰੈ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਮ	ਮ	ਪ	ਪ	ਧ̣	—	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	—
	ਕ	ਵ	ਨ	ਕ	ਵ	ऽ	ਨ	ਕ	ਵ	ਨ	ਗੁ	ਨ	ਕ	ਹੀ	ਐ	ऽ
	ਧੁ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਗਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਧੁ	ਨੀ	ਪ	—
	ਅੰ	ऽ	ਤੁ	ਨ	ਹੀ	ऽ	ਕ	ਛੁ	ਪਾ	ऽ	ऽ	ऽ	ऽ	ऽ	ਰੈ	ऽ
	ਸਾਂ	—	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਧੁ	ਨੀ	ਪ	ਪ	ਮ	ਗ	ਰੇ	ਸਾ	ਧ̣	ਨੀ̣	ਸਾ	—
	ਲਾ	ऽ	ਖ	ਲਾ	ऽ	ऽ	ਖ	ਲਾ	ऽ	ਖ	ਕ	ਈ	ਕੋ	—	ਰੈ	ऽ
	ਮ	—	ਪ	—	ਧੁ	ਨੀ	ਪ	ਪ	ਸਾ	—	ਗ	ਮ	ਰੇ	—	ਨੀ̣	ਸਾ
	ਕੋ	ऽ	ਹੈ	ऽ	ਐ	ऽ	ਸੋ	ਬੀ	ਚਾ	ऽ	ऽ	ऽ	ऽ	ऽ	ਰੈ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
1	ਸਾਰੇ	ਗਰੇ	ਗਰੇ	ਗਸਾ	ਧਧ	ਧਧ	ਨੀਰੇ	ਸਾਸਾ	ਸਾਮ	ਗਮ	ਮਮ	ਧਪ	ਨੀਪ	ਮਪ	ਗਮ	ਰੇਸਾ
2	ਸਾਰੇ	ਗਗ	ਰੇਮ	ਗਪ	ਧਧ	ਧਧ	ਨੀਧ	ਨੀਪ	ਮਪ	ਧਨੀ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂਸਾਂ	ਸਾਂਰੇਂ	ਗਾਂਮਾਂ	ਰੇਂਗਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ
	ਸਾਂਰੇਂ	ਰੇਂਨੀ	ਨੀਸਾਂ	ਸਾਂਧ	ਧਨੀ	ਨੀਪ	ਮਪ	ਧਨੀ	ਧਪ	ਧਮ	ਪਮ	ਗਰੇ	ਮਗ	ਰੇਸਾ	ਧਨੀ	ਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਰਾਗ ਕਾਫ਼ੀ ਕਾਨੜਾ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਕਾਫ਼ੀ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ, ਨਿਸ਼ਾਦ ਸੁਰ ਕੋਮਲ, ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਜਾਤੀ ਵਕਰ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਪੰਚਮ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ ਹੈ। ਇਹ ਰਾਗ ਕਾਫ਼ੀ ਤੇ ਕਾਨੜੇ ਦੇ ਮੇਲ ਨਾਲ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਾਨੜੇ ਦਾ ਸਰੂਪ "ਨ਼ੀ-ਪ," ਸੁਰਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਦਾ ਵਕਰਪਨ ਅਤੇ ਗੰਧਾਰ ਉੱਤੇ ਅੰਦੋਲਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਕਾਨੜੇ ਦਾ ਸੰਪੂਰਨ ਸਰੂਪ ਸਪੱਸ਼ਟ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ "ਰੇ ਗੁ ਸਾ ਰੇ, ਨ਼ੀ ਧ ਪ," ਇਹ ਸੁਰ ਸਮੂਹ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਲੈਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾਲ ਨਾਲ "ਰੇ ਗੁ ਰੇ ਗੁ ਰੇ ਸਾ ਰੇ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਸਾ ਨ਼ੀ ਸਾ ਰੇ," ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੁਰ ਸੰਗਤੀਆਂ ਨਾਲ ਰਾਗ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਧਦੀ ਹੈ। ਸਾਧਾਰਣ ਰੂਪ ਨਾਲ ਪੂਰਵਾਂਗ ਵਿਚ ਕਾਨੜੇ ਦੇ ਸੁਰ ਅਤੇ ਉਤਰਾਂਗ ਵਿਚ ਕਾਫ਼ੀ ਰਾਗ ਦੇ ਸੁਰ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨ ਨਾਲ ਰਾਗ ਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਸਰੂਪ ਦਿਖਲਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਨ਼ੀ ਸਾ, ਰੇ ਮ ਗੁ, ਮ ਪ ਧ ਨ਼ੀ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ, ਰੇਂ, ਨ਼ੀ ਧ ਪ, ਮ ਪ, ਮ ਗੁ ਮ ਰੇ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਸਾ, ਨ਼ੀ ਸਾ, ਰੇ ਸਾ ਰੇ, ਮ ਗੁ, ਮ ਪ, ਨ਼ੀ ਧ ਪ, ਮ ਗੁ ਮ, ਰੇ ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਰੇ ਸਾ, ਸਾ ਰੇ ਸਾ, ਮ ਗੁ ਮ, ਰੇ ਸਾ, ਗੁ ਮ, ਗੁ ਮ ਪ, ਮ ਪ ਧ, ਨ਼ੀ ਧ ਪ, ਮ ਪ, ਗੁ ਮ, ਗੁ ਮ ਪ, ਮ ਪ ਧ, ਗੁ, ਰੇ ਗੁ ਮ ਰੇ ਸਾ।
2. ਸਾ, ਨ਼ੀ ਧ਼ ਨ਼ੀ ਪ਼, ਮ਼ ਪ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ, ਰੇ, ਮ ਗੁ ਰੇ ਸਾ, ਰੇ ਮ ਗੁ, ਮ ਪ ਧ ਨ਼ੀ ਸਾਂ ਰੇਂ ਨ਼ੀ ਧ ਪ ਮ ਪ, ਗੁ ਮ, ਗੁ ਮ ਪ, ਮ ਪ ਧ, ਮ ਪ ਗੁ, ਰੇ ਗੁ, ਰੇ ਗੁ ਮ ਰੇ ਸਾ।
3. ਮ ਪ ਧ ਨ਼ੀ ਸਾਂ, ਸਾਂ ਰੇਂ, ਮਂ ਗੁਂ, ਮਂ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਨ਼ੀ ਪ, ਮ਼ ਪ ਧ, ਨ਼ੀ ਧ ਪ, ਮ ਪ ਨ਼ੀ ਪ, ਮ ਗੁ, ਮ, ਰੇ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1300)

ਪੇਖਿ ਪੇਖਿ ਬਿਗਸਾਉ ਸਾਜਨ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪਨਾ ਇਕਾਂਤ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਆਨਦਾ ਸੁਖ ਸਹਜ ਮੂਰਤਿ ਤਿਸੁ ਆਨੁ ਨਾਹੀ ਭਾਂਤਿ ॥੧॥ ਸਿਮਰਤ ਇਕ ਬਾਰ ਹਰਿ ਹਰਿ ਮਿਟਿ ਕੋਟਿ ਕਸਮਲ ਜਾਂਤਿ ॥੨॥ ਗੁਣ ਰਮੰਤ ਦੂਖ ਨਾਸਹਿ ਰਿਦ ਭਇਅੰਤ ਸਾਂਤਿ ॥੩॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਰਸੁ ਪੀਉ ਰਸਨਾ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਰੰਗਿ ਰਾਤ ॥੪॥

ਰਾਗ ਕਾਫੀ ਕਾਨੜਾ

ਇਕ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	11	12	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਸਰਗਮ	ਰੇਗੁ	ਰੇਰੇ	ਸਾਨੁ਼ੀ	ਧਨੁ਼ੀ	ਧਪ	ਧਪਮਪ	ਧਮਗੁ	ਮਗੁ	ਮਗੁਮ	ਮਰੇ	ਰੇਗੁਰੇਗੁ	ਰੇਮਰੇਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਪੇਖਿ	ऽਪੇ	ਖਿऽ	ऽऽ	ਬਿਗ	ਸਾऽऽऽ	ऽऽऽ	ਉऽ	ਸਾऽऽ	ऽऽ	ਜऽऽऽ	ਨऽऽऽ
	ਸਾ	ਰੇਨੁ਼ੀਸਾ	ਰੇਸਾ	ਨੁ਼ੀਸਾ	ਧਨੁ਼ੀ	ਪ਼	ਸਾਰੇ	ਮਗੁਮ	ਗੁਮਪਮ	ਮਪਧਪ	ਮਗੁਰੇਗੁ	ਰੇਸਾ
	ਪ੍ਰ	ਭੁऽऽ	ਆऽ	ऽऽ	ਪऽ	ਨਾ	ਇऽ	ऽऽऽ	ਕਾਂऽऽऽ	ऽऽऽऽ	ਤऽऽऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	4		x		0		2		0		3	

ਅੰਤਰਾ

	ਮਮ	ਧਮ	ਪਸਾਂ	ਨੁ਼ੀਸਾਂਮਪ	ਨੁ਼ੀਸਾਂਰੇਂਗੁਂ	ਮਂਰੇਂਸਾਂਰੇਂ	ਸਾਂਨੁ਼ੀਪ	ਨੁ਼ੀਪਨੁ਼ੀਪ	ਮਪਪ	ਨੁ਼ੀਮਗੁ	ਮਰੇਰੇਗੁ	ਰੇਗੁਂਰੇਸਾ
	ਆਨਦਾ	ਸੁਖ	ਸਹ	ਜऽऽऽ	ਮੂऽऽऽ	ऽऽऽऽ	ਰऽਤਿ	ਤਿऽਸੁऽ	ਆऽਨੁ	ਨਾऽऽ	ਹੀऽऽऽ	ਭਾਂऽਤਿऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	4		x		0		2		0		3	

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1301)

ਚਰਨ ਸਰਨ ਗੋਪਾਲ ਤੇਰੀ ॥
ਮੋਹ ਮਾਨ ਧੋਹ ਭਰਮ ਰਾਖਿ ਲੀਜੈ ਕਾਟਿ ਬੇਰੀ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਬੂਡਤ ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ॥ ਉਧਰੇ ਹਰਿ ਸਿਮਰਿ ਰਤਨਾਗਰ ॥੧॥
ਸੀਤਲਾ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਤੇਰਾ ॥ ਪੂਰਨੋ ਠਾਕੁਰ ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਰਾ ॥੨॥
ਦੀਨ ਦਰਦ ਨਿਵਾਰਿ ਤਾਰਨ ॥ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਿ ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਨ ॥੩॥
ਕੋਟਿ ਜਨਮ ਦੂਖ ਕਰਿ ਪਾਇਓ ॥ ਸੁਖੀ ਨਾਨਕ ਗੁਰਿ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਓ ॥੪॥

ਰਾਗ ਕਾਫੀ ਕਾਨੜਾ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਮਪ	ਨ਼ੀਪ	ਮਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਸਾਂਧ	ਧ	ਪਧ	ਮ	ਪ	ਪ
ਸ਼ਬਦ	ਚऽ	ਰऽ	ਨऽ	ऽ	ਸ	ਰ	ਨ	ਗੋ	ਪਾऽ	ऽ	ऽऽ	ਲ	ਤੇऽ	ऽ	ਰੀ	ऽ
	ਪ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	—	ਧ	ਪ	ਮ	ਮਪ	ਮਨ਼ੀ	ਮਗੁ	ਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ
	ਮੋ	ऽ	ਹ	ऽ	ਮਾ	ऽ	ਨ	ऽऽ	ਧੋऽ	ऽऽ	ऽ	ਹ	ਭ	ਰ	ਮ	ऽ
	ਧਨ਼ੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਪ	ਪ	ਨ਼ੀਪ	ਮਪ	ਨ਼ੀਪ	ਮਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ	—
	ਰਾऽ	ऽऽ	ਖਿ	ऽ	ਲੀ	ऽ	ਜੈ	ऽ	ਕਾऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਟਿऽ	ਬੇ	ऽ	ਰੀ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਅੰਤਰਾ

	—	ਮ	ਪ	ਧ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਸਾਂ	—	ਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਮੰਗੁੰ	ਮੰ	ਰੇਂ	ਸਾਂ
	ऽ	ਬੂ	ऽ	ऽ	ਡऽ	ਤऽ	ਸੰ	ऽ	ਸਾ	ऽ	ऽ	ਰ	ਸਾऽ	ऽ	ਗ	ਰ
	—	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਪਮ	ਪ	ਨ਼ੀਪ	ਮਪ	ਨ਼ੀਪ	ਮਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ
	ऽ	ਉਧ	ਰੇ	ऽ	ਹ	ऽ	ਰਿऽ	ऽ	ਸਿਮ	ਰਿऽ	ਰऽ	ਤऽ	ਨਾ	ऽ	ਗ	ਰ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
1	ਸਾਰੇ	ਗੁਰੇ	ਸਾਨ੍ਹੀ	ਸਾਰੇ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ	ਸਾਰੇ	ਗੁਮ	ਪਗੁ	ਮਰੇ	ਸਾਨ੍ਹੀ	ਸਾ	ਪਮ	ਪਧ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ
2	ਸਾਰੇ	ਮਗੁ	ਰੇਗੁ	ਰੇਸਾ	ਸਾਰੇ	ਮਪ	ਧਨ੍ਹੀ	ਪਧ	ਮਪ	ਗੁਮ	ਰੇਗੁ	ਰੇਸਾ	ਸਾਰੇ	ਮਪ	ਧਨ੍ਹੀ	ਸਾਂਰੇਂ
	ਗੁਂਰੇਂ	ਨ੍ਹੀਸਾਂ	ਸਾਂਧ	ਨ੍ਹੀਧ	ਨ੍ਹੀਪ	ਧਮ	ਪਗੁ	ਮਰੇ	ਗੁਰੇ	ਸਾਰੇ	ਸਾ	ਪਧ	ਮਪ	ਗੁਮ	ਰੇਗੁ	ਰੇਸਾ
3	ਪਮ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ	ਨ੍ਹੀਸਾ	ਨ੍ਹੀਧ	ਪਮ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ	ਸਾਂਨ੍ਹੀ	ਧਨ੍ਹੀ	ਧਪ	ਮਪ	ਸਾਂਰੇਂ	ਸਾਂਨ੍ਹੀ	ਧਨ੍ਹੀ	ਸਾਂਨ੍ਹੀ
	ਪਮ	ਪਨ੍ਹੀ	ਧਪ	ਮਗੁ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ	ਪਨ੍ਹੀ	ਧਪ	ਮਗੁ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ	ਪਨ੍ਹੀ	ਧਪ	ਮਗੁ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਰਾਗ ਕੌਸੀ ਕਾਨੜਾ (ਬਾਗੇ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗ), ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਕਾਫੀ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ, ਨਿਸ਼ਾਦ ਸੁਰ ਕੋਮਲ, ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਮੱਧਮ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ ਹੈ। ਜਾਤੀ ਸੰਪੂਰਨ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਹ ਬਾਗੇ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗ ਨਾਲ ਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਕਾਨੜੇ ਅਤੇ ਬਾਗੇ ਸ੍ਰੀ ਦੇ ਮੇਲ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। "ਗੁ ਮ ਧ, ਮ ਧ ਨੁ਼ੀ ਨੁ਼ੀ ਰੇਂ ਸਾਂ," ਸੁਰਾਂ ਨਾਲ 'ਬਾਗੇ-ਸ੍ਰੀ' ਅੰਗ ਅਤੇ "ਗੁ ਮ ਰੇ ਸਾ, ਰੇ ਨ਼ੀ ਸਾ ਨ਼ੀ ਪ਼," ਸੁਰਾਂ ਨਾਲ ਕਾਨੜਾ ਅੰਗ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। "ਗੁ ਮ ਰੇ ਸਾ, ਰੇ ਨ਼ੀ ਸਾ, ਮ ਗੁ ਮ, ਧ ਨੁ਼ੀ ਪ, ਮ ਧ ਨੁ਼ੀ ਰੇਂ, ਨੁ਼ੀ ਸਾਂ ਨੁ਼ੀ ਪ," ਆਦਿਕ ਸੁਰ ਸੰਗਤੀਆਂ ਨਾਲ ਇਹ ਰਾਗ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਦਾ ਸਰੂਪ ਸਹੀ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਗਾਉਣ ਨਾਲ ਹੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ "ਮ-ਧ," ਦੀ ਸੰਗਤ ਸੁੰਦਰ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਮੱਧ ਰਾਤਰੀ ਦਾ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ ਰੇ ਗੁ ਮ, ਪ ਧ ਨੁ਼ੀ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਨੁ਼ੀ ਧ ਪ, ਮ ਗੁ ਰੇ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਸਾ, ਨ਼ੀ ਰੇ ਸਾ, ਮ ਗੁ ਮ ਗੁ, ਮ ਪ, ਧ ਮ, ਨੁ਼ੀ ਪ, ਮ ਗੁ ਮ ਗੁ ਮ ਰੇ, ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਰੇ ਨ਼ੀ ਸਾ, ਮ ਗੁ ਮ ਰੇ ਸਾ, ਪ ਮ ਪ, ਧ ਮ ਗੁ, ਮ-ਰੇਸਾ।
2. ਮ ਗੁ ਮ, ਨੁ਼ੀ ਪ, ਮ, ਨੁ਼ੀ ਧ ਨੁ਼ੀ ਧ ਨੁ਼ੀ ਪ, ਮ ਪ ਧ ਮ, ਨੁ਼ੀ ਸਾਂ, ਰੇਂ ਨੁ਼ੀ ਸਾਂ, ਨੁ਼ੀ ਪ, ਮ ਧ ਨੁ਼ੀ-ਰੇਂ ਨੁ਼ੀ ਸਾਂ, ਨੁ਼ੀ ਪ, ਧ ਮ, ਮ ਪ, ਮ ਗੁ ਮ ਰੇ ਸਾ।
3. ਪ ਮ, ਪ ਧ ਮ ਗੁ, ਮ ਪ, ਮ ਗੁ ਮ, ਰੇ ਸਾ, ਰੇ ਨ਼ੀ ਸਾ, ਮ ਗੁ ਮ, ਰੇ ਸਾ, ਮ ਗੁ ਮ, ਨੁ਼ੀ ਧ ਨੁ਼ੀ ਧ ਨੁ਼ੀ ਧ ਨ਼ੀ ਪ, ਨੁ਼ੀ ਧ ਨੁ਼ੀ ਸਾਂ, ਰੇਂ ਸਾਂ, ਸਾਂ, ਧ ਨੁ਼ੀ ਪ, ਮ, ਪ ਧ ਮ, ਨੁ਼ੀ ਧ ਨੀ ਸਾਂ, ਸਾਂ, ਰੇਂ ਨੁ਼ੀ ਸਾਂ, ਪ ਨੁ਼ੀ ਪ, ਮ ਧ ਧ, ਨੁ਼ੀ ਪ, ਧ ਨੁ਼ੀ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਧ ਮ, ਪ ਧ ਮ, ਰੇ-ਸਾ।
4. ਨ਼ੀ, ਰੇ ਸਾ, ਮ ਗੁ ਮ ਪ, ਧ ਮ, ਪ ਧ, ਮ ਗੁ ਮ ਗੁ, ਮ, ਪ, ਮ ਗੁ ਮ ਗੁ ਮ, ਰੇ ਸਾ।
5. ਮ ਧ ਨੁ਼ੀ ਧ, ਨੁ਼ੀ ਪ, ਧ ਨੁ਼ੀ ਰੇਂ-ਸਾਂ, ਨੁ਼ੀ ਧ, ਮ ਪ, ਧ, ਮ ਗੁ ਮ ਗੁ, ਗੁ ਮ ਪ, ਗੁ ਮ ਰੇ ਸਾ।
6. ਮ ਪ ਸਾਂ, ਨੁ਼ੀ ਸਾਂ, ਸਾਂ ਨੁ਼ੀ ਸਾਂ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਨੁ਼ੀ ਸਾਂ ਨੁ਼ੀ ਪ, ਮ ਧ, ਨੁ਼ੀ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਨੁ਼ੀ ਪ ਧ ਮ, ਮ ਪ, ਨੁ਼ੀ ਧ ਨੁ਼ੀ ਸਾਂ, ਮਂ ਗੁਂ, ਗੁਂ ਮਂ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਨੁ਼ੀ ਸਾਂ, ਨੁ਼ੀ ਪ, ਮ ਧ ਨੁ਼ੀ ਸਾਂ ਨੁ਼ੀ ਪ, ਧ ਮ, ਪ ਧ, ਮ ਗੁ, ਮ ਗੁ, ਮ ਗੁ ਮ, ਨੁ਼ੀ ਪ, ਮ, ਪ ਧ, ਮ ਗੁ ਮ ਗੁ ਮ, ਪ, ਮਗੁ ਮਗੁ ਮਰੇ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਸਾ ਨ਼ੀ ਪ਼, ਨ਼ੀ ਧ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1303)

ਜੀਅ ਪ੍ਰਾਨ ਮਾਨ ਦਾਤਾ ॥ ਹਰਿ ਬਿਸਰਤੇ ਹੀ ਹਾਨਿ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਗੋਬਿੰਦ ਤਿਆਗਿ ਆਨ ਲਾਗਹਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੋ ਡਾਰਿ ਭੂਮਿ ਪਾਗਹਿ ॥ ਬਿਖੈ ਰਸ ਸਿਉ ਆਸਕਤ ਮੂੜੇ, ਕਾਹੇ ਸੁਖ ਮਾਨਿ ॥੧॥ ਕਾਮਿ ਕ੍ਰੋਧਿ ਲੋਭਿ ਬਿਆਪਿਓ ਜਨਮ ਹੀ ਕੀ ਖਾਨਿ ॥ ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ ਸਰਨਿ ਆਇਓ ਉਧਰੁ ਨਾਨਕ ਜਾਨਿ ॥੨॥

ਰਾਗ ਕੌਸੀ ਕਾਨੜਾ (ਬਾਗੇ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗ)

ਇਕ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	11	12	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਸਰਗਮ	ਨ਼ੀਪਧਮ	ਪਨ਼ੀ	ਮਪਮਗੁ	ਮਗੁਮ	ਮਪਮਗੁ	ਮਰੇਸਾ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾਮਗੁ	ਮਗੁਮਧ	ਨ਼ੀਰੇਂਨ਼ੀਸਾਂ	ਨ਼ੀਪਗੁਮ	ਸਾਰੇਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਜੀSSS	ਅS	ਪ੍ਰਾSSS	SSS	SSSS	ਨSS	ਮਾS	SSSS	ਨSSS	ਦਾSSS	SSSS	ਤਾSS
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	4		x		0		2		0		3	

ਅੰਤਰਾ

	ਨ਼ੀਮਪਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂਨ਼ੀਸਾਂਰੇਂ	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਨ਼ੀਪ	ਮਪਨ਼ੀਸਾਂ	ਮਗੁਮਰੇ	ਨ਼ੀਸਾਂਮਧੁ	ਨ਼ੀਰੇਂਨ਼ੀਸਾਂ	ਪਧਮਪ	ਗੁਮਰੇਸਾ
	ਹSSS	ਰਿ	ਬਿ	ਸSSS	ਰS	ਤੇS	ਹੀSSS	SSSS	SSSS	ਹਾSSS	SSSS	ਨਿSSS
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	4		x		0		2		0		3	

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੬ (ਪੰਨਾ 1304)

ਜਗਤ ਉਧਾਰਨ ਨਾਮ ਪ੍ਰਿਅ ਤੇਰੈ ॥ ਨਵ ਨਿਧਿ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਹਰਿ ਕੇਰੈ ॥
ਹਰਿ ਰੰਗ ਰੰਗ ਰੰਗ ਅਨੂਪੇਰੈ ॥ ਕਾਹੇ ਰੇ ਮਨ ਮੋਹਿ ਮਗਨੇਰੈ ॥
ਨੈਨਹੁ ਦੇਖੁ ਸਾਧ ਦਰਸੇਰੈ ॥ ਸੋ ਪਾਵੈ ਜਿਸੁ ਲਿਖਤੁ ਲਿਲੇਰੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਸੇਵਉ ਸਾਧ ਸੰਤ ਚਰਨੇਰੈ ॥ ਬਾਂਛਉ ਧੂਰਿ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰੇਰੈ ॥
ਅਠਸਠਿ ਮਜਨੁ ਮੈਲੁ ਕਟੇਰੈ ॥ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਧਿਆਵਹੁ ਮੁਖੁ ਨਹੀ ਮੋਰੈ ॥
ਕਿਛੁ ਸੰਗਿ ਨ ਚਾਲੈ ਲਾਖ ਕਰੋਰੈ ॥ ਪ੍ਰਭ ਜੀ ਕੋ ਨਾਮੁ ਅੰਤਿ ਪੁਕਰੋਰੈ ॥੧॥
ਮਨਸਾ ਮਾਨਿ ਏਕ ਨਿਰੰਕੇਰੈ ॥ ਸਗਲ ਤਿਆਗਹੁ ਭਾਉ ਦੂਜੇਰੈ ॥
ਕਵਨ ਕਹਾਂ ਹਉ ਗੁਨ ਪ੍ਰਿਅ ਤੇਰੈ ॥ ਬਰਨਿ ਨ ਸਾਕਉ ਏਕ ਟੁਲੇਰੈ ॥
ਦਰਸਨ ਪਿਆਸ ਬਹੁਤੁ ਮਨਿ ਮੇਰੈ ॥ ਮਿਲੁ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜਗਤ ਗੁਰ ਕੇਰੈ ॥੨॥

ਰਾਗ ਕੌਸੀ ਕਾਨੜਾ (ਬਾਗੇ ਸ੍ਰੀ ਅੰਗ)

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਨ਼ੀ	—	ਪ	—	ਪ	ਨ਼ੀਮ	ਪ	—	ਮਗੁ	ਮਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਨੈ	ऽ	ਨਹੁ	ऽ	ਦੇ	ऽऽ	ਖੁ	ऽ	ਸਾऽ	ਧੁऽ	ਦ	ਰ	ਸੇ	ऽ	ਰੈ	ऽ
	ਸਾ	ਰੇਨ਼ੀ	ਸਾ	ਮਗੁ	ਮ	ਧ	ਨ਼ੀ	ਰੇਂ	ਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਮ	ਨ਼ੀਨ਼ੀ	ਪਮ	ਗੁਮ
	ਸੋ	ऽऽ	ਪਾ	ऽऽ	ਵੈ	ऽ	ਜਿ	ਸੁ	ਲਿ	ਖ	ਤੁ	ਲਿ	ਲੇ	ऽऽ	ਰੈऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਨ਼ੀਮ	ਮ	ਪ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਮੰਗੁੰ	ਮੰ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	—
	ਜऽ	ਗ	ਤ	ਉ	ਧਾ	ऽ	ਰ	ਨ	ਨਾ	ਮ	ਪ੍ਰਿ	ਅऽ	ਤੇ	ऽ	ਰੈ	ऽ
	ਰੇਂ	ਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀਪ	ਮਧ	ਨ਼ੀਰੇਂ	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਨ਼ੀਪ	ਨ਼ੀਪ	ਮਪ	ਗੁਮ	ਪਨ਼ੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਪਮ	ਰੇਸਾ
	ਨ	ਵ	ਨਿ	ਧਿऽ	ਨਾऽ	ऽऽ	ਮੁऽ	ਨਿऽ	ਧਾऽ	ਨੁऽ	ਹऽ	ਰਿऽ	ਕੇऽ	ऽऽ	ਰੈऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕ਼ੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਭਾਨਾਂ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
1	ਸਾ'ਰੇ	ਨ਼ੀਸਾ	ਮਗੁ	ਮਰੇ	ਸਾ'ਪ	ਮਪ	ਧਮ	ਗੁਮ	ਨ਼ੀਪ	ਮਨ਼ੀ	ਧਨ਼ੀ	ਮਪ	ਮਗੁ	ਮਰੇ	ਸਾ'ਰੇ	ਨ਼ੀਸਾ
2	ਨ਼ੀਰੇ	ਸਾਮ	ਗੁਮ	ਪਧ	ਮਪ	ਧਮ	ਗੁਮ	ਪਮ	ਗੁਮ	ਧਨ਼ੀ	ਪਧ	ਨ਼ੀਰੇਂ	ਸਾਂ'ਨ਼ੀ	ਪਮ	ਪਧ	ਮਗੁ
	ਗੁਮ	ਪਗੁ	ਮਰੇ	ਸਾ	ਪਧ	ਮਗੁ	ਗੁਮ	ਪਗੁ	ਮਰੇ	ਸਾ	ਪਧ	ਮਗੁ	ਗਮ	ਪਗੁ	ਮਰੇ	ਸਾ
3	ਪਮ	ਪਧ	ਮਗੁ	ਮਪ	ਮਗੁ	ਮਰੇ	ਸਾ'ਰੇ	ਨ਼ੀਸਾ	ਮਗੁ	ਮਪ	ਧਪ	ਨ਼ੀਧ	ਨੀਸਾਂ	ਸਾਂ'ਰੇਂ	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਪਨ਼ੀ
	ਪਮ	ਧਨ਼ੀ	ਪਧ	ਨ਼ੀਰੇਂ	ਸਾਂ'ਧ	ਮਪ	ਧਮ	ਪਧ	ਨ਼ੀਧ	ਨ਼ੀਪ	ਮਪ	ਧਮ	ਗੁਮ	ਪਗੁ	ਮਰੇ	ਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਰਾਗ ਰੇਵਤੀ ਕਾਨੜਾ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਕਾਫੀ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ, ਨਿਸ਼ਾਦ ਕੋਮਲ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਪੰਚਮ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹਨ। ਜਾਤੀ ਔੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਕਾਨੜੇ ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਸੁਰ 'ਤੇ ਅੰਦੋਲਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ "ਸਾਂ, ਨ਼ੀ ਧ ਨ਼ੀ ਪ, ਧ ਨ਼ੀ ਪ ਮ ਪ, ਮਗੁ—ਮਰੇ—ਸਾ," ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਾਨੜੇ ਦਾ ਰੂਪ, ਅਤੇ "ਸਾ ਰੇ ਮ ਪ, ਰੇ ਮ ਪ ਧ ਮ ਪ, ਧ ਧ ਪ ਮ ਪ," ਅਤੇ "ਪ ਧ ਮ ਪ ਸਾਂ," ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਆਰੋਹੀ ਵਿਚ ਦੇਸੀ ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ "ਸਾਂ, ਧ ਨ਼ੀ ਪ, ਨ਼ੀ ਧ ਨ਼ੀ ਪ, ਮ ਪ, ਮਗੁ—ਮਗੁ—ਮਰੇ-ਸਾ," ਸੁਰ ਸਮੂਹ ਦੇਸੀ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਸ਼ੁਧ ਧੈਵਤ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਅਤੇ ਦੇਸੀ ਅੰਗ ਦਾ ਆਰੋਹ ਨਾਇਕੀ ਅਤੇ ਸੂਹੇ ਤੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਵੱਖਰਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਚਲਨ ਬਹੁਤ ਹੀ ਗਮਕ ਸਾਹਿਤ ਹੈ। ਦੇਸੀ ਦਾ "ਸਾ-ਪ" ਅਤੇ ਕਾਨੜੇ ਦਾ "ਰੇ-ਪ" ਇਸ ਵਿਚ ਬਿਲਕੁਲ ਵਰਜਿਤ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ, ਰੇ ਮ ਪ ਧ ਮ ਪ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ, ਧ ਨ਼ੀ ਪ, ਮ ਪ, ਮਗੁ, ਮਗੁ, ਮ ਰੇ-ਸਾ।
ਪਕੜ—ਰੇ ਮ ਪ, ਧ ਮ ਪ, ਸਾਂ-ਧ ਨ਼ੀ ਪ, ਮ ਪ ਗੁ—ਮ ਰੇ-ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਰੇ ਸਾ, ਰੇ ਨ਼ੀ ਸਾ, ਰੇ ਮ ਪ, ਮਗੁ—ਮਗੁ—ਮਰੇ—ਸਾ।
2. ਸਾ, ਰੇ ਨ਼ੀ ਸਾ, ਰੇ ਮ ਪ, ਰੇ ਮ ਪ ਧ ਮ ਪ, ਧ ਧ ਪ ਮ ਪ, ਪ ਗੁ—, ਮ ਪ ਗੁ, —ਰੇ ਮ ਪ ਗੁ—, ਮ ਰੇ—ਸਾ।
3. ਰੇ ਮ ਪ, ਰੇ ਮ ਪ ਧ ਮ ਪ, ਨ਼ੀ ਮ ਪ, ਧ ਨ਼ੀ ਮ ਪ, ਸਾਂ, ਧ ਨ਼ੀ-ਪ, ਮ ਪ ਗੁ—ਮ ਰੇ-ਸਾ।
4. ਰੇ ਮ ਪ ਧ ਮ ਪ ਸਾਂ, ਰੇਂਸਾਂ, ਮ ਪ ਸਾਂ-ਰੇਂ-ਸਾਂ, ਗੁਂ-ਮਂ ਰੇਂ-ਸਾਂ, ਰੇਂ ਨ਼ੀ ਸਾਂ, ਧ ਨ਼ੀ ਪ, ਮ ਪ ਸਾਂ—ਧ ਨ਼ੀ ਪ, ਮ ਪ ਨ਼ੀ—ਪ, ਮ ਨ਼ੀ ਪ, ਧ ਧ ਪ ਮ ਪ, ਮ ਪ ਗੁ—ਮ ਪ ਮ ਗੁ, ਪ ਗੁ, ਮ ਰੇ-ਸਾ, ਨ਼ੀ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੩ (ਪੰਨਾ 1300)

ਕਥੀਐ ਸੰਤਸੰਗਿ ਪ੍ਰਭ ਗਿਆਨੁ ॥
ਪੂਰਨ ਪਰਮ ਜੋਤਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਿਮਰਤ ਪਾਈਐ ਮਾਨੁ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਆਵਤ ਜਾਤ ਰਹੇ ਸ੍ਰਮ ਨਾਸੇ ਸਿਮਰਤ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ॥
ਪਤਿਤ ਪੁਨੀਤ ਹੋਹਿ ਖਿਨ ਭੀਤਰਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੈ ਰੰਗਿ ॥੧॥
ਜੋ ਜੋ ਕਥੈ ਸੁਨੈ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨੁ ਤਾ ਕੀ ਦੁਰਮਤਿ ਨਾਸ ॥
ਸਗਲ ਮਨੋਰਥ ਪਾਵੈ ਨਾਨਕ ਪੂਰਨ ਹੋਵੈ ਆਸ ॥੨॥

ਰਾਗ ਰੇਵਤੀ ਕਾਨੜਾ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਰੇ	ਮ	ਪ	ਧ	ਮ	ਪ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਧ	ਨੁੀ	ਪ	ਗੁ	ਮ	—	ਰੇ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਕ	ਥੀ	ਐ	ऽ	ਸੰ	ऽ	ਤ	ਸੰ	ऽ	ਗਿ	ਪ੍ਰ	ਭ	ਗਿਆ	ऽ	ਨੁ	ऽ
	ਰੇ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਸਾ	ਰੇ	ਮ	ਪ	ਗੁ	—	ਮ	ਰ਼ੇ	ਸਾ	ਧ਼	ਨ਼ੀ	ਪ਼	ਪ਼
	ਪੂ	ऽ	ਰ	ਨ	ਪ	ਰ	ਮ	ਜੋ	ऽ	ਤਿ	ਪ਼	ਰ	ਮੇ	ऽ	ਸੁ	ਰ
	ਮ਼	ਪ਼	ਸਾ	ਸਾ	ਰੇ	—	ਸਾ	—	ਮਗੁ	—	ਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ
	ਸਿ	ਮ	ਰ	ਤ	ਪਾ	ऽ	ਈਐ	ऽ	ਮਾऽ	ऽ	ऽ	ऽ	ऽ	ऽ	ਨੁ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
	ਮ	ਪ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਗੁਂ	ਗੁਂ	ਗੁਂ	ਮਂ	ਰੇਂ	—	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਆ	ऽ	ਵ	ਤ	ਜਾ	ऽ	ਤ	ਰ	ਹੇ	ऽ	ਸ੍ਰ	ਮ	ਨਾ	ऽ	ਸੇ	ऽ
	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਨੁੀ	ਸਾਂ	ਧ	ਨੁੀ	ਮ	ਪ	ਮਗੁ	ਗੁ	ਗੁ	ਮ	ਮਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ
	ਸਿ	ਮ	ਰ	ਤ	ਸਾ	ऽ	ਧੂ	ऽ	ਸੰऽ	ऽ	ऽ	ऽ	ਗਿऽ	ऽ	ऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1299)

ਭਗਤਿ ਭਗਤਨ ਹੂੰ ਬਨਿ ਆਈ ॥
ਤਨ ਮਨ ਗਲਤ ਭਏ ਠਾਕੁਰ ਸਿਉ ਆਪਨ ਲੀਏ ਮਿਲਾਈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਗਾਵਨਹਾਰੀ ਗਾਵੈ ਗੀਤ ॥ ਤੇ ਉਧਰੇ ਬਸੇ ਜਿਹ ਚੀਤ ॥੧॥
ਪੇਖੇ ਬਿੰਜਨ ਪਰੋਸਨਹਾਰੈ ॥ ਜਿਹ ਭੋਜਨੁ ਕੀਨੋ ਤੇ ਤ੍ਰਿਪਤਾਰੈ ॥੨॥
ਅਨਿਕ ਸ੍ਵਾਂਗ ਕਾਛੇ ਭੇਖਧਾਰੀ ॥ ਜੈਸੋ ਸਾ ਤੈਸੋ ਦ੍ਰਿਸਟਾਰੀ ॥੩॥
ਕਹਨ ਕਹਾਵਨ ਸਗਲ ਜੰਜਾਰ ॥ ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਸਚੁ ਕਰਣੀ ਸਾਰ ॥੪॥

ਰਾਗ ਰੇਵਤੀ ਕਾਨੜਾ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਰੇਮ	ਪਧ	ਪਧ	ਮਪ	ਗੁਮ	ਰੇਗੁ	ਸਾ	ਰੇ	ਮਗੁ	ਮਗੁ	ਮਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	—
ਸ਼ਬਦ	ਭਙ	ਗਙ	ਤਿਙ	ਙਙ	ਭਙ	ਗਙ	ਤ	ਨ	ਹੂੰਙ	ਙਙ	ਬਙ	ਨਿ	ਆ	ਙ	ਈ	ਙ
	ਰੇ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਸਾ	ਰੇ	ਪ	ਗੁ	ਗੁ	ਰੇ	ਮ	ਪ	ਪ	ਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ
	ਤ	ਨ	ਮ	ਨ	ਗ	ਲ	ਤ	ਭ	ਏ	ਙ	ਠਾ	ਙ	ਕੁ	ਰ	ਸਿ	ਉ
	ਮ੍	ਪ੍	ਸਾ	ਸਾ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	ਰੇ	ਗੁ	ਗੁ	ਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ
	ਆ	ਙ	ਪ	ਨ	ਲੀ	ਙ	ਏ	ਮਿ	ਲਾ	ਙ	ਙ	ਙ	ਙ	ਙ	ਈ	ਙ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਮ	ਪ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਧ	ਨੀ	ਪ	ਪ
	ਗਾ	ਙ	ਵ	ਨ	ਹਾ	ਙ	ਰੀ	ਙ	ਗਾ	ਙ	ਵੈ	ਙ	ਗੀ	ਙ	ਤ	ਙ
	ਰੇ	ਮ	ਪ	ਸਾਂ	ਧ	ਨੀ	ਪ	—	ਗੁ	ਗੁ	ਗੁ	ਮ	ਰੇ	—	ਸਾ	ਸਾ
	ਤੇ	ਙ	ਉ	ਧ	ਰੇ	ਙ	ਙ	ਙ	ਬ	ਸੇ	ਜਿ	ਹ	ਚੀ	ਙ	ਤ	ਙ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਭਾਨਾਂ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
1	ਸਾਰੇ	ਮਪ	ਧਮ	ਪਧ	ਪਮ	ਪਗੁ	ਮਪ	ਗੁਰੇ	ਮਪ	ਗੁਮ	ਰੇਮ	ਪਧ	ਨੀਪ	ਧਮ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ
2	ਰੇਮ	ਪਰੇ	ਮਪ	ਧਮ	ਪਨੀ	ਮਪ	ਧਨੀ	ਮਪ	ਸਾਂਧ	ਨੀਪ	ਮਪ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ	ਰੇਮ	ਪਧ	ਮਪ
	ਸਾਂਰੇਂ	ਸਾਂਮਂ	ਗੁਂਮਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਧਨੀ	ਪਮ	ਪਸਾਂ	ਧਨੀ	ਪਮ	ਪਨੀ	ਪਮ	ਨੀਪ	ਮਪ	ਮਗੁ	ਮਰੇ	ਸਾ
3	ਰੇਮ	ਪਧ	ਮਪ	ਧਪ	ਸਾਂਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਨੀਸਾਂ	ਮਪ	ਸਾਂਧ	ਨੀਪ	ਮਪ	ਨੀਪ	ਮਨੀ	ਪਧ	ਮਪ
	ਗੁਮ	ਪਗੁ	ਮਰੇ	ਸਾਮ	ਰੇਮ	ਪਪ	ਮਪ	ਸਾਂ	ਗੁਂਮਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਰੇਂਨੀ	ਸਾਂ	ਧਨੀ	ਪਮ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਰਾਗ ਨਾਇਕੀ ਕਾਨੜਾ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਕਾਫੀ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ, ਨਿਸ਼ਾਦ ਸੁਰ ਕੋਮਲ, ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਧੈਵਤ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹੈ। ਜਾਤੀ ਛਾੜਵ-ਛਾੜਵ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਪੰਚਮ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਕਾਨੜੇ ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ। ਕਾਨੜੇ ਅਤੇ ਨਾਇਕੀ ਵਿਚ ਮੁਖ ਅੰਤਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਧੈਵਤ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਦੀ ਕਦੀ ਵਿਵਾਦੀ ਸੁਰ ਦੇ ਨਾਤੇ ਕੋਮਲ ਧੈਵਤ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਦੇ ਹਨ; ਪਰ ਕੋਮਲ ਧੈਵਤ ਜਦ ਵੀ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ, ਕੋਮਲ ਨਿਸ਼ਾਦ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੀ ਕਿਸੀ ਘਰਾਣੇ ਵਿਚ ਸ਼ੁਧ ਧੈਵਤ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਸੂਹਾ ਅਤੇ ਸਾਰੰਗ ਦੇ ਮੇਲ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪੂਰਵਾਂਗ ਵਿਚ ਸੂਹਾ ਅਤੇ ਉਤਰਾਂਗ ਵਿਚ ਸਾਰੰਗ ਦੇ ਸੁਰ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ "ਸਾ, ਮਗੁ ਮਪ, ਨੁੀ ਮ ਪ ਸਾਂ, ਸਾਂ ਪਨੁੀ ਪ," ਆਦਿਕ। ਇਹ ਰਾਗ ਦਰਬਾਰੀ ਕਾਨੜੇ ਦੇ ਅੰਗ ਨਾਲ ਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਗਾਉਣ ਸਮੇਂ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੀ ਧੈਵਤ ਸੁਰ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਖ਼ਾਸ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧੈਵਤ ਸੁਰ ਨਾ ਲੱਗੇ। ਰਾਗ ਸੂਹੇ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ "ਸਾ ਰੇ ਪ ਮਗੁ ਮਗੁ," ਆਦਿਕ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਸੁਰ ਲੈਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਮੱਧਮ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਲਗਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਰਿਸ਼ਭ ਅਤੇ ਪੰਚਮੁ ਦੀ ਸੰਗਤੀ ਰਾਗ ਵਾਚਕ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ ਰੇ ਗੁ ਮ, ਪ ਨੁੀ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਨੁੀ ਪ ਮ, ਗੁ ਮ ਰੇ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਮ ਗੁ ਮ, ਨੁੀ ਪ, ਨੁੀ ਮ ਪ, ਮ ਗੁ ਮ ਰੇ ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਰੇ ਨੁੀ ਸਾ, ਰੇ ਪ, ਮ ਪ, ਮਗੁ ਮਗੁ ਮ, ਸਾ ਰੇ ਸਾ।
2. ਮ ਮ ਪ, ਮ ਪ ਨੁੀ ਪ, ਮਗੁ ਮਗੁ ਮ ਪ, ਮਗੁ ਮਗੁ ਮਰੇ ਸਾ।
3. ਮ ਪ, ਸਾਂ ਨੁੀ ਪ, ਨੁੀ ਪ, ਰੇਂ ਨੁੀ ਸਾਂ, ਮ ਪ ਨੁੀ ਪ, ਨੁੀ ਮ ਪ, ਨੁੀ ਮ ਪ, ਨੁੀ ਮ ਪ, ਮਗੁ ਮਗੁ, ਮ ਪ, ਮਗੁ ਮਰੇ ਸਾ।
4. ਮ ਪ, ਪ ਨੁੀ, ਪ ਸਾਂ, ਸਾਂ, ਸਾਂ ਰੇਂ ਨੁੀ ਸਾਂ, ਨੁੀ ਪ ਮ, ਪ ਸਾਂ ਨੁੀਪ ਨੁੀਪ ਮ, ਪ ਨੁੀ ਸਾਂ, ਰੇਂਨੁੀ ਸਾਂ, ਪ ਨੁੀ ਪ, ਮ ਪ ਨੁੀ ਮ ਪ, ਮਗੁ ਮਗੁ, ਮ ਰੇ ਸਾ।
5. ਮ ਪ ਨੁੀ ਸਾਂ, ਰੇਂ ਸਾਂ, ਰੇਂ ਨੁੀ ਸਾਂ, ਪ ਨੁੀ ਸਾਂ, ਰੇਂ ਨੁੀ ਸਾਂ ਨੁੀ ਪ ਨੁੀ ਪ, ਮਂ ਗੁਂ ਮਂ ਗੁਂ ਮਂ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਰੇਂ ਨੁੀ ਸਾਂ, ਨੁੀ ਪ ਨੁੀ ਪ, ਮ ਪ ਸਾਂ, ਮ ਪ, ਨੁੀ ਮ ਪ, ਮਗੁ ਮਗੁ ਮਪ, ਗੁਮ ਰੇਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1301)

ਕੁਚਿਲ ਕਠੋਰ ਕਪਟ ਕਾਮੀ ॥ ਜਿਉ ਜਾਨਹਿ ਤਿਉ ਤਾਰਿ ਸੁਆਮੀ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਤੂ ਸਮਰਥੁ ਸਰਨਿ ਜੋਗੁ ਤੂ ਰਾਖਹਿ ਅਪਨੀ ਕਲ ਧਾਰਿ ॥੧॥
ਜਾਪ ਤਾਪ ਨੇਮ ਸੁਚਿ ਸੰਜਮ ਨਾਹੀ ਇਨ ਬਿਧੇ ਛੁਟਕਾਰ ॥
ਗਰਤ ਘੋਰ ਅੰਧ ਤੇ ਕਾਢਹੁ ਪ੍ਰਭ ਨਾਨਕ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਰਿ ॥੨॥

ਰਾਗ ਨਾਇਕੀ ਕਾਨੜਾ

ਤਾਲ ਯਕਾ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਸਾਨ਼ੀ	ਸਾ	ਰੇ	ਸਾਰੇ	ਰੇਪ	ਪ	ਮਪ	ਨ਼ੀਨ਼ੀ	ਮਗੁ	ਮਗੁ	ਮ	ਰੇਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਕੁਚਿ	ਲ	ਕ	ਠੋਙ	ਙਙ	ਰ	ਕਙ	ਪਙ	ਟਙ	ਕਾਙ	ਙ	ਮੀਙ
	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ	ਸਾ	ਰੇ	ਸਾਰੇ	ਮਗੁ	ਮ	ਸਾਰੇ	ਸਾ
	ਜਿਉ	ਜਾ	ਙ	ਨਹਿ	ਤਿਙ	ਉ	ਤਾ	ਙਙ	ਰਿਸੁ	ਆ	ਙਙ	ਮੀ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	3		4		X		0		2		0	

ਅੰਤਰਾ

	ਪ	ਮਪ	ਮਗੁਮਗੁ	ਮ	ਪ	ਪ	ਮਪ	ਮਪ	ਪਨ਼ੀ	ਪ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਤੂ	ਸਙ	ਮਙਙਙ	ਰ	ਙ	ਥੁ	ਸਙ	ਰਙ	ਨਿਙ	ਜੋ	ਙ	ਗੁ
	ਪਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਪ	ਮਪ	ਰੇ	ਮ	ਸਾ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ
	ਤੂਙ	ਰਾ	ਖਹਿ	ਅ	ਪਙ	ਙ	ਨੀ.	ਕ	ਲ	ਧਾ	ਙ	ਰਿਙ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	3		4		X		0		2		0	

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1300)

ਹਰਿ ਕੇ ਚਰਨ ਹਿਰਦੈ ਗਾਇ ॥
ਸੀਤਲਾ ਸੁਖ ਸਾਂਤਿ ਮੂਰਤਿ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਨਿਤ ਧਿਆਇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਸਗਲ ਆਸ ਹੋਤ ਪੂਰਨ ਕੋਟਿ ਜਨਮ ਦੁਖੁ ਜਾਇ ॥੧॥
ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਅਨੇਕ ਕਿਰਿਆ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਸਮਾਇ ॥
ਤਾਪ ਸੰਤਾਪ ਮਿਟੇ ਨਾਨਕ ਬਾਹੁੜਿ ਕਾਲੁ ਨ ਖਾਇ ॥੨॥

ਰਾਗ ਨਾਇਕੀ ਕਾਨੜਾ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਸਾ	ਮਗੁ	ਮ	ਪ	ਪ	ਪ	ਪ	ਪ	ਪਨੁੀ	ਮਗੁ	ਗੁ	ਗੁ	ਮ	ਰੇ	—	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਹ	ਰਿ ऽ	ਕੇ	ऽ	ਚ	ਰ	ਨ	ऽ	ਹਿ ऽ	ਰ ऽ	ਦੈ	ऽ	ਗਾ	ऽ	ਇ	ऽ
	ਸਾ	ਮਗੁ	ਗੁ	ਮ	ਪ	ਮ	ਪ	ਸਾਂ	ਨੁੀ	—	ਪ	ਪ	ਮਪ	ਨੁੀਪ	ਗੁ	ਗੁ
	ਸੀ	ऽऽ	ਤ	ਲਾ	ਸੁ	ऽ	ਖ	ऽ	ਸਾਂ	ऽ	ਤਿ	ऽ	ਮੂ ऽ	ऽऽ	ਰ	ਤਿ
	ਪ	ਰੇਂ	ਨੁੀ	ਸਾਂ	ਨੁੀ	ਧ	ਮਪ	ਨੁੀਨੁੀ	ਪਮ	ਪ	ਮਗੁ	—	ਗੁਮ	ਪਮ	ਰੇਸਾ	ਨੁੀਸਾ
	ਸਿ	ਮ	ਰਿ	ਸਿ	ਮ	ਰਿ	ਨਿ ऽ	ਤ ऽ	ਧਿਆ	ऽ	ऽऽ	ऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਇ ऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਮ	—	ਮ	ਮ	ਪ	ਪ	ਨੁੀ	ਪ	ਨੁੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂਨੁੀ	ਪਨੁੀ	ਸਾਂ	ਨੁੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਸ	ऽ	ਗ	ਲ	ਆ	ऽ	ਸ	ऽ	ਹੋ	ऽ	ऽऽ	ਤ ऽ	ਪੂ	ऽ	ਰ	ਨ
	ਰੇਂਨੁੀ	ਸਾਂ	ਗੁਂ	ਮਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨੁੀ	ਰੇਂ	ਸਾਂਨੁੀ	ਪ	ਪਨੁੀ	ਪਮ	ਗੁਮ	ਪਮ	ਰੇਸਾ	ਨੀਸਾ
	ਕੋ ऽ	ऽ	ਟਿ	ਜ	ਨ	ਮ	ਦੁ	ਖੁ	ਜਾ ऽ	ऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਇ ऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਭਾਨਾਂ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
1	ਸਾਰੇ	ਸਾਸਾ	ਨ਼ੀਪ਼	ਨ਼ੀਸਾ	ਮਗੁ	ਮਮ	ਸਾਰੇ	ਨੁੀਸਾ	ਰੇਮ	ਪਨੁੀ	ਨੁੀਨੁੀ	ਮਪ	ਸਾਂਨੁੀ	ਪਮ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ
2	ਸਾਰੇ	ਰੇਰੇ	ਮਪ	ਪਨੁੀ	ਨੁੀਨੁੀ	ਨੁੀਨੁੀ	ਪਮ	ਪਨੁੀ	ਸਾਂਨੁੀ	ਨੁੀਪ	ਪਮ	ਪਨੁੀ	ਪਮ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ
3	ਸਾਰੇ	ਮਪ	ਨੁੀਪ	ਮਰੇ	ਪਮ	ਗੁਮ	ਨੁੀਪ	ਮਪ	ਸਾਂਨੁੀ	ਪਨੁੀ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੁੀਸਾਂ	ਗੁਂਰੇਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੁੀਪ
	ਮਗੁ	ਮਪ	ਨੁੀਨੁੀ	ਪ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੁੀਪ	ਮਗੁ	ਮਪ	ਨੁੀਨੁੀ	ਪ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੁੀਪ	ਮਗੁ	ਮਪ	ਨੁੀਨੁੀ	ਪ
4	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ	ਰੇਮ	ਪਨੁੀ	ਪਮ	ਪ	ਨੁੀਪ	ਮਪ	ਮਗੁ	ਮਰੇ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ	ਨੁੀਪ	ਮਪ	ਮਗੁ	ਮਰੇ
	ਪਮ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ	ਨੁੀਪ	ਮਪ	ਮਗੁ	ਮਰੇ	ਪਮ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ	ਪਮ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾਂ
5	ਸਾਸਾ	ਸਾਸਾ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ	ਪਪ	ਮਗੁ	ਮਰੇ	ਸਾ	ਨੁੀਨੁੀ	ਨੁੀਪ	ਮ	ਮਮ	ਮਪ	-ਪ	ਸਾਂਨੁੀ	ਸਾਂ
	ਪਨੁੀ	ਪ	ਮਪ	ਨੁੀਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੁੀਸਾਂ	ਨੁੀਪ	ਮਪ	ਮਪ	ਨੁੀਸਾਂ	ਨੁੀਪ	ਮਗੁ	ਮਰੇ	ਸਾ	ਮਪ	ਨੁੀਸਾਂ
	ਨੁੀਪ	ਮਗੁ	ਮਰੇ	ਸਾ	ਮਪ	ਨੁੀਸਾਂ	ਨੁੀਪ	ਮਗੁ	ਮਰੇ	ਸਾ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਰਾਗ ਸੂਹਾ ਕਾਨੜਾ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਕਾਫੀ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ, ਨਿਸ਼ਾਦ ਸੁਰ ਕੋਮਲ, ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਧੈਵਤ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹੈ। ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਭ ਵਰਜਿਤ ਹੈ। ਜਾਤੀ ਔੜਵ-ਛਾੜਵ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਮੱਧਮ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਕਾਨੜੇ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਕਾਨੜੇ ਅਤੇ ਸਾਰੰਗ ਦੇ ਮੇਲ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੰਗ ਦੇ ਬਾਅਦ ਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਵਿਚ ਸਾਰੰਗ ਦੀ ਛਾਇਆ ਜ਼ਿਆਦਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਇਸ ਦੇ ਪੂਰਵਾਂਗ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਭ ਸੁਰ ਦੁਰਬਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਇਹ ਰਾਗ ਵੱਖਰਾ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਸਕੇ। ਇਸ ਦਾ ਆਰੋਹ "ਸਾ, ਮ ਗੁ, ਮ ਪ," ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੰਗ ਦੀ ਛਾਇਆ ਉਤਰਾਂਗ ਵਿਚ ਹੀ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। "ਨ਼ੀ ਪ" ਸੁਰ ਸੰਗਤੀ ਦੇ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਕਹਿਣ ਨਾਲ ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਧਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਮੱਧਮ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਦੀ ਕਦੀ ਨਿਆਸ ਵੀ ਮੱਧਮ ਸੁਰ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਨਾਇਕੀ ਕਾਨੜੇ ਤੋਂ ਵੀ ਬਚਾ ਕੇ ਗਾਉਣਾ ਬੜੀ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦਿਨ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਨ਼ੀ ਸਾ, ਮ ਗੁ ਮ, ਪ ਨ਼ੀ, ਮ ਪ ਸਾਂ।
ਆਰੋਹ—ਸਾਂ ਨ਼ੀ ਪ ਮ ਪ, ਮ ਗੁ ਮ, ਰੇ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਨ਼ੀ ਸਾ, ਮਗੁ ਮਗੁ ਮ ਪ, ਮਗੁ ਮ ਰੇ ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਨ਼ੀ ਸਾ, ਮ ਗੁ ਮ, ਪ ਮਗੁ, ਮ ਰੇ ਸਾ।
2. ਨ਼ੀ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਪ, ਸਾ, ਪ ਰੇ, ਪ ਮਗੁ, ਮ, ਰੇ ਸਾ।
3. ਸਾ, ਮਗੁ ਮ, ਪ ਸਾਂ, ਨ਼ੀ ਪ, ਮ ਪ ਮ ਗੁ, ਮ ਰੇ ਸਾ।
4. ਨ਼ੀ ਸਾ, ਮਗੁ ਮਗੁ ਮ, ਪ ਨ਼ੀ ਪ ਮ, ਸਾਂ, ਨ਼ੀ ਪ, ਮ ਪ, ਗੁ ਮ, ਪ ਗੁ ਮ, ਰੇ, ਸਾ।
5. ਨ਼ੀ ਸਾ, ਮਗੁ ਮਗੁ, ਮ ਪ ਪ ਮ, ਪ ਮਗੁ ਮਗੁ ਮਨ਼ੀ, ਪਮ, ਮਪ, ਮਗੁ ਮਗੁ ਮਗੁ, ਮ, ਰੇ, ਸਾ।
6. ਮਪ, ਨ਼ੀ ਮ ਪ, ਸਾਂ ਨ਼ੀ ਪ, ਮ ਰੇ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਪ ਮ, ਪਗੁ, ਮਗੁਮ, ਗੁਮਪ, ਗੁ ਮ ਪ ਪ ਸਾਂ, ਨ਼ੀ ਪ ਮ, ਪ ਮਗੁ ਮਗੁ ਮ, ਮ ਪ ਪ ਨ਼ੀ ਪਮ, ਪ ਗੁ, ਮ ਰੇ ਸਾ।
7. ਮ, ਮ ਪ ਨ਼ੀ ਪ ਨ਼ੀ ਸਾਂ, ਸਾਂ, ਸਾਂ ਨ਼ੀ ਨ਼ੀ ਸਾਂ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਨ਼ੀ ਪ ਮ, ਮ ਮ ਪ, ਮ ਗੁ ਗੁ ਮ, ਗੁ ਮ ਪ ਨ਼ੀ ਪ, ਮ ਪ, ਮ ਗੁ, ਗੁ ਮ ਰੇ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਕਾਨੜਾ ਦੀ ਵਾਰ, ਮਹਲਾ 4 (ਪੰਨਾ 1315)

ਹਰਿ ਊਤਮੁ ਹਰਿਆ ਨਾਮੁ ਹੈ ਹਰਿ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰੰਜਨੁ ਮਉਲਾ ॥
ਜੋ ਜਪਦੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਦਿਨਸੁ ਰਾਤਿ ਤਿਨ ਸੇਵੇ ਚਰਨ ਨਿਤ ਕਉਲਾ ॥
ਨਿਤ ਸਾਰਿ ਸਮ੍ਾਲੇ ਸਭ ਜੀਅ ਜੰਤ ਹਰਿ ਵਸੈ ਨਿਕਟਿ ਸਭ ਜਉਲਾ ॥
ਸੋ ਬੂਝੈ ਜਿਸੁ ਆਪਿ ਬੁਝਾਇਸੀ ਜਿਸੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਪ੍ਰਭੁ ਸਉਲਾ ॥
ਸਭਿ ਗਾਵਹੁ ਗੁਣ ਗੋਵਿੰਦ ਹਰੇ, ਗੋਵਿੰਦ ਹਰੇ ਗੋਵਿੰਦ ਹਰੇ ਗੁਣ ਗਾਵਤ ਗੁਣੀ ਸਮਉਲਾ ॥੬॥

ਰਾਗ ਸੂਹਾ ਕਾਨੜਾ

ਧਮਾਰ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	11	12	13	14	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਸਰਗਮ	ਪਨੁੀ	ਪ	ਮਗੁ	ਮ	ਨੁੀਪ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਪਨੁੀ	ਮਪ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂਨੁੀ	ਸਾਂ	—
ਸ਼ਬਦ	ਸਭਿ	ਗਾ	ऽऽ	ਵਹੁ	ਗੁऽ	ਣ	ਗੋ	ऽऽ	ऽऽ	ਵਿੰਦ	ਹ	ਰੇऽ	ऽ	ऽ
	ਪਨੁੀ	ਨੁੀ	ਪ	ਪ	ਮਗੁ	ਮਗੁ	ਮਗੁ	ਮ	—	ਸਾਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	—	—
	ਗੋऽ	ऽ	ਵਿੰ	ਦ	ਹऽ	ਰੇऽ	ऽऽ	ਗੋ	ऽ	ਵਿੰਦ	ਹ	ਰੇ	ऽ	ऽ
	ਮ	ਮ	ਮ	ਮ	ਪ	ਪ	ਪ	ਪਨੁੀ	ਪ	ਪਗੁ	ਮ	ਰੇ	—	ਸਾ
	ਗੁ	ऽ	ऽ	ਣ	ਗਾ	ਵ	ਤ	ਗੁऽ	ਣੀ	ਸऽ	ਮਉ	ਲਾ	ऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	3				X					2		0		

ਅੰਤਰਾ

	ਪਨੁੀ	ਪ	ਮਗੁ	ਮ	ਪਮ	ਪ	ਪ	ਪਨੁੀ	ਪ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	—
	ਸਭਿ	ਗਾ	ऽऽ	ਵਹੁ	ਹऽ	ਰਿ	ਊ	ਤऽ	ਮੁ	ਹ	ਰਿ	ਆ	ऽ	ऽ
	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੁੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂਨੁੀ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂਰੇਂ	ਨੁੀ	ਸਾਂ
	ਨਾ	ਮੁ	ਹੈ	ऽ	ਹਰਿ	ਪੁऽ	ਰ	ਖੁ	ऽ	ਨਿ	ਰੰ	ऽऽ	ਜ	ਨੁ
	ਨੁੀਪ	ਮ	ਨੁੀ	ਪ	ਮਪ	—	ਪ	ਮਗੁ	ਮਗੁ	ਮ	ਮ	ਨੁੀਪ	ਪ	ਪਨੁੀ
	ਮऽ	ਉ	ਲਾ	ऽ	ਜੋऽ	ऽ	ਜ	ਪऽ	ਦੇऽ	ਹ	ਰਿ	ਹऽ	ऽ	ਰਿऽ
	ਨੁੀਮ	ਪ	ਸਾਂ	-ਸਾਂ	ਪਨੁੀ	ਪ	ਪ	ਮਗੁ	ਮਗੁ	ਮ	ਮ	ਸਾਰੇ	ਰੇ	ਸਾ
	ਦਿਨ	ਸੁ	ਰਾ	ऽਤਿ	ਤਿਨ	ਸੇ	ਵੇ	ऽऽ	ਚऽ	ਰਨ	ਨਿਤ	ਕऽ	ਉ	ਲਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	3				X					2		0		

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1301)

ਸਾਜਨਾ ਸੰਤ ਆਉ ਮੇਰੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਆਨਦਾ ਗੁਨ ਗਾਇ ਮੰਗਲ, ਕਸਮਲਾ ਮਿਟਿ ਜਾਹਿ ਪਰੇਰੈ ॥੧॥
ਸੰਤ ਚਰਨ ਧਰਉ ਮਾਥੈ, ਚਾਂਦਨਾ ਗ੍ਰਿਹਿ ਹੋਇ ਅੰਧੇਰੈ ॥੨॥
ਸੰਤ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕਮਲੁ ਬਿਗਸੈ ਗੋਬਿੰਦ ਭਜਉ ਪੇਖਿ ਨੇਰੈ ॥੩॥
ਪ੍ਰਭ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਸੰਤ ਪਾਏ ਵਾਰਿ ਵਾਰਿ ਨਾਨਕ ਉਹ ਬੇਰੈ ॥੪॥

ਰਾਗ ਸੂਹਾ ਕਾਨੜਾ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9 10 11 12	13 14 15 16	1 2 3 4	5 6 7 8
ਸਰਗਮ	ਪਨੀ ਸਾਂਰੇਂ ਸਾਂਨੀ ਪਮ	ਗੁ ਗੁ ਸਾ ਰੇ	ਮਗੁ — ਮ ਨੀਪ	ਮਗੁ ਮ ਸਾਰੇ ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਸਾऽ ऽऽ ਜऽ ਨਾऽ	ਸੰ ऽ ਤ ऽ	ਆऽ ऽ ऽ ਉऽ	ਮੇऽ ऽ ਰੈऽ ऽ
	ਰੇ ਸਾਰੇ ਸਾ ਨੀਸਾ	ਨੀਪ ਨੀ ਪ ਪ	ਮਗੁ ਮਗੁ ਮ ਨੀਪ	ਮਗੁ ਮ ਸਾਰੇ ਸਾ
	ਆ ऽऽ ਨ ऽऽ	ਦਾऽ ऽ ਗੁ ਨ	ਗਾऽ ऽऽ ਇ ऽऽ	ਮੰऽ ऽ ਗऽ ਲ
	ਸਾ ਮ -ਮ ਮਪ	ਮਗੁ ਮਪ ਨੀ ਪ	ਪਨੀ ਸਾਂਰੇਂ ਗੁਂਰੇਂ ਸਾਂ	ਸਾਂਰੇਂ ਨੀਸਾਂ ਪਨੀ ਪ
	ਕ ਸ ऽਮ ਲਾऽ	ऽऽ ऽऽ ਮਿ ਟਿ	ਜਾऽ ऽऽ ਹਿऽ ਪ	ਰੇऽ ऽऽ ਰੈऽ ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0	3	X	2

ਅੰਤਰਾ

	— ਨੀ ਪ ਪ	ਨੀ ਮ ਪ ਪ	ਨੀ ਸਾਂ ਸਾਂ ਸਾਂ	ਰੇਂ ਸਾਂਨੀ ਸਾਂ —
	ऽ ਸੰ ऽ ਤ	ਚ ऽ ਰ ਨ	ਧ ऽ ਰ ਉ	ਮਾ ऽऽ ਥੈ ऽ
	— ਰੇਂ ਸਾਂਨੀ ਸਾਂ	ਪ ਨੀ ਪ ਪ	ਸਾਂਨੀ ਪਨੀ ਸਾਂਰੇਂ ਗੁਂਰੇਂ	ਸਾਂਰੇਂ ਨੀਸਾਂ ਪਨੀ ਪ
	ऽ ਚਾਂ ऽऽ ਦ	ਨਾ ऽ ਗ੍ਰਿ ਹਿ	ਹੋऽ ऽऽ ਇऽ ਅੰऽ	ਧੇऽ ऽऽ ਰੈऽ ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0	3	X	2

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
1	ਸਾਸਾ	ਸਾਸਾ	ਰੇਰੇ	ਰੇਰੇ	ਮਗੁ	ਮਗੁ	ਮੇਮ	ਮਗੁ	ਮਗੁ	ਮਮ	ਰੇਰੇ	ਸਾਸਾ	ਰੇਗੁ	ਸਾਰੇ	ਨੀਸਾ	ਸਾ
2	ਨੀਸਾ	ਸਾਸਾ	ਮਮ	ਮਮ	ਪਮ	ਗੁਮ	ਪਮ	ਮਮ	ਪਨੀ	ਪਪ	ਪਗੁ	ਮਪ	ਸਾਂਨੀ	ਨੀਪ	ਪਮ	ਗੁਮ
	ਗੁਮ	ਗੁਮ	ਸਾਰੇ	ਨੀਸਾ	ਪਮ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ	ਨੀਸਾ	ਪਮ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ	ਨੀਸਾ	ਪਮ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ	ਨੀਸਾ
3	ਸਾਰੇ	ਮਪ	ਨੀਨੀ	ਪਮ	ਨੀਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਪਨੀ	ਨੀਪ	ਮਪ	ਮਪ	ਪਨੀ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੀਪ	ਸਾਂਰੇਂ	ਨੀਸਾਂ
	ਪਨੀ	ਮਪ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ	ਸਾਂਰੇਂ	ਨੀਸਾਂ	ਪਨੀ	ਮਪ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ	ਸਾਂਰੇਂ	ਨੀਸਾਂ	ਪਨੀ	ਮਪ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਰਾਗ ਸੁਘਰਾਈ ਕਾਨੜਾ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਕਾਫੀ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸੁਰ ਕੋਮਲ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਧੈਵਤ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹੈ। ਜਾਤੀ ਛਾੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਕਾਨੜੇ ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ "ਨੀ-ਪ" ਸੁਰ ਸੰਗਤੀ ਵਾਰ ਵਾਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਕਾਨੜੇ ਦੇ ਸਭ ਪ੍ਰਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਪੰਚਮ ਹੈ। ਸੂਹਾ ਕਾਨੜਾ ਅਤੇ ਸੁਘਰਾਈ ਕਾਨੜੇ ਵਿਚ ਮੁਖ ਅੰਤਰ ਧੈਵਤ ਸੁਰ ਦਾ ਹੈ। ਸੂਹੇ ਕਾਨੜੇ ਵਿਚ ਧੈਵਤ ਸੁਰ ਬਿਲਕੁਲ ਵਰਜਿਤ ਹੈ ਪਰ ਸੁਘਰਾਈ ਕਾਨੜੇ ਦੇ ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਧੈਵਤ ਸੁਰ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਰਹਿੰਦਾ ਦੁਰਬਲ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸ਼ਾਹਾਨਾ ਰਾਗ ਦੀ ਛਾਇਆ ਜ਼ਿਆਦਾ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੂਹਾ, ਸੁਘਰਾਈ ਆਦਿਕ ਕਾਨੜੇ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਿਨ ਵੇਲੇ ਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਰਾਤ ਵੇਲੇ ਹੀ ਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਰਾਗ ਸਾਰੰਗ ਅੰਗ ਨਾਲ ਗਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦਿਨ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ ਰੇ ਗੁ ਮ ਪ, ਨੁੀ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਨੁੀ ਧ ਪ, ਮ ਗੁ ਰੇ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਸਾਂ ਨੁੀ ਧ, ਨੁੀ ਨੁੀ ਪ ਮ, ਰੇ ਸਾ, ਰੇ ਮਗੁ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਰੇ ਸਾ, ਨੁੀ ਨੁੀ ਸਾ ਰੇ, ਮ ਗੁ ਮਗੁ, ਗੁ ਮ ਪ, ਰੇ ਸਾ।
2. ਮ ਪ ਧ ਪ, ਮਗੁ ਮਗੁ, ਗੁ ਮ ਰੇ ਸਾ ਰੇ, ਮਗੁ ਮਗੁ ਮ, ਮ ਪ, ਧ ਪ, ਮ ਰੇ ਨੁੀ ਸਾ, ਰੇ, ਗੁ, ਮ ਰੇ ਸਾ, ਨੁੀ ਪ, ਮ ਪ, ਗੁ ਮ ਰੇ ਸਾ।
3. ਸਾ ਰੇ, ਮਗੁ ਮਗੁ ਮਗੁ, ਗੁ ਮ ਪ, ਨੁੀ ਪ, ਰੇਂ ਸਾਂ, ਨੁੀ ਪ ਪ, ਮ ਪ ਧ ਪ, ਮਗੁ ਮਗੁ ਮ, ਪ ਰੇ ਸਾ।
4. ਮ ਪ, ਸਾਂ ਨੁੀ ਸਾਂ, ਸਾਂ ਸਾਂ, ਨੁੀ ਸਾਂ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਸਾਂ ਰੇਂ ਮਂਗੁਂ ਮਂਗੁਂ ਮਂ ਰੇਂ ਸਾਂ।
5. ਸਾਂ ਨੁੀ ਸਾਂ, ਰੇਂ ਸਾਂ, ਨੁੀ ਪ, ਪ ਰੇਂ, ਸਾਂ ਰੇਂ ਨੁੀ ਸਾਂ, ਨੁੀਪ, ਮਪ, ਧਪ, ਮਗੁ ਮਗੁ ਮ, ਸਾ ਰੇ, ਰੇ ਮਗੁ ਮਗੁ ਮ, ਮ, ਪ ਰੇ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1306)

ਵਾਰਿ ਵਾਰਉ ਅਨਿਕ ਡਾਰਉ ॥ ਸੁਖੁ ਪ੍ਰਿਅ ਸੁਹਾਗ ਪਲਕ ਰਾਤ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਕਨਿਕ ਮੰਦਰ ਪਾਟ ਸੇਜ ਸਖੀ ਮੋਹਿ ਨਾਹਿ ਇਨ ਸਿਉ ਤਾਤ ॥੧॥
ਮੁਕਤ ਲਾਲ ਅਨਿਕ ਭੋਗ ਬਿਨੁ ਨਾਮ ਨਾਨਕ ਹਾਤ ॥
ਰੂਖੋ ਭੋਜਨੁ ਭੂਮਿ ਸੈਨ ਸਖੀ ਪ੍ਰਿਅ ਸੰਗਿ ਸੂਖਿ ਬਿਹਾਤ ॥੨॥

ਰਾਗ ਸੁਘਰਾਈ ਕਾਨੜਾ

ਝਪਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਸਰਗਮ	ਧ	ਪ	ਪ	ਪ	ਧ	ਪ	ਮ	ਰੇ	ਨ਼ੀ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਵਾ	ਰਿ	ਵਾ	ਰ	ਉ	ਅਨਿ	ਕ	ਡਾ	ਰਿ	ਉ
	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਮਗੁ	ਗੁ	ਮਗੁ	ਮਗੁ	ਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ
	ਸੁਖੁ	ਪ੍ਰਿਅ	ਸੁS	ਹਾ	ਗS	ਪਲ	ਕ	ਰਾ	S	ਤ
	ਸਾ	ਸਾ	ਮਰੇ	ਮ	ਮ	ਪ	ਪ	ਪਨ਼ੀ	ਮ	ਪ
	ਕਨਿ	ਕ	ਮੰS	ਦ	ਰ	ਪਾ	ਟ	ਸੇਜ	ਸ	ਖੀ
	ਪ	ਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂਰੇਂ	ਸਾਂਰੇਂ	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਸਾਂ	ਪ	ਧਨ਼ੀ	ਪ
	ਮੋ	ਹਿ	ਨਾ	SS	ਹਿS	ਇਨ	ਸਿਉ	ਤਾ	SS	ਤ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		2			0		3		

ਅੰਤਰਾ

	ਮ	ਮ	ਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਮੁਕ	ਤ	ਲਾ	S	ਲ	ਅਨਿ	ਕ	ਭੋ	S	ਗ
	ਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਮਂਰੇਂ	ਮਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਪ
	ਬਿ	ਨੁ	ਨਾS	S	ਮ	ਨਾ	ਨਕ	ਹਾ	S	ਤ
	ਪਧ	ਪਮਪ	ਮਗੁ	ਗੁ	ਮ	ਪ	ਪ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਪ
	ਰੂS	ਖੋSS	ਭੋS	ਜ	ਨੁ	ਭੂ	ਮਿ	ਸੈਨ	ਸ	ਖੀ
	ਪ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	—	ਸਾਂਰੇਂ	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਸਾਂ	ਪ	ਧਪ	ਪ
	ਪ੍ਰਿ	ਅ	ਸੰ	S	ਗਿS	ਸੂS	ਖਿਬਿ	ਹਾ	SS	ਤ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		2			0		3		

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਕਾਨੜੇ ਕੀ ਵਾਰ, ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੪ (ਪੰਨਾ 1314)

ਹਮਰੀ ਜਿਹਬਾ ਏਕ ਪ੍ਰਭ ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਣ ਅਗਮ ਅਥਾਹ ॥
ਹਮ ਕਿਉ ਕਰਿ ਜਪਹ ਇਆਣਿਆ ਹਰਿ ਤੁਮ ਵਡ ਅਗਮ ਅਗਾਹ ॥
ਹਰਿ ਦੇਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਮਤਿ ਊਤਮਾ ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਪਗਿ ਪਾਹ ॥
ਸਤਸੰਗਤਿ ਹਰਿ ਮੇਲਿ ਪ੍ਰਭ ਹਮ ਪਾਪੀ ਸੰਗਿ ਤਰਾਹ ॥
ਜਨ ਨਾਨਕ ਕਉ ਹਰਿ ਬਖਸਿ ਲੈਹੁ ਹਰਿ ਤੁਠੈ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਹ ॥
ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਸੁਣਿ ਬੇਨਤੀ ਹਮ ਪਾਪੀ ਕਿਰਮ ਤਰਾਹ ॥੧॥

ਰਾਗ ਸੁਘਰਾਈ ਕਾਨੜਾ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਪਸਾਂ	—	ਨੀ	ਪ	ਮਗੁ	ਮਗੁ	ਮਰੇ	ਸਾਰੇ	ਮਗੁ	—	ਮ	ਮ	—	ਪਮ	ਪ	—
ਸ਼ਬਦ	ਹਃ	ਮ	ਰੀ	ਃ	ਜਿਃ	ਹਃ	ਬਾਃ	ਃਃ	ਏਃ	ਃ	ਕ	ਃ	ਪ੍ਰ	ਃਃ	ਭ	ਃ
	ਪ	ਰੇਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਪ	ਮ	ਪ	ਮਗੁ	ਮਗੁ	ਮਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	—
	ਹ	ਰਿ	ਕੇ	ਃ	ਗੁ	ਃ	ਣ	ਃ	ਅਃ	ਗਃ	ਮਃ	ਅ	ਥਾ	ਃ	ਹ	ਃ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਮ	ਪ	ਨੀ	ਪ	ਨੀ	—	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਪ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਪ
	ਹ	ਮ	ਕਿ	ਉ	ਕ	ਃ	ਰਿ	ਃ	ਜ	ਪ	ਹ	ਇ	ਆ	ਣਿ	ਆ	ਃ
	ਰੇਂਮਂ	ਮਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	—	ਸਾਂ	—	ਮਗੁ	ਮਗੁ	ਮਰੇ	ਸਾਰੇ	ਮਰੇ	ਸਾਨੀ	ਸਾਰੇ	ਸਾ
	ਹਃ	ਰਿ	ਤੁ	ਮ	ਵ	ਃ	ਡ	ਃ	ਅਃ	ਗਃ	ਮਃ	ਅਃ	ਥਾਃ	ਃਃ	ਹਃ	ਃ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

1	ਸਾਸਾ ਰੇਸਾ ਮਗੁ ਮਗੁ	ਮਮ ਰੇਸਾ ਰੇਮ ਪਨੀ	ਨੀਨੀ ਪਮ ਪਪ ਮਗੁ	ਮਗੁ ਮਗੁ ਮਮ ਰੇਸਾ
2	ਸਾਰੇ ਮਗੁ ਮਗੁ ਮਪ	ਨੀਪ ਨੀਪ ਨੀਪ ਮਪ	ਗੁਮ ਪਨੀ ਨੀਨੀ ਮਪ	ਪਮ ਨੀਪ ਸਾਂਨੀ ਰੇਂਸਾਂ
	ਨੀਸਾਂ ਪਨੀ ਮਪ ਗੁਮ	ਰੇਸਾ ਨੀਸਾਂ ਪਨੀ ਮਪ	ਗੁਮ ਰੇਸਾ ਨੀਸਾਂ ਪਨੀ	ਮਪ ਗੁਮ ਰੇਸਾ ਨੀਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0	3	X	2

ਰਾਗ ਮੁੰਦਰਿਕਾ ਕਾਨੜਾ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਕਾਫੀ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸੁਰ ਕੋਮਲ, ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਪੰਚਮ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਕਾਨੜੇ ਦਾ ਅ-ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਭ, ਅਤੇ ਕੋਮਲ ਗੰਧਾਰ ਵਕਰ ਰੂਪ ਨਾਲ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਭ ਸੁਰ ਉਚਾਰਣ ਸਮੇਂ ਮੱਧਮ ਦਾ ਕਣ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਮਲ ਗੰਧਾਰ ਤੇ ਮੱਧਮ ਵਕਰ ਰੂਪ ਨਾਲ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸਦੇ ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਭ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹੈ। ਜਾਤੀ ਵਕਰ ਛਾੜਵ-ਵਕਰ ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਬਹਾਰ ਅਤੇ ਸ਼ਾਹਾਨੇ ਦੇ ਮੇਲ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਇਕ ਮਿਸ਼ਰਤ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। "ਸਾ-ਮ" ਸੁਰਾਂ ਨਾਲ ਬਹਾਰ ਅਤੇ ਸ਼ੁੱਧ ਧੈਵਤ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨਾਲ ਸ਼ਾਹਾਨਾ ਦੀ ਛਾਇਆ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਆਰੋਹ ਦੇ ਪੂਰਵਾਂਗ ਵਿਚ ਕੇਦਾਰ ਦੀ ਅਤੇ ਉਤਰਾਂਗ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਰਾਗ ਦੀ ਛਾਇਆ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਮੱਧਮ ਦੇ ਸਪਰਸ਼ ਨਾਲ ਜਦੋਂ ਰਿਸ਼ਭ ਦਾ ਉਚਾਰਣ ਕਰ ਕੇ "ਮਰੇ ਮਰੇ, ਸਾ ਮਪ," ਆਦਿਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੁਰ ਸਮੂਹ ਨਾਲ ਅੱਗੇ "ਧ ਨ਼ੀ ਸਾਂ," ਸੁਰ ਜੋੜਨ ਨਾਲ ਅਤੇ ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਤਾਰ ਸ਼ੜਜ ਤੋਂ ਮੱਧਮ ਤਕ ਕਾਫੀ ਦੇ ਸੁਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰ ਕੇ ਅੱਗੇ "ਪ ਧ ਗ਼ੁ ਮ ਰੇ ਸਾ," ਆਦਿਕ ਸੁਰ ਜੋੜਨ ਨਾਲ ਰਾਗ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਆਰੋਹ ਤਕਰੀਬਨ ਦੇਵ ਸ਼ਾਖ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਅੰਤਰ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ ਕਿ ਦੇਵ-ਸ਼ਾਖ ਦੇ ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਸ਼ੜਜ ਤੋਂ ਮੱਧਮ ਤਕ ਜਾਣ ਲਈ ਦੁਬਾਰਾ ਸ਼ੜਜ ਸੁਰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ। ਜਿਵੇਂ "ਸਾ ਮਰੇ ਮ਼ ਪ," ਆਦਿਕ, ਪਰ ਇਸ ਵਿਚ ਦੁਬਾਰਾ ਸ਼ੜਜ 'ਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਆਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ "ਸਾ, ਮਰੇ ਸਾ, ਮ," ਆਦਿਕ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ, ਮਰੇ ਮਰੇ ਸਾ, ਸਾਮ ਪ, ਧ ਨ਼ੀ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਨ਼ੀ ਧ ਪ, ਮ ਪ ਧ, ਮ਼ ਗ਼ੁ ਮ ਰੇ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਮਰੇ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਸਾ ਮ, ਪ ਮ ਪ ਧ, ਮਗ਼ੁ ਮਰੇ ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਨ਼ੀ ਰੇ ਸਾ, ਰੇ ਮਰੇ, ਮਰੇ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਧ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ, ਮਗ਼ੁ ਮਗ਼ੁ ਮਰੇ-ਸਾ।
2. ਸਾ ਮ, ਮ ਪ, ਮ ਪ ਧ, ਮਗ਼ੁ ਮਗ਼ੁ, ਮ ਰੇ ਸਾ, ਸਾ, ਸਾ, ਰੇ ਮ ਰੇ ਮ ਰੇ ਸਾ, ਮ ਪ ਧ, ਮਗ਼ੁ ਮਗ਼ੁ ਮਰੇ ਸਾ।
3. ਮ, ਗ਼ੁਮ, ਨ਼ੀ ਧ, ਨ਼ੀਸਾਂ, ਸਾਂ, ਨ਼ੀ ਸਾਂ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਨ਼ੀ ਧ਼ ਪ, ਮ ਪ ਧ, ਮਗ਼ੁ ਮਗ਼ੁ, ਮਰੇ—ਸਾ।
4. ਗ਼ੁ ਮ ਨ਼ੀ—ਧ ਸਾਂ, ਸਾਂ ਨ਼ੀ ਸਾਂ ਰੇਂ—ਮਂ ਗ਼ੁਂ ਮਂ ਰੇਂ—ਸਾਂ, ਸਾਂ ਨ਼ੀ ਸਾਂ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਨ਼ੀ ਧ ਪ, ਮ ਪ ਧ, ਮਗ਼ੁ ਮ ਗ਼ੁ, ਮਰੇ ਮਰੇ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਸਾ ਰੇਸਾ।
5. ਸਾ ਮ, ਪ ਮ ਪ, ਮ ਪ ਧ, ਮਗ਼ੁ, ਮਗ਼ੁ ਮ ਨ਼ੀ ਧ ਪ, ਧ ਧ ਪ ਮ, ਪਧ, ਮਗ਼ੁ ਮਗ਼ੁ, ਮਰੇ—ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਸਲੋਕ ਸੇਖ ਫਰੀਦ ਜੀ (ਪੰਨਾ 1379)

ਫਰੀਦਾ ਗਲੀਏ ਚਿਕੜੁ ਦੂਰਿ ਘਰੁ ਨਾਲਿ ਪਿਆਰੇ ਨੇਹੁ ॥
ਚਲਾ ਤ ਭਿਜੈ ਕੰਬਲੀ ਰਹਾਂ ਤ ਤੁਟੈ ਨੇਹੁ ॥੨੪॥
ਭਿਜਉ ਸਿਜਉ ਕੰਬਲੀ ਅਲਹ ਵਰਸਉ ਮੇਹੁ ॥
ਜਾਇ ਮਿਲਾ ਤਿਨਾ ਸਜਣਾ ਤੁਟਉ ਨਾਹੀ ਨੇਹੁ ॥੨੫॥

ਰਾਗ ਮੁੰਦਰਿਕਾ ਕਾਨੜਾ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਧ਼ਨ਼ੀ	ਸਾਰੇ	ਸਾ	ਮ	ਮ	ਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ	—	ਰੇ	ਰੇ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਜਾਂऽ	ऽऽ	ਇ	ऽ	ਮਿ	ਲਾ	ਤਿ	ਨਾ	ਸ	ऽ	ऽ	ਜ	ਣਾ	ऽ	ऽ	ऽ
	ਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਪ	ਪ	ਮਪ	ਧ	ਧ	ਗੁ	—	ਮ	ਪਂ	ਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਸਾਂ
	ਤੁ	ऽ	ਟਉ	ऽ	ਨਾ	ऽऽ	ਹੀ	ऽ	ਨੇ	ऽ	ऽ	ऽ	ਹੁ	ऽ	ऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਮ	—	ਮ	ਮ	ਧ	ਪ	ਪ	—	ਧ਼ਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਗੁਂ	ਮਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ
	ਭਿ	ऽ	ਜਉ	ऽ	ਸਿ	ऽ	ਜਉ	ऽ	ਕੰऽ	ऽ	ऽ	ਬ	ਲੀ	ऽ	ऽ	ऽ
	ਸਾ	ਸਾ	ਗੁ	ਗੁ	ਮ	ਮ	ਧ	ਧ	ਗੁ	—	ਮ	ਪ	ਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ
	ਅ	ऽ	ਲ	ਹ	ਵ	ਰ	ਸਉ	ऽ	ਮੇ	ऽ	ऽ	ऽ	ਹੁ	ऽ	ऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1307)

ਸਹਜ ਸੁਭਾਏ ਆਪਨ ਆਏ॥ ਕਛੂ ਨ ਜਾਨੌ ਕਛੂ ਦਿਖਾਏ॥
ਪ੍ਰਭੁ ਮਿਲਿਓ ਸੁਖ ਬਾਲੇ ਭੋਲੇ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਸੰਜੋਗਿ ਮਿਲਾਏ ਸਾਧ ਸੰਗਾਏ॥ ਕਤਹੂ ਨ ਜਾਏ ਘਰਹਿ ਬਸਾਏ॥
ਗੁਨ ਨਿਧਾਨੁ ਪ੍ਰਗਟਿਓ ਇਹ ਚੋਲੈ॥੧॥
ਚਰਨ ਲੁਭਾਏ ਆਨ ਤਜਾਏ॥ ਥਾਨ ਥਨਾਏ ਸਰਬ ਸਮਾਏ॥
ਰਸਕਿ ਰਸਕਿ ਨਾਨਕੁ ਗੁਨ ਬੋਲੈ॥੨॥

ਰਾਗ ਮੁੰਦਰਿਕਾ ਕਾਨੜਾ

ਝਪਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਸਰਗਮ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	—	ਰੇ	ਮਰੇ	ਸਾ	ਸਾ	—	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਸਹ	ਜਸੁ	ਭਾ	ऽ	ਏ	ਆऽ	ਪਨ	ਆ	ऽ	ਏ
	ਸਾ	ਸਾ	ਮ	—	ਮ	ਪ	ਮਗੁ	ਮਗੁ	ਮ	ਪ
	ਕ	ਛੂਨ	ਜਾ	ऽ	ਨੌ	ਕ	ਛੂਦਿ	ਖਾऽ	ऽ	ਏ
	ਮਗੁ	ਮ	ਮਰੇ	—	ਸਾ	ਰੇਰੇ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਧਨ਼ੀ	ਸਾ
	ਪ੍ਰਭੁ	ਮਿਲਿ	ਓऽ	ऽ	ਸੁਖ	ਬਾऽ	ਲੇ	ਭੋ	ऽऽ	ਲੇ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		2			0		3		

ਅੰਤਰਾ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	ਮ	ਗੁਮ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਸਾਂ	—	ਸਾਂ
	ਸੰ	ਜੋਗਿ	ਮਿਲਾ	ऽ	ਏ	ਸਾ	ਧਸੰ	ਗਾ	ऽ	ਏ
	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	—	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਪ
	ਕਤ	ਹੂਨ	ਜਾ	ऽ	ਏ	ਘ	ਰਹਿ	ਬ	ਸਾ	ਏ
	ਮ	ਪ	ਗੁ	—	ਮਗੁ	ਮ	ਨ਼ੀਧ	ਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਮੰਗੁਂ
	ਗੁ	ऽ	ਨ	ऽ	ਨਿऽ	ਧਾ	ऽऽ	ਨੁ	ऽ	ऽऽ
	ਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਧਨ਼ੀ	ਸਾ
	ਪ੍ਰ	ਗ	ਟਿ	ਓ	ऽ	ਇ	ਹ	ਚੋ	ऽऽ	ਲੈ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		2			0		3		

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੪ (ਪੰਨਾ 1295)

ਜਪਿ ਮਨ ਰਾਮ ਨਾਮ ਪਰਗਾਸ ॥
ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਤ ਮਿਲਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਗਾਨੀ ਵਿਚੇ ਗਿਰਹ ਉਦਾਸ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਹਮ ਹਰਿ ਹਿਰਦੈ ਜਪਿਓ ਨਾਮੁ ਨਰਹਰਿ ਪ੍ਰਭਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੀ ਕਿਰਪਾਸ ॥
ਅਨਦਿਨੁ ਅਨਦੁ ਭਇਆ ਮਨੁ ਬਿਗਸਿਆ ਉਦਮ ਭਏ ਮਿਲਨ ਕੀ ਆਸ ॥੧॥
ਹਮ ਹਰਿ ਸੁਆਮੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਗਾਈ ਜਿਤਨੇ ਸਾਸ ਲੀਏ ਹਮ ਗ੍ਰਾਸ ॥
ਕਿਲਬਿਖ ਦਹਨ ਭਏ ਖਿਨ ਅੰਤਰਿ ਤੂਟਿ ਗਏ ਮਾਇਆ ਕੇ ਫਾਸ ॥੨॥
ਕਿਆ ਹਮ ਕਿਰਮ ਕਿਆ ਕਰਮ ਕਮਾਵਹਿ ਮੂਰਖ ਮੁਗਧ ਰਖੇ ਪ੍ਰਭ ਤਾਸ ॥
ਅਵਗਨੀਆਰੇ ਪਾਥਰ ਭਾਰੇ ਸਤਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਤਰੇ ਤਰਾਸ ॥੩॥
ਜੇਤੀ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਕਰੀ ਜਗਦੀਸਰਿ ਤੇ ਸਭਿ ਊਚ ਹਮ ਨੀਚ ਬਿਖਿਆਸ ॥
ਹਮਰੇ ਅਵਗੁਨ ਸੰਗਿ ਗੁਰ ਮੇਟੇ ਜਨ ਨਾਨਕ ਮੇਲਿ ਲੀਏ ਪ੍ਰਭ ਪਾਸ ॥੪॥

ਰਾਗ ਮੁੰਦਰਿਕਾ ਕਾਨੜਾ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਮਰੇ	ਮਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	ਰੇਸਾ	ਨੀਧ	ਧਨੀ	ਨੀ	ਸਾ	ਸਾ	ਰੇ	ਰੇ	ਮਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਜऽ	ਪਿऽ	ਮ	ਨ	ਰਾऽ	ऽऽ	ਮऽ	ਨਾ	ऽ	ਮ	ਪ	ਰ	ਗਾऽ	ऽ	ਸ	ऽ
	ਸਾ	ਸਾ	ਮ	—	ਮ	ਮ	ਪ	ਮ	ਮਪ	ਧਪ	ਮਗੁ	ਮਗੁ	ਮਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ
	ਹ	ਰਿ	ਕੇ	ऽ	ਸੰ	ਤ	ਮਿ	ਲਿ	ਪ੍ਰੀऽ	ऽऽ	ਤਿऽ	ਲऽ	ਗਾऽ	ऽ	ਨੀ	ऽ
	ਗੁ	ਮ	ਨੀ	ਧ	ਧਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਮਗੁ	ਮਪ	ਮਗੁ	ਮਰੇ	ਸਾਰੇ	—	ਸਾ	—
	ਵਿ	ऽ	ਚੇ	ऽ	ਗਿऽ	ਰ	ਹ	ਉ	ਦਾऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽ	ਸ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਮਗੁ	ਮ	ਨੀ	ਧ	ਸਾਂਨੀ	ਧਨੀ	ਸਾਂ	—	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਗੁਂ	ਗੁਂ	ਮਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ
	ਹऽ	ਮ	ਹ	ਰਿ	ਹਿऽ	ਰऽ	ਦੈ	ऽ	ਜਪਿ	ਓ	ਨਾ	ਮੁ	ਨ	ਰ	ਹ	ਰਿ
	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਧਨੀ	ਧ	ਪ	ਮਪ	ਧਪ	ਮਗੁ	ਮਗੁ	ਮ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ
	ਪ੍ਰऽ	ऽऽ	ਭਿऽ	ऽ	ਕ੍ਰਿ	ऽऽ	ਪਾ	ऽ	ਕऽ	ਰੀऽ	ਕਿऽ	ਰऽ	ਪਾ	ऽ	ਸ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਭਾਨਾਂ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
1	ਸਾਰੇ	ਰੇਮ	ਰੇਨ਼ੀ	ਰੇਸਾ	ਸਾਰੇ	ਮਪ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ	ਸਾਰੇ	ਮਪ	ਨੀਨੀ	ਮਪ	ਧਪ	ਮਪ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ
2	ਸਾਰੇ	ਮਪ	ਨੀਸਾਂ	ਨੀਧ	ਮਪ	ਧਗੁ	ਮਰੇ	ਸਾਨ਼ੀ	ਰੇਸਾ	ਸਾਰੇ	ਮਪ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਰੇਂ	ਨੀਸਾਂ	ਗੁਮਂ	ਰੇਂਸਾਂ
	ਨੀਧ	ਪਮ	ਪਧ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ	ਨੀਧ	ਮਪ	ਪਧ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ	ਨੀਧ	ਪਧ	ਪਮ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ	ਨੀਸਾ
3	ਰੇਮ	ਰੇਸਾ	ਮਪ	ਮਗੁ	ਪਧ	ਮਗੁ	ਨੀਸਾਂ	ਨੀਧ	ਸਾਂਰੇ	ਸਾਂਨੀ	ਰੇਂਮਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਧਨੀ	ਧਪ	ਮਪ	ਮਗੁ
	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ	ਧਨੀ	ਧਪ	ਮਪ	ਮਗੁ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ	ਧਨੀ	ਧਪ	ਮਪ	ਮਗੁ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਰਾਗ ਕਾਨੜਾ ਮਲ੍ਹਾਰ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਕਾਫੀ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਸੁਰ ਕੋਮਲ, ਦੋਵੇਂ ਧੈਵਤ, ਦੋਵੇਂ ਨਿਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਰਿਸ਼ਭ-ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਪੰਚਮ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹੈ। ਜਾਤੀ ਛਾੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਕਾਨੜੇ ਅਤੇ ਮਲ੍ਹਾਰ ਦੇ ਮੇਲ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਪੂਰਵਾਂਗ ਵਿਚ ਕਾਨੜੇ ਅਤੇ ਉਤਰਾਂਗ ਵਿਚ ਮਲ੍ਹਾਰ ਦੇ ਸੁਰ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਪਹਿਰ ਹੈ, ਪਰ ਵਰਖਾ ਰੁੱਤ ਵਿਚ ਹਰ ਸਮੇਂ ਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ ਰੇ ਮ ਪ, ਨ਼ੀ ਧੁ ਨੀ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ, ਧ ਨ਼ੀ ਪ, ਮ ਗੁ ਮਰੇ ਸ਼ਾ।
ਪਕੜ—ਸਾ ਰੇ ਗੁ, ਮ ਗੁ ਮ, ਰੇ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਧ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਨ਼ੀ ਸਾ, ਰੇ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਧ਼ੁ ਨ਼ੀ ਧ਼ੁ, ਨ਼ੀ ਪ਼—ਪ਼ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਰੇ ਸਾ।
2. ਸਾ ਰੇ, ਮ ਗੁ ਮਗੁ, ਮ ਰੇ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਪ਼, ਸਾ, ਨ਼ੀ ਰੇ ਸਾ।
3. ਸਾ, ਰੇ ਗੁ ਗੁ, ਮ ਰੇ ਸਾ, ਰੇ ਪ, ਨ਼ੀ ਮ ਪ, ਗੁ ਗੁ, ਮ ਰੇ ਸਾ।
4. ਮ ਰੇ.ਪ, ਨ਼ੀ ਮ, ਪ, ਮਗੁ, ਮਗੁ, ਮ ਰੇ ਪ, ਨ਼ੀ ਨ਼ੀ ਮ ਪ, ਮ ਪ, ਨ਼ੀਪ, ਨੀਸਾਂ, ਸਾਂ, ਰੇਂ ਨੀ ਸਾਂ, ਸਾਂ ਧ, ਨ਼ੀ ਮ ਪ, ਮਗੁ, ਮ ਰੇ ਸਾ।
5. ਮ ਪ, ਨ਼ੀ ਮ ਪ, ਮ ਪ ਨੀ ਨੀ ਸਾਂ, ਨ਼ੀ ਪ, ਨ਼ੀ ਧੁ, ਨੀ ਸਾਂ, ਸਾਂ ਰੇਂ ਨੀ ਸਾਂ, ਨ਼ੀ ਧੁ ਨੀ ਸਾਂ, ਧ ਨ਼ੀ ਪ, ਧ ਮ ਪ, ਗੁ ਮ ਰੇ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਸਰਬ ਲੋਹ ਗ੍ਰੰਥ 'ਚੋਂ ਸਵੱਯਾ

ਪੂਰਬ ਜਿਤੀ ਅਵਸਥਾ ਬਰਨੀ ਤੇ ਸਭ ਅਪਨੇ ਪੌਰਖ ਰਾਤੇ ॥
ਸਭਿ ਬਿਧਿ ਜਾਨਹੁ ਆਪ ਪ੍ਰਭੂ ਤੁਮ ਹੀ, ਕੌ ਹੈ ਐਸੋ ਤੁਮਰੀ ਭਾਤੇ ॥
ਦਾਸ ਗੋਬਿੰਦ ਫਤਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਏਕ ਆਸ ਪ੍ਰਭੂ ਕੀ ਜਿਉ ਸਾਤੇ ॥
ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਸਦਾ ਪ੍ਰਤਿ ਪਾਰਕ ਦੇ ਤੈ ਤੋਟਿ ਨ ਆਵੈ ਦਾਤੇ ॥੭॥

ਰਾਗ ਕਾਨੜਾ ਮਲ੍ਹਾਰ

ਝਪਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਸਰਗਮ	ਮਗੁ	ਮਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਆਙ	ਙਙ	ਦਿਜੁ	ਗਾ	ਦਿ	ਸਦਾ	ਪ੍ਰਤਿ	ਪਾ	ਙ	ਰਕ
	ਰੇਨ਼ੀ	ਸਾ	ਮਰੇ	ਮ	ਰੇ	ਸਾਨ਼ੀ	ਸਾ	ਨ਼ੀਧੁ	ਨ਼ੀ	ਪ੍
	ਦੇਙ	ਤੈ	ਤੋਙ	ਟਿ	ਨ	ਆਙ	ਵੈ	ਦਾਙ	ਙ	ਤੇ
	ਪਮ੍	ਪ	ਨ਼ੀਧ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਪ	ਪਸਾ	ਸਾਧੁ	ਸਾਨ਼ੀ	ਸਾ
	ਦਾਙ	ਸ	ਗੋਙ	ਬਿੰ	ਦ	ਫਤਹਿ	ਸਤਿ	ਗੁਙ	ਰਙ	ਕੀ
	ਸਾ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀਧੁ	ਨ਼ੀ	ਪਮ	ਨ਼ੀਮਪ	ਮਗੁ	ਮਰੇ	ਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ
	ਏ	ਕ	ਆਙ	ਸ	ਪ੍ਰਭੁ	ਕੀਙਙ	ਜਿਉ	ਸਾ	ਙ	ਤੇਙ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		2			0		3		

ਅੰਤਰਾ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	ਮ	ਮ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਪੂ	ਰਬ	ਜਿ	ਤੀ	ਅ	ਵਸ	ਥਾ	ਬ	ਰ	ਨੀ
	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂਰੇਂ	ਸਾਂਸਾਂ	ਨ਼ੀਨ਼ੀ	ਪਮ	ਪ
	ਤੇ	ਸਭ	ਅ	ਪ	ਨੇ	ਪੌਙ	ਰਖ	ਰਾਙ	ਙਙ	ਤੇ
	ਮ	ਨ਼ੀਪ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਪਮ	ਨ਼ੀਪ	ਮਗੁ	ਮ	ਸਾ	ਮਰੇ
	ਸਭਿ	ਬਿਧਿ	ਜਾ	ਨ	ਹੁਙ	ਆਪ	ਪ੍ਰਭੁ	ਤੁ	ਮ	ਹੀਙ
	ਪ	ਪ	ਨ਼ੀਧ	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਨ਼ੀਪ	ਨ਼ੀਮਪ	ਮਗੁ	ਮ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ
	ਕੌ	ਹੈ	ਐਙ	ਙਙ	ਸੋਙ	ਤੁਮਙ	ਰੀਙ	ਭਾ	ਙਙ	ਤੇਙ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		2			0		3		

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	ਨ਼ੀਸਾ	ਮਗੁ	ਪਮ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ	ਪਨ਼ੀ	ਪਪ	ਮਗੁ	ਮਰੇ	ਸਾ
	ਸਾਰੇ	ਰੇਪ	ਨ਼ੀਧ	ਨ਼ੀਪ	ਨ਼ੀਧ	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਪਮ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ
2	ਸਾਨ਼ੀ	ਸਾਸਾ	ਨ਼ੀਧ਼	ਨ਼ੀਪ	ਨ਼ੀਸਾ	ਰੇਮ	ਪਮ	ਰੇਪ	ਨ਼ੀਧ	ਨ਼ੀਪ
	ਰੇਮ	ਪਨ਼ੀ	ਧਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਪ	ਧਨੀ	ਨ਼ੀਸਾ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਪਮ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ
3	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਧਨ਼ੀ	ਪ	ਮਪ	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਮਪ	ਨ਼ੀਧ	ਨ਼ੀਪ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ
	ਰੇਰੇ	ਰੇਪ	ਮਮ	ਮਨ਼ੀ	ਧਧ	ਨ਼ੀਪ	ਮਪ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਰੇਂ	ਸਾਂਨ਼ੀ
	ਨ਼ੀਪ	ਮਮ	ਪ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ	ਗੁਰੇ	ਰੇਸਾ	ਸਾ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ
	ਗੁਰੇ	ਰੇਸਾ	ਸਾ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ	ਗੁਰੇ	ਰੇਸਾ	ਸਾ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ
4	ਸਾਂ	ਨ਼ੀਪ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ	ਗਮ	ਰੇਸਾ	ਸਾ	ਨ਼ੀਪ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ
	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ	ਸਾ	ਨ਼ੀਪ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ	ਸਾਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		2			0		3		

ਸ਼ਬਦ

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1305)

ਤਿਆਗੀਐ ਗੁਮਾਨੁ ਮਾਨੁ ਪੇਖਤਾ ਦਇਆਲ ਲਾਲ ਹਾਂ ਹਾਂ ਮਨ ਚਰਨ ਰੇਨ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਹਰਿ ਸੰਤ ਮੰਤ ਗੁਪਾਲ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ॥੧॥
ਹਿਰਦੈ ਗੋਬਿੰਦ ਗਾਇ ਚਰਨ ਕਮਲ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਾਇ ਦੀਨ ਦਇਆਲ ਮੋਹਨਾ ॥
ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਦਇਆ ਮਇਆ ਧਾਰਿ ॥ ਨਾਨਕੁ ਮਾਗੈ ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ॥
ਤਜਿ ਮੋਹੁ ਭਰਮੁ ਸਗਲ ਅਭਿਮਾਨੁ ॥੨॥

ਰਾਗ ਕਾਨੜਾ ਮਲ੍ਹਾਰ

ਤਾਲ ਯਕਾ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਸਰਗਮ	ਸਾ	ਸਾ	ਗੁਮ	ਪ	ਪ਼	—	ਪ	ਪ	ਰੇ	—	ਸਾ	—
ਸ਼ਬਦ	ਤਿਆ	ਗੀ	ਐਂਡ	ਗੁ	ਮਾ	ऽ	ਨੁ	ਮਾ	ऽ	ऽ	ਨੁ	ऽ
	ਰੇ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਰੇ	ਸਾ	ਨ਼ੀਧ਼	—	ਨ਼ੀ	ਪ
	ਪੇ	ਖ	ਤਾ	ਦਇ	ਆ	ऽ	ਲ	ਲਾ	ऽऽ	ऽ	ਲ	ऽ
	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਸਾ	ਮ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	ਸ਼ਾ	ਮ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ
	ਹਾਂ	ऽ	ਹਾਂ	ऽ	ਮ	ਨ	ਚ	ਰ	ਨ	ऽ	ਰੇ	ਨ
	ਮ	ਮ	ਪ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਸ਼ਾ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਸਾ
	ਹਰਿ	ऽ	ਸੰ	ਤ	ਮੰ	ऽ	ਤ	ਗੁ	ਪਾ	ऽ	ਲ	ऽ
	ਰੇ	ਰੇ	—	ਰੇ	ਸਾ	ਰੇ	ਗੁ	ਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ
	ਗਿਆ	ऽ	ऽ	ਨ	ऽ	ऽ	ਧਿ	ਆ	ऽ	ਨ	ऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਸਰਗਮ	ਮ	ਰੇ	ਪ	—	ਨੀ̱	ਧ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	—
ਸ਼ਬਦ	ਹਿ	ਰ	ਦੈ	ऽ	ਗੋ	ऽ	ਬਿੰ	ਦ	ਗਾ	ऽ	ਇ	ऽ
	ਧ̱	ਨੀ̱	ਧ̱	ਨੀ̱	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	—	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਚ	ਰ	ਨ	ਕ	ਮ	ਲ	ਪ੍ਰੀ	ऽ	ਤਿ	ਲਾ	ऽ	ਇ
	ਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	—	ਨੀ̱	ਸਾਂ	ਧ̱	ਧ̱	ਨੀ̱	ਪ
	ਦੀ	ऽ	ਨ	ਦਇ	ਆ	ऽ	ਲ	ऽ	ਮੋ	ਹ	ਨਾ	ऽ
	ਨੀ̱	ਪ	ਪ	ਮ	ਨੀ̱	ਪ	ਪ	ਪ	ਗ̱	ਗ̱	ਗ̱	ਗ̱
	ਕ੍ਰਿ	ऽ	ऽ	ਪਾ	ऽ	ਲ	ਦ	ਇਆ	ਮ	ਇਆ	ਧਾ	ਰਿ
	ਮ	ਰੇ	ਪ	ਪ	ਨੀ̱	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਨਾ	ਨ	ਕੁ	ਮਾ	ऽ	ਗੈ	ਨਾ	ऽ	ਮੁ	ਦਾ	ऽ	ਨੁ
	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ̱	ਪਮ	ਪ	ਗ̱	ਮ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨ̣ੀ̱	ਸਾ
	ਤ	ਜਿ	ਮੋऽ	ਹੁऽ	ਭਰ	ਮੁ	ਸਗ	ਲ	ਅਭਿ	ਮਾ	ऽ	ਨੁ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		0		2		0		3		4	

ਸ਼ਬਦ

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1305)

ਪ੍ਰਭ ਕਹਨ ਮਲਨ ਦਹਨ ਲਹਨ ਗੁਰ ਮਿਲੇ ਆਨ ਨਹੀ ਉਪਾਉ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਤਟਨ ਖਟਨ ਜਟਨ ਹੋਮਨ ਨਾਹੀ ਡੰਡਧਾਰ ਸੁਆਉ ॥੧॥
ਜਤਨ ਭਾਂਤਨ ਤਪਨ ਭ੍ਰਮਨ ਅਨਿਕ ਕਥਨ ਕਥਤੇ ਨਹੀ ਥਾਹ ਪਾਈ ਠਾਉ ॥
ਸੋਧਿ ਸਗਰ ਸੋਧਨਾ ਸੁਖੁ ਨਾਨਕ ਭਜੁ ਨਾਉ ॥੨॥

ਰਾਗ ਕਾਨੜਾ ਮਲ੍ਹਾਰ

ਝਪਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਸਰਗਮ	ਗੁ	ਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਪ੍ਰ	ਭ	ਕ	ਹ	ਨ	ਮ	ਲਨ	ਦ	ਹ	ਨ
	ਰੇਨ਼ੀ	ਸਾ	ਮਰੇ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ	ਧ਼	ਨ਼ੀ	ਪ
	ਲऽ	ਹਨ	ਗੁऽ	ऽ	ਰ	ਮਿ	ਲੇऽ	ਆ	ऽ	ਨ
	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਪਮ	ਨ਼ੀਮਪ	ਮਗੁ	ਮ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ
	ਨ	ऽ	ਹੀ	ऽ	ਉऽ	ਪਾऽऽ	ऽऽ	ਉ	ऽऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		2			0		3		

ਅੰਤਰਾ

	ਮ	ਮ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਤ	ਟਨ	ਖ	ਟ	ਨ	ਜ	ਟਨ	ਹੋ	ਮ	ਨ
	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂਰੇਂ	ਸਾਂਸਾਂ	ਨ਼ੀਨ਼ੀ	ਪਮ	ਪ
	ਨਾ	ਹੀ	ਡੰ	ऽ	ਡ	ਧਾऽ	ਰਸੁ	ਆऽ	ऽऽ	ਉ
	ਮ	ਨ਼ੀਪ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਪਮ	ਪ	ਗੁ	ਮ	ਸਾ	ਮਰੇ
	ਜਤ	ਨऽ	ਭਾਂ	ਤ	ਨऽ	ਤਪ	ਨ	ਭ੍ਰ	ਮ	ਨऽ
	ਪ	ਪ	ਨ਼ੀਧ	ਨੀਸਾਂ	ਨ਼ੀਪ	ਨ਼ੀਮਪ	ਮਗੁ	ਮ	ਰੇਸਾਨ਼ੀ	ਸਾ
	ਅਨਿ	ਕ	ਕਥ	ਨਿऽ	ਕਥ	ਤੇऽऽ	ਨਹੀ	ਥਾਹ	ਪਾऽਈ	ਠਾਉ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		2			0		3		

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਰਾਗ ਬਾਗੇ ਸ੍ਰੀ ਕਾਨੜਾ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਕਾਫੀ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸੁਰ ਕੋਮਲ, ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਮੱਧਮ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ ਹੈ। ਜਾਤੀ ਵਕਰ ਸੰਪੂਰਨ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਬਾਗੇ ਸ੍ਰੀ ਅਤੇ ਕਾਨੜੇ ਦੇ ਮੇਲ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪੂਰਵਾਂਗ ਵਿਚ ਕਾਨੜੇ ਦੇ ਸੁਰ ਅਤੇ ਉਤਰਾਂਗ ਵਿਚ ਬਾਗੇ ਸ੍ਰੀ ਦੇ ਸੁਰ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਤੀਸਰਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ ਰੇ ਮ ਗੁ, ਮ ਪ ਮਗੁ, ਮ ਧ ਨੁੀ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਨੁੀ ਧ ਪ, ਮ ਗੁ, ਮ ਰੇ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਪ ਮ, ਪ ਧ, ਮਗੁ, ਮ ਰੇ ਸਾ, ਰੇ ਮਗੁ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਨੁ਼ੀ ਧ਼ ਨੁ਼ੀ ਸਾ, ਧ਼ ਨੁ਼ੀ ਰੇ—ਗੁ ਮ ਰੇ, ਸਾ, ਮ਼ ਧ਼ ਨੁ਼ੀ ਸਾ, ਸਾ ਗੁ ਮ, ਰੇ—ਸਾ।
2. ਧ਼ ਨੁ਼ੀ ਸਾ ਮ—ਗੁ, ਮ, ਸਾ ਰੇ—ਨੁ਼ੀਧ਼ ਸਾਂਨੁ਼ੀ ਰੇ ਸਾ, ਧ਼ ਨੁ਼ੀ ਸਾਰੇ ਮਗੁ ਰੇਸਾ।
3. ਧ਼ ਨੁ਼ੀ ਸਾ, ਮਗੁ—ਮ, ਗੁ ਰੇ ਸਾ, ਧ਼ ਨੁ਼ੀ ਧ, ਸਾ ਨੁ਼ੀ ਸਾ, ਮ ਗੁ ਮ, ਗੁ ਮ ਧ ਨੁੀ ਧ—ਮ, ਮ ਪ ਧ, ਮ ਧ ਪ ਧ, ਮ ਗੁ ਰੇ ਸਾ।
4. ਗੁ ਮ, ਧ ਨੁੀ ਧ, ਨੁੀ ਧ ਮ ਧ, ਸਾਂ ਨੁੀ ਧ ਮ ਧ ਨੁੀ, ਸਾਂ ਨੁੀ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਧ ਨੁੀ ਸਾਂ ਨੁੀ ਧ, ਧ ਨੁੀ ਸਾਂ ਰੇਂ ਗੁਂ, ਸਾਂ ਰੇਂ ਨੁੀ ਸਾਂ, ਧ ਨੁੀ ਸਂ ਮਂ, ਗੁਂ, ਮਂਗੁਂ ਮਂ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਧ, ਧ ਨੁੀ ਧ, ਮ ਪ ਨੁੀ ਧ, ਸਾਂ ਨੁੀ ਧ ਮ, ਗੁ, ਮ, ਧ, ਨੁੀ ਪ ਮ ਧ, ਸਾਂ ਨੁੀ ਧ, ਮ ਪ ਧ, ਮਗੁ ਮਗੁ, ਸਾ ਰੇ ਨੁ਼ੀ ਸਾ, ਧ਼ ਨੁ਼ੀ ਸਾ ਮ ਗੁ, ਮ ਗੁ ਰੇ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1303)

ਬਿਖੈ ਦਲੁ ਸੰਤਨਿ ਤੁਮ੍ਹ੍ਹਰੈ ਗਾਹਿਓ ॥
ਤੁਮਰੀ ਟੇਕ ਭਰੋਸਾ ਠਾਕੁਰ ਸਰਨਿ ਤੁਮ੍ਹ੍ਹਾਰੀ ਆਹਿਓ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਮਹਾ ਪਰਾਛਤ ਦਰਸਨੁ ਭੇਟਿ ਮਿਟਾਹਿਓ ॥
ਭਇਓ ਪ੍ਰਗਾਸੁ ਅਨਦ ਉਜੀਆਰਾ ਸਹਜਿ ਸਮਾਧਿ ਸਮਾਹਿਓ ॥੧॥
ਕਉਨੁ ਕਹੈ ਤੁਮ ਤੇ ਕਛੁ ਨਾਹੀ ਤੁਮ ਸਮਰਥ ਅਥਾਹਿਓ ॥
ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਰੰਗ ਰੂਪ ਰਸ ਨਾਮੁ ਨਾਨਕ ਲੈ ਲਾਹਿਓ ॥੨॥

ਰਾਗ ਬਾਗੇ ਸ੍ਰੀ ਕਾਨੜਾ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਨ਼ੀਸਾ	ਗੁਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਰੇਸਾ	ਧ	—	ਨ਼ੀ	—	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ
ਸ਼ਬਦ	ਬਿਤ	ਖੈਤ	ਦ	ਲੁ	ਸੰ	ਤ	ਤਨਿ	ਤੁਤ	ਮ੍ਹ੍ਹ	ਤ	ਰੈ	ਤ	ਗਾ	ਤ	ਹਿਓ	ਤ
	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਰੇ	ਮ	ਮ	ਮ	ਪ	ਮਪ	ਨ਼ੀਪ	ਗੁ	—	ਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ
	ਤੁ	ਮ	ਰੀ	ਤ	ਟੇ	ਤ	ਕ	ਭ	ਰੋਤ	ਤਤ	ਸਾ	ਤ	ਠਾ	ਤ	ਕੁ	ਰ
	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ	ਰੇ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਮ	ਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ
	ਸ	ਰ	ਨਿ	ਤੁ	ਮ੍ਹ੍ਹ	ਤ	ਰੀ	ਤ	ਆ	ਤ	ਤ	ਤ	ਹਿਓ	ਤ	ਤ	ਤ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਗੁ	ਗੁ	ਮ	ਮ	ਪ	ਨੁੀ	ਪ	ਨੁੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਜ	ਨ	ਮ	ਜ	ਨ	ਮ	ਕੇ	ਤ	ਮਹਾ	ਤ	ਤ	ਪ	ਰਾ	ਤ	ਛ	ਤ
	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੁੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨੁੀ	ਸਾਂ	ਨੁੀ	ਧ	ਨੁੀ	ਪ
	ਦ	ਰ	ਸ	ਨੁ	ਭੇ	ਤ	ਟਿ	ਮਿ	ਟਾ	ਤ	ਤ	ਤ	ਹਿਓ	ਤ	ਤ	ਤ
	ਮ	ਮ	ਗੁ	ਮ	ਪ	ਮ	ਪ	ਧ	ਸਾਂਧ	ਨੁੀਪ	ਮਪ	ਨੁੀਪ	ਗੁ	—	ਗੁ	ਮ
	ਭ	ਇਓ	ਪ੍ਰ	ਤ	ਗਾ	ਤ	ਸੁ	ਅ	ਨਤ	ਦਤ	ਉਤ	ਜੀਤ	ਆ	ਤ	ਰਾ	ਤ
	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ	ਰੇ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਮ	ਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ
	ਸ	ਹ	ਜਿ	ਸ	ਮਾ	ਤ	ਧਿ	ਸ	ਮਾ	ਤ	ਤ	ਤ	ਹਿਓ	ਤ	ਤ	ਤ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
1	ਸਾਗੁ	ਗੁਰੇ	ਰੇਸਾ	ਨੀਧ	ਧਨ਼ੀ	ਸਾਮ	ਗੁਮ	ਗੁਮ	ਧਨੀ	ਸਾਧ	ਨੀਧ	ਮਪ	ਮਪ	ਪਮ	ਪਗੁ	ਰੇਸਾ
2	ਸਾਮ	ਗੁਮ	ਗੁਮ	ਧਧ	ਨੀਧ	ਨੀਧ	ਮਧ	ਧਧ	ਧਨੀ	ਸਾਂਧ	ਨੀਧ	ਧਧ	ਮਪ	ਮਪ	ਗੁਗੁ	ਰੇਸਾ
3	ਧਨ਼ੀ	ਸਾਮ	ਗੁਗੁ	ਰੇਸਾ	ਗੁਮ	ਧਸਾਂ	ਨੀਧ	ਮਪ	ਧਨੀ	ਸਾਂਮਂ	ਗੁਂਗੁਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂਧ	ਨੀਧ	ਮਧ
	ਗੁਗੁ	ਰੇਸਾ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂਧ	ਨੀਧ	ਗੁਗੁ	ਮਧ	ਗੁਗੁ	ਰੇਸਾ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂਧ	ਨੀਧ	ਗੁਗੁ	ਮਧ	ਗੁਗੁ	ਰੇਸਾ
4	ਧ਼ਨ਼ੀ	ਸਾਨ਼ੀ	ਸਾਗੁ	ਮਗੁ	ਮਧ	ਮਧ	ਨੀਧ	ਨੀਸਾਂ	ਸਾਂਮਂ	ਗੁਂਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂਗੁਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੀਧ	ਨੀਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ
	ਧਮ	ਧਸਾਂ	ਨੀਧ	ਮਗੁ	ਮਪ	ਧਧ	ਮਗੁ	ਸਾਮ	ਮਗੁ	ਰੇਸਾ	ਸਾਮ	ਮਗੁ	ਰੇਸਾ	ਸਾਮ	ਮਗੁ	ਰੇਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਸ਼ਬਦ

ਕਾਨੜੇ ਦੀ ਵਾਰ, ਮਹਲਾ ੪ (ਪੰਨਾ 1316)

ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਹੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਇਆ ਜਾਇ ॥
ਜਿਨ ਧੁਰਿ ਮਸਤਕਿ ਲਿਖਿਆ ਤਿਨ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲਿਆ ਆਇ ॥
ਤਨੁ ਮਨੁ ਸੀਤਲੁ ਹੋਇਆ ਸਾਂਤਿ ਵਸੀ ਮਨਿ ਆਇ ॥
ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਹਰਿ ਚਉਦਿਆ ਸਭੁ ਦਾਲਦੁ ਦੁਖੁ ਲਹਿ ਜਾਇ ॥੨॥

ਰਾਗ ਬਾਗੇ ਸ੍ਰੀ ਕਾਨੜਾ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੁੀ	ਧ	ਮ	ਪ	ਧ	ਮ	ਮ	ਗੁ	ਰੇ	ਸਾ	ਰੇ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	—
ਸ਼ਬਦ	ਹ	ਰਿ	ਹ	ਰਿ	ਨਾ	ऽ	ਮੁ	ਨਿ	ਧਾ	ऽ	ऽ	ਨੁ	ਹੈ	ऽ	ऽ	ऽ
	ਸਾ	ਮ	ਮ	ਮ	ਮ	ਮ	ਮ	ਗੁ	ਪਮ	ਗੁਮ	ਪ	ਮ	ਗੁਮ	ਗੁਮ	ਰੇ	ਸਾ
	ਗੁ	ਰ	ਮੁ	ਖਿ	ਪਾ	ऽ	ਇਆ	ऽ	ਜਾऽ	ऽऽ	ऽ	ऽ	ਇਤ	ऽऽ	ऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਸਾ	ਮ	ਮ	ਮ	ਧ	ਧ	ਨੁੀ	ਧ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਨੁੀ	ਸਾਂ	—
	ਜਿ	ਨ	ਧੁ	ਰਿ	ਮ	ऽ	ਸਤ	ਕਿ	ਲਿ	ऽ	ऽ	ਖਿ	ਆ	ऽ	ऽ	ऽ
	ਸਾਂ	ਮਂ	ਮਂ	ਮਂ	ਗ਼ੁ	ਮਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂਨੁੀ	ਧਮ	ਧਨੁੀ	ਸਾਂਨੁੀ	ਗੁਮ	ਪਪ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ
	ਤਿ	ऽ	ਨ	ऽ	ਸ	ਤਿ	ਗੁ	ਰੁ	ਮਿऽ	ਲਿऽ	ਆऽ	ऽऽ	ਆऽ	ऽऽ	ਇऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਰਾਗ ਦੇਵਸਾਖ ਕਾਨੜਾ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਕਾਫੀ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਨਿਸ਼ਾਦ, ਗੰਧਾਰ ਸੁਰ ਕੋਮਲ, ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਅਤੇ ਧੈਵਤ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹਨ। ਜਾਤੀ ਔੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਜਾਤੀ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਮਤਭੇਦ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਵਿਦਵਾਨ ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ, ਧੈਵਤ ਅਤੇ ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਧੈਵਤ ਵਰਜਿਤ ਕਰ ਕੇ ਔੜਵ-ਛਾੜਵ, ਅਤੇ ਕਈ ਸਿਰਫ਼ ਧੈਵਤ ਵਰਜਿਤ ਕਰ ਕੇ ਛਾੜਵ-ਛਾੜਵ ਜਾਤੀ ਦਾ ਰਾਗ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਪੰਚਮ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ ਹੈ। ਕਈ "ਸਾ-ਮ" ਸੰਵਾਦ ਵੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਇਕ ਕਾਨੜੇ ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਕਾਨੜੇ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਗੰਧਾਰ ਸੁਰ 'ਤੇ ਅੰਦੋਲਨ ਅਤੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਮੱਧਮ ਸੁਰ 'ਤੇ ਨਿਆਸ ਸ਼ੋਭਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। "ਗੁ-ਪ," ਸੁਰ ਸੰਗਤੀ ਰਾਗ ਵਾਚਕ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਪੁਰਾਤਨ ਰਾਗ ਹੈ, ਪਰ ਪੁਰਾਤਨ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਗੰਧਾਰ, ਦੋਵੇਂ ਨਿਸ਼ਾਦ, ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਭ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਕਰ ਕੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸੀ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦੁਪਹਿਰ ਦਾ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ, ਮਰੇ ਪਮ ਨੀ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਨ਼ੀ ਧ ਪ ਮ, ਗੁ ਰੇ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਮ ਨ਼ੀ, ਪ ਸਾਂ, ਨ਼ੀ ਪ ਮ, ਪ, ਮ ਗੁ।

ਆਲਾਪ

1. ਨ਼ੀ ਸਾ, ਮ ਰੇ ਪਮ, ਨ਼ੀ ਪ, ਸਾਂ, ਨ਼ੀ ਪ, ਮ ਪ, ਗੁ ਮ ਰੇ ਸਾ।
2. ਸਾ, ਸਾ ਮ ਰੇ—ਸਾ, ਨ਼ੀ ਸਾ, ਮਗੁ ਮਗੁ ਪ, ਪ ਨ਼ੀ ਪ, ਮ ਗੁ ਮ ਰੇ ਸਾ, ਸਾ ਨ਼ੀ ਸਾ।
3. ਮ ਪ, ਪ ਨ਼ੀ ਪ, ਸਾਂ, ਸਾਂ, ਰੇਂ—ਸਾਂ, ਨੀ ਸਾਂ, ਸਾਂ, ਪ ਨ਼ੀ—ਪ, ਮੰਗੁਂ ਮੰਗੁਂ ਮੰ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਪ ਨ਼ੀ ਪ, ਮਗੁ ਮਗੁ ਮ, ਰੇ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਕਾਨੜੇ ਦੀ ਵਾਰ, ਮਹਲਾ ੪ (ਪੰਨਾ 1317)

ਧਨੁ ਧਨੁ ਸੁਹਾਵੀ ਸਫਲ ਘੜੀ ਜਿਤੁ ਹਰਿ ਸੇਵਾ ਮਨਿ ਭਾਣੀ॥
ਹਰਿ ਕਥਾ ਸੁਣਾਵਹੁ ਮੇਰੇ ਗੁਰਸਿਖਹੁ ਮੇਰੇ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਅਕਥ ਕਹਾਣੀ॥
ਕਿਉ ਪਾਈਐ ਕਿਉ ਦੇਖੀਐ ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸੁਘੜੁ ਸੁਜਾਣੀ॥
ਹਰਿ ਮੇਲਿ ਦਿਖਾਏ ਆਪਿ ਹਰਿ ਗੁਰ ਬਚਨੀ ਨਾਮਿ ਸਮਾਣੀ॥
ਤਿਨ ਵਿਟਹੁ ਨਾਨਕੁ ਵਾਰਿਆ ਜੋ ਜਪਦੇ ਹਰਿ ਨਿਰਬਾਣੀ॥੧੦॥

ਰਾਗ ਦੇਵ ਸਾਖ ਕਾਨੜਾ

ਝਪਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਸਰਗਮ	ਰੇਨ਼ੀ	ਸਾ	ਮਰੇ	ਮ	ਪ	ਨ਼ੀਨ਼ੀ	ਮਪ	ਮਗੁ	ਮ	ਰੇਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਧऽ	ਨੁ	ਧऽ	ऽ	ਨੁ	ਸੁऽ	ऽऽ	ਹਾऽ	ऽ	ਵੀऽ
	ਸਾ	ਸਾ	ਮ	ਮ	ਰੇ	ਪ	ਮ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਪ
	ਸ	ऽ	ਫ	ਲ	ऽ	ਘ	ऽ	ੜੀ	ऽ	ऽ
	ਨ਼ੀਮ	ਮ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀਨ਼ੀ	ਮਪ	ਮਗੁਮ
	ਜਿਤੁ	ਹਰਿ	ਸੇ	ऽ	ਵਾ	ਮ	ਨਿ	ਭਾऽ	ऽऽ	ਣੀऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		2			0		3		

ਅੰਤਰਾ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	ਮ	ਮ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	—	ਸਾਂ
	ਹ	ਰਿ	ਕ	ऽ	ਥਾ	ਸੁऽ	ऽ	ਣਾ	ऽ	ਵਹੁ
	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂਮਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਧ	ਪ
	ਮੇ	ਰੇ	ਗੁऽ	ਰ	ऽ	ਸਿऽ	ऽ	ਖਹੁ	ऽ	ऽ
	ਰੇਂਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਧਪ	ਸਾਪ	ਮ	ਨ਼ੀਨ਼ੀ	ਮਪ	ਮਗੁਮ
	ਮੇऽ	ਰੇ	ਹਰਿ	ਪ੍ਰ	ਭऽ	ਅਕ	ਥਕ	ਹਾऽ	ऽऽ	ਣੀऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		2			0		3		

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1302)

ਨ ਜਾਨੀ ਸੰਤਨ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨੁ ਆਨ ॥
ਊਚ ਨੀਚ ਸਭ ਪੇਖਿ ਸਮਾਨੋ ਮੁਖਿ ਬਕਨੋ ਮਨਿ ਮਾਨ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਘਟਿ ਘਟਿ ਪੂਰਿ ਰਹੇ ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਭੈ ਭੰਜਨ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਾਨ ॥
ਮਨਹਿ ਪ੍ਰਗਾਸੁ ਭਇਓ ਭ੍ਰਮੁ ਨਾਸਿਓ ਮੰਤ੍ਰੁ ਦੀਓ ਗੁਰ ਕਾਨ ॥੧॥
ਕਰਤ ਰਹੇ ਕ੍ਰਤਗ੍ਯ ਕਰੁਣਾ ਮੈ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਗ੍ਯਾਨ ॥
ਆਠ ਪਹਰ ਨਾਨਕ ਜਸੁ ਗਾਵੈ ਮਾਂਗਨ ਕਉ ਹਰਿ ਦਾਨ ॥੨॥

ਰਾਗ ਦੇਵ ਸਾਖ ਕਾਨੜਾ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਸਰਗਮ	ਨ਼ੀਸਾ	ਮਰੇ	ਪਮ	ਨ਼ੀਪ	ਸਾਂ	—	ਨ਼ੀ	ਧਪ	ਮਗ਼ੁ	ਮ	ਪਨ਼ੀ	ਪਮ	ਰੇ	—	ਸਾ	—
ਸ਼ਬਦ	ਨऽ	ऽऽ	ਜਾऽ	ਨੀऽ	ਸੰ	ऽ	ਤ	ਨऽ	ਪ੍ਰऽ	ਭ	ਬਿऽ	ਨੁऽ	ਆ	ऽ	ਨ	ऽ
	ਮਗ਼ੁ	ਮਗ਼ੁ	ਮ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ	ਰੇ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਮਰੇ	ਪਮ	ਨ਼ੀ	—	ਧ	ਪ
	ਊऽ	ऽऽ	ਚ	ਨੀ	ऽ	ਚ	ਸ	ਭ	ਪੇ	ऽ	ਖਿऽ	ਸऽ	ਮਾ	ऽ	ਨੋ	ऽ
	ਮ	ਪ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਮਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂਰੇਂ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਪਨ਼ੀ	ਧਪ	ਮਪ	ਰੇਮ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ
	ਮੁ	ਖਿ	ਬ	ਕ	ਨੋ	ऽ	ਮ	ਨਿ	ਮਾऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਨऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	3				x				2				0			

ਅੰਤਰਾ

	ਸਾ	ਮਰੇ	ਪਮ	ਨ਼ੀਪ	ਮ	ਰੇ	ਪ	ਮ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਮ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ
	ਘ	ਟਿऽ	ਘऽ	ਟਿऽ	ਪੂ	ऽ	ਰਿ	ਰ	ਹੇ	ऽ	ਸੁ	ਖ	ਸਾ	ऽ	ਗ	ਰ
	ਸਾਂ	—	ਸਾਂ	—	ਨੀ	ਸਾਂ	ਮਂਗ਼ੁਂ	ਮਂ	ਰੇਂ	—	ਸਾਂ	—	ਰੇਂਨੀ	—	ਸਾਂ	—
	ਭੈ	ऽ	ਭੰ	ऽ	ਜ	ਨ	ਮੇऽ	ਰੇ	ਪ੍ਰਾ	ऽ	ऽ	ऽ	ऽऽ	ऽ	ਨ	ऽ
	ਸਾਂਪ	—	ਨ਼ੀ	ਪ	ਸਾਂ	ਮਂਗ਼ੁਂ	ਗ਼ੁਂ	ਮਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾ
	ਮऽ	ऽ	ਨਹਿ	ਪ੍ਰ	ਗਾ	ऽऽ	ਸੁ	ਭ	ਇਓ	ऽ	ਭ੍ਰ	ਮੁ	ਨਾ	ਸਿ	ਓ	ऽ
	ਨ਼ੀਪ	—	ਨ਼ੀ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂ	ਨੀਸ	—	ਨ਼ੀਧ	ਪਮ	ਰੇਮ	ਪਮ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ
	ਮੰऽ	ऽ	ਤ੍ਰ	ਦੀ	ਓ	ऽ	ਗੁऽ	ਰ	ਕਾऽ	ऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਨऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	3				x				2				0			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

ਮਾਤਰੇ	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	ਸਾਰੇ	ਰੇਸਾ	ਪ੍ਹਨ੍ਹੀ	ਨ੍ਹੀਪ੍ਹ	ਸਾਨ੍ਹੀ	ਰੇਸਾ	ਮਮ	ਰੇਸਾ	ਸਾਮ	ਗੁਮ	ਪਗੁ	ਮਗੁ	ਮਮ	ਮਮ	ਮਰੇ	ਰੇਸਾ
2	ਸਾਮ	ਮਰੇ	ਰੇਪ	ਪਮ	ਮਨ੍ਹੀ	ਨ੍ਹੀਪ	ਮਨ੍ਹੀ	ਨ੍ਹੀਨ੍ਹੀ	ਪਨੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਨੀਸਾਂ	ਸਾਂਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਪਨ੍ਹੀ	ਪਨ੍ਹੀ
	ਮਪ	ਮਪ	ਮਗੁ	ਮਗੁ	ਪਮ	ਨ੍ਹੀਪ	ਸਾਂਨ੍ਹੀ	ਧਪ	ਨ੍ਹੀਧ	ਪਮ	ਧਪ	ਮਪ	ਮਗੁ	ਮਗੁ	ਮਮ	ਰੇਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	3				X				2				0			

ਰਾਗ ਅਭੋਗੀ ਕਾਨੜਾ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਕਾਫੀ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਸੁਰ ਕੋਮਲ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਪੰਚਮ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹਨ। ਜਾਤੀ ਔੜਵ-ਔੜਵ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਮੱਧਮ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਕਾਨੜੇ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਦੱਖਣੀ ਪੱਧਤੀ ਦਾ ਅਭੋਗੀ ਅਤੇ ਉੱਤਰੀ ਪੱਧਤੀ ਦੇ ਰਾਗ ਕਾਨੜੇ ਦੇ ਮੇਲ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਗੰਧਾਰ ਸੁਰ 'ਤੇ ਅੰਦੋਲਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ "ਮ ਰੇਸਾ," ਇਹ ਸੁਰ ਲੈਣ ਨਾਲ ਕਾਨੜੇ ਦਾ ਸਰੂਪ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। "ਮ ਗੁ ਰੇ ਸਾ," ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਿੱਧੇ ਸੁਰ ਲੈਣ ਨਾਲ ਕਰਨਾਟਕੀ ਅਭੋਗੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਬਾਗੇ ਸ੍ਰੀ, ਅਤੇ ਕਾਫੀ ਰਾਗ ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਅਤੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਵਿਚ ਵਕਰ ਸੁਰ ਜਾਂ ਦੋ-ਦੋ ਸੁਰ ਇਕੱਠੇ ਲੈ ਕੇ ਤਾਨਾਂ ਲਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਗੰਭੀਰ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਭਗਤੀ ਰਸ ਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸ਼ਰੁਤੀ-ਮਨੋਹਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ ਰੇ, ਮ ਗੁ ਮ, ਸਾਂ ਧ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ, ਸਾਂਧ ਸਾਂ ਧ ਮ, ਮਗੁ ਮਗੁ ਮ, ਰੇ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਸਾ, ਸਾ ਧ਼, ਸਾ ਧ਼ ਸ਼ਾ, ਰੇ ਮਗੁ ਮਗੁ ਮ ਰੇ ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਸਾ ਧ਼ ਸਾ, ਸਾਰੇ-ਰੇ, ਮਗੁ ਮਗੁ, ਰੇ ਮ, ਧ, ਮ, ਰੇ ਸਾ ਧ਼ ਸਾ।
2. ਸਾ, ਰੇ ਮ ਧ, ਮ ਧ, ਸਾਂ ਧ ਮ, ਮਗੁ ਮ, ਰੇ—ਮ ਰੇ ਸਾ, ਸਾ ਧ਼ ਸਾ।
3. ਮ ਧ ਸਾਂ, ਸਾਂ ਧ ਮ, ਧ ਸਾਂ ਰੇਂ—ਮੰਗੁੰ ਮੰ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਧ ਮ, ਮ ਗੁ ਮ, ਰੇ ਸਾ, ਸਾ ਰੇ ਸਾ।
4. ਸਾ, ਮ ਗੁ ਮ ਰੇ ਸਾ, ਰੇ ਮ, ਮ ਗੁ, ਮ, ਸਾ ਰੇ ਮਗੁ, ਸਾ ਮ ਗੁ ਮ, ਰੇ ਸਾ, ਸਾਧ਼ ਸਾਧ਼ ਸਾ।
5. ਸਾ ਰੇ ਮ, ਰੇ ਮ ਧ, ਧ, ਗੁ ਮ ਗੁ ਮ ਰੇ, ਮ, ਸਾਂ ਧ ਸਾਂ, ਮ ਧ ਸਾਂ, ਧ ਮ, ਗੁ ਮ ਧ ਮ, ਗੁ ਧ, ਮ ਧ ਮ, ਮ ਗੁ ਮ ਰੇ ਸਾ।
6. ਸਾ ਰੇ ਮ ਧ ਸਾਂ, ਧ ਮ ਸਾਂ ਧ ਸਾਂ, ਰੇਂ ਸਾਂ, ਰੇਂ ਸਾਂਧ ਸਾਂਧ ਸਾਂ, ਧ ਮ, ਗੁ ਮ ਰੇ ਮ ਧ, ਗੁ ਮ ਧ ਸਾਂ, ਮ ਧ ਸਾਂ, ਰੇਂ ਮੰ ਗੁੰਮੰ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਧ ਮ, ਧ ਮ ਧ ਸਾਂ, ਰੇਂਸਾਂ, ਰੇਂ ਧ ਸਾਂ, ਧ ਮ ਗੁ, ਧ ਮ, ਗੁ ਮ ਪ ਮ, ਮਗੁ ਮ ਰੇ ਸਾ, ਧ਼ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1299)

ਬਿਸਰਿ ਗਈ ਸਭ ਤਾਤਿ ਪਰਾਈ ॥ ਜਬ ਤੇ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮੋਹਿ ਪਾਈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਨਾ ਕੋ ਬੈਰੀ ਨਹੀ ਬਿਗਾਨਾ ਸਗਲ ਸੰਗਿ ਹਮ ਕਉ ਬਨਿ ਆਈ ॥੧॥
ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਕੀਨੋ ਸੋ ਭਲ ਮਾਨਿਓ ਏਹ ਸੁਮਤਿ ਸਾਧੂ ਤੇ ਪਾਈ ॥੨॥
ਸਭ ਮਹਿ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਪ੍ਰਭੁ ਏਕੈ ਪੇਖਿ ਪੇਖਿ ਨਾਨਕ ਬਿਗਸਾਈ ॥੩॥

ਰਾਗ ਅਭੋਗੀ ਕਾਨੜਾ

ਇਕ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9 10	11 12	1 2	3 4	5 6	7 8
ਸਰਗਮ	ਮਗੁਮ ਰੇਸਾ	ਸਾਗੁਮਧ ਮਧ	ਮਗੁ ਮ	ਰੇਸਾ ਧਸਾ	ਸਾਰੇਧਸਾ ਰੇਸਾ	ਗੁਮਧਮ ਗੁਮਰੇਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਬਿSS ਸS	SSSS ਰਿਗ	ਈS S	ਸS ਭS	ਤਾSSS ਤਿਪ	ਰਾSSS ਈSSS
	ਮਧਮ ਧਮਧ	ਧਸਾਂ ਸਾਂ	ਸਾਂ ਸਾਂ	ਸਾਂਧ ਮ	ਮਗੁ ਮ	ਸਾਰੇ ਸਾ
	ਜSਬ ਤੇSS	SS ਸਾ	S ਧ	ਸੰS ਗਤਿ	ਮੋS ਹਿ	ਪਾS ਈ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	3	4	x	0	2	0

ਅੰਤਰਾ

	ਮਗੁ ਮ	ਧਮ ਗੁਮਧਮ	ਧਸਾਂ —	ਧ ਧਸਾਂ	ਮੰਗੁਮੰ ਰੇਂਸਾਂ	ਧਸਾਂ ਧਮਧਗੁ
	ਨਾS ਕੋ	ਬੈS ਰੀSSS	ਨS S	ਹੀ ਬਿS	ਗਾSS SS	SS ਨਾSSS
	ਮ —	ਧਗੁਮ ਰੇਸਾ	ਸਾਂ ਸਾਂ	ਧਸਾਂ ਸਾਂ	ਸਾਂਧ ਮ	ਮਗੁਮ ਸਾਰੇਸਾ
	ਸਗ ਲ	ਸੰSS ਗਿS	ਹਮ ਕਉ	ਬS ਨਿ	ਆS S	ਈSS SSS
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	3	4	x	0	2	0

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1302)

ਆਨਦ ਰੰਗ ਬਿਨੋਦ ਹਮਾਰੈ ॥
ਨਾਮੋ ਗਾਵਨੁ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵਨੁ ਨਾਮੁ ਹਮਾਰੈ ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਨਾਮੋ ਗਿਆਨੁ ਨਾਮੁ ਇਸਨਾਨਾ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਹਮਾਰੇ ਕਾਰਜ ਸਵਾਰੈ ॥
ਹਰਿ ਨਾਮੋ ਸੋਭਾ ਨਾਮੁ ਬਡਾਈ ਭਉਜਲੁ ਬਿਖਮੁ ਨਾਮੁ ਹਰਿ ਤਾਰੈ ॥੧॥
ਅਗਮ ਪਦਾਰਥ ਲਾਲ ਅਮੋਲਾ ਭਇਓ ਪਰਾਪਤਿ ਗੁਰ ਚਰਨਾਰੈ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਭਏ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ ਮਗਨ ਭਏ ਹੀਅਰੈ ਦਰਸਾਰੈ ॥੨॥

ਰਾਗ ਅਭੋਗੀ ਕਾਨੜਾ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਮ	—	ਗੁਰੇ	ਸਾ	ਰੇ	ਧ਼	ਸਾਂ	ਰੇ	ਗੁ	—	ਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਆ	ऽ	ਨऽ	ਦ	ਰੰ	ऽ	ਗ	ਬਿ	ਨੋ	ऽ	ਦ	ਹ	ਮਾ	ऽ	ਰੈ	ऽ
	ਸਾ	ਸਾਧ਼	ਸਾ	ਮ	ਮ	ਗੁ	ਮ	ਮ	ਧ	ਮ	ਮੁ	ਮਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ
	ਨਾ	ऽऽ	ਮੋ	ऽ	ਗਾ	ऽ	ਵ	ਨੁ	ਨਾ	ऽ	ਮ	ਧਿऽ	ਆ	ऽ	ਵ	ਨੁ
	ਧ	ਸਾ	ਗੁ	ਮਗੁ	ਧ	ਮ	ਧ	ਧ	ਸਾਂਧ	ਮ	ਧ	ਸਾਂਧ	ਮਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ
	ਨਾ	ऽ	ਮੁ	ਹऽ	ਮਾ	ऽ	ਰੈ	ऽ	ਪ੍ਰਾऽ	ऽ	ਨ	ਅऽ	ਧਾऽ	ऽ	ਰੈ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਮਗੁ	ਮ	ਧ	ਮ	ਧ	ਧ	ਸਾਂਧ	ਮਧ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਧ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਨਾऽ	ऽ	ਮੋ	ऽ	ਗਿਆ	ऽ	ਨੁऽ	ऽऽ	ਨਾ	ऽ	ਮੁ	ਇਸ	ਨਾ	ऽ	ਨਾ	ऽ
	ਧ	ਧ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਮੰਗੁਂ	ਮੰ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਧਸਾਂ	ਰੇਂਗੁਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਧ	—	ਮਗੁ	ਰੇਸਾ
	ਹ	ਰਿ	ਨਾ	ਮੁਹ	ਮਾऽ	ऽ	ਰੇ	ऽ	ਕਾऽ	ऽऽ	ਰऽ	ਜਸ	ਵਾ	ऽ	ਰੈऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1303)

ਬੂਡਤ ਪ੍ਰਾਨੀ ਹਰਿ ਜਪਿ ਧੀਰੈ ॥ ਬਿਨਸੈ ਮੋਹੁ ਭਰਮੁ ਦੁਖੁ ਪੀਰੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਸਿਮਰਉ ਦਿਨੁ ਰੈਨਿ ਗੁਰ ਕੇ ਚਰਨਾ ॥ ਜਤ ਕਤ ਪੇਖਉ ਤੁਮਰੀ ਸਰਨਾ ॥੧॥
ਸੰਤ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਨ ਗਾਇਆ ॥ ਗੁਰ ਭੇਟਤ ਨਾਨਕ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥੨॥

ਰਾਗ ਆਭੋਗੀ ਕਾਨੜਾ

ਝਪਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਸਰਗਮ	ਮਗੁ	ਮਗੁ	ਮ਼	ਮ	ਧਮ	ਮਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਬੂऽ	ऽऽ	ਡ	ऽ	ਤऽ	ਪ੍ਰਾऽ	ऽ	ऽ	ऽ	ਨੀ
	ਸਾਧ	ਸਾ	ਮਗੁ	ਮਗੁ	ਮ	ਧਮਗੁਮ	ਮ	ਮਗੁ	ਮਰੇ	ਸਾ
	ਹऽ	ਰਿ	ਜऽ	ऽऽ	ਪਿ	ਧੀऽऽऽ	ऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਰੈ
	ਮਗੁ	ਗੁ	ਸ਼ਾਮ	ਮ	ਮ	ਮਗੁ	ਗੁਮ	ਮਰੇ	ਰੇਸਾ	ਸਾਧ
	ਬਿऽ	ਨ	ਸੈऽ	ऽ	ऽ	ਮੋऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਹੁऽ
	ਧ	ਧਧ	ਸਾਂਧ	ਮਧ	ਧ	ਸਾਂਧ	ਮਗੁ	ਮਗੁ	ਮਰੇ	ਸਾ
	ਭਰ	ਮੁऽ	ਦੁऽ	ऽऽ	ਖੁ	ਪੀऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਰੈ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		2			0		3		

ਅੰਤਰਾ

	ਮਗੁ	ਮ	ਧ	ਧ	ਸਾਂਧਮਧ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂਧ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਸਿਮ	ਰਉ	ਦਿ	ਨੁ	ਰੈऽਨਿऽ	ਗੁਰ	ਕੇ	ਚऽ	ਰ	ਨਾ
	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਮੰਗੁੰ	ਮੰ	ਰੇਂਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਧਸਾਂ	ਮਧਸਾਂਧ	ਮਗੁ	ਰੇਸਾ
	ਜਤ	ਕਤ	ਪੇऽ	ऽ	ਖਉ	ਤੁਮ	ਰੀऽ	ਸऽਰऽ	ਨਾऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		2			0		3		

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਰਾਗ ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੪ ਘਰੁ ੧ (ਪੰਨਾ 1294)

ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਸਾਧ ਜਨਾਂ ਮਿਲਿ ਹਰਿਆ ॥
ਹਉ ਬਲਿ ਬਲਿ ਬਲਿ ਬਲਿ ਸਾਧ ਜਨਾਂ ਕਉ ਮਿਲਿ ਸੰਗਤਿ ਪਾਰਿ ਉਤਰਿਆ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਹਰਿ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਭ ਅਪਨੀ ਹਮ ਸਾਧ ਜਨਾਂ ਪਗ ਪਰਿਆ ॥
ਧਨੁ ਧਨੁ ਸਾਧ ਜਿਨ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਨਿਆ ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ ਪਤਿਤ ਉਧਰਿਆ ॥੧॥
ਮਨੂਆ ਚਲੈ ਚਲੈ ਬਹੁ ਬਹੁ ਬਿਧਿ, ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ ਵਸਗਤਿ ਕਰਿਆ ॥
ਜਿਉਂ ਜਲ ਤੰਤੁ ਪਸਾਰਿਓ ਬਧਕਿ ਗ੍ਰਸਿ ਮੀਨਾ ਵਸਗਤਿ ਖਰਿਆ ॥੨॥
ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਤ ਸੰਤ ਭਲ ਨੀਕੇ, ਮਿਲਿ ਸੰਤ ਜਨਾ ਮਲੁ ਲਹੀਆ ॥
ਹਉਮੈ ਦੁਰਤੁ ਗਇਆ ਸਭੁ ਨੀਕਰਿ ਜਿਉ ਸਾਬੁਨਿ ਕਾਪਰੁ ਕਰਿਆ ॥੩॥
ਮਸਤਕਿ ਲਿਲਾਟਿ ਲਿਖਿਆ ਧੁਰਿ ਠਾਕੁਰਿ ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਨ ਉਰ ਧਰਿਆ ॥
ਸਭੁ ਦਾਲਦੁ ਦੂਖ ਭੰਜ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਇਆ ਜਨ ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਉਧਰਿਆ ॥੪॥

ਰਾਗ ਅਭੋਗੀ ਕਾਨੜਾ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਗੁਮ	ਗੁ	ਧਮ	ਮ	ਧ	ਗੁਮ	ਗੁ	ਰੇਸਾ	ਸਾਮ	—	ਮਗੁ	ਮ	ਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਮੇऽ	ਰਾ	ਮऽ	ਨੁ	ਸਾ	ऽऽ	ਧ	ਜऽ	ਨਾਂऽ	ऽ	ਮਿऽ	ਲਿ	ਹ	ਰਿ	ਆ	ऽ
	ਮ	ਧ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਧ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਧਸਾਂ	—	ਸਾਂ	ਧ	ਮਗੁ	ਗੁ	ਮ	ਗੁ
	ਹ	ਉ	ਬ	ਲਿ	ਬ	ਲਿ	ਬ	ਲਿ	ਬਲਿ	ऽ	ਸਾਧ	ਜ	ਨਾਂऽ	ऽ	ਕ	ਉ
	ਗੁਮ	ਗੁ	ਧ	ਮ	ਧ	ਮਗੁ	ਗੁ	ਰੇਸਾ	ਸਾਮ	—	ਮਗੁ	ਮ	ਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ
	ਮਿऽ	ऽ	ਲਿ	ऽ	ਸੰ	ऽऽ	ਗ	ਤਿऽ	ਪਾऽ	ऽ	ਰਿऽ	ਉ	ਤ	ਰਿ	ਆ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਅੰਤਰਾ

	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
	ਮ	ਮ	ਮ	ਧ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਧਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂਧ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਧ
	ਹ	ਰਿ	ਹ	ਰਿ	ਕ੍ਰਿ	ऽ	ਪਾ	ਕ	ਰਹੁ	ऽ	ਪ੍ਰ	ਭऽ	ਅ	ਪ	ਨੀ	ऽ
	ਮੰਗੁੰ	—	ਗੁੰਮੰ	—	ਸਾਂਰੇਂ	—	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਧ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਧ	ਸ	ਗੁ	ਗੁਮ	ਗੁ
	ਹऽ	ऽ	ਮऽ	ऽ	ਸਾऽ	ऽ	ਧ	ਜ	ਨਾਂ	ऽ	ਪ	ਗ	ਪ	ਰਿ	ਆऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
1	ਸਾਸਾ	ਸਾਰੇ	ਧ਼ਧ਼	ਧ਼ਸਾ	ਗੁਗੁ	ਗੁਰੇ	ਮਗੁ	ਰੇਸਾ	ਸਾਮ	ਗੁਮ	ਧਧ਼	ਧਸਾਂ	ਧਮ	ਮਗੁ	ਮਗੁ	ਰੇਸਾ
2	ਧ਼ਸਾ	ਧ਼ਰੇ	ਸਾਰੇ	ਸਾਗੁ	ਰੇਗੁ	ਰੇਮ	ਗੁਮ	ਗੁਧ	ਮਧ	ਧਸਾਂ	ਰੇਂਗੁਂ	ਰੇਂਗੁਂ	ਸਾਂਰੇਂ	ਸਾਂਧ	ਧਸਾਂ	ਧਸਾਂ
	ਧਸਾਂ	ਧਮ	ਗੁਂਰੇਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਸਾਂਧ	ਰੇਂਸਾਂ	ਸਾਂਧ	ਧਮ	ਸਾਂਧ	ਧਮ	ਮਗੁ	ਧਮ	ਮਗੁ	ਗੁਰੇ	ਮਗੁ	ਰੇਸਾ
3	ਧ਼ਸਾ	ਰੇਗੁ	—	ਰੇਸਾ	ਧ਼ਸਾ	ਰੇਗੁ	ਮਗੁ	ਰੇਸਾ	ਸਾਰੇ	ਗੁਮ	ਗੁਰੇ	ਗੁਸਾ	ਗੁਮ	ਧਮ	ਗੁਮ	ਗੁਸਾ
	ਸਾਂਧ	ਮਗੁ	ਰੇਗੁ	ਮਧ	ਸਾਂਧ	ਮਗੁ	ਰੇਗੁ	ਗੁਸਾ	ਸਾਂਧ	ਮਗੁ	ਰੇਗੁ	ਮਧ	ਸਾਂਧ	ਮਗੁ	ਰੇਗੁ	ਗੁਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਰਾਗ ਹੁਸੈਨੀ ਕਾਨੜਾ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਕਾਫੀ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸੁਰ ਕੋਮਲ, ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਪੰਚਮ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਕਾਨੜੇ ਦਾ ਹੀ ਅ-ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਜਾਤੀ ਸੰਪੂਰਨ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ ਰੇ ਮ ਗੁ ਮ, ਮ ਪ, ਧ ਨੁੀ ਪ, ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਧ ਨੁੀ ਪ, ਮ ਪ ਧ ਨੁੀ, ਪ ਮ ਪਗੁ, ਮ ਰੇ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਸਾ, ਨ਼ੁੀ ਰੇ ਸਾ, ਗੁ ਮ ਰੇ ਸਾ, ਪ, ਮ ਪ, ਧ ਨੁੀ ਪ, ਸਾਂਨੁੀ ਸਾਂਰੇਂ, ਸਾਂ ਧ ਨੁੀ ਪ, ਮ ਨੁੀ ਪ, ਮ ਪ ਗੁ ਮ ਰੇ ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਨ਼ੁੀ-ਰੇ-ਸਾ, ਮਗੁ ਮ ਰੇ ਸਾ, ਰੇ ਸਾ ਨ਼ੁੀਧ਼ ਨ਼ੁੀ ਰੇ ਸਾ।
2. ਸਾਮ ਗੁਮ ਗੁ ਮ, ਮਪ, ਮ ਧ ਨੁੀ ਪ, ਨੁੀ—ਪ ਮ, ਪ ਮ ਗੁ ਮ ਰੇ ਸਾ।
3. ਮ, ਮ, ਪ, ਨੁੀ ਪ, ਮਗੁ, ਮ ਧ ਨੁੀ ਸਾਂ, ਧ ਨੁੀ ਸਾਂ ਨੁੀ—ਪ, ਧ ਨੁੀ ਪ ਮਗੁ ਮਗੁ ਮ, ਨੁੀ ਪ ਮ ਗੁ ਮ, ਰੇ ਸਾ, ਨ਼ੁੀ ਧ਼ ਨ਼ੁੀ ਰੇ ਸਾ।
4. ਗੁ, ਮ ਧ, ਨੁੀ ਸਾਂ ਨੁੀ ਪ, ਮਗੁ ਮਧ, ਨੁੀ ਸਾਂ ਨੁੀ, ਨੁੀ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਮੰਗੁਂ ਮੰ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਨੁੀ ਸਾਂ ਨੁੀ—ਪ, ਮ ਪ ਨੁੀ-ਪ, ਮਗੁ ਮ, ਰੇ-ਸਾ, ਸਾ-ਨ਼ੁੀ, ਧ਼ ਨ਼ੁੀ ਰੇ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1307)

ਮਾਈ ਸਿਮਰਤ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ॥ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਾ ਨਾਹੀ ਹੋਰੁ॥ ਚਿਤਵਉ ਚਰਨਾਰਬਿੰਦ ਸਾਸਨ ਨਿਸਿ ਭੋਰ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਲਾਇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕੀਨ ਆਪਨ ਤੂਟਤ ਨਹੀ ਜੋਰੁ॥ ਪ੍ਰਾਨ ਮਨੁ ਧਨੁ ਸਰਬਸੋੁ ਹਰਿ ਗੁਨ ਨਿਧੇ ਸੁਖ ਮੋਰ॥੧॥
ਈਤ ਊਤ ਰਾਮ ਪੂਰਨੁ ਨਿਰਖਤ ਰਿਦ ਖੋਰਿ॥ ਸੰਤ ਸਰਨ ਤਰਨ ਨਾਨਕ ਬਿਨਸਿਓ ਦੁਖੁ ਘੋਰ॥੨॥

ਰਾਗ ਹੁਸੈਨੀ ਕਾਨੜਾ

ਇਕ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	11	12	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਸਰਗਮ	ਨ਼ੀਪਗੁਮ	ਰੇਸਾ	ਰੇਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਸਾ	ਨ਼ੀਸਾਗੁ	ਮ	ਮਪਨ਼ੀਨ਼ੀ	ਮਪਗੁਮ	ਨ਼ੀਪਸਾਂ	ਧਨ਼ੀਪਸਾਂ	ਧਨ਼ੀਪਗੁ	ਮਰੇਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਮਾऽਈऽ	ਸਿਮਰਤ	ਰਾऽ	ऽऽ	ਰऽऽ	ਮ	ਰਾऽऽऽ	ਮऽऽऽ	ਰਾऽऽ	ऽऽऽऽ	ਮऽऽऽ	ऽऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	4		x		0		2		0		3	

ਅੰਤਰਾ

	ਮਪਨ਼ੀਪ	ਸਾਂ	ਸਾ	ਨ਼ੀਸਾਂਗੁਂ	ਮਂਰੇਂਸਾਂ	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਨ਼ੀਧਪਮ	ਮਪਨ਼ੀਪ	ਮਗੁਮਨ਼ੀ	ਧਨ਼ੀਪਧ	ਮਪਗੁਮ	ਸਾਰੇਨ਼ੀਸਾ
	ਪ੍ਰऽਭऽ	ਬਿਨਾ	ਨਾ	ऽऽऽ	ऽऽऽ	ਹੀऽ	ਹੋऽऽऽ	ऽऽऽऽ	ऽऽऽऽ	ऽऽऽऽ	ऽऽऽऽ	ਰੁऽऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	4		x		0		2		0		3	

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਰਾਗ ਹੁਸੈਨੀ ਕਾਨੜਾ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਨੀਪ	ਮਗੁ	ਮ	ਮਨੀ	ਮਗੁ	ਗੁ	ਮਗੁ	ਗੁ	ਗੁਮ	ਪਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਮਾऽ	ऽऽ	ਈ	ऽऽ	ਸਿऽ	ਮ	ਰऽ	ਤ	ਰਾऽ	ਮऽ	ਰਾ	ਮ	ਰਾ	ऽ	ਮ	ऽ
	ਮ	ਮ	ਮ	ਪ	ਮਗੁ	ਮ	ਮ	ਧਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀਪ	ਧਨੀ	ਪਧ	ਮਪ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ	—
	ਪ੍ਰ	ऽ	ਭ	ऽ	ਬਿऽ	ऽ	ਨਾ	ऽऽ	ਨਾ	ऽऽ	ਹੀऽ	ऽऽ	ਹੋऽ	ऽऽ	ਰੁऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਮ	ਮ	ਨੀ	ਧ	ਨੀਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਧਨੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਮੰਰੇਂ	—	ਨੀਸਾਂ	—
	ਚਿ	ਤ	ਵਉ	ਚਰ	ਨਾऽ	ਰ	ਬਿੰ	ਦ	ਸਾऽ	ਸऽ	ਨ	ਨਿਸਿ	ਭੋऽ	ऽ	ਰऽ	ऽ
	ਸਾਂ	ਮੰਗੁੰ	ਗੁੰ	ਮੰ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਪ	ਧਨੀ	ਪਧ	ਮਪ	ਗੁਮ	ਨੀਪ	ਮਗੁ	ਮਮ	ਰੇਸਾ
	ਲਾ	ਇऽ	ਪ੍ਰੀ	ਤਿ	ਕੀ	ਨ	ਆ	ਪਨ	ਤੂऽ	ਟਤ	ਨऽ	ਹੀऽ	ਜੋऽ	ऽऽ	ਰੁऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

1	ਨੀਸਾ	ਰੇਰੇ	ਨੀਸਾ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ	ਨੀਸਾ	ਗੁਮ	ਪਧ	ਨੀਪ	ਮਪ	ਗੁਮ	ਧਨੀ	ਸਾਂਨੀ	ਪਮ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ
2	ਨੀਸਾ	ਰੇਰੇ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ	ਮਪ	ਗੁਮ	ਪਨੀ	ਪਪ	ਗੁਮ	ਧਨੀ	ਪਧ	ਮਪ	ਨੀਸਾਂ	ਧਨੀ	ਪਧ	ਮਪ
	ਮਨੀ	ਮਪ	ਗੁਮ	ਪਮ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ	ਮਨੀ	ਮਪ	ਗੁਮ	ਪਮ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ	ਗੁਮ	ਪਪ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ
3	ਮਪ	ਗੁਮ	ਮਗੁ	ਮਮ	ਨੀਨੀ	ਧਨੀ	ਨੀਧ	ਨੀਨੀ	ਸਾਂਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂਸਾਂ	ਰੇਂਰੇਂ	ਸਾਂਰੇਂ	ਰੇਂਨੀ	ਸਾਂਸਾਂ
	ਧਨੀ	ਨੀਪ	ਧਧ	ਮਪ	ਗੁਮ	ਮਰੇ	ਮਮ	ਰੇਸਾ	ਧਨੀ	ਨੀਪ	ਧਧ	ਮਪ	ਗੁਮ	ਮਰੇ	ਮਮ	ਰੇਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਰਾਗ ਰਾਇਸਾ ਕਾਨੜਾ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਕਾਫੀ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸੁਰ ਕੋਮਲ, ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਪੰਚਮ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਨਾਇਕੀ ਅਤੇ ਸ਼ਾਹਾਨੇ ਦੇ ਮੇਲ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪੂਰਵਾਂਗ ਵਿਚ ਦਰਬਾਰੀ ਕਾਨੜਾ ਅਤੇ ਉਤਰਾਂਗ ਵਿਚ ਨਾਇਕੀ ਗਾਉਣ ਨਾਲ ਰਾਗ ਦਾ ਸਰੂਪ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ "ਸਾਂ ਨੁੀ ਪ," ਆਦਿਕ ਇਹ ਸੁਰ ਲੈ ਕੇ ਆਰੋਹ ਕਰਦੇ ਹੋਏ "ਮ ਪ ਧ ਨੁੀ ਸਾਂ," ਇਹ ਸੁਰ ਕਹਿ ਕੇ ਫਿਰ "ਨੁੀਪ ਨੁੀਪ" ਨਾਇਕੀ ਦੇ ਸੁਰ ਲਗਾ ਕੇ ਰਾਗ ਨੂੰ ਸਮਾਪਤ ਕਰਨ ਨਾਲ ਰਾਗ ਦਾ ਸਰੂਪ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਸ਼ਰੁਤੀ ਮਨੋਹਰ ਰਾਗ ਹੈ। ਜਾਤੀ ਵਕਰ੍ਹ ਸੰਪੂਰਨ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ ਰੇ, ਮਗੁ ਮਗੁ ਮਪ, ਮ ਪ ਧ ਨੁੀ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਨੁੀ ਪ ਨੁੀ ਪ, ਨੁੀ ਮ, ਪ, ਮਗੁ, ਮਰੇ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਮਗੁ ਮਗੁ, ਮ ਨੁੀ ਪ, ਮ ਪ ਧ, ਨੁੀ ਸਾਂ, ਨੁੀ ਪ, ਗੁ ਮ ਰੇ ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਰੇ-ਸਾ, ਨੁ਼ੀ-ਸਾ, ਪ਼-ਨੁ਼ੀ, ਪ਼ ਸਾ, ਸਾਨੁ਼ੀ ਰੇਸਾ।
2. ਸਾ, ਨੁ਼ੀ—ਰੇ-ਸਾ, ਰੇ, ਸਾ ਰੇ ਮ ਗੁ, ਮ ਗੁ ਮ, ਰੇ ਸਾ, ਰੇ ਸਾ ਰੇ—ਸਾ ਨੁ਼ੀ ਪ਼ ਸਾ।
3. ਸਾ ਰੇ ਮ ਗੁ—ਮ ਪ, ਮ ਨੁੀ-ਪ, ਨੁੀ ਪ ਮ ਪ, ਸਾਂ, ਨੁੀ ਪ, ਨੁੀ ਪ, ਨੁੀ ਪ ਮ ਪ, ਧ ਨੁੀ ਸਾਂ, ਨੁੀਮ ਨੁੀਪ, ਨੁੀ ਮ ਪ, ਮਗੁ, ਮ ਗੁ ਮ, ਰੇ—ਸਾ।
4. ਮ ਪ ਨੁੀ ਪ ਸਾਂ, ਨੁੀ ਸਾਂ, ਸਾਂ-ਨੁੀਰੇਂ-ਸਾਂ, ਰੇਂ ਸਾਂ ਨੁੀ ਪ, ਪ ਨੁੀ ਪ, ਮ ਪ ਧ ਨੁੀ ਸਾਂ, ਸਾਂ ਪ ਨੁੀਪ, ਨੁੀ ਮ ਪ, ਮ ਗੁ ਮ, ਗੁਮ ਗੁਮ ਪਮ ਰੇਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1305)

ਰੰਗਾ ਰੰਗ ਰੰਗਨ ਕੇ ਰੰਗਾ॥ ਕੀਟ ਹਸਤ ਪੂਰਨ ਸਭ ਸੰਗਾ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਬਰਤ ਨੇਮ ਤੀਰਥ ਸਹਿਤ ਗੰਗਾ॥ ਜਲੁ ਹੇਵਤ ਭੂਖ ਅਰੁ ਨੰਗਾ॥
ਪੂਜਾਚਾਰ ਕਰਤ ਮੇਲੰਗਾ॥ ਚਕ੍ਰ ਕਰਮ ਤਿਲਕ ਖਾਟੰਗਾ॥
ਦਰਸਨੁ ਭੇਟੇ ਬਿਨੁ ਸਤਸੰਗਾ॥੧॥
ਹਠਿ ਨਿਗ੍ਰਹਿ ਅਤਿ ਰਹਤ ਬਿਟੰਗਾ॥ ਹਉ ਰੋਗੁ ਬਿਆਪੈ ਚੁਕੈ ਨ ਭੰਗਾ॥
ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਅਤਿ ਤ੍ਰਿਸਨ ਜਰੰਗਾ॥ ਸੋ ਮੁਕਤੁ ਨਾਨਕ ਜਿਸੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਚੰਗਾ॥੨॥

ਰਾਗ ਰਾਇਸਾ ਕਾਨੜਾ

ਤਾਲ ਯਕਾ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਸਰਗਮ	ਮਗੁ	ਗੁ	ਮ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਮ	ਪ	ਗੁਮ	ਪਮ	ਰੇਸਾ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਰੰऽ	ਗਾ	ऽ	ਰੰ	ਗऽ	ਰੰ	ਗऽ	ਨऽ	ਕੇऽ	ਰੰ	ऽ	ਗਾ
	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	ਰੇ	ਮਧ	ਨ਼ੀਪ	ਗੁ	ਗੁ	ਗੁ	ਗੁ
	ਕੀ	ऽ	ਟ	ਹ	ਸਤ	ਪੂ	ਰऽ	ਨऽ	ਸਭ	ਸੰ	ऽ	ਗਾ
	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਮ	ਮ	ਪਧ	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਬ	ਰ	ਤ	ਨੇ	ऽ	ਮ	ਤੀऽ	ਰਥ	ਸਹਿਤ	ਗੰ	ऽ	ਗਾ
	ਨ਼ੀ	ਪ	ਪ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਮ	ਨ਼ੀਨ਼ੀ	ਪਮ	ਪਮ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ
	ਜ	ऽ	ਲੁ	ਹੇ	ਵ	ਤ	ਭੂऽ	ਖऽ	ਅਰੁ	ਨੰऽ	ऽऽ	ਗਾऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ

	ਮ	—	ਪ	ਪ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਪੂ	ऽ	ਜਾ	ਚਾ	ऽ	ਰ	ਕਰ	ਤ	ਮੇ	ਲੰ	ऽ	ਗਾ
	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਰੇਂਮਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨ਼ੀਪ	ਨ਼ੀ	ਪ
	ਚऽ	ऽऽ	ਕ੍ਰ	ਕ	ਰ	ਮ	ਤਿਲ	ਕ	ਖਾऽ	ਟੰऽ	ऽ	ਗਾ
	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਮ	ਮ	ਪਧ	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਦ	ਰ	ਸ	ਨੁ	ਭੇ	ਟੇ	ਬਿ	ਨੁऽ	ਸਤ	ਸੰ	ऽ	ਗਾ
	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਪ	ਗੁ	ਮ	ਨ਼ੀਨ਼ੀ	ਪਮ	ਪਮ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ
	ਹ	ਠਿ	ਨਿ	ਗ੍ਰਹਿ	ऽ	ਅਤਿ	ਰਹ	ਤऽ	ਬਿऽ	ਟੰऽ	ऽऽ	ਗਾऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		0		2		0		3		4	

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	ਨ਼ੀਸਾ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ	ਰੇਮ	ਪਮ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ	ਰੇਮ	ਪਨ਼ੀ	ਪਮ
	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ	ਮਮ	ਧਨ਼ੀ	ਸਾਂਸਾਂ	ਨ਼ੀਪ	ਮਪ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ	ਸਾਂਸਾਂ	ਨ਼ੀਪ
	ਮਪ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ	ਸਾਂਸਾਂ	ਨ਼ੀਪ	ਮਪ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ	ਮਰੇ	ਸਾ
2	ਗੁਮ	ਮਗੁ	ਮਮ	ਰੇਸਾ	ਪਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਪ	ਨ਼ੀਨ਼ੀ	ਪਮ	ਸਾਂਰੇਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਰੇਂਰੇ	ਸਾਂਨ਼ੀ
	ਪਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਪ	ਨ਼ੀਨ਼ੀ	ਮਮ	ਮਪ	ਪਪ	ਧਧ	ਧਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਸਾਂਸਾਂ	ਪਨੀ	ਨ਼ੀਮ
	ਪਪ	ਗੁਮ	ਮਰੇ	ਸਾ	ਪਪ	ਗੁਮ	ਮਰੇ	ਸਾ	ਪਪ	ਗੁਮ	ਮਰੇ	ਸਾ
3	ਨ਼ੀਸਾ	ਰੇਸਾ	ਰੇਮ	ਰੇਮ	ਪਮ	ਪਧ	ਪਧ	ਨ਼ੀਧ	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਨ਼ੀਪ	ਮਪ	ਮਗੁ
	ਮਰੇਂ	ਸਾਰੇ	ਨ਼ੀਪ	ਮਪ	ਮਗੁ	ਮਰੇ	ਸਾ	ਨ਼ੀਪ	ਮਪ	ਮਗੁ	ਮਰੇ	ਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		0		2		0		3		4	

ਸ਼ਬਦ

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1305)

ਐਸੀ ਕਉਨ ਬਿਧੇ ਦਰਸਨ ਪਰਸਨਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਆਸ ਪਿਆਸ ਸਫਲ ਮੂਰਤਿ ਉਮਗਿ ਹੀਉ ਤਰਸਨਾ ॥੧॥
ਦੀਨ ਲੀਨ ਪਿਆਸ ਮੀਨ ਸੰਤਨਾ ਹਰਿ ਸੰਤਨਾ ॥
ਹਰਿ ਸੰਤਨਾ ਕੀ ਰੇਨ ॥ ਹੀਉ ਅਰਪਿ ਦੇਨ ॥ ਪ੍ਰਭ ਭਏ ਹੈ ਕਿਰਪੇਨ ॥
ਮਾਨੁ ਮੋਹੁ ਤਿਆਗਿ ਛੋਡਿਓ ਤਉ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਜੀਉ ਭੇਟਨਾ ॥੨॥

ਰਾਗ ਸ਼ਾਹਾਨਾ ਕਾਨੜਾ

ਧਮਾਰ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
ਸਰਗਮ	ਪਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਪ	ਪ	ਪ	ਧ	ਮ	ਮ	ਪ	ਪ	ਮਪ	ਮਪ
ਸ਼ਬਦ	ਐਂਙ	- ਸੀ	ਕ	ਉ	ਨ	ਬਿ	ਧੇ	ਦਰ	ਸ	ਨ	ਪਰ	ਸ	ਨਾਙ	ਙਙ
	ਪਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਪਮ	ਪ	ਪ	ਮਗੁ	—	ਮ	ਮ
	ਆਙ	ਸ	ਪਿ	ਆ	ਙ	ਸ	ਙ	ਸਙ	ਫ	ਲ	ਮੂਙ	ਙ	ਰ	ਤਿ
	ਪਮ	ਪ	ਪ	ਮ	ਗੁ	ਮ	—	ਸਾਰੇ	ਰੇ	ਗੁ	ਸਾ	—	—	—
	ਉਙ	ਮ	ਗਿ	ਹੀ	ਙ	ਉ	ਙ	ਤਙ	ਰ	ਸ	ਨਾ	ਙ	ਙ	ਙ
	ਨ਼ੀਸਾ	ਮ	ਮ	ਮ	ਮ	—	ਮਪ	ਪ	ਪ	ਪ	ਮਪ	ਪ	ਗੁ	ਮ
	ਦੀਙ	ਨ	ਲੀ	ਨ	ਪਿਆ	ਸ	ਮੀਨ	ਸੰ	ਤ	ਨਾ	ਹਰਿ	ਸੰ	ਤ	ਨਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x					2		0			3			

ਅੰਤਰਾ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
	ਪਮ	ਪ	ਪ	ਸਾਂਨ਼ੀ	—	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	—	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	—
	ਹਙ	ਙ	ਰਿ	ਸੰਙ	ਙ	ਤ	ਨਾ	ਕੀ	ਙ	ਙ	ਰੇਙ	ਙ	ਨ	ਙ
	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨ਼ੀ	ਪ
	ਹੀਙ	ਉ	ਅਰ	ਪਿ	ਦੇ	ਨ	ਪ੍ਰ	ਭਭ	ਏ	ਹੈ	ਕਿਰ	ਪੇ	ਙ	ਨ
	ਪਨ਼ੀ	ਪ	ਪ	ਪ	—	ਪ	ਪ	ਪਧ	ਮ	ਮ	ਪ	ਪ	ਪਮ	ਪ
	ਮਾਙ	ਙ	ਨੁ	ਮੋ	ਙ	ਹੁ	ਤਿ	ਆਙ	ਙ	ਗਿ	ਛੋ	ਡਿ	ਓਙ	ਙ
	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਪਮ	ਪ	—	ਪ	ਗੁ	ਮ	—
	ਤ	ਉ	ਨਾ	ਨ	ਕ	ਹ	ਰਿ	ਜੀਙ	ਉ	ਙ	ਭੇ	ਟ	ਨਾ	ਙ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x					2		0			3			

ਸ਼ਬਦ

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1299)

ਠਾਕੁਰ ਜੀਉ ਤੁਹਾਰੋ ਪਰਨਾ ॥
ਮਾਨੁ ਮਹਤੁ ਤੁਮ੍ਹਾਰੈ ਊਪਰਿ ਤੁਮ੍ਰੀ ਓਟ ਤੁਮ੍ਹਾਰੀ ਸਰਨਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਤੁਮ੍ਰੀ ਆਸ ਭਰੋਸਾ ਤੁਮ੍ਰਾ ਤੁਮਰਾ ਨਾਮੁ ਰਿਦੈ ਲੈ ਧਰਨਾ ॥
ਤੁਮਰੋ ਬਲੁ ਤੁਮ ਸੰਗਿ ਸੁਹੇਲੇ ਜੋ ਜੋ ਕਹਹੁ ਸੋਈ ਸੋਈ ਕਰਨਾ ॥੧॥
ਤੁਮਰੀ ਦਇਆ ਮਇਆ ਸੁਖੁ ਪਾਵਉ ਹੋਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਤ ਭਉਜਲੁ ਤਰਨਾ ॥
ਅਭੈ ਦਾਨੁ ਨਾਮੁ ਹਰਿ ਪਾਇਓ ਸਿਰੁ ਡਾਰਿਓ ਨਾਨਕ ਸੰਤ ਚਰਨਾ ॥੨॥

ਰਾਗ ਸ਼ਾਹਾਨਾ ਕਾਨੜਾ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਸਾਨ਼ੀ	ਸਾ	ਮਗੁ	ਮ	ਪਨ਼ੀ	ਪ	ਪ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਧ	ਪਧ	ਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀਧ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਪ
ਸ਼ਬਦ	ਠਾऽ	ऽ	ਕੁऽ	ਰ	ਜੀऽ	ऽ	ਉ	ਤੁऽ	ਹਾऽ	ऽऽ	ਰੋ	ऽ	ਪऽ	ਰ	ਨਾ	ऽ
	ਨ਼ੀ	ਪ	ਪ	ਪਮ	ਪ	ਮਗੁ	ਮ	ਪ	ਪ	ਮ	ਗੁ	ਮ	ਪ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ
	ਮਾ	ऽ	ਨੁ	ਮऽ	ਹ	ਤੁऽ	ਤੁ	ऽ	ਮ੍ਹਾ	ऽ	ਰੇ	ऽ	ਊ	ऽ	ਪ	ਰਿ
	ਪ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਪਨ਼ੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਧ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਰੇ
	ਤੁ	ਮ੍	ਰੀ	ऽ	ਓ	ऽ	ਟ	ਤੁ	ਮ੍ਹਾऽ	ऽऽ	ਰੀऽ	ऽऽ	ਸ	ਰ	ਨਾ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	—	ਪ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਮ	ਪ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਪਨ਼ੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਪ
	ऽ	ਤੁ	ਮ੍	ਰੀ	ਆ	ऽ	ਸ	ਭ	ਰੋ	ऽऽ	ਸਾऽ	ऽऽ	ਤੁ	ਮ੍	ਰਾ	ऽ
	—	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਮੰਗੁੰ	ਮੰ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀਪ	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਨ਼ੀਧ	ਧਨ਼ੀ	ਧਪ	ਪ
	ऽ	ਤੁ	ਮ	ਰਾ	ਨਾऽ	ऽ	ਮੁ	ਰਿ	ਦੈऽ	ऽऽ	ਲੈऽ	ऽऽ	ਧऽ	ਰऽ	ਨਾऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਭਾਨਾਂ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
1	ਸਾਮ	ਗੁਮ	ਗੁਮ	ਗੁਮ	ਨੁੀਸਾਂ	ਗੁਮ	ਪਨੁੀ	ਪਪ	ਪਨੁੀ	ਧਨੁੀ	ਧਨੁੀ	ਸਾਂਪ	ਗੁਮ	ਪਧ	ਨੁੀਧ	ਨੁੀਪ
	ਪਸਾਂ	ਨੁੀਸਾਂ	ਨੁੀਧ	ਨੁੀਪ	ਪਨੁੀ	ਨੁੀਪ	ਮਪ	ਗੁਮ	ਮਗੁ	ਰੇਗੁ	ਰੇਸਾ	ਨੁੀਸਾ	ਮਗੁ	ਰੇਗੁ	ਰੇਸਾ	ਨੁੀਸਾ
2	ਨੁੀਸਾ	ਗੁਰੇ	ਗੁਰੇ	ਗੁਰੇ	ਗੁਰੇ	ਗੁਮ	ਮਗੁ	ਮਸਾ	ਸਾਗੁ	ਮਗੁ	ਮਗੁ	ਮਗੁ	ਨੁੀਧ	ਨੁੀਧ	ਨੁੀਧ	ਨੁੀਪ
	ਪਨੁੀ	ਧਨੁੀ	ਧਨੁੀ	ਧਨੁੀ	ਧਨੁੀ	ਸਾਂਧ	ਨੁੀਧ	ਨੁੀਪ	ਪਰੇਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਸਾਂਮਂ	ਨੁੀਧ	ਪਸਾਂ	ਸਾਂਨੁੀ	ਨੁੀਧ	ਨੁੀਪ
	ਪਨੁੀ	ਨੁੀਪ	ਮਪ	ਪਮ	ਗੁਮ	ਮਗੁ	ਰੇਗੁ	ਰੇਸਾ	ਗੁਮ	ਮਗੁ	ਰੇਗੁ	ਰੇਸਾ	ਗੁਮ	ਮਗੁ	ਰੇਗੁ	ਰੇਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਸ਼ਬਦ

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1306)

ਚਰਨ ਸਰਨ ਦਇਆਲ ਠਾਕੁਰ ਆਨ ਨਾਹੀ ਜਾਇ ॥
ਪਤਿਤ ਪਾਵਨ ਬਿਰਦੁ ਸੁਆਮੀ ਉਧਰਤੇ ਹਰਿ ਧਿਆਇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਸੈਸਾਰ ਗਾਰ ਬਿਕਾਰ ਸਾਗਰ ਪਤਿਤ ਮੋਹ ਮਾਨ ਅੰਧ ॥
ਬਿਕਲ ਮਾਇਆ ਸੰਗਿ ਧੰਧ ॥ ਕਰੁ ਗਹੇ ਪ੍ਰਭ ਆਪਿ ਕਾਢਹੁ ਰਾਖਿ ਲੇਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਇ ॥੧॥
ਅਨਾਥ ਨਾਥ ਸਨਾਥ ਸੰਤਨ ਕੋਟਿ ਪਾਪ ਬਿਨਾਸ॥ ਮਨਿ ਦਰਸਨੈ ਕੀ ਪਿਆਸ ॥
ਪ੍ਰਭ ਪੂਰਨ ਗੁਨਤਾਸ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਦਇਆਲ ਗੁਪਾਲ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਰਸਨਾ ਗੁਨ ਗਾਇ ॥੨॥

ਰਾਗ ਗਾਰਾ ਕਾਨੜਾ

ਝਪਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਸਰਗਮ	ਮਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀ	ਧ਼
ਸ਼ਬਦ	ਚਰ	ਨ	ਸ	ਰ	ਨ	ਦਇ	ਆਲ	ਠਾऽ	ਕੁ	ਰ
	ਗ	ਮ	ਧ	ਨ਼ੀਧ	ਪਮ	ਗ	ਰੇ	ਮਗੁਮ	ਰੇ	ਸਾ
	ਆ	ਨ	ਨਾ	ऽऽ	ਹੀऽ	ਜਾ	ਇ	ਜਾऽऽ	ऽ	ਇ
	ਗ	ਗ	ਮ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਧਨ਼ੀ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਧਧ	ਮ	ਗ
	ਪ	ਤਿਤ	ਪਾ	ਵ	ਨ	ਬਿਰ	ਦੁऽ	ਸੁਆ	ऽ	ਮੀ
	ਧ	ਪ	ਮ	ਗ	ਰੇ	ਮਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਨ਼ੀਸਾ	ਨ਼ੀਧ
	ਉ	ਧ	ਰ	ऽ	ਤੇ	ਹऽ	ਰਿ	ਧਿਆ	ऽऽ	ਇऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x		2			0		3		

ਅੰਤਰਾ

	ਗ	ਮ	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਸੈਸਾਰ	ਗਾਰ	ਬਿਕਾ	ਰਸਾ	ਗਰ	ਪਤਿਤ	ਮੋਹ	ਮਾਨ	ਅੰ	ਧ
	ਧ	ਧ	ਨੀ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਗਂ	ਮਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਬਿਕਲ ਮਾਇਆ		ਸੰਗਿ	ਧੰ	ਧ	ਕਰੁ	ਗਹੇ	ਪ੍ਰ	ऽ	ਭ
	ਨੀ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਪ
	ਆ	ਪਿ	ਕਾ	ऽ	ਢਹੁ	ਰਾऽ	ਖਿऽ	ਲੇ	ऽ	ਹੁ
	ਨ਼ੀ	ਧ	ਪ	ਮਗ	ਰੇ	ਮਗੁ	ਮ	ਸਾਰੇ	ਨ਼ੀਸਾ	ਨ਼ੀਧ
	ਗੋ	ऽ	ਬਿੰ	ऽऽ	ਦ	ਰਾऽ	ਇ	ਰਾऽ	ऽऽ	ਇऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x		2			0		3		

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1298)

ਕੀਰਤਿ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਗਾਉ ਮੇਰੀ ਰਸਨਾਂ ॥
ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਕਰਿ ਬੰਦਨ ਸੰਤਨ ਊਹਾਂ ਚਰਨ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਕੇ ਬਸਨਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕਰਿ ਦੁਆਰੁ ਨ ਪਾਵਉ ॥ ਹੋਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਤ ਹਰਿ ਹਰਿ ਧਿਆਵਉ ॥੧॥
ਕੋਟਿ ਕਰਮ ਕਰਿ ਦੇਹ ਨ ਸੋਧਾ॥ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮਹਿ ਮਨੁ ਪਰਬੋਧਾ ॥੨॥
ਤ੍ਰਿਸਨ ਨ ਬੂਝੀ ਬਹੁ ਰੰਗ ਮਾਇਆ॥ ਨਾਮੁ ਲੈਤ ਸਰਬ ਸੁਖ ਪਾਇਆ ॥੩॥
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜਬ ਭਏ ਦਇਆਲ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਉ ਛੂਟੇ ਜੰਜਾਲ ॥੪॥

ਰਾਗ ਗਾਰਾ ਕਾਨੜਾ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਮਪ	ਨੀਪ	ਮਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀ	ਧ਼
ਸ਼ਬਦ	ਕੀऽ	ऽऽ	ਰऽ	ਤਿ	ਪ੍ਰ	ਭ	ਕੀ	ऽ	ਗਾ	ਉ	ਮੇ	ਰੀ	ਰऽ	ਸऽ	ਨਾਂ	ऽ
	ਸਾ	ਸਾ	ਮਗੁ	ਗੁ	ਮ	ਮ	ਨੀ	ਪ	ਮਪ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਪ	ਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ
	ਅ	ਨਿ	ਕऽ	ਬਾ	ऽ	ਰ	ਕ	ਰਿ	ਬੰऽ	ऽ	ਦ	ਨ	ਸੰ	ऽ	ਤ	ਨ
	ਨੀ	ਨੀ	ਪ	ਪ	ਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਰੇ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀ	ਧ਼
	ਊ	ऽ	ਹਾਂ	ऽ	ਚ	ਰ	ਨ	ਗੋ	ਬਿੰ	ਦ	ਜੀ	ਕੇ	ਬ	ਸऽ	ਨਾ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਮਗੁ	ਮ	ਨੀ	ਪ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀਧ	ਨੀਪ
	ਅऽ	ਨਿ	ਕ	ਭਾਂ	ऽऽ	ਤਿ	ਕ	ਰਿ	ਦੁਆ	ऽ	ਰੁ	ਨ	ਪਾ	ऽ	ਵਉ	ऽऽ
	ਸਾਂਗੰ	ਮੰ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਧ	ਧ	ਸਾਂਧ	ਨੀ	ਪ	—	ਪ	—
	ਹੋऽ	ਇ	ਕ੍ਰਿ	ऽ	ਪਾ	ऽ	ਲੁऽ	ਤਾਂऽ	ਹ	ਰਿ	ਹऽ	ਰਿ	ਧਿਆ	ऽ	ਵਉ	ऽ
	ਮ	ਪ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਪ	ਪ	ਨੀਪ	ਮਗ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	—
	ਕੋ	ऽ	ਟਿ	ਕ	ਰ	ਮ	ਕ	ਰਿऽ	ਦੇऽ	ऽ	ਹ	ਨ	ਸੋ	ऽ	ਧਾ	ऽ
	ਸਾ	ਗ	ਮ	ਪ	ਗੁ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਰੇ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀ	ਧ
	ਸ਼ਾ	ऽ	ਧ	ਸੰ	ਗ	ਤਿ	ਮ	ਹਿ	ਮ	ਨੁ	ਪ	ਰ	ਬੋ	ऽऽ	ਧਾ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
1	ਸਾਰੇ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ	ਸਾਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ	ਨ਼ੀਧ਼	ਗਮ	ਪਮ	ਪਗ̱	ਰੇਸਾ	ਗ̱ਗ̱	ਰੇਸਾ	ਨ̱ੀਧ਼	ਨ਼ੀਸਾ
2	ਸਾਗ	ਮਪ	-ਪ	-ਪ	ਨ̱ੀਧ	ਨ̱ੀਪ	-ਪ	-ਪ	ਮਪ	ਨੀਸਾਂ	ਨ̱ੀਸਾਂ	ਨ̱ੀਪ	ਸਾਂਨ̱ੀ	ਨ̱ੀਪ	ਧਨ̱ੀ	ਨ̱ੀਪ
	ਮਪ	ਮਪ	ਗਮ	ਪਮ	ਗ̱ਗ̱	ਰੇਸਾ	ਪ	ਗ̱ਗ̱	ਰੇਸਾ	ਪ	ਗ̱ਗ̱	ਰੇਸਾ	ਪ	ਗ̱ਗ̱	ਗ̱ਗ̱	ਰੇਸਾ
3	ਧ਼ਨ਼ੀ	ਸਾਰੇ	ਗ̱ਰੇ	-ਸਾ	ਪਮ	ਪਗ	-ਰੇ	ਸਾ	ਪਮ	ਪਨ̱ੀ	ਧਨ̱ੀ	ਨ̱ੀਪ	ਪਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਸਾਂ	ਪਨ̱ੀ
	ਸਾਂਨ̱ੀ	ਨ̱ੀਪ	ਸਾਗ	ਗਮ	ਪ	ਸਾਂਨੀ	ਨ̱ੀਪ	ਪਮ	ਗ̱ਮ	ਰੇਸਾ	ਪਸਾਂ	ਸਾਂਨ̱ੀ	ਨ̱ੀਪ	ਪਮ	ਗ̱ਰੇ	ਸਾ
	ਪਸਾਂ	ਸਾਂਨ̱ੀ	ਨ̱ੀਪ	ਪਮ	ਗ̱ਰੇ	ਸਾ	ਪਸਾਂ	ਸਾਂਨ̱ੀ	ਨ̱ੀਪ	ਪਮ	ਗ̱ਰੇ	ਸਾ	ਨ̱ੀਪ਼	ਨ̱ੀਪ਼	ਨ਼ੀਸਾ	ਰੇਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਸ਼ਬਦ

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1298)

ਆ਼ਰਾਧਉ ਤੁਝਹਿ ਸੁਆਮੀ ਅਪਨੇ ॥
ਊਠਤ ਬੈਠਤ ਸੋਵਤ ਜਾਗਤ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਹਰਿ ਜਪਨੇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਤਾ ਕੈ ਹਿਰਦੈ ਬਸਿਓ ਨਾਮੁ ॥ ਜਾ ਕਉ ਸੁਆਮੀ ਕੀਨੋ ਦਾਨੁ ॥੧॥
ਤਾ ਕੈ ਹਿਰਦੈ ਆਈ ਸਾਂਤਿ ॥ ਠਾਕੁਰ ਭੇਟੇ ਗੁਰ ਬਚਨਾਂਤਿ ॥੨॥
ਸਰਬ ਕਲਾ ਸੋਈ ਪਰਬੀਨ ॥ ਨਾਮ ਮੰਤ੍ਰੁ ਜਾ ਕਉ ਗੁਰਿ ਦੀਨ ॥੩॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਾ ਕੈ ਬਲਿ ਜਾਉ ॥ ਕਲਿਜੁਗ ਮਹਿ ਪਾਇਆ ਜਿਨਿ ਨਾਉ ॥੪॥

ਰਾਗ ਗਾਰਾ ਕਾਨੜਾ

ਤਾਲ ਕਹਿਰਵਾ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	—	ਰੇ	ਰੇ	ਗੁ	ਰੇ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀ	ਧ
ਸ਼ਬਦ	ऽ	ਆਰਾ	ਧ	ਉ	ਤੁ	ਝਹਿ	ऽ	ਸੁ	ਆ	ऽ	ਮੀ	ऽ	ਅऽ	ਪऽ	ਨੇ	ऽ
	—	ਪ	ਪ	ਧ	ਮ	ਮ	ਮ	ਪ	ਮ	ਗੁ	ਰੇ	ਸਾ	ਗੁਰੇ	ਸਾਨ਼ੀ	ਧ	—
	ऽ	ਊ	ਠ	ਤ	ਬੈ	ऽ	ਠ	ਤ	ਸੋ	ऽ	ਵ	ਤ	ਜਾऽ	ਗऽ	ਤ	ऽ
	—	ਰੇ	ਰੇ	ਗੁ	ਰੇ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀ	ਧ
	ऽ	ਸਾ	ਸਿ	ਸਾ	ऽ	ਸਿ	ਸਾ	ਸਿ	ਹ	ऽ	ਰਿ	ऽ	ਜऽ	ਪऽ	ਨੇ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X				0				X				0			

ਅੰਤਰਾ

	—	ਧ	ਧ	ਨੀ	ਧ	ਪ	ਪ	ਪ	ਪ	ਪ	ਮ	ਗੁ	ਮ	ਨੀ	ਧ	—
	ऽ	ਤਾ	ऽ	ਕੈ	ਹਿ	ਰ	ਦੈ	ऽ	ਬ	ऽ	ਸਿਓ	ऽ	ਨਾ	ऽ	ਮੁ	ऽ
	—	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂਨੀ	ਧਪ	ਗੁਮ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀ	ਨੀ	ਮਗੁ	ਰੇਸਾ	ਗੁਰੇ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਧ	—
	ऽ	ਜਾ	ऽ	ਕਉ	ਸੁऽ	ਆऽ	ऽऽ	ਮੀऽ	ਕੀ	ऽ	ਨੋऽ	ऽऽ	ਦਾ	ऽऽ	ਨੁ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X				0				X				0			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਰਾਗ ਜਯੰਤ-ਕਾਨੜਾ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਕਾਫੀ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਗੰਧਾਰ, ਦੋਵੇਂ ਨਿਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਰਿਸ਼ਭ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਪੰਚਮ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਕਾਨੜੇ ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਜੈ-ਜੈਵੰਤੀ ਅਤੇ ਕਾਨੜੇ ਦੇ ਮੇਲ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਪੂਰਵਾਂਗ ਵਿਚ ਕਾਨੜਾ ਅਤੇ ਉਤਰਾਂਗ ਵਿਚ ਜੈ-ਜੈਵੰਤੀ ਦੇ ਸੁਰ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੀ ਜਾਤੀ ਵਕਰ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਪੰਚਮ ਅਤੇ ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਕੋਮਲ ਗੰਧਾਰ ਵਕਰ ਰੂਪ ਨਾਲ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ ਰੇ, ਗ ਮ ਪ, ਮ ਧ ਨੀ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਨ਼ੀ ਧ ਪ, ਮ ਪ, ਗ਼ ਮ ਰੇ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਗ ਮ ਪ, ਮ ਪ, ਗ਼ ਮ ਰੇ ਸਾ, ਧ਼ ਨ਼ੀ ਰੇ—ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਧ਼ ਨ਼ੀ ਰੇ, ਰੇ ਗ ਗ, ਮ ਪ, ਮ ਗ਼, ਮ ਗ਼ ਮ ਰੇ ਸਾ।
2. ਸਾ, ਰੇ ਗ ਮ ਪ, ਮ ਗ਼ ਮ ਨ਼ੀ ਪ, ਮ ਪ ਧ ਮ, ਗ ਰੇ, ਗ ਮ ਪ, ਮਗ਼ ਮ ਰੇ—ਸਾ।
3. ਸਾ, ਧ਼ ਨ਼ੀ ਗ ਰੇ—, ਸਾ ਰੇ ਮ, ਮ ਗ਼ ਮ ਰੇ ਸਾ।
4. ਮ ਪ, ਨ਼ੀ ਪ, ਮ ਗ਼ ਮ, ਮ ਪ, ਧ ਗ ਮ ਗ ਰੇ, ਸਾ, ਧ਼ ਨ਼ੀ ਰੇ—ਸਾ।
5. ਸਾ, ਮ ਗ, ਮ ਗ਼, ਮ ਨ਼ੀ ਪ, ਮ ਧ ਨੀ ਸਾਂ, ਧ ਨ਼ੀ ਰੇਂ ਗ਼ੇਂ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਸਾਂ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਨ਼ੀ ਧ ਪ, ਪ ਰੇ-, ਗ ਮ ਪ, ਪ ਰੇ ਮ ਗ ਰੇ, ਮਗ਼ ਮਗ਼, ਮ ਸਾ ਰੇ-ਸਾ।
6. ਸਾ, ਧ਼ ਨ਼ੀ ਰੇ—ਸਾ, ਰੇ ਗ ਮ ਪ, ਮ ਗ਼, ਮ ਨ਼ੀ ਪ, ਮ ਗ਼ ਰੇ, ਗ਼ ਰੇ, ਗ਼-ਰੇ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਸਰਬ ਲੋਹ ਗ੍ਰੰਥ 'ਚੋਂ, ਸਵੱਯਾ

ਬੀਰ ਉਠੇ ਲਲਕਾਰ ਅਪਾਰ ਘਨੇ ਉਮਡੇ ਬਡ ਡੀਲ ਡਿਲਾਰੇ ॥ ਦੈਤ ਬਲੀ ਸਰਦਾਰ ਬਡੇ ਤਨ ਦੀਰਘ ਸਿਯਾਮ ਮਨਹੁੰ ਘਨ ਕਾਰੇ ॥
ਤੀਸ ਪਦਮ ਦਸ ਬੀਸ ਭਏ ਸਭਿ ਦੈਤ ਹੁਏ ਇਕਠੇ ਤਨ ਭਾਰੇ ॥ ਘੋਰ ਮਚਾ ਘਮਸਾਨ ਭਯਾ ਦਲ ਦੈਤ ਭਿਰੇ ਰਿਸ ਕ੍ਰੋਪ ਹਕਾਰੇ ॥

ਰਾਗ ਜਯੰਤ-ਕਾਨੜਾ

ਇਕ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	11	12	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਸਰਗਮ	ਗੁਮਰੇਸਾਨ੍ਹੀਸਾ	ਰੇਮ	ਮਗਰੇ	—ਰੇ	ਗਰੇਗਮ	ਪ	ਮ	ਗਰੇ	ਮਗੁਮਗੁ	ਮਰੇ	ਨ੍ਹੀਰੇਸਾ	ਸਾਰੇਨ੍ਹੀਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਬੀऽਰऽਉਠਿऽ	ਠੇਲਲ	ਕਾऽऽ	ऽऽ	ਰऽऽऽ	ਅ	ਪਾ	ऽऽ	ऽऽऽऽ	ਰऽ	ਘऽऽ	ਨੇऽऽऽ
	ਸਾਧੁ	ਨ੍ਹੀਰੇ	ਰੇਗਮ	ਗਰੇ	ਮਗੁਮਗੁ	ਮਨ੍ਹੀ	ਪਮਪ	ਨ੍ਹੀਪਮਗ	ਗਮ	ਗਰੇ	ਗਰੇਗੁ	ਮਗੁਰੇਸਾ
	ਉਮਡੇ	ਬਡ	ਡੀऽऽ	ऽऽ	ਲऽऽऽ	ऽऽ	ਡਿऽऽ	ਲਾऽऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽऽ	ਰੇऽऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	4		x		0		2		0		3	

ਅੰਤਰਾ

	ਗਮਧਨ੍ਹੀ	ਸਾਂਸਾਂਧਨ੍ਹੀ	ਨ੍ਹੀਰੇਂ	ਗੁਰੇਂਸਾਂ	ਰੇਂਗਂਮਂਗਂ	ਰੇਂ	ਗੁਮਂਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂਰੇਂਨ੍ਹੀਸਾਂ	ਨ੍ਹੀਧਪ	ਮਨ੍ਹੀਪਨ੍ਹੀਮਪ	ਗੁਮਰੇਸਾ
	ਦੈऽਤਬ	ਲੀऽਸਰ	ਦਾਰਬ	ਡੇਤਨ	ਦੀऽऽऽ	ਰਘ	ਸਿਯਾऽ	ਮ	ਮਨऽਹੁੰ	ਘऽਨ	ਕਾऽऽऽऽऽ	ਰੇऽऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	4		x		0		2		0		3	

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1301)

ਧਨਿ ਉਹ ਪ੍ਰੀਤਿ ਚਰਨ ਸੰਗਿ ਲਾਗੀ ॥
ਕੋਟਿ ਜਾਪ ਤਾਪ ਸੁਖ ਪਾਏ ਆਇ ਮਿਲੇ ਪੂਰਨ ਬਡਭਾਗੀ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਮੋਹਿ ਅਨਾਥੁ ਦਾਸੁ ਜਨੁ ਤੇਰਾ ਅਵਰ ਓਟ ਸਗਲੀ ਮੋਹਿ ਤਿਆਗੀ ॥
ਭੋਰ ਭਰਮ ਕਾਟੇ ਪ੍ਰਭ ਸਿਮਰਤ ਗਿਆਨ ਅੰਜਨ ਮਿਲਿ ਸੋਵਤ ਜਾਗੀ ॥੧॥
ਤੂ ਅਥਾਹੁ ਅਤਿ ਬਡੋ ਸੁਆਮੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਿੰਧੁ ਪੂਰਨ ਰਤਨਾਗੀ ॥
ਨਾਨਕੁ ਜਾਚਕੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਮਾਂਗੈ ਮਸਤਕੁ ਆਨਿ ਧਰਿਓ ਪ੍ਰਭ ਪਾਗੀ ॥੨॥

ਰਾਗ ਜਯੰਤ-ਕਾਨੜਾ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਰੇ	ਰੇ	ਗੁ	ਰੇ	ਨੀ	ਸਾ	ਧ	ਨੀ	ਗਰੇ	ਰੇ	ਗਰੇ	ਗ	ਰੇਗ	ਮ	ਗ	ਰੇ
ਸ਼ਬਦ	ਧ	ਨਿ	ਉ	ਹ	ਪ੍ਰੀ	ऽ	ਤਿ	ਚ	ਰऽ	ਨ	ਸੰऽ	ਗਿ	ਲਾऽ	ऽ	ਗੀ	ऽ
	ਮਗੁ	—	ਮਗੁ	ਮ	ਨੀ	—	ਪ	ਪ	ਧਨੀ	ਸਾਂਨੀ	ਧ	ਪ	ਗ	ਪਮ	ਗ	ਰੇ
	ਕੋऽ	ऽ	ਟਿऽ	ऽ	ਜਾ	ऽ	ਪ	ਤਾ	ऽऽ	ਪऽ	ਸੁ	ਖ	ਪਾ	ऽऽ	ਏ	ऽ
	ਗੁ	ਮ	ਨੀ	ਪ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਪ	ਨੀਨੀ	ਪਮ	ਪਧ	ਪਮ	ਗਰੇ	ਰੇਗੁ	ਰੇਸਾ	ਨੀਸਾ
	ਆ	ऽ	ਇ	ਮਿ	ਲੇऽ	ऽ	ਪੂ	ऽ	ਰऽ	ਨऽ	ਵऽ	ਡऽ	ਭਾऽ	ऽऽ	ਗੀऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਗੁ	—	ਮ	ਧਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਧ	ਨੀ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਗੁਂਰੇਂ	ਰੇਂ	ਗੁਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ
	ਮੋ	ऽ	ਹਿ	ਅऽ	ਨਾ	ऽ	ਥੁ	ऽ	ਦਾ	ਸੁ	ਜ	ਨੁऽ	ਤੇ	ऽ	ਰਾ	ऽ
	ਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਪ	ਨੀਨੀ	ਪਮ	ਪਨੀ	ਗ	ਗ	ਮ	ਗ	ਰੇ
	ਅ	ਵ	ਰ	ਓ	ऽ	ਟ	ਸ	ਗ	ਲੀऽ	ऽऽ	ਮੋऽ	ਹਿ	ਤਿਆ	ऽ	ਗੀ	ऽ
	ਧ	ਧ	ਧ	ਨੀ	ਧ	ਪ	ਪ	ਧ	ਪ	ਮ	ਗ	ਗ	ਗ	ਪਮ	ਗ	ਰੇ
	ਭੋ	ऽ	ਰ	ਭ	ਰ	ਮ	ਕਾ	ऽ	ਟੇ	ऽ	ਪ੍ਰ	ਭ	ਸਿ	ਮऽ	ਰ	ਤ
	ਗੁ	ਮ	ਨੀ	ਪ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਪ	ਮ	—	ਗ	ਗ	ਰੇ	ਗੁ	ਰੇ	ਸਾ
	ਗਿ	ਆ	ਨ	ਅੰ	ਜ	ਨ	ਮਿ	ਲਿ	ਸੋ	ऽ	ਵ	ਤ	ਜਾ	ऽ	ਗੀ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
1	ਨ਼̱ੀਸਾ	ਰੇਗ̱	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ	ਰੇਮ	ਪਨ̱ੀ	ਮਪ	ਧਨ̱ੀ	ਸਾਂਨੀ	ਧਪ	ਮਪ	ਨ̱ੀਪ	ਮਪ	ਗ̱ਮ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ
2	ਸਾਰੇ	ਗ̱ਮ	ਗਗ	ਮਗ	ਗਮ	ਗਰੇ	ਗ̱ਰੇ	ਸਾਨ਼ੀ	ਸਾਰੇ	ਮਪ	ਨ̱ੀਮ	ਪਨ̱ੀ	ਮਪ	ਨ̱ੀਮ	ਪਮ	ਗਮ
	ਗਰੇ	ਗ̱ਰੇ	ਸਾਨ਼ੀ	ਸਾ	ਪਮ	ਗਮ	ਗਰੇ	ਗ̱ਰੇ	ਸਾਨ਼ੀ	ਸਾ	ਪਮ	ਗਮ	ਗਰੇ	ਗ̱ਰੇ	ਸਾਨ਼ੀ	ਸਾ
3	ਗ̱ਮ	ਪਮ	ਰੇਸਾ	ਨ਼̱ੀਸਾ	ਪਧ	ਨ̱ੀਧ	ਪਮ	ਗਰੇ	ਨ਼̱ੀਸਾ	ਰੇਸਾ	ਨ̱ੀਪ	ਮਪ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਗਂ	ਮਂਗ̱ਂ	ਰੇਂਸਾਂ
	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨ̱ੀਧ	ਪਮ	ਪਧ	ਨ̱ੀਧ	ਪਮ	ਗਰੇ	ਗ̱ਮ	ਪਮ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ	ਗ̱ਮ	ਪਮ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਰਾਗ ਸਰਵਣ ਕਾਨੜਾ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਆਸਾਵਰੀ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ, ਧੈਵਤ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸੁਰ ਕੋਮਲ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਗੰਧਾਰ ਅਤੇ ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਧੈਵਤ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਮੱਧਮ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹੈ ਜਾਤੀ ਛਾੜਵ-ਛਾੜਵ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ ਰੇ ਗੁ, ਪ, ਧੁ ਨੁੀ ਸਾਂ।

ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਧੁ ਨੁੀ ਪ, ਧੁ ਗੁ ਪ, ਗੁ ਰੇ ਸਾ।

ਪਕੜ—ਗੁ ਪ, ਧੁ ਗੁ, ਪ, ਨੁੀ ਧ, ਪ, ਨੁੀਂ ਪ, ਗੁ ਰੇ ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਰੇ-ਸਾ, ਗੁ ਪ, ਧੁ, ਗੁ, ਪ, ਗੁ ਪ, ਗੁ ਰੇ ਸਾ।
2. ਸਾ ਰੇਂ ਗੁ, ਪ, ਧੁ ਗੁ ਪ, ਨੁੀ ਪ, ਨੁੀ ਪ, ਧੁ ਗੁ ਪ, ਧੁ ਨੁੀ ਸਾਂ, ਰੇਂ ਗੁਂ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਨੁੀਧੁ, ਪ ਨੁੀ ਪ, ਗੁ ਪ ਗੁ ਰੇ, ਸਾ, ਨ਼ੀ ਧ਼ ਨ਼ੀ ਰੇ, ਸਾ।
3. ਸਾ, ਨ਼ੀ ਧ਼ ਪ਼ ਨ਼ੀ ਪ਼, ਧ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ, ਗੁਪ, ਧੁ ਗੁ ਪ, ਧੁ ਨੁੀ ਸਾਂ ਰੇਂ-ਗੁਂ ਰੇਂ ਸਾਂ ਨੁੀ ਪ, ਧੁ ਗੁ, ਪ, ਗੁ ਪ, ਧੁ ਗੁ ਪ਼ ਗੁ ਰ਼ੇ-ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਕਾਨੜਾ ਕੀ ਵਾਰ, ਮਹਲਾ 4 (ਪੰਨਾ 1315)

ਪੰਚੇ ਸਬਦ ਵਜੇ ਮਤਿ ਗੁਰਮਤਿ ਵਡਭਾਗੀ ਅਨਹਦੁ ਵਜਿਆ ॥
ਆਨਦ ਮੂਲੁ ਰਾਮੁ ਸਭੁ ਦੇਖਿਆ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਗੋਵਿਦੁ ਗਜਿਆ ॥
ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਵੇਸੁ ਹਰਿ ਏਕੋ ਮਤਿ ਗੁਰਮਤਿ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਭਜਿਆ ॥
ਹਰਿ ਦੇਵਹੁ ਦਾਨੁ ਦਇਆਲ ਪ੍ਰਭ ਜਨ ਰਾਖਹੁ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਲਜਿਆ ॥
ਸਭਿ ਧੰਨੁ ਕਹਹੁ ਗੁਰੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਗੁਰੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਿਤੁ ਮਿਲਿ ਹਰਿ ਪੜਦਾ ਕਜਿਆ ॥

ਰਾਗ ਸਰਵਣ ਕਾਨੜਾ

ਤਾਲ ਢਾਈਆ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7
ਸਰਗਮ	ਪ	ਪ	ਗੁਰੇ	ਧ਼	ਧ਼	ਨ਼ੀਰੇ	ਸਾ	ਪ	ਪ	ਧੁਨੀ	ਪ	ਗਪ	ਗੁ	ਰੇਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਪੰ	ਚੇ	ऽऽ	ਸ	ਬ	ਦऽ	ਵ	ਜੇ	ऽ	ਮਤਿ	ਗੁ	ਰऽ	ਮ	ਤਿऽ
	ਧੁ	ਧੁ	ਧੁ	ਧੁਨੀ	ਪ	ਪਗੁ	ਗੁ	ਗੁਪ	ਗੁਰੇ	ਸਾ	ਰੇਨ਼ੀ	ਸਾ	ਨ਼ੀਰੇ	ਸਾ
	ਵ	ऽ	ਡ	ਭਾऽ	ਗੀ	ऽऽ	ऽ	ਅਨ	ਹऽ	ਦੁ	ਵऽ	ਜਿ	ਆऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0 X			2		3		0 X			2		3	

ਅੰਤਰਾ

	ਪ	ਧੁ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀਰੇਂ	ਸਾਂ	ਗੁ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਗੁਂਗੁਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	—
	ਆ	ਨ	ਦ	ਮੂ	ऽ	ਲੁऽ	ऽ	ਰਾ	ਮੁ	ਸਭੁ	ਦੇऽ	ਖਿ	ਆ	ऽ
	ਧੁ	ਨੀ	ਪ	ਪ	ਪ	ਗੁ	ਗੁ	ਨੀ	ਪਧੁ	ਗੁਰੇ	ਪਗੁ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਰੇ	ਸਾ
	ਗੁ	ऽ	ਰ	ਸ	ਬ	ਦੀ	ऽ	ਗੋ	ਵਿऽ	ਦੁऽ	ਗऽ	ਜਿऽ	ਆऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0 X			2		3		0 X			2		3	

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

1	ਪਗੁ	ਗੁਰੇ	ਰੇਸਾ	ਸਾਨ਼ੀ	ਰੇਸਾਂ	ਗੁਰੇ	ਪਗੁ	ਰੇਸਾ	ਪਗੁ	ਗੁਪ	ਧੁਧੁ	ਧੁਪ	ਨੀਧੁ	ਨੀਪ
	ਧੁਪ	ਪਗੁ	ਰੇਸਾ	ਗੁਰੇ	ਰੇਸਾ	ਧੁਪ	ਪਗੁ	ਗੁਰੇ	ਰੇਸਾ	ਧੁਪ	ਪਗੁ	ਰੇਸਾ	ਗੁਰੇ	ਰੇਸਾ
2	ਸਾਨ਼ੀ	ਰੇਸਾ	ਗੁਰੇ	ਪਗੁ	ਪਧੁ	ਪਗੁ	ਰੇਸਾ	ਗੁਰੇ	ਪਗੁ	ਧੁਪ	ਨੀਧ	ਨੀਨੀ	ਨੀਧੁ	ਨੀਪ
	ਪਧੁ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਗੁਂਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਨੀਧੁ	ਨੀਪ	ਗੁਪ	ਗੁਧੁ	ਪ	ਸਾਂਧੁ	ਨੀਪ	ਗੁਰੇ	ਗੁਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0 X			2		3		0 X			2		3	

ਸ਼ਬਦ

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1299)

ਸੰਤਨ ਪਹਿ ਆਪਿ ਉਧਾਰਨ ਆਇਓ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਦਰਸਨ ਭੇਟਤ ਹੋਤ ਪੁਨੀਤਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਮੰਤ੍ਰੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਓ ॥੧॥
ਕਾਟੇ ਰੋਗ ਭਏ ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਹਰਿ ਹਰਿ ਅਉਖਧੁ ਖਾਇਓ ॥੨॥
ਅਸਥਿਤ ਭਏ ਬਸੇ ਸੁਖ ਥਾਨਾਂ ਬਹੁਰਿ ਨ ਕਤਹੂ ਧਾਇਓ ॥੩॥
ਸੰਤ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤਰੇ ਕੁਲ ਲੋਗਾਂ ਨਾਨਕ ਲਿਪਤ ਨ ਮਾਇਓ ॥੪॥

ਰਾਗ ਸਰਵਣ ਕਾਨੜਾ

ਤਾਲ ਦਾਦਰਾ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6
ਸਰਗਮ	ਸਾ	ਰੇ	ਗੁ	ਪ	ਪ	ਧੁਪ	ਗੁਰੇ	ਸਾ	ਧ਼ੁ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਸੰ	ਤ	ਨ	ਪਂ	ਹਿ	ऽऽ	ਸੰऽ	ਤ	ਨ	ਪ	ਹਿ	ऽ
	ਧ਼ੁ	ਧ਼ੁ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਪ	ਪ	ਧੁਪ	ਗੁਪ	ਧੁਪ	ਗੁਰੇ	ਸਾਧੁ	ਸ਼ਾ
	ਆ	ਪਿ	ਉ	ਧਾ	ਰ	ਨ	ਆऽ	ऽऽ	ਇਓ	ਆऽ	ऽऽ	ਇਓ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x			0			x			0		

ਅੰਤਰਾ

	ਪ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਧੁਨ਼ੀ	ਪ	ਪ
	ਦਰ	ਸ	ਨ	ਭੇ	ਟ	ਤ	ਹੋ	ਤ	ਪੁ	ਨੀऽ	ਤਾ	ऽ
	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਗੁਂਰੇਂ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਧ਼ੁ	ਨ਼ੀ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਹਰਿ	ਹ	ਰਿ	ਮੰऽ	ਤ੍ਰੁऽ	ऽ	ਦ੍ਰਿ	ੜਾ	ऽ	ऽ	ਇਓ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x			0			x			0		

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਸਵਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਬਾਕ੍ਯ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1388)

ਦੇਹ ਨ ਗੇਹ ਨ ਨੇਹ ਨ ਨੀਤਾ ਮਾਇਆ ਮਤ ਕਹਾ ਲਉ ਗਾਰਹੁ ॥
ਛਤ੍ਰ ਨ ਪਤ੍ਰ ਨ ਚਉਰ ਨ ਚਾਵਰ ਬਹਤੀ ਜਾਤ ਰਿਦੈ ਨ ਬਿਚਾਰਹੁ ॥
ਰਥ ਨ ਅਸ੍ਵ ਨ ਗਜ ਸਿੰਘਾਸਨ ਛਿਨ ਮਹਿ ਤਿਆਗਤ ਨਾਂਗ ਸਿਧਾਰਹੁ ॥
ਸੂਰ ਨ ਬੀਰ ਨ ਮੀਰ ਨ ਖਾਨਮ ਸੰਗਿ ਨ ਕੋਊ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਨਿਹਾਰਹੁ ॥
ਕੋਟ ਨ ਓਟ ਨ ਕੋਸ ਨ ਛੋਟਾ ਕਰਤ ਬਿਕਾਰ ਦੋਊ ਕਰ ਝਾਰਹੁ ॥
ਮਿਤ੍ਰ ਨ ਪੁਤ੍ਰ ਕਲਤ੍ਰ ਸਾਜਨ ਸਖ ਉਲਟਤ ਜਾਤ ਬਿਰਖ ਕੀ ਛਾਂਰਹੁ ॥
ਦੀਨ ਦਯਾਲ ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਭ ਪੂਰਨ ਛਿਨ ਛਿਨ ਸਿਮਰਹੁ ਅਗਮ ਅਪਾਰਹੁ ॥
ਸ੍ਰੀਪਤਿ ਨਾਥ ਸਰਣਿ ਨਾਨਕ ਜਨ ਹੇ ਭਗਵੰਤ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਤਾਰਹੁ ॥੫॥

ਰਾਗ ਸਰਵਣ ਕਾਨੜਾ

ਤਾਲ ਦਾਦਰਾ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6
ਸਰਗਮ	ਸਾ	ਰੇ	ਸਾਨ੍ਹੀ	ਸਾ	ਰੇ	ਰੇ	ਗੁ	ਗੁ	ਪ	ਗੁਪ	ਗੁਰੇ	ਸਾਂ
ਸ਼ਬਦ	ਦੀ	ਨ	ਦਯਾ	ऽ	ਲ	ਪੁ	ਰਖ	ਪ੍ਰ	ਭ	ਪੂऽ	ਰऽ	ਨ
	ਸਾ	ਪ	ਗੁ	ਪਂ	ਪ	ਪ	ਗੁਪ	ਧੁਨ੍ਹੀ	ਧੁ	ਨ੍ਹੀ	ਪ	ਪ
	ਛਿਨ	ਛਿ	ਨ	ਸਿਮ	ਰ	ਹੁ	ਅਗ	ਮऽ	ਅ	ਪਾ	ऽ	ਰਹੁ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x			0			x			0		

ਅੰਤਰਾ

	ਪ	ਪ	ਪ	ਧੁ	ਗੁ	ਪ	ਧੁ	ਨ੍ਹੀ	ਨ੍ਹੀ	ਧੁਨ੍ਹੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਸ੍ਰੀ	ਪ	ਤਿ	ਨਾ	ਥ	ਸ	ਰਣਿ	ਨਾ	ऽ	ਨਕ	ਜ	ਨ
	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂਗੁਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਰੇਂਨ੍ਹੀ	ਸਾਂਧੁ	ਨ੍ਹੀਸਾਂ	ਨ੍ਹੀਪ	ਪ
	ਹੇ	ਭ	ਗ	ਵੰऽ	ਤ	ਕ੍ਰਿ	ਪਾऽ	ऽऽ	ਕਰਿ	ਤਾऽ	ऽऽ	ਰਹੁ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x			0			x			0		

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1299)

ਤੇਰੋ ਜਨੁ ਹਰਿ ਜਸੁ ਸੁਨਤ ਉਮਾਹਿਓ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਮਨਹਿ ਪ੍ਰਗਾਸੁ ਪੇਖਿ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਸੋਭਾ ਜਤ ਕਤ ਪੇਖਉ ਆਹਿਓ ॥੧॥
ਸਭ ਤੇ ਪਰੈ ਪਰੈ ਤੇ ਊਚਾ ਗਹਿਰ ਗੰਭੀਰ ਅਥਾਹਿਓ ॥੨॥
ਓਤਿ ਪੋਤਿ ਮਿਲਿਓ ਭਗਤਨ ਕਉ ਜਨ ਸਿਉ ਪਰਦਾ ਲਾਹਿਓ ॥੩॥
ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਗਾਵੈ ਗੁਣ ਨਾਨਕ ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਸਮਾਹਿਓ ॥੪॥

ਰਾਗ ਸਰਵਣ ਕਾਨੜਾ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	—	ਸਾਰੇ	ਸਾ	ਧ਼	ਧ਼	ਨ਼ੀ	ਪ	ਧ਼	ਧ਼	ਨ਼ੀਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾਰੇ	ਗੁਪ	ਗੁਰੇ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ऽ	ਤੇਰੋ	ਜ	ਨ	ਹ	ਰਿ	ਜ	ਸੁ	ਸੁ	ਨऽ	ਤ	ਉ	ਮਾऽ	ऽऽ	ਹਿਓ	ऽ
	—	ਨ਼ੀ	ਪ	ਧ਼	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਰੇ	ਗੁ	ਧੁ	ਪ	ਗੁ	ਰੇ	ਸਾ
	ऽ	ਮ	ਨਹਿ	ਪ੍ਰ	ਗਾ	ਸੁ	ਪੇ	ਖਿ	ਪ੍ਰ	ਭ	ਕੀ	ऽ	ਸੋ	ऽ	ਭਾ	ऽ
	—	ਨੁੀ	ਪ	ਧੁ	ਗੁ	ਪ	ਧੁ	ਨੁੀ	ਸਾਂਧੁ	ਨੁੀਪ	ਧੁਗੁ	ਪਧੁ	ਨੁੀਪ	ਗੁਪ	ਗੁਰੇ	ਸਾ
	ऽ	ਜਤ	ਕ	ਤ	ਪੇ	ਖ	ਉ	ऽ	ਆऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਹਿਓ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	—	ਪ	ਪ	ਪ	ਧੁ	ਧੁ	ਨੁੀ	ਨੁੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਨੁੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ऽ	ਸ	ਭ	ਤੇ	ਪ	ਰੈ	ऽ	ਪ	ਰੈ	ऽ	ਹੈ	ऽ	ਊ	ऽ	ਚਾ	ऽ
	—	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਗੁਂ	ਗੁਂ	ਰੇਂ	ਸਂ	ਸਾਂਧੁ	ਨੁੀਪ	ਧੁਗੁ	ਪਧੁ	ਨੁੀਪ	ਗੁਪ	ਗੁਰੇ	ਸਾ
	ऽ	ਗ	ਹਿ	ਰ	ਗੰ	ਭੀ	ਰ	ਅ	ਥਾऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਹਿਓ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਰਾਗ ਮਾਲਗੁੰਜੀ ਕਾਨੜਾ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਕਾਫੀ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਗੰਧਾਰ, ਦੋਵੇਂ ਨਿਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਮੱਧਮ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਪੰਚਮ ਵਰਜਿਤ ਹੈ। ਜਾਤੀ ਛਾੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਹ ਰਾਗ ਬਾਗੇ-ਸ੍ਰੀ, ਰਾਗੇ-ਸ੍ਰੀ ਅਤੇ ਜੈ-ਜੈਵੰਤੀ ਰਾਗਾਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਮਿਲਦਾ-ਜੁਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਦਾ ਆਰੋਹ-ਅਵਰੋਹ ਵਕਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਬਾਗੇ-ਸ੍ਰੀ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਸ਼ੁਧ ਗੰਧਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ "ਸਾਂ ਨ਼ੀ ਧ ਪ ਮ ਗ," ਫਿਰ ਇਸ ਦੇ ਅੱਗੇ ਬਾਗੇ-ਸ੍ਰੀ ਅੰਗ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ "ਮ ਗੁ ਰੇ ਸਾ," ਆਰੋਹ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ "ਧ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ ਗ ਮ," ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੁਰ ਸਮੂਹ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਰਾਗੇ-ਸ੍ਰੀ ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਰਾਗੇ-ਸ੍ਰੀ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਅੱਗੇ "ਮ ਪ ਮ, ਮ ਗੁ ਰੇ ਸਾ," ਇਹ ਸੁਰ ਜੋੜ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਧੁਰ ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਤੀਸਰਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਧ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ ਰੇ ਗ, ਮ, ਮ ਧ ਨੀ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਨ਼ੀ ਧ, ਪ, ਮ ਗ ਮ, ਮ ਗੁ ਰੇ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਧ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ ਗ ਮ ਗੁ ਰੇ ਸਾ ਨ਼ੀ ਸਾ, ਧ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ ਗ ਮ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਨ਼ੀ ਸਾ, ਧ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਸਾ, ਧ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ ਗ, ਗ ਮ, ਰੇ ਗ ਮ, ਗ ਮ, ਧ-ਮ, ਗ ਮ ਧ-ਮ, ਗ ਮ, ਗੁ ਮ ਗੁ-ਰੇ ਸਾ।
2. ਨ਼ੀ ਸਾ, ਧ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ ਗ—ਮ, ਗ ਮ, ਸਾ ਗ—ਮ, ਰੇ ਗ ਮ, ਗ ਮ, ਧ—ਮ, ਗ ਮ ਧ-ਮ, ਮ ਧ—ਮ, ਰੇ ਮ ਪ ਧ—ਮ, ਪ ਮ ਗ ਮ, ਗੁ—ਰੇ ਸਾ।
3. ਗ ਮ, ਗ ਮ ਧ, ਸਾ ਗ ਮ ਧ, ਨ਼ੀ ਸਾ ਧ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ ਗ ਮ ਧ, ਸਾਂ ਨੁ਼ੀ ਧ, ਗ ਮ ਨੁ਼ੀ ਧ, ਮ ਨੁ਼ੀ ਧ, ਨੁ਼ੀ ਧ, ਸਾਂ ਨੁ਼ੀ ਧ ਪ ਮ, ਰੇ ਮ ਧ-ਮ, ਨੁ਼ੀ ਧ ਪ ਮ, ਗ ਮ, ਰੇ ਗ ਮ, ਗੁ, ਗੁ ਰੇ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਸਾ, ਧ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ ਗ ਮ।
4. ਗ ਮ ਧ ਨੀ ਸਾਂ, ਨੀ ਸਾਂ, ਧ ਨੀ ਸਾਂ, ਮ ਧ ਨੀ ਸਾਂ ਧ ਨੀ ਸਾਂ, ਗਂ ਮਂ ਗੁਂ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਧ ਨੁ਼ੀ ਸਾਂ ਰੇਂ ਗਂ ਸਾਂ, ਗਂ ਮਂ—ਗੁਂ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਨੀ ਸਾਂ, ਨੁ਼ੀ ਧ, ਸਾਂ ਨੁ਼ੀ ਧ ਪ ਮ, ਗ ਮ, ਗ ਮ ਗੁ—ਰੇ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਸਾ ਧ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ ਗ—ਮ।

ਸ਼ਬਦ

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1303)

ਕੁਹਕਤ ਕਪਟ ਖਪਟ ਖਲ ਗਰਜਤ ਮਰਜਤ ਮੀਚੁ ਅਨਿਕ ਬਰੀਆ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਅਹੰ ਮਤ ਅਨ ਰਤ ਕੁਮਿਤ ਹਿਤ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪੇਖਤ ਭ੍ਰਮਤ ਲਾਖ ਗਰੀਆ ॥
ਅਨਿਤ ਬਿਉਹਾਰ ਅਚਾਰ ਬਿਧਿ ਹੀਨਤ ਮਮ ਮਦ ਮਾਤ ਕੋਪ ਜਰੀਆ ॥੧॥
ਕਰੁਣ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਗੋੁਪਾਲ ਦੀਨ ਬੰਧੁ ਨਾਨਕ ਉਧਰੁ ਸਰਨਿ ਪਰੀਆ ॥੨॥

ਰਾਗ ਮਾਲਗੁੰਜੀ ਕਾਨੜਾ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਧਨ̱ੀ	ਸਾਂਨ̱ੀ	ਧ	ਧ	ਨ̱ੀ	ਧ	ਮ	ਮ	ਗ	ਮ	ਮ	ਗ	ਮ	ਗ̱	ਰੇ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਕੁऽ	ਹऽ	ਕ	ਤ	ਕ	ਪ	ਟ	ਖ	ਪ	ਟ	ਖ	ਲ	ਗ	ਰ	ਜ	ਤ
	ਰੇਨ̱ੀ	ਸਾਰੇ	ਗ	ਮ	ਗਮ	ਮਮ	ਮਗ̱	ਰੇਸਾ	ਸਾਗ	ਮਪ	ਗਮ	ਰੇਗ	ਮਪ	ਧਪ	ਮਗ̱	ਰੇਸਾ
	ਮऽ	ਰऽ	ਜ	ਤ	ਮੀऽ	ऽऽ	ਚੁऽ	ਅऽ	ਨਿऽ	ਕऽ	ਬऽ	ਰੀऽ	ਆऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਗ	ਮ	ਗ	ਮ	ਧ	ਧ	ਨ̱ੀ	ਧ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਅ	ਹੰ	ਮ	ਤ	ਅ	ਨ	ਰ	ਤ	ਕੁ	ऽ	ਮਿ	ਤ	ਹਿ	ਤ	ਪ੍ਰੀ	ਤਮ
	ਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨ̱ੀਧ	ਮਧ	ਨੀਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਮਪ	ਧਪ	ਮਗ̱	ਰੇਸਾ	ਗ	ਮ
	ਪੇ	ऽ	ਖ	ਤ	ਭ੍ਰ	ऽ	ਮऽ	ਤऽ	ਲਾऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਖऽ	ਗऽ	ਰੀऽ	ਆ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੪ (ਪੰਨਾ 1295)

ਮੇਰੇ ਮਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਜਪਿ ਚੀਤਿ ॥
ਹਰਿ ਹਰਿ ਵਸਤੁ ਮਾਇਆ ਗੜ੍ਹਿ ਵੇੜ੍ਹੀ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਲੀਓ ਗੜੁ ਜੀਤਿ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਮਿਥਿਆ ਭਰਮਿ ਭਰਮਿ ਬਹੁ ਭ੍ਰਮਿਆ ਲੁਬਧੋ ਪੁਤ੍ਰ ਕਲਤ੍ਰ ਮੋਹ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥
ਜੈਸੇ ਤਰਵਰ ਕੀ ਤੁਛ ਛਾਇਆ ਖਿਨ ਮਹਿ ਬਿਨਸਿ ਜਾਇ ਦੇਹ ਭੀਤਿ ॥੧॥
ਹਮਰੇ ਪ੍ਰਾਨ ਪ੍ਰੀਤਮ ਜਨ ਊਤਮ ਜਿਨ ਮਿਲਿਆ ਮਨਿ ਹੋਇ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ॥
ਪਰਚੈ ਰਾਮੁ ਰਵਿਆ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਅਸਥਿਰੁ ਰਾਮੁ ਰਵਿਆ ਰੰਗਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥੨॥
ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਤ ਸੰਤ ਜਨ ਨੀਕੇ ਜਿਨ ਮਿਲਿਆਂ ਮਨੁ ਰੰਗਿ ਰੰਗੀਤਿ ॥
ਹਰਿ ਰੰਗੁ ਲਹੈ ਨ ਉਤਰੈ ਕਬਹੂ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਾਇ ਮਿਲੈ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥੩॥
ਹਮ ਬਹੁ ਪਾਪ ਕੀਏ ਅਪਰਾਧੀ ਗੁਰਿ ਕਾਟੇ ਕਟਿਤ ਕਟੀਤਿ ॥
ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਦੀਓ ਮੁਖਿ ਅਉਖਧੁ ਜਨ ਨਾਨਕ ਪਤਿਤ ਪੁਨੀਤਿ ॥੪॥

ਰਾਗ ਮਾਲਗੁੰਜੀ ਕਾਨੜਾ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4
ਸਰਗਮ	ਗਮ	ਪਮ	ਗੁਰੇ	ਸਾ	—	ਮ	ਗੁਰੇ	ਸਾ	ਰੇ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਰੇ	ਗ	—	ਮ	—
ਸ਼ਬਦ	ਮੇऽ	ਰੇऽ	ਮऽ	ਨ	ऽ	ਹਰਿ	ਹऽ	ਰਿ	ਰਾ	ਮ	ਨਾ	ਮੁ	ਜ	ਪਿ	ਚੀ	ਤਿ
	ਗਮ	ਪਮ	ਗੁਰੇ	ਸਾ	—	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	—	ਗ	ਗ	ਮ	ਮ	ਮ	ਮ
	ਮੇऽ	ਰੇऽ	ਮऽ	ਨ	ऽ	ਹਰਿ	ਹ	ਰਿ	ਵ	ऽ	ਸ	ਤੁ	ਮਾ	ਇਆ	ਗ	ੜ੍ਹਿ
	ਗੁ	ਰੇ	ਸਾ	—	—	ਮ	ਧ	ਧ	ਧਨ਼ੀ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਧ	ਪ	ਪਧ	ਨ਼ੀਧ	ਪ	ਮ
	ਵੇ	ऽ	ੜ੍ਹੀ	ऽ	ऽ	ਗੁਰ	ਕੈ	ਸ	ਬਦਿ	ਲੀऽ	ਓ	ਗੜੁ	ਜੀऽ	ऽऽ	ਤਿ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	2				0				3				X			

ਅੰਤਰਾ

	ਗੁਮ	ਪਮ	ਗੁਰੇ	ਸਾ	—,	ਮ	ਮ	ਮ	ਧ਼	ਮ	ਧ	ਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਮੇऽ	ਰੇऽ	ਮऽ	ਨ	ऽ,	ਮਿ	ਥਿ	ਆ	ਭ	ਰ	ਮਿ	ਭ	ਰ	ਮਿ	ਬ	ਹੁ
	ਰੇਂ	ਨ਼ੀ	ਸਾਂ	—	—	ਮ	ਧ	ਧ	ਧਨ਼ੀ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਪ	ਪ	ਪਧ	ਨ਼ੀਧ	ਪ	ਮ
	ਭ੍ਰ	ਮਿ	ਆ	ऽ	ऽ	ਲੁ	ਬ	ਧੋ	ਪੁऽ	ਤ੍ਰਕ	ਲਤ੍ਰ	ਮੋਹ	ਪ੍ਰੀऽ	ऽऽ	ਤਿ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	2				0				3				X			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

ਮਾਤਰੇ	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4
1	ਗਮ	ਗਮ	ਮਗੁ	ਰੇਸਾ	ਗੁਰੇ	ਸਾਂਨ੍ਹੀ	ਧਨ੍ਹੀ	ਸਾ	ਸਾਗ	ਮਧ	ਨ੍ਹੀਧ	ਪਮ	ਸਾਂਨੀ	ਧਨ੍ਹੀ	ਪਧ	ਪਮ
	ਗਮ	ਪਮ	ਗੁਗੁ	ਰੇਸਾ	ਸਾਂਨ੍ਹੀ	ਧਨ੍ਹੀ	ਪਧ	ਪਮ	ਗਮ	ਗਮ	ਮਗੁ	ਰੇਸਾ	ਗਮ	ਗਮ	ਮਗੁ	ਰੇਸਾ
2	ਸਾਰੇ	ਗਮ	ਰੇਗ	ਮਪ	ਪਮ	ਗਮ	ਧਪ	ਮਪ	ਨ੍ਹੀਧ	ਪਧ	ਸਾਂਨ੍ਹੀ	ਧਨੀ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ	ਗੁਂਰੇਂ	ਗੁਂਸਾਂ
	ਰੇਂਸਾਂ	ਨ੍ਹੀਧ	ਰੇਂਸਾਂ	ਰੇਂਨੀ	ਸਾਂਨ੍ਹੀ	ਧਪ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂਧ	ਨ੍ਹੀਧ	ਮਗ	ਗਮ	ਗਪ	ਮਧ	ਪਮ	ਰੇਸਾ	ਸਾਂਨ੍ਹੀ
	ਨ੍ਹੀਧ	ਧਪ	ਸਾਂਨ੍ਹੀ	ਨ੍ਹੀਧ	ਧਪ	ਪਮ	ਨ੍ਹੀਧ	ਧਪ	ਪਮ	ਗਮ	ਧਪ	ਪਮ	ਮਗੁ	ਗੁਰੇ	ਰੇਰੇ	ਰੇਸਾ
3	ਸਾਨ੍ਹੀ	ਧਨੀ	ਸਾਰੇ	ਰੇਸਾ	ਗਮ	ਧਨੀ	ਸਾਂਨ੍ਹੀ	ਧਪ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨ੍ਹੀਧ	ਮਗ	ਮਪ	ਧਪ	ਮਗੁ	ਰੇਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	2				0				3				X			

ਸ਼ਬਦ

ਚੌਪਈ, (ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ 'ਚੋਂ)

ਮੈ ਅਪਨਾ ਸੁਤ ਤੋਹਿ ਨਿਵਾਜਾ॥ ਪੰਥ ਪ੍ਰਚੁਰ ਕਰਬੇ ਕਹੁ ਸਾਜਾ॥
ਜਾਹਿ ਤਹਾਂ ਤੈ ਧਰਮੁ ਚਲਾਇ॥ ਕਬੁਧਿ ਕਰਨ ਤੇ ਲੋਕ ਹਟਾਇ॥੨੯॥

ਰਾਗ ਮਾਲਗੁੰਜੀ

ਤਾਲ ਦਾਦਰਾ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6
ਸੰਰਗਮ	ਗ	ਮ	ਗਮਪਮ	ਗੁ	ਰੇ	ਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ	ਧ	ਨ਼ੀ	ਗੁ	ਰੇ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਮੈ	ਅ	ਪऽऽऽ	ਨਾ	ਸੁ	ਤ	ਤੋऽ	ਹਿ	ਨਿ	ਵਾ	ਜ਼ਾ	ऽ
	ਮ	ਧ	ਧ	ਨ਼ੀਧ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਪਧ	ਮਪਧਨ਼ੀ	ਧ	ਪਧ	ਧਪ	ਮ
	ਪੰਥ	ਪ੍ਰ	ऽ	ਚੁਰ	ਕ	ਰ	ਬੇऽ	ਕਹੁऽऽ	ऽ	ਸਾऽ	ਜਾऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x			0			x			0		

ਅੰਤਰਾ

	ਮ	ਧ	ਨ਼ੀਧ	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂਰੇਂ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਧ	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਸਾਂ	—
	ਜਾ	ਹਿ	ऽਤ	ਹਾਂऽ	ऽ	ਤੈ	ਧਰ	ਮੁऽ	ਚ	ਲਾऽ	ਇ	ऽ
	ਸਾਂਰੇਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂਧ	ਪਧ	ਮਪਧਨ਼ੀ	ਧ	ਪਧ	ਧਪ	—
	ਕਬੁ	ऽ	ਧਿऽ	ਕਰ	ਨ	ਤੇऽ	ਲੋऽ	ਕऽऽऽ	ਹ	ਟਾऽ	ਇऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x			0			x			0		

ਸ਼ਬਦ

ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ਮਹਲਾ ੧ (ਪੰਨਾ 157)

ਹਰਣੀ ਹੋਵਾ ਬਨਿ ਬਸਾ ਕੰਦ ਮੂਲ ਚੁਣਿ ਖਾਉ ॥
ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਮੇਰਾ ਸਹੁ ਮਿਲੈ ਵਾਰਿ ਵਾਰਿ ਹਉ ਜਾਉ ਜੀਉ ॥੧॥
ਮੈ ਬਨਜਾਰਨਿ ਰਾਮ ਕੀ ॥ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਵਖਰੁ ਵਾਪਾਰੁ ਜੀ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਕੋਕਿਲ ਹੋਵਾ ਅੰਬਿ ਬਸਾ ਸਹਜਿ ਸਬਦ ਬੀਚਾਰੁ ॥
ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਇ ਮੇਰਾ ਸਹੁ ਮਿਲੈ ਦਰਸਨਿ ਰੂਪਿ ਅਪਾਰੁ ॥੨॥
ਮਛੁਲੀ ਹੋਵਾ ਜਲਿ ਬਸਾ ਜੀਅ ਜੰਤ ਸਭਿ ਸਾਰਿ ॥
ਉਰਵਾਰਿ ਪਾਰਿ ਮੇਰਾ ਸਹੁ ਵਸੈ ਹਉ ਮਿਲਉਗੀ ਬਾਹ ਪਸਾਰਿ ॥੩॥
ਨਾਗਨਿ ਹੋਵਾ ਧਰ ਵਸਾ ਸਬਦੁ ਵਸੈ ਭਉ ਜਾਇ ॥
ਨਾਨਕ ਸਦਾ ਸੋਹਾਗਣੀ ਜਿਨ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਇ ॥੪॥

ਰਾਗ ਮਾਲਗੁੰਜੀ ਕਾਨੜਾ

ਤਾਲ ਦਾਦਰਾ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6
ਸਰਗਮ	ਗ	ਮ	ਗਾਮਪਮ	ਗੁ	ਰੇ	ਸਾ	ਨੁੀਸਾ	ਧ	ਧਨੁੀ	ਗੁ	ਰੇ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਹ	ਰ	ਣੀSSS	ਹੋ	ਵਾ	S	ਬS	ਨਿ	SS	ਬ	ਸਾ	S
	ਮ	ਧ	ਧ	ਨੁੀਧ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਧਪ	ਮਪਧਨੁੀ	ਧ	ਪਧ	ਮ	ਮ
	ਕੰ	ਦ	S	ਮੂS	ਲ	ਚੁਣਿ	ਖਾS	SSSS	S	ਉS	S	S
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X			0			X			0		

ਅੰਤਰਾ

	ਮ	ਧ	ਨੁੀਧ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੁੀ	ਧ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	—
	ਗੁਰ	ਪ	ਰS	ਸਾਦੀ	ਮੇ	ਰਾ	ਸS	ਹੁ	S	ਮਿ	ਲੈ	S
	ਸਾਂਰੇਂ	ਸਾਂਨੁੀ	ਨੁੀ	ਨੁੀ	ਸਾਂ	ਧ	ਧਪ	ਮਪਧਨੁੀ	ਧ	ਪਧ	ਪ	ਮ
	ਵਾ	ਰਿS	ਵਾ	ਰਿ	ਹ	ਉ	ਜਾS	ਉSSS	ਜੀ	ਉS	S	S
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X			0			X			0		

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਵਾਰ ਰਾਮਕਲੀ, ਸਲੋਕ ਮ: ੨ (ਪੰਨਾ 955)

ਨਾਨਕ ਚਿੰਤਾ ਮਤਿ ਕਰਹੁ ਚਿੰਤਾ ਤਿਸ ਹੀ ਹੇਇ ॥
ਜਲ ਮਹਿ ਜੰਤ ਉਪਾਇਅਨੁ ਤਿਨਾ ਭਿ ਰੋਜੀ ਦੇਇ ॥
ਓਥੈ ਹਟੁ ਨ ਚਲਈ ਨਾ ਕੋ ਕਿਰਸ ਕਰੇਇ ॥
ਸਉਦਾ ਮੂਲਿ ਨ ਹੋਵਈ ਨਾ ਕੋ ਲਏ ਨ ਦੇਇ ॥
ਜੀਆ ਕਾ ਆਹਾਰੁ ਜੀਅ ਖਾਣਾ ਏਹੁ ਕਰੇਇ ॥
ਵਿਚਿ ਉਪਾਏ ਸਾਇਰਾ ਤਿਨਾ ਭੀ ਸਾਰ ਕਰੇਇ ॥
ਨਾਨਕ ਚਿੰਤਾ ਮਤ ਕਰਹੁ ਚਿੰਤਾ ਤਿਸ ਹੀ ਹੇਇ ॥

ਰਾਗ ਮਾਲਗੁੰਜੀ ਕਾਨੜਾ

ਤਾਲ ਦਾਦਰਾ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6
ਸਰਗਮ	ਗ	ਗ	ਸਾ	ਗ	ਮ	ਧਪ	ਮਗ	ਮ	ਗੁ	ਰੇ	ਸਾ	—
ਸ਼ਬਦ	ਨਾ	ਨ	ਕ	ਚਿੰ	ਤਾ	ऽऽ	ਮऽ	ਤਿ	ਕ	ਰਹੁ	ऽ	ऽ
	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਨੁੀ	—	—	ਧਨੁੀ	ਧਪ	—
	ਚਿੰ	ऽ	ਤਾ	ਤਿ	ਸ	ਹੀ	ਹੇਇ	ऽ	ऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽ
	ਪ	ਨੁੀ	ਨੁੀ	ਨੁੀ	ਨੁੀ	ਨੁੀ	ਧ	ਧ	ਪਧ	ਮਪ	ਗਮ	ਰੇਗ
	ਚਿੰ	ऽ	ਤਾ	ਤਿ	ਸ	ਹੀ	ਹੇਇ	ऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x			0			x			0		

ਅੰਤਰਾ

	ਪਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇ	ਸਾਂਰੇ	ਗੁਂ	ਰੇਂ	ਗੁਂ	—	—
	ਜ	ਲ	ਮਹਿ	ਜੰ	ਤ	ਉ	ਪਾऽ	ऽ	ਇ	ਅਨੁ	ऽ	ऽ
	ਗੁਂ	ਗੁਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨੁੀ	ਗੁਂ	ਰੇਂ	—	—	—	—	—
	ਤਿ	ਨਾ	ਭਿ	ਰੋ	ਜੀ	ऽ	ਦੇਇ	ऽ	ऽ	ऽ	ऽ	ऽ
	ਗੁਂ	ਗੁਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨੁੀ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਧਨੁੀ	ਪਧ	ਮਪ	ਮਗ
	ਤਿ	ਨਾ	ਭਿ	ਰੋ	ਜੀ	ऽ	ਦੇਇ	ऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x			0			x			0		

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਰਾਗ ਬਾਗੇ ਸ੍ਰੀ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਕਾਫੀ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸੁਰ ਕੋਮਲ, ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਮੱਧਮ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਭ ਅਤੇ ਪੰਚਮ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹਨ। ਜਾਤੀ ਔੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਮੱਧਮ, ਧੈਵਤ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸੁਰਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤੀ ਮਧੁਰਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਰਾਗ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ "ਸਾਂ ਨ਼ੀ ਧ ਪ" ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਿੱਧਾ ਅਵਰੋਹ ਨਾ ਕਰ ਕੇ "ਸਾਂ ਨ਼ੀ ਧ, ਮ ਪ ਧ" ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਵਕਰ ਰੂਪ ਨਾਲ ਅਵਰੋਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਵਿਚ ਪੰਚਮ ਸੁਰ ਬਾਰੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਕਈ ਮਤਭੇਦ ਹਨ। ਕਈ ਪੰਚਮ ਸੁਰ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਵਰਜਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਈ ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ, ਅਤੇ ਆਰੋਹ-ਅਵਰੋਹ ਦੋਵਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਦਾ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਨ਼ੀ ਸਾ, ਗ਼ੁ ਮ ਧ, ਨ਼ੀ ਸਾਂ।

ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਨ਼ੀ ਧ, ਮ ਪ ਧ, ਮ ਗ਼ੁ ਰੇ ਸਾ।

ਪਕੜ—ਧ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ ਮ, ਗ਼ੁ ਰੇ, ਮ ਗ਼ੁ ਰੇ ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਨ਼ੀ ਸਾ, ਧ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ, ਸਾ ਮ, ਗ਼ੁ ਮ, ਧ, ਮ, ਪ ਧ ਮ ਗ਼ੁ ਰੇ ਸਾ।
2. ਸਾ ਮ, ਗ਼ੁ ਮ ਧ, ਮ ਪ ਧ, ਨ਼ੀ ਸਾਂ, ਸਾਂ ਨ਼ੀ ਧ, ਮ ਪ ਧ, ਮ ਗ਼ੁ ਰੇ ਸਾ।
3. ਧ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ ਮ, ਮ ਗ਼ੁ ਰੇ, ਮ ਗ਼ੁ ਰੇ-ਸਾ, ਗ਼ੁ ਮ ਧ ਨ਼ੀ ਸਾਂ, ਰੇਂ ਸਾਂ, ਨ਼ੀ ਸਾਂ, ਨ਼ੀ ਧ ਸਾਂ, ਮੰ ਗ਼ੁੰ ਮੰ, ਗ਼ੁੰ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਸਾਂ ਨ਼ੀ ਧ, ਮ ਪ ਧ, ਮ ਗ਼ੁ ਮ ਗ਼ੁ, ਰੇ ਸਾ, ਧ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਸਵੱਯਾ

ਯਾਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨਿ ਭਏ ਹੈ ਮਹਾਂ ਮੁਨਿ, ਦੇਵਨ ਕੇ ਤਪ ਮੈ ਸੁਖ ਪਾਵੈਂ ॥
ਜਗ ਕਰੈ ਇਕ ਬੇਦ ਰਰੈ ਭਵਤਾਪ ਹਰੈ ਮਿਲਿ ਧਿਆਨਹਿ ਲਾਵੈਂ ॥
ਝਾਲਰ ਤਾਲ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਉਪੰਗ ਰਬਾਬ ਲੀਏ ਸੁਰ ਸਾਜ ਮਿਲਾਵੈਂ ॥
ਕਿੰਨਰ ਗੰਧ੍ਰਬ ਗਾਨ ਕਰੈ ਗਨਿ ਜੱਛ ਅਪੱਛਰ ਨਿਰਤ ਦਿਖਾਵੈ ॥

ਰਾਗ ਬਾਗੇ ਸ੍ਰੀ

ਝਪਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਸਰਗਮ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀਨ਼ੀ	ਧ	ਮ	ਧਪਨ਼ੀਧ	ਮਗੁਗੁ	ਰੇਸਾ	ਰੇਰੇਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਸਾ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਯਾ	ਤੇਪ੍ਰ	ਸੰ	ऽ	ਨਿऽऽਭ	ਏऽऽ	ਹੈऽ	ਮਹਾਂऽ	ऽਮੁ	ਨਿ
	ਸਾਨ਼ੀ	ਧਨ਼ੀ	ਸਾਮ	ਮ	ਮ,ਗੁਮ	ਮਧਨ਼ੀਸਾਂ	ਨ਼ੀਧ	ਮਗੁ	ਗੁਮ	ਗੁ,ਰੇਸਾ
	ਦੇऽ	ਵਨ	ਕੇऽ	ऽ	ਤ,ऽਪ	ਮੈऽऽऽ	ਸੁਖ	ਪਾऽ	ऽऽ	ऽ,ਵੈਂऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		2			0		3		

ਅੰਤਰਾ

	ਮ	ਮਮ	ਧ	ਧ	ਨ਼ੀਧ	ਸਾਂ	ਸਾਂਸਾਂ	ਰੇਂਰੇਂ	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਸਾਂਸਾਂ
	ਜ	ਗਕ	ਰੈ	ऽ	ਇਕ	ਬੇ	ਦਰ	ਰੈऽ	ऽਭ	ਵऽ
	ਮੰਗੁਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨ਼ੀਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਨ਼ੀਧ	ਨ਼ੀਧਮਧ	ਨ਼ੀਸਾਂਨ਼ੀਧ	ਮਗੁ,ਗੁ	ਗੁਮ,ਗੁ	ਰੇਸਾ
	ਤਾऽ	ਪਹ	ਰੈऽ	ऽਮਿ	ऽਲਿ	ਧਿਆऽऽ	ਨਹਿऽऽ	ਲਾऽ,ऽ	ऽऽ,ऽ	ਵੈਂऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		2			0		3		

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਰਾਗ ਬਾਗੇ ਸ੍ਰੀ, ਤਰਾਨਾ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਸਾਂ,	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਧ	ਮ	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	—	ਨੀ	ਧ	ਮ	ਗੁ	ਰੇ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ऽ,	ਦੀ	ਮ	ਤਾ	ਨਾ	ਨਾ	ਦਿਰ	ਦਿਰ	ਨਾ	ऽ	ਤਾ	ਨਾ	ਦਿ	ਰ	ਨਾ	ऽ
	ਰੇ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਧ	ਮ਼	ਮ਼	ਧ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਰੇਂ	ਸਾ	—
	ਰੇ	ਤਾ	ਦਾ	ਨੀ	ਤਾ	ਨਾ	ਦਿ	ਰ	ਦੀ	ਮ	ਤਾ	ਨਾ	ਦਿ	ਰ	ਨਾ	ऽ
	ਸਾ	ਮ	ਮ	ਪ	ਮ	ਗੁ	ਰੇ	ਸਾ	ਰੇ	—	ਨ਼ੀ	ਦੀ	—	ਸਾ	ਮ	-ਮ
	ਤਾ	ਦਾ	ਰੇ	ਤਾ	ਦਾ	ਰੇ	ਦ਼ਾ	ਨੀ	ਦੀ	ऽ	ਮਤਾ	ਦੀ	ऽ	ਮਤਾ	ਦੀ	ऽਮ
	ਗੁ	ਮ	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਧ	ਮ	ਪ	ਧ	ਮ	ਮ	ਗੁ	ਰੇ	ਸਾ
	ਦੀ	ऽ	ਮਤਾ	ਨਾ	ਨਾ	ਨਾ	ਨਾ	ਨਾ	ਤਾ	ਨਾ	ਨਾ	ਤਾ	ਨਾ	ਨਾ	ਦਿ	ਰ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਮ	ਮ	ਮ	ਮ	ਧ	ਮ	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਨਾ	ਦਿਰ	ਦਿਰ	ਦਿਰ	ਦਿਰ	ਦਿਰ	ਦਾ	ਨੀ	ਤੂ	ਦਿਰ	ਦਿਰ	ਦਿਰ	ਦਿਰ	ਦਿਰ	ਦਾ	ਨੀ
	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਗੁਂ	ਰੇਂ	ਮਂ	ਗੁਂ	ਰੇਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਪ
	ਤਿਰ	ਦਾ	ਨੀ	ਤਿਰ	ਦਾ	ਨੀ	ਤੁਮ	ਦਿਰ	ਦਿਰ	ਦਿਰ	ਦਿਰ	ਦਿਰ	ਦਿਰ	ਦਿਰ	ਦਾ	ਨੀ
	ਮ	ਗੁ	ਗੁ	ਮ	ਗੁ	ਸਾ	ਗੁ	ਮ	ਮ	ਧ	—	ਧ	ਨੀ	ਧ	ਸਾਂ	—
	ਧਾ	ਤਿ	ऽ	ਧਾ	ऽ	ਧਾ	ਤ	ਨਾ	ਧਾ	ਕੜਾ	ऽ	ਮ	ਤਾ	ਤਾਧਾ	ਧਾ	ऽ
	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਧ	ਨੀ	ਧ	—	ਮ	ਮ	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	—	ਮ	ਗੁ	ਰੇ	ਸਾ
	ਤਿਟ	ਕਤਾ	ਗਦੀ	ਗਿਨ	ਧਾ	ऽ	ਤਿਟ	ਕਤਾ	ਗਦੀ	ਗਿਨ	ਧਾ	ऽ	ਤਿਟ	ਕਤਾ	ਗਦੀ	ਗਿਨ
	ਸਾਂ,	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਧ	ਮ	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	—	ਨੀ	ਧ	ਮ	ਗੁ	ਰੇ	ਸਾ
	ਧਾ,	ਦੀ	ਮ	ਤਾ	ਨਾ	ਨਾ	ਦਿਰ	ਦਰਿ	ਨਾ	ऽ	ਤਾ	ਨਾ	ਦਿਰ	ਰ	ਨਾ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਰਾਗ ਬਾਗੇ ਸ੍ਰੀ, ਸਰਗਮ ਗੀਤ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
ਸਰਗਮ	ਸਾਂ	—	ਨੀ	ਧ	—	ਨੀ	ਧ	—	ਮ	ਪ	ਧ	ਮ	ਗੁ	ਰੇ	ਸਾ	—
ਸ਼ਬਦ	ਨ਼ੀ	ਧ	—	ਨ਼ੀ	ਧ	—	ਮ	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	—	ਰੇਂ	ਸਾਂ	—	ਰੇਂ	ਸਾ
	—	ਨੀ	ਧ	—	ਨੀ	ਧ	—	ਮ	ਪ	ਧ	ਮ	ਗੁ	ਗੁ	ਰੇ	ਸਾ	—
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X				2				0				3			

ਅੰਤਰਾ

	ਮ	ਮ	ਧ	ਮ	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	—	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਮਂ	ਗੁਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	—
	ਨੀ	ਨੀ	ਨੀ	ਧ	ਧ	ਧ	ਮ	ਮ	ਮ	ਗੁ	ਗੁ	ਗੁ	ਰੇ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ
	ਸਾ	ਸਾ	ਧ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਮ	ਗੁ	ਮ	ਧ	ਮ	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ
	ਸਾਂ	ਨੀ	ਧ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਧ	ਮ	ਪ	ਧ	ਮ	ਪ	ਧ	ਮ	ਗੁ	ਰੇ	ਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X				2				0				3			

ਸ਼ਬਦ

ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੯ (ਪੰਨਾ 684)

ਕਾਹੇ ਰੇ ਬਨ ਖੋਜਨ ਜਾਈ॥
ਸਰਬ ਨਿਵਾਸੀ ਸਦਾ ਅਲੇਪਾ ਤੋਹੀ ਸੰਗਿ ਸਮਾਈ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਪੁਹਪ ਮਧਿ ਜਿਉ ਬਾਸੁ ਬਸਤੁ ਹੈ ਮੁਕਰ ਮਾਹਿ ਜੈਸੇ ਛਾਈ॥
ਤੈਸੇ ਹੀ ਹਰਿ ਬਸੇ ਨਿਰੰਤਰਿ ਘਟ ਹੀ ਖੋਜਹੁ ਭਾਈ॥੧॥
ਬਾਹਰਿ ਭੀਤਰਿ ਏਕੋ ਜਾਨਹੁ ਇਹੁ ਗੁਰ ਗਿਆਨੁ ਬਤਾਈ॥
ਜਨ ਨਾਨਕ ਬਿਨੁ ਆਪਾ ਚੀਨੈ ਮਿਟੈ ਨ ਭ੍ਰਮ ਕੀ ਕਾਈ॥੨॥

ਰਾਗ ਬਾਗੇ ਸ੍ਰੀ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਨੀ	ਧ	ਮ	ਪ	ਧ	ਗੁ	ਗੁ	ਰੇ	ਸਾ	ਰੇ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਕਾ	ऽ	ਹੇ	ऽ	ਰੇ	ऽ	ਬ	ਨ	ਖੋ	ऽ	ਜ	ਨ	ਜਾ	ऽ	ਈ	ऽ
	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਮ	ਮ	ਮ	ਗੁ	ਮ	ਧ	ਮ	ਨੀਧ	ਮਧ	ਨੀਧ	ਸਾਂ
	ਸ	ਰ	ਬ	ਨਿ	ਵਾ	ऽ	ਸੀ	ऽ	ਸ	ਦਾ	ऽ	ਅ	ਲੇऽ	ऽऽ	ਪਾऽ	ऽ
	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਨੀ	ਧ	ਮ	ਪ	ਧ	ਗੁ	ਗੁ	ਰੇ	ਸਾ	ਰੇ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਸਾ
	ਤੋ	ऽ	ਹੀ	ऽ	ਸੰ	ऽ	ਗਿ	ਸ	ਮਾ	ऽ	ऽ	ऽ	ऽ	ऽ	ਈ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਮ	ਮ	ਮ	ਮ	ਧ	ਮ	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਪੁ	ਹ	ਪ	ਮ	ऽ	ਧਿ	ਜਿ	ਉ	ਬਾ	ऽ	ਸੁ	ਬ	ਸ	ਤੁ	ਹੈ	ऽ
	ਮਂ	ਗੁਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਧ	ਸਾਂਨੀ	ਧਮ	ਧਨੀ	ਸਾਂ	ਮ	ਗੁ	ਰੇ	ਸਾ
	ਮੁ	ਕ	ਰ	ਮਾ	ਹਿ	ऽ	ਜੈ	ਸੇ	ਛਾऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽ	ऽ	ऽ	ਈ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਭਾਨਾਂ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
	ਧਨੀ	ਸਾਮ	ਗੁਮ	ਧਮ	ਪਧ	ਮਧ	ਧਨੀ	ਧਮ	ਪਧ	ਗੁਮ	ਗੁਰੇ	ਸਾ	ਪਧ	ਗੁਮ	ਗੁਰੇ	ਸਾ
	ਨੀਸਾ	ਧਨੀ	ਸਾਮ	ਗੁਮ	ਗੁਮ	ਧਮ	ਧਮ	ਧਨੀ	ਧਨੀ	ਧਮ	ਨੀਧ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਮਧ	ਨੀਸਾਂ
	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੀਧ	ਪਧ	ਮਗੁ	ਰੇਸਾ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੀਧ	ਪਧ	ਮਗੁ	ਰੇਸਾ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੀਧ	ਪਧ	ਮਗੁ	ਰੇਸਾ	ਸਾ
	ਨੀਸਾ	ਧਨੀ	ਸਾਮ	ਗੁਮ	ਧਨੀ	ਧਮ	ਗੁਮ	ਧਮ	ਗੁਰੇ	ਸਾਮ	ਗੁਮ	ਧਮ	ਗੁਮ	ਧਨੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਗੁਂਰੇਂ
	ਗੁਂਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਧਪ	ਮਗੁ	ਰੇਸਾ	ਗੁਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਧਪ	ਮਗੁ	ਰੇਸਾ	ਗੁਂਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਧਪ	ਮਗੁ	ਰੇਸਾ	ਨੀਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਰਾਗ ਰਾਗੇ ਸ੍ਰੀ, ਕਾਨੜਾ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਖਮਾਜ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਨਿਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਪੰਚਮ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਭ ਵਰਜਿਤ ਹੈ। ਜਾਤੀ ਔੜਵ-ਛਾੜਵ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਗੰਧਾਰ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਧੈਵਤ ਹੈ। ਕਈ ਵਿਦਵਾਨ ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਮਲ ਨਿਸ਼ਾਦ ਦਾ ਬਿਲਕੁਲ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਪਰ ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਕੋਮਲ ਨਿਸ਼ਾਦ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨ ਨਾਲ ਅਤੇ ਮੱਧਮ ਸੁਰ 'ਤੇ ਨਿਆਸ ਕਰਨ ਨਾਲ ਰਾਗ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਬਹੁਤ ਵੱਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਧੈਵਤ ਤੇ ਮੱਧਮ ਦੀ ਸੁਰ-ਸੰਗਤੀ ਮਨੋਰੰਜਕ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ ਗ, ਮ ਧ ਨੀ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਨੀ̱ ਧ ਨੀ̱ ਧ ਮ, ਗ ਰੇ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਰੇ ਸਾ, ਨ਼ੀ̱ ਧ਼ ਨ਼ੀ̱, ਸਾ ਗ ਮ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਰੇ ਸਾ, ਨ਼ੀ̱ ਧ ਨ਼ੀ ਸਾ, ਮ ਗ, ਮ ਧ, ਨੀ̱ ਧ, ਗ ਗ, ਮ ਗ, ਮ ਰੇ ਸਾਂ।
2. ਗ ਮ ਧ, ਨੀ ਸਾਂ, ਮਂ ਗਂ, ਰੇਂ ਸਾਂ, ਨੀ̱ ਧ, ਮ ਧ ਨੀ̱ ਧ, ਮ ਗ ਰੇ ਸਾ।
3. ਸਾ, ਸਾ ਰੇ—ਸਾ, ਸਾ ਨ਼ੀ̱ ਧ਼ ਨ਼ੀ̱ ਸਾ, ਧ਼ ਨ਼ੀ̱ ਸਾ, ਧ਼ ਨ਼ੀ̱ ਧ਼ ਸਾ।
4. ਧ਼ ਨ਼ੀ̱ ਸਾ ਗ—ਮ, ਰੇ ਗ ਮ ਗ ਰੇ—ਸਾ।
5. ਸਾ ਗ—ਸ, ਗ ਮ ਧ—ਮ, ਗ ਮ ਧ ਮ ਗ ਮ ਰੇ—ਸਾ।
6. ਸਾ ਗ—ਸ, ਗ ਮ ਧ—ਮ, ਗ ਮ ਧ ਨੀ̱—ਧ, ਮ, ਧ ਨੀ̱ ਧ—ਮ ਧ ਨੀ ਸਾਂ, ਧ ਨੀ ਸਾਂ ਰੇਂ—ਸਾਂ, ਸਾਂ ਨੀ̱ ਧ—ਨੀ̱—ਧ, ਮ ਧ ਨੀ̱ ਧ, ਮ ਧ ਨੀ̱ ਸਾਂ, ਸਾਂ ਨੀ̱ ਧ ਨੀ̱ ਧ ਮ ਗ ਮ ਧ ਮ, ਗ ਮ ਗ ਰੇ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੪, ਪੜਤਾਲ (ਪੰਨਾ 1297)

ਭਜੁ ਰਾਮੋ ਮਨਿ ਰਾਮ ॥ ਜਿਸੁ ਰੂਪ ਨ ਰੇਖ ਵਡਾਮ ॥
ਸਤਸੰਗਤਿ ਮਿਲੁ ਭਜੁ ਰਾਮ ॥ ਬਡ ਹੋ ਹੋ ਭਾਗ ਮਥਾਮ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਜਿਤੁ ਗ੍ਰਿਹਿ ਮੰਦਰਿ ਹਰਿ ਹੋਤੁ ਜਾਸੁ ਤਿਤੁ ਘਰਿ ਆਨਦੋ ਆਨੰਦੁ ਭਜੁ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ॥
ਰਾਮ ਨਾਮ ਗੁਨ ਗਾਵਹੁ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਮ ਉਪਦੇਸਿ ਗੁਰੂ ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰਾ,
ਸੁਖੁ ਹੋਤੁ ਹਰਿ ਹਰੇ ਹਰਿ ਹਰੇ ਹਰੇ ਭਜੁ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ॥੧॥
ਸਭ ਸਿਸਟਿ ਧਾਰ ਹਰਿ ਤੁਮ ਕਿਰਪਾਲ ਕਰਤਾ ਸਭੁ ਤੂ ਤੂ ਤੂ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ॥
ਜਨ ਨਾਨਕੋ ਸਰਣਾਗਤੀ ਦੇਹੁ ਗੁਰਮਤੀ ਭਜੁ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ॥੨॥

ਰਾਗ ਰਾਗੇ ਸ੍ਰੀ, ਕਾਨੜਾ, ਪੜਤਾਲ

ਝਪਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਸਰਗਮ	ਰੇਸਾ	ਗ	ਮ	ਮ	ਮ	ਗ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਭਙ	ਜੁ	ਰਾ	ਙ	ਮੋ	ਮ	ਨਿ	ਰਾ	ਙ	ਮ
	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਸਾਨ਼ੀ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ	ਨ਼ੀਧ	ਧ
	ਜਿ	ਸੁ	ਰੂ	ਪ	ਨ	ਰੇਙ	ਖਵ	ਡਾਙ	ਙਙ	ਮ
	ਧ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਗ	ਮ	ਧ	ਮ	ਮਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਧ
	ਸ	ਤ	ਸੰ	ਗ	ਤਿ	ਮਿਲੁ	ਭਜੁ	ਰਾਙ	ਙ	ਮ
	ਨ਼ੀ	ਧ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਧਨ਼ੀ	ਮਧ	ਗਮ	ਰੇਸਾ	ਸਾ
	ਬ	ਡ	ਹੋ	ਙ	ਹੋ	ਭਾਙ	ਗਮ	ਥਾਙ	ਙਙ	ਮ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		2			0		3		

ਅੰਤਰਾ (1) ਚਾਰ ਤਾਲ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਸਰਗਮ	ਮਗ	ਮ	ਧ	ਨ਼ੀਮ	ਧ	ਧਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀਧ	ਸਾਂਨੀ	ਰੇਂਸਾਂ
ਸ਼ਬਦ	ਜਿਤੁ	ਗ੍ਰਿ	ਹਿ	ਮੰਙ	ਦ	ਰਿਙ	ਹਰਿ	ਹੋ	ਤੁ	ਜਾਙ	ਙਙ	ਸੁਙ
	ਧ	ਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂਗ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਗਂ	ਮਂ	ਰੇਂ	ਨ਼ੀਧ	ਸਾਂਨੀ	ਰੇਂਸਾਂ
	ਤਿ	ਤੁ	ਙ	ਘਙ	ਙ	ਰਿ	ਆ	ਨ	ਦੋ	ਆਙ	ਨੰਙ	ਦੁਙ
	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਗ	ਗ	ਮ	ਗਮ	ਰੇ	ਸਾ
	ਭ	ਙ	ਜੁ	ਰਾਙ	ਙ	ਮ	ਰਾ	ਮ	ਙ	ਰਾਙ	ਙ	ਮ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ (2) ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੁੀ	ਧ	ਧ	ਮ	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਧ	ਨੁੀ	ਧ	ਮ	ਗ	ਮ
ਸ਼ਬਦ	ਰਾ	ऽ	ਮ	ऽ	ਨਾ	ਮ	ਗੁ	ਨ	ਗਾ	ਵਹੁ	ਹ	ਰਿ	ਪ੍ਰੀ	ऽ	ਤ	ਮ
	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਰੇ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਰੇ	ਸਾ	ਗ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ
	ਉ	ਪ	ਦੇ	ਸਿ	ਗੁ	ਰੂ	ਗੁ	ਰ	ਸ	ਤਿ	ਗੁ	ਰਾ	ਸੁ	ਖੁ	ਹੋ	ਤ
	ਮ	ਗ	ਮ	ਮ	ਧ	ਮ	ਧ	ਨੁੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਨੁੀ	ਸਾਂ
	ਹ	ਰਿ	ਹ	ਰੇ	ਹ	ਰਿ	ਹ	ਰੇ	ਹ	ऽ	ਰੇ	ऽ	ਹ	ऽ	ਰੇ	ऽ
	ਧ	ਨੁੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਗਂ	ਮਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਧਨੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਨੁੀਸਾਂ	ਧਨੁੀ	ਮਧ	ਨੁੀਧ	ਮਗ	ਰੇਸਾ
	ਭ	ऽ	ਜੁ	ऽ	ਰਾ	ऽ	ਮ	ऽ	ਰਾऽ	ऽऽ	ਮऽ	ऽऽ	ਰਾऽ	ऽऽ	ਮऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ (3) ਤਾਲ ਰੁਪਕ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7
ਸਰਗਮ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂਰੇਂ	ਨੁੀ	ਧ	ਮ	ਗ	ਗ	ਮਧ	ਗ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਸਭ	ਸਿਸ	ਟਿ	ਧਾऽ	ऽ	ਰ	ऽ	ਹਰਿ	ਤੁ	ਮੁऽ	ਕਿਰ	ਪਾ	ऽ	ਲ
	ਧ	ਨੁੀ	ਸਾ	ਗ	ਮ	ਨੁੀਧ	ਮਧ	ਨੁੀਧ	ਮਧ	ਨੁੀਸਾ	ਗਮ	ਧਮ	ਗਮ	ਰੇਸਾ
	ਕਰ	ਤਾ	ਸਭੁ	ਤੂ	ਤੂ	ਤੂऽ	ऽऽ	ਰਾऽ	ऽऽ	ਮऽ	ਰਾऽ	ਮऽ	ਰਾऽ	ਮऽ
	ਮ	ਮ	ਮ	ਨੁੀ	ਧ	ਨੁੀਧ	ਮਧ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂਨੁੀ	ਧਨੁੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਸਾਂ
	ਜਨ	ਨਾ	ਨ	ਕੋ	ऽ	ਸऽ	ਰऽ	ਣਾ	ऽ	ਗ	ਤੀऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽ
	ਸਾਂ	ਗਂਰੇਂ	ਗਂ	ਮਂਰੇਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨੁੀਧ	ਮਧ	ਨੁੀਸਾਂ	ਗਮ	ਧਮ	ਗਮ	ਰੇਸਾ
	ਦੇ	ऽऽ	ਹੁ	ਗੁਰ	ਮऽ	ਤੀ	ऽ	ਭਜੁ	ਰਾऽ	ਮऽ	ਰਾऽ	ਮऽ	ਰਾऽ	ਮऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	੦/X			2		3		੦/X			2		3	

ਸ਼ਬਦ

ਕਾਨੜੇ ਕੀ ਵਾਰ, ਮਹਲਾ ੪ (ਪੰਨਾ 1317)

ਗੁਰਮੁਖਿ ਅੰਤਰਿ ਸਾਂਤਿ ਹੈ, ਮਨਿ ਤਨਿ ਨਾਮਿ ਸਮਾਇ॥
ਨਾਮੁ ਚਿਤਵੈ ਨਾਮੋ ਪੜੈ ਨਾਮਿ ਰਹੈ ਲਿਵ ਲਾਇ॥
ਨਾਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਪਾਈਐ ਚਿੰਤਾ ਗਈ ਬਿਲਾਇ॥
ਸਤਿਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ ਨਾਮੁ ਊਪਜੈ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਭੁਖ ਸਭ ਜਾਇ॥
ਨਾਨਕ ਨਾਮੇ ਰਤਿਆ ਨਾਮੋ ਪਲੈ ਪਾਇ॥੨॥

ਰਾਗ ਰਾਗੋ ਸ੍ਰੀ ਕਾਨੜਾ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਗ	ਗ	ਮ	ਰੇ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਧ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਰੇ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਗੁ	ਰ	ਮੁ	ਖਿ	ਅੰ	ऽ	ਤ	ਰਿ	ਸਾਂ	ऽ	ऽ	ਤਿ	ਹੈ	ऽ	ऽ	ऽ
	ਸਾ	ਸਾ	ਗ	ਮ	ਧ	ਧ	ਧ	ਧ	ਨ਼ੀਧ	ਮਧ	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਨ਼ੀਧ	ਮਧ	ਨ਼ੀਧ	ਗਮ	ਰੇਸਾ
	ਮ	ਨਿ	ਤ	ਨਿ	ਨਾ	ऽ	ਮਿ	ਸ	ਮਾऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਇऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਮ	ਮ	ਮ	ਮ	ਧ	ਧ	ਨ਼ੀਧ	ਮਧ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਨੀ	ਰੇਂ	ਸਾਂ
	ਨਾ	ऽ	ਮੁ	ऽ	ਚਿ	ਤ	ਵੈऽ	ऽऽ	ਨਾ	ऽ	ਮੋ	ऽ	ਪ	ऽ	ੜੈ	ऽ
	ਸਾਂ	ਗਂ	ਮਂ	ਰੇਂ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਧ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਧਮ	ਧਨ਼ੀ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਧਨ਼ੀ	ਮਧ	ਗਮ	ਰੇਸਾ
	ਨਾ	ऽ	ਮਿ	ਰ	ਹੈ	ऽ	ਲਿ	ਵ	ਲਾऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਇऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

1	ਸਾਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਧ	ਗਰੇ	ਰੇਸਾ	ਧਮ	ਮਗ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਧ	ਧਨ਼ੀ	ਸਾਂਧ	ਨੀਸਾਂ	ਮਧ	ਨ਼ੀਮ	ਧਨ਼ੀ	ਗਮ	ਰੇਸਾ
2	ਸਾਸਾ	ਸਾਸਾ	ਗਰੇ	ਸਾਸਾ	ਰੇਰੇ	ਰੇਰੇ	ਗਰੇ	ਮਰੇ	ਗਗ	ਗਗ	ਮਗ	ਧਗ	ਮਮ	ਮਮ	ਧਮ	ਨ਼ੀਮ
	ਧਧ	ਧਧ	ਨ਼ੀਧ	ਸਾਂਧ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਰੇਂਰੇਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਗਂਗਂ	ਗਂਸਾਂ	ਗਂਰੇਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਧ	ਧਮ	ਮਗ
	ਗਰੇ	ਰੇਸਾ	ਰੇਂਸਾਂ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਧ	ਧਮ	ਮਗ	ਗਰੇ	ਰੇਸਾ	ਰੇਂਸਾਂ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਧ	ਧਮ	ਮਗ	ਗਰੇ	ਰੇਸਾ
3	ਸਾਰੇ	ਗਰੇ	ਸਾਰੇ	ਸਾਸਾ	ਮਗ	ਰੇਗ	ਮਗ	ਰੇਸਾ	ਗਮ	ਧਨ਼ੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਧਨ਼ੀ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਧਮ	ਗਮ	ਰੇਸਾ
ਤਾਲਂ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਰਾਗ ਅਨੰਦਪੁਰੀ ਕਾਨੜਾ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਖਮਾਜ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਨਿਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਭ ਅਤੇ ਗੰਧਾਰ ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਭ ਅਤੇ ਧੈਵਤ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹਨ। ਜਾਤੀ ਔੜਵ-ਔੜਵ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਮੱਧਮ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ ਮ ਪ ਧ ਨੀ ਸਾਂ।

ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਨ਼ੀ ਪ ਮ ਗ ਸਾ।

ਪਕੜ—ਸਾ ਮ, ਗ ਮ, ਪ ਮ, ਗ ਮ ਗ ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਨ਼ੀ ਸਾ, ਸਾ ਮ, ਗ ਮ, ਪ ਧ, ਮ ਪ, ਗ ਮ ਪ ਮ ਗ ਸਾ।
2. ਸਾ, ਮ ਪ ਧ ਨ਼ੀ ਪ ਮ, ਗ ਮ, ਪ ਧ ਨੀ ਸਾਂ, ਨ਼ੀ ਪ, ਮ ਗ, ਮ ਪ, ਮ ਗ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1302)

ਹੀਏ ਕੋ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਬਿਸਰਿ ਨ ਜਾਇ ॥
ਤਨ ਮਨ ਗਲਤ ਭਏ ਤਿਹ ਸੰਗੇ ਮੋਹਨੀ ਮੋਹਿ ਰਹੀ ਮੋਰੀ ਮਾਇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਜੈ ਜੈ ਪਹਿ ਕਹਉ ਬ੍ਰਿਥਾ ਹਉ ਅਪੁਨੀ ਤੇਊ ਤੇਊ ਗਹੇ ਰਹੇ ਅਟਕਾਇ ॥
ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਏਕੈ ਜਾਲੀ ਤਾ ਕੀ ਗੰਠਿ ਨਹੀ ਛੋਰਾਇ ॥੧॥
ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਨਾਨਕ ਦਾਸੁ ਆਇਓ ਸੰਤਨ ਹੀ ਸਰਨਾਇ ॥
ਕਾਟੇ ਅਗਿਆਨ ਭਰਮ ਮੋਹ ਮਾਇਆ ਲੀਓ ਕੰਠਿ ਲਗਾਇ ॥੨॥

ਰਾਗ ਅਨੰਦਪੁਰੀ ਕਾਨੜਾ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਮ	ਮ	ਮ	ਮ	ਗ	ਮ	ਗਮ	ਪਨ਼ੀ	ਪ	ਮ	ਗ	ਮ	ਗ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਹੀ	ਏ	ਕੋ	ऽ	ਪ੍ਰੀ	ऽ	ਤ	ਮੁ	ਬਿऽ	ਸऽ	ਰਿ	ਨ	ਜਾ	ऽ	ਇ	ऽ
	ਸਾ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਗ	—	ਸਾ	—
	ਤ	ਨ	ਮ	ਨ	ਗ	ਲ	ਤ	ਭ	ਏ	ऽ	ਤਿ	ਹ	ਸੰ	ऽ	ਗੇ	ऽ
	ਸਾ	ਮ	ਮ	ਮ	ਪ	ਗ	ਮ	ਪ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਧਨੀ	ਸਾਂਧ	ਨ਼ੀਧ	ਗ	ਮ	ਗ	ਸਾ
	ਮੋ	ਹ	ਨੀ	ऽ	ਮੋ	ਹਿ	ਰ	ਹੀ	ਮੋऽ	ऽऽ	ਰੀऽ	ऽऽ	ਮਾ	ऽ	ਇ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਨ਼ੀ	ਪ	ਪ	ਪ	ਧ	ਮ	ਪ	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਗਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਜੈ	ਜੈ	ਪ	ਹਿ	ਕ	ऽ	ਹ	ਉ	ਬ੍ਰਿ	ਥਾ	ਹ	ਉ	ਅ	ਪੁ	ਨੀ	ऽ
	ਸਾਂਮਂ	ਮਂ	ਗਂਮਂ	ਪਂ	ਗਂ	ਮਂ	ਗਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਧਨੀ	ਸਾਂਧ	ਨ਼ੀਪ	ਗ	ਮ	ਗ	ਸਾ
	ਤੇऽ	ਊ	ਤੇऽ	ਊ	ਗ	ऽ	ਹੇ	ਰ	ਹੇऽ	ऽऽ	ਅऽ	ਟऽ	ਕਾ	ऽ	ਇ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਰਾਗ ਕਲਿਆਣ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੇ

ਇਹ ਕਲਿਆਣ ਥਾਟ ਦਾ ਇਕ ਆਸ਼ਰਿਯ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਦੇ ਨਾਮ ਬਾਰੇ ਕਈ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਹਨ। ਕਈ ਇਸ ਨੂੰ ਯਮਨ ਤੇ ਕਈ ਇਸ ਨੂੰ ਇਮਨ ਨਾਮ ਨਾਲ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। ਇਮਨ ਨਾਮ ਪੁਰਾਤਨ ਹੈ ਅਤੇ ਯਮਨ ਨਾਮ ਆਧੁਨਿਕ ਮੁਸਲਿਮ ਕਾਲ ਦਾ ਹੈ। ਇਮਨ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੀ ਕਲਿਆਣ ਕਰਨਾ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਸੋ ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਅਸਲੀ ਨਾਮ ਕਲਿਆਣ ਹੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਉੱਤਰੀ ਦਸ ਥਾਟਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਇਕ ਮੁਖ ਥਾਟ ਦਾ ਆਸ਼ਰਿਯ ਮੁਖ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਮੱਧਮ ਸੁਰ ਤੀਬਰ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਗੰਧਾਰ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਨਿਸ਼ਾਦ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਚਲਨ ਤਿੰਨਾਂ ਸਪਤਕਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਸਾਮਾਨ ਰੂਪ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। "ਸਾ, ਪ" ਨਿਆਸ ਦੇ ਸੁਰ ਹਨ। ਜਾਤੀ ਸੰਪੂਰਨ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ "ਪ-ਰੇ" ਦੀ ਸੰਗਤੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ, ਨ਼ੀ ਰੇ ਗ ਮੇਂ, ਪ, ਮੇਂ ਧ ਨੀ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਨੀ ਧ ਪ, ਮੇਂ ਗ, ਪ਼ ਰੇ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਨ਼ੀ ਰੇ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਰੇ ਗ, ਰੇ ਸਾ, ਪ ਮੇਂ ਗ, ਪ ਰੇ ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਨ਼ੀ ਰੇ-ਸਾ, ਸਾ ਗ, ਰੇ ਗ, ਨ਼ੀ ਰੇ ਗ, ਮੇਂ ਪ, ਮੇਂ ਗ, ਰੇ ਗ ਰੇ ਨ਼ੀ ਰੇ ਸਾ।
2. ਨ਼ੀ ਰੇ ਗ, ਰੇ-ਸਾ, ਨ਼ੀ ਧ਼, ਨ਼ੀ ਧ਼ ਪ਼, ਪ਼ ਧ਼ ਨ਼ੀ—ਧ਼ ਨ਼ੀ ਰੇ—ਗ ਰੇ, ਨ਼ੀ ਰੇ ਗ, ਰੇ, ਨ਼ੀ ਰੇ ਸਾ।
3. ਸਾ ਗ, ਰੇ ਗ, ਮੇਂ ਗ, ਪ ਮੇਂ ਗ, ਧ਼, ਪ ਮੇਂ ਗ, ਨੀ ਧ, ਪ ਮੇਂ ਗ, ਧ ਪ, ਨੀ ਧ ਪ ਮੇਂ ਗ, ਮੇਂ ਧ ਨੀ ਧ ਮੇਂ, ਧ ਪ ਮੇਂ ਗ ਰੇ, ਗ ਮੇਂ ਪ ਮੇਂ ਗ, ਰੇ ਗ, ਪ਼ ਧ਼ ਨ਼ੀ ਰੇ—ਗ ਰੇ ਗ, ਪ ਮੇਂ ਗ, ਰੇ ਸਾ ਰੇ, ਸਾ।
4. ਗ, ਪ ਧ ਪ, ਸਾਂ, ਨੀ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਨੀ ਰੇਂ ਗਂ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਨੀ ਧ, ਨੀ ਧ ਪ ਮੇਂ ਪ ਧ ਪ, ਸਾਂ, ਨੀ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਸਾਂ ਨੀ ਧ ਪ, ਮੇਂ ਪ ਧ ਪ, ਨੀ ਧ ਪ, ਸਾਂ ਨੀ ਧ ਪ ਮੇਂ ਪ ਮੇਂ ਧ ਪ, ਮੇਂ ਗ, ਰੇ, ਗ ਮੇਂ ਪ ਧ ਨੀ ਧ, ਪ, ਧ ਪ ਮੇਂ ਗ, ਧ, ਪ, ਮੇਂ ਗ ਰੇ, ਪ ਗ ਰੇ, ਪ ਰੇ, ਪ ਗ ਰੇ, ਨ਼ੀ ਰੇ-ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਸਵਈਏ ਮਹਲੇ ਪੰਜਵੇ ਕੇ (ਪੰਨਾ 1409)

ਜਬ ਲਉ ਨਹੀ ਭਾਗ ਲਿਲਾਰ ਉਦੈ ਤਬ ਲਉ ਭ੍ਰਮਤੇ ਫਿਰਤੇ ਬਹੁ ਧਾਯਉ ॥
ਕਲਿ ਘੋਰ ਸਮੁਦ੍ਰ ਮੈ ਬੂਡਤ ਥੇ ਕਬਹੂ ਮਿਟਿ ਹੈ ਨਹੀ ਰੇ ਪਛੁਤਾਯਉ ॥
ਤਤੁ ਬਿਚਾਰੁ ਯਹੈ ਮਥੁਰਾ ਜਗ ਤਾਰਨ ਕਉ ਅਵਤਾਰੁ ਬਨਾਯਉ ॥
ਜਪੵਉ ਜਿਨ੍ ਅਰਜੁਨ ਦੇਵ ਗੁਰੂ ਫਿਰਿ ਸੰਕਟ ਜੋਨਿ ਗਰਭ ਨ ਆਯਉ ॥੬॥

ਰਾਗ ਕਲਿਆਣ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਨ਼ੀ	ਰੇ	ਗ	ਰੇ	ਮ॑	ਗ	ਗ	ਗ	ਪ	ਮ॑	ਗ	ਰੇ	ਗ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਜ	ਪੵ	ਉ	ਜਿਨ੍	ਅ	ਰ	ਜੁ	ਨ	ਦੇ	ऽ	ਵ	ਗੁ	ਰੂ	ऽ	ਫਿ	ਰਿ
	ਮ॑	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਧ	ਪ	ਮ॑	ਪ	ਮ॑	ਗ	ਰੇ	ਗ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ
	ਸੰ	ऽ	ਕ	ਟ	ਜੋ	ऽ	ਨਿ	ਗ	ਰ	ਭ	ਨ	ऽ	ਆ	ऽ	ਯਉ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਮ॑	ਗ	ਮ॑	ਧ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਧ	ਨੀ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਜ	ਬ	ਲਉ	ਨਹੀ	ਭਾ	ऽ	ਗ	ਲਿ	ਲਾ	ऽ	ਰ	ਉ	ਦੈ	ऽ	ऽ	ऽ
	ਸਾਂ	ਨੀ	ਧ	ਪ	ਮ॑	ਗ	ਪ	ਪ	ਗ	ਰੇ	ਗ	ਰੇ	ਗ	ਰੇ	ਸਾ	—
	ਤ	ਬ	ਲਉ	ऽ	ਭ੍ਰ	ਮ	ਤੇ	ऽ	ਫਿ	ਰ	ਤੇ	ਬਹੁ	ਧਾ	ऽ	ਯਉ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
1	ਨ਼ੀਰੇ	ਗਮ॑	ਪ	ਮ॑ਗ	ਰੇਗ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਰੇ	ਸਾ	ਗਮ॑	ਪਮ॑	ਗਰੇ	ਗ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਰੇ	ਸ਼ਾਨ਼ੀ	ਸਾ
2	ਨ਼ੀਰੇ	ਗਮ॑	ਪਧ	ਨੀਸਾਂ	ਸਾਂਨੀ	ਧਨੀ	ਧਪ	ਧਪ	ਮ॑ਪ	ਮ॑ਗ	ਮ॑ਗ	ਰੇਗ	ਰੇਗ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਰੇ	ਸਾ
3	ਗਰੇ	ਗਮ॑	ਪ	—	ਪਮ॑	ਗਮ॑	ਧ	—	ਧਪ	ਮ॑ਧ	ਨੀ	—	ਰੇਂਨੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਸ਼ਾਂਨੀ	ਸਾਂ
	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਧਪ	ਨੀਧ	ਪਮ॑	ਧਪ	ਮ॑ਪ	ਪਮ॑	ਗਰੇ	ਮ॑ਗ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਰੇ	ਸਾ	ਮ॑ਗ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਰੇ	ਸਾ
4	ਨ਼ੀਰੇ	ਗਰੇ	ਗ	—	ਗਮ॑	ਪਮ॑	ਪ	—	ਮ॑ਧ	ਨੀਧ	ਨੀ	—	ਧਨੀ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ	—
	ਸਾਂਨੀ	ਧਪ	ਮ॑ਗ	ਰੇਗ	ਪਰੇ	ਸਾ	ਸਾਂਨੀ	ਧਪ	ਮ॑ਗ	ਰੇਗ	ਪਰੇ	ਸਾ	ਸਾਂਨੀ	ਧਪ	ਮ॑ਗ	ਰੇਗ
5	ਪਮ॑	ਗਮ॑	ਪਧ	ਪਮ॑	ਗਮ॑	ਪਧ	ਨੀਸਾਂ	ਨੀਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਧਨੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂਨੀ	ਧਨੀ	ਧਪ	ਮ॑ਗ
	ਗਗ	ਰੇਗ	ਗਰੇ	ਗਗ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਰੇ	ਸਾ	ਗਗ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਰੇ	ਸਾ	ਗਗ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਰੇ	ਸਾ	—
6	ਨ਼ੀਰੇ	ਗਨ਼ੀ	ਰੇਗ	ਨ਼ੀਰੇ	ਗਮ॑	ਪਮ॑	ਗਮ॑	ਪਗ	ਮ॑ਪ	ਗਮ॑	ਪਧ	ਨੀਨੀ	ਪਧ	ਨੀਪ	ਧਨੀ	ਪਧ
	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਧਨੀ	ਨੀਧ	ਨੀਨੀ	ਧਪ	ਧਧ	ਪਧ	ਧਪ	ਧਧ	ਪਮ॑	ਪਪ	ਮ॑ਪ
	ਪਮ॑	ਪਪ	ਮ॑ਗ	ਰੇਗ	ਪ	ਮ॑ਪ	ਧਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂਨੀ	ਧਨੀ	ਧਪ	ਮ॑ਗ	ਰੇਗ	ਗਰੇ	ਪਰੇ	ਨ਼ੀਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਸ਼ਬਦ

ਸਵਈਏ ਮਹਲੇ ਤੀਜੇ ਕੇ ੩ (ਪੰਨਾ 1396)

ਘਨਹਰ ਬੂੰਦ ਬਸੁਅ ਰੋਮਾਵਲਿ ਕੁਸਮ ਬਸੰਤ ਗਨੰਤ ਨ ਆਵੈ ॥
ਰਵਿ ਸਸਿ ਕਿਰਣਿ ਉਦਰੁ ਸਾਗਰ ਕੋ ਗੰਗ ਤਰੰਗ ਅੰਤੁ ਕੋ ਪਾਵੈ ॥
ਰੁਦ੍ਰ ਧਿਆਨ ਗਿਆਨ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਕਬਿ ਜਨ ਭਲ੍ਯ ਉਨਹ ਜੋੁ ਗਾਵੈ ॥
ਭਲੇ ਅਮਰਦਾਸ ਗੁਣ ਤੇਰੇ ਤੇਰੀ ਉਪਮਾ ਤੋਹਿ ਬਨਿ ਆਵੈ ॥੧॥

ਰਾਗ ਕਲਿਆਣ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਪਨੀ	ਧਨੀ	ਪ	ਗਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	ਗ	ਰੇ	ਗ	ਗ	ਗ	ਪਮ॑	ਮ॑	ਗਮ॑	ਪ	ਪ
ਸ਼ਬਦ	ਭਙ	ਙਙ	ਲੇ	ਙਙ	ਅ	ਮ	ਰ	ਦਾ	ਙ	ਸ	ਗੁ	ਣਙ	ਤੇ	ਙਙ	ਰੇ	ਙ
	ਮ॑ਪ	—	ਪ	ਪ	ਧਮ॑	ਮ॑	ਗ	ਰੇ	ਸਾਰੇ	ਗਮ॑	ਪ	ਰੇ	ਗ	ਰੇ	ਸਾਰੇ	ਸਾ
	ਤੇਙ	ਙ	ਰੀ	ਙ	ਉਙ	ਪ	ਮਾ	ਙ	ਤੋਙ	ਹਿਙ	ਬ	ਨਿ	ਆ	ਙ	ਵੈਙ	ਙ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਮ॑ਪ	ਪ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੀ	ਧ	ਨੀ	ਧ	ਪ	ਪ
	ਘਙ	ਨ	ਹ	ਰ	ਬੂੰ	ਙ	ਦ	ਬ	ਸੁਙ	ਙਙ	ਅ	ਰੋ	ਮਾ	ਙ	ਵ	ਲਿ
	ਮ॑ਪ	ਮ॑	ਗ	ਪ	ਗਰੇ	—	ਸਾਰੇ	ਸਾ	ਸਾਰੇ	ਗਮ॑	ਪ	ਰੇ	ਗ	ਰੇ	ਸਾਰੇ	ਸਾ
	ਕੁਙ	ਸ	ਮ	ਬ	ਸੰਙ	ਤ	ਙਙ	ਗ	ਨੰਙ	ਤਙ	ਨ	ਙ	ਆ	ਙ	ਵੈਙ	ਙ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਕਬਿੱਤ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ

ਸੁਪਨ ਚਰਿਤ੍ਰ ਚਿਤ੍ਰ ਬਾਨਕ ਬਨੇ ਬਚਿਤ੍ਰ ਪਾਵਨ ਪਵਿਤ੍ਰ ਮਿਤ੍ਰ ਆਜ ਮੋਰੇ ਆਏ ਹੈ ॥
ਪਰਮ ਦਇਆਲ ਲਾਲ ਲੋਚਨ ਬਿਸਾਲ ਮੁਖ ਬਚਨ ਰਸਾਲ ਮਧੁ ਮਧੁਰ ਪੀਆਏ ਹੈ ॥
ਸੋਭਿਤ ਸਿਹਜਾਸਨ ਬਿਲਾਸਨ ਦੈ ਅੰਕਮਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਰਸ ਬਿਸਮ ਹੁਇ ਸਹਜ ਸਮਾਏ ਹੈ ॥
ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਸਬਦ ਸੁਨਿ ਅਖੀਆਂ ਉਘਰ ਗਈ ਭਈ ਜਲ-ਮੀਨ ਗਤਿ ਬਿਰਹ ਜਗਾਏ ਹੈ ॥੨੦੫॥

ਰਾਗ ਕਲਿਆਣ

ਤਾਲ ਕਹਿਰਵਾ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1 2 3 4	1 2 3 4	1 2 3 4	1 2 3 4
ਸਰਗਮ	ਸਾ, ਨ਼ੀਸਾ ਸਾਧ਼ ਧ਼ਨ਼ੀ	ਸਾਗ ਰੇਸਾ ਸਾਰੇ ਸਾ	— ਪ ਮੰਗ ਗਗ	ਸਾ ਗ ਮੰ ਪ
ਸ਼ਬਦ	ऽ, ਸੁਪ ऽਨ ऽਚ	ਰਿऽ ਤ੍ਰऽ ਚਿऽ ਤ੍ਰ	ऽ ਬਾ ਨਕ ऽਬ	ਨੇ ਬ ਚਿ ਤ੍ਰ
	— ਮੰਧ ਧਨੀ ਨੀਸਾਂ	ਨੀ ਧ ਪ ਮੰਪ	ਗਮੰ ਪਧ ਧਪ ਮੰਪ	ਗਗ ਗ ਪਮੰ ਗਰੇ
	ऽ ਪਾਵ ऽਨ ऽਪ	ਵਿ ਤ੍ਰ ਮਿ ਤ੍ਰऽ	ऽऽ ਆऽ ਜऽ ਮੋਰੇ	ਆऽ ਏ ਹੈऽ ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x	x	x	x

ਅੰਤਰਾ

	— ਮੰਗ ਗਮੰ ਮੰਧ	ਮੰਧ ਨੀਸਾਂ ਸਾਂ ਸਾਂ	ਸਾਂ ਨੀਰੇਂ ਰੇਂਸਾਂ ਸਾਂਨੀ	ਧਨੀ ਸਾਂਨੀ ਧ ਪ
	ऽ ਪਰ ऽਮ ਦਇ	ਆऽ ऽਲ ਲਾ ਲ	ऽ ਲੋਚ ऽਨ ऽਬਿ	ਸਾऽ ਲऽ ਮੁ ਖ
	— ਨੀਰੇਂ ਰੇਂਗਂ ਗਂਰੇਂ	ਨੀ ਰੇਂ ਸਾਂਨੀ ਸਾਂ	— ਨੀਸਾਂ ਸਾਂਧ ਧਨੀ	ਪਧ ਸਾਂਨੀ ਧਪ ਮੰਪ
	ऽ ਬਚ ऽਨ ऽਰ	ਸਾ ਲ ਮऽ ਧੁ	ऽ ਮਧੁ ऽਰ ऽਪੀ	ਆऽ ਏऽ ਹੈऽ ऽऽ
	ਗਮੰ ਪਧ ਧਪ ਪਮੰ	ਗਗੁ ਗ ਪਮੰ ਗਰੇ	ਸਾ, ਨ਼ੀਸਾ ਸਾਧ਼ ਧ਼ਨ਼ੀ	ਸਾਗ ਰੇਗ ਸਾਰੇ ਸਾ
	ऽऽ, ਆऽ ਜਮੋਂ ऽਰੇ	ਆऽ ਏ ਹੈऽ ऽऽ	ऽ, ਸੁਪ ऽਨ ऽਚ	ਰਿऽ ਤ੍ਰऽ ਚਿऽ ਤ੍ਰ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x	x	x	x

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਸਰਬ ਲੋਹ ਗ੍ਰੰਥ 'ਚੋਂ

ਬਿਸਨ ਪਦ ਰਾਗ ਕਲਿਆਣ

ਪਿਆਰੇ ਕਹੋਂ ਕਵਨ ਬਿਧਿ ਗਯੈ ॥
ਪੰਚ ਦੂਤ ਸੰਗੀ ਇਸ ਮਨ ਕੇ ਖਿਨ ਖਿਨ ਭ੍ਰਮਤ ਨ ਚੱਯੈ ॥
ਇਕ ਚਿਤ ਇਕ ਛਿਨ ਰਹਿ ਨ ਦੇਈ ਊਭ ਪਯਾਲ ਭ੍ਰਮੱਯੈ ॥
ਮਹਾ ਪਾਪ ਘੋਰ ਦੁਰਮਤਿ ਮਹਿ ਰੁਚਿ ਚਿਤ ਮੋਹਿ ਲਗੱਯੈ ॥

ਰਾਗ ਕਲਿਆਣ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਪ	ਮ॑	ਗ	ਰੇ	ਗ	ਮ॑	ਧ	ਪ	ਗ	ਰੇ	ਗ	ਰੇ	ਨ਼ੀ	ਰੇ	ਸਾ	—
ਸ਼ਬਦ	ਪਿਆ	ऽ	ਰੇ	ऽ	ਕ	ਹੋਂ	ऽ	ਕ	ਵ	ਨ	ਬਿ	ਧਿ	ਗ	ऽ	ਯੈ	ऽ
	ਨ਼ੀ	ਧ਼	ਨ਼ੀ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਰੇ	ਗ	ਮ॑	ਧ	ਮ॑	ਧ	ਪ
	ਪੰ	ऽ	ਚ	ਦੂ	ऽ	ਤ	ਸੰ	ऽ	ਗੀ	ऽ	ਇ	ਸ	ਮ	ਨ	ਕੇ	ऽ
	ਮ॑	ਗ	ਮ॑	ਧ	ਨੀ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂਨੀ	ਧਪ	ਮ॑ਧ	ਪ	ਪਮ॑	ਗਰੇ	ਨ਼ੀਰੇ	ਸਾ
	ਖਿ	ਨ	ਖਿ	ਨ	ਭ੍ਰ	ਮ	ਤ	ਨ	ਚੱऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽ	ਯੈऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਮ॑	ਧ	ਪ	ਪ	ਮ॑	ਗ	ਮ॑	ਧ	ਮ॑ਧ	ਨੀਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	—
	ਇ	ਕ	ਚਿ	ਤ	ਇ	ਕ	ਛਿ	ਨ	ਰऽ	ऽऽ	ਹਿ	ਨ	ਦੇ	ऽ	ਈ	ऽ
	ਨੀ	ਰੇਂ	ਗਂ	ਰੇਂ	ਨ਼ੀ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	—	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਧਪ	ਮ॑ਧ	ਪ	ਪਮ॑	ਗਰੇ	ਨ਼ੀਰੇ	ਸਾ
	ਊ	ऽ	ਭ	ਪ	ਯਾ	ऽ	ਲ	ऽ	ਭ੍ਰऽ	ਮੱऽ	ऽऽ	ऽ	ਯੈऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਸਵੱਯਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦

ਹੇ ਰਵਿ ਹੇ ਸਸਿ ਹੇ ਕਰਣਾਨਿਧ ਮੇਰੀ ਅਬੈ ਬਿਨਤੀ ਸੁਨ ਲੀਜੈ ॥
ਔਰ ਨ ਮਾਂਗਤ ਹਉ ਤੁਮ ਤੇ ਕਛੁ ਚਾਹਤ ਹੌਂ ਚਿਤ ਮੈ ਸੋਈ ਕੀਜੈ ॥
ਸ਼ਸਤ੍ਰਨ ਸੌਂ ਅਤਿ ਹੀ ਰਣ ਭੀਤਰ ਜੂਝ ਮਰੋਂ ਤਊ ਸਾਚ ਪਤੀਜੈ ॥
ਸੰਤ ਸਹਾਇ ਸਦਾ ਜਗ ਮਾਇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਸਯਾਮ ਇਹੈ ਬਰ ਦੀਜੈ ॥

ਰਾਗ ਕਲਿਆਣ

ਤਾਲ ਦਾਦਰਾ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6
ਸਰਗਮ	ਸਾਗ	ਗ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ ਨੀਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀ	ਧ਼	ਧ਼
ਸ਼ਬਦ	ਹੇऽ	ਰ	ਵਿ	ਹੇ	ਸ	ਸਿ	ਹੇऽ ਕऽ	ਰऽ	ऽऽ	ਣਾ	ਨਿ	ਧ
	ਧ਼	ਨ਼ੀ	ਰੇ	ਗ	ਪ	ਪ	ਗਰੇ	ਗ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ	—
	ਮੇ	ਰੀ	ਅ	ਬੈ	ਬਿ	ਨ	ਤੀऽ	ਸੁ	ਨ	ਲੀ	ਜੈ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x			0			x			0		

ਅੰਤਰਾ

	ਗ	ਮ̍	ਧ	ਨੀ	ਨੀ	ਨੀ	ਮ̍	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਔ	ਰ	ਨ	ਮਾਂ	ਗ	ਤ	ਹਉ	ਤੁ	ਮ	ਤੇ	ਕ	ਛੁ
	ਧ	ਨੀ	ਰੇਂ	ਗਂ	ਗਂ	ਗਂ	ਨੀ	ਨੀ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਚਾ	ਹ	ਤ	ਹੌਂ	ਚਿਤ	ਮੈ	ਸੋ	ऽ	ਈ	ਕੀ	ऽ	ਜੈ
	ਸਾਂਨੀ	ਧਪ	ਪਮ̍	ਮ̍ਪ	ਧਪ	ਮ̍ਗ	ਗਪ	ਪਗ	ਗਰੇ	ਗਰੇ	ਸਾ	ਸਾ
	ਸੋऽ	ऽऽ	ਈऽ	ਕੀऽ	ऽऽ	ਜੈऽ	ਸੋऽ	ऽऽ	ਈऽ	ਕੀऽ	ऽ	ਜੈ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x			0			x			0		

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਰਾਗ ਭੂਪ ਕਲਿਆਣ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਕਲਿਆਣ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਗੰਧਾਰ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਧੈਵਤ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਮੱਧਮ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਵਰਜਿਤ ਹਨ। ਜਾਤੀ ਔੜਵ-ਔੜਵ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਸ਼ਾਂਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਚਲਨ ਤਿੰਨਾਂ ਸਪਤਕਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਮਿਲਦੇ-ਜੁਲਦੇ ਰਾਗ ਸ਼ੁੱਧ ਕਲਿਆਣ, ਜੈਤ-ਕਲਿਆਣ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ਕਾਰ ਹਨ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ ਰੇ ਗ ਪ, ਧ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਧ ਪ, ਗ ਰੇ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਗ, ਰੇ, ਸਾ, ਧ̣, ਸਾ, ਰੇ ਗ, ਪ ਗ, ਧ ਪ ਗ, ਰੇ-ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਰੇ-ਸਾ, ਧ̣ ਸਾ, ਸਾ ਰੇ ਗ, ਰੇ ਸਾ, ਸਾ ਧ̣, ਰੇ-ਸਾ ਧ̣, ਗ ਰੇ ਗ, ਰੇ ਸਾ ਧ̣, ਸਾ ਰੇ ਗ, ਰੇ-ਸਾ।
2. ਗ, ਰੇ ਗ, ਪ ਗ, ਗ ਪ ਧ, ਪ ਗ, ਰੇ ਗ, ਸਾ ਰੇ ਗ, ਰੇ-ਸਾ, ਧ̣-ਸਾ।
3. ਗ ਪ ਧ, ਪ ਗ, ਰੇ ਗ, ਪ ਧ ਪ, ਗ ਰੇ ਸਾ ਧ̣, ਸਾ, ਗ ਪ ਗ ਰੇ, ਗ ਪ ਧ ਪ, ਗ ਰੇ ਸਾ ਗ ਪ ਧ ਸਾਂ, ਸਾਂ ਰੇਂ-ਸਾਂ, ਸਾਂ ਧ ਪ, ਧ ਪ ਗ ਰੇ ਸਾ, ਗ ਗ ਪ ਧ ਪ, ਸਾਂ, ਸਾਂ ਰੇਂ ਸਾਂ।
4. ਸਾਂ ਰੇਂ ਗਂ ਸਾ, ਰੇਂ ਰੇਂ ਸਾਂ ਧ ਪ, ਗ, ਸਾਂ ਧ ਪ ਗ, ਧ ਪ ਗ, ਰੇ ਗ ਪ ਧ ਸਾਂ ਪ ਧ, ਪ ਗ ਰੇ ਗ, ਰੇ-ਸਾ।
5. ਗ ਗ ਪ ਧ ਸਾਂ, ਸਾਂ ਰੇਂ-ਸਾਂ ਸਾਂ ਰੇਂ ਗਂ ਰੇਂ ਸਾ, ਸਾਂ ਰੇਂ-ਗਂ ਪਂ, ਗਂ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਗਂ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਰੇਂ ਸਾਂ, ਧ ਪ ਗ, ਧ ਪ ਗ ਰੇ, ਸਾ ਰੇ ਗ ਪ ਧ ਸਾਂ, ਧ ਪ ਗ ਰੇ, ਗ-ਰੇ-ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਕਲਿਆਨ ਮਹਲਾ ੪ (ਪੰਨਾ 1325)

ਰਾਮਾ ਮੈ ਸਾਧੂ ਚਰਨ ਧੁਵੀਜੈ ॥
ਕਿਲਬਿਖ ਦਹਨ ਹੋਹਿ ਖਿਨ ਅੰਤਰਿ ਮੇਰੇ ਠਾਕੁਰ ਕਿਰਪਾ ਕੀਜੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਮੰਗਤ ਜਨ ਦੀਨ ਖਰੇ ਦਰਿ ਠਾਢੇ ਅਤਿ ਤਰਸਨ ਕਉ ਦਾਨੁ ਦੀਜੈ ॥
ਤ੍ਰਾਹਿ ਤ੍ਰਾਹਿ ਸਰਨਿ ਪ੍ਰਭ ਆਏ ਮੋ ਕਉ ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜੀਜੈ ॥੧॥
ਕਾਮ ਕਰੋਧੁ ਨਗਰ ਮਹਿ ਸਬਲਾ ਨਿਤ ਉਠਿ ਉਠਿ ਜੂਝੁ ਕਰੀਜੈ ॥
ਅੰਗੀਕਾਰੁ ਕਰਹੁ ਰਖਿ ਲੇਵਹੁ ਗੁਰ ਪੂਰਾ ਕਾਢਿ ਕਢੀਜੈ ॥੨॥
ਅੰਤਰਿ ਅਗਨਿ ਸਬਲ ਅਤਿ ਬਿਖਿਆ ਹਿਵ ਸੀਤਲੁ ਸਬਦੁ ਗੁਰ ਦੀਜੈ ॥
ਤਨਿ ਮਨਿ ਸਾਂਤਿ ਹੋਇ ਅਧਿਕਾਈ ਰੋਗੁ ਕਾਟੈ ਸੂਖਿ ਸਵੀਜੈ ॥੩॥
ਜਿਉ ਸੂਰਜੁ ਕਿਰਣਿ ਰਵਿਆ ਸਰਬ ਠਾਈ ਸਭ ਘਟਿ ਘਟਿ ਰਾਮੁ ਰਵੀਜੈ ॥
ਸਾਧੂ ਸਾਧ ਮਿਲੇ ਰਸੁ ਪਾਵੈ ਤਤੁ ਨਿਜ ਘਰਿ ਬੈਠਿਆ ਪੀਜੈ ॥੪॥
ਜਨ ਕਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਗੀ ਗੁਰ ਸੇਤੀ ਜਿਉ ਚਕਵੀ ਦੇਖਿ ਸੂਰੀਜੈ ॥
ਨਿਰਖਤ ਨਿਰਖਤ ਰੈਨਿ ਸਭ ਨਿਰਖੀ ਮੁਖੁ ਕਾਢੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਜੈ ॥੫॥
ਸਾਕਤ ਸੁਆਨ ਕਹੀਅਹਿ ਬਹੁ ਲੋਭੀ ਬਹੁ ਦੁਰਮਤਿ ਮੈਲੁ ਭਰੀਜੈ ॥
ਆਪਨ ਸੁਆਇ ਕਰਹਿ ਬਹੁ ਬਾਤਾ ਤਿਨਾ ਕਾ ਵਿਸਾਹੁ ਕਿਆ ਕੀਜੈ ॥੬॥
ਸਾਧੂ ਸਾਧ ਸਰਨਿ ਮਿਲਿ ਸੰਗਤਿ ਜਿਤੁ ਹਰਿ ਰਸੁ ਕਾਢਿ ਕਢੀਜੈ ॥
ਪਰਉਪਕਾਰ ਬੋਲਹਿ ਬਹੁ ਗੁਣੀਆ ਮੁਖਿ ਸੰਤ ਭਗਤ ਹਰਿ ਦੀਜੈ ॥੭॥
ਤੂ ਅਗਮ ਦਇਆਲ ਦਇਆ ਪਤਿ ਦਾਤਾ ਸਭ ਦਇਆ ਧਾਰਿ ਰਖਿ ਲੀਜੈ ॥
ਸਰਬ ਜੀਅ ਜਗਜੀਵਨੁ ਏਕੋ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ ਕਰੀਜੈ ॥੮॥

ਰਾਗ ਭੂਪ ਕਲਿਆਣ

ਚਾਰ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਸਰਗਮ	ਸਾ	ਸਾ	ਧ਼	ਸਾ	ਸਾ	ਰੇ	ਗ	ਗ	ਰੇ	ਗ	—	ਗ
ਸ਼ਬਦ	ਜਿਉ	ਸੂ	ਰਜੁ	ਕਿਰ	ਣਿ	ਰਵਿ	ਆ	ऽ	ਸਰ	ਬ	ਠਾ	ਈ
	ਪ	ਪ	ਗ	ਪਧ	ਸਾਂਰੇਂ	ਗਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਪਧ	ਪ	ਗ
	ਸ	ऽ	ਭ	ਘਟਿ	ਘऽ	ਟਿ	ਰਾ	ਮੁ	ਰ	ਵੀऽ	ऽ	ਜੈ
	ਸਾ	ਰੇ	ਗ	ਗ	ਗ	ਗ	ਗ	ਰੇ	ਗ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ
	ਸਾ	ऽ	ਧੂ	ਸਾ	ऽ	ਧ	ਮਿਲੇ	ਰ	ਸੁ	ਪਾ	ऽ	ਵੈ
	ਗ	ਗ	ਗ	ਗ	ਪ	ਪ	ਸਾਂਧ	ਸਾਂ	ਧ	ਪ	ਗਰੇ	ਸਾ
	ਤ	ऽ	ਤੁ	ਨਿਜ	ਘ	ਰਿ	ਬੈਠਿ	ਆ	ऽ	ਪੀ	ऽऽ	ਜੈ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਸਰਗਮ	ਪ	ਪ	ਗ	ਪ	ਧ	ਪ	ਪ	ਧ	ਸਾਂ	ਸਾਂਧ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
ਸ਼ਬਦ	ਜ	ਨ	ਕਉ	ਪ੍ਰੀ	ਤਿ	ਲ	ਗੀ	ਗੁ	ਰ	ਸੇऽ	ऽ	ਤੀ
	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਧ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਗਂ	ਪਂ	ਗਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਜਿਉ	ਚ਼	ਕ	ਵੀ	ਦੇ	ਖਿ	ਸੂ	ऽ	ऽ	ਰੀ	ऽ	ਜੈ
	ਸਾਂ	ਗਂ	ਗਂ	ਰੇਂ	ਗਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਰੇ	ਗਂ	ਸਾਂਧ	ਪ	ਗ
	ਨਿਰ	ਖ	ਤ	ਨਿਰ	ਖ	ਤ	ਰੈਨਿ	ਸ	ਭ	ਨਿਰ	ਖੀ	ऽ
	ਪਗ	ਰੇ	ਸਾ	ਰੇ	ਗ	ਪ	ਗ	ਰੇ	ਗਪ	ਗ	ਰੇ	ਸਾ
	ਮੁऽ	ऽ	ਖੁ	ਕਾ	ऽ	ਢੈ	ਅੰ	ऽ	ਮ੍ਰਿਤੁ	ਪੀ	ऽ	ਜੈ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		0		2		0		3		4	

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਰਾਗ ਭੂਪ ਕਲਿਆਣ

ਤਾਲ ਰੂਪਕ ਢਾਈਆ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7
ਸਰਗਮ	ਸਾ	ਸਾ	ਧ	ਸਾ	ਰੇ	ਗ	ਗ	ਗ	ਗ	ਪ	ਗ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਰਾ	ਮਾ	ਮੈ	ਸਾ	ऽ	ਧੂ	ऽ	ਚਰ	ਨ	ਧੁ	ਵੀ	ऽ	ਜੈ	ऽ
	ਪ	ਪ	ਗ	ਧ	ਧ	ਪ	ਗ	ਰੇ	ਰੇ	ਪ	ਰੇ	ਗ	ਰੇ	ਸਾ
	ਕਿਲ	ਬਿ	ਖ	ਦ	ਹ	ਨ	ऽ	ਹੋ	ਹਿ	ਖਿਨ	ਅੰ	ऽ	ਤ	ਰਿ
	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਧ	ਪ	ਗ	ਗ	ਪ	ਗ	ਪ	ਧ	ਗਪ	ਗ	ਰੇ	ਸਾ
	ਮੋ	ऽ	ਰੇ	ਠਾ	ऽ	ਕੁ	ਰਂ	ਕਿ	ਰ	ਪਾ	ਕੀऽ	ऽ	ਜੈ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	O X			2		3		O X			2		3	

ਅੰਤਰਾ

	ਪ	ਪ	ਪ	ਗ	ਧ	ਪ	ਪ	ਧ	ਪ	ਪ	ਗ	ਪ	ਧ	ਸਾਂ
	ਮੰ	ਗ	ਤ	ਜ	ਨ	ਦੀ	ਨ	ਖ	ਰੇ	ਦਰਿ	ਠਾ	ऽ	ਢੇ	ऽ
	ਸਾਂਰੇ	ਗਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂਰੇਂ	ਗਂਰੇਂ	ਸਾਂਧ	ਸਾਂ	ਗ	ਪ	ਸਾਂ	ਧਪ	ਗ	ਰੇ	ਸਾ
	ਅऽ	ਤਿ	ਤਰ	ਸऽ	ਨऽ	ਕਉ	ऽ	ਦਾ	ऽ	ਨੁ	ਦੀऽ	ऽ	ਜੈ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	O X			2		3		O X			2		3	

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਸਵਈਏ ਮਹਲੇ ਪੰਜਵੇ ਕੇ (ਪੰਨਾ 1409)

ਜਗ ਅਉਰੁ ਨ ਯਾਹਿ ਮਹਾ ਤਮ ਮੈ ਅਵਤਾਰੁ ਉਜਾਗਰੁ ਆਨਿ ਕੀਅਉ ॥
ਤਿਨ ਕੇ ਦੁਖ ਕੋਟਿਕ ਦੂਰਿ ਗਏ ਮਥੁਰਾ ਜਿਨ੍ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਪੀਅਉ ॥
ਇਹ ਪਧਤਿ ਤੇ ਮਤ ਚੂਕਹਿ ਰੇ ਮਨ ਭੇਦੁ ਬਿਭੇਦੁ ਨ ਜਾਨ ਬੀਅਉ ॥
ਪਰਤਛਿ ਰਿਦੈ ਗੁਰ ਅਰਜੁਨ ਕੈ ਹਰਿ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮਿ ਨਿਵਾਸੁ ਲੀਅਉ ॥੫॥

ਰਾਗ ਭੂਪ ਕਲਿਆਣ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
ਸਰਗਮ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਧ	ਪ	ਗ	ਰੇ	ਸਾ	ਰੇ	ਗ	ਗ	ਪ	ਗ	ਧ	ਪ	ਗ	ਗ
ਸ਼ਬਦ	ਜ	ਗ	ਅਉ	ऽ	ਰੁ	ਨ	ਯਾ	ऽ	ਹਿ	ਮ	ਹਾ	ऽ	ਤ	ਮ	ਮੈ	ऽ
	ਗ	ਪ	ਧ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਧ	ਪ	ਸਾਂ	ਪ	ਧ	ਪ	ਗ	ਰੇ	ਸਾ	—
	ਅ	ਵ	ਤਾ	ਰੁ	ਉਜਾ	ऽ	ਗ	ਰੁ	ਆ	ऽ	ਨਿ	ਕੀ	ਅਉ	ऽ	ऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x				2				0				3			

ਅੰਤਰਾ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
	ਗ	ਗ	ਪ	ਧ	ਪ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਧ	ਧ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਗਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਧ
	ਤਿ	ਨ	ਕੇ	ऽ	ਦੁ	ਖ	ਕੋ	ऽ	ਟਿ	ਕ	ਦੂ	ऽ	ਰਿ	ਗ	ਏ	ऽ
	ਗਂ	ਗਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਧ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਧ	ਪ	ਗ	ਰੇ	ਸਾ	—
	ਮ	ਥੁ	ਰਾ	ऽ	ਜਿ	ਨ੍	ਅੰ	ਮ੍ਰਿ	ऽ	ਤ	ਨਾ	ऽ	ਮੁ	ਪੀ	ਅਉ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x				2				x				3			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਕਲਿਆਨੁ ਭੋਪਾਲੀ ਮਹਲਾ ੪ (ਪੰਨਾ 1321)

ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਸੁਆਮੀ ਦੂਖ ਨਿਵਾਰਣੁ ਨਾਰਾਇਣੇ ॥
ਸਗਲ ਭਗਤ ਜਾਚਹਿ ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਭਵ ਨਿਧਿ ਤਰਣ ਹਰਿ ਚਿੰਤਾਮਣੇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਦੀਨ ਦਇਆਲ ਜਗਦੀਸ ਦਮੋਦਰ ਹਰਿ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਗੋਬਿੰਦੇ ॥
ਤੇ ਨਿਰਭਉ ਜਿਨ ਸ੍ਰੀਰਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ਗੁਰਮਤਿ ਮੁਰਾਰਿ ਹਰਿ ਮੁਕੰਦੇ ॥੧॥
ਜਗਦੀਸੁਰ ਚਰਨ ਸਰਨ ਜੋ ਆਏ ਤੇ ਜਨ ਭਵ ਨਿਧਿ ਪਾਰਿ ਪਰੇ ॥
ਭਗਤ ਜਨਾ ਕੀ ਪੈਜ ਹਰਿ ਰਾਖੈ ਜਨ ਨਾਨਕ ਆਪਿ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ ॥੨॥

ਰਾਗ ਭੂਪ ਕਲਿਆਣ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਧ	ਪ	ਗ	ਰੇ	ਸਾ	ਰੇ	ਪ	ਗ	ਗ	ਗ	ਪ	ਰੇ	ਗ	—
ਸ਼ਬਦ	ਪਾ	ਤ	ਰ	ਬ੍ਰ	ਹ	ਮੁ	ਪ	ਰ	ਮੇ	ਤ	ਸੁ	ਰੁ	ਸੁਆ	ਤ	ਮੀ	ਤ
	ਸਾ	ਰੇ	ਗ	ਰੇ	ਸਾ	ਧ	ਸਾ	ਰੇ	ਗਪ	ਧਸਾਂ	ਧ	ਪ	ਸਾਂਸਾਂ	ਧਪ	ਗਰੇ	ਸਾ
	ਦੂ	ਤ	ਖ	ਨਿ	ਵਾ	ਤ	ਰ	ਣੁ	ਨਾਤ	ਤਤ	ਰਾ	ਤ	ਇਣੇ	ਤਤ	ਤਤ	ਤ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਪ	ਗ	ਗ	ਗ	ਪ	ਪ	ਧਪ	ਧ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਧ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਸ	ਗ	ਲ	ਭ	ਗ	ਤ	ਜਾਤ	ਤ	ਚ	ਹਿ	ਸੁ	ਖ	ਸਾ	ਤ	ਗ	ਰ
	ਗਂ	ਰੇਂ	ਗਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਧ	ਗ	ਗ	ਪ	ਧ	ਸਾਂਸਾਂ	ਧਪ	ਗਰੇ	ਸਾ
	ਭ	ਵ	ਨਿ	ਧਿ	ਤ	ਰਣ	ਹ	ਰਿ	ਚਿੰ	ਤ	ਤਾ	ਮ	ਣੇਤ	ਤਤ	ਤਤ	ਤ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਰਾਗ ਇਮਨ ਕਲਿਆਣ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਕਲਿਆਣ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਮੱਧਮ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਗੰਧਾਰ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਨਿਸ਼ਾਦ ਹੈ। ਜਾਤੀ ਸੰਪੂਰਨ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਸ਼ੁੱਧ-ਕਲਿਆਣ, ਇਮਨ ਅਤੇ ਅਲੈਹੀਆ ਬਿਲਾਵਲ ਦੇ ਮੇਲ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਦਾ ਚਲਨ ਬਿਲਕੁਲ ਕਲਿਆਣ ਵਰਗਾ ਹੀ ਹੈ ਪਰ ਜਦ ਕਲਿਆਣ ਦੇ ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਸ਼ੁੱਧ ਮੱਧਮ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਦ ਉਸ ਨੂੰ ਇਮਨ-ਕਲਿਆਣ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸ਼ੁੱਧ ਮੱਧਮ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਵਕਰ ਰੂਪ ਨਾਲ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ "ਗ ਮ ਗ ਰੇ" ਜਾਂ "ਰੇ, ਗ ਮ ਗ" ਆਦਿਕ ਇਸ ਵਿਚ ਨਿਆਸ ਦੇ ਸੁਰ "ਸਾ, ਗ, ਪ, ਨ਼ੀ" ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਚਲ਼ਨ ਸਮਾਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਤਿੰਨਾਂ ਸਪਤਕਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਦੇ ਨਾਮ ਬਾਰੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਮਤ ਹਨ। ਕਈ ਇਸਨੂੰ 'ਇਮਨ-ਕਲਿਆਣ' ਅਤੇ ਕਈ ਇਸਨੂੰ 'ਯਮਨ-ਕਲਿਆਣ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਸਰੂਪ ਸਭ ਦਾ ਇੱਕੋ ਜਿਹਾ ਹੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਇਮਨ-ਕਲਿਆਣ ਹੀ ਠੀਕ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਮਨ ਪੁਰਾਤਨ ਅਰਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ਪਰ ਯਮਨ ਆਧੁਨਿਕ ਯਾਵਾਨਿਕ ਕਾਲ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਪੁਰਾਤਨ ਨਾਮ ਜ਼ਿਆਦਾ ਠੀਕ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪ੍ਰਹਿਰ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ ਰੇ ਗ, ਮੱ ਪ, ਧ ਨੀ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਨੀ ਧ, ਪ ਮੱ ਗ, ਰੇ ਗ ਮ ਗ, ਰੇ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਨ਼ੀ ਰੇ ਗ, ਮੱ ਪ, ਰੇ ਗ, ਮ ਗ, ਨ਼ੀ ਰੇ ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਧ਼, ਸਾ, ਨ਼ੀ ਰੇ ਗ, ਪ, ਗ ਪ, ਧ, ਮੱ ਪ ਰੇ, ਗ ਮ ਗ ਰੇ, ਧ਼ ਨ਼ੀ ਰੇ ਸਾ।
2. ਸਾ, ਨ਼ੀ ਰੇ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਰੇ ਗ, ਪ, ਮੱਗ ਮ ਗ ਰੇ, ਧ਼ ਨ਼ੀ ਰੇ, ਗ ਰੇ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਧ਼, ਨ਼ੀ ਧ਼ ਪ਼ ਸਾ।
3. ਮੱ ਪ ਮੱ ਗ, ਰੇ ਗ, ਧ ਪ, ਮੱ ਗ, ਪ ਗ ਪ, ਧ ਮੱ ਪ, ਨੀ ਧ ਪ, ਮੱ ਗ ਰੇ, ਗ ਮ ਗ, ਰੇ ਸਾ।
4. ਪ, ਪ ਸਾਂ, ਧ ਸਾਂ, ਸਾਂ ਰੇਂ ਸਾਂ ਸਾਂ ਰੇਂ ਗਂ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਰੇਂ ਸਾਂ, ਨੀ ਧ, ਨੀ ਧ, ਨੀ ਧ ਪ, ਧ ਪ ਮੱ ਗ ਰੇ, ਪ ਗ ਪ, ਰੇ ਸਾ ਰੇ ਗ ਮੱ ਪ ਧ, ਨੀ ਧ, ਪ ਮ ਗ ਮ ਗ, ਰੇ, ਪ਼ ਰੇ, ਗ ਮ ਗ ਰੇ, ਨ਼ੀ ਰੇ ਗ ਰੇ, ਧ਼ ਨ਼ੀ ਰੇਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਕਲਿਆਨੁ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1323)

ਹਰਿ ਚਰਨ ਸਰਨ ਕਲਿਆਨ ਕਰਨ ॥ ਪ੍ਰਭ ਨਾਮੁ ਪਤਿਤ ਪਾਵਨੋ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਸਾਧਸੰਗਿ ਜਪਿ ਨਿਸੰਗ ਜਮਕਾਲੁ ਤਿਸੁ ਨ ਖਾਵਨੋ ॥੧॥
ਮੁਕਤਿ ਜੁਗਤਿ ਅਨਿਕ ਸੂਖ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਲਵੈ ਨ ਲਾਵਨੋ ॥
ਪ੍ਰਭ ਦਰਸ ਲੁਬਧ ਦਾਸ ਨਾਨਕ ਬਹੁੜਿ ਜੋਨਿ ਨ ਧਾਵਨੋ ॥੨॥

ਰਾਗ ਇਮਨ ਕਲਿਆਣ

ਤਾਨ ਸਵਾਰੀ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
ਸਰਗਮ	ਨ਼ੀਧ਼	ਨ਼ੀ	ਰੇ	ਗਮੰ	ਗ	ਪਮੰ	ਧਪ	ਪ	ਨੀ	ਧ	ਪਮੰ	ਧਪਮੰਪ	ਗਮ	ਗਰੇ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਹऽ	ਰਿ	ਚ	ਰऽ	ਨ	ਸऽ	ਰऽ	ਨ	ਕ	ਲਿ	ਆऽ	ਨऽऽऽ	ਕऽ	ਰऽ	ਨ
	ਮੰਗ	ਮੰ	ਧ	ਨੀਮੰ	ਧ	ਪ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂਧ	ਪਮੰ	ਧਪ	ਪਮੰ	ਮੰਗ	ਗਮ	ਗਰੇ	ਸਾ
	ਪ੍ਰऽ	ਭ	ਨਾ	ऽऽ	ऽ	ਮੁ	ਪऽ	ਤਿऽ	ਤऽ	ਪਾऽ	ਵऽ	ਨੋऽ	ਪਾऽ	ਵऽ	ਨੋ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X				2				3				4		

ਅੰਤਰਾ

	ਪ	ਪ	ਪਮੰ	ਗਮੰ	ਪ	ਨੀ	ਸਾਂਨੀ	ਧਨੀ	ਧਪ	ਨੀਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀਰੇਂ	ਗਂਰੇਂ	ਨੀ
	ਸਾ	ऽ	ਧऽ	ऽऽ	ਸੰ	ऽ	ਗਿऽ	ऽऽ	ਜऽ	ऽऽ	ਪਿ	ਨਿ	ਸੰऽ	ऽऽ	ਗ
	ਰੇਂ	ਸਾ	ਨੀਧ	ਸਾਂਨੀ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਧਨੀ	ਪਧ	ਮੰਪ	ਪਮੰਧਪ	ਮੰਪ	ਮੰਗ	ਗਮ	ਗਰੇ	ਸਾ
	ਜ	ऽ	ਮऽ	ऽऽ	ਕਾ	ऽ	ਲੁऽ	ऽऽ	ਤਿऽ	ऽऽऽऽ	ਸੁऽ	ਨऽ	ਖਾऽ	ਵऽ	ਨੋ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X				2				3				4		

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਸਵਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਬਾਕੵ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1388)

ਪ੍ਰਾਨ ਮਾਨ ਦਾਨ ਮਗ ਜੋਹਨ ਹੀਤੁ ਚੀਤੁ ਦੇ ਲੇ ਲੇ ਪਾਰੀ ॥
ਸਾਜਨ ਸੈਨ ਮੀਤ ਸੁਤ ਭਾਈ ਤਾਹੂ ਤੇ ਲੇ ਰਖੀ ਨਿਰਾਰੀ ॥
ਧਾਵਨ ਪਾਵਨ ਕੂਰ ਕਮਾਵਨ ਇਹ ਬਿਧਿ ਕਰਤ ਅਉਧ ਤਨ ਜਾਰੀ ॥
ਕਰਮ ਧਰਮ ਸੰਜਮ ਸੁਚ ਨੇਮਾ ਚੰਚਲ ਸੰਗਿ ਸਗਲ ਬਿਧਿ ਹਾਰੀ ॥
ਪਸੁ ਪੰਖੀ ਬਿਰਖ ਅਸਥਾਵਰ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਜੋਨਿ ਭ੍ਰਮਿਓ ਅਤਿ ਭਾਰੀ ॥
ਖਿਨੁ ਪਲੁ ਚਸਾ ਨਾਮੁ ਨਹੀ ਸਿਮਰਿਓ ਦੀਨਾ ਨਾਥ ਪ੍ਰਾਨਪਤਿ ਸਾਰੀ ॥
ਖਾਨ ਪਾਨ ਮੀਠ ਰਸ ਭੋਜਨ ਅੰਤ ਕੀ ਬਾਰ ਹੋਤ ਕਤ ਖਾਰੀ ॥
ਨਾਨਕ ਸੰਤ ਚਰਨ ਸੰਗਿ ਉਧਰੇ ਹੋਰਿ ਮਾਇਆ ਮਗਨ ਚਲੇ ਸਭਿ ਡਾਰੀ ॥੬॥

ਰਾਗ ਇਮਨ ਕਲਿਆਣ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਨੀ	ਧ	ਮੰਧ	ਮੰਪ	ਗਰੇ	ਗਰੇ	ਸਾ	ਸਾ	ਗ	ਗ	ਗ	ਰੇ	ਗ	ਮੰ	ਪ	—
ਸ਼ਬਦ	ਨਾ	ऽ	ਨऽ	ਕऽ	ਸੰऽ	ऽऽ	ਤ	ਚ	ਰ	ਨ	ਸੰ	ਗਿ	ਉ	ਧ	ਰੇ	ऽ
	ਧਨੀ	ਰੇਂਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੀਰੇਂ	ਸਾਂਸਾਂ	ਨੀਧ	ਪਮੰ	ਗਪ	ਮੰਧ	ਪ	ਪਮੰ	ਗ	ਮਗ	ਰੇ	ਗਰੇ	ਸਾ
	ਹੋऽ	ਰਿऽ	ਮਾऽ	ਇਆ	ਮऽ	ਗऽ	ਨऽ	ਚऽ	ਲੇऽ	ऽ	ਸऽ	ਭਿ	ਡਾऽ	ऽ	ਰੀऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਗ	—	ਗ	ਗ	ਪ	ਪ	ਪ	ਪ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਪ੍ਰਾ	ऽ	ऽ	ਨ	ਮਾ	ऽ	ਨ	ऽ	ਦਾ	ਨ	ਮ	ਗ	ਜੋ	ऽ	ਹ	ਨ
	ਨੀਧ	ਨੀਧ	ਮੰਪ	ਗਮੰ	ਗਰੇ	ਗਰੇ	ਸਾ	—	ਗਰੇ	ਗਮੰ	ਧਪ	ਮੰਪ	ਗਮ	ਗਰੇ	ਨੀਰੇ	ਸਾ
	ਹੀऽ	ऽऽ	ਤੁऽ	ਚੀऽ	ऽऽ	ਤੁऽ	ਦੇ	ऽ	ਲੇऽ	ऽऽ	ਲੇऽ	ऽऽ	ਪਾऽ	ऽऽ	ਰੀऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਸਵਈਏ ਮਹਲੇ ਪੰਜਵੇ ਕੇ (ਪੰਨਾ 1409)

ਅਜੈ ਗੰਗ ਜਲੁ ਅਟਲੁ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਸਭ ਨਾਵੈ ॥
ਨਿਤ ਪੁਰਾਣ ਬਾਚੀਅਹਿ ਬੇਦ ਬ੍ਰਹਮਾ ਮੁਖਿ ਗਾਵੈ ॥
ਅਜੈ ਚਵਰੁ ਸਿਰਿ ਢੁਲੈ ਨਾਮੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਮੁਖਿ ਲੀਅਉ ॥
ਗੁਰ ਅਰਜੁਨ ਸਿਰਿ ਛਤ੍ਰੁ ਆਪਿ ਪਰਮੇਸਰਿ ਦੀਅਉ ॥
ਮਿਲਿ ਨਾਨਕ ਅੰਗਦ ਅਮਰ ਗੁਰ ਗੁਰੁ ਰਾਮਦਾਸੁ ਹਰਿ ਪਹਿ ਗਯਉ ॥
ਹਰਿਬੰਸ ਜਗਤਿ ਜਸੁ ਸੰਚਰ੍ਉ ਸੁ ਕਵਣੁ ਕਹੈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਮੁਯਉ ॥੧॥

ਰਾਗ ਇਮਨ ਕਲਿਆਣ

ਝਪਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਸਰਗਮ	ਪ	ਮੇਗ	ਪਮੇ	ਧਪ	ਪ	ਪਰੇ	ਗਰੇ	ਗਮ	ਗਰੇ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਅ	ਜੈऽ	ਗੰऽ	ऽऽ	ਗ	ਜऽ	ਲੁऽ	ਅऽ	ਟऽ	ਲੁ
	ਨ਼ੀਧ	ਸਾਨ਼ੀ	ਰੇ	ਰੇ	ਰੇ	ਪਮੇ	ਗਰੇ	ਗਮ	ਗਰੇ	ਸਾ
	ਸਿऽ	ਖऽ	ਸੰ	ਗ	ਤਿ	ਸऽ	ਭऽ	ਨਾऽ	ऽऽ	ਵੈ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		2			0		3		

ਅੰਤਰਾ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	ਪ	ਮੇ	ਧਪ	ਪ	ਪ	ਸਾਂ	ਨੀਧ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਨਿ	ਤ	ਪੁਰਾ	ऽ	ਣ	ਬਾ	ऽऽ	ਚੀ	ਅਹਿ	ऽ
	ਧਨੀ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੀਰੇਂ	ਸਾਂਸਾਂ	ਨੀਧ	ਪਮੇ	ਗਰੇ	ਗਮ	ਗਰੇ	ਸਾ
	ਬੇऽ	ਦऽ	ਬ੍ਰऽ	ਹऽ	ਮਾऽ	ਮੁऽ	ਖਿऽ	ਗਾऽ	ऽऽ	ਵੈ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		2			0		3		

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਸਰਬ ਲੋਹ ਗਰੰਥ 'ਚੋਂ ਸਵੱਯਾ

ਕਾਟੀ ਸਿਲਕ ਦਯਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਿ ਨਾਮ ਦਾਨ ਜਿਸ ਦੇਇ ਹਰੇ ॥
ਤੋੜੇ ਬੰਧਨੁ ਮੁਕਤੁ ਕਰਾਵੈ ਨਾਮ ਦਾਨ ਤੇ ਤ੍ਰਾਨ ਕਰੇ ॥
ਜਿਨ ਕੇ ਭਾਗ ਬਡੇ ਮੁਖ ਮਸਤਕ ਤਿਨਹ ਮੇਲਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸੁਭਰ ਭਰੇ ॥
ਅਸਰਨ ਸਰਨ ਸਮਰਥ ਸਭੀ ਬਿਧਿ ਭਗਤਿ ਬਿਬਸਿ ਹਰਿ ਅਢਰ ਢਰੇ ॥

ਰਾਗ ਇਮਨ ਕਲਿਆਣ

ਧਮਾਰ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	8	9	10	11	12	13	14	1	2	3	4	5	6	7
ਸਰਗਮ	ਨ਼ੀ	ਗਰੇ	ਗ	ਗ	ਰੇ	ਪਮੰ	ਗ	ਪੰ	—	ਪ	ਧਮੰ	ਗ	ਗ	ਮ
ਸ਼ਬਦ	ਕਾ	ऽऽ	ਟੀ	ਸਿ	ਲ	ਕऽ	ਦ	ਯਾ	ऽ	ਲ	ਕ੍ਰਿऽ	ਪਾ	ਨਿ	ਧਿ
	ਗ	—	ਰੇ	ਸਾ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਧ਼	ਨ਼ੀ	ਗ	ਰੇ	ਸਾਰੇ	ਸਾਂ
	ਨਾ	ऽ	ਮ	ਦਾ	ऽ	ਨ	ਜਿਸ	ਦੇ	ऽऽ	ਇ	ਹ	ऽ	ਰੇऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0			3				x					2	

ਅੰਤਰਾ

	ਮੰ	ਗ	ਗ	ਮੰਗ	ਰੇ	ਮੰ	ਗ	ਪ	ਪ	ਪ	ਪਮੰ	ਨੀਧ	ਨੀਰੇਂ	ਸਾਂ
	ਤੋ਼	ऽ	ੜੇ	ਬੰऽ	ਧ	ਨੁ	ऽ	ਮੁਕ਼	ਤੁ	ਕ	ਰਾऽ	ऽऽ	ਵੈऽ	ऽ
	ਨੀ	ਧਮੰ	ਪ	ਪ	ਰੇ	ਗ	ਮ	ਗ	—	ਰੇ	ਨ਼ੀਰੇ	ਨ਼ੀਸਾ	ਰੇ	ਸਾ
	ਨਾ	ऽऽ	ਮ਼	ਦਾ	ਨ	ਤੇ	ऽ	ਤ੍ਰਾ	ऽ	ਨ	ਕऽ	ऽऽ	ਰੇ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0			3				x					2	

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਰਾਗ ਸ਼ੁੱਧ ਕਲਿਆਣ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਕਲਿਆਣ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਮੱਧਮ ਤੀਬਰ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਮੱਧਮ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹਨ। ਜਾਤੀ ਔੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਗੰਧਾਰ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਧੈਵਤ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਰਾਗ ਭੂਪ ਅਤੇ ਕਲਿਆਣ ਦੇ ਮੇਲ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਭੂਪਾਲੀ ਅਤੇ ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਮੱਧਮ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨਾਲ ਕਲਿਆਣ ਦੀ ਛਾਇਆ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਮੱਧਮ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸੁਰ ਮੀਂਡ ਨਾਲ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਤਾਨ ਲੈਂਦੇ ਸਮੇਂ ਮੱਧਮ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ "ਸਾਂ ਨੀ ਧ ਪ, ਨੀ ਧ ਪ, ਰੇਂ ਸਾਂ, ਨੀਧ, ਨੀ ਧ ਪ, ਗ ਰੇ ਗ ਪੇ, ਮ॑ ਗ, ਪ ਰੇ ਸਾ।" ਆਲਾਪ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ "ਗ ਪ ਰੇ ਸਾ," ਸੁਰਾਂ 'ਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ, ਗ ਰੇ, ਗ ਪ, ਸਾਂ ਧ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ, ਨੀ ਧ ਪ, ਮ॑ ਗ ਰੇ, ਪ ਗ, ਮ॑ ਰੇ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਗ, ਰੇ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਧ਼ ਪ਼, ਸਾ, ਗ ਰੇ, ਪ ਗ ਪ ਰੇ, ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਰੇ ਸਾ ਨ਼ੀ, ਧ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ ਰੇ, ਗ-ਰੇ ਸਾ, ਧ਼ ਧ਼ ਸਾ, ਗ ਰੇ ਗ, ਪ ਮ॑ ਗ ਰੇ ਗ, ਰੇ ਗ ਪ, ਰੇ ਗ ਰੇ-ਸਾ।
2. ਪ ਮ॑ ਧ ਪ, ਧ ਮ॑ ਪ, ਗ, ਰੇ ਗ, ਸਾ ਰੇ ਗ ਪ, ਰੇ ਗ ਰੇ, ਧ਼ ਰੇ ਸਾ।
3. ਸਾ ਰੇ ਗ ਪ ਧ, ਮ॑ ਪ, ਗ ਮ॑ ਧ ਨੀ, ਸਾਂ ਨੀ ਧ ਪ, ਸਾ ਨੀ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਨੀ ਧ ਮ॑ ਪ, ਮ॑ ਗ, ਰੇ ਗ, ਨ਼ੀ ਰੇ ਗ ਪ, ਗ ਪ ਧ ਪ, ਸਾ ਨੀ ਧ ਪ, ਮ॑ ਗ, ਰੇ ਗ ਪ, ਰੇ ਗ ਰੇ, ਗ ਪ ਰੇ-ਸਾ।
4. ਸਾ, ਸਾ ਰੇ-ਸਾ, ਸਾ ਨ਼ੀ ਧ਼-ਪ਼ ਸਾ ਰੇ—ਸਾ, ਸਾ ਰੇ ਗ-ਰੇ ਸਾ, ਰੇ ਸਾ।
5. ਸਾ ਰੇ ਗ ਪ—ਰੇ, ਗ—ਰੇ ਸਾ ਰੇ—ਸਾ, ਗ ਰੇ ਸਾ ਨ਼ੀ ਧ਼—ਪ਼, ਸਾ ਰੇ—ਸਾ ਧ਼ ਸਾ—ਰੇ—ਸਾ।
6. ਸਾ ਰੇ ਗ ਪ—ਗ ਪ, ਗ ਪ ਧ—ਪ, ਗ ਪ ਧ ਪ, ਗ ਪ ਧ ਸਾਂ—ਧਪ, ਸਾਂ ਨੀ ਧ ਪ, ਮ॑ ਗ, ਸਾ ਰੇ ਗਪ—ਰੇ—ਗ ਰੇ, ਸਾ ਰੇ ਸਾ।
7. ਸਾ ਰੇ ਗ ਪ, ਗ ਪ ਧ—ਪ, ਗ ਪ ਧ ਸਾਂ, ਧ ਸਾਂ ਰੇਂ ਗਂ—ਰੇਂ ਸਾਂ, ਸਾਂ ਨੀ ਧ ਪ, ਨੀ ਧ ਸਾਂ, ਸਾਂ ਨੀ ਧ ਪ, ਮ॑ ਪ ਧ ਪ, ਗ ਪ ਧ ਪ, ਗ ਰੇ ਗ ਰੇ ਗ ਰੇ, ਸਾ ਰੇ ਗ ਪ—ਰੇ ਗ ਰੇ—ਸਾ ਰੇ—ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਕਲਿਆਨ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1322)

ਗੁਨ ਨਾਦ ਧੁਨਿ ਅਨੰਦ ਬੇਦ ॥ ਕਥਤ ਸੁਨਤ ਮੁਨਿ ਜਨਾ ਮਿਲਿ ਸੰਤ ਮੰਡਲੀ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਮਾਨ ਦਾਨ ਮਨ ਰਸਿਕ ਰਸਨ ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਤਹ ਪਾਪ ਖੰਡਲੀ ॥੧॥
ਜੋਗ ਜੁਗਤਿ ਗਿਆਨ ਭੁਗਤਿ ਸੁਰਤਿ ਸਬਦ ਤਤ ਬੇਤੇ ਜਪੁ ਤਪੁ ਅਖੰਡਲੀ ॥
ਓਤਿ ਪੋਤਿ ਮਿਲਿ ਜੋਤਿ ਨਾਨਕ ਕਛੂ ਦੁਖੁ ਨ ਡੰਡਲੀ ॥੨॥

ਰਾਗ ਸ਼ੁੱਧ ਕਲਿਆਣ

ਚਾਰ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਂਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਸਰਗਮ	ਸਾਧ੍	ऽ	ਪ	ਪ	ਮ੍ਹਗ	ਗ	ਰੇ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਗ	ਰੇ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਗੁऽ	ऽ	ਨ	ऽ	ਨਾऽ	ਦ	ਧੁ	ਨਿ	ਅ	ਨੰ	ऽ	ਦ
	ਸਾ	ਰੇ	ਰੇਧ੍	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਰੇ	ਗਰੇ	ਗ	ਗ
	ਬੇ	ऽ	ਦऽ	ਕ	ਥ	ਤ	ਸੁ	ਨ	ਤ	ਮੁਨਿ	ਜ	ਨਾ
	ਗ	ਰੇ	ਪ	ਗ	ਪਗ	ਪਗ	ਪਮ੍ਹ	ਧ	ਪ	ਪ	ਗ	ਗ
	ਮਿ	ऽ	ਲਿ	ऽ	ਸੰऽ	ਤऽ	ਮੰऽ	ਡ	ऽ	ਲੀ	ऽ	ऽ
	ਰੇ	ਸਾ	ਨ਼ੀਰੇ	ਰੇ	ਪਗ	ਧ	ਪ	ਪਗ	ਪਰੇ	ਸਾ	ਨ਼ੀਰੇ	ਸਾ
	ਮਿ	ਲਿ	ਸੰऽ	ਤ	ਮੰऽ	ਡ	ਲੀ	ऽऽ	ਮੰऽ	ਡ	ਲੀऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
	ਪਗ	ਮ	ਸਾਂਧ	ਸਾਂ	—	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਗਿਆ	ऽ	ਨऽ	ਧਿਆ	ऽ	ਨ	ਮਾ	ਨ	ਦਾ	ऽ	ਨ	ऽ
	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਗਂਰੇਂ	ਗਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾ
	ਮ	ਨ	ऽ	ਰ	ਸਿ	ਕ	ਰऽ	ਸ	ਨ	ਨਾ	ऽ	ਮੁ
	ਸਾਂਧ	ਧ	ਪ	ਸਾਂਧ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀਧ	ਧ	ਧ	ਪ	ਧ	ਪ
	ਜਪ	ਤ	ਤਹ	ਪਾऽ	ਪ	ਪਾ	ऽऽ	ਪ	ਖੰ	ਡ	ਲੀ	ऽ
	ਰੇਂ	ਨੀ	ਨੀਧ	ਪ	ਮ੍ਹਧ	ਪ	ਪਗ	ਪਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	ਨੀਰੇ	ਸਾਂ
	ਜ	ਪ	ਤऽ	ਤ	ਹऽ	ऽ	ਪਾऽ	ਪऽ	ਖੰ	ਡ	ਲੀऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x		0		2		0		3		4	

ਰਾਗ ਸ਼ੁੱਧ ਕਲਿਆਣ

ਤਾਲ ਯਕਾ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਸਰਗਮ	ਸਾ	ਰੇ	ਸਾ	ਰੇ	ਗ	—	ਸਾ	ਰੇ	ਸਾ	ਧ਼	ਸਾ	—
ਸ਼ਬਦ	ਜੋ	ਗ	ਜੁ	ਗ	ਤਿ	ऽ	ਗਿਆ	ਨ	ਭੂ	ਗ	ਤਿ	ऽ
	ਨ਼ੀ	ਰੇ	ਗ	ਮੰ	ਪ	ਪ	ਰੇ	ਗ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ
	ਸੁ	ਰ	ਤਿ	ਸ	ਬ	ਦ	ਤ	ऽ	ਤ	ਬੇ	ऽ	ਤੇ
	ਗ	ਪ	ਨੀਧ	ऽ	ਸਾਂ	ਧਪ	ਪਮੰ	ਧਪ	ਪਰੇ	ਗ	ਰੇ	ਰੇ
	ਜ	ਪੁ	ਤऽ	ऽ	ਪੁ	ਅऽ	ਖੰऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਡ	ਲੀ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ

	ਪ	ਧ	ਨੀ	ਪਧ	ਪ	ਗ	ਗ	ਪ	ਧ	ਸਾਂਧ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ੳ	ऽ	ਤਿ	ਪੋਤਿ	ਮਿ	ਲਿ	ਜੋ	ऽ	ਤਿ	ਨਾऽ	ਨ	ਕ
	ਸਾਂਰੇਂ	ਗਂ	ਸਾਂਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਰੇਂ	ਸਾਂਸਾਂ	ਗਪ	ਧਸਾਂ	ਧਪ	ਰੇਗ	ਰੇਸਾ	—
	ਕऽ	ਛੂ	ऽऽ	ਦੁऽ	ਖੁ	ਨऽ	ਡੰऽ	ऽऽ	ਡऽ	ऽऽ	ਲੀऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x		0		2		0		3		4	

ਤਾਨਾਂ

1	ਸਾਰੇ	ਗਰੇ	ਸਾਧ਼	ਸਾਰੇ	ਗਰੇ	ਸਾਰੇ	ਗਰੇ	ਗ	ਪਪ	ਗਪ	ਧਪ	ਧਸਾਂ
	ਨੀਧ	ਪਮੰ	ਪਪ	ਗਰੇ	ਨੀਨੀ	ਧਪ	ਮੰਪ	ਧਪ	ਗਪ	ਪਰੇ	ਗਗ	ਰੇਸਾ
2	ਸਾਰੇ	ਗਪ	ਧਪ	ਗਪ	ਸਾਂਨੀ	ਧਪ	ਮੰਪ	ਧਪ	ਪਪ	ਪਰੇ	ਗਰੇ	ਸਾ
	ਸਾਂਰੇਂ	ਗਂਰੇਂ	ਸਾਂਰੇਂ	ਧਸਾਂ	ਗਪ	ਧਸਾਂ	ਨੀਪ	ਪਮੰ	ਪਪ	ਪਰੇ	ਗਰੇ	ਨੀਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x		0		2		0		3		4	

ਸ਼ਬਦ

ਰਾਗੁ ਕਲਿਆਣ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ੧੦

ਬਿਨ ਕਰਤਾਰ ਨ ਕਿਰਤਮ ਮਾਨੋ ॥
ਆਦਿ ਅਜੋਨਿ ਅਜੈ ਅਬਿਨਾਸੀ ਤਿਹ ਪਰਮੇਸਰ ਜਾਨੋ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਕਹਾ ਭਯੋ ਜੋ ਆਨ ਜਗਤ ਮੈ ਦਸਕ ਅਸੁਰ ਹਰਿ ਘਾਏ ॥
ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਪੰਚ ਦਿਖਾਇ ਸਭਨ ਕਹ ਆਪਹਿ ਬ੍ਰਹਮ ਕਹਾਏ ॥੧॥
ਭੰਜਨ ਗੜ੍ਹਨ ਸਮਰਥ ਸਦਾ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋ ਕਿਮ ਜਾਤਿ ਗਿਨਾਯੋ ॥
ਤਾਂ ਤੇ ਸਰਬ ਕਾਲ ਕੇ ਅਸਿ ਕੋ ਘਾਇ ਬਚਾਇ ਨ ਆਯੋ ॥੨॥
ਕੈਸੇ ਤੋਹਿ ਤਾਰਿਹੈ ਸੁਨਿ ਜੜ ਆਪ ਡੁਬਿਯੋ ਭਵ ਸਾਗਰ ॥
ਛੁਟਿਹੋ ਕਾਲ ਫਾਸ ਤੇ ਤਬ ਹੀ ਗਹੋ ਸਰਨਿ ਜਗਤਾਗਰ ॥੩॥

ਰਾਗ ਸ਼ੁਧ ਕਲਿਆਣ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾਧ਼	ਧ਼	ਸਾ	ਸਾ	ਰੇ	ਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ	ਰੇ	ਗ	ਪ	ਰੇਗ	ਰੇ	ਸਾਰੇ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਬਿ	ਨ	ਕऽ	ਰ	ਤਾ	ऽ	ਰ	ਨ	ਕਿऽ	ਰ	ਤ	ਮ	ਮਾऽ	ऽ	ਨੋऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x				3				x				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਗਪ	ਗ	ਪ	ਪ	ਪ	—	ਧ	ਪ	ਮ਼ਪ	ਪਧ	ਪਧ	ਨੀ	ਧਪ	ਧ	ਪ	ਗ
	ਆऽ	ऽ	ਦਿ	ਅ	ਜੋ	ऽ	ਨਿ	ਅ	ਜੈऽ	ऽऽ	ਅऽ	ਬਿ	ਨਾऽ	ऽ	ਸੀ	ऽ
	ਸਾ	ਸਾ	ਗ	ਰੇ	ਗ	—	ਗਪ	ਗ	ਗਧ	ਪ	ਗਰੇ	-ਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ	ਸਾਧ਼	ਧ਼ਸਾ	ਰੇਸਾ
	ਤਿ	ਹ	ਪ	ਰ	ਮੇ	ऽ	ਸऽ	ਰ	ਜਾऽ	ऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਨੋऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
1	ਸਾਨ਼ੀ	ਧ਼ਨ਼ੀ	ਸਾਨ਼ੀ	ਧ਼ਪ਼	ਗਰੇ	ਗਪ	ਰੇਗ	ਰੇਸਾ	ਪਗ	ਪਧ	ਗਪ	ਧਪ	ਗਪ	ਗਰੇ	ਰੇਰੇ	ਰੇਸਾ
2	ਸਾਰੇ	ਰੇਸਾ	ਗਰੇ	ਗਗ	ਪਧ	ਧਪ	ਸਾਂਨੀ	ਰੇਂਸਾਂ	ਪਮੰ	ਗਰੇ	ਗਪ	ਮੰਧ	ਪਮੰ	ਪਪ	ਨੀਧ	ਨੀਨੀ
	ਸਾਂਨੀ	ਰੇਂਸਾਂ	ਸਾਂਨੀ	ਧਨੀ	ਪਧ	ਮੰਪ	ਗਪ	ਧਸਾਂ	ਨੀਧ	ਪਗ	ਰੇਗ	ਰੇਸਾ	ਪਰੇ	ਗਰੇ	ਪਰੇ	ਰੇਸਾ
3	ਸਾਰੇ	ਗਗ	ਰੇਗ	ਪਪ	ਧਪ	ਮੰਗ	ਰੇਰੇ	ਸਾਸਾ	ਗਪ	ਧਪ	ਗਪ	ਧਸਾਂ	ਨੀਧ	ਪਮੰ	ਗਰੇ	ਸਾਸਾ
4	ਸਾਰੇ	ਗਰੇ	ਸਾਰੇ	ਗਪ	ਧਪ	ਮੰਗ	ਰੇਗ	ਰੇਸਾ	ਸਾਰੇ	ਗਰੇ	ਸਾਰੇ	ਸਾਸਾ	ਰੇਗ	ਪਪ	ਗਪ	ਰੇਸਾ
	ਗਪ	ਧਪ	ਮੰਗ	ਰੇਸਾ	ਸਾਂਨੀ	ਧਪ	ਗਪ	ਰੇਂਸਾਂ	ਸਾਂਨੀ	ਧਪ	ਗਪ	ਰੇਸਾ	ਸਾਂਨੀ	ਧਪ	ਗਪ	ਰੇਸਾ
5	ਗਗ	ਰੇਸਾ	ਪਪ	ਗਰੇ	ਧਧ	ਪਗ	ਸਾਂਸਾਂ	ਪਧ	ਗਂਗਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਰੇਂਰੇਂ	ਸਾਂਧ	ਸਾਂਸਾਂ	ਧਪ	ਧਧ	ਪਰੇ
	ਪਪ	ਗਰੇ	ਗਗ	ਰੇਸਾ	ਧ਼ਸਾ	ਧ਼ਪ਼	ਪ਼ਧ਼	ਸਾ	ਗਪ	ਧਪ	ਸਾਂ	ਗਪ	ਧਪ	ਸਾਂ	ਗਪ	ਧਪ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਤਰਾਨਾ

ਯਲਲਿ ਯਾਲਲਾਲੇ ਯਲਲਿ ਯਾਲਲਾਰੇ॥
ਲੇਯ ਲਿਯ ਯਲਿਯਾਲਾ ਲੇ ਤਨ ਦਿਰ ਦਿਰ॥
ਤੋਂਮ ਤਾਨਾ ਦੀਂਮਤਾਨਾ ਦੇਰੇ ਦਾਨੀ॥
ਤਾਰੇ ਦਾਨੀ ਨਾ ਦਿਰ ਦਿਰ ਦਾਨੀ ਤਦਾਨਾ ਤ ਰੇ ਨਾ ਰੇ ਦਾਨੀ॥

ਰਾਗ ਸ਼ੁੱਧ ਕਲਿਆਣ, ਤਰਾਨਾ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
ਸਰਗਮ	ਧ਼	ਸਾ	ਧ਼	ਸਾ	—	ਰੇ	ਸਾ	ਰੇ	ਰੇ	ਗ	ਰੇ	ਗ	—	ਪ	ਪ	ਗ
ਸ਼ਬਦ	ਯ	ਲ	ਲਿ	ਯਾ	ऽ	ਲ	ਲਾ	ਲੇ	ਯ	ਲ	ਲਿ	ਯਾ	ऽ	ਲ	ਲਾ	ਰੇ
	ਪ	—	—	—	ਗ	ਧ	ਪ	ਮੰ	ਗ	ऽ	ਗ	ਰੇ	ਗ	ਰੇਂ	ਸਾ	ਸਾ
	ਲੇ	ऽ	ऽ	ਯ	ਲਿ	ਯ	ਯ	ਲਿ	ਯਾ	ऽ	ਲਾ	ਲੇ	ਤ	ਨ	ਦਿਰ	ਦਿਰ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X				2				0				3			

ਅੰਤਰਾ

	ਪਗ	ਗ	ਪ	ਧ	ਸਾਂ	—	—	ਧ	ਪ	—	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂਧ	ਪ	ਗਰੇ	ਗਪ
	ਤੋਂऽ	ਮ	ਤਾ	ਨਾ	ਦੀਂ	ऽ	ਮ	ਤਾ	ਨਾ	ऽ	ਦੇ	ਰੇ	ਦਾऽ	ऽ	ਨੀऽ	ऽऽ
	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਧ	ਸਾਂ	ਧ	ਪ	ਪ	ਪ	ਪਰੇ	ਗ	ਪ	ਪ	ਰੇ	ਸਾ	—	ਸਾ
	ਤਾ	ਰੇ	ਦਾ	ਨੀ	ਨਾਦਿਰ	ਦਿਰ	ਦਾ	ਨੀ	ਤਦਾ	ਨਾਤ	ਰੇ	ਨਾ	ਰੇ	ਦਾ	ऽ	ਨੀ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X				2				0				3			

ਰਾਗ ਸ਼ਿਵ ਕਲਿਆਣ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਕਲਿਆਣ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸੁਰ ਕੋਮਲ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਮੱਧਮ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹੈ। ਜਾਤੀ ਛਾੜਵ-ਛਾੜਵ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਗੰਧਾਰ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਧੈਵਤ ਹੈ। ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸੁਰ ਦੁਰਬਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਕਲਿਆਣ ਅਤੇ ਕਲਾਵਤੀ ਦੇ ਮੇਲ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਕਈ ਵਿਦਵਾਨ ਇਸ ਨੂੰ ਕਲਾਵਤੀ ਕਲਿਆਣ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ ਰੇ ਗ, ਪ ਗ, ਪ ਧ ਨੑੀ ਧ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਨੑੀ ਧ ਪ, ਪ ਗ, ਪ ਰੇ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਗ, ਪ ਗ, ਗ ਪ ਧ ਨੑੀ ਧ ਪ, ਗ ਪ ਰੇ ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਰੇ-ਸਾ, ਸਾ ਰੇ ਗ, ਗ, ਰੇ ਸਾ, ਰੇ ਸਾ ਨੑੀ ਧ, ਧ ਨੑੀ ਧ ਸਾ, ਸਾ ਰੇ ਗ, ਪ ਗ ਰੇ ਗ—ਰੇ—ਸਾ।
2. ਸਾ ਰੇ ਗ, ਪ, ਗ ਪ ਧ ਪ, ਧ ਪ ਗ ਰੇ ਗ, ਰੇ ਸਾ, ਸਾ ਰੇ ਗ ਪ, ਰੇ—ਸਾ।
3. ਸਾ ਰੇ—ਸਾ, ਸਾ ਰੇ ਸਾ ਗ, ਰੇ ਗ, ਪ ਗ, ਗ ਪ ਧ, ਧ ਸਾਂ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਪ ਗ, ਗ ਪ ਰੇ ਸਾ, ਗ ਪ ਧ, ਨੑੀ ਧ ਪ, ਗ ਪ ਧ ਪ, ਪ ਗ, ਗ ਪ ਰੇ, ਪ ਗ, ਪ ਰੇ—ਸਾ।
4. ਸਾ, ਨੑੀ ਧ ਪ, ਗ ਪ ਧ ਨੑੀ ਧ ਪ, ਧ ਸਾ, ਗ ਰੇ, ਪ ਰੇ ਸਾ, ਧ ਪ ਗ ਰੇ—ਸਾ।
5. ਗ ਪ ਧ ਪ, ਗ ਪ ਧ ਨੑੀ, ਧ ਪ, ਗ ਪ ਧ ਪ, ਸਾਂ ਨੑੀ ਧ ਪ, ਗ ਪ ਧ ਪ, ਗ ਪ ਰੇ, ਪ ਗ ਪ ਰੇ, ਪ ਗ ਰੇ—ਸਾ।
6. ਗ, ਗ ਪ, ਧ ਪ ਧ ਸਾਂ, ਧ ਨੑੀ ਧ ਪ, ਨੑੀ ਧ ਪ, ਪ ਧ ਪ ਸਾਂ, ਨੑੀ ਧ ਸਾਂ, ਰੇਂ ਸਾਂ ਨੑੀ ਧ ਪ, ਗ ਪ, ਧ ਨੑੀ ਧ ਪ ਧ ਸਾਂ, ਸਾਂ ਰੇਂ—ਗਂ, ਰੇਂ ਸਾਂ, ਨੑੀ ਧ ਪ, ਧ ਸਾਂ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਗਂ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਨੑੀ ਧ, ਪ ਧ, ਸਾਂ ਨੀ ਧ ਪ, ਗ ਪ ਧ ਪ, ਗ, ਪ ਰੇ, ਸਾ ਰੇ—ਸਾ।
7. ਗ ਪ ਧ ਨੑੀ ਧ ਪ, ਧ ਨੑੀ ਧ ਸਾਂ, ਧ ਸਾਂ ਰੇਂ—ਸਾਂ, ਸਾਂ ਰੇਂ ਗਂ ਰੇਂ—ਸਾਂ, ਨੑੀ ਧ ਪ, ਗ ਪ ਧ ਨੑੀ ਧ ਪ, ਗ ਪ ਧ ਪ, ਗ ਪ ਗ ਰੇ ਸਾ, ਨੑੀ ਧ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਕਲਿਆਨੁ ਮਹਲਾ ੪ (ਪੰਨਾ 1326)

ਰਾਮਾ ਹਮ ਦਾਸਨ ਦਾਸ ਕਰੀਜੈ ॥
ਜਬ ਲਗਿ ਸਾਸੁ ਹੋਇ ਮਨ ਅੰਤਰਿ ਸਾਧੂ ਧੂਰਿ ਪਿਵੀਜੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਸੰਕਰੁ ਨਾਰਦੁ ਸੇਖਨਾਗ ਮੁਨਿ ਧੂਰਿ ਸਾਧੂ ਕੀ ਲੋਚੀਜੈ ॥
ਭਵਨ ਭਵਨ ਪਵਿਤੁ ਹੋਹਿ ਸਭਿ ਜਹ ਸਾਧੂ ਚਰਨ ਧਰੀਜੈ ॥੧॥
ਤਜਿ ਲਾਜ ਅਹੰਕਾਰੁ ਸਭੁ ਤਜੀਐ ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਰਹੀਜੈ ॥
ਧਰਮ ਰਾਇ ਕੀ ਕਾਨਿ ਚੁਕਾਵੈ ਬਿਖੁ ਡੁਬਦਾ ਕਾਢਿ ਕਢੀਜੈ ॥੨॥
ਭਰਮਿ ਸੂਕੇ ਬਹੁ ਉਭਿ ਸੁਕ ਕਹੀਅਹਿ ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਹਰੀਜੈ ॥
ਤਾ ਤੇ ਬਿਲਮੁ ਪਲੁ ਢਿਲ ਨ ਕੀਜੈ ਜਾਇ ਸਾਧੂ ਚਰਨਿ ਲਗੀਜੈ ॥੩॥
ਰਾਮ ਨਾਮ ਕੀਰਤਨ ਰਤਨ ਵਥੁ ਹਰਿ ਸਾਧੂ ਪਾਸਿ ਰਖੀਜੈ ॥
ਜੋ ਬਚਨੁ ਗੁਰ ਸਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਮਾਨੈ ਤਿਸੁ ਆਗੈ ਕਾਢਿ ਧਰੀਜੈ ॥੪॥
ਸੰਤਹੁ ਸੁਨਹੁ ਸੁਨਹੁ ਜਨ ਭਾਈ ਗੁਰਿ ਕਾਢੀ ਬਾਹ ਕੁਕੀਜੈ ॥
ਜੇ ਆਤਮ ਕਉ ਸੁਖੁ ਸੁਖੁ ਨਿਤ ਲੋੜਹੁ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਨਿ ਪਵੀਜੈ ॥੫॥
ਜੇ ਵਡ ਭਾਗੁ ਹੋਇ ਅਤਿ ਨੀਕਾ ਤਾਂ ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜੀਜੈ ॥
ਸਭੁ ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਬਿਖਮੁ ਜਗੁ ਤਰੀਐ ਸਹਜੇ ਹਰਿ ਰਸੁ ਪੀਜੈ ॥੬॥
ਮਾਇਆ ਮਾਇਆ ਕੇ ਜੋ ਅਧਿਕਾਈ ਵਿਚਿ ਮਾਇਆ ਪਚੈ ਪਚੀਜੈ ॥
ਅਗਿਆਨੁ ਅੰਧੇਰੁ ਮਹਾ ਪੰਥੁ ਬਿਖੜਾ ਅਹੰਕਾਰਿ ਭਾਰਿ ਲਦਿ ਲੀਜੈ ॥੭॥
ਨਾਨਕ ਰਾਮ ਰਮ ਰਮੁ ਰਮ ਰਮ ਰਾਮੈ ਤੇ ਗਤਿ ਕੀਜੈ ॥
ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਤਾ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਾਏ ਰਾਮ ਨਾਮੈ ਰਲੈ ਮਿਲੀਜੈ ॥੮॥

ਰਾਗ ਸ਼ਿਵ ਕਲਿਆਣ

ਤਾਲ ਯਕਾ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਪ	ਗਰੇ	ਸਾ	ਧ਼ਪ਼	ਗ	ਗਰੇ	ਗਪ	ਰੇਸਾ	ਸਾ	ਧ਼ਪ਼	ਧ਼ਨ਼ੀ	ਪ਼ਧ਼
ਸ਼ਬਦ	ਰਾ	ਮऽ	ਨਾ	ਮऽ	ਕੀ	ਰऽ	ਤऽ	ਨਰ	ਤ	ਨऽ	ਵऽ	ਥੁऽ
	ਸਾ	ਰੇ	ਗ	ਰੇਗ	ਸਾਰੇਗਪ	ਪਰੇ	ਗਰੇ	ਸਾ	ਗ	ਪ	ਗਪਧਨ਼ੀ	ਧ
	ਹ	ਰਿ	ਸਾ	ਧੂऽ	ਪਾऽऽऽ	ऽऽ	ਸਿऽ	ਰ	ਖੀ	ऽ	ਜੈऽऽऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	3		4		x		0		2		0	

ਅੰਤਰਾ

	ਗ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਧ	ਸਾਂ	ਧਸਾਂ	ਸਾਂਰੇਂਗਂ	ਰੇਂਗਂ
	ਜੋ	ਬਚ	ਨੁ	ਗੁਰ	ਸ - -	ਤਿ	ਸਤਿ	ਕਰਿ	ਮਾ	ऽऽ	ਨੈऽऽ	ऽऽ
	ਰੇਂ	ਗਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂਰੇਂਗਂਪਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਧਨ਼ੀ	ਧਪ	ਪਗਰੇ	ਪਰੇ	ਗਪਧਨ਼ੀ	ਧ
	ਤਿ	ਸੁ	ਆ	ਗੈऽऽऽ	ਕਾ	ऽ	ਢਿऽ	ਧऽ	ਰੀऽऽ	ऽऽ	ਜੈऽऽऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	3		4		x		0		2		0	

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਰਾਗ ਸ਼ਿਵ ਕਲਿਆਣ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਗ	ਪ	ਧ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਪ	ਗ	ਪ	ਗ	—	ਪ	ਧ	ਗ	ਪ	ਗਰੇ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਰਾ	ऽ	ਮਾ	ऽ	ਹ	ਮ	ਦਾ	ਸਨ	ਦਾ	ऽ	ਸ	ਕ	ਰੀ	ऽ	ਜੈऽ	ऽ
	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	—	ਧ	ਪ	ਗ	ਗ	ਰੇ	ਸਾ	ਰੇ	ਧ	ਸਾ	ਸਾ
	ਜ	ਬ	ਲ	ਗਿ	ਸਾ	ऽ	ਸੁ	ਹੋ	ਇ	ऽ	ਮ	ਨ	ਅੰ	ऽ	ਤ	ਰਿ
	ਗ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਧ	ਸਾਂ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਧਪ	ਗਪ	ਧਨ਼ੀ	ਪਧ	ਗਪ	ਰੇਗ	ਰੇਸਾ
	ਸਾ	ऽ	ਧੂ	ऽ	ਧੂ	ऽ	ਰਿ	ਪਿ	ਵੀऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਜੈऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਪ	ਗ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਪ	ਨ਼ੀਪ	ਧ	ਨ਼ੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਗਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਧ	ਸਾਂ
	ਸੰ	ਕ	ਰੁ	ਨਾ	ऽ	ਰऽ	ਦੂ	ਸੇ	ऽ	ਖ	ਨਾ	ऽ	ਗ	ਮੁ	ਨਿ	ऽ
	ਸਾਂਰੇਂ	ਗਂਪਂ	ਗਂਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂਰੇਂ	ਸਾਂਰੇਂ	ਧ	ਸਾਂ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਧਪ	ਗਪ	ਧਨ਼ੀ	ਪਧ	ਗਪ	ਰੇਗ	ਰੇਸਾ
	ਧੂऽ	ऽऽ	ਰਿऽ	ਸਾ	ਧੂऽ	ऽऽ	ਕੀ	ਲੋ	ਚੀऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਜੈऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

1	ਧ਼ਸਾ ਰੇਸਾ ਨ਼ੀਧ਼ ਨ਼ੀਧ਼	ਸਾਰੇ ਗਰੇ ਸਾਨ਼ੀ ਧ਼ਸਾ	ਧ਼ਸਾ ਰੇਸਾ ਨ਼ੀਧ਼ ਪ਼ਧ਼	ਸਾਰੇ ਗਪ ਗਰੇ ਸਾ
2	ਧ਼ਸਾ ਰੇਸਾ ਨ਼ੀਧ਼ ਪ਼ਧ਼	ਗਪ ਧਨ਼ੀ ਧਪ ਧ਼ਸਾ	ਧ਼ਸਾ ਰੇਸਾ ਰੇਗ ਰੇਸਾ	ਰੇਗ ਪਗ ਪਗ ਰੇਸਾ
	ਧ਼ਸਾ ਰੇਗ ਪਧ ਗਪ	ਗਪ ਗਪ ਗਰੇ ਸਾ	ਧ਼ਸਾ ਰੇਗ ਪਧ ਗਪ	ਧਪ ਗਪ ਗਰੇ ਸਾ
3	ਸਾਰੇ ਗਰੇ ਸਾਨ਼ੀ ਧ਼ਸਾ	ਸਾਰੇ ਗਪ ਗਰੇ ਸਾ	ਸਾਰੇ ਗਪ ਗਰੇ ਸਾਨ਼ੀ	ਧਪ ਧ਼ਸਾ ਰੇਗ ਰੇਸਾ
	ਸਾਰੇ ਗਪ ਧਨ਼ੀ ਧਪ	ਗਰੇ ਸਾਨ਼ੀ ਧ਼ਸਾ ਰੇਸਾ	ਸਾਰੇ ਗਪ ਧਨ਼ੀ ਧਪ	ਧਸਾਂ ਨ਼ੀਧ ਪਗ ਰੇਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0	3	X	2

ਰਾਗ ਦੂਰਗਾ ਕਲਿਆਣ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਕਲਿਆਣ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਮੱਧਮ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਪੰਚਮ ਹੈ। ਜਾਤੀ ਸੰਪੂਰਨ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਦੂਰਗਾ ਤੇ ਕਲਿਆਣ ਦੇ ਮੇਲ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮੁਖ ਸੁਰ ਕਲਿਆਣ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੁਰਗੇ ਦੇ ਸੁਰ ਸਿਰਫ਼ ਆਲਾਪਾ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ "ਮ ਰੇ ਧ਼ ਸਾ," ਸੁਰਾਂ ਨਾਲ ਦੂਰਗਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪੂਰਵਾਂਗ ਵਿਚ ਦੁਰਗਾ ਦਾ ਆਲਾਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ "ਮ ਰੇ ਧ਼ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਰੇ ਗ ਮ॑, ਪ," ਕਲਿਆਣ ਦੇ ਸੁਰ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਉਤਰਾਂਗ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਾਗ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ ਰੇ਼ ਗ ਮ॑, ਪ ਧ ਨੀ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਨੀ ਧ ਪ ਮ॑, ਗ ਰੇ, ਮ ਰੇ, ਰੇ ਧ਼ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਧ ਪ ਮ॑, ਗ ਰੇ, ਮ, ਮ ਰੇ, ਧ਼ ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਨ਼ੀ ਧ਼, ਨ਼ੀ ਰੇ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਰੇ ਗ ਰੇ, ਮ ਰੇ; ਸਾ ਧ਼ ਸਾ।
2. ਨ਼ੀ ਰੇ ਗ, ਮ॑ ਗ ਮ॑ ਪ ਮ॑ ਗ ਮ॑ ਧ, ਮ॑ ਪ, ਪ ਧ, ਮ॑ ਮ॑ ਗ ਰੇ, ਮ, ਮ ਰੇ, ਮ ਰੇ ਸਾ, ਧ਼ ਸਾ।
3. ਨ਼ੀ ਰੇ, ਗ ਮ॑, ਪ, ਧ ਨੀ ਸਾਂ ਨੀ ਸਾਂ, ਨੀ ਧ, ਮ॑ ਧ ਨੀ ਰੇਂ ਧ ਸਾਂ ਸਾਂ ਰੇਂ-ਸਾਂ ਸਾਂ ਨੀ, ਨੀ ਧ, ਮ॑ ਧ—ਮ॑, ਨੀ ਨੀ ਧ ਮ॑ ਪ, ਪ ਧ ਪ ਮ॑, ਗ ਰੇ ਮ ਰੇ, ਸਾ ਧ਼ ਸਾ।
4. ਗ ਗ ਰੇ ਨ਼ੀ ਸਾ, ਧ ਪ, ਪ ਮ॑ ਗ, ਮ॑ ਧ ਨੀ ਮ॑, ਧ਼ ਨੀ ਧ ਮ॑ ਪ, ਮ॑ ਧ ਨੀ, ਰੇਂ ਧ ਸਾਂ, ਧ ਨੀ ਰੇਂ——ਗਂ ਰੇਂ——ਸਾਂ, ਧ ਪ, ਮ ਮ ਰੇ, ਰੇ ਗ ਮ॑ ਪ, ਮ॑ ਗ ਰੇ ਮ ਮ ਰੇ, ਸਾ ਧ਼ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਕਲਿਆਨ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1322)

ਮੇਰੇ ਲਾਲਨ ਕੀ ਸੋਭਾ ॥ ਸਦ ਨਵਤਨ ਮਨ ਰੰਗੀ ਸੋਭਾ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਬ੍ਰਹਮ ਮਹੇਸ ਸਿਧ ਮੁਨਿ ਇੰਦ੍ਰਾ ਭਗਤਿ ਦਾਨੁ ਜਸੁ ਮੰਗੀ ॥੧॥
ਜੋਗ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਸੇਖਨਾਗੈ ਸਗਲ ਜਪਹਿ ਤਰੰਗੀ ॥੨॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸੰਤਨ ਬਲਿਹਾਰੈ ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਕੇ ਸਦ ਸੰਗੀ ॥੩॥

ਰਾਗ ਦੁਰਗਾ ਕਲਿਆਣ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਨੀ	ਰੇ	ਗ	ਰੇ	ਨ਼ੀ	ਰੇ	ਨ਼ੀਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਗ	—	ਰੇ	ਗਮ॑	ਧਪ	ਮ॑	ਗ
ਸ਼ਬਦ	ਮੇ	ऽ	ਰੇ	ऽ	ਲਾ	ऽ	ਲऽ	ਨ	ਕੀ	ऽ	ऽ	ऽ	ਸੋऽ	ऽऽ	ਭਾ	ऽ
	ਗ	ਮ॑	ਰੇ	ऽ	ਧ	ਪ	ਮ॑	ਗ	ਪ	ਰੇ	ਰੇ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਰੇਧ਼	ਸਾ
	ਸ	ਦ	ਨ	ਵ	ਤ	ਨ	ਮ	ਨ	ਰੰ	ऽ	ਗੀ	ऽ	ਸੋ	ऽ	ਭਾऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਮ॑	ਗ	ਮ॑	ਧ	ਨੀਸਾਂ	—	ਸਾਂ	ਨੀ	ਨੀ	ਰੇਂ	ਗਾਂ	ਰੇ	ਸਾਂਨੀ	ਨੀ	ਧਪ	—
	ਬ੍ਰ	ਹ	ਮ	ਮ	ਹੇऽ	ऽ	ਸ	ऽ	ਸਿ	ਧ	ਮੁ	ਨਿ	ਇੰऽ	ऽ	ਦ੍ਰਾऽ	ऽ
	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਧ	ਪਮ	ਮ	ਮਰੇ	ਮ	ਮਰੇ	—	ਸਾ	—	ਰੇਧ਼	ਸਾ	ਸਾ	—
	ਭ	ਗ	ਤਿ	ऽ	ਦਾऽ	ऽ	ਨਿऽ	ऽ	ਜऽ	ऽ	ਸੁ	ऽ	ਮੰऽ	ऽ	ਗੀ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

1	ਨ਼ੀਰੇ ਗਮ॑ ਮ॑ਗ ਰੇਮ	ਮਰੇ ਸਾਧ਼ ਨ਼ੀਰੇ ਗਮ॑	ਧਨੀ ਸਾਂਨੀ ਧਪ ਪਮ॑	ਗਰੇ ਮਮ ਰੇਸਾ ਧ਼ਸਾ
2	ਗਗ ਰੇਸਾ ਮ॑ਮ॑ ਗਰੇ	ਪਧ ਪਮ॑ ਨੀਨੀ ਧਪ	ਸਾਂਸਾਂ ਨੀਧ ਰੇਂਰੇਂ ਸਾਂਨੀ	ਗਾਂਗਾਂ ਰੇਂਸਾਂ ਰੇਂਰੇਂ ਸਾਂਨੀ
	ਸਾਂਸਾਂ ਨੀਧ ਨੀਨੀ ਧਪ	ਧਧ ਪਮ॑ ਪਪ ਮ॑ਗ	ਮਮ ਰੇਸਾ ਧ਼ਸਾ ਪਪ	ਮ॑ਗ ਮਮ ਰੇਸਾ ਧ਼ਸਾ
3	ਗਮ॑ ਗਗ ਮ॑ਮ॑ ਗਰੇ	ਮ॑ਧ ਮ॑ਮ॑ ਨੀਨੀ ਧਪ	ਸਾਂਰੇਂ ਸਾਂਸਾਂ ਰੇਂਰੇਂ ਸਾਂਧ	ਧਨੀ ਧਧ ਨੀਨੀ ਧਪ
	ਮ॑ਧ ਪਪ ਧਧ ਪਮ	ਰੇਮ ਰੇਰੇ ਮਮ ਰੇਸਾ	ਮ॑ਧ ਪਪ ਧਧ ਪਮ	ਰੇਮ ਰੇਰੇ ਮਮ ਰੇਸਾ
4	ਨ਼ੀਰੇ ਗਗ ਰੇਸਾ ਧ਼ਸਾ	ਨ਼ੀਰੇ ਗਮ॑ ਮ॑ਗ ਰੇਮ	ਮਰੇ ਗਮ॑ ਪਨੀ ਗਰੇ	ਮਮ ਰੇਸਾ ਧ਼ਸਾ ਧ਼ਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0	3	x	2

ਸ਼ਬਦ

ਸਵੱਯਾ

ਆਦਿ ਨਰਿੰਜਨ ਹੈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਧਾਰ ਕੇ ਮੂਰਤ ਹੈ ਜਗ ਆਇਓ ॥
ਲੋਕ ਸੁਨਿਓ ਪਰਲੋਕ ਸੁਨਿਓ ਬਿਧਿ ਲੋਕ ਸੁਨਿਓ ਸਭ ਦਰਸਨ ਪਾਇਓ ॥
ਸੰਗਤ ਪਾਰ ਉਤਾਰਨ ਕਉ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਪੰਥ ਚਲਾਇਓ ॥
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਧਾਰਿ ਕੇ ਮੂਰਤ ਹੈ ਜਗ ਆਇਓ ॥

ਰਾਗ ਦੁਰਗਾ ਕਲਿਆਣ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਨ਼ੀ	ਰੇ	ਗ	ਰੇ	ਨ਼ੀ	ਰੇ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਸਾ	—	ਗ	ਰੇ	ਗਮੰ	ਧਪ	ਮੰ	ਗ
ਸ਼ਬਦ	ਆ	ऽ	ਦਿ	ਨ	ਰਿੰ	ऽ	ਜ	ਨ	ਹੈ	ऽ	ਗੁ	ਰੂ	ਨਾऽ	ऽऽ	ਨ	ਕ
	ਗ	ਮੰ	ਧ	ਨੀ	ਧ	ਪ	ਮੰ	ਗ	ਪ	ਰੇ	ਰੇ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਰੇਧ਼	ਸਾ
	ਧਾ	ऽ	ਰ	ਕੇ	ਮੂ	ऽ	ਰ	ਤ	ਹੈ	ऽ	ਜ	ਗ	ਆ	ऽ	ਇਓ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਮੰਗ	ਗ	ਮੰ	ਧ	ਨੀਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	—	ਰੇਂਗਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਧਪ	ਪ
	ਲੋऽ	ऽ	ਕ	ਸੁ	ਨਿਓ	ऽ	ਪ	ਰ	ਲੋ	ऽ	ऽऽ	ਕ	ਸੁ	ਨਿ	ਓऽ	ऽ
	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਧ	ਪਮ	ਮ	ਮਰੇ	ਮ	ਮਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ	ਰੇਧ਼	ਸਾ	ਸਾ	—
	ਬਿਧਿ	ਲੋ	ऽ	ਕ	ਸੁऽ	ਨਿ	ਓऽ	ਸਭ	ਦऽ	ਰ	ਸ	ਨ	ਪਾऽ	ऽ	ਇਓ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਰਾਗ ਅਨੰਦ ਕਲਿਆਣ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਕਲਿਆਣ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਮੱਧਮ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਭ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹੈ। ਜਾਤੀ ਛਾੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਪੰਚਮ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ੁੱਧ ਮੱਧਮ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਤੀਬਰ ਮੱਧਮ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਸਿਰਫ਼ ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਪੰਚਮ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਹਮੀਰ, ਨਟ, ਕਾਮੋਦ, ਬਿਹਾਗ, ਗੌਡ ਸਾਰੰਗ, ਆਦਿਕ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਥੋੜੀ ਬਹੁਤੀ ਛਾਇਆ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਵਿਨਿਆਸ ਸੁਰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ "ਸਾ ਨ਼ੀ ਧ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ, ਧ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ ਗ, ਸਾ ਗ ਮ, ਗ ਮ ਧ ਪ, ਗ ਮ ਪ ਧ ਨੀ ਪ, ਸਾਂ, ਸਾਂ ਨੀ ਧ ਨੀ ਸਾਂ, ਧ ਨੀ ਪ, ਧ ਪ ਮ੍ਰ ਪ, ਗ ਮ ਧ ਪ, ਮ ਰੇ ਸਾ, ਗ ਮ" ਆਦਿਕ। ਤੀਬਰ ਮੱਧਮ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ "ਧ ਨੀ ਪ ਧ, ਮ੍ਰ ਪ," ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ, ਗ, ਮ ਪ, ਧ ਨੀ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਨੀ ਧ ਨੀ ਪ, ਮ੍ਰ ਪ, ਮ ਰੇ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਸਾ ਨ਼ੀ ਧ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ, ਗ ਮ ਧ ਪ, ਨੀ ਪ, ਸਾਂ ਨੀ ਧ ਨੀ, ਪ, ਮ੍ਰ ਪ, ਮ ਰੇ ਸਾ ਗ ਮ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਸਾ ਨ਼ੀ ਧ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ, ਗ, ਸਾ ਗ ਮ, ਧ ਪ, ਮ੍ਰ ਪ, ਮ ਰੇ ਸਾ।
2. ਸਾ, ਗ, ਮ, ਗ ਮ ਧ ਪ, ਗ ਮ ਪ ਧ ਨੀ-ਪ, ਧ ਨੀ ਪ, ਧ ਪ ਮ੍ਰ ਪ, ਗ ਮ ਧ ਪ, ਮ ਰੇ ਸਾ।
3. ਗ, ਮ, ਗ ਮ ਪ ਧ ਨੀ-ਪ, ਸਾਂ, ਸਾਂ ਨੀ ਧ ਨੀ ਸਾਂ, ਧ ਨੀ ਪ, ਧ ਪ ਮ੍ਰ ਪ, ਗ ਮ ਧ ਪ, ਗ ਮ, ਮ੍ਰ ਪ, ਮ ਰੇ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਸਾ।
4. ਧ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ ਗ, ਗ ਮ, ਧ ਪ, ਮ੍ਰ ਪ, ਧ ਨੀ ਪ, ਗ ਮ ਪ ਧ ਨੀ ਪ, ਸਾਂ, ਸਾਂ ਨੀ ਧ ਨੀ ਸਾਂ, ਗਂ, ਮਂ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਧ ਨੀ ਪ, ਧ ਪ ਮ੍ਰ ਪ, ਗ ਮ ਧ ਪ, ਮ ਰੇ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਸਰਬ ਲੋਹ ਗਰੰਥ 'ਚੋਂ

ਸਵੱਯਾ

ਤੀਰਥ ਬਰਤ ਨੇਮ ਸੁਚਿ ਕ੍ਰਿਯਾ ਸੀਲ ਸੰਤੋਖ ਆਚਾਰੋ ॥
ਪੂਜਾ ਭਿਲਕ ਹੋਮ ਗਾਯਤ੍ਰੀ ਸੰਧਯਾ ਤਰਪਨ ਧਾਰੋ ॥
ਗੁਰੁ ਠਾਕੁਰ ਪਿਤੁ ਮਾਤ ਬੰਧੁ ਜਨੁ ਮਿਸ਼ਟ ਬਚਨ ਅਭਿਲਾਖੋ ॥
ਸਭਿ ਕੀ ਰੇਨੁ ਹੋਇ ਰਹੇ ਪੰਖੇਰੂ ਮੰਦਾ ਕਿਸਹਿ ਨ ਭਾਖੋ ॥

ਰਾਗ ਅਨੰਦ ਕਲਿਆਣ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਸਰਗਮ	ਗਧ	ਪ	ਮਰੇ	ਸਾ	ਸਾਗ	ਗ	ਗਮ	ਮ	ਸਾਰੇ	ਗਮ	ਧ	ਪ	ਪਧ	ਪਮੰ	ਪ	ਪ
ਸ਼ਬਦ	ਤੀऽ	ऽ	ਰऽ	ਥ	ਬऽ	ਰ	ਤऽ	ਨੇ	ऽऽ	ਮऽ	ਸੁ	ਚਿ	ਕ੍ਰਿऽ	ऽऽ	ਯਾ	ऽ
	ਧ	ਧਮੰ	ਮੰ	ਪ	ਮਗ	ਮ	ਪ	ਧ	ਧਨੀ	ਪ	ਧ	ਪਮੰ	ਪ	ਮਗ	ਮ	ਪ
	ਸੀ	ऽऽ	ਲ	ਸੰ	ਤੋऽ	ऽ	ਖ	ਆ	ਚਾऽ	ऽ	ऽ	ऽऽ	ऽ	ऽऽ	ਰੋ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	3				X				2				0			

ਅੰਤਰਾ

	ਪ	ਧਨੀ	ਪਧ	ਮੰਪ	ਪਸਾਂ	—	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂਰੇਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਧਨੀ	ਪਧ	ਮੰਪ	ਧ
	ਪੂ	ਜਾऽ	ਭਿऽ	ਲऽ	ਕऽ	ऽ	ਹੋ	ਮ	ਗਾऽ	ऽ	ਯ	ਤ੍ਰੀ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽ
	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	—	ਮੰ	ਪੰ	ਮੰਰੇਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂਨੀ	ਧਨੀ	ਪਧ	ਮੰਪ	ਮਗ	ਮ
	ਸੰ	ਧ	ਯਾ	ऽ	ਤ	ਰ	ਪऽ	ਨ	ਧਾ	ऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਰੋऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	3				X				2				0			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

ਮਾਤਰੇ	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	ਨ਼ੀਸਾ	ਗਮ	ਪਧ	ਨੀਪ	ਧਮ॑	ਪਗ	ਪਧ	ਪਰੇ	ਰੇਸਾ	ਰੇਸਾ	ਗ	ਗ	ਰੇਸਾ	ਗ	ਗ	ਰੇਸਾ
2	ਸਾਸਾ	ਸਾਰੇ	ਰੇਰੇ	ਸਾਸਾ	ਪਪ	ਪਧ	ਧਧ	ਪਪ	ਸਾਂਸਾਂ	ਸਾਂਰੇਂ	ਰੇਂਰੇਂ	ਸਾਂਸਾਂ	ਧਪ	ਮਪ	ਰੇ	ਸਾ
	ਗਮ	ਧਪ	ਰੇ	ਸਾ	ਗ	—	ਗਮ	ਧਪ	ਰੇ	ਸਾ	ਗ	—	ਗਮ	ਧਪ	ਰੇ	ਸਾ
3	ਨ਼ੀਸਾ	ਰੇਨ਼ੀ	ਸਾਰੇ	ਨ਼ੀਸਾ	ਮਪ	ਧਮ	ਪਧ	ਮਪ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਨੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਨੀਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਨੀਰੇਂ	ਸਾਂਰੇਂ	ਨੀਸਾਂ
	ਸਾਨ਼ੀ	ਧਪ	ਮਪ	ਧਪ	ਗਮ	ਧਪ	ਰੇ	ਸਾ	ਨ਼ੀ-	-ਸਾ	ਗ-	-ਨ਼ੀ	-ਸਾ	ਗ-	ਨ਼ੀ-	-ਸਾ
4	ਸਾਗ	ਮਪ	ਗਮ	ਧਪ	ਨੀਪ	ਸਾਂਨੀ	ਰੇਂਸਾਂ	ਸਾਂਰੇਂ	ਨੀਸਾਂ	ਧਨੀ	ਪਧ	ਮਪ	ਗਮ	ਧਪ	ਰੇਰੇ	ਸਾਸਾ
	ਨ਼ੀਸਾ	ਰੇਨ਼ੀ	ਸਾਰੇ	ਨ਼ੀਸਾ	ਗ	—	ਨ਼ੀਸਾ	ਰੇਨ਼ੀ	ਸਾਰੇ	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਗ	—	ਨ਼ੀਸਾ	ਰੇਨੀ	ਸਾਰੇ	ਨ਼ੀਸਾ
5	ਸਾਗ	ਮ-	ਪਧ	ਨ਼ੀਪ	ਧਮ॑	ਪ-	ਨੀਧ	-ਪ	ਸਾਂਰੇਂ	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਸਾਂਨੀ	ਧਪ	ਗਮ	ਧਪ	ਰੇ	ਸਾ
	ਗ	ਗ	ਗ	ਸਾਨੀ	ਧਪ	ਗਮ	ਧਪ	ਰੇ	ਸਾ	ਗ	ਗ	ਗ	ਸਾਨੀ	ਧਪ	ਗਮ	ਧਪ
	ਰੇ	ਸਾ	ਗ	ਗ	ਗ	ਸਾਗ	ਮਪ	ਗਮ	ਧਪ	ਸਾਂਨੀ	ਧਪ	ਮਪ	ਧਪ	ਗਮ	ਧਪ	ਰੇਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	3				X				2				0			

ਰਾਗ ਸਾਮੰਤ ਕਲਿਆਣ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਕਲਿਆਣ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਮੱਧਮ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਪੰਚਮ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਅ-ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਸ਼ੁੱਧ ਕਲਿਆਣ ਅਤੇ ਭੂਪ ਰਾਗ ਦੇ ਮੇਲ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਚਾਲ ਕਲਿਆਣ ਰਾਗ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ੁੱਧ ਮੱਧਮ ਇਕ ਨਿਯਮ ਨਾਲ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਤੀਬਰ ਮੱਧਮ ਕਲਿਆਣ ਦਾ ਲੈ ਕੇ ਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ ਹੈ। ਜਾਤੀ ਸੰਕੀਰਣ ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ ਨ਼ੀ ਰੇ ਸਾ, ਗ ਮ॑ ਪ, ਧ ਪ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਨੀ ਧ, ਪ, ਮ॑ ਧ, ਗ ਰੇ, ਪ ਗ ਪ ਰੇ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਗ, ਗ, ਪ ਰੇ ਸਾ, ਧ਼, ਪ਼ ਧ਼ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਰੇ, ਗ ਮ ਗ, ਪ ਗ, ਮ॑ ਪ ਧ, ਪ ਗ ਪ ਰੇ ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਸਾ ਪ਼, ਨ਼ੀ ਪ਼ ਨ਼ੀ, ਨ਼ੀ ਧ਼ ਪ਼, ਪ਼ ਸਾ ਧ਼ ਸਾ, ਸਾ ਧ਼ ਪ਼ ਗ, ਪ਼ ਸਾ ਧ਼ ਸਾ।
2. ਸਾ, ਨ਼ੀ ਰੇ, ਗ ਮ ਗ ਗ, ਰੇ, ਪ ਗ, ਗ ਗ ਰੇ, ਸਾ ਰੇ ਮ ਗ, ਗ ਨ਼ੀ ਰੇ ਸਾ।
3. ਸਾ—ਨ਼ੀ ਰੇ, ਗ ਮ ਗ—ਰੇ, ਮ॑ ਗ ਮ॑ ਪ, ਨੀ ਨੀ ਧ ਪ, ਪ ਪ ਗ ਰੇ ਮ ਗ, ਮ ਨ਼ੀ ਰੇ ਸਾ।
4. ਸਾ, ਸਾ ਪ਼, ਨ਼ੀ ਧ਼ ਨ਼ੀ, ਨ਼ੀ ਧ਼ ਧ਼, ਪ਼ ਸਾ, ਧ਼ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਰੇ, ਗ ਮ ਗ, ਰੇ, ਪ ਗ, ਸਾ ਰੇ ਮ ਗ, ਗ ਨ਼ੀ ਰੇ ਸਾ।
5. ਸਾ ਗ ਪ ਧ ਪ, ਪ ਸਾਂ ਸਾਂ ਧ ਸਾਂ, ਸਾਂ—ਨੀ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਸਾਂ ਗਂ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਗਂ ਰੇਂ ਪਂ, ਪਂ ਗਂ ਗਂ ਗਂ ਰੇਂ ਨੀ ਸਾਂ, ਸਾਂ ਪ, ਪ—ਮ॑, ਧ, ਪ ਧ ਪ ਸਾਂ, ਧ ਪ ਗ ਰੇ, ਗ਼ ਗ ਰੇ ਸਾ, ਰੇ ਮ ਗ, ਗ ਨ਼ੀ ਰੇ ਸਾ।
6. ਮ ਗ, ਗ ਨ਼ੀ ਰੇ ਸਾ, ਪ ਪ ਗ, ਮ॑ ਗ ਮ॑, ਪ ਨੀ ਨੀ ਧ ਪ, ਸਾਂ ਸਾਂ ਪ ਧ, ਸਾਂ ਰੇਂ ਸਾਂ ਗਂ, ਗਂ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਰੇਂ ਸਾਂ, ਧ ਪ, ਪ ਗ ਰੇ, ਗ ਪ—ਮ॑, ਧ ਪ ਗ਼ ਰੇ, ਸਾ, ਸਾ ਪ ਧ, ਪ ਪ ਗ ਰੇ, ਗ ਗ ਰੇ ਸਾ, ਰੇ ਮ ਗ, ਗ ਨ਼ੀ ਰੇ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਕਲਿਆਨੁ ਮਹਲਾ ੪ (ਪੰਨਾ 1319)

ਹਰਿ ਜਨੁ ਗੁਨ ਗਾਵਤ ਹਸਿਆ ॥
ਹਰਿ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਬਨੀ ਮਤਿ ਗੁਰਮਤਿ ਧੁਰਿ ਮਸਤਕਿ ਪ੍ਰਭਿ ਲਿਖਿਆ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਗੁਰ ਕੇ ਪਗ ਸਿਮਰਉ ਦਿਨੁ ਰਾਤੀ ਮਨਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਬਸਿਆ ॥
ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਜਗਿ ਸਾਰੀ ਘਸਿ ਚੰਦਨੁ ਜਸੁ ਘਸਿਆ ॥੧॥
ਹਰਿ ਜਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਲਿਵ ਲਾਈ ਸਭਿ ਸਾਕਤ ਖੋਜਿ ਪਇਆ ॥
ਜਿਉ ਕਿਰਤ ਸੰਜੋਗਿ ਚਲਿਓ ਨਰ ਨਿੰਦਕੁ ਪਗੁ ਨਾਗਨਿ ਛੁਹਿ ਜਲਿਆ ॥੨॥
ਜਨ ਕੇ ਤੁਮ੍ ਹਰਿ ਰਾਖੇ ਸੁਆਮੀ ਤੁਮ੍ ਜੁਗਿ ਜੁਗਿ ਜਨ ਰਖਿਆ ॥
ਕਹਾ ਭਇਆ ਦੈਤਿ ਕਰੀ ਬਖੀਲੀ ਸਭ ਕਰਿ ਕਰਿ ਝਰਿ ਪਰਿਆ ॥੩॥
ਜੇਤੇ ਜੀਅ ਜੰਤ ਪ੍ਰਭਿ ਕੀਏ ਸਭਿ ਕਾਲੈ ਮੁਖਿ ਗ੍ਰਸਿਆ ॥
ਹਰਿ ਜਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭਿ ਰਾਖੇ ਜਨ ਨਾਨਕ ਸਰਨ ਪਇਆ ॥੪॥

ਰਾਗ ਸਾਮੰਤ ਕਲਿਆਣ

ਝਪਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਸਰਗਮ	ਗ	ਰੇ	ਗ	ਪ	ਮੰਪ	ਰੇ	ਧ	ਸਾ	ਰੇ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਹ	ਰਿ	ਜ	ਨੁ	ਗੁਨ	ਗਾ	ਵਤ	ਹ	ਸਿ	ਆ
	ਸਾ	ਗਰੇ	ਗ	ਗ	ਗ	ਪ	ਮੰ	ਧ	ਪ	ਪ
	ਹਰਿ	ਹਰਿ	ਭ	ਗਤਿ	ਬ	ਨੀ	ਮਤਿ	ਗੁ	ਰ	ਮਤਿ
	ਪਨੀ	ਧ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂਨੀ	ਧ	ਪ	ਮੰ	ਧ	ਪ
	ਧੁਡ	ਰਿ	ਮਸ	ਤ	ਕਿਡ	ਪ੍ਰ	ਭਿ	ਲਿ	ਖਿ	ਆ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		2			0		3		

ਅੰਤਰਾ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	ਪ	ਧਪ	ਪ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਧ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ
	ਗੁਰ	ਕੇਡ	ਪ	ਡ	ਗ	ਸਿਮ	ਰਉ	ਦਿਨੁ	ਰਾ	ਤੀ
	ਸਾਂਨੀ	ਧ	ਧਨੀ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਪਗ	ਧਪ	ਪਰੇ	ਰੇ	ਸਾ
	ਮਨਿ	ਹ	ਰਿਡ	ਹ	ਰਿ	ਹਡ	ਰਿਡ	ਬਡ	ਸਿ	ਆ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		2			0		3		

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਰਾਗ ਸਾਮੰਤ ਕਲਿਆਣ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਪਧ	ਮੰਪ	ਗ	ਪ	ਗਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾਪ	ਧ	ਪ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਰੇ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਹऽ	ਰਿऽ	ਜ	ਨੁ	ਗੁऽ	ਨ	ਗਾ	ऽ	ਵऽ	ऽ	ਤ	ऽ	ਹ	ਸਿ	ਆ	ऽ
	ਗ	ਗ	ਗ	ਗ	ਗ	ਰੇ	ਗ	ਧਪ	ਗਰੇ	—	ਸਾ	ਸਾ	ਗਮੰ	ਧਪ	ਮੰਗ	ਗ
	ਹ	ਰਿ	ਹ	ਰਿ	ਭ	ਗ	ਤਿ	ਬऽ	ਨੀऽ	ऽ	ਮ	ਤਿ	ਗੁऽ	ਰऽ	ਮੁऽ	ਤਿ
	ਮੰ	ਧ	ਨੀ	ਰੇਂ	ਨੀ	ਧਪ	ਗ	ਰੇ	ਗ	ਗਰੇ	ਸਾਰੇ	ਮਰੇ	ਗ	ਮਨੀ	ਰੇ	ਸਾ
	ਧੁ	ऽ	ਰਿ	ऽ	ਮ	ऽऽ	ਸ	ਤਕਿ	ਪ੍ਰ	ऽऽ	ਭਿऽ	ऽऽ	ਲਿ	ਖਿऽ	ਆ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਪਗ	ਗ	ਪ	ਪ	ਪਸਾਂ	ਧ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਗਮੰ	ਨੀ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੀ	ਧਪ
	ਗੁऽ	ਰ	ਕੇ	ऽ	ਪऽ	ਗ	ਸਿ	ਮ	ਰਉ	ऽ	ਦਿ	ਨੁ	ਰਾ	ऽऽ	ਤੀ	ऽऽ
	ਧਨੀ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੀ	ਨੀ	ਧਪ	ਮੰਪ	ਗ	ਰੇ	ਗ	ਗਰੇ	ਸਾਰੇ	ਮ	ਰੇਗ	ਮਨੀ	ਰੇ	ਸਾ
	ਮऽ	ਨਿऽ	ਹ	ਰਿ	ਹऽ	ऽऽ	ਰਿ	ऽ	ਹ	ऽऽ	ਰਿऽ	ऽ	ਬऽ	ਸਿऽ	ਆ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਤਾਨਾਂ

1	ਸਾਰੇ	ਗਪ	ਗਰੇ	ਮਗ	ਨੀਰੇ	ਨੀਸਾ	ਸਾਰੇ	ਗਪ	ਧਪ	ਪਗ	ਰੇਮ	ਗਨੀ	ਰੇਨੀ	ਸਾ	ਪਧ	ਪਸਾ
2	ਗਰੇ	ਸਾਗ	ਮੰਪ	ਮੰਗ	ਰੇਗ	ਮੰਪ	ਨੀਨੀ	ਧਪ	ਮੰਗ	ਪਧ	ਪਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਸਾਂਗਂ	ਰੇਂਨੀ	ਸਾਂ	ਪਧ
	ਧਪ	ਪਨੀ	ਧਪ	ਮੰਗ	ਗਰੇ	ਮਗ	ਨੀਰੇ	ਨੀਸਾ	ਗਰੇ	ਮਗ	ਨੀਰੇ	ਨੀਸਾ	ਗਰੇ	ਮਗ	ਨੀਰੇ	ਨੀਸਾ
3	ਸਾਰੇ	ਸਾਸਾ	ਪਧ	ਪਪ	ਸਾਂਰੇਂ	ਨੀਸਾਂ	ਗਂਗਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੀਧ	ਪਗ	ਰੇਗ	ਮੰਪ	ਨੀਧ	ਪਮੰ	ਗਰੇ
	ਮਗ	ਨੀਰੇ	ਨੀਸਾ	ਨੀਧ	ਪਮੰ	ਗਰੇ	ਮਗ	ਨੀਰੇ	ਨੀਸਾ	ਨੀਧ	ਪਮੰ	ਗਰੇ	ਮਗ	ਨੀਰੇ	ਨੀਸਾ	ਰੇਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਰਾਗ ਰਾਜ ਕਲਿਆਣ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਕਲਿਆਣ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਮੱਧਮ ਤੀਬਰ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਪੰਚਮ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹੈ। ਜਾਤੀ ਛਾੜਵ-ਛਾੜਵ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਗੰਧਾਰ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਨਿਸ਼ਾਦ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਨ਼ੀ ਰੇ ਗ ਮੇਂ ਧ ਨੀ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਨੀ ਧ ਮੇਂ ਗ ਰੇ, ਨ਼ੀ ਰੇ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਗ ਮੇਂ ਧ, ਧ ਮੇਂ ਗ ਰੇ, ਨ਼ੀ ਰੇ ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਨ਼ੀ ਰੇ, ਸਾ, ਨ਼ੀ ਰੇ ਗ, ਗ ਰੇ ਮੇਂ ਗ, ਗ ਰੇ, ਨ਼ੀ ਰੇ ਨ਼ੀ, ਸਾ।
2. ਸਾ, ਰੇ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਧ, ਨ਼ੀ ਰੇ ਗ, ਗ ਰੇ ਮੇਂ ਗ, ਗ ਮੇਂ ਧ, ਮੇਂ ਗ ਰੇ, ਨ਼ੀ ਰੇ ਨੀ, ਰੇ ਨ਼ੀ ਸਾ।
3. ਨ਼ੀ ਰੇ ਗ ਮੇਂ, ਧ ਨੀ, ਸਾਂ ਨੀ ਧ, ਮੇਂ ਧ ਨੀ ਰੇਂ, ਧ ਸਾਂ, ਧ ਨੀ ਰੇਂ, ਸਾਂ, ਰੇਂ ਨੀ ਧ ਮੇਂ, ਧ ਨੀ ਧ ਮੇਂ, ਗ ਰੇ, ਰੇ ਗ ਮੇਂ ਗ ਰੇ, ਨ਼ੀ ਰੇ ਸਾ।
4. ਗ, ਰੇ, ਨ਼ੀ ਰੇ ਗ, ਮੇਂ, ਗ ਮੇਂ ਧ ਨੀ, ਮੇਂ ਧ ਨੀ, ਰੇਂ—ਨੀ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਨੀ ਧ, ਨੀ ਧ ਮੇਂ ਗ, ਧ ਮੇਂ ਗ ਰੇ, ਮੇਂ ਮੇਂ ਗ ਰੇ, ਨ਼ੀ ਰੇ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਕਲਿਆਨ ਮਹਲਾ 4 (ਪੰਨਾ 1320)

ਮੇਰੇ ਮਨ ਜਪਿ ਹਰਿ ਗੁਨ ਅਕਥ ਸੁਨਥਈ ॥
ਧਰਮੁ ਅਰਥੁ ਸਭੁ ਕਾਮੁ ਮੋਖੁ ਹੈ ਜਨ ਪੀਛੈ ਲਗਿ ਫਿਰਥਈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਸੋ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ਹਰਿ ਜਨੁ ਜਿਸੁ ਬਡਭਾਗ ਮਥਈ ॥
ਜਹ ਦਰਗਹਿ ਪ੍ਰਭੁ ਲੇਖਾ ਮਾਗੈ, ਤਹ ਛੁਟੈ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਥਈ ॥੧॥
ਹਮਰੇ ਦੋਖ ਬਹੁ ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਦੁਖੁ ਹਉਮੈ ਮੈਲੁ ਲਗਥਈ ॥
ਗੁਰਿ ਧਾਰਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹਰਿ ਜਲਿ ਨਾਵਾਏ ਸਭ ਕਿਲਬਿਖ ਪਾਪ ਗਥਈ ॥੨॥
ਜਨ ਕੈ ਰਿਦ ਅੰਤਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸੁਆਮੀ ਜਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਭਜਥਈ ॥
ਜਹ ਅੰਤੀ ਅਉਸਰੁ ਆਇ ਬਨਤੁ ਹੈ ਤਹ ਰਾਖੈ ਨਾਮੁ ਸਾਥਈ ॥੩॥
ਜਨ ਤੇਰਾ ਜਸੁ ਗਾਵਹਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਹਰਿ ਜਪਿਓ ਜਗੰਨਥਈ ॥
ਜਨ ਨਾਨਕ ਕੇ ਪ੍ਰਭ ਰਾਖੇ ਸੁਆਮੀ ਹਮ ਪਾਥਰ ਰਖੁ ਬੁਡਥਈ ॥੪॥

ਰਾਗ ਰਾਜ ਕਲਿਆਣ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਸਾ	ਨ਼ੀਰੇ	ਗ	ਮ॑	ਧ	ਨੀ	ਧਨੀ	ਰੇਂਸਾ	ਨੀ	—	ਧਮ॑	ਮ॑	ਗਰੇ	ਰੇ	ਗਮ॑	ਧਮ॑
ਸ਼ਬਦ	ਮੇ	ਰੇ ऽ	ਮ	ਨ	ਜ	ਪਿ	ਹਰਿ	ਗੁਨ	ਅ	ऽ	ਕ ऽ	ਥ	ਸੁ ऽ	ਨ	ਥ ऽ	ਈ ऽ
	ਗ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਰੇ	ਗ	ਰੇ	ਗ	ਮ॑	ਧ	ਮ॑	ਧ	ਨੀ	ਧ	ਧ
	ਧ	ਰ	ਮੁ	ਅ	ਰ	ਥੁ	ਸ	ਭੁ	ਕਾ	ऽ	ਮੁ	ਮੋ	ऽ	ਖੁ	ਹੈ	ऽ
	ਨੀ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੀ	ਧ	ਧ	ਨੀ	ਰੇਂ	ਗਂ	ਨੀ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੀ	ਧ	ਨ਼ੀਨੀ	ਧਮ॑	ਗਮ॑	ਗਰੇ
	ਜ	ऽऽ	ਨ	ऽ	ਪੀ	ऽ	ਛੈ	ऽ	ਲ	ਗਿ ऽ	ਫਿ	ਰ	ਥ ऽ	ऽऽ	ਈ ऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਮ॑	ਮ॑	ਗ	ਗ	ਮ॑	ਮ॑	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਧ	ਨੀ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਸੋ	ऽ	ਹ	ਰਿ	ਹ	ਰਿ	ਨਾ	ਮੁਧਿ	ਆ	ऽ	ਵੈ	ऽ	ਹ	ਰਿ	ਜ	ਨੁ
	ਨੀ	ਰੇਂ	ਗਂ	ਰੇਂ	ਨੀ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੀ	ਧ	ਨ਼ੀਨੀ	ਧਮ॑	ਧਨੀ	ਰੇਂਨੀ	ਧਮ॑	—	ਗਰੇ	ਸਾ
	ਜਿ	ਸੁ	ਬ	ਡ	ਭਾ	ऽऽ	ਗ	ਮ	ਥ ऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਈ ऽ	ऽ	ऽऽ	ऽ
	ਸਾ	ਰੇ	ਗ	ਰੇ	ਗ	ਮ॑	ਧਮ॑	ਧ	ਧ	—	ਧਨੀ	ਧ	ਧਨੀ	ਰੇਂਨੀ	ਰੇਂ	ਸਾਂ
	ਜ	ਹ	ਦ	ਰ	ਗ	ਹਿ	ਪ੍ਰ ऽ	ਭੁ	ਲੇ	ऽ	ਖਾ ऽ	ऽ	ਮਾ ऽ	ऽऽ	ਗੈ	ऽ
	ਸਾਂਰੇਂ	ਗਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਰੇਸਾਂ	ਨੀ	ਧ	ਨ਼ੀਨੀ	ਧਮ॑	ਧਨੀ	ਰੇਂਨੀ	ਧਨੀ	ਧਮ॑	ਗਮ॑	ਗਰੇ
	ਤ ऽ	ਹ	ਛੁ	ऽ	ਟੈ	ऽऽ	ਨਾ	ਮੁ	ਧਿਆ	ऽऽ	ਇ ऽ	ऽऽ	ਥ ऽ	ऽऽ	ਈ ऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
1	ਸਾਨ਼ੀ	ਸਾਧ਼	ਸਾਨੀ	ਰੇਸਾ	ਗਰੇ	ਗਸਾ	ਰੇਨ਼ੀ	ਰੇਸਾ	ਗਮ	ਧਨੀ	ਸਾਂਨੀ	ਧਮ	ਮਧ	ਗਮ	ਰੇਗ	ਰੇਸਾ
2	ਨ਼ੀਰੇ	ਗਮ	ਮਗ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਰੇ	ਗਮ	ਧਧ	ਗਮ	ਗਮ	ਧਨੀ	ਸਾਂਨੀ	ਰੇਂਸਾਂ	ਸਾਂਨੀ	ਧਮ	ਮਗ	ਰੇਸਾ
3	ਸਾਨ਼ੀ	ਧ਼ਨ਼ੀ	ਰੇਗ	ਮਗ	ਮਗ	ਮਗ	ਮਧ	ਨੀਧ	ਨੀਧ	ਨੀਮ	ਧਮ	ਧਮ	ਧਮ	ਧਗ	ਨ਼ੀਰੇ	ਸਾ
4	ਨ਼ੀਰੇ	ਗਮ	ਗਰੇ	ਨ਼ੀਸਾ	ਨ਼ੀਰੇ	ਗਮ	ਧਮ	ਗਰੇ	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਨ਼ੀਰੇ	ਗਮ	ਧਨੀ	ਰੇਂਨੀ	ਧਮ	ਗਰੇ	ਨ਼ੀਸਾ
5	ਨ਼ੀਰੇ	ਗਮ	ਧਮ	ਗਰੇ	ਗਮ	ਧਨੀ	ਰੇਂਨੀ	ਧਮ	ਮਧ	ਨੀਰੇਂ	ਗਂਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਧਨੀ	ਰੇਂਨੀ	ਧਮ	ਮਧ
	ਨੀਧ	ਮਗ	ਗਮ	ਧਮ	ਗਰੇ	ਨੀਰੇ	ਗਰੇ	ਨ਼ੀਸਾ	ਨੀਧ	ਮਗ	ਗਮ	ਧਮ	ਗਰੇ	ਨ਼ੀਰੇ	ਗਰੇ	ਨ਼ੀਸਾ
6	ਨ਼ੀਰੇ	ਗਮ	ਧਧ	ਗਮ	ਧਨੀ	ਰੇਂਰੇਂ	ਮਧ	ਨੀਰੇਂ	ਗਂਗਂ	ਧਨੀ	ਰੇਂਗਂ	ਮਂਮਂ	ਗਂਮਂ	ਗਂਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਰੇਂਗਂ
	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੀਧ	ਧਮ	ਧਮ	ਗਰੇ	ਗਮ	ਗਰੇ	ਗਰੇ	ਨ਼ੀਸਾ	ਨੀਧ	ਧਮ	ਧਮ	ਗਰੇ	ਗਮ	ਗਰੇ	ਨ਼ੀਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਰਾਗ ਹਮੀਰ ਕਲਿਆਣ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਕਲਿਆਣ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਮੱਧਮ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਵਿਵਾਦੀ ਸੁਰ ਦੇ ਨਾਤੇ ਕੋਮਲ ਨਿਸ਼ਾਦ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਧੈਵਤ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਗੰਧਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਭ ਅਤੇ ਪੰਚਮ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹਨ। ਜਾਤੀ ਔੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਕੋਮਲ ਨਿਸ਼ਾਦ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ "ਧ ਨ਼ੀ ਪ।" ਹਮੀਰ ਦੇ ਨਾਲ ਕਲਿਆਣ ਦਾ ਤੀਬਰ ਮੱਧਮ ਰਸਦਾਇਕ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ "ਗ, ਮ॑ ਧ, ਮ॑ ਧ, ਨੀ, ਰੇਂ ਸਾਂ, ਨੀ ਧ ਪ, ਗ ਮ ਧ।" ਇਹ ਗੰਭੀਰ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਰਸ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ ਗ ਮ॑ ਪ, ਗ, ਮ॑ ਧ ਨੀ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾ ਨੀ ਧ ਪ, ਮ॑ ਪ, ਗ ਮ ਧ ਪ, ਗ ਮ ਰੇ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਮ॑ ਪ ਧ, ਮ॑ ਪ, ਗ ਮ, ਨੀ ਧ, ਨੀ ਮ॑ ਪ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਰੇ ਨ਼ੀ- -ਸਾ, ਗ, ਮ ਰੇ-ਸਾ।
2. ਸਾ, ਰੇ-ਸਾ ਨ਼ੀ ਧ਼, ਮ਼॑ ਪ਼, ਨ਼ੀ ਧ਼, ਸਾ, ਰੇ ਸਾ, ਗ ਮ ਧ ਮ॑ ਪ, ਗ ਮ ਰੇ ਸਾ।
3. ਗ, ਮ ਧ, ਨੀ ਧ, ਮ॑ ਪ, ਮ॑ ਧ, ਮ॑ ਧ, ਨ਼ੀ ਧ, ਸਾਂ ਨੀ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਧ ਨ਼ੀ ਪ, ਗ, ਮ॑ ਪ, ਗ ਮ ਰੇ ਸਾ।
4. ਮ, ਧ, ਪ ਮ॑, ਪ ਮ॑, ਪ ਗ, ਮ ਧ ਨੀ ਸਾਂ, ਰੇਂ—ਸਾਂ, ਸਾਂ ਨੀ ਧ ਪ, ਧ ਨ਼ੀ-ਪ, ਮ॑ ਪ, ਸਾਂ ਨੀ ਧ ਪ, ਮ॑ ਪ, ਗ ਮ ਧ ਪ, ਗ ਮ ਧ ਪ, ਗ ਮ ਧ, ਪ ਗ, ਮ ਸਾ, ਸਾ ਰੇ ਗ, ਮ ਧ, ਗ ਮ ਰੇ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਧ਼, ਮ਼॑ ਪ਼, ਨ਼ੀ ਧ਼, ਸਾ, ਰੇ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਸਰਬ ਲੋਹ ਗਰੰਥ 'ਚੋਂ

ਸਵੱਯਾ

ਬੁਰੇ ਕਾਮ ਪਾਪ ਕਉ ਧਾਵਤ ਪਰਧਨ ਹਿਰਨ ਕੀ ਆਸਾ ॥
ਪਰ ਤ੍ਰਿਯ ਪਰ ਨਿੰਦਾ ਮਹਿ ਰਚਯੋ ਨਿਸ ਦਿਨ ਬਿਖੈ ਬਿਲਾਸਾ ॥
ਮਹਾ ਅੰਧ ਕਿਛੁ ਸੂਝੈ ਨਾ ਹੀ ਬਾਵਰ ਆਤਮ ਲੋਚਨ ॥
ਕਬ ਹੂੰ ਨ ਹਿਤਕਰ ਭਜਯੋ ਨਰਾਇਣ ਦੁਖ ਸੰਕਟ ਭਵ-ਮੋਚਨ ॥੨॥

ਰਾਗ ਹਮੀਰ ਕਲਿਆਣ

ਤਾਲ ਝੂਮਰਾ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	11	12	13	14	1	2	4	4	5.	6	7	8	9	10
ਸਰਗਮ	ਪਧਨੀਸਾਂ	ਧਨ਼ੀਪ	ਧਪ	ਰਗਮ	ਨੀ	ਸਾਂਧ	ਨੀਪ	ਮੰਪਧਨੀ	ਸਾਂਸਾਂ	ਸਾਂਨੀ	ਰੇਂਸਾਂ	ਸਾਂ	ਧ	ਨੀਪ
ਸ਼ਬਦ	ਬੁऽਰੇऽ	ऽऽਕਾ	ऽਮ	ਪਾऽਪ	ਕਉ	ऽऽ	ऽऽ	ਧਾऽऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਵ	ऽ	ਤऽ
	ਪ	ਪ	ਪ	ਧਪਮੰਪ	ਗ	ਮਰੇ	ਰੇਰੇਸਾ	ਰੇਗਮੰਪ	ਗ	ਮਰੇ	ਨ਼ੀਸਾ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਰੇਸਾ
	ਪ	ऽ	ਰ	ਧऽਨऽ	ਹਿ	ਰऽ	ਨऽऽ	ਕੀऽऽऽ	ऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਆ	ऽ	ਸਾऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	3				x			2				0		

ਅੰਤਰਾ

	ਪ	ਪ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਧ	ਸਾਂਨੀ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਧਨੀ	ਪ
	ਪਰ	ਤ੍ਰਿ	ਯ	ਪਰ	ਨਿੰ	ऽ	ਦਾ	ਮ	ਹਿ	ਰऽ	ਚ	ਯੋ	ऽऽ	ऽ
	ਸਾਂ	ਗਂ	ਮੰਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਧਨੀ	ਪ	ਨੀਧ	ਸਾਂਨੀ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਧ	ਨੀਪ
	ਨਿ	ਸ	ਦਿऽ	ਨ	ਬਿ	ऽ	ਖੈऽ	ਬਿ	ਲਾऽ	ऽऽ	ऽ	ਸਾ	ऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	3				x			2				0		

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਸਰਬ ਲੋਹ ਗਰੰਥ 'ਚੋਂ

ਸਵੱਯਾ

ਰਿਪੁ ਦਲ ਚੂਰਿ ਧੂਰਿ ਹੈਵ ਭਜਤ ਗਜਤ ਸਿੰਘ ਮਹਾ ਰਣ ਮੰਡਲ॥
ਜੁਗਣਿ ਬੀਰ ਪਿਸਾਚ ਡਾਕਨੀ ਅਚਤਿ ਸ਼ਰੋਣ ਬੂੰਦਣ ਰਣ ਖੰਡਲ॥
ਕੋਟ ਕੋਟ ਦਲ ਪਦਮ ਅਸੰਖਨ ਰਿਪੁ ਦਲਿ ਕਰਹਿ॥
ਇਕ ਹੈਵ ਸਾਮੁਹਿ ਭਿਰਤ ਰਣ ਤਰਤ ਸਿਧ ਭਵ॥

ਰਾਗ ਹਮੀਰ ਕਲਿਆਣ

ਤਾਲ ਧਕਾ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਸਰਗਮ	ਪਮੰ	ਪ	ਧ	ਪਮੰ	ਧਪ	ਮੰਧ	ਗ	ਗ	ਗਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਰਿਪੁ	ਦ	ਲ	ਚੂਤ	ਰਿਤ	ਧੂਤ	ਰਿ	ਹੈਵ	ऽऽ	ਭ	ਜ	ਤ
	ਗਸਾ	ਗ	ਮ਼	ਧ	ਧ	ਧ	ਮੰਧ	ਨੀਸਾਂ	ਨੀ	ਧਨੀ	ਪ	ਪ
	ਗਾऽ	ਜ	ਤ	ਸਿੰ	ਘ	ਮ	ਹਾऽ	ਰऽ	ਣ	ਮੰऽ	ਡ	ਲ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ

	ਪਮੰ	ਪ	ਪ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂਨੀ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਜੁऽ	ਗ	ਣਿ	ਬੀऽ	ਰ	ਪਿ	ਸਾऽ	ऽ	ਚ	ਡਾऽ	ਕ	ਣੀ
	ਧਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਪ	ਧਪ	ਮੰਪ	ਧਨੀ	ਮੰਪ	ਗਮ	ਰੇਗ	ਸਾਰੇ	ਨ਼ੀਸਾ
	ਅऽ	ਚ	ਤਿ	ਸ਼	ਰੋਣ	ਬੂੰऽ	ਦਣ	ਰऽ	ਣऽ	ਖੰऽ	ਡऽ	ਲऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x		0		2		0		3		4	

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਸਰਬ ਲੋਹ ਗਰੰਥ 'ਚੋਂ

ਸਵੱਯਾ

ਕਹੋ ਕਵਨ ਬਿਧ ਗਯੈ ॥
ਪੰਚ ਦੂਤ ਸੰਗੀ ਇਸ ਮਨ ਕੇ ਖਿਨ ਖਿਨ ਭ੍ਰਮਤ ਨਚੱਯੈ ॥
ਇਕ ਚਿਤ ਇਕ ਛਿਨ ਰਹਿ ਨ ਦੇਈ ਊਭ ਪਯਾਲ ਭ੍ਰਮੱਯੈ ॥
ਮਹਾ ਪਾਪ ਘੋਰ ਦੁਰਮਤਿ ਮਹਿ ਰੁਚਿ ਚਿਤ ਮੋਹਿ ਲਗੱਯੈ ॥

ਰਾਗ ਹਮੀਰ ਕਲਿਆਣ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	—	ਪਮ॑	ਪ	ਧ	ਪਮ॑	ਪ	ਪਗ	ਮ	ਮਨੀ	ਧਨੀ	ਪਧ	ਨੀਸਾਂ	ਨੀਧ	ਪਮ	ਨੀਨੀ	ਧਪ
ਸ਼ਬਦ	ऽ	ਕऽ	ਹੋ	ਕ	ਵऽ	ਨ	ਬਿऽ	ਧ	ਗਾऽ	ऽऽ	ਯੈऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ
	ਧ	ਪਮ॑	ਪ	ਪ	ਪ	ਪ	ਗ	ਗ	ਗ	ਗ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਨੀਸਾ	ਰੇ	ਸਾ
	ਪੰ	ऽऽ	ਚ	ਦੂ	ऽ	ਤ	ਸੰ	ऽ	ਗੀ	ऽ	ਇ	ਸ	ਮ	ਨऽ	ਕੇ	ऽ
	—	ਪਮ॑	ਪ	ਪ	ਪਮ॑	ਪ	ਪਗ	ਮ	ਮਨੀ	ਧਨੀ	ਪਧ	ਨੀਸਾਂ	ਨੀਧ	ਪਮ	ਨੀਨੀ	ਧਪ
	ऽ	ਖਿਨ	ਖਿ	ਨ	ਭ੍ਰऽ	ਮ	ਤऽ	ਨ	ਚऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਯੈऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਅੰਤਰਾ

-																
	ਪ	ਮ॑	ਧ	ਪ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਗਂ	ਗਂਮਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਸਾਂ
	ਇ	ਕ	ਚਿ	ਤ	ਇ	ਕ	ਛਿ	ਨ	ਰ	ਹਿ	ऽ	ਨऽ	ਦੇ	ऽ	ਈऽ	ऽ
	ਸਾਂ	ਨੀ	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂਨੀ	ਧਪ	ਪਮ॑	ਧਪ	ਮ॑ਪ	ਗਮ	ਰੇ	ਸਾ
	ਊ	ऽ	ਭ	ਪ	ਯਾ	ऽ	ਲ	ऽ	ਭ੍ਰऽ	ऽऽ	ਮऽ	ऽऽ	ਯੈऽ	ऽऽ	ऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				2				x				3			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
1	ਨ਼ੀਸਾ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ	ਰੇਸਾ	ਮਗ	ਮਗ	ਮਰੇ	ਰੇਸਾ	ਪਮ	ਧਪ	ਮਪ	ਮਪ	ਮਪ	ਧਪ	ਮਰੇ	ਸਾ
2	ਸਾਗ	ਮਪ	ਮਮ	ਧਪ	ਨੀਧ	ਸਾਂਨੀ	ਪਧ	ਮਪ	ਗਮ	ਧਪ	ਗਮ	ਧਨੀ	ਧਪ	ਮਪ	ਗਮ	ਰੇਸਾ
3	ਸਾਗ	ਗਮ	ਗਮ	ਧਮ	ਨੀਨੀ	ਧਨੀ	ਸਾਂਨੀ	ਧਪ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੀਧ	ਸਾਂਨੀ	ਧਪ	ਨੀਧ	ਪਮ	ਗਮ	ਗਮ
	ਰੇਸਾ	ਸਾਂਨੀ	ਧਪ	ਮਪ	ਗਮ	ਰੇਸਾ	ਸਾਂਨੀ	ਧਪ	ਮਪ	ਗਮ	ਰੇਸਾ	ਸਾਂਨੀ	ਧਪ	ਮਪ	ਗਮ	ਰੇਸਾ
4	ਸਾਰੇ	ਗਮ	ਗਮ	ਧਮ	ਧਨੀ	ਸਾਂਰੇਂ	ਨੀਸਾਂ	ਧਨੀ	ਮਪ	ਧਪ	ਸਾਂਨੀ	ਧਪ	ਗਮ	ਰੇਗ	ਸਾਰੇ	ਨ਼ੀਸਾ
5	ਸਾਰੇ	ਗਮ	ਧ-	ਮਪ	ਧਨੀ	ਸਾਂਨੀ	ਧਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਗਂਮਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੀਧ	ਸਾਂਨੀ	ਧਪ
	ਮਗ	ਮਗ	ਮਰੇ	ਸਾ	ਮਧ	ਮਧ	ਨੀਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਧਪ	ਮਪ	ਗਮ	ਰੇਸਾ	ਧਪ	ਮਪ	ਗਮ	ਰੇਸਾ
6	ਮਧ	ਮਧ	ਨੀਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਧਪ	ਮਪ	ਗਮ	ਰੇਸਾ	ਮਪ	ਮਪ	ਨੀਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਧਪ	ਮਪ	ਗਮ	ਰੇਸਾ
7	ਪਪ	ਗਮ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ	ਮਗ	ਮਧ	ਨੀਰੇਂ	ਸਾਂਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਧਪ	ਮਪ	ਗਮ	ਰੇਸਾ	ਮਗ	ਮਧ	ਨੀਸਾਂ
	ਪਨੀ	ਸਾਂ-	ਮਗ	ਮਧ	ਨੀਸਾਂ	ਧਨੀ	ਸਾਂ	ਮਗ	ਮਧ	ਨੀਸਾਂ	ਧਨੀ	ਸਾਂ	ਮਗ	ਮਧ	ਨੀਸਾਂ	ਧਨੀ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਰਾਗ ਮਧੁਪ ਕਲਿਆਣ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਕਲਿਆਣ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਕੋਮਲ, ਮੱਧਮ ਤੀਬਰ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਕੋਮਲ ਨਿਸ਼ਾਦ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ "ਮ̍ ਪ ਧ ਨ̲ੀ ਧ ਪ, ਮ̍ ਧ ਨੀ ਸਾਂ, ਮ̍ ਨ̲ੀ ਧ ਪ," ਆਦਿਕ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਪੰਚਮ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਰਿਸ਼ਭ ਹੈ। ਜਾਤੀ ਸੰਪੂਰਨ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਮਧੂਵੰਤੀ, ਪੀਲੂ ਯਮਨ ਦੇ ਮੇਲ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਪੂਰਵਾਂਗ ਵਿਚ ਪੀਲੂ ਅਤੇ ਮਧੂਵੰਤੀ ਰਾਗ ਦੇ ਸੁਰ ਅਤੇ ਉਤਰਾਂਗ ਵਿਚ ਯਮਨ ਦੇ ਸੁਰ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ "ਨ਼ੀ ਸਾ; ਰੇ ਗੁ, ਰੇ ਗੁ, ਸਾ ਨ਼ੀ ਰੇ ਗੁ, ਰੇ ਸਾ," ਸੁਰਾਂ ਨਾਲ ਪੀਲੂ, "ਮ̍ ਗੁ, ਮ̍ ਪ, ਧ, ਮ̍, ਪ ਗੁ ਰੇ ਸਾ," ਸੁਰਾਂ ਨਾਲ ਮਧੂਵੰਤੀ ਅਤੇ "ਮ̍ ਧ ਨੀ ਧ, ਪ ਮ̍ ਪ, ਮ̍ ਧ ਨੀ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਨੀ ਰੇਂ, ਨੀ ਧ ਪ, ਮ̍ ਧ ਨੀ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਨੀ ਰੇਂ, ਨੀ ਧ ਪ, ਮ̍ ਪ," ਆਦਿਕ ਸੁਰਾਂ ਨਾਲ ਰਾਗ ਯਮਨ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਨ਼ੀ ਰੇ ਮ̍ ਗੁ, ਮ̍ ਪ, ਮ̍ ਧ ਨੀ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਨੀ ਧ ਪ, ਮ̍ ਗੁ, ਮ̍ ਗੁ ਰੇ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਨ਼ੀ ਧ਼, ਨ਼ੀ ਰੇ ਸਾ, ਮ̍ ਪ, ਮ̍ ਗੁ, ਰੇ, ਸਾ, ਗੁ, ਨ਼ੀ ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਨ਼ੀ ਰੇ—ਸਾ, ਧ਼ ਨ਼ੀ ਰੇ—ਸਾ, ਨ਼ੀ ਰੇ ਮ̍ ਗੁ, ਨ਼ੀ ਸਾ ਰੇ—ਧ਼ ਨ਼ੀ ਰੇ ਸਾ।
2. ਸਾ ਗੁ ਮ̍ ਪ, ਧ ਮ̍ ਪ, ਪ ਗੁ, ਮ ਗੁ, ਸਾ ਰੇ ਨ਼ੀ ਸਾ।
3. ਸਾ ਰੇ ਗੁ ਮ̍ ਨ਼ੀ ਰੇ ਗੁ ਮ̍, ਧ ਨ̲ੀ ਪ, ਗੁ ਮ̍ ਧ ਪ, ਸਾਂ ਨੀ ਧ ਨੀ ਪ ਧ ਮ̍ ਪ, ਧ ਪ ਮ̍ ਗੁ, ਪ ਗੁ ਮ̍ ਗੁ, ਰੇ ਸਾ ਰੇ, ਸਾ ਰੇ ਨ਼ੀ ਸਾ।
4. ਧ ਮ̍ ਗੁ ਮ̍, ਪ ਮ̍ ਧ ਪ, ਨੀ ਧ ਨੀ, ਪ ਧ ਮ̍ ਪ, ਮ̍ ਧ ਨੀ ਰੇਂ—ਸਾਂ, ਧ ਨੀ ਰੇਂ—ਸਾਂ, ਰੇਂ ਸਾਂ ਨੀ ਸਾਂ, ਨੀ ਧ ਨੀ, ਸਾਂ ਨੀ ਧ ਪ, ਧ ਮ̍ ਪ, ਧ ਪ ਮ̍ ਗੁ, ਸਾ ਗੁ ਮ̍ ਪ, ਗੁ ਮ̍ ਗੁ, ਪ ਮ̍ ਗੁ ਰੇ ਸਾ ਰੇ, ਸਾਂ ਨੀ ਧ ਪ ਮ̍ ਗੁ ਰੇ ਸਾ ਰੇ—ਸਾ ਰੇ—ਸਾ ਨ਼ੀ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਸਰਬ ਲੋਹ ਗਰੰਥ 'ਚੋਂ

ਸਵੱਯਾ

ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਰਿਖੀ ਪਿਤ੍ਰ ਬ੍ਰਹਮਨ ਗਊ ਅਭਿਆਗਤ ਮਾਨੋ ॥
ਕੀਟ ਹਸਤਿ ਮੇਰ ਤ੍ਰਿਣ ਨਨ ਮਹਿ ਸਰਬ ਨਿਰੰਜਨਿ ਜਾਨੋ ॥
ਸਤਯ ਰੂਪ ਆਤਮ ਅਬਿਨਾਸੀ ਬ੍ਰਹਮ ਸਤਿ ਪਹਿਚਾਨੋ ॥
ਏਕ ਬ੍ਰਹਮ ਸਭ ਘਟਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਪੂਰਨ ਆਦਿ ਪੁਰਖੁ ਭਗਵਾਨੋ ॥੧੦੪॥

ਰਾਗ ਮਧੁਪ ਕਲਿਆਣ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਗੁਮ̍	ਪ	ਮ̍	ਗੁ	ਸਾ	ਗੁ	ਰੇ	ਗੁ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਰੇ	—	ਸਾ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਏऽ	ऽ	ਕ	ਬ੍ਰ	ਹ	ਮ	ਸ	ਭ	ਘ	ਟਿ	ਘ	ਟਿ	ਪੂ	ऽ	ਰ	ਨ
	ਗੁ	—	ਮ̍	ਗੁ	ਪ	ਪ	ਮ̍	ਧ	ਨੀ	ਰੇਂ	ਨੀ	ਧ	ਮ̍	ਧ	ਪ	—
	ਆ	ऽ	ਦਿ	ਪੁ	ਰ	ਖੁ	ਭ	ਗ	ਵਾ	ऽ	ऽ	ऽ	ऽ	ऽ	ਨੋ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਪ	ਪ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਨੀ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਗੁਂ	ਰੇਂ	ਗੁਂ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਇ	ਸ਼	ਟ	ਦੇ	ऽ	ਵ	ਰਿ	ਖੀ	ਪਿ	ਤ੍ਰ	ऽ	ਬ੍ਰ	ਹ	ऽ	ਮ	ਨ
	ਨੀ	ਰੇਂ	ਨੀ	ਧ	ਪ	ਨੀ	ਪ	ਪ	ਗੁ	—	ਮ̍	ਗੁ	ਮ̍	ਧ	ਪ	—
	ਗ	ਊ	ਅ	ਭਿ	ਆ	ऽ	ਗ	ਤ	ਮਾ	ऽ	ऽ	ऽ	ऽ	ऽ	ਨੋ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

1	ਨ਼ੀਸਾ	ਗੁਰੇ	ਸਾਰੇ	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਪਮ̍	ਧਪ	ਮ̍ਪ	ਗੁਮ̍	ਸਾਂਨੀ	ਧਨੀ	ਪਧ	ਮ̍	ਧਪ	ਮ̍ਗੁ	ਪਗੁ	ਰੇਸਾ
2	ਸਾਗੁ	ਮ̍ਪ	ਧਪ	ਮ̍ਪ	ਗਮ	ਪਧ	ਮਪ	ਮ̍ਪ	ਸਾਂਨੀ	ਧਪ	ਮ̍ਪ	ਗੁਮ	ਪਮ̍	ਗੁਪ	ਪਗੁ	ਰੇਸਾ
3	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ	ਪਮ̍	ਧਪ	ਸਾਂਨੀ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੀਸਾਂ	ਧਪ	ਰੇਂਸਾਂ	ਸਾਂਨੀ	ਨੀਧ	ਧਪ	ਪਮ̍	ਮ̍ਗੁ	ਗੁਰੇ	ਰੇਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਰਾਗ ਗੌਰ ਕਲਿਆਣ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਕਲਿਆਣ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਅਤੇ ਅ-ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਕਲਿਆਣ ਦਾ ਹੀ ਸਰੂਪ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਮੱਧਮ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਗੰਧਾਰ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਨਿਸ਼ਾਦ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਭੂਪ, ਬਿਹਾਗ ਅਤੇ ਹਮੀਰ ਦੇ ਮੇਲ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਈ ਵਿਦਵਾਨ ਯਮਨ, ਭੂਪ ਤੇ ਬਿਹਾਗ ਦਾ ਮੇਲ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੀ ਜਾਤੀ ਵਕਰ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ, ਰੇ ਸਾ, ਗ ਮ॑ ਪ, ਨੀ ਧ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ, ਨੀ ਧ ਪ, ਧ ਗ, ਪ ਗ, ਮ ਰੇ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਸਾ, ਧ਼ ਧ਼ ਸਾ, ਧ਼ ਪ਼ ਸਾ, ਮ ਗ, ਪ ਗ, ਮ ਰੇ ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਧ਼ ਸਾ, ਗ ਰੇ ਸਾ, ਮ ਗ, ਪ ਗ, ਧ ਗ, ਮ ਰੇ ਸਾ।
2. ਮ ਗ, ਪ, ਗ ਮ ਰੇ ਸਾ, ਗ ਮ॑ ਪ, ਮ॑ ਪ, ਧ ਪ, ਨੀ ਧ ਪ, ਧ ਗ, ਮ ਰੇ ਸਾ।
3. ਮ, ਪ, ਪ ਨੀ ਧ ਸਾਂ, ਰੇਂ ਸਾਂ, ਧ ਪ, ਨੀ ਧ ਪ, ਗ ਰੇ ਸਾ।
4. ਸਾਂ, ਧ਼ ਧ਼ ਸਾ, ਧ਼ ਪ਼ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਧ਼ ਸਾ, ਮ ਗ, ਪ ਗ, ਮ॑ ਪ਼, ਨੀ ਧ ਸਾਂ ਰੇਂ—ਸਾਂ ਗਾਂ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਨੀ ਧ ਪ, ਧ ਪ, ਧ ਗ, ਪ ਗ, ਮ ਗ, ਮ ਰੇ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਕਲਿਆਨੁ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1322)

ਕਉਨੁ ਬਿਧਿ ਤਾ ਕੀ ਕਹਾ ਕਰਉ ॥
ਧਰਤ ਧਿਆਨੁ ਗਿਆਨੁ ਸਸਤ੍ਰਗਿਆ ਅਜਰ ਪਦੁ ਕੈਸੇ ਜਰਉ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਬਿਸਨ ਮਹੇਸ ਸਿਧ ਮੁਨਿ ਇੰਦ੍ਰਾ ਕੈ ਦਰਿ ਸਰਨਿ ਪਰਉ ॥੧॥
ਕਾਹੂ ਪਹਿ ਰਾਜੁ ਕਾਹੂ ਪਹਿ ਸੁਰਗਾ ਕੋਟਿ ਮਧੇ ਮੁਕਤਿ ਕਹਉ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਰਸੁ ਪਾਈਐ ਸਾਧੂ ਚਰਨ ਗਹਉ ॥੨॥

ਰਾਗ ਗੌਰ ਕਲਿਆਣ

ਤਾਲ ਝੂਮਰਾ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	11	12	13	14	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਸਰਗਮ	ਗ	ਰੇ	ਸਾਰੇ	ਸਾ	ਧ	ਧ	ਪ	ਪ	ਸਾ	ਧ	ਧ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਕ	ਉਨੁ	ਬਿऽ	ਧਿ	ਤਾ	ऽ	ਕੀ	ਕ	ਹਾ	ऽ	ਕ	ਰ	ਉ	ऽ
	ਮ	ਗ	ਗਮਪ	ਮਪ	ਪ	ਪ	ਨੀ	ਧ	ਪ	ਪ	ਗਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ
	ਧ	ਰ	ਤऽऽ	ਧਿऽ	ਆ	ऽ	ਨੁ	ਗਿ	ਆ	ऽ	ਨੁऽ	ਸ	ਸ	ਤ੍ਰ
	ਗ	ਰੇ	ਸਾਰੇ	ਸਾ	ਧ	ਧ	ਪ	ਧ	ਸਾ	ਧ	ਧ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ
	ਗਿਆਂ	ਅ	ਜऽ	ਰ	ਪ	ऽ	ਦੁ	ਕੈ	ऽ	ਸੇ	ऽ	ਜ	ਰ	ਉ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	3				x			2				0		

ਅੰਤਰਾ

	ਧ	ਪ	ਗ	ਮ	ਪ	ਪ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਪ	ਨੀਧ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨੀ
	ਬਿ	ਸ	ਨ	ਮ	ਹੇ	ऽ	ਸ	ਸਿ	ਧ	ਮੁऽ	ਨਿ	ਇੰ	ऽ	ਦ੍ਰਾ
	ਧ	ਪ	ਗਮਪ	ਮਪ	ਧ	ਪ	ਪ	ਨੀ	ਧ	ਪ	ਗਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ
	ਕੈ	ऽ	ਦऽऽ	ਰਿऽ	ਸ	ਰ	ਨਿ	ਪ	ऽ	ऽ	ऽऽ	ਰ	ਉ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	3				x			2				0		

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਰਾਗ ਗੌਰ ਕਲਿਆਣ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਗ	ਰੇ	ਸਾਰੇ	ਸਾ	ਧ਼	ਧ਼	ਪ਼	ਪ਼	ਪ਼	ਸਾ	ਧ਼	ਧ਼	ਸਾ	ਰੇ	ਨ਼ੀ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਕ	ਉ	ਨੁऽ	ऽ	ਬਿ	ਧਿ	ਤਾ	ਕੀ	ਕ	ਹਾ	ऽ	ਕ	ਰ	ਉ	ऽ	ऽ
	ਮਪ	ਗਮ॑	ਪਮ॑	ਪ	ਪ	ਪ	ਨੀ	ਧ	ਧ	ਪ	ਧਪ	ਗਮ	ਮ	ਗ	ਰੇ	ਸਾ
	ਧऽ	ਰऽ	ਤऽ	ਧਿ	ਆ	ऽ	ਨੁ	ਗਿ	ਆ	ऽ	ਨੁऽ	ਸਾऽ	ਸ	ऽ	ਤ੍ਰ	ऽ
	ਮ॑	ਪ	ਧ	ਪ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਧ	ਧ	ਪ	ਗ	ਮ	ਰੇਗ	ਮਗ	ਰੇ	ਸਾ
	ਗਿ	ਆ	ਅ	ਜ	ऽ	ਰ	ਪ	ਦੂ	ਕੈ	ऽ	ਸੇ	ऽ	ਜऽ	ऽऽ	ਰ	ਉ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਪ	ਪ	ਗ	ਮ	ਧ	ਧ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਪ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਰੇਂ	ਸਾਂ
	ਬਿ	ਸ	ਨ	ਮ	ਹੇ	ऽ	ਸ	ऽ	ਸਿ	ਧਿ	ਮੁ	ਨਿ	ਇੰ	ऽ	ਦ੍ਰਾ	ऽ
	ਧਪ	ਗਮ॑	ਮ॑	ਪ	ਪ	ਪ	ਮ॑	ਪ	ਨੀਧ	ਪ	ਗ	ਮ	ਗਮ	ਰੇ	ਸਾ	—
	ਕੈऽ	ऽऽ	ऽ	ऽ	ਦ	ऽ	ਰਿ	ऽ	ਸऽ	ਰ	ਨਿ	ਪ	ਰऽ	ਉ	ऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ : ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

1	ਸਾਰੇ	ਗਰੇ	ਸਾਰੇ	ਸਾ	ਧ਼ਪ਼	ਧ਼ਪ਼	ਸਾਨ਼ੀ	ਰੇਸਾ	ਸਾਗ	ਮ॑ਪ	ਧਪ	ਮ॑ਪ	ਧਪ	ਗਪ	ਗਮ	ਰੇਸਾ
2	ਸਾਰੇ	ਗਰੇ	ਗਮ	ਰੇਸਾ	ਗਮ	ਧਪ	ਧਪ	ਮ॑ਪ	ਨੀਧ	ਸਾਂਨੀ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੀਧ	ਪਧ	ਗਮ	ਪਗ	ਰੇਸਾ
3	ਨ਼ੀਸਾ	ਰੇਸਾ	ਮ	ਰੇਸਾ	ਸਾਗ	ਮ॑ਪ	ਧਧ	ਧਪ	ਨੀਨੀ	ਧਨੀ	ਸਾਂਨੀ	ਪਧ	ਗਪ	ਧਪ	ਪਗ	ਰੇਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਰਾਗ ਜੈਤ ਕਲਿਆਣ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਕਲਿਆਣ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਮੱਧਮ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹਨ। ਜਾਤੀ ਔੜਵ-ਔੜਵ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਪੰਚਮ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਜੈਤ ਅਤੇ ਕਲਿਆਣ ਦੇ ਮੇਲ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਆਰੋਹ ਵਿਚ "ਪ ਗ ਪ," ਅਤੇ ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ "ਧ ਗ," ਇਹ ਸੁਰ ਸੰਗਤੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ। ਇਸ ਦੇ ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਭ ਅਤੇ ਧੈਵਤ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਅਲਪ ਰੂਪ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਪੂਰਵਾਂਗ ਵਿਚ ਜੈਤ, ਜਿਵੇਂ "ਸਾ, ਪ ਗ ਪ," ਅਤੇ ਉਤਰਾਂਗ ਵਿਚ ਸ਼ੁੱਧ-ਕਲਿਆਣ ਜਿਵੇਂ "ਸਾਂ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਪ ਧ ਪ, ਧ ਗ ਪ," ਸੁਰਾਂ ਨਾਲ ਰਾਗ ਦਾ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ, ਪ ਗ, ਪ, ਪ ਧ ਪ, ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਪ, ਧ ਗ ਪ, ਗ ਪ, ਪ ਰੇ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਸਾ ਗ, ਪ ਧ ਪ ਗ, ਪ ਰੇ ਸਾ, ਪ਼ ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਪ ਗ, ਗ ਪ, ਰੇ—ਸਾ, ਸਾ ਰੇ—ਸਾ, ਸਾ ਸਾ ਗ ਗ ਪ, ਪ—ਧ ਗ, ਪ, ਧ, ਪ ਰੇ—ਸਾ।
2. ਸਾ ਸਾ ਰੇ—ਸਾ, ਪ਼—ਸਾ, ਰੇ—ਸਾ, ਪ ਗ—ਪ, ਪ, ਧ ਪ ਗ—ਰੇ, ਸਾ।
3. ਸਾ ਗ ਪ, ਪ—ਗ ਪ, ਪ ਸਾ ਰੇਂ—ਸਾ, ਪ, ਸਾ ਗ ਪ ਸਾਂ, ਪ, ਪ ਧ ਗ, ਪ, ਧ ਪ—ਰੇ—ਸਾ।
4. ਸਾ ਰੇ—ਸਾ, ਪ਼ ਸਾ ਰੇ—ਸਾ, ਗ ਪ ਰੇ—ਸਾ, ਧ ਪ ਰੇ—ਸਾ, ਗ ਪ ਧ ਪ ਰੇ—ਸਾ।
5. ਸਾ ਗ ਪ—ਸਾਂ, ਸਾਂ, ਗ ਪ ਸਾਂ, ਗ ਪ ਧ—ਪ ਰੇਂ—ਸਾਂ, ਗਂ—ਰੇਂ—ਸਾਂ, ਰੇਂ ਸਾਂ, ਸਾ ਗ ਪ, ਗ ਪ ਸਾਂ, ਪ ਧ ਪ, ਧ ਧ—ਪ, ਗ ਪ ਧ ਪ, ਗ ਰੇ—ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਕਲਿਆਨ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰੁ ੨ (ਪੰਨਾ 1322)

ਤੇਰੈ ਮਾਨਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਮਾਨਿ ॥
ਨੈਨ ਬੈਨ ਸ੍ਰਵਨ ਸੁਨੀਐ, ਅੰਗ ਅੰਗੇ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਨਿ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਇਤ ਉਤ ਦਹ ਦਿਸਿ ਰਵਿਓ ਮੇਰ ਤਿਨਹਿ ਸਮਾਨਿ ॥੧॥
ਜਤ ਕਤਾ ਤਤ ਪੇਖੀਐ ਹਰਿ ਪੁਰਖ ਪਤਿ ਪਰਧਾਨ ॥
ਸਾਧਸੰਗਿ ਭ੍ਰਮ ਭੈ ਮਿਟੇ ਕਥੇ ਨਾਨਕ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ॥੨॥

ਰਾਗ ਜੈਤ ਕਲਿਆਣ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਗ	ਗਪ	ਪ	ਧ	ਪ	ਗਰੇ	ਰੇ	ਸਾਰੇ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਪਗ	ਗ	ਪ	ਪਗ
ਸ਼ਬਦ	ਤੇ	ऽऽ	ਰੈ	ऽ	ਮਾ	ऽऽ	ਨ	ऽऽ	ਹ	ਰਿ	ਹ	ਰਿ	ਮਾऽ	ऽ	ਨਿ	ऽऽ
	ਗ	ਗ	ਗ	ਗ	ਪ	—	ਪ	ਪ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਪ	ਪ	ਪ	ਪ	ਪਗ	—
	ਨੈ	ऽ	ਨ	ऽ	ਬੈ	ऽ	ਨ	ऽ	ਸ੍ਰ	ਵ	ਨ	ऽ	ਸੁ	ਨੀ	ਐऽ	ऽ
	ਗ	ਗ	ਪਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ	ਗ	ਪ	ਸਾਂ	—	ਪ	ਧਪ	ਗ	—	ਪਰੇ	ਸਾ
	ਅੰ	ऽ	ਗऽ	ऽ	ਅੰ	ऽ	ਗੇ	ऽ	ऽ	ऽ	ਸੁ	ਖऽ	ਪ੍ਰਾ	ऽ	ਨऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਗ	—	ਪ	ਧ	ਪ	ਪ	ਸਾਂ	—	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਗਂ	ਗਂ	ਰੇਂਸਾਂ
	ਇ	ऽ	ਤੁ	ऽ	ਉ	ऽ	ਤ	ऽ	ਦ	ਹ	ਦਿ	ਸਿ	ਰ	ਵਿ	ਓ	ऽऽ
	ਸਾਂ	-ਗਂ	ਪਂ	ਗਂ	ਪਰੇਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਪਧ	ਪਪ	ਗ	ਗ	ਪਰੇ	—	ਸਾ	ਸਾ
	ਮੇ	ऽऽ	ਰ	ऽ	ਤਿऽ	ऽ	ਨਹਿ	ਸ	ਮਾऽ	ऽऽ	ऽ	ऽ	ऽऽ	ऽ	ਨਿ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

1	ਸਾਸਾ	ਸਾਸਾ	ਰੇਸਾ	ਧਸਾ	ਗਗ	ਗਪ	ਰੇਗ	ਰੇਸਾ	ਸਾਪ	ਗਪ	ਗਧ	ਗਪ	ਧਪ	ਧਗ	ਧਧ	ਧਪ
	ਧਸਾਂ	ਧਪ	ਗਗ	ਰੇਸਾ	ਧਧ	ਧਪ	ਧਸਾਂ	ਧਪ	ਗਗ	ਰੇਸਾ	ਧਧ	ਧਪ	ਧਸਾਂ	ਧਪ	ਗਗ	ਰੇਸਾ
2	ਪਧ	ਪਸਾ	ਧਰੇ	ਸਾ	ਸਾਰੇ	ਸਾਗ	ਰੇਪ	ਗ	ਸਪ	ਗਧ	ਪਸਾਂ	ਧ	ਸਾਂਸਾਂ	ਧਪ	ਗਰੇ	ਸਾ
3	ਸਾਗ	ਰੇਸਾ	ਪਧ	ਪਪ	ਗਰੇ	ਸਾਸਾ	ਪਧ	ਪਪ	ਸਾਂਸਾਂ	ਪਪ	ਧਧ	ਪਪ	ਗਪ	ਧਪ	ਗਰੇ	ਸਾ
4	ਗਗ	ਰੇਗ	ਗਰੇ	ਸਾਸਾ	ਪਪ	ਗਪ	ਪਧ	ਧਪ	ਸਾਂਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਗਂਗਂ	ਰੇਸਾਂ	ਪਪ	ਧਪ	ਪਗ	ਰੇਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਰਾਗ ਸ਼ਿਆਮ ਕਲਿਆਣ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਕਲਿਆਣ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਮੱਧਮ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਅਤੇ ਧੈਵਤ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹਨ। ਇਸ ਦੀ ਜਾਤੀ ਔੜਵ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਤੀਬਰ ਮੱਧਮ ਅਤੇ ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਸ਼ੁੱਧ ਮੱਧਮ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕਮੋਦ ਅਤੇ ਕਲਿਆਣ ਦੀ ਛਾਇਆ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਪੰਚਮ ਅਤੇ ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ ਹੈ। ਵਾਦੀ ਸੰਵਾਦੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਤੀਬਰ ਮੱਧਮ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਦਾ ਵੀ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵ ਹੈ। ਕਾਮੋਦ ਦੀ ਛਾਇਆ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਗੰਧਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਘੱਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ "ਧ ਪ ਮੑ ਮ, ਪ ਗ ਮ ਰੇ," ਇਸ ਤੋਂ ਬਗ਼ੈਰ ਗੰਧਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਕਲਿਆਣ ਦੇ ਅੰਗ ਨੂੰ ਦਿਖਾਉਣ ਦੇ ਲਈ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸੁਰ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹੱਤਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ "ਮੑ ਪ ਨੀ ਨੀ ਧ ਪ, ਧ ਮੑ ਪ," ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੁਰਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਕਲਿਆਣ ਦੀ ਛਾਇਆ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ੁੱਧ ਸਾਰੰਗ ਤੋਂ ਵੀ ਬਚਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ ਰੇ ਮੑ ਪ ਨੀ ਧ ਨੀ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਨੀ ਧ ਮੑ ਪ, ਮ ਰੇ, ਪ ਗ, ਮ ਰੇ, ਗ ਨ਼ੀ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਗ ਮ ਰੇ, ਗ ਨ਼ੀ ਸਾ, ਰੇ ਮੑ ਪ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਰੇ ਸਾ, ਰੇ ਮੑ ਪ ਮੑ ਪ, ਪ ਗ — ਮ ਰੇ, ਸਾ ਨ਼ੀ ਧ਼ ਪ਼, ਧ਼ ਪ਼, ਨ਼ੀ ਸਾ, ਰੇ ਮੑ ਪ, ਗ ਮ ਰੇ, ਗ ਨ਼ੀ ਸਾ।
2. ਸਾ, ਗ ਮ ਰੇ, ਮ ਰੇ, ਮੑ ਪ, ਨੀ ਸਾ ਰੇ ਮੑ, ਪ ਧ, ਮੑ ਪ, ਗ — ਮ ਰੇ, ਰੇ ਪ, ਮੑ ਪ, ਗ ਮ ਰੇ ਸਾ।
3. ਮ ਮ ਰੇ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਸਾ ਰੇ ਮੑ ਪ, ਧ ਪ, ਸਾ ਮ ਰੇ ਮੑ ਪ ਧ, ਮੑ ਪ, ਗ ਮ ਰੇ, ਸਾ ਨ਼ੀ ਪ਼, ਸਾ ਰੇ ਸਾ।
4. ਮ ਮ ਰੇ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਸਾ ਰੇ ਮੑ ਪ, ਧ, ਮੑ ਪ ਸਾਂ, ਰੇਂ ਸਾਂ, ਰੇਂ ਨੀ ਸਾਂ, ਨੀ ਧ ਪ, ਮੑ ਪ, ਗਂ ਮਂ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਧ ਪ, ਧ ਮੑ ਪ, ਮ ਰੇ ਮੑ ਪ ਧ ਪ, ਗ — — ਮ ਰੇ ਨ਼ੀ ਸਾ।
5. ਪ, ਪ ਸਾਂ, ਰੇਂ ਸਾਂ, ਨੀ ਸਾਂ, ਨੀ ਧ ਪ, ਮੑ ਪ, ਨੀ ਧ ਪ, ਮ ਪ ਧ, ਮੑ ਪ, ਗ— —ਮ ਰੇ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਕਲਿਆਨ ਮਹਲਾ ੪ ਅਸਟਪਦੀਆ (ਪੰਨਾ 1323)

ਰਾਮਾ ਰਮ ਰਾਮੋ ਸੁਨਿ ਮਨੁ ਭੀਜੈ ॥
ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਰਸੁ ਮੀਠਾ ਗੁਰਮਤਿ ਸਹਜੇ ਪੀਜੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਕਾਸਟ ਮਹਿ ਜਿਉ ਹੈ ਬੈਸੰਤਰੁ ਮਥਿ ਸੰਜਮਿ ਕਾਢਿ ਕਢੀਜੈ ॥
ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਹੈ ਜੋਤਿ ਸਬਾਈ ਤਤੁ ਗੁਰਮਤਿ ਕਾਢਿ ਲਈਜੈ ॥੧॥
ਨਉ ਦਰਵਾਜ ਨਵੇ ਦਰ ਫੀਕੇ ਰਸੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਦਸਵੇ ਚੁਈਜੈ ॥
ਕ੍ਰਿਪਾ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਪਿਆਰੇ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਹਰਿ ਰਸੁ ਪੀਜੈ ॥੨॥
ਕਾਇਆ ਨਗਰੁ ਨਗਰੁ ਹੈ ਨੀਕੋ ਵਿਚਿ ਸਉਦਾ ਹਰਿ ਰਸੁ ਕੀਜੈ ॥
ਰਤਨ ਲਾਲ ਅਮੋਲ ਅਮੋਲਕ ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵਾ ਲੀਜੈ ॥੩॥
ਸਤਿਗੁਰੁ ਅਗਮੁ ਅਗਮੁ ਹੈ ਠਾਕੁਰੁ ਭਰਿ ਸਾਗਰ ਭਗਤਿ ਕਰੀਜੈ ॥
ਕ੍ਰਿਪਾ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਦੀਨ ਹਮ ਸਾਰਿੰਗ ਇਕ ਬੂੰਦ ਨਾਮੁ ਮੁਖਿ ਦੀਜੈ ॥੪॥
ਲਾਲਨੁ ਲਾਲੁ ਲਾਲੁ ਹੈ ਰੰਗਨੁ ਮਨੁ ਰੰਗਨ ਕਉ ਗੁਰ ਦੀਜੈ ॥
ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰੰਗਿ ਰਾਤੇ ਰਸ ਰਸਿਕ ਗਟਕ ਨਿਤ ਪੀਜੈ ॥੫॥
ਬਸੁਧਾ ਸਪਤ ਦੀਪ ਹੈ ਸਾਗਰ ਕਢਿ ਕੰਚਨੁ ਕਾਢਿ ਧਰੀਜੈ ॥
ਮੇਰੇ ਠਾਕੁਰ ਕੇ ਜਨ ਇਨਹੁ ਨ ਬਾਛਹਿ ਹਰਿ ਮਾਗਹਿ ਹਰਿ ਰਸੁ ਦੀਜੈ ॥੬॥
ਸਾਕਤ ਨਰ ਪ੍ਰਾਨੀ ਸਦ ਭੂਖੇ ਨਿਤ ਭੂਖਨ ਭੂਖ ਕਰੀਜੈ ॥
ਧਾਵਤੁ ਧਾਇ ਧਾਵਹਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮਾਇਆ ਲਖ ਕੋਸਨ ਕਉ ਬਿਥਿ ਦੀਜੈ ॥੭॥
ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਨ ਊਤਮ ਕਿਆ ਉਪਮਾ ਤਿਨ੍ ਦੀਜੈ ॥
ਰਾਮ ਨਾਮ ਤੁਲਿ ਅਉਰੁ ਨ ਉਪਮਾ ਜਨ ਨਾਨਕ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੀਜੈ ॥੮॥

ਰਾਗ ਸ਼ਿਆਮ ਕਲਿਆਣ

ਝਪਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਸਰਗਮ	ਮਰੇ	ਰੇ	ਮ	ਰੇ	ਰੇ	ਮਰੇ	ਮੇ	ਪ	ਮੇਧ	ਪ
ਸ਼ਬਦ	ਲਾऽ	ਲਨੁ	ਲਾ	ऽ	ਲੁ	ਲਾਲੁ	ਹੈ	ਰੰ	ਗਾऽ	ਨੁ
	ਮੇ	ਪ	ਮੇਪ	ਧ	ਪ	ਪਧ	ਮੇਪ	ਪਗ	ਮ	ਰੇ
	ਮ	ਨੁ	ਰੰऽ	ਗ	ਨ	ਕਉ	ਗੁਰ	ਦੀऽ	ऽ	ਜੈ
	ਸਾਨੀ	ਸਾਨੀ	ਸਾਨੀ	ਸਾਨੀ	ਸਾ	ਸਾ	ਮ	ਰੇ	ਪ	ਪਗ
	ਰਾऽ	ਮऽ	ਰਾऽ	ऽऽ	ਮ	ਰਾ	ਮ	ਰੰਗਿ	ਰਾ	ਤੇऽ
	ਮ	ਮਨੀ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ	ਧ	ਮੇਪ	ਮੇਪ	ਮਰੇ	ਸਾ
	ਰ	ਸऽ	ਰਸਿ	ਕ	ਗਟ	ਕ	ਨਿਤ	ਪੀऽ	ऽऽ	ਜੈ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		2			0		3		

ਅੰਤਰਾ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ਸਰਗਮ	ਪ	ਪ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
ਸ਼ਬਦ	ਬਸੁ	ਧਾ	ਸਪ	ਤ	ਦੀ	ਪ	ਹੈ	ਸਾऽ	ਗ	ਰ
	ਨੀ	ਧਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂਰੇਂ	ਨੀ	ਧ	ਪ
	ਕਢਿ	ਕੰऽ	ऽ	ਚ	ਨੁ	ਕਾ	ਢਿਧ	ਗੀ	ऽ	ਜੈ
	ਪਮੰ	ਮੰਪ	ਪ	ਮੰਪ	ਪਮੰ	ਧਪ	ਪ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨੀ
	ਮੇऽ	ਰੇऽ	ਠਾ	ਕੁਰ	ਕੇऽ	ਜਨ	ਇਨ	ਹੁਨ	ਬਾ	ਛਹਿ
	ਧ	ਮੰਪ	ਪਗ	ਗ	ਮ	ਗਧ	ਮੰਪ	ਮੰਪ	ਮੰਰੇ	ਸਾ
	ਹ	ਰਿऽ	ਮਾऽ	ਗਹਿ	ਹਰਿ	ਰऽ	ਸੁऽ	ਦੀऽ	ऽऽ	ਜੈ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x		2			0		3		

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਸ਼ਬਦ

ਕਲਿਆਨੁ ਮਹਲਾ ੫ (ਪੰਨਾ 1323)

ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਰਾ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਜਾਣੁ ॥
ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪੂਰਨ ਪਰਮੇਸਰ ਨਿਹਚਲੁ ਸਚੁ ਸਬਦੁ ਨੀਸਾਣੁ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਆਨ ਨ ਕੋਈ ਸਮਰਥੁ ਤੇਰੀ ਆਸ ਤੇਰਾ ਮਨਿ ਤਾਣੁ ॥
ਸਰਬ ਘਟਾ ਕੇ ਦਾਤੇ ਸੁਆਮੀ ਦੇਹਿ ਸੁ ਪਹਿਰਣੁ ਖਾਣੁ ॥੧॥
ਸੁਰਤਿ ਮਤਿ ਚਤੁਰਾਈ ਸੋਭਾ ਰੂਪੁ ਰੰਗੁ ਧਨੁ ਮਾਣੁ ॥
ਸਰਬ ਸੂਖ ਆਨੰਦ ਨਾਨਕ ਜਪਿ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਕਲਿਆਣੁ ॥੨॥

ਰਾਗ ਸ਼ਿਆਮ ਕਲਿਆਣ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4
ਸਰਗਮ	ਮ॑ਰੇ	ਮ॑	ਪ	ਧ	ਪਧ	ਮ॑ਪ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਰੇ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਮ	ਰੇ	ਮ॑	ਪ
ਸ਼ਬਦ	ਪ੍ਰऽ	ਭੁ	ਮੇ	ਰਾ	ਅੰऽ	ऽऽ	ਤ	ਰ	ਜਾ	ऽ	ਮੀ	ऽ	ਜਾ	ऽ	ਣੂ	ऽ
	ਧਮ॑	ਪ	ਮਰੇ	—	ਮ॑	—	ਪ	ਨੀ	ਧਨੀ	ਧ	ਮ॑	ਪ	ਪਗ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ
	ਕऽ	ਰਿ	ऽऽ	ਕ੍ਰਿ	ਪਾ	ऽ	ਪੂ	ऽ	ਰऽ	ਨ	ਪ	ਰ	ਮੇऽ	ऽ	ਸ	ਰ
	ਨ਼ੀ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ	ਰੇ	ਮ॑	ਪ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਧ	ਮ॑ਧ	ਧਪ	ਮ	ਰੇ
	ਨਿ	ਹ	ਚ	ਲੁ	ਸ	ऽ	ਚੁ	ਸ	ਬ	ऽ	ਦੁ	ਨੀ	ਸਾऽ	ऽऽ	ਣੁ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	2				0				3				x			

ਅੰਤਰਾ

	ਮਰੇ	ਮ॑	ਪ	ਧ,	ਪ	ਪ	ਨੀ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਮ॑ਰੇਂ	ਮ॑	ਰੇਂ	ਸਾਂ
	ਪ੍ਰऽ	ਭੁ	ਮੇ	ਰਾ,	ਹ	ਰਿ	ਬਿ	ਨੁ	ਆ	ऽ	ਨ	ਨ	ਕੋऽ	ऽ	ਈ	ऽ
	ਨੀ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨੀ	ਧਪ	ਨੀਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂਧ	—	ਮ॑	ਪ	ਪਗ	—	ਮ	ਰੇ
	ਸ	ਮऽ	ਰ	ਥੁऽ	ਤੇऽ	ऽ	ਰੀ	ऽ	ਆऽ	ऽ	ਸ	ਤੇ	ਰਾऽ	ऽ	ਮ	ਨਿ
	ਗਨ਼ੀ	—	ਸਾ	—	ਮਰੇ	ਰੇ	ਮ॑	ਮ॑	ਪ	ਪ	ਮ॑	ਪ	ਨੀਧ	ਨੀ	ਧਪ	ਪਗ
	ਤਾऽ	ऽ	ਣੁ	ऽ	ਸऽ	ਰ	ਬ	ਘ	ਟਾ	ऽ	ਕੇ	ऽ	ਦਾऽ	ऽ	ਤੇऽ	ऽऽ
	ਮ	ਰੇ	ਗਨ਼ੀ	ਸਾ	ਮਰੇ	ਮ॑	ਪ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਧਮ॑	ਪ	ਮ	ਰੇ
	ਸੁਆ	ऽ	ਮੀऽ	ऽ	ਦੇऽ	ऽ	ਹਿ	ਸੁ	ਪ	ਹਿ	ਰ	ਣੁ	ਖਾऽ	ऽ	ਣੁ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	2				0				3				x			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

1	ਨੀਸਾ ਰੇਮ॑ ਪਨੀ ਧਪ	ਨੀਧ ਪਮ॑ ਮਰੇ ਮ॑ਪ	ਪਧ ਮ॑ਪ ਰੇਮ॑ ਪਧ	ਮ॑ਪ ਗਮ ਰੇਸਾ ਨ਼ੀਸਾ
2	ਨ਼ੀਸਾ ਰੇਮ॑ ਪਧ ਮ॑ਪ	ਨੀਨੀ ਧਪ ਮ॑ਪ ਧਪ	ਰੇਮ॑ ਪਧ ਮ॑ਪ ਧਪ	ਧਮ॑ ਪਗ ਮ਼ਰੇ ਸਾ
3	ਮ॑ਪ ਨੀਨੀ ਧਪ ਮ॑ਪ	ਧਪ ਮਗ ਮਰੇ ਸਾ'ਰੇ	ਨ਼ੀਸ਼ਾ ਰੇਮ॑ ਪ ਨ਼ੀਸਾ	ਰੇਮ॑ ਪ ਨ਼ੀਸ਼ਾ ਰੇਮ॑
4	ਮਮ ਰੇਸਾ ਨ਼ੀਸਾ ਰੇਮ॑	ਪਨੀ ਸਾਂ'ਰੇਂ ਨੀਸ਼ਾਂ ਰੇਂਰੇਂ	ਸਾਂ'ਨੀ ਧਪ ਨੀਨੀ ਧਪ	ਮ॑ਪ ਗਮ ਰੇਸਾ ਨ਼ੀਸਾ
	ਸਾਂ'ਨੀ ਧਪ ਨੀਨੀ ਧਪ	ਮ॑ਪ ਗਮ ਰੇਸਾ ਨ਼ੀਸਾ	ਸਾਂ'ਨੀ ਧਪ ਨੀਨੀ ਧਪ	ਮ॑ਮ ਗਮ ਰੇਸਾ ਨੀਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	2	0	3	X

ਰਾਗ ਸ੍ਰੀ ਕਲਿਆਣ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਕਲਿਆਣ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਮੱਧਮ ਸੁਰ ਤੀਬਰ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੰਧਾਰ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹਨ। ਜਾਤੀ ਔੜਵ-ਔੜਵ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਪੰਚਮ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ ਹੈ। "ਸਾ ਰੇ—ਸਾ, ਸਾ ਧ਼ ਸਾ ਰੇ ਸਾ, ਪ਼ ਧ਼ ਧ਼ ਪ਼, ਸਾ ਰੇ ਸਾ, ਪ ਪ ਰੇ ਸਾ," ਸੁਰ ਸੰਗਤੀ ਨਾਲ ਭੁਪਾਲ ਤੇ ਸ਼ੁੱਧ ਕਲਿਆਣ ਦੀ ਛਾਇਆ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ ਰੇ ਮ॑ ਪ, ਧ ਪ, ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ, ਧ ਪ, ਮ॑ ਪ, ਰੇ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਸਾ ਪ, ਮ॑ ਪ, ਧ ਮ॑ ਪ, ਰੇ ਪ ਰੇ, ਧ਼ ਰੇ ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਸਾ ਧ਼, ਸਾ ਧ਼ ਪ਼ ਮ॑ ਪ਼, ਧ਼ ਮ॑ ਪ਼ ਸਾ।
2. ਸਾ ਰੇ—ਸਾ, ਰੇ ਸਾ ਧ਼ ਪ਼, ਮ॑ ਪ਼ ਰੇ, ਧ਼ ਸਾ ਰੇ, ਮ॑ ਮ॑ ਰੇ, ਮ॑ ਪ ਰੇ, ਧ਼ ਸਾ, ਰੇ ਮ॑ ਪ ਰੇ—ਸਾ।
3. ਸਾ ਧ਼ ਰੇ ਸਾ, ਮ॑ ਰੇ, ਮ॑ ਮ॑ ਪ, ਮ॑ ਪ ਧ, ਪ ਰੇ ਮ॑ ਪ ਧ, ਮ॑ ਮ॑ ਪ ਰੇ ਸਾ।
4. ਸਾ ਧ਼ ਸਾ ਰੇ, ਮ॑ ਮ॑ ਪ, ਮ॑ ਰੇ ਮ॑ ਧ ਪ, ਰੇ ਮ॑ ਧ, ਪ, ਮ॑ ਪ, ਰੇ ਰੇ ਮ॑ ਧ ਪ, ਪ ਮ॑ ਰੇ, ਸਾ ਧ਼, ਸਾ ਰੇ ਮ॑ ਰ਼ੇ ਮ॑ ਪ ਥ, ਪ, ਸਾਂ ਧ, ਮ॑ ਧ ਪ, ਧ ਮ॑ ਪ—ਰੇ—ਸਾ।
5. ਪ, ਪ, ਮ॑ ਪ, ਧ, ਪ, ਸਾਂ, ਪ ਪ ਸਾਂ, ਰੇਂ—ਸਾਂ, ਰੇਂ ਮ॑ਂ ਰੇਂ, ਮ॑ਂ ਮ॑ਂ ਰੇਂ, ਸਾਂ ਰੇਂ ਮ॑ਂ ਪਂ ਰੇਂ, ਸਾਂ ਧ, ਮ॑ ਧ, ਪ, ਰੇ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਕਲਿਆਨ ਮਹਲਾ ੪ (ਪੰਨਾ 1320)

ਮੇਰੇ ਮਨ ਜਪੁ ਜਪਿ ਜਗੰਨਾਥੇ ॥
ਗੁਰ ਉਪਦੇਸਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਓ ਸਭਿ ਕਿਲਬਿਖ ਦੁਖ ਲਾਥੇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਰਸਨਾ ਏਕ ਜਸੁ ਗਾਇ ਨ ਸਾਕੈ ਬਹੁ ਕੀਜੈ ਬਹੁ ਰਸੁਨਥੇ ॥
ਬਾਰ ਬਾਰ ਖਿਨੁ ਪਲ ਸਭਿ ਗਾਵਹਿ ਗੁਨ ਕਹਿ ਨ ਸਕਹਿ ਪ੍ਰਭ ਤੁਮਨਥੇ ॥੧॥
ਹਮ ਬਹੁ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਗੀ ਪ੍ਰਭ ਸੁਆਮੀ ਹਮ ਲੋਚਹ ਪ੍ਰਭੁ ਦਿਖਨਥੇ ॥
ਤੁਮ ਬਡ ਦਾਤੇ ਜੀਅ ਜੀਅਨ ਕੇ ਤੁਮ ਜਾਨਹੁ ਹਮ ਬਿਰਥੇ ॥੨॥
ਕੋਈ ਮਾਰਗੁ ਪੰਥੁ ਬਤਾਵੈ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਕਹੁ ਤਿਨ ਕਉ ਕਿਆ ਦਿਨਥੇ ॥
ਸਭੁ ਤਨੁ ਮਨੁ ਅਰਪਉ ਅਰਪਿ ਅਰਾਪਉ ਕੋਈ ਮੇਲੈ ਪ੍ਰਭ ਮਿਲਥੇ ॥੩॥
ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਨ ਬਹੁਤ ਬਹੁਤ ਬਹੁ ਸੋਭਾ ਹਮ ਤੁਛ ਕਰਿ ਕਰਿ ਬਰਨਥੇ ॥
ਹਮਰੀ ਮਤਿ ਵਸਗਤਿ ਪ੍ਰਭ ਤੁਮਰੈ ਜਨ ਨਾਨਕ ਕੇ ਪ੍ਰਭ ਸਮਰਥੇ ॥੪॥

ਰਾਗ ਸ੍ਰੀ ਕਲਿਆਣ

ਚਾਰ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਸਰਗਮ	ਰੇਮੰ	ਪ	ਧ	ਪਮੰ	ਪ	ਧ	ਰੇ	ਮੰ	ਰੇ	ਪ	ਮੰ	ਪ
ਸ਼ਬਦ	ਕੋਈ	ਮਾ	ਰਗੁ	ਪੰਤ	ਥੁ	ਬ	ਤਾ	ਵੈ	ਤ	ਪ੍ਰਭ	ਕਾ	ਤ
	ਰੇ	ਸਾਧ਼	ਰੇ	ਮੰ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਰੇ	ਧ	ਰੇਮੰ	ਰੇ	ਸਾ
	ਕਹੁ	ਤਿਨ	ਕ	ਉ	ਤ	ਤ	ਕਿ	ਆ	ਤ	ਦਿਨ	ਥੇ	ਤ
	ਸਾ	ਧ਼	ਸਾ	ਧ਼ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	ਧ਼ਸਾ	ਰੇ	ਮੰ	ਰੇਮੰ	ਪਧ	ਪ
	ਸਭੁ	ਤਨੁ	ਮਨੁ	ਅਰ	ਪਉ	ਤ	ਅਰ	ਪਿ	ਅ	ਰਾਤ	ਪਤ	ਉ
	ਸਾਂਧ	ਸਾਂ	ਪ	ਮੰ	ਪ	ਪ	ਰੇ	ਧ	ਪ	ਪਰੇ	ਰੇ	ਸਾ
	ਕੋਤ	ਈ	ਮੇ	ਤ	ਲੈ	ਪ੍ਰ	ਭ	ਤ	ਮਿ	ਲਤ	ਥੇ	ਤ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਸਰਗਮ	ਪ	ਮੰ	ਪ	ਪ	ਧਰੇਂ	ਪਪ	ਸਾਂਧ	ਸਾਂ	ਧ	ਧਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
ਸ਼ਬਦ	ਹ	ऽ	ਰਿ	ਕੇ	ਗੁਨ	ਬਹੁਤ	ਬਹੁ	ਤ	ਬਹੁ	ਸੋਂऽ	ऽ	ਭਾ
	ਪ	ਧ	ਸਾਂ	ਧਸਾਂ	ਰੇਂ	ਰੇਂ	ਪੰਮੰ	ਪੰ	ਪੰ	ਰੇਂਮੰ	ਪਰੇਂ	ਸਾਂ
	ਹ	ਮ	ਤੁ	ਛऽ	ਕਰਿ	ਕ	ਰਿऽ	ऽ	ਬਰ	ਨऽ	ਥੇऽ	ऽ
	ਸਾਂਧ	ਸਾਂ	ਧ	ਰੇਂਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਪ	ਧ	ਸਾਂ	ਧ	ਮੰ	ਪ
	ਹऽ	ਮ	ਰੀ	ਮਤਿ	ਵ	ਸ	ਗਤਿ	ਪ੍ਰ	ਭ	ਤੁ	ਮ	ਰੈ
	ਰੇਮੰ	ਪਧ	ਸਾਂ	ਧਮੰ	ਧਪ	ਪ	ਰੇਮੰ	ਪਧ	ਮੰ	ਰੇਮੰ	ਪਰੇ	ਸਾ
	ਜਨ	ਨਾऽ	ऽ	ਨऽ	ਕऽ	ਕੇ	ਪ੍ਰऽ	ਭऽ	ਸਮ	ਰऽ	ऽऽ	ਥੇ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		0		2		0		3		4	

ਨੋਟ: ਬਾਕ਼ੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਰਾਗ ਸ੍ਰੀ ਕਲਿਆਣ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਰੇਮ॑	ਪਧ	ਪ	ਮ॑	ਪ	ਮ॑	ਧ	ਪ	ਰੇਮ॑	ਪਧ	ਮ॑	ਪ	ਰੇ	ਸਾ	ਧ਼	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਮੇਂ	ਰੇਂ	ਮ	ਨ	ਜ	ਪੁ	ਜ	ਪਿ	ਜਂ	ਂਂ	ਰੀ	ਂ	ਨਾ	ਂ	ਥੇ	ਂ
	ਧ	ਪ	ਮ॑	ਪ	ਸਾਂ	ਧ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਧ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਗੁ	ਰ	ਉ	ਪ	ਦੇ	ਸਿ	ਹ	ਰਿ	ਨਾ	ਂ	ਮੁ	ਧਿ	ਆ	ਂ	ਇਓ	ਂ
	ਰੇ	ਮ॑	ਪ	ਧ	ਮ॑	ਧ	ਪ	ਪ	ਸਾਂਧ	ਪਮ॑	ਰੇਮ॑	ਪਧ	ਸਾਂਧ	ਪਮ॑	ਰੇਸਾ	ਧ਼ਸਾ
	ਸ	ਭਿ	ਕਿ	ਲ	ਬਿ	ਖ	ਦੂ	ਖ	ਲਾਂ	ਂਂ	ਂਂ	ਂਂ	ਥੇਂ	ਂਂ	ਂਂ	ਂਂ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਪ	ਪ	ਮ॑	ਪ	ਰੇ	ਮ॑	ਪ	ਧ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਧ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਰ	ਸ	ਨਾ	ਂ	ਏ	ਕ	ਜ	ਸੁ	ਗਾ	ਂ	ਇ	ਨ	ਸਾ	ਂ	ਕੈ	ਂ
	ਰੇ	ਮ॑	ਪ	ਮ॑	ਪ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾਂਧ	ਪਮ॑	ਰੇਮ॑	ਪਧ	ਸਾਂਧ	ਪਮ॑	ਰੇਸਾ	ਧ਼ਸਾ
	ਬ	ਹੁ	ਕੀ	ਜੈ	ਬ	ਹੁ	ਰ	ਂ	ਸੁਨ	ਂਂ	ਂਂ	ਂਂ	ਂਂ	ਂਂ	ਂਂ	ਥੇਂ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

1	ਸਾਰੇ	ਰੇਸਾ	ਧ਼ਸਾ	ਰੇਸਾ	ਸਾਰੇ	ਰੇਮ॑	ਪਧ	ਮ॑ਪ	ਸਾਂਧ	ਧਪ	ਪਮ॑	ਧਪ	ਪਮ॑	ਪਰੇ	ਰੇਰੇ	ਰੇਸਾ
2	ਧ਼ਸਾ	ਰੇਸਾ	ਰੇਸਾ	ਧ਼ਸਾ	ਰੇਮ॑	ਪਧ	ਮ॑ਧ	ਪਧ	ਧਸਾਂ	ਧਪ	ਮ॑ਪ	ਧਪ	ਰੇਮ॑	ਪਮ॑	ਰੇਮ॑	ਰੇਸਾ
3	ਸਾਰੇ	ਰੇਸਾ	ਰੇਮ॑	ਮ॑ਰੇ	ਮ॑ਧ	ਪਮ॑	ਪਧ	ਧਪ	ਸਾਰੇ	ਮ॑ਪ	ਰੇਮ॑	ਪਧ	ਮ॑ਪ	ਧਸਾਂ	ਪਧ	ਸਾਰੇ
	ਰੇਂਸਾਂ	ਸਾਂਧ	ਧਪ	ਪਮ॑	ਮ॑ਰੇ	ਰੇਸਾ	ਸਾਂਧ	ਧਪ	ਪਮ॑	ਮ॑ਰੇ	ਰੇਸਾ	ਸਾਂਧ	ਧਪ	ਪਮ॑	ਮ॑ਰੇ	ਰੇਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਰਾਗ ਸ਼ੁਭ ਕਲਿਆਣ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਕਲਿਆਣ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸੁਰ ਕੋਮਲ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਮੱਧਮ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹੈ। ਜਾਤੀ ਛਾੜਵ-ਛਾੜਵ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਪੰਚਮ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਕਲਿਆਣ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ ਰੇ ਗ ਪ ਧ ਨ਼ੀ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਨ਼ੀ ਧ ਪ ਗ ਰੇ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਧ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਨ਼ੀ ਧ ਪ ਧ, ਗ, ਪ ਰੇ, ਗ ਰੇ, ਨ਼ੀ ਧ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਨ਼ੀ ਰੇ — — ਸਾ, ਧ਼ ਨ਼ੀ ਰੇ — ਗ ਰੇ ਸਾ, ਧ਼ ਸਾ ਰੇ ਗ, ਰੇ ਗ ਪ ਰੇ, ਗ ਰੇ, ਸਾ ਧ਼ ਰੇ — — ਸਾ।
2. ਧ਼ ਨ਼ੀ ਸਾ ਰੇ, ਗ ਪ ਗ, ਨ਼ੀ ਧ ਪ ਗ ਪ, ਸਾਂ ਨ਼ੀ ਧ ਪ ਗ ਪ ਗ ਰੇ, ਪ ਰੇ, ਗ ਰੇ, ਨ਼ੀ ਰੇ ਸਾ।
3. ਪ ਗ, ਪ ਧ ਨ਼ੀ ਪ ਧ ਨ਼ੀ ਸਾਂ, ਧ ਨ਼ੀ ਸਾਂ ਰੇਂ, ਗਂ ਰੇਂ ਸਾਂ ਰੇਂ ਨ਼ੀ, ਧ ਨ਼ੀ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਸਾਂ ਨ਼ੀ ਧ ਪ, ਧ ਨ਼ੀ ਪ ਧ ਗ ਪ, ਸਾਂ ਨ਼ੀ ਧ ਪ, ਗ ਰੇ, ਸਾ ਰੇ ਗ ਪ, ਧ ਪ ਗ ਰੇ, ਪ ਰੇ, ਗ ਰੇ ਗ ਰੇ ਸਾ ਨ਼ੀ ਧ਼ ਸਾ।
4. ਸਾ, ਰੇ ਸਾ, ਗ ਰੇ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਧ਼ ਪ਼, ਪ਼ ਧ਼ ਨ਼ੀ ਧ਼ ਸਾ, ਸਾ ਗ ਪ ਰੇ ਸਾ, ਸਾ ਰੇ ਗ ਪ, ਧ ਪ ਗ, ਪ ਧ ਗ ਪ, ਧ ਪ ਗ, ਪ ਧ ਗ, ਪ ਰੇ, ਸਾ ਰੇ ਸਾ।
5. ਸਾ ਰੇ ਗ ਪ, ਧ ਨ਼ੀ ਸਾਂ ਨ਼ੀ ਸਾਂ, ਨ਼ੀ ਧ ਸਾਂ, ਸਾਂ ਰੇਂ ਗਂ ਰੇਂ ਸਾਂ, ਨ਼ੀ ਧ ਸਾਂ, ਸਾਂ ਨ਼ੀ ਧ ਪ, ਗ ਪ, ਧ ਨ਼ੀ ਧ ਪ, ਪ ਧ ਪ ਗ, ਗ ਪ ਧ ਨ਼ੀ, ਸਾਂ ਨ਼ੀ ਧ ਸਾਂ, ਰੇਂ ਸਾਂ, ਗਂ ਰੇਂ ਸਾਂ ਸਾਂ ਨ਼ੀ ਧ ਪ, ਧ ਨ਼ੀ ਧ ਪ, ਪ ਧ ਪ ਗ, ਪ ਧ, ਨ਼ੀ ਧ ਪ, ਪ ਧ ਗ ਪ ਰੇ, ਗ ਰੇ ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਕਲਿਆਨ ਮਹਲਾ ੪ (ਪੰਨਾ 1325)

ਰਾਮਾ ਰਮ ਰਾਮੋ ਪੂਜ ਕਰੀਜੈ ॥
ਮਨੁ ਤਨੁ ਅਰਪਿ ਧਰਉ ਸਭੁ ਆਗੈ ਰਸੁ ਗੁਰਮਤਿ ਗਿਆਨੁ ਦ੍ਰਿੜੀਜੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਬ੍ਰਹਮ ਨਾਮ ਗੁਣ ਸਾਖ ਤਰੋਵਰ ਨਿਤ ਚੁਨਿ ਚੁਨਿ ਪੂਜ ਕਰੀਜੈ ॥
ਆਤਮ ਦੇਉ ਦੇਉ ਹੈ ਆਤਮੁ ਰਸਿ ਲਾਗੈ ਪੂਜ ਕਰੀਜੈ ॥੧॥
ਬਿਬੇਕ ਬੁਧਿ ਸਭ ਜਗ ਮਹਿ ਨਿਰਮਲ ਬਿਚਰਿ ਬਿਚਰਿ ਰਸੁ ਪੀਜੈ ॥
ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਪਦਾਰਥੁ ਪਾਇਆ ਸਤਿਗੁਰ ਕਉ ਇਹੁ ਮਨੁ ਦੀਜੈ ॥੨॥
ਨਿਰਮੋਲਕੁ ਅਤਿ ਹੀਰੋ ਨੀਕੋ ਹੀਰੈ ਹੀਰੁ ਬਿਧੀਜੈ ॥
ਮਨੁ ਮੋਤੀ ਸਾਲੁ ਹੈ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਜਿਤੁ ਹੀਰਾ ਪਰਖਿ ਲਈਜੈ ॥੩॥
ਸੰਗਤਿ ਸੰਤ ਸੰਗਿ ਲਗਿ ਊਚੇ ਜਿਉ ਪੀਪ ਪਲਾਸ ਖਾਇ ਲੀਜੈ ॥
ਸਭ ਨਰ ਮਹਿ ਪ੍ਰਾਨੀ ਊਤਮੁ ਹੋਵੈ ਰਾਮ ਨਾਮੈ ਬਾਸੁ ਬਸੀਜੈ ॥੪॥
ਨਿਰਮਲ ਨਿਰਮਲ ਕਰਮ ਬਹੁ ਕੀਨੇ ਨਿਤ ਸਾਖਾ ਹਰੀ ਜੜੀਜੈ ॥
ਧਰਮੁ ਫੁਲੁ ਫਲੁ ਗੁਰਿ ਗਿਆਨੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ ਬਹਕਾਰ ਬਾਸੁ ਜਗਿ ਦੀਜੈ ॥੫॥
ਏਕ ਜੋਤਿ ਏਕੋ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਸਭ ਬ੍ਰਹਮ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਇਕੁ ਕੀਜੈ ॥
ਆਤਮ ਰਾਮੁ ਸਭ ਏਕੈ ਹੈ ਪਸਰੇ ਸਭ ਚਰਨ ਤਲੇ ਸਿਰੁ ਦੀਜੈ ॥੬॥
ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਨਕਟੇ ਨਰ ਦੇਖਹੁ ਤਿਨ ਘਸਿ ਘਸਿ ਨਾਕ ਵਢੀਜੈ ॥
ਸਾਕਤ ਨਰ ਅਹੰਕਾਰੀ ਕਹੀਅਹਿ ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਧ੍ਰਿਗੁ ਜੀਵੀਜੈ ॥੭॥
ਜਬ ਲਗੁ ਸਾਸੁ ਸਾਸੁ ਮਨ ਅੰਤਰਿ ਤਤੁ ਬੇਗਲ ਸਰਨਿ ਪਰੀਜੈ ॥
ਨਾਨਕ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਧਾਰਹੁ ਮੈ ਸਾਧੂ ਚਰਨ ਪਖੀਜੈ ॥੮॥

ਰਾਗ ਸ਼ੁਭ ਕਲਿਆਣ

ਚਾਰ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਸਰਗਮ	ਪ	ਧ	ਪ	ਗ	ਗ	ਪ	ਪ	ਰੇ	ਰੇ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਧ
ਸ਼ਬਦ	ਨਿਰ	ਮ	ਲ	ਨਿਰ	ਮ	ਲ	ਕ	ਰਮ	ਬਹੁ	ਕੀ	ऽ	ਨੇ
	ਸਾ	—	ਸਾ	ਪ	ਗ	ਗ	ਪ	ਗ	ਪ	ਧਪ	ਰੇ	ਸਾ
	ਨਿ	ऽ	ਤ	ਸਾ	ऽ	ਖਾ	ਹ	ਰੀ	ਜ	ੜੀऽ	ऽ	ਜੈ
	ਪ	ਗ	ਪ	ਧ	ਨੀ	ਧ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਧ	ਨੀ	ਧ	ਪ
	ਧ	ਰ	ਮੁ	ਫੁਲੁ	ਫ	ऽ	ਲੁ	ਗੁਰਿ	ਗਿਆ	ਨੁਦ੍ਰਿ	ੜਾ	ਇਆ
	ਗਪ	ਧ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਪ	ਪ	ਗਪ	ਧਪ	ਗ	ਰੇ	ਨ਼ੀ	ਸਾ
	ਬਹ	ਕਾ	ਰ	ਬਾ	ऽ	ਸੁ	ਜऽ	ਗਿऽ	ऽ	ਦੀ	ऽ	ਜੈ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	X		0		2		0		3		4	

ਅੰਤਰਾ

ਮਾਤਰੇ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ਸਰਗਮ	ਪ	—	ਧ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਧ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਸਾਂ
ਸ਼ਬਦ	ਏ	ऽ	ਕ	ਜੋਂऽ	ਤਿ	ਏ	ਕੋਂऽ	ਮ	ਨਿ	ਵ	ਸਿऽ	ਆ
	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਗਂ	ਗਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਪ
	ਸ	ਭ	ਬ੍ਰਹ	ਮ	ਦ੍ਰਿਸ	ਟਿ	ਇ	ऽ	ਕੁ	ਕੀ	ऽ	ਜੈ
	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਨ਼ੀਧ	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਨ਼ੀਧ	ਪ	ਗਪ	ਧਨ਼ੀ	ਧਪ	ਗਪ	ਗਰੇ	ਸਾ
	ਆऽ	ਤऽ	ਮऽ	ਰਾऽ	ਮੁऽ	ਸਭ	ਏऽ	ਕੈऽ	ਹੈऽ	ਪऽ	ਸऽ	ਰੇ
	ਗ	ਪ	ਪ	ਪਧ	ਨ਼ੀਧ	ਸਾਂ	ਪਧ	ਧਪ	ਧਗ	ਪਰੇ	ਗਰੇ	ਸਾ
	ਸ	ऽ	ਭ	ਚਰ	ਨऽ	ਤ	ਲੇऽ	ਸਿऽ	ਰੁऽ	ਦੀऽ	ऽऽ	ਜ਼ੈ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	x		0		2		0		3		4	

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਰਾਗ ਸ਼ੁਭ ਕਲਿਆਣ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਗ	ਪ	ਧ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਧ	ਪ	ਪ	ਪ	ਰੇ	ਗ	ਰੇ	ਨ਼ੀ	ਰੇ	ਸਾ	—
ਸ਼ਬਦ	ਰਾ	ਮਾ	ਰ	ਮ	ਰਾ	ऽ	ਮੋ	ऽ	ਪੂ	ऽ	ਜ	ਕ	ਰੀ	ऽ	ਜੈ	ऽ
	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਪ	ਧ	ਪ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਰੇ	ਗ	ਸਾ	ਰੇ	ਨ਼ੀ	ਰੇ	ਸਾ
	ਮ	ਨੁ	ਤ	ਨੁ	ਅ	ਰ	ਪਿ	ਧ	ਰਉ	ऽ	ਸ	ਭੁ	ਆ	ऽ	ਗੈ	ऽ
	ਗ	ਪ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਧ	ਸਾਂ	ਸਾਂਰੇਂ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਧਨ਼ੀ	ਧਪ	ਗਪ	ਧਪ	ਗਰੇ	ਸਾ
	ਰ	ਸੁ	ਗੁ	ਰ	ਮ	ਤਿ	ਗਿਆ	ਨੁ	ਦ੍ਰਿੜੀ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਜੈऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਗ	ਪ	ਧ	—	ਨ਼ੀ	ਧ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਧ	ਪ	ਸਾਂ	ਨ਼ੀ	ਰੇਂ	ਸਾਂ
	ਬ੍ਰਹ	ਮ	ਨਾ	ऽ	ऽ	ਮ	ਗੁ	ਣ	ਸਾ	ऽ	ਖ	ਤ	ਰੋ	ऽ	ਵ	ਰ
	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਗਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਨ਼ੀ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂਰੇਂ	ਸਾਂਨੀ	ਧਨ਼ੀ	ਧਪ	ਗਪ	ਧਪ	ਗਰੇ	ਸਾ
	ਨਿ	ਤ	ਚੁ	ऽ	ਨਿ	ਚੁ	ऽ	ਨਿ	ਪੂऽ	ऽऽ	ਜऽ	ਕऽ	ਰੀऽ	ऽऽ	ਜੈऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
1	ਸਾਰੇ	ਰੇਗ	ਸਾਰੇ	ਰੇਸਾ	ਗਪ	ਪਗ	ਰੇਗ	ਗਰੇ	ਪਗ	ਧਪ	ਨ਼ੀਧ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਧਨ਼ੀ	ਧਪ	ਗਪ	ਪਗ
	ਰੇਗ	ਗਰੇ	ਸਾਰੇ	ਰੇਸਾ	ਧ਼ਸਾ	ਸਾਸਾ	ਰੇਗ	ਗਰੇ	ਸਾਰੇ	ਰੇਸਾ	ਧ਼ਸਾ	ਸਾਸਾ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਧਪ	ਗਰੇ	ਸਾ
2	ਸਾਰੇ	ਗਰੇ	ਗਪ	ਗਪ	ਧਪ	ਧਨ਼ੀ	ਧਨ਼ੀ	ਸਾਂਸਾਂ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਧਨ਼ੀ	ਧਪ	ਧਪ	ਗਪ	ਗਰੇ	ਗਪ	ਰੇਸਾ
3	ਸਾਰੇ	ਗਪ	ਨ਼ੀਧ	ਪਗ	ਰੇਗ	ਪਧ	ਨ਼ੀਧ	ਪਧ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਧਪ	ਨ਼ੀਧ	ਰੇਂਸਾਂ	ਧਨ਼ੀ	ਪਧ	ਰੇਗ	ਰੇਸਾ
4	ਸਾਰੇ	ਗਪ	ਗਰੇ	ਗਪ	ਧਨ਼ੀ	ਧਪ	ਪਧ	ਨ਼ੀਸਾਂ	ਨ਼ੀਧ	ਧਸਾਂ	ਰੇਂਗਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਧਨ਼ੀ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਧਪ	ਪਧ
	ਨ਼ੀਧ	ਪਪ	ਗਰੇ	ਗਪ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਧ	ਪਪ	ਗਰੇ	ਗਪ	ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਧ	ਪਪ	ਗਪ	ਗਰੇ	ਗਪ	ਰੇਸਾ
5	ਸਾਰੇ	ਰੇਰੇ	ਗਗ	ਗਪ	ਪਪ	ਪਧ	ਧਨ਼ੀ	ਨ਼ੀਨ਼ੀ	ਸਾਂਸਾਂ	ਸਾਂਨ਼ੀ	ਧਨ਼ੀ	ਧਪ	ਗਪ	ਗਰੇ	ਗਪ	ਰੇਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਰਾਗ ਲਛਮੀ ਕਲਿਆਣ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਕਲਿਆਣ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਮੱਧਮ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਤੀਬਰ ਮੱਧਮ ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਸਰਲ ਰੂਪ ਨਾਲ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ "ਰੇ ਮੰ ਪ" ਅਤੇ ਦੋਨੋਂ ਮੱਧਮ ਇਕ ਖ਼ਾਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ "ਰੇ ਗ ਮ ਰੇ, ਗ ਮ ਰੇ, ਮੰ ਮ ਗ ਮ ਰੇ" ਆਦਿਕ। ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸੁਰ ਦੁਰਬਲ ਹੈ। ਜਾਤੀ ਵਕਰ ਸੰਪੂਰਨ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਰਿਸ਼ਭ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਪੰਚਮ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ "ਸਾ ਪ," ਦੀ ਸੰਗਤੀ ਨਾਲ ਕਾਮੋਦ ਦੀ ਛਾਇਆ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ, ਰੇ ਗ ਮ ਰੇ, ਮੰ ਪ, ਧ, ਨੀ, ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਧ ਪ, ਮੰ, ਪ, ਗ ਮ ਰੇ, ਸਾ।
ਪਕੜ—ਰੇ ਗ ਮ ਰੇ, ਮੰ ਪ, ਨੀ ਧ ਪ, ਮੰ ਮ, ਗ ਮ ਰੇ, ਸਾ, ਧ਼ ਪ਼ ਨ਼ੀ ਨ਼ੀ ਧ਼, ਸਾ ਨ਼ੀ ਰੇਸਾ, ਰੇ, ਗ ਮ ਰੇ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਸਾ — ਰੇ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਰੇ — — ਸਾ, ਗਰੇ ਗਰੇ, ਰੇਸਾਰੇ — ਰੇ ਗ ਮ ਰੇ ਸਾ। ਨ਼ੀ ਰੇਸਾ, ਧ਼ ਪ਼ ਨ਼ੀ, ਨ਼ੀ ਧ਼, ਸਾ ਨ਼ੀ ਰੇ ਸਾ।
2. ਸਾ, ਰੇ ਗ ਮ ਰੇ, ਨ਼ੀ ਸਾ, ਰੇ ਸਾ, ਰੇ ਗ ਮ ਰੇ, ਗ ਮ ਰੇ, ਰੇਗ ਮ ਰੇ, ਸਾ, ਰੇਸਾ ਧ਼ਪ਼, ਨੀ — ਧ਼ ਪ, ਨ਼ੀ ਧ਼, ਸਾ ਨ਼ੀ ਰੇ — — ਸਾ, ਧ਼ਪ਼, ਨ਼ੀ, ਨ਼ੀਧ਼ ਸਾ ਨ਼ੀ, ਰੇ — ਸਾ।
3. ਸਾ, ਰੇ ਗ ਮ ਰੇ, ਮੰ, ਮੰ ਪ, ਗ ਮ ਰੇ, ਰੇ ਮੰ ਪ ਮੰ ਮਗ ਮ ਰੇ, ਮੰਪ, ਮੰਪ ਮੰਮ ਗ ਮ ਰੇ, ਮੰ ਪ ਗ ਮ ਰੇ, ਪਮੰ ਪ, ਰੇਮੰ ਪ ਧ ਮੰਪ ਗ ਮ ਰੇ, ਰੇ ਗ ਮ ਰੇ, ਮੰਪ, ਧਪ, ਮੰਪ, ਗਮਰੇ, ਪਮੰ ਮਗ, ਮਰੇ, ਗਮਰੇ — — ਸਾ।
4. ਰੇਮੰ ਪਧ ਨੀ, ਨੀ ਨੀ ਧਪ ਨੀ, ਨੀਧ ਪਮੰ ਮਗ ਮਰੇ, ਮੰਪ ਨੀ, ਨੀ ਧਪ, ਧ ਨੀ — — ਸਾਂ, ਰੇਂ — — ਸਾਂ, ਰੇਂਗਂ ਮੰ ਰੇਂ, ਮੰ ਪਂ, ਗਂ ਮੰ ਰੇਂਸਾਂ, ਰੇਂਸਾਂ ਧਪ, ਮੰਪ ਧਨੀ ਧਪ, ਸਾਂ ਧ ਪ, ਮੰ ਮ, ਗ, ਮ ਰੇ, ਮੰ ਪ ਨੀ ਧ ਪ, ਮੰ, ਮਗ, ਗਮ ਰੇ, — — ਸਾ, ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਕਲਿਆਨ ਮਹਲਾ ੪ (ਪੰਨਾ 1321)

ਪ੍ਰਭ ਕੀਜੈ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਾਨ ਹਮ ਹਰਿ ਗੁਨ ਗਾਵਹਗੇ ॥
ਹਉ ਤੁਮਰੀ ਕਰਉ ਨਿਤ ਆਸ ਪ੍ਰਭ ਮੋਹਿ ਕਬ ਗਲਿ ਲਾਵਹਿਗੇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਹਮ ਬਾਰਿਕ ਮੁਗਧ ਇਆਨ ਪਿਤਾ ਸਮਝਾਵਹਿਗੇ ॥
ਸੁਤੁ ਖਿਨੁ ਖਿਨੁ ਭੂਲਿ ਬਿਗਾਰਿ ਜਗਤ ਪਿਤ ਭਾਵਹਿਗੇ ॥੧॥
ਜੋ ਹਰਿ ਸੁਆਮੀ ਤੁਮ ਦੇਹੁ ਸੋਈ ਹਮ ਪਾਵਹਗੇ ॥
ਮੋਹਿ ਦੂਜੀ ਨਾਹੀ ਠਉਰ ਜਿਸੁ ਪਹਿ ਹਮ ਜਾਵਹਗੇ ॥੨॥
ਜੋ ਹਰਿ ਭਾਵਹਿ ਭਗਤ ਤਿਨਾ ਹਰਿ ਭਾਵਹਿਗੇ ॥
ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਮਿਲਾਇ ਜੋਤਿ ਰਲਿ ਜਾਵਹਗੇ ॥੩॥
ਹਰਿ ਆਪੇ ਹੋਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਆਪਿ ਲਿਵ ਲਾਵਹਿਗੇ ॥
ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਸਰਨਿ ਦੁਆਰਿ ਹਰਿ ਲਾਜ ਰਖਾਵਹਿਗੇ ॥੪॥

ਰਾਗ ਲਛਮੀ ਕਲਿਆਣ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਰੇ	ਗ	ਰੇਗ	ਮ਼ਗ	ਰੇ	ਸਾ	ਧ਼	ਧ਼	ਨ਼ੀ	ਨ਼ੀ	ਧ਼	ਨ਼ੀ	ਰੇ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਪ੍ਰ	ਭ	ਕੀऽ	ऽऽ	ਜੈ	ऽ	ਕ੍ਰਿ	ऽ	ਪਾ	ऽ	ऽ	ਨਿ	ਧਾ	ऽ	ਨ	ऽ
	ਮ॑	ਮ॑	ਪ	ਧ	ਪ	ਪ	ਮ॑	ਮ	ਗ	ਗ	ਮ	ਗ	ਮ	ਮ	ਗਰੇ	ਸਾ
	ਹ	ਮ	ਹ	ਰਿ	ਗੁ	ਨ	ਗਾ	ऽ	ਵ	ਹ	ऽ	ऽ	ਗੇ	ऽ	ऽऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਪ	ਪ	ਧ	ਪ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਰੇਂ	ਸਾਂ
	ਹੰ	ਉ	ਤੁ	ਮ	ਰੀ	ऽ	ਕऽ	ऽ	ਰ	ਉ	ਨਿ	ਤ	ਆ	ऽ	ਸ	ऽ
	ਰੇਂ	ਗਂ	ਮਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਧ	ਪ	ਧਪ	ਮ॑ਪ	ਮ॑ਪ	ਧਪ	ਗਮ	ਪਮ	ਗਮ	ਰੇਸਾ
	ਪ੍ਰ	ਭ	ਮੋ	ਹਿ	ਕ	ਬ	ਗ	ਲਿ	ਲਾऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਵਹਿ	ऽऽ	ਗੇऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
1	ਸਾਰੇ	ਗਮ	ਰੇਮੇ	ਮੇਪ	ਗਮ	ਰੇਮੇ	ਪਮੇ	ਮਗ	ਮਰੇ	ਮੇਪ	ਮਮੇ	ਗਮ	ਰੇਗ	ਮਰੇ	ਸਾਰੇ	ਸਾ
2	ਸਾਰੇ	ਮੇਪੰ	ਧਨੀ	ਧਪ	ਨੀਨੀ	ਧਪ	ਮੇਮ	ਗਮ	ਰੇਮੇ	ਪਨੀ	ਧਪ	ਧਨੀ	ਸਾਂਨੀ	ਰੇਂਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਧਪ
	ਮੇਪ	ਧਨੀ	ਧ਼ਪ	ਸਾਂਧ	ਪਮੇ	ਪਰੇ	ਮੇਪ	ਧਮੇ	ਪਮੇ	ਮਗ	ਮਰੇ	ਧਮੇ	ਪਮੇ	ਮਗ	ਮਰੇ	ਸਾ
3	ਸਾਰੇ	ਸਾਨ਼ੀ	ਰੇਸਾ	ਰੇਸਾ	ਰੇਗ	ਮਰੇ	ਸਾਨ਼ੀ	ਰੇਸਾ	ਗਮ	ਰੇਗ	ਮਰੇ	ਮਰੇ	ਸਾਧ਼	ਧਨ਼ੀ	ਧ਼ਪ਼	ਨ਼ੀਧ਼
	ਸਾਨ਼ੀ	ਰੇਸਾ	ਰੇਗ	ਮਰੇ	ਗਮ	ਰਮੇ	ਪਧ	ਮੇਪ	ਰੇਮੇ	ਪਮੇ	ਮਗ	ਮਰੇ	ਮੇਪ	ਮੇਮ	ਗਮ	ਰੇਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				x				2			

ਰਾਗ ਹੇਮ ਕਲਿਆਣ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਬਿਲਾਵਲ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਪੰਚਮ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ ਹੈ ਪਰ ਕਈ ਵਿਦਵਾਨ ਵਾਦੀ ਸ਼ੜਜ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਪੰਚਮ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਆਰੋਹ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਭ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸੁਰ ਵਰਜਿਤ ਹਨ ਅਤੇ ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਨਿਸ਼ਾਦ ਵਰਜਿਤ ਹੈ। ਜਾਤੀ ਔੜਵ-ਛਾੜਵ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਸ਼ੁੱਧ-ਕਲਿਆਣ, ਕਾਮੋਦ, ਮਲੂਹਾ ਆਦਿਕ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਛਾਇਆ ਇਸ ਵਿਚ ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਪੁਰਾਤਨ ਰਾਗ ਹੈ। ਕਮੋਦ ਦਾ ਉਠਾਵ "ਮ ਰੇ ਪ," ਸੁਰਾਂ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਹੇਮ-ਕਲਿਆਣ ਦਾ ਉਠਾਵ "ਸਾ, ਮ ਗ ਪ," ਜਾਂ "ਸਾ, ਗ ਮ ਪ," ਸੁਰਾਂ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਕਾਮੋਦ ਦਾ ਤੀਬਰ ਮੱਧਮ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੰਦਰ ਸਪਤਕ ਵਿਚ ਵਿਸਥਾਰ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਗੰਭੀਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਗ ਮਲੂਹਾ ਦੀ ਛਾਇਆ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ "ਪ਼ ਧ਼ ਪ਼, ਸਾ, ਗ ਮ ਪ, ਗ ਮ ਰੇ ਸਾ," ਪਰ ਮੱਧਮ 'ਤੇ ਨਿਆਸ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਅਤੇ "ਮ ਰੇ, ਮ ਨ਼ੀ ਸਾ," ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸ਼ਿਆਮ ਦਾ ਅੰਗ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਮਲੂਹਾ ਵਿਚ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸੁਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਵਿਚ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ਜਾਂ ਘੱਟ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। "ਪ਼ ਧ਼ ਪ਼ ਸਾ," ਸੁਰਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ੁਧ-ਕਲਿਆਣ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਵਿਚ "ਪ ਰੇ," ਜਾਂ "ਪ ਗ" ਦੀ ਮੀਂਡ ਅਤੇ "ਸਾ ਰੇ ਗ ਮ" ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਠਾਵ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ "ਸਾ ਮ ਗ ਪ, ਗ ਪ ਪ ਗ, ਮ ਰੇ ਸਾ," ਇਹ ਸੁਰ ਹੇਮ ਨੂੰ ਸ਼ੁਧ-ਕਲਿਆਣ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਪਹਿਰ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ ਮ, ਗ ਪ, ਧ ਪ, ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਧ ਪ, ਗ ਮ ਧ ਪ, ਗ ਮ ਪ ਗ, ਮ ਰੇ ਸਾ, ਪ਼ ਪ਼ ਪ਼, ਸਾ।
ਪਕੜ—ਪ਼, ਧ਼ ਪ਼, ਸਾ ਰੇ ਸਾ, ਸਾ ਮ ਗ ਪ, ਧ ਪ, ਗ ਮ ਰੇ ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਰੇ ਸਾ, ਪ਼ ਧ਼ ਪ਼ ਸਾ, ਸਾ ਰੇ ਸਾ, ਗ-ਰੇ ਸਾ, ਗ ਮ ਪ, ਗ ਮ ਰੇ ਸਾ।
2. ਸਾ ਪ਼, ਧ਼ ਪ਼, ਧ਼ ਧ਼ ਪ਼, ਸਾ, ਪ ਗ ਮ ਰੇ-ਸਾ, ਸਾ ਰੇ-ਸਾ, ਗ ਮ ਪ, ਧ ਪ, ਸਾਂ, ਧ ਪ, ਗ ਮ ਪ, ਗ ਮ ਰੇ ਸਾ, ਧ਼ ਧ਼ ਪ਼, ਧ਼ ਪ਼, ਸ਼ਾ ਰੇ ਸਾ, ਪ ਗ, ਮ-ਰੇ ਸਾ।
3. ਸਾ ਸਾ ਰੇ ਸਾ, ਰੇ-ਰੇ, ਪ ਧ਼ ਪ, ਮ ਗ ਮ ਰੇ, ਸਾ, ਗ ਮ ਪ, ਗ ਮ ਸਾ, ਰੇ ਸਾ ਮ ਗ ਪ, ਪ ਧ ਪ, ਪ ਪ ਸਾਂ, ਰੇਂ-ਰੇਂ ਸਾਂ, ਧ ਪ, ਗ ਮ ਪ, ਗ ਮ ਰੇ ਸਾ।
4. ਸਾ ਗ ਪ, ਧ ਪ, ਗ ਮ ਪ ਗ, ਰੇ-ਸਾ, ਸਾ ਮ, ਗ ਪ ਧ ਪ, ਪ ਧ, ਧ ਪ, ਸਾਂ, ਧ ਪ, ਗ ਮ ਪ, ਗ ਮ ਰੇ, ਧ਼ ਧ਼ ਪ਼, ਧ਼ ਪ਼ ਪ਼, ਸਾ, ਗ ਮ, ਧ ਪ, ਗ ਪ, ਗ ਪ, ਸਾ-ਰੇ-ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਰਾਗੁ ਕਲਿਆਨ ਮਹਲਾ ੪ (ਪੰਨਾ 1319)

ਰਾਮਾ ਰਮ ਰਾਮੈ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਇਆ ॥
ਹਮ ਬਾਰਿਕ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰੇ ਤੁਮਰੇ ਤੂ ਬਡ ਪੁਰਖੁ ਪਿਤਾ ਮੇਰਾ ਮਾਇਆ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਅਸੰਖ ਅਗਮ ਹਹਿ ਅਗਮ ਅਗਮ ਹਰਿ ਰਾਇਆ ॥
ਗੁਣੀ ਗਿਆਨੀ ਸੁਰਤਿ ਬਹੁ ਕੀਨੀ ਇਕੁ ਤਿਲੁ ਨਹੀ ਕੀਮਤਿ ਪਾਇਆ ॥੧॥
ਗੋਬਿਦ ਗੁਣ ਗੋਬਿਦ ਸਦ ਗਾਵਹਿ ਗੁਣ ਗੋਬਿਦ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਇਆ ॥
ਤੂ ਅਮਿਤਿ ਅਤੋਲੁ ਅਪਰੰਪਰ ਸੁਆਮੀ ਬਹੁ ਜਪੀਐ ਥਾਹ ਨ ਪਾਇਆ ॥੨॥
ਉਸਤਤਿ ਕਰਹਿ ਤੁਮਰੀ ਜਨ ਮਾਧੌ ਗੁਨ ਗਾਵਹਿ ਹਰਿ ਰਾਇਆ ॥
ਤੁਮ੍ ਜਲ ਨਿਧਿ ਹਮ ਮੀਨੇ ਤੁਮਰੇ ਤੇਰਾ ਅੰਤੁ ਨ ਕਤਹੂ ਪਾਇਆ ॥੩॥
ਜਨ ਕਉ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਮਧਸੂਦਨ ਹਰਿ ਦੇਵਹੁ ਨਾਮੁ ਜਪਾਇਆ ॥
ਮੈ ਮੂਰਖ ਅੰਧੁਲੇ ਨਾਮੁ ਟੇਕ ਹੈ ਜਨ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਇਆ ॥੪॥

ਰਾਗ ਹੇਮ ਕਲਿਆਣ

ਇਕ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਸਾ	ਧ੍ਪ੍	ਪ੍ਧ੍	ਧ੍ਧ੍	ਸਾ	ਰੇ	ਸਾ	ਨ਼ੀਸਾ	ਸਾਰੇ	ਸਾ	ਸਾਗ	ਰੇਗਮ
ਸ਼ਬਦ	ਰਾ	ਮਾऽ	ऽऽ	ਰਮ	ਰਾ	ऽ	ਮੈ	ऽऽ	ਅੰऽ	ਤੁਨ	ਪਾऽ	ਇਆऽ
	ਗ	ਮਗਮਰੇ	ਸਾਰੇ	ਸਾ	ਸਾਗ	ਮਗਮ	ਗ	ਗਮਪ	ਮ	ਪਗ	ਗਮਰੇ	ਸਾ
	ਰਾ	ਮਾऽऽऽ	ऽऽ	ਰਮ	ਰਾऽ	ऽऽऽ	ਮੈ	ऽऽऽ	ਅੰ	ਤੁਨ	ਪਾऽऽऽ	ਇਆ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	3		4		x		0		2		0	

ਅੰਤਰਾ

	ਸਾ	ਮਗ	ਮ	ਗਮ	ਪ	ਪ	ਮਪ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਧਸਾਂ	ਪਪ	ਧਪ
	ਹ	ਮऽ	ਬਾ	ਰਿਕ	ਪ੍ਰਤਿ	ਪਾ	ऽऽ	ਰੇ	ਤੁ	ਮऽ	ਰੇऽ	ऽऽ
	ਧ	ਮਗ	ਗਮ	ਗਮਪ	ਸਾਂ	ਪ	ਪਧਪ	ਗਮਗ	ਸ	ਮਗਮਰੇ	ਰੇਗਮਰੇ	ਸਾ
	ਤੂ	ਬਡ	ਪੁऽ	ਰਖੁऽ	ਪਿਤਾ	ऽ	ਮੇऽऽ	ਰਾऽऽ	ਮਾ	ऽऽऽऽ	ਇਆऽऽ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	3		4		x		0		2		0	

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਰਾਗ ਹੇਮ ਕਲਿਆਣ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਗਮ	ਪ	ਗ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਰੇ	ਸਾ	ਪ਼	ਧ਼	ਪ਼	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਰੇ	ਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਰਾऽ	ऽ	ਮਾ	ऽ	ਰ	ਮ	ਰਾ	ਮੈ	ਅੰ	ऽ	ਤੁ	ਨ	ਪਾ	ऽ	ਇਆ	ऽ
	ਸਾ	ਸਾ	ਪਗ	—	ਪ	ਪ	ਪ	ਧ	ਪ	ਮ	ਪਗ	ਪ	ਗਰੇ	—	ਸਾ	—
	ਹ	ਮ	ਬਾऽ	ऽ	ਰਿ	ਕ	ਪ੍ਰ	ਤਿ	ਪਾ	ऽ	ਰੇऽ	ऽ	ਤੁऽ	ਮ	ਰੇ	ऽ
	ਪ਼	ਧ਼	ਧ਼	ਸਾ	ਪ	ਪ	ਧ	ਪ	ਗਮ	ਪ	ਪਗ	ਮ	ਸਾਰੇ	—	ਸਾ	—
	ਤੂ	ऽ	ਬ	ਡ	ਪੁ	ਰ	ਖੁ	ਪਿ	ਤਾऽ	ऽ	ਮੇऽ	ਰਾ	ਮਾऽ	ऽ	ਇਆ	ऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
	ਪ	ਪ	ਪ	ਧ	ਪ	—	ਪ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	—
	ਹ	ਰਿ	ਕੇ	ऽ	ਨਾ	ऽ	ਮ	ਅ	ਸੰ	ऽ	ਖ	ਅ	ਗ	ਮ	ਹਹਿ	ऽ
	ਗਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਪ	ਪ	ਧ	ਪ	ਗ	—	—	ਪਰੇ	—	ਸਾ	—
	ਅ	ਗ	ਮ	ਅ	ਗ	ਮ	ਹ	ਰਿ	ਰਾ	ऽ	ऽ	ऽ	ऽऽ	ऽ	ਇਆ	ऽ
	ਸਾ	ਸਾ	ਪਗ	ਗ	ਪ	—	ਪ	ਸਾਂ	ਸਾਂਪ	ਪ	ਗਮ	ਪ	ਗ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ
	ਗੁ	ਣੀ	ऽऽ	ਗਿ	ਆ	ऽ	ਨੀ	ऽ	ਸੁऽ	ਰ	ਤਿऽ	ਬਹੁ	ਕੀ	ऽ	ਨੀ	ऽ
	ਸਾ	ਸਾ	ਮ	ਗ	ਪ	ਪ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂਰੇਂ	ਸਾਂਸਾਂ	ਪਧ	ਪਪ	ਗਮ	ਪਪ	ਗਮ	ਰੇਸਾ
	ਇ	ਕੁ	ਤਿਲੁ	ਨਹੀ	ਕੀ	ऽ	ਮ	ਤਿ	ਪਾऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਇਆ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

1	ਸਾਪ਼	ਧ਼ਪ਼	ਪ਼ਧ਼	ਪ਼ਸਾ	ਰੇਸਾ	ਗਮ	ਗਮ	ਰੇਸਾ	ਗਮ	ਪਗ	ਮਰੇ	ਰੇਸਾ	ਪ਼ਧ਼	ਸਾਪ਼	ਧ਼ਪ਼	ਸਾ
2	ਸਾਮ	ਗਪ	ਪਧ	ਗਮ	ਪਧ	ਧਪ	ਗਮ	ਧਪ	ਗਮ	ਪਗ	ਮਰੇ	ਪਗ	ਮਰੇ	ਗਮ	ਧਪ	ਗਮ
	ਰੇਸਾ	ਗਮ	ਧਪ	ਗਮ	ਰੇਸਾ	ਸਾਮ	ਗਪ	ਧਪ	ਗਮ	ਧਪ	ਪਗ	ਮਰੇ	ਗਮ	ਪਗ	ਮਰੇ	ਸਾ
3	ਸਾਮ	ਗਪ	ਧਪ	ਸਾਂਪ	ਧਪ	ਸਾਂਸਾਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਸਾਂਸਾਂ	ਗਂਮਂ	ਰੇਂਸਾਂ	ਧਧ	ਪਧ	ਪਸਾਂ	ਧਪ	ਗਮ	ਪਗ
	ਮਧ	ਪਗ	ਮਧ	ਗਮ	ਰੇਸਾ	ਪਸਾਂ	ਧਪ	ਗਮ	ਪਗ	ਮਧ	ਪਗ	ਮਪ	ਗਮ	ਰੇਸਾ	ਪਸਾਂ	ਧਪ
	ਗਮ	ਪਗ	ਮਪ	ਪਗ	ਮਪ	ਗਮ	ਰੇਸਾ	ਪਗ	ਮਰੇ	ਸਾ	ਪਗ	ਮਰੇ	ਸਾ	ਪਗ	ਮਰੇ	ਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਸ਼ਬਦ

ਸਰਬ ਲੋਹ ਗ੍ਰੰਥ 'ਚੋਂ

ਸਵੱਯਾ

ਸੁ ਕ੍ਰਿਤ ਕਰਹੁ ਤਰਹੁ ਭੈ ਸਾਗਰ ਚਰਨ ਕਮਲ ਚਿਤ ਧਾਰੋ ॥
ਸਾਸ ਸਾਸ ਸਿਮਰੋ ਪਦ ਪੰਕਜ, ਮਨ ਮਕਰੰਦ ਗੁਜਾਰੋ ॥
ਧਰਹੁ ਧਿਯਾਨ ਮੂਰਤ ਭਵ ਖੰਡਨ ਪੁਨਰਪਿ ਦੋਖ ਨਿਵਾਰੋ ॥
ਅਜਪਾ ਜਾਪੁ ਜਪਹੁ ਰੇ ਜੀਅਰੇ ਦੁਖ ਮੋਚਨ ਕਰਤਾਰੋ ॥੭॥

ਰਾਗ ਹੇਮ ਕਲਿਆਣ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਗ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ	ਪ਼	ਧ਼	ਪ਼	ਸਾ	ਸਾ	ਪ	ਪ	ਗ	ਗ	ਗਮ	ਪ
ਸ਼ਬਦ	ਸੁ	ઽ	ਕ੍ਰਿ	ਤ	ਕ	ਰਹੁ	ઽ	ਤ	ਰਹੁ	ઽ	ਭੈ	ઽ	ਸਾ	ઽ	ਗਾઽ	ਰ
	ਪ	ਧ	ਪ	ਗ	ਮ	ਗ	ਗ	ਮ	ਮ	ਰੇ	ਸਾ	ਪ਼	ਧ਼	ਧ਼	ਸਾ	—
	ਚ	ਰ	ਨ	ਕ	ਮ	ਲ	ਚਿ	ਤ	ਧਾ	ઽ	ઽ	ઽ	ઽ	ઽ	ਰੋ	ઽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਸਾ	ਸਾ	ਰੇਂ	ਸਾ	ਸਾ	ਸਾ	ਮ	ਗ	ਗਮ	ਪ	ਪ	ਪ	ਸਾ	ਪ	ਗ	ਮ
	ਸਾ	ઽ	ਸ	ਸਾ	ઽ	ਸ	ਸਿ	ਮ	ਰੋઽ	ઽ	ਪ	ਦ	ਪੰ	ઽ	ਕ	ਜ
	ਪ	ਧ	ਪ	ਪ	ਗ	ਮ	ਗ	ਗ	ਗਮ	ਰ਼ੇ	ਸਾ	ਪ਼	ਧ਼	ਪ਼	ਪ	ਗ
	ਮ	ਨ	ਮ	ਕ	ਰੰ	ઽ	ਦ	ਗੁ	ਜਾઽ	ઽ	ઽ	ઽ	ઽ	ઽ	ਰੋ	ઽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਰਾਗ ਪੂਰਵਾ ਕਲਿਆਣ, ਸਰਲ ਪ੍ਰੀਚੈ

ਇਹ ਮਾਰਵਾ ਥਾਟ ਦਾ ਰਾਗ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਭ ਕੋਮਲ, ਮੱਧਮ ਤੀਬਰ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਜ਼ਾਤੀ ਸੰਪੂਰਨ-ਸੰਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਰਿਸ਼ਭ, ਸੰਵਾਦੀ ਸੁਰ ਧੈਵਤ ਹੈ। ਅਵਰੋਹ ਵਿਚ ਪੰਚਮ ਸੁਰ ਦੁਰਬਲ ਹੈ। ਗਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸੰਧਿਆ-ਕਾਲ ਹੈ।

ਆਰੋਹ—ਸਾ, ਰੇ̱ ਗ ਮ॑, ਪ ਧ ਨੀ ਸਾਂ।
ਅਵਰੋਹ—ਸਾਂ ਨੀ ਧ ਪ, ਮ॑ ਗ ਰੇ̱ ਸਾ।
ਪਕੜ—ਸਾ ਰੇ̱ ਗ ਮ॑, ਧ ਪ, ਮ॑ ਧ, ਪ ਮ॑ ਗ, ਮ॑ ਗ ਰੇ̱-ਸਾ।

ਆਲਾਪ

1. ਸਾ, ਰੇ̱ਸਾ ਨ਼ੀ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਧ਼, ਸਾ ਨ਼ੀ ਰੇ̱ ਸਾ, ਸਾ ਰੇ̱ ਗ...ਮ॑ ਗ, ਰੇ̱ ਸਾ।
2. ਨ਼ੀ ਰੇ̱ ਗ, ਮ॑, ਪ ਮ॑ ਗ, ਰੇ̱ ਮ॑ ਗ ਰੇ̱ ਸਾ।
3. ਸਾ ਗ, ਮ॑ ਪ, ਮ॑ ਧ, ਨੀ ਧ, ਮ॑ ਧ ਪ, ਸਾਂ ਨੀ ਧ ਪ, ਮ॑ ਗ, ਧ ਮ॑, ਗ ਰੇ̱...ਗ, ਰੇ̱ ਗ, ਮ॑ ਗ ਰੇ̱ ਸਾ।
4. ਪ ਮ॑ ਪ, ਗ ਮ॑ ਧ ਨੀ, ਸਾਂ ਨੀ ਰੇਂ̱ ਸਾਂ, ਮ॑ ਧ ਨੀ ਰੇਂ̱... ਗਂ ਰੇਂ̱ ਸਾਂ, ਸਾਂ ਰੇਂ̱ ਨੀ ਸਾਂ, ਸਾਂ ਨੀ ਧ ਨੀ, ਸਾਂ ਨੀ ਧ ਪ, ਗ ਮ॑ ਧ ਨੀ, ਸਾਂ ਨੀ ਧ ਪ, ਮ॑ ਧ, ਮ॑ ਗ ਮ॑, ਗ ਮ॑ ਧ ਨੀ, ਸਾਂ ਨੀ ਧ ਪ, ਮ॑ ਗ ਰੇ̱...ਗ ਰੇ̱...ਸਾ ਨ਼ੀ ਸਾ, ਨ਼ੀ ਰੇ̱-ਸਾ।

ਸ਼ਬਦ

ਕਲਿਆਨ ਮਹਲਾ ੪ (ਪੰਨਾ 1324)

ਰਾਮ ਗੁਰੁ ਪਾਰਸੁ ਪਰਸੁ ਕਰੀਜੈ ॥
ਹਮ ਨਿਰਗੁਣੀ ਮਨੂਰ ਅਤਿ ਫੀਕੇ ਮਿਲਿ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਰਸੁ ਕੀਜੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥
ਸੁਰਗ ਮੁਕਤਿ ਬੈਕੁੰਠ ਸਭਿ ਬਾਂਛਹਿ ਨਿਤਿ ਆਸਾ ਆਸ ਕਰੀਜੈ ॥
ਹਰਿ ਦਰਸਨ ਕੇ ਜਨ ਮੁਕਤਿ ਨ ਮਾਂਗਹਿ ਮਿਲਿ ਦਰਸਨ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਮਨੁ ਧੀਜੈ ॥੧॥
ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਸਬਲੁ ਹੈ ਭਾਰੀ ਮੋਹੁ ਕਾਲਖ ਦਾਗ ਲਗੀਜੈ ॥
ਮੇਰੇ ਠਾਕੁਰ ਕੇ ਜਨ ਅਲਿਪਤ ਹੈ ਮੁਕਤੇ ਜਿਉ ਮੁਰਗਾਈ ਪੰਕੁ ਨ ਭੀਜੈ ॥੨॥
ਚੰਦਨ ਵਾਸੁ ਭੁਇਅੰਗਮ ਵੇੜੀ ਕਿਵ ਮਿਲੀਐ ਚੰਦਨੁ ਲੀਜੈ ॥
ਕਾਢਿ ਖੜਗੁ ਗੁਰ ਗਿਆਨੁ ਕਰਾਰਾ ਬਿਖੁ ਛੇਦਿ ਛੇਦਿ ਰਸੁ ਪੀਜੈ ॥੩॥
ਆਨਿ ਆਨਿ ਸਮਧਾ ਬਹੁ ਕੀਨੀ ਪਲੁ ਬੈਸੰਤਰ ਭਸਮ ਕਰੀਜੈ ॥
ਮਹਾ ਉਗ੍ਰ ਪਾਪ ਸਾਕਤ ਨਰ ਕੀਨੇ ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ ਲੂਕੀ ਦੀਜੈ ॥੪॥
ਸਾਧੂ ਸਾਧ ਸਾਧ ਜਨ ਨੀਕੇ ਜਿਨ ਅੰਤਰਿ ਨਾਮੁ ਧਰੀਜੈ ॥
ਪਰਸ ਨਿਪਰਸੁ ਭਏ ਸਾਧੂ ਜਨ ਜਨੁ ਹਰਿ ਭਗਵਾਨੁ ਦਿਖੀਜੈ ॥੫॥
ਸਾਕਤ ਸੂਤੁ ਬਹੁ ਗੁਰਝੀ ਭਰਿਆ ਕਿਉ ਕਰਿ ਤਾਨੁ ਤਨੀਜੈ ॥
ਤੰਤੁ ਸੂਤੁ ਕਿਛੁ ਨਿਕਸੈ ਨਾਹੀ ਸਾਕਤ ਸੰਗੁ ਨ ਕੀਜੈ ॥੬॥
ਸਤਿਗੁਰ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਹੈ ਨੀਕੀ ਮਿਲਿ ਸੰਗਤਿ ਰਾਮੁ ਰਵੀਜੈ ॥
ਅੰਤਰਿ ਰਤਨ ਜਵੇਹਰ ਮਾਣਕ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਲੀਜੈ ॥੭॥
ਮੇਰਾ ਠਾਕੁਰੁ ਵਡਾ ਵਡਾ ਹੈ ਸੁਆਮੀ ਹਮ ਕਿਉ ਕਰਿ ਮਿਲਹ ਮਿਲੀਜੈ ॥
ਨਾਨਕ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਏ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਜਨ ਕਉ ਪੂਰਨੁ ਦੀਜੈ ॥੮॥

ਰਾਗ ਪੂਰਵਾ ਕਲਿਆਣ

ਇਕ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	11 12	1 2	3 4	5 6	7 8	9 10
ਸਰਗਮ	ਧਧਪਮੰਗਮੰਪਧ ਨੀਧਪਧ	ਪਮੰਮੰਗ ਗਮੰਧਪਮੰਗ	ਮਰੇਂਗਰੇ ਨੀਸਾ	ਰੇਨੀਗਰੇਮੰਗਮ ਪਮੰਧ	ਧਪਮੰਧਨੀ ਮੰਧਨੀਸਾਂਨੀਧ	ਪਧਮੰਪਮੰਗ ਮਰੇਗਰੇਸਾ
ਸ਼ਬਦ	ਰਾऽऽऽਮऽऽऽ ਗੁऽਰੁऽ	ਪਾऽऽऽ ऽऽऽऽऽऽ	ਰऽऽऽ ਸੁऽ	ਪऽਰऽऽऽऽ ਸੁऽऽ	ਕऽऽऽऽ ਗੀऽऽऽऽऽ	ऽऽऽऽऽऽ ਜੈऽऽऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	4	X	0	2	0	3

ਅੰਤਰਾ

	ਮੰਧਨੀਸਾਂ ਸਾਂਧਨੀਰੇਂ	ਸਾਂ ਨੀਨੀਰੇਂਗ	ਰੇਂਸਾ ਗਰੇਂਸਾਂਨੀਧਨੀਰੇਂ	ਨੀਧਪਧ ਮੰਪਮੰਗ	ਪਧਪਮਰੇਗ ਮੰਧਨੀਰੇਂਸਂਨੀਧ	ਪਧਮੰਪਮੰਗ ਮਰੇਗਰੇਸਾ
	ਹਮਨਿਰ ਗੁਣੀऽਮ	ਨੂਰ ਅऽਤਿऽ	ਫੀਕੇ ਮਿऽऽऽਲਿऽऽऽ	ਸऽऽਤਿ ਗੁऽਰऽ	ਪਾऽऽऽऽऽ ਰऽऽऽਸੁऽऽ	ਕੀऽऽऽऽऽ ਜੈऽऽऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	4	X	0	2	0	3

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਰਾਗ ਪੂਰਵਾ ਕਲਿਆਣ

ਤਿੰਨ ਤਾਲ

ਸਥਾਈ

ਮਾਤਰੇ	9	10	11	12	13	14	15	16	1	2	3	4	5	6	7	8
ਸਰਗਮ	ਨ਼ੀ	ਰੇ	ਗ	ਮ॑	ਪ	ਧ	ਪ	ਪ	ਗ	ਮ॑	ਧ	ਪ	ਮ॑	ਪ	ਗਮ॑	ਗ
ਸ਼ਬਦ	ਰਾ	ਮ	ਗੁ	ਰੂ	ਪਾ	ऽ	ਰ	ਸੁ	ਪ	ਰ	ਸੁ	ਕ	ਰੀ	ऽ	ਜੈऽ	ऽ
	ਪ	ਮ॑	ਗ	ਰੇ	ਗ	ਰੇ	ਸਾ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਧ਼	ਨ਼ੀ	ਸਾ	ਨ਼ੀ	ਰੇ	ਸਾ
	ਹ	ਮ	ਨਿ	ਰ	ਗੁ	ਣੀ	ऽ	ਮ	ਨੂ	ऽ	ਰ	ਅਤਿ	ਫੀ	ऽ	ਕੇ	ऽ
	ਨ਼ੀ	ਰੇ	ਗ	ਮ॑	ਧ	ਧ	ਨੀ	ਸਾ	ਧਨੀ	ਸਾਂਨੀ	ਧਪ	ਮ॑ਪ	ਰੇਗ	ਮ॑ਪ	ਮ॑ਗ	ਰੇਸਾ
	ਮਿ	ਲਿ	ਸ	ਤਿ	ਗੁ	ਰ	ਪਾ	ਰਸੁ	ਕੀऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਜੈऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਅੰਤਰਾ

	ਪ	ਪ	ਮ॑	ਗ	ਮ	ਧ	ਮ॑	ਧ	ਨੀ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਨੀ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ
	ਸੁ	ਰ	ਗ	ਮੁ	ਕ	ਤਿ	ਬੈ	ऽ	ਕੁੰ	ਠ	ਸ	ਭਿ	ਬਾਂ	ऽ	ਛ	ਹਿ
	ਨੀ	ਰੇਂ	ਗਂ	ਰੇਂ	ਨੀ	ਰੇਂ	ਸਾਂ	ਸਾਂ	ਧਨੀ	ਸਾਂਨੀ	ਧਪ	ਮ॑ਪ	ਰੇਗ	ਮ॑ਪ	ਮ॑ਗ	ਰੇਸਾ
	ਨਿ	ਤਿ	ਆ	ਸਾ	ਆ	ऽ	ਸ	ਕ	ਰੀऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ऽऽ	ਜੈऽ	ऽऽ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0				3				X				2			

ਨੋਟ: ਬਾਕੀ ਅੰਤਰੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਉੱਤੇ ਗਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਤਾਨਾਂ

1	ਸਾਰੇ ਰੇਸਾ ਰੇਗ ਗਰੇ	ਪਮ॑ ਗਮ॑ ਗਰੇ ਸਾ	ਸਾਂਨੀ ਧਪ ਮ॑ਧ ਪਮ॑	ਗਮ॑ ਪਮ॑ ਗਰੇ ਸਾ
2	ਸਾਨ਼ੀ ਧ਼ਨ਼ੀ ਸਾਨ਼ੀ ਰੇਸਾ	ਨ਼ੀਰੇ ਗਮ॑ ਗਗ ਰੇਸਾ	ਪਮ॑ ਧਮ ਮ॑ਗ ਰੇਗ	ਸਾਂਨੀ ਧਪ ਮ॑ਗ ਰੇਸਾ
3	ਸਾਰੇ ਸਾਗ ਰੇਗ ਰੇਮ॑	ਗਮ॑ ਗਪ ਮ॑ਪ ਮ॑ਧ	ਪਧ ਪਨੀ ਸਾਂਨੀ ਧਪ	ਨੀਧ ਸਾਂਨੀ ਰੇਂਸਾਂ ਸਾਂਨੀ
	ਧਨੀ ਧਨੀ ਧਪ ਸਾਗ	ਮ॑ਧ ਧਪ ਮ॑ਗ ਰੇਸਾ	ਸਾਗ ਮ॑ਧ ਧਪ ਮ॑ਗ	ਰੇਸਾ ਧਪ ਮ॑ਗ ਰੇਸਾ
ਤਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ	0	3	X	2